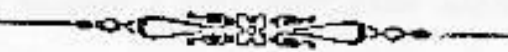
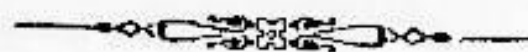
نعمت اسلام

محمد ذهنی

ISBN: 978-605-5101-55-8

نعمت اسلام

محمد ذهنی

نعمت اسلام

عقائده دائر اولان رساله‌لر كيفيت اعتقاده متعلق مسائله منحصر اولمق لازم كله‌جكنه بناء (نعمت اسلام) ناميله يازلمش اولان شو رساله‌جكده عقائد ساذجۀ اهل سنت خلاصه وجهله كوستريلوب اسلامك اساسی و فوائدندن بر نبذه‌سی آكلادلمش و عبادات و وسائلك تعدادی فروض و واجباتی و بيان سنن و مستحباتی و بونلرك تعريفاتی كتب فقهه يعنی كيفيت عمله متعلق رسائله براغلمشدر.

وبالله التوفيق

محمد ذهنی

ذكور رشديه مكتبلرينك ايكنجی سنه سنه مخصوص اولمق معارف نظارت جليله‌سی طرفندن قبول اولنمشدر

مطبعۀ عامره‌نك مهری اولميان نسخه‌لر ساخته‌در

هر حقی محفوظدر

١٣١٦

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على نعمة الاسلام . والصلاة والسلام على رسوله محمد سيد الانام . وعلى آله الكرام واصحابه العظام .

عقائد اسلامية

اهل اسلامك قبول وصحتنى جزم واعتقاد ايتدكارى اموردن عبارتدركه تعريفات آتيه‌دن نمايان اولور .

ايمان واسلام ياخود مسلمانلق

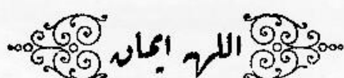
خاتم الانبياء اولان حضرت محمد المصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزه وبيان بيوردتلرى شيلره اينانمقدر .

اينانانه (مؤمن) و (مسلم) واهل اسلام تعبير اولنور .

ارکان ایمان

حضرت پيغمبر بيان بيورمشلردركه : « ايمان — آللهه وملكلره وكتابلره وپيغمبرلره وآخرته وقدره اينانمقدر . »

پیغمبرمز افندمز حضرتلری ایمانی بویله تعریف بیورمش اولدیغندن بونلر (ارکان ایمـــان) در . ایمان واسلام بونلرسز اولماز .

جناب خالق کائناتك وارلغنه وبرلکنه وصفات کمال ایله موصوف اولوب عاجزلکدن واکسیکلکدن منزه بولندیغنه ایناتمقدر .

حق تعالی حقنده اعتقاد ایده‌جکمز صفات کمال شونلردر : موجوددر واحددر قدیم وازلیدر باقی وابدیدر . وارلقده غیره محتاج دکلدر وهیچ برشیئه مشابه دخی دکلدر .

حیّ ودائمدر عوالم بتون آنك امریله قائمدر . علیمدر ، صفت علمی اولمش واوله‌جق هرشیئی محیطدر . سمیعدر ، بصیردر . یعنی سمع وبصر صفتلریله دخی متصفدر . ایشیدلمك شانندن اولانی ایشیدر وکورمك شانندن اولانی کورر .

مریددر[*] ، قادردر ، مُتَکلِّمدر[**] ، مُکوِّندر[***] .

بونلره صفات (ذاتیه) و(ثبوتیه) دینور .

احیاء [١] واماته [٢] کبی جناب قادر قیومك هپ کندی ملکی ومخلوقی بولنان عالملرده مشاهد اولان افعالنه (صفات فعلیه) تعبیر اولنور .

ملکلره ایمان

حق تعالی نك علوی ونورانی اجسام لطیفه اوزره مخلوق وبناء علیه کوزه کورنمز وفقط ایستدکلری شکل وهیئتده کورنمکه قابلیتلی برطاقم مخلوق مکرّمی اولدیغنه ایناتمقدرکه آنلر ارکك ویادیشی اولمقدن ویورلمق واوصانمق کبی احوالدن عاری

[*] صاحب اراده در . دیلر ونه دیلرسه آنی دیله دیکی کبی ایشلر .
[**] صاحب کلامدر . پیغمبرلر و سماوی کتابلر هپ جناب حقك صفت کلامی مقتضاسیدرکه امرلر ونهیلر ایتمش وماضی وآتی یی اخبار بیور مشدر .
[***] صاحب تکوین یعنی خالق العالمیندر .
[١] حیات ویرمك .
[٢] اولدرمك .

وكنديلرينك وظيفه‌سی دائماً طاعت باريدر . طاقت بشريه‌نك فوقنده ايشلركوررلر .

مراتب بشريه‌ده اولديغی كبی آنلرك دخی افضللری واردر. افضللرندن بری حضرت جبريلدركه رسل عظامه واسطهٔ وحی اولمشدر .

كتابلره ايمان

قوللرك سعادت وسلامتلريچون حق جل وعلانك بعض انبياسنه كتابلر كوندرمش يعنی قوللره تعليمات الٰهيه اولمق اوزره انبياء كرامه امرلر ونهيلر وعبرت آميز قصه‌لر ومؤثر دعالر وموعظه‌لر وحی وارسال ايلمش اولديغنه اينانمقدر .

بوكتب الٰهيه‌نك‌الك مكمل وافضلی قرآن عظيم الشاندركه نوع بشرك قيامته قدر كرك خالقه وكرك مخلوقه قارشو اوله‌جق وظائف عبوديت وانسانيته دائر اولان اوامر واحكامی ومكارم اخلاقی واسباب سعادت وفلاحی تماميله جامع وهركس ايچون هر ومفيد وناقت‌فعدر

او كتاب عظيم حضرت ابراهيمك صحفی اولديغی وحضرت

موسایه تورات وحضرت داوده زبور وحضرت عیسایه انجیل ویرلدیکنی ناطقدر . بناء علیه آنلرك دخی او رسل عظامه وحی ونزولنی تصدیق ایدرز . انجق قرآن کریم بزی آنلردن اغنا ایلدیکی جهتله آنلرده اولانی آرایوب صورمغه لزوم کورمیز . قرآن عظیم الشان ایله عمل ایدرز .

پیغمبرلره ایمانه

جناب حقك محضا کندی فضل وکرمندن بعض عبادینی نبوت ورسالت یعنی وحی وبعثت ایله ممتاز قیلوب قوللرینه اولان امر ونهیی آنلر واسطه‌سیله اجرا ایتدیکنه وبعضلرینه کتاب ومستقل شریعت ومعجزات دخی اعطا بیوردیغنه ایناغمقدر .

آنلرك اوّلی ابو البشر اولان حضرت آدم وآخری پیغمبرمز افندمز حضرت محمد المصطفی (صلی الله تعالی علیه وعلی سائر الانبیاء وسلم) در . آره‌ده برچوق انبیا کلوب کچمشدر . آنلردن بعضلری قرآن کریمده مذکوردر [*] .

[*] هیسی مذکور دکلدر . او لمدیغنی ینه قرآن کریم ناطقدر .

حضرت عيسى عليه السلام دخى قرآن كريمده مذكور اولان انبياء عظام جملەسندن وآيات الهيه دندر . جناب حق حضرت آدمى آناسز باباسز اولەرق يارانمش اولديغى كبى حضرت عيسانى دخى يالڭز پدرسز اولەرق يارانمشدر .

جمله پيغمبرانك افضلى وخاتمى پيغمبرمز حضرت محمد المصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزدركه سلطان الأنبياء اولديغى ايچون موكب مرسلينك صوڭنده كلمش و، مثلا حضرت عيسانك كندى انجق بنى اسرائيله مبعوث وشريعتى شرع حضرت موساده حرام اولان بعض شيلرى حلال قيلمقدن عبارت اولوب پيغمبرمز افندمزك بعثتى ايسه بتون انس وجنه عام وشامل وشريعتى هپسندن تام وكامل بولنشدر . وبشقه پيغمبره حاجت ده قالمامشدر. هرصاحب معجزه پيغمبرك معجزەسى كندى زمانيله كچمش اولديغى حالده بزم پيغبرمز افندمزك كتب سير واحاديثده مذكور معجزات كثيرۀ سنيەلرندن ماعدا برده معجزۀ مستمرۀ الهيلرى واردركه اوده كلام قديم اولان قرآن عظيم الشاندر . تلاوت واستماعيله دائما تلذذ وتشرف اولنمقده وهر عصرده نيجه بيك حفاظ وكتاب عزيزى حفظ وازبر ايتمكدەدر . كنديلرى خاتم النبيين ورحمة للعالمين در .

يوم حشرده شفاعت عظماى ايله بالجمله امم انبيانك اهل ايماننه ابراز منت ومنعميت واحراز مقام عالئ محموديت بيوره جقلردر .

اللهمّ انفعنا بشفاعته واكرمنا بكرامته .

آخرته ايمان

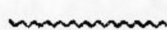
حق تعالى‌نك بو عالمى يوقدن وار ايتديكى كبى الى ما شاء ابقا بيوردقدن صكره بوكا ختام ويروب بشقه برنشأت دها پيدا ايده‌جكنه ومحو واماته بيورديغى بالجمله ذوى الارواحى يكيدن احيا ايله بريره كتوروب اييلر ايلكنى وكوتولر كملكنى كوره رك محاسبه ومحاكمه ايله برابر عدل وفضليله معامله بيوروب اهل ومستحقى دار العذاب والعقوبه اولان جهنمنه واهل ايمانى كندى فضل وكرميله دار الفوز والسرور اولان جنتنه ادخال ايليه‌جكنه ايناعمقدر .

(جهنم) اهل كفر حقنده مؤبد دار التعذيبدر . مؤمن عاصى حقنده جزاء عملى كوره جكلر ايچون مؤقت دار التاديبدر [*] .

[*] اهل ايماندن كنهكار بولنوبده جناب حقك عدل ايله معامله بيورمغى ديله ديكى كيمسه‌لر طوغريجه جنته كيده ميوب مسؤل قالورلر وموقتاً معاقب ومعذب اولورلر .

(جنت) ایسه سکنه‌سیچون دار سرور سرمدیدر .

سؤال منکَرَیْن وهَوْلِ قیامت وحشر وحساب ومیزان وصراط کبی عالم برزخه ویوم آخرته متعلق هرنه اخبار بیورلمش ایسه هپسی حقدر .

قدره ایمان

خیر وشر هرنه واقع اولورایسه هپ حق تعالی‌دن اولدیغنه واللهدن‌ماعدا خالق اولمیوب خیروشرك خالق وهرکسك کیفما یشاء رازقی اواولدیغنه ایناتمقدر .

انسانك ارکك ویاخود قیزطوغمه‌سی ودنیایه کلمسی وآخرته کیتمسی کندی النده اولمدیغی کبی حادثات عالم وافعال واوضاع بنی آدم دخی جناب حقك حکم وتقدیری وخلق وایجادی آلتنده در .

انجق آجیقمق وطویمق واویومق واویانمق ونَفَس آلمق مثلی انسانده برطاقم اضطراری حاللراولدیغی کبی اوطوروب قالقمق وبریره کیتمك وقیرمق وکسمك کبی اختیاری فعللردخی واردر. جناب حق انسانه اراده صفتی ویرمشدر وعادة الله بویله جاری

اولمشدرکه انسان ارادەسنی مقدور بشر اولان هرهانکی فعله صرف ایدرسه حق تعالیاوفعلی خلق وایجادایدر . انسان اراده‌سنی صرف ایتمزایسه خالق جلّ وعلا دخی خلق ایلمز . فعل عبد کسب واختیار جهتیله کندینك وخلق وایجادجهتیله خالقنكدر. بوندن طولایی هرکس کندی فعلی اوزرینه مُثابْ ویاخود مُعاقَبْ اولور

بناء اسلام

برکیمسه ارکان ایمانی بویله‌جه تصدیق واعتقاد ایتمش اولدیغی حالده حضرت خاتم الانبیایی تصدیق ایتمش وعند الله مسلم اولمش اولور . ظاهراً دخی مسلم طانئمق ونور ایمانی اکمل واتم اولمق ایچون (اسلامك بناسی) تعبیر اولنان شیلر ایله عامل اولمق دخی لازمدر . پیغمبرمز افندمز بیورمشلردرکه : اسلام بش شی اوزرینه بنا اولنمشدر (١) شهادة أن لاإله إلا الله وأنّ محمداً رسول الله یعنی حق تعالینك برلکنه وحضرت محمد صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك رسول الله اولدیغنه[*] شهادت

[*] بتون پیغمبرلر اللهك قوللریدر . پیغمبرمز افندمز دخی جناب حقك قولی ورسولیدر .

كتورمك ، (٢) نماز قيلمق ، (٣) اورج طوتمق ، (٤) زكات ويرمك ، (٥) حج ايتمك ، در .

﴿ نماز قيلمق ﴾

قيام وقراءت وركوع وسجود وقعود فعللريله جناب حقه عبادت ايتمكدر .

﴿ قيام ﴾ قبله‌يه‌قارشو يعنى مكهٔ مكرمه‌ده‌كى بيت معظمه طوغرى ال باغلا يوب آياقده طورمقدر .

﴿ قراءت ﴾ قيامده‌قرآندن‌برشى‌اوقومقدر . خاصةً فاتحه‌سوره — سى وفضله اوله‌رق بشقه برسوره ويابرقاچ آيت اوقنور .

﴿ ركوع ﴾ آياقده ايكن اكيلوب اوچ كره « سبحان ربى العظيم » ديمكدر .

﴿ سجود ﴾ اوطوروب يره قپانمق واوچ كره « سبحان ربى الاعلى » ديمكدر .

بودرت‌فعلك‌مجموع‌حاصلنه (رَكْعت) تعبيراولنور . برركعتده برركوع وايكى سجود بولنور . نمازلر ركعتلردن تشكل ايدر .

﴿ قعود ﴾ اوطوروب التحيات الخ اوقومقدر . بو ، نمازك صوكننده وبرده هر ایکی رکعت عقبنده اولور .

بونلر یعنی قیام ، قراءت ، رکوع ، سجود ، قعود اخیر نمازك ارکانیدر . بونلرسز نمازاولماز[*] . ونماز قیلان آدم حضور حقده دیمك اولدیغی جهتله ادیبانه وخاشعانه طوروب ایکی طرفنه باقه‌ماز و کیمسه‌یه کلام ایده‌مز وجواب ویره‌مز . کیمسه دخی آکا برشی صوره‌ماز واوکندن کچه‌مز .

نمازه طوررایکن « الله اکبر » دیوطورر ورکوع وسجوده وارد قجه وقیام وقعوده کیتدکجه « الله اکبر » دیر . نهایتنده « السلام علیکم ورحمة الله » دیوایکی طرفنه سلام ایله نمازه ختام ویرر .

شمسك طلوع وغروب واستوا زمانلری مستثنی اولمق اوزره هروقت [**] جناب حقه بروجه اخلاص برچوق رکعت نماز قیلنه‌بیلور وایکی یاخود درت رکعتده برسلام ویریلور .

اسلامك بناسی ودینك عمادی اولمق اوزره بش وقت نمازی واردرکه آنلر هیچ ترك اولنه‌ماز . صباح ، اوکله ، ایکندی ، آقشام ، یاتسو .

---

[*] رکوعسز وسجودسز نماز جنازه اوزرینه ایدیلان نیازده اولور .
[**] نوافل ایچون دها مستثنی وقتلر واردر .

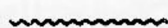
صباح نمازی (٢و٢) درت رکعتدر. اوکله نمازی (٤و٤و٢) اون رکعتدر. ایکندی نمازی (٤و٤) سکز رکعتدر. آقشام نمازی (٣و٢) بش رکعتدر. یاتسو نمازی (٤و٤و٢و٣) اون اوچ رکعتدر. بونك صوکنده قیلنان اوچ رکعت (وتر) نمازیدر.

برده جمعه وبیرام نمازلری واردرکه آنلر آنجق شهرلرده ومنبرلی جامعی اولان بیوجك کویلرده قیلنور وآنلری قیلمق آنجق ارککلره وارککلرك دخی کوله وخسته ویولجی اولمیانلرینه لازم اولور.

﴿جمعه نمازی﴾ جمعه کونی اوکله وقتی جماعت ایله قیلنان ایکی رکعتدن عبارتدر [*]. اولجه خطبه اوقنمق لازمدر.

﴿بیرام نمازی﴾ رمضان وقربان بیراملرنده ایلك کونی طلوع شمسدن قرق دقیقه قدر صکره جماعت ایله قیلنان ایکیشر رکعتدن عبارتدرکه بونده فضله آلتی تکبیر واردر. نمازدن صکره خطبه دخی اوقنور.

[*] صلات جمعه‌نك درت رکعت ایلك سنتی ودرت رکعت صوك سنتی واردرکه بونلر منفرداً قیلنور.

﴿ طهارت ﴾

دينمزبزه هروقت بدنمزى ولباسمزى ومكانمزى واستعمال ايده‌جكمز صوينى تميزطوتمامزى امر ايتمكده اولديغى كبى نماز ايچون دخى بشقه‌جه برحاضرلق امر ايدييوركه اوده آبدست آلوب نمازه كيملى وتميز اوله‌رق طورمقدر .

﴿ آبدست ﴾

درت فعلدن عبارتدر: (١) يوزينى ييقامق ، (٢) قوللرينى اللريله برابر ديرسكلرينه قدر [*] ييقامق ، (٣) باشنه صوسورمك ، (٤) آياقلرينى طوپوقلريله برابر ييقامق .

باشه صوسورمكه (مسح) تعبير اولنور [**] او ، بركره اولور.

وباشك درت بلوكندن بربلوكنه وممكن اولورسه هرطرفنه

[*] ديرسكلرينى دخى ييقار . اللرينى اوله ييقاديغى صره‌ده آغزينى وبورننى دخى اوچر كره صوآله‌رق تميزلر .

[**] باشه مسح ايدلديكى صره‌ده النك ياشيله قولاغنك ايچنى وآرقه‌سنى تميزلر وشاه طمرلرى اوزرينه دخى النك ترسيله مسح ايلر .

یاپیلور . یوز ییقامق وال وقول وآیاق ییامق اوچرکره اولور .

﴿ آبدستسزلك ﴾

بوزلمدقجه برآبدست ایله برقاچ نمازقیلنور . آبدست کوچك وبیوك قضاء حاجت ایله واویومق ایله وانساندن ریح کلمك وبر یری قانامق وچیبانی دشیلمك ویاره‌سی ایشله‌مك ایله بوزیلور . آبدستی بوزیلان آدم نمازقیله‌جق ویامصحف اوقویه‌جق ویاخود جامعه کیره‌جك اولدقده آبدست آلور . نمازی آبدستسز قیله‌ماز .

﴿ غُسل ﴾

انسانده دها بعض حاللر اولورکه اوحالده نمازقیلمق وقرآن اوقومق وجامعه کیره‌بیلمك ایچون یالکز آبدست آلمق کافی اولمیوب غسل ایتمك لازم کلور : انسان احتلام اولورسه ، زوج ایله زوجه بریره کلورسه ، وخاصةً قادین قسمی آی باشی عادتندن ولخوسه لقدن پاك اولورسه .

(غِسل ایتمك) آغزینك وبورننك ایچنی وتپه‌دن طرناغه قدر جمیع بدنی هیچ برقیل دیبی قوری قالمامق اوزره کوزلجه ییقامقدر .

(تیمم)

کرك آبدست اولسون ، کرك بوی آبدستی دیمك اولان غسل اولسون صوایله اوله‌جق شیدر . صویك بولنمدیغی یرده ویاخود صو وار ایسه‌ده درت‌بیك آدیم اوزاقده اولمق ویا دشمن النده بولنمق یاخود غالی پاره ایله صاتلمق کبی استعماله قدرت اولمدیغنده وصویی استعمالدن وجودجه مضرت متولد اوله‌جغنده آبدسته وغسله بدل تیمم اولنور .

(تیمم) طهارت شرعیه نیتیله تمیز طپراغه ویاخود طپراق جنسندن بر تمیز یره اللرینی ایکی دفعه اوروب بر دفعه‌سنده یوزینه وبر دفعه‌سنده ایکی قوللرینه صیوامقدن عبارتدر . اللرینی یره ایکنجی اورشنده ابتدا صول الیله صاغ قولنه وصکره صاغ الیله صول قولنه صیوار .

بوزلمدقجه بر تیمم ایله برقاچ نماز قیلنور .

آبدستی بوزان شیلر تیممی دخی بوزار . فضله اوله‌رق تیممی صوبی بولمق واستعمالنه قادر اولمق دخی بوزار .

آبدستی بوزان شیلر غسلی بوزماز غسلی آنجق آنی ایجاب ایدن شیلر بوزار .

قادینلر عادت ولخوسه‌لق زمانلرنده نماز قیلمقدن وقرآن اوقومقدن وجامعه کیرمکدن ممنوعدرلر .

﴿ اورج طوتمق ﴾

عبادت نیتیله آج طورمقدن عبارتدرکه جناب حقه بروجه اخلاص کوندزین طلوع فجردن غروب شمسه قدر اکل وشربدن ومواقعه‌دن نفسی منع ایتمکدر .

سنه‌ده بش کون یعنی رمضان بیرامنك ایلك کونیله قربان بیرامنك درت کونی مستثنی اولمق اوزره هرکون اورج طوتیله‌بیلور .

(٢)

فرض اولەرق رمضان اورجی واردرکه ترك اولنەماز .
رمضان آیی سنەنك هانکی فصلنە تصادف ایدرایسە ایتسون آنك کونلری علی التوالی اورج ایلە امرار اولنور . خستەلك ویولجیلق وامزکلیلك کبی برمعذرتە مبنی اورج طوتمغە طاقت کتورەمینلر وقادینلردن عادت ولخوسەلق عذرندە بولنانلر رمضان اورجنی معذرتلری زائل اولدقدە اودرلر .

رمضان شریف کیجەلرینە مخصوص بردە نماز واردرکە یاتسو ایلە وتر نمازی آراسندە قیلنور و (تراویح) تعبیر اولنور .

هرایکی رکعتدە سلام وهردرت رکعتدە فاصلە ایلە یکرمی رکعتدر .

﴿ زکات ویرمك ﴾

مالنك قرقدە برینی فی سبیل الله آییروب تحصیلدارینە تسلیم ایتمك وتحصیل اولنقدە دکل ایسە کندی اخوان دینندن محتاج بیلدیکی کیمسەیە ویرمکدر .

شو شرط ایله که اوکیمسه کندینك اصول وفروعندن وآل هاشمدن اولمیه جقدر .

زکات بر عبادت مالیه‌درکه آنکله اهل اسلامك انجق حر وزنکین اولان عاقل وبالغلری مکلفدر .

آلتون وکموشك کرك مسکوکنه ، کرك حُلِیّ‌ واوانیسنه [*] وحیواناتدن دوه وطوار [**] وصیغیر جنسلرینه ترتب ایدر .

اموال سائره‌یه نیت تجارت اولمدقجه زکات ترتب ایتمز . مکر که اجارات وتجاراتدن تراکم ایتمش نقود اوله .

نقدك نصابی یعنی زکات ترتب ایده جك مقداری کموشده ایکیوز درهم [***] وآلتونده یکرمی مثقالدر [****] .

---

[*] کمر وطراق کبی شیلر حلیدرکه زینت دیمکدر . طاس وتپسی وتتون وانفیه قوطیسی وظرف وبارداق کبی شیلر اوانیدرکه قاب دیمکدر . اوانی سیم وزر استعمالی ارککه وقادینه حرام اولوب انجق زینت قسمی قادینه حلالدر .

[**] ترکجه طوار عربیده‌کی غنم کبی قیونه وکچی‌یه شامل بر تعبیردر .

[***] آلتیوز غروش دیمکدر . زکات اوله‌رق (ربع عشر) ویریلورکه اونده برك درتده بری یعنی قرق غروشده برغروش والتیوزده‌اون‌بش غروش دیمکدر .

[****] اون‌درت لیرا دیمکدر . (ربع عشر . مثقال حسابیله یکرمیده یارم مثقال ایدر) .

شرطی صاحبنك او مبلغه مقابل بورجی اولمامق وحوایج اصلیه‌سندن او مبلغ فضله بولنمقدر . وآکا احتیاج مس ایتمیه‌رك اوزرندن برسنهٔ کامله کچمکدر .

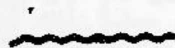
دوه‌لری اولان کیمسه هربش دوه‌ده برقیون وطواری اولان کیمسه هرقرق طوارده برطوار وصیغیری اولان کیمسه هراوتوز صیغیرده برطنه ویرر [*] .

بونلرده سوائم اولمق یعنی سنه‌نك اکثرنده آخورده بسلنمکده اولمیوبده قیرلرده یاییلور بولنمق دخی شرطدر .

اثمار وخضراواتده ومزروعاتك حاصلنده اونده بر ویرمك بلا استثنا یعنی عقل وبلوغ شرطی اولمیه‌رق هرکسه وظیفهٔ شرعیه‌در . وبونده نصاب دخی شرط دکلدر .

اکر قوغه ودولاب کبی واسطه‌لر ایله سقی اولنمقده وکوچلك چکلمکده ایسه عشرك نصفی لازم کلور .

[*] بو اجمالك تفصیلی کتب فقهیه ده‌در .

((حج ایتمك))

مکهٔ مکرمه‌ده‌کی کعبهٔ معظمه‌یی که بتون اهل اسلامك قبله‌سیدر زیارت ایتمکدن عبارتدر .

کعبه‌یی زیارت ایکی درلودر : بری (عُمْره) ودیکری (حج) در .

(عمره) سعی وطوافدن عبارتدرکه (حجّ اصغر) عد اولنور . بونك ایچون وقت معین یوقدر .

(حج) ذی‌الحجه‌نك طقوزنجی کونی که (عَرَفه) تعبیر اولنور (عرفات) دینیلان محلده بولنمق شرطیله کعبهٔ معظمه‌یی طواف ایتمك وبین الصفا والمروة سعی ایلمکدن عبارتدر . بوزیارت عمره‌یه نسبتله (حجّ أکبر) اولور . ایکیسنده‌ده (احرام) شرطدرکه میقات معیننده دیکشلی لباسلردن صویئوب بر ویاخود ایکی‌پارچه بزه صارنمق وکویاکه حب سوادن صیریلوب مَیِّتِ مُکَفَّن کبی زنکین وزوکرد هپ بر حالده، باش آچیق ویالین آیاق دیوان باریده، بولنمقدر .

حج ایتمك هم ثروته وهم صحت وقوته وامن طریقه متوقف

برعبادت ماليه وبدنيه‌در . بناءً عليه بو عبادت ايله مسلمينك انجق حر وزنكين وركوب ونزوله قادر اولانلرى مكلفدر .

كعبه‌يى وحج وعمره‌يى بزه بيلديرن وهر خير وفضيلتى اوكره‌دن ذات همايون رسالتپناهيلرى اولديغيچون تمام حجدن صكره تشكراً مدينهٔ منوره‌نك خاك پاكنه سورمك يعنى ضريح اقدس رسول اللهى زيارت ايلمك دخى وجيبهٔ اغنيادر .

بونلردن ماعدا رمضان بيرامنده صدقهٔ فطر ويرمك وقربان بيرامنده قربان كسمك وايجابنده سجود سهو وتلاوت ايتمك واولمك وزوجه‌يى واصول وفروعى انفاق ايتمك وابوينه وزوجه زوجنه خدمت ايلمك وبش وقتده اذان اوقنمق وجامعلرده جماعت اولوب نماز قيلمق وايام تشريقده يعنى عيداضحاده عرفه صباحندن بيرامك دردنجى كونى ايكنديسنه قدر اولان اوقاتده تكبير آلمق واركك چوجقلرى ختان ايتمك دخى وجائب دينيه مزدندر

((فائدهٔ اسلام))

مسلمانلغك فائده‌سى پك چوقدر ، ازآن جمله عقائد اسلاميه‌يى جزماً قبول ايدن كيمسه اولا جناب حق شان ربوبيت وقدّوسيتنه شايان وجهله طانيمش وتقديس ايتمش وكنديتك عجز

وعبوديتنى بيلمش واكا كوره هر حال وكارنده جناب رب العالمينه توكل واعتماد اوزره اولوب خوف واميدده اول ذات ذوالجلال والاكرامه باغلانمش واوهام وخيالاته صاپماش اولور. ثانياً قرآن كريمك ايلك سوره‌سى ديمك اولوب بش وقت نمازك هر ركعتنده اوقوديغى فاتحهٔ شريفه‌نك باشنده‌كى (الحمد لله ربّ العالمين) آيت جليله‌سنى كوروب هر كسى كندى كبى مخلوق خدا وبندهٔ آفريدهٔ ذات ذى كبريا بيله‌رك كيمسه‌يه يان باقماز وجان ياقماز اولدقدن بشقه ذاتاً حق جلّ وعلانك صفات ثبوتيه‌سنى ايقان ايتمش اولمغله كنديتك اقوال وافعالنى جناب حقك سميع وبصير صفتلرينه قارشو دائرهٔ ادبده، وتصورات ومضمراتنى جناب عالم الغيب والشهاده‌نك صفت عليميتنه قارشو محور استقامتده، طوتوب امر خالقه تعظيم واعتنا وخلق ايله اولان معاملاتنى شفقت وحقانيته بنا ايلر. ثالثاً هر نمازده (اياك نعبد واياك نستعين) ديو عبادت وعبوديتى منحصراً جناب حقه ايلر. وعنايت ومعونتى وهدايت ومغفرتى آندن بكلر. رابعاً حضرت خاتم الانبيايه ايمان ايتمش اولمسى سببيله بتون انبيا ومرسلينى تصديق ايتمش واساس ديانتك توحيد بارى وتقديس ذات الٰهى اولديغنى آكلايوب بالجمله اديانى او نقطه‌ده برلشدرمش وهر نبىّ ذيشانى جناب حقك ممتاز قولى ورسولى

اولمق اوزره طانیوب ربوبیتده ذات باری‌یه کیمسه‌یی شریك ایتمامش وپیغمبران کزینی تصدیق وتبجیلده بری برندن تفریق ایلمه‌مش اولور. خامساً قدره ایمانی جهتیله حسب القدر برکدر ومصیبته اوغرادقده مقتضای قضاء ربانیدر دیو متسلی اوله‌رق تأسفی عظیم وممتد اولماز. والطاف إلهیه‌دن امیدینی کسمز. سادساً آخرته ایمانی جهتیله مصائب دنیویه‌سی نقدر چوغالسه یأس ونومیدی حالنه کلمیوب وبناءً علیه انتحار ایتمك تشبثلرنده اولمیوب مکافات إلهیهٔ أخرویه‌یه انتظاراً صابر اولور. سابعاً حضرت فخر رسله اجابت ومتابعتی سببیله اول فخر دوجهانك سیر سنیه‌سنی وتراجم صحابه‌سنی تتبع ایله مائل مکارم اخلاق اولوب حکمت وعفت وشجاعت وسخاوت کبی اخلاق فاضله ایله متخلق اولمغه. وعالی همت جناب اولوب بو عالمی بقانك لذات فانیه‌سنه کوز دیکمیه‌رك دنیایی مزرعهٔ آخرت اولمق اوزره طانیمغه. وخلقتنك مساعد اوله بیلدیکی خدمات حسنه ایله نیك نام براقمغه چالیشور. وجناب حقّ چوق آندیغی جهتله قلبی ذکر الله ایله منوّر اولوب صنعت وتجارتی وخدمت وکتابتی آنی یاد الهیدن فارغ قیلماز، وجدًّا محبّ دنیا اولمدیغی ایچون نفسنی عابر سبیل آخرت بیله‌رك اجلی حلولنده دنیادن مفارقتی مشکل کورمز، اولور. خوف وحزن اوزره اولمیوب آسوده حال ومنشرح البال

اوله رق یاشار . پاکنهاد ومعالیمعتاد بولنور . صاحب هوا دکل ، اهل صدق واهل وفا اولور . الی غیر ذلك .

قرآن کریمده صحابهٔ کزینك اوصاف جلیله‌لرینه باق که آنلر هپ بودین مبینك تعلیماتیله یتشمش وحضرت فخر المرسلینه پیرو اولمش ارلر وبختیارلردر [*] .

« صابرلر ثباتسکارلر ، صادقلر وفادارلر ، طاعتده‌لر ، انفاقده‌لر ، سحرلری استغفارده لر . »

« توبه ایدیجیلر ، عبادت ایدیجیلر ، اورج طوتیجیلر ، رکوع وسجود ایله نماز قلیجیلر ، ایلکی امر وفنالغی نهی ایدیجیلر ، حدود اللهی محافظه ایدوب شریعتك تعیین ایتدیکی دائره‌دن چیقمییجیلر ، تصدق وحقه انقیاد ایدیجیلر والله تعالی‌یی چوق آنیجیلر . »

« ماللرنده محتاجین ایچون حق بیلوب کرك کندیلرندن برشی ایستیانلره وکرك کیمسه یه عرض حال ایده‌میانلره اعطا وانعام ایدیجیلر . »

---

[*] آیات کریمه‌یه‌حرمةً یالکز خلاصهٔ‌مآللاری‌قونلمشدر . صحابه‌نك‌عالی‌والٓهی انسانلر اولدیغنی ناطق دها نیجه آیت کریمه‌لر واردر. بوراده مذکور اولانلر سورهٔ وآل‌عمران توبه واحزاب ونور وفتح ومعارجدن مأخوذدر .

« کفار و بی دینانه شدت اوزره اولوب کندی بینلرنده مشفقانه معامله ایدیجیلر ، آثار عبادت ایله یوزی نورلیلر . »

« تجارت وآلش ویرشلری کندیلرینی یاد آلهیدن واقامهٔ صلات واعطاء زکات وصدقات ایتمکدن منع ومشغول ایتمیوب یوم آخرتدن حذر ایدیجیلر . »

(صحابهٔ کرام) مهاجرین وانصار اسملریله باشلوجه ایکی قسم اولوب (مهاجرین) فتح مکه‌دن اول هجرت ایدن اهل مکه‌در (انصار) مهاجرینه معاونت ودینه نصرت ایلیان اهل مدینه‌در .

جمله سنڭ افضلی شیخین معظمین یعنی حضرت (ابوبکر الصدیق) وحضرت (عمر الفاروق) وبعده خَتَنَیْنِ مکرّمین یعنی حضرت (عثمان ذی النورین) وحضرت (علیّ المرتضی) در .

بو ذوات فخامه خلفاء راشدین وچهار یارکزین تعبیر اولنور . آتی التعداد التی ذات ایله برابر جمله سنه (عشرهٔ مبشره) دینیلورکه هپ بردن جنت ایله مژده‌لنمشلر دیمکدر : حضرت (طَلحه) وحضرت (زُبَیْر) وحضرت (عبد الرحمن بن عَوْف) وحضرت

(ابو عُبَيْده) وحضرت (سَعْد بن ابى وَقّاص) وحضرت (سعيد ابن زَيْد) رضوان الله تعالى عليهم اجمعين .

ايرانى ، تورانى و اكثر معمورهٔ جهانى بونلر فتح ايتمشلردر ودين اسلامى دنيايه نشر ايله مربئ عالم اولمشلردر .

يارحمن يارحيم . اهدنا الصراط المستقيم . صراط الذين أنعمت عليهم . غير المغضوب عليهم ولا الضالين . وتوفنا مسلمين وألحقنا بالصالحين .

نجز بحمد الله تعالى بعد صلاة الجمعة فى اليوم الثامن والعشرين من ذى الحجة سنة تسع وثلثمائة بعد الألف . وقد منّ الله سبحانه علىّ باتمامه فى اربعة ايام ونصف من ايام الصيف . فى المصطاف الذى اكتريته تجاه مسجد قزيل طپراق من اعمال اسكدار . المستحبّ فيه من كثرة البعوض بيت ابى دثار . وانا العبد المذنب المفتقر الى ربه الغنى . محمد ذهنى . كان الله له وتولاه بمنه المغنى .

وصلى الله على سيدنا محمد وعلى جميع الأنبياء والمرسلين

والحمد لله رب العالمين

طبع مرة ثالثة مع محو واثبات وتغيير فى بعض
العبارات بالمطبعة العامرة فى أواخر
جمادى الآخرة سنة ١٣١٦

الطهور شطر الايمان

كتاب الطهارة

— نعمت اسلام —

عفى الله عن اسمه و على عيبه

محمد زهنی

باب عالی نظارت جلیله‌سی تدقیق و معارف تألیفات مجلسندن ... نومرولی
۲۹ کانون اول سنه ۱۳۱۸ تاریخلی رخصتنامه‌سیله
شرکت مرتبیه مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

طبعهٔ ثانیه

حقوقی مؤلفنکدر مهری اولمیانلر ساخته‌در

۱۳۲٤

استانبول

الطهور شطر الایمان

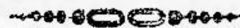
كتاب الطهارة

— نعمت اسلام —

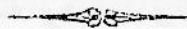

مما من الله عز اسمه به علی عبده

محمد ذهنی

باب والای فتواپناهینك تصدیق ومعارف نظارت جلیله‌سنك ٥٠ نومرولی
و ٢١ كانون‌ثانی سنه ٣١٨ تاریخلی رخصتنامه‌سی ایله
شركت مرتبیه مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر.

طبعهٔ ثانیه

١٣٢٤

استانبول

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على نعمة الإسلام . والصلاة والسلام على رسول الله محمد سيد الأنام . وعلى آله الكرام وصحبه العظام . أما بعد :

....

كتابمز علم فقهك عبادات قسمنه دائردر. بونده بزه مأخذ ١٠٦٩ تاريخنده متوفى ابو الاخلاص حسن بن عمار الشرنبلالى مرحومك نور الايضاح شرحى مراقى الفلاح ايله آنك حاشيه سى طحطاويدر .

اصل ديمكدن مقصودمز مشار اليه مرحومك متناً وشرحا اثر مستقلى اولان كتاب مذكور اولديغى كى مؤلفدن مراد دخى مرحوم مشار اليهدر . محشيدن دخى مرادمز ذكر اولنان حاشيه نك صاحبى متأخرين علماء مصريه دن شيخ احمد طحطاويدر .

كتاب حرفيا ترجمه اولنديغى كبى مسائل مندرجه دخى آنك ترجمه سندن عبارت دكلدر . درّ مختار حواشيسى نظردن دور طوتلميه رق وهدايه وكنز شروحنه ودرره ونتفه وجوهره يه وقهستانى يه وشرنبلاليه يه [*] دخى جابجا مراجعت اولنه رق خيلى تتبعات وترتيب مسائلده تصرفات ايدلمشدر . وما توفيقى الا بالله .

محمد زهنى

....

[*] مؤلفك درر حاشيه سيدركه مصر بصمه سى دررك هامشنده مطبوعدر

رمز واصطلاح بروجه آتيدر : اهـ = انتهى . الخ = إلى آخره . ص = اصل ط = طحطاوى . امام = ابو حنيفه حضرتلرى . امامين = امام ابو يوسف وامام محمد . مشار اليهمايه (صاحبين) دخى دينور . شيخين = امام ابو حنيفه وامام ابو يوسف . طرفين = امام ابو حنيفه وامام محمد .

امام ابو يوسف حضرتلرينه : ثانى . وامام محمد حضرتلرينه : ثالث دخى دينوركه اوللرى امام اعظم ابوحنيفه حضرتلريدر . رحمهم الله تعالى .

احكام تكليفيه [۱]

فرض ، واجب ، مندوب كبى تعبيراتدن ابواب عباداتك هيچ برى وحتى طهارت بابى خالى اولمامغله اول باول احكامى معرفته حاجت مس ايدر .

احكام : حكمك جمعيدر . برشيئك حكمى آنك اثر مترتبيدر . احكام شرعيه دخى افعال مكلفينه اقتضاءً وياتخييراً تعلق ايدن آثار خطابات شارعدن عبارتدر [۲] .

اجمالاً : وجوب ، ندب ، اباحت ، حرمت ، كراهت . ديو (بش) وتفصيلاً (سكز) قسم صاييله‌رق متعلقلرى اعتباريله شويله‌جه

[۱] بو بحث مأخذمزده يوقدر . اصولدن علاوه‌در ، فروعدن تكثير امثله اولنمشدر . (تكليفيه) : وضعيه مقابليدركه مكلف به اولان فعلك وجود ويا عدمنى مقتضى ويا مخير اولان خطاباتك آثارى ديمكدر . خطابات : شارعك اوامر ونواهيسيدر . ندب واباحه قسملرنده معناى تكليف ظاهر دكل ايسه‌ده وجوب وحرمت كبى اومعنى كنديلرنده ظاهر اولان قسملر تغليب اولنه‌رق هپسنه بردن (احكام تكليفيه) نامى ويرلمشدر .

[۲] اقتضا طلب ديمكدركه طلب فعل وتركه شاملدر . طلب فعلك جازما اولانى : ايجاب ، وغير جازم اولانى : ندب ، در . طلب تركك جزمى اولانى : تحريم ، وغير جزمى اولانى : كراهت ، در . (تخيير) اباحه‌در كما فى التوضيح .

تعداد اولنور : فرض ، واجب ، سنت ، مستحب ، مباح ، حرام ، مکروه ، مفسد [١] .

چونکه قضاء ربانی قولك یامطیع ومثاب اولمق ویاخود مخالف ومعاقب بولنمق اوزره مبتلی اولمسنی ایجاب ایتمشدر .

ابتلا فعله وترکه تعلق ایتمکله عبادك افعال وتروکنده مشروع وغیر مشروع نوعلر حاصل اولمشدر [٢] .

مباحه قدر اولان اقسام : (مشروعات) وآندن صکره کی اقسام : (غیر مشروعات) در .

طلب فعله تعلق ایدن خطابات امرلر وطلب ترکه تعلق ایدن خطابات نهیلردر .

امرلر قطعی وغیر قطعی اولدیغی کبی نهیلر دخی قطعی وغیر قطعی اولور .

قطعیلك ده دلالةً اولدیغی کبی ثبوتا دخی اولور [٣] .

---

[١] قسم ثامن اولان مفسد اصولده مذکور دکل ایسه‌ده فروعـده مذکور ولازم الذکردر .

[٢] مأمور بهك فعلی مشروع وترکی غیر مشروع اولوب منهی عنه ایسه بونك عـکسی اوزره‌در . مندوب الیه ایله مکروه دخی بو وتیره ده در .

[٣] دلیـل حکم شرعی درت درلودر . برنجیسی قطعیّ الثبوت والدلاله در : بروجه ایله تأویله احتمالی اولمیان آیات قرآنیه واحادیث متواترهٔ صریحه کبی . ایکنجیسی قطعی الثبوت وظنی الدلاله‌در : آیات

ثبوتاً ودلالةً قطعی اولان امرلردن فرضیت ، ویالکز برجهتله قطعی اولانلردن وجوب ، پیدا اولمشدر .

فرضیتك تعلق ایتدیکی شی (فرض) در . فرضك حکمی فعلنه ثواب وبلاعذر ترکنه عقاب ترتب ایتمك ومنکر ومستخفی اکفار اولنمقدر . اوده ایکی قسم اولوب بری (فرض عین) ودیکری (فرض کفایه) در .

(فرض عین) هرفرده لازم اولوب برطاقمنك ایشلمه‌لریله دیکرلرندن ساقط اولمیاندر : طهارت وبش وقت نماز ورمضان اورجی کبی .

(فرض کفایه) مفروض علیهملك آیرو آیرو هپسنه‌دکل ، جمله‌سنه بردن لازم ومتحتم اولوب بر طاقمنك فعلیله جمله‌دن ساقط اولاندر : قرآن کریم تلاوت اولنور ایکن دیکله‌مك ، حافظ قرآن اولمق ، سلام آلمق کبی .

فرض کفایه‌نك ثوابی یالکز آنك مباشرینه ، ومتروکیتنك کناهی جمله‌یه‌در .

واحادیث (ثابتهٔ) مؤوله کبی . او چنجیسی ظنی الثبوت وقطعی الدلاله‌در : صریح المفاد اولان أخبار آحاد کبی . دردنجیسی ظنی الثبوت والدلاله‌در : محتمل معانی اولان أخبار آحاد کبی .

بونلرك برنجیسی قطعی اولمغله آنکله فرض وحرام ثابت اولور . ایکنجیسی واوچنجیسی ظنی مفید اولمغله آنارله واجب وبرده مکروه ثابت اولور . دردنجیسی سنیت واستحبابی وتنزیهاً کراهتی افاده ایدر . یعنی آنکله سنت ومستحب ومکروه تنزیهی ثابت اولور .

برعبادتك اركان وشروطى ديمك اولان فروضندن برينك تركنك مقتضاسى مطلقا عدم صحتدر ، يعنى كرك عمداً ترك ايدلمش ، كرك سهواً متروك اولمش اولسون اوعبادت غير صحيحدر . عمداً تركه اثم دخى مترتبدر .

وجوبك تعلق ايتديكى فعل (واجب) در . واجبك حكمى دخى عملاً فرض كبى اولمق يعنى فعلنه ثواب وبلا عذر تركنه عقاب ترتب ايتمكدر . اعتقاداً فرضك حكمى كبى دكلدركه واجبك منكرى اكفار اولنماز [*] : قربان كسمك ، وتر وبيرام نمازلرى قيلمق وقريب محتاجنه باقمق كبى .

واجبك دخى على الكفايه اولان قسمى واردر : شعبان ورمضان نهايتلرنده طلب رؤيت هلال ايلمك كبى .

---

[*] محشى مرحوم وضوء فصلنده ذكر ايتمشدركه فرضك موجب علم بديهى اولان قطعيسى ، ودليل قطعى ايله ثابت اولديغى حالده ايچنده شبهه بولنديغنه مبنى ظنيسى ، واردر . قسم ظنيسنه (فرض عملى) اسمى ويريلوركه فواتيله جوازك فائت اولديغى شى ديمكدر . آنك ده حكمى قسم قطعى كبيدر . شوقدركه آنك منكرى اكفار اولنور ، بونك منكرى اكفار اولنماز . مثلا اركان وضوءدن اولان مسح رأس اصلنه نظراً قسم اولدن وتقديره نظراً قسم ثانيدندر . فرض اطلاق اولنوبده آندن قطعى ايله عمليه شامل اولان معنى قصد اولنديغى كبى واجب اطلاق اولنوبده آندن فرض عملى قصد اولنديغى دخى واردر . بوندن اوتورى بعض اهل تحقيق فرض عملى حقنده : واجبك نوع اقواسى وفرضك نوع اضعفى در . ديمشلردر اهـ

برعبادتك واجباتندن بربنى تركك مقتضاسى عمداً ايسه كراهت تحريميه ايله مكروه اولمق وسهواً ايسه نماز حقنده سجود سهو لازم كلمكدر .

(سنت) حضرت فخررسلك (عليه وعليهم الصلاة والسلام) فرض وواجب اولميه رق مواظبت بيورد قلرى يعنى نادراً ترك ايله برابر دوام اوزره ايشله دكلريدركه سنت مؤكده ديديكمزدر . غير مؤكده يه مستحب ومندوب اسملرى ويريلور .

نزداهل اصولده سنت ايكى قسم اولوب برقسمى (سنة الهدى) در كه مكمل ديندر . آنك تاركى مستحق لوم اولور: اذان ، اقامت ، جماعت كبى . ديكر قسمى (سنة الزوائد) در [١] بونك تاركى مستحق لوم اولماز : اركان صلاتى تطويل وپيغمبر عليه السلامك اكل وشرب ولباس وقعود وقيامجه اولان سيرت سنيه لرى كبى . لقد كان لكم فى رسول الله اسوة حسنة .

سنتك مطلق بزجه مطلقدركه سنت خلفايه دخى شاملدر سنتك دخى على الكفايه اولانى واردر : رمضانك عشر اخيرنده اعتكاف ايتمك وتراويحده جماعت اولمق كبى [٢] .

---

[١] بونده لفظ جمعك ومقابلنده لفظ افرادك اختيارى سنت هداتك قلتنه وسنت زوائدك كثرتنه اشارتدر . كذا فى حاشية نور الانوار المسماة بقمر الاقمار .

[٢] فروضده جماعت سنت عيندر .

سنتك حكمی فعلنه فرض وواجبدن آز ثواب ترتب ایتمك [١] وعمداً ترکنه عقاب دکل ، عتاب مترتب اولمقدر .

(مستحب) که اکا (مندوب) دخی دینور . حضرت سلطان رسلك (علیه وعلیهم الصلاة والسلام) کاه ایشلیوب وکاه ترك بیوردقلری وسلف صالحینك سوب ایشله دکاری وترغیب ایلدکاریدر : بعض نوافل صلات وصیام کبی .

مستحبك حکمی فعلنه ثواب ترتب ایتمك وترکنه عتاب ترتب ایلما مکدر [٢] .

(مباح) مکلفك فعل ایله ترك بیننده مخیر بولندیغی شیدر . بونك حکمی فعلاً ویا ترکاً ثواب ویا عقاب اولمامقدر . اشیاده صفت اصلیه بودر [٣] .

تفاوت احوال ایله احکام دخی متفاوت اولور . مثلا حرام اولمیان شیلردن اکل وشرب مباحدر . دفع هلاك ایچون بقدر الحاجه اکل وشرب محرماتدن دخی اولسه فرضدر [٤] . عبد مؤمن

---

[١] چونکه افضل قربات فروضدر . فرائضك ثوابنه بشقه ثواب معادل اولماز .

[٢] مستحب سنتدن برقسمدرکه آنك غیر مؤکده نوعیدر . تتکیم محشي مرحوم شروط تحریمه‌ده درر محشیسی نوحدن نقلا ذکر ایتمشدر . مؤلف دخی سنت غیر مؤکده یی فصل نوافلده مندوب عنوانیله یاد ایلمشدر . سنت مؤکده نك ترکی مؤثم (موجب اثم) اولمق صحیحدر .

آداب وضوء فصلنده دخی سنته وحکمنه دائر کلام واردر .

[٣] سورهٔ بقره اوائلنده کی أستعیذ بالله تعالى : [هو الذی خلق لکم ما فی الأرض جمیعا .] آیت کریمه‌سی تفسیرینه مراجعت اولنسون :

[٤] مال غیر ایسه متناول تضمین ایدر .

تناول فرض ايله مثاب دخی اولور . اكل وشربك دفع تهلكه مرتبه‌سندن زياده‌سی نمازی قائماً قيله بيلمك واورج طوتمغه قولايلق كلمك مرتبه‌سنه قدر مندوب ومستحبدر . سميرمك ايچون اكل ، مكروهدر . طويدقدن صكره اكل حرامدر . مكركه مسافرينی اكرام ايچون اوله .

مباح مشروعاتك تاليسيدر وآنلردن معدود در [*] .

غير مشروعاته كلنجه : آنلر متعلقات نواهيدركه تركی مطلوب اولان شيلرديمكدر ثبوتاً ودلالةً قطعی اولان نهيلردن (حرمت) وياالكز برجهتله قطعی بولنان نهيلردن (كراهت) حاصل اولمشدو .

حرمتك تعلق ايتديكی شی (حرام) در . اكا (محرّم) و (محظور) دخی دينور .

حرامك حكمی تركنه ثواب وفعلنه عقاب ترتب ايتمك وآنی حلال ومباح عد ايدنلر عياذاً بالله تعالى كفره ايرمكدر : ايچكی ايچمك ، قمار اوينامق ، ابوينه عاصی اولمق كبی .

كراهتك تعلق ايتديكی شی (مكروه) در مكروهك حكمی عملاً حرامك حكمی كبيدركه تركنه ثواب ترتب ايتمك وفعلنده عقاب قورقوسی اولمقدر . اعتقاداً حرام كبی دكلدركه استحلالنه كفر ترتب ايتمز : مسديه واستربه وايستقوز مثلی بالق جنسندن اولميان دكز مخلوقنی ييمك ، جمعه ساعتنده آلش ويرش ايتمك ، آبدستده وغسلده صويی اسراف ايلمك كبی .

[*] كما فی كنز البيان مختصر توفيق الرحمن علی متن الكنز .

مكروهك مصـــدری اولان (كراهت) وتخفيف ياء ايله (كراهيت) وكافلرك فتح وضميله (كره) و (كره) كلمه‌لری چركينلك وسومسزلك معنا سنده‌لازم وبرشيئی سومه‌مك وخوشلانمامق معناسنده متعديدر . معنای اولك متعلقنه (كـــريه) ومعنای ثانينك متعلقنه (مكروه) دينور . اولـكيسی باب خامسدن وايكنجيسی باب رابعدندر .

اصطلاح شرعده مشروعاتك قطعياً مطلوب اولاننه فرض وآنك مادوننه واجب دينلديكی كبی غير مشروعاتك دخی قطعيا منهی بولناننه حرام وآنك مادوننه مكروه دينيلور . بومعناجه مكروه حرامه اقرب اولديغی ايچون (تحريمی) نامنی آلور .

آنك برده (تنزيهی) قسمی واردركه خلاف اولی ديمكدر . بونك حلاله اقرب ديمك اولديغنده ائمه‌مزجه اتفاق واردر . اختلاف ، واجب مقابلی اوله‌رق مذكور اولان قسم تحريميده دركه آنك عند الشيخين معناسی حرام دكل ايسه‌ده آكا اقرب ديمكدر . امام محمد حضرتلرنجه ايسه اوقسم غير مشروع حرام ديمكدر . شوقدركه حقنده قاطع بوله مديغی جهتله امام مشار اليه حضرتلری كندی اثرلری اولان كـتابلرده آكا حرام اطلاق ايده‌ميوب مكروه نامنی ويرمشدر .

سنتدن عند الاطلاق مؤكده قسمی مقصود اولديغی كبی كراهتك دخی علی الاطلاق ذكرنده يعنی تنزيه قيدی اولمدقجه

قسم تحریمیسی مقصود در [١] . مثلا بشقه صو وار ایکن کندی آرتیغی اولان صویی شرب واستعمال تنزیها مکروهدر [٢] . آبدستده صویی اسراف ایتمك مکروه اولدیغی کبی تقتیر ایتمك یعنی پك آز صرف ایله غسلی مسح درجه سنه کتورمك دخی مکروهدر .
(مفسد) شروع اولنان عملی نقض وابطال ایدندرکه حرام ایله مکروهك تالیسیدر وغیر مشروع انواعندندر [٣] .

مفسدك حکمی وسائلك غیریده [٤] عمداً بلا عذر صدورنده عقاب وسهواً صدورنده عدم عقاب اولمقدر : مفسـدات صوم وصلات کبی .

عقل وبلوغ جهتیله اوزرلرینه شرع منیرك امرونهیی جاری اولان کیمسه‌لرکه (مکلفین) تعبیر اولنور فعللری کرك عمل وعبادت نوعندن اولسون ، کرك اولمسون ذکر اولنان سکز

[١] امام ابو یوسفك امام ابو حنیفه حضرتلرینه : برشی حقنده «أکرهه» دیدیککز وقت آنده رأیکز نه در ؟ دیو صوردم : تحریمدر . جوابنی ویردیلر دیمش اولدیغنی ابن عابدین مرحوم سؤر بحثنده ذکر ایتمشدر . بونکله برابر بعضاً تأکید قصدیله : تحریماً مکروه . دینلدیکی ده اولور .
[٢] مکروهات فصولنده کراهتك قسم تنزیهی‌یه دخی شمولی شروحده مذکور در .
[٣] کما فی کنز البیان مختصر توفیق الرحمن علی متن الکنز .
[٤] آبدست وسائلدندر . مفسدات وضوءه (نواقض) نامی ویرلمشدر .

قسمدن برينه البته معروضدر : كسب مشروع حلال واخذ رشوت حرامدر عند الحاجه استقراض جائز (مباح) ومحتاجه اقراض مندوب وتأديه فرض اولوب مديون معسرى وقت يسارينه تعليقاً امهال واجبدر [١] . كندينك محتاج اولديغى فقهى ، يعنى دينياتى تصحيح ايده جك علمى ، طلب هرمسلم ومسلمه‌يه فرض عين اولوب آخره نفع ويره‌جك مرتبه‌ده تعلم فرض كفايه ، وعلوم شرعيه‌ده تبحر مندوب ، وتفاخر مكروه ، در . مقتضاى عقد بيعدن ، ويا آنى مؤيد ، اولميوبده احد عاقدينه نافع اولان شرط : مفسد وبيع فاسددر [٢].

مدار اجرومثوبت ايمان واخلاص اوزرينه در . هركس ايمان ايله مكلفدر . كفر كيمسه‌يه مباح دكلدر . دين وضع الهيدر . شارع وعد ووعيدنده صادقدر . من عمل صالحا فلنفسه ومن أساء فعليها .

....

[١] قال تعالى : وان كان ذو عسرة فنظرة إلى ميسرة .

هيچ از فرمان حق كردن متاب

بهر وام آزاده را دامن متاب

آزاده بوراده فقير معنا سنه در .

[٢] معاملاتده فاسد باطلدن فرقلى وعبادات ومناكحاتده فرقسزدر .

كتاب الطهارة

انسانه عقائد حقه وطهارت كامله اوزره عباداتنى ، وبروجه نصفت معاملاتنى ، واخلاق فاضله وجهله معاشراتنى تعليم ايتمكده اولد يغندن دين اسلامدن بيوك نعمت اولماز . الحمدلله على نعمة الاسلام

مدار امر دين شو بش شى اوزرينه در : اعتقادات ، آداب ، عبادات ، معاملات ، عقوبات .

آداب وعقائدك كتابلرى آيرودر [١] كتب فقهيه عبادات ومعاملات وعقوباتى شاملدر .

بونلردن شمديلك بزه تعلق ايدن : عبادات وآنلك بيان وسائليدر .

عبادات معلوم اولديغى اوزره بشدر [٢] : نماز ، اورج ، زكات ، حج ، جهاد .

جهاد فروض كفايه‌دن [٣] اولمغله بز فرض عين اولان

---

[١] قسم اول نعمت اسلام آنلردن براز باحثدر .

[٢] عبادات بش اولديغى واعتقاداتك دخى : ايمان بالله ، ملائك ، كتب ، رسل ويوم آخرته ايماندن عبارت باشلوجه بش قسمى بولنديغى كبي معاملات وعقوبات دخى بهر قسم اعتبار اولنه بيلور .

(معاملات) : معاوضات ، مناكحات ، مخاصمات ، امانات ، تركات .

(عقوبات) : قصاص ، حد سرقت ، حدزنا ، حد قذف ، حد ردة .

جوهره‌نك كتاب الزكاتنده وبحرك ورد محتارك كتاب الطهاره سنده بويله مذكور اولوب كتاب الحدودده ايسه قصاصه بدل حدشرب مذكور در . كما هو الظاهر .

[٣] ان لم يكن النفير عاماً . والا فهو فرض عين ، كما هو المصرح فى موضعه .

عباداتدن بحث ایدجککز . آنلرك برنجیسی نمازدر . آنك ده وسائلی بانواعها طهارتدر .

فقهاك ذكر اولنان اقسامنی تماماً حاوی اولان كتابلرده عبادات ــ شاننه اهتماماً ــ معاملات وعقوباتدن مقدّمدر . عباداتك دخی اقدمی فریضهٔ یومیه اولان نمازدر . آنك شرطی ومفتاحی دخی طهارت اولمغله كتابمزك وبالجمله فقه كتابلرینك أوّل ابوابی كتاب الطهاره در .

لغتده كتاب وكتابت جمع معناسنه اولوب [١] كتب فقهیه نك مسائل مستقله‌سی (كتاب) وغیر مستقله‌سی (باب) وبابك دخی كوچكی (فصل) عنوانلریله مصادر اولمغله اصطلاح اهل فقهجه كتاب : مستقل اعتبار اولنمش برطاقم مسائلدر . كرك بوبابك مسائلی مثلی مشتمل انواع اولسون : آبدست ، غسل ، تیمم الخ كبی . كرك اولمسون : كتاب لقطة وكتاب لقیط وكتاب مفقود كبی .

(طهارت) طانك فتحیله باب أوّل وخامسدن لغةً مصدردر كه نظافت دیمكدر [٢] طانك كسریله آب وتراب كبی آلت طهارت اولان شیدر . طانك ضمیله مایتطهر بهك فضلیدركه بعد التطهر آندن آرتاندر .

[١] قرآن وقراءت دخی من جهة اللغه جمع معناسنه در . كتابت حروف وكلماتی یازیده ، وقراءت لفظده ، جمع ایلمكدر .

[٢] نظافتدن اعم اوله‌رق انكله هم اجسام ، م اخلاق ، هم أفعال اتصاف ایدر . نتكیم سورهٔ بقره ده كی : [ولكم فیها أزواج مطهرة] قول كریمنك تفسیر نده مذكوردر .

شرعا طهارت : صلاتك تعلق ايتديكى محلده استعمال مطهره مبنى حكما ظاهر اولان بر اثردر .

(محل) : بدنه ولباس ومكانه شامل اولديغى كبى (مُطَهِّر) دخى ماء ايله ترابه شاملدر .

(طهارت) : حدثك ياخود خبثك زوالندن عبارت اولمق اوزره دخى تعريف اولنور .

(حدث) : استعمال مزيله دكين اعضا ايله قائم اولان مانع شرعيدر آنك اصغر واكبرى واردر .

(خبث) : شرعا مستقذر اولان شيدر [١]

تعريفده كى « ياخود » تعبيرى منع جمع ايچون دكل ، بيان نوع ايچوندر . تعريف مذكور آبدسته وغسله وتيممه شامل اولديغى كبى تطهير أنجاسه ودباغته دخى شاملدر [٢] .

(كتاب الطهارة) تركيبى احكام طهارتك بيانى ايچون معقود برباب ديمك اولوب بوبابده احكام مياهدن وأسار

---

[١] فتحتين ايله اولان خبثى قاموسده كورەمديككه مبنى انكار ايتمه كه نهايه ده ولسان العربده موجوددر . وفى الحديث : اذا بلغ الماء قلتين لم يحمل خبثا ، الخبث بفتحتين النجس . كذا فيهما .

[٢] معلوم اولديغى اوزره بونارك برى نجاستدن وديكرى حدثدن طهارتدر . صاحب فتوحاتك تعبير نجه اولكيسى (معقولة المعنى) وايكنجيسى (غير معقولة المعنى) دركه تعبدى ديمكدر . نتفده دخى : طهارت ايكى وجه اوزره اولوب برى طهارت تعبد وديكرى طهارة من النجاسه در . طهارت تعبد دخى يا آبويا ترابايله در . آبايله اولان طهارت دخي ايكيدر برى وضوء وديكرى اغتسالدر . ديمشدر اه

وآباردن وآبدست وغسلدن وتيممدن ونواقض وضوءدن ومسح على الخفين ومسح على الجبيره‌دن وأعذار وأنجاسدن وآنلرك تخفيف وتطهيرندن بحث اولنور .

حدث وخبثی اتفاقا مزيل اولان شی میاهدر [١] .

— میاه —

(میاه) كه صولر دیمكدر صو معنا سنه‌اولان (ماء) لفظنك جمع كثرتيدر . جمع‌قلتی (أمواه) در . لفظ (ماء) ممدوددر . مقصوردخی اولور [٢] .

صو : برجسم لطيف سيالدر . هرناميننك حياتی آنك طاتلی اولان — يعنی دكز صوی كبی زعاق اولميان — جنسيله‌در .

كنديسيله تطهير صحيح اولان [٣] صولرك اقسامی واردر : يغمور ، قار وطولی صوی [٤] ، دكز صوی [٥] ، دره صوی ، كول صوی ، قويی صوی ، پيكار صوی .

---

[١] مائعات سائره‌ده مذهبجه معتمد اولان : آنلر يالكز أخباثی مزيل اولمقدر . امام محمد وامام شافعی حضرتلری أخباثك تطهير وازاله‌سنده دخی ماء مطلق شرط قيلمشلردر اه ط .

[٢] ماء مطلق ، ماء مقيد ، ماء يامطلق ويا مقيد اولور. آخرندكی همزه هادن مقلوبدر . ماده‌ٔ اصليه (م و ه) در . مياه لفظی حوض وحياض كبی جمعدر .

[٣] مؤلف جوازی صحت ايله تفسير ايتمشدر حلاليت ايله تفسير ايتمامشدر چونكه كلام كنديسيله تطهير صحيح اولان شيئك بياننده‌در حلال اولمه بيله : ذوبيده وصهر يجده محرز اولان ماء غير كبی اه ط .

[٤] شمس بحار وبراری‌يه مسامت اولدقجه بحاردن بخار رطب

بونلره (ماء مطلق) تعبير اولنوركه على الاطلاق صواسمى ويريلان ووصف خلقتى اوزره قالان صو ديمكدر .

برده : كل صوبى ، چيچك صوبى ، آصمه صوبى ، اوزوم صوبى ، ات صوبى كبى اسم مخصوص ايله سويلنان صولر واردر . آنلره (ماء مقيد) تعبير اولنوركه جنس وماهيتنى ناطق برقيد ايله بيان اولنان صو ديمكدر .

بونلرده‌كى اضافت تقييد واولكيلرده‌كى اضافت تعريف ايچوندر . شوايكى اضافت آره سنده كى فرق اولكنه بلاقيدصو اطلاقى صحيح اولوب ايكنجى‌يه قيد اضافى اولمدقجه صحيح اولما مقده‌در . (مثلا برقاب ايچنده بولنان ماء مطلقه كرك چشمه كرك يغمور صوبى اولسون : بو ، صودر . دينيله بيلورده ماء مقيده كرك كل ويا چيچك صوبى بولنسون : بو ، صودر دينيله‌مز .)

ويراريدن بخار يابس اثاره ايتمكده اولوب بخار هوانك طبقهٔ ثالثه سنه صعود ايدنجه متكاثف اولمقده وصفوق قوى اولمدقجه طوپلاوب تكاثف ايله اولان ثقلتنه بناءً تقاطر ايتمكده‌در . طوپلانان سحابدر . تقاطر ايدن مطردر . صفوق قوى ايسه قار وطولى اولور . بعضاً دخى سحاب منعقد اوليه‌رق ضباب (سيس) تسميه اولنور .

وفى كل شىء له آية ❊ تدل على أنه واحد

كذا فى تفسير الآلوسى . رحمه الله تعالى .

[٥] خبرده : « دكز صوبى كنديسنى تطهير ايتميان كمسه طهارت بولمسون . » وارد اولمش اولديغى حالده بعض ناس دكز صويندن آبدست آلمغى مكروه كورمشدر . أغلب فقها انك عدم كراهتى اوزرينه در اهـ ط .

(حدثدن طهارت) ـــ كه آبدست آلمق وغسل ایتمك دیمكدر ـــ انجق ماء مطلق ایله اولور . ماء مقید ازالهٔ انجاسده قوللانیله بیلور [١] آنكده طاهر وقالع اولمسی آرانور . چونكه نجس نجسی ازاله ایتمدیكی كبی دسومتلی اولوبده قلع وازالهیه بدل تلویث ایدیجی اولان مائعلر دخی نجسی ازاله ایدیجی دكلدر [٢] .

ـــ ماء مطلق ـــ

(ماء مطلق) بش قسمدر : طاهر مطهر غیر مكروه ، طاهر مطهر مكروه ، طاهر غیر مطهر ، غیر طاهر ، مشكوك [٣] .

(طاهر مطهر غیر مكروه) شول ماء مطلقدركه اوصاف اصلیهٔ

---

[١] مائعات مزیلهنك ماء مطلقه الحاقی آنجق نجاست حقیقیهیی تطهیر وازالهده صحیح اولشدر. چونكه شرط الحاق موجوددركه اوده اجزاء نجاستك بیقانه بیقانه چیقوب نهایت بولمسیدر. بوشرط نجاست حكمیه ده منعدمدر. زیرا اعضاء محدثده نجاست محسوسه یوقدركه تناهیسنه حكم اولنسون . (حدث) : برامر شرعیدركه انك ایچون مانع صلات اولمق اوزره حكم نجاست واردر . شارع انك ازاله سنه مخصوص آلات تعیین ایتمشدركه اوده ماء مطلق یاخود انك خلفی اولان تیممدر. آرتق او آلتك غیریسنی آكا الحاق ایتمك ممكن اولهماز . ص مع ط .

[٢] مثلا سركه وچیچك صویی مثلی دسومتسز مائعلر ازالهٔ انجاسده كافی ، وسوت وات صویی وزیتون یاغی كبی دسومتلی مائعلر غیر كافی در .

[٣] بوتقسیم صویك راكد وقلیل اولاننده ظاهردر نتكیم ذكر اولنور. (ماءمقید) ك دخی طاهر وغیر طاهراولانی بولنه بیلور .

خلقتی اوزره قالوب اقسام آنیه عوار ضندن دخی هیچ بری آکا عارض اولمامش اوله .

اشته اوصوهم پاك ، هم پاکلیجی ، همده غیر مکروه الاستعمالدر : طهارت ونظافتده وطبخ طعامده قوللانديغمز صولر بوقسمدر .

ماء زمزم بوقسمك افضلیدر . آنکله دخی آبدست آلمق وغسل ایتمك بزجه بلا کراهة جائز همده ثوابجه اکثردر [*] .

(طاهر مطهر مکروه) شول ماء مطلق طاهر درکه آندن هره اهلیه مثلی برحیوان ایچمش اوله .

(هره) کدیدر . « السنورسبع » مفهومنجه کدی کرچه جانوردر جانورك آرتیغی ایسه نجسدر ولکن آنك اهلی قسمیله ابتلاعام اولديغندن آرتیغی شرع منیر مکروه مرتبه‌سنده طوتوب آکا

[*] محشی مرحوم بوني (فائده) عنوانیله ذکر ایتدکدن صکره شو علاوه‌يي ده ایلمشدر : لباب المناسك صاحبي کتابنك آخرنده تفصیل ایدوب دیمشدرکه ماء زمزم ایله غسل ایتمك وآبدست آلق طهارت اوزره اولانه تبرك ایچون جائز اولور. حدث اکبر اوزره اولانه آنکله غسل ایتمك وحدث اصغر اوزره اولانه آنکله آبدست آلق وآني مكان نجسده قوللانمق لائق اولماز وآنکله استنجا ایدلمز ونجاست كيدرلمز. بعض علمادن بونلرك تحريمی دخی منقولدر. برکیمسه آنکله استنجا ایتمکله كنديسنده باسور حاصل اولدی دخی دینلمشدر. إلى هنا كلامه .

ماء زمزمك ازالهٔ حدثده جواز استعمالنه مبنيدركه باب تيممده : حاجيلرك هديه ایچون طاشيدقلری زمزم مانع تيممدر دینلمشدر .

جواز تيمم ایچون چاره : آکا غالب ويا مساوی كل صويي كبي برشی قاتمقدر، كما في تيمم الدر المختار .

نجس دیمامشدر . وحشیسنده یعنی طاغ کدیسنده او علت جاری اولمد یغندن آنك آرتیغی سائر وحوش غیر مأکوله نك آرتقلری کبی نجسدر .

زقاقلره صالیویرلمش اولان طاوغك وچایلاق وطوغان کبی ییرتیجی قوشـــلرك وفاره وییلان کبی اولردن اکسیك اولمیان حشراتك آرتیغی دخی اوکدیسنه امثال اوله رق بوقسمدندر .

بشقه صووار ایکن بوقسم صویك استعمالی تنزیهاً مکروهدر [١] (استعمال) شرب وطبخه دخی شاملدر . نتکیم (فصل أسآر) ده مذکوردر .

(طاهر غیر مـطهر) نفسنده طاهر ایسه ده آبدسته وغســـله صالح اولمیان صو دیمکدر . (ماء مستعمل) دخی دینور [٢] بو ، اول صودرکه رفع حدث ایچون یاخود اســـقاط فرض ایچون ویاخود استحصال مثوبت ایچون عضو ویاجسد انسانیده قوللانلمش اولور .

رفع حدثه مثال : آبدستی اولمیان کیمسه ابدست آلمقدر . بونده نیت دخی شرط دکلدر [٣] .

---

[١] بشقه صو یوق ایسه کراهت دخی یوقدر . کما هو المصرح به فی الاسآر .

[٢] مستعمل مطلقه دخی مقابل اولور . نتکیم ماء مستعملك بعض مسائلی ماء مقید بحثنده کلور .

[٣] حتی آبدستسز کیمسه‌نك سرینلمه‌مك وبرینه تعلیم ایتمك قصدیله آلدیغی آبدست دخی کندیسندن رفع حدث ایدر .
صبینك آبدستی دخی بالغك آبدستی کبیدر . کما فی البحر .

(حدث) تعبيرى اصغر وأكبره شاملدر [١] .

اسقاط فرضه مثال : آبدست اعضاسندن برينى ويا ايكيسنى ييقامقدركه آبدست ثبوتاً وزوالاً تجزى ايتمديكندن آنكله حدث عضو زائل اولماز ايسه‌ده فرض ساقط اولور [٢] .

استحصال مثوبته مثال : آبدستى وارايكن « نور على نور » اولمق اوزره قصـــد ثواب ايله برآبدست دها آلمقدر : نيتسز ثواب اولمديغى جهتله بونده قصد طاعت شرطدر [٣] . ومنافىء ثواب اولان اسرافه واردرمامق ايچون ايكنجى آبدستك مشروع بالطهاره اولان بر عبادتى ايفادن صكره ـ هيچ اولماز ايسه مجلس ديكرده قصد ثواب ايله ـ آلنمش اولمسى مشروطدر . ايكنجى آبدستده قصد طاعت اولمماز ايسه مجلـــس اخرده دخى اولسه اسراف اولەجغى جهتله ما ، مستعمل اولمديغى كبى مجلس واحدده اولديغى واولكى آبدست ايله مشروع بالطهاره اولان بر عبادت ايفا ايدلمدين ايكنجى آبدست النديغى صورتده دخى قصد طاعت اولنسه بيله ينه اسراف ديمك أو لمله تحريماً مكروه اولوب ما ، مستعمل اولمـاز .

---

[١] غسلده قوللانيلان صو دخى طاهر غير مطهردر كما فى الدر .

[٢] سقوط فرض ايله زوال حدث بيننده تلازم دخى اولمديغى وچونكه سقوط فرضك مفادى عدم وجوب اعاده اولوب رفع حدث ايسه تمامه موقوف اولديغى حالده مؤلف بونى ذكر ايتمامشدر • قاله ط .

[٣] آبدستلى كيمسه سرينلەمك ايچون بر آبدست دها آلورايسه صو مستعمل اولماز اهـ بحر .

يمسكه اوطورمق ايچون ، ويمكدن قالقدقدن صكره ، ال يقامق دخى سنت سنيه قصديله اولور ايسه موجب مثوبت اولديغندن آنده استعمال اولنان صو دخى طاهر غير مطهردر . اكر آبدستلى اولديغى حالده الني كير كيدرمك ايچون يقار ، وطاعت قصد ايتمز ، ايسه استعمال اولنان صو بوقسمدن اولماز . زيرا آنده (رفع حدث اولمديغى كبى) نه اسقاط فرض نه ده اقامهٔ طاعت واردر .

آبدستى وار ايكن بريسنه تعليم قصديله آبدست آلمق دخى بويله‌در [١] . كرچه تعليم خير طاعتدر ولكن فعلاً اولمق متعين دكل ، قولاً اولمق دخى صحيحدر .

طاهر اولان ثيابى (چاشيرى) وطاهر اولان حيوانى [٢] وچناق وچرملكى وطباق وتنجره يى [٣] ييقامقده قوللانيلان صو دخى بويله در . يعنى مستعمل صاييلماز .

(محشى ديركه فقها : حمارك ترى طاهردر وكلب صودن

---

[١] يعنى آبدستلى كيمسه‌نك سرينلمك ايچون آبدست آلمسى مسئله‌سنده اولديغى كبى آنكله دخى صو مستعمل اولماز . اما آبدستلى اوليان كيمسه تعليم ويا تبرد قصديله دخى آبدست آلسه كندندن رفع حدث ايتمش اوله جغندن او صو مستعمل اولور . كما مر عن البحر .

[٢] وان كان غير مأكول كما يدل عليه تمثيل المحشى الآتي . فتقييد المؤلف الدابة بالمأكولة مما لاحاجة اليه .

[٣] هـذه الاواني زدتها على الأصل من الجوهرة النيرة . وقيد الطهارة معتبر فى الكل كما لا يخفى .

سيلكنوب انسانه اصابت ايدرسه آنی تنجيس ايتمز چونكه طاهر العيندر ديمشلردر . بوسوزك مقتضاسی بودركه بونلر ييقانسه ييقانديلری طاهردر وموجب استعمال ده اولمديغندن همده مطهر در . أماميت نظيفك يعنی اوزرنده نجاست اولميان جنازه‌نك ييقانتيسی مستعمل اولمق اصحدر اه بحذف) .

صو آبدست عضونده اولدقجه تطهير ضرورتنه مبنی مستعمل اولميوب عضودن انفصالی متعاقب مستعمل اولور . ماء مستعملك حكمی طاهر اولوب مطهر اولمامقدركه حد ذاتنده طاهر وحتی نجاساتی بيله مزيل ومطهر ايسه‌ده حدثی كيدريجی دكلدر . حد ذاتنده طاهر اولديغندن صچريان ويا خاولی‌يه آلنان آبدست صوی اصابت ايتديكی يری تنجيس ايتمز . مطهر يعنی مزيل حدث اولمديغندن آبدست آلنان صوی بر قابده بريكدر مكله آندن آبدست آلمق صحيح اولماز [١] برينك آلمقدر اولديغی آبدست صولرينك آقنتيسندن ديكری آبدست آلمق دخی صحيح اولماز [٢] .

(ماء مستعمل) نفسنده طاهر وحتی أخباث وأنجاسی بيله مزيل

[١] چونكه نبی اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم واصحابی برچوق سفرلرده صويه محتاج اولديلر ماء مستعملی بردها استعمال ايچون جمع ايتمديلر . ماء مستعملك مطهر اولديغنه [وانزلنا من السماء ماء طهورا] آيتيله احتجاج ايدوب : (طهور) مرة بعد اخری غيری مطهر اولاندر . ديبانلره بويله جواب ويريلور . كما فی البحر .

[٢] غسل دخی بويله در . كما قدمنا عن الدر . بحرده : صقالده قالان صو ايله باشی مسح ايتمك صحيح اولماز . ديمشدر اه

ومطهر ايسه ده نفس استقذار (مردار عد) ايتديكى ايچون آنى ايچمك وآنكله خمير يوغرمق تنزيهاً مكروه اولور [١] .

(غير طاهر) كه نجس ديمكدر : راكد وقليل اولديغى حالده ايچنه نجاست وقوعى يقيناً وياغلبهٔ ظن ايله معلوم بولنان ، وجارى ياخود كثير اولديغى حالده نجسه ملاقى اولمغله [٢] اثر نجاست كنديسنده ظاهر اولان ، صودر .

(اثر) دخى لون ياخود طعم وياخود رائحه در .

(راكد) : جارى اولمياندر . راكد اولان صويك سطحى ذراع مساحه ايله [٣] يوز آرشون مربعندن اكسيك اولور ايسه آكا (قليل) دينور . تربيعاً يوز آرشون ويادها زياده سطحده بولنان صو (كثير) در . ماء (جارى) دخى كثير حكمندهدر. ماء كثيرى حاوى اولان موضعه (حوض كبير) [٤] وماء قليلى حاوى اولان موضعه (حوض صغير) تعبير اولنور . استعمال سطحدن اولمق جهتيله عمقه اعتبار ايدلمامشدر . صو آوجلانديغى وقت قعرى آچيلماز حوض كبير ايچون كافيدر . جريان دخى

---

[١] واندن تحرزاً عند التوضى يوكسهجك يرده بولنمق آداب وضوء دن اولور . ماء مقيد اواخرنده دخى ماء مستعمل مسائلى واردر . فلينتظر .

[٢] ملاقات ، نجسك صويه وروديله اولديغى كبى صويك اكاورودى ايله دخى اولور . قال فى أنجاس الدر : وما ورد على نجس نجس كعكسه . وسيأتي بيان ذلك .

[٣] وقيل بذراع الكرباس توسعة للامر على الناس . كما فى ط .

[٤] مربع اولديغنه كوره هرضلعى اون آرشون اولور ، مدور ايسه دورهسى اوتوز آلتى آرشون كاور تنكيم بالهندسه معلوم اولور .

قسمدن برينه البته معروضدر : كسب مشروع حلال واخذ رشوت حرامدر عند الحاجه استقراض جائز (مباح) ومحتاجه اقراض مندوب وتأديه فرض اولوب مديون معسری وقت يسارينه تعليقاً امهال واجبدر [١] . كنديلك محتاج اولديغى فقهى ، يعنى دينياتى تصحيح ايده جك علمى ، طلب هرمسلم ومسلمه يه فرض عين اولوب آخره نفع ويره جك مرتبه ده تعلم فرض كفايه ، وعلوم شرعيه ده تبحر مندوب ، وتفاخر مكروه ، در . مقتضای عقد بيعدن ، ويا آنى مؤيد ، اولميوبده احد عاقدينه نافع اولان شرط : مفسد وبيع فاسددر [٢].

مدار اجرومثوبت ايمان واخلاص اوزرينه در . هركس ايمان ايله مكلفدر . كفر كيمسه يه مباح دكلدر . دين وضع الهيدر . شارع وعد ووعيدنده صادقدر . من عمل صالحا فلنفسه ومن أساء فعليها .

---

[١] قال تعالى : وان كان ذو عسرة فنظرة إلى ميسرة .

هيچ از فرمان حق كردن متاب

بهر وام آزاده را دامن متاب

آزاده بوراده فقير معنا سنه در .

[٢] معاملاتده فاسد باطلدن فرقلی وعبادات ومناكحاتده فرقسزدر .

(ماء جارى) : ناسك جارى عد ايتدكلرى صودر . آنى : برصمان
چوپنى كوتورن صودرديو دخى تعريف ايتمشلردر [١] .
كرك ماء كثير ، كرك او حكمده اولان ماء جارى قسم ثانيده
مذكور موجبات كراهت ايله مكروه اولمديغى كبى نجسه مجرد
ملاقات ايله (مثلا كوپك يالامق وايچنه بر مقدار قان ويا بول
ياخود خمر قارشمق ويا جيفه ياخود غائط واقع اولمق ايله) دخى
متنجس اولماز . مكركه أوصاف ثلاثه سندن برنده يعنى يا لوننده
ياخود طعمنده ويا خود رائحه سنده اثر نجاست ظاهر اولمش اوله .
أوحالده انك مخالط نجاست اولان قسمى [٢] نجس اولمش اولور .
اكر اثر نجاست آنك هرجهتنده ظاهر ايسه او حالده نجس
غالب ديمك او لمغله اوصو ـــ ولوكه جارى اولسون ـــ نجسدر صالح
استعمال دكلدر . انكله ارض ونبات صولانه بيلور [٣] .
(ماء مشكوك) اهلى حمارك وآندن متولد استرك [٤] آرتيغى

---

[١] بحررائق صاحبى تعريف اولى استحسان ايتمشدر . جر انده مدد اولمق قول اصحده شرط اولمامغله يوقاروسى سد اولنان نهرك بلا مدد جريان ايدن صويى دخى جاريدر . كما هو المصرح به فى الدر .

[٢] فقط لاجميعه اهط . والأثر لا يظهر فى الولوغ والجيفة . كما لا يخفى . نعم يمكن ورود اكثر الماء على الجيفة فى الجارى فينجس . كما يأتى فى تطهير الانجاس بالغسل .

[٣] خزانة الفتاواده ماء نجسى صبغيره ودوه يه وطواره اچورمكده دخى بأس اولمديغى مذكوردر . كما فى حاشية ط على الدر فى فصل البئر .

[٤] اينككدن وديشى حمار وحشيدن وقسراقدن طوغان استردن احترازدركه آنك سؤرى مشكوك دكلدر . كما يأتى فى الأسآر .

اولان ماء راكد قليلدر كه او صو بلا شبهه طاهر ايسه ده مشكوك الطهوريه‌در . يعنى ازالهٔ حدثه صالح اولوب اولمديغى عند الفقهاء مشكوكدر . تشكيم (فصل أسآر) ده مع حكمه مذكوردر .

ـ ماء مقيد ـ

مطلق اولديغى حالده ماء مستعمل ايله ازالهٔ حدث (آبدست وغسل) جائز وصحيح اولمديغى كبى آصمه وورق هندبا مثلى نباتدن وأثمار وأزهاردن متحصل صولر ايله دخى ازالهٔ حدث صحيح اولماز زيراكه بونلر ماء مقيد در .

ماء مقيد اولمق ايچون نبات وأثماردن عصر وتقطير طريقيله چيقارلمق ايله بودانمش آصمه‌ده اولديغى كبى بنفسه حاصل اولمق بيننده قول اظهرجه [*] فرق يوقدر .

(ماء مقيد) اصلى وغير اصلى اولور وهيچ برى ازالهٔ حدثه صالح اولماز .

قاون وقارپوز وآصمه وكل صولرى اصلاً ماء مقيددر .

غير اصلى اولان ماء مقيد ذاتاً مطلق ايسكن برعارضه مبنى مقيد اولاندر . اوده ايكى درلودر . برى كمال امتزاج وديكرى

[*] بونكله : بنفسه طاملايان صو ايله آبدست جائز اولور . ديينلاندن احتراز اولنمشدر . چونكه بلا عصر چيقمسى ايچون آندن مطلق نامنك صحت سلبنده بر تأثير يوقدر . ص .

غلبهٔ ممتزج ايله‌در كمال امتزاج دخى يا تشرب ويا طبخ ايله اولور [١] . شـويله كه ماء مطلق طاهره طاهر برشى قاريشه‌رق [٢] ومثلا تميز يپراق دوشه‌رك كمال امتزاج حاصل اولديغى دوشن يپراقلر صويك ايچنده‌چوريبه رك طبيعتى اولان رقت وسيلانه خلل كلديكى صورتده اوما ، مقيد اولوب آنـكله آبدست آلمق وغسل ايتمك صحيح اوله مديغى كبى ايچنده نخود ومرجمك مثلى طاهر شيلر پيشورلمك صورتنده دخى كمال امتزاج حصول ولمش اولمق جهتيله رقت وسيلاننه خلل كلمامش بيله اولسه [٣] آنـكله آبدست وغسل صحيح اولماز . مكركه قاينا ديلان شى سدر يپراغى اوله [٤] .

[١] طبخ تشربدن خالى دكل ايسه‌ده كمال امتزاج ايچون سبب مستقل عد اولنمشدر . كما سيظهر .

[٢] طاهر قيدى نجسدن احترازدر كه قاريشان شى نجس ايسه صو دخى متنجس وماء مطلقك قسم رابعندن اولور .
صويه طاش وقوم ودمير كبى جامـدات طاهره قارشمه سنده بحثه حاجت يوقدر . جونـكه بونلرده صوايله امتزاج متصور دكلدر . بولانق صولر دخى طاهر اولمق شرطيله ازالهٔ حدثه صالحدر .

[٣] مؤلفك افاده‌سنى محشى مرحوم بووجهله تصحيح ايتمشدر غفلت اولنميه . بو حالده اصلاك « لأنه إذا برد ثخن » قولنه ده حاجت قالماز .

[٤] جونـكه سدر يپراغى واشنان كبى كنديسندن نظافت مقصود اولان شيلرك صوده طبخى طبيعت باقى اولدقجه صفت متغير اولسه بيله رفع حدثه مانع اولمـاز . زيرا او طبخ غرض مطلوب اولان نظافتده مبالغه ايچون مقصوددر . وصويك اسمى باقى ومعناسى اولان تطهير مزداددر . بوندن طولاييدركه سـدر يپراغى واشنان ايله قاينامش صو غسل ميتده سنت جاريه اولمشدر . ط .

غلبهٔ ممتزج ايله اولان ماء مقيده كلنجه : ماء مطلقه مخالط اولان شى غالب اولور ايسه اوما ، مقيد اولمش اولور . جامدات طاهره قارشمق صورتنده طبعاً غلبه يه ، ومائعات طاهره قارشمق صورتنده وصفاً غلبه يه ، باقيلور . (صويك طبيعتى رقت وسيلاندن واوصاف رنك وطاد وقوقودن عبارتدر) [١] .

ايمدى بپراق مثلى جامد شيلر ايله اختلاط وامتزاج ايدرك پيختيلنمك (بلته لنمك حالنه كلان صو بز مقولەسنه اصابتنده تماميله صيقيلوب چيقمه جغى واعضايه ياپيلدق وجهله آقميه جغى جهتله طبعاً مغلوب ديمك اولديغى كبى سوت مثلى لون وطعمدن عبارت ايكى وصفى اولان برمائع طاهرك اختلاطنده اوصفتلردن يالكز برينك ، وقاون وقارپوز صولرى مثلى يالكز طعمدن عبارت بولنان وصف واحدينك ، وسركه مثلى لون وطعم ورائحه دن عبـــارت اولمق اوزره اوچ وصفى بولنان مائعك اختلاطنده آنلردن ايكيسنك ، ظهورى دخى صويى وصفاً مغلوب ايتمش اولور .

بونلر ماء مقيد اقسامندن اولەرق ازالهٔ حدثه صالح اولمديغى كبى صويه مخالف صفتى اولميان مائع طاهرك ، مثلا ماء مستعملك [٢] ورائحەسى كسيلمش كل صوينك ، اختلاطنده غلبه وزناً معتبر

---

[١] اروا وانبات دكز صوينده ظـاهر اولديغندن طبيعتده آنلرى زياده يه لزوم يوقدر. أفاده ط .

[٢] ماء مطلقك اوچنجى قسميدر .

اولمغله [١] بونلر صودن ایکی قات فضله ایسه او صودخی ازالهٔ حدثه صالح اولماز : بررطل ماء مطلقه ایکی رطل ماء مستعمل [٢] قارشمش اولمق کبی [٣] .

بونك عکسی حالنده یعنی بررطل ماء مستعمله ایکی رطل ماء طاهر مطهر مخالط اولمق صورتنده آنکله ازالهٔ حدث صحیح اولور .

مساوات حالنده ماء مطهر احتیاطاً مغلوب عد اولنور .

[١] بو اعتبار ماء مستعمل ماء مطلقه القا اولنمق ویاخود ایچنه انسان طالمق صورتندهده جاری اولورکه ماهو الحق دخی بودر . اما برچوق کتابلرده مذکور اولان شیکه : « حدث اکبر اوزره اولان کیمسه الی یاخود ایاغنی صوبه صوقار ایسه صو فاسد اولور . » سوزیدر ماء مستعملك نجس اولمسی روایتنه مبنیدرکه او روایت شاذه در . فتوی ایچون مختار اولان : ماء مستعمل نجس اولمامقدر . بحر رائقده دیرکه بونی بیلدك ایسه اولرده ومدرسه‌لرده کائن حوض صغیرلردن آلنان آبدستلرك وایدیلان غسللرك صحتنی حکم ایتمکدن کیرو طورمه چونکه صویی خارجاً استعمال ایدوب بعده ماء مطلقك ایچنه دوکمك ایله ماء مطلقك ایچنه کیرمکده فرق یوقدر . چونکه آندن مستعمل اولان : اعضادن اقان وياخود جسده ملاقی اولان عبارتدر . اوایسه صویك باقیسنه نظراً قلیلدر . الحاصل انلردن ابدست وغسل ماء مستعملك اکثر ویا مساوی اولدیغنه وياخود ایچنده نجاست وقوعنه ظن ، غالب او لمدقجه جائزدر اهـ ط .

[٢] ومثله ماء الورد المنقطع الرائحة . ويلحق بهما الماء المشكوك وان لم يذكروه .

[٣] كما تقدم فى مسئلة حيلة من كان معه ماء زمزم ولم يخف العطش وأراد التيمم .

صوده يوصون اولمق ويا خود طول مكث ايله رنك ورائحه جه بوزقلق بولنمق آبدسته وغسله مانع او لمديغى كبى صويه صابون وزعفران ويمش ويپراق مثلى جامدات طاهره قارشمق وايچنده مصر ونخود ايصلادلمق دخى مانع دكلدر . صويك طبيعتنه خلل كلمدكجه اوصافى آنلر ايله بسبتون متغير بيله اولسه بأس يوقدر [١]

ـ أسآر ـ

(أسآر) لفظى آرتق ديمك اولان (سؤر) لفظنك جميدركه آرتقلر ديمكدر . مراد صو آرتيغيدر [٢] .

راكد قليل اولان صودن [٣] انسان ياخود حيوان ايچمش اولمق صورتنده او صو (سؤر) اسمنى آله رق : بلا كراهه طهارت ،

---

[١] لكن بوجواز محشينك افادهسنه كوره اسم دكشامك وبويانور حاله كلمامك قيديله مقيددر ماء زعفران كبى كه انكله بويانور اولور ايسه ازالۀ حدث جائز اولماز . خرما شيرهسى (نبيذ) نامنى الق واوزوم صوينه (شيره) دينامك كبى .

[٢] يعك ارتيغنهده اطلاق اولنور . افعال بابندن استعمال اولنديغى حالده صفتى على غير القياس (سآر) دركه أجبردن جبار كبيدر . مجد الدين انك قياس اوزره (مسئر) او لمسنى دخى تجويز ايلمشدر .

بو (سؤر) مهموزدر . جدار محيط معناسنه اولان (سور) اجوفدر ونور كبى ملفوظ وانوار كبى مجموعدر .

[٣] چونكه جارى اولان صودن وراكد ايسهده تعريف فقهيسى وجهله كثير بولنان صودن ارتق تصور اولنماز .

مع الكراهه طهارت ، عدم طهارت ؛ مشكوكيت احكام اعتباريله بروجه آتی درت قسمه تقسیم اولنور .

(آبار فصلنده مذكور اولديغى اوزره تردخى لعاب حكمنده اولمغله تر مسائلى دخى سؤر مسائلى حكمنده در .)

(برنجيسى) طاهر مطهر غير مكروهدركه هم نفسنده طاهر همده بالاتفاق صالح تطهير اولوب استعمالنده كراهت دخى اولميان سؤردر . انسانك وآتك [١] ودوه وصيغر وغنم (قيون وكچى) كبى اهلى ووحشى اتى يينسان حيوانات وطيورك آرتيغى اولان صواشته بوقسمدر [٢] .

انسانك كوچكى وبيوكى وارككى وديشيسى وحدث اكبر اوزره اولانى واولميانى ومسلمى وغير مسلمى بوخصوصده مساويدر . شو قدركه اغزى متنجس اولان كيمسه‌نك مثلا شارب خمرك وآغز طوليسى قى ايدنك عقب شرب خمرده وعقب استفراغده [٣] آرتيغى اولان صو غير طاهر در .

---

[١] آتك سؤرى بالاتفاق بلاكراهه طاهر در . على الصحيح . ص . وروى الحسن عن الامام أنه مكروه كلحمه . ط .

آتك ترى دخى لعابى كبي طاهر وسودى بالاجماع حلالدر . كما فى التبيين .

[٢] الا أن تكون جلالةً . فان سؤرها من القسم الثالث . كما يأتى فى ص ٣٥ .

[٣] چونكه رطوبت لعابيه‌سيله براز مكثره طاهر اولور . نتكيم باب الانجاس اواخرنده (بعض مسائل) عنواني آلتنده مذكوردر .

(ایکنجیسی) سؤر نجسدر [١] که نه صالح تطهیردر نه‌ده صالح شربدر . آنك شربی اکل میته کبی مضطرك غیری‌یه جائز اولماز : کلبك [٢] وخنزیرك وپارس وقورد وصرتلان وقاپلان وآرسلان ومایمون مثلی سائر سباع بهائمك [٣] آرتیغی اولان صو بو قسمدندر .

(اوچنجیسی) مکروه الاستعمال اولان سؤردر که طاهر ایسه‌ده بشقه صو وار ایکن آنی کرك طهارتده ، کرك شرب وطبخده قوللانمق تنزیها مکروهدر [٤] . کراهتیله برابر طاهر ومطهر اولدیغندن او ، وار ایکن تیمم اولنماز : کدینك [٥] وزقاقلرده کزن طاوغك [٦] وآتمجه وشاهین وطوغان وچایلاق

[١] نجاستك غلیظه وخفیفه سی میانه‌ده مساویدر . نتکیم محشی مرحوم کرك بوراده کرك (فصل آبار) ده تصریح ایتمشدر . بناء علیه مؤلفك : « نجاسة غلیظة وقیل خفیفة . » قولنی ترجمه‌یه حاجت قالمامشدر .

[٢] کرك آو کوپکی ، کرك بکجی کوپك وبازقاق کوپکی اولسون .

[٣] (سباع بهائم) بیرتیجی چارپالر دیمکدرکه طاغ کدیسی دخی داخلدر . آنلرك اتی کبی سودی ولعابی دخی نجسدر . کلب دخی آنلردندر . (سباع بهائم) قیدی (سباع طیور) دن احترازدر . چونکه آنلرك یعنی بیرتیجی قوشلرك سؤری قسم ثالثدندر .

[٤] بشقه صو یوق ایسه کراهت دخی اولماز . ص .

[٥] مراد هرهٔ اهلیه در زیراهرهٔ وحشیه‌نك سؤری سائر وحوشك سؤری کبی نجسدر نتکیم ذکر اولندی . کدی انسانك النی یالادیغی وقت یالادیغی یری ییقامدین نمازه طورمق وکدینك آرتیغنی اهل ضرورتك غیریسی ییمك مکروهدر . فقیر ایچون ضرورته مبنی کراهت یوقدر . ص .

[٦] نجاست قارشدیروب تناول ایتدیکی جهتله غاغاسنك تمیز اولدیغی معلوم اولماز . طهارت منقاری معلوم ایسه سؤری بلاکراهه طاهر ونجاست منقاری معلوم ایسه غیر طاهر در . کما فی ص مع ط .

كبی یبرتجی قوشلرك وقارتالك وقارغه نك [١] وفاره وحیه وكرتنكله مثلی سواكن بیوتك وجلاله اولان طاوق وطوارك آرتیغی اولان صو بوقسمدندر .

(جلاله فتح جیم وتشدید لام ایله [٢] اكل جله ایدن یعنی قاذورات اكلنی اعتیاد ایله پیس قوقش اولان حیواندر . طاوقده اولدیغی كبی [٣] دوهده وصیغرده وغنمده دخی اولور . آنك اكلی وسودی دخی مكروهدر . كراهتی زائل اولمق ایچون جلاله اولان طاووق اوچ كون ، وغنم (قیون وكچی) درت كون ، و دوه و صیغر اون كون ، حبس اولنوب داخلده بملنمك لازم كلور . كما فی كتاب الكراهیة والاستحسان من الدر المختار .)

(دردنجیسی) سؤر مشكوكدر (بو ، بوندن مقدم مذكور اولان ماء مشكوكدن عبارت اولوب مشكوكیت دخی مطهریتنده یعنی صالح وضوء وغسل او لمسندهدر . ادله تعارض ایتمكله طهوریتی كسدیریله میهرك شك وتوقف ایدلمش دیمكدر . طهارتنده

[١] اتی ییلمیان قوشلر دخی لاشه‌لره ونجاستلره مخالط اولدقلری ایچون آنلرده زقاق طاوغی حكمنی آلمشلردر . كرچه بونلرك اتی حرام اولدیغنه نظراً مقتضای قیاس سؤرلری دخی نجس اولمقدر ولكن بونلر سباع بهائم كبی دیللریله دكل ، غاغالریله شرب ایتمكده اولوب غاغالری عظم طاهردن عبارت بولندیغندن بونلرك سؤری استحساناً طاهر عد اولنمشدر .

[٢] قاموس مترجمنك « سحابه وزننده » دیدیككنه باقیكز

[٣] وقال الحموی والدجاج لابأس به لان لحمه لایتغیر اه ط .

شك يوقدر) : حمار اهلينك وآنك ديشيسندن طوغان استرك [١] آرتيغى اولان صو اشته بو قسمدندر .

بو قسم آرتيغك حكمى آبدستى اولميان كيمسه آندن بشقه صو [٢] بولمديغى حالده آنكله آبدست آلمق وتيمم دخى ايتمكدر [٣] .

(ماء مشكوكك ماء مطهر ايله اختلاطنده ماء مستعملده اولديغى كبى وزناً غلبه معتبردر [٤] . محشى ديركه مساوى اولدقجه آنك مخالط اولديغى صو ايله آبدست آلمق بلاشك جائزدر اه) [٥] .

— تحرى —

ايكى ويادها زياده مائعك برقابده اختلاطى : (اختلاط ممازجه) ومعتدد صو قابلرينك اختلاطى : (اختلاط مجاوره) در .

---

[١] اينكدن وديشى حمار وحشيدن وقسراقدن طوغان (استر) دن احترازدر . چونكه برطاقم احكامده اعتبار آنايه در : سؤرده ، اكلك حل وحرمتنده ، رق وحريتده . اما نسبده اعتبار بابايه در ، حمار اهلى حرام الاكلدر . حمار وحشى وبقر وقسراق اويله دكلدر .

[١] ولوكه مكروه قسمدن اولسون . چونكه مكروهك دخى طهوريتى متيقندر ، ط .

[٣] صويك ولو مشكوك اولسون موجوديتنه مبنى آبدستى اول المق افضلدر .

[٤] كما أومأنا اليه فى الهامش ص ٣١ .

[٥] محشى مرحوم بوراده بويله سويلديكى حالده بر فصلنده مؤلفه تبعاً بوكا مخالف بر افادهده بولنمشدر . كما سنبينه .

اختلاط ممازجه‌دن وحكمندن مياه فصلنده بحث اولنمشدر . شمدی اختلاط مجاوره‌دن بحث ايده جكز ومجاورة" مختلط اولان مياهك لزوم وعدم لزوم تحريسنى سويليه جكز .

بوبابده (تحری) : طاهری غير طاهردن تمييز ايچون تفريغ وسع وجهد ايلمكدركه رأى غالب ايله طلب احرى ايتمك ديمكدر . آكا (توخى) و (تاخى) دخى دينور .

ايمدی آزی غير طاهر وچوغی طاهر صولری حاوی برقاچ قابك قاريشق وضع اولنمش بولنمسى صورتنده كرك ايچمك ، كرك آبدست آلمق وياغسل ايتمك ايچون آنلری تحری لازم اولور . چونكه برشيئك آزی مغلوبدر . مغلوب ايسه معدوم حكمنده اولمغله آنلرك طاهری «شودر» ديو رأى غالبه بنا وانتخاب اولنه بيلور .

بالعكس آزی طاهر وچوغی غير طاهر اولمق وياطاهری غير طاهرينه مساوی عدده بولنمق صورتنده غير طاهری غالب اولديغندن وياخود مغلوب اولمديغندن تحری بی انجق ايچمك وطبخه قوللانمق ايچون ايدوب آبدست وغسل ايچون تحری ايتمز . انلرك جمله‌سنى نجس عد ايدرك دوكدكدن ياخود سقى دواب ايچون بری برينه قارشدردقدن صكره تيمم ايلر [*] .

[*] اولكيسى عامه‌ء مشايخ فقها قوليدر . تاكه ماء مطهر قطعيا مفقود اوله رق تيمم ايدلش اولسون . ايكنجيسى امام ابو جعفر الطحاوی قوليدركه اوصو ايله حيوان صولانور .

(مسئله) : بری طاهر ودیکری غیر طاهر صولی حاوی ایکی قابك یکدیکرندن تمییز ایدیله‌مامسی صورتنده ازالهٔ حدثده استعمالیچون شرط تحری مفقود اولمقدن ناشی (چونکه تحرینك شرطی طاهرك غالب اولمسیدر) بلاتحری ایکیسندنده آبدست آلمش اولان کیمسه نك او آبدستلر ایله قیلدیغی نماز — اثناء وضوءده باشنك بشقه بشقه ایکی ربع محلنه مسح ایتمش اولمق شرطیله — صحیحدر . والا تیمم دخی لازمدر .

چونکه او ایکی صو ایله باشنك یالکز بر ربع محلی مسح ایتمش اولمق صورتنده طاهر تقدیم اولندیغنه کوره مسح صحیح وتأخیر اولندیغنه کوره طاهر اولان یاشلق نجس اولان یاشلغه ایلك ملاقات ایله تنجس ایتمش اولمقدن طولایی غیر صحیح اولمله ایش جواز ایله عدم جواز آره‌سنده دوران ایدرك شکه مبنی احتیاطاً جائز اوله‌میوب فرضمزده مطهر دخی مفقود اولمغله تیممه کیدیلور .

سائر اعضاء وضوءه کلنجه آنلر بیقانور اولدیغندن غیر طاهر

کیمی طاهر وکیمی غیر طاهر ثیاب مختلطه‌نك لزوم استعمالنده آنلری مطلقا تحری ایتمك یعنی کرك طاهری غیر طاهرینه غالب ویا مغلوب یاخود مساوی بولنسون ترك ایتمیوب ستر عورت ایچون آنلردن برینی رأی غالب ایله بالانتخاب نمازی آنکله قیلمق لازمدر . چونکه صویه (یعنی آبدسته) طپراق (یعنی تیمم) خلف اولور . سترعورتده ایسه ثوبه خلف یوقدر . ثیابده علی الاطلاق ، واوانیده شرطی وجهله ، تحری اجراسندن صکره نجاست ظاهر اولقله اعاده لازم کلور . تحریٔ قبله مسئله سی کبی دکلدر . کذا فی الاصل .

تقديم اولنديغنه كوره طاهر ايله ثانيا ييقانمقله اعضا طاهر اولهرق حدث آنكله مندفع اولديغى كبى طاهر تقديم اولنديغنه كوره دخى حدث اوّل امرده مندفع اولهرق اعضانك ثانياً غير طاهر ايله تنجس ايتمش اولمسى ضرر ويرمز . زيرا فرضمزده او كيمسه ازالهٔ نجاست ايدهجك شيئى بولمامقدهدر . آنى بوله ميان كيمسه ايسه نمازى مع النجاسه قيلار واعاده ايتمز .

(مسئله) : متعدد كيمسهلر كندى عددلرى قدر قاب صو بولوب اوقابلرك برى غير طاهر ايسهده معين اولمديغى جهتله آنلردن هربرى بالتحرى برقابى انتخاب ايدرك آنكله آبدست السه او آبدستلر ايله منفرداً نماز قيلهبيلورلر . جماعت اولمق اوزره ايچلرندن برينه اقتداءً قيله مازلر . زيرا هربرى ديكرينك تحريسيله آبدست آلمق — كندى رأينجه آنككى غير طاهر اولديغندن — جائز اوله مامقله مقتدى يه كوره امام آبدستسز ديمكدر .

باب ديانا تده فاسقك ومستور الحالك خبرى انضمام تحرى شرطيله مقبولدر . مخبرك عادل اولمسى لازم دكلدر .

عادلك خبرى حجتدر . ايكى عادل اخبارده تعارض ايدرلر ايسه حجتلرى متهاتر (اعتباردن ساقط) اولوب حكم ، اصله بنا اولنور . بناءً على هذا ايكى عادل برصويك اخبارنده متهاتر الخبرين اولسهلر صو اصل اولان حكم طهارت اوزرينه قالهرق جائز الاستعمال اولور .

ــ أبآر ــ

ياخود (آبار) قيولر ديمكدركه قيو معناسنه اولان (بئر) لفظنك بری مستوياً وديكری مقلوباً جمعيدر [١] .

قيو نقدر چوق صولی اولورسه اولسون سطح ما اعتباريله (حوض صغير) ديمك اولديغندن نجاستك مجرد وقوعيله متنجس اولوب بر نظرده اوحال وأحجارينه [٢] نجاستك اختلاطی جهتيله آنك تطهيری ممكن اولماماق ، وديكر نظرده اوستندن آلندقجه آنك صوبی آلتندن نبعان ايتمكده اولمسی جهتيله (ماء جاری) حكمنده اولەرق اثر نجاست صويك احد اوصافنده ظاهر اولمدقجه قيو متنجس [٣] بيله عد اولنماق ، مقتضای رای وقياس ايكن خلاف قياس اوله رق قيولرك ملاقات نجاسات ايله هم تنجسنه وهم طرق مخصوصه ايله تطهرينه حكم اولنوب « مسائل الآبار مبنية على اتباع الآثار » دينلمشدر .

---

[١] ايكيسیده مهموز العين اولديغی حالده اهل لغت بونی سؤرده ذكر ايتميوب بئرك أفاس وزنی اوزره دخی جمنده (ابئر) و (آبر) دينلديكنی وجمع كثرتی (بئار) اولديغنی ذكر ايلمشلردر . قال ابو دلامة

وان حفروا بئری حفرت بئارهم ☆ ليعلم قوم كيف تلك النبائث

وتمامه فی الكامل مع قصة القاضی ابن شبرمة .

[٢] (أحجار) طاش معناسنه اولان (حجر)ك جمعی اولديغی كبی (أوحال) دخی چامور ديمك اولان ووقت موازنی بولنان (وحل) ك جمعيدر .

[٣] تنجسك قيويه اسنادی « سال الميزاب » كبی ذكر محل وارادهٔ حال قبيلندن اولديغی مؤلف سويليور . تطهر دخی بويله در .

قيونك تطهيری ايچنده واقع اولان نجسك نوعی [١] اعتباريله بروجه آتی اوچ مرتبه اوزره‌در : نزح كلی ، قرق قوغه صو نزحی ، يكرمی قوغه صو نزحی .

(قيودن صو چكمكه (استقاء) وقيونك صوينی بوشالتمغه (نزح) تعبير اولنور ايسه‌ده بز بوراده نزحی ذكر اولنديغی اوزره اوچ مرتبه اعتبار ايده‌جكز ونزح كلی‌يه استعمال اصلی وجهله نزح دخی ديه‌جكز .)

(نزح كلی) : قيو تنجس ايدرسه كلياً نزح اولنور . قيونك تنجسی ايچنه كوبره نوعی مستثنی اولمق اوزره [٢] برقطره قان ويابول [٣] ياخود خمر مثلی آز دخی اولسه نجاست مائعه [٤] قارشمق ، وانسان ياخود قيون وكچی كبی كبير الجثه [٥] حيوان وكلب دوشوب اولمك ، واولمسه بيله خنزير دوشمك ، ودوشن حيوان سرچه وفاره كبی

[١] نجس انواعی آتيده باب مخصوص ايله مبيندر . قان وشراب ولاشه دخی آنلردندر . ات قوقق ويمك اكشيمك ايله نجس اولماز . اكلی اذايه مبنی حرام اولور . معده‌دن كلان قی صو دخی اولسه نجس ايسه‌ده ناٸمك آغزندن آقان صو مطلقا طاهردر .

[٢] آنلرك احكامی آتيده آيروجه مذكوردر .

[٣] براسه مستثنی اولمق اوزره نه بولی اولورسه اولسون . باب الانجاسه باقكز . نجاستك غليظه وخفيفه سی مياهه كوره بردر .

[٤] قاز واوردك وطاوق ترسی وانسان وكدی وكوپك كبی اتی ييلميان حيوان ترسلری وقيئلری ولعابلری هپ بوقسمدندر .

[٥] اكرپك كوچك ياورو ايسه كدی حكمنده اولور . قاله ط .

صغير الجثه بيله اولسه اولدكدن صكره [١] شيشمك ، ياخود طاغلمق ويا خود تويى دوكلمك ، ايله‌در .

اشته بو صورتلرده قيو كليا نزح اولنور . يعنى ايچنده‌كى چيقارلدقدن صكره [٢] صويى بر قوغه‌يى طولديره جق قدر قالمينجه‌يه دكين بوشالتيلور .

صوك قوغه قيونك اغزندن آيرلمقله هم قيو همده چكنك الى وايى وقوغه‌سى و مقره‌سى طاهر اولوب غسل احجار و نقل أوحال ايتمكه حاجت قالماز [٣] .

صويك نبعانى غالب اولديغيچون تماميله نزحى ممكن اولميان — قيودن وسط قوغه‌ايله — كه قيولرده على الأكثر مستعمل اولان قوغه‌در ايكيوز قوغه‌دن اوچيوز قوغه‌يه قدر صو چكيلور .

بونك ايكيوز قوغه‌سى واجب ، ويوزقوغه‌سى — مزيد نزاهت ايچون — مستحب ، در .

دها اييسى واحتياطليسى قيونك موجودى صوعلمنه وقوفى اولان ايكى شاهد عادلك شهادتلريله تقدير ايديلوب اوبوشالتلمقدر .

---

[١] بونلر قيو ه اولمك ايله خارجده اولوب قيويه آتلمش اولمق مساويدر . انسان ايچون بومسئله ده تفصيل واردر . كما يأتى فى ص ٥٠

[٢] سبب تنجس اواولديغى ايچون باقى اولدقجه طهارت ايله حكم ممكن اوله ماز اهـ بحر .

مكركه تحته ويا بز پارچه سى كبى متعذر الاخراج اوله اهـ در مختار .

[٣] لكن اوچاموراپله احتياطا جامع ديوارى ده صيو اتماز . رد المحتار . (أحجار) و (أوحال) تعبيرلرى ايچون قرقنجى صحيفه‌يه باقكز .

اكر آنلر : « بوقيوده (مثلا) بيك قوغه صو واردر . » ديرلر ايسه اوقدر قوغه صو چيقارلمق لازم اولور . به يفتى .

بعد النزح زائد اولان صويك چيقارلمسى واثناء نزحده قوغه نك تام طولمه سى لازم دكلدر . قسم اكثرى طولمق كافيدر .

مقدار واجبى دفعةً چكمك لازم اولميوب متعدد كونلرده دخى چكمك جائز اولور . ايرتسى كون اوكونك بقيه سى چيكيلور .

(قرق قوغه صو نزحى) شو صورتلرده اولور : قيويه طاووق ياخود كدى وياخود بوجثه ده برحيوان دوشوب اولمك [١] وشيشمامك [٢] .

دوشن چيقارلدقدن صكره بروجه مذكور متوسط قوغه ايله قرق قوغه صو چكمك واجبدر . اللى ياخود التمش قوغه چكمك مستحبدر .

(يكرمى قوغه صونزحى) شوصورتلرده اولور : قيويه فاره ويا سرچه ياخود بوجثه ده برحيوان دوشوب اولمك وشيشمامك [٣] .

دوشن چيقارلدقدن صكره متوسط قوغه ايله يكرمى قوغه

[١] خارجده اولوب ايچنه دوشمك ويا آتلمق دخى بويله در . كما قدمناه فى هامش الصفحة التى قبل هذه .

[٢] شيشمر ايسه نزح كلى لازم اولور . نتكيم ذكر اولندى .

[٣] خارجده اولنى ايچنه آتمق دخى بويله در . كما مر آنفاً . قوريش برفاره اوليسى دخى بوحكمده در . آنك يبوستى دباغت (يعنى حكما طهارت) دكلدر . قاله فى البحر .

صوچكمك واجبدر . اوتوز قوغه‌يه قدر چكمك مستحبدر [*] .
نزح كليده اولديغى كبى بومقدارلرايله واقع اولان نزح دخى هم قيو ، هم قوغه همده ايپ ومقره وچكنك الى حقنده طهارتدر . چونكه بونلرك تنجسى صويك تنجسندن ناشى اولمغله طهارتى دخى آنك طهارتيله‌در .

[**] يوز آرشون ودها زياده سطحده صوىى حاوى اولان صهريجلر وصو خزانه لرى (حوض كبير) اولمغله آنلرك ايچنه باركير دخى دوشوب اولسه نزحى لازم اولميوب تنجسى اوصاف ثلاثه‌سنك برنده اثر نجاست ظاهر اولمقله‌در .

---

[١] بحررائقده ابن نجيم وآندن اخذاً درحاشيه‌سنده طحطاوى ديركه مستحبك مقدارى ظاهر روايتده تصريح اولنمامشدر . آنى بعض مشايخ امام محمدك : « فاره‌ده يكرمى ياخود اوتوز وكديده قرق ياخود اللى قوغه چكيلور . » عباره سندن فهم واستخراج ايدرك : امام مشار اليه ياخود ديمكله تخيير قصد ايتميوب بلكه مقدار واجب ومستحبى بيان قصد ايلمشدر ديديلر . بوفهم واستخراج لابد اولميوب امام مشار اليهك انى حيواناتك صغر وكبرجه اختلاف وتفاوتلرينه مبنى صغيرده اقل وكبيرده اكثر نزح اولنور ديمك ايچون سويلمش اولمارى ده محتملدر . مشايخ فقهانك بعضلرى ده بونى اختيار ايتديلر ا ه بوكا كوره معنى : قرق قوغه دن اللى ياخود التمش قوغه‌يه ويكرمى قوغه‌دن اوتوز قوغه‌يه قدر چكيلور ديمكدر . ظاهر ومتبادر اولان‌ده بودر . « جثه ده فاره ايله كدى اره سى اولان حيوان فاره كبى اولوب كدى ايله كوپك اره سى اولان حيوان دخى كدى حكمنده‌در . » ديو كتابلرده مذكور اولان شى دخى بونى مؤيددر .

[**] هذه المسألة زدتها على الاصل لم تسكن فيه .

آنلرك يوز آرشون سطحندن اقل صوبى حاوى اولانلرى (حوض صغير) اولمغله آنلرده مثلا فاره دوشمك حالنده يكرمى قوغه صو چكمكله‌مى طهارت حاصل اوله‌جغى ؟ يوقسه بوحكمك على خلاف القياس قيولره اختصاصى اولمق وخلاف قياس اولانشى آخره مقيس عليه اوله‌مامق جهتيله آنلر كاملا بوشالتلمقمى لازم كله‌جكى ؟ حقنده اختلاف واقع اولوب صاحب درمختـــار قسم اكثرى [١] يره كومولى اولان بيوك كوپلر كبى آنلرك دخى قيو حكمنده اوله جغنى يعنى كوكرجين كبيلرك اوليسنده فرق ، وفاره كبيلرك اوليسنده يكرمى ، قوغه صو چكمكله تطهير ايديله‌جكنى سويله مشدر .

صاحب ردمحتار ايسه بوسوز صريح حقنده مسلم اولسه‌ده كومولى بيوك كوپ حقنده مسلم اوله ماز چونـكه آكا قيواسمى ويريله‌مز قسم اكثرينك يرده كومولى اولمسى دخى‌نه عرفاً ونه لغةً انى قيو حكمنه ادخال ايده‌مز ديمشدر [٢] .

قيو ، بعر وروث وخثى ايله متنجس اولمـاز [٣] .

---

[١] بونك مفهومى يارسى ياخود اقلى كومولى اولمغـه اعتبـار اولنمامقدر اهـ ط على الدر .

[٢] قال .

مطمورة اكثرها فى الارض * كالبئر فى النزح وهذا مرضى
قال به بعض اولى الابصار * وليس مرضيا لدى الـكبار

[٣] مؤلف بوراده بوقاروده استثنا ايتديـكى كوبره احكامنه شروع ايتمشدر . (كوبره) كلمه سى تحسين لفظ ايچون اختيار اولنمشدر . يوقسه بونلر كوبره حالندن اول دخى بو حـكمده‌در . كوبره نك عربيسى (سرقين) در . (طين مسرقن) كوبره لى چامورددر .

(بعر) : دوه وقیون وكچی ترسیدر . (روث) : آت واستر وحمار ترسیدر . (خثی) : صیغر وجاموس ترسیدر .

قیرلرده اولان قیولر ایله شهر وقریه ایچنده بولنان قیولر بیننده بو خصوصجه فرق اولمدیغی كبی دوشن ترسك یاش ویا قوری وصاغلام ویاقیریق اولمسی بیننده دخی فرق یوقدر [١]

مكركه بونلر ـــ بعر وروث وخثی ـــ كثیر اوله .

(كثیر) : كورنلك استكثار ایتدیكیدر . نتكیم (قلیل) كورنلك آزعدایتدیكیدر . یاخود (كثیر) : هرقوغه برترسدن خالی اولمامقدر . (كثیر اولورسه قیو متنجس اولمغله نزح اولنور .)

كوكرجين و سرچه كبی اتی ییئـــان قوشلرك ترسی صویی افساد ایتمز (٢) .

(طاووق وقاز واوردك مستثنادركه بونلرك ترسی صویی مفسد وقیودن نزح كلی‌یی موجبدر) .

اتی ییئمیان قوشلرك ترسی دخی تعذر احترازه مبنی صویی مفسد اولماز . بیرتیجی قوشلرك بیله ترسی فاحش اولورســـه

---

[١] قال ط فی الصحیح . فان الروث والمتفتت من البعر مفسد مطلقا فی ظاهر الروایة علی ماذكره السرخسی اه بالمعنی .

[٢] « صویی افساد ایتمز » تعبیری قابلرده كی صویه دخی شاملدر . قیویی افساد ایتمیه‌جـكی اولویتده‌در . ذكره ط فی غیر هذا الموضع فیما نقله عن قاضیخان .

ثوبی (۱) وقابلرده کی صـــویی مفسد اولسه‌ده (۲) قیویی افساد ایتمز .

برّی اولسون بحری اولسون ویاخودهم بری وهم بحری بولنسون آقیجی قانی اولمیان (۳) حیوانك صوده وسائر مائعاتده اولمش اولمسی انی تنجیس ایتمز : چکرکه ، اری ، سینك ، بوجك ، ییلان (٤) ، عقرب ، ینکج ، قوربغه ، باتق ، پیره ، تحته قوریسی ، کلب الماء ، خنزیر المـاء (٥) کبی .

انسانك یاخود بقر وغنم کبی اتی ییلنان حیوانلردن برینك قیویه دوشوب دیری چیقمسی صورتنده اوزرنده نجاست اولدیغی تیقن ایدلمش اولمدقچه صوفاسد اولمـاز (٦)

[۱] ثوبی یعنی لباس وچماشیر کبی شیلری مفسد اولمق صحت صلاته مانع اولمق دیمـکدر .

[۲] لامکان التحرز . ط .

[۳] بوقید قاز واوردك کبی‌صو قوشلرینی اخراج ایتمشدر . چونـکه بونلرك دماء سائله‌سی اولمغله صوده اولملری ماء قلیلی واوحکمده اولان قیویی افساد ایدر .

[٤] مکرکه حیهٔ کبیره اوله . چونـکه آنك دم سائلی اولور . کما یأتی فی الانجاس .

[٥] بونلرده دموی — یعنی صیجاق قانلی — دکلدر زیرا دموی اولان صوده سا کن اوله‌ماز . قاله‌الزیلعی .

[٦] آنلرك اویلقلری بولی مشتمل اولمق ظاهر اولدیغنه باقلماز . زیرادها اول ماء کثیره کیررك تمیزلنمش اولمق احتمالی واردر . بو احتمال اصالت طهارت ایله قوت بوله‌رق عدم نزحی انتاج ایدر . کما فی ط عن الفتح .

استرك وحمارك وآتمجه وشــاهين وچايلاق كبي ييرتيجي قوشلرك وقورد وكلب وقاپلان ومايمون وچقال كبي جانورلرك دخي مجرد قيويه دوشمه‌سيله يعني ايچنده اولمامك ولعابي صويه دكامك شرطيله صومشكوك ومتنجس اولماز . زيرا خنزيردن ماعدا هرحيوانك ظاهري حال حياتنده طاهردر . (مشكوكيت الخ اختلاط لعاب نتيجه‌سيدر . مسئله‌مزده ايســه انك عدمي مفروضدر) .

اكر دوشن حيوانك لعابي صويه واصل اولور ايســه طهارت ونجاست وكراهت ومشكوكيت احكامنجه او صو لعابه تابع اولمغله لعابي نجس ايسه وجوباً نزح كلي لازم كلور (١) . مكروه ايسه برقاچ قوغه وعلى قول يكرمي قوغه (٢) صو نزح اولنور (٣) .

---

[١] مؤلف بورادد مشكوكي دخي نجس‌ه الحاق ايتمش ايســه‌ده اصابت ايلمامشدر . محشي دخي : اهل مذهبك محققلري بوني تصريح ايتديلر . ديمش ايسه سؤر فصلنده : ماء مشكوك ماء قليله قاريشور ايسه آكا مساوي اولمدقچه آنكله آبدست آلمه‌نك بلاشك جائز اوله جغني سويله مشدر . (ماء مشكوك) تفسير اولنديغي اوزره طهارتي دكل ، طهوريتي شبهه لي ديمك اولوب عدم طهوريتي محقق اولان ماء مستعملك ماء قليله اختلاطي صورتنده حكم مسئله بواولنجه ماء مشكوكده اولى بولنمشدر . حمارك واسترك وقوعيله قيو صوينك مشكوك اولامسي صحيح اولديغني ابن نجيم مرحوم بحرده‌تصريح ايتمشدر كما يأتي في هامش ص ٥١ .

[٢] امام محمد حضرتلرندن كنديلرينك : « هرموضعكه آنده نزح واردر يكرمي قوغه‌دن اقل اولماز چونكه شرعده وارد اولان مقاديرك اقلي اودر . » ديمش اولدقلري مرويدر اهـ ط .

[٣] بونزح تسكين قلب ايچوندر . تطهيرايچون دكلدر . حتى او قيودن بلانزح آبدست آلسه جائزدر اهـ ط .

(هر حيوانك ترى محشى مرحومك در منتقادن نقلنه كوره لعابى حكمنده اولمغله اوخصوصجه دخى صو ، حكم لعابه تابعدر . سؤر بحثنه باقكز) .

شمدى يه قدر مذكور اولان بئر مسائلى بحر رائقده اولديغى كبى شو وجهله تلخيص اولنه بيلور :

كلياً وياقسماً نزحى موجب اولمق اوزره قيويه دوشن شى نجاست باخود حيوان اولمقدن خالى دكلدر . نجاستك حكمى معلوم اولمشدركه قيو آنكله تنجس ايدوب نزح اولنور . حيوانك انسانه دخى شمولى واردر . انسانك غيرى اولان حيوان — خنزير كبى — نجس عين اولوب اولمامقدن ونجس العين اولميانلر مأكول اللحم اولوب اولمامقدن خالى دكلدر . بونلردخى قيودن حياً ويا ميتاً چيقارلمش اولمقدن وميت اولانى منتفخ (شيشمش) دخى اولوب اولمامقدن خالى اولماز .

ايمدى : قيويه دوشن انسان حياً جيقارلديغى وبدننده نجاست حقيقيه وياحكميه (حدث) اولمديغى وكنديسى مستنجى بالماء [*] بولنديغى تقديرده صو فاسد اولماز . اكر اوزرنده

---

[*] صوايله استنجا ايدیجى اولان ديمكدركه استنجايى — بعد التغوط طهارتلنمكى — صوايله ايتميادن احترازدر . چونكه آنك نجاستى بسبتون قلع وازاله اولنميوب تقليل وتخفيف ايدلمش اولديغى ايچون مستنجى بالماء اوليان كيمسه كيرديكى ماء قليلى افساد ايدر أفاده ط فى حاشية الدر . وأشار اليه المؤلف فى فصل الاستنجاء كما يأتى فى ص ٥٦ .

نجاست حقيقيه وار ايسه صو نجس اولوب نزح اولنمق لازم كلور . واكر نجاستدن عارى وفقط صاحب حدث ايسه بدننه ملاقى اولان صو اندن انفصال ايله مستعمل اولوب غالبى غير مستعمل اولمغله اندن برشى نزحى لازم كلمز [١] .

دوشن انسان قيودن ميتاً چيقارلق صورتنده — صبىّ مسلم دخى اولسه — قيو كلياً نزح اولنور [٢] .

قيويه جنازه دوشمك صورتنده مسلم اولديغنه كوره بعد الغسل ايسه صويه خلل كلمز . قبل الغسل ايسه صومستعمل اولمق اصحدر [٣] . (غالبى ينه غير مستعملدر كما عرفت)

غير مسلمده بدناً نجاست بولنمق اغلب اولمغله انك كرك قبل الغسل، كرك بعد الغسل [٤] وقوعنده صو فاسد اولمق وبناءً عليه قيو نزح اولنمق لازم كلور .

---

[١] جنبلك قيويه دوشوب صاغ چيقمسنده مسئله (جحط) اولوب صاحب در : رجلك طاهر وصوبك مستعمل اولمسى اصحدر . دعش ايسه ده مستعمل مقلوبدر .

(جحط) ك ايضاحى (كتاب الفاز) مزك طقوزنجى صحيفه سنده در .

[٢] بونده تفصيل يوقدر . حضرت عثمان زماننده بئر زمزمه بر زنجى دوشوب اولمكله محضر صحابه‌ده حضرت ابن عباسك وابن الزبيرك (رضوان الله تعالى عليهم) امر وافتالريله ماء زمزم نزح اولنمشدر .

[٣] بشرط كونه نظيفاً . كما قدمنا فى المياه . ويستثنى منه الشهيد النظيف فان المـاء لايصير مستعملا بوقوعه فيه .

[٤] كذا فى البحر . قال : لان بدنه غير خال عن نجاسة حقيقةً أو حكماً . وفيه تأمل .

قيويه دوشن انسان اولميوبده حيوان اولديغنه كوره اكر نجس العين ايسه ديرى دخى چيقسه و ـــ فرض محال اولهرق ـــ اغزى صويه دكمهسه بيله قيو نزح اولنور .

(نجس عين : خنزيردر ، كلب نجس عين دكلدر .)

نجس العين دكل ايسه ديرى چيقارلديغنه كوره مأكول اللحم اولوب اولماديغنه باقيلور : مأكول اللحم اولوبده بدننده نجاست اولديغى دخى معلوم بولنور ايسه هيچ برشى لازم كلمز . مأكول اللحم دكل ايسه جسدى طاهر اولمق شرطيله آغزينك صويه دكوب دكمديكنه باقيلور . آغزى صويه دكمش ايسه لعابى صويه قارشمش اولهجغندن انده سؤر احكامى جارى اولور [١] . فرض محال اولهرق آغزى صويه دكمامش بولنديغنه وجسدى دخى طاهر اولديغنه كوره برشى لازم كلمز .

اولو چيقارلديغنه كوره كرك مأكول ، كرك غير مأكول اولسون شيشمامش ايسه الخ جثه اعتباريله نزح كلى وياغير كلى لازم كاوب [٢] شيشمش الخ [٣] ايسه صغير الجثه دخى اولسه نزح كلى لازم كلور .

---

[١] سؤرى مكروه اولانك صويه اصابتنده احتياطاً اون قوغه ياخود دها زياده نزح اولنور . حمار واسترك وقوعيله قيونك صويى مشكوك اولمامق صحيحدر . كذا فى البحر الرائق وقدمر فى هامش ص ٤٨ .

[٢] نزح غير كلينك اقلى ماسبقده يكرمى قوغه اولمق اوزره مذكوردر . فاره ياوريسى كبى پك كوچك دوينك وقوعنده قول امامجه اون ، وقول امامينجه يكرمى ، قوغه نزحنك لزومنى طحطاوى مرحوم درحاشيه سنده

طاوقدن چیقان تازه یمورطه ، وآناسندن هنوز طوغمش اولان قوزی ، اوزرنده نجاست اولدیغی معلوم اولمدقجه یاش دخی اولسه واقع اولدیغی ما ومائعی افساد ایتمز چونکه مخرجك رطوبتی نجس دکلدر .

ات قوقق ویمك اکشیمك ایله نجس اولماز . کما مر فی ص ٤١ .

قیوده لاشه نك غیری نجاست کورلمك مسئله سنده تفصیل اولمیه‌رق کورلدیکی وقتدن اعتباراً قیو متنجس اولوب لاشه‌که حیوان دموی غیر مائی میته‌سیدر قیوده کورلدیکی وقت زمان وقوعی معلوم ایسه بلا خلاف اندن معتبردر . وقت وقوعی معلوم دکل ایسه عند الامام انك حکمنده تفصیل واردر .

شویله‌که شیشمش الخ اولمدقجه احتیاطاً برکون وبرکیجه‌دن وشیشمش الخ ایسه [٥] اوچ کون واوچ کیجه‌دن اعتباراً قیو

ذکر ایتمشدر . درت فاره بر فاره حکمنده اولوب بش فاره طقوزه قــدر کدی حکمنده واون فاره کوپك حکمنده‌در . علی قول اوچ فاره بشه قدر کدی وآلتی فاره کوپك حکمنده‌در . اختلاف قولین احتلاف جثه اعتباریله اولسه کرکدر .

[٣] تویلری دوکلش ویا کندیسی طاغلش اولورسه نزح کلینك لزومی اولویتله‌در .

[*] طــاغلمق وتویی دوکلك دخی شیشمك کبیدر . زیاده دکلدر . کما فی منحة الخالق .

نجس عداولنور . چونكه شيشمك اسكيمك علامتيدر [*] .

او مدت ظرفنده آبدستسزلر آلدن آبدست آلمش وحـدث اكبرى اولانلر اغتسال ايتمشلر ايسه انلرى وانلر ايله قيلنان نمازلرى اعاده ايتمك لازم اولور . چونكه مانع اولان حدث بيقين ثابت ، ومزيل اولان آبدست وياغسلده شك واقع ، اولوب يقين ايسه شك ايله زائل اولماز .

واكر آبدستليلر اندن آبدست آلمش ، ياخود نجس اولميان ثياب (چاشير) انكله ييقانمش ، ايسه اجماعاً اعاده لازم كلمز . زيرا صحتك مقتضيسى اولان طهارت موجوددر . مانعده شك واقع اولمشدركه اوده اوصويك موضع طهارته اصابتيدر . نماز ايسه شك ايله باطل اولماز .

اكر ثيابى اوصو ايله نجاستدن تطهير ايتمشلر واندن آبدست آلمامشلر ايسه انلره آنجق او ثيابى غسل وتطهير ايتمكدن بشقه برشى لازم اولماز . فى الصحيح . چونكه بوصورت

---

[*] انتفاخ امثالنده حدتقادمك ادناسى ايسه اوچ كوندر . بلاصلات دفن اولنان جنازه‌ٔ (مغسوله) ىك قبرى اوزرنده نمازى قيلنمق دخى اوچ كونه قدردر . آندن صكره دكلدر . عدم انتفاخ دخى دليل قرب عهددر . اوده بركون وبركيجه ايله مقدردر . آنك مادونى منضبط اولميان ساعاتدن عبارتدر . امر عبادت ايسه احتياط اولنه جق شيدر اهـ ط .

مغسول مقبورك صلاتى مسئله‌سى كتاب الجنائزده « مالم يتفسخ » قيديله مقيداولوب : « والمعتبرفيه أكبر الرأى لاختلافه باختلاف الزمان والانسان » دينلمشدر . فلينظر .

چاشیرده وقت اصابتی معلوم اولمیان نجاست (مانعه) بولنمق قبیلندندرکه بونده صحیح اولان اعادهٔ صلات اولنمامقدر [١] .

عند الامامین برامر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصـل اولمق قاعده‌سنه مبنی قیونك تنجسنه نجاستك انده کورلمسی زمانندن اعتباراً حکم اولنوب اندن اول قیلنان نمازلری اعاده ، ونجاستی او صو ایله ازاله ایدلمش چاشیری بتکرار غسل ، ایتمك لازم کلمز [٢] مگرکه وقت وقوعی کندیلرنجه محقق اوله .

تنجسی معلوم اولان صوایله خمیر یوغرلمش اولورسه او خمیر کلبلره القا اولنور . یاخود طواره ییدیریلور [٣]

متنجس اولان قیونك صویی غائر (یعنی چکیلوب غائب)

---

[١] لـکن نجاست یابس ایسه وقت اصابتی تحری اولنمق کرکدر زیرا قوریمش اولدقدن صکره « شمدی اصابت ایتمشدر » دینه‌مز . مگرکه زمان آنك بعد الاصابه بیسنه متحمل اوله . أفاده ط .

والمنی المرئي فی الثوب یعتبر من آخر نومة .

[٢] چونکه فی الحال دوشوب اولمك یاخود قیویه آنی روزکار یاخود بعض خفیف العقل کیمسه‌لر ویاچوجقلر یاخود قوشـلر اتمش اولمق جائز ومحتملدر . محکیدرکه امام ابو یوسفـه : بن ذاتاً قول‌امام اوزره ایدم وقتا که برکون بوستانده‌اوطورمقده‌ایکن برچایلاغك آغزنده‌کی‌لاشه‌یی‌قیویه دوشوردیکنی کوردم قول امام محمده رجوع ایتدم . دیمشدر اه ط .

[٣] وقال بعضهم یباع لشافعی . ص . لان المـاء اذا بلغ قلتین لا ینجس عنده بدون ظهوراثر . ط .

اولدقدن صكره كلسه كلان صو طاهردر . كيدن نجاست كيرو كلمز [١].

ـ استنجا ، استبرا ، استنقا ـ [٢]

(استنجاء) نجاستی [٣] قلع وازاله ايتمكدركه بعد التغوط [٤] ارككه وقادينه عائد بولنور [٥].

(استبراء) احليلدن اثر بولی كيدرمكدركه تبولدن صكره اولور . وخاصةً اركككه عائد بولنور .

(استنقاء) استنجاده مبالغه ايدوب اثر غائط قالمامق اوزره پاكلنمكدر . تتكيم ذكر اولنور .

استنجا ، صو ايله اولديغی كبی اوفاق طاشلر ايله ، واولا

---

[١] تتكيم باب أنجاسك مطهرات قسمنده فرك ايله اولان تطهير عنواننده ـ نظائريله برابر — وتغورعنواننده — على حدة ـ ذكر اولنور .

[٢] بو بحثی غاية الغايه اختصار ايدوب بو عنوانلر ايله معنون قيلدق .

[٣] قيد بها لان الريح طاهر على الصحيح والاستنجاء منه بدعة . كذا فی الاصل .

[٤] يعنی دفع طبعدن صكره .

[٥] بوكا تركجه طهارتلنمك تعبير اولنور. استنجادن عاجز اولان مريضك حليلهسی يعنی زوجهسی ويا جاريهسی بولنماز ايسه استنجا آندن ساقط اولور . زيرا عورت محلنك مسی آنجق حليله يه حلال اوله بيلور . ذكره ط فی آخر الفصل .

طاش وصكره صو استعمال اولنمق اوزره ايـكيسنى جمع ايله ، دخى اولور [١] .

طاشجقلر ايله استنجايه : (استجمار] دينور .

استجمار صورتندهطاشجقلرى واستنجاء بالماءصورتنده پارمقلرى مخرجه دلك ايله استنقا حاصل اولور [٢] ايسهده يالـكز استجمار استنجاء بالماء كبى نجاستى قلع وازاله دكل ، تقليل ايده بيلور (حتى مستجمر اولان كيمسه ماء قليله داخل اولور ايسه انى افساد ايدر . كما مر فى البئر ص ٤٩) .

خلايه دخولده صول آياق وخروجده صاغ آياق آتيلور : استنجاده صول ال قوللانيلور . مكركه انده عذر اوله .

خلاده قبلهيه قارشو وياخود قبلهيه ارقه ويررك بولنـــمق وخارجده كونشه وآيه وروزكارلى جهته طورمق مكـروهدر . جارى دخى اولســـه صويك ايچنه وقيو ونهر وحوض قربنه واوطوريلهجق كولـكهيه وقغوق يره ويول اوزرينه وآغاج

---

[١] افضل استنجا بودر . (فيه رجال يحبون أن يتطهروا الخ) قول كريمله ممدوح اولان اهل قبانك وجه مطهرلرى بو ايدى .

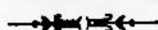
طاش يرينه كميك وتزك وكمور وكيرج وبز (وكاغد) ويموق استعمالى مكروهدر .

(٢) نجاستك غسل ايله ازالهسندن صكره الدهقالان ياشلق طاهردر محلك طهارتي سببيله او ، ال طاهر اولوب اله تبعاً دخى اوياشلق طاهر اولور . (محل ذكرى بوراسى ايـكن مؤلف بونك نظيرى اولان (عروهٔ ابريق) مسئلهسنى (فصل آبار) ده ذكر ايتمش ومحشى مرحوم آني وبو مسئلهيي أنجاسده ايراد ايلمشدر .

آلتنه تبول ويانغوط ايتمك مكروهدر [١] عذر اولمدقجه قائماً تبول دخی مكروهدر .

(استبراء) عادات وطبائع ناسك اختلافی اوزره يوريمك ياخود اوكسورمك وياخود صول طرفی اوزرينه ياتمق ياخود دپنمك ونقل أقدام ايتمك كبی طريقلر ايله يا پيله رق اثر بولك زوالی تيقن ايدلمش اولور [٢] .

اركك قسمی بعد التبول استبرا ايله مطمئن القلب اولمدقجه آبدسته شروع ايتمك جائز اولماز . زيرا رشح بولك رأس سبيلده ظهوری انك تقاطری كبی صحت وضوءه مانعدر .

[١] كنيف طاشنك كنارينه ويا اوكنه القا ياخود ملقاسنی ابقا ايتمك تربيه سزلكدر .

[٢] لكن بونلری مواجهه ناسده وچولق چوجق ايچنده ياپمق مخل مروتدر . ممكن اولان موضعده رأس قضيبی صوايله بيقامق دخی واردر . محشينك بياننه كوره سراويله صو سرپمك وسوسه‌يی كيدرمك ايچون اولوركه رطوبتدن شك ايدن كيمسه خلافنی تيقن ايتمدكجه آنی سرپنتی يه حمل ايلر .

ـ احكام وضوء ـ

وضوء كه آبدستدر [١] وضاءتدندر . (وضاءت) : حسن ونظافتدر . شرعاً وضوء : معروف اوچ اعضایی ییقامق . وباشه مسح ایلمك ، دن عبارت نظافت مخصوصه در [٢] . انده معنای لغوی دخی موجوددر . چونکه آبدست دنیاده اعضایی تنظیف ایله وضیٔ ومستحسن قیلدیغی کبی انسکله عبادت حقه قیام اولندیغی ایچون آخرتده دخی صاحبنه رونق اولور . (آبدست) یوزه نور وقلبه سروردر .

آبدستك سببی ، شرطی ، حکمی ، رکنی ، صفتی واردر . (برماهیتك جزء ذاتیسنه که اوماهیت اندن وسائرندن متركبدر : (رکن) وخارج موقوف علیهنه (شرط) وبلا تأثیر موصلنه

---

[١] وضوء ضم واو ایله آبدست وفتح واو ایله آبدست صویی معناسنه اولوب آبدست آلمغه تفعل صیغه‌سیله (توضؤ) یاخود همزه نك حرف علته ابدالیله (توضی) وآبدستلی‌یه (متوضیٔ) یاخود (متوضی) دینور . آبدستسزلك (حدث) در . آنك صفتی افعال بابندن اسم فاعل صیغه سیله (محدث) درکه آبدستسز دیمکدر . محدثه حرام اولان شیلر آتیده (احوال نساء) بابنده مذکوردر . (اوصاف وضوء) فصلندن دخی عایاندر . (طهور) دخی وزناً ومعنی وضوء کبی اولمغله طانك ضم وفتحی واوك ضم وفتحنده کی معنایه تابعدر .

[٢] مسح ربع رأسده معنای نظافت ظاهر دکل ایسه‌ده اعتبار غالبه‌در .

(سبب) واثر مترتبنه (حكم) وفقهاً اولان حال وشاننه (صفت) تعبير اولنور) .

آبدستك سببى يعنى انسانى آبدست آلمغه سوق وايصال ايدنشى آبدستسز حلال اولمیان فعلى استباحه ايتمك يعنى نماز ومسّ مصحف وطواف كعبه كبى محترمات دينيه‌دن برينه تشبث قصد ايلمكدر .

بو ، انك همده حكم دنيويسيدر . حكم اخرويسى : نيتى ايله آخرتده ثواب حصوليدر [١] .

آبدستك شرط وجوبى يعنى مكلف اوزرينه شرعا لزومنك شرطى [٢] : عقل ، بلوغ ، اسلام ، ماء كافى‌يى استعماله قدرت ، وجود حدث [٣] ، عدم حال منافى ، دن عبارت اولمق اوزره آلتيدر [٤] كه بونلرك خلاصه‌سى مكلف بالطهاره اولان كيمسه نك حدثدن طهارتى صوايله اجرايه قادر اولمسندن عبارتدر . چونكه مكلف بالطهاره قيدى عقل

---

[١] قال اذا كان بنيته . يعنى التوضؤ بنية الثواب : ثم قال : وهـذا حكم كل عبادة . يعنى سواء كانت عبادة مقصودة أو لا .

(٢) والشرط مايلزم من عدمه العدم ولا يلزم من وجوده وجود ولا عدم . ط .

(٣) (وجود حدث) آبدست اوصاف وضوء فصلنده مذكور اولان اقسامندن مندوب اولميان قسمى ايچون شرطدر . تكميم در مختارده مصر حدر .

(٤) اصلده حال منافى . حيض ونفاس . ديو بشقه بشقه تعداد اولنه رق ووجوب مضيق ايچون مشروط اولان ضيق وقت دخى علاوه ايديله رك مجموع شروط وجوب سكزه ابلاغ اولنمشدر .

وبلوغ واسلام ووجود حدث وعدم حال منافى قيودينى متضمندر . زيرا مسلم اولميان ، ياخود مسلم اولوبده عاقل ويا بالغ بولنميان ، ياخود محدث (آبدستسز) اولميان ، كيمسه حدثدن طهارت ايله مكلف اولديغى كبى هنوز حيض ويا نفاس اوزره اولان قادين دخى آنكله مكلف دكلدر . طهارتى صوايله اجرايه قدرت قيدى صويك طهوريق (مطهريتى) وطهارته كفايتى وبرعذر ويا حاجته مبنى حكماً عدم مفقوديتى شروطنى متضمندر . چونكه طاهر اولميان ، ويا مطهر بولنميان ، ياخود كافى اولميان ، وياخود هم طاهر وهم مطهر همده استعماله كافى ايسه‌ده عذره وياحاجته مبنى استعمالنه قدرت تعلق ايتمديكندن طولايى يوق حكمنده بولنان ، صوايله طهارت واجب اولماز .

آبدستك شروط صحتى اوچدر : برنجيسى ماء طهورك بشره‌يه عام اولمسيدر . برصورتله كه غسلى فرض اولان عضو اوزرنده ايكنه باتيره جق قدر يره صواصابت ايتمامش بولنور ايسه آبدست صحيح اولماز . ايكنجيسى حال منافينك انقطاعى يعنى حيض ويا نفاس وناقض وضوء [١] كبى آبدسته منافى اولان احوالك كسيلمش اولمسيدر [٢] بونلر باقى ايكن آلنان آبدست صحيح اولماز . مكركه عذر ثابت اوله : اوچنجيسى شمع وشحم [٣]

---

(١) صاحب عذرك غيريده بول وسيلان دم كبى .

(٢) بوخصوصده شرط وجوب ايله صحت اجتماع ايتمشدر . ط .

(٣) (شمع) موم ، (شحم) ايچ ياغى در . محشى ديركه خمير وچامور

كبى جرم حائلى [١] سببيله صويك جسده وصولنه مانع اوله‌جق شيئك زائل اولمش بولنمسيدر . بونلرك ده خلاصه‌سى : شرعاً مطهر اولانك بشره‌يه عام اولمسندن عبارت اولمق اوزره بره راجع اولور . مطهر اولان شى صودر . آنك شرعاً مطهر اولمسى حال منافينك انقطاعنه متوقف اولمغله شرط ثانى دخى مذكور ديمشلردر .

آبدستك حكمى سببنده ذكر اولندى .

آبدستك ركنى دردتدر . آنلر آبدستك همده فرضلريدر [٢] :

(برنجيسى) يوزى ييقامقدر . آيت وضوءده [فاغسلوا وجوهكم] بيورلشدركه وجهلركزى غسل ايدك ديمشلردر [٣] .

دخى بويله در . بعضلرك : « بونلر مانع دكلدر . » ديملرى ياش وآز اولق صورتنه محمولدر . بالق دريسى وقوريمش چيكنه‌ميك وبورنك طيشنده وكوزك كنارنده قوريوب قالان كير وچاپاق دخى مانع صحت وضوء در اه .

(١) (جرم حائل) قيدى زيت وسائره دسومتى مانع اولمديغندندر . كما فى الاصل .

(٢) اركان ايله تعبير فروض ايله تعبيردن فائده‌ليدر . همده : « فرضدن فرض قطعى مقصود ايسه ممسوحى ربع ايله تقدير وارد اولوركه فرض قطعى دكلدر . فرض عملى مقصود ايسه مغسول وارد اولوركه فرض قطعيدر . » ديملسكدن سالم اولوب « عموم مجاز قبيلندندر » ديو جوابه محتاج ده دكلدر . فرض ايله ركن بيننده عموم وخصوص مطلق واردر . كما فى حواشى الدر .

(٣) آيت وضوء سورهٔ مائده‌ده كى أستعيذ بالله تعالى (يا أيها الذين آمنوا اذا قتم الى الصلاة فاغسلوا وجوهكم وأيديكم الى المرافق وامسحوا

(غسل) غينك فتحيله ييقامق معناسنه مصدر متعديدر [١] . برشيئى ييقامق صويى آنك اوزرينه اساله ايلمكدر [٢] بر حيثيتده كه آندن لا اقل ايكى طمله [٣] حاصل اوله .

صويى [٤] ياغ سورينور كبى سوريتمك كافى اولمديغى كبى طملهسز آقتمق دخى كافى اولماز .

(وجه) انسانك آنكله مواجه بولنديغى موضعدركه اسانمزده (يوز) تعبير اولنور .

وجهك طولاً حدى : مبدأ سطح جبهه دن چكه نهايتنه قدردر . مبدأده قيل اولوب اولمامق مساويدر .

صاچ بيتمندن اعتباراً الخ ديو ايديلان تعريف غالبه محمولدر . صاچ بيتمى اشاغيجه اولمغله آلى طار كيمسه يه (اغم) و يوقاريجه اولمغله

برؤسكم وارجلكم الى الكعبين الخ) آيت كريمهسيدركه او همده آيت غسل وآيت تيممدر . آبدست وحى غير متلوايله مكهٔ مكرمه ده فرض اولمشدر . حقنده‌كى آيت آني على توالى الازمان مستمر اولان وحى متلوايله مؤكد اولمق اوزره مدينهٔ منورهده نازل اولمشدر .

(١) غينك ضميله اولان (غسل) اغتسالدن اسمدركه ييقانمه در . (اغتسال) ييقانمقدر . غينك كسريله (غسل) صابون وخطمى كبى باش ييقانان شيدر . أفادة المؤلف .

(٢) (اساله) آقتمق و (اصابت) ذكرمكدر . فتح عين ايله اولان غسلى اساله ومسحى اصابه ايله تفسير ايتمشلردر .

(٣) (فتح القدير) ك ظاهرى برقطره كافى اولمقدر . ط .

(٤) قار دخى بويله‌در اه بحر . بوندن اكلاشيلان ياش سونگر ايله مسح هر نقدر تطهير انجاس بابنده غسل عد اولنور ايسه ده بوبابده غسل صاييلماز .

آلی آچیق کیمسه‌یه (أصلع) وجهه‌نك ایکی جانبندن آچیق صاچلی اولانه (أنزع) تعبیر اولنور [*]. بونلرك جمله‌سنه کوره غسل وجهك فرضی مبدأ طول اعتباریله بردر.

منتهانك چکه نهایتنه قدر اولمسی صقالسزلره ویاخود پك سکرك صقاللیلره کوره‌در. سکرك اولمیان صقال اصحابنه کوره منتها بشره‌نك ملاقی اولدیغی قیللردر. بومعنی وجهك عرضنده دخی معتبردر.

وجهك عرضاً حدی : ایکی قولاق یموشاقلرینك مابیننده‌در. صقال باشیله قولاق مابینی اولان قیلسز یر دخی حد وجهده داخلدر.

(معلومدرکه غسل بشره‌یه تعلق ایدر. (بشره) اووزنده اولان (ادمه) نك ضدیدرکه جلدك طیش یوزیدر. وجهك بشره‌سی قادینلرده وامردلرده تماماً ظاهردر. ملتحیلرده ـ صقاللیلرده ـ قسماً مستوردر. بعد الالتحاء ظاهر لحیه ظاهر بشره مقامنه قائم

(*) فتحتین ایله (صلع) و (نزع) که اصلعلك وانزعلك درعلامت ذکاء وسخاء اولد یغیچون عند العرب ممدوح و (غمم) که اغملکدر انك ضدی اولمغله مذمومدر. شاعر کندی زوجه‌سنه خطاباً :

فلاتنکحی ان فرق الدهر بیننا * أغم القفا والوجه لیس بانزعا

دیمشدرکه اکر زمان بزم بینمزی تفرق ایدرسه‌سن (انزع) اولمیان واکسه وجهه حه (اغم) اولان کیمسه‌یه وارمه دیمکدر.

أنزعك مؤنثنده علی القاعده نزعاء دینلمیوب بلکه (زعراء) دینلمشدر. شاعر: (هدبة بن خشرم العذری) در. کما فی الکامل للمبرد. وذکره ط فی حاشیة الدر.

اولمغله صقال ايله مستور اولان مواضع وجهك فريضهٔ غسـلى التدن اوسته انتقال ايدوب [١] كوزلرك وآغزك وبورنك داخللرىنى ، ووجهده وسائر اعضاء وضوءده سينك وپيره ترسلرينك التنى ييقامق لازم اولمديغى كبى قاشلرك وبيقلرك وصقال قيللرينك التنى ييقامق دخى لازم دكلدر [٢] . اوستيله اكتفا اولنور . مكركه صقالك قيللرى ماتحتى كورينور درجهده سكرك اوله . تشكيم فصل آتيده مبيندر .

(ايكنجيسى) ايكى اللرى ديرسكلريله برابر ييقامقدر . آيت وضوءده : (وأيديكم إلى المرافق .) بيورلمشدركه اللركزى مرفقلره قدر غسل ايدكز ديمكدر .

مرافقك مفردى اولان (مرفق) كه بازوكميكيله قول كميكنك قاوشديغى يردر مكسور الميم ومفتوح الفاء وبالعكسدر [٣] . انسان عند الاتكاء انكله ارتفاق واستراحت ايتديكيچون آكا يعنى ديرسكه (مرفق) دينلمشـدر . ذكر جزء وارادهٔ كل طريقيله الدن مراد قولدر . آبدستده تماميله ال ، وديرسكه قدر

---

(١) مسئله : هانكى عضودر اوكه آبدستده آنى ييقامق برزمان فرضدر وبرزمان فرض دكلدر ؟ جواب : چكه كميكيدرله صقاللانمدين ييقانمسى فرض ايكن صقاللاندقدن صكره او فرض صقالى ييقامقله ساقطدر . كذا فى كتابنا (الالغاز الفقهية) .

(٢) بونلر غسلده لازمدر . كما يأتى

(٣) (ويهيء لكم من أمركم مرفقا) قول كريمنده ايكيسى دخى قراءتدر. لفظ مرفقده برده مكتب وزننده اولمق اوزره اوچنجى برلغت واردر . ط .

قول غسل اولنوب دیرسك قولك مواضع غسلنه منتها اوله‌جقدركه آندن یوقاریسی فرض اوله‌رق ییقانه جق دكل دیمكدر .

غایت ـ مدحكم ایچون دكل ، مافوقی اسقاط ایچون اولدیغندن ـ مغیاده داخلدر . دیرسكاری ییقامق اجماعاً فرضدر [١] .

جمعك جمعه مقابله‌سی فردك فرده مقابله‌سنی مقتضی اولمق قاعده‌سنه مبنی [٢] هرقول دیرسكیله برابر ییقانمه‌نك فرضیتی عبارهٔ نص ایله ثابت ، وفعل رسوله مستند اجماع دخی بونك اوزرینه واقع ، در [٣] .

(او چنجیسی) آیاقلری ایكی طوپقلر ایله برابر ییقامقدر . آیت وضوءده [وأرجلكم الى الكعبين] بیورلمشدركه آیاقلر كزی ایكی طوپقلره قدر غسل ایدكز دیمكدر .

(كعب) كه طوپقدر قدمك ساق طرفندن ایكی جانبنده اولان ایكی تومسك كمیكدر . آیاقده دخی غسله منتها بونلر اولمغله غایت مغیاده داخل ، ومافوقی فریضهٔ غسلدن ساقط ، در .

آیاقلر ذكر اولنان غایتلریله برابر مذهب اهل سنتده نص آیت وجهله مغسولدر ممسوح دكلدر . سنت شائعه دخی غسلدر . پیغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلری آبدستده

---

[١] امام شافعی حضرتلری كتاب (الام) ده « آبدستده مرفقینك دخولنی ایجابده بر مخالف بیلمیز » دیمشدركه مشار الیهك بوكلامی اجماعی حكایه در اه بحر .

[٢] قاعدة اغلبية تتبع القرائن والا انتقض بنحو لبس القوم ثيابهم . ط .

[٣] مؤلفك یداخری ایچون بینلرنده‌كی مساواته مبنی دلالت نص ادعاسنه حاجت یوقدر .

آياقلرينى دخى بيقادقلرندن صكره « هذا وضوء لايقبل الله تعالى الصلاة الا" به » يعنى : بو ، اول آبدستدر كه نمازى جناب حق انجق آنكله قبول ايدر بيور مشلردر .

[وأرجلكم] لفظ شريفنده كه جر قراءتى مجاورته يعنى معنىً دكل ده يالكز لفظاً اولان متابعته مبنيدر [١] آياقلر ايكى قراءته كوره مغسول اولوب اوزرلرينه مسح ايتمك خفلى اولمق حالنك غيريده جائز دكلدر [٢] .

(دردنجيسى) باشك ربعنى مسح ايتمكدر . آيت وضوءده : [وامسحوا برؤسكم] بيورلمشدركه باشلر كزه صو دكيرك ديمكدر . صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى ناصيهٔ شريفه لرينى

---

[١] ابن مالك مرحوم عمده شرحنده ديمشدركه واو حرفى جوار اوزرينه جواز عطف خاصه سيله حروف عاطفه مياننده منفرددر . ط .

[٢] كشافده مذكوردركه ارجلك رؤسه عطفى مسح اولنور اولديغى ايچون دكل ، اوزرينه صو دوكلكده وجوب اقتصاده تنبيه ايچوندر . چونكه آياقلر سائر اعضاء وضوء كبى اوليوب اوزرلرينه صو دوكيلهرك يقاعقده اولدقندن مظنهٔ اسراف اولمغله كوياكه آياقلركزى صوبى اسراف ايتمامك اوزره يقايك ديو امرايدلمشدر . « كعبينه قدر » بيورلمسى آياقلرك ممسوح اولمسنى ظن ايدجك كيمسه‌نك ظنى ازاله ايچوندر . چونكه مسح ايچون شرعده برغايت ضرب (تعيين) اولنمامشدر اه وارتضاه البيضاوى وابو السعود .

عمده آيت وضوء ٦١ نجى صحيفه‌نك صوك هامشنده‌دخى مذكور اولديغى اوزره مدنيه‌در . آبدست دها اول فرض معمول بهدر . صاحب شرع افندمزك نه‌اول ونه آخر آبدستده مسح قدم ايتدكارى واقع اولمامشدر .

بين العربان معتاد اولان يالين آياقلغه نظراً آياقلر الدن زياده معروض أوساخ اولمغله مأموربه غسل اولمق متعيندر .

يعنى آنلرينك اوست جهتنى مسح ايتمشلردر [١] .

(مسح) لغتده شى اوزرينه ال اوغراتمق ــ كزدرمك ــ در .
كما فى التيمم . سيلمك معناسنه ده كلور . كما فى تطهير الانجاس .

شريعتده (مسح) : بشقه يرده قوللانلمدق ياشلغى [٢] بريره
دكرمكدر . دكيريلان يركرك باش ، كرك خف وياجبيره اولسون .
دكرمك دخى كرك ال ايله اولسون ، كرك بشقه برشى ايله
وقوع بولسون .

---

[١] باشى تربيع ايدوسهك ربع مقدمنه (ناصيه) وربع مؤخرينه فتح قاف ايله (قذال) وايكى يانلرندن برر ربعنه فتح فاء ايله (فود) ديرز . بونلردن هانكى ربعى مسح ايتسهك اولور . مسح ناصيه سنت متبعهدر . محشى ديركه باش مسحنده مقدار مفروضك ربع اولمسى [برؤسكم] قول كريمنده كى با حرفى الصاق ايچون اولوب مسحه آلت اولان ال دخى مقدارجه ربع رأسه مقارب بولنمغله مسح دينهجك قدر باشه ال اوغراتمقله ربع حاصل اولمسندندركه آيتدن مراد اولان مسحك اقل مايتناولى مقدار ربعك مسوحيتيله وجوده كلمكده بولنمش ديمكدر . همده اصولده مقرردركه محله داخل اولان با حرفى فعلى آلته تعديه ايتدرمكله آيت كريمه . « امسحوا أيديكم برؤسكم » تقديرنده اولهرق باشك دكل ، الك مسح ايله استيعابنى اقتضا ايدر (*) يدك رأسه ملصق اولهرق استيعابي ايسه على الغالب ربعى تجاوز اتمز . بناءً عليه آيت كريمهده رأسدن مقصود اولمغه ربع تعين ايدركه مطلوب اولانده بودر اهـ

[٢] حتى قوللرندن آرتان ياشلغى باشه سورر ايسه اولماز . چونكه آنكله بركره تطهر ايتمشدر . ماء جديد لازمدر . بوندن قولاق مسحى مستثنادركه آنلر باشدن قالان ياشلق ايله مسح اولنور . كما فى ط .

(*) بخلاف دخولها فى الآلة فانها تعدى الفعل الى كل الممسوح كمسحت رأس اليتيم بيدى . كذا فى البحر .

مقدار مفروضه یاشلغك اصابتی ایصلاق برنز ایله یاخود یغمور ویاقار اصابتیله دخی اولور . ال ایله مسح ایتمکه حاجت دخی قالماز . زیرا آلت ، محله ایصالدن بشقه برشی ایجون مقصود اولماز .

محل مسح ایکی قولاغك مافوقیدر . آنك ربعنی مسح صحیح اولوب آنلردن اشاغیسنی ومثلا صارقان کیسونی وحتی کیسونك تپه یه طولاشدیریلەرق طوپ ایدلمشنی مسح ایتمك صحیح اولماز [١] .

مسح رأسده مفروض اولان مقدار ، ربع ایکن : اصل ید اصابع اولمق وحتی اصابعك قطعنه قطع ید ترتب ایتمك ملاحظه سنه وآنلرك اوچی اکثری اولوب اکثر ایجون دخی حکم کل بولنمق قاعده سنه مبنی مسح رأسده مقدار فرضی اوچ پارمق ایله تقدیر ایتمك مردوددر [٢] .

---

[١] فتاوای قاضیخانده دیمشدرکه صاچنه مسح ایدن کیمسه التنده باش اولان صاچه مسح ایتمش ایسه جائز اولور . اکر التنده آلن ویا بیون اولان صاچه مسح ایلمش ایسه جائز اولماز اهـ طوب کیسو مسئله سی دخی صاچك چوقلغی واوزونلغی اعتبار یله بووجهاله حل اولنمق لازم کلور : چوزلدیکی وقت باشدن صارقق ایسه جائز اولمیوب طره مسوحه باشده قالان اقسامده ایسه جائز اولور . کافی ط .

[٢] زیرا نه روایةً ونه درایة مؤید دکلدر . چونکه روایت ربعدر . برده (مسح) مقدرات شرعیه دن اولوب آنلرده ایسه عدد رکعات کبی شرع نه تقدیر ایتمش ایسه آنك عینی اعتبار اولنور اولدیغندن تقدیر مذکور درایة دخی متصور اولماز . أفاده ط .

اشته اركان وضوء ذكر اولنان اوچ عضوى يیقامق وباشه صو دكرمكدن عبارت اولمق اوزه درتدر .

امرلر تكرار اقتضا ايتمديكنه مبنى آنلرى بر كره‌دن زياده ياپمق فرض دكلدر .

اركان مذكوره‌نك برى ويا برقاچى عضوك عدمنه وحتى معلوليتنه مبنى ساقط اولديغى كبى [١] عضو زائدك محل مفروضه محاذى اولميانندن دخى فريضهٔ غسل ساقطدر . مثلا ديرسكلردن اعتباراً قولسز وطوپقدن‌اعتباراً آياقسز اولاندن قول وآياق يیقامق ساقطدر . (ديرسكدن وطوپقدن بقيه وار ايسه آنلر يیقانور . كما فى الدر المختار) .

اوموزى باشنده ايكى قولى وطوپغيله برابر ايكى آياغى اولان كيمسه‌نك تام قولى وتام اياغى اصـــلى ، وديكرى زائددر [٢] . زائدك محل فرضه محاذى اولانى وتعبير ديكرايله

[١] بونى مؤلف باب تيمم اواخرنده سويله مشدر . باشى نزله لى اولوبده مسحدن متضرر اولمقده بولنان كيمسه‌دن مسح رأسك سقوطى كتب فتاواده دخى مذكوردر .

[٢] زائدايله اصلى بحررائقده وحاشيهٔ طحطاويده بويله تعريف اولنمشدر . در مختارده ايسه اصليلك وزائدلك بطش ومشى ايله اعتبار اولنه‌رق : « ايكيسى دخى بطش ومشيه يارامقده ايسه ايكيسى‌ده يیقانور ويالكز بريسى يارامقده ايسة اوييقانور ، ديكرى زائد صاييلور . اكر اوده زائد پارمق كبى محل فرضده ثابت ايسه يیقانور . » دينلمشدر . طحطاوى مرحوم در حاشيه‌سنده تعريفين بينى جمع وتوفيق ايلمشدر . انظر ان شئت .

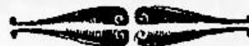
اور وزائد ال وزائد پارمق كبی محل فرضده ثابت بولنانی بیقامق لازمدر. محل فرضه محاذی دكل ایسه آنی بیقامق دخی آبدستده فرض دكلدر، مندوبدر.

حدثده شك ایدوب طهارتده متیقن اولان یعنی آبدست الدیغنی بیلوب بوزدیغنده شبهه ایلیان كیمسه آبدستلیدر. عكسی حالده اولان آبدستسزدر.

آبدست اثناسنده بعض اعضاسنی بیقامش اولمقده شك ایدن كیمسه صاحب وسوسه دكل ایسه اوعضوینی بیقار. اكر صاحب وسوسه ــ یعنی اكثریا بویله شبهه ایتمكده ــ ایسه شكنه التفات ایتمز (مؤلف بونی سجود تلاوت قبیلنده ذكر ایتمشدر).

آبدستی آلدقدن صكره عارض اولان شكه دخی اعتبار یوقدر. مكركه ترك كندنجه متیقن اوله. (ذكره ط هناك).

آبدستك صفت شرعیه‌سی اوچدر: فرض، واجب، مندوب. نتكیم آتیده فصل مخصوص ایله مبیندر.

ـ تمام أحكام وضوء ـ

لحيهٔ كثه ـ كثيفه ـ نلك [١] ظاهرینی ییقامق آبدستده واجب یعنی فرض (لازم) اولور [٢] ، لحيهٔ خفيفه نلك بشره‌سنه صویی ایصال ایتمك واجب (لازم) اولور [٣] .

دائرهٔ وجهدن فضله اوله‌رق صارقش بولنان قیللره صویی ایصال ایتمك واجب (لازم) اولماز [٤] چونكه آنلر نه اصالةً ونه بدلاً وجهدن دكلدر .

---

[١] (كثه) و (كثيفه) مقابلیدركه صیق دیمكدر . بشره‌سی كوریلان صقاله (خفیف) وكورلميانه (كثیف) دییه‌جكز . صیق صقال بشره مقامنه قائم اولمغله فریضهٔ غسل بشره‌دن آكا انتقال ایتمشدر . اصح مایفتی‌به بودر . غسلا ویا مسحاً ثلث ویا ربع لحیه ایله اكتفا ایدلمك ویاخود تماماً مسح اولنمق كبی اقوالدن بوكا رجوع اولنمشدر . أفاده المؤلف . محشی دیركه (ظاهر) قیدی منابت شعرك طبقهٔ علیاسنك ماتحتنی ییقامق لازم اولمدیغنه اشارت اولمق اوزره زیاده ایدلمشدر اهـ

[٢] (واجبات وضوء) اولمدیغندن مؤلف وجوبی افتراض ایله تفسیر ایتمشدركه مراد فرض عملیدر . كما هو المصرح به فی الدر . بز آنی لزوم ایله ترجمه ایدجكز . نتكیم مؤلف دخی طار خاتمك تحریكنده اویله تعبیر ایتمشدر .

[٣] سكرك صقالده بشره مرئی اولدیغی وییقامقده عسرت اولمدیغی ایچون قول مختار بودر . علی قول نبات لحیه سببیله بشره‌دن كمال مواجهه منعدم اولمغله غسل بشره ساقطدر . أفاده المؤلف .

[٤] یعنی انلری نه غسل ونه مسح ایلمك بزجه بلاخلاف واجب دكلدر . كما فی النهر . مسح سنتدر . كما فی المنیة . ابن امیر حاج شرح منیه‌ده : ظاهر اولان غسلك مسنونیتیدر دیدی . ط .

دوداقلر عادت اوزره يومله‌دیغی زمان کورلمز قالان یرلرینه صوبی ایصال ایتمك لازم اولماز . چونکه دوداغك یومیلان یری آغزه وآچیق قالان یری یوزه تابعدر .

کوزلرك داخلنی ییقامق ضرر اولدیغیچون غسلده دخی جائز دکلدر . (صوبی کیرپکلره وپیکارلره واردرمق لازمدر . ط .)

ایی اولوبده قبوغندن هنوز آیرلمامش اولان چیبانك داخلنی ییقامق لازم دکلدر .

پارمقلر (برسبب عارض ایله) اره لرینه صو کیرمیه جك درجه‌ده بری برینه یاپشمق ، وطرناق اوزایوب دونمکله انمله‌یی [۱] اورتمك ، وییقانمسی لازم اولان محلده تحتنه صویك وصولنه مانع خمیر وموم وچاپاق کبی برشی بولنمق ، تقدیرنده انلری کیدروب اره‌سنی وآلتنی [۲] ییقامق لازم اولور .

طرناق کیری وبدندن متولد اولان کیر کرك کویلی ، کرك شهرلی ایچون مانع اولمدیغی کبی پیره وسینك ترسی دخی قلتنه وعدم لزوجتنه مبنی صویك ماتحتنه وصولنه مانع اولماز . اکا مانع اولسه بیله دفعاً للحرج صحت وضوءه مانع صایلماز .

بویاجینك طرناغی اوزرنده قالان بویا دخی ضرورته مبنی مانع دکلدر . وعلیه الفتوی .

---

[۱] پارمق اوجی معناسنه اولان (أنمله) لفظی مفرد اولدیغیچون امثله وزننده دکل ، مفتوح المیمدر . جمعی (أنامل) در . أرمله وأرامل کبیدر .

[۲] النشر علی ترتیب اللف کما هو الظاهر .

پارمقده اولان طار خاتمی اویناتمق لازمدر [١] . بو بابده اولان ایکی روایتك مختاری بودر . چونکه ظاهراً مانع وصول ماءدر . صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری آبدست آلدقلری وقت خاتم شریفلرینی تحریك ایدرلر ایدی .

طبابتنده اولان یارقلری ییقامق ضرر ویرر ایسه صویی یارالرك اوزرنده اون علاجه امرار ایتمك جائز وصحیح اولوب [٢] دوا اوزرینه صو امراری دخی ضرر ویرر ایسه اوزرینی مسح ایلر . مسح دخی ضرر ویرر ایسه انی ده ترك ایدر [٣] . اكر بونلرك هیچ بری ضرر ویرمز ایسه ضرری اولمیه‌جق قدرینی یاپمق تعین ایلر . حتی صغوق صو ضرر ویروبده صیجاق صو ضرر ویرمیور ، وكندی دخی انی استعماله قادر بولنیور ، ایسه صیجاق صو استعمالی لازم اولور .

یارق اوزرنده كی علاجه صو امرارینك جوازی علاج یاریغك اوستنی آشمش اولمامق قیدیله مقید اولوب اكر آشمش

---

[١] طار اولمیان خاتمك حكمی اداب وضوءده مذكوردر . محشی اوراده دیمشدركه طار اولان خاتمك تحتنه صویك وصولی معلوم ایسه تحریكی مستحب ، والا فرض اولور ا هـ

[٢] عذرده مساواته مبنی وضوءده جائز اولان شیئك غسلده دخی جائز اوله‌جغنی مؤلف باب تیمم آخرنده ابن الشحنه ن (مهمه) عنوانیله نقل ایتدیكی شو مسئله‌ٔ منظومه‌ سو كنده ذكر ایتمشدر :

ویسقط مسح الرأس عمن برأسه * من الداء ما ان بله یتضرر .

[٣] بونك بر نظیری دخی (احوال نساء) فصلی قبیلنده‌در .

بولنور ايسه زائد قسمنك ماتحتنى ييقامق متعيندر . بو دخى عدم ضرر قيديله مقيددر .

كوزى آغرييوبده طبيب مسلم حاذقلك تنبيهى ويا كنديدنك علم تجربيسى اوززينه انى ييقايه‌ميان كيمسه مدت عذرنده كوزينه صو امرار ايتمز [١] .

كرك آبدست آلدقدن ، كرك اغتسال ايتدكدن صكره قيل موضعلرينى تراشيده ايتمكله تكرار ييقامق ياخود مسح ايتمك لازم كلمز [٢] زيرا انكله حدث طارى اولماز . همده فرض ساقط اولمشدر . ساقط ايسه عودت ايتمز .

آبدستدن وياغسلدن صكره طرناق كسمك وبيق قيرپمق ودرى قالدرمق ايله دخى حدث طارى اولميه جغندن آنلر اعاده اولنماز [٣] .

فصل — سنن وضوء

(سنن) سنتك جمعيدر [٤] (سنت) لغتده طريقتدركه مطلق

---

[١] بومسئله‌يي مؤلف (باب الحيض والنفاس) قبيلنده — كه جبيره امثالنه مسح مسائلى آخريدر — ذكر ايلمشدر .

[٢] بو تعبير « آبدستى وغسلى اعاده اقتضا ايتمز » ديمكدن ابلغدر كما فى الدر . قال لعدم البدلية بخلاف نزع الخف اه

[٣] قال : وان استحب الغسل .

[٤] بونلرده سين مضمومدر . برده وجه طريق معناسنه (سنن) واردر انك سينى مفتوحدر : تنح عن سنن الطريق .

مسلكدن عبارتدر . حسنه ياخود سيئه ديو توصيف اولنه بيلور.
نتكيم حديث طبرانيده واقع اولمشدر : من سن سنة حسنة فله اجرها ماعمل بها فى حياته و بعدمماته حتى تترك ومن سنّ سنة سيئة فعليه اثمها حتى تترك ومن مات مرابطا فى سبيل الله جرى له اجر المرابطين حتى يبعث يوم القيامة .

اصطلاحده سنت : دينده بلا لزوم (يعنى فرض وواجب اولميه‌رق) مواظبت اوزره مسلوك اولان طريقتدر [١] .

(مواظبت) مداومتدر . أحياناً ترك اكا منافى دكلدر . نادراً ترك ايله برابر مواظبت بيوريلان شى سنتدركه عند الاطلاق متبادرى وجهله (سنت مؤكده) ديمكدر (٢) . مواظبت بيورلميان

[١] بعضلرك شوتعريفى بوندن دها واضحدر : طريقة مسلوكة فى الدين بقول أو فعل من غير لزوم ولا انكار على تاركها وليست خصوصية .
(طريقة) تعبيرى جنس كبيدر سنته وسائرەيه شاملدر . (من غير لزوم) قيدى‌ايله فرض و (بلاانكار) قيدى‌ايله واجب اخراج اولنمشدر . (ليست خصوصية) قيدى دخى صوم وصال كبى خصائص نبى عليه الصلاة والسلامى اخراج ايلمشدر . ط .

[٢] اذان ، اقامت ، جماعت ، سنن‌رواتب ، مضمضه واستنشاق كبى‌كه (سنت هدى) دخى دينور . اخذى هدايت وتركى ضلالت ديمكدر . يعنى فعلى تكميل ديندن اولوب تركنه كراهت واساءت تعلق ايدر . قهستانى ديركه : سنت مؤكده‌نك حكمى دنياده اولان مطالبه‌سنجه واجب كبيدر . شوقدركه واجبك تاركى معاقب وسنتك تاركى معاتب اولور . جوهره‌ده قنيه‌دن نقلا مذكوردركه : سنت مؤكده‌نك تاركى فاسق ومنكرى مبتدعدر . تلويحده مذكوردركه : سنت مؤكده‌نك تركى حرامه قريبدر تاركى حرمان شفاعته مستحق اولور زيرا « من ترك سنتى لم ينل شفاعتى »

شى مندوبدركه (سنت غير مؤكده) ديمكدر [*] .

اون سكز شى [**] حال وضوءده مسنون اولور :

(١) ابتدا اللرينى بيلكارينه قدر ييقامق .

بو بر سنتدركه فرض مقامنه قائم اولور . چونكه قوللرى ديرسكاره قدر ييامق فريضه‌سنك برقسمى بوسنت ايله ايفا ايدلمش اولور ، ياخود ال ييقامق فرضدر . آنك بووجهله تقديمى وكيفيت آنيه اوزره غسلى سنتدر . ايستر اللرك ايكيسنى بردن ، ايسترسه بر بر وصاغدن باشلايه‌رق ييقامش اولسون .

اللر آلت تطهير اولديغيچون تحصيل سنتده بونك تقديمى شرطدر . وسنيتى اللرك ذاتاً طاهر اولمسيله مشروط اولوب متنجس

بيورلمشدر . شيخ زين الدينك منار شرحنده مذكوردركه : سنت مؤكده‌يى ترك ايدن كناهكاراولور . زيرا سنت مؤكده واجب حكمنده‌در . كناه ايسه متفاوت اولوب ترك واجبك كناهى ترك سنت كناهندن اقوادر . على قول كناه اعتياد تركه منوطدر . بوقول مصححدر . وعلى قول اصلا اثم يوقدر . ط .

[*] منفردك اقامتى وصلاتده فوق الواجب تطويل قرائت وآبدستده مسح رقبه وتيامن وتطوعاً صوم وصلات وصدقه كبى كه (سنت زوائد) دخى دينور . مستحب ومندوب وادب دخى عند الأصوليين بينلرنده فرق اولمامق اوزره بودر . بزجه سنت هم فعل رسول وهم كنديلرندن صكره فعل صحابه در . چونكه سنت صحابه دخى « عليكم بسنتى وسنة الخلفاء الراشدين من بعدى » حديث شريفيله مأمور بالاتباعدر . « اصحابي كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم » دخى بيورلمشدر اه ط بحذف . ويأتي ذكر السنة فى الآداب أيضاً .

[**] عددك ذكرى حصر ايچون دكل ، طالبه تسهيل ايچوندر . قاله المؤلف.

بولمسی تقدیرنده نجاستی قلیل دخی اولسه آنلری اولا صویی تنجیس ایتمیه جـــك وجهله ییقامق فرضدر . اکر آنلری ییقامق آبدست صوینی تنجیس ایدجـك ایسه ــ یعنی صویی یا آغزیله ویا مندیل کبی برواسـطه ایله آلمق ممـکن اولهمامقله صویك ایچنه متنجس الك ادخالی لابد ایسه ــ آنی یاپمیوب نمازی تیمم ایله قیلار واعاده ایتمز .

رفـع واماله‌سی ممـکن اولمیان بیوك صو قابنك ایچنه طاهر اولان اللرینك صولنی وحتی آنك‌ده تمامنی دکل ، پارمقلرینی بتشـکجه ادخال ایدوب صویی صاغ النه نقل ایدر . وآنی اوصورتله ییقادقدن صـکره صویه ادخالی ایله صول النی دخی آنـکله ییقار .

حدث اوزره اولان کیمسه ولوکه حدث اکبر اولسون صویاخود طاس آلمق ایچون پاك اولان النی وحتی قولنی صویك ایچنه صوقمق ایله او صو مستعمل اولماز [*] .

(النی ییقامق یعنی ازالهٔ حـدث ایتمك ویا اقامهٔ سنت ایلمك قصدیله ادخال ایدرســـه صویك اله ملاقی اولان قسمی آندن آیرلمقله مستعمل اولور) .

(۲) بسمله ایله باشلامق

یعنی اللرینی ییقار ایکن بسمله چکمـکدر . حتی آبدستك

---

[*] مؤلفك : « قدر ضرورتدن زائد اوله‌رق النی صـــویه ادخال ایدرسه صو مستعمل اولور . » دیمسی قاضیخان فتاواسنده مذکوراولانه مخالفدر . ط .

ابتداسنده بسمله‌یی اوتسه ده اثناسنده سویلمه‌سی سنت حاصل اولماز . یملك ییمك کبی دکلدرکه آبدست عمل واحد در . ییمکده ایسه هر لقمه برفعلدر . اثناء اکلده دخی بسمله اوقنسه هم ماضی وهم باقی ایچون سنت حاصل اولمش اولور .

حدیث شریفده : آبدستی اولمیانك نمازی اولمدیغی کبی آبدستنده اسم‌الله ذکر ایتمیانك دخی آبدستی اولماز . مآلنده اولمق اوزره : « لاصلاة لمن لاوضوء له ولاوضوء لمن لم یذکر اسم‌الله علیه » بیورلمش وحدیث مذکور نفی کماله محمول اولمشدر .

قول رسول بسمله‌نك آبدستده مؤکداً سنیتنی ناطق اولدیغی کبی فعل رسـول دخی بسمله‌نك ابتداء وضوءده مسنونیتنی مشعردرکه کندیلری هر آبدسته شروعلرنده اولا نام خدایی یاد بیوررلر ایدی .

حـدیث دیکرده : آبدستنی اسم‌الله ایله آلانك هرطرفی پاك اولور ، اسم‌اللهی ذکر ایتمیه‌رك آلانك یالکز آبدست مواضعی پاك اولور . » بیورمشلردر .

بوحـدیث شریفلر بسمله‌یی معین اولمیوب بوبابده سلفدن وعلی قول حضرت نبی اکرم واشرفدن منقول اولان « أعوذ الخ » دن صکره : « بسم الله العظیم والحمدلله علی دین الاسلام . » یاخود « علی الاسلام » دیمکدر .

علی قول « بسم الله الرحمن الرحیم » دیمك افضلدر . آثارده

ورودينه مبنى هپسنى برلشديرەرك : « أعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم بسم الله العظيم والحمد لله على الاسلام . » دير ايسه حسن اولور.

(٣) نيت ايلمك [*] .

(نيت) قصد قلبيدن عبارت اولوب سنت وضوءدن اولان نيت دخى آبدستى يارفع حدث ويا اقامۂ صلات ياخود آبدست وياخود امتثال امر عزميله آلمقدر . بوعزمنى نطقه دخى كتورر ايسه لسانى قلب ايله برلشدرديكى ايچون مشايخ فقها آنى مستحسن كورمشلردر . (تتكيم آداب وضوءك بشنجيسنى اولەرق فصل آتيده ذكر اولنور) .

سنن غسلده مؤلف تصريح ايتديكى اوزره آبدستده بسمله ونيت اللريبقانور ايكن اولوب لسان بسمله كش اولديغى صرەده قلب دخى نيته مصاحب بولنور .

(٤) آبدست ابتداسنده يعنى مضمضه ايدركن وعلى قول آبدستدن اول استياك ياخود تشويص ايتمك .

(استياك) مسواك استعمال ايتمكدر . سواك دخى دينور [**] معروف (مسواك) أراك اغاجنك داليدر . افضلى اودر .

---

[*] مؤلفك ترتيب ذكرنجه نيت اون اوچنجيدر . موضع ذكر بوراسيدر .

[**] كما فى حديث : « لولا أن أشق على امتى لامرتهم بالسواك عند كل وضوء » . وقد يرادبه المسواك .

اويله آليافلى اولان سائر اغاج دالندن دخى اتخاذ اولنه بيلور . قورى ايسه ايصلاديلور . پارمق قاليلغنده واستعمال ايدنلك بر قارشى بوينده اولور . صاغ اله آلينوب [١] سرچه پارمغنك اوستندن كچوريلەرك باش پارمق ايله التندن طوتيلور . وآغزك صاغ جانبندن باشلانەرق ديشلره سوريلور .

(تشويص) مسواك‌ەبدل ديشلره پارمق سورمكدركه باش پارمغى آغزك صاغ جانبنه وشهادت پارمغى صول جانبنه صالارق فوقانى وتحتانى ديشلرى اوغالامقدر [٢] .

حديث شريف ناطق اولديغى اوزره مســـواك آغز ايچون سبب نظافت وجالب رضاء رب عزتدر . ابدستنده مسواك استعمال اولنان نماز مسواكسز آبدست ايله قيلنان نمازدن يتمش درجه افضلدر [٣] .

« يجزئ من السواك الاصابع » حديث شريفى وكلام سيدنا

---

[١] كما ثبت عن ابن مسعود رضى الله تعالى عنه . فلاتبال بمناقشة من قال : ينبغى أن يـكون الاستياك باليسار لانه من باب ازالة الاقذار .

[٢] بونى مسواك بولميان ويا ديشلرى اولميان ياخود آغزنده ضرر اولان كيمسه ياپار . قاتيجه‌بر بز پارچه‌سى دخى سوره بيلور . كما فى الاصل .

مسواكدن متأذى اولان كيمسه ايچون آكا مواظبت مستحب اوليوب بلكه آنى أحياناً استعمال ايتمك لازم كلور . كما فى ط .

[٣] رمضان شريف دخى مستثنى اولمامق اوزره جميع ازمان استعمال مسواك واستحصال اجراستيا كده مساوى اولوب مؤلفك بيانته كوره عارف بالله الشيخ (احمد الزاهـد) فضائل مسواكى جامع بر كتاب تأليف ايدرك (تحفة السلاك فى فضائل السواك) تسميه ايلمشدر .

على (رضى الله تعالى عنه) اولان : « التشويص بالمسبحة والابهام سواك » فحواسنجه منوال مذكور اوزره پارمق استعمالى دخى مسواكك فقدانده مسواك ديمكدر .

مسواك بزجه سنن وضوءدندر . سنن صلاتدن دكلدر . بناءً عليه مسواك طوتنه‌رق آلديغى آبدست ايله قيلديغى هر نمازده هر نقدر اكا قيام وشروع زماننده مسواكلنمسه دخى استياك فضيلتى حاصل اولور [١] .

سنن ديندن اولمق دخى حضرت امامدن منقول اولمغله [٢] ديشلر صارارمق وآغز قوقوق كبى تغير فم وقتنده ، واويقودن قالقلديغى زمان ، و ـــ ديشلرينك قانه‌ميه‌جغندن امين بولنان كيمسه ايچون ـــ نمازه قالقلديغى وقت ، وخانه‌يه دخولده ، وناس ايله اجتماعده ، وقراءت قرآن وحديثده ، مسواك استعمالى مستحب اولور .

(شرح منيه‌ده ، مسواك استعمالنك استحبابى بش موضعده

---

[١] مذهب شافعيده مسواك سنت صلاتدر . نمازه قالقلديغى وقت استعمال اولنماز ايسه اوثواب دخى اولماز . كما فى ط على الدر .

[٢] محشى مرحوم « مسواك سنن وضوء ياخود سنن صلاة ويا سنن ديندن اولمسى حقنده علما اختلاف ايتمشلردر ، اوچنجيسى اقوادر . امامدن منقول اولان‌ده اودر نتكيم عينى شرح بخاريده ذكر ايلمشدر . صاحب هدايه‌نك : مسواك مستحبدر . ديمسى دخى آبدست حقنده‌در . مطلقا مستحبدر ديمك دكلدر » ديدكدن صكره ابن همامك دخى « نبى عليه السلامك آبدستده مسواكه مواظبتلرينى تصريح ايدرشى وارد اولمديغى جهتله حق اولان آنك سنن ديندن اولمسيدر » ديمش اولديغى سويله‌مشدر .

تأكيد ايدر : ديشلرك صارارمسنده ، آغز قوقمسنده ، نومدن قيامده ، تازه قيامده ، برده آبدستده ، ديمشدر) .

قاديلر حقنده ساقز چيكنه‌مك مسواك يرينه قائم اولور . (ظاهر اولان بودركه ابتداء وضوءده قاديلر ساقز چيكنه‌مك اركك‌لره كوره مسواك استعمالی كبی مسنون اولمق دكلدر . بلكه انلرك ساقز چيكنه‌مسی اركك‌لرك مسواك طوتمسی كبی ديشـلری تطهير وآغزی تطييب ايدر ديمكدر . مكروهات صومده مذكوردركه قاديلر ضعف بشره‌لرينه مبنی مسواك استعمالنه ديشلری تحمل ايتمامك احتمالنده‌درلر . انلره حال صيامك غيريده ساقز چيكنه‌مك مستحب ، واركك‌لره مكروه ، در اهـ . تحصيل ثواب هرحالده تصحيح نيته منوطدر) .

(٥) اوچ كره مضمضه واوچ كره استنشاق ايتمك .

(مضمضه) لغتده تحريكدركه صويی آغزده چالقه‌مقدر . اصطلاحده آغزك ايچنی صو استيعاب ايلمكدر . صويی آغزده طولاشديروب آتمق ـــ افضل ايسه‌ده ـــ شرط دكلدر . آغز طوليسی ايچمك دخی كافيدر . امك صورتيله ايچمك كافی دكلدر .

(استنشاق) لغتده قوقلامق معناسنه اولان وطلب وزننده بولنان نشقدن مأخوذدركه صويی وسائره‌يی بورن نفسيله جذب ايلمكدر . اصطلاحده صويی مارنه يعنی بورنك يومشاق يرينه ايصال ايتمكدركه بورن نفسيله جذب ايتمك شرط دكلدر .

مضمضه واستنشاق ایکی سنت مؤكده‌درکه [۱] آنده ترتیب وتثلیث وتجدید دخی سنتدر [۲] . ترتیبدن مراد اولا مضمضه وصکره استنشاق ایتمکدر . تثلیث : بونلردن اوچر دفعه یاپمقدر . تجدید : هر دفعه‌سنده صویی یکیله مکدر [۳] . بونلردن برینی ترك ایدن کیمسه سنت مضمضه واستنشاقی اتمام ایتمش اولماز .

آبدستده بونلرك فرائض وضوء اوزرینه وجه تقدیمی صویك اوصافنی اختباردرکه لونی رؤیت اولندقدن صکره طعمی آغز ایله طادلمش ورائحه‌سی دخی بورن ایله آکلاشلمش اولور [٤] .

(٦) مضمضه واستنشاقده صائم اولمیان مبالغه ایتمك .

مضمضه‌ده مبالغه : صویی بوغازه دکین واردرمق [٥]

[۱] حتی آبدست صویی بلا مضمضه واستنشاق اعضاء وضوءی اوچر کره ییقامغه ومع المضمضة والاستنشاق برر کره ییقامغه کافی اولان کیمسه مضمضه واستنشاقی ترك ایتمیوب اعضاء وضوءی برر کره ییقامق صورتیله آبدست آلمیدر . کما فی الدر .

[۲] محشی مرحوم : مضمضه واستنشاق صاغ ال ایله یاپمق ، بونلرده مبالغه ایتمك ، مضمضه‌ده صویی آغزدن آتمق ، استنشاقده استنثار ایتمك خصوصاتنی دخی زیاده ایدرك ذکر اولنان ایکی سنتك مشتملاتنی یدی یه ابلاغ ایلمش ایسه‌ده آنلرك برطاقی مستدرك وبرطاقی مستحبدر . کما سیظهر .

[۳] آغزده صویی طوتمق ممکن اولمغله مضمضه‌یی تثلیثده غرفهٔ واحده کافی اوله بیلور ایسه‌ده بورنده صو طورمیوب آوجه اینه‌رك مستعمل اوله‌جغی جهتله استنشاقده اوچ غرفه لابد اولور .

[٤] آبدستك حفظ صحت نظریه‌سنجه آنلرده کی فوائد بونلردن عبارت قالماز .

[٥] صویی بوغازده تحریك ایتمکه (غرغره) تعبیر اولنور که او غسلده بیله لازم دکلدر .

واستنشاقده مبالغه : صويى بورنك قاتى يرينه قدر چكمكدر .

صائم اولان كيمسه صومنى افساد ايتمك خوفنه مبنى آنلرده مبالغه ايتمز . حديث شريفده « بالغ فى المضمضة والاستنشاق الا أن تكون صائماً » بيورلمشدر .

(٧) ابدستى ترتيب اوزره آلمق يعنى يوز ييقامغى قوللردن اول ياپوب باشه مسح ايتمكى قوللرى ييقادقدن صكره وآياق ييقامغى الك صكره ياپمق وجهله آيت وضوءده كى ترتيت ذكرى يه مراعات ايتمك .

(بلاترتيب آلنان آبدست دخى صحيح ، وفقط سنته مخالف ، در .)

(٨) تيامن ايدوب قوللرينى وآياقلرينى صاغلرندن بدء ايله ييقامق [١] .

حديث شريفده « اذا توضأتم فابدأوا بميامنكم » بيورلمشدر . صاغك شرفنه مبنى آندن بدءك استحبابنه اجماع اولنمرق حديثده كى امر وجوبدن مصروف اولمشدر .

(٩) غسلى تثليث ايتمك . يعنى ييقانان اعضايى اوچر كره ييقامق [٢] .

---

[١] ابتداء وضوءده اللرينى آيرو آيرو ييقامق حالنده دخى اولا صاغنى ييقامق سنت اولديغى ذكر اولنمشدر . وبوسنيت جفت اولان اعضاء مغسوله حقنده‌در . وجه كبى عضو واحدده تيامن مطلوب دكلدر . ممسوح اولان جفت عضوده دخى سنت ايكيسنه بردن مسح اولنمقدر : قولاقلر وآياقده كى خفلر كبى . كما فى ط .

[٢] مراد غسل مستوعبك اوچ اولمسيدر . يوقسه قوللرينى ييقار ايكن صويى آوجنه آلوب ييلكنى همان تحريك ايله اوچ كره قولنه آقتمقله بوسنت حاصل اولمش اولماز .

بو نلرك برنجيسی فرض [١] وديكر ايكسی سنتدر . اوچدن زياده ييقايان حديث شريفده وارد اولديغی اوزره تعدی ، واوچدن اكسيك ييقايان ظلم ، ايتمش اولور . مكركه زياده‌يی حصول شكه مبنی اطمئنان قلب ايچون ، ونقصی صويك قلتی ايچون ، ايتمش اولمق كبی بر ضرورته مبنی اوله .

(١٠) اللرينی وآياقلرينی ييقامغه پارمق اوجلرندن باشلامق . چونكه آيت كريمه‌ده مرافق وكعبين غسله غايت قيلنمش اولمغله آنلر منتهای فعل ديمكدر . منتهايه ايسه مبدا لازم اولوب جميع عضو مغسولی غسل فرض اولديغندن مبدأ انلك اولی اولمش ، وفعل نبی عليه السلام دخی بو وجهله وقوع بولمش ، در .

(١١) كرك اللرينی ، كرك آياقلرينی ييقار ايكن پارمقلرينی تخليل ايتمك .

(تخليل) خلالله مقادر . انكله امر اولنمش وتأكيداً للامر حقنده « من لم يخلل أصابعه بالماء خللها الله بالنار يوم القيامة » بيورلمشدر .

ال اصابعنك كيفيت تخليل پارمقلری بری برينه ادخال ايتمك ، وآياق اصابعنك كيفيت تخليل ال پارمقلرندن برينی اياق پارمقلرينك آره لرينه [٢] ادخال ايلمك ، در .

---

[١] چونكه امر تكرار اقتضا ايتمز . كما مر فی ص ٦٩ .

[٢] محشينك بيانته كوره صول الك صرچه پارمغنی صاغ اياغك صرچه پارمغنك آلتندن ادخال ايتمك وجهله باشلايوب صول آياغك صرچه پارمغنده ختم ايلمك صورتيله تخليل اجرا اولنور.

پارمقلرینی آقار صویه ادخال ایتمك دخی خلالاً‌ق مقامنه قائم اولور. آقیان صو کثیردخی اولسه آ کا ادخال اولنان اصابع تحریك اولندقجه تخلیل ایدلمش اولماز .

(۱۲) یوزی اوچ کره ییقادقدن صکره صیق اولان صقالی آلتندن بر آوچ صو ایله تخلیل ایتمك .

صقالك کیفیت تخلیل . آره سنه التندن پارمقلرینی صوقوب قیللرینی اشاغیدن یوقاری یه تفریق ایتمکدر .

بونك مسنونیتی حضرت انسك بو بابده روایت فعل رسول ایتمسنه وقول رسولده دخی « بهذا أمرنی ربی عزوجل » بیورلمش اولمسنه مبنی امام ابو یوسف قولیدر .

مواظبت سنیه واقع اولدیغنه [۱] ویرده سنت ، محل فرضده اکمال فرض ایچون اولوب داخل لحیه ایسه اقامت فرض محلی اولدیغنه مبنی امام ابوحنیفه وامام محمد حضرتلری بونی تخلیل اصابع کبی سنت دکل ، افضل کورمشلردر . لکن مبسوطده قول ابی یوسف ترجیح اولنمشدر [۲] .

(۱۳) باشك هر طرفنی مسح ایتمك .

---

[۱] لکن قوله علیه الصلاة والسلام « بهذا أمرنی ربي » مغن عن نقل صریح المواظبة . لان أمره تعالى حامل علیها . ولم یکن واجبا لعدم تعلیمه الاعرابي . ط عن الفتح .

[۲] امام محمددن اصح روایتین دخی اودر . ط . در مختارده بو مسئله محرمك غیری حقنده مسنون ، ومحرم حقنده مکروه ، اولمق اوزره کوسترلمشدر .

ربـع رأسك بركره مسحى فرض وتمام رأسى بركره مسح سنتدر . مسحك وضعى تخفيف ايچون اولديغندن آنده تـكرار مسنون دكلدر [١] . مسح جبيره وتيمم ومسح على الخفين دخى بويله‌در .

(١٤) باشك بروجه استيعاب مسحنه اوك طرفندن باشلامق .

مسح مذكورك كيفيتى : ايـكى اللرينى پارمقلريله برابر باشك اوك طرفنه وضع ايله ارقه‌سنه طوغرى صيوايه‌رق كوتورمك وبعده قولاقلرينى دخى مسح ايتمـكدر [٢] .

اقامت سنت ضرورتنه مبنى بونده ماء مستعمل اولماز .

(١٥) قولاقلرى ــ باشه مسح ايديلان صوايله دخى اولسه ــ مسح ايتمك .

زيرا صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى صوبى برآ اشده رأس شريفلرينى وقولاقلرينى آنـكله مسح ايلمشلردر .

الك ياشلغى باقى ايـكن قولاق مسح ايتمك ايچون يكيدن صوآلور ايسه كوزل اولور [٣] .

آداب وضوءده مذكور اولديغى اوزره قولاقلرك ظاهرى

---

[١] زاد فى البحر : ولاأدبا. قال وهذا أولى مما فى المحيط والبدائـع : أنه يكره . ومما فى الخلاصة : أنه بدعة . اذلادليل على الـكراهة اهـ

[٢] كيفيت مسح مستوعبده ديـكر روايتلر دخى وار ايسه‌ده طريق سهل بودر . ط .

[٣] صاريغى قالدرمق جهتيله الك ياشلغى قالمامش بولنور ايسه اقامهٔ سنت تجديد آبه متوقف اولور . ط .

باش پارمقلر ايله وداخلى شهادت پارمقلريله مسح اولنوب سرچه پارمقلر چوقنه ادخال ايله تحريك اولنور .

(١٦) بيونى — مسح رأسدن وقولاقلردن صكره — ايكى اللك ارقه سيله مسح ايتمك

حلقومى مسح ايتمك سنت دكل ، بلكه بدعتدر .

(مسح رقبه ظهريد ايله اولمق در مختارده وماء جديده محتاج اولمامق ردمحتار ده مصرحدر) .

(١٧) آبدست اعضاسنى اوزرينه صواساله ايتدكچه اوغالامق .
عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى أعضاء شريفهٔ مغسولهلرى اوزرينه ال امرار ايتمشلردر .

(١٨) أعضاء وضوءى ييقامقده ولاء ايتمك .
واوك كسريله (ولاء) موالات معناسنه دركه ايكى شى بيننى ياقلاشدرمقدر . آبدستده ولاء : أعمال وضوءى على التوالى وبلافاصله ياپهرق برى برينه اولاشدرمق يعنى جسد وزمان ومكانجه اعتدال ايله برابر برى قوريمدين ديكرينى ييقامق اوزره غسلده تتابع ايلمكدر . فرائض وسننده (ولاء) جاريدر . مواظبت سنيه بووجهله واقعدر .

اكر بدن صــوينى چكيويرمك وهوا شديد اولمق ياخود مكان حار ويابس بولنمق سببيله صوينى سريعاً قورتمق كبى اعتدالسزلكه مبنى أعضاء وضوء على التوالى ييقانمقله برابر

قور يمقده ايسه سنت ولاء ترك ايدلمش اولماز [١] .

على قول سكزنجى واونجى واون دردنجى واون آلتنجى مستحبدر [٢] .

— آداب وضوء —

(آداب) ادبك جمعدر . (ادب) : « شيئى موضعنه وضع ايتمك . » ايله تعريف اولنمشدر . على قول ادب خصلت حميده‌دن وعلى قول ورع وتقوادن عبارتدر . فعلى تركندن خيرلى اولان شى ياخود مكلف انكله ممدوح اولوب تركيله مذموم اولميان وياخود تركنه ذم تعلق ايتميه‌رك ايشلنلمسى شرعا مطلوب بولنان شى دخى دينلمشدركه هپ برى برينه متقارب سوزلردر .

شرح هدايه‌ده ادب : « نبى عليه السلامك بر ياخود ايكى كره ايشله‌دكلرى ومواظبت ودوام بيورمدقلرى شيدر . » ديو تعريف اولنمشدر [٣] .

---

[١] صويي اثناء وضوءده توكنمكله طلبنه كيتمك دخى عذردر . كما فى الدر .

[٢] كويا كه مواظبت سنيه واقع اولمديغى ايچون آنلره سنت مؤكده دكل دينلمك ايستنلمشدر . حالبوكه مواظبت سنيه ثابت اولمغله بوسوز مسلم دكلدر . ص .

[٣] فرض اوزرينه زائد اولمق حسبيله (نفل) ونزدشارعده سوكيلى اولمق حسبيله (مستحب) وشارع بيان ثواب ايله آكا دعوت ايتديكى ايچون (مندوب) وفاعلى متبرع بولنديغى ايچون (تطوع) دخى تسميه اولنور . ط .

ادبه (فضيلت) دخى دينلديكى درمختارده مذكوردر .

ادبك حكمى : فعلنه ثواب ترتب ايتمك وتركنه لوم ترتب ايتمامكدر [١] .

اما (سنت) : نبى عليه السلامك بلاعذر بر ويا ايكى كره ترك ايله برابر مواظبت بيور دقلربدر .

آنك حكمى : فعلنه ثواب وتركنه عقاب دكل ، عتاب مترتب اولمقدر [٢] .

اون درت شى [٣] آداب وضوء دندر :

(١) آبدست آلور ايكن يقانتيدن صاقنمق ايچون [٤] يوكسه‌جك بر يرده بولنمق .

(٢) قبله‌يه قارشو اولمق .

چونكه آبدست ادعيه‌يى مشتملدر . قبول دعايه الك زياده اميد ايسه استقبال قبله حالنده‌در . وحديث نبى ناطق اولديغى اوزره اكرم مجالس قبله‌يه قارشو اولان اوطورشدر .

صو قابى كوچك ايسه آنى صولنه ، وبيوك اولوبده صويى

---

[١] قد يقال ان من جملته عدم التكلم والاستعانة فى الوضوء كما ترى وهما أعنى التكلم والاستعانة من مكروهاته على مايأتى . والكراهة فيها اللوم .

[٢] لكن تركى اعتياد ايدرسه ترك واجب كناهندن دون بركوچك كناه اتمش اولور ط . فصل سنن اولنده دخى كچمشدر .

[٣] قال : وزيد عليها . وقال ط : أوصلها فى الخزائن الى نيف وستين

[٤] لوقوع الخلاف فى نجاسة الماء المستعمل وان كان الاصح طهارته . قاله ط فى حاشية الدر . وتقدمت كراهة شربه والعجن به تنزيهاً فى ص ٢٥ .

ايچندن آوج ايله آلمق صورتيله استعمال ايدجك ايسه صاغنه ، آلور [١] .

(٣) كيمسه‌دن استعانه ايتمامك [٢] .

تاكه عبادتى [٣] بلاعذر بشقه‌سنك ياردمى اولميه‌رق بنفسه اقامه ايلمش اوله .

(٤) بلا ضرورة كلام ايتمك

چونكه كلام ناس آنى آبدست دعالرندن مشغول ايدر .

(٥) فعل قلب اولان نيته فعل لسانى دخى ضم ايلمك [٤] .

(٦) سلف صالحيندن منقول اولان دعالرى اوقومق [٥] .

---

[١] ولا ينافى هذا ماتقدم فى أول سنن الوضوء من أن الاناء اذا كان كبيراً لايمكنه امالته يدخل يسراه ويصب على يمناه فانه لايستلزم أن يكون الاناء على يساره . كما لايخفى .

[٢] أما استعانته صلى الله تعالى عليه وسلم بالمغيرة فلتعليم الجواز . در مختار. وذلك منه صلى الله تعالى عليه وسلم أفضل من المستحب . وقد يكون واجبا . ط. ويأتي فى مكروهات الوضوء أنه لابأس بها .

[٣] قد يسمى وسيلة الشيء باسمه .

[٤] حصكفى ديركه بو ، يعنى نيت قلب ايله فعل لسانى جمك آداب وضوءدن اولمسى ، تلفظ نيتى مسنون كورمك ايله ـ سلفدن عدم منقوليتنه مبنى ـ مكروه قيلمق بيننده متوسط برمرتبه در اه .

[٥] آبدستده ادعيه مأثوره ديديلان دعالرى عليه الصلاة والسلام افندمزه نسبتدن زياده سلف صالحينه نسبت اولادر . چونكه صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرندن آبدستده — بعد الفراغ — شهادتيندن بشقه برشى اوقودقلرى ثابت اولمامشدر . ط . وقال صاحب البحر الادعية المذكورة فى كتب الفقه للوضوء لاأصل لها اه .

(٧) هرعضوك غسل ويا مسحى دعاسنده استصحاب نيت ايله برابر [١] بسم الله ديمك .

مثلا مضمضه ايدر ايكن مع النية [٢] ، « بسم الله اللهم اعنى على تلاوة القرآن وذكرك وشكرك وحسن عبادتك . وعند الاستنشاق : اللهم ارحنى رائحة الجنة ولا ترحنى رائحة النار . ويوز ييقار ايكن بسم الله اللهم بيض وجهى يوم تبيض وجوه وتسود وجوه . وصاغ قولنى ييقار ايكن : بسم الله اللهم أعطنى كتابى بيمينى وحاسبنى حساباً يسيرا . وصول قولنى ييقار ايكن : بسم الله اللهم لا تعطنى كتابى بشمالى ولا من وراء ظهرى . وباشنه مسح ايدر ايكن : بسم الله اللهم أظلنى تحت ظل عرشك يوم لاظلّ الا ظل عرشك . وقولاقلرينى مسح ايدركن : بسم الله اللهم اجعلنى من الذين يستمعون القول فيتبعون أحسنه . وبيوننى مسح ايدركن : بسم الله اللهم أعتق رقبتى من النار . وصاغ اياغنى ييقار ايكن : بسم الله اللهم ثبت قدمىّ على الصراط يوم تزل فيه الاقدام . وصول اياغنى ييقار ايكن : بسم الله اللهم اجعل ذنبي مغفوراً وسعيي مشكوراً وتجارتى لن تبور . » ديو دعا ايتمك وهر دعادن صكره صلوات كتورمك .

(٨) قولاغك مسحنده سرچــه پارمقلرينك اوجنى مسحده

---

[١] استصحاب تعبيرنده عنوينك واحد اولديغنه اشارت واردركه اوده امتثال امر كبي برشيدر . ط .

[٢] نيتك فعل قلب اولديغندن غافل اوله .

مبالغه اولمق اوزره صماخه (قولاغك جوفنه) ادخال ايتمك .

(٩) طار اولميان خاتمى غسل يدده مبالغه اولمق اوزره اوينا تمق [٥].

(١٠) مضمضه‌يى واستنشاقى صاغ ال ايله ياپمق .

(١١) استنثارى (سومكرمك) صول ال ايله ياپمق .

(١٢) معذور (صاحب عذر) اولميانه كوره طاعته مبادرت اولق اوزره وقت كيرمدين آبدست آلمق .

چونكه معذورك آبدستى بزجه خروج وقت ايله وامام زفرجه دخول وقت ايله وامام ابويوسفجه هم خروج وهم دخول وقت ايله منتقض اولور . ايمدى معذورك دخول وقتدن اول آبدست آلمسى وقت مهملده واقع اولديغنه كوره آبدستى بزجه جائز ايسه‌ده امام ابويوسف وزفرجه جائز اولمديغندن وقت صلاتك دخولنده اعادهٔ وضوء ايتمسى اختلافدن قورتلمق ايچون اكا مندوب اولور . وقت مهملده واقع اولديغنه كوره بر نماز وقتنك آخرنده ايكنجى وقتك نمازيچون آبدست آلمق معذور حقنده اجماعا جائز اولمديغندن اعادهٔ وضوء بوحالده اكا واجب اولور . بناء عليه قبل الوقت معذورك آبدست آلمسنده برفائده اولەماز . ط .

(١٣) آبدست ختامنده قبله‌يه قارشو قائماً شهادتينى اوقومق .

شو حديث شريفه بناءً كه : « مامنكم من احد يتوضأ فيسبغ الوضوء ثم يقول أشهدان لااله الاالله وحده لاشريك له وان محمداً رسول الله الافتحت له ابواب الجنة الثمانية يدخلها من أى باب شاء » بيورلمشدر .

---

[*] طار اولان خاتمك حكمى (تمام احكام وضوء) فصلنده ذكر اولندى . يتمش اوچنجى صحيفه‌يه باقكز .

(١٤) صائم اولميانه كوره قالان صودن ايچوب [١] : « اللهم اجعلنى من التوابين واجعلنى من المتطهرين » ديمك .

كونشده ايصيدلمش صو ايله آبدست آلمامق [٢] وبشقه‌سنه قوللاندرمامق اوزره نفسيچون آبدست ابريقى تخصيص ايتمامك [٣] و طوپراق ابريق استعمال ايتمك وانى اولا صول طرفنده بولنديروب حين استعمالده آغزندن دكل ، قولپندن طوتوق وصويى چارپارق دكل ، رفق ايله قوللانمق وال سيلكمامك ويوز ييقار ايكن كوز پيكارلرينى يوقلامق وقول ييقامقده ديرسكلرى واياق ييقامقده طوپقلرى آشرمق وآبدست آلدقدن صكره چوق سيلنمامك [٤] وابريقى بوش براقميوب

---

[١] هنديه‌ده « فضله‌ٔ وضوءندن قبله‌يه قارشو قائم اوله‌رق برقطره ايچر » ديمشدر . كما فى ط على الدر .

[٢] پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى حضرت عائشه‌يي ـ رضى الله تعالى عنها ـ كونشده صوايصيتمقدن نهى ايتمشلردر . ص .

[٣] زيرا شريعتمز حنيفيه ، سهلة وسمحه‌در . عدم استئثار دخى جمله‌ٔ سهولتدندر . ص مع ط .

[٤] محشى ديركه بو ، اثر وضوء اعضاده قالمامق اوزره سيلنمكده مبالغه ايتمامك ديمك اوله‌رق عدم حاجت ايله مقيددر . قوريلانمغه حاجت اولورسه آنك بلا كراهه جوازنده بلكه حاجتك اقتضاسنه كوره استحباب ويا وجوبنده اختلاف اولنمامق ظاهردر . صحيح اولان بودركه صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى دخى آبدست آلدقلرنده منديله سيلنورلر ايدى اه .

دیکر آبدسته حاضر اولمق اوزره طولی بولاندرمق وختام وضوءده شهادتیندن صکره سورهٔ قدری اوچ کره اوقومق [۱] ووقت کراهت دکل ایسه ایکی رکعت نماز قیلمق دخی آداب وضوء جمله سندندر .

— مکروهات وضوء —

آبدستك سنن وآدابنه مخالف دوشن شیلر علی الاطلاق یعنی تحریمی وتنزیهیدن اعم اولمق اوزره مکروهاتندن اولوب بوراده انلرك باشلیجه لری تعداد اولنمشدر .

(۱) صویی اسراف ایتمك یعنی حاجت شرعیه‌نك فوقنده صرف ایلمك [۲] .

(۲) صویی تقتیر ایتمك [۳] یعنی غسل اولنه‌جق اعضایی مسح ایدرجه‌سنه آز قوللانمق .

---

[۱] بر ویا ایکی کره اوقونه بیلور . ثوابده آکا کوره متفاوت اولور .

[۲] مکروهات غسل ذیلنده مذکور اولدیغی اوزره کرك آبدستده وکرك غسلده صرف اولنه‌جق صو ایچون شرعاً تعیین اولنمش برمقدار یوق ایسه‌ده هرکسك کندی عضوبنه وجسدینه کوره لزوم ظاهر یسندن زیاده صوصرف ایتمك وبر عضوی اوچ دفعه‌دن زیاده ییقامق مکروهدر .

[۳] صرفیاتك افراطی (اسراف) یاخود (تبذیر) اولدیغی کبی تفریطی دخی (تقتیر) درکه جریلکدر . (اسراف) مقادیر حقوق و (تبذیر) مواضع حقوق تجاوز معناسنه آلنه‌رق بینلری تفریق دخی

(٣) صوبی اعضایه چارپه‌رق استعمال ایتمك .

(٤) بلا حاجة سوز ایتمك .

(٥) بلا ضرورة بشقه سندن یاردم‌ایسته‌مك .

عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه حضرتلرینك قول شریفنه بناءً كه . « رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینی آبدست ایچون صو چكرلر ایكن كورب صوبی بن چكمك اوزره سكرتدیكمده : مه یا عمر ! بن نمازمه كیمسه‌نك اعانه ایتدیكنی ایسته‌مم . بیوردیلر » دیمشدر .

كراهت بلاضروره اولمق قیدیله مقیددر . چونكه ضرورتلر — حرام اولمیان شیلر شویله طورسون — حرام اولان شیلری بیله مباح قیلار . حضرت نبی علیه الصلاة والسلامه خادمك آبدست صوبی دوكدیكی دخی ثابتدر [*] .

اولنه بیلور . (سرف) ك ضدی اولان (قتر) (وقتور) تفعیلدن استعمال اولندیغی كبی افعالدن وثلاثینك باب اول وثانیسندن دخی وارد اولمشدر . سورهٔ فرقان اواخرنده كی أستعیذ بالله تعالی [والذین اذا أنفقوا لم یسرفوا ولم یقتروا] قول كریمنده تلاوت باب اولدندر . تفاسیرده دیكرلری دخی كوسترلمشدر .

[*] دیمك كه استعانه ایتمكده بلا ضرورة دخی بأس یوقدر . محشی مرحوم (آداب وضوء) فصلنده استعانه‌نك حضرت عثمانده وكبار تابعیندن برطاقم ذواتده دخی وقوعنی وكراهتنه دلالت ایدن سوزلرك ضعفنی بخاری شارحی عینیدن نقلاً ذكر ایتمش اولدیغی كبی بوراده دخی حدیث حضرت عمرك ضعفنی سویله مشدر .

وتقدم فی هامش الصفحة ٩١ ماله تعلق بهذا .

ـــ اوصاف وضوء ـــ

صفت شرعيه اعتباريله آبدستده اقسام ثلاثه واردر: فرض، واجب، مندوب [١].

آبدستى اولميانه نمازقيلمق ايچون آبدست آلمق فرضدر. قيلاجغى ولوكه نافله وياصلات جنازه اولسون (چونكه صلات جنازه‌دخى هرنقدر صلات كامله دكل ايسه‌ده نمازدر. آبدستسز نماز ايسه مقبول اولمامق منطوق نص نبيدر) [٢]، ياخود سجدهٔ تلاوت بولنسون. (چونكه نماز ايچون شرط اولان شيلر انك ايچون دخى شرط قيلنمشدر)

مس قرآن ايچون آبدست آلمق دخى فرضدر. (لا يمسه الا المطهرون) بيورلمشدر. ولوكه قرآن پاره وياديوار اوزرنده مكتوب بر آيتدن عبارت بولنسون وحتى ترجمه‌سى دخى اولسون [٣]. مصحف حقنده بياض وكتابت حكماً مساوى

[١] محشى ديركه عدد حصرى افاده ايتمديكى جهتله اقسام معدودهٔ مذكوره آبدستده مكروه وحرام قسملرى دخى بولنمغه منافى دكلدر. مثلا مجلس تبدل ايتمدين، وياخود آلنان آبدست ايله آبدستسز صحيح اولمان برطاعت ادا اولنمدين، آبدست اوزرينه آبدست آلمق مكروهدر. بونى وقف ومدرسه صولرندن ياپمق حرامدر اهـ

[٢] «ان الله تعالى لايقبل صلاة من غير طهور» بيورلمشدر.

[٣] مؤلفك ترجمه‌يى فارسيه ايله تقييدى اتفاقيدر. ترجمه‌دن لغت عربيه‌نك غيرى مقصود اولديغى كتاب صلاتده وباب سجود سهوده تصريح اولنمقده‌در.

اولمغله مصحف شريفك موضع مكتوبنه آبدستسز ال سورلمديكي كبي يازيدن خالى اولان كنارينه دخى آبدستسز طوقنلماز [١] .

كعبهٔ مكرمه يي طواف ايتمك ايچون آبدست (يوق ايسه) آلمق واجبدر .

حديث شريفده : « طواف نماز كبيدر شوقدركه سز آنده كلام ايدرسكز طوافده كلام ايدن كيمسه خيرلك غيرى اولان سوزى سويله مسون » بيورلمشدر . مفهوم حديث حكمنجه طواف حقيقة نماز اولمديغندن انده حدثدن طهارت واجب اولوب صحت طواف اوطهارته متوقف اولمامشدر [٢] . محدثك طوافى (اداء قاصر اوله رق) صحيح ولكن ترك طهارته دم مترتبدر [٣] .

---

[١] كتب تفسيره دخى آبدستسز ال سورلمز شوقدركه تفسير كتابنك قرآندن خالى اولان مواضعى مصحف كبي اولميوب محدثك آكا جوازمسى ومصحفك هرطرفى آندن معدود اولمغله آنك عدم جواز مسى حاشيه‌ده مذكوردر . قسم ثالثده دخى ذكر اولنور .

بورايه متعلق مسائلك برطاقى اصلده باب الحيضه درج اولنمش وكتابمزده بعونه تعالى هپسى بر يره كتورلمشدر .

[٢] يعنى أنه لما أشبه الصلاة من وجه دون وجه قلنا بوجوب الطهارة وعدم توقف صحته عليها اهـ ط .

[٣] (دم) قربان ديمكدر . طوافك فرض وواجب ونافله اولاني واردر . فرض اولان طوافى كه (طواف زياره) و (طواف افاضه) تعبير اولنور آبدستسز اجرا ايدنه برشات يعنى قيون ويا كچى قربان ايتمك ، وحدث اكبر حالنده اجرا ايدنه بربدنه يعنى دوه ويا صيغر قربان ايلمك . لازم كلور . مكركه ايام نحرده على الطهاره اعادهٔ طواف ايتمش اوله . اوحالده برشى لازم كلميوب اكر اعاده‌يي ايام نحردن صكره ايدرسه تأخيرندن طولايي ينه دم لازم اولور .

سائر بر چوق احوالده آبدست آلمق مندوبدر : ازغير تفسير (١) كتب شرعيه‌نك (٢) مسيچون ، طهارت اوزره اويومق

واجب اولان طوافى كه (طواف وداع) و (طواف صدر) تعبير اولنور آبدستسز اجرا ايدنه نصف صاع صدقه ويرمك ، وحدث اكبر حالنده اجرا ايدنه برشات قربان ايتمك ، لازم كلور .

نافله اولان طوافى — كه ذكر اولنان فرض وواجب طوافلردن ماعدا سيدر — حدث حالنده اجرا ايدنه طواف واجبك حكمى لازم كلور . تكبم — ان شاء الله تعالى — كتاب الحجده ذكر اولنور . مؤلفك بوبابده‌كى افاده‌سى قاصردر .

[١] كتب تفسيرده تفسير اكثر اولسه بيله محدثك آكامس ايتمسنه رخصت يوقدر . بناءً عليه آنك ايچون آبدست آلمق قسم اول ويا ثانيدن اولور . أفاده ط . مؤلف بوبابك غيريده ديمشدركه كتب شريعت اهلنه آنلرى يك ايله وال ايله اخذه لاجل الضرورة رخصت ويريلور (اهل قيدى اهلنك غيرى‌يه ممنوعيتى مشعردر ط .) كتب تفسير مستثنادركه آكا ال سورمك ايچون محدثه آبدست آلمق واجب اولور . مستحب اولان : كتب شريعتى آبدستسز اله آلمامقدر (زيرا آيتلردن خالى دكلدر . آنلر يك ايله اخذ اولنه بيلور . ط) . اوقومق ايچون اوراق مصحفى قلم كبى برشى ايله چويرمك جائزدر . ايچنده فقه ياخود اسم الله وياخود اسم نبى يازلمش اولان كاغـده برشى صارمق جائز اوله ماز . اسم اللهى توكرك ايله محو ايتمكدن نهى اولنمشدر . تعظيماً اسم نبى دخى اويله‌در (هرپيغمبرك اسمنه شاملدر . يالامه‌نك حكمى ده بويله ميدر ؟ باق . مصحف اسكييوبده اوقنماز حاله كله‌رك يپراقلرى طاغيلوب دوشمك قورقوسى اولدقده طاهر بربزه صاربله‌رق چيكنمز بربره دفن اولنور . ط) . يازى يازديغى قلم قيرنتيسى حرمتسز يره آتماز (جديد قلم قيرنتيسى بويله دكلدر ط .)اهـ محشينك افاده‌سنه كوره الده طوتماق اوزره قرآن يازمقده آبدستسزه بأس يوقدر . مصحفك غيريده محدثه ممنوع اولان : مس عين قرآن اولديغنه نظراً تفسيرى كتب شريعت حكمندن استثنايه‌ده حاجت يوقدر .

[٢] فقه وحديث وعقائد كبى كه بونلر ايچون تعظيماً تطهر ايدر .

ايچون ، اويقودن قالقديغى وقت ، دائما آبدستلى بولنمق ايچون . — تبدل مجلس ويا اداء عبادت مقصوده وقوعندن صكره اولمق شرطيله — [١] آبدستلى ايكن نور على نور اولمق اوزره ، و (از قضا) غيبتدن وكذبدن ونميمه‌دن وشتم وتملق كبى هر خطيئه‌دن وانشاد شعر قبيحدن [٢] صكره ، وخارج صلاتده ايديلان قهقهه‌دن [٣] صكره ، وجنازه‌يه كيتمك ايچون ، وهر نماز وقتيچون ، وغسلدن اوّل ، واطفاء نارغضب و (ازبره) قراءت قرآن [٤] ايچون ، وقراءت حديث وروايت حديث [٥] ودراست [٦] علم شرعى ايچون ،

حلوانى : بز بو علمه تعظيم ايله نائل اولدق چونكه بن آبدستسز اوله‌رق اليمه كاغد آلمدم ديمشدر . سرخسى‌يه دخى بركيجه اسهال عارض اولمغله مشار اليه او كيجه اون يدى دفعه آبدست آلمشدر اه ط . مشار اليهما بين الفقهاء (شمس الائمة) لقبيله كالشمس فى وسط السماء اولوب شمس الائمة ابو محمد عبد العزيز الحلوانى شمس الائمة ابو بكر محمد السرخسينك‌ده استاذيدر . سرخسى ايسه مبسوط ومحيط واصول كبى امهات كتب فقهيك مؤلفى وسير كبير امام محمدك شارحيدر . مشار اليهك شرح سير كبيرى قاموس مترجمى عاصم عينتابينك استاذى اولان محمد منيب العينتابينك ترجمه سيله مطبوعدر ولازم المطالعه بركتاب جليلدر .

(١) والا مندوب دكل ، اسراف ومكروه اولور .

(٢) شعرك قبيحى هجو مؤمنى وفسق وفاحشه‌يى متضمن اولانيدر .

(٣) داخـل صلاتده اولان قهقهه نواقض وضوءدن اولمغله بو دخى صورةً حدث صايلور . أفاده المؤلف .

(٤) چونكه مس مصحف ايچون آبدست فرضدر .

(٥) حديثك روايتى اسناد ومتنك مجرد ذكرندن عبارت اولوب قراءتى ايسه انك لغتنه واعرابنه وفقهنه وغريب ومشكلنه دائر سوز سويلمه‌كدر . كما فى ط .

(٦) اوقومقه واوقوتمغه شاملدر .

واذان اوقومق واقامت آلمق و ــ نـكاح ايچون بيله اولسه ــ خطبه ايتمك ايچون ، وزيارت نبي ــ عليه الصلاة والسلام ــ ودخول مسجد نبوى وعرفهده وقوف وبين الصفا والمروة سعى ايلمك ايچون ، وقادينه طوقنمق [١] مثلى مجتهد فيه مسائلده اختلاف فقهادن قورتلمق ايچون آبدست آلمق كبى .

ــ نواقض وضوء ــ

(نواقض) نقضدن اسم فاعـل مؤنثك جمعيدر . (نقض) بوزمق معناسنه دركه اجسامه اضافه اولندقده تركيبنى ابطال ايتمك ديمـك اولوب وضوء كبى معانى قبيلندن برشيئه اضافتنده انى كنديسيله مطلوب اولانى اقامتدن اخراج معناسى اراده اولنور . (آبدستدن مطلوب عـاز امثالنك استباحهسى اولمغله منقوض اولان وضوء اكا صالح اولميهجق ديمـكدر) .

اون ايـكى شى نقض وضوء ايدر :

(١) سبيلينندن يعنى ايكى مخرج اسفلدن چيقان شى [٢] .

---

[١] اركك قسمي كنـدى محرمى اولميان مشتهاته طوقنمق مذهـب شـافعيده ناقض وضوء در . محرمى اولان وبامشتهـات اولميان قادينه طوقنمق اتفاقا ناقض دكلدر . كما فى ط .

وسنعيده أتم من هذا فيما لاينقض الوضوء .

[٢] بوندن اختلاج نوعندن اولان ريح قبلى وآندنده احتياطا ريح قبل مفضاتي استثنا ايتمشلردر . (خروج) رأس مخرجده ياشلغك ظهوريله تحقق ايدر . اقلفك قلفهسنهدخى چيقسه نقض وضوء ايدر على الصحيح . ص . أقلف : مختون اولميانذر .

اخطار . سبيلينندن چيقان شى ديرينك طهارتنى ناقضدر . ميتدن بعد الغسل ظهور ايدن شى تميزلنور وغسل اعاده اولنماز . كما يأتي فى الجنائز .

كرك آز وچوق چيقمسى معتاد اولانلردن اولسون ، كرك اولمسون : صولجان ، طاش ، مذى وسائر آقنتى كبى .

(٢) وضع حمل .

ولو كه (فرض محال اولەرق) دم ظهور ايتمامش اولسون [١] .

(٣) سبيليننك غيريدن آقان دم وايرين مثلى نجس شيلر : برير قانامق ، وخستەلكە مبنى بورندن وياقولاقدن وعمەدن ويا كوبكدن سيلان اولمق ، كبى .

سبيلين حقنده (سيلان) رأس مخرجده ظاهر اولمقدن عبارت اولوب سبيليننك غيريده (سيلان) چيقديغى يردن تطهيرى مطلوب بولنان [٢] موضعه وارمقدر كه يايلمق تعبير اولنور .

در مختارده تصريح اولنديغىاوزره صيقوب چيقاريلان ايله بنفسه چيقان ناقض وضوء اولمقده مساويدر اهـ

قان هر وقت نجسدر [٣] سبيليندن چيقان ويا چيقاريلان

---

[١] بلا دم وضع حمل ايتمش فرض اولنان قادين قول امام ابى يوسفده وامام محمدك صوك قولنده نفساء دكلدر . صحيح اولانده بودر . چونكه نفاس دمه متعلقدر . دم ايسه فرضمزده موجود اولامشدر . رطوبته (يعنى دم كلسەده سيلان ظهورينه) مبنى آبدست منتقض اولور . امام ابوحنيفه حضرتلرى اكا احتياطاً غسل لازم اولور ديمشدر . كذا فى الاصل .

(٢) قال ولوندباً فلا ينقض دم سال فى داخل العين الى جانب آخر منها بخلاف ما صلب من الانف اهـ أى اذا نزل الدم الى قصبة الانف نقض . لان المبالغة بايصال الماء اليها فى الاستنشاق لغير الصائم مسنونة . واذا نزل الدم الى صماخ الاذن يكون حدثاً لكونه يندب مسحه فى الوضوء ويجب غسله فى الغسل . أفاده ط .

(٣) الا دم الشهيد مادام عليه .

هرنه اولور ایسه اولسون ناقض وضوء اولدیغی کبی سبیلینك غیریدن چیقان ویا چیقاریلان قان دخی تعریف اولنان سیلان شرطیله ناقض وضوءدر . قانك غیری اولان آقنتی دخی بر درد. وعلتدن نشأت ایتمك شرطیله ناقض وضوءدر .

مثلا قانامق وقاناتمق ویاره وچیبان آقمق یاخود صیقوب ویا دشوب آنی آقتمق وقان آلدرمق وحجامت اولمق وسـولك طوتمق [۱] ناقض وضوء اولدیغی کبی کوزی ــ آغریه‌رق یاخود ضعف رؤیتی ویاخود پیکارلرده قابارتی اوله‌رق ــ صولانان کیمسه‌نك کوز یاشلری دخی ناقض وضوء در . مستمر اولور ایسه او کیمسه صاحب عذر اولمش اولور [۲] .

بر علتدن ناشی اولمیان ، و : مثلا آغلامق ویاچوق کولمك صورتیله کلان ، کوز یاشی صفوغه وزکامه مبنی بورندن اولان آقنتی کبی طاهر اولوب متغیر اولمدیغیچون ناقض وضوء دکلدر .

قولاق وکوبك وممه مثلی منفذلردن آغری وآجی ایله کلان آقنتی بر علته مبنی اولمغله ناقض وضوءدر .

مایسیل رطوبتی وپارمق ارەسی بیشنتیسی وقبارجق صویی آقنتیدن بیله معدود دکلدر [۳] .

---

[۱] اذا غلب علی ظنه أن الدم الممصوص یـكون مسفوحاً . وذلك بكبر الجسم والا لاینقض كمص بعوض أی بقة لعدم الدم المسفوح . كما فی ط علی الدر .

[۲] صرح به فی الدر .

[۳] بونده اوروز اولا نلروجیجك چیقا رانلر ایچون توسعه واردر . ط .

ياقيدن تركبي ظهور ايدن صو كندى حالنده آقماز اولدقجه صافى اولمسه بيله نقض وضوء ايتمز [١] .

پهلوان ياخود نخود ياقيسنك قابارتيسندن چيقان صو حكم تطهير كنديسنه لاحق اولان محله تجاوز ايتسه يعنى آقوب يايلسه دخى صافى اولدقجه نقض وضوء ايتمز .

صافى اولميوبده دم ياخود ايرين كبى شيلر قاريشق اولمق تقديرنده سيلان بولنور — يعنى صارغىيى تجاوز ايلر — ايسه ناقض وضوء اولور . والا ، اولماز : ياپراق ياقى موضعنده صارغى ايله باغلى اولدقجه دم ويا ايرين ايله طولو اولسهدخى صارغينك اطرافندن آقمدقجه ياخود آقان قان ويا ايرين صارغيدن كچوب ظاهره چيقمدقجه نقض وضوء ايتمز [٢] .

صارغىيى چوزب ياپراغى چيقاردقدن صكره باغ اولمامش اولسه ظن غالبنجه آقاجق درجهده قان ياخود ايرين كورر ايسه آبدستى فى الحال منتقض اولور . (نجاست هنوز موضعندن آيرلمش اولديغى جهتله انتقاض وضوءك اندن اوله شمولى اولماز . ط .)

(٤) آغز طوليسى قئ .

كلان شى كرك طعام ياخود صافى صو ياخود پيختى قان

[١] صرح به فى رد المحتار .

[٢] وأما ظهوره من غير أن يتجاوزها فذلك من الجرح نفسه وهو غير ناقض اهـ حاشية ط .

وياخود صفراء اولسون . قمر معدەدن (ويا جكر خستەلكندن) كالديـكى ايچون نجس وناقض وضوء در .

« آغز طوليسى اولمق » آغز تـكلفسز يوملماز اولمقدن عبارتدر . قيئك ، سببي اولان غثيانكه كوكل بولانتيسيدر متحد اولدقجه متفرق صورتله آزار آزار كلانى دخى عند الاجتماع اومقداره بالغ ايسه اوحكمدەدر [١].

(٥) آغزدن توكركه غالب ويامساوى قان كلمك .

غلبه ومساوات لون ايله معلوم اولور : صارى ايسه مغلوبدر . وعلى قول قرمزيلق مساواتدر چوق قرمزى ايسه غالبدر [٢] .

(٦) تمكن اوزره اولميەرق ـــ يعنى يا يانەرق وياخود تورّك [٣] وياتربع [٤] اوزره اوطوررق ـــ اويومقدر .

تمكن اوزره اويومق : ديزاوسـتى اوطوررق [٥] ياخود قايناقلرينى [٦] يره كتوررك برلشوب اويومقدر .

---

(١) عند محمد وهو الاصح . وقال ابو يوسف ان اتحد المكان . كذا فى الاصل ' فاعتبر الثانى اتحاد المجلس والثالث اتحاد السبب . واتفقا على أنهما لواتحد السبب والمكان نقض أو اختلفا لم ينقض . ذكره ط .

(٢) توكرك غالب ايسەآبدست بوزلمديغى كبيآيواولامثلى سرتجەشيلر ايصرمقله انلردە قان اثرى اولمق دخى آبدستى بوزماز تـكيم فصل آتيدە مذكوردر .

(٣) قاد ينلرك نمازدە اوطور شلرى كبى اوطورمه (تورك) دينور . بوندن حال صلات مستثنادر . كما يأتى .

(٤) (تربع) بغداش قورمقدر .

(٥) عربيته (الجثى) بضم الجيم وكسرها مع تشديد الياء كما فى نظائره .

(٦) وفى هذا التعبير من التسامح الادبي مالايخفى .

معلوم اولديغی اوزره (نوم) ـ كه اويقودر ـ عقل موجود اولديغی حالده اكاوحواس سليمهٔ ظاهره‌نك عملنه مانع برفتور طبيعی غير اختياريدن عبارت اولمغله انك ذاتی حدث يعنی طوغريدن طوغری‌يه ناقض وضوء دكلدر [١] .

موجب حدث نائمك خالی اولمديغی حالدر [٢] . (نوم) اكا سبب اولديغندن موضع خفاده سبب ظاهر مسبب مقامنه اقامه ايديله‌رك (نوم) نواقض وضوءدن عد اولنمشدر .

ذكر اولنان صورتلر ايله بروجه تمكن حاصل اولان نوم بر يره استناد ايله دخی اولسه ناقض وضوء اوله‌جق حاله سبب اولميه‌جغندن نواقضدن اولماز ايسه‌ده كرك يان وارقه ويوز اوستی ياتمق ، كرك قاديننرك نمازده اوطورشلری كبی ويا بغداش قوررق اوطورمق ويا ياصلانمق ، صورتيله اويونان اويقو تمكنسز اولمغله ناقض وضوء اوله‌جق حاله سبب اوله‌جغندن نواقضدن اولمشدر .

(نعاس) كه اويقلامق وايمزغانمقدر (حالت اضطجاعده دخی اولسه [٣]) خفيف اولور يعنی ياننده ايديلان لقردينك اكثرينی

(١) حتى أفتى بعضهم بعدم نقض وضوء من به انفلات ريح بالنوم . كما فی الحاشية .

(٢) كما دل عليه حديث : « العينان وكاء السه فاذانامت العينان انطلق الوكاء » ارجع لبلاغة هذا الحديث الى المثل السائر لابن الاثير .

(٣) استزدته من ط على الدر ولابد من هذه الزيادة حتى لايحصل الاشكال .

ايشيدجك درجه‌ده بو انور ايسه نقض وضوء ايتمز . ثقيل اولور ، يعنى يانـنده ايديلان سوزلرك اكثرينى ايشتمز راده‌يه وارر ايسه ناقض وضوء اولور .

(٧) بروجه تمكن اوطورديغى يرده اويويان دوشمسه بيله اويانمدين قايناغى يردن قالقمق [١] .

(٨) بايبيلمق .

(٩) چيلدرمق .

(صاحب درّك بيانـنه كوره بو ناءق نقض وضوء ايتمز . اصولده مقرر اولديغى اوزره معتوهك ـ اهليت قاصرهٔ اداسى جهتيله ـ عبادتى بلا لزوم الاداء صحيحدر [٢] .)

(١٠) سرخوش اولمق .

(سكر) : عقله غالب بر غفلت سرور دركه انسانك عقلى موجبيله عملنه مانع اولور . صاحبنك سوزى قاريشق ويوريشى طولاشق اولور [٣] . اكراه وضرورت كبى برسبب مبيحه مبنى

(١) در مختارده دركه قاعداً تمايل ايدرك اويويان كيمسه دوشسه اكر دوشر ايسكن (يعنى يانى يره كلمدين ياخود كلور كلز بلا فاصل طـ) اويانور ايسه نقض وضوء يوقدر . به يفتى اهـ

(٢) وهو اذا زال عنه العته يقضى القليل دون الكثير . كما فى طـ على الدر .

(٣) لزوم حدك غيريده بوتعريف متفق عليهدر . لزوم حد خصوصنده امام حضرتلرى سكرانك بر ايله كوكى فرق ايتمز حالده اولمسنى شرط قيلمشدر . تشكيم كتب اصولده مبيندر .

اولسه‌ده ناقض وضوءدر [١] .

(١١) نمازده كولمك .

كولمك صبي وناٸم اولمامسى ونمازك صلات كامله يعنى ركوعلى ، سجودلى اولمسى شرطدر . صبينك وناٸمك اثناى صلاتده كولملرى آبدستلرينى بوزميوب يالـكز نمازلرينى افساد ايدر . صلات جنازه وسجدهٔ تلاوت ايچنده بالغ وبيدارك دخى كولمسى نقض وضوء ايتميوب يالـكز ابطال عمل ايلر .

معلومدركه كولمك بشقه وتبسم ايتمك بشقه‌در . تبسم سسسز اولديغى ايچون نمازى بوزماز . كولمك — كه مراد ايشيديلمندر — نمازى بوزديغى كبي نماز ايچنده اولورسه آبدستى دخى بوزار وبونده سهو ايله عمد [٢] بردر . نمازده كولمك ايله غسل ضمننده اولان آبدست دخى بوزيلور [٣] . تيمم دخى آبدست كبيدر .

شو قدركه كولمك حدث حقيقى اولميوب وچونكه خارج صلاتده كولمكله آبدست بوزلميوب نماز ايچنده انكله آبدستك بوزلمسى خلاف قياس بر زجرشرعى اولديغندن او آبدست ايله مس مصحف ايديله‌بيلور وصبي ايله ناٸم زجره اهل اولمدقلرندن

---

(١) صاحب نهر : « أسرار أچنك دخى مثينده خلل حاصل اولور ايسه آبدستى بوزلق كركدر » ديمشدر اهـ ط .

(٢) كمن تعمده بقصد الخروج بصنعه كما يأتى بيانه بعد هذه الصفحة .

(٣) على قول غسل ضمننده ثابت اولديغيچون اوآبدست بوزلماز . كمرايله‌اولان متضمن باطل اولمينجه فتح ايله اولان متضمن دخى باطل اولماز اهـ ط .

انلرك نمازده كولملرى ايله يالكز نمازلرى بوزيلور . ومورد نص [١] صلات كامله [٢] اولديغندن كولمك صلات جنازه‌ده وسجدهٔ تلاوتده اولور ايسه انلر باطل ومنتقض اولوب آبدسته خلل كلمز .

قعدهٔ اخيره‌ده خروج بصنعه قصديله سلام موضعنده كولمك دخى سجودسهو حالنده اولديغى كبى حرمت صلاتك هنوز بقاسى جهتيله نقض وضوء ايدر . آنجق نمازك فرضلرى تمام وختام بولمش اولمغله انك صحتنه طوقنماز وسلام واجبك تركى صلاتك مانع صحتى اولماز .

(١٢) بلاحائل مباشرت فاحشه .

(مباشرت فاحشه) تركيب وصفى اوله‌رق مباشرت مفرطه ديمكدر كه تماس فرجين ايله تفسير اولنمشدر . ابن عابدين انك معانقه ايله دخى اوله‌جغنى سويله‌مشدر . در مختارده مباشرت مذكوره رطوبتى انتاج ايتمسه بيله ناقض وضوء اولور ديمشدر .

محشى ديركه مقتضاى قياس قول امام محمد دركه بوبابده نقض وضوء انجق خروج مذى ايله اولمقدر . وجه استحسان : مباشرت مذكوره نك غالباً خروج مذيدن خالى اولمديغى وغالبك

(١) وهو ماروى مرسلاً ومسنداً أنه صلى الله تعالى عليه وسلم قال : من ضحك منكم قهقهة فليعد الوضوء والصلاة . ط .

(٢) ولو حكماً كما اذاقهقه فى السهو أومن سبقه الحدث بعد الوضوء قبل أن يبنى اهـ ط

ايسه متحقق حكمنده بولنديغى در . « بلاحائل اولمق » هيچ حائلسز اولمه ومانع اولميه‌جق حائـل رقيق بولنغه شاملدر ا ﻫ كلام المحشى .

— ناقض وضوء اولميان شيلر —

اون شى نقض وضوء ايتمز .

(١) سبيلينك غيرى بر يردن دم ظهور ايدوب چيقديغى يرده قالمق .

(٢) يارهدن بلاسيلان دم ات دوشمك .

عرق مدنى [١] دينيلان رشته كبى كه انك صاغلسى آبدستى بوزماز .

(٣) يارهدن وبورندن وقولاقدن قورد دوشمك .

(٤) عضو اسفله ال سورمك [٢] .

سورن كرك كندى كرك ديـكرى اولسون .

(٥) قادينه طوقنمق .

أوصاف وضوء فصلنك آخرينه باقـكز [٣] .

---

[١] نسبة الى المدينة الشريفة لكثرتها بها . وهى بثرة تظهر فى سطح الجلد تنفجر عن عرق يخرج كالدودة شيئاً فشيئاً ا ﻫ ط .

[٢] نونده ندباً ال ييقانور . « من مس ذكره فليتوضأ » حديثنده كى وضوءدن معناى لغوى مراد در .

[٣] مس مرأة كرك حس ديـكر ايله اولسون ، كرك اولمسون بزجه ناقض وضوء دكلدر مكركه مذى ظهور ايده .

امام شافعى حضرتلرى : قادين محرم اولمدقجه مس مرأه مطلقا ناقض

(٦) آغزى طولدرميان قى [١] .

(٧) چوق دخى اولسه بلغم .

(٨) على التمــكن اوطورديغى يرده اويويان كيمسه قايناغى يردن ايرلمق احتمالنه دكين تمايل ايتمك [٢] .

(٩) تمكن اوزره اوطورب اويويان كيمسه برشيئه ياصلانق وحتى ياصلانديغى شى كيدرلسه دوشمك احتمالنده اولمق .

(١٠) نمازده اويومق . ولوكه ركوع حالنده وسنت وجهى اوزره اولان سجود حالنده بولنسون .

(سجود مسنونك صفتى سنن صلاتده مذكوردر) .

آغلامق آبدستى بوزمديغى كبى خارج صلاتده كولمك دخى ابدستى بوزماز . بعدالقهقهه توضى — اوصاف وضوء فصلنده مذكور اولديغى اوزره — مندوبدر .

وضوءدر ديدى . امام مالك وامام احمد حضرتلرى : حس ديكر ايله اولورسه ناقض وضوء اولور ديديلر . كذا فى شرح المنية الصغير . قال والادلة مستوفاة فى الشرح الـكبير .

[١] لانه من اعلى المعدة . ص .

[٢] كان اصحاب رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ينتظرون العشاء حتى تخفق رؤسهم ثم يصلون ولا يتوضأون . كذا فى الاصل عن سنن ابى داود . ومعنى (تخفق) تتحرك كما فى ط .

ـ احكام غسل ـ

غينك فتحيله غسل ييقامق معناسنه باب ثانيدن مصدردر . غينك ضميله غسل كه مانحن فيهدر ييقانمق ديمك اولان اغتسالدن اسمدركه ييقانمه ديمكدر .

(اغتسال) تمام جسدى ييقامقدن عبارت اولوب انك صيجاق صو ايله اولانئه (استحمام) وصفوق صـــو ايله اولاننه (ابتراد) تعبير اولنور .

انسان استحمام وابتراد ايده بيلور . مسلم اولان انسانك بو ايكى صورتك بريله اغتسالى بعضاً فرض وبعضاً سنت ويا مستحب اولور .

كتب فقهيه نك طهارت بابنده مقصود بالذات اوله رق فرض اولان غسلدن وانك موجباتندن وفرائض وسنن وآدابندن بحث اولنور . بزده اندن باشـــلايه رق سنت ومستحب اولان قسملرينى دخى ذكر ايدجكز .

فرض اولان غسل

آبدستده اولديغى كبى غسلك دخى سببى ، شرطى ، حكمى ، ركنى ، صفتى وبرده موجبى واردر .

غسلك سببى آبدستده سبب اولان استباحه دركه حدث اكبر

سببيله جائز وحلال اولميان شيئه تشبث قصد ايلمسكدر [١] .

بو ، انلك همده حكم دنيويسيدر . حكم اخرويسى نيتيله ثواب حصوليدر .

غسلك شرط وجوب وصحتى آبدستنك عين شرط وجوب وصحتيدر [٢] .

غسلك حكمى ذكر اولندى .

غسلك ركنى مشهور اولديغى وجهله : مضمضه واستنشاق [٣] وجميع بدنى يومقدن عبارت اولمق اوزره اوچ ، ياخود :

---

[١] بوبابده قراءت قرآن دخى مس مصحف كبيدر . تتكيم آتياً معلوم اولور .

[٢] شروط صحتدن اولان انقطاع منافى امرنده قادينلر حيض ونفاسدن طهارت ونقاوت حصولنه منتظر اولدقلرى كبى ارككلر دخى كنديلرندن نزول منينك ارقه‌سى كسيلمسنه منتظر اولورلز اوده بعد المواقعه اويومق ويا يوريمك كبى براز توقف ، وياخود بر قاچ قطره اولسون ىبول ، ايتمكله اولور . غسل ايچون طريق استبرا بودر . بو استبرا حاصل اولدقدن صكره آبدست استبراسى تام اولمدين ويابورننك قانى ديكمدين ايديلان غسل دخى صحيحدر . فقط آبدست صحيح اولمديغندن عند السبب وعند لبس المسح بر آبدست لازمدر . غسله منافى اولان شى آبدستده دخى منا فى ايسه‌ده آبدسته منافى اولان وانقطاعى صحت وضوء ايچون مشروط بولنان شى غسله منا فى ، وغسلك صحتيچون شرط . دكلدر .

[٣] بونلر فرض اولان غسلده اركاندندر . سنت ويا مستحب اولان غسلده مضمضه واستنشاق شرط دكلدر . غسل مسنون انلرسز دخى صحيح اولور . اولجه النان آبدستده انلرك بولنمسى‌ده كفايت ايدر . كما فى ط عن البحر . لكن تأمل أنت فى العبارة الاخيرة ، أفلا يكفى ذلك فى الغسل الفرض؟

على قدر الامكان ظاهر بدنى [١] تماميله ييقامقدن عبارت اولمق اوزره بر ، ولاجل التعليم آيرو آيرو تعداد اولنديغنه كوره اون بر ، در . انلر غسللك همده فرضلريدر :

(١) آغزى ييقامق [٢] .

(٢) بورنى ييقامق [٣] .

غسلده مضمضه واستنشاق [فاطهروا] قول كريمنه بناء فرض اجتهاديدر .

آبدستده فرض اولان غسل وجهك آغزه وبورنه شمولى اولمديغندن وچونكه داخل انف وفم ايله مواجهه واقع اولمديغندن انلر آبدستده سنتدر . غسل حقنده اولان فاطهروا صيغه‌سنده‌كى مبالغه انلره شامل اولوب حرج وكلفت دخى اولمديغى ايچون بو بابده انلر فرض اولمشدر .

(٣) تپه‌دن طرناغه قدر جميع بدنى — اوزرنده موم وخمير وكوز چپاغى كبى تحتنه صويك وصولنه مانع برشى براقمامق اوزره — بر كره ييقامق .

---

[١] آغز وبورن دخى بومعناجه ظاهر بدندر . (بدن) تعبيرى هر حالده رأسه واطرافه شاملدر . عضو اسفله ومخرج غائطه دخى شاملدر داخل ، حلق كبى خارجدر . كما فى ص مع ط . وسياتي التصريح بذلك .

[٢] مراد مضمضه دركه صويي آغزده چالقه‌مقدر . بونده مبالغه وضوءده اولديغى كبى سنتدر . (غرغره) لازم دكلدركه او ، صويى بوغازده تحريك ايلمكدر .

[٣] مراد استنشاقدركه بورن داخلنه يموشاغنه قدر صو آلمقدر . بونده دخى مبالغه سنتدر .

بو باجینك طرناغی اوزرنده قالان بو یا لکه‌سی ورنجبرلرك وحتی ـ قول صحیحده ـ شهرلیلرك طرناق کیرلری وپیره وسینك ترسلری مانع دکلدر .

(٤) کشفنده عسرت اولمیان قلفه‌نك داخلنی ییقامق [١] .

(٥) مجوف اولان کوبکك داخلنی ییقامق .

چونکه ظاهر بدندر وییقامقده کوچلك یوقدر .

(٦) قاپا نمامش اولان کوپه دلیکنك داخلنی ییقامق [٢] .

معتبر اولان : صویك اورایه ایصال ایدلدیکنه ظن غالب اولمقدر . تکلف ایدوب چوپ صوقمغه لزوم یوقدر [٣] .

(٧) ارکك ایچون اورکیلی صاچ اولدیغنه کوره انی چوزب داخلنی ییقامق [٤] .

---

[١] بوفرض اختیارلقده وضعف حالده اهتدا ایله ختانه طاقتیاب اوله‌مامق کبی بر عذره مبنی مختون اولیه‌رق قالان کیمسه‌یه کوره‌در . کشفنده عسرت اولان قلفه‌نك داخلنی ییقامق لازم دکلدر . کما فی الدر .

(قلفه) قافك ضمیله : ختانده قطع اولنان دریدر .

[٢] غسلده کوپه دلیکنه صو واصل اوله بیلمك ایچون کوپه‌لرك تحریکی لزومنی مؤلف نابجحل اوله‌رق (تمام احکام وضوء) فصلنده طار خاتم مسئله‌سی صره سنده ذکر ایتمشدر حالبوکه محل ذکری بوراسیدر .

[٣] قاله المؤلف هناك .

[٤] صاچ ارککه زینت اولمدیغیچون چوزمکده حرج وکلفت اولمدیغندن مطلقا یعنی دیبلرینه صو وارسون ، وارمسون چوزب ییقامق لازمدر .

مؤلفك افاده‌سی بویله‌در . محشی ایسه دیبارینه صو ساری اولمق صورتنده مطلوب حاصل دیمك اولمغله چوزمك لازم اولمیوب (مطلقا)

قادين قسمنك اوركيلى صاچى پك چوق ، ياخود پك كيرلنوب كچه‌لنمش ، اولمدقجه چوزلمك لازم اولماز . صاچك ديبلرينه صويك سرايتى كافيدر . صوبى زلفلرى اره‌سنه ايصال ايتمك دخى قادينه لازم دكلدر ، اركككه لازمدر .

(٨) صقال صيق دخى اولسه بشره‌يى ييقامق [١] .

(٩) بيغك بشره‌سنى ييقامق .

(١٠) قاشلك بشره‌سنى ييقامق .

(١١) قادين قسمى عضو أسفلنى ييقامق [٢] .

قادينك كرك ايچمك ، كرك آبدست آلمتى وغسل ايتمك [٣] ايچون صو حق اركككه عائددر [٤] . حمامه كيتمك مجبوريتنده دخى حمام اجرتى زوجكدر [٥] .

قيدينى بعضيلر : كنديسى كرك علوى (يعنى شريف النسب) ، كرك تركى اولسون . ديو تفسير ايتديلر ديمشدر اهـ .

ارككك ايچون صاچلرينى تراشيده ايتمك دخى ممكندر . كما فى الدر المختار .

(١) اول اركان وضوءه وتمام احكام وضوء فصلنه مراجعت اولنسون .

(٢) فانه من ظاهر البدن كما مر .

(٣) قال ولو انقطع حيضها لعشرة اهـ وبعضهم قال اذا كان انقطاع الحيض لاقل من عشرة فعلى الزوج لاحتياجه الى وطئها بعد الغسل . وان كان لعشرة فعليها لانهاهى المحتاجة للصلاة ذكره المحشى .

(٤) لانه مما لابد منه اهـ ط عن شرح المؤلف .

(٥) بونلر (كتاب النفقه) مسائلندن ايسه‌ده كرك مؤلف ، كرك محشى بوراده ذكر ايتمشلردر .

ييقامق — كه عربيسى فتح غين ايله (غسل) در — باب وضوءده تعريف اولنمشدر . ياش بز وياسونكر سورنمك غسل ديمك دكلدر .

باب تيمم آخرنده مؤلف تصريح ايتمشدركه عذرده مساواته مبنى وضوءده جائز اولانشى غسلده دخى جائز اولور : عضوك معذوريتنه مبنى غسلدن مسحه عدول اولنور . مسحدن دخى متضرر اولان انىده ترك ايده بيلور [١] .

غسلك صفتى : فرض وياسنت وياخود مستحب اولمسيدر . (بونلردن قسم اول وانك فروضى ذكر اولنمشدر . سنن وآدابنك ومكروهاتنك ذكرندن صكره ديكر قسملردخى ذكر اولنور .)

غسلك موجبى — جنبلكدن وانقطاع دم حيض ونفاسدن عبارت اولان — حدث اكبردر .

جنبلك ارككه وقادينه شامل بر صفتدر . طريق حصولى ايكيدر . برى : نزول منى [٢] ، وديكرى : مقارنتدر .

---

[١] تمام أحكام وضوء فصلنه مراجعت اولنسون . محشى ديركه باشنى ييقامق كنديسنه ضرروير ن قادين اني ترك ايدر ونفسنى زوجندن منع ايتمز اه

[٢] بقيد استغنى عن ذكره لشهرته . فاذا لم يوجد لاغسل كما اذا حمل ثقيلا أو ضرب على صلبه فنزل منيه . والشرط وجودها عند انفصاله من الصلب . لادوامها حتى يخرج الى الظاهر . خلافاً لابي يوسف . كما في الاصل وغيره .

نوم حالنده دخی نزول منی موجب غسلدر .
مقارنتده التقاء ختانین کافیدر . نزول منی شرط دکلدر [١] .
حیض ونفاس قادینلره خاصدر . (احوال نساء) بابنده مذکوردر [٢] .
حدث اکبره مبنی غسل ایتمك فرضدر . فرض اولمیان غسللر بوندن صکره مبیندر .

ـ سنن غسل ـ

غسلده اون ایکی شیء سنتدر :

(١) بسمله ایله اشلامق (سنن وضوءه باقکز) .

(٢) نیت ایلمك .

تا که فعلی مثاب علیه اولان طاعت اولسون

(٣) بونلر (یعنی بسمله ونیت) غسلك اولنده آبدست آلمقده اللری بیلکلره قدر ییقار ایکن اولمق .

(٤) بدنده خلاف طهارت برشی وار ایسه صو اضافه‌سیله یاییلوب آرتمامق ایچون آنی مستقلا اولجه کیدرمك .

(٥) عورت موضعنی نجاست [٣] اولمسه دخی ییقامق .

---

[١] بونلری بوندن زیاده سویلمکه لزوم یوقدر .

[٢] حدث اکبر ایله وحی حدث اصغر ایله حرام اولان شیلر دخی اوبابده مسطوردر .

[٣] منی یه دخی شاملدر .

(٦) غسلدن أول بروجه مسنون يعني اولا اللرينى بيلـكارينه قدر ييقايەرق وصكره اوچركره مضمضه واستنشاق ايدرك وتثليث غسل ايليەرك ترتيب وولاء وجمله آبدست آلمق .

(٧) او آبدستده آياق ييقامق ايشنىڭ صكرەيه بيراقمق .

(لـكن بونك على الإطلاق مسنونيتنده روايتلر متفق اولمامغله جمعاً بين الروايتين سنيت على التفصيل اولوب : اكر آياقلرينك التنەصو بريـكمـكده ايسه انلرى بر دها ييقامغه محتاج اولمامق ايچون الك صكره ييقامق وصو بريـكمك محذورى يوق ايسه آبدست نهايتنده ييقامق سنتدر .)

(٨) بعده بدننه اوچ كره صو دوكمك وهر دفعه سنده صو بدنى استيعاب ايتمك .

والا ، سنت تثليث حاصل اولمش اولماز . بونلرك برنجيسى فرض وديكر ايـكيسى سنتدر ، اكر اوچيلەده استيعاب حاصل اولماز ايسه حاصل اولنجه قدر مرةً بعد اخرى دوكنمك لازمدر (لـكن وسوسه لازم دكلدر) .

ماء جارى‌يه وياخود اوحكمده اولان — يعنى يوز آرشون سطحدن اقل اولميان — ماء كثيره طالوب وياخود يغمورك آلتنه طوربده آبدست آلمق وغسل ايتمك وحتى يالـكز آبدست آلمق قدر مكث ايليان كيمسه بوسنتى اكمال ايتمش اولور .

(٩) صو دوكنمكه باشدن باشلامق .

(١٠) بعده صاغ اوموزينه دوكمك .

(١١) بعده صول اوموزينه دوكمك .

(١٢) صوبى ايلك دوكشده جسدى اوغالامق [١] .

تاكه صكره‌كى ايكى دوكشده صو جسدك جميع جزءنه يايلمش اولسون .

— آداب غسل —

غسلك آدابى عينيله آبدستك آدابيدر . شوقدركه غسلده قبله‌يه قارشو طورلماز [٢] و — كلام ايدلديكى كبى [٣] — دعالر دخى اوقنماز [٤] .

حين اغتسالده مستور العوره اولمقله برابر موضع عورتنه نظر كنديسنه حلال اولميان بركيمسه‌نك كورميه‌جكى برمكانده بولنمق دخى مستحبدركه يابيقانور ايكن ويا كينور ايكن عورتى ظاهر اولمق احتمالى اولور . حديث شريفده : « ان الله تعالى حيّ [٥] ستير [٦] يحب الحي والستير فإذا اغتسل أحدكم فليستر . »

[١] (دلك) كه اعضايى يقامقله برابراوزرينه ال اصمارندن عبارتدر امام ابو يوسفدن روات نوادرده شرطدر . قاله ط .

[٢] چونكه غالبا انكشاف عورت اولور . متستر ايسه بأس يوقدر . ص .

[٣] زيرا حال انكشافده كلام مكروهدر ص .

[٤] چونكه محل أقذارده بولنيور . ص .

[٥] أى منزه عن النقائص . ط . وهو بفتح الحاء وكسر الياء الأولى .

[٦] بالكسر والتشديد اى مناوى .

بيورلمشدر بونی ابو داود[١] تخريج وروايت ايلمشدر.

اركك قسمی اركـكلر يانده تستر ايدجك شی بوله ماسه‌ده بيقانور . وكندنجه الك زياده موجب مستوريت حال نه ايسه آنی اختيار ايدر . قادين دخی قادينلر ارەسنده اويله در . كناه باقانه‌در .

قادين (صرف) اركـكلر ارەسنده وكذا اركـكلر ايله قادينلر ارەسنده بولنور ايسه غسلنی تأخير ايدر . واكالائق اولان — صودن شرعاً عاجز اولديغيچون — تيمم ايدوب نمازينی قيلمقدر [٢] .

اوقات مكروهه‌نك غيريده آبدستی متعاقب نافلة ايكی ركعت نماز قيلمق مستحب اولديغی كبي غسلدن صكره قيلمق دخی مستحبدر [٣] .

---

[١] سليمان بن الاشعث السجستانيدركه صاحب سننندر . (٢٠٢) ده تولد و (٢٧٥) ده وفات ايتمشدر . (سنن ابي داود) كتب ستهٔ حديثه‌دندر. حقائقك مقدمه‌سنده انلر تعداد اولنمشدر . كتاب مذكورك تأليفی اوزرينه مشار اليه حقنده : « الين لابي‌داود الحديث كما الين لداود الحديد . » ديلمشدر .

[٢] محشی ديركه وهبانيه‌ده وقنيه‌ده مذكور اولان بودر . ابن امير حاجده ايسه ذكر اولنان شودركه اوارکك كنديسنه كيمسه‌نك مطلع اوليه‌جغی وجهله اغتساله تمكن ايتمك اوزره غسلنی تأخير ايدر . بوبابده اركك وقادين مساويدر . بين الرجال ويابين النساء اولمقده فرق يوقدر . خروج وقتدن خوف ايدرسه تيمم ايدوب نمازی قيلار . ظاهر اولان : نمازك وجوب اعاده‌سيدر . زيرا مشايخ فقهادن برچوغی : « تيممده عذر من جهة العباد ايسه اوعذر تيممی مباح قيلسه‌ده اعاده‌يي ايتمز » ديمشلردر ا هـ .

[٣] (مكروهات وضوء) قيسمنه باقكز . وان كان على صلاة شكر الوضوء كلام فى الاحياء .

— مكروهات غسل —

آبدستده مكروه اولان شيلر غسلده دخی مكروه اولور . فضله اولەرق بونده دعا اوقومق دخی مكروهدر [١] .

كيمسەنك كورميەجكی يرده بيله عريان اولەرق غسل ايتمك مكروهدر [٢] .

آبدستده وغسلده صرف اولنەجق صو ايچون — اختلاف احوال ناسه مبنی — مقدار تعيين اولنمامشدر . اسراف وتقتير [٣] اولنمامق اوزره متوسط حال مراعات ايديلور .

— فرض اولميان غسل —

بلاموجب [٤] شو درت شی ايچون غسل ايتمك سنتدر :

(١) جمعه نمازی ايچون [٥] .

---

[١] لانه فی مصب الاقذار . كما مر فی هامش ص ١٢٠ .

[٢] علی قولٍ اغتسال ، ياخود اوستره استعمال ايتمك ايچون مدت يسيره خلوتده تجرد جائزدر . كافی ط .

[٣] مكروهات وضوءك برنجيسيله ايكنجيسنه باقكز . ص ٩٥ .

[٤] چونكه غسلك موجبی وار ايسەكن غسل ايتمك فرضدر .

[٥] يوم جمعه منطوق حديث اوزره سيد الايامدر . مؤلفك افادەسنه كوره نماز ، وقتدت افضل اولمغله غسلك صلات جمعه ايچون اولمسی قول راجحدر . يوم خميسده وياليلهٔ جمعەده يىقانمق ايله دخی قول مرجوحه

(٢) بيرام نمازلريچون .

(٣) حج ويا عمره ايچون [١] احرامه كيرر ايكن [٢] .

(٤) حاجى يه كوره عرفه كونى بعد الزوال عرفاتده .

شونلر ايچون غسل ايتمك مندوب ومستحبدر :

(١) طاهراً مسلم اولان .

جنبلكى وانقطاع دم حيض ويا نفاسى متعاقب مسلم اولانه غسل ايتمك فرضدر . زيرا موجبى موجود اولمش ديمكدر . استحباب بونلردن آزادهلك حالنده كى اهتدايه عائددر [٣] .

(٢) سناً بالغ اولان .

(سناً بلوغ) قيز واوغلان كنديلرنده حيض وحبل وانزال واحبال كبى آثار بلوغ واقع اولمهدن اون بشر ياشلرينه واصل

كوره سنت حاصل اولور اهـ لكن بعد صلاة الجمعه ايديلان غسله اجماعاً اعتبار يوقدر اهـ ط . جمعه كونى وجوب اغتسالى ناطق اولان احاديثى علماء (رحمهم الله تعالى) توفيقاً بين الآثار سنت مؤكدهيه حمل ايتمشلردر . باب جمعهده مذكور احاديث استحبابيهدن تراش اولمق وطرناق كسمك كبى تجملاتك دخى يوم جمعهده اولمسنك استحبابى استنباط اولنور .

[١] بو (ياخود) مانعهٔ خلو دركه جمعى تجويز ايدر اهـ ط يعنى حج ايله عمرهنك جمعى جائز اولمغله احرام انلردن خالى اولماز ديمكدر .

[٢] بو اغتسال تطهير دكل ، تنظيف ايچون اولمغله قادينلر حيض ويا نفاس حالنده دخى بو غسلى ايده بيلورلر . صو بولنماز ايسه بو غسلك بدلنده تيمم اولنماز . ص .

[٣] قال للتنظيف عن اثر ما كان منه اهـ .

اولمقدر كه مقابلنه (فعلاً بلوغ) دييه جكز . فعلاً بلوغه غسل فرض اولەرق ترتب ايدر .

(٣) جنوندن و بايغينلقدن و سرخوشلقدن [١] آييلان .

بونلرك غسلى نعمت افاقته شكراً ديمكدر . اكر بعد الافاقه كنديلرنده منى ظن ايتدكلرى بررطوبت بولورلر ايسه غسل ايتمك انلره فرض اولور .

(٤) حجامت اولان [٢] .

(٥) اولو ييقايان [٣] .

(٦) ليلهٔ براءەيه ــ شعبانك نصفى كيجەسنه ــ ايرن [٤] .

(٧) قدر كيجەسنه ايرن [٥] .

(٨) مدينهٔ منورەيه كيرن [٦] .

(٩) قربان بيرامى صباحى مزدلفه وقفەسنده بولنان .

---

[١] بونلر نواقضدن اولنقله موجب وضوء ايسەده موجب غسل دكلدر .

[٢] خروجاً من خلاف القائل بلزوم الغسل منها وان كان جهلاً فى موضع الاجتهاد الصحيح .

[٣] خروجاً من خلاف القائل بلزوم الغسل منه . وان كان كالذى قبله .

[٤] لاحيائها وعظم شانها اذ فيها تقسم الارزاق والآجال . سميت بليلة براءة لان الله تعالى يكتب لكل مؤمن براءة من النار لتوفية ماعليه من الحقوق ولما فيها من البراءة من الذنوب بغفرانها اهـ ص مع ط .

[٥] لاحيائها .

[٦] تعظيماً لحرمتها وقدومه على حضرة المصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم . ص .

(١٠) طواف زيارت ايچون منادن مكهٔ مكرمه‌يه كلان .
(١١) صلات خسوف وكسوفى قيلان .
(١٢) يغمور دعاسنه چيقان .
(١٣) ظلمت وفورتنه وزلزله‌مثلى خوف ودهشته مبنى نماز ونيازده بولنه‌جق اولان .
(١٤) يولدن كلان .
(١٥) كناهدن توبه ايدن .
(١٦) مستحاضه ايكن دمى دينان [١] .
(١٧) رمى جمار ايدن [٢] .

مؤلف مرحوم بومقامده كلامنى ﴿ تنبيه عظيم ﴾ عنوانيله تصدير ايدرك ديبوركه طهارت ظاهره‌نك نفع تامى آنجق طهارت باطنه ايله‌دركه 'وده اخلاص اوزره اولمق ، وغل وغشدن وحقد وحسددن نزاهت وتباعد ايتمك ، وكونينه دائر ماسوى اللهدن قلبى تطهير ايلمك ، ايله ارلور . بوحالده انسان حق جلّ وعلايه برشى ضمننده دكل ، ذاتنه وامتثال امرينه مبنى كنديسنه عرض افتقار ايله عبادت ايدوب منان متعال دخى اكا عطف ورحمت ايدرك مضطر اولديغى حاجاتى قضا ايله منّ وافضال اوزره اولمغله آرتق سن انجق (المالك الاحد الفرد) حضرتلرينه بنده

[١] احوال نسا بابنه باقكز .
[٢] كتاب الحجه مراجعت .

اولورسين‌كه سنى كندندن بشقه هيچ برشى تحت رقّ ومملوكيته آله ماز . وهوس وهوا خدمت مولادن سنى آليقويه ماز [*] .

جناب حقه اخلاص اوزره اولوب انك امرى ورضاسى وجهله حركت ايليان هرنره‌ده اولسه محفوف عنايت بارى اولور وبيلديكنى اوكره‌نور . واتقوا الله ويعلمكم الله .

درتو پوشيده لطف يزدانى * خلعتى از صفات روحانى
دارش ازلوث خشم وشهوت دور * تا بپا كيزكى شوى مشهور

---

[*] حسن بصرى حضرتلرى بيور مشدر :

رب مستور سبته شهوته * قد عرى من ستره وانهتكا
صاحب الشهوة عبد فاذا * ملك الشهوة أضحى ملكا

(عرى) كلمه‌سى باب رابعدن فعل ماضيدر . ياسى ضرورة ساكندر .

— باب التيمم —

(تيمم) بو امتك خصائصندن اولان برطهارتدركه صويك ، ويا استعمالنه قدرتك ، فقدانند‌ه طاهر اولان وجه‌ارض ايله ازالهٔ حدث ايلمكدر . حقلرنده رخصت اوله‌رق مشروع اولمشدر .

رخصت هم من حيث الآلةدر كه ارضپاك جنسنك سطح ظاهريله اكتفا اولنمشدر ؛ همده من حيث المحل دركه آبدست اعضاسنك نصفنه اقتصار ايدلمشدر .

(تيمم) لغتده (تيميم) كبي [١] مطلق قصددر . حج كبي معظمي قصد دكلدر . قال تعالى : ولا تيمموا الخبيث منه تنفقون [٢] .

شرعاً (تيمم) : صعيدمطهر ايله يوزى واللرى (ديرسكه قدر قوللر ايله برابر) مسحدن عبارتدر .

(صعيد) : وجه‌ارضدر . (مطهر) قيدى آيت كريمه‌ده كي لفظ طيبدن مأخوذ اوله‌رق تنجس ايدوبده قوربيان يردن احتراز دركه اندن تيمم اولنماز .

تيممده قصد شرطدر . چونكه نيتدر [٣] .

---

[١] تيميم برينه تيمم ايتدرمك معناسنه‌ده كلور : يممت المريض . مادهٔ اصليه (ا م م) اولمغله يا ، همزه‌دن بدلدر . قاله اللغويون .

[٢] وقال الشاعر :

فلا أدرى اذا يممت أرضا ✻ أريد الخير أيهما يليني

[٣] تيمم ايسه نيتسز اولماز . نتفده مذكوردركه اوچ مسئله‌ده تيمم

(تيمم) كتاب وسنت ايله ثابتدر . كتاب كريمده : [فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيداً طيباً الخ] [١] آيت جليلهسى اولديغى كبى [٢] حديث شريفده دخى : « التيمم طهور المسلم مالم يجد الماء . » وحديث ديكرده : « التراب طهور المسلم ولو الى عشر حجج [٣] مالم يجد الماء . » بيورلمشدر .

كتاب وسنت ناطق اولديغى وضروب امثالدن دخى بولنديغى اوزره : صو بولنمديغى يرده تيمم اولنور . وتيمم آبدسته بدل

آبدستدن آيريلور : برى بوكه برمسلم بعد التوضى مرتد وصكره تائب اولسه او آبدست ايله نماز قيله بيلور . بو حال بعد التيمم اولسه قيله ماز . برى دخى بوكه بركيمسه برينه تعليم ايچون آبدست آلسه او آبدست ايله نماز قيله بيلور . تعليماً ايتديكى تيمم ايله نماز قيلهماز . ديكر برى دخى بوكه برغير مسلم آبدست آلوب بعده مسلم اولسه انكله نماز قيله بيلور . تيمم ايتمش اولور ايسه بعد اسلامه انكله نماز قيلهماز اهـ بحذف .

[١] بو قول كريم سورهٔ مائدهنك يدنجى آيتى اولان استعيذ بالله تعالى [يا ايها الذين آمنوا اذا قمتم الى الصلاة فاغسلوا وجوهكم الخ] آيت جليلهسنك جزءيدر . تتكيم وضوءده ايما اولندى (هامش ص ٦١) .

[٢] آيت تيممك سبب نزولى صحيحينده مذكور اولديغى اوزره غزوهٔ بنى المصطلق وتعبير آخر ايله غزوة المريسيعده حضرت عائشهنك قلادهلرى (كردنلك) دوشمش اولمغله انك تحريسيله صوسز بر يرده كجيكامش اولمشيدر . اسيد بن الحضير رضى الله تعالى عنه حضرتلرى انك اوزرينه : « يا آل ابى بكر سزك بركتكز نه چوقدر . » ديو اولمشدر . كما فى البحر الرائق . ويروى : ماهى باول بركتكم يا آل ابى بكر . كما فى البخارى .

[٣] (ثمانى حجج) قول كريمى كيدركه الى عشر سنين ديمكدر .

اولديغى كبى غسله دخى بدل اولور [١] چونكه سياق آيت كريمه‌ده حدث اصغر ايله حدث اكبر براشمشدر [٢] .

بناء عليه آبدست آله‌جق ويا غسل ايدجك كيمسه كافى صو بوله‌مديغى ، وياخود صوبى استعماله قادر اوله‌مديغى ، حالده تيمم ايدر . حتى حدث اكبر اوزره اولان كيمسه كنديننك يالكز بعض اعضاسنه ياخود يالكز آبدستنه كفايت ايدجك صويى وار ايكن دخى تيمم ايدر [٣] . اوصويى صرف واستعمال ايتمك اكا واجب اولماز . مكركه حدث اكبردن تيمم ايدوب بعده كنديسندن آبدستى موجب حدث اصغر واقع اولمش اوله . او حالده او صو ايله آبدست آلور . چونكه آبدسته كافى صويى

---

[١] غسلدن صكره ذكر اولنمسنك سببى ده بودر . يالكز سنت احرام اولان غسله بدل اوله‌ماز . چونكه اندن مقصد تنظيف بدندر . كمامر فى هامش ص ١٢٣ وسيأتي فى الحج .

[٢] امام بخارى ومسلم عمار بن ياسر رضى الله تعالى عنه حضرتلرندن رواية ذكر ايتمشلردركه حضرت مشاراليه : « رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بنى برايش ضمننده كوندرمشلرايدى . يولده محتلم (حدث اكبره مبتلى) اولدم صو بوله‌مدم ، دابه كبى يره ياتوب طوپراغه بولاندم . عليه الصلاة والسلامه كلديكمده بونى سويلدم ، « سكا شويله ياپمق كافى ايدى » ديو مبارك اللرينى ايكى دفعه يره وورب ايلك دفعه‌سنده وجه شريفلرينى وايكنجى دفعه سنده صاغ وصول قوللرينى مسح ايتديلر » ديمشدر اه .

[٣] آبدست الوبده برلمه يرى قورى قالوب صوبوله‌ميان ومدت مسحى منقضى اولوبده آياقلرينى ييقامغه كافى صويى اولميان كيمسه دخى تيمم ايدر . كما ذكره المؤلف فى آخر باب المسح على الخفين .

بولمش ، واستعمالنه قادر اولمش ، در [١] .

تيممك سببي ، حكمي ، ركني ، شرط وجوب وصحتي ، صفتي وكيفيتي واردر .

تيممك سببي : آبدسته وغسله سبب اولان استباحه‌در [٢] .

بو ، انك همده حكم دنيويسيدر . حكم اخرويسي ثوابدر .

تيممك ركني : يوزي وقوللري صعيد طيب ايله مسح ايتمكدن عبارت اولمق اوزره ايكيدر [٣] .

بونلر تيممك همده فرضلريدر .

تيممك شرط وجوبي آبدستده اولديغي كبي : اسلام ، عقل ، بلوغ ، وجود حدث ، عدم حال منافي ، ما يجوز به التيمم قدرتدن عبارت اولمق اوزره التيدر [٤] .

آبدستده وجودي جمله‌ٔ شروطدن اولان ماء كافي‌يي استعماله قدرتك بونده عدمي مشروطدر .

بونلرك خلاصه‌سي : مكلف بالطهاره اولان كيمسه‌نك حدثدن طهارتي صو ايله اجرايه قادر اوله ماممسيدر .

---

[١] اكا تيمم لازم اولماز . زيرا اولجه ابتديكي تيمم ايله غسله كفايت ايده‌جك صويي بولنجه قدر حدث اكبردن چيقمشدر . قاله القهستاني .

[٢] (استباحه) اللي طقوزنجي صحيفه‌ده مبيندر .

[٣] مؤلف عليه الرحمه ضربه‌يي تيممده ركن عد ايتمديكيچون بو يله ديمشدر تتكيم شروط ثمانيهٔ صحتك التنجيسنده مذكوردر .

[٤] مؤلف آتيده بوني دخي — آبدستده اولديغي كبي — سكز ديمشدر . كما أحصاه المحشي قبيل سنن التيمم .

تيممك شروط صحتى سكزدر [١]:

(شرط اول) نيتدر . نيتك حقيقتى فعل اوزرينه ربط قلب ايتمكدن عبارت اولوب تيممده نيتك وقتى الى تيمم ايدهجكى شيئه وورمق ياخود النه اصابت ايدن تراب ايله عضو تيممى مسح ايتمك زمانيدر .

نيتك حدذاتنده اوچ شرط صحتى واردر : برنجيسى اسلام [٢] ايكنجيسى تمييز [٣] اوچنجيسى نيته علمدر [٤] .

خاصةً نيت تيمم ايچون بر شرط واردركه اوده مفتاح صلات اوله بيلمك ايچون تيممه [٥] انجق شو اوچ وجهك بريله : « ياكندسنده اولان حدثدن طهارته [٦] ياخود

---

[١] بوشروط ثمانيه تحفه شرحى عينيده « تيممك شرط جوازى » ديو زياده ايديلان (عجز عن الماء) ى دخى متضمن واندن مغنيدر .

[٢] تاكه فعل سبب ثواب اوله بيلسون . اهل كفراندن محرومدر . ص .

[٣] نه يى نيت ايلمش ايسه انى ديكرندن تفريق .

[٤] (نيت) علمدن بشقه بر معنادر . ص . يعنى حقيقت علمك غيرى بر حقيقتدر . ط . ألا يرى أن من علم الكفر لا يكفر ولو نواه يكفر . والمسافر اذا علم الاقامة لايصير مقيما ولو نواها يصير مقيما اه درر .

[٥] أما فى حق صحته فى نفسه فيكفى فيه نية ماقصده لاجله من أى عبادة كانت عندفقدالماء .وعند وجوده يصح لعبادة تفوت لا إلى خلف اهرد المحتار.

[٦] حدثك اكبرينى تعيين ايتمك شرط دكلدر . نيت طهارت حدثك ايكى قسمى ايچون كافيدر . چونكى طهارت نماز ايچون مشروع ، وانك صحتى واباحهٔ فعلى ايچون مشروط ، اولمغله على الاطلاق حدثدن طهارته نيت اباحهٔ صلاته نيت ديمكدر . ايي دوشنيلور ايسه وجه اول ايله وجه ثانينك مرجعلرى بردر . ص مع ط . در مختارده :« جنبك نيت وضوء ايله ايتديكى تيمم صحيحدر . به يفتى » ديمشدر .

استباحهٔ صلاته ویاخود طهارتسز صحیح وحلال اولمیان عبادت مقصوده‌یه ، نیت [١] اولنمقدر .

وجوه مذکوره‌دن برینی ملاحظه‌دن مجرد تیممی نیت ایلمیان کیمسه او تیمم ایله نماز قیله‌مدیغی کبی قراءت قرآن ویا مس مصحف یاخود دخول مسجد ویاخود تعلیم غیر ویا زیارت قبر یاخود اذان ویا اقامت ویاخود سلام ویا ردسلام یاخود دخول اسلام ایچون ایدیلان تیمم ایله دخی نماز قیلنماز . چونکه بونلرك بر طاقمی متوقف طهارت اولمیان طاعتدر . وبر طاقمی متوقف طهارت ایسه‌ده عبادت مقصوده دکلدر .

از جمله قراءت قرآن کرچه عبادت مقصوده‌در ولکن متوقف طهارت دکلدر [٢] .

مس مصحف کرچه متوقف طهارتدر ولکن عبادت مقصوده دکلدر ، مقصود تلاوتدر ، مس انك وسیله‌سیدر . دخول مسجد دخی حدث اکبر صاحبنه کوره بویله‌در ، یعنی

---

[١] بووجهله نیت اولنان شی یا نماز اولور ، یاخود نمازدن جزء بولنور . صلات جنازه وسجدهٔ تلاوت وعلی الخلاف سجدهٔ شکر کبی .
حدث اکبره کوره قراءت قرآن دخی اوله بیلور ، کما یأتی فی الهامش الذی یلی هذا .

[٢] آبدستسز اولان دخی ازبره قرآن اوقویه‌بیلور . تلاوت حدث اکبردن طهارته متوقف اولمغله غسل ایدجك کیمسه عذر مبیحنه مبنی غسله بدل تیمم ایدر ایسکن قراءت قرآن نیتیله تیمم ایلر ایسه او تیمم ایله نماز قیله بیلور . زیرا اکا کوره تلاوت ، طهارتسز حلال اولمیان برعبادت مقصوده‌در .

متوقف طهارتدر ولكن عبادت مقصوده دكلدر . بشقه‌سنه تعليم قصديله ايديلان تيمم كرچه عبادت مقصوده‌در ولكن متوقف طهارت دكلدر [١] . زيارت قبر واذان واقامت وسلام ورد سلام دخی متوقف طهارت اولميان طاعاتدر . دخول اسلام خصوصنه كلنجه ، امام ابو يوسف حضرتلری خصوص مذكور هر عبادتك باشی اولمق اعتباريله حين اسلام واهتداده او نيت ايله ايديلان تيمم ايله نماز دخی قيلنه‌جغنه حكم ايتمش ايسه‌ده امام ابو حنيفه وامام محمد حضراتی « التراب طهور المسلم » حديثنده تراب يعنی وجه ارض انجــق مسلم حقنده مطهر قيلنمش اولديغی بيانيله [٢] : « نيت مذكوره ايله ايديلان تيمم نماز ايچون كافی اوله‌ماز » ديمشلردر . اصح اولان‌ده بودر .

(شرط ثانی) عذر مبيحدركه تيممی مباح قيليجی عذر بولنمقدر .

عذرك انواعی واردر : آبدسته ياخود غسله كفايت ايده‌جك صودن شهر ايچنده بيله اولسه تخمينا بر ميل يعنی درت بيك آديم اوزاق بولنمق [٣] . غسل ايتديكی تقديرده خسته‌لنمكدن ،

---

[١] مع هذا كه تعليمك نماله اختصاصی يوقدر . قولاً دخی تعليم ممكندر .

[٢] **وفی هذا التعليل** نظر فليتأمل .

[٣] (تخمين) ظن غالب ديمكدر . ظن غالب ايچون فقهياده حكم يقين **واردر** . بر (**ميل**) ثلث فرسخدر **واقديرنده** مختار **اولان** : درت بيك خطوه اولمقدر . هر (خطوه) ذراع عامه ايله بربچق **ذراع** اعتبار اولنمغله التی بيك اندازه **ديمكدر** . اومقدار مسافه محله كيتمكده **شهرده اولسه** كوچلك **اولوب** تيمم ايسه كوچلكی دفع ايچون مشروع اولمغله صويی اوقدر اوزاق يرده **اولسی** بر **عذردركه** تيممی مباح قيلار .

ياخود خسته لكنك اشتداد ويا امتدادندن ، قورقمق [١] . صغوق اولوب بارينه جق ير ، ويا صويى ايصيدجق شى ، وشهرده اولديغنه كوره حمام پاره سى ، بولنمامغله غسل ايتمكدن [٢] بعض اعضاسى اوزرينه تلف ، ونفسى اوزرينـــه مرض ، قورقوسى اولمق . صويه كيتمك تقديرنده انسان ويا حيواندن اولان دشمندن يا نفسى ويا مالى ياخود عرضى ويا اماتى حقنده خوف ايتمك ومديون مفلس [٣] حبس وتوقيفدن قورقمق [٤] نفسى ياخود قافله رفيقى ، ويا خود ـ كلب دخى اولسه ـ حيوانى ، حقنده يادرحال ويا براز صكره صوسزاق چكمك (چونكه حاجت ايچون معدّ اولان شى معدوم حكمنده در) ، بلاضرورة چوربا پيشورمك قبيلندن حاجت زائده ايچون دكل ده اتمك يا پمق ايچون خمير يوغرمق احتياجى اولمق . صويى الهجق ايپ وقوغه كبى بر آلت طاهره بولنمامق . جنازه ياخود بيرام نمازلرينى كچورمك قورقوسى

---

[١] بونلريا بالتجربه يقيناً وياخود طبيب حاذق مسلم عدلك اخبارينه مبنى ظن غالب ايله اولور . على قولٍ طبيب حاذق مسلم مستور دخى كفايت ايدر . مجرد وهمه اعتبار يوقدر . أفاده ط .

[٢] مؤلف بوعذرى آبدسته دخى شامل قيلمش ايسه ده محشى انى توهمه حمل ايتمشدر .

[٣] مديون صاحب يسار ايسه مماطله (تأخيرتاديه) ايله ظلم ايتمش اولديغيچون ! كا تيمم جائز اولماز . ط .

[٤] بونلره اعاده دخى يوقدر . ترك وضوء اوزره مكره اولان كبى دكلدركه او ، تيمم ايله قيلديغى نمازى صكره اعاده ايدر . ص . فان العذر من جهة العباد .

اولمق [١] أعذار مبيحه جملهسندندر .

جمعه ووقت نمازلريني كجورمك خوفى عذر دكلدر . چونكه بونلرك خلفى واردر : جمعه يه يتشلمز ايسه اوكله قيلنور ، وقت نمازى كجر ايسه قضا اولنور .

ايچلمك ايچون قيرلره وصهريج كبى يرلره موضوع [٢] صولر تيممى منع ايتمز . مكركه على الاطلاق استعمال ايچون قونلديغنه استدلال اولنه جق قدر كثير اوله .

حاجيلرك هديه ايچون طاشيدقلرى ماء زمزم تيممه مانعدر [٣] .

[١] صلات جنازه ايچون جنب دخى اولسه تيمم ايده بيلور . چونكه صلات مذكوره حقيقتده دعادر . تيممك لزومى صلات اسمنه مبنيدر . جواز تيمم انك بسبتون فواتي خوفنه مختصدر . بر تكبيرينه دخى يتشه بيله جك كيمسه آبدست آلور . جنازه ده ولى ميت بكلنلديكى ايچون انك تيمم ايتمسنه حاجت اولمديغندن رخصت دخى يوقدر .

بيرام نمازلرى دخى يتشلمز ايسه جنازه نمازى كبى بلاخلف فوت ايدلمش اوله جغندن آبدست ايله اشتغال تقديرنده امام اولديغنه كوره نمازك وقتى كچمك ، ومقتدى اوله جغنه كوره صلات عيدى تماميله فوت ايدوب انده امامه يتشه مامك ، خوفى وار ايسه تيمم ايلر . جنازه وبيرام نمازلرينه آبدستلى شروع ايدوبده سبق حدثه مبنى بناطريقيله اتمام صلاتده دخى — صلات جنازه يه كوره جنازه قالديرلمق ، وصلات عيده كوره زحام ناسدن طولايي برمفسد طارى اولمق ، محذورينه مبنى آبدست آلمقدن عاجز اولديغيچون — تيمم ايدر . ص .

[٢] در مختارده (موضوع) بدلنده (مسبل) واقع اولمشدركه يولجيلرك ايچمه سى ايچون فى سبيل الله يوللره وقف ايديلان صو ديمكدر . قال ط : لان شرط الواقف كنص الشارع .

[٣] وحيلة جواز تيمم من معه ماء زمزم ولا يخاف العطش أن يخلطه بشىء يغلبه أو يساويه كماء الورد ونحوه . ذكره الحصكفى . وترجمناه فى المياه فى هامش الصفحة العشرين .

(شرط ثالث) تيمم طوپراق وطاش وقوم كبى [١] وجه ارض جنسندن [٢] اولان شيلرك طيب وطاهريله [٣] اولمقدر .
زرنيخ ومردەسنك واوت طاشى وآشى بوياسى وكيرج وسورمه وكوكرتدن وپيروزه وعقيق وبالجمله احجار معادندن [٤] وقياطوزندن ويانق طوپراقدن وكولى غالب اولميان يانغين يرندن

[١] چونكه (فتيمموا صعيداً طيباً) بيورلشدر . (صعيد) ايسه — كرك تراب اولسون ، كرك ترابك غيرى اولسون — وجه ارضدر . حضرت ابن عباسك انى تراب ايله تفسيرى اغلب اولمق اعتباريله در . (صعيداً زلقا) دخى بيورلشدركه قيايه دخى شاملدر . كما فى ص مع ط .

[٢] وقت تيممده ارض جنسندن اولمسى معتبردر . جامك اصلى قوم ايسەده حال حاضرى اعتباريله جام جنس ارض عد اولنمديغندن انك اوزرنده تيمم اولنماز . ط . مكركه اوزرى توزلى اوله . كما يأتى .

[٣] اوقدر طاهركه اكا هيچ نجاست طوقنمامش اوله . كنديسنه نجاست اصابت ايدن ارض كونش كوررك قورييوب نجاستك اثرى زائل اولمغله نماز قيلمق ايچون پاك اولمش اولسەده تيمم ايچون طاهر عد اولنماز . زيرا (صعيداً طيباً) بيورلشدر .

[٤] اكثر كتب فقهيەدن مرجانك دخى أحجار معدنيەدن معدوديتى وبناءً عليه اوزرنده تيممك جوازى اكلاشيلور . فتح القديرده ايسه : اكا تيمم جائز اولماز دينلمشدر . صاحب منح الغفار دخى انى تأييداً : مرجان عالم جماد ايله نبات ارەسنده متوسطدر تحجرى حيثيتندن أحجاره وقعر بحردە بيتوب فروع وأغصان متشعبهٔ خضراسى اولمق حيثيتيله نباته شبيهدر انك جنس ارضدن اولمديغى ظاهردر چونكه اوبرنباتدركه طوكدى وهوادە حجراولدى . ديمشدر اهـ ط .
اينجو مسحوق دخى اولسه اكا تيمم اولنماز چونكه دكزده برحيواندن متولددر اهـ بحر

وارض جنسندن اولمیان مخالطنه غالب بولنان [١] طوپراقدن تیمم اولنور .

اوندن واوطوندن و آلتوندن وكوشدن وباقردن ودمیردن تیمم اولنمازكه خلاصه‌سی ؛ جنس ارضك قبول احتراق ایدن یعنی یانوب كول اوله بیلان نبات قسمیله انطباعه كلان معدن قسمنه تیمم جائز اولمامقدر .

مكركه بونلر توزلنمش اوله . توزاوزرینه وحتی ذخیره‌نك ولباسك وحیوانك اوزرنده كی توزه دخی تیمم اولنور .

جنس ارضدن اولمق اوزره تعداد اولنان شیلرده توز اولوب اله بولاشمق شرط دكلدر . اوزرنده توز اثری اولمیان مرمردن ونمناك طوپراقدن دخی تیمم اولنور . توز جنس ارضدن اولمیان شیلرده آرانور [٢] .

خروج وقتدن خوف اولنمدقجه چامور قوریدیلور [٣] یاش چامور تیممه صالح اولماز .

(شرط رابع) مسح ایله استیعاب محلدركه تمامیله یوزی (وحتی صقال باشیله قولاق ارەسنده كی آچیقی وقاش ایله كوز

---

[١] مغلوب ویامساوی اولان ترابه تیمم جائز اولماز . ط .

[٢] مثلا لباس واثاث ونبات وحیوان اوزرینه تیمم اولنمیوب بونلرده كی توزه تیمم اولنه‌جغندن بونلری مسح ایله اثر غبار الده ظاهر اولمقده ایسه تیمم صحیح ، والا غیر صحیح ، در . كمانبه علیه ط قبیل سنن التیمم .

[٣] بونی مؤلف سنن تیممده سویله مشدر .

آره‌سنی وبورن وتره‌سنی) وديرسكاره قدر ال وقوللری بروجه استيعاب مسح ايلمكدر [١] .

يوزيكی وبيلازكی برندن اوينادر وپارمقلرينی خلاللار . (بونی ايكنجی ضربه‌ده اللرينی سيلكه‌زدن وقوللرينك مسحندن اول ياپار . صقالنی خلاللاماز . اعتبار اصابت غباره دكل ، مسحه اولديغندن ايكی ضربه‌دن عبارت اولان تيممه بونك ايچون بر اوچنجی ضربه زياده ايتمك لازم كلمز . زيرا مسحك اكا توقفی اولماز .)

(شرط خامس) مسحی الك ياخود ال مقامنه قائم اولان شيئك [٢] تماميله ويا قسم اعظميله ايتمكدر . اكر ايكی پارمغيله مسح ايدر ايسه بالتكرار استيعاب حاصل اولسه بيله جائز اولماز [٣] .

(ايكی اليله مسح ايتمك شرط دكلدر . بر اليله يوزينی وديكر اليله بر قوانی مسح ايتسه‌ده اولور . ديكر قولی ايچون ضربه‌يی تكرار ايدر) .

(شرط سادس) تيمم الك ايچ يوزيله ايكی ضربه‌ده اولمقدر .

---

[١] اكثروجه ويدينی مسح ايتمك كافی اولور دخی دينلمش وتصحيح اولنمشدر . ص . بوروايته كوره ثلث مقداری وصاحب ذخيره‌نك قولنجه ربعدن اقلی (قال ولعله روايتان فی المذهب) بلامسح براغلسه كفايت ايدجك وتخليل أصابع ونزع خاتم ونزع سوارْ (بيلازك) واجب اولميه جقدر اه من ط .

[٢] بشقه‌سی تيمم ايتدرمك صورتنده غيرك الی ، ويوزينی وقوللرينی توزه بولامق صورتيله ايديلان تيممده آنلرك تحريكی ، كبی . ط .

[٣] آبدستده باشه مسح ايتمك بونك كبی دكلدركه آنده ايكی پارمغی كزديرمك صورتيله ربع رأسی استيعاب كافيدر . ص .

ضربدن مقصد وضعدر . ضربی کرك مستلزم اولسون ، کرك اولمسون .

نیت ایدوب بشقه‌سنه امر ایله کندیسنه تیمم ایتدرسه صحیح اولور .

کتاب کریمده تیمم مسح ایله مبین اولوب تیممده مسحدن بشقه مأمور به اولمدیغی جهتله ضربه‌لر نه شرط ونه رکن اولمدیغندن ترابك جسده اصابتی نیت تیمم ایله مسح واقع اولمق حالنده ضربه مقامنه قائم اولور [*] : قوللرینی صیغایه‌رق موضع غباره ، مثلا بیقیلان دیوارك توزینه ، طوروب یوزینه وقوللرینه اصابت ایدن توزی نیت ایله مسح ایلر ایسه تیمم ایتمش اولور .

« التیمم ضربتان ضربة للوجه وضربة للذراعین الی المرفقین » حدیث شریفی اغلب احوال متیممینی بیاندر . (یاخود ضربتیندن مسحه دخی شامل بر معنای اعم مراد در . ط) .

تیممده ایلك ضربه‌نك (وضعك) واقع اولدیغی یره عیناً ایکنجی ضربه دخی واقع اولمق ، وبر کیمسه‌نك تیمم ایتدیکی

---

[*] حتی ضربدن یاخود اصابت ترابدن صکره حدثلنوبده مسح ایلمسه اسبیجابینك بیاننه کوره آبدست آلمق اوزره الندە صو بولنان کیمسه بعد الحدث او صو ایله آبدسته مباشرت ایتمك کبی جائز اولور . شمس الائمه‌نك اختیارینه کوره بو تیمم جائز اولماز چونکه مشار الیه ضربی رکن قیلمش اولدیغندن آبدستده بر عضوی ییقادقدن صکره حدثله‌مك کبی اولور . س .

موضعدن بر دیکری دخی تیمم ایتمك ، جائز اولور [١] چونکه بر مستعمل اوله‌جق دکلدر . زیرا تیمم الده اولان شی ایله‌در [٢] .

(شرط سابع) آبدستده اولدیغی کبی حال منافی منقطع اولمش بولنمقدر . مثلا بورنی قانار ایکن یاخود استبراسی تام اولمامشیکن وقادین قسمنه کوره حیض ویا نفاس دملری کسیلمامش ایکن آلنان آبدست [٣] صحیح اولمدیغی کبی ایدیلان تیمم دخی صحیح اولماز .

(شرط ثامن) بال مومی وقوریمش خمیر کبی بشره اوزرینه ایدیله‌جك مسحه مانــــع اولان شیلر جسددن زائل اولمش اولمقدر . چونکه بونلر موجود ایکن ایدیلان مسح ، جسده دکل ، بونلر اوزرینه اولمش اولور .

تیممك صفتی : آبدستك فرض اولدیغی یرده تیمم دخی فرض ، وواجب اولدیغی یرده واجب اولمقدر .

محدثاً دخول مسجد ایچون تیمم ایتمك مندوبدر . ط .

---

[١] صاحب درمختارك « برجماعتك محـل واحددن تیمم ایتملری جائزدر » دیدیکی یرده طحطاوی مرحوم دیمشدرکه زیرا تراب (مستعمل) دیو وصفلانماز حتی متیممینك اللرینه ایلیشن تراب جمع ایدلسه آكا دخی تیمم اولنور اهـ .

[٢] فتح القدیرده دیدی که تیممده استعمال یالکز بر صورتده متصوردرکه اوده : یوزه مسح ایتدیکی ضربه ایله قوللرینی دخی مسح ایلمسیدر ، جائز اولمیان اشته بودر اهـ ط .

[٣] وحیض ونفاسه کوره ایدیلان غسل .

حدث اكبر حالنده دخول مسجده مضطر اولانه تيمم واجب اولوب مسجدده محتلم اولانه چابكجه چيقديغى حالده تيمم مندوب ، وبرخوفه مبنى مكثه مجبور اولور ايسه واجب ، در [١] .

تيممك كيفيتى سنتده مبين حالت وجهله : ايكى النى ارض جنسندن طاهر اولانه وضع ايله اولا يوزينى بروجه استيعاب مسح ايلمك وثانياً اللرينى ينه وضــــع ايدوب پارمقلرينى خلاللادقدن صكره ابتدا صول اليله صاغ قولنى وبعده صاغ اليله صول قولنى ديرسكلريله برابر ايچنى وطيشنى مستوعباً مسح ايلمكدر [٢] .

محشى دير كه آوج ايچنك مسحنده اختلاف ايتمشلردر . اصح اولان بودر كه اللرى يره وورمق اكا كافى اولديغى جهتله آوجلرك ايچنى مسح ايتمك لازم دكلدر اهـ .

تيممك سنتلرى يديدر :

(١) ابتداسنده آبدستده اولديغى كبى بسمله چكمك .

(٢) ترتيبه رعايت ايدوب اولا يوزينى وصكره قوللرينى مسح ايلمك .

---

[١] كما فى الدر مع الرد فى آخر الغسل .

[٢] شرط سادسده ذكر اولنان حديث شريفده ضربتان ايله معرف بولنان تيمم بووجهله تعريف بيورلمش اولديغى كبى مخاطب اولان ذاتك : نصل يا به يم ؟ سؤالنه جواباً دخى كيفيت تيمم بووجه اوزره اراءه وتعليم بيورلمشدر . مؤلفك بيانه كوره امام ابو يوسفك سؤالنده كيفيت تيمم امام ابو حنيفه حضرتلرندن دخى بووجهله بيان اولنمشدر .

(٣) بونلری علی التوالی یاپمق .

(٤) اللرینی یره حین وضعده اولا ایلرویه سورمك .

(٥) بعده کیرویه چکمك .

(٦) اللرینی قالدردقده تلویث وجهدن اتقا ، وسنت سنیه یه اتباع ، ایچون سیلکه لمك [١] .

(٧) حال وضعده تطهیرده مبالغه ایچون پارمقلری آچیق بولندرمق .

صویی اولمیان کیمسه [٢] وقت مستحب [٣] خروج ایتمدین بوله جغنی ظنّ غالب ایله امیدایدر ایسه تیممی تأخیر ایتمك مندوبدرکه نمازی اکمل طهارتین ایله ادا ایتمش اولور .

امام ابو حنیفه حضرتلرندن ، وکذا روایت اصولك غیریده

---

[١] تلویث وجه که یوزی بولاشدیروب کیر لتمکدر مثله ولازم الاتقاء اولدیغنه ندرکه یاش چامور قوریدلمدقجه آنکله تیمم جائز اولماز . الا اذا خاف خروج الوقت . ص .

[٢] صویك کندیسنه بعدیتی بر میلدن اقل ظننده اولان کیمسه شرعاً فاقد الماء (صوسز) اولدیغندن آکا تیمم مباح اولماز اهـ ط .

[٣] اوقات مستحبه کتاب الصلاتده مذکوردر . محشی دیرکه تأخیری مندوب اولان صلاته کوره وقت مستحب : وقتك نصف اخیرینك اولیدر . ادا ، وقت مستحبده واقع اولمق درجه‌ده تیمم تأخیر اولنور . بعضلر : وقت جوازك آخرینه قدر تأخیر اولنور . دیدیلر . صحیح اولان اولکیدر . آکا کوره صلات عصر شمسك صارارمسنه دکین تأخیر اولنه‌ماز . آقشام نمازی دخی ایلك وقتندن صکره‌یه براغیله‌ماز . علی قولِ غیبوبت شفق چاغندن اولجه‌یه قدر تأخیر ایدلسکده بأس یوقدر قهستانی بونی قول اکثر اولمق اوزره بیان ایتمشدر .

امام ابو يوسفدن ، رأيك غالبى محقق كبى اولديغنه مبنى بونك يعنى تأخير مذكورك متحتم اولديغى دخى مرويدر [١] . اما داخل وقتده صو بولمغى اميد ايتميان كيمسه يه تأخير صلات مندوب اولميوب اوكيمسه نمازى وقت مستحب ايچنده تيمم ايله قيلار . ط .

صو وعد اولنمق صورتنده نماز قضايه قالمق قورقوسى اولسه بيله تأخير ادا ايتمك لازمدر [٢] .

واعدك عندنده صو موجود — ياخود بر ميل مسافه‌دن اقل اولمق اوزره اكا قريب — ايسه ديمكدركه بونده اتفاق واردر [٣] . (اما يانندده موجود دكل — ياخود بر ميل ويا دها زياده بعيد — ايسه تأخير لازم اولماز . زيرا شارع اكا تيممى مباح قيلمشدر . ط .)

صويك ادواتى وعد اولنمق صورتنده عند الامام قضا قورقوسى اولماز ايسه تأخير لازم اولوب اكر قضا قورقوسى

---

[١] ظاهر روايت اولان استحبابك وجهى بودركه عجز حقيقة ثابت اولمغله انك حكمى انجق كندى مثلى يقين ايله زائل اولمقدر . امام ابوحنيفه حضرتلرينك استادى (حماد) ه ايلك مخالفتى بوحادثه‌ده اولمشدركه امام اعمشك تشييعنده (حماد) اوشام نمازنى تيمم ايله قيلمش وحضرت ابوحنيفه تأخير ايدوب صوني بولمشدر (حماد) حضرت امامى بوخصوصده تصويب دخى ايتمشدر . كما فى ص مع ط .

[٢] تمام احكام وضوء فصلندن برو مؤلف (وجوب) ى (لزوم) ايله تفسير ايتمكده واندن فرض كبى برمعنى قصد واراده ايلمكده‌در .

[٣] اذلاشك فى جواز التيمم ومنع التأخير لخروج الوقت مع بعده ميلا . كذا فى الاصل .

اولور ایسه صودن عجزینه ومنت بلاسنه مبنی تیمم ایدر . عند الامامین صو وعد اولنمق صورتنده اولدیغی کبی ظاهراً وفاء وعد ایله ظهور قدرته مبنی نمازك قضایه قالمسی خوفی اولسه بیله تأخیر لازمدر . (متن مسئله‌سی قول امامدر) .

قیر یرده صویك بر میل مسافه‌دن اقلده بولنمسنی ــ قوش یاخود یشیللك کوررك ویاخود خبر آله‌رق ــ ظن ایلیان کیمسه‌یه ظنی جهتنه [١] امن طریق شرطیله اوچ ، درت یوز آدیمه قدر یابالذات کیدرك ویابریسنی کوندررك صویی آرامق لازمدر . ظن ایلمیان یاخود دشمندن خوف ایلیان کیمسه‌یه صو آرامق لازم دکلدر . اهل مکاندن بری ، یاخود صو علمنه اطلاعی اولانی ، بولان کیمسه ایچون اکا سؤال ایتمك لازمدر .

اکر اوکیمسه سؤال ایتمدین تیمم ایلیوب نماز قیلار ، وصکره صو اولدیغی کندیسنه خبر ویریلور ، ایسه نمازی اعاده ایدر . والا (یعنی خــبر ویرلمز ایسه) اعاده ایتمز . دریغ اولنه‌جق یراولمدیغنه کوره [٢] صویی یاننده بولنان کیمسه‌دن ایسته‌مك ، صو عادةً مبذول اولمغله طلبنده ذل اولمدیغندن لازمدر [٣] .

---

[١] جهات ظن مختلف ایسه درتیوز آدیم جهاته تقسیم اولنور . ط .

[٢] دریغ اولنه جق یرده طلب افضل اولوب طلب ایتمسه‌ده اولور . ط .

[٣] حسن بن زیاد حضرتلری : « سؤال ذل اولمغله آنده حرج واردر تیمم ایسه دفع حرج ایچون مشروع اولدیغندن طلب لازم دکلدر » دیمش وغایة البیانده بوکا « قول الحسن حسن » دینلمشدر اهـ ط .

اكر ثمن مثليله (ذكر قيمتيله) صاتمقدن بشقه بر طريق ايله ويرمز ايسه پاره‌سی اولديغی ولزومندن فضله [١] بولنديغی تقديرده اشترا ايلمك لازمدر . ثمن مثلندن براز زياده‌يه‌ده اولسه اشترا لازم اولوب اكر غبن فاحش اولور ، يعنی قيمتنك ايكی قاتی [٢] طلب اولنور ، ايسه و ثمن مثليله صاتلمق صورتنده اوپاره كندنده يوق [٣] ، ويا كنديسنك اكا احتياجی وار ، ايسه اشترا واستدانه ايلمك لازم اولماز .

تيمم واحد ايله انسان آبدست كبی ديله‌ديكی قدر فرض قيله بيلور [٤] . امام شافعينك مخالفتندن قورتلمق ايچون اولی اولان هرفرض ايچون تيممی اعاده ايتمكدر .

---

[١] نفقه‌سندن فضله ديمكدن دها ايدر . چونكه كابنك نفقه‌سی دخی لزوم تحتنده‌در . أفاده ط .

[٢] غبن فاحشی تعريفده مؤلف : « مقومينك تحت تقويمنده داخل اوليانلر علی قولٍ شطرقيمتدر » ديوب محشی ضعف قيمت قوانك روايت نوادر اولديغنی سويلمكله برابر بدائعده ونهايه‌ده اكا اقتصار اولنديغنی وصاحب بحرك : « بناء عليه اولی اولان اودر . » ديديكنی ذكر ايتمش اولمغله تفسيری بزده اكا قصر ايلمشزدر .

[٣] ظاهره ولو له مال غائب . لان العجز متحقق فی الحال . يؤيده دفع الزكاة لابن السبيل الغنی فی موطنه ، وقال ابن اميرحاج : يلزمه الشراء نسيئة . ووافقه فی البحر والنهر اه ط .

[٤] للاصحابه فی قوله تعالی : (فلم تجدوا ماء فتيمموا) شرط عدم الماء فقط وجعله فی حال العدم كالوضوء ، ولقوله صلی الله تعالی عليه وسلم : التراب طهور المسلم ولوالی عشر حجج مالم يجد الماء . ص مع ط .

تيمم واحد ايله ديله‌ديكى قدر نافله‌يى دخى قيله بيلور . بونده اتفاق واردر .

وقتك دخولندن اول دخى تيمم ايديله بيلور . چونكه شرطدر مشروطى سابق اولور . سبب ، استباحه‌دن عبارت اولان اراده دركه اوده حاصل اولمشدر .

آبدست اعضاسنك اكثرنده ويانصفنده — آزدخى اولسه — ياره (عذر) اولان كيمسه تيمم ايدر .

اكثر اعضاسى صاغلام اولوبده اقلى مجروح (معذور) ايسه صاغلامنى ييقايوب مجروحى مسح ايلر (تيمم ايتمز) .

آبدست حقنده حكم مسئله بودر . يعنى كثرت عدد اعضا اعتباريله اولمقدر [*] غسل حقنده مجموع بدن عضو واحد حكمنده اولمغله كثرت . مساحةً معتبردر : بدنك قسم اعظمى ويانصفى مجروح ايسه تيمم ايدوب بالعكس قسم اصغرى مجروح واكثرى صاغلام ايسه صاغلامنى ييقايوب معلولنه مسح ايلر .

(اعضاء وضوء ده اولسون جميع جسد ده اولسون نصف ، اكثر حكمنده‌در . على قول نصف صورتنده صاغلامنى غسل ومعذورينى مسح ايلر . كما فى الدر المختار) .

---

[*] انى هر عضوك كندنده اعتبار ايدنلرده واردر . بو اعتباره كوره اعضاء وضوء دن هر برينك قسم اكثرى مجروح ايسه تيمم ايدر . والا ايتمز . ص .

مسحی دخی ممکن ایسه جسده ، ودکل ایسه صارغی یه ، ایدر [١] . مسجدن ده متضرر ایسه انی ترك ایلر .

غسل ایله تیممی جمع ایتمك یعنی معلول اولمیان یری ییقایوب معلول بولنان یر ایچون تیمم ایلمك صحیح اولماز . چونکه بونك شرع منیرده نظیری یوقدر . بدل ایله مبدل منه اجتماع ایتمز [٢] .

(مهمه) : دردی سببیله باشنه صو دکمكدن متضرر اولان کیمسه‌دن آبدستده باش مسح ایتمك ساقط اولور .

بومسئله‌یی ابن الشحنه مرحوم [٣] شوقولیله نظم ایتمشدر :

ویسقط مسح الرأس عمن برأسه * من الداء ما ان بله یتضرر .

عذرده اولان مساواته مبنی بومسئله ده حدث اصغر ایله حدث اکبر بردر [٤] .

---

[١] باغلی دکل ایسه بیله مسح ایدجکی وقت باغلار . ذکره ط استفادةً من کلام بعضهم .

[٢] سرقتده قطع ید ایله تضمین مال ، زناده حد ایله مهر ، ترکانده وصیت ایله حصهٔ ارث اجتماع ایلمز . سؤرحمار ایله تیممك جمعی فرضی انلرك ایکیسیله دکل ، یالکز بریسیله ادا ایده بیلمك ایچوندر . ص .

[٣] بزم ألغاز فقهیه‌نك مقدمه سنده مذکور اولدیغی اوزره مشار الیه قاضی القضاة (عبد البر بن الشحنة الحلبی) درکه منظومهٔ ابن وهبانك شارحی وذخائر اشرفیه‌نك مؤلفیدر . تیمورلنکك حلبه ورودنده بالمحاوره انك دخی مظهر حرمتی اولمش بر فاضلدر .

[٤] بومسئله‌نك محل ذکری (تمام احکام وضوء) فصلی ایسکن مؤلف انی بورادە ایراد ایتمشدر . بزاورادە اعا وارکان وضوء صوکنده استیفا ایلمشزدر . بونك غسله دخی تعلق درکاردر . بناء علیه ارکان غسل آخرنده دخی ذکر ایتمشزدر .

بوقبیلدن بعض مسائلی دخی مؤلف مسح علی الجبیره فصلی نهایتنده ذکر ایلمشدر .

الى چولاق اولوب صويى استعماله قادر اولميان كيمسه تيممده يوزينى وقوللرينى يره سورر . نمازى ترك ايتمز .

قولى ديرسكدن اشاغيجه كسيك اولان كيمسه قالان يرينى آبدستده غسل ، وتيممده مسح ايلر . اكر كسيكلك واكسيكلك محل فرضى تجاوز ايتمش يعنى ديرسكلر دخى كيتمش ايسه اندن غسل ومسح ساقط اولمشدر [١] تتكيم اركان وضوء صو كنده ذكر اولنمشدر .

اوكيمسه يالكز يوزينى يره سوررك تيمم ايدر .

اللرى واياقلرى مقطوع اولانك يوزنده دخى ياره وار ايسه نمازى طهارتسز يعنى آبدستسز وتيممسز اولهرق قيلار [٢] واعاده ايتمز [٣] .

بعضلر : اندن آرتق نمازى دخى ساقط اولور ديمشلردر [٤] .

كنديسنه آبدست آلديرهجق كيمسه بولهميان عاجز اتفاقا

---

[١] آياق عضو تيممدن اولمديغى جهتله مؤلف اني ذكره لزوم كورمامشدر . بوقده آياغك وسقوط غسلى مسئله سنجه دخى حكم بودر .

[٢] قال الحصكفي وبهذا ظهر أن تعمد الصلاة بلاطهر غير مكفر فليحفظ اهـ قال ط : موضوع المسألة يفيد التقييد بالضرورة .

[٣] بومسئلهده باشه دائر سوز اولمامشدر . چونكه اكثر اعضا مملول اولمغله بوبابده وظيفه تيممدر . شوقدركه اوده آلت اولان اللرك فقداننه مبنى ساقط اولمشدر . ط عن الشرنبلاليه .

[٤] فاقد الطهورين اولان يعنىنه ماء مطهرىنهده تراب طاهرى بوله ميان كيمسه بويله دكلدركه اوكيمسه يا تأخير ويا تشبه ايدر . نتكيم ذكر اولنور .

تيمم ايدر . قدرت غير ايله قادر اولان عند الامام ينه عاجز ايسه‌ده مختار اولان قول امامين اوزره قادردر [١] .

يعني آبدست آلدرمغه معين بولان كيمسه تيمم ايده‌مز . معين كندي كوله‌سي ويا چوجغي ياخود خدمتجيسي ايسه تيمم ايتمك اتفاقا جائز اولماز . بونلردن ماعداسي عند الاستعانه اعانه ايلر ايسه ينه ظاهر مذهب تيمم ايتامه‌كدر .

احد زوجينك آخره آبدست آلدرمسي ونمازه متعلق اموردە اني يوقلامسي [٢] واجب اولمديغندن انلرك بري ديكرينك قدرتيله قادر عد اولنماز [٣] .

متنجس بر يرده محضورويا مريض اولوبده ماء مطهر ايله تراب طاهري دخي بوله‌ميان كيمسه عند الامام تأخير صلات ايدر . وعند الامامين مصلي‌يه تشبه‌ايلر . مفتي‌به بودر . امام حضرتلرينك دخي بوكا رجوعلري صحيحدر [٤] .

تشبهك معناسي نماز قيلار كبي اوضاعده بولنمقدر . حتى پاك

---

[١] مؤلف بومسئله‌يي تيممك شروط صحتي مياننده ذكر ايتمشدر . كتاب صلاتنده دخي تكرار ايدر .

[٢] وان كان له تعزيرها على تركها الصلاة . كما ذكرناه في كتابنا (المناكحات والمفارقات) . خلافا لصاحب النهاية وتابعه ذو الدرر .

[٣] افندي ايله كوله بويله دكلدركه انلرك يكديكرينه معاونتي واجبدر . ط .

[٤] تنوير الابصارده بويله مذكوردر . مؤلف بوني شروط صحت تيممك ايكنجيسنده تأخيري قول طرفين اولمق اوزره ذكر ايتمش وامام ابو يوسف : ايما ايله تشبه ايدر . ديدي ديمشدر . فلينظر .

ويابس بريز بولورايسه ــ حدثی کرك اصغر ، کرك اكبر اولسون ــ قراءت ايتميه‌رك ركوع وسجود دخی ايدر . والا قائماً ايما ايلر .

قياميله صلاتی قصد ايتمديكی كبی اكلسيله ويره قاپانماسيله دخی ركوع وسجودی قصد ايلمز وقراءت وتسبيح دخی ايتمز . كما فی ط علی الدر وعلی الاصل .

اوحالده كچن نمازلری خلاصنده اعاده ايدر [١] .

— نواقض تيمم —

اصلی نقض وابطال ايدن شی انك فرع وخلفنی دخی نقض وابطال ايدجكندن آبدستی بوزان وياخود غسلی ايجاب ايدن شيلر تيممی دخی بوزار [٢] .

انلردن فضله اوله‌رق تيممی انی مباح قيلان عذرك زوالی

---

[١] يعنی وجوباً . قال : كالصوم وذلك فيما اذا دخل المسافر موضع اقامته بعدما أكل فی يوم رمضان أو بعدما فات وقت النية فانه يجب عليه الامساك تشبيهاً بالصائمين ثم تجب عليه الإعادة اه ط علی الدر .

[٢] « وينقضه ناقض الوضوء » ديبانلر وضوءدن مطلق طهارتی مراد ايتمشلردركه ذكر خاص و ارادهٔ عام ايلمشلر ديمكدر . كما فی ط .

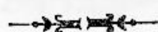
عياذاً بالله تعالی ارتداد آبدستی نقض ايتمديكی كبی تيممی دخی نقض ايتمز . مرتد اسلامه رجوعنده انكله اداء صلات ايده بيلور .

ارتداد ثواب عملی مبطلدر طهارته منافی دكلدر . كما فی الدرمع الرد خلافاً لماذكره صاحب النتف علی مامر بيانه فی الهامش الثالث من ص ١٢٧ .

يعنى ماء كافى يى بولمق واستعمالنه قادر اولمق دخى بوزار [*] .

بر خستەلكه ياخود خوف عدوه مبنى ايديلان تيمم انلرك زواليله باطل اولديغى كبى بر عذره مبنى تيمم ايدوبده اوعذرك زوالندن صكره تيممى اباحه ايدن بر خسته لكه دوچاراولان كيمسەنك ايلك تيممى دخى منتقض اولمغله عذر ثانيسيچون — تغاير اسبابه مبنى — بتكرار تيمم ايتمسى لازم كلور .

حدث اكبر ايچون تيمم ايدوبده كنديسندن حدث اصغر واقع اولان كشى جنب دكل ، محدث (آبدستسز) اولور . بناءً عليه آبدسته كافى صو بولديغى واستعمالنه قادر اولديغى تقديرده آبدست آلور وآياقلرنده مسح وار ايسه انلرى چيقاروب آياقلرينى ييقار . اندن صكره كى آبدستده مسحلرينه مسح ايدەبيلور . اغتساله كافى صويى بولوب استعمالنه قادر اولنجه قدر حدث اكبر ايچون ايتديكى تيمم كنديسنه كافى اولور . كما فى الدر وسيذكر .

---

[*] اعضاء وضوءى بر كره ييقامغه كافى صويى بولمق دخى ناقض تيمم اولمق ايچون كافيدر . ايكى غسلى اوچليەرك آبدست تمام اولمدين صو توكنمكله تيمم قول مختار ده منتقض اولور . زيرا ترابك طهوريتى : « مالم يجد الماء » قول شريفنك دلالتى وجهله نهايت بولمش ديمكدر . ص .

نائمك مستيقظه مساوى اولديغى مسائلدن اولمق اوزره اشباهده مذكوردركه اويويارق (اويوقلايەرق) استعمالنه قادر اولديغى صويه مرور ايدن متيممك تيممى منتقض اولور اه لكن درمختارده بو ، قول امام اولمق اوزره كوستريلوب : انك تيممنى امامين ابقا ايتديلر امام حضرتلرندن مصحح وفتوى ايچون مختار اولان روايت دخى بودرقربنده صو اولديغى حالده انى بيلميەرك تيمم ايدن كيمسه كبى كه انك تيممى دخى منتقض دكلدر . دينلمشدر اه بايضاح .

ــ باب المسح على الخُفَّين ــ

آبدستده آياق ييقامغه بــدل آياقلرده اولان مسحه مسح ايتمكه « مسح على الخفين » تعبير اولنوركه ايكى خف اوزرينه مسح ايتمك ديمكدر . مسحك معناسى معلوم اولمش وكيفيتى آتياً مذكور بولنمشدر .

(خُفين) لفظى تثنيه‌در . انك مفردى اولان خف ــ كه ضم خا وتشديد فا ايله‌در ــ طوپقلر ايله برابر آياقلرى ساتر اولان آياق قابيدر [١] .

صاتيجيسنه : (خفاف) ولابسنه (متخفف) دينور . محل مسح اولمق اعتباريله خفه لسانمزده (مسح) اسمى ويريلور [٢] . تشكيم سُبحه‌يه (تسبيح) دينيلور .

غسلدن مسحه تخفف ايتديكيچون عرف فقهاده خف خفتدن مأخوذ عد اولنمشدر [٣] .

خفك تثنيه صيغه‌سيله ايرادى انلردن يالكز برى اوزرينه مسح ايتمك جائز اولميه‌جغنه مبنى اولوب [٤] ادات استعمالانك

[١] سر حدلكه وبوتينه وچزمه‌يه وقالچينه وقونجلى عبا ترلكه وقاتى چورابه و ــ بهجه‌ده مصرح اولديغى اوزره ــ چارغه شاملدر .

(٢) (مست) يازمغه حاجت يوقدر . همده اويازش طوغرى دكلدر .

[٣] ومن أمثالهم « رجع بخفى حنين » يضرب عند الرجوع بالخيبة .

[٤] لكن يالكز برآياغى اولان كيمسه اكا (مسح) كيوب اوزرينه مسح ايده بيلور . كما فى بهجة الفتاوى عن الخانية .

ايرادى دخى مسحده محل ، خفك داخلى وياخود اسفلى اولميوب انجق اوستى اولديغى اعلام ايچوندر .

(آبدست تمامندن اولمق اعتباريله بونك محلّ ذكرى تيممدن وحتى غسل بحثندن دخى اول اولمق ايكن مأخذمزه وبالجمله كتب فقهه تبعاً بوراسى اولمشدر) [١] .

بوبابك مسائلى ــ مسحك حقيقتنه ، كيفيتنه ، مدتنه ، اوزرينه مسح ايدلمك جائز اولان خفه ، بوزلمسنه ، بوزلدقدن صكره كى حكمنه متعلق اولمق اوزره ــ التى نوعدر .

مسحك حقيقتى اركان وضوء بحثنده مبيندر .

مسح على الخفينك كيفيتى سنتنده مبين اولديغى وجهله : خفلرك اوزرينى آياقلرك پارمقلرى اوجندن بدء ايله آشيق كميكلرينى آشمق اوزره اينجكه طوغرى طولانى اولەرق ايصلاق ال پارمقلريله خطوطاً صيغامقدر [٢] .

(مسح ، خفك تحتنده آياق اولان موضعنه اصابت ايتمك شرطدر . خف بيوك اولوبده آياقدن خالى ير قالەرق مسح او

[١] وجه تأخير شويله مبيندر كه تيمم وغسلك ثبوتى كتاب ايله ومسح على الخفينك ثبوتى سنت ايلەدر . (جوهره) ده ديمشدركه تيمم وضع الله ايلەدر ، مسح على الخفين ايسه اختيار عبد ايله اولديغندن تيمم اقوادر . ياخود تيمم كله بدلدر . مسح على الخفين ايسه يالكز غسل رجلينه بدلدر . بونك تيممى متعاقباً ذكرى طهارت مسح اولمسنده يكديكره مناسبتندندر اﻫ بتصرف فى الترجمة .

[٢] (خطوطاً) قيدى پارمقلرك آچيق بولنديرلمسى سنتنه اشارتدر .

خالى موضعه واقع اولور ايسه جائز اولماز ط .)

مسحك مدتى : مقيم حقنده يكرمى درت ، ومسافر حقنده يتمش ايكى ، ساعتدر .

اوزرينه مسح ايدلمك جائز اولان خف : آياقلرى طوپقلره قدر ساتر اولمقله برابر ساقى اوزره طوران يعنى قونجى دوشميان وايچنه صو آلميان هرقالينجه شيدر .

(دريدن اولمن وياخود التى مشينلى بولنمق شرط دكلدر عبادن وقالين چوخهدن دخى اولور . كما فى ص) .

مسحك بوزلمسى : مدتنك انقضاسى ، وقبل الانقضاء دخى خفك آياقدن چيقمسى ، وحتى اكثر قدمك ساقه (قونجه) قدر كلمسى ، ايلهدر .

بوزلدقدن صكره كى حكمى : آبدست باقى ايسه يالكز آياقلرك ييقانمسى ، وباقى دكل ايسه يكيدن آبدست آلنوب آياقلرك دخى ييقانلمسى ، در ،

(بومسائل بوندن صكره صرهسيله تفصيل اولنور) .

مسح على الخفينك دخى سببى ، شرطى ، حكمى ، ركنى ، صفتى واردر .

سببى : آياقده آبدست اوزره كيلمش خف بولنمقدر .

شرطى : خفك محلّ فرضى ساتر اولمسى ، و ـــ مدت مسحك بقاسيله برابر ـــ صالح مسح بولنمسى ، در .

(صالح مسح اولمق) خفده مانع مسح اولهجق خلل بولنمامق ،

وانكله على التوالى برفرسخ يوريمك ممكن اولمق ، در) [١] . حكمى : مدتى داخلنده انكله نماز قيلمق صحيح اولمقدر . بو ، انك حكم دنيويسيدر . حكم اخرويسى فعل سنت قصد ايدنه كوره ثواب حصوليدر .

ركنى . قدر مفروضى — كه هرقدمك اوك طرفى اوزرنده اوچ پارمق عرضنده اولان محلدر [٢] — فوق الخف مسح ايلمكدن عبارتدر . بو ، انك همده فرضيدر . كما يأتى .

صفتى . رخصت اولەرق مشروع بولنمش اولمسيدر [٣] . جوازينى اعتقاد ايله برابر آياغنى چيقاروب ييقامق كلفتنى اختيار ايدن عزيمتله مثاب اولور [٤] .

مسح على الخفين قـولاً وفعلاً سنت سنيه ايله ثابت [٥]

---

[١] وسيأتى من المؤلف قول آخر .

[٢] كما هو المفهوم من سابع شروط جواز المسح والمصرح به بعد بيان المدة .

[٣] بعضلر : يولجينك قصر صلات ايتمسى كبى (رخصت اسقاط) يعنى عزيمتى مسقط اولان رخصتدر ديمشلر ايسەده اكثر اهل اصول يولجينك افطارى كبى (رخصت ترفيه) اولديغنه قائل اولمشلردركه عزيمتك بقاسيله برابر دفعاً للحرج تخفيف ديمكدر . كذا فى حاشية الطحطاوى . مرآتده مسح متخفف قصر مسافر كبى رخصتك نوع رابعنه مثال كتورلمشدر . دررە باقكز ونواقض مسحك آخرنده كى هامشى دخى اوقويكز .

[٤] يعنى عزيمتله عمل ايتمش اولمق افضليتنده بولنور . چونكه آياق ييقامق خفه مسح ايتمك كبى دكل ، مشقتليدر . اجر ايسە تعب نسبتندەدر .

[٥] بوراسى « جر قراءتنه كوره مسح على الخفين كتاب ايله ثابتدر » ديانلرى رد در ا ه ط . دليلده غايتدر . تتكيم وضوءده ذكر اولنمشدر . سنت ، مشهور اولديغى ايچون انكله كتابه زياده جائزدر . كما فى الدرر وغيره .

واطلاق نصوصه بناءً رجال ونسا ايچون سفرده وحضرده كرك حاجت ومشقته مبنى ، كرك بلاحاجة جائزدر [١]

بحر رائقده ديركه بعض صورده مسح واجب اولمق كركدركه بونلر او جملەدندر . آياقلرى مسحلى ايكن چيقاروب ييقامق تقديرنده صو كفايت ايتامك ، نمازك وقتى كچمك ، عرفه وقفەسى فوت ايدلمك ط [٢] .

مسح على الخفين ــ حقنده اولان أخبار مستفيضه [٣] يه مبنى ــ حدث اصغردن طهارتده يعنى آبدست آلمقده صحيح اولوب (تيممده [٤] و) غسلده يعنى حدث اكبردن طهارتده صحيح اولەماز . زيرا نص حدث اصغر حقنده وارد اولمشدر .

---

[١] تفضيل الشيخين (حضرت ابو بكر وعمر) وحب الختنين (حضرت عثمان وعلى) ومسح على الخفين علامات اهل سنتدر . رضى الله تعالى عنهم ورحمهم أجمعين .

[٢] قال : وهو من خصائص هذه الامة .

[٣] احاديث مشهوره ديمكدر . محشى ديركه حفاظ حديثدن برطاقم ذوات : مسح حديثى متواتردر . ديديلر كما فى فتح البارى . حسن بصرى حضرتلرى « اصحاب رسول اللهدن (صلى الله تعالى عليه وسلم) يتمش كيمسه رسول اللهى خفينه مسح ايدر كوردكلرينى بكا خبر ويرديلر » ديمشدر . كما فى البدائع . فتح البارىده حافظ ابن حجر برندن نقلا سكساندن زياده صحابەيى خفينه مسح ايدر كورديككنى ذكر ايتمشدر . عشرهٔ مبشرة او جملەدندر . ابن عباس وابو هريرة وعائشه رضى الله تعالى عنهم حضراتندن مسحك انكارينه دائر روايت اولنان سوزدن حضرات مشار اليهمك رجوع ايتدكلرى صحيحدر . كما فى النهاية وغيرها اه .

[٤] چونكه مانحن فيه اولان طهارتدن طهارت مائيه مقصود اولديغى محشى مرحوم مبدأ مدت بحثنده ذكر ايتمشدر .

برده رخصت كلفته مبنى اولوب اوده تكرر ايله‌در . حدث اكبر اوقدر متكرر اولمديغيچون انده كلفت يوقدر . بناءً عليه حدث اكبردن طولايى تيمم ايدن متخفف يولجى [١] بعد التيمم حدث اصغره مبتلى اوله‌رق آبدست اعضاسنه كافى صويى بولمق واستعمالنه قادر اولمق تقديرنده خفلرينى چيقاروب آياقلرينى ييقامق لازم كلور . حدث اكبره‌مبنى آياقلرندكى خفلره مسح ايلمك صحيح اوله‌ماز [٢] .

مسح على الخفينك جوازى ايچون يدى شى شرطدر :

(شرط اول) خفلرى آبدستده آياقلرى ييقادقدن صكره كيمش اولمقدر . ولو حكماً ييقامش يعنى آياقلرنده ، ياخود انلرك برنده ، اولان معذوريته مبنى صارغى اوزرينه مسح ايليه‌رك خفنى كيمش بولنسون (چونكه مسح جبيره دخى غسل حكمنده‌در) . وياخود آبدستى ترتيب مسنوننه مراعات ايتميه‌رك آلمش اولمق حسبيله اولا آياقلرينى ييقايه‌رق ، واكمال وضوءندن اوّل آبدسته منافى برحال كنديسندن صادر اولميه‌رق . خفلرى كيمش اولسون .

---

[١] يولجينك تخصيص بالذكر اولمسى يولجيلقده فقدان‌ما غالب اولديغندندر. يوقسه مدار مسئله فقدان‌ما اوزرينه در ا ه ط .

[٢] حدث اكبر حالنده صورت مسحى صاحب كافى اولان حافظ الدين النسفى تقريباً للمتعلم شويله تصوير ايتمشدر : آبدستلى وآياقلرى مسحلى ايكن مبتلاى حدث اكبر اولان كيمسه يان ياته‌رق ياخود آياقلرينى يوكسلك برشى اوزرينه اوزادرق ييقانوبده خفلرى اوزرينه مسح ايتمك صحيح اوله‌ماز . ط .

(شرط ثانی) خفلر آیاقلری طوپقلر ایله برابر هرطرفدن اورتیجی اولمقدر . قیصه قونجلی اولان خفلرك قونجی بالاسندن طوپقلرك كورینور اولمسی ، وآیاغه كییلان شی مركوب واسقارپین كبی طوپقدن اشاغی‌یه اولوبده اوستنه عبا وچوخه مثلی قالینجه برشی دیكیلەرك طوپقلرك اوصورتله اورتلمش بولنمسی ، صحت مسحه ضرر ویرمز .

(شرط ثالث) آیاق انلرك ایچنده اولدیغی حالده مشی معتاد ایله علی التوالی برفرسخ (۳ میل) ودها زیاده یوریمك ، وعلی قولٍ قطع مسافهٔ سفر ایتمك ، ممكن اولمقدر . بناءً علی هذا جام ویا باصمه یاخود دمیر ویاتحته كبی (یا انك ویاخود ایچنده كی آیاغك مشی مذكوره تحمل ایده‌میه‌جكی) شیدن معمول اولان خف اوزرینه مسح ایتمك صحیح اوله‌ماز .

(شرط رابع) خفلرك هربری طوپقدن آشاغیده هرنره‌سی اولور ایسه اولسون ولو تحت القدم [۱] ویا اوكجه‌ده بولنسون [۲] خرق كبیر دن یعنی آیاق پارمقلرینك كوچكیله اوچ پارمق مقداری خللدن (دلیك ، ییرتق ، سوككدن) خالی اولمقدر [۳] .

خلل اوچ طرفده اولوبده پارمقلر كورنمك صورتنده

[۱] وقیل الخرق تحت القدم لایمنع مالم یبلغ اكثر القدم ا هـ ط .

[۲] وقیل ان كان یخرج اقل من نصف القدم لایمنع والا منع . ط .

[۳] محل مشی او اولدیغیچون بونده آیاق پارمقلری معتبردر . پارمقلرك بتشیك ویا آچیق اعتبار اولنمسنده اختلاف اولنمشدر . ص .

اعتبار پارمغك مقدارينه دكل ، ذاتنه‌در . حتى آياغك باش پارمغيله انك يانده كى پارمق كورنسه ــ كه مقداراً اوچ كوچك پارمق ديمكدر ــ ضرر ويرمز .

برده مانع مسح اولان خلل : آچيق اولوبده آياق كورينان ، وياخود آچيق دكل ايسه‌ده يورر ايكن آچيلان ، در . طولانى اولوبده اوچ پارمق صيغه‌جق قدر اولان خرق كبير خفك صلابتى جهتيله يورر ايكن آچيلور وآياق كورينور اولمدقجه ضرر ايتمز .

بر آياغك خفنده اوچ پارمق مقدارندن اقل اولان خلل ديكر آياغك خفنده كى اوقدرجه خلله ضم اولنماز [١] .

بر آياغك خفنده متفرقاً موجود اولان متعدد خلل اكر چوالدوز كيره‌جك قدر ايسه يكديكره ضماً حساب اولنور [٢] انك مادونى ــ ديكش دليكندن معدود اوله‌رق ــ حسابه قونلماز .

(شرط خامس) خفين باغسز اوله‌رق آياقده طوره بيلور درجه‌ده قالين اولمقدر . اينجه‌سى قطع مسافه يه صالح اولهماز .

(شرط سادس) خفين صويك جسده (آياق تنته) وصولنه مانع اوله بيلوب آلديغى همان نشف ايله آياغه ايصال ايدر اولمامقدر .

[١] بخلاف النجاسة المتفرقة فى خفيه أوثوبه أوبدنه أو فى المجموع وبخلاف انكشاف العورة فإنهما يجمعان اﻫ ط .

[٢] هذا هو المشهور فى المذهب ، وذكر فى خزانة الفتاوى والتوشيح عن ابي يوسف أنه لاتجمع الخروق سواء كانت فى خف أو خفين اﻫ ط .

(شرط سابع) هر آياقده اوك طرفدن الك اك كوچك پارمغيله لااقل اوچ پارمق مقداری بر خلقةً موجود اولمقدر [١] تاكه محل مسحدن فرض اولان مقدار تحقق ايده بيلسون [٢].

ايمــدی آياغنك اوك طرفی مفقود اولان كيمسه هرنقدر اوكچه طرفی موجود اولسه‌ده خفه مسح ايده ميوب آياغنی يقامق لازم كلور .

غسل ايله مسح اجتماع ايتميه جكندن آياغنك بری بوحالده اولان كيمسه ديكر آياغی تام وصاغلام دخی اولسه انك اوزرنده كی خفه مسح ايده‌ميوب انی ده يقار .

آياغنك بری فوق الكعب مقطوع ايسه اندن غسل ساقط اولمغله صاغلام ، ويا محلّ مسحی موجود ، اولان ديكر آياغنده كی خفه مسح ايده بيلور .

مقيم اولان يعنی يولجی اولميان كيمسه بر كون وبر كيجه (٢٤ ساعت) ومسافر اولان يعنی يولجی بولنان كيمسه اوچ كون واوچ كيجه (٧٢ ساعت) مسح ايدر [٣] .

---

[١] مؤلفك بو مسئله‌ده‌كی افاده‌سی (نتيجة الفتاوی) نك تاتارخانيه‌دن و (فيضيه) نك خانيه‌دن — كه فتاوای قاضيخاندر — اولان نقللرندن اوسعدركه انلر « وان لم يكن من جانب الاصابع شیء وانما بقی مما يلی العقب مقدار ثلاثة اصابع أو اقل أو اكثر لم يجز المسح » ديمشلر در .

[٢] هذا ماتقدمت الاشارة اليه عند بيان ركنه . وسيصرح بفرضيته .

[٣] مسافر كتاب الصلاتده تعريف اولنور . ضدی مقيم تسميه ايديلور .

مبدأ مدت وقت حـــدثدركه خفيني نام آبدست اوزره [١] كيدكـدن صكره حاصل اولان ايلك حدث زمانيدر [٢] . (اندن صكره كرك مسح ايتسون كرك ايتمسون مدت بوحساب ايله كذران اولدقدن صكره ناسياً دخي مسح ايده‌مز . ط) چونكه حدثك آياغه سرايتني خفك ابتداء منع اوراندر . اندن اولى غسل طهارتيدر . [٣] .

مقيم اولان كيمسه مدت مسحي اثناده مسافر اولسه مدتني مسافر مدتنه طولديرر چونكه اعتبار — نمازده اولديغى كبي — وقتك آخرينه‌در .

مسافر اولان كيمسه بركون وبركيجه مسح ايتدكدن صكره مقيم اولور ايسه آياقلريني چيقارر (ييقار) چونكه مسافرته مخصوص اولان رخصت آنسز قالماز .

بر كون وبر كيجه‌دن اكسيك مسح ايتمش ايسه انى تماملار . چونكه مدت مقيم اودر .

---

[١] مراد طهر مائيدر (كرك آبدست ، كرك غسل اولسون) . تيمم خارجدر ط .

[٢] مثلا برمقيم بركون طلوع فجر هنگامنده آبدست آلوب طلوع شمسه قريب خفلريني كيدكدن و او آبدست ايله اوكله نمازيني دخي قيلدقدن صكره كنديسندن حدث واقع اولسه (كيجه ياتار ايسكن چيقارمديغى حالده) ايرتسي كون دخي اوكله نمازي آبدستنده خفينه مسح ايدر . ايكندى آبدستنده آياقلريني ييقار اه عيني على التحفة .

[٣] وقيل من وقت اللبس وقيل من وقت المسح . ص .

مسحك فرضى [١] هر آياغك اوك طرفى اوزرندن ال پارمقلرينك اك كوچكيله اوچ پارمق [٢] مقدارى محلى (فوق الخف) بر كره مسح ايلمكدر [٣] .

آياغك (يعنى خفك) نه التنه و نه اوكجه سنه نه ده يانلرينه و قونچنه مسح ايتمك صحيح اولماز [٤] و مسحده تكرار مسنون دكلدر [٥] .

مقدار مذكور هر آياق ايچون فرض اولمغله بر اياغك اوزرندن ايكى . و ديكر آياغك اوزرندن درت ، پارمق مقدار محلى مسح ايتمك جائز اولماز . ط .

---

[١] بو ، انك عمده ركنيدر . نتكيم ذكر اولندى . محشى ديركه : فرض ، اصل مسح حيثيتندن اعتقادى ، ومقدار حيثيتندن عملى ، در اهـ

[٢] اصح اولان بودر (يعنى اصغر اصابع يد معتبر اولديغيدر) چونكه آلت مسح اصابع يددر . اوچده انك اكثريدر . سنت دخى بو وجهله وارد اولمشدر . ص .

محشى « هر نقدر كندى پارمقلرى اولمسه بيله » ديمشدر .

[٣] مؤلفك متنه نظراً افاده سى بو ، وشرحنه نظراً شو ، در : مسحك فرضى ال پارمقلرينك اك كوچكيله اوچ پارمق مقداريدر ومحل مسح هر آياغك اوك طرفنك اوستيدر وبركره مسح اولنمقدر .

[٤] حضرت على كرم الله تعالى وجهه : اكردين رأى ايله اوليدى خفك التى مسح ايتمك اوستى مسح ايتمكدن اولى اولوردى بيورمشدر . فى الواقع خفك التى يره كلديكيچون محل اصابت أوساخ اولديغندن مسح اولنمغه احرادر . عاقله لازم اولان شرعه اتباعدر . امام ابو حنيفه حضرتلرى دخى : بن اكر رايه قائل اوليدم بول اوزرينه غسلى لازم قيلوب منى يه آبدستى كافى كورر ايدم چونكه بول اتفاقاً نجسدر منينك نجاستى ايسه مختلف فيهدر وقادين قسمى اضعف اولديغيچون ميراثده اركك قادينك نصف مأخوذينى ويرر ايدم . بيورمشدر اهـ من ط باختصار .

[٥] نتكيم (سنن وضوء) ك اون اوچنجيسنده ذكر اولندى .

هر آياغك محل مسحندن اومقداريه بر بز(وياسونكر) پارچه سيله ياخود اوزرينه صو دوكمك ايله دخى ايصلانسه جائز اولور . ولكن انكله سنت حاصل اولماز تتكيم خفك هرطرفنى مسح ايتمكله دخى مطلوب حاصل اولسه‌ده سنت يرينه كلمش اولماز .

ذكر اولنان اوچ پارمق محلى بر پارمق ايله اوچ كره‌ده مسح ايلمك — هر دفعه‌سنده يكى صو آلمق وايكنجى دفعه‌ده ايلك دفعه مسح ايتديكى محلك غيرى‌يى مسح ايتمش اولمق شرطيله — [١] جائز ايسه‌ده مخالف سنتدر .

مسح على الخفينك سنتى كيفيتنده مبين اولديغى اوزره : پارمقلر آچيق (يعنى آرالق) اولديغى حالده النى اياغك اوجندن خفك اوزرينه قويوب قونجنه طوغرى طوپقلرى آشيررق چكمكدر [٢] .

اكر مسحه قونجدن باشلار وياخود خفك اوستنه عرضاً مسح ايلر ايسه صحيح ، وفقط مخالف سنت ، اولور .

مسح على الخفينى شردرت شيئك برى بوزار : [٣] .

(١) آبدستى بوزان هر شى [٤] .

---

[١] قال : و الا ، لا .

[٢] خفك هم التنى وهم اوستنى مسح ايتمك برجه مستحب دخى دكلدر . قال ط : والسنة عندمالك والزهرى والشافعى مسح أعلى الخف وأسفله .

[٣] انلرك اوچى متفق عليهدر ، برى مختلف فيهدر . كا ستفهمه .

[٤] انلر (نواقض وضوء) ده تعداد اولنمشدر . مسح خلف اولمغله

(٢) خفى آياقدن چيقارمق [١] .

چيقمق چيقارمه‌نك مطاوعى اولمغله ناقض مسح اولمقده او دخى اڭا مساويدر . ايكى آياق حكم طهارتجه عضو واحد اولديغندن برينك ييقانمسى لزومنده ديكرينك دخى ييقانمسى لازم اولمغله ناقض مسح اولمقده خفك برى چيقمق دخى كافيدر . اكثر ايچون حكم كل اولمغله آياغك اكثرى خفك قونجنه قدر چيقمق دخى كاملا آياق چيقمق حكمنده‌در . محل مسح مكانندن مفارق اولمش ديمكدر .

صدرقدم ، موضعنده قالدقجه طوپقك اوينار اولمسى مسحى نقض ايتمز .

طهارت كامله اوزره كيديكى خفلرك اوزرينه (مثلا) چزمه كيه‌رك بعد الحدث آلديغى آبدستده چزمه‌لره مسح ايلمش اولدقدن صكره چزمه‌لرى آياغندن چيقارمقله خفلرينك مسحى منتقض اولميوب آبدست آله‌جق اولدقده آياقلرينى چيقاروب ييقامق لازم كلميه‌رك خفلرى اوزرينه مسح ايلمك كافى اولور . تسكيم بهجة الفتاواده مذكوردر [٢] .

اصل بوزيلور ايسه خلفك دخى حكمى قاليوب تجديد وضوءده مسح دخى تجديد اولنور .

مؤلف مسحه (بدل) تعبير ايتمش ايسه‌ده (بدل) : اصله قدرت وار ايكن جائز اولميانه‌در . بوايسه اصله قدرت ايله برابر جائز اولديغندن خلفدر . بدل : تيممدر . أفاده ط.

[١] مانعك زوالنه مبنى حدث سابق قدمه سرايت ايتمش اولوركه حقيقتده ناقض اودر . نقض مجازاً سببى اولان نزعه نسبت اولنمشدر . بعد المسح خفده خرق كبير حادث اولمق دخى بوحكمده‌در .

[٢] خلاصه‌سى : طهارت ايله برى بر اوزرينه كيلمش مسحك بعد الحدث اوزرنده‌كى چيقاريلوب التنده‌كى اوزرينه مسح اولنسه جائز اولور .

(٣) مقيمه ومسافره كوره مدت مسح منقضى اولمق . [١]
(٤) خفك ايچنده ايكى آياقدن برينه ــ ياتمامنه ويا اكثرينه ــ
صو اصابت ايتمك [٢] .
بونلردن اوچ صكره كيلرده (آبدست وار ايسه وزلميه جقندن) يالكز آياقلر ييقانور . بقيه وضوءى اعاده لازم دكلدر .
(اولكى صورتده تجديد وضوء اولنوب مدت مسح باقى ، وخف خلل مانعدن برى ، ايسه انلره مسح ايديلور) .
مدت مسحك انقضاسى صورتنده خفلر نزع اولنوب آياقلرك ييقانمسى لزومى شدت برد سببيله آياغك تماماً ويا جزءاً تلفندن خوف اولنمديغى تقديرده‌در . اوخوف اوزرينه اولان كيمسه مدت مسحنك انقضاسيله خفلرينى آياقلرندن چيقارميوب امين اولنجه قدر مسحه دوام ايدر .

---

[١] مدت مسح اكر نماز ايچنده نهايت بولور ايسه اونماز فاسد اولور . صو وار ايسه يالكز آياق ييقانمق وصو يوق ايسه تيمم اولنمق لازم كلور .

[٢] محشى ديركه بو ، مسحك (رخصت ترفيه) اولديغنه مبنيدركه عزيمت دخى مشروع ديمكدر . زيلعى بونك اوزرينه كيتمش وانى عامهٔ كتبدن نقل ايتمشدر . برهان الحلبي ودرر محشيسى نوح افندى دخى بوني تقويه ايلمشدر . مسحك (رخصت اسقاط) اولديغنه قائل اولانلرجه بوندن مسح منتقض اولماز (وبو ، غسل عد اولنماز) زيرا قدمك خف ايله استتارى حدثك قدمه سرايتنى بالاجماع منع ايدر . اوحالده آياق طهارتي اوزره قالوب اوصورتله واقع اولان غسل معتبر اولمامش اولور . بوكا مبنى متون سائرهده مسحك نواقضى اوچ عد اولنمشدر اهـ مختصراً . مسحك بيان صفتى محشنه باقكز .

ظاهر متون صفت مسحك دخی بقاسیدرکه خفلرك یالکز اوزری مسح اولنور . معراج الدرایه [١] ده : جبیره طرزنده قابلایو مسح ایدر دیمشدر . (معتمد علیه اولانده بودر . ط)

دردنجی صورتده غسل ایله مسحی جمع ایتمش اولماق ایچون آیاغك ایکیسنی دخی خفلردن نزع ایله یقاوق لازم کلور .

تکلف ایدوبده آیاقلرینی خفلری چیقارمدین یقایه بیلور ایسه اوده کافی اولور .

مدت مسح ارتق بوغسلدن صکره کی حدثدن اعتبار اولنور .

مسح علی الخفین خلاف قیاس اوله‌رق ثابت اولمغله بشقه سنه مقیس علیه اوله‌میه‌جغندن باش کسوه‌سنه (مثلا فسه وصاریغه) وال کسوه‌سی دیمك اولان الدیون اوزرینه ویوزده‌کی نقابه مسح ایتمك جائز اوله‌ماز .

— جبیره یه وعصابه یه وامثالنه مسح —

قیرق اوزرینه باغلانان تحته صارغی یه (جبیره) ویاره اوزرینه باغلانان بز صارغی یه (عصابه) دییه جکز [٢] .

---

[١] ٧٤٩ تاریخنده متوفی قوام الدین الکاکینك هدایه شرحیدر .

[٢] جبیره نك ده عصابه سی اولور . چیققجی یه تفعیلدن اسم فاعل صیغه سیله (مجبر) تعبیر اولنور .

كرك بونلره ، كرك موضع عذر اوزرينه وضع اولنان پموق وساقز كبي شيلره وعلاجلره عند الضروره مسح اولنور . ايمدى :

قان آلديررق ويا سولك طوتنەرق ياخود سائر صورتله يارەلنەرك وياچبان چيقارەرق وياخود كميكى قيريلەرق ويا اينجينەرك صارغى صاران وياصارديران كيمسه عذرى آبدست اعضاسنده ايسه آبدست آلور ايكن وياخود هر نەسنده اولور ايسه اولسون غسل ايدر ايكن اوراسنى نه صيجاق ونه صغوق صو ايله ييقامغه ويامسح ايتمكه قادر اولەماز ايسه [١] انك اوزندەكى شيئه بر كره مسح ايدر .

حضرت نبىّ اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز أحد وقعەسنده آلدقلرى يارەنك صارغيسنه مسح ايدر اولمشلر وحضرت على يه خيبرده بيــلك كميكى قيرلديغنده صارغى اوزرينه مسحى امر ايتمشلردر .

مسحك مدارى تخفيف اوزريه اولديغندن انده مرهٔ واحده كافى اولوب تكرار لازم اولمديغى كبى [٢] استيعاباً مسح فساد جراحەيى مؤدى اولمامق ايچون صارغينك جميع جزءنى مسح

[١] غسل ويا مسحه صويك صغوغى ضرر ويرر ايسه تسخينى لازمدر . على قولٍ صيجاق صو استعمالى مشقت اولديغيچون واجب دكلدر . اولـكيسى (يعنى وجوب) ظاهردر اهـ بحر .

[٢] تكرار سنن وضوءده (١٣) ذكر اولندي . على قول باشدن ماعداده مسح تكرار اولنور . باشك مسحنده اتفاقا تكرار يوقدر . باشك بر ربعى ظاهر قالمش ايسه انى مسح ايدر . والاعصابەيي مسح ايلر .

ايتمك دخی لازم اولمايوب قسم اكثرینی مسح ايلمك كافيدر .

صارغی‌یی چوزمك ضرر ویردیكی حالده عذر محلنك اطرافندن صارغی التنده قالان يرلری يیقامق لازم اولمیوب صارغینك طولاندن جسدك آچيق قالان يرلرينی مسح ايتمك دخی كافيدر .

اكر صارغی‌یی چوزمك ضرر ویرمز ايسه چوزب اورالرينی يیقار وعذر محلی مسح ايدر . مسحك ضرری اولور ايسه ايتمز .

جبيره وعصابه كبی شيلره مسح خفين اوزرينه اولان مسح كبی مدت معينه ايله موقت اولميوب برء حصولنه دكين امتداد ايدر [١] .

صحت مسح ايچون انلر طهارت اوزره (يعنی آبدستلی اولەرق) صارلمق مشروط اولماز .

بر آياغی يیقاديغی حالده ديكر آياغنك صارغيسنه مسح جائز اولور . قبل البرء صارغی ساقط اولمغله مسح باطل اولماز [٢] .

قيام عذره مبنی حدث اصغر واكبر بو بابده مساويدر .

---

[١] (برء) جزء وزننده ايلك وعافيتدر .

[٢] اما عن برء ساقط اولورسه عذر زائل ديمك اولمغله مسح باطل اولور . ياره ايی اولوب صارغی ساقط اولماز ايسه مسح ينه باطل اولور . شوقدركه بو مسئله صارغی‌یی چوزمك هنوز التيام بولان يرەيه ضرر ايتامك قيديله مقيد اولمق كركدر اهـ ط .

بر صارغی‌یه مسح ایتدکدن صکره انك اوستنه بر صارغی دها باغلاسه اکا مسح ایدر .

انی چیقاردقدن صکره التنك مسحنی اعاده ایتمز .

ماتحتنك ایصلانمسیله صارغینك مسحی باطل اولماز .

بعد المسح صارغی‌یی دکیشمك جائز اولور . دکیشمکله مسحی اعاده واجب اولماز . اعاده افضلدر .

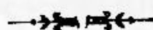
(بومسئله لرده مسح علی الخفین فرقلیدر) [*] .

کرك جبیره وعصابه اوزرینه ، کرك باشه ایدیلان مسح آبدست کبی طهاره بالماء وجزء وضوء دیمك اولمغله محتاج نیت دکلدر .

خفلر اوزرینه ایدیلان مسح دخی قول اظهرده بویله‌در .

علی قول انده تیمم کبی نیت شرطدر .

طرناغی قوپوب ویا بر بشقه درد حاصل اولوب اوزرینه علاج قومق یاخود ساقز یاپشدرمق ویا اود درابسی کبی بر شی وضع ایلمك صورتنده الوك آبدستده نزع واخراجی مضر ایسه اوزرلرینه صو اوغرادر . صو امراری دخی مضر اولور ایسه انلره مسح ایدر . مسح دخی مضر ایسه ترك ایدر ، ضرورتلر کندی مقدارلریله مقدر اولور . نتکیم تمام احکام وضوء فصلنده نظیری کذران اولمشدر . (فی ص ٧٣) .

---

[*] الا ماتقدم من مسئلة الجرموق المنقولةعن بهجة الفتاوى .

ــ أحوال نساء ــ

(حيض) و (نفاس) و (استحاضه) اسملريله اوچ نوع احوال نسا واردر .

حيض [١] : كبه لكى ، وخروج دى موجب خستهلكى ، [٢] اولميان وسن اياسه ايرميان بالغهنك رحمندن (يعنى دول بتاغى تعبير اولنان موضع سفلىّ داخليسندن) ظهورايدن دمدر .

محشى ديركه بوتعريف حيضك أنجاسدن عداولنمسنه كورهدر [٣]

---

[١] حيضك لغت معناسى سيلاندر « حاض الوادى » دينوركه سال معناسنهدر . ص . اغاجدن صمغ احمر ظهورنده « حضت الشجرة » دينور طاوشان كبي بعض حيواناته نسبت اولنان حيض دخى سيلان معناسنهدر . أفاده ط . حيضه (قرء) دخى دينور جمعى قروء كلور .

[٢] مطلق مرض مراد اولمديغنه اشارتدر . چونكه سليمة الرحم اولان قادينك خسته لكى حيضه مانع اولماز اه ط . رحمنده ياره وياچيبان اولمق كبي خسته لكه مبنى كلان دم ، حيض دكلدر . زيلعينك افادهسنه كوره قيدمذكور نفاسدن دخى احترازدر . زيرا نفساء اولان قادين مريضه حكمندهدر حتى تبرعاتي ثلثدن معتبردر .

[٣] دمك نجس اولديغنده شبهه وشقاق اولمامقله برابر حيض نسوان أحداثدن اولمق تحقيقدر . حيضك أنجاسدن اولمديغى شونكله مستدلدركه نجاستك ازالهسى صلاته دخولى اباحه ايدر . بونك ازالهسى وحتى حائضك اغتسالى ايسه صلاتى اباحه ايتمز . وبوكا تعلق ايدن اكثر احكام أحداثه مختص اولان احكامدر كذا قيل . وهو شئ كتبه الله تعالى على بنات آدم .

أحداثدن اولديغنه كوره شويله تعريف اولنور : (حيض) مدت معلومه امتداد ايدن مانعيت شرعيه‌در [١] .

قادينلرده بر سن بلوغ وبرده سن اياس واردر . مبدأ سن بلوغ طقوزدر [٢] منتهاى سن اياس اللى بشدر .

بلوغه ايرنه (بالغه) دينلديكى كبى سن ايامسه وارانه دخى (آيسه) تعبير اولنور .

برقيز طقوز ياشندن اعتباراً حيض كوررك بالغه اوله‌بيلوركه قادينلك ياشنه وارمش ، واركده مقارنتده كبه قالمق استعدادنده بولنمش ، اولور . اللى بشى كچامك اوزره [٣] ياشلاندقده حيضدن كسيله‌رك آيسه اولوركه ارتق كنديسنده كبه قالمق اميدى واستعدادى قالمامش بولنور [٤] .

حيض كورنه (ذات الحيض) وبالفعل حيض اوزره اولانه

---

[١] اومدتك اللى اوچ كون واوچ كيجه‌در . الى هنا كلامه . اعتبار مذكور نفاسك واستحاضه‌نك تعريفلرنده دخى جاريدر . كما ستراه .

[٢] اركككده مبدأ سن بلوغ اون ايكيدر . قيرده واوغلانده منتهاى سن بلوغ اون بشدر . اركككده اثر بلوغ : احتلام واحبالدر . قادينده اثر بلوغ : حيض وحبلدر . مبدأ سن بلوغه واروبده اثر بلوغ ظهور ايتميان اوغلانه (مراهق) وقيزه (مراهقه) دينور . منتهاى سن بلوغه وارمشيكن كنديسنده آثار بلوغ ظاهر اولميان قيز واوغلان حكماً بالغ عد اولنور .

[٣] چونكه بعض نسوان دها اول آيسه اولور . اللى بشدن صكره قادينلر هپ آيسه‌درلر . الا ماشاء الله تعالى .

[٤] ايس دخى موازنى بولنان يأس كبي نوميد اولمقدر . لساننزده بومادەلردن برينك مصدرى وبرينك اسم مفعولى استعمال اولنمقده‌در .

(حائض) دينور . جمعلرى : (ذوات الحيض) و (حوائض) كلور. (طامث) دخى حائض معناسنه در .

مدت حيضك اقلى : كيجه لريله برابر اوچ ، اوسطى : بش ، [*] اكثرى : اون ، كوندر .

اوچ كوندن اكسيك واون كوندن زياده اولمامق اوزره اودم قادين قسمنك بلوغندن اعتباراً باشلايوب سن اياسه قدر — كبەلك كبى برعارضه اولمدقجه — هر آى عادت ايتديكى كونلرده كلور . بعضاً تخلفده ايدر .

مدت حيض ايچنده دمك على الدوام كلمەسى شرط اولميوب انقطاعى دخى نزولى كبيدركه سيلان حكمندەدر . وبياض خالصدن ماعداده كلان دمپ دم حيضدر .

قادين قسمى كبه قالديغندن اعتباراً عادت الهيه باب رحم منسد اولمق اوزره جارى اولمغله كبەلر حيضدن خاليدرلر . وضع حملى متعاقب نفاسه مبتلى اولورلر .

نفاس : قادينىدن وضع حملى متعاقب ظهور ايدن دمدر .

حدث اولمق اعتباريله (نفاس) : عقب ولادتده خروج دم سببيله اولان مانعيت شرعيەدن عبارت اولمق اوزره تعريف اولنور .

ولدك قسم اكثرينك خروجى دخى ولادت حكمندەدر .

---

[*] أوسط الحيض مما انفرد المؤلف بذكره لاتكاد تجده مذكوراً في كتب القوم .

مستقیماً نزولنده اعتبار صدره ، ومنکوساً نزولنده اعتبار سرّه‌یه (کوبکه) ، در [۱] .

نفاس اوزره ولان قادینه (نفساء) تعبیر اولنور که لخوسه دیمکدر . جمعی : (نفساوات) و (نفاس) در .

مدت نفاسك اکثری قرق کوندرکه اندن زیاده سورمز . **اقلی ایچون** حد معین یوقدر .

چونکه نفاسك رحمدن نزوله دلالت ایتمك اوزره ولادتدن فضله اماره‌یه احتیاج یوقدر (حیض ایسه اوچ کون امتداد ایتمکدن بشقه انك رحمدن نزوله دلیل اولمدیغندن حیضك اقلی اوچ کون اعتبار اولنمشدر . لکن مجرد رؤیت دم ایله قادین مبتدأه دخی اولسه نمازینی ترك واورجنی تأخیر ایدر . زوجی دخی اکا یاقین اولماز . ط .)

اعضاسی بلورمش اولان دوشوك [۲] دخی اولسه وضع حمل دیمك اولمغله قادین نفاس کورر ومعتده ایسه عدتی منقضی اولمش اولور . وجاریه ایسه (افندیسنك ادعاسیله) ام ولد اولور

---

[۱] ولدك منکوساً نزولنه یعنی ترس کلمسنه لغت عربیه‌ده (یتن) . تعبیر اولنور : وضعته یتناً . یاخود : ولدته یتناً . و « أیتنت المرأة » دینورکه قادین چوجغی ترس طوغردی دیمکدر . قال الشاعر :

فجاءت به یتناً یجر مشیمة * تسابق رجلاه هناك الانامِلا .

[۲] مستبین الخلقه اولیان دوشوك برشی دکلدر . کوریلان دم اکر اوچ کون دوام ایدر واکا طهر تام دخی تقدم ایلر ایسه حیضدر والا استحاضه‌در . کذا فی نقل الفیضیة عن الدر .

وولادته معلق يمينى اولان حانث اولور [١] .

بعد الوضع (شاذ اولەرق) دم كورميان قادين قول امامين اوزره نفساء اولمامغله [٢] اكا آنجق آبدست آلمق ، وعند الامام احتياطاً غسل ايتمك لازم كلور . (نواقض وضوءك ايكنجيسنه باقكز) .

استحاضه : قادينلدن حيضه كوره اوچ كوندن اكسيك وياخود اون كوندن زياده كلان ونفاسه كوره قرق كونى كچن دمدر [٣] .

حدث اولمق اعتباريله استحاضه : حيض ونفاس خارجندەكى دم سببيله اولان مانعيت شرعيەدر .

كبەدن وآيسەدن وصغيرەدن يعنى طقوز ياشنه كيرميان قيز چوجقندن كلان دم دخى استحاضەدر [٤] .

استحاضه اوزره اولان قادينه (مستحاضه) دينور .

ايكى حيض ارەسنده [٥] اولان طهرك (تميزلكك) اقلى

---

[١] ولكن وارث ومستحق وصيت اولماز . اسم ويرلمز . وعلى وجه السنه غسل ايدلمز ونمازى قيلنماز . س مع ط . والدميت كندى حقنده دكل ايسەده غير حقنده ولددر . كما فى كتاب الايمان .

[٢] اكا غسل لازم كلمز وانك اورجى (وار ايسه) باطل اولماز . چونكه بونلر حقيقت نفاسه تعلق ايدر . نفاس ايسه (فرضمزده) موجود اولمامشدر . قياس اولانده بودر اه ط .

[٣] زاد فى الاصل مانصه : أوزادعلى عادتها وتجاوزا كثر الحيض والنفاس . واكتفينا عنه بما سيأتي قبيل المحيرة . واستوفيناه عند ذكر الاعذار .

[٤] على قول صغيرەدن كلان : دم فساددر . استحاضه دكلدر . ط .

[٥] أو بين النفاس والحيض . كما فى الدر ط .

اون بش كوندر [١] اكثرى ايچون حد يوقدر. بعضاً برقادين برسنه‌دن زياده طهر [٢] حالنده بولنه بيلور [٣].

مكركه مستحاضه اوله‌رق بالغه اولمش اوله اكا عادت نصب اولنه‌رق: حيضى اون كون وطهرى اون بش كون ونفاسى قرق كون تقدير اولنور.

ايام عادتى اولوبده دم، معتادى تجاوز ايدرك حيض ونفاسك حد اكثرلرندن زائد اولور ايسه عادتى اوزره ابقا اولنوب زائدى استحاضه اولور.

عادتنى اونودر ايسه اكا تفعيل بابندن اسم فاعل صيغه سيله (محيره) تعبير اولنور. انك اقسام واحكامى مطولاتده‌در.

مؤلف ديركه: حيض فقهك غوامض ابوابندن و: طلاق وعتاق واستبراء وعدت ونسب وحل وطء وصلات وصيام وتلاوت واعتكاف ودخول مسجد وطواف حج وبلوغ كبى

---

[١] لقوله صلى الله تعالى عليه وسلم: أقل الحيض ثلثة واكثره عشرة وأقل مابين الحيضتين خمسة عشر يوما. ص.

[٢] (طهر) قفل وزننده خلاف حيض معناسنه ايسه‌ده معناى اعم ايله خلاف نفاسه دخى اطلاق اولنور كه مانعيت شرعيه‌دن على الاطلاق آزاده‌لك ديمكدر. جمعى أقفال كبى (أطهار) كلور. قال الشاعر.

قوم اذا حاربوا شدوا مآزرهم * دون النساء ولوباتت باطهار
والمتبادر المعنى الاول.

[٣] ويكون عدة زوجة الفار أبعد الاجلين عند الطرفين.

بر چوق احكامه مبنى اعظم مهماتدندر [٥] .

[*] حيضك طلاقه تعلق زوجهٔ مدخول بهايي حال حيضده تطليق : بدعى ، وبعد الحيض وط وقوع بولميان طهرده تطليق : سنى ، اولمسندهدر .

عتاقه تعلقى أمولد جاريه آزاد اولورسه اوچ حيض ايله عدت بكلراولمسندهدر .

استبرايه تعلقى ذات الحيض جاريهنك برحيض ايله استبرا ايديلور .
اولمسندهدر (بو « استبراء » استنجا بحثنده كچن استبرانك غيريدركه رحمك ولددن براءتنه دائردر) .

عدته تعلقى ذات الحيض اولان حرهنك عدتي اوچ ، وجاريهنك ايكى ، حيض اولمسندهدر .

نسبه تعلقى حرهٔ مطلقه اوچ حيض ايله عدت كوردكدن صكره كتوردكى چوجق عدتي انقضا سندن التى آى صكره دخى طوغمش اولسه زوجك نسبنه الحاق اولنماز اولوب دم كورميهرك كتورديكى چوجق ايكى سنه صكره دخى طوغمش اولسه انك نسبنه الحاق اولنور اولمسندهدر .

حل وطء تعلقى حيضدن پاك اولان زوجهيى وطء ايتمك حلال اولوب زوج ايچون اني حيض وطهرى حقنده كى اخبارنده تصديق ايتمك جائز اولمغله حيضنى اخبارده تقربدن امتناع ، وطهرنى اخبارده تقرب ، ايدهبيلمك خصوصلرندهدر .

صلات وصيامه تعلقى قادين قسمى بونلرى حال حيضده ياپميوب حيضدن پاك اولدقدن صكره قيلمق وطوتمق خصوصنجهدر . مسائل حيضى بيلميان قادين صلات وصيامنى انلرك وقت وجوبنده ترك ووقت وجوبه تركنده اقامه ايدركه بونلرك ايكيسى دخى حرام وضرر عظيمدر .

تلاوته تعلقى ظاهردركه حائضه قراءت قرآن حرامدر . دخول مسجد دخى اويلهدر . اعتكاف دخى حيض ايله فاسددر (وكذلك النفاس) .

مس قرآن خصوصنده حيضه حدث اصغر دخى اشتراك ايدر .

حكم جنايتجه فرق اولمقله برابر طواف كعبه دخى اويلهدر . تشكيم اوصاف وضوءده ذكر اولندى .

بلوغ مع العقل مدار تكليفدر وحيض أثر بلوغدر .

حيض ونفاس ايله سكزشى حرام اولور :

(١) نماز .

(٢) اورج .

شرط صحت مفقود اولمغله بونلر حيض ونفاس حالنده صحيح دخى اولماز .

معلوم اولسونكه حيض ونفاس نمازك هم وجوبنى وهم جواز وصحتنى منع ايدر . اورجك يالكز صحت وجوازينى منع ايدر ، وجوبنى منع ايتمز . حرمتدن عدم صحت لازم كلدامكله مؤلف « ولايصحان » قولنى دخى زياده ايتمشدر . وشبهه يوقدركه بر شيئى منع ايتمك انك أبعاضنى دخى منع ايتمك ديمك اولمغله حيض ونفاس حالنده اولان قادينلر سجود تلاوت وسجود شكردن دخى ممنوعدرلر . ط .

(٣) قراءت آيت .

مكركه مشتمل ذكر ياخود مشتمل ثنا وياخود مشتمل دعا اولان آيتى ذكروثنا ودعا قصديله اوقومش اوله ، بوحالده بأس اولماز .

حتى سورهٔ فاتحه‌يى وايچنده معناى دعا اولان سائر آيات قرآنيه دن برينى قرآن قصد ايتميه‌رك دعا طريقيله اوقورسه بر بأس يوقدر . ط .

حكمى وخبرى مشتمل بولنان آيت ذكر قصديله دخى اوقونه‌ماز [*] .

[*] قال الهندواني : لاأفتى بجوازه على قصد الذكر وان روى عن ابي‌حنيفة . كذا فى الاصل .

بر آيتك مادونى حقنده تصحيح مختلفدر . مختار اولان : منعك اطلاقيدر . زيرا حديث شريفده « لاتقرأ الحائض ولاالجنب شيئاً من القرآن » بيورلمشدر نفساء دخى حائض كبيدر .

(٤) مس آيت .

يعنى آيته ال سورملك ، طوقنمق ، كرك كاغدده ، كرك پارهده ، كرك ديوارده يازيلى اولسون . زيرا [لا يمسه الا المطهرون] بيورلمشدر .

مگر بر غلاف ايله مس ايدلمش اوله كه اوغلاف قرآندن وانى حاوى اولان جلد كبى حائلدن آيرى اوله .

قول صحيحده بويله‌در [١] .

لباسك يكى ، لابسه تابع اولديغيچون [٢] انكله آيت طوتمق تحريماً [٣] مكروهدر [٤] .

---

[١] حرق وياغرقدن محافظه مثلى ضرورتلر حكم حرمتدن مستثنادر . قرآنك ترجمه‌سى دخى اصلى حكمنده‌در . آيت ايله مصحفك فرقى شورادهدركه مصحفك يازيدن خالى اولان يرلرينه‌دخى محدث ال سوره مز . مصحفك ماعداسنده ممنوع اولان نفس آيتك مسيدر . آيت ايله تقييد بر آيتك مادونى مس ايتمك ممنوع اولمديغندندر . فتــاواى قاضيخــانك قراءت حربي وذمى بحثنده مذكوردركه : حربي وياذمى قرآن وفقه وأحكام طالبى اولور ايسه اهتدا ايتمك اميدينه مبنى تعليم اولنور ولــكن مس مصحفدن منع ايديلور مكركه غسل ايتمش اوله . اندن صكره منع ايدلمز . ايچنده مصحف اولان خرجه ياصلانمق ياخود يولده‌انك فوقنه بينمك محافظه ايچون اولمدقجه مكروه‌اولوراه ط .

[٢] ولهذا لايجوز أن يفترشه على نجاسة ويسجد عليه اه ط .

[٣] بولفظ تأكيداً زياده ايدلمشدر . محتاج اليه دكلدر . كما قد عرفت .

[٤] اصلده بويله مذكور اولوب محشى مرحوم بونك هدايه‌ده مصحح

(٥) دخول مسجد .

چونكه حديث شريفده « لاأحل المسجد لجنب ولاحائض » بيورلمشدر . نفساء دخى حائض كبيدر .

محشى ديركه مسجدك كعبه‌يه شمولى اولور . بيرام وجنازه نمازكاهلربنه شمولى اولماز . درردہ ممنوعيت دخول عدم ضرورت ايله تقييد اولنمشدر : اوك قپوسى مسجده اولمق كبى برضرورت اولور ايسه دخول ممنوع اولماز [١] .

(٦) طواف كعبه [٢] .

دخول مسجد حرام اولديغى كبى طواف دخى حرامدر [٣] . صحت طواف حدثدن طهارته متوقف اولمديغندن وتعبير ديگر ايله طوافده طهارت شرط كمال اولديغندن گرك اصغر ، گرك اكبر اولسون على الاطلاق حدثدن بلاطهاره طواف صحيح ايسه‌ده شرف بيت معظمه ، وبرمنطوق حديث طواف دخى صلات كبى اولديغنه ، بناءً طوافك بلاطهاره اولانى حرام ، وتفاوت أوصاف

اولديغنى سويله دكدن صكره : « محيطده وجامع تمرتاشيده مصحفى يلك ايله طوتمق عند العامه مكروه اولماز چونكه ممنوع اولان مس ايتمكدر اوده بلا حائل ال ايله بالمباشره اولور ديو مذكوردر . بونلر امام محمددن ايكى روايتدر كما فى النهاية » ديمشدر .

[١] بحر رائقده : قپونك وسكناتك تحويلى ممكن اوله‌مامق قيديله دخى تقييد اولنمق كركدر والا ضرورت تحقق ايده مز . ديمشدر اه كلام المحشى .

[٢] ولو نفلاً . ط .

[٣] قال الكمال المنظور اليه بالذات فى منع الطواف وجوب الطهارة فيه لاكونه فى المسجد حتى لو لم يكن ثمة مسجد حرم عليها الطواف أيضاً . ط .

طواف واختلاف أحداث طائفجه موجب ذبح ويا موجب نحر وياخود موجب صدقه، در [١].

(٧) وقاع [٢].

حيض ويا نفاس حالنده اولان زوجه ويا جاريه سنه وقاع ايدن كيمسه‌يه مستحب اولان: بر، ياخود يارم، دينار [٣] تصدق ايتمك وتوبه ايدوب بردها ايشله مامكدر:

زوج ايچون مباشرت حرام اولديغى كبى زوجه ايچون دخى فعله تمكين نفس ايتمك حرامدر. فراشنى آييرمق لائق اولەماز زيرا فعل يهوده بكزر [٤].

(٨) تحت ركبه‌يه قدر ماتحت السره ايله استمتاع.

---

[١] مكركه طواف ركن ايام نحرده على الطهاره اعاده اولنه نتكيم اوصاف وضوء فصلنده طقسان سكزنجى صفحه‌نك اوچنجى هامشنده كچمش، وكتاب الحجده مستقلاً مذكور بولنمش، در.

[٢] معاملهٔ زوجيه. اكا (وطء) و (مواقعه) و (مباشره) دخى دينور. ج م ع ماده‌سى پك خايبده اولمغله لفظ وقاع اندن مستحسندر.

[٣] (دينار) التون سكه‌در قيمتجه يارم عثمانلى ليراسى ديمكدر. دم سياه ايسه بر دينار وصارى ايسه نصف دينار صدق ايدر ديمشلردر. على قول حيضك اوائلنده ايسه بردينار تصدق ايدر. والا، يارم، كما فى ط. والقولان متقاربان.

بوده او حالده‌كى وطئك حلاليتنى اعتقاد ايتمامك شرطيله‌در. والا اوكيمسه اكفار اولنوب اولنمامق اره سنده‌در. مبسوطده واختيارده وفتح القديرده انك اكفارى مجزوم وخلاصه‌ده عدم اكفارى مصرحدر. زيرا حرام لغيره‌در. ص.

[٤] زاده ط عن البحر. حائضك يتاغنى وخاوليسنى آييرمق وانى سفره‌يه آلمامق شرع يهوددر. شريعت بيضاء سمحه انى مجوز دكلدر.

آيت كريمه‌ده [لا تقربوهن حتى يطهرن] بيورلمشدر . وحديث شريفده « لك مافوق الازار » وارد اولمشدر .

سره وانك مافوقى حلال الانتفاعدر .

حائضك [١] پيشورديكنى ييمك وطوقنديغنى استعمال ايتمك وآرتيغنى ايچمك مكروه اولماز . ط .

حيض ونفاس دمى بونلرك حد اكثرندن صكره منقطع اولدقده [٢] زوجه وجاريه‌يه بلاغسل دخى وقاع حلال اولور . تخفيف طاء ايله [حتى يطْهُرْنَ] قول كريمنه بناءً كه طهر حرمته غايت قيلنمش ديمكدر [٣] .

تشديد طاء وهاء ايله [يطَّهَّرنَ] دخى قراءت [٤] اولنمش اولديغندن خروجاً من الخلاف غسل ايتمدكجه وطء ايتمامك مستحب اولور [٥] .

---

[١] وكذا نفسائك . كما مر قبيل الرابع وفى الخامس .

[٢] انقطاعك ذكرى شرط دكل ، عادت مجراسنده جارى ، در . يا خود بوندن صكره‌كى مسئله‌يه مقابله ايچوندر . دم منقطع اولمسه ده حكم بويله‌در . كما فى المضمرات اهـ ط .

[٣] همده حيض اون كوندن زياده سورمز . دم كرك منقطع ، كرك غير منقطع اولسون . اندن زياده‌سى استحاضه‌در . وطئى منع ايتمز . ديمك كه او مدتدن صكره طهر متحققدر . ط .

[٤] فانها تقتضى التحريم ولولكثيره والحمل الحاصل بالاجتهاد على العشرة لايمنع الاحتمال . ط .

[٥] آيت حيض حقنده ايسه‌ده نفاس دخى اوحكمده‌در . لاشتراكهما فى علة الاذى .

حـــد اكثرك مادوننده تمامعادته مبنى [١] دمك انقطاعنده (زوجه ويا جاريه) مسلمه‌نك وقاعى شواوچ امركبرى اولمدقجه حلال اولماز : ياغسل ايتمش اولميدر . چونكه حد اقلده زمان غسل دخى حيضدن محسوبدر [٢] غسل ايله اندن خلاص اولمش اولور [٣] . بر عذره مبنى تيمم ايدوب انكله نافله اولسون ــ على الاصح ــ نماز قيلمش اولميدر [٤] تاكه تيمم نماز ايچون تأكد ايتمش اوله . (غسلك مؤكده احتياجى يوقدر) . وياخود بعد الانقطاع غسل وتحريمه‌يه وبونلرك مافوقنى اجرايه وقت بولمشيكن غسل ويا تيمم ايتميه‌رك وقت صلات خروج ايتمكله نماز انك ذمتنده دين اولمش اولميدر .

بوحالده وقتك مجرد خروجيله انك وقاعى حلال اولور .

---

[١] يأتي محترزه قبالة هذه الصفحة .

[٢] معلوم اولسونكه زمن اغتسال حد اقل ايچون انقطاعده حيضدن واكثر ايچون انقطاعده طهردن معتبردر تاكه مدت اوندن زياده اولمسون . بوده وجوب صلات وصوم وانقطاع رجعت وحل تزوج حقنده‌در : دم حيض اكثر مدتده منقطع اولنمله رجعت منقطع اولور وغسل ايتمدين دخى آخره تزوج اكا حلال اولور . اقل مدتده انقطاع دم بويله دكلدركه انده غسل وياخود انك مقامنه قائم اوله‌جق شى مشروطدر اهط .

[٣] مدار علت بودر . ارتق قادين وجوب صلاته دكل ، قراءته متعلق احكامجه طاهرات حكمنده‌در . حل وطء دخى جمله‌ء احكامدندر . ط .

[٤] مجرد تيمم بوبابده بالاجماع غسل مقامنه قائم اولماز . على الاصح ط .

زيرا اووقتك نمازى انك ذمتنه مترتب اولمشدركه بوده احكام طهاراتدن بر حكمدر [١] .

اكر وقت ، غسله وتحريمه يه كافى اولميه جق قدر قليل ايسه انك مجرد خروجيله يعنى صو وياتيمم ايله تطهر ايتمدكجه قادينك طهارتنه حكم اولنه ماز . حتى (او وقتك صلاتى اكا لازم اولميوب وقتى اوصورتله كذران اولان نماز) صلات عشا اولديغنه كوره ذمتنه مترتب اولمديغى كبى كنديسى حائضاً صباحلامش ديمك اوله جغندن اوكونك (ايام رمضاندن اولمسنه كوره) اورجى دخى صحيح اوله ماز .

اكر دم قادينك عادتى تام اولمدين [٢] منقطع اولمش ايسه اوچ كونى كچمش وقادين غسل ايلمش دخى اولسه عادتى كذران اولمدقجه زوج انى وطء ايده مز . زيرا عادتى ايچنده حيضك عودتى غالبدر . بناءً عليه عادتنك تمامندن اول ايتديكى غسلك حكم وتأثيرى اوله ماز [٣] .

مسئله يى (مسلمه) قيديله تقييد كتابيه نك يعنى يهود ويا نصارادن

---

[١] يعنى سائر احكام دخى اكا تابع اولور . جمله احكامدن برى ده حل وطءدر اهـ ط .

[٢] هذا محترز ماتقدم فى الصفحة التى قبل هذا .

[٣] ولكن اوقادين بعد الغسل احتياطا نمازينى قيلاروواورجنى طوتار . نماز ايچون وقت مستحبك آخرينه طوغرى تأخير غسل ايتمك اكا واجب ، ودمك انقطاعى تمام عادتندن صكره اولمش ايسه غسلك اوقدرجه تأخيرى اكا مستحب ، اولور اهـ ط .

اولان غير مسلمه زوجه ويا جاريه نك اون گوندن اول عادتی تمام بولمه‌رق حيضی منقطع اولمغله وقاعی حلال اولديغيچوندر . چونكه انلر غسل ايله مكلف دكللردر [١] .

انقطاع دم ايچون حدا كثرده مؤكد مشروط اولميوب انك حداقلده اشتراطی ذكر اولنان ايكی قراءت بيننی توفيقا‌دردر [٢] .

حائض ويا نفساء اولانلر اورجلری قضا ايدرلر . نمازلری قضا ايتمزلر . حديث حضرت عايشه يه بناءً كه : « بز بو حالرك كندمزه اصابتنده صوملك قضاسيله امر اولنور ايدك صلاتك قضاسيله امر اولنماز ايدك » بيورمشدر [٣] ، اجماع دخی بونك اوزرينه‌در [٤] .

---

[١] بو بابده‌كی أقوال مصححه نك برى بودر . برى دخی اهل كتابك اداءً واعتقاداً خطاب شرع ايله مخاطب اولمريدر . بوكا گوره كتابيه نك دخی حكمی مسلمه نك حكمی كبيدر اهط . فتكون منهية عن التمكين كما ان الرجال مأمورون بالاعتزال .

[٢] (حتى يطهرن) قول كريمنده‌كی تخفيف قراءتي بعد الانقطاع وقبل الغسل وطءى اباحه ، وتشديد قراءتي قبل الغسل اني منع ايتمكله تشديد مادون العشره يه وتخفيف عشره يه حمل اولنمشدر . شوقدركه تشديد قرائتك ظاهری دخی محتمل اطلاق اولمغله بزغسلك استحبابنه قائل اولمزدر . قراءت تشديده مبنی اصلا عدم حله قائل اولانه ايكی دليلك ديگريله عملی ترك ايتمش اولمق لازم كلور . بز انلرك ايكيسيله‌ده عامل اولدق . دلائلده اصل اولان دخی اعمال دكل ، اعمالدر اهط .

[٣] وقالت رضى الله تعالى عنها لمن رأت قضاءها : أحرورية أنت . كما فى صحيح البخارى .

[٤] همده نمازی قضا ايتمكده كوچلك واردر . زيرا حيض هرآيده غالباً متكرردر . صوم اويله دكلدر . ط . يعنى حيض برآيی استيعاب ايتمز . نفاس دخی شهر صيامده نادردر .

جنبلك ايله بش‌شى حرام اولور :

(١) نماز . (چونكه آيتده طهارت ايله امر اولنمشدر) .

(٢) قراءت آيت . [١]

(٣) مس آيت . [٢]

(٤) دخول مسجد . [٣]

(٥) طواف كعبه . [٤]

آبدستسزه اوچ شى حرام اولور :

(١) نماز . (چونكه آيتده طهارت ايله امر اولنمشدر) .

(٢) طواف .

(٣) مس مصحف . يعنى قرانه ال سورمك ، ولوكه برآيت اولسون [٥] .

---

[١] حيض ونفاس ايله حرام اولان سكز شيئك اوچنجيسنه باقكز .

« زيد جنب ايكن غسل مراد ايتدكده ثنا قصديله بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين ديمكده بأس وارميدر ؟ الجواب : يوقدر . » فيضيه .

[٢] ذكر اولنان سكز شيئك دردنجيسنه باقكز .

[٣] ذكر اولنان امور ثمانيه‌نك بشنجيسنه والتنجيسنه مراجعت ايدكز .

[٤] ماتقدمه و (اوصاف وضوء) فصلنه مراجعت اولنه .

[٥] حيض ونفاس ايله حرام اولان سكز شيئك دردنجيسنه مراجعت ايدكز. محشى ديركه اعضاء طهارتك (وضوءك) ماعداسيله مس مصحفده ، وقبل تمام الطهاره اعضاء طهارتك ييقانمسيله مس مصحف ايتمكده ، اختلاف اولنمشدر. ممنوعيت اصحدر اه .

(دم استحاضه) ــ كه رحمدن دكل برطمردن آقوب كلسكده‌در وعلامتى رائحه‌سى اولمامقدر ــ بوروندن على الدوام كلان قان كبى أعذاردن اولمغله نمازه مانع اولماز . يعنى تكليف صلات (مستحاضه) دن ساقط اولمديغى كبى آتياً مذكور اولديغى اوزره وقت كاملده مستمر النزول اولمق شرطيله اوحالده قيلنان نمازك صحتنه دخى دم استحاضه مانع اولماز . فرض ونافله اوله‌رق اورج طوتمغه‌ده مانع اولماز . زوجنك انى اوحالده وطء ايلمسى دخى حرام اولماز [*] .

[*] چونكه اذى دكلدر . صحابياتدن حمنة بنت جحش رضى الله تعالى عنها مستحاضه ايمش . زوجى اولان حضرت طلحه رضى الله تعالى عنه انى اوحالده وطء ايدر ايمش . بونى ابوداود وبشقه‌سى اسناد صحيح ايله روايت ايتديلر . امام احمد ونخعى وابن سيرين : « مستحاضه‌نك وطء‌ى خوف عنت (مشقت زنا) اولمدقجه جائز اولماز . » ديمشلردر كما فى ط عن السراج .

ـ أعذار واحكام معذروين ـ

(أعذار) عذرك جمعيدر . نواقض وضوءدن اولان شى [١] دائم ومستمر اولدقجه (عذر) اسمنى آلور [٢] وصاحبنه اركك ايسه (معذور) وقادين ايسه (معذوره) دينور . جمعنده تغليباً : (معذورين) دينلمشدر .

ايمدى : مستحاضه اولان يعنى كنديسندن كلان‌دم مدت حيضك اقلندن اكسيك وياخود اكثرندن زياده بولنان وياخود نفاسى قرق كونى كچن ويا ايكيسنك‌ده اقلنده ايام عادتنى تجاوز ايدرك حيض ونفاسى حداكثرينى آشان ويا كبه ايكن وياخود هنوز طقوزياشنه كيرمدين وياسن ايامه ايردكدن صكره كنديسندن دم كلان قادين (معذوره) اوليغى كبى كنديسنده سلس بول [٣] واستطلاق بطن [٤] وانفلات ريح [٥] ورعاف دائم [٦] وديكمز

---

[١] ناقض حقيقى مراد دركه نجس اولان شيلر ديمكدر . نوم وقهقهه كبي معانى قبيلندن اولوبده طهارت ويا نجاست ايله توصيف اولنميان ناقضلر خارجدر. تتكيم باب الانجاسده محشى تصريح ايتمشدر .

[٢] دوام واستمرارك حدى يوز طقساننجى صفحه‌ده‌در .

[٣] بولك طورميوب كلمسى .

[٤] ايچ كيتمسى .

[٥] يل قاچمسى .

[٦] دائما بورن قانه‌مسى .

پاره اولان كيمسه دخى (معذور) ويا (معذوره) در [١] .
معذورينك حكمى : عذرينى — بلا مشقة طيقامق وياخود نمازى اوطوررق ويا ايما ايدرك قيلمق ايله — حبس ورده قادر اوله‌ماز ايسه [٢] هرفرض اولان نماز وقتنده [٣] آبدست آلوب نمازى اويله‌جه قيلمقدر .
(انلرك طهارتلرى حدثه مقارنتى ياخود حدثك اكاطارى اوله‌بيلمسى جهتيله حقيقى اوليوب طهارت ضروريه‌در) [٤] .

---

[١] محشى ديركه كوز آغريسى وياضعف رؤيتى وياكوز پيسكارنده شيشى اولوبده كوزى دائما صولانان ، وقولاغندن ويا ممه‌سندن وياخود كوبككندن آغرى ايله برشى كلان ، كيمسه دخى صاحب عذردر چونكه بونلر ياره‌دن كلدكلرى ايچون هپ ناقض وضوءدر اهـ .
[٢] اكر بلا مشقه ردينه قادر اولور ايسه رد متعين اولور . وصاحب عذرلكدن چيقار . فرض اولان نمازده ترك قيام ايتمك وحتى ايما ايله قيلمق صورتنده ترك ركوع وسجود ايلمك نمازى مع الحدث قيلمقدن اهوندر . ص مع ط .
[٣] لا لكل فرض ونفل . لقوله صلى الله تعالى عليه وسلم : والمستحاضة تتوضأ لوقت كل صلاة . وهو محكم بالنسبة للحديث الآخر الوارد بلفظ : لكل صلاة . كما تقرر فى موضعه والدليل يشمل سائر الاعذار اهـ ص .
[٤] بناءً عليه بش وقتده آبدست آلملرى وآبدست آلمق ايچون وقتك دخولنه منتظر اولملرى لازم كلور . طقسان اوچنجى صفحه‌يه باقكز .
(فائده) — محشى مرحوم (آداب وضوء) فصلنده طقسان اوچنجى صحيفه‌ده كچن افاده‌سنى متعاقباً ابو السعود المصريدن نقلاً ديمشدركه نفلك فرضدن أفضل اولديغى مسائل ثلاثك برى بودر (يعنى صاحب عذر اولميانه كوره وقتك دخولندن اول آبدست آلمقدر) . ايكنجيسى مديون معسرك اجراسى انظار وامهالندن [*] أفضل اولمقدر . اوچنجيسى سلامك بدءى ردندن [**] أفضل اولمقدر اهـ

---

[*] أى وهو مأمور به فى قوله سبحانه : وان كان ذوعسرة فنظرة الى ميسرة .
[**] أى وهو مأمور به فى قوله تعالى أو ردوها .

بش وقتده آلديغى آبدست ايله ديله‌ديكى قدر فرض ونافله قيله بيلور . فرض نمازلره كوره اوآبدست ايله وقتيه‌يى ادا ايده بيلديكى كبى فائته‌يى (كچمش نمازى) دخى ــ ولوكه ذمتنه زمان صحتنده تعلق ايتمش اولسون ــ قضا ايليه بيلور .

انكله نوافل قيله بيلديكى كبى وتر وصلات عيد مثلى واجباتى وصلات جنازه‌يى دخى قيلار . وطواف كعبه ومس مصحف ايلر .

معذورين ومعذوراتك آبدستلرى كندى عذرلرندن بشقه بر ناقض وضوء حادث اولمدقجه [١] انجق وقتك خروجيله منتقض اولور : صباح نمازندن صكره كونش طوغمق كبى كه او نمازك آبدستى آرتق قالمامش اولمغله بيرام نمازى ويا اشراق ياخود ضحى (قوشلق) نمازلرى ايچون آبدست آلمق لازم كلور .

دخول وقتك وضوء نقض ايچون تأثيرى اولمديغندن بيرام ويا قوشلق نمازلريچون آلمش اولديغى آبدست ايله اوكله نمازينى قيله‌بيلور . على الصحيح [٢] .

[١] حادث اولان ناقض كندى عذرينك نظيرى دخى اولسه نقض وضوء ايدر . مثلا برقاچ چيبانى وياچيچكى اولوبده بر طاقمى آقار اولديغى حالده آبدست آلمش اولسه آقيانى آقدقده دخى آبدستى بوزيلور . نتكيم بورنى دليكلرينك برندن قان كلكده اولديغى حالده آبدست آلوب نمازى قيلار ايكن وقت داخلنده ديكر دليكندن دخى قان كلسه آبدستى بوزلمش اولور . چونكه بو ، حدث جديددر . كما فى الفتح اه ط .

[٢] هذا ماعند الطرفين ، خلافاً لزفر وابي يوسف على اختلاف قوليهما . فان زفر قال : انتقاض وضوء المعذور بدخول الوقت فقط . فيصلى العيد بوضوء الصبح . والثانى قال: بهامعا . فلايصلى الظهر بوضوء الضحى كمالا يصلى الضحى بوضوء الصبح

ناقض وضوءه مبتلى اولان كيمسه عذرى آبدست آلوب نماز قيلەجق‌قدر مدتده منقطع اولمامق اوزره وقت صلاتى استيعاب ايدر اولمدقجه معذور اولماز (صاحب عذر صايلماز) .

عذرك وجه مذكور اوزره جميع وقتى مستوعب اولمسى (استيعاب حقيق) و آبدست آلنوب نماز قيلنه ميەجق درجەده از مدت منقطع اولمسى (استيعاب حكمى) در .

كرك حقيق ، كرك حكمى استيعاب مذكور عذرك شرط ثبوتيدر .

عذرك شرط دوام وبقاسى اواستيعابدن صكره هر نماز وقتنده بر كره اولسون بولنمسيدر [١] .

عذرك شرط انقطاعى يعنى عـــذر منقطع اولمق وصاحبى معذوريتدن قورتلمق ايچون شرط : حقيقةً انقطاعيله برنماز وقتنك كاملاً اندن خالى اولمسيدر .

نسأل‌الله تعالى العفو والعافية بمنه وكرمه .

معذورك قان وايرين وبول كبى عـذرى نجاستندن ثوبنـه (چاشـيرينه) اصابت ايدنى ييقامق عذر قائم اولدقجه واجب اولميوب [٢] درهم مقدارندن زائد اولانى ييقامق دخى ـ مفيد اولمدقجه ـ واجب اولماز .

---

[١] ليعلم بها (اى بتلك المدة) بقاؤه . ص .

[٢] چونـكه حكم حدث ولزوم تجديد وضوء نص نبى ايله معلوم اولمشدر . نجاست ايسه او معناده دكلدركه انده اكا قياس ايده‌لم .

مفيد اولمق : مرةً بعد اخرى اصابت ايدر اولماملق وعلى قولٍ نماز قيلنجه قدر بردها كيرلنمامكدر . أفاده ط .

زيرا نجاستك قليلى معفودر . كثيريده — ضرورته مبنى — قليله ملحقدر . همده ناقض وضوء او ، اولمديغيچون حكماً نجس دخى دكلدر . وهمده امر ثوب امربدندن آكد دكلدر. صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى مستحاضه يه تجديد وضوءى امر ايتمشلرده غسل ثوبي امرايتمامشلردر . بيانك وقت حاجتدن تأخيرى ايسه غير جائزدر اه ط .

* (باب) *

- انجاس واندن طهارت -

مؤلفك بو عنوان ايله عقد ايتديكى بابى بز ايكى‌يه آييره‌رق برينه (أنجاس) وديكرينه (مُطهِّرات) دييه‌جكز .

- أنجاس -

طاهر اولميان‌شيئه (نجس) تعبير اولنوركه (أنجاس) انك جمعيدر. مفردنده اولان لغاتك اشهرى سبب وكتف وزنلريدر [١] .

بونلردن وزن‌اول ايله وزن ثانيجه فرق شودركه وزن اولده اولان يعنى مفتوح الجيم بولنان (نجس) مردارلغى عارضى اولميانه خاص اولوب وزن ثانيده اولان يعنى مكسور الجيم بولنان (نجس) على الاطلاق طاهر اولميان ديمكدركه ذاتى وعارضى‌يه شاملدر. مثلا انسان ترسى (نَجَس) وهم (نَجِس) در . ثوب متنجس يالكز نجِسدر [٢] .

---

[١] رجس‌وفلس وعضد وزنلرنده دخى ملفوظ اولديغنى‌طحطاوى‌يازمشدر.

[٢] اولكيسى تذكيروتأنيثى مساوى في الاصل مصدر وايكنجيسى صفت مذكردر . تاء ايله مؤنث اولور (انما المشركون نجس) « ماء نجس ومياه نجسة » دينور . باب اول ورابع وخامسدن تصريف اولنور .

ويعجبنى قول بعض العلماء الشافعية على ماقرأته فى حلبة الكميت :

وفى سبيل الله عمرى مضى * فى نجس المساء و لم ينجس .

نجسه (نجاست) دخی دینور . نجس ونجاست حقیقی اولدیغی کبی حکمی دخی اولور که (نجاست حکمیه) حدثدن عبارتدر .

نجاست حقیقیه یه (خبث) دخی دینیلوب حدثك جمعی (أحداث) اولدیغی کبی خبثك دخی جمعی (أخباث) کلور .

أحداث وانك أحکامی اولان طهاراتك بیانی کذران اولمغله نوبت بیان أخباثه وانلرك تطهیراتنه کلمشدر .

حدثدن طهارت جنس صلاتده فرض اولدیغی کبی خبثدن طهارت دخی معفو اولمیان مقدارده فرضدر [١] .

وارد اولمشدر که : عبدك قبرده ایلك مسؤل اوله جغی شی طهارتدر وعذاب قبرك هپسی شان طهارته اعتناسزلقدن ونجاستدن وعلی الخصوص بولدن عدم احترازدندر .

(نجاست) قاذورات ومستقذراته منحصر دکلدر . فقها نجاست انواعنی غلیظه وخفیفه اسملربله ایکی قسم ضمننده بروجه آتی تعداد ایدرلر .

(نجاست غلیظه) : انسانك ــ طفل رضیع [٢] دخی اولسه ــ بولی وترسی [٣] ، اتی یینمیان حیوانلرك هم بولی وترسی ، همده

---

[١] واجب فیما دون ذلك . مقیداً کلامهما بالإمکان وبما اذا لم یستلزم ارتکاب ماهو أشد . کما یأتی عن الفتح .

[٢] سوت امن چوجق .

[٣] واستثنی بوله صلی الله تعالی علیه وسلم وسائر فضلاته . وعد ذلك من خصائصه علیه الصلاة والسلام . کما فی الدر المختار .

لعابى ، اتى يينان حيوانلردن طاوق وقاز واوردك ترسى ، بدن انساندن خروجيله آبدستى بوزان شيلر : « قان ، ايرين ، منى ، مذى ، ودى [١]، دم حيض ونفاس ، دم استحاضه ، آغز طوليسى كلان قئ » [٢] شراب ، قان ، ميته نك اتى وخام دريسى .

(نجاست خفيفه) آتك [٣] واتى يينان حيوانات اهليه ووحشيه نك بولى واتى يينميان قوشلرك ترسى (هر ايكى قسم ايچون آتيده تفصيلات واردر) .

آتلرك واسترلرك وحمارلرك ودوه‌لرك وصغيرلرك وماندالرك وقيونلرك وكچيلرك ترسلرى عند الامام غليظه ، وعند الامامين خفيفه ، در [٤] . غلظتى حضرت امام اتفاق ادله‌يه وامامين حضراتى اتفاق علمايه بنا ايلمشلردر [٥] .

---

[١] (منى) ماده‌ٔ توليد اولان مائع معلومدر . (مذى) عند الملاعبه ظهور ايدن رطوبتدر . (ودى) بعضاً بولى تعقيب ايدن بياضدر .

[٢] ناٴعك آغزندن كلان صويك طهارتنى مؤلف نواقض وضوءده ذكر ايتمشدر .

ايچكى قوصمقى آز دخى اولسه نجسدر . صرحوا به فى الخمر ولا فرق بينها وبين غيرها من المسكرات فيما عدا لزوم الحد فى المختار كما يأتي .

[٣] مؤلفك سياق افاده‌سى بول حمار واستره دخى شامل ايسه‌ده بول حمارك قسم مغلظدن اولديغنى آتيده (صفحه ٢٠٢) در مختاردن نقلاً ذكر ايتمشزدر . اناندن متولد اولان بغالك بولى دخى بول حمار حكمنده‌در . تسكيم سؤرى دخى اويله‌در كما تقدم فى ص ٣٦ .

[٤] مؤلف آتيده قول امامينى راجح كوستر مشدر . (٢٠٤) .

[٥] نجاستى حقنده ادله‌نك اتفاق ايتديكى شى عند الامام مغلظدر . كرك اختلاف علما وعموم بلوى اولسون ، كرك اولسون . ادله اتفاق

غلظت وخفت كيفيت تطهير اعتباريله دكلدر . يعنى برقسم نجاستك تطهير وازالهسى عسرتلى اولديغيچون انلره (غليظه) وبرقسمنك تطهير وازالهسى سهولتلى اولديغيچون انلره : (خفيفه) اسمى ويرلمش دكلدر . بلكى غلظت وخفت وتعبير ديگر ايله تغليظ وتخفيف مانع صحت صلات اولوب اولميان مقدار اعتباريلهدر [١] . شويله كه از مقدارى معفو اولانه (نجاست غليظه) ياخود (نجاست مغلظه) وچوق مقدارى معفو اولانه (نجاست خفيفه) ياخود (نجاست مخففه) دينلمشدر .

نجاست غليظهنك انجق درهم مقدارى معفو اولوب [٢]

ايتمز ايسه مخففدر . عند الامامين ادلهيه نظر اوليوب نجاستنه علمانك (رحمهم الله تعالى) اتفاق ايتكارى شى انده عموم بلوى دخى يوق ايسه مغلظدر . بويله اوليان مخففدر اه من ط بحذف . وفى الهداية وشروحه المطبوعة : التغليظ يثبت بدليل مقطوع به وهو الاجماع فانه مقطوع بوجوب العمل به والتخفيف يثبت بالاختلاف أما بسوغ الاجتهاد أو تعارض النصين .

[١] واقع اولديغى مياهى افساد ده خفيفهنك غليظهيه مساواتى أسار وآبارده اخطار اولندى .

[٢] امام زفر وامام شافعى : نجاستك قليل وكثيرى عدم عفوده مساويدر چونكه طهارتي موجب اولان نص بونلرك بيننى تفريق ايتمدى ديمشلردر . بزم ايچون دليل بودركه قليل ممكن الاحتراز اولمديغيچون معفو قيلنور . انى ده بز موضع استنجادن اخذاً مقداردرهم ايله تقدير ايتمشزدر اه هداية .

ديمك كه قدردرهم ايله مراد حدثك موضع خروجيدر ولكن فقها كندى مجلسلرنده ذكر مقاعدى قبيح كوردكاريچون اندن درهم ايله تعبير ايده كلمشلردر اه عناية .

اندن زيادەسى ــ ازالەسنه قدرت وارايكن ــ معفو دكلدر .

نجاست خفيفه ربع لباسك و (بدنه اصابتنده) ربع بدنك مادونده قدر معفو در . اندن زياده اولانى يعنى ربعه بالغ بولنانى ــ ازالەسنه اقتدار ايله برابر ــ معفو دكلدر .

عدم معفويت و وجوب طهارت امكان ايله مقيد اولديغى كبى دها فناسنى ارتكابى استلزام ايتمامكله دخى مقيددر : ناسه عورتنى اظهار ايلمكسزين تطهره متمكن اولەميان كيمسه نمازى اويلەجه قيلار . چونكه كشف عورت اشد در . ازالهٔ نجاست ايچون انى اظهار ايدرسه فاسق اولور . زيرا ايكى محظورك ارەسنده قالان كيمسەيه انلرك اهوننى ارتكاب ايتمك لازمدر . اما هم لازم الازاله نجاستى اولان همده آبدستسز بولنان كيمسه بونلردن يالكز برينه كافى صويى بولدقده انى ازالهٔ نجاسته صرف ايلمك واجب اولور . چونكه آبدسته بدل تيمم ايده بيلور واوحالده هم نجاستدن طهارتى ، هم حدثدن طهارتى تحصيل ايتمش بولنور [١] .

معفويتكده معناسى ذكر اولنان مقدارلرى شارع معظم انكله نماز فاسد اولمقدن عفو ايتمش ديمكدر . يوقسه كليا معفو ديمك دكلدر [٢] كه مذكور مقدارلرده كراهت تحريميه وانك

---

[١] كذا فى فتح القدير .

[٢] كچيلك ممەسنه ياپشمش اولان ترسى صاغيلان سودى تنجيس ايدر . كما فى الفتاوى . لكن سودى صاغيلور ايكن حيوان ترسلەمك عادت اولمغله سوت قابنه دوشن برايكى ترس دانەسى طاغلمدين وسوتده اثر براقدين عمان اتيليويرر ايسه معفو اولور . كما فى بحر الدر . ترك مانع اولديغيچون معفو وآلماز . كما فى ط .

مادونننده کراهت تنزيهيه اولديغى مجمع عليهدر [۱] . حتى بوكا شو ايكى مسئله‌يى تفريع ايتمشلردر كه نماز قيلار ايكن اوزرنده درهم مقدارى نجاست غليظه بولنديغى بيلان كيمسه نمازى بوزوب انى ييقامق واجبدر . فوت جماعت خوفى اولمق صورتنده بيله بويله‌در . چونكه جماعت سنتدر . غسل نجاست واجبدر . واجب ايسه مقدمدر . اوزرنده كى نجاست غليظه درهم مقدارندن اقل ايسه انى ييقامق ايچون قطع صلات ايتمك برجماعت دها بولمق احتماله مبنى فوت جماعت خوفى اولمامق صورتنده [۲] افضلدر . والا نمازينه دوام ايدر . يعنى انى بوزميوب اتمام ايلر . زيرا جماعت اقوادر . نتكيم فوت وقت خوفنده هرايكى مسئله‌ده دخى نمازه دوام ايدر . چونكه تفويت صلات حرامدر . كراهتدن حرامه قاچمق يوقدر .

نجاست غليظه‌نك مقدار درهمى جامد اولاننده وزناً ومائع اولاننده مساحةً معتبردر كه درهمك وزنى يكرمى قيراط (خروب چكرده كى) در [۳] . مساحه‌سى آوجك مقعرى يعنى

---

[۱] بونى محشى مرحوم غليظه‌ده ذكر ايتمشدر . خفيفه‌ده « ربعدن اقل اولديغى وقت كراهتك تحريميه ويا تنزيهيه‌سى اوله جغى بيان ايدنى كورمدم » ديمشدر .

[۲] سمه‌ء وقت قيدى آتيده مذكور اولمغله بوندن حكم منفرد دخى معلوم اولور .

[۳] على قول هر عصر ايچون متعارف اولان درهم مراددر . كما فى البحر.

پارمق دیبلرندن اعتباراً آوج ایچی قدردر [١] .

نجاست خفیفه‌نك مقدار معفوی اولان مادون ربعدن :

« ادنی ما تجوز به الصلاة اولان ثوبك ، وعلی قول یك واتك کبی موضع مصابك ، ربعی مراددر » دیبانلر دخی اولمش ایسه‌ده صحیح اولان : بتون لباسك و — (بدنه اصابت ایتمش اولدیغنه کوره — بتون بدنك ربعی مراد اولدیغیدر [٢] .

ربع معفو اوله‌ماز زیرا ربع بر طاقم مسائلده کل مقامنه قائمدر : مسح ربع رأس ، حلق ربع رأس [٣] ، طهارت ربع ساتر [٤] .

مؤلفك سراج وهاجدن [٥] نقلاً بیاننه کوره انبساط

---

[١] درهمدن مطلقا وزنی اعتبار ایدنلرك قولیله مساحه بی اعتبار ایدنلرك قولنی هندوانی بویله توفیق ایتمشدرکه بونلرك ایکیسی دخی روایتدر . صحیح اولان‌ده بودر . چونکه روایتینك اعمالی ممکن اولدقده اولادر . من مع ط .

[٢] شوقدرکه لباس اکر بتون بدنی شامل ایسه انك ربعی ، واکر یالکز ساتر عورت ایسه ینه انك ربعی ، معتبر اولور . نقله‌ط عن الکمال .

[٣] یعنی احرامده ربع رأسنی تراشیده ایدن کیمسه‌یه تکمیل تراش اولمش کبی دم (قربان) واجب اولور واو تراش ایله محرم احرامدن چیقه بیلور اه ط .

(٤) یعنی ساترعورت اولان ثوبك ربعنك دخی طهارتی عند الحاجه کافیدر .

(٥) سکزیوز حدودنده متوفی ابو بکر الحدادینك قدوری شرحیدر .

صورتيله ا.لان ازدياد دخى معتبر اولمغله ثوبه نجس اولان ياغ اصابتنده معفو اولان مقدارده ايسه ياييلمدين قيلنان نماز صحيح ، وياييلوب مقدار معفوى تجاوز ايتدكدن صكره قيلنان نماز غير صحيح ، در .

محشينك افادەسنه كوره يالين قات اولان ثوبك بر يوزينه اصابت ايدن نجس ديكر يوزنده ظاهر اولمقله مقدارجه ايكى عد اولنماز . ثوب ايكى قات اولوبده نجس انك هم يوزندەهمده ايكنجى قاتنده (مثلا استارنده) ظاهر اولور ايسه ايكى عد اولنور .

قالديكه [١] نجاست غليظه انواعنده مذكور اولان (شراب) : مسكر معروفك اسميدركه چيك شيرەدن اولور ، اكشيوب فشقيرر .

انك نجاست غليظه اولديغنده اتفاق واردر . مسكرات سائره دخى قول راجحده بلا فرق نجاسات غليظەدر [٢] .

---

[١] تعداد نجاساتده موعود اولان تفصيلاته شروعدر .

[٢] بوني صاحب رد المحتار قهستانيدن وغرر افكاردن نقلاً ذكرايتمشدر. الخمرك شرابدن فرقى لزوم حدخصوصندەدركه حدشرعى خمرك شربنه وديكرلرينك سكرينه ترتب ايدر تسكيم قبيل مطهراتده دخى كاور .

شارب خمرك عقب شرب خمرده سؤرينك نجس اولديغى فصل أسآرده ومدمن خمر اولان كيمسەنك ترى نجس اولديغى دخى كتاب ألغاز فقهيەمزده ذكر اولنمشدر .

لااضع عن عظيم قدر وان كنت مشاراً اليه بالتقديم
فالكبيرالعظيم يصغر قدراً * بالتجرى على الكبيرالعظيم
ولع الخمر بالعقول رمى الخمر بتنجيسها وبالتحريم

(قان) دن مراد دم مسفوحدركه آقش ولان قاندر . كرك انسان قانى ، كرك حيوان قانى اولسون ، كركسه آقدقدن صكره طوكمش بولنسون .

آقديغى جهتله انسانك آبدستنى بوزميان قان و بوغازلنان حيوانك طمرلرنده واتلرنده قالان قان [١] وجكر وطالاق ويورك قانى وچكركه وبالق قانى [٢] وچوق دخى اولسه پيره وتحته قوريسى و بيت قانى مستثنادركه بونلر نجس عد اولنماز . (يعنى صحت صلاته مانع اولماز. وواقع اولديغى صويى افساد ايلمز) .

دم شهيد [٣] دخى كنندى حقنده يعنى اوزرنده اولدقجه نجس دكلدر . شهيدك ترك غسلى حقنده كى امر عالى ضرورتنه مبنى دم شهيد حكماً طاهر اولمغله [٤] شهيدى حاملاً نماز قيلمش اولديغى فرض اولنان كيمسهنك نمازى صحيحدر . كنندندن آيرلدقدن صكره سائر قانلر كبى اصل قياس اوزره نجسدر [٥] .

(منى) دخى قان كبى نجاست غليظهدر [٦] . كرك انسان منيسى ، كرك حيوان منيسى اولسون [٧] .

---

[١] ينبغى أن يقيد بالقيد المعتبر فى دم الشهيد الأتي الذكر

[٢] بحر رائقده بالقك بيوكيله كوچكى مساوى كوسترلشدر . قال : فى ظاهر الرواية .

[٣] كتاب الصلاتك جنائزنده (باب الشهيد) ه باقلز .

[٤] طهارتي جمدشهيده كورهدر . حق غيرده نجسدر صويي افساد ايدر . منحة الخالقده ابن عابدين مرحوم تصريح ايتمشدر صفحه ١٢٣ .

[٥] لعدم الضرورة . قاله ط .

[٦] چونكه خلاصهٔ دمدر . خلافاً للشافعى . فانه طاهر عنده .

[٧] وهل يستثنى منى الخفاش كبوله وخرئه أم لا ؟ لم أره ولم أطلبه .

(ميته) لاشه ديمكدركه بوغاز لانمیه‌رق اولان وياخود وجه شرعى اوزره بوغاز لانمامش اولان حيواندر [١] مراد آقيجى قانى وتعبير ديگر ايله سيجاق قانى اولان حيواندر .

بالق [٢] وصو ايچنده ياشايان سائر حيوانات [٣] وچكركه اولوسى وهرنقدر مأكول اولمسه بيله دم سائلى بولنميان حشرات اولوسى ميته دكلدر .

بناءً عليه بونلر صويه دوشوب اولمك ياخود اولوب صوده واقع اولمق ايله صو متنجس اولماز . صوده كوريلان قوربغه اولوسى دخى صويى تنجيس ايتمز .

صو قوشندن اولان قاز واوردك آقيجى قانه صاحب اولديغيچون انلرك اولوسى ميته‌در .

حيهٔ كبيره دخى اويله‌در . ييلانك كوملكى طاهردر .

(خام درى) دن مراد اهابدر [٤] كه دباغت اولنمـدق

---

[١] كتاب ذبائحمزه وآتياً مذكور مطهرات انواعندن ذكاته مراجعت .

[٢] بالغك صوده حتف انفه اولمشنك ييلمامسى چيزديكردر . نص عليه ط فى حاشية الدر .

[٣] بونده بحرك كلبى وخنزيرى دخى داخلدركه انلردموى اولسه‌لر صوده ساكن اوله مازلر . بناءً عليه انلرك اولوسى لاشه عداولنماز . قازواوردك وحتى قاره باتاق بوندن خارجدركه انلرك اولوسى لاشه در . كما سيذكر .

[٤] درينك دباغت اولنمامشنه كتاب وزنده (اهاب) ودباغت اولنمشنه (اديم) تعبير اولنور اه جوهرة ، تأمله أنت مع قولهم : كدابغة وقد حلم الاديم .

دريدر . دريلك قابل دباغت اولانى دباغت ايله طاهر اولور . تتكيم مطهراتده بيانى كلور .

اتى يينميان حيوانلرك بول وغائطيده حمارك بوليله [١] حيه‌نك بولى وترسى دخى داخلدركه انلرده نجاست مغلظه‌در .

يراسه‌نك بولى [٢] وترسى تعذر احترازه مبنى صويى وثيابى مفسد دكلدر .

فاره‌نك بولى صويى تنجيس ايدر زيرا اوزرى اورتيله‌رك اندن احتراز ممكندر . ييه‌جكده وكيه‌جكده ضرورته مبنى بولنك وترسنك آزى معفودر .

كدينك بولى دخى صو قابلرينك غيريده معفو اولمق مفتى بهدر .

اتى مأكول اولميان حيواناتك لعابندن آتك وحمارك واسترك لعابى مستثنادركه انلر ظاهر روايتده طاهردر . صحيح اولانده بودر [٣] .

طيور مأكوله‌دن طاوغك وقازك و اوردكك ترسلرى

---

[١] صرح به الحصكفى فى تطهير الانجاس فى مسئلة غسل البعض . وتقدم الكلام على روثه فى الصفحة ١٩٤ .

(٢) يراسه‌كه مرغ عيسى عليه السلامدر ـ خلقةً حائز غرابت اوله‌رق ديشلرى وقولاغى ومه‌سى وترسى وبولى واردر. اوچار وحيض كورر وطوغرر . ضوء نهارده وظلمت ليلده كورمز . غروب شمسدن وطلوع فجردن براز صكره‌يه قدر كورر . شرعاً دخى حائز حكم مخصوصدر . حضرت عيسى معجزه اوله‌رق اني تقدير وباذن الله تعالى اطاره ايتمشدر .

آب وگل چون ازدم عيسى چريد * بال وپر بگشاد مرغى شد پريد

(٣) مشكوكيت مطهر يتددر . تتكيم فصل آسارده ذكر اولندى .

نجاست مغلظه اولوب [١] انلردن كوكرجين وسرچه كبى هواده ترسليانلرك ترسى طاهردر [٢].

آتمجه وچايلاق وقارتال كبى هواده ترسليان وفقط اتى ييلميان قوشلرك ترسى نجاست مخففه‌در [٣].

نجاست خفيفه انواعنده مذكور اولان آت بولى قيون وكيوك مثلى اتى ييلان بالجمله حيوانات اهليه ووحشيه‌نك بولى كبى نجس مخففدر [٤].

(بول) قيدى بونلرك ترسلرى حقنده امام ابوحنيفه حضرتلرى نصينك عدم تعارضنه مبنى تغليظه وامامين حضراتى اختلاف

---

[١] قال • لنتنه . « قازك واوردكك اهليسى طاوق : ووحشيسى كوكرجين، كبيدر » دييانلر دخى اولمشدر . كما فى ط .

[٢] والحكم بطهارته استحسان . لان النبي صلى الله تعالى عليه وسلم شكر الحمامة وقال انها أوكرت على باب الغار حتى سلمت فجازاها الله تعالى المسجد مأواها . فهو دليل على طهارة مايكون منها . ومسح ابن مسعود رضى الله تعالى عنه خرء الحمامة عنه باصبعه . كذا فى آبار الأصل .

[٣] بونلرك طهارت خرءلري حقنده دخى قول مصحح اولديغى مؤلف كرك بوراده ، كرك آبار فصلنده ذكر ايتمشدر .

[٤] چونكه آت دخى اتى مكروه ايسه‌ده مأكولدر . كراهت اباحه‌يي منع ايتمز . بقرهٔ جلاله لحمى اكلده اولديغى كبى كه اودمع الكراهه مباحدره . آت اتنك كراهتى عند الامامدر . آتك سؤرى اتفاقا طاهر اولديغنه نظراً كراهت لحمى نجس اولديغندن دكل ، آت آلت جهاد اولديغندندر . قطع مادهٔ جهاددن تحامى ايچون حضرت امام اتك كراهتنه قائل اولمشدر . كراهتى تنزيهيه‌در تحريميه دييان دخى بولنمشدر . أفاده ط .

علمایه مبنی تخفیفه قائل اولدقلرندندر . عموم بلوایه مبنی اظهر اولان قول امامیندر [١] .

درمختارك کتاب الصلاتی قبیلنده مذکور درکه : هر حیوانك اودی [٢] بولی کبیدر وکویش کتورنلرك کویشی کوبره‌سی کبیدر.

بولك ایکنه اوجی کبی [٣] اولان سرپنتیلری ولو که نجاست مغلظه قسمندن اولسون لباسده وبدنده ومکانده معفودر .

ایکنه‌نك ایپلك کچوریله‌جك موضعی قدر دخی اولسه ینه ضرورته مبنی معفودر [٤] .

صوده بونلر معفو دکلدر . حتی ماء قلیلك ایچنه ایکنه اوجی کبی بول سرپنتیلری اصابت ایدن ثوب ساقط اولسه اوصو فاسد اولور . زیرا انك سقوط اعتباری حرج وکلفته وضرورته مبنی ایدی صوده یعنی انی محافظه‌ده ایسه حرج یوقدر :

کرك جاری ، کرك راکد اولسون برصویك ایچنه نجاست

---

[١] کذا فی الأصل : وهو الذی أشرنا الیه فیما تقدم (١٩٤) . وهل یجری ماذکره من التعلیل فی الوحشیة ؟ تأمله .

(٢) اود : قره جکره معلق کیسه‌در . دوه‌ده یوقدر .

(٣) ایکنه ایله تقییدده چوالدوز اوجی قدر اولاننك بلاخلاف مانع اوله‌جغنه اشارت واردر اهـ ط .

(٤) چونکه بوندن احتراز ممکن اولهماز . باخصوص مهب ریحده . حضرت ابن عباس بوندن سؤال اولندقده « جناب حقدن بزبوندن اوسعنی اومارز » دیو جواب ویرمشلردر اهـ ط عن السراج .

القا اولنمسندن متصاعد اولان صاچینتینك اصابت ایتدیکی شی کندیسنده اثر نجاست ظاهر اولمدقجه نجس اولماز . زیرا صویه اولان صدمه‌دن تصاعد ایدن سرپنتی شیٔ مصادمك دکل ، صوبك اجزاسندن اولمق غالبدر . خلافی ظاهر اولمدقجه غالب ایله حکم اولنور .

جنازه ییقانتیسی جسدمیتده نجاست اولمدقجه طاهردر [١] . صو — فصل میاهده مذکور اولدیغی اوزره — مستعملدر .

میت متنجس ایسه غساله (ییقانتی) دخی نجسدر . انجق غسل ایله اشتغال اثناسنده ممکن الاحتراز اولمیانی عسرته مبنی معفودر . آقوب بریره بریکدکدن صکره اصابت ایلدیکنی تنجیس ایدر [٢] .

نجاست غساله‌سی (ییقانتیسی) نجسدر . تطهیری اوچ دفعه ایله تقدیر اولنان [٣] برمتنجسك هر دفعه‌ده کی ییقانتیسی [٤] مغلظدر .

---

(١) فان نجاسة الميت نجاسة حدث لانجاسة خبث . المؤمن لاينجس حيا وميتاء كما فى حديث البخارى . وكذا غير المؤمن من حيث الظاهر خلافا للشيعة . وعدم خلو بدن الكافر من النجاسة شیء آخر . كما ان تنجس البئر بموت الانسان فيها معنى آخر .

(٢) هكذا ينبغى أن يفهم هذا المقام مع مابعده من مسألة غسلة النجاسة .

(٣) مطهراتك برنجیسی اولان غسلده نجاست غیر مرئیه‌نك کیفیت تطهیرینه مراجعت ایدکز .

(٤) یعنی برنجی وایکنجی واوچنجی دفعه‌سی . چونکه دردنجی دفعه‌سی طاهردر . صرح به ابن عابدين . وسيأتي .

صوده صچرادیغی یرلر بللی اولمیان غساله صچرانتیسی معفودر . درمختار .

طین شوارع یعنی جادهلرك چاموری كرك رَدَغه یعنی سرت وصیوق ، كرك وحل یعنی كوشك وجیوق اولسون آز ، چوق نجاستدن خالی اولمسهده ضرورته مبنی معفودر [١] مكركه عین نجاست اولدیغی معلوم اوله (او حالده معفو دكلدر) .

طین شوارع معفو اولدیغی كبی طین مسرقن [٢] یعنی كوبرهلی چامور دخی معفودر [٣] .

كنیفدن وآخوردن وحمامدن چیقان بخار تقاطر ایدرسه استحساناً نجس اولماز [٤] .

نجسدن استقطار اولنان شی نجسدر : شراب جیبرهسندن استحصال اولنان عرق كبی [٥] .

---

(١) انكله نماز جائز اولور . قدرفاحشی مانع صلاة اولمق أشبهدر . مكركه دائما اورادن كاوب كچمكه مبتلی اولان كیمسه ایچون اوله . أفاده ابن عابدین .

(٢) مبرهن وزنندهدر .

(٣) زاده المحشی وهو مذكور فی الدر .

(٤) درمختارده « بخار نجس وغبار سرقین (كوبره توزی) معفودر » دیو مذكوردر .

(٥) محشی دیركه عرق نجاست غلیظه در . شارحی سكران اولدقده حد اولنور اه دیمككه لزوم حدك ضیریده خردن فرق یوقدر كه حد شرعی بونك سكرینه وخمرك شربنه مترتبدر . كما مر . برده (خمر) نجاست مرئیه و(عرق) غیر مرئیه در . كما یأتی

، اتی ییلمیان قوشلك یورطه‌سی اتی کبی نجسدر ، دینلدی .

، طاهردر ، دخی دینلدی [١] .

ات قوقوق ویمك اکشیمك ایله نجس اولمیه‌جغی وطاوقدن چیقان یورطه واناسندن طوغان قوزی اوزرلرنده نجاست اولمدقجه صویی افساد ایتمیه‌جکی آخر فصل آبار ده ذکر اولنمشدر .

— مطهرات —

تطهیر ایدیجی شیلر دیمکدر . تطهیر — که تمیزله مکدر — نجسك اصابت ایتدیکی شیدن انی ازاله ایلمکدر .

ازالهٔ أنجاس ایچون برچوق اسباب وطرق واردر . انلرك برنجیسی صودر [٢] .

مؤلفك طرز بیانی بـو بابده پریشان اولمغله بز اکا پیرو اولمیه‌رق سوزی صره‌یه قویه‌جغز . وعلاء الدین حصکفینك [٣] شو نظمی مطهرات انواعنی جامع اولمغله انی مأخذ طوته‌جغز :

وغسل ومسح والجفاف مطهر ٭ ونحت وقلب العین والحفر تذکر

ودبـغ وتخلیل ذکاة تخلـل ٭ وفرك ودلك والدخول التغور

یصرفه فی البعض ندف ونزحها ٭ ونار وغلی غسل بعض تقور

(١) اصلنده بویله مذکوردر . بوکا مماثل مسائل ان شاء الله تعالی آخر کتابده جوهره‌دن نقلاً ذکر اولنور .

(٢) آتی الذکر دبغ ونزح وتغور وتقور وانقلابدن ماعدا مطهرات انواعنك هپسنه بدل اوله بیلور .

(٣) (حصکفی) صاحب در مختاردرکه نحتاً (حصن کیفی) یه منسوبدر . (کیفی) ضیزی وزننده در .

ــ غسل ايله تطهير ــ

غسل ــ كه ييقامقدر [١] طاهر اولمق (وطبيعتنده قالمق) [٢] شرطيله ــ على الاطلاق صو ايله اولور . كرك مطلق ، كرك مقيد ، ويا مستعمل اولسون . چونكه صو نوعنك متناهى اولان اجزاء نجاستى ازالهده قوتى واردر . واهون موجود اولمغله استحصالنده كوچلكده يوقدر . كل وسائر چيچك صويى وسركه كبى ازهار واثماردن و بقولدن مستخرج صولر (وايچنده نخود وباقلا كبى طاهر شيلر ايصلاديلەرق رنكى دونمش ايسهده رقتنه خلل كلمامش اولان صولر) [٣] دخى امر ازالهده صو حكمندهدر [٤] .

نجاست ايله طهارت يكديكره ضد اولوب شى ايسه ضديله ثابت اولهميهجغندن شراب كبى غير طاهر اولان شيلر ايله طهارت حاصل اولماز [٥] .

---

(١) ياش بز ويا سونكر ايله سيلمك دخى بوبابده ييقامق ديمكدر نتكيم تطهير بالمسحده مؤلفدن نقلاً ذكر اولنور . وضوء وغسل بابنده بويله دكلدر . كما مر .

(٢) أشار ط الى هذا فى حاشية الدر بقوله : « مثله ماء الباقلاء الذى لم يثخن . » وسنزيد كاهنا مايقتضيه هذا القيد بين هلالين .

(٣) قدمنا الاشارة الى هذه الزيادة فى الهامش الذى قبل هذا .

(٤) زاد فى الدر قوله : حتى الريق .

(٥) فما يزيد النجس النجس الا خبثاً . خلافاً للتمرتاشى فى قوله انه لو غسل المغلظة بمخففة يزول حكم التغليظ اه ط

تطهيرده قوللانيله‌جق مائع طاهرك [١] قالع ومزيل اولمسی‌ده لازم اولديغندن ياغ وسوت [٢] مثلی دسومتلی وبال وپكمز مثلی لزوجتلی مائعات طاهره (وكذا جامدات طاهره ايله اختلاط وامتزاج ايدرك پلته‌لنمش وطبيعت اصليه‌سی اولان رقتی قالمامش بولنان صولر [٣] دخی) تطهيره آلت اوله‌ماز [٤].

امر تطهيرده نجاست غليظه ايله نجاست خفيفه‌نك فرقی اولمامغله بوبابده علی الاطلاق نجاست مرئی وغير مرئی اولمق اوزره ايكی‌يه آيريلور.

قوريدقدن صكره كوريلانه (مرئی) ياخود (ذی‌جرم) [٥] وكورلميانه (غير مرئی) ياخود (غير ذی جرم) تعبير اولنور.

نجاست مرئيه ايله متنجس اولان شی نجاستك عينی واثری [٦] اندن زائل اولمقله طاهر اولور. طريق ازاله‌سی هرنه اولور ايسه اولسون. يعنی كرك غسل ويامسح ياخود دلك ويافرك الخ بولنسون. غسل صورتنده دخی كرك ماء جاری‌يه كرك راكد كثيره قونه‌رق ياخود اوزرينه صو دوكيله‌رك وياخود لكن كبی

---

[١] (مائع) قيدی جامددن احترازدر: قار اريمدين صالح تطهير دكلدر. قاله ط فی حاشيته علی الدر.

[٢] ولوكه چالقانوب ياغی آلنمش اولسون. ص.

[٣] كما قدمنا الاشارة الی هذه الزيادة فی هامش الصفحة المتقدمة.

[٤] لعدم خروجه بنفسه فكيف يخرج النجاسة. ص مع ط.

[٥] قان ومنی انسان وحيوان ترسی كبی نجاست مرئيه‌در. صرح به ط. (شراب) دخی مرئيه‌در. (عرق) غير مرئيه‌در.

[٦] ازاله سنده عسرت اولميان اثر مقصود اولديغی آتيا اكلاشيلور.

بر قاب ايچـــنده بر دفعه ويا بر چوق دفعه ييقـانەرق اولسون .

لون وريحدن عبارت [١] اثرينك بقاسي ـــ ازالەسی مشقتلی اولديغنه كوره ـــ ضررويرمز .

صودن ـــ وصو مقامنه قائم اولان مائعدن ـــ ماعدايه (مثلا) صابونه وصودايه محتاج اولمق ـــ وحتى صوبى ايصتمغه حاجت مس ايتمك ـــ مشقتدر .

مثلا دم آلود اولان ويا اوزرينه شراب دوكيلان وياخود متنجس بويا ايله بويانان بز نجاست غير مرئيه محلى كبي اوچ دفعه ياخود صوبى صافى اولنجه قدر [٢] غسل ايله طاهر اولور . بويانك رنكى وقانك وياشرابك لكه سی انده قاله بيلور [٣] .

---

[١] أما الطعم فلا بد من زواله كما فى القهستانى قاله ط فى حاشية الدر . وحمل المثال كوز الخمر .

[٢] عبارة الدر : يغسله ثلاثاً والاولى غسله الى أن يصفو الماء .

[٣] مؤلفك وصاحب درك افاده لرندن اكلاشيلان دهن متنجس ايله تنجس ايدن شيئى بعد الغسل انك اثرى اولان دسومتك بقاسى دخى ضرر ويرمز چونكه تشرب معفو عنهدر . همده دهن فى نفسه طاهردر نجسه ملاقات ايله تنجس ايتمشدر . محشى ديركه بوندن صابون متنجسك حكمى دخى معلوم اولمشدر كه غسل ايله نجاست مجاوره اندن زائل وكنديسى طاهر اولور . مذهب حنفى اوزره اولميان بعض علما : « او أبدا طاهر اولماز » ديمشدر اه تتكيم قلب واستحاله وغلى طريقلرنده ذكر اولنور . عين نجس اولان شحم خنزير ويا ودك ميته دسومتى اولورايسه او بشقەدركه انك تطهيرى قلب عينه متوقفدر . كما يأتي .

(دسومت) دسم ديمكدركه ياغك بولاشغى وياغلى شيئك حاليدر (تشرب) ايچمك يعنى صويى ورطوبتى چكمش اولقدر . (دهن) ضم

حناء نجس [١] ایله التی بویامش اولان قادین الی اوچ کره ییقامق ایله طاهرة الید اولوب اثر حنا الده قالمق ضرر ایتمز .

اله یاخود یوزه وَشم یاپمق (نشان دوکمك) دخی بویله‌در که منهی اولان عادت جاهلیه اوزره بر یرینی ایسکنه‌لیوب قاناتدقدن صکره سورمه ویاچیوت سوروب مورارتمق حالنده دم ایله تنجس ایتمش اولان سورمه ویا چیوت دوکیلان یر التیام بولدقدن صکره اوچ کره ییقانمقله طاهر اولور . اثری ازاله ایچون دری‌یی یوزمك یاخود یرینی یاره ایتمك لازم کلمز کما فی رد المحتار .

متنجس اولان سَمن (یمك یاغی) ومتنجس اولان دُهن (زیت دخی داخل اولمق اوزره حبوب یاغی) اوزرینه اوچ دفعه صو [٢] دوکوب انی آلمقله طاهر اولور .

هر دفعه‌سنده براز تحریك اولنور . یاغ صویك یوزینه کلدکله آلنور . یاخود التندن دلیکلی بر قاب ایچنده بولندیروب اوزرینه صو دوکه‌رك یاغ صویك یوزینه کلدکده چالقامق والتنده‌کی دلیکی آچوب صویی آقتمق ایله یاغ آلنمش وتطهیر ایدلمش اولور . ط .

بونلر مائع حقنده‌در . جامدده (تقویر) طریقی اجرا اولنور که

دال ایله کل وصوصام کبي بعض اوراق وحبوبدن استخراج اولنان یاغدر . ییله‌جك یاغه سینك فتحی ومیمك سکوني ایله (سمن) دینور . (شحم) ایچ یاغیدر . (ودك) چرویشدر .

[١] صدار اولمش ، مثلا صدار صو ایله یوغرلمش ، قینه دیمکدر .

[٢] صویي مطلق ذکر ایتمکله مقداری یاغه مساوی اولوب اولمامه شامل اولمشدر . بعضلر او مقدارده اولمسنی شرط قیلمشدر . ط .

نجس اولان بر اوییلوب آتیلور [١] . بال و پکمز وسوت مثلی مائعات متنجسه طاهر صو ایله قایناديلور . نتکیم (غلی) طریقنده ذکر اولنور .

فخار جدیدکه — طوپراقدن یاپلمش وآتشده پیشورلمش اولان قابلرك یکیسیدر — متنجس ایسه هردفعه سنده طاملالر کسیلمك اوزره اوچ کره ییقانور . علی قولٍ یکیسی یاقیلور [٢] ، اسکیسی ییقانور [٣] .

---

[١] کما یأتي . مائعك تنجسی دخی سطحی یوز آرشوندن اکسیك اولق ویا اثر نجاست انده ظاهر بولنمق ایله‌در . صرح‌به ابن عابدین عند ذکر التغور .

[٢] ذکره فی النوازل . وذکر الاول صاحب الحاوی . قال بعض الافاضل : ولا مناقضة بینهما لانهما طریقان للتطهیر . ط .

[٣] یعنی اوچ کره ییقامقله طاهر اولور . تجفیف (که بوارده مراد انقطاع قطراتدر) کرك بولنسون ، کرك بولنمسون . چونکه نجاست انك یالکز ظاهرنده اولمغله بدن کبی اولمش اولور . ابن همام دیرکه اسکی‌یی وقت تنجسده یاش بولنمق قیدیله تقیید ایتملیدر چونکه بعد الاستعمال متروك اولوب قوریيان قاب یکی کبیدرکه انك دخی جذب رطوبت ایدر اولدیغی مشاهددر . بحرالرائقده حاوی قدسیدن نقلاً مذکوردرکه اواني اوچ نوعدر : خزفدن ، خشبدن ، حدید کبی بر شیدن . بونلرك تطهیری درت درلودر : حرق ، نحت ، مسح ، غسل . ایمدی خزفدن یعنی صاقسی نوعندن اولوبده جدید بولنمسندن طولایی نجاست اکا تداخل ایتمش اولان قاب یاقیلور . یعنی آلا زلانور . عتیق ایسه ییقانور . خشبدن اولوبده جدید بولنان قاب نحت اولنور یعنی یونتیلور . جدید دکل ایسه غسل اولنور . دمیردن ، توجدن ، قورشوندن ، بلوردن اولوب مصیقل بولنان قاب مسح ایدیلور یعنی سیلنور . مصیقل دکل ایسه غسل اولنور اه ط .

تحته‌نك اسكيسى دخى ييقانور . يكيسى يونيلور . تشكيم (نحت) طريقنده ذكر اولنور .

على الاطلاق منى ييقامقله طاهر اولور خاصةً انسان منيسنك قوريمشى اوغالامقله دخى زائل واوراسى طاهر اولمش اولور . تشكيم (فرك) طريقنده ذكر اولنور .

نجس صو ايله تمويه ايديلان (صوبى ويريلان) بيجاق ظاهراً وباطناً نجس ديمك اولمغله ظاهرى غسل ايله طاهر اولوب انسكله كسيلان (مثلا) قاون اكل اولنور ايسه‌ده حاملنك نمازى صحيح اولماز . باطنى انجق تمويه ايله طاهر اولور تشكيم (نار) طريقنده ذكر اولنور [١] .

نجاست غير مرئيه ايله متنجس اولانشى غسل ايله تطهير ده ييقايانجه ياخود قوللانانجه [٢] غلبهٔ ظن حصولنه دكين ييقامقله طاهر اولور .

(غلبهٔ ظن) : اوچ كره ييقامق ، وصيقيلور اولديغنه كوره [٣] هر دفعه‌سنده صيقلمق ، ايله تقدير اولنمشدر [٤] .

---

[١] بيچاق كبى مجلى شيلر يالكز ظاهراً تنجس ايتدكده مسح ايله دخى تطهير اولنور تشكيم بيانى كلور .

[٢] مباشرى او ، اولديغيچون ييقايانك ظنى وييقايان صاحب تميز اولمديغنه كوره محتاج او ، اولديغيچون قوللانانك ظنى معتبر اولور اهـ ط .

[٣] چونكه ابدان واوانى صيقلماز .

[٤] محشيلك بيانانه كوره بو تقدير بزجه لابد دكلدر . عبرت انجق غلبهٔ ظنه در . غلبهٔ ظن انك عادوني ايله‌ده حاصل اوله بيلور . حتى برثوب نجس اوزرينه صو جريان ايدرك طهارتنه ظن ، غالب اولسه هرنقدر

صيقمقده وخصوصيله اوچنجى دفعه‌سنده طامّلامق منقطع اولنجه‌قدر مبالغه اولنور .

بو بابده اعتبار هرصيقانك كندى قوتنه‌در . برينك صيقوب طاملاده مديغى شيئى ديكرى صيقوب طاملاده بيلور . اوشى ايكنجى‌يه كوره طاهر اولمسه‌ده اولكينه كوره طاهر اولمشدر .

قوتلى صيقمق مطلوب اولديغندن « ثوبك رقتنه مبنى انى صيقمقده مبالغه ايدلمز ايسه اوثوب طاهر اولماز » دينلمش [١] ايسه‌ده اظهر اولان : ضرورته مبنى انك‌ده طاهر اولديغيدر . كما فى الدر المختار .

صيقيله ميه‌جق شى اوچ كره تجفيف اولنور كه هر ييقانشده صويى سوزيلوب طاملالو كسيلنجه قدر براغيلور . (تجفيف قورتمق [٢] ديمك ايسه‌ده) قورتمق شرط دكلدر [٣] .

بونلرك هپسى يعنى اوچ كره ييقانوب صيقلمسى ويا تجفيف

ييقامق و صيقمق بولنمسه بيله انك استعمالى جائز اولور . موسوس اولميان حقنده ظاهر اولان بودر . موسوس اولان ايچون تقدير مذكور ظاهر در اه مختصرا .

[١] وهو اختيار قاضيخان . ط .

[٢] جف ايله قف فرقليدر . نتكيم جفافا تطهير طريقنده ذكر اولنور .

[٣] بونى طحطاوى مرحوم درحاشيه‌سنده سويله‌مش و : ازاله‌سى مشقتلى دخى اولسه اثرك بقاسى بوبابده معفو دكلدر . ديمشدر اه لكن تطهير هر نصل و هر نه طريق ايله اولور ايسه اولسون ازالهٔ اثر هر موضعده مشقت اولمامق قيديله مشروطدر ذكره ابن عابدين عن شرح المنية وعن حاشية الواني على الدرر .

اولمسی تـكـنه (كبی بر شی) ایچنده یيقانمق صورتنده‌در . أما بيوك بر صو اینده يیقانمق وياخود اوزرينه بر چوق صو دوكیله‌رك اكا اصابت ایدن صولر چیقوب بشقه صولر اكا خلف اولمق صورتنده صیقمق وتجفيف ایتمك وتكرار باترمق شرطلری اولمیه‌رق طاهر اولور .

(حصكفی دیركه مختار اولان‌ده بودر اه تنكیم مؤلف : انی ماء جاری یه وضع ایتمك اوچ كره يیقايوب صيقمقدن مغنی اولور دیمشدر [١] محشينك بيانه كوره بوخصوصده بساطك [٢] وغیریسنك فرقی یوقدر . و بساط متنجس ماء جاری ایچره بر كیجه براغیلور ، دیملری انجق قطع وسوسه ایچوندر . ماء جاری یه ملحق اولان ماء راكد كثير دخی انك مثليدر اه) .

(تكنه ويا لكن كبی بر) قاپ ایچنده تطهیر اولنق صورتنده بر قابده يیقانمش ایسه هر يیقايشده صوبی آنیله‌رق صوكنده او قاب دخی يیقانمقله طاهر اولور [٣] بشقه بشقه قابلرده يیقانمق

---

[١] ماء جاری‌یه وضع والقا اولنان (متنجس) قاب كبی كه طولوب بوشالمق ایله طاهر اولور اه ص . اكر انده اثر نجاست قالمامش ایسه اه ط علی الدر . جناق وبارداق كبی اوانی‌يی دخی جريان ایله تطهرده ابن عابدين حياض صغيره‌یه الحاق ايلمشدر . (انظره فی المياه) .

مياهده ماء جاری و مطهراتده دخول بحثلرينه مراجعت اولنه .

[٢] (بساط) كسرايله رباط وزننده ياغی ديمك ایسه‌ده مراد قاليچه‌در .

[٣] هذا علی قياس ما يأتی لا علی قياس ما تقدم فی نزح البئر . ولم أر من ذكره .

يعنى اوچ دفعه‌نك هربرنده بربشقه قابه قونمق تقديرنده اوقابلر ايله ايچنده كى صولر متفاوت الحكم اولوب برنجى قاب وصوينك اصابت ايتديكى شى (اوچ كره) وايكنجى قاب وصوينك اصابت ايتديكى شى (ايكى كره) واوچنجى قاب وصوينك اصابت ايتديكى‌سى (بر كره) ييقانمقله طاهر اولور [١].

ماء قليل راكد نجسه مجرد ملاقات ايله نجس اولمق اقسام مياهده مذكور مسائلدن اولوب بوندن شئ متنجسك برقاب درونده غسل طريقيله تطهيرى صورتى مستثنادر كه متنجس اولان (مثلا) بز كرك بولكن ايچنه قونه‌رق اوزرينه صو دوكلمش اولسون [٢]. كرك لكنك ايچنده صو وارايكن اكا وضع اولنمش بولنسون او صويك نجاستنه انجق او بزدن آيرلدقدن صكره حكم اولنور. مقتضاى قياس انك صويه وياخود صويك اكا مجرد وضع وصبيله صو متنجس اولمق ايديسه‌ده ماء مستعمل مسئله‌سنده اولديغى كبى تطهر ضرورتنه مبنى بوله حكم اولنمشدر.

صويه ملاقى اولان شى، متنجس اولميوبده عين نجس اولديغنه كوره استثنايه حاجت اولميه‌رق او صو مجرد ملاقات

---

[١] بونى مؤلف مرحوم بومقامده ذكر ايتديكى كبى محشى مرحوم نجاست خفيفه قبيلنده دخى ذكر ايدرك: چونكه صويك ظرفى دخى صويك حكمنى آخذ اولور. ديمشدر اه تأمله أنت مع قولهم بنجاسة غسالة النجس و بتغليظها فى كل مرة.

[٢] كه اولاسى بودر. خروجاً من خلاف الامام الشافعى فانه يقول بنجاسة الماء فى الصورة الثانية. كما فى ط على الدر.

نجاست ايله نجس اولور . كرك صو نجاسته وارد اولمش اولسون ، كرك نجاست صويه واقع اولمش بولنسون .

شوقدركه ورود صورتنده صويك تنجسى هپسنك ويا اكثرينك نجس اوزرينه مروريله مشروطدر : صو ، هرطرفى متنجس ارض اوزرينه وارد اولمق وطامك اولوغى عندنده نجاست بولنمق كبى .

مگركه صو وارد اولمقله نجاست مضمحل اولەرق اثرى ظاهر اولمامش اوله [١] .

بو تقديرده صو نجس اولمديغى كبى نهر ايچنده برلاشەوطام اوزرنده برنجاست بولنمق مثلى صويك انجق قسم اقلى نجسه مروراتمكده اولمق تقديرنده دخى صو نجس اولماز [٢] .

وقوع صورتنده ماء راكد قليل — ايچنه نجاست واقع اولمقله — نجس اولور .

ماء جاريده واو حكمده اولان ماء راكد كثيرده واقع اولان نجاستك اثرينك ظهورينه باقيلور .

(ورود صورتنده دخى عبرت اثرەاولديغى ظاهر اولمشدر [٣] . كما فى الدر) .

---

[١] صرح به فى رد المحتار .

[٢] برسقفك ميزابندن بعيد محلنده نجاست هره اولوب اول سقفه نزول ايدن ماء مطرك اكثرى نجاسته ملاقى اولميوب اقلى ملاقى اولدقدن صكره جمله سى ميزابده جمع اولسه اول ميزابدن جريان ايدن صو طاهر ميدر ؟ الجواب : طاهر در . (فيضيه) .

[٣] أى فيما من شأنه ظهور الأثر . احترازاً عن نحو الجيفة وولوغ الكلب كما مر فى المياه .

مسح ایله تطهیر

مسح ـــ كه سیلمكدر ـــ طاهر بز وطوپراق وتوی ویاپراق كبی شیلر ایله اولور .

(یاش بز ویاش سونكر استعمال ایتمك یقامق دیمكدر [١] نتكیم مؤلف : « حجامت محلی یاش [٢] وطاهر اوچ بزپارچه سیله بشقه بشقه سیلمك یقامغه بدل كافی اولور . چونكه اوده او ایشی كورر » دییور) .

سیف وسكین (بیچاق) وجام وآینه وآبنوس وجلالی تخته ودوز مرمر وتپسی وكمیك وطرناق مثلی مسامسز وپورتكسز شیلر متنجس اولدقده مسح ایله ـــ اثر نجاست زائل اوله‌رق ـــ طاهر اولور . مثلا بوغازلنان حیوانك قانیله متنجس اولان بیچاق تویله مسح ایله تمیزلنور .

(انكله كسیلان قارپوز اكله صالح ، وحاملنك دخی نمازی صحیح ، اولور) [٣] .

---

[١] كما قدمنا فی التطهیر بالغسل وقبله فی تعریف المسح عند ذكر أركان الوضوء .

[٢] محشی دیركه (یاش) قیدی احتمالكه اتفاقیدر چونكه « قوری ، رطوبتی یاشدن زیاده جذب ونشف ایدر » دینه بیلوركه یاش ، قانك طوتقلرینی تلیین ایدر ویحرر اه وقال فی حاشیة الدر بعد ذكر هذه المسئلة : وقیاسه طهارة ماحول الفصد بالمسح اذا تلطخ ویخاف من اسالة الماء سریانه الی الثقب .

[٣] نجاست غیر مرئیه قیلنده وتمویه مسئلة سنه مراجعت اولنه .

مذكورات مثلی دوز ویا مصیقل (مجـــلی) شیلره اجزاء نجاست تداخل ایتمدیکی ایچون انلرك متنجس اولانی مسح حقیقهً تطهیرمی ایدر ؟ یوقسه نجاستنی تقلیل می ایدر ؟ روایت مختلف ایسه ده [١] مختار اولان : مسحك مطهر اولد یغیدر [٢] . واصابت ایدن نجسك بول ویاغائط ورطب ویا یابس اولمسنده فرق دخی یوقدر .

ـ جفاف ایله تطهیر ـ

جفاف ــ که قوریمقدر ــ قفافدر که هیچ یاشلق قالمامق اوزره قوریمقدر [٣] بونك مطهریتی یریوزینه ، ویریوزنده ثابت بولنان شیئه خاصدر [٤] .

متنجس اولان یریوزی [٥] کونش ویا آتش ویاخود

---

[١] وهذا الخلاف یجری فی المنی اذا فرك والأرض اذا جفت رجـــلود المیتة اذا دبغت دباغة حکمیة والبئر اذا غارت ثم عاد ماؤها والآجر المفروش اذا تنجس وجفت نجاسته ثم قلع . کذا فی الشرح اهط .

[٢] صحابه (رضی الله تعالی عنهم) حضراتی قلیجلریله قتل کفار ایدرلر وسیفلرینی سیلوب انـکله تازه طوررلر ایدی . ص .

[٣] یقال جف الثوب یجف جفافاً وجفوفاً إذا کان مبتلاً فیبس وفیـه ندی . فان یبس کل الیبس یقال قف . کما فی الصحاح وغیره .

[٤] یره اتصال قرار ایله متصل اولمیان یایغی وکلیم وحصیر کبی شیلرده وثوب وبدنده جاری دکلدر . صرح به ابن عابدین .

[٥] دیوار وحجیره سطح که فوق السطوح اتخاذ اولنان موضعلردر یره ملحقدر . ط .

روزكار كوررك قورييوب اوزرنده اولان نجاستك اثرىزائل اولدقده طاهر اولور [١] .

اوت وآغاج ودوشه‌لى طاش كبى يرده نابت وثابت اولان شيء متنجس دخى قورييوب [٢] اثر نجاست اندن زائل اولمقله ارض كبى اودخى — قول مختارده — طاهر اولور .

على قولٍ انك ييقانمسى لابددر .

يرده ثابت اولميوبده مقلوع (سوكلمش) اولان نبات وبلاط [٣] انجق غسل ايله تطهير اولنور .

مكركه دكرمان طاشى كبى حجر خشن اوله [٤] .

خَشن اولان حجر نجاستى يركبى تشرب ايدر اولمغله ير حكمنده در . يردن منفصل دخى اولسه جفاف ايله طاهر اولور .

---

[١] واوراده نماز قيلانور . حديث شريفده « أيما أرض جفت فقد زكت » بيورلمشدر . قول أظهرده اورادن تيمم اولنماز زيرا تيممده نصاً طيب مشروطدر. اورادن تيممك جوازى دخى روايت اولنمشدر . ص .

قوريدقدن صكره ايصلانمقله نجاست زائله عودت ايتمز . كما يأتي بيان نظائره فى الفرك .

[٢] قوريمق نجاسته عائددركه نجاست قوريمقله نباتك ويا بلاطك اندن عارى اولمسيدر . يوقسه نباتك — حياتى زائل اوله رق — قوريمسى ديمك دكلدر . أفاده المؤلف .

[٣] (بلاط) نبات وزننده دوشه مه طاشيدر . طوغله ومالطه وكرپيج وچمنتو دخى بوحكمده در . دوز مرمر مالطه كبى دكل ، مسح ايله ده تطهير اولنور . كما مر .

[٤] (خشن) املس مقابلى اوله رق پورتكلى ديمكدر .

املس اولان طاش يرده ثابت اولدقجه ييقانور [١] .

ــ نحت ايله تطهير ــ

نحت ــ كه يونمقدر ــ نحته ده اولور . تحته نك يكيسى تنجس ايدرسه نحت ايله تطهير اولنور . اسكيسى ييقانور [٢] .

ــ قلب واستحاله ايله تطهر ــ

قلب عين ــ كه استحاله دخى دينور ــ برماهيت بشقه بر ماهيته منقلب [٣] اولمقدر : لاشه وحتى خنزير طوزله ده قالوب [٤] . طوز

[١] چونكه يركى تشرب ايدر دكلدر . ابن عابدين ديركه بوتعليل أرض حقنده وارد اولان نصك معقول المعنى اولمسنه مبنيدركه قياس جارى اولمشدر . طوغله وكرپيچ دخى اجتذاب وتشرب ده يره شبيه ايسه ده طبخ وصنعت سببيله انلر ماهيت اصليه لرندن خروج ايتمش اولمغله طاش كبى دكلدركه طاش أصــل خلقتى اوزره در . يرده ثابت اولدقجه يره ، ويردن منفصل بولندقجه يرك غيرى يه ، بكزه مكده در . انك ايچون بزدخى : خشن اولورسه نجاستى تشربي سببيله يرحكمنده در املس اولورسه نجاستى تشرب ايتميه جكندن يرك غيرى حكمنده در ديمشزدر . طوغله وكرپيچه بشقه حكم ويرمشزدر اه بالمعنى . بورايه متعلق مسائلك برى ده (حفر) طريقنده مذكوردر .

[٢] كذا فى الأصل . وقد مر فى الغسل .

[٣] محشى ديركه استحاله نك (تحول ماهيتك) مطهر أعيان نجسه اولمسى امام محمد حضرتلرينك قوليدر . وامام أبو حنيفه حضرتلرندن روايتدر . اكثر مشايخ دخى بونك اوزرينه در . فتوى ايچون مختار اولان ده بودر . امام ابو يوسف حضرتلرى : استحاله مطهر اولمماز زيرا باقى اجزاء نجاستدر . ديمشدر . اه .

[٤] مملحه يه كرك حياً دوشمش اولسون ، كرك ميتاً آتلمش بولنسون . ابن عابدين .

اولمق وكوبره طوپراق كسيلمك وتزك يانوب كول اولمق وشراب سركه يه دونمـــك ومسك آهوسنك قانى مسك اولمق كبى [١] .

(ذاتك تحولى اكا مرتب اولان وصفك دخى زوالنى استتباع (استلزام) ايدر : نطفه نجسدر . علقه اولور ينه نجس بولنور مضغه اولدقده طاهر اولور . رد المحتار . قيويه دوشن ترس قيو چامورى اولوب قالمق ويره دفن اولنان ترس طوپراق اولمق دخى صاحب درك ومحشيسى طحطاوينك افاده لرينه كوره بويله در) [٢] .

اوزم عصاره سى شيره حالنده ايكن طاهر وشراب اولمقله نجس اولوب [٣] سركه يه دونمكله ينه طاهر اولور .

نجس اولان زيت (زيتون ياغى) دخى صابون اولمقله طاهر اولور . تتكيم (غلى) طريقنده دخى ذكر اولنور [٤] .

— حفر ايله تطهير —

حفر — كه قازمقدر — مراد متنجس اولان يرى الت اوست

---

[١] فان المسك بعض دم الغزال .

[٢] طحطاوى ديركه بوندن : « اصلى عذره (ترس) اولان امره بالجفك يبس قوقوسى انك نجاستنى اقتضا ايتمز . » اولديغى مستفاد او لشدر اهـ .

[٣] فان فى الخمر معنى ليس فى العنب .

[٤] وقد تقدم من المحشى فى هامش بعض مسائل الفصل قبيل مسئلة الحناء النجس .

ايتمكدر . ارض ، جفاف ايله طاهر اولور ايسهده انك عاجلا تطهيرى اراده اولندقده يابو يله ايديلور ـــ كه بو ، حقيقتده تطهير دكل ، نجاستى ستر [١] واخفادر ـــ وياخود اثر نجاست ظاهر اولمينجه قدر اوزرينه چوقجه صو دوكيلور [٢] .

ـــ دبغ ايله تطهير ـــ

دبغ ـــ كه درى تميزله مكدر ـــ حقيقى وحكمى اولور . ميتهنك دريسى ـــ أنجاسده مذكور اولديغى اوزره ـــ نجسدر [٣] دباغت ايله تطهير اولنور .

(دباغت حقيقيه) شب ومازو وپلاموط ونارقبوغى استعمالى كبى صنعت اجراسيله اولور . (دباغت حكميه) طوپراقلامق ياخود كونشلتمك وهوا آلدرمق صورتيله اولور .

(دباغت حقيقيه ايله دباغت حكميه سائر احكامجه فرقسزدر . يالكز بر حكمده فرقليدر كه حقيقةً دباغتدن صكره صو اصابت ايدن درينك نجاستى اتفاق روايات ايله عودت ايتمز . حكماً

---

[١] صرح به ط فى حاشية الدر . وذكر أنه اذا دفنت المذرة فى موضع حتى صار ترابا طهرت بالاستحالة .

[٢] بونى محشى صحوم جفافده علاوةً ذكر ايتمش وارضك سرت وكوشك اولسى ودوز ويا بابر بولنمسى صورتلرنجه دخى بيان طرق تطهير ايلمشدر . انظره ان شئت .

[٣] بوغازلنان حيوانك دريسى اوزرنده قان بولاشغى كبى نجاست اولمدقجه طاهردر . الا جلد الخنزير كما يأتي فى الذكاة .

دباغتده ایکی روایت واردر . انلرکده اصحی نجاستك عـــدم عودتیدر . رد المحتار . نتـکیم متنجس قیونك چکلدکدن صـکره کلان صوبی طاهردر) [١] .

خنزیردن ماعدا هر حیوانك دریسی [٢] حقیق ویا حـکمی دباغت ایله طاهر اولور : سجاده اتخاذ اولنورسه اوزرنده نماز قیلنور . قوغـه اتخاذ ایدیلور ایسه ایچنده‌کی صو ایله آبدست آلنور (دباغ کرك مسلم ، کرك غیر مسلم وصبی ویا مجنون یاخود قادین اولسون اه جوهره) [٣] .

فصل آتیده مبین اولدیغی اوزره خنزیر عین نجس اولدیغندن انك دریسی طهارت قبول ایتمدیـکی [٤] کبی انسان دخی [٥] مخلوق

[١] کامس . وسیأتي فی الفرك والتغور .

[٢] قابل دباغت اولان دری مقصوددر . یلان وفاره دریلری محتمل دباغت دکلدر . صرح به فی التنویر حدیث شریفده واقع اهابك ذاتاً انلره شمولی یوقدر . طحطاوی جلود طیوری دخی انلره الحاق ایلمشدر .

[٣] لـکن درمختارك فصل بئر قبیلنده : « سنجاب کبی دار حربدن چیقان شیلر طاهر ایله‌دبغ اولنمش ایسه طاهردر . نجس ایله دبغ اولنمش ایسه نجسدر . مشکوك ایسه ییقامق افضلدر . » دیو مذکوردر .

[٤] امام محمد حضرتلری خنزیر قیلیله انتفاعه رخصت ویرمشدر . لثبوت الضرورة عنده فی ذلك اه ط .

[٥] خنزیرك انساندن مقدم مذکوریتی موضع اهانت اولدیغندندر . موضع اهانتده مهان مقدم اولور . [لهدمت صوامع وبیع وصلوات ومساجد] قول کریمنده اولدیغی کبی که هدم اهانت اولدیغیچون انك ذکرنده صـوامع وبیع وصلوات مساجددن مقدم بولنمشدر . (صوامع) معبد صابئیندر . (بیع) بانك کسریله بیعه‌نك جمعی اوله‌رق کنائس نصارادر . (صلوات) کنائس یهوددر . کذا فی الجوهرة .

مكرم بولنديغندن ـــ كافر دخی اولسه ـــ كرامت وحرمتی صيانةً نه دريسی دباغت قبول ايدر [١] نه‌ده اجـزاء آدمينك هيچ بريله انتفاع مباح اوله بيلور .

ـــ تخليل ايله تطهير ـــ

تخليل ـــ كه سركه ايتمكدر ـــ مراد شرابه برشی قاتەرق انی سركه‌يه تحويل ايلمكدر . شراب نجس وحرام ايكن سركه‌يه دونەرك طاهر وحلال اولور .

(بو ، وبوندن صكره‌كی تخلل ـــ كه شرابك بنفسه سركه‌يه انقلابيدر ـــ قلب عين واستحاله طريقنده داخلدر . كما تقدم .)

ـــ ذكات ايله طهارت ـــ

ذكات ـــ كه ذبح معناسنه‌در ـــ مراد ذبح شرعيدر . هردری كه دبغ ايله طاهر اولور ذبح ايله دخی طاهر اولور [٢] .

---

[١] حصكفی ديركه دباغتلنسه طاهراولور هر نقدر استعمالی حرام اولسه‌ده. حتی انسانك كميكی‌اونك ايچنه اوكودلسه‌اواون احتراماً ا كل‌اولنماز.فی الاصح‌اه

[٢] بونك مفهومی : دبغ ايله طاهر اولميان ذبح ايله‌ده طاهر اولمازدر . فی الواقع دريسی قابل دباغت اولميان فاره‌يی ذبح ايتمه‌نك ده فائده‌سی اولماز .

شرط : ذبح شرعى اولمقدر .

(ذبح شرعى) : اهل ذبحك حال اختيارده حيوانى مع البسمله بوغازندن كسمه سيدر . بوكا (ذبح اختيارى) دينور . برده (ذبح اضطرارى) واردركه آو حيوانى وآزغين حيوان اهلى حقنده اولور أهل ذبح آنى هرنرەسندن راست كلور ايسه يارەليەرك اولدرمكدر [١] او دخى برقسم ذبح شرعيدر . اهل ذبحك بالاختيار ويا بالاضطرار اولان ذبحلرى خنزيردن ماعدا حيوانات غير مأكولەنك يالكز دريلرينى وحيوانات مأكولەنك همده اتلرينى تطهير ايدر .

(أهل ذبح) : مسلم وأهل كتابدر .

بر نهج شرع بوغازلنان [٢] خنزيردن ماعدا حيوان مأكول اولمسه بيله طاهر الجلد اولور [٣] . اتنك طهارت وعدم طهارتى

---

[١] بوبحثك تفصيلى كتاب الحج تتمه سندن اولان كتاب الذبائحمزدەدر.

[٢] مجوسينك ذبحندن ومحرمك آو ذبحندن وعمداً ترك بسملهايدنك ذبحندن احترازدركه بونلر ذبح شرعى دكلدر . أفاده المؤلف .

بونلرك كسديكى بينمسەده طاهر اولديغى حقنده برقول مصحح واردر ولكن ذكات شرعيەنك طهارت حقنده دخى اشتراطى اظهر اولديغنى صاحب تنوير افاده ايتمشدر كما فى ط .

بونلر ذابح حقندەكى شروطدر . محل ذبح حقندەكى شروط دخى معتبردر . بوراده مقصود ذبح اضطرارى اولديغندن انكله تقيد اولنمامشدر . مجوسينك آولاديغى ويا بوغازلاديغى حيوانك درينى طهارتده محتاج دباغتدر . كما فى ذبائح الزيلعى .

(مجوس) آتشپرستدر . مراد اهل كتاب اولميانلر . كرك آتش ويابت ياخود كوكب پرست اولسون . اهل كتاب : يهود ونصارادر .

[٣] لعمل الذكاة عمل الدباغة فى ازالة الرطوبات النجسة بل أولى . ص .

حقنده اولان ایکی قولك مفتی بهی عدم طهارتدر .

حیوانات مأکوله‌نك لحومی – که حتف الانف [١] موتی تقدیرنده لاشه‌در – ذبح شرعی ایله هم طاهر وهم طیب اولور .

— تخلل ایله تطهیر —

تخلل که سرکه اولمقدر بوندن مقدم مذکور اولان تخلیلك لازم ومطاوعیدر . شراب سرکه اولمقله هم کندی وهم ایچنده بولندیغی قاب طاهر اولمش اولور [٢] .

ابن عابدین مرحوم فتح القدیردن نقلاً ذکر ایتمشدرکه شرابه صو وبالعکس صویه شراب قاتلسه وبعده وبعده شراب سرکه اولسه – قول صحیحده – طاهر اولور . شرابه فاره دوشوب اولسه‌ده سرکه اولدقدن صکره چیقارلسه او سرکه طاهر دکلدر .

وکذا شیره‌نك ایچنه فاره دوشسه ویاخود آنی کوپك یالاسه وبعده او شیره شراب ، وبعده سرکه ، اولسه طاهر اولماز .

---

[١] بلا ذبح دیمکدر .

[٢] ألغاز فقهیه‌مزك کتاب الطهاره‌سی مسائلنك یکرمی ایکنجیسی شودر : هانکی مردار قابدر اوکه ماء طهور ایله ییقانسه تمیز اولمازده ییقانمقسزین تمیز اولور ؟ (جواب) : طوپراقدن معمول شول بر کی قابدرکه ایچنه شراب قونلمش اوله . انی ایچمش اولدیغی جهتله ییقامقله تمیز اولماز ولکن ایچنده‌کی شراب سرکه اولیویررسه طاهر اولور اه

سرکه‌لر وترشیلر بعد التخمر تخلل ایدرلر . وخیر الخل خل الخمر .

نجس اولان سركه شرابه قاتلسه‌ده اوشراب سركه اولسه ينه نجسدر. چونكه نجس تغير ايتمامشدر اه بحذف.

— فرك ايله تطهير —

فرك كه اوغالامقدر انسان منيسى حقنده مطهردر : قوريمش اولان منى ولو قادين منيسى اولسون [١] او غالانمقله اولديغى يردن زائل، واوراسى طاهر، اولور.

اصابت ايتديكى بر ثوب ويا بدن اولمقده ظاهر روايتجه فرق يوقدر [٢]. ثوبك جديد ويا غسيل (ييقانمش) اولمسنده ومبطن (استارلى) اولوب اولمامسنده دخى فرق يوقدر [٣].

منينك ياشى آنجق ييقامقله زائل اولور [٤].

يابس اولان منينك بعد الفرك محلنه صو اصابت ايتمك جفاف ايله طاهر اولان ارض ايصلانمق ودباغت حكميه ايله مدبوغ اولان

---

[١] وقيل : منيها لايطهر بالفرك لرقته . ط .

[٢] قال ان لم يتنجس بملطخ خارج المخرج كبول اه فان المنى حينئذ لايطهر بالفرك لعدم الضرورة . قاله ط وأطال القول . ومثل الثوب المكان . فى ظاهر الرواية . وعن الامام ان البدن لايطهر منه بالفرك لرطوبته . قاله ط أيضاً .

[٣] بخلاف انبساط ما من شأنه الانبساط من الدهن النجس . كما تقدم فى الانجاس .

[٤] غسل ، معلوم اولديغى اوزره منينك ياشنى وقوريسنى ازاله ومحلنى تطهير ايدر .

جلد ميتهيه صودكمك ومتنجس اولان بترك صويى چكلدكدن صكره كلمك كبيدركه بونلرك كافه سنده اولى اولان : اعتبار طهارتدر .

متونك افادهسى بودر . وطاهرك كندى مثلى طاهره ملاقاتى موجب تنجيس دكلدر .

— دلك ايله تطهير —

دلك — كه سورتمكدر [١] — بالخاصه آياق قابى حقنده طريق تطهير در .

خف ونعل امثالى آياق قابلرى جرملى يعنى مرئى نجاست ايله [٢] متنجس اولدقده آنى صو وسائر مائع مزيل ايله تطهير ممكن اولديغى كبى ياش بيله اولسه يره سورتمكله دخى تطهير ممكن اولور [٣] .

دلك ايله تطهير آياقابنه وآنده اولان نجاست مرئيهيه مختص اولديغندن ثوبه وبدنه اصابت ايدنى ييقامق لازم اولديغى

[١] اوغمق معناسنهده كلور . اومعناده لامهبدل عين ايله (دعك) دخى دينور .

[٢] انك جرملى اولمسى كرك اصلى وذاتى اولسون ، كرك ياش ايكن توز ويا كول ياپشمق صورتيله عارضى واكتسابى اولسون . ص .

[٣] امام محمد حضرتلرى جامعده تصريح ايتديكه : انى حك ايتسه ياخود يابسى قازيسه محلنى تطهير ايتمش اولور . مشايخ ديديلركه جامعده بويله مذكور اولمسه بزمسح بالترابى شرط قيلار ايدك زيرا ترابك طهارتده اثرى واردر . ط .

كبی [١] جرمی اولمیان یعنی غیر مرئی بولنان نجاستی آیاق قابنده دخی اولسه ییقامق لازمدر [٢] .

— دخول ایله طهارت —

(دخول) : کیرمکدر . مراد — حوض صغیر نجسه — طاهر صویك دیکر جانبدن آزدخی اولسه خروجیله برابر بر جانبدن دخولیدر . مثلا بر حوض صغیر متنجس ایکن بر جانبندن آکا صو کاوب دیکر جانبندن چیقمقده اولسه اثر نجاست آنده ظاهر اولمدقجه اوصو طاهر اولدیغی کبی حمام قورنه‌سنه طاهر صو موصلقدن اینمکده وغیر طاهر اللر ویا طاسلر صویك یوزنده آرام حاصل اولمامق اوزره آکا ادخال اولنمقده اولسه اوزرندن آز ، چوق آقنتی موجود دیمك اولدیغی ایچون ماء جاری‌یه ملحق اولمغله اثر نجاست آنده ظاهر اولمدقجه او صو دخی طاهردر .

(میاهده مذکور اولدیغی اوزره جریان دخی کثرت کبی صویك سطحی اعتباریله اولدیغندن قورنه‌یه وحوض صغیره کلان

---

[١] بوندن می یابس مستثنادرکه انك ثوب وبدندن فرك ایله دخی تطهیر وازاله‌سی ممکندر . کما تقدم فی ص ٢٢٨ .

[٢] چونکه ایصلاقلق انك اجزاسنه داخل اولمشدر . ظاهرنده دخی انی جاذب برشی یوقدر . بناءً علیه غسلدن بشقه برطریق ایله او نجاست زائل اولماز . ط .

صو آلتنده کی دلیکدن چیقار اولمقله جاری عـد اولنماز . صرح به ابن عابدين .)

— تغور ایله طهارت —

تغور که صویك چکیلوب غائب اولمسیدر قویی حقنده نزح کبی مطهردر . تنجس ایدن قویيدن نزحی لازم اولان مقدار صو [١] تغور ایتمکله قویی طاهر اولوب صکرەدن کلان صو بلا نزح جائز الاستعمال اولور .

— تصرف فی البعض ایله تطهیر —

تصرف فی البعض — که بر چوق شیئك برقسمنده کی تصرف دیمکدر — بعض شی حقنده آتی الذکر (ندف) و (غسل بعض) کبی مطهر در مثلا بغدای یاخود آرپه خرمنده دوکیلنور ایکن حیوانك قاشا نمسیله آنك لاعلی التعیین بر مقداری تنجس ایتمش اولدقده او بغدای ویا آرپه نك اومقداری یاخود دهـا چوغی [٢] اکل ویابیع ویاخود برینه هبه ویا صدقه ایدلمك کبی برتصرف کورمك یعنی الدن چیقارلمش اولمق ایله باقیسی طاهر اولور .

---

[١] کذا فی رد المحتار . وهو مما یعسر الاطلاع علیه فی لزوم نزح نحو عشرين دلواً . والظاهر صرف مطلق التغور الى کماله أعنی غوران مائها بالـکلية . کما فی قوله عز من قائل (قل أرأيتم ان أصبح ماؤکم غوراً) الآیة أی غائراً . مصدر وصف به .

[٢] وینبغی تقیید التصرف بان یکون بمقدار ماتنجس منها أو أکثر لأأقل اهـ ابن عابدين .

كيدن يعنى الدن چيقان دخى طاهردر [١] .
او بغداى ويا آرپه بوليشلمك ياخود آتى الذكر (غسل بعض) طريقيله ييقانمق دخى تصرف فى البعض قبيلندندر . كما فى الدر المختار .

— ندف ايله تطهير —

ندف كه پموق آتمقدر [٢] نصفندن اقل [٣] برمقدار غير

---

[١] نجاست كيدن ياخود قالان قسمده اولمق احتمالنه بناءً كه طهارت اصليه بونسكله زائل اولماز . بوني وبوندن صكره‌كى غسل بعض مسئله‌سنى « اليقين لايزول بالشك » قاعده‌سيله استشكال ايدنلر اولمش ايسه‌ده او اشكال شووجهله دفع دخى ايدلمشدر : محل معلوم ايچون كه مسئله‌مزده مجموع ذخيره‌در طهارت يقينـــاً ثابت ايدى صكره بر محل مجهـــول ايچون طهارتك ضدي اولان نجاست دخى يقيناً ثابت اولدى برمقدارى تصرف اولنمقله او مجهولك بقا وعدم بقاسنده شك واقع اولدى زيرا بقا وعدم بقا احتماللرى على التساوى يدر بناءً عليه محل معلوم ايچون يقيناً ثابت اولان شيله عمل اولنمق لازم كلدى زيرا محل معلومده‌كى يقين شك ايله زائل اولماز محل مجهول ايچون اولان يقين ايسه اويله دكلدر . رد المحتار .

[٢] آتانه (نداف) ويايه (قوس) وطوقاغنه كسر ميم ايله (مندف) دينور . (حلج) پموغى چلتسكندن آيرمقدر . (حلاج) آني آييرانلر . آلتى (محلج) در . صاحب مصباحك بيانه كوره ايسكيسى دخى باب ثانيدندر . (٦١٠) تاريخنده متوفى (فتيان الشاغورى) نام شاعرك سوديه‌ده‌كى (جنة الزبداني) نك قيشى حقنده سويله‌مش اولديغى شو اوچ بيت پك خوشدر :

قد أجمد الخمر كانون بكل قدح ❊ وأخمد الجمر فى الكانون حين قدح
ياجنة الزبداني أنت مسفرة ❊ بحسن وجه اذا وجه الزمان كلح
فالثلج قطن عليك السحب تندفه ❊ والجو يحلجه والقوس قوس قزح

[٣] كما فى الفتاوى الهندية اهـ ط على الدر وتقدم مثله فى التطهير بالتصرف فى البعض .

معینی تنجس ایدن یوق حقنده طهارتدر . اوپوغك تمامی آتلمقله تنجسی زائل ، وکندیسی طاهر ، اولمش اولور .

— نزح ایله تطهیر —

نزح — که قویینك صوینی چکمکدر — قویی حقنده نوع نجاست اعتباریله اولان مراتب وجهله طهارتدر . تشکیم (فصل آبار) ده معلوم اولمشدر .

— نار ایله تطهیر —

نار — که آتشدر — بعض أشیا حقنده [١] مزیل أنجاس وطریق تطهیردر . مثلا بوغازلنان حیوانك کله‌سنده‌کی قانلر احراق ایله زائل ، وکله طاهر ، اولور .

تزك یانوب کول اولمقله طاهر اولور . بولاشدیغی اتمك ییئنور . تزکله یاقیلان فرنلره [٢] وتنورلره کوره آنلرده‌کی نجس

[١] کندیسنه آتش اصابت ایدن هرشی طاهر اولور ظن ایتمه . مراد آتش ایله استحاله حاصل اولمق یاخود اثرنجسی آتش ازاله ایتمکدر . کما فی رد المحتار . مثلا شراب قاینامقله طاهر اولماز . انکله پیشنات ییئنمز . متنجس اولان شیره قاینایوب پکمزاولمقله تمیز اولماز . کما مر فی القلب وسیأتی فی الغلی .

[٢] (فرن) حزنوزننده بزم (فرون) دیدیکمزدر ، واولیسی (أفران) کبی آنلك جمیدر . ترکجه ظن ایدوب رسم‌خطنی صاقین تغییر ایتمیکز .

ياشلق [١] اتمكى فرنه آتمدين وتنوره ياپشدرمدين آنى ياقمقله طاهر اولور .

متنجس چاموردن ياپيلان ــ طبق ، دستى ، بارداق ــ آتشده پيشورلمكله و بعد الطبخ اثر نجاست آنده ظاهر اولمامقله [٢] طاهر اولور .

(بونلر بتون قلب واستحاله‌يه راجع شيلردر . بعضيسنه عسر وعموم بلوى دخى انضمام ايتمكده‌در .)

(غسل ايله تطهير) بحثنده كچن تمويه مسئله‌سى دخى تطهير بالنار مسائلندندر .

(تمويه) ــ كه تنبيه وزننده‌در ــ دميره صوو ير مكدر . (دميره صو ويرمك) : آنى آتشه صوقوب قيزارتدقدن صكره صويه صوقوب سوندرمكدر . نجس صو ويرلمش اولان دمير (مثلا بيچاق) اوچ دفعه طاهر صوايله تمويه ايديلور ايسه ظاهراً وباطناً طاهر اولوب او بيچاق ايله كسيلان قارپوز يينور وآنى حامل اولانك نمازى صحيح اولور .

مؤلف ديركه : ماء طاهر ايله بر كره بيله تمويه ايدلمك كافيدر دينلسه اولور . [٣] .

---

[١] بو (ياشلق) درمختار ايله ردمحتارده تنوره ماء نجس صرپلمك ياخود چوجق ايشه‌مك وياخود متنجس ياش بز ايله آنى سيلمك ايله تصوير ايدلمشدر .

[٢] زاد هذا القيد فى الدر .

[٣] چونكه آتش بالكليه اجزاء نجاستى ازاله ايتمكده اولوب آنك تكرارى ازالهٔ شبهه ايچوندر . أفاده ط .

— غلى ايله طهارت —

غلى كه قاينا مقدر [١] استحاله نوعندن برطريق طهارتدر : (سطحى يوز آرشوندن اكسيك اولمقله [٢] نجسه ملاقات ايله) تنجس ايدن پكمز ياخود بال وياخود سوت طاهر صوايله [٣] اوچ دفعه مقدار اصليسنده قالنجه قدر قايناديلور ايسه طاهر اولور [٤] .

متنجس اولان زيت (زيتون ياغى) صابون اولمقله طاهر اولور [٥] .

---

[١] (غليان) كبى مصدر لازمدر . همزه ايله تعدى ايدر . باب ثانيدن تصريف اولنور . قال تعالى (تغلى فى البطون كغلى الحميم) باب رابعدن استعمالى لغت مهجورەدر تشكيم دينلمشدر :

ولا أقول لقدر القوم قد غليت . ولا أقول لباب الدار مغلوق

[٢] لابد من هذا القيد كما نبه عليه ابن عابدين فى التقور .

[٣] مؤلف صوبى مطلق ذكر ايتديكى ايچون مائع متنجس مقدارنده اولوب اولمامنه شامل او لمشدر . بعضلر صويك دخى او مقدارده اولمسنى قيد ايتمشلردر . ط .

[٤] متنجس اولان سمن ويادهن مائع ايچون طريق تطهير غسلدر . كما مر . جامد اولاننك طريق تطهيرى تقوردر . كما يأتى .

[٥] مثاللر دلالت ايتديكى اوزره غلى دخى احراق بالنارطريقى كبى استحاله يه راجعدر . محشى مرحوم : « ومثله ما إذا وقع فى المصبنة وزالت أجزاؤه » ديمشدر اه .

ابن عابدين ديركه بومسئله ده علت طهارت تغير حقيقتدر . زيتدن ماعدا أدهان ايله صابون اعمال اولنمق تقديرنده دهن ميته دخى انقلاب ماهيته مبنى عموم بلوى جهتيله طاهر عد اولنوب صابونك طهارتى افتا ايديلور اه وقد تقدم فى الغسل والقلب .

(در مختارده كرك بو (غلى) ، كرك بوندن اولكى (تطهير بالنار) مسائلى بعد الطبخ اثر نجاست ظاهر اولمامق قيديله مقيد كوسترلمشدركه ظاهر اولان ده اودر .)

غليك مطهر اولمسى انقـــلاب ماهيته مبنى اولديغندن متنجس اولان شيره قاينايوب پكمز اولمق [١] ومتنجس اولان ســـوت پنير ياپلمق ايله طاهر اولماز . چونكه بونلرده تزك يانوب كول اولمق وطوزله‌يه دوشن حمار طوزكسيلمك وشراب سركه‌يه دونمك قبيلندن برحقيقت بشقه برحقيقته منقلب اولمش دكل ، بلكه مجرد وصف تغير ايتمشدر [٢] .

بغداى ياخود آرپه متنجس ايكن اكودلمك ومتنجس اون انمك اولمق ومتنجس صوصامك ياغى چيقارلمق دخى بويله در . [٣] كما فى رد المحتار .

— غسل بعض ايله تطهير —

غسل بعض كه برمقدار يرى ييقامق ديمكدر تصرف فى البعض كبى طريق تطهيردر : نجاست غـير مرئيه ايله لاعلى التعيين برطرفى

---

[١] صاحب مجتبى پكمز مسئله سنى عموم بلوايه ارجاع ايتمك ايستمشدر . انظر الرد .

[٢] برشيئك وصفى تغير ايدوب اسمى دكشمك باب تطهيرده كافى دكل ايسه ده يمين وغصب مسائلنجه مؤثر در . نتكيم اهلنك معلوميدر .

(٣) نتكيم قلب واستحاله هامشنده دخى ذكر اولندى .

متنجس اولان شيئك [١] لاعلى التعين برطرفنى ييقامق بلا تحرى بيله اولسه مزيل نجاست وطريق طهارتدر . چونكه نجاست ييقانان قسمده اولمق احتمالنه مبنى موضع معينده نجاستك بقاسنه حكم اولنه ماز كما فى الرد .

(بومسئله مؤلفك تصويرى وجهله نسيان واشتباه صورتنده ظاهردركه غير مرئى نجاستك اصابت ايتديكى محل اونوديلوبده مصاب اولان شيئك بلا تحرى بر طرفى ييقانور ايسه قول مختارده آنك طهارتنه حكم اولنور [٢] ولكن نجاست محل آخرده ظاهر اولور ايسه آنكله قيلنان نماز اعاده ايديلور .) [٣]

— تقور ايله تطهير —

تقور اويلمقدر مراد تقوير در كه اويمق ديمكدر [٤] سمن

[١] حكم مسئله ثوبده ظاهر ايسه ده بدنه ده تعميم ايدلمشدر . كما ستعرفه فى الهامش الذى بعد هذا .

[٢] محشى ديركه ظهيريه ده ذكر اولنان : آنك هپسى ييقامقدر . محقق (ابن الهمام) ديمشدركه احتياط اولان ده بودر . مؤلف دخى درر حاشيه سنده بونى جزم ايلمشدر : نهرده . « بدن دخى ثوب كبى اولمق كركدر . » ديه‌ى اه .

[٣] صاحب در مختار بونك خـــلافنى نقلده سهو ايتمشدر . كما نبه عليـه محشياه .

[٤] فهو من استعمال المصدر اللازم فى المتعدى كالطهارة بمعنى التطهير اه ابن عابدين .

جامد مقولەسندە اولور : طوتق اولان ياغه نجاست اصابت ايتدكده يالكز اوراسى تنجس ايتمكله جوانبيله او ييلوب آتيلور باقيسى طاهر قالور.

ياغك مائعى مقدار كثيره [١] بالغ اولمدقجه اصابت نجاست ايله كلياً متنجس اولمغله غسل ايله ، ويكمز كبى شيلر غلى ايله تطهير اولنور تشكيم بيان اولنمشدر .

(بو بابده ياغى باله قاتانلر اصابت ايتمامشلردر .) [٢]

[١] بأن يكون عشراً فى عشر . زاده ابن عابدين . كما قدمنا بيانه فى الغلى .
[٢] بوراسى صاحب دررە وصاحب در مختارە تعريضدركه ياغك دخى بال كبى لزوم غليى سويلەمشلردر .

— بعض مسائل —

چوجغك قيئيله تنجس ايدن ممه اوچ كره اممه‌سيله طاهر اولور [١].

شارب خمرك آغزى رطوبت لعابيه‌سيله طاهر اولور [٢] اوزون اولوبده ايچديكى شرابك ايچنه كيرمكده اولان بيقلرى ديل استيعاب ايتمز ايسه ييقامق لازم كلور.

شراب ايله پيشورلمش اولان ات ابدا طاهر اولماز [٣]

أهل ذبح طرفندن وجه شرعى اوزره بوغازلنمش وفقط باغرساقلرى چيقارلمش اولان طاوغى يولمق ايچون قاينار صويه

---

[١] استجمار ايدنه كوره موضع استنجا دخى بويله در . يعنى بلاغسل طاهر ديمكدر . تتكيم ألفار فقهيه‌مزك كتاب الطهاره سندن ٢٢ نجى مسئله در .

[٢] تو كركى بوغيوب چيقارمق دخى يوتمق كبى اولديغندن مؤلفك (بلع) قيدينه حاجت يوقدر . كما فى ط . (فصل أسآر) ده شارب خمرك عقب شرب خمرده‌كى سؤرى نجس اولديغنه دائر كچن مسئله بونكله توفيق اولنسون .

[٣] امام ابو يوسفك مفتى به اولميان قولنه كوره او ات اوچ دفعه ماء طاهر ايله قاينادلوب تبريد اولنور ايسه طاهر اولور . كما فى الدرر . او اتك صويى بوقوله كوره دخى انده خير اولمديغيچون آتيلور ابن عابدينك نقلنه كوره قاضيخان : شراب ايله پيشن اته ياخود حنطه‌يه سركه قونوب هپسى سركه اولنجه قدر براغيلور ايسه بنجه بأس يوقدر . ديمش ام

آتمق دخی بویله درکه او طاوق اصلا طاهر اولماز [١] .

حرارت سطح جلده وارزق مسام [٢] انحلال ایدجك وتوبی قولایجه چیقه جق قدر سیجاق صویه قونلش ایسه (اوچ کره) [٣] ییقامق ایله طاهر اولور .

اشکمبه یی ییقامدین سیجاق صویه آتمق دخی بویله‌در . یعنی صو حد غلیانه وارمش واشکمبه دخی تشرب ایدجك مدت آنك ایچنده براغلمش ایسه اصلا طاهر اولماز .

بویله اولمدیغنه یعنی یاصو حد غلیانه کلمدیکنه ویاخود اشکمبه تشرب ایدجك مدت صوده براغلمدیغنه کوره ییقامقله طاهر اولور .

أشباهك فن حکایاتنده مذکوردرکه : ایچنده ات وات

---

[١] بناءً علیه طاوغی سیجاق صویه اتمدین ایچنی تمیزله‌مك ومحل ذبحنده طوکمش دم مسفوح وار ایسه انی ییقامق لازمدر اه ط قبیل الاستنجاء من حاشیة الدر المختار .

چیروز وساردالیا بالقلری ایچی چیقارلمدین قوریدلدیغی وصلاموره ایدلدیکی ایچون بویله‌میدر ؟ بوکا دائر بزم کتابلرده بر شیئه تصادف اولنمدی . بالغك ترسی دخی قانی کبی نجس اولمسه کرکدر . علماء شافعیه‌دن کمال الدین الدمیری (حیاة الحیوان) ده : سمك صغیرك ترسی طاهردر دیمشدر .

بزجه صغر ایله تقییده وجه یوقدر چونکه طهارت دمی بحثنده بالغك بیوکی دخی کوچکنه مساوی کوستر لمشدر . کما تقدم عن البحر . فلیحرر .

[٢] فتح میم ایله مفعل وزننده اولان (مسم) ك جمعیدرکه مسامات دیدیکمز مواضع نفوذ در . جلودده منافذ عرق وبخار اولان ثقوب غیر مرئیه در . ایکنه دلیکی دیمك اولان (سم) دن مشتقدر .

[٣] اخذاً من سوق الکلام وان کان مطلقا .

صوبی اولدیغی حالده آچیقده قاینامقده اولان چوملكك ایچنه برقوش دوشوب اولسه اكر ات اولجه پیشمش ایدیسه اوچ كره ییقانوب اكل اولنور ات صوبی تنجس ایتدیكیچون آتیلور واكر ات پیشمدین قوش دوشمش ایسه هیچ بری یینمیوب آتیلور [١] .

درمختارده صاحب هدایه نك (تجنیس) ندن نقلا مذكوردركه شراب ایچره طبخ اولنان بغدای ابدا طاهر اولماز [٢] . بولدن شیشوب قباران بغدای اوچ كره صوده ایصلادیلوب تجفیف اولنور یعنی صوبی چكیلوب انتفاخی (شیشكینلكی) زائل اولنجه قدر براغیلور ایسه طاهر اولور [٣] .

طبخ ایله انتفاخ آره سنده كی فرق طبخده كی تشربك زیاده لكنده در [٤] .

شراب ایله یوغریلان اتمك ییقامقله طاهر اولمیوب بلكه اثر خمر كیتمك واجزاسی ایچنه سركه كیرمك اوزره سركه یه اوقالامق ایله

[١] بومسئله (أشباه) لك اولبابده كی دیكردرت مسئله سیله برابر بزم كتاب التراجمك (ابن جنی) عنواننده « تربیت وأنت حصرم » مثلی منا سبتیله مذكوردر . راجعه ان شئت .

[٢] قال : به یفتی .

[٣] ابن عابدین دیركه بو مسئله ده (مسئلهٔ آتیه ده اولدیغی كبی) حنطه یی سركه یه قویمق طریقیله تطهیر ممكن اولەماز چونكه بول خمركبی سركه اولماز .

[٤] قاله ابن عابدین . دیمك كه شراب ایچره بلاطبخ قالوب شیشن بغدای دخی صوده اوچ دفعه نقع وتجفیف ایله طاهر اولور .

طاهر اولور . هنوز خمير حالنده ايسه اثر خمر آندن زائل اولنجه قدر اوزرينه سركه دوكيلور اه مع ط .

نجس اولان يتاق ياخود طپراق بونلرك اوزرنده يانانك ترندن ويوريياننك اياغى ايصلا قلمقدن نمناك اولمغله اثر نجاست [١] بدننده وقدمنده ظاهر اولسه او بدن واوقدم تنجس ايتمش اولور . اثر نجاست ظاهر اولمامش ايسه اولماز .

تنكيم قورى وطاهر اولان ثوب ياش ونجس اولان وفقط صيقلمقله طاملار درجه‌ده اولميان بربزه (بوغچه‌يه وياصارغى‌يه) صارلمش اولمق دخى بويله دركه طاهر اولان قورى بزده اثر نجاست ظاهر اولمش ايسه اودخى نجس ، وظاهر اولمامش ايسه ينه طاهر ، در . كما فى البحر [٢] .

ياش بربزى بول ويا كوبره ايله نجس اولان قورى بريره سرمكله اورانك مجرد ياشارمش اولمسى او بزده اثر نجاست ظاهر اولمدقجه آنى نجس ايتمز [٣] .

---

[١] طعم وياقوق ياخود ريحدر . كما قد عرفت . بوبابده طعمك ذكرى « وللارض من كأس الكرام نصيب » فحواسيله اولان تنجسك غيريده عقله امس اولماز . كما لايخفى .

[٢] عدلنا هنا عن الاصل الى البحر لكونه أوضح منه .

[٣] بو مسئله طريق جفاف وفركده كچن و « الساقط لايعود » قاعده‌سنه عـاس ايدن مسائلدن دكلدر چونكه ارضك جفاف ايله طهارتي اثرنجاست اندن بتون زائل اولمق قيديله مقيددر . وليس ماهنا كذلك كما لايخفى .

نجاست اوزرندن اسوب كلان روز كار يرده سريلى اولان بزه اصابت ايتمكله او بزنجس اولماز [*] . مكركه اثر نجاست آنده ظاهر اوله .

---

[*] وقيل ينجس ان كان مبلولا لاتصالها به . ص .

ــ فصل ــ

خنزيردن ماعدا هر حيوانك ظاهرى حال حياتنده طاهردر [١] . موت ايله نجس اولور .

عين نجس اولمق اوزره خنزيردن بشقه برحيوان يوقدركه خنزيرك ديريسى دخى اولوسى كبى نجسدر . هرجزءى دخى نجسدر . ديكيجيلرك طموزقيلى استعمالنه ضرورته مبنى رخصت ويرلمشدر [٢] .

حيوانات سائرهنك ديريسى نجسه ملاقى اولمدقجه طاهردر . اولوسى يعنى لاشهسى [٣] نجسدر .

فيل [٤] وكلب دخى بويلهدر .

---

[١] باطننده كى نجاستك حكمى ظاهر اولماز . انسان بيله باطناً حامل نجاست اوله رق نماز قيلار .

[٢] چونكه اندن بشقهسى انك يرينه قائم اولماز . امام ابو يوسف اندده كريه كورمشدر . رواياتك كافهسنده بيعى جائز اولماز . كذا فى الجوهرة .

بو حالده طموزك كرك اولوسنك ، كرك ديريسنك برديشى ويابر قولاغى ياخود قويريغى وياخود بردرهمدن فضله نقلتده قيلى اوزرنده بولنديررق نماز قيلان كيمسهنك نمازى صحيح اولهماز .

[٣] عربيته ميتة وقد تقدم تفسيرها وسنفرد بذكرها .

[٤] والفيل كالخنزير عند محمد لايطهر جلده بالدباغ . وعظامه نجسة لايجوز بيعها ولا الانتفاع بها . وعند ابى حنيفة وابى يوسف لابأس ببيع عظامه ويطهر جلده بالدباغة ا ه جوهرة .

عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى فيل ديشى طراق قوللانمشلردر [*] .

كلب دخى طاهر العين اولديغندن بيع وايجار وهبه اولنور . ومال غير اولان كلبك متلفنه ضمان لازم كلور وجلدى دباغتلنه كدن صكره سجاده ويا قوغه اتخاذ اولنه بيلور .

اوزرنده نجاست اولميان بركلب قويىيه ياخود حوضه دوشوب ديرى چيقمق تقديرنده آغزى دخى صويه دكمش بولنديغى فرض اولنديغنه كوره صوفاسد اولمديغى كبى آغزى ياغلى اولديغى حالده كلبى قوجاغنه ياخود صرتنه وكوچك ايسه قوينه آلەرق نماز قيلمش فرض اولنان كيمسه نك قيلديغى نماز دخى فاسد اولماز .

لحمنك واندن متولد اولان لعابنك نجاستنده ، وقلبنك طهارتنده ، صاحب درك تصريحنه كوره شك وخلاف يوقدر .

ايصلاق كلبك اوزرنده نجاست اولمديغى حالده سيلكنمسيله اصابت ايتديكى شى طاهردر . ايصلاقلق كرك آنك جلدينه وارمش اولسون ، كرك يالكز قيللرنده قالمش بولنسون .

(لاشه) — كه ميتەدر — أنجاسده تعريف اولنمشدر .

بالق ، وصوده يشايان سائر حيوانات ، حتى بحرك كلبى

---

[*] لغت عربيه ده لفظ (عاج) مشترك اولوب هم ذبل يعنى بغا وهم فيل ديشى معنالرينه اولمغله « كان له مشط من العاج » حديثى مجتهد فيه ومؤولدر . عظم فيل اولان عاج بزجه طاهر ، وامام شافعيجه نجس ، در . حضرت ثوبانه خطاباً وارد اولان : « اشتر لفاطمة سوارين من عاج . » حديثنده فيل ديشى معناسى متبادردر . كما فى نهاية ابن الاثير .

وخنزيرى [١] ودماء سائلەسى اولميان حشرات، اولوسى لاشه اولمديغى كبى مأكول اولسون، غير مأكول اولسون نهج شرعى اوزره بوغازلنان ويا بروجه شرع اضطرار اوزره اوريلان حيوان دخى لاشه دكلدر [٢].

لاشه نك بيله دريسى دباغت ايله طاهر اولمق مسئلەسى مطهراتك دبغ نوعنده ذكر اولنمشدر.

لاشەنك بولاشقسز بولنان ديشى وتويى [٣] وطرناغى و بوينوزى وكميكى وغاغاسى كبى دم سارى اولميان، وتعبير ديكرايله قوة لامسەدن عارى اولان اجزاسى طاهردر.

سيكير ــ صحيح اولان روايتده ــ نجسدر [٤].

---

[١] صرح بهما فى الدر. بخلاف البط والاوز حتى القرلى. كما قدمنا. فانها لاتعيش فى الماء وان كانت تدخله. تمامات منها ميتة. لان لها نفساً سائلة. أى دماً سائلا. كما فى قول الحماسى:

تسيل على حد الظبات نفوسنا * وليست على غير الظبات تسيل

[٢] مطهراتك ذكات نوعنده ذكر اولنديغى اوزره كرك حال اختيارده كرك حال اضطرارده واقع اولان (ذبح شرعى) حيوانات مأكولەنك هم جلدى وهم لحمى وحيوانات غير مأكولەنك يالكز جلدى حقنده طهارت اولمغله (آوده و آزغينلقده اوريلانه دخى شامل اولمق اوزره) حيوان مذبوح مأكول اولديغنه كوره جلداً ولحماً، ومأكول اولمديغنه كوره يالكز جلداً، طاهردر.

[٣] تويينك بولاشقسز بولنمسى بولنمامش اولمسنه يعنى ياقيرلمش وياخود تراشيده ايدلمش بولنمسنه متوقفدر. جوهرەده واصلده ودر مختارده مقيددر.

[٤] چونكه انده حيات اولديغنه تألمى دليلدر. ص.

حديث شريف نبوى ناطق اولديغى اوزره مؤمن اولان انسان حياً وميتاً طاهردر . انجق انسان على الاطلاق حيوان دموى اولديغندن حيوانات سائره كبى حال حياتنده طاهر اولمقله برابر موت ايله غير طاهر عد اولنمقده دركه قويى يه دوشوب اولمك ، ياخود اولوب قويى يه آتلمق ، ايله قويينك نزحى لازم كلمكده در [١] .

جسد انسانى اجزاسندن قيل وديش وطرناق كبى حس لسدن عارى اولانلرسائر حيوان حقنده اولديغى كبى مستثنادركه انسان اولمسكله بوكبى اجزاء آدمى نجس اولماز . أشباهدن نقلاً درمختارده مذكور دركه ماء قليل ، ايچنه طرناق دوشمكله فاسد اولمازده انسانك طرناق قدر دريسى دوشمكله فاسد اولور اه .

« ما ابين من الحى فهو ميتة » فحواسنجه ديريدن آييريلان ميته اولديغندن [٢] حيوانات مأكوله‌دن ديرى ايكن قوپاريلان پارچه حلال الاكل اولمديغى كبى دم سارى اولان جزءى طاهر دخى دكلدر .

---

[١] بوندن شهيد نظيف ايله مسلم مغسول مستثنادر . كما مر فى الآبار .

[٢] بوحكم صاحب جوهره‌نك بياننه كوره مآل حديثدر . انسانه دخى شاملدر . صاحب أشباهك باب المياه آخرنده وكتاب الذبائح صوكنده : « المنفصل من الحى (أى مماتحله الحياة) كميته الا فى حق صاحبه فهو طاهر وان كثر » ديمسى يعنى صاحبنى استثنا ايتمسى حاملى اوله‌رق نماز قيلمق خصوصنده ظاهردر . يوقسه صويى افساد ايتمكده دكل . چونكه صو جلد انساندن طرناق مقدارينك اناه ولوعيله فاسد اولور . كافى ط على الدر . وقد مر آنفا .

خنزيردن ماعدا مأكول وغير مأكول بالجمله حيوانك وحتى انسانك اولو سندن وديريسندن آيريلان اجزاء غير محسه [١] طاهردر [٢] .

شوقدركه اجزاء حيوانيه مباح الانتفاعدر . اجزاء آدميه غير مباح الانتفاعدر . آلنوب صاتلماز .

طاوق اولدكدن صكره آندن ظهور ايدن يومورطه طاهردر . وحلال الاكلدر . قبوغى كرك قاتلمش اولسون ، كرك قاتلمش (پكشممش) اولمسون [٣] .

شات — يعنى قيون ياخود كچى — اولوبده بمه سندن سوت كلمك دخى بويله‌دركه او سوت طاهردر . وعند الامام محمد حلال الشربدر [٤] .

---

[١] حاسهٔ لامسه‌سى اولميان جزءلر .

[٢] در مختارده « انسانك شعر غير منتوفى طاهردر » ديديكى يرده طحطاوى مرحوم زيلعيدن نقلاً : طهارتنه دليل عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى شعر شريفلرينى حضرت طاحه‌يه صونوب انلر دخى او مبارك قيللرى ناسه طاغتمش اوللريدر اكر طاهر اولميدى بونى ياپمازلر ايدى . ديمشدر اهـ وفيه تأمل .

[٣] لانه لايحلها الموت . وقال الشافعى : ان اشتد قشرها فكذلك وان لم يشتدفهى نجسة لايحل اكلها . كذا فى الجوهرة .

[٤] نجاست وعاء ايله متنجس دكلدر . وعند الامامين اوسوت نفسنده طاهر در چونكه موت اكا حلول ايتمز شوقدركه وعاءك يعنى ظرفى اولان ممه‌نك نجاستيله متنجس اولديغندن حلال الشرب دكلدر . عند الشافعى او سوت نجسدر شربى حلال اولماز اهـ جوهره .

اوتلامامش قوزينك قورصاغى كه عربيه‌سى انفحه‌در [١] آندن ظهور ايدوب پنير مايه‌سى وقورصاق مايه‌سى تعبير اولنان صارى شى ميته‌دن دخى اولسه طاهردر .

ايمدى اولمش برقوزيدن ياخود اوغلاقدن چيقان انفحه‌نك ايچنده كى شى كرك جامد ، كرك مائع اولسون عند الامام اكل اولنور . وعند الامامين مائع ايسه جائز الاكل اولميوب جامد اولوبده ييقانور ايسه اكل اولنه بيلور .

(آبار) آخرنده دخى ذكر اولنديغى اوزره فساده تحول موجب نجاست دكلدر . يعنى ات قوقق ، ويمك اكشيمك ، ايله نجس اولماز . لكن اوحالده آنى اكل ايتمك دخى حلال اولماز [٢] اكلك عدم حلاليتى اذى وضرره مبنيدر . نجاسته مبنى دكلدر .

ات ياخود پنير قوقوب قوردلنمقله نجس اولماز [٣] .

---

[١] (انفحه) اشكمبه ديمك ايسه ده سوت قوزيسنك اشكمبه‌سنه تركجه (قورصاق) وعربجه (انفحه) دينور . (كرش) يعنى اشكمبه نامى اوتلادقدن صكره‌در . قورصاغك عربيه‌سى (حوصله) دركه طيورده اولور .

[٢] ياغ آجيمقله حرام دخى اولماز . كما قدمناه هناك وسواء فيه السمن والدهن المأكول .

[٣] برياك جكر صو قيوسنه دوشوب بر مدت مكث ايتمكله اول جكر قوقوب قوردلنسه اول جكر متنجس اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (بهجة عن القنية) . قال : وقع فى اللحم دود وأنتن فهو طاهر .

(مسك كوبكى) مسك كبى طاهردر . ومسكك اكلى حلالدر [١] . (زباد) تعبير اولنان [٢] طيب دخى طاهردر [٣] . آنى سورينوب نماز قيلانك نمازى صحيحدر .

تم كتاب الطهارة ويليه كتاب الصلاة ان شاء الله تعالى

طبع بحمده تعالى مرة ثانية فى سنه ١٣٢٨ هجرية

بتصحيح مؤلفه الفقير الى الله تعالى الغنى (محمد ذهنى)

---

[١] حلاليت اكلنك تصريحى بر شيئك طهارتندن انك حل اكلى لازم كلديكنه مبنيدر : تراب كبى كه طاهردرده حلال الاكل دكلدر . س .

مسكك اكلى حيوان غير مذ كاندن دخى اولسه حلالدر . واكلى ايچون برطاقم فوائد واودر . انلرى صاحب قاموس ذكر ايتمشدر . طالبى اسمك مراجعت ايله . ط .

[٢] (زباد) سحاب وزننده مسك كديسنك قويرغى التنده مخرج غائطى اوزرنده بيريكن كيردر . حيوان طوتيلوب حركتدن منع اولنه‌رق او كير برقامش ويا بر بز پارچه‌سيله صيريلوب آلنور اه ط عن القاموس . وغلط عاصم فى الترجمة . انظر ان شئت .

[٣] بونلرك طهارتي طيبيته منقلب اولديغندندر . كما فى الاصل وقدمناه فى قلب العين .

فهرست

كتاب الصلاة

[illegible]

الصلاة عمود الدين

كتاب الصلاة

— نعمت اسلام —

مما من الله تعالى به على عبده

محمد زهنى

الدنيا ساعة فاجعلها طاعة

ساعت واحده‌در عمر جهان ساعتى طاعته صرف ايله همان
مامضى فات والمؤمل غيب ولك الساعة التى أنت فيها

الاسلام علانية والايمان فى القلب

باب والاى فتواپناهينك تصديقى ومعارف نظارت جليله‌سنك ، ٥ نومرولى
و ٢١ كانون ثانى سنه ٣١٨ تاريخلى رخصتنامه‌سيله
شركت مرتبيه مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر .

لاتقع الاعمال سنية مالم تقع سنية

استانبول

١٣٢٢

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كتاب الصلاة

كتاب الطهارة تركيبنك حلنده كچن افادەيە كورە كتاب صلات : احكام صلاتك بيانى ايچون معقود برباب ديمكدركه مندرجاتى مستقلاً مسائل صلاتدر .

صلات : نمازدر . نمازك اوقات مكروهه عنواننده ذكر اولنەجغى اوزره فرض ، واجب ، سنت ، مستحب(1) مكروه ، منهى اولانى واردر .

فرض اولان نمازدن باشلايەرق اكا « صلوات مكتوبه » دييەجكز وانك وقت افتراضنى وعدد اوقات وركعاتنى وحكمت افتراضنى وسببنى وشروطنى وحكمنى وركننى وصفتنى بيان ايدەجكز .

صلات لغتده دعا وشريعتده : اركان معلومه وافعال مخصوصەدر . هر ايكى معناده باب تفعيلدن مستعملدر(٢) . جمعى صلواتدر . نماز قيلانه « مصلى » دينور .

أقبل على صلواتك الخمس   كم مصبح وعساه لا يمسى

واستقبل اليوم الجديد بتوبة   تمحو ذنوب صبيحة الامس

---

(١) نتفده بوكا فضيلت دينلمش وواجب قاله آلنمامشدر .

(٢) تصليەدن صلات : تزكيەدن زكات وتوصيەدن وصات كبيدر . نتكيم تفعيلك دخى اسمنده فعال واردا ولمشدر : تأذين واذان ، تسليم وسلام ، تطليق وطلاق كبى صلاتك وزنى فعال دكل ، فتحات ايله فعلةدر . كمالا يخفى .

صلاتك تاسى لسانمزده ملفوظ اولديغى ايچون مبسوطدر . عربيده عند الوقف‌ها اولديغيچون مربوطدر . محشى مرحوم اشباه حويسندن نقلا ذكر ايتمشدركه لفظ صلاة مصحفك غيريده واو ايله يازلماز .

صلوات مكتوبه

صلات : عماد دين ، عصام يقيندر . رأس قربات ، غره طاعاتدر(١) .

صلات كتاب وسنتــده ايمانك تاليسى يعنى ثانيسيدر(٢) ، نص آيتده : الذين يؤمنون بالغيب ويقيمون الصلاة(٣) بيورلديغى

(١) احياء علومده بويله مذكوردر . حكم عطائيه‌ده‌دخى‌دركه صلات : ادناس ذنوبدن طهرهٔ قلوب واستفتاح باب غيوبدر . صلات محل مناجات ومعدن مصافاتدر انده ميادين اسرار متسع ، وشوارق انوار مشرق وطالع اولور .

(٢) صلات عماد دين وتاليهٔ ايماندر . نعم ظاهره وباطنه‌يه شكراً مشروع اولمشدر زيراكه انده هم اعمال جوارح وهم افعال قلب واردر . كذا فى المرآة . نماز بتون اوضاع تعظيميه‌يى جامعدر .

(٣) اقامهٔ صلات نمازك اركانى تعديل ايدوب آنى زيغ وميلدن حفظ ايلمكدركه طوغرلتمق معناسنه اولان اقامهٔ عوددن مشتقدر . ياخود اقامهٔ صلات نمازه دوام وانى محافظه ايلمكدركه رواج معناسنه اولان قيام سوقدن مأخوذدر . چونكه نماز محافظه اولنورسه مرغوب فيه اولان رائج كبى اولور . ضايع ايديلور ايسه مرغوب عنه اولان كاسد كبى اولور وياخود اقامهٔ صلات نمازى ادا ايچون تشمر وتهيؤ ايلمكدركه قائم بالامر اولمق معناسندن مأخوذدر . ياخود اقامهٔ صلات نمازى ادادن عبارتدر .

كشافده بويله مذكوردر . معناى اوله كوره يقيمون الصلاة استعارهٔ تبعيه‌در . صلاتك تعديل اركانى تقويم عوده تشبيه اولنه‌رق انك ايچون لفظ اقامه استعاره ايدلمش وبعده اندن فعل مشتق قيلنمشدر . معناى ثانى يه كوره دوامدن كنايه‌در . معناى ثالث ورابعه كوره اسناده مجازدر انى قائم قيلمق وقيام صلاتى ايجاد ايتمك معناسنجه كه تشمرى افاده ايدر وشيئك بعضى كلنه اطلاق بابندن اولور . وجه ثانى‌يه

كبى نص حديثده دخى « بنى الاسلام على خمس شهادة أن لااله الاالله وأن محمداً عبده ورسوله واقام الصلاة وايتاء الزكاة وصوم رمضان وحج البيت » بيورلمشدر . كما فى شرح العينى على التحفة .

نصاً بويله اولديغى كبى فعلاً ووجوباً دخى بويله‌در . چونكه على الاكثر ايماندن صكره واجب يعنى متحتم ذمت اولان : فعل صلاتدر . زيرا صلاتك اسبابى اولان اوقات متسارعدر . زكات وصوم وحج اويله دكلدر . واوّل ماوجب : كلمتين شهادتيندر . صكره صلات وصكره زكاتدر[1] .

فضيلةً دخى نمازك عبادات سائره‌يه تقدمى واردر . نمازك افضل عبادات اولديغنـــه اجماع منعقددر . شو دليل ايله كه : بعد الايمان هانكى عمل افضلدر ؟ سؤالنه جوابده : « الصلاة لوقتها . » يعنى وقتنده قيلنان نمازدر بيورلمشدر . أفاده ابن عابدين فى الطهارة .

هدايه شارحى اكمل الدينك[2] تعبيرنجه صلات : فريضهٴ

حمل اولنســه جميع معانى‌يه دلالت ايتديكيچون اولى اولور ايدى . قاله العلامة السعد فى شرحه على الاربعين النووية . قرآن كريمده مصليلر معرض مدحده وصف اقامت ايله ياد بيورلقده وموضع مدحك غيريده او وصف مذكور اولمامقده‌در .

(١) بو ترتيب علم اصولده حقوق اللهك انواع ثمانيه‌سنجه اولان ترتيبه موافقدر . ماوردى مرحوم ادب الدينده عبادت بدنيه اولمق جامعيله صومى صلاته مقارن قيله‌رق زكاتى عبادت ماليه أولمق اعتبارينه مبنى صومدن صكره ذكر ايتمشدر .

(٢) يديوزسكسان آلتى تاريخنده متوفى (محمد بن محمود البابرتى) در . شرحك اسمى « عنايه » در . مشارٌاليهك « تحفة الابرار » نامنده‌كى مشارق شرحى دخى يك كوزلدر .

قائمه وشريعت ثابته‌در . آنك فرضيتى كتاب وسنت واجماع امت ايله معروفدر . كتاب كريمده : « واقيموا الصلاة » بيورلديغى كبى « حافظوا على الصلوات والصلاة الوسطى » دخى بيورلمشدر . ايكنجى آيت كريمه نمازك هم فرضيتنه وهم بش اولمسنه دليلدر(١) چونكه او آيت جليله‌ده جميع صلواتك محافظه واقامه‌سى امر اولنمقله برابر آنلره برده صلات وسطى عطف ايدلمشدر . برابرنده بر وسطى تصور اولنه‌بيله‌جك جمعك اقلى ايسه درتدر(٢) (اقلى متساويينه منقسم ايكى عدد زوجه عدد فرد توسط ايدرسه بش اولور)

سنتده يعنى حديث شريفده دخى « ان الله تعالى فرض على كل مسلم ومسلمة فى كل يوم وليلة خمس صلوات » بيورلمشدر . وبو ، احاديث مشهوره‌دندر .

اجماع دخى دليلدركه زمان حضرت رسول اللهـدن بوكونه

---

(١) لكن ليس بنص فيه كما سنذكره فى الاوقات .

(٢) سعدى چلبى ديركه بواستدلال والصلاة الوسطى قول كريمنك عطفى تنزل الملائكة والروح قول كريمنده روحك ملائكه‌يه عطفى قبيلندن اولمديغنه كوره مستقيم اوله‌بيلور اه واقعا لفظ وسطى ايچون تفاسيرده ايكى وجه مبين اولوب برى آنك متوسط معناسنه اولمسى وديكرى افضل معناسنه كلسيدر . استدلال مذكور بونلردن انجق وجه اوله كوره اوله بيلوب وجه ثانى‌يه كوره آيتده‌كى عطف الملائكة وجبريل قبيلندن اولمغله آنده استدلال مذكوره محل يوقدر . صلات وسطانك تعييننده اقوال وار ايسه‌ده اكثر علما قولنجه صلات وسطى صلات عصردر . كوندز نمازلرندن ايكيسيله‌كه صباح واوكله نمازلريدر كيجه نمازلرينك ايكيسى‌كه اقشام وياتسو نمازلريدر آره‌لرنده واقع اولديغيچون (وسطى) تسميه اولنمشدر . كما فى الشلبى وغيره .

قدر كيمسه رد وانكار ايتمامك اوزره بش وقت نمازك فرضيتنه امت اجماع واتفاق ايده كلمشدر منكر شرعيتي اولان بلاخلاف كافردر اه

صلاتك وقت افتراضى ليلهٔ معراجدركه بش وقت نماز اوليلهٔ مباركه‌ده فرض اولمشدر . هجرت سنيه‌دن بربچق سنه (اون سكز آى) اقدمدر(١) .

فرض اولان نمازلرك عـــدد اوقاتى آتياً مبين اولديغى اوزره بشدر .

آنلرك جمعاً عدد ركعاتى نظم آتى ايله(٢) تعداد اولنديغى وجهله اون يديدر :

ان الصلاة أربع وأربع ثم ثلاث بعدهنّ أربع
ثم صلاة الفجر لاتضيع

دردى فريضهٔ ظهر ودردى فريضهٔ عصر واوچى فريضهٔ

---

(١) هجرت مقدسهٔ نبويه ربيع الاولده اولمق جهتيله شهر معراجك رجب اولمسى تعـين ايدر . طحطاوينك وابن عابدينك دخى افاده‌لرى وجهله جميع امصارده عمل ليلهٔ معراجك يكرمى يدى رجبده اولمسى اوزرينه‌در .

(٢) نظم مذكور كامـل ميرددن نقلاً ألغاز فقهيـه‌مزده مذكور اولديغى اوزره براعرابينك اولوب آتى اعرابى : بنظن ايدرم‌كه سن بركون وبركيجه‌ده قاچ ركعت نماز قيلديغكى بيلمز برجاهل بدويسين . ديبان برقاضى‌يه جواباً ارتجال ايتمش وبعده : كم فقار ظهرك ؟ يعـنى ظهركده‌كى عمود شوكى قاچ پارچه كميـكدر ؟ سؤالنى ايراد ايله قاضى‌يى الخام ايليه‌رك : « أفتحكم بين الناس وانت تجهل هذا من نفسك . » ديمشدر اه .

مغرب وردی فریضهٔ عشا وایکیسی فریضهٔ صبحدر(۱) . صلات مغربدن ماعداسی فی الاصل ایکیشیر رکعت اولەرق فرض اولمش ایکن آنلر حال سفره خاص قالوب حال حضرده صلات فجردن ماعدایه بعد الهجره ایکیشیر رکعت زیاده ایدلمشدر .

صلاتك حکمت افتراضی شکر منعم وتکفیر ذنوبدر . هر وقتك نمازی اووقتده بولنمەنك وآکا مترتب دها نیجه نعم متوالیهٔ الهیەنك شکری اولدیغی کبی همده سبب کفارت ذنوبدر: پیغمبرمز صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری « بکا خبر ویریکز سزدن برکزك قپوسی اوکنده برنهر اولسەده هرکون کونده بش دفعه اونهرده ییقانسه هیچ کیری قالورمی ؟ « قالماز » دیدکلرنده : ایشته بش وقت نمازك حال وشانی اودرکه حق جل وعلا آنلرایله خطایای محوایدر » بیورمشلردر.

صلاتك سبب اصلیسی ایجاب حق وخطاب ازلی جناب قادر مطلقدر . اسباب ظاهرەسی تیسیراً للعباد مشروع اولدیغی اوقاتدر(۲) . ماوردی دیمشدرکه صلواتك اوقاته تعلیق توالیٔ

(۱) واجب وسنت ومستحب اولان نمازلر بوحسابدن خارجدرکه واجب اولان صلات وتر داخل حساب ایدیلورایسه وظیفهٔ یومیه رکعاتی یکرمی‌یه بالغ اولور . بر اوقدرده رکعت سنن واردر : ۲ سنت فجر ، ۴و۲ سنت ظهر ، ٤ سنت عصر ، ۲ سنت مغرب ، ٤و۲ سنت عشا .

(۲) معلوم اولسونکه برنفس وجوب وبر وجوب ادا ویرده وجود ادا واردر وبونلردن هربرینك برر سبب حقیقیسی وبررسبب مجازیسی واردر . نفس وجوبك سبب حقیقیسی جناب پرورد کارك ایجاب ازلیسیدر . چونکه احکامك موجبی انجق ذات اجل واعلادر . لکن ایجاب حق بزم مطلع اولەمدیغمز برغیب اولمغله حق جل وعلا بزه بسبر

اوقات باعث استدامهٔ خضوع وابتهال اولمق ايچوندركه ذوالجلال والاكرام تعالى حضرتلرندن رهبت ورغبت منقطع اولمامقله صلاح خلق بردوام وامردنيا دخى پيوستهٔ نسق انتظام اولور اه

صلاتك شروطى آتيده مذكوردر .

صلاتك حكمى دنياده واجبك ذمتدن سقوطى وعقباده ثواب حصوليدر .

(اكر مصلى مخلص ايسه . چونكه مرائينك ثوابى يوقدر . ط)(١)

عبادت باخلاص نيت نكوست ‌ ‌ وكرنه چه آيد زبى مغز پوست

بروى ريا خرقه سهلست دوخت ‌ ‌ كرش باخدا درتوانى فروخت

صلاتك اركانى شروطيله برابر ذكر اولنور .

وسهولت اولمق اوزره برطاقم اسباب ظاهرهٔ مجازيه قيلمشدر . مانحن فيه نظراً اواسباب اوقاتدر . شودليل ايله‌كه « اقم الصلاة لدلوك الشمس » بيورمشدر . اوقاتك تجدديله وجوب دخى تجدد ايده كلمشدر . وجوب ادانك سبب حقيقيسى خطاب الالهدركه جناب حقك آنى بزدن طلب بيورمسيدر . سبب ظاهريسى « اقيموا الصلاة » كبى دليل طلب اولان صيغهٔ امريه‌در . نفس وجوب ايله وجوب ادانك فرقى وجوب شغل ذمتدن ووجوب ادا طلب تفريغ ذمتدن عبارت اولمسنده‌در . وجود ادانك سبب حقيقيسى آنى جناب حقك خلق وايجاد بيورمسيدر . سبب ظاهريسى عبدك آكا استطاعتيدركه اوده مع الفعلدر . كذا تقرر فى الاصول وذكره ط على غيرهذا النمط .

(١) مختارات النوازلده بويله مذكوردر . ذخيره‌دن منقول اولان بوكا مخالفدركه اوراده : ريا انجق ثوابك تضاعفنى سلب ايدر . ديو مذكوردر . بعضلر : فرائضده ريا كيرمز . ديديلر بونكده معناسى سقوط واجب حقنده ديمكدر . الى هنا كلام ط . وسنذكره عند ذكر شرط النية فى الشروط . عمل فيه رياء ، ماعليه ضياء .

صلاتك صفتى : يا فرض ويا واجب ياخود سنت اولمقدر . تتكيم ان شاء الله تعالى ذكر وتفصيل اولنور .

كيفيت اداء صلات معناسنه اولان صفت صلات مسائلى (كيفيت تركيب افعال صلات) سرلوحه سيله بشقه‌جه مذكوراولور .

نمازك فرضيتى يعنى شخصك انكله جزماً مكلفيتى ايچون اوچ شى شرطدر : اسلام ، عقل ، بلوغ[١] .

ولكن (قيز واركك ط) چوجقلر يدى ياشلرنده نماز ايله امر اولنورلر[٢] .

اون ياشلرنده چوجقلر نماز ايچون طاقتلرى حسبيله زجر اولنمق اوزره ال ايله ضرب اولنور[٣] . كنديلرينه رفقاً دكنك ايله ضرب ايدلمز[٤] . ال ايله اوچدن زياده دخى اورلماز[٥] .

---

(١) وان كانت الكفار مخاطبين بالشرائع على أحد أقوال مصححة كما قدمناه فى فصل احوال النساء من كتاب الطهارة فى الهامش .

(٢) اورج دخى نماز كبيدر . تتكيم قهستانينك كتاب الصومنده مذكوردر . درمختارده اختيارك (كتاب الحظر والاباحه) سندن نقلاً مذكور دركه صبى او سنده صوم وصلات ايله امر اولنور . شرب خمردن نهى اولنور . خيره آلشديريلور . شردن اعراض ايتديريلور . ظاهر اولان بونلر ولى‌يه واجب اولمقدر . ط . (اختيار) ٦٨٣ تاريخنده متوفى أبو الفضل مجدالدين عبد الله بن محمود الموصلينك فروع حنفيه‌دن (المختار للفتوى) اسمنده اولان كندى أثرينك شرحيدر .

(٣) بو ضرب دخى ولى‌يه واجبدر كما فى ط عن تنوير الابصار .

(٤) حديث آتيه‌كى دليل كه « واضربوهم عليها لعشر » قول شريفيدر كرچه مدعادن اعمدر ولكن ضربك دكنكسز اولمسى بر قرينه‌يه مبنيدركه اوده دكنك ايله اولان ضربك انجق بر مكلفدن صادر اولان بر جنايت حقنده مشروع اولمسيدر ، صبينك ايسه جنايتى يوقدر ، ديكر بعض آثارده بوكا دلالت ايدر شى‌ده واردر ، افاده ط .

(٥) اون ياشنده چوجقلرك يتاقلرى دخى آيريلور ، حديث

هر مسلم عاقل بالغه بش وقت نماز فرض عيندر . انده اصلا نيابت جريان ايتمز يعنى هيچ كيمسه هيچ كيمسه نك نمازينى قيلمش اولهماز(١) . فرضيتنى اعتقادايله برابر تكاسلاً تارك صلات اولان فاسقدر . قيلنجه قدر حبس اولنور(٢) .

شريفده بويله بيورلمشدر : « مروا اولادكم بالصلاة لسبع وأضربوهم عليها لعشر وفرقوا بينهم فى المضاجع » درمختارك حظر واباحه‌سنه مراجعت

(١) در مختارك صفت صلات قيلنده و رد محتارده مذكور اولديغى اوزره عامل ايچون اجر عملنى ديكرينه ويرمك واردر . انسان قيلديغى نوافلك ثوابنى دخى بشقه‌سنه باغشلايه‌بيلور . ارضاء خصوم ايچون نماز قيلمق يعنى الله ايچون قيلديغى نمازك ثوابنى كنديسنك خصمى (آلاجقليسى) اولانلرى خشنود ايتمك ايچون آنلره باغشلامق فائده ويرمز . چونكه خصم عفو ايتميه بيلور بوحالده ثواب صلات اكا قيلنمش اولمقله ضايع ايدلمش اولور . صاحب خصم اولان كيمسه نوافلدن ديله ديكنى ثوابنى هبه ايتميه‌رك الله ايچون قيلار . اكر خصمه ياتكرماً وياخود جناب حقك ارضاسيله عفو ايدر ايسه ثواب صلاتى كنديسنه اولور . والا يعنى خصمى عفو ايتمزسه آنك حسناتندن آلنوب خصمنه ويريلور : حسناتى يتر ايسه مظلومك سيئاتندن آلنوب آكا ويريلور . صدقه دخى صلات كبيدر . بردانق (سدس درهم) حق ايچون جماعتله قيلنان صلات مقبوله دن يديبوز نماز ثوابى آلنه جغى اثرده وارد اولمشدر ٠١٠ مم ط .

(٢) مؤلف تارك صلاتك حكمنى صلات وتر قيلنده ذكر ايتمشدر بو افاده طحطاوينكدر .

اوقات صلات

هر وقتك نمازى او وقتك دخولندن اول جائز اولميوب وقت ايله واجب اولديغنه نظراً اوقات، نماز ايچون اسبابدر. وقتك كذراندن صكره ادا صحيح اولميوب قيلنان نمازك قضا اولشنه نظراً اوقات، شروطدر. بر وقت داخلنده هم او وقتك فرضى همده دها بشقه نماز قيلنه بيله جكنه نظراً اوقات، صلواته ظروفدر (١).

صلاته نظراً وقت، ظرف اولمقله برابر سبب دخى اوله- بيلمك ظرفيت معيتى و سببيت تقدمى مقتضى اولديغى حالده شويله ملاحظه اولنوركه وقتك صلاته سببيتى اداسنك على الاطلاق اتصال ايتديكى جزء ايله قائم اولوب (٢) آناً فآناً صوك جزءه قدر انتقال ايدر. ادا وقتك جزء اولنه اتصال ايتمش ايسه سبب جزء اولدر. والاّ، جزء ثانى و ثالث الخدر، بونلرك برينه ادا اتصال ايده مامك تقديرنده وقتك جزء اخيرى ناقص دخى اولسه سببيت ايچون تعين ايتمش اولور. او آنده افاقت بولان مجنونه و مغمى عليهه (بايغينه) و حيض ويا نفاسدن پاكلنكه ايرن قادينه و بالغ ويا بعدالارتداد مسلم اولانه (٣)

(١) وقت، مؤدايه شرط ادا و سبب وجوب اولمقده صوم دخى صلاته مشارك و انجق وقت، صومه ظرف دكل؛ معيار اولمقده اندن متميزدر. نيت ايچون صلاتده تعيينك لزومى وصومده عدم لزومى اشته بوندن نشأت ايتمكده در.

(٢) مقصود: شروع كنديسنى ولى ايدن جزء متقدمدر. كما تقرر فى موضعه.

(٣) قال ط. ولو صليا فى اوله.

او وقتك نمازى لازم اولمغله جزء اخير وقت ، مستوعب ادا اولهمييه‌جغندن قضا اولنور (١) وبالعكس بر وقتك جزء اخيرنده عياذاً بالله تعالى مرتد ويا مجنون اولان كيمسه‌يه و حيض ويا نفاس حالنه اوغرايان قادينه او نماز لازم اولامغله آنى اوماملك زوالندن صكره آنلر قضا ايتمزلر .

هر وقتك نمازى وقتنك اولنده قيلنمق وجوب موسع ايله واجب يعنى ذمت عبده لاعلى الفور مترتب اولور . وجوبده توسيع اولمغله مثلا جزء اول وثانى وثالثدن تأخير صلات ايله وقتى طارالتەرق خطاب حتماً متوجه اولنجه قدر نمازى كيجكدرمك بسبتون نمازى قضايه براقمق قدر كناه دكل ايسه‌ده اندن صكره‌يه براقمق بر كناهدركه قضا دخى اوكناهى كيدرمز . آنكله زائل اولان اثم تركدر .

فرض اولان نمازلر ايچون معين اولان وقتلر بشدر(٢) وشو حـديث شريف آنلرى معرفدر : « وقت صلاة الفجر مالم يطلع قرن الشمس الاول ، و وقت صلاة الظهر اذا زالت

---

(١) وقتك خروجندن صكره ظرفيتك مزاحمه‌سى قالمامق جهتيله سببيت جمله‌ٔ وقته اضافه ايديله‌جكندن قضانك بر وقت كامله‌ده اولمسى دخى لابد اولور .

(٢) بوبش وقت ديكر حـديث نبى ناطق اولديغى اوزره امامت حضرت جبريل ايله تعين ايتمشدر نتكم شروح هدايه‌ده مذكوردر . كرهٔ ارضك هر طرفنده تحقق ايتمديكيچون اوقات خمسه قرآن كريمده منصوص دكلدر . سورهٔ رومك ١٧ و ١٨ نجى آيتلرى اولان فسبحان الله حـين تمسون الخ ، قول كريمنده اوقات خمسه‌يه اشارت اولديغى حقنده حضرت ابن عباسدن تفاسيرده بر قول مذكوردر .

الشمس عن بطن السماء مالم يحضر وقت العصر . و وقت صلاة العصر مالم تصفرّ الشمس ويسقط قرنها الأول . و وقت المغرب إذا غابت الشمس مالم يسقط الشفق . و وقت العشاء إلى نصف الليل . » (١)

بوحديث شريف صلات صبحك مبدأندن سا كتدر آنى امامت حضرت جبريل حديثى ناطقدر (٢) مدلول حديثين اوزره صباح نمازينك (٣) وقتى طلوع فجردن اعتباراً طلوع شمسدن اوجه‌يه قدر اولان زماندر .

طلوع فجركه مقصود فجر صادقك (٤) طلوعيدر صباحه قارشو آيدينلغك افق شرقيدن انتشاره باشلامسيدر (٥) .

اوكله نمازينك (٦) وقتى زوال شمسدن اعتباراً هر ديكيلى شيئك كولـكه‌سى كنديسنك ايكى مثلى و على قول برمثلى اولمق زمانه قدر اولان مدتدر .

صلات ظهرك وقت مبدأى متفق عليهدركه بالاجماع زوال

---

(١) بو حديث شريفى امام مسلم روايت ايتمشدر . كما فى ط .

(٢) كما اشار اليه المؤلف بقوله : لامامة جبريل حين طلع الفجر .

(٣) اسم عربيسى (صلاة الفجر) وفارسيسى (نماز بامداد) در .

(٤) صادق دينلمسى عرضاً انتشار ايدرك صباح كرچكلنديكى ايچوندر . مقابلى كاذبدركه طولا ظاهر اولوب صكره غائب اولديغى ايچون يلانجى آيدينلق معناسنه اوله‌رق اكا (فجر كاذب) اسمى ويرلمشدر .

(٥) طلوع فجر مبدأ نهار شرعى اولمغله اورج ايچون دخى وقت اسما كندر .

(٦) عربيسى (صلاة الظهر) وفارسيسى (نماز پيشين) در .

زمانيدر . وقت منتهاسنده حضرت امامدن ايكى روايت واردر . ايكنجيسى قول امامين اولمشدر (١) .

ايكى روايته كوره دخى فىء زوال تعبير اولنان ظل استواء، مستثنادر (٢).

قول ثانى مختار طحاوى ايسه‌ده اولكيسى احوط ، واكثر مشايخ فقهاجه كولكه‌نك ايكى مثله بلوغى مشترط ، در .

قول ثانى فى وقت ظهر ايچون منتها ، وقول اولى وقت عصر ايچون مبدأ قيله‌رق ما بيننى وقت مهمل اعتبار ايدنلر دخى اولمشدر .

---

(١) امام زفرك وائمهٔ ثلثه‌نك دخى قولاريدر . كما فى ط .

(٢) ظل كولكه ديمك اولديغى كبى شىء وزننده اولوب فيوء وأفياء اوزره جمعلنان (فىء) دخى كولكه‌در . بينلرنده عموم وخصوص واردر : ظل (ضح) ك ضدى اولمغله اعمدر . كونشك واصل اولمديغى هرموضع : ظلدر . ظل الليل وظل الجنة دخى دينور . هرفىء ظلدر . هرظل فىء دكلدر : شمسك نسخ ايتديكى كولكه ظلدر شمسى نسخ ايليان كولكه فيئدر . زوالدن اول اولان كولكه كه كونشك يوكسلمه‌سيله زائل اولمقده‌در ظلدر . بعد الزوال اولان كولكه‌يه دخى اطلاق اولنور . بعد الزوال اولان كولكه كه كونشك جهت شرقده اولان آثار نورانيه‌سنه خلف اولمقده‌در غربدن شرقه دونديكى ايچون رجوع معناسندن اخذ ايله فىء تسميه اولنمشدر . مابعد الزواله مخصوصدر . قبل الزوال اولان ظله اطلاق اولنمز . (زوال) كه شمسك سمت رأسدن آغه‌رق نصف نهار اولديغى زماندر انى تعيين ايچون آلات اسطرلابيه اولديغى كبى علامات عاديه دخى واردر شويله‌كه قوشلق وقتى دوز يره دوز بر دكنك ديكيلوب آنك مبلغ ظلنه نشان ايديلور . دكنكك كولكه‌سى تناقص ايتدكجه كونش يوكسلمه‌ده دركه زوال دها اولمامشدر . كولكه

بوحالده احتياط: اوكلەنى اومثهادن صكرەيه براقامق وايكندىنى اومبدأدن اول قيلمامقدر . تاكه نمازىنى اتفاق فقها اوزره ادا ايتمش اولسون .

ايكندى نمازينك (١) وقتى كولـكەنك على اختلاف القولين (٢) اولان مذكور زيادەلـكندن اعتباراً غروب شمسه قدردر (٣) .

اوزامقده ايسه زوال اولمشدر . كولـكەنك زياده ونقصانى قالميوب طورمسى زمان استوادركه شمسك تام سمت رأسده اولديغى اواندر ووقت كراهتدر . كولـكه اوزامغه باشلاديغندن اعتباراً كونش زواله ايرمش يعنى غربه آغمش وصلات ظهرك وقتى بالإجماع كيرمش ديمكدر . فئ زوالى تعيين ايچون حين استوداه رأس ظله علامت اولمق اوزره كولـكەنك موضع زيادەسنه يعنى امتداد نقطەسنه برخط دهاچكيلور اوخطدن اصل عموده قدر اولان كولـكه (فئ زوال) تسميه اولنوركه قبيل الزوال اولان فئ ديمـكدر . اشته دكنـكك كولـكەسى دكنـكك ديكلديكى يردن دكل ده اوخطدن اعتباراً كنديك اختـلاف روايت اوزره بر ويا ايكى مثلى اولدقده وقت ظهر نهايت بولمش يعنى اوكله نمازينك وقتى چيقمش وايكندى وقتى كيرمش اولور . ديكيلى ويا ديكيلەجك شى بولنمديغى يرده انسان كندى قامتنى اعتبار ايدەبيلور . هرانسانك قامتى كندى قدميله آلتى بچق ، يدى قدمدر . دوز بريرده باش آچيق ويالين آياق طوريلور وتعريف اولنديغى وجهله نشان ايديلور .

زوالى شويله اكلامق دخى واردركەقبلەيه قارشوطوران كيمسه كونشى صول قاشى اوزرنده بولدقجه زوال اولمامشدر . صاغ قاشى اوزرينه كلمش بولدقده زوال اولمشدر . لـكن بو بزم كبى قبلەسى جنوب اولانلره كورەدر .

(١) عربيسى (صلاة العصر) وفارسيسى (نماز ديكر) در .

(٢) انلردن برى (عصر اول) وديكرى (عصر ثانى) ديو تعارف ايتمشدر . ايكيسى دخى معمول به اولمشدر .

(٣) مشهور اولان بودر . حديث شريفده : « كونشك غروبندن اول ايكنـدينك بر ركعتنه يتشان ايكندىيه يتشمش اولور . »

اقشام نمازینك (١) وقتی غروب شمسدن اعتباراً شفقك غیبوبتی قبیلنه قدر اولان مدتدر .

شفق : غروبی تعقیب ایدن قیزللق یاخود اندن صکره کی آقلقدر (٢) .

بیورلمشدر . حسن بن زیاد حضرتلرینك : شمس صارارديغی زمان وقت عصر خروج ایتمش اولور . دیملری عصرك وقت مختارینه حمل اولنمشدر . ص .

(١) عربیسی (صلاة المغرب) وفارسیسی (نمازشام) در . اساس البلاغه‌ده مذکور اولدیغنه کوره اقشام نمازینه (صلاة الشاهد) دخی دینور . قال وصلینا صلاة الشاهد وهی صلاةالمغرب لأنها لا تقصر فیصلیها الغائب کما یصلیها الشاهد اه .

(٢) معلوم اولدیغی اوزره شمسك طلوعی افق مرئیدن ظهوری ، وغروبی افق مرئیدن غیبوبتی در . طلوعدن مقدم شرقده (فجر) طالع اولدیغی وانك‌ده (ولاتفرح باول ماتراه فاول طالع فجر کذوب) خوا سنجه کاذبی وصادق اولوب صادقنه اعتبار اولنديغی واندن بدءاً صومه کوره وقت امساك وصلاته کوره صباح نمازینك زمانی اولدیغی کبی غروبدن صکره دخی غربده (شفق) ظاهر اوله‌رق انك‌ده غیبوبتی حدیث شریف سابق منطوقنجه اقشام نمازینه منتها ویاتسو نمازینه مبدأ اوله کلمشدر . انجق لفظ شفق قهستانینك تصریحی وجهله الفاظ مشترکه‌دن اولوب هم بعد الغروب قالان حمرته همده اوحمرتی تعقیب ایدن بیاضه اطلاق اولنمغله تفسیر حدیثده اصحابدن واهل لغتدن برطاقمی معنای اولی وبرطاقمی معنای ثانی‌یی اختیارایتمشلردر . اولکیسی قول امامین وائمه وایکنجیسی قول حضرت امام أبو حنیفه در (وقدره الشافعی فی قوله الجدید بمضی قدر و ضوء وسترعورة واذان وإقامة وخمس رکعات ، کما فی التبیین) . مؤلف مرحوم قول امامینی راجح کوستر مکده ایسه‌ده محشینك بیاننه کوره هرایکی قول مصحح ومفتی بهدر . احتیاط امام الائمه اولان ابو حنیفه حضرتلرینه اتباعده‌درکه تعارض =

ياتسونك(١)وقتى اختلاف قولين اوزره اولان شفقك غيبوبتندن اعتباراً باشلايوب منتهاى ليل ديمك اولان طلوع فجردن اولجه‌يه قدر امتداد ايدن زماندر .

(حديث شريف سابقده وقت استحبابنك منتهاسى بيان بيورلمشدركه نصف ليلدر . حديث ديكره وحديث آتى‌يه مبنى وقت عشاء ووتره اصل منتهى طلوع فجر اولديغى مجمع عليهدر) .

صلات وترك وقتى: « ان الله زادكم صلاةً الا وهى الوتر فصلوها ما بين (٢) العشاء الاخيرة الى طلوع الفجر » يعنى: « جناب حق سزه برنماز زياده ايتمشدركه اوده وتردر اونى عشاء اخيره ما بيننده طلوع فجره قدر قيلـكز . » حديث شريفى منطوقنجه وقت عشادر .

بوحديث شريف صلات وترك وقتى تعيين ايتمكده صريح اولمغله انكوقت عشادن اول قيلنمسى صحيح اولمديغى كبى وقت عشانك دخولندن صكره صلات عشادن اول قيلنمسى دخى

أخبار وادله‌ده « ما كان على حاله » اولمغله بيقين ثابت اولان وقت مغرب شك ايله خروج ايتمز اولديغى كبى وقت عشاء دخى شك ايله داخل اولماز . بناءً عليه نه اقشام نمازى غيبوبت حمرته دكين تأخير اولنور نه‌ده ياتسو نمازى اوبياضك دخى ذهابيله أفق بسبتون قارارمدقجه قيلنور . بعض مشايخ فقها ايسه : يازين كيجه‌لر قصير اولوب بياض مذكور كيجه‌نك ثلثنه دكين باقى اولديغندن قول امامين ، وقيشين كيجه‌لر اوزون اولوب بياض مذكور ثلث ليله قدر بقا بولمديغندن قول إمام اخذ اولنمق كركدر . ديديلر كما فى التبيين والبحر وجامع الرموز والجوهرة والحاشية الحليمية على الدرر .

(١) عربيسى (صلاة العشاء) و (صلاة العتمة) وفارسيسى (نماز خفته) در .

(٢) اصلده بويله ، وزيلعينك وترنده : فيما بين . در .

صحيح دكلدر . چونكه بابنده مبين اولديغى اوزره صلات وتر عندالامام واجب وعند الامامين سنتدر . ياتسونك وقتى اولمقله عندالامام وترك دخى وقتى اولمش اولوب انجق وقت واحدده اجتماع ايدن فرض قطعى ايله فرض غير قطعى ارەسندەكى ترتيبه رعايت لازم اولديغندن ، وسنيته قائل اولان اماميندجه دخى وتر سنت عشادن اولمغله اكا تابع بولنوب صلات عشا قيلنمدقچه وترك وقتى اولمامش اولەجغندن صلات وتر ياتسو وقتنده صلات عشادن اول قيلنەماز .

سنەنك اقصر ليااليسندە (١) غيبوبت شفقدن اول طلوع فجر وقوع بولان بلاد اهلى كبى (٢) ياتسونك و وترك وقتى

---

(١) وهو اربعون ليلة فى اول الصيف عند حلول الشمس رأس السرطان اه من ط .

(٢) مقصود بلاد شماليهٔ بارده اهلى اولان صقالبەدركه يازك اوانـدن قرق كون كونش انلرك ارضنى يكرمى اوچ سـاعت اضاءه ايدوب بر ساعت غروب ايلر . كما فى ص مع ط . اسكن كونشى مدت مديده كورميـانلر ومدت مديده غائب ايتميـانلر دخى واردر . سورهٔ كهفده تفسير آلوسـيده مذكوردركه شمس بعض آفاقـده آتى آى طالـع وآلتى آى غارب اولور : تشـكيم طقسان عرضى افقنده بويله در . بعضاً دخى بر ساعت قدر غائب اولوب جهت مشرقدن نوزى همان ظـاهر اولور : سنەنك بعض ايامنده ارض بلغر بويلەدر اه اوقات نماز ايچون اسباب اولمغله فقها : اوقاتك تحقق ايتمديكى يرلرده نمازدخى يوقدر . ديديلر . آنلرك نمازلرى كبى ورجلرى و زكاتلرى دخى موضوع بحث اولمق لازم كلور . مع هذا كه صومه كوره سبب اولان شهود شهر بونده متحقق اولمغله عدم وجوبه قائل اولقده ممكن اولماز . مأهول و مسكون اولان مواضعده تقدير اوقات وآجال لابد اولديغنه ،

بولەمیانلره او نمازلر لازم اولماز (١)

هر نمازك وقتی معین ، وهر وقتك نمازی وقتنـده قیلنمق (ان الصـلاة كانت على المؤمنين كتاباً موقوتا) قول كريمى(٢)

ومستحاضه اولەرق بالغه اولان قادين ايچون فقهده مدت حيض وطهر ونفاس تعيين اولنديغنه ، نظراً نعمت عباداتدن انلر دخی كنديلرينی بهرەياب ايتمك ممكن اولور . اعلم اهل عصرمز اولان جلال محشيسی مرحوم مرجانينك بوبابده (ناظورة الحق فی فرضية العشاء وإن لم يغب الشفق) ناميله تأليف مستقلى اولديغى كتاب لفطة العجلانده مطالعه كذار كثرى اولمشدر .

(١) كنز شرحی منلا مسكينده مذكوردركه شمس الائمة الحلوانی بو مسئله كنديلرندن استفتا اولندقده ازوم قضاء عشا ووترى افتا ايتمش وشيخ كبير سيف الدين البقالی اونمازلرك آنلره فرض اولمديغی وبناءً عليه قضا لازم كلميەجكنی افتا ايلەكله انك بو فتواسی حلوانی‌يه واصل اولدقده مشار اليه : بش نمازدن برينی اسقاط ايدن كيمسه اكفار اولنمزمی ؟ سؤالی بالواسطه ايراد ايلەمش ايدی . شيخ كبير مشار اليه اكا جواباً : قوللری ديرسكلرندن ياخود آياقلری طوپوقلرندن مقطوع بولنان كيمسه حقنده آبدستك فرضلری دردنجی‌يه محل اولمديغی ايچون اوچ اولديغی كبی بشنجی نماز دخی انك وقتی بولەميان نواحی اهلندن ساقطدر . ديمش وحلوانی دخی بونی استحسان وبو بابده شيخ كبير بقالی‌يه موافقت ايلمشدر اه ذكر اولنان حادثهٔ فتوى برهان الائمه زماننده دخی واقع اولەرق انك وظهير الدين المرغينانينك دخی بووجهله افتا ايتمش اولدقلری شرح منيەده مذكوردر . نتيجة الفتاواده قول ثانی دخی مأخوذ اولديغی حالده فتوى بونك اوزرينەدر . كما فی سائر الفتـــاوى .

(٢) بو قول كريم سورهٔ نسانك يوز برنجی آيتی اولان [فإذا قضيتم الصلاة فاذكروا الله الخ] نك آخريدر . كتاب موقوتی قاضی :

منظو قنجه فرض عين اولمغله سفر ومطر كبی (١) برعذر سببيله ایکی فرضك بر وقتده جمعی جائز اولەماز . چونكه جمعك طريق يا تقديمدركه برنمازی وقتی كيرمدين ديكر نمازك وقتنده قيلمقدر وياخود تأخيردركه وقتندن صكرەيه براقمقدر . بونلرك ایکیسیده جائز اولميان شيلردر . زيرا تقديم طريقيله جمعده بر فرضی وقتندن اول قيلمق واردركه صحيح دكلدر . تأخير طريقيله جمعده بر فرضی وقتندن صكرەيه براقمق واردر كه حلال دكلدر .

بر فرض محدود الاوقاتدركه انی وقتندن اخراج ايتمك هيچ برحالده جائز اولەماز . ديو تفسير ايتمشدر . وهو حجة عليهم فی تجويزهم الجمع .

(١) ادات تشبيه مرضی دخی ادخال ايتمشدر . امام شافعی حضرتلری جمع مذكوری هم تقديم وهم تأخير صورتيله تجويز ايلمشدر . نازله افضل اولان جمع تقديمدر . سائره افضل اولان جمع تاخيردر . شو شرط ايلەكه صلات اولی تقديم اولنوب اندن فارغ اولمدين جمعه نيت ايديلور وارەلری عرفاً فاصل عد اولنان شی ايله فصل اولنماز . جمع تقديمده بويلەدر . جمع تأخيرده برنجی نماز چيقمدين جمعه نيت ايدلمكدن بشقه برشرط يوقدر . بولجی باخصوص حاجی ، بونك مثلنه چوق كره مبتلی اولور . تقليدده بأس يوقدر . كما فی البحر والنهر . لكن تقليد او مذهب صاحبنك واجب قيلديغی خصوصاتك جملەسنی التزام ايتمك شرطيله لا بأسدر . چونكه حكم ملفق بالاجماع باطلدر . نتكيم درمختارك ديباجەسنده مذكوردر . بناءً عليه مقتدی ايسه اوقور وآبدست آلدقدن صكره عضو اسفلنه وقادينه ال سورمز و نجاست قليله اصابتندن احتراز ايلر . ملفقك بطلاننه اجماع نقلی منظور فيهدر . زيرا مذهب امام مالكده اصح اولان انك جوازيدر . منهی عنه اولان : مذاهبك رخصتلرينی آراشدر مقدر اه .

جواز جمعه دليل اولمق اوزره روايت اولنان شى (١) برنجى نماز وقتنك آخرندن اولجه‌يه تأخير ايدلمش اولمغه محمولدركه بر نمازدن فراغى متعاقب ديكر نمازك دخى وقتى كيرمش اولمغله اودخى قيلنمش ديمكدر .

حجاجه خاص اولمق اوزره يالكز ايكى يرده جمع صلاتين اولنوركه آنلرك برى عرفاتده‌كى جمع تقديم وديكرى مزدلفه‌ده‌كى جمع تأخيردر . عرفاتده‌كى جمع تقديمدن مقصد عرفه كونى ايكندى نمازينك وقتى كيرمدين ايكندى‌يى اوكله‌نك فرضنى متعاقباً ابتداء وقت ظهرده على العاده نمرة مسجدنده قيلمقدر . اوراده جماعت كبرى ايله قيلنان اوكله وايكندى نمازلرى اشته بووجه اوزره جمعاً قيلنور . براذان اوقنوب ايكى اقامت آلنور . ايكنجى اقامت ايكندينك زمانى هنوز كيرمامش اولديغى جهتله جمعه تنبيه ايچوندر . بوايكى فرضك ارمسى صلات نافله ايله وحتى مؤكده اولان سنت اخيرهٔ ظهر

---

(١) وهو ماروى عن ابن حبان عن نافع قال : خرجت مع ابن عمر رضى الله تعالى عنهما فى سفرة وغابت الشمس . فلما أبطأ قلت : الصلاة يرحمك الله . فالتفت الى ومضى . حتى اذا كان فى آخر الشفق نزل فصلى المغرب ثم أقام العشاء وقد توارى الشفق فصلى بنا . ثم أقبل علينا فقال ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم كان اذا عجل به السير صنع هكذا . وهذا حديث صحيح . قال عبد الحق : وهذا نص على أنه صلى كل واحدة منهما فى وقتها . وقال عبد الله بن مسعود : والذى لا إله غيره ماصلى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم صلاة قط الا لوقتها الا صلاتين جمع بين الظهر والعصر بعرفة وبين المغرب والعشاء بجمع . رواه الشيخان اهـ ط .

ايله دخی فصل اولنماز(١) يعنی اوكون اوراده اوكله نك صوك سنتی ايله ايكنديننك سنتی قيلنماز .

مزدلفه ده كی جمع تأخيردن مقصد اوكونك اقشام نمازينی مزدلفه يه كلوب اوراده ياتسو يين ياتسو نمازيله برلكده براذان وبر اقامت ايله قيلمقدر . اولا اقشام نمازينك فرضی وانی متعاقب ياتسونك فرضی قيلنور(٢) . وقتلر حاصل اولمغله جمعه تنبيه ايچون بونده ايكنجی اقامته حاجت يوقدر . ايكی فرضك اره سی صلات نافله ايله وحتی اقشامك سنتی ايله فصل اولنماز . شايد ايكی فرض اره سنده برشی ايله اشتغال ايدر وياصلات تطوع قيلار ايسه اقامتی اعاده ايلر(٣) .

عرفاتده كی جمع تقديم عند الامام درت شرط ايله مشروطدر : برنجيسی عرفه اولمقدر . ايكنجيسی قيلنان ظهر صحيح اولمقدر . شايد فسادی تبين ايدرسه انی و وقتك دخولنده ايكندی يی اعاده ايتمك لازم كلور . اوچنجيسی اك بيوك امام ويا نائبی بولنمق وهر ايكی نمازده جماعت آنسكله عقد اولنمقدر . مقتدی آنلرك هرايكيسنده مسبوقاً اولسون جماعتی مدرك اولمق لابد اولمغله فرضك يالكز برنده جماعته يتشمكله جمع جائز اولماز .

---

(١) منلا مسكين العلامه ذخيره يه ومحيطه وكافی يه تبعاً سنت ظهری استثنا ايتمشدر . اثر خلاف سنت ظهرك قيلنمسی صورتنده ظاهر اولوركه قول اوله كوره اوحالده عصر ايچون أذان اعاده اولنور . قول ثانی يه كوره اعاده اولنماز . ظاهر روايت قول اولدر اه ط عن شرح ابی السعود .

(٢) عشايی مغربدن اول قيلسه آنلری علی الترتيب اعاده ايدر اه ط .

(٣) وعند زفر يعيد الاذان أيضا . منلا مسكين ذكره السيد اه ط .

دردنجیسی حال صلاتده حاجی مُحـرِم بولنمق(١)واحرامی حج ایچون اولمقدر . عمره ایچون اولان احرام بو بابده کافی د کلدر .

عند الامامین حاجی منفرد دخی اولسه جمع مذکوری یاپار . برهانده(٢) وهو الاظهر دیمشدر .

جمع تأخیرده مکانك مزدلفه اولمسندن ومصلینك احرامده بولنمسندن بشقه شرط یوقدر . منفرد دخی بوجمعی یاپار .

حجاجه کوره اوکون اقشام نمازی یاتسو ایله برلکده مزدلفه‌ده قیلنه‌جغندن آنی عرفاتده یاخود مزدلفه یولنده قیلمق جائز اولماز . نتکیم ان شاء الله تعالی کتاب الحجده ذکر اولنور .

اوقات مستحبه

اوقات خمسهٔ مذکوره ایچون برر مبدأ ایله برر منتها بیان اولنمشدرکه آنلر وقت جوازدر . صحت وجواز اعتباریله برنماز وقتنك منتهاسی دیکر نماز وقتنك مبدأنه پیوسته اوله کلمکده ویالکز صباح نمازیله اوکله نمازی آره‌سنی وقت کراهتدن صکره ایچه بر وقت مهمل فصل ایلمکده‌در .

عصر اولی وقت ظهره منتها عد ایدنلرجه ظهر ایله عصر آره‌سنده دخی وقت مهمل بولنمقده‌در .

---

(١) ولو احرم بعد الزوال فی الصحیح . ص

(٢) ٩٢٢ تاریخنده متوفی ابراهیم بن موسی الطرابلسینك (مواهب الرحمن فی مذهب النعمان) اسمیله تألیف ایدوب بعده آنی شرح ایدرك (البرهان فی شرح مواهب الرحمن) تسمیه ایلدیکی کتابدر .

«الدنيا ساعة فاجعلها طاعة» فحواسنجه اوقات مهمله دخی انسانه زمان فراغ اولدقجه اهمال اولنمیوب طاعاته صرف، و نوافل صلواته ظرف، قیلنمق کرکدر (١).

فرض اولان هر نمازی وقتنك دخولنده قیلمق افضلدر. مکرکه تأخیر برفضیلتی متضمن اوله (٢).

ایشته اوقات مستحبه متضمن فضیلت اولان وقتلردرکه بروجه آتی ذکر اولنور.

جماعت اولمق و اوقات مستحبه یه مراعات ایتمك ارککاره عائد فضیلتدر. قادینلره مستحب اولان: نمازلری آنلر ارککار جماعت ایله اداء صلاتدن فارغ اولدقدن صکره اولرده قیلمقدر. یالکز صباح نمازینی ارککار جماعتنك فراغنه انتظار ایتمیه‌رك ایرکنجه قیلارلر (٣).

ارککار ایچون صباح نمازینك اسفاری مستحبدر.

اسفار، تغلیسك ضدیدر. تغلیس: صباح نمازینی وقت غلسده یعنی دها قراکاق ایکن قیلمقدر. اسفار: آنی آیدینلقده قیلمق یعنی اورتالغك آچلمسنه تأخیر ایلمکدر. بر مرتبه‌ده‌که قیلنان

---

(١) متفق علیه اولان وقت مهملده أشراق وضحی نمازلری واردر. تتکیم فصل نوافلده مذکوردر

(٢) بونی محشی مرحوم قهستانیدن نقلاً زمن صیفك غیریده صلات ظهرك استحباب تعجیلی بحثنده ذکر ایتمشدر.

(٣) که مستوریته اقربدر. فراغ رجاله انتظار صلات فجرك غیریده‌در. ص. علی قول قادینلر ایچون افضل اولان: بتون نمازلرده مطلقا فراغ رجاله انتظار ایتمکدر. کما فی النهر عن القنیة ط.

فرضك فسادی تبین ایده جك اولورسه آنی طلوع شمسدن اول قراءت مسنونه ایله (١) اعاده ممكن اوله .

حدیث شریفده : « أسفروا بالفجر فانه أعظم الاجر . » (٢) و : « نوّروا بالفجر يبارك لكم . » بیورلمشدر .

همده تغلیس ایتمكده تقلیل جماعت اولوب اسفار ایتمكده ایسه تكثیر جماعت فضیلتی واردركه صباح نمازی جامعلرده كیجه قیلنور ایسه اویویانلر وضعیف الحال اولانلر دخی حقلرنده سمعه (٣) حاصل اوله رق جماعته یتشورلر ، تكثیر جماعتی مؤدی اولان حال تقلیل جماعتی مؤدی اوله جق حالدن البته افضلدر .

همده اسفار حضرت انسدن (رضی الله تعالی عنه) مروی اولان فضیلتك سهولت حصولنه سببدر : مشارالیه حضرتلرینك روایتلرینه كوره پیغمبرمز صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بیورمشلردركه هركیم صباح نمازینی جماعت ایله (٤) ادا ایتدكدن

---

(١) سنن صلات بحثنه باقكز .

(٢) بونی اصحاب سنن روایت ایتدیلر . امام ابو جعفر الطحاوی دخی ابراهیم نخعی حضرتلرینه منتهی اسناد ایله روایت ایتمشدركه . اصحاب رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم صلات فجری تنویر واسفار ایلماری اوزرینه ایتدكاری اجماع كبی هیچ برشی اوزرینه اجماع واتفاق ایتمدیلر . مستحب اولان : اسفار ایله ابتدا ایتمكدر . ظاهر روایت دخی بودر . علی قول غلسده داخل صلات اولوب اسفار ایله ختم صلات ایلمكدر . كما فی ط عن البحر .

(٣) بزم وسعت دیدیكمزدركه عربیده او یوقدر .

(٤) ظاهری : ولوكه كندی اهل بیتیله . ط .

صكره طلوع شمسه قدر جناب حق ذكر ايدرك اوطورر (١) وبعده (٢) ايكی ركعت نماز (٣) قیلار ایسه اكا تام بر حج و تام برعمره (٤) ثوابنك مثلی اولور . وینه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بیورمشلردركه : صباح نمازینی قیلوب (٥) آیاقلری بوكك اولدیغی یعنی بغداش قورمدیغی حالده (٦) كلام ایتمیه‌رك (٧) اون كره « لااله الاالله وحده‌لاشریك له له الملك وله الحمد یحیی ویمیت وهو علی كل شیء قدیر . » دیيان كیمسه ایچون اون حسنات یازیلور واندن اون سیئات محو اولنور(٨) و (جنتده‌كی مقامی آنی دیمیانلر اوزرینه ط)

(١) حصن حصین شرحنده علی القارینك افاده‌سنه كوره قعود شرط اولمیوب مقصود او وقتده ذكر ایله اشتغال اوزره اولمقدر . ط .

(٢) یعنی طلوع شمسدن ، و وقت كراهتك خروجندن صكره .

(٣) بوكا : صلات اشراق ، تعبیر اولنوركه سنت اولان صلات ضحادن بشقه‌در . ط .

(٤) یعنی كرك حجك كرك عمره‌نك ارتكاب محظور احرام وطریان فساد كبی بر شی ایله ثوابلری اكسیلیمه‌رك ویریلور . حجدن نفل مقصوددر « كانت له كاجرحجة تامة وعمرة تامة » دیو ایدیلان تأكیداو اجرك حقیقة حصولنی مفیددر ترغیب قبیلندن دكلدر ط .

(٥) (ذكر بعد الصلاة) فصلنده مؤلف بونی اقشام نمازی حقنده دخی ذكر ایلمشدر .

(٦) حدیث شریفده‌كی « وهو ثان رجلیه » قولنی طحطاوی مرحوم عدم تربع ایله تفسیر ایتدكدن صكره ٠ آیاقلرینی اویلقلری آلتنه یاعق ضرر ایتمز ٠ دیمشدر اه بحذف .

(٧) أمثالنده ظاهر اولان : كلام دنیا ایله تكلم مقصود اولدیغیدر . ذكر آخر ایله فصل ضرر ویرمز . ط .

(٨) بونده ونظائرنده مشهور اولان صغائر ذنوب اراده

اون درجه ترفیع اولنور ، واوكون اوكیمسه هردرلومكروهدن مصون ومكر شیطاندن محروس ومحفوظ اولور وشركدن بشقه بركناه وزری كندیسنه ایرشمك اوزره اوكون او كیمسه تعقیب اولنماز(١) ، وینه علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری بیورمشلردركه صباح نمازینی قیلدقدن صكره طلوع شمسه دكین نمازكاهنده مكث ایدن كیمسه واولد اسماعیلدن (٢) دررت رقبه آزاد ایدن كیمسه كبی اولور (٣) .

اولندیغیدر . بعض اهل علم اطلاقی اوزره براغورلر . اوحالده كبائره دخی شامل اولور . لایسأل عمایفعل اولان فاعل مختار تعالی حضرتلرینه كوره كوچلك یوقدر . ط . اللهم لاتدع ذنباً إلا غفرته دقه وجله .

(١) بوده یافعلی مغفور واقع اولمق ویاخود كندیسی توبه یه موفق بولنمق ایله اولور . شركك استثناسی : اكر شرك واقع اولور ایسه انك وزری ایریشور اولدیغندندر . لكن او كون هر مكروهدن مصون اوله جغی حقنده كی وعد سابق مقتضاسنجه او كیمسه دن شرك واقع اولماز . مكر مكروهدن بالخاصه مكروه دنیا مقصود اوله . افاده ط .

(٢) یعنی اولاد عربدن : چونكه عتق عرب عتق عجمدن افضلدر . حدیث شریفك ظاهری : او كیمسه ذكر ایتمسه دخی مجرد اوراده حبس نفس ایتمكله ثواب مذكوره نائل اولمقدر . اكر ذكر دخی ایدرسه بونكله برابر ثواب متقدم دخی اكا حاصل اولور دیمكدر . عتق عرب إمام شافعی حضرتلرینك قولیدر . بزجه آنلر رقیق اولمزلركه آزاد اولنسونلر . بوكبی حدیثلر فرض وتقدیره محمول اولور .

(٣) صلات عصر حقنده : « هركیم بعد العصر غروب شمسه دكین نماز كاهنده مكث ایدرسه ولد اسماعیلدن سكز رقبه آزاد ایدن كیمسه كبی اولور . » بیورلمشدر . بعد الفجر نفله ، وبعد العصر فرضه ، انتظار اولنه جغی جهتله ثوابلر متفاوت یعنی عصركی اكثر اولمشدر . افاده المؤلف .

صلات فجری اسفار ایتمك سفراً وحضراً (صيفاً وشتاءً منفرداً ومقتدياً واماماً ط) مستحبدر . انجق مزدلفه‌ده بولنان حجاج اضحى كونى كه قربان بيرامنك ايلك كونيدر طلوع فجردن صكره واجب اولان مزدلفه وقفه سندن طولايى آنلره او كون صباح نمازینی تغليس ايتمك افضلدر .

اوكله نمازينى هريرده يعنى بلاد حاره‌يه مخصوص اولميه‌رق يازين ابراد و تأخير ايتمك مستحبدر .

ابراد : صغوتمق وسرينلتمكدر . بو بابده‌كى : « أبردوا بالظهر فان شدة الحر من فيح جهنم (١) » حديث شريفندن مأخوذدر . صلات ظهرى همان حين زوالده قيلميوب جماعته كلانلر ديوار كولكه‌لرنده يورييه بيلمك اوزره كولكه‌لرك برآز اوزاديغى زمانه تأخير ايتمك ديمكدر (٢) .

(ظاهر اولان بودركه محلّ استحباب وقتك اوّلنده جماعت كنديسنى فوت ايتمزايسه در . اكر جماعت وقتك اولنده عقد اولنمقده ايسه آنى فوت ايتمامك ايچون ظهرى تقديم وتعجيل (٣) ايدر . زيرا جماعت يا سنت مؤكده‌در ياخود واجبدر . مستحب

(١) الفيح بوزن البيع الغليان . من فاحت القدر غلت . والمراد شدة حر النار . ط .

(٢) حكم عام اولمغله بونده بلادك حاراولوب اولمامسى وحرارتك مشتد اولوب اولمامسى وجماعته ناسك اوزاقدن ياخود ياقيندن كلور اولمسى مساويدر . خزانه‌ده مذ كوردر كه صلات ظهره كوره وقت مكروه حد اختلافه وارمقدر . انى هرشيئك (بعد فئ الزوال) كولكه‌سى كندى مثلى اوله جق قدر تأخير ايلمك حد اختلافه واردرمقدر كما فى ط .

(٣) بو بابده تعجيل تأخير مقابليدر . على مايأتى .

ایچون ترك اولنماز ، انجق امام مستحبی فوت ایتمش اولور . ط) .

قیشین وبهارین وکوزین(١) ظهری تعجیل ایتمك مستحبدر زیرا صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلری سرین زمانلرده ظهری تعجیل بیوررلر یعنی وقتك دخولنی متعاقب قیلارلر ایدی .

بوندن یوم غیم مستثنادرکه بلوطلی کونلرده وقتندن اول واقع اولمق خوفنه مبنی قیشین دخی ظهرك تأخیری(٢) مستحب اولور .

صلات جمعه دخی هر ایکی زمانه کوره اصلاً واستحباباً صلات ظهر کبیدر .

ایکندی نمازینی صیفاً وشتاءً کونش تغیر ایتمش اولمیه جق قدر تأخیر ایتمك مستحبدر . تا که مصلی قبل العصر اولان نفله یعنی ایکندینك سنتنی قیلمغه دخی متمکن اوله بیلمسون(٣) . علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری شمس ، بیضاء نقیه (آق ، پاك یعنی براق) اولدقجه صلات عصری تأخیر بیوررلر ایدی .

کونشك تغیری کوز قاماشمیه جق حاله کلمسیدر . صلات

---

(١) قهستانیده بویله مذکوردر . وبو ، مجمع الروایاتده دخی مصرحدر. خریفك صیفه وربیعك شتایه الحاقی لائق اوله جغنه دائر بحر رائقده مذکور اولان سوزکه مؤلف دخی درر حاشیه سنده انك اوزرینه کیتمشدر بومنقوله مخالفدر . ط .

(٢) إذ لا كراهة فى وقته فلا يضر . ص .

(٣) عبارة البحر : لما فى ذلك من تكثير النوافل لكراهتها بعد العصر .

عصرى اووقته قدر تأخير ايتمك تحريماً مكروهدر(١) .

خستەلكه و يوجيلغه مبنى تأخير مباح اولەماز .

وقت كراهتده وقوعندن احترازاً يوم‌غيمده ايكندى نمازينى وقتنك دخولى تيقن اولندقدن صكره تعجيل ايتمك مستحبدر .

اقشام نمازينى صيفاً وشتاءً تعجيل ايلمك مستحبدر .

اقشامك اذانى ايله اقامتى ارەسى انجق اوچ آيت مقداريله وياخود برجلسهٔ خفيفه ايله فصل اولنور(٢) .

(ايكى ركعت نماز مقداريله فصل اولنورسه آقشامك فرضندن اول ايكى ركعت قيلمق كبى مكروه اولور . ط) .

بوندن يوم غيم مستثنادركه بلوطلى كونده شدت التباسه مبنى صلات مغرب قبل الغروب قيلنمق قورقوسى اولور ايسه انك عدم تعجيلى يعنى تيقن غروبه دكين تأخيرى مستحبدر .

خستەلك وبايولجيلق معذرتنه وحضور مائدەيه مبنى اولان تأخير دخى مستثنادركه ذكر اولنان معذرت وسببه مبنى تأخير

---

(١) كراهت تأخيردەدر ، فعل اداء دكلدركه او مأمور بهدر . برشى مأمور به اولمقله برابر آنكا كراهت اثباتى مستقيم اولەماز . ط . اصولده مقرردركه مأمور بهى امر اولنديغى وجهله ايفا اجزاء وكفايتى موجب اولديغى كبى انتفاء كراهتى دخى موجبدر . وكذا قبل التغير شروع ايتديكى عصرى اطاله ايدرك شمس متغير اولسه مكروه اولماز چونكه نمازه اقبال ايله برابر كراهتدن احتراز متعذر اولمغله معفو اولور .

(٢) لصلاة جبريل عليه السلام بالنبى صلى الله تعالى عليه وسلم اول الوقت فى اليومين . وقال عليه الصلاة والسلام : إن أمتى لن يزالوا بخير مالم يؤخروا المغرب إلى اشتباك النجوم . فكان تأخيرها مكروهاً اهـ ص بإصلاح والفصل المذكور يأتى ذكره فى الاذان .

قليلده كراهت تحريميه يوقدر(١) . تأخير كثير هرحالده تحريماً مكروهدر . حديث شريفده صلات مغربى اشتباك نجوم يعنى كوا كبك كثرتله كورنمه‌ى زماننه قدر تأخيردن تحذير بيورلمشدر .

اقشام نمازى وقتنده جنازه دخى حاضر اولمق تقديرنده اولا اقشام نمازينك فرضى ادا اولنور بعده صلاة جنازه قلنور . دها صكره اقشامك سنتى قيلنور(٢) .

ياتسو نمازينى كيجه‌نك ايلك ثلثنه قدر وعلى قول ثلثدن اوله قدر تأخير ايتمك(٣) مستحبدر(٤) .

---

(١) كراهت تنزيهيه مسلوب دكلمدر . نص عليه المحشى .

(٢) بو ، افضلى بياندر . تتكيم بحر رائقده وغيرنده مذكوردر . وجه تقديم دخى بودركه اقشام نمازى فرض عيندر فرض كفايه اولان صلات جنازه‌يه مقدمدر . فرض كفايه دخى سنته مقدمدر . ط .

(٣) طحطاوى ديركه تأخير عشا حقنده أخبار صحيحهٔ كثيره وارد اولمشدر . صحابه وتابعيندن اكثر اهل علمك مذهبلرى دخى تأخيردر . وآنى تأخيرده سمر منهى عنهى قطع ايتمك واردر . حديث ابى برده اولەرق روايت اولنان شيئه بناءً كه عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى صلات عشانك تأخيرينى سورلر وآندن اول ياتوب اويومغى وآندن صكره اوطوروب قونشمغى كريه كوررلر ايدى . چونكه ياتسودن اول ياتوب اويومقده اوياندير لمسى كيمسه‌يه سپارش ايتميانلر ايچون ياتسو نمازينى كچورمك وياجماعتى فوت ايتمك قورقوسى اولديغى كبى ياتسودن صكره اوطوروب قونشمقده دخى اويقوسز قالوب صباح نمازينى كچورمك ، وياخود كلام لغوه طالوب يقظه‌يه لغويات ايله ختام ويرمك ، وصلات تهجدى اعتياد ايدنلره كوره آنى فوت ايلمك خوفى اولور اهـ بتصرف . كيجه صحبتنه فتحتين ايله (سمر) ومفاعله وزننده (مسامره) دينور . « لاسمر بعد العشاء » حديثيله منهى عنه اولان سمر مؤلفك افاده‌سنه كوره لغو وبى فائده اولان ياخود صلات تهجدى ويا

(محشينك بيانينه كوره تأخيرك استحبابى برطاقم كتب معتبره‌ده شتا ايله مقيد اولوب يازين كيجه‌لر قيصه اولديغندن جماعت آزالماق ايچون تعجيل (يعنى عدم تأخير) مستحبدر اه جوهره‌ده دخى بويله مصرحدر)(١) .

ياتسونك وقت غيمده تعجيلى مستحبدر(٢) زيرا تأخيرنده مظنه‌ٔ مطر وظلمته مبنى تقليل جماعت محذورى اولور .

صلات صبحى تفويته بادى بولناندر . يوقسه آنك مصالح مسلمينى تدبير كبى برمهمه‌يه مبنى اولانى ياخود ذكر حقه ومذاكرهٔ علم دينه ومسافر ايله كناهسز صحبته متعلق بولنانى مثاب عليهدر . اداء عشاءدن صكره منهيتى صحيفهٔ اعمال عبادت ايله ختم اولنمق ايچوندر . صباحلين صلات فجر ايله باشلايان دفتر اعمال وقت نومده صلات عشاء ايله ختم ايديلورسه آره‌ده اولان زلات (ان الحسنات يذهبن السيئات) وعد كريميله محو اولمش اولور . ياتسويى ثلث ليله تأخيرده ايشته بوفائده واردركه اووقته قدرصحبت ايديله‌جك ايسه ايديلوب يقظه‌يه نماز ايله ختام ويرلمش اولور .

(٤) حديث شريفده امتمه مشقت اولمسه عشايى ثلث ليله ياخود نصف ليله تأخير ايدرذم بيورلشدر كما فى الاصل . جوهره‌ده ديركه ياتسويى نصف ليله قدر تأخير مباح وآندن صكره‌يه تأخير مكروهدر . بونلر هپ قيش حقنده‌در . يازه كلنجه كيجه لر قيصه اولديغندن آنك تعجيلى مستحبدر اه .

(١) كما قد رأيت آنفا .

(٢) « وندب تعجيل مافيه عين يوم غين ويؤخر غيره فيه » دينلوركه كنديسنده عين اولانك غين كوننده تعجيلى مندوبدر اوكونده اندن ماعداسى تأخير اولنور ديمكدر . عين اولاندن مقصد عصر ايله عشادر : غين دخى غيم كبى سحاب معناسنه‌در . ذكر اولنان معناده «انك تقابل العين بالعين ، وتؤخر الباقى فى يوم غين » دخى دينوركه سن يوم غيمده عينى عينه مقابل طوتار وباقى‌يى تأخير ايدرسين ديمكدر . عينك عينه مقابله‌سى عصر ايله عشانك تعجيلندن عبارتدر .

صلات وتری اویانمغه کوکنانلر ایچون قبل النوم آنی قیلمیوب کیجه نڭ صوکندن اولجه یه تأخیر ایتمك مستحب اولور شو مآلده کی حدیث شریفه بناءً که « کیجه نڭ صوکنده قالقمقدن خوف ایدنلر وتری اوّل لیلده یعنی قبل النوم قیلسونلر وآخر لیلده قالقمغه امیدوار اولانلر آنی آخر لیلده قیلسونلر زیرا صلات لیل مشهوده‌در (یعنی کیجه‌این قالقیلوب قیلنان نمازه ملـکلر حاضر اولور) افضل اولان بودر . » بیورلمشدر . (طحطاوی دیر که « افضل اولان بودر » مآلنده کی «وذلك افضل» دخی تتمهٔ حدیثدر وآنی مسلم روایت ایتمشدر . امری وجوبدن صارف اولانده اودر . ایمدی وتری قیلوبده اویویان کیمسه کیجه قالقوب تنفل ایدرسه کراهت یوقدر . انجق افضلی ترك ایتمش اولور . چونکه اویانمغه کوکندیکی ایچون وتری حدیث مذکور موجبنجه افضل اولان صکره‌یه براقمق ایدی . اگر اویانمغه کوکنمامکده ایدی ایسه فوت افضلیت دخی یوقدر) اه بایضاح (۱) .

اوقات مکروهه

صلوات مکتوبهٔ موقوته‌نڭ اوقات جواز واستحبابی اولدیغی

---

(۱) دأب صالحـین : یاتسونی وصوڭ سنتی قیلوب یاتمق وصلات وتری کیجه قالقوب تهجددن صکره قیلمقدر ٭ قیام لیله طامع اولمیانلر وتری قضایه اوغراتمامق ایچون قیلوب یاتارلر ٭ تهجده قالقه بیلورلر ایسه آنده قیلارلر ٭

كبي مكتوب وغيرمكتوب جنس صلات ايچون اوقات مكروهه دخي واردر . وآنلر ايكي نوعدر . نوع اوّل : طلوع واستواء وغروب زمانلريدر . نوع ثاني : طلوع فجر ايله طلوع شمس آرەسي وصلات عصرايله اصفرار شمس اثناسيدر . بونلردن نوع اوّلده آفتابپرستانه تشبهدن احترازاً شرع انور بزي جنس صلاتدن نهي ايتمش اولديغي كبي نوع ثانيده وآتي التعداد دها برطاقم اوقاتده دخي بالخاصه نوافل صلواتدن وآنلرك بيان اولنەجق ملحقاتندن بزه نهي شرعي وارد اولمشدر .

(اوقات مكروهه) عنواني بوايكي نوع اوقاتي جامع وكراهت لفظاوينك تصريحي وجهله معناي لغوي‌يه محمول اولمغله مكروهدن مفسده دخي شامل برمعني مقصوددر (١) .

چونكه نوع اول حقندەكي نهي شرعي صلات جنازەيه دخي شامل اولمق اوزره فرض وواجب نمازلر وسجود سهو وتلاوتلر حقنده مانع انعقاد اولمغله آنلرك سبب وجوبي اوقات مذكوره ايچنده حادث اولمدقجه نه ادا ونه قضاسي صحيح اوله مامقده و ماعداسنك صحتي نوع ثانيده اولديغي كبي مع الكراهه اولمقدەدر .

معلومدركه توسعاً اولسون صلات تسميه اولنان شي : فرض وياواجب ياخود نفلدر . فرض: ياعين ويا كفايەدر. فرض عين : مكتوبات خمس (٢) ايله صلات جمعه وسجدهٔ صلبيەدر . فرض كفايه : صلات جنازەدر . واجب دخي يالعينه ويا لغيرەدر.

---

(١) هر جائز اولميان شي دخي مكروهدر ، كما في البحر وغيره .

(٢) بونلرك اداسي فرض اولديغي كبي قضاسي دخي فرضدر .

واجب لعينه كه ايجاب حق ايله واجب اولان وتعبير ديكرايله وجوبى فعل عبده متوقف اولميانلدر (١) : وتر وصلات عيدين وسجدهٔ تلاوتدر. واجب لغيره كه ايجاب عبد ايله واجب اولان وتعبير ديكرايله وجوبى فعل عبده متوقف بولنانلدر : سجود سهو وطواف نمازى وافساد ايديلان نفلك قضاسى ونذر نمازيدر. نفل دخى رواتب ورغائب ديو باب نوافلده تعداد ايده‌جكمز انواعه شاملدر.

ايمدى نوع اوّل اولان وقت كراهتده انشا وشروع اولنديغنه كوره ذكر اولنان صلات انواعنك هيچ برى منعقد اوله‌مديغى كبى (٢) اولجه باشلامش اولديغنه كوره دخى اووقتلر طارى اولمقله آنلرى ابطال ايلر. يالكز اووقتده حاضرلنان جنازه‌نك نمازى واووقتده اوقنان آيتك سجده‌سى و اوكونك ايكنديسى وصلات نافله واووقت ايله مقيد اولان نذر نمازى و او وقتده بعد الشروع افساد اولنان صلات نفلك قضاسى مستثنادركه بو آلتى نمازك برنجيسى ابن عابدينك تعبينى وجهله بلاكراهه وايكنجيسى كراهت تنزيهيه ايله واوچنجيسى وآندن صكره‌سى كراهت تحريميه ايله منعقد اولور. ومكروه تنزيهى اولان تأخير اولنوب تحريماً مكروه اولانلرك عصر يومدن ماعداسى وجوباً قطع ووقت غيرمكروهده قضا ايديلور.

(١) اوالكيسى طحطاوينك وايكنجيسى ابن عابدينك تعبيريدر.

(٢) بونك آتياً مبين التى مستثناسى واردر. درمختارده ديمشدركه وقت مذكورده فرض وواجب شروع ايله منعقد اولماز ايسه‌ده نفل شروع ايله منعقد اولور. فرضده‌كى كراهت مانع صحتدر. زيرا سبب كامل ايله مترتب ذمت اولان ناقصاً اودنمز، واجبلرده اويله‌در تطوعده‌كى كراهت مانع صحت اولماز ولكن كراهت تحريميدر. حلبى.

(عصر يوملك قطعی جائز اوله ماز چونکه کراهت آنك قيلنده دكل ، اوزمانه قدر تأخير نده‌در کامر(١) وسيأتي .)

نوع ثانی اولان وقت کراهتده‌ذکر اولنسان صلواتك جمله‌سی بلا كراهه منعقد اولور . يالكز صلات نفل ايله واجب لغيره قسمی مستثنادرکه بونلر مع الكراهه منعقد اولمغله بونك دخی سجود سهودن ساعداسی (٢) قطع اولنه‌رق مكروه اولميان بر وقتده قضا ايدلمك لازم كلور .

بو اجمالك تفصيلی مؤلفك افادات آتيه‌سيدر :

اوچ وقت واردرکه انلرك دخولندن اول ذمته ترتب ايتمش اولانفرائض وواجباتك (٣) هيچ بری انلرده (نه اداءً ونه قضاءً ط) صحيح اولماز : برنجيسی شمسك زمان شروقی يعنی طلوعندن ارتفاعنه قدر اولان زمان ، ايكنجيسی شمسك استوا ايتديكی يعنی سمت رأسه كلوب هنوز زوال بولمديغی زمان ، اوچنجيسی شمسك صارارب غروب ايتمك اوزره بولنديغی زمان ، در .

ذكر اولنان زمانلرده فرضلر يعنی كچمش نمازلر قيلنه‌مديغی

(١) يعنى فى الهامش المتعلق بكراهة تأخير العصر إلى وقت التغير فى فصل الاوقات المستحبة وذلك فى الصفحة الثلاثين

(٢) اوزرنده سهو اولان مصلی بعد السلام وقت كراهت داخل اولسه سهو ايچون سجود ايتميوب او سجود آندن ساقط اولور .

(٣) وتر ونذر مطلق وطواف نمازلری و وقت غير مكروهده شروع ايدوبده افساد ايلمش اولديغی نافله وآيتی وقت غير مكروهده اوقنان سجدهٔ تلاوت كبی . ط .

كبی صلات وتر وندر مطلق مثلی واجبلر دخی قلینماز (١) وقت غیر مکروهده حاضر اولنان جنازه‌نك نمازی وتلاوت اولنان آیتك سجده‌سی دخی ادا وایفا اولنماز . اجزاء صلاتدن اولدیغی ایچون انلرده سجود سهو دخی ایدلمز . عقبة بن عامر رضی الله تعالی عنه حضرتلرینك حدیثنه مبنی که حضرت مشارالیه : « رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بزی اوچ وقتده نماز قیلمقدن و موتامزی کومکدن نهی بیوردی . » دیو ذکر اولنان اوقات ثلاثه‌یی تعداد ایتمشدر . حدیث مذکوری امام مسلم روایت ایلمشدر . موتی کومك جنازه نمازی قیلمق دیمکدر ، چونکه اووقتلرده دفن میت مکروه دکلدر . بینلرنده‌کی تلازمه مبنی دفن ، صلاتدن کنایه اولمشدر . تفسیر مذکور نفس سننده دخی وارد اولمشدر که راوی مشارالیه : « وان نقبر موتانا » بدلنده « وان نصلی علی موتانا » دخی دیمشدر . صباح نمازینی قیلار ایکن کونش طوغمقله نماز باطل (فاسد) اوله‌جغندن مصلینك اندن صکره‌کی قهقهه‌سی آبدستنی نقض ایتمز . اونمازك نفله انقلاب ایده‌جکنه دائر دخی برروایت اولمغله (٢) اکاکوره آبدستی قهقهه‌سیله منتقض اولور (٣) . عوام ناسك تنبللرینی صباح نمازینی وقت طلوعده دخی قیلمقدن نهی ایتمیز . چونکه انلر بسبتون انی

(١) قیلنسه‌ده صحیح اولدیغی ایچون اعاده اولنور . کما فی شرح المنیة .
(٢) هو قول الامام وابی یوسف کما فی البرهان ، ط .
(٣) کتاب الطهاره‌نك یوز سکزنجی صفحه‌سنه مراجعت .

ترك ايده بيلورلر . برمجتهدك قولنه كوره صحت (١) بالكليه تركدن اولادر.

اوقات ثلاثهٔ مذكورهده واجب يعنى ذمته مترتب اولانى انلرده ادا مع الكراهه صحيح اولور: آنلرك برنده حاضرلنان جنازهنك نمازى واوقنان آيتك سجدهسى وشروع ايدلمش بولنان نافله وانلرده قيلنمسى نذر اولنمش اولان نماز كبى كه بونلر اوكونك عند الغروب قيلنان ايكندیسى مثلى مع الكراهه صحيحدر . كراهت ، تحريميه اولديغندن شروع ايدلمش بولنان نافله وصلات منذوره وجوباً قطع اولنوب وقت كاملده قضا ايديلور. اوقنان آيتك سجدهسى وقت غير مكروهه تاخير اولنور . تأخير اولنميوب ايدلسه ذمته ترتب ايتديكى وجهله اودنمش اوله جغندن اعاده اولنماز . كما فى شرح المنية (٢) .

حاضرلنان جنازهنك نمازى تأخير اولنميوب قيلنور وانده تعجيل مطلوب اولديغيچون (٣) تأخير اولنامق افضل اولور (٤)

(١) بوراسى مذهب امام شافعىيه اشارتدركه نزد امام مشار اليهده فجرك عصره قياسنه و : « من ادرك ركعة من الصبح قبل ان تطلع الشمس فقد ادرك الصبح ومن ادرك ركعة من العصر قبل ان تغرب الشمس فقد ادرك العصر . » حديثنه مبنى او صلات صحيحدر . بحثك تمامى كتب اصولدهدر .

(٢) آنلك كراهتى ابن عابدينك تعيينى اوزره تحريميه دكلدر . كما قد عرفت .

(٣) الاللائم لحضورها فى وقت غير مكروه اه حلبى .

(٤) حديث شريفده : « اوچ شى تأخير اولنماز : كلان جنازه ، قضا ايديله بيلهجك بورج ، كفؤ و مناسبى بولنان قيز. بيورلديغى ايچون انك تاخيرى مكروه اولور ط .

اوكونك ايكنديسى مستثنادر كه او قطع و قضا اولنميوب اداواتمام اولنور . انك كراهتى فعلندەدكل ، اووقته تأخيرندەدر (١) . صحت ، بقاء سببه مبنيدر كه اوده وقتدن ادانك اتصال ايتديكى جزءدر . مسبب ايسەسببك ثبوتنه كوره ثابت اولوب كامل ايسه كامل و ناقص ايسه ناقص اولور . كچمش برعصرى (نمازى) او وقت قيلمق (قضا ايتمك) كبى دكلدركه بو صحيح اولەماز زيرا وقتنك خروجى سببيله ذمته كامل اولەرق كچمشدر ناقص اولەرق اودنەمز .

اوقات ثلاثهٔ مذكورەده نوافل قيلمق دخى كراهت تحريميه ايله مكروهدر . بناءً عليه شروع اولنديسه قطع ايديلوب وقت كاملده (غيرمكروهده) ادا اولنمق واجب اولور (٢) : شكر وضوء وتحيت مسجد وسائر سنن كبى (٣) .

امام ابو يوسفك مفتى‌به اولان قولنه كوره جمعه كونى استوا زماننده نافله‌قيلمق (٤) مكروه دكلدر . زيرا ذكر اولنان

(١) قال للتأخير المنهى عنه لا لذات الوقت اه فانه وقت كسائر الاوقات انما النقص فى اداء الاركان المستلزم فعلها فيه التشبه بعبادة الكفار ، كذا فى ط عن الفتح .

(٢) فى ظاهر الرواية . على قولٍ اوقات مذكورەدەكى نوافل دخى فرائض كبى غير صحيحدر . چونكه دليل بخصوصه بر صنف صلاتك عدم صحتنى دكل ، مطلق منعى مفيددر ، ط .

(٣) زمان طلوعده سنت فجر متصور ايسەده استوا و غروب زمانلرنده سنن رواتب اولمديغى ايچون مؤلفك او محشينك اخطارى اوزرينه اخذ اولنميەرق كلام ضحى وكسوفه دخى شامل قيلنمشدر .

(٤) مقصود تحيهٔ مسجد نمازيدركه ناس اندن غافللردر .

حـــديث عقبه نك بعض طرق روايا تنــده يوم جمعه استثنا ايدلمشدر (١) .

ذكر اولنان اوچ وقتده صلوات شريفه اوقومق و دعا وتسبيح ايتمك قراءت قرآندن (٢) افضلدر . كما فى الدر مع ط .

اوقات ثلاثهٔ مذكوره‌دن ماعدا اولان آتى التعداد اوقاتده بالخاصه نافله قيلمق (٣) مكروهدر . فرض يعنى قضا قيلمقده كراهت يوقدر :

(١) طلوع فجردن صكره صباح نمازينك سنتندن بشقه ، (٤) .

(٢) صباحك فرضنى قيلدقدن صكره ،

---

(١) ولهما انها زيادة غريبة فلا يعتدبها ، كما فى رد المحتار .

(٢) قال وكأنه من اركان الصلاة فالاولى ترك ما كان ركناً لها اه .

(٣) (نافله) فرض وواجب اولميان ديمك ايسه‌ده منذورا وطواف غازى وافساد ايتديكى نفلك قضاسى كبى لغيره واجب اولانلر دخى بو حكمده نافله كبيدر . اما واجب لعينه كه ايجاب حق ايله واجب اولوب انى ايجابده عبدك مدخلى اولمياندر مكروه دكلدر كرك مقصود لنفسه اولسون : سجود تلاوت كبى كه انده مخالفت كفـار وموافقت ابرار واردر . كرك مقصود لغيره اولسون : صلات جنازه كبى كه انده قضاء حق ميت واردر . ط

(٤) لقوله صلى الله تعالى عليه وسلم : ليبلغ شاهدكم غائبكم ألا لاصلاة بعد الصبح إلا ركعتين . وليكون جميع الوقت مشغولا بالفرض حكماً ، ولذا تخفف قراءة سنة الفجر . ص .

(٣) ايكندينك فرضندن صكره[1] ، كونش تغير ايتمش اولمسه دخى ،

(٤) اقشام نمازينك فرضندن اول[2] ،

(٥) بيرام نمازلرندن اول نه اوده نه جامعده ،

(٦) بيرام نمازلرندن صكره جامعده ، نمازكاهده ،

(صلات عيدى اادن صكره اوه كاوب نافله قيله بيلور . عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى نوافله حريص اولدقلرى حالده صلات عيددن اول نافله قيلدقلرى هيچ اولمامش[3] وصلات عيددن صكره خانهٔ سعادت آشيانه ارنده ايكى ركعت نماز قيلدقلرى اولمشدر . ص .)

(٧) عرفاتده ومزدلفه‌ده‌كى جمعلر ارەسنده[4] ،

(٨) فريضهٔ وقتك پك طار زمانه قالمش اولمسى صورتنده[5] ،

---

(١) لقوله عليه الصلاة والسلام : لاصلاة بعد صلاة العصر حتى تغرب الشمس ولا صلاة بعد صلاة الفجر حتى تطلع الشمس . رواه الشيخان . ص .

(٢) لقوله عليه السلام : بين كل اذانين (اى اذان واقامة) صلاة ان شاء الا المغرب . ص .

(٣) وجه الدلالة منه أنه صلى الله تعالى عليه وسلم كان حريصاً على النوافل ماأمكن فعدم فعله يدل على الكراهة اذ لولاها افعل ولو مرةً بياناً للاباحة . ط .

(٤) اوقات مستحبه قيلنه مراجعت اولنسون .

(٥) چونكه بونده فرض اولميان شى ايچون فرضى وقتندن فوت ايتمك واردر . قال ط وهذا ليس من فعل العقلاء . بل اذا كان الوقت الذى بعده وقت فساد كوقت الطلوع فانه يترك الواجبات ويقتصر على ادنى ماتجوز به الصلاة . كافى المجتبى اه

(٩) فرضه اقامت آلنور ايكن ،

(بوندن صباح نمازينك سنتى مستثنادر . تتكيم باب نوافلده مذكوردر) .

(١٠) جمعه كونى خطيب خروج ايدركندن اعتباراً نمازدن فارغ اولنجه يه قدر[1] .

خطيبك خروجى منبره صعودى ديمك اولميوب منبره چيقمق اوزره اولديغى يردن ظهوريدر . اندن اعتباراً نه قبل الخطبه ونه اثناء خطبه ده نه ده ختام خطبه ده نافله قيلمق وحتى جمعه نك سنت مؤكده سنه طورمق يوقدر (مكروهدر) . اكر خطيبك خروجندن اول جمعه نك سنتنه شروع ايتمش ايسه قطع ايتميوب خفيفجه يعنى تطويل قراءت ايتميه رك انى اتمام ايلر .

صاحب ترتيبه كوره او اثناده قضاء فائته ايتمكده كراهت يوقدر . بلكه جمعه سنك صحيح اولمسيچون فائتهٔ متذكره سنى قضا ايلمسى واجبدر . تتكيم بابنده مبيندر .

مدافعهٔ اخبثين يعنى بول ويا غائط صيقنتيسى حالنده على الاطلاق نماز قيلمق مكروه اولديغى كبى نفسنك آرزوسى وار ايكن حضور طعام مثلى نمازده خاطرى اشغال وخشوعى

---

(١) بو حكم خطبه يى مؤلف خطبهٔ عيد و خطبهٔ حج وخطبهٔ نكاحه و حتى مذهباً معروف اولميان خطبهٔ ختم وخطبهٔ كسوفه وقول صاحبين اولان خطبهٔ استسقايه دخى شامل قيلمشدر .

اخلال ايدەجك شيدن اخذ حظ ايتمدين نمـازه طورمق دخى مكروهدر[١] .

(لكن بونك كراهتى وقتك طارالمامسندەدر و الا نماز تقديم اولنور و كراهتده اولماز . ط)

طحطاوى ديركه طلوع فجردن صكره صباح نمازينى قيلوب بيترنجه‌يه قدر خير اولان‌سوز مستثنى اولمق اوزره كلام ايتمه‌نك كراهتى دخى مكروهانه الحاق اولنه‌جق شيلردندر[٢] صباح نمازينك سنتى ايله فرضى آره‌سنى كلام ايله فصـل ايتمه‌نك مبطل سنت اولوب اولمامسى محل كلامدر . بعد الصلاة ايشنه كيتمكده بأس يوقدر[٣] .

---

(١) لادخاله النقص فى المؤدى . ص .

(٢) چونكه اوبروقتدركه انده هم ملائكهٔ ليل ، هم ملائـكهٔ نهار حاضر اولور . نتكيم [ان قرآن الفجر كان مشهودا] قول كريمنك تفسيرنده وارد اولمشدر . فلا ينبغى أن تشهدهم الا على خير . ذكره ط فى فصل النوافل .

(٣) على قول طلوع شمسه وعلى قول شمسك بعد الطلوع ارتفاعنه دكين كيتمك مكروهدر الى هنا كلامه . لـكن بوكراهت ايشك اقتضاسيله مقيد اولمق كركدر . فان الخير لايؤخر ، وانت بخير مادمت فى حاجتك الشرعية .

اذان و اقامت

اوقات ، جناب حقك نعمت آلهيه‌سی اولان صلوات ايچون ظاهراً اسباب و ايجاب غيبيسيچون علامات اولديغی كبی اذان دخی اوقاته علامت اولمشدر . اذان اعلامدر . اوقاتك اعلامی خواصه واذانك اعلامی عمومه‌در(١) .

بوبابده ايراد ايديله‌جك كلام : اذانك ثبوتنه ووجه تسميه‌سنه ولغةً وشرعاً اولان تفسيرينه وفضيلتنه وسببنه وشرطنه وحكمنه وركننه وصفتنه و كيفيتنه و وقتنه و سبب و محل مشروعيتنه دائردر .

اذانك ثبوتی كتاب و سنت ايله دركه كتاب كريمده « واذا ناديتم الی الصلاة » و « اذا نودی للصلاة » بيورلمش اولديغی كبی حديث شريفده دخی حضرت عبد الله بن زيدك (رضی الله تعالی عنه) آتی البيان رؤياسی اوزرينه مشار اليه خطاباً : « رؤيا حق ألقها علی بلال فإنه أندی منك صوتا » وارد اولمشدر

اذان لغتده اعلامدر . قال تعالی : « و اذان من الله » . شريعتده وجه مخصوص اوزره اولان اعلامدر . لفظ اذان سلام وكلام كبی اسملردندركه تصريفی باب تفعيلدندر . تكليمدن كلام وتوديعدن وداع وتجهيزدن جهاز دينلديكی كبی تأذيندن دخی اذان

(١) مسلمه لائق اولان وقت ايله متنبه اولمقدر . وقت كنديسنی آگاه ايتميان كيمسه‌يی اذان آگاه ايدر .

دينلمشدر كه تأذين اذان اوقومق و وقتى بيلدرمكدر . فاعلنه مؤذن دينور .

اذان اوقومه نك فضيلتى شو حديث شريفلر ايله ثابتدر : « لا يسمع مدى صوت المؤذن جن ولا انس ولا شيء الا شهد له يوم القيامة ويستغفر له كل رطب ويابس سمعه » . « المؤذن له مثل اجر من صلى معه » . « المؤذنون أطول الناس أعناقاً(١) يوم القيامة »(٢) .

امامت ، بابنده مبين اولديغى اوزره مؤذنلكدن افضلدر(٣)

---

(١) أي اكثر الناس رجاءً ، وقيل اكثر الناس اتباعاً لانه يتبعهم كل من صلى باذانهم ، ط .

(٢) بو حديث شريفى ترجمه ده صاحب كنز مخفى ديمشدركه : روز قيامتده مؤذنلر شرف زائد اهلى اولدقلرى جهتله مشار اليهم بالبنان اولسه لر كركدر . وبونده اهل دعوتك علو درجه لرينى بيانه اشارت واردر اه محشى ديركه حديثده : ان المؤذن يجلس يوم القيامة على كثيب من المسك وانه لايهوله الفزع الاكبر . دخى وارد اولمشدر اه [ومن احسن قولا ممن دعا الى الله] قول كريمنى حضرت عائشه رضى الله تعالى عنها مؤذنين ايله تفسير ايتمشدر . كما فى البحر . صاحب درك وطحطاوينك بيانلرينه كوره پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك دخى بر سفرده اذان اوقيوب اقامت آله رق اوكله نمازى قيلدقلرى روايت اولنمشدر . لكن بو روايت امام ترمذينك اختصارندن ايلرو كلمشدر امام احمدك مسندنده روايت اصليه : حضرت پيغمبرك او سفرده حضرت بلاله اذانى امر بيورمش اولدقلريدر . كما فى رد المختار

(٣) فخر رازى سورهٔ مؤمنون تفسيرنده ذكر ايتمشدركه علمادن برى كنديسنك اختيار امامت ايتديكى صورلدقده : اقتدا حالنده ترك فاتحه ايتسه م امام شافعينك و قراءت فاتحه ايتسه م امام ابو حنيفه نك عتابندن قورقديغمدن بو اختلافدن قورتلمق ايچون امامليغى اختيار ايلدم . جوابنى ويرمشدر . كما فى البحر .

وكذا اقامت دخى تأذيندن افضلدر . ط حضرت عمر رضى الله تعالى عنهك : «لولا الخليفى لاذنت .» بيورمش اولملرى تأذينك امامته تفضيلنى استلزام ايتمز. چونكه آندن امامتى ترك ايتمك مقصود اولميوب امر امامته مؤذنلكى دخى علاوه مقصوددركه معنى : كثرت مشاغل خلافت اولمسه اذانى دخى اوقوردم . ديمكدر امامك همده مؤذن اولمسى افضل اوله جغى افاده بيورلمشدر (١) .

اذانك سببى دخول وقتدركه اوقات صـلات اذان ايچون اسبابدر (٢) .

دخول وقت اذان ايچون همده شرطدر (٣) .

اذانك لفظ عربى ايله اولمسى (٤) وعاقلدن صدور ايتمسى دخى شرط صحتيدر .

شرط كمالى مؤذنك صالح ومواقيت صـلاتى عالم وآبدستلى ونمـاز خصوصنده احوال ناسى متفقد وجماعتدن كيرو قالانلرى زجره قادر ووالى ويوكسك سسلى (٥) اولمسى ويوكسكجه بر

---

(١) نتكيم امام ابو حنيفه حضرتلرى دخى تأذين وهم امامت ايدرلرايدى ، كما فى الفتح .

(٢) وقت ، اذان ايچون سبب بقائيدر . سبب ابتدائى : سبب مشروعيت اولق اوزره آتياً مذكور اولاندر . ط .

(٣) وقت كيرمدين اوقنان اذان وقتك دخولنده اعاده اولنور .

(٤) لغت عربيه نك غيرى اوزره اولان اذانه اعتبار يوقدر . كما يأتى .

(٥) عمر بن عبد العزيز حضرتلرينك برمؤذنه : « اذن حسنا والا فاعتزلنا » ديمش اولدقلرى مرويدر . ط .

يرده قبله‌يه قارشو طورب اوقومسيدر . تسكيم مستحباتندن اولمق اوزره آتياً دخی ذكر اولنور .

اذانك حكمی : اكا لزوم اجابتدر . اجابت : فعلا اولديغی كبی قولاً دخی اولور . تكمیم بابك آخرنده بيانی كلور .

اذانك ركنی ألفاظ مخصوصه‌دركه درت تكبير وايكيشر شهادت وايكيشر حيعله وايكی تكبير وبر تهليلدر . تكيم بيان اولنور .

اذانك صفت شرعيه‌سی : سنت مؤكده اولديغيدر . اذان علی الاصح واجب دكل ايسه‌ده واجب قوه‌سنده برسنت مؤكده‌در .

اذانك كيفيتی يعنی صورت ادا وايفاسی ترسلدركه اقامت كبی سرعت ايدلميوب تمهل اوزره اوقنمقدر .

اذانك وقتی اصلاً واستحباباً اوقات صلاتدر(١)

اذانك سبب مشروعيتی(٢) نمازی رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلريله جماعةً قيلمه‌نك وقتنی بيلمك ايچون برعلامت اتخاذنده صحابه نك مشاوره‌لريدر .

اذانك محل مشروعيتی مدينهٔ منوره‌در . هجرت مقدسه‌نك ايلك وعلی قولٍ ايكنجی سنه‌سنده اذان مشروع اولمشدر . آندن اول

---

(١) وقت جواز واستحباب معلوم اولمشدر . مؤلفك ولو قضاءً قولی قضا ايچون وقت سبب اولديغنه بناءً وقت فعله محولدركه قضا ايديله‌جك اولان فرضك اذانی دخی قضا اولنه‌جغی زمان اوقنور ديمكدر .

(٢) بو بوندن اول موعود اولان سبب ابتدائيدر ، محشی ديركه سبب اصلی نبی عليه السلام افندمز حضرتلرينك نماز وقتلرينی ضبط ايده‌مدكلرندن طولايی صحابه‌يه حاصل اولان مشقتدر .

يوللرده : نمازه نمازه . ياخود : جماعةً نمازه . مآلنده اولمق اوزره : الصلاه الصلاه ، ياخود : الصلاة جامعة ، ديو ندالشيلور ايدى ، صكره اذان امر ارلندى .

شويله كه عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى مدينهٔ طاهره لرينه شرفرس قدوم اولدقلرندن صكره نمازى كاه ايركن وكاه كيج قيلمقده اولدقلرى جهتله قريب وبعيد محللردن كلان اصحابك برطاقمى كنديلريله برلكده جماعت اوله‌رق نمازقيلمق مزيتنه حرصاًاوجه‌كلوب بكله‌مك وايشلرندن قالمق محذورينه اوغرار وبرطاقمى نماز كيج قيلنور ظنيله كيججه كلوب نمازى قيلنمش بوله‌رق آتش اسف آنلرك سينه‌لرينى داغلار ايدى . بوكا بناءً عقد جماعت وقتنه برعلامت اتخاذ چون مشاوره‌ده بولنديلر . بعضلر ضرب ناقوس(١) اولنمـ ـى (چاك چالنمسنى) رأى ايتديلر . حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسـلم : «او خرستيانلر كدر . » بيورديلر . بعضلر شبور(٢) چالنمسنى رأى ايتديلر ، نبى عليـه الصـلاة والسلام : «او يهوديلركدر . » بيورديلر ، بعضلر ، آتش ياقارز ديديلر . اكاده عليه السلام افندمز « مجوسيلر شعاريدر » ديو راضى اولمديلر . ميان مشاوره‌ده بيراق ديكرز كورنلر برى برلرينه اعلام ايدرلر ديبان دخى اولديسه‌ده افندمز آنى‌ده

(١) سلفده نصارى طائفـه‌سنك آلت نداء معبدلرى برى بيوك و برى كوچك ايكى مصنع تخته‌دن عبارت اولوب بيوكنه ناقوس وكوچكنه وبيل تعبير اولنور ايدى اه اوقيانوس .

(٢) شبور تنور وزننده نفير ديدكلرى بوريدر اه اوقيانوس . بورى‌يه بوق دينور .

بكنمدیلر . رأیلر هنوز برشی اوزرینه متفق اولمدن قالقلمش وقرار - سزلغه مبنی وجه سعادت حضرت سید الكائناتده كوریلان نشاطسزلق اوزرینه اهل مشاوره‌یی غم آلمش ایدی . راوی حادثه اولان حضرت عبد الله بن زید الانصاری[1] بیوررکه بن دخی غملی اوله‌رق یاتمش ایدم ، بین النوم والیقظة بكا بری كلدی كه اوزرنده ایكی ثوب اخضر وار ایدی[2] بر دیوار قطعه‌سی اوزرنده قائم اولدی . النده برده ناقوس وار ایدی . بونی بكا صاتارمیسین ؟ دیدم . نه یاپه‌جقسین ؟ دیدی . نمازمز وقتنده چالارز دیدم . بن سنی دها خیرلیسنه دلالت ایتمه‌یم اولمازمی ؟ دیدی . اولوردیدم . قبله‌یه قارشو طوردی و : الله اكبر . دیو باشلایه‌رق اذانی تمامیله اوقودی بعده براز مكث ایدوب كلمات اذانی بر دها اوقیوب صوكنه قریب ایكی كره « قد قامت الصلاة » دیدی[3] .

مشار إلیه حضرت عبد الله دیر كه بن همان قالقوب رسول اللهه كیدرك واقعی عرض وأخبار ایلدم . « حق رؤیادر بلاله تلقین ایله انك سسی سندن چوقدر » بیوردیلر . بن‌ده انی بلاله تلقین ایتدم . حضرت بلال مدینه ایچنده الك یوكسك بر سطحك اوزرینه چیقوب

(١) كنیه‌لری ابو محمددر . كندیلری خزرجیلردن و اصحاب بدردندر . بتون مشاهدده حضرت سلطان الانبیاء علیه و علیهم السلام ایله بولنمش وفتح مكه‌ده بنی الحرث بن الخزرجك رایتلرینی حامل اولمشدر . اوتوز ایكی تاریخنده التمش درت یاشلرنده ارتحال داربقا بیوروب نمازینی حضرت عثمان قیلمشدر . كما فی اسد الغابة . رضی الله تعالى عنه .

(٢) یعنی هم رداسی وهم ازاری یشیل ایدی .

(٣) بو اقامته اشارت اولدی .

اذانی اوقودی(١) . حضرت عمر رضی الله تعالی عنه وعنهما کندی خانه‌سندن ایشتمکله ازار شریفلری ایچنده (یعنی بلارداء) هروله (سرعت) ایدرك حضور سعادته کلدیلر . و : یارسول الله سنی پیغمبر اوله‌رق مبعوث بالحق ایدن خدا حقیچون بونك کوردیکینك مثلنی بن دخی کوردم شوقدرکه بوبندن اول کلمش . دیدیلر(٢) پیغمبرمز

---

(١) مناره اولمدیغندن حضرت بلال مسجد شریف نبوی جوارنده بولنان بیوتك الك بوکسکی اولمق اوزره بنی نجاردن برخاتونك خانه‌سی اوزرینه چیقوب اذان اوقوردی . بعده ظهر مسجد شریفده کندیسی ایچون بر موضع بنا بیورلدی اه من المنحة . مناره‌که مئذنه دخی دینور محشینك بیانه کوره انی مساجدده الك اول احداث ایدن : اصحابدن سلمة بن خلف رضی الله تعالی عنه حضرتلریدرکه زمان جناب معاویه‌ده مصر امیری ایدی اه ابن عابدین دیرکه اذان اوقومق ایچون مصر مناره‌سنه ایلك چیقان : شرحبیل بن عامر المرادیدر اه چفت اذان احداث ایدن : بنی امیه‌در . اذاندن صکره مناره‌ده نبی علیه السلام افندمزه صلات اوقنمسی یدییوز طقسان بر تاریخنده مصرده زیاده ایدلمشدر . بدعت حسنه‌در . کیجه‌نك ثلث اخیرنده‌کی تسبیح وتمجید (که بز اکا الصلاة دیرز) او دخی اویله‌در . سلطان ناصر الدینك امریله باشلامشدر اه من ط مع رد المحتار . درمختارده بعد الاذان اولان تسلیم یدییوز سکسان بر سنه‌سی ربیع الآخرنده اولا پازار ایرتسی کیجه‌سی یاتسوسنده وبعده جمعه کوننده حادث اولوب اون‌سنه صکره اقشام اذانندن ماعدا هپسنده اوقنور اولدی دیو مذکوردر اه .

(٢) حاشیه‌ده بویله مذکوردر . بو کلام ایسه روایت دیکرده وارد اولدیغی اوزره حضرت عمرك اولا : بن‌بوکلمانك رؤیاسنی کوردم . دیو قصه‌ٔ واقعه ایتمش اولوبده حضورده بولنان عبد الله بن زید حضرتلرینك رؤیاسنی افندمز حضرتلرندن ایشتمش اولمرینی اقتضا ایدر . کما لایخفی .

صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى : « فلله الحمد وانه لاثبت » بيورديلر اه .

او كيجـــه صحابه‌دن يدى ذاتك اورؤيايى عيناً كورمش اولدقلرى دخى مرويدر . رؤيا سبب اولدى . اذان ينه امر نبى ايله ثبوت بولدى . واحتمالكه او سبب مقـــارن وحى دخى اولدى(١) .

اقامت دخى اذان كبى بو امتك خصائصندندر(٢) .

اذانك اولى تكبير اولديغى كبى عوداً للتعظيم آخرى دخى تكبيردر. اولنـــده درت كره الله اكبر دينور . آخرنده‌كى تكبير سائر الفاظ شريفه‌سى كبى ايكى كره اولور . حكمت تكرير نفوس سامعينده شان صلاتى اعلاء واعظا مدر(٣) .

اقامت دخى لفظاً ومعنىً وصفةً وسبباً اذان كبيدر(٤). شو قدركه اقامتك «حى على الفلاح» ندن صكره ايكى دفعه « قد قامت الصلاة »

---

(١) بونى شو روايت تأييد ايدركه حضرت عمر اذان رؤياسنى كوروب سويلمك اوزره كلديكنده وحى بوبابده كنديسنى سبق ايتمش بولدى اه ط . بحر رائقده ديمشدركه اذانك سبب ابتدائيسى ليلهٔ اسراءده حضرت امام المرسلينك عليه وعليهم الصلاة والسلام ملائكه‌يه وارواح انبيايه امامةً نماز قيلدردقلرنده حضرت جبريل عليه السلامك اذان اوقومسى واقامت ايتمسيدر . بعده عبد الله بن زيد حضرتلرينك رؤياسيدر اه .

(٢) حضرت آدم عليه السلامك حين هبوطنده ارضده كورديكى وحشت اوزرينه حضرت جبريل عليـــه السلامك اذان اوقوديغى حقنده‌كى روايت بوخصوصيته منافى اولماز چونكه مقصود خصوصيت صلاتدر . ط .

(٣) وليـكون أدعى الى المسارعة الى الطاعة والاجابة . ط .

(٤) لفعل الملك النازل . س . ولا لحن ولا ترجيع فيها . ط .

دينور . كيفيت اداجه دخى بينلرنده بر فرق واردركه اذانده مؤذن تمهل ايدر يعنى هر ايكى جمله ارەسنى برسكته ايله[1] فصل ايدرك[2] اوقور . اقامتده ايسه حَدْر تعبير اولنان سرعتى ياپاركه كلمات اقامتى صالدر صالدر اوقور[3] .

« الاذان جزم والاقامة جزم »[4] حديث شريفى حكمنجه كلمات اذان واقامت مجزومدر كه كرك تكبيرلر ، كرك سائر جملەلر برى برينه وصل اولنمامق اوزره ساكن الآخر براغيلور . (تكبيرلرك وصلنده رالر نقل حركه ايله مفتوح اولور : الله اكبَرَ اللهُ اكبر ، ناس بوندن غافللردر) اذانده حقيقةً وقف واقامتده نيةً وقف واردر[5] .

كلمات اذان شونلردر : « الله اكبر الله اكبر ، الله اكبر الله اكبر ، أشهد أن لا اله الا الله ، أشهد أن لا اله الا الله ، أشهد أن محمداً رسول الله ، أشهد أن محمداً رسول الله ، حيّ على الصلاه ، حيّ على الصلاه[6] ، حيّ على الفلاح ، حيّ على

(١) بوندن ايلك تكبيرلر مستثنادركه انك سكتەسى ايكى تكبيردن صكره اولور يعنى درت ايكى يه آيريلور . ط .

(٢) وعلى قولٍ كلماتى بلا تغنى تطويل ايدرك . ط . قال وكل ذلك مطلوب فى الاذان اه

(٣) بونك عكسى يعنى اذانده حدر واقامتده تمهل مكروهدر . كما فى ط . قال والسنة ان يعاد الاذان لفوات تمام المقصود منه اه .

(٤) وتمام الحديث : والتكبير جزم ، أى لافتتاح الصلاة . ص .

(٥) لانه لم يقف حقيقة لان المطلوب فيها الحدر . ط

(٦) هايدى نمازه ، هايدى نمازه ديمكدر ، محشى ديركه نمازه

الفلاح(١) الله اكبر ، الله اكبر ، لا اله الا الله » .

خاصةً صباح نمازينك « حيّ على الفلاح » ندن صكره ايكى كره «الصلاة خير من النوم» دينوركه بوزياده يى حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرت بلاله امر ايتمشلر وصباح نمازينك زمانى وقت نوم وغفلت اولديغيچون « نمازاويقودن دها خيرليدر » نداسنى اونمازك اذ ننه خاص قيلمشلردر(٢) .

كلمات اقامت شونلردر . « الله اكبر ، الله اكبر ، الله اكبر ، الله اكبر . أشهد أن لا الهٰ الا الله ، أشهد أن لا الهٰ الا الله ، أشهد أن محمداً رسول الله ، أشهد أن محمداً رسول الله ، حيّ على الصلاه ، حي على الصلاه ، حيّ على الفلاح ، حيّ على الفلاح . قد قامت الصلاه ، قد قامت الصلاه(٣) ، الله اكبر ، الله اكبر ، لا اله الا الله »

ندا اولديغى ايچون اصل اذان بودر . جزءك اسميله كله تسميه قبيلندن اولەرق مجموعنه اذان دينلمشدر چونكه مقصود اولان دخول وقتى اعلام انكله حاصلدر اه .

(١) هايدى فلاحه ، هايدى فلاحه ديمكدر . محشى مرحوم مسلم شارحى نوويدن نقلا ديوركه كلام عربده خيرى لفظ فلاحدن دها جامع بركلمه يوقدر . نصيحت لفظى دخى اكا ياقلاشور .

(٢) نوم دخى تحصيل طاعت يا خود ترك معصيته وسيله اولدقده عبادت اولەجغندن خيريتده صلاته مشارك اولمشدر . نوم راحت دنيايى وصلات راحت عقبايى بادى اولوب راحت عقبى راحت دنيادن افضل اولديغى ايچون خيريت وافضليت صلاتده قالمشدر . فائته فجرك اذاننده بو زيادهيى ايتمليميدر ؟ بوراسى محل توقفدر اه ط .

(٣) « نماز قائم اولمشدر نماز قائم اولمشدر » يعنى نمازه شروع اولنمق اوزره بولنامشدر ديمك اولغله جماعتك امامى بو اثناده نمازه شروع ايدر . جماعت موجوده دخى اكا اقتدا ايلر .

كلمات اذانيه واقاميه نك ترجمه سى اصلى يرينى طوتماز . يعنى لغت عربيه نك غيرى لسان اوزره اوقنان اذان هرنقدر اذان اولديغى معلوم اولسه دخى كافى اولماز(١) . اقامت دخى اويله در .

اذان يوكسك بريرده اوقنمق مسنون اولور . ورفع صوت ايله اوقنور(٢) . حتى رفع صوته مدار اولمق اوزره اذان ويرن كيمسه شهادت پارمقلرينك اوجلرينى قولاقلرينه ادخال ايتمك مستحب اولور . اللرينى قولاقلرى اوزرينه قور ايسه اوده كوزلدر(٣) .

جامع ايچنده جمعه نك غيريده اذان اوقنماز .

اقامت عقد جماعت اولنديغى ونمازه طورلديغى يرده اولور(٤) .

هرايكيسنده آياق اوزرى وقبله يه قارشو طوريلور(٥) . ضرورت

---

(١) لوروده بلسان عربى فى اذان الملك النازل . ص . كان لرسول الله صلى الله عليه وسلم أربعة مؤذنين بلال وعمرو بن ام مكتوم وابو محذورة وسعد القرظ ، رضى الله تعالى عنهم . كما فى كتابنا الحقائق .

(٢) اوقيان رفع صوت ايچون كنديسنى زورلهماز زيرا انسكله ضرر كوره بيلور اه بحر .

(٣) بونلر سنت اذاندر . اقامتده بو وضع سنت دكلدر . كما فى عبد الحليم .

(٤) اقامتى آلان امام دكل ايسه باشلاديغى يرده اتمام ايدر . اكر امام ايسه يعنى نماز قيلدرمغه كچه جك ايسه باشلاديغى يرده بتورمك ايله موضع امامتده ختام ويرمك بيننده مخير بولنور .

(٥) ترك استقبال ايدرسه حصول مقصوده مبنى اوده جائز وتنزيها مكروه اولور . ط .

سفر ووحله مبنى(١) راكب بولنمدقجه قيام واستقبال ترك اولنماز(٢) .

اذانده اسماع واعلان مقصود اولمغله اصل محل دعوت اولان حيّ على الصلاة نداسنده يوزينى صاغه وحيّ على الفلاح نداسنده يوزينى صوله چويرمك مؤذنه مستحب اولور(٣) .

منارەده بولنوبده صاغه وصوله تحويل رأس ايله مقصود حاصل اولەمیەجغنه كوره طولاشور . طرز قديم اوزره اولان تحته منارەلرده آرقەسنى قبلەيه كتورميەرك(٤) باشنى صاغه وصوله چيقاروب اوقور .

مؤذن موضع عاليده بولنەجغى ومقرّ نساء اولان مواضعه مطلع اولەبيلەجكى جهتله (٥) متقى وامين كيمسه اولمق واذانده

(١) سفر : يولجيلقدر . حضر ايله مقابلەسندن ظاهر اولان سفر لغوى مقصود اولديغيدر . شهر وقريه خارجنده راكباً تنفــل جائز اولنجه اذان اولويتدەدر . وحل : چامور‌در .

(٢) ترك استقبالك تنزيهاً مكروه اولديغى محشى سويلدى . مؤلف ديركه اذانى حال حضرده راكباً اوقومق دخى مكروهدر .

(٣) بونى كندى كندينه بولنەرق اذان اوقيان كيمسه دخى ياپاركه سنت اذان بودر . ص . واوكه طوغان چوجغه اسم قومق ايچون وياخود خوفه مبنى اذان اوقومش بولنسون . ط .

(٤) چونكه مكروهدر . ط .

(٥) خالد قسرى كه حجاج ثانيدر منارات مساجدى شاعرك شو قولنه مبنى خانەلر سطوحندن اشاغيجه هدم وحط ايلمشدر :

ليتنى فى المؤذنين حياتى　　انهم يبصرون من فى السطوح
فيشيرون أو تشير اليهم　　بالهوى كل ذات دل مليح

كما فى الكامل للمبرد .

وجه مسنونی و اوقات صلاتی بیلور اولوب اذانی آبدستلی اوقومق مستحبدر .

اذانده تحسین صوت مطلوب اولمقله برابر تلحین وتغنی مکروهدر .

اذان اثناسنده مؤذنك كلام ایتمسی(۱) وحتی سلام آلمسی(۲) دخی مکروهدر .

مؤذنك بالغ اولمسی دكل ، عاقل اولمسی ومسلم بولنمسی لازمدر(۳) صبیّ مراهقك و حتی صبیّ ممیزك اذانی

---

(۱) چونكه اذان خطبه كبی ذكر معظمدر • كلام ایسه تعظیمی اخلال ونظم مسنونی تغییر ایدر • كلام كثیر ایسه اذان اعاده اولنور • بر وایكی كلمه قلیلدر • أفاده ط •

(۲) اذان اوقومقده اولان كیمسه كندینه ویریلان سلامی نه فی‌الحال ونه بعد الفراغ نه‌ده كندی كندینه رد ایتمز علی المعتمد . تلاوت قرآن ایدن ونمازده بولنان وخطبه اوقیان دخی بویله‌در . درس‌ویرمكده اولان كیمسه‌یه دخی سلام آلمق لازم دكلدر اه من ط

(۳) كتاب المواكب العلیه فی توضیح الكواكب الدریه‌ده مذكوردركه اذان واقامتده یدی شی شرطدر : «۱» اسلامدر • كافرك اذان واقامتی صحیح اولماز • «۲» تمییزدر . صبی غیر ممیزك اذانی واقامتی صحیح اولماز . «۳» كلمات اذان واقامتك ترتیبیدر • موضعندن تقدیم اولنانه اعتبار اولنیوب بلكه محلنه اعاده اولنور . «٤» كلماتی بیننده موالاتدر . سكوت طویل وكلام كثیر ضرر ویردیكندن استیناف اولنور • «٥» دخول وقتدر ولوكه بالكز واقعده اولسون . بوندن صباح نمازینك ایلك اذانی مستثنادر . «٦» جماعت ایچون اولان اذان واقامتده جهر ایتمكدر • نفسی ایچون ایسه جهر مشروط اولماز . «۷» آنلردن هیچ برینك كلماتنی آنلردن برازینی اتیان ایدنك كلماتنه بنا ایتمامكدر • نتكیم

بلا كراهه (١) جائزدر

مجنونك ومعتوهك وصبي غير مميزك ومسلم اولميانك(٢) اوقودقلرى اذان غير صحيحدر(٣) . اعاده اولنور .

سرخوشك(٤) وفاسقك(٥) وقادينك(٦) وقائم اولميانك(٧) اذانى مكروهدر .

اذانده عقل واسلام شرط صحت ، و عدالت و ذكورت

جمعه نك اذان واقامتنه اجتماع ايدن بعض كيمسه لر آنى ياپارلر (قوجه مصطفى پاشا وحضرت هدايى جامعلرنده اولديغى كبى) . خاصة اذانده ذكورتك اشتراطى دخى زياده ايديلور . قادينك اذانى كافى اولماز اقامتى صحيح اولور اه

(١) أى تحريمية . والتنزيهية ثابتة لما ان غيره اولى منه . كذا فى ط على الدر .

(٢) وهل يصير به مسلماً ؟ محل كلام . انظر الى البحر .

(٣) مكروه ديبانلر دخى كراهتدن عدم صحتى قصد ايتمشلردر . كما فى ط .

(٤) سرخوش : كلامنده ومشينده استقامت اولميانددر . طريق مباح ايله اولمق صورتنده اولديغى كبى فاسق اولميه بيلور . آنك ايچون تخصيص بالذكر اولنمشدر . قاله ط فى حاشية الدر .

(٥) فاسق : ارتكاب كبيره ايله امر شرعدن خارج اولاندر . ط .

(٦) قادينك سسى فتنه در عورت دكلدر . جهر قراءت ايتمسيله نمازى فاسد اولماز . خنثاى مشكل دخى قادين كبيدر . ط .

(٧) قاعده وراكبه ومضطجعه شاملدر . ضرورت سفرده راكب مستثنادر . قاعدك نفسيچون اولان اذاننده كراهت يوقدر . كما فى ص . بلا قيام اقامت مطلقا مكروهدر . ط

وقيام(١) شرط كمال ، در . بناءً عليه انلرك اذانى استحباباً اعاده اولنه بيلور(٢) .

اقامت دخى اذان كبيدر . شوقدركه انده تكرار (يعنى اعاده) مشروع اولامشدر(٣) .

جنبك اذانى اقامتى كبى مكروهدر(٤) . آبدستسزك اقامتى مكروه و اذانى غير مكروهدر . بونكله برابر نه اذانى و نه اقامتى اعاده اولنماز .

اذانه اقامتى وصل ايتمك هر نمازده بالاجماع مكروه اولمغله اذان ايله اقامت آره‌سى وقت مستحبه مراعات ايله برابر(٥) جماعته ملازمت ايدنلر حاضر اولنجه‌يه قدر فصل اولنور(٦) . اقشام نمازنده اذان ايله اقامت اره‌سى اوچ قيصه آيت ويا بر

---

(١) لصفة الملك النازل . كذا فى البحر . وذكر المؤلف بدله الطهارة ، وحكمها مذكور بعد هذا .

(٢) قهستانيده اصح اولق اوزره مذكور اولان قولده جنبك ومرأه‌نك ومجنونك وسكرانك وصبينك وفاجرك وراكبك وقاعدك وماشيك ومنحرف عن القبله‌نك اعاده‌ٔ اذانلرى مستحب وقول ديكرده واجبدر .

(٣) بخلاف الاذان فانه معاد فى الجملة كما فى الجمعة .

(٤) الاقامة أقوى من الاذان . ط .

(٥) فلا يجوز التأخير عنه الى المكروه مطلقا . ط .

(٦) امر بويله در . ص . همده اذان ايله مقصود ناسه دخول وقتى اعلامدر تاكه ناس طهارت ايله نمازه تهيؤ ايدرك جامعه كلسونلر . وصل حالنده بومقصود منتفى اولور . ط . سنتلر جامعلرده قيلنديغى ايچون شمدى بوفصل مع زيادة حاصلدر .

اوزون آيت اوقنه‌جق ويا اوچ درت آديم آتيلاجق قدر سكته ايله فصل اولنور(١) .

امور دينيه‌ده تكاسل ظهورينه مبنى بش وقتده بعد الاذان « وقت صلاه » ديمك كبى بر ندا ايله تثويب اولنوركه ايكنجى بر اخطار ديمكدر(٢) . هر بلده نك تثويبى اهلنجه متعارف اولان وجهله‌در(٣) (ولو بالتنحنح لأن المقصود الاعلام ط) .

اذان و اقامت سفر و حضرده فرض اولان نمازلرك ادا وقضا ـ سيچون اركلره سنت مؤكده‌در(٤) . قادينلره مكروهدر(٥) .

جمعه دخى فرائضدندر . بيرام و استسقاء وجنازه و وتر و تراويح نمازلريچون اذان واقامت يوقدر(٦) .

---

(١) بونلر برى برينه قريب حاللردر وامام أبو حنيفه حضرتلرندن روايتدر . عند الامامين ايكى خطبه آره‌سنده اولديغى كبى يره يرلشمك وهر عضو مفصلنده مستقر اولمق مقدارى برجلسهٔ خفيفه ايله فصل اولنور . خلاف ، جوازده د كل افضليتنده‌در . ط . وقد مر فى الأوقات المستحبة .

(٢) آنىده مؤذن ياپار چونكه علمده ومرتبه‌ده كنديسنك فوقنده بولنانه : نماز وقتى كلدى . ديمك مؤذندن بشقه كيمسه‌يه لائق اولماز زيرا نفسنى تفضيل چيقار . قاله ط .

(٣) متأخرين آنى مستحسن كورمشلردر . زمان سعادتده وزمان صحابه‌ده صباح اذاننده كى زياده‌دن بشقه تثويب يوغيدى . ط . والتثويب العود إلى الاعلام بعد الاعلام .

(٤) على التفصيل الآتى .

(٥) لماروى عن بن عمر من كراهتهما لهن . ص .

(٦) فلا يقع اذان العشاء للوتر على الصحيح . ص . وقيل هو لهما لأن الوقت لهما . ط .

فرض اولمیان نمازلره اذان واقامت اولمدیغی کبی(١) فرض اولان نمازلرده دخی اذان واقامتك معاً مسنونیتی اهل مسجد حقنده و برده قیرده نماز قیلانه کورەدر . اهل مسجد ایچون یعنی جامعلرك ومسجدلرك جماعت مستحبەسیچون (٢) هم اذان اوقنور همده اقامت آلنور اولدیغی کبی قیرده فرض قیلان کیمسه دخی منفرد بیله اولسه اذان اوقور واقامت آلور(٣) .

شوقدرکه اهل مسجد حقنده انلر مؤکداً سنت وهر برینك ترکی موجب کراهتدر . قیرده نماز قیلانلر حقنده انلر اکیداً سنت دکل ، موجب افضلیت اولدیغندن جماعت دخی اولسەلر مکروه اولان : اذان و اقامتك ایکیسنی بردن ترك ایتمکدر . انلر اهل مسجدك غیری اولان جماعتلر کبی یالکز اقامت ایله اکتفا ایده بیلورلر (٤) .

---

(١) مولودك ومهمومك ومصروعك وغضبانك وتیتیز خویلی انسان وحیوانك قولاغنه وحریقه ویولجی آرقه سندن وارض خالیەده یوانی شاشیران کیمسه اذان اوقومق مندوبدر . ردمحتار .

(٢) قادینلر وعریانلر جماعتندن وکذا شهرده صلات جمعه‌یی کرك بعذرٍ ، کرك بغیر عذرٍ فوت ایلیانلرك یوم جمعەده صلات ظهر ایچون جماعت اولمرندن احترازدر . کما فی ط . قید مذکور صوك جماعتلردن دخی احتراز اولەبیلور . کما متفهمه .

(٣) حدیث حضرت سلمانه مبنیکه : برکیمسه برارضده بولنوبده نماز وقتی اولورایسه آبدست آلسون وصو بولمازایسه تیمم ایتسون اکر یالکز اقامت آلورایسه کندیسیله برابر ایکی ملك نماز قیلار واکرهم اذان اوقور وهم اقامت آلورایسه کندیسیله برابر جنود الهیەدن ایکی اوجی کورنمز جماعت نماز قیلار . بیورلمش اولدیغی مشار الیه روایت ایلەمشدر . آنك حقنده بو علی سبیل الافضلیەدر . ط .

(٤) لاثر علی رضی الله تعالی عنه . کذا فی البحر .

اوده وقیرده اقامت ایله اکتفا جائزدر . اذان ایله اکتفا مکروهدر(١) . محله‌نك وقریه‌نك مؤذنی اهل محله واهل قریه ایچون نائب یعنی انك اذانی واقامتی انلرده‌ده شامل اولمغله نمازی اونده ، دکاننده قیلان کیمسه کرك منفرد کرك جماعت اوله‌رق(٢) قیلسون اذانی ترك ایتدیکی کبی اقامتی دخی ترك ایده‌بیلور . ایکیسنك دخی ترکنده کراهت یوقدر(٣) مکرکه محله‌ده وقریه‌ده اذان اوقنمامش اوله . اوحالده ایکیسنك بردن ترکی مکروه اولور . اقامت ایله اکتفا اولنه‌بیلور .

جمعه‌نك غیریده بروقت ایچون ایکی اذان مشروع اولمدیغی کبی هیچ بر فرض ایچون بردن زیاده اقامت دخی مشروع اولمدیغندن جامعلرده فریضهٔ وقت ، جماعت معتاده ایله علی وجه السنه ادا اولندقدن صکره قیلنه‌جق اولدقده جماعت بیله عقد ایدلسه اذان اوقنمدیغی کبی اقامت دخی آلنماز .

اذان واقامت جماعت مستحبه سنتی اولدیغندن جماعت مکروهه(٤) ایچون اذان واقامت دخی مکروهدر .

---

(١) موضع سقوطده اولان اذاندر . اقامت دکلدر .

(٢) لافرق بین الواحد والجماعة . وفی روایة عن الامام فرق . قاله ابن نجیم .

(٣) صرح به ابن نجیم . بوندن قضا مستثنادرکه آنده ترك اقامت مکروهدر . تشکیم بیان اولنور .

(٤) بوندن اولکی مستحبه قیدینك هامشنه باقسکز . جمعه کونی شهر ایچنده جمعه‌یی عذرلی وعذرسز فوت ایدن منفردك دخی اوکون صلات ظهر ایچون اقامت ایتمسی محشینك افاده‌سنه کوره مکروهدر .

اذان واقامت اداده مشروع اولديغى كبى قضاده دخى مشروع و مسنوندر(١). متعدد كچمش نمازلرك قضاسنده مجلس متحد اولديغنه كوره ايلكنده اذان و اقامت اوقيوب باقيسنده يالكز برر اقامت آلمق كافى اولور(٢) بو بابده ترك اقامت مكروهدر(٣)هر برى ايچون هم

كرك قبل الجمعه وكرك بعد الجمعه قيلمش اولسون • اهل سواده جمعه لازم اولمديغندن انلره ظهرده جماعت اولمق دخى مكروه اولماز . انك ايچون مسئله شهرايله تقييد اولنمشدر اه اهل سواد اهل قريه ديمكدر • خاصةً رستاق عراقه دخى سواد دينور . قال ابو الطيب :

بها نبطى من أهل السواد يدرس أنساب أهل الفلا .

(١) چونكه اذان واقامت سنن صلاتدندر سنن وقتدن دكلدر اه ط • عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى ليلهٔ تعريسده كه مكه يولنده بركيجه آخر ايلده نوم واستراحت ايچون اولان نزوللرنده ديمكدر كچيرمش اولدقلرى صباح نمازينى ارتفاع شمسدن صكره جماعت اصحاب ايله برلكده قضا ايدرلر ايكن حضرت بلاله اذان واقامتى امر بيورمشلردر • ص • اوكيجه حضرت بلالى ايقاظه مأمور ايتمشلر ايدى « من نام عن صلاة أونسيها فليصلها كما كان يصليهـا : » حديثنك سبب ورودى اولمق حكمتنه مبنى حضرت بلال دخى بعدالتهجد سائر صحابه كبى طنوعه دكين اويويه قالدى . رضوان الله تعالى عليهم . محشى ديركه افاده‌نك اطلاقى قضانك مسجدده وخانه‌ده اولمسنه شاملدر . لكن اظهار تكاسلى بادى اولمامق ايچون قضا مسجدده اولماليدر . مكركه وقعهٔ احزاب كبى برامر عامه مبنى اوله • اوحالده مسجدده دخى اولور • مسجدده اولمديغنه كوره اذانك دخى اخفاسى اولى اولور اه

(٢) لأنه اقتصر فى بعض الروايات على ذكر الاقامة فيما بعد الاولى . ص .

(٣) لمخالفته فعل النبى صلى الله تعالى عليه وسلم لاتفاق الروايات على أنه أتى بالاقامة فى جميع التى قضاها . ص.

اذان وهم اقامت اوقومق افضلدر(١) . مجلس قضا مختلف اولديغنه كوره مجلس ثانيـده دخي ايلك فائته ايچون همده اذان اوقور .

اذان مسنونى يعنى وقتنده اوقنـان وتغيير حروفى مؤدى لحن وتغنيدن خالى اولان اذانى ايشيدن كيمسه(٢) تلاوت قرآن اوزره دخى اولسه طوروب اذانى استماع وكلماتنه اجابت ايدر(٣) .

نمازده اولان ولو جنازه نمـازى اولسون وخطبه اوقويان(٤) وياديكله‌يان ودرسده ويمكده وياقضاء حاجت اوزرنده بولنان(٥) اجابت ايلمز .

---

(١) يوم أحزابده‌كه خنـدق وقعه‌سيدر اوكله وايـكندى واقشام ويانسو نمازلرندن مشـغول قالمرايله انلرى على الترتيب جمـاعة قضـا ايتديلر وهربرنده حضرت بلاله هم اذان وهم اقامت اوقتـديلر . ص .

(٢) اوزاقلغه ياخود صاغرلـغه مبنى ايشتميانه اذان اولديغى بيلسـه دخى اجابت مشروع اولمـاز . مسنون قيدندن اكلاشـيلان سنت وجـه اوزره اوقنميـان اذانه اجابت دخى منـدوب اولمـاز اولديغيـدر . مفاهيم كتب حجتدر . ط .

(٣) مسجدده دخى بولنسه افضل اولان بودر . فوائده : « مسجدده اولان (اجابت فعليه‌ده بولنمش ديمك اولمغله) تلاوتنه دوام ايدرخانه‌سـنده اولديغى زمان دخى اكر محله‌سى مسجدينك دكلايسه ينه اويله‌در . » ديو مذكوردر . اذانلر تعدد ايتدكده يالـكز ايلـكنه اجابت ايلر . ص .

(٤) ولو خطبهٔ نـكاح اولسون .

(٥) بحر رائقده : يشمل الجماع والمستراح ، ديمشدر اه

جنب اجابت ايدر(١) حائض و نفساء اجابت ايلمز(٢) .

كلمات اذانه اجابت مؤذنك ديديكنى ديه‌رك اكا متابعت ايلمكدر(٣) . يالكز حيعله‌لرده يعنى حيّ على الصلاة وحيّ على الفلاح جمله‌لرنده مستمع « لا حول ولا قوة الا بالله » ديركه معصيتدن دونمك وطاعته قوتلنمك انجق فضل الٓهى ايله‌در ديمكدر(٤) . (بعد الاجابه دعا مستجابدر ص) . صباح اذاننك تثويبنده‌كه « الصلاة خير من النوم » جمله‌سيدر . صَدَقْتَ وبَرَرْتَ . ياخود : ماشاء الله كان ومالم يشأ لم يكن . ديركه اولكنك معناسى : طوغرى سويله‌دك(٥) ديمك اولوب ايكنجينك معناسى : جناب حقك ديله‌ديكى

---

(١) چونكه آنك سويليه‌جكى ثنادر حقيقةً اذان دكلدر : ط على الدر

(٢) بونلردن اجابت فعليه ساقط اولمغله اكا تبعاً اجابت قوليه دخى ساقط اولور . ص مع ط

(٣) سويله‌مكده مؤذنى سبق ايتميوب هرجمله‌ده آنى تعقيب ايلر . ط . بزم خلق بو خصوصده ايكى وجهله غالطدرلركه اجابت قوليه‌يى جمعه اذاننده اذانك صوك جمله سنه قصر ايدرلر همده آنى مؤذندن اول سويلرلر . انصات محلنده‌ده جهر ايدرلر .

(٤) حيعله ايله حوقله‌نك جمعى دخى تجويز اولنمشدر و بو عملاً بالاحاديث مختار ابن همامدر . كما فى البحر . قال و قولهم انه يشبه الاستهزاء لايتم اذلامانع من صحة اعتبار المجيب بهما داعياً لنفسه اهـ باختصار .

(٥) بررت دخى صدقت‌يه عطف تفسيردر . « برّ فى كلامه » دينوركه صدق معناسنه‌در ، « برّ فى يمينه » دينوركه يمينه صادق چيقدى حانث اولمدى ديمكدر ، « صدقت وبالحق نطقت » دخى دينور . كما فى ط ، قال : ولا خفاء فى حسن الجمع .

اولور ، ديلەمديكى اولماز ديمكدر(١)

ختام اذانده هم مؤذن وهم مستمع كنديكنديه صلوات شريفه اوقيوب دعاء وسيلەنى(٢) ايدركه اوده شودر : «اللهم ربّ هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمداً الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاماً محموداً الذى وعدته .»(٣)

حكم اجابتده ائمەمز اختلاف ايدوب بعضلر آنك وجوبنى و بعضلر استحبابنى تصريح ايتديلر .

(واجب اولماسى معتمددر : «أشهد أن محمداً رسول الله» جملهٔ جليلەسنك ايلكنه اجابتده : «صلى الله عليك يارسول الله» وايكنجيسنه اجابتده : كوزم سنكله روشن اولسون . مآلنده اولمق اوزره : «قرّت عينى بك يارسول الله» ديمك(٤) وبونلرى ديرايكن باش پارمقلرينك طرناقلرينى ياخود شهادات پارمقلرينك اوجلرى ايچنى بالتقبيل كوزلرينه

(١) بونده كى كان ويكن كلەلرى تامەدر ، ط .

(٢) ذكر جزء و ارادهٔ كلدر ، موصل مطلوب اولان هر شى وسيله در. وسيله الى اللهك حقيقتى : علم و عبادت وتحرى مكارم شريعت ايله طريق حقى مراعاتدر ، حاصلى : فعل مأمورات واجتناب منهياتدر . بودعادەكى وسيله : جنتده بر عالى مقامدر . كما فى ط .

(٣) الذى مقامك صفتيدر اكر او مقام عظيمه علم قيلنمش ايسه ، والا ، بدلدر ، حرف تعريف ايله : المقام المحمود . دخى روايتدر ، ذكره ط . والفضيلەدن صكره « والدرجة الرفيعة » زيادەسى اولمديغى كبى صوكنده ياأرحم الراحمين دخى يوقدر . ابن عابدين .

(٤) بوجملهٔ فعليەنى اسميه اوقومق منشأى دقتسزلكدن عبارت اولان أغلاط خواصدندر .

سورمك دخی مستحب اولور . كما فی ط)(١) .

اقامت آلان كيمسه اقامتدن صكره سنت قيلسه ياخود امام اقامتدن صكره حاضر اولسه اقامتی اعاده ايتمز(٢).

مؤذن اقامت آلور ايكن جامعه كيرن كيمسه امام نماز كاهنده قائم اولنجه قدر اوطورر . آياقده انتظار ايتمك اكا مكروه اولور . در مع الرد .

---

(١) ايكنجی يه « اللهم متعنی بالسمع والبصر » دعاسی دخی علاوه اولنور . « رضيت بالله ربا وبالاسلام ديناً وبمحمد صلی الله تعالی عليه وسلم نبياً » دخی دينه بيلور .

ابن عابدينك تصريحی وجهله بونلرهب اذانه عائد شيلردر . اقامتده بونلرك هيچ بری يوقدر عوام بونك عكسنه مبتلادركه اذانده ياپيله جق شيئی اقامتده ياپارلر . صاحب بهجه (اذانده دخی) ذكر اولنان ادعيه و وضع ظفر ابهامين خصوصنی قهستانيدن نقل ايتديكی حالده : بونلر كتب معتبره ده بولنمامشدر . ديبور فلينظر .

(٢) اقامتك اره سی غسل ايتمك كبی بر شی ايله اوزار ياخود اره يه اكل و شرب كبی قاطع عد اولنان شی كيرر ايسه اقامت اعاده اولنمق كركدر . در مع ط . سجدهٔ تلاوتده قاطع مجلس اولان كلام كثير ياخود عمل كثير دخی اويله در . كما فی الرد .

شروط وارکان صلات

شروط : شرطك ، ارکان : رکنك جمعیدر .

شرط(١) فی الاصل بر خصوصده برشیئی آخره الزام ویا نفسنده التزام ایتمك معناسنه باب اول وثانیدن مصدراولوب برشیئك خارج موقوف علیهی اولان متعلقنه اسم قیلنمشدر .

رکن فی الأصل جانب اقوی معناسنه اولوب شیئك متعلق داخلیسنه اطلاق اولنمشدر(٢) .

نماز کندیسیله صحیح اوله بیلهجك شیلره تیقظ حاصل اولمق ایچون شروط ایله ارکان جمع ایدلمشدر آنلرهپ فروض صلاتدر(٣) واون ایکی یه منحصر دکلدر .

---

(١) ساکن الراءدر . متحرك الراء اولان شرط علامت معناسنهدر و جمعی أشراطدر : سبب واسباب کبی . شرائط شریطهنك جمعیدر . شریطه : دوهنك وغنمك یارق قولاقلیسیدر . کذا فی المنحة .

(٢) مشروعه متعلق اولان شی انكماهیتنده داخل ایسه رکن تسمیه اولنور : نمازه نظراً رکوع کبی . خارج اولدیغنه کوره انده مؤثر ایسه علت تسمیه اولنور : حلالیته نظراً عقد نکاح کبی . مؤثر اولمیوبده اکا فی الجمله موصلایسه سبب تسمیه اولنور : نمازه نظراً وقت کبی . موصل اولمیوبده شی اکا متوقفایسه شرط دینور : نمازه نظراً آبدست کبی . متوقف دکل ایسه علامت دینور : اذان کبی . کما فی الاصول وذکره ابن عابدین فی حاشیة البحر الرائق .

(٣) فرض : لزومی مقطوع به اولان شی معناسنه اولهرق شرط ایله رکندن اعمدر . شرط ورکن اولمیان شیئه دخی اطلاق اولنور . کافیالدر مع الرد . انظر الی الفرض الحادی والعشرین من هذا الکتاب .

التیسی شروط خارجه والتیسی ارکان داخله اولمق اوزره مجموع فروض صلاتی اون ایکی‌یه قصر ایدنلر متعلمه حفظی تقریب ایتمك ایسته‌مشلردر . والا ، مصلی بزم ذکر وتعداد ایده جکمزه مع زیادة محتاجدر .

صحت صلات ایچون یکرمی یدی‌شی لا بددر :

(١) حدثدن طهارتدر(١) .

(٢) مصلینك جسدی ولباسی ونماز قیلدیغی مکانی معفو اولمیان مقدار نجسدن طاهر اولمقدر(٢).

نمازده اولان کیمسه رب العالمینه مناجاتده اولمغله احسن احوال اوزره اولمق لابددرکه بوده کندینك و لباس ومکاننك طهارتیله‌در . ط .

[وثیابك فطهر] قول کریمیله نصاً مشروط اولان طهارت ثیابدن زیاده بدن ومکانك طهارتی لازمدرکه بولزوم نص مذکورك دلالتیله‌در(٣) چونکه مکانسز نماز موجود اوله‌ماز لباسز ایسه موجود اوله بیلور(٤) .

---

(١) کرك حدث اصغر واکبر وکرك انك مزیلی اولان آبدست وغسل ویا تیمم کتاب الطهاره‌ده مبین اولمغله تکراره حاجت یوقدر . طهارت أهم اولدیغیچون سائر شروطه مقدمدر چونکه مفتاح صلاتدر .

(٢) نجاست وانواعی ومعفو اولوب اولمیان مقداری کتاب الطها ـ ره‌ده مذکوردر .

(٣) دلالت نص هر اول معنادرکه علتده اشترا کنه وحکمه اولویتنه مبنی عالم بالوضع بولنان کیمسه‌انی نص مذکوردن فهم ایدر . ط .

(٤) بونی مؤلف سترعورت قبیلنده ذکر ایتمشدر . بوبابده

(بعض مسائل : بر کیمسه نك نجس اولدیغی اعتقادنده بولندیغی ثوبك (لباسك) ایچنده قیلدیغی نماز ، ثوب کندینك خلاف اعتقادی اوزره طاهر دخی ظهور ایتسه صحیح اولماز(۱) .

نجاست یابسه اوزرینه سریلان شی ماتحتی کوریلور درجه‌ده اینجه اولور ویاخود رائحه‌سی اولان نجاسته کوره قوقوطوییلور ایسه آنك اوزرنده نماز قیلمق جائز اولمیوب ط سریلان شی ساتر عورت اولمغه صالح اولور یعنی ماتحتی مرئی اولماز درجه‌ده بولنور وآندن نجاست قوقوسی آلنماز اولور ایسه اوزرنده قیلنان نماز جائز اولور .

نجاست رطبه اوزرینه کچه آتوب(۲)وقالین اولمیان شیئی ایکی قات ایدوب ویاخود نجاستی طوپراق ایله‌اورتوب قوقوسنی آله‌ماز ایسه نماز جائز اولور .

اوجنده کوبره قایغی(۳) کبی نجاست مربوط اولان ایپ مصلیده اولمق واوجی نجس اولان صاریغك طاهر طرفی مصلینك باشنده

درمختارك افاده‌سی ایبندرکه « لقوله تعالی وثیابك فطهر فبدنه ومکانه بالاولی لانهما الزم » دینلمشدر . آیت کریمه ایله وجه استدلال بودرکه ثیابدن نمازده ملبوس اولان ثیاب مقصود اولمق اظهر اولوب انك تطهیری دخی نجاستدن پاك ایدلمسیدر . وبوقول فقها وارجح تفاسیردر . مصلینك بدن ومکانی تطهیره اولی اولمق انلرك کندیسنه مزید ملابستندن اوتوریدرکه لباسك اندن انفصالی متصور وبدن ایله مکانك اندن انفکاکی غیر متصوردر . أفاده ط فی حاشیة الدر .

(۱) بومسئله‌یی مؤلف متعلقات شروط فصلنك استقبال قبله بحثنده ومحشی دخول وقتی اعتقاد شرطنك بیانی اثناده ذکر ایلمشدر .

(۲) کچه‌دن مقصدقالینلغی جهتله ایکی یه یارمغه هر صالح اولان شیدر : طاش ، کرپیچ ، تحته کبی . ذکره ط . وسیأتی فی الفصل الآتی .

(۳) ویاخود نجس العین اولدیغنه قائل اولانه کوره کلب . ط .

بولنمق صورتلرنده اكر او ايپ ياخود صاريق براوجنك تحريك اولنمسيله ديكر اوجى حركت ايتمز درجه‌ده اوزون ايسه نماز صحيح، والا غير صحيح در .

نجس اولان خيمه‌يه(١) باشى دكمكده اولان مصلينك نمازى كبى كه اودخى غير صحيحدر .

مصلينك قوجاغنده كنديني طوته بيلان(٢)صبى متنجسك بولنمسى ومتنجس قوشك رأس مصلى‌يه قونمسى انلردن نجاست غير معفوه آبريلوب مصلى‌يه كچمش اولمدقجه صلاتنى ابطال ايتمز ، چونكه مصلى انى حامل عد اولنمديغى ايچون شرط اولان طهارت موجود اولمشدر

قهستانيده مذكوردر كه آياق قابلرينى نجاست اوزرينه قويه‌رق انلراوزرنده طوروب نماز قيلمق جائزدر انلرى آياقرينه كيه‌رك نمازه طورمق جائز دكلدر اه)(٣) .

(٣) حتى(٤) مصلينك ايكى آياقلرينك موضعى طاهر بولنمقدر ، على الانفراد بر آياغنك وعلى التخمين جمعاً ايكى آياغنك التنده نجاست مانعه بولنان مصلينك نمازى باطل اولور ، نمازده بر آياق

---

(١) سقف دخى اويله‌در . چونكه اكا تماس ايله حامل نجاست صاييلور . ط .

(٢) چونكه چوجق كنديبى طوتار ايسه مصلى آنى حامل عد اولنماز . كنديني طوته‌ماز ايسه انده كى نجاستى اوحامل صاييلور واو حالده نماز صحيح اولماز . أفاده ط .

(٣) بزجه بو مسئله‌نك تطبيقى جامع خارجنده قيلنان جنازه نمازنده‌در .

(٤) طهارت مكانك اشتراطنه تفريعدر . ط .

اوزره طورمق مع الكراهه صحيح اولوب موضع طاهردن موضع نجسه انتقال ايله برركن ادا ايدهجك قدر انده مكث ايتمامش اولمق دخی نمازی ابطال ايتمز . اكر اوقدر مكث ايدلمش اولور ايسه (بالفعل اداء ركن ايتمسهدخی ط) نمازی قول مختار اوزره[1] باطل اولور .

(٤) مصلينك ايكی ال وديزلرينك موضعی دخی علی الصحيح طاهر بولنمقدر . چونكه سجده يدی كميك اوزرينه ايديله كلمشدركه انلر : ايكی ال وايكی ديز وايكی آياق وبرده جبهه در . بونلری وحتی قوللرينی سجدهده علی الكراهه يره ياپمق تقديرنده انلری نجاست اوزرينه وضع ايتمك نجاستی حامل اولمق ديمكدر . حامل نجاست مانعهاولانك ايسه نمازی صحيح دكلدر (٢) .

(٥) موضع جبهه دخی طاهر بولنمقدر ، تاكه يدی عضو اوزرينه سجود تحقق ايتمش اولسون .

امام ابو حنيفه حضرتلرندن بو بابده اولان ايكی روايتك اصحی بودر . وبو قول اماميندر . موضع جبههنك اشتراط طهارتی هرايكی

(١) كه قول امام ابو يوسفدر . امام محمد : ركنی بالفعل ادا ايتمدكجه نماز فاسد اولماز . ديمشدر ط .

(٢) مؤلف مسئلهيی بويله تعليل ايدهجكنه مقام تعليلده سجدهنك يدی كميك اوزرينه اولمسی فرض اولديغنی سويلهمشدر انلرك جملةً وضعی فرض اولنجه برينك تركی مفسد صلات اولمق لازم كلوب حالبوكه نمازده بر آياق اوزره بولنمهنك مع الكراهه جوازينی بوراده ويالكز برال وبرديزك سجدهده فرضيت وضعنی آتيده كنديسی تصريح ايتمشدر . ولكن وضعی فرض اوليان عضوك دخی وضعی تقديرنده موضعنك طاهر اولمسی لازمدر . والا حامل نجاست عداولنور . نبه عليه المحشی .

قوله كوره يعنى كرك سجده‌ده وضع جبهه فرض اولمق قول راجحنه وكرك انك عدم فرضيتى حقنده‌كى قول مرجوحه كوره لازمدر چونكه فريضهٔ سجود كرچه قول مرجوحه كوره ارنبه (بورن اوجى) مقدارينك وضعيله‌دخى حصول بولمش اولور ولكن وضع مذكورمع الجبهه واقع اولمق صورتنده (تطويل قراءت مسئله‌سنده اولديغى كبى ط) جملةً فرض واقع اوله‌جغندن نجس اوزرينه كلمكله حكماً معدوم اولوب مكان طاهرده دخى اعاده اولنسه نماز ظاهر روايتده معتبر اولماز(١)

---

(١) امام ابو يوسفدن سجودك محل طاهر اوزرنده اعاده‌سى تقديرنده صلاتك جوازى روايت اولنمشدر ط . اهلنك معلومى اولديغى اوزره بو علم اصولده امر ايله نهيك اضدادنده اولان حكمى حقنده‌كى ابحاثندندر : سجودك طاهر اوزرينه اولسى مأمور به اولمغله نجس اوزرينه ايديلان سجده كرچه فاسددر ولكن مأمور بهى مفوت اولمامغله و چونكه سجده‌نك طاهر اوزرينه اعاده‌سى ممكن اولمغله صلات دخى اوحالده امام مشار اليهجه جائز اولوب فاسد اولماز . طرفين عندنده ايسه نماز متجزى دكلدر انك جميع اركاننده دوام طهارت مأمور به ايكن فرض اولان بر عملنده كه ركن سجوددر بر مدت نجاست اولسى مقصود بالامرى مفوت اولمغله نماز فاسددر . تسكيم درر‌ده وتوضيح وتلويحده مبيندر . لكن تلويحى تأمل كركدر كه ذكر اولنان اختلاف آنده مكان نجسه وضع وجه اولنمق صورتنده كوستريلوب وضع يدين ياخود وضع ركبتين صورتنده صلاتك عدم فساديچون امام زفردن بشقه مخالف يوق ديلمشدر حالبوكه ال وآياق وديز مواضعيله آلن موضعنك نجاست مانعه‌دن لزوم طهارتنجه يكديكرندن فرق اولميوب دررك مفسدات صلاتده بونلر ايله موضع سجود آره‌سنده فرق اولديغنه دائر اولان افاده‌سى شرنبلاليه‌ده مصرح اولديغى اوزره مرجوحدر . شوقدر بر فرق واردركه سجود تحقق ايده‌بيلمك ايچون وضع وجه لابد

سائر محللرينك طهارتيله برابر بورن محلنك نجاستى بالاتفاق مانع دكلدر چونكه مقدار درهمدن اقلدر . انى (بورنى) سجده‌ده محل نجسه وضع ايتمك هيچ قويماش كبى اولمغله او كيمسه سجده‌ده وضع جبهه اوزرينه اقتصار ايتمش كبى اولور كه بوده مع الكراهه جائزدر(١).

(٦) ستر عورتدر . (ستر اورتمكدر . عورت فصل آتيده مبيندر .) نمازده ستر عورتك(٢) فرضيتى مجمع عليهدر : « خذوا

ووضع يدين وركبتين غير لابددر . سجده ده برال وبرديزايله بولنمق دخى ممكن وسجود صحيحدر . فرض كنديسيله ممكن اوله‌بيلان شى دخى فرض اوله‌جغندن آتياً مذكور اولديغى اوزره سجودده برالك وبر ديزك وضعى دخى فرضدر . بر جانبك محـــلّ وضعى طاهر اولدقجه ديكر الى وديزى موضعنده نجـاست بولنسه‌ده اوزرينه وضع عضو ايتمش اولمدقجه مصلى حامل نجاست صايلماز . بناءً عليه نمازى‌ده فاسد اولماز . فرض لازم اولميه‌رق هرايكى جهتجه وضع واقع اولمق تقديرنده نجاست اوزرينه واضع عضو اولان حامل نجاست ديمك اوله جغندن هپسنك مكان وضعى طاهر اولمق لابد اولور وترك وضع ايتمش كبى اولماز . محشى مرحوم كمال بن الهمامدن نقلاً بيان ايتمشدر كه مكان يدين وركبتينك عدم اشتراط طهارتى آنلرك عدم وضعلرى حالنده‌در .

(١) كراهت تحريميه‌در . آنك ده وجهى سجده‌ده انفك جبهه‌يه وجوب ضميدر آنى نجس اوزرينه وضع ايدن هيچ وضع ايتماش كبى اولور . أفاده ط .

(٢) نمازك غيريده دخى ستر عورت واجبات دينيه‌دندر . هم حق خالق وهم حق مخلوق اولديغيچون خلوتده دخى كشف تغوط واستنجا كبى فرض صحيح ايچون اولمدقجه ستر على الأصح واجب اولديغنى محشى مرحوم فصل آتيده ذكر ايتمشدر .

زينتكم عند كل مسجد » قول كريمنده زينت : لباس ايله ، ومسجد : نماز ايله مفسر در .

(لفظ زينته مراعاةً نمازى احسن ثياب مباحه ايچنده قيلمق ومصلينك لباسى پيرتقلردن سالم اولمق مستحبدر . ط) .

ستر ده شرط اولان محل عورتك اطرافدن اورتيلى اولمسيدر . ياقه‌دن ويا اتكدن باقلمقله كوريلور اولمسى ضرر ايتمز(١) چونكه بونك منعيچون تكلف ايتمكده حرج واردر . اوده شرعاً مدفوعدر .

كيبيلان شيئك طارلغندن ناشى عضو عورتك بللى اولمسى دخى مانع دكلدر (اينجه اولوب آلتى كوريلور اولمسى مانعدر) .

لباس حرير ولباس مغصوب ايله ستر عورت ايدوب نماز قيلمق صحيح وانجق ضرورتك غيريده تحريماً مكروه اولور(٢) .

بولانق صو ويا چامور(٣) ياخود ياپراق ايله تستر ممكندر .

(١) بلا سراويل برقيص ايچنده نماز قيلان كيمسه‌نك ياقه‌سى آچيق اولوبده اورادن كندى محل عورتنى كورر اولمسى على الصحيح ضرر ايتمز زيرا كنديسنه مس ونظر جائزدر . شوقدركه خلاف ادب اولمغله اونماز فاسد دكل ايسه‌ده مكروهدر . على الصحيح قيدينك مقابلى : محل عورتنك كندندن دخى سترى شرط اولديغنه دائر بعض فقهادن منقول اولان سوزدر . اوقوله كوره لحيه‌سى ياقه‌سنى ستر ايتمكده ايسه صلاتى صحيح والا غير صحيح ، در . أفاده ط .

(٢) غصب هيچ كيمسه‌يه حلال دكلدر . لباس حرير اركككه حرامدر . لكن اهون شرين اختيار اولنور .

(٣) بونلرك ايچنده نماز ايما ايله قيلنور . نتكيم فصل آتيده متناً تصريح اولنور .

ظلمتك سترينه اعتبار يوقدر . جام كبي ماتحتی مرئی اولانشی دخی ساتر عورت اولەماز .

(٧) استقبال قبلەدر(١) . نمازده استقبال قبله كتاب وسنت ايله شرطدر ، اجماع دخی انك اوزرينه در . كتاب كريمـــده (فول وجهك شطر المسجد الحرام وحيثما كنتم فولوا وجوهكم

(١) استقبال بر شيئه يوئلمكدركه استدبارك ضديدر . بونده كی سين وتاء طلب ايچون دكلدر چونكه شرط اولان طلب مقابله دكل ، بالفعل مقابلەدر ؛ استفعال : استقرار واستمرار كبی ثلاثی معناسنەدر ، مكركه حال اشتباهـده اولديغی كبی حصول مقابله متوقف طلب اوله . كما فی الرد . قبله يونلمك حاليدركه بر شيئه قارشو طورشدر : مكسور الاوائل اولان جلسه وركبه وخمره كبی مصدر بناء نوعدر . جهت معناسنەده كلوركه بوراده مقصود اولان اودر وبالخاصه نمـازده استقبال اولنان جهتدر كه مكهٔ مكرمەدەكی كعبهٔ معظمەدر . ابتداء اسـلامده كعبه تبخانه حالنده اولمغله نماز بيت مقدسه متوجهاً قيلنور ايدی . محشی ديركه لـكن عليه الصلاة و السلام افندمز حضرتلری مكەده ايكن كعبەيه ارقه ويرمیوب آنی نمازده بيت مقـدس ايله كندی ارەسنده بولنديرر ايدی نتـكيم حاكم و سائری تصحيح ايتمشلردر . وحق جل و علادن كنديلرينك جهت كعبەيه توجهلرينی طلب و توقع بيوررلر ايدی چونـكه كعبه پدرلری حضرت ابراهيمك قبلەسی اولديغی كبی قوم عربك دخی مفخری و محل زيارتی اولمق حسبيله ايمـان ايتملرينه دعا داعی ايدی ، هجرتدن اون آلتی آی و بر قاچ كون صكره كه ايكنجی سنهٔ هجرت رجبنك نصفی اولان بازار ايرتسی كونيدر (تاريخ كاملده اون سكزنجی آی اولان شعبانك نصفی صالی كونی ديو مذكوردر) جناب حق كنديلرينی كعبەيه تحويل بيوردی ، مسجد بنی سلمەده صلات ظهرده اصحابيله ايكی ركعتی قيلدقلرندن صكره تحول ايتديلر ، اركـكلر قادينلرك وقادينلر اركـكلرك يرلرينه كلديلر و او مسجد : مسجد القبلتين . تسميه اولندی اه .

شطره) بيورلديغى كبى حديث شريفده دخى « اذا قمت الى الصلاة فاسبغ الوضوء ثم استقبل القبلة الخ » و : « لايقبل الله صلاة امرىء حتى يضع الطهور مواضعه ويستقبل القبلة ويقول الله اكبر » بيورلمشدر .

مكى مشاهد يعنى مكەده بولنوبده كعبهٔ مكرمەيى كورمكده اولان كيمسه ايچون فرض اولان : كعبەنك ذاتنه اصابت ايتمك يعنى طوغريدن طوغرى‌يه بيت معظمه يونلمكدر(١) . مشاهد اولميانه يعنى كعبه كوزينك اوكنده بولنميانه كوره فرض اولان مكەنك ايچنده دخى بولنسه وارەده بنا وجبل كبى(٢) بر حائل اولسه : كعبه جهتنه طورمقدر .

(جهت دخى توسعةً على الناس عين كعبه كبى قبلەدر . حتى (آفاقى‌يه كوره) ارەده‌كى مانع ازاله اولنسه استقبالك عين كعبه‌يه واقع اولمسى شرط دكلدر . ط)(٣) .

قبله : كعبەنك بناسى دكل ، بقعەسى (عرصەسى) در . او بنا بشقه يره نقل اولنسه قبله كاه اولماز .

---

(١) اتفاقا . چونكه يقيناً اكا قادردر . ص . بر جزءنه اولسون اصابت ايدرده كنديسنك باقى اعضاسى مسامت جهت بولنور . ط .

(٢) بعضلر جبل حائل اصلى اولمغله آنك اوزرينه چيقوب عين كعبه‌يى استقبال ايتمك كركدر ديديلر . كما فى ط .

(٣) جهت دليل ايله بيلنور . أمصار و قراده دليل محاريب قديمه‌دركه آثار اصحاب و تابعين اولمغله امر استقبالده انلره متابعت ايتمش اولورز . بحار و براريده دليل دمير قازيق ديديلان قطب شمالى يلديزيدر . كما فى ط .

كعبة منهدم دخی اولسه نماز ینه انك موضعنه وجهتنه متوجهاً قلنور(۱) .

نیت قبله نمازده شرط دكلدر . اكا یونلمك انی نیت ایلمكدن مغنیدر(۲) . بقیهٔ مسائل فصل آتیده‌در .

(۸) فرائض خمس ایچون دخول وقتدر . صلوات مكتوبه عبادات موقوته اولمغله وقت مؤدایه هم ظرف وهم سبب وجوب همده شرط ادادر(۳) .

(۹) دخول وقتی تیقن ایتمش اولمقدر . تاكه عبادتی نیت جازمه ایله اولمش اولسون . چونكه شك اوزره اولان جزم ایتمش اولماز . حتی كندنجه وقت دخول ایتمامش اولدیغی حالده نمازی قیلوبده وقتك داخل اولمش بولندیغی صكره‌دن

(۱) جبال عالیه‌ده یاخود آبار عمیقهٔ سافله‌ده دخی قیلنسه اولور . نتكیم سطح كعبه‌ده وجوف كعبه‌ده دخی نماز قیلنور . ذكره ابن عابدین .

(۲) چونكه قبله وسائلدندر . وسائل ایسه آبدست كبی محتاج نیت اولمیوب شرط انك حصولیدر . ط .

(۳) اصولده مقرر اولان بودر . مؤلف مرحوم وقته سبب ادا وشرط وجوب دیمشدر كه سبب ادا اولمسی وجوبك اكا تعلق ایتمسی حیثیتندن و شرط وجوب اولمسی وجوب فعل صلاتك وجود وقته متوقف بولنمسی حیثیتندندر كما فی الحاشیة . مؤلف دیركه وقتك اشتراطی كتاب و سنت و اجماع ایله ثابتدر . كتاب كریمده « ان الصلاة كانت علی المؤمنین كتاباً موقوتاً » بیورلمشدر . سنت دخی امامت حضرت جبریل حدیثیله فعل رسول و اوقات صلاتده ذكر اولنان قول رسولدر ، اجماع دخی صلوات مكتوبه‌نك عصر سعادتدن برو اوقات معلومه‌سی ایچره ادا اولنمقده اولمسندن عبارتدر .

كنديسنه تبين ايدن كيمسه‌نك قيلديغى نماز كافى اولماز(١) .

(١٠) نيت ايتمكدر(٢) تا كه عبادت عادتدن تميز ايدوب نمازده حق سبحانه وتعالى ايچون اولان اخلاص متحقق اوله(٣) .

نيت لغتده عزم معناسنه‌دركه ارادهٔ جازمه‌دن عبارتدر .

---

(١) چونكه اوكيمسه كندى نمازينك فسادينه دليل شرعى اولان تحرى‌يه بناء حكم ايتمش اولدقدن صكره آنك خلافى ظاهر اولقله اوفساد جوازه منقلب اولماز وآنك كفرده وقوعندن قورقيلور . ص . حلاليتنى اعتقاد صورتنده امرظاهردر. حرمتنى اعتقاد ايتمك صورتنده دخى بوحال آنى شيئى موضعى‌غيرى‌يه وضعه ؛ مثلا نمازى نجاست ايله وقبله‌نك غيرى‌يه قيلمغه‌ده سوق ايدر . بونلرى ياپان كيمسه‌نك ايسه كفرنده اختلاف واقع اولمشدر . لكن مؤلفك تعليلى حكمى بيلانه كوره ظاهر در . كندنجه او نماز صحيح اولديغنه كوره ظاهر اوله‌ماز . مكركه : او اعتقاد فاسد اولمق حسبيله عدم منزله‌سنده اولديغندن او كيمسه شرعاً حكمك عارفى عد اولنه‌رق نمازى آندن طولايى كندى تقصيرى سببيله زجراً فاسد اولور. ديلمش اوله ط .

(٢) واشتراطها بالاجماع لا بقوله تعالى وما امروا الخ فان‌المراد بالعبادة هنا التوحيد ولابقوله عليه الصلاة والسلام انما الاعمال بالنيات لان المراد انما ثوابها ولاتعرض فيه للصحة اه ط على الدر وتمامه فى البحر .

(٣) عبادتك عادتدن تميزينه مثال : مفطراتدن امساك ايتمك آكا حاجت اولمديغنه ويا حميه ايدلديكنه مبنى دخى اولور . بناءً عليه صومك آندن امتيازى انجق نيت ايله اوله‌بيلور . بر طاقم عبادات دخى يكديكرندن تميز ايتمكده محتاج نيت بولنور . آنكده مثالى : نمازك فرض ويا واجب ياخود نافله اولانى اولمله بونلرك يكديكرندن امتيازى دخى انجق نيت ايله اوله‌بيلديكيدر. ط .

شريعتده قصد طاعت ايتمك يعني جناب حقه خلوص اوزره(١) نماز قيلمغى اراده ايلمكدر .

اخلاص : سنكله ربك اره سنده بر سردر . ملك مطلع اولهماز كه انى دفتر أعمالكه قيد ايتسون . شيطان مطلع اوله ماز كه انى افساد ايده بيلسون . هوى كيرمز كه اماله ايلسون . بوده طاعت حقده انجق حق ايستيوب حقدن بشقه بر شيئى قصد واراده ايتمامكله اولور(٢) .

عمل قلبي تحقيق وقطع وسوسه ايچون لفظاً دخى نيت مستحب يعنى نظر مشايخده احب اولوب نيتده احضار قلبدن عاجز قالان وياشك اوزره اولان كيمسه ايچون لسان دخى كافى اولور . كما فى ط .

نيت تعيين ونيت متابعت شروط تحريمه ميانده مذكوردر .

(١١) تحريمه دركه افتتاح تكبيرينى آلمقدر(٣) .

---

(١) قوله على الخلوص المراد به الاخلاص لله تعالى على معنى أنه لايشرك معه غيره فى العبادة كذا فى ط دلى الدر .

(٢) بونى محشى مرحوم حمويدن نقلاً ذكر ايتمشدر . لطائف المننك قرقنجى صفحه سنده بونك ايچون مراتب مبيندر . مرحوم مشاراليه بورايه حكم صلاتده كچن ريا بحثنى دخى قاتەرق اولبابده اولان اقوال فتاوايى ذكر ايتدكدن صكره : ريانك حقيقتى ناسدن خالى اولدقده نماز قيلماز وناس ايله اولدقده قيلار اولمقدر بونك هيچ ثوابى يوقدر . چونكه تكريسنه عبادتده شرك ايلمشدر . نمازى اكر ناس ايچون كوزلجه قيلار ايسه اكا اصل نمازينك ثوابى واردر كوزل قيلمه سنك ثوابى يوقدر . ديمشدر اه

(٣) تحريم حرام قيلمق معناسنه مصدر ايسه‌كن افتتاح تكبيرى ياخود آننك مقامنه قائم اولان لفظ معناسنه اسم اولوب تحقيق اسميت ايچون اخرينه تا الحاق اولنمشدر.ص. زيرا تا اولمسه آنك مصدر اولمسى توهم

(نمازده(١) تحريمه ركن اولميوب(٢) شرط اولمق صحيحدر(٣) وقول شيخيندر . ص)(٤) .

تحريمه‌نك صحتيچون بروجه آتى برطاقم شروط ذكر اولنور :

اولنه‌بيلور. ط . قهستانى: مصدر اسم فاعل معناسنه قيلنه‌رق بعده تكبيره‌ء اولايه نقل اولندى ديمشدر. تكبيره تحريم وسلامه تحليل اطلاقى حديث آتيده واردر. كلام واكل وشرب كبى خارج صلاتده مباح اولان شيلر آندن اعتباراً مباح اولمامق باعث تسميه‌در . سلامه تحليل تسميه‌سنك وجهى دخى بونك عكسيدر . مؤلفك بو بابده‌كى استدلالنى ايضاحده محشى مرحوم ديمشدركه و ربك فكبر قول كريمنده مأموربه اولان تكبيردن افتتاح تكبيرى مقصود اولديغنه مفسرين اتفاق ايتمش واجماع دخى آنك اوزرينه واقع اولمشدر چونكه امروجوب ايچون اولوب افتتاحدن ماعداده اولان تكبير ايسه واجب اولمامغله تعطيل نصدن تحرزاً اراده‌يه اوتعين ايتمشدر . حديث شريفده دخى: مفتاح الصلاة الطهور وتحريمها التكبير وتحليلها التسليم بيورلمشدر .

(١) صلات جنازه‌نك غيرى اولان نمازده ديمكدر . كما فى الدر . صلات جنازه‌يه كلنجه آنده تحريمه كنديسيله شروع اولنمق اعتباريله شرطدر . سائر تكبيراتى كبى مقام ركعته قائم اولمق اعتبارياه ركندر. ط .

(٢) كنزك صفت صلاتنده اركان صره‌سنده ذكر اولنمسى ركن اولان قيامه اتصالى اعتبارايله‌در . كما فى شرح العينى .

(٣) التحريمة شرط على القادر . وخرج بقيد القدرة الامى والاخرس اه من ط على الدر .

(٤) چونكه [وذكر اسم ربه فصلى] قول كريمنده صلات ذكره معطوفدر عطف ايسه مغايرتى مقتضيدر . كلك جزءه عطفى قبيلندن دكلدركه او برنكته‌ء بلاغيه‌يه مبنى اولور بوراده ايسه او نكته ظاهر دكلدر . امام محمد حضرتلرى آنك ركنيتنه قائلدر . تحريمه قيامده فرض اولان ذكردن عبارت اولمغله قراءت كبى ركن اولور ديمشدر . ثمره‌ء خلاف معلوم اولان برقاچ صورتده ظاهر اولور . انظر الى ط

برنجيسى تحريمه نيته ياحقيقةً وياخود حكماً مقارن اولوب(١) آره‌لرينى اكل وشرب وكلام كبى نمازه اجنبى اولان شى فصل ايتمامكدركه بو لر مانع اتصالدر . اما نمازه طورمق ايچون يوريمك وانتقاض وضوء حالنده آبدست آلمق ياخود آلمغه كيتمك مانع اتصال دكلدر .

(چونكه بونلر سبق حدث صورتنده داخل صلاتده معفو اولغله خارج صلاتده معفو اولمغه احرادر . ط .)

ايكنجيسى تحريمه‌يى قائماً يعنى ركوع ايچون اولان انحنادن اول ايتمكدر .

(قيام ، حقيقى وحكمى‌يه شاملدر . قيام حقيقينك حدادناسى اللر ديزلره ايرمز درجه‌ده اولمقدر . بناءً عليه) امامه ركوعده يتشمك قيدنده اولان مستعجل آرقه‌سنى اكه‌رك تكبير آلسه اكر قيامه اقرب ، يعنى اللرى ديزلرينه ايرميور ، ايسه شروعى صحيح اولور ولوكه آلديغى تكبيرى ركوع نيتيله آلمش اولسون(٢) واكر ركوعه اقرب ، يعنى اللرى ديزلرينه ايريبيور ، ايسه شروعى صحيح اولماز .

---

(١) حين شروعده اولان نيت تحريمه‌يه حقيقةً مقارندركه افضل اولان اودر . شروعدن مقدم اولان نيت تحريمه‌يه حكماً مقارندر . محشينك بيانه كوره آبدست آلور ايكن مثلا اوكه نمازى قيله‌جغنى نيت ايلسه وبعد اليه اكل وشرب وكلام كبى اعراضه دلالت ايدر عملده بولنمسه ومحل صلاته كلوب نمازه طورسه ونيت خاطرينه كلمسه نمازى نيت سابقه ايله جائز اولور . نيتك سائر شروط صلات كبى وقته تقديمى دخى آنى قطع ايدر برشى موجود اولمدقجه جائز اولور اه .

(٢) چونكه امامه ركوعده يتشان مقتدى ايكى دفعه تكبير آلمغه محتاج اولمديغندن انك او نيتى لغو وبى اعتبار اولور . ص . لان الذكر فى محله لايتغير بعزيمته ، اما نية الصلاة فلابد منها . ط .

اوچنجیسی نیتی تحریمه‌دن صکره‌یه براقما مقدر . چونکه صلات بتمامها برعبادتدرکه تجزی ایتمز . نیتسز عبادت اولمدیغی جهتله اکر نیت تحریمه‌دن صکره‌یه قالمش اولور ایسه آندن خالی اولان جزء ، عبادت اولمیوب کندیسنده نیت واقع اولان جزء ، عبادت اولمق لازم کله‌رك تجزی ایتمش اولور .

عدم تأخیر مقارنتله اولدیغی کبی تقدم ایله دخی اولورکه اوده حکماً مقارنتدر(١) . افضل اولان حقیقة مقارن اولمقدر زیرا اختلافدن چیقیله‌رق احتیاط ایدلمش اولور(٢) . تحریمه‌دن صکره اولان نیته جماعاً اعتبار یوقدر .

دردنجیسی تحریمه‌یی کندیسی ایشیدجك درجه‌ده تلفظ ایتمکدر(٣) .

دیلسزه دیلنی تحریك ایتمك لازم دکلدر . (امیّ دخی اویله‌در . بونلر مجرد نیت ایله اکتفا ایدرلر . علی الصحیح ط) .

دیلسز اولمیانه کندی نطقنی بلا مانع ایشتمك شرطدر .

---

(١) برنجی شرطلك هامشنه باقکز .

(٢) چونکه ائمهٔ ثلاثه (مالك ، شافعی ، احمد) تحریمه‌یی نه نیت متقدمه ونه نیت متأخره ایله تجویز ایتمزلر . ط .

(٣) سماع : ایشتمك ، اسماع : ایشتدرمك ، در . تحریمه ، قراءت سریه ، تشهد ، أذكار ، عند الذبح اولان بسمله ، سجدهٔ تلاوت ، عتاق ، طلاق ، استثنا ، یمین ، نذر ، اسلام كبی متعلق نطق اولان شیلرده سماع شرط اولوب حتی طلاقی قلبندن کچیردیکی حالده ایشیدیلور درجه‌ده تلفظ ایتمیه‌رك لسانی تحریك دخی ایلسه طلاق واقع اولماز . ص . اسماع : بیع وهبه و نكاح مثلی عقودده شرطدر . ط . متعلقات قلبدن اولان نیتده آنلرك هیچ بری شرط دكلدر .

بلامانع قيدى كورانى وياصاغرانى كبى برمانع بولنمق صورتندن احترازدركه اوحالده تلفظك بالفعل ايشيدلمسى شرط اولميوب مانعك ازالەسى تقديرنده ايشيديله بيلور درجەده اولمسى لازمدر

بشنجيسى مقتدى بولنان كيمسه (١) اصل صلاتى نيت ايله برابر امامه متابعتى نيت ايلمكدر .

عبادتى عادتدن وفرضى واجبدن تمييز ومعناى اخلاصى تحقيق ايچون اصل صلاتى نيت لازم اولديغى كبى كه ـ امام ومقتدى ومنفرد بونده مشترك اولمق حسبيله بوكا نيت مشتركه تعبير اولنور ـ متابعت انى نيتسز تحقق ايدەميەجكندن اكا دخى نيت لازمدر كه امامك نمازى صحيح ايسه متابعك نمازى دخى صحيح وفاسد ايسه فاسد اولمق متابعتك اثر مترتبيدر . بوكا نيت خاصه تعبير اولنور كه مقتدى يه خاص اولان نيت ديمكدر .

بناءً على هذا مقتدى فرض وقتى وانده امامه متابعتى ياخود صلات امامه شروعى نيت ايدر (٢)

(١) شرط خامسى مقتدى يه تخصيصمز نيت متابعت انجق مقتدى يه لازم اولوب رجاله امام اولان ايچون امامتى نيت شرط اولمديغندندر ، ص • چونكه امام كندى حقنده منفرددر . كورلزمى كه كيمسه يه امامت ايتامكه يمين ايدن كيمسه نمازه طورديغى وقت آرقەسنده جماعت دخى بولنسه حانث اولماز • زيرا حانث اولمەنك شرطى امامت آنك مقصودى اولمقدر • او ايسه موجود اولمامشدر . ط •

(٢) « يالكز امامه اقتدايى نيت كفايت ايتمز » دينلمش ايسەده اصح اولان آنك دخى جائز وكافى اولمسيدر چونكه اونيتى ايدن اقتداسنى اصل صلات ايله تقييد ايتميەرك كنديسنى امامه مطلقا تابع قيلمشدر •

(امامك نمازى معين اولديغى جهتله صلات امامه شروعى نيت هم اصل صلاته وهم متابعت وتعيينه نيتى متضمندر . جمعه نمازنده يالكز صلات جمعه‌يى نيت ايدوبده اقتدايى نيت ايلمسه اولور چونكه صلات جمعه امامسز اولماز ط) .

التنجيسى قيله‌جغى فرضى ابتداء شروعده تعيين ايلمكدر . (حتى بر فرضى نيت ايدوب اكا شروع ايلدكدن صكره اونودبده انى تطوع ظن ايدرك او ظن اوزره اتمام ايسه اونماز ينه فرض اولوب عهده‌سندن ساقط اولمش اولور. بونك عكسى دخى بويله‌در كه تطوع نيتيله شروع ايدوبده صكره اونودرق فرض ظن ايلديكى واوظن ايله قيلوب بيتورديكى نماز دخى نافله اولور . چونكه نيت معتبره جزء اوله مقارن اولاندر . ص مع ط) (١) .

فرضلرك دخى تنوعنه مبنى (كرك امام، كرك مقتدى وكرك منفرد ط) قيله‌جغى فرضك مثلا فرض ظهر اولديغنى تعيين ايتمك دخى شرطدر .

فرض وقتى نيت ايلمك صلات جمعه‌نك غيريده صحيحدر .

تابعيت دخى امامك مطلقا يعنى اصلاً ووصفاً قيلديغى نمازى قيلمق ايله تحقق ايدر . « امامك تكبيرينه انتظار ايله دخى اقتدا حاصـــل اولور » دينلمش ايسه‌ده صحيح اولان: انتظار مجرد ايله اقتدا حاصل اولمديغيدر . كما فى ص مع ط .

(١) محشى ديمشدركه ذات افعال اولان يعنى نماز كبى متعدد فعللرى احتوا ايليان عباداتده معتمد اولان آنك ايلك جزءنده ايديلان نيت ايله اكتفا اولنمق وهر جزء يچون نيته احتياج اولمامقدر . او جزءلرهپ اونيت اوزرينه منسحب اولمش اولقله اكتفا ايدلمش اولور .

جمعه‌ده وقت ، ظهر اولدیغیچون انی فرض وقت نیتیله قیلمق صحیح اوله‌ماز .

(نیت قضا ایچون قضاء فوائت بحثنه باقکز) .

عدد رکعاتی نیت شرط دکلدر . چونکه فروض وواجبات محدود اولمغله نیت تعیین اندن مغنیدر(۱) .

(اصل صلاتی نیت بیتلرنده تلازم اولمدیغنه‌مبنی اندن‌مغنی اولامغله عندالنیه فرض ایچون تعیین لا بددر(۲)) .

مکتوبه وجنازه کبی ایکی فرضی نیت ، مکتوبه‌یه(۳) وبرینك وقتی کیرمش ودیکرینك وقتی هنوز داخل اولمامش بولنان ایکی مکتوبه‌یی نیت ، وقتیه‌یه وایکی فائته‌یی نیت انلرك

(۱) حتی صباح نمازینی درت رکعت اولمق اوزره نیت ایلسه نیتی لغواولوب آنی ینه ایکی رکعت قیلار . تعیین مشروط اولمیان شیده‌کی خطا ضرر ویرمز اه ط .

(۲) ایمدی بش وقت نمازك فرضیتنی بیلمیه‌رك آنلری وقتلرنده قیلانك نمازی فرضی نیت ایتمامش اولدیغی جهتله جائز اولمیوب آنلری قضا ایتمك لازمدر . مکرکه امام ایله قیلمش اولوب امامك نمازینه دیو نیت ایلمش اوله . آنلرك فرضیتنی بیلوبده فرضی دیکرندن یعنی واجبدن وسنتدن تمییز ایده‌میان کیمسه اکر هپسنده فرضی نیت ایلر ایسه جائز اولور . کما فی الدر وحواشیه .

در مختارك صفت صلات قبیلنده مذکوردرکه جماعته نمازده یقشوبده فرضده یاخود تراویحده اولدقلرینی بیله‌میان کیمسه فرضی نیت ایدرك امامه متابعاً نمازه طورر. اکر آنلر فرضده ایسه‌لر آنك دخی فرضی صحیح اولور. واکر تراویحده ایسه‌لر آنك قیلدیغی نفل اولور (فرض عشاءدن اول اولدیغیچون تراویحه محسوب اولماز . ط) .

(۳) چونکه مکتوبه فرض عیندر . همده صلات کامله‌در . ط .

برنجیلرینه وفائته ایله وقتیه‌یی نیت ، وقت واسع اولدیغنه کوره فائته‌یه وبرفرض ایله برنفلی نیت ، فرضه وسنت فجر وتحیت مسجد کبی ایکی نفلی نیت ، هر ایکیسنه(۱) ونافله ایله صلات جنازه‌یی نیت نافله‌یه(۲) مصروف اولور .

یدنجیسی واجب اولان نمازی دخی نیتده تعیین ایلمکدر (نفلده تعیین شرط اولمدیغی ختام شروط تحریمه‌ده مذکوردر) : کرك وتروبیرام وطواف نمازلری اولسون ، کرك مطلق ومقید نذر نمازلری وکرك بعد الشروع افساد اولنقله واجب القضاء بولنان نافله اولسون . چونکه اسباب مختلفدر برسببك مسببنی مصلی انجق انك (سببك) تعیینیله مؤدی اوله بیلور .

بیرام ووتر نمازلرنده انلری صلات عید ووتر دیو تعیین کافیدر . واجب ایله تقیید لازم دکلدر(۳) .

سجود سهوك صلاته اتصالنه یاخود حرمت صلاتده وقوعنه

---

(۱) ایکیدن زیاده صلات نافله‌یی مثلا هم تحیت مسجدی وهم سنت وضوءی که شکر وضوء تعبیر اولنور همده صلات ضحی وکسوفی نیتده جمع ایلمك دخی بویله‌در . وسائلك دخی نیتده جمعی جائزدر مثلا حدث اکبر ایله بیرام وجمعه برلشملك صورتنده بونلرك هپسنه بردن نیت ایله ایتدیکی غسلك جمله‌سنك ثوابنه نائل اولور . صرح به ط .

(۲) چونکه نافله رکوعلی سجودلی صلات کامله اولدیغندن صلات جنازه‌دن اقوادر . مصلی امام اولدیغنه کوره صلات جنازه اعاده اولنور وآکا نافله اولەرق ایکی رکعت نماز قضا ایتمك لازم کلور . زیرا صلات جنازه‌دن سلام ویرمکله آنی قطع وابطال ایتمش اولدی . ط . اکر امام دکل ایسه ونیت قطع ایله سلام ویرمامش ایسه نافله‌سنه دوام وآنی اتمام ایلر . چونکه بررکعتك مادوننی زیاده اورکعتی ابطال ایتمز .

(۳) للاختلاف فیه ص . أی فی وجوبهما کما یأتی فی بابیهما .

مبنی انی تعیین ایتمك لازم اولمیوب سجدهٔ تلاوتی سجدهٔ شکر وسهودن تمییز ایچون تعیین ایلر . أفراد آیات ایچون أفراد سجداتی تعیین ایلمك لازم دکلدر .

(بوشروط سبعه نك جمله سی صلات واحدده اجتماع ایتمز . مثلا وقت وانك دخوانی اعتقاد فرض اولان نمازلرك ماعداسنده شرط اولماز . برنمازهم فرض وهم واجب اوله رق نیت اولنماز ، نبه علیه المحشی . نیت کندیسنده نطق شرط اولمیان متعلقات قلبیدندر[1] .)

---

(١) شروط صلاتك اونجیسنه مراجعت اولنه . محشی مرحوم شرط رابع تحریمه ده مؤلفك شرح کبیرندن نقلاً : تحریمه یی تلفظك شرط قیلنمسنده نیتی تلفظ شرط اولمدیغنه اشارت واردر . دیمش اولدیغی کبی مؤلف مرحوم دخی اهل حدیثدن نقلاً : رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن نمازه طوررلر ایکن فلان نمازی قیلیورم دیر اولدقلری کندیلرندن نه طریق صحیح ونه طریق ضعیف ایله ثابت اولمامشدر صحابه وتابعینك برندن (وأئمهٔ اربعه دن ط) دخی روایت اولنمامشدر منقول اولان بودرکه حضرت امام المرسلین علیه وعلیهم الصلاة والسلام نمازه قیام بیوردقلرنده همان تکبیر آلورلر ایدی نیتی نطقه کتورمك بدعتدر . دیوب بعده مجمع الروایاتدن نقلاً : نیتی تلفظ ایتمکی بعضلر حضرت عمر رضی الله تعالی عنه آنی یاپانی تأدیب (تکدیر) ایتدی دیوکریه کوردیلر وبعضلر تلفظ نیتده عمل قلبی تحقیق وقطع وسوسه اولدیغی ایچون آنی اباحه ایدوب : حضرت عمر آنی جهر ایدنی زجر ایتمشدر خفیهٔ سویلمکده بأس یوقدر . دیدیلر بوحالده بزم مشایخمزدن نیتی تلفظ سنتدر (مستحبدر) دیيانلر سنت نبی (ونزد شارعده مستحب) معناسنی اراده ایتمیوب بلکه اختلاف زمانه وزمن تابعیندن صکره قلوب وأذهان اوزرنده کی کثرت شواغله مبنی بعض مشایخك سنتی (واجب کوردیکی) دیمك ایستدیلر . دیمشدر اه نیتك

سكزنجيسى تحريمه قول صحيحده قادره كوره لغت عربيه اوزره اولمقدر (١) .

هم قلباً وهم لساناً ايدلمسنك بدعت اولمسى حقنده ابن نجيم مرحوم « حم مذكور عزيمت قصديله اولورسه بدعت حسنه اولمق وقصد عزيمتك غيريده حسن اولمامق اكلاشيلور » ديمشدر . زاده ط .

لفظا نيتك كيفيتى بعض كتبده : « اللهم انى اريد صلاة كذا فيسرها لى وتقبلها منى . » دينلمسك كرك ديو كوسترلمش ايسهده طلب تيسير وقبول تلفظ نيتدن بشقه اولهرق كثرت مشاق وطول زمانى جهتيله حج (وياعمره) ايچون احرامه كيرلديكى وقت اولهجق شيدر . صلات ايسه اويله دكلدر . صومك طول زمانى وفوق الصلاة مشقتى جهتيله طلب تيسير وقبول خصوصنده آنك حجه الحاقى مناسب اوله بيلور . بونى مؤلف مرحوم درر حاشيهسنده ذكر ايتمشدر . نمازه لفظاً نيتده نويت ان اصلى الخ دينور . درمختارده نيت لغت عربيهنك غيرى ايله دخى اولسه لفظ ماضى ايله اولور . چونكه انشا آنده اغلب اولان اودر : « نويت صلاة كذا » كبى . صيغهٔ حال ايله دخى صحيح اولور : « اصلى صلاة كذا » كبى . ديمشدر اه مع رد المحتار .

(١) آندن عاجز اولانك لغات والسنهدن قادر اولديغيله شروع ايتمسنك صحتنده خلاف يوقدر . مؤلفك قول صحيح ديديكى امامينك قول اولاريدر . امام حضرتلرى عربيه اقتدار ايله برابر دخى لغت ديكرايله شروع صحيح اولور بيورمشدر . درمختارده تاتارخانيهدن نقلاً : تلبيهده اولديغى كبى نمازه لغت فارسيه ايله دخى شروع مطلقا يعنى كرك عربيهيه قدرت وكرك آندن عجزحالنده اتفاقا جائزاولور . ديو مذكور اولديغنه نظراً امامين حضراتى شروع مسئلهسنده قول امامه رجوع ايتمشلردر . نتكيم قراءت مسئلهسنده حضرت امام دخى قول امامينه رجوع بيورمشدركه عاجزدن ماعداسيچون نمازده عربينك غيرى قراءتى تجويز بيورمامشدر . ذكره ط هنا وفى فريضة السجود .

لغت فارسيه قيدى اتفاقيدر . جواز مذكورك اكا اختصاصى اولمديغى مؤلف فريضهٔ سجودده سويلهمشدر .

طقوزنجيسى تحريمه‌ده لفظهٔ جلاله‌نك همزه‌سنى واكبر لفظنك باسنى مد ايتمامكدر(١) . هانك حركه‌سنى اشباع ايتمك لغةً خطادر . آنكله نماز فاسد اولماز هانى ساكن قيلمق دخى بويله‌در .

اوننجيسى تحريمه جملهٔ تامه ايله اولمقدر(٢) .

اون برنجيسى تحريمه جناب حق محضا ذكر وثنايه دال اولان تعبير ايله اولمقدر(٣) .

(اللهم اغفر لى كبى تعبير ايله شروع صحيح اولماز . چونكه ذكر خالص دكل ، اكا حاجت قارشمشدر . ط) .

اون ايكنجيسى تحريمه بسمله‌دن عبارت اولمامقدر (چونكه بسملهٔ شريفه تبرك ايچون اولمغله بسم الله الخ ديان كيمسه كويا كه « بارك الله لى » ديمش اوله‌رق ذكر خالصده بولنامش اولور . ط) .

---

(١) مدهمزه ايله آلله اكبر ديو نمازه طورانك شروعى صحيح اولديغى كبى اثناء شروعده تكبيرى درست آله‌رق شروعى صحيح اولدقدن صكره اثناء صلاتده‌كى تكبيراتده مد همزه ايتمكله دخى نمازى باطل اولور . أفاده ط .

(٢) مؤلف « مبتدا ايله خبردن مركب جملهٔ تامه » ديمش ايسه‌ده محشى « لااله الا الله » و « سبحان الله » كبى تعبيرات تعظيميه ايله دخى شروعك مع الكراهه صحيح اولديغى بيانيله « مبتدا ايله خبردن مركب » قيدينك حذفنى اولى كورمش وجملهٔ مذكوره‌ده بدايت لفظهٔ جلاله‌ايله اولمق عند الامام واجب اولمغله « اكبر الله » ديو ايديلان شروعك نزد حضرت امامده عدم صحتنى بزازيه‌دن نقلا ذكر ايتمشدر .

(٣) كيفيت تركيب أفعال صلات فصلنه مراجعت اولنه .

اون اوچنجیسی تحریمه‌ده «الله اکبر» دینلدیکی وقت لفظهٔ جلاله‌نك هاسنی مصلی حذف ایتمش اولمامقدر(١).

اون دردنجیسی هاوی‌یی اتیان ایلمکدرکه حذف ایدرسه صحیح اولماز. هاوی: لام ثانیه‌ده‌کی الفدر.

(مقصود لفظهٔ جلاله‌نك هاسندن اوّل اولان الفی یعنی مدّ طبیعی‌یی ترك ایتمامکدر)(٢).

اون بشنجیسی تحریمه‌یه نمازی افساد ایدجك شیئی مقارن قیلمامقدر. مثلا «الله اکبر العالم بالمعدوم والموجود» یاخود «العالم باحوال الخلق» دیر ایسه شروعی صحیح اولماز زیرا شبهه کلام ناسدر(٣).

---

(١) آنك عدم حذفی احتیاط اولدیغنی محشیدن نقلاً اون دردنجی شرطك هامشنده ذکر ایدرز.

(٢) محشینك بوراده وکیفیت ترکیب افعال صلات فصلنده بیاننه کوره کرك عینده کرك حین ذبحده کرکسه نماز ایچون اولان تکبیرده لفظهٔ جلاله‌نك لام ثانیه‌سنی مد ایتمکدن حاصل اوله‌جق الفی که آکا هاوی تعبیراولنور یاخود هاء لفظهٔ جلاله‌یی حذف ایدن کیمسه‌نك انعقاد یمیننده وحل ذبیحه سنده وصحت تحریمه سنده اختلاف اولنمشدر. آنی احتیاطاً ترك ایتمامليدر اه مفسدات صلاتده لفظهٔ جلاله‌نك همزه سنی مد ایتمك مفسد صلات اولدیغنی ذکر اثناده محشی مرحوم: مدهـا خطادر ومدلام حدینی تجاوز ایتمدکجه سندر مدده مبالغه اولنورسه مکروه اولور دیمشدر اه مختصرا

(٣) مؤلف علیه الرحمة بوشرط اخیری صاحب بزازیه فتاواسنده ذکر ایلدی دیوب شروط تحریمه‌نك بووجهله جمعنده کندیسنی سبق ایدن اولمدیغنه بناءً جناب حقه شکرلر ایتمشدر. عبارهٔ مطبوعه مغلوط اولمغله بوراسی بزازیه‌یه مراجعتله تصحیح اولنمشدر. بزازیه ده: «العالم الغیب والشهادة» علاوه اولنورسه ضرر ایتمز دیمشدر.

صلات نفلده (نيةً) تعيين شرط دكلدر(١) ولوكه سنت فجر اولسون(٢) فى الاصح .

تراويح دخى عامهٔ مشايخ فقها عندنده بويله‌در . صحيح اولان‌ده بودر .

احتياط اولان : آنلرى تراويح ياخود سنت وقت(٣) ديو صفتلرينه مراعات وجمله تعيين ايلمكدر (٤) .

(١٢) صلات نفلك غيريده قائم اولمقدر .

(نفلك مبناسى توسع اوزرينه اولديغندن آنده قيام ركن

---

(١) مؤلفك بومسئله سى تحريمه‌نك شرط سادس وسابعى تتمه‌سندن اولمغله محل ذكرى اوراسى ايدى . محشى ديركه نفلدن مقصودى سنتلره دخى شامل اولان نمازدركه آنلرك اوقات معينه‌سنده وقوعى تعيينندن مغنيدر . آنلر تعيين ايله دكل ، وقتلرنده واقع اولمغله سنت اولمشلردر . على الاطلاق نماز ايله الله ايچون نماز بيننده دخى فرق يوقدر . چونكه نماز قيلان كيمسه جناب حقدن غيرى‌يه نماز قيلماز اه

(٢) ابن عابدين دركه حتى ايكى ركعت تهجد قيلوبده آنك طلوع فجردن يعنى تهجد وقتى كچدكدن صكره قيلنديغى تبين ايتسه او ايكى ركعت سنت فجر اولمش اولور . تهجدى درت ركعت قيلوبده صوك ايكى ركعتك بعد الفجر اولديغى اكلاشلمق صورتى دخى بويله‌در اه قال وبه يفتى .

(٣) فرض وقتك سنتى ديمكدر . بوحالده لائق اولان : ايلك سنت ياخود صوك سنت اولديغنى دخى تمييز ايتمكدر . ط .

(٤) بونى صاحب منيه سويله مشدر . بوده فعل سنتده نيت سنتى شرط قيلانلرك خلافندن خروج ايچوندر : صاحب مغنى تراويح حقنده ديمشدركه بعض متأخرين عندنده نه مطلق نيت نه ده نيت تطوع كافى اولميوب نيت تراويح مشروطدر وبونى قاضيخان تصحيح ايلمشدر . ط .

دكلدر . ص مع ط) . فرض وواجب[١] اولان نمازلرده قيام ركن متفق عليهدر(٢) .

(وقوموا لله قانتين بيورلمشدر امر وجوب ايچوندر خارج صلاتده قيام واجب اولمامغله بالضروره نمازده‌كى قيام واجب اولمشدر . قانتين : مطيعين ياخود خاشعين وياخود ساكنين ديمكدر . كما فى شروح الهداية) .

قيام : آياقده ديكلمكدر . حد ادناسى اللر ديزلره ايرمامك درجه‌ده اولمقدر(٣) .

(قيامك فرضيتى محشينك افاده‌سنه كوره اكا وهمده ركوع وسجوده قادر اولمق وقيام سببيله شرط طهارت ياخود ستر عورت ويا قراءته قدرت كنديسنى فوت ايتمامك قيدلريله مقيددر . بناءً عليه كنديسنه قيام متعسر اولان وياخود قيامه قادر اولسه‌ده سجوددن عاجز بولنان كيمسه‌يه قيام لازم اولمديغى[٤] كبى آياقده اولديغى زمان بولنى طوته‌مامق ياخود محل عورتندن

---

(١) واجب تعبيرينك ظاهرى افساد ايتديكى نفلك قضاسنه ونذر نمازينه دخى شامل اولمقدر . ط .

(٢) همده ركن اصليدر . قراءت ركن زائددر . چونكه قراءت قيامك زينتيدر . بوندن طولاييدركه امام قراءتى متحمل اولوره قيامى متحمل اولماز ط. وسيذكره المؤلف .

(٣) نمازده بووجهله اوكه ميللى بولنمق خشوع ايراث ايديجى شيلردندر . ط .

(٤) لكن صورت ثانيه‌ده اوكيمسه قائماً ايما ايله قاعداً ايما ايتمك بينده مخير اولور . نتكيم يارەسى اولوبده سجده‌يه واردقجه سيلان ايدر اولسه اولوجهله مخير بولنور . ط .

مانع صلات اولان مقدار كورنمك ویاخود اوقویه‌مامق مثلی برعذر حاصل اولوب قعود حالنده بولنمك بری كنديسنه حادث اولمیان كيمسه‌يه دخی (قيام لازم دكل) قعود واجبدر . قاعداً قيلديغی زمان اتمامه قادر اولوب قائماً قيلدقده قادر اتمام اولميان دخی بويله‌در)(١) .

(١٣) فرض اولان نمازلرك ايكيشر ركعتنده قراءت ايتمك يعنی قرآندن برآيت اولسون اوقومقدر(٢) .

قراءتك نمازده فرضيتی « فاقرأوا ماتيسر من القرآن » قول

---

(١) قيامك مقدار فرض وواجب وسنت ومستحبی آنده‌كی قراءت مقدارنجه‌در . امی كبيلر حقنده تقديری اولوركه امی بولنان كيمسه تحصيل فريضهٔ قيام ايچون امامين قولنجه اوچ آيت قصيره وامام حضرتلرينك قولنجه برآيت طويله اوقويه‌جق قدر طورمق لازم كلور . قراءتك سقوطنده تحديد دخی ساقط اولور : فرضك شفع ثانيسنده‌كی قيام كبی كه آنده قراءت اولمامغله ركن ، اصل قيامدر امتداد قيام دكلدر بر عذر اولمدقجه قيامده بر آياق اوزره بولنمق مكروه اولور . الی هنا كلام المحشی .

(٢) معلومدركه نمازده قرآن عظيم الشاندن علی الاطلاق قراءت فرض وعلی التعيين سورهٔ فاتحه‌يی قراءت اينمك وموضعنده اكا سوره ويا آيات ضم ايلمك واجبدر . فريضهٔ قراءت ايشته بونلرك مجموعيله حصوله كلور . ووجه مسنون اوزره سورهٔ طويله وآيات عديده دخی اوقنسه هپ فرضی اوله‌رق واقع اولور . فرض اولان قراءت صلاتيه واجباتده كوستريلان نوع ومقداردن دون اولماق واجبدر . آندن آز اولورسه مكروه اولور . وآندن مقادير مسنونه وجهله اولان زياده‌سی سنت عد اولنور .

كريميله‌دركه قرآندن متيسر اولانى اوقويكز ديمكدر (١) . امر ، وجوب ايچون اولوب خارج صلاتده ايسه قراءت بالاجماع واجب اولمامغله نمازده‌كى قراءت مأمور به اولمق تعين ايتمشدر . صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى دخى «لاصلاة الا بقراءة» بيورمشلردر . بونى امام مسلم حديث حضرت ابى هريره‌دن اوله‌رق ذكر ورروايت ايلمشدر . اجماع دخى بونك اوزرينه منعقد اولمشدر (٢) .

قراءتكه اوقومقدر آنك حقيقتى آغزدن چيقانى صاغراق وكورلتى كبى برمالع اولمدقجه قولاق ايشيده‌جك درجه‌ده تلفظدر .

(نتسكيم شروط تحريمه‌نك دردنجيسنده ذكر اولنمشدر (٣)) .

آيت لغتده علامت معناسنه‌در ، عرف شرعده : احكام

---

(١) جميع متيسرك عدم لزومى امر تيسره بنا ايدلمش اولمسندندر . محشينك افاده‌سنه كوره بعض مفسرين : دليل سياق ايله بو ايتده‌كى قراءت صلات معناسنه‌در مفهوم نظم كريم صلات تهجددن متيسر اولانى قيلك ديمكدر . ديمشلر ايسه‌ده كلامى حقيقته حمل اولى اولديغندن مقصود على الحقيقه قراءتدر .

(٢) ابو بكر الاصم كبى «نمازده قراءت اصلا فرض دكل سنتدر» ديمكله خرق اجماع ايدنه اعتبار يوقدر . ط .

(٣) قراءت تصحيح حروفدن عبارت اولامق صحيحدر . ص . امام كرخى بوبابده تصحيح حروف ايله اكتفا ايدوب : كندى ايشتمسه‌ده جائز اولور چونكه قراءت فعل لساندر سماع ايسه صماخدر فعل لسان دكلدر بناءً عليه مورد قراءتدن اولماز . ديمشدر بدائعده قول كرخى اصح واقيسدر ديدى وبعضلر آنى امام ابو يوسفه نسبت ايلمدى . معتمد اولان قول اولدر . يالكز بعض حروفده كندى دخى ايشتمز درجه‌ده خفض صوت ايلمكله نمازى بوزلماز على الصحيح لعموم البلوى اه ط .

اللهدن برحكمه دلالت ايدن هرجمله قرآنيه‌در . ياخود : فصل توقيفى لفظى ايله(١) ماقبل ومابعدندن منفصل اولان طائفه قرآنيه‌در .

(ثم نظر) كبى ايكى كلمه‌دن مركب اولان آيت قصيره دخى حضرت امامدن ظاهر روايتده قراءت صلاتيه ايچون كافيدر(٢) . أما (مدهامتان) كبى كلمهٔ واحده‌دن و(ص) و(ق) و(ن) كبى حرف واحددن ياخود (حم) و (طس) مثلى ايكى حرفدن وياخود (المص) و(كهيعص) كبى برقاچ حرفدن عبارت بولنان آيتلرده(٣) مشايخ فقها (قول امام اوزره ط) اختلاف ايتمشلردر . اصح اولان بودركه نماز آنكله جائز اولماز(٤) .

---

(١) سورهٔ حجرك اون دردنجى و اون بشنجى آيتلرى اولان أستعيذبالله تعالى : « ولوفتحنا عليهم باباً من السماء فظلوا فيه يعرجون • لقالوا انما سكرت أبصارنا بل نحن قوم مسحورون • » كبى كه انفصال انجق انظاًدر .

(٢) كنديلرندن ديكر روايتده فريضهٔ قراءت برشى ايله مقدر اولميوب بلكه قرآن اسمنك متناول اولديغى شيئك اقلى دخى كافى اولور . قدورى بونى جزم ايتمشدر . اوچنجى برروايت : اوچ قيصه آيت ياخود آنلره معادل بر اوزون آيت أولمقدر . وبو قول امامينڭدر . خلاصه‌ده وآنك غيريده حضرت امامك قول اولى اولمق اوزره كوسترلمشدر . ط .

(٣) بونلره آيت اطلاقى عند الكوفيين‌درکه آنلر (الم) لرى و(المص) و (كهيعص) و (طه) و (طس) و (يس) و (حم) ى برآيت و (حمعسق) ى ايكى آيت عد ايدرلر . زمخشرى كبى بيضاوى دخى ديمشدركه بوتوقيفدر رأى ايچون بونده مجال يوقدر . كوفيونك غيرلرى عندنده آنلردن هيچ برى آيت دكلدر . كما فى ط .

(٤) قدورى : صحيح اولان جوازدر . ديدى أهـ ص .

امام ابو يوسف وامام محمد حضرتلرى : نمازده فرض اولان برآيت طويله ياخود اوچ آيت قصيره اوقومقدر ديديلر(١) .

قرآندن نماز جائز اوله جق قدرينى ازبرلهمك هرمسلمه فرض عين اولوب فاتحه وبرسوره حفظى واجب وجميع قرآنك حفظى فرض كفايهدر .

نمازده قراءت اكثر فقها رأينجه ركن زائد اولوب(٢) مقتديدن بلا ضرورةٍ بزجه[٣] وامامه ركوعده يتشاندن بالاجماع ساقطدر .

قراءتك نمازده محلى قيامدر . لعـــذر قعود وصلات نافلهده اولان قعود دخى قيام حكمندهدر . ركوعده ياخود سجودده

---

(١) احتياط قول مشار اليهمادهدر . مطلوب اولانده ــ بالخصوص عبــاداتده ــ احتيـاطـدر . ط . مرآتده مذكوردركه قرآندن هركلمــه حقيقةً قرآندر حكماً وعرفاً قرآن دكلــدر . هرآيت قصــيره حقيقةً وحكماً قرآندر عرفاً دكلدر . هراوچ آيت قصيره ياخود آنك مقــدارى هم حقيقةً وهم حكماً وعرفاً قرآندر . اصوليون اولـكيـنى وحضرت امام قول مشهورده ايكنجيـى وامامين اوچنجيـى اعتبار ايتمشلردر اه آيت كرسى ومداينه كبى اوزونجــه آيتك جواز تبعيضى ابن عابديندن نقلاً هامش واجباتده مذكوردر . انظروا الى ثانيتها .

(٢) اصولده احكام وضعيه بحثنه باقكز .

(٣) شافعيلرجه مقتديدن قراءت ساقط دكلدر . آنلر اقتدا حالنــده دخى امام كرك جهر ، كرك اخفا ايتسون قراءت فاتحه ايدرلر مــكر كه فوت ركعت خوفى اوله . مالـكيلرله حنبليلر حال اقتــداده آنى يالـكز مخافتهده اوقورلر . تتــكيم حلبينك متــابعت امام فصلنده مذكوردر . وسنقيده .

وياخود قيامدن بدل اولميان قعودده(١) واقع اولان قراءت ايله واجب (فرض) ساقط اولماز واو قراءت تحريماً مكروه اولور چونكه تغيير مشروعدر . اكر سهواً اولورسه سجود سهو لازم كلور . كذا في ط .

نمازده فريضهٔ قراءت فرض اولان نمازلرك ايكيشر ركعتنه منحصردر . يالكز ركعت واحده‌سنده قراءت ايتمكله نماز صحيح اولماز(٢) .

(١) قيام حكمى اولمق اوزره مبين اولان قعودك غيرى مقصوددر : قعدهٔ صلات، .

(٢) امام زفرايله حسن بصرى حضرتلرى امرك تكرارافتضا ايتميه جكى بيانيله ركعت واحده‌ده‌كى قراءتك دخى كفايتنه قائل اولمشلردر .

لكن فرضك ايكى ركعتى يكديكرينه من كل الوجوه متشابه اولديغندن (*) بزجه قراءت ركعت ثانيه‌ده دخى لازمدر (كرك فرض ثنائى ، كرك فرض ثلاثى وكرك فرض رباعى اولسون . ط) قراءت اولى عبارهٔ نص ايله وقراءت ثانيه دلالت نص ايله‌در (**) .

(*) چونكه ركعت ثانيه كرك وجوب وسقوطجه ، كرك جهر واخفاجه ركعت اولى كبيدر . صوك ايكى ركعتلر كرك سفر ايله ساقط اولقجه ، كرك صفت قراءت ومقدار قراءتجه مفارق اولغله آنلره الحاق اولنه‌ماز . ط .

(**) مؤلفك ظاهر سوق كلامى فرضك قراءتجه محل ادا ايكى ركعت اولى اولمق ايكن كنديسى : هانكى ايكى ركعت اولورسه اولسون . ديمشدركه محشينك قهستانيدن نقلا بيانته كوره بو قول بعض اولوب صحيح اولان : ايكى اولكى ركعتلر محل قراءت اولمغه على سبيل الفرض متعين اولمقدر . لكن مؤلف ايلك ايكى ركعتك محل قراءت اولمق اوزره تعيينى واجبات صلاتدن قيلمش اولغله محشى مرحوم بوراده‌كى منقولنى فصل واجباتده صيغهٔ تمريض ايله ذكر ايدوب : وصحح . ديمشدر فلينظر .

(١٤) نفل اولان نمازك جميع ركعاتنده قراءت ايلمكدر . چونكه صلات نفلك هرشفعي مستقل بر نمازدر(١) .

(١٥) وترك جميع ركعاتنده قراءت ايتمكدر .

وترك سنت اولمسي تقديرنده(٢) امرظاهردركه اوده نفل ديمكدر . واجب (ياخود فرض ط) اولمسي تقديرنده(٣) جميع ركعاتنده لزوم قراءت لاجل الاحتياطدر(٤) .

صحت صلات ايچون قرآن كريمدن برشي تعين ايتمامشدر . چونكه « فاقرأوا ماتيسر من القرآن » قول كريمي مطلقدركه مأمور به: قرآندن متيسر اولاني اوقومقدر . تعيين ايسه تيسري سالبدر . على التعيين سورهٔ فاتحه يي اوقومق واجبدر. تكميم ذكر اولنور(٥) .

(١) چونكه متنفل هرايكي ركعتده (سلام ويروب) نمازدن چيقمغه متمكندر ، چونكه مشروعيت صلاتده ايكيشر ركعت اصلدر . زياده نك لزومي انجق فرائض حقنده ظاهر اولمغله نفل اصل مشروعيت اوزره قالمش اولور . ط .

(٢) امام حضرتلرندن روايت ثانيه اولهرق وترك سنت اولديغي قول امامينيدر . كما مر وسيأتي .

(٣) بوده امام حضرتلرندن روايت اولادر . بو روايات بيننى مؤلف باب وترده جمع وتوفيق ايلمشدر .

(٤) چونكه آنك قول حضرت امام اوزره عملاً فرض اولمسي يالكز ايكي اولكي ركعتلرده قراءتي ايجاب ايدوب امامين قولنجه سنت اولمسي ايسه قراءتي جميع ركعاتده ايجاب ايلمكه احتياط ايله عمل ايدلمشدر . زيرا سنتك بر ركعتنده ترك قراءت ايتمك نمازي افساد ايلر . همده مكلف كنديسنه لازم اولمياني تأديه ايتمك لازم اولاني ترك ايتمكدن اولادر . ط .

(٥) من قوله عليه الصلاة والسلام : لاصلاة الا بفاتحة الكتاب . ولا تجوز به الزيادة على الكتاب لانه خبر آحاد . وهو يثبت الوجوب دون الركنية اهـ ط .

مؤتمّ (مقتدى) بولنان كيمسه نمازده قرائت ايتميوب «واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وأنصتوا» قول كريمنه بناءً امامك جهرى حالنده استماع ، واسرارى (سرّاً اوقومسى) حالنده انصات ايلر (١) .

صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى دخى : امامك قرائتى كرك جهرى ، كرك غير جهرى اولسون سكا كفايت ايدر. مآلنده اولمق اوزره «يكفيك قراءة الامام جهر أم خافت» بيورمشلردر (٢)

امام اعظم واصحابى وامام مالك وامام احمد حضراتى مقتدينك برشى قرائت ايتميه‌رك قيلديغى نمازك صحتنده اتفاق ايتمشلردر (٣) بزم آنلر ايله بو بابده فرقمز بودركه بز : اكر مقتدى فاتحه ياخود بشقه برشى اوقورايسه نهى اولنديغى ايچون (٤) تحريماً مكروه

(١) مؤلف آيت كريمه‌ده توزيع اولديغنه اشارت ايتمشدر اهـ ط . استماع : ديكلمه‌مك ، انصات : ديكلمه‌مك اوزره سكوت ايلمك . ديمك اولديغيچون برى حال جهره وديكرى حال اخفايه مصروف اولمشدر .

(٢) وقال صلى الله تعالى عليه وسلم : الامام لكم ضامن يرفع عنكم سهوكم وقراءتكم . كما يأتى فى سجود السهو .

(٣) بو بابده مذهب امام شافعى ايچون اون اوچنجى فرضلك اوتنجى هامشنه باقكز .

(٤) بقوله صلى الله تعالى عليه وسلم : « لايقرأ أحد منكم شيئا من القرآن اذا جهرت بالقرآن » ولا نقول بمفهوم المخالفة : ويقول زيد بن ثابت : لاقراءة مع الامام فى شئ . وروى : من كان له امام فقراءة الامام له قراءة . وروى عن عمر : ليت فى فم الذى يقرأ خلف الامام حجراً . وروى عنه صلى الله تعالى عليه وسلم : من قرأ خلف الامام ففى فيه جمرة . وقال من قرأ خلف الامام فقد أخطأ الفطرة : ط .

اولور (١) ديرز(٢) .

(١٦) ركوع ايتمكدر . آيت كريمه‌ده « اركعوا » بيورلمشدر . سنت سنيه‌ده دخى نماز ركوع ايله وارد اولمشدر . اجماعده بونك اوزرينه‌در.

ركوع لغتده مطلق انحناء معناسنه‌دركه اكلمك ديمكدر . خرما آغاجى اكلدى مآلنده « ركعت النخلة » دينور . شرعنده ركوع نمازده ظهر ورأس ايله برابر اولان انحناءدركه هم باش وهم آرقه اكلمكدر . حدّ ادناسى اللر ديزلره ايرر حيثيتده اولمقدر . حدّ اعلاسى آرقه‌يى يايوب باش ايله صاغرى‌يى بر استقامتده بولندرمقدر(٣) .

احدب (قانبور) اولوب خلقةً ركوع حالنده بولنانلر يالكز باش اكرلر(٤) چونكه دها زياده‌سندن عاجزدرلر .

(١) وفى بعض الروايات : أنها لاتحل خاف الامام : وانما لم يطلقوا اسم الحرمة عليها لما عرف من أصلهم انه اذا لم يكن الدليل قطعياً لايطاقون افظ الحرمة وانما يعبرون بالكراهة اه ط

(٢) استماع قرآن رد سلام كبى فرض كفايه اولديغندن مقتديلردن برطاقمنه قراءت وترك استماع حلال وجائز اولمق كرك ايديسه‌ده حالت صلات ذكر اولنان آثار واحاديثه مبنى اوحكمدن مخصوص (مستثنى) بولنديغندن استماع وانصات هرمقتدى‌يه واجب اولور اه ط •

(٣) محشينك افاده‌سنه كوره تمام ركوع بودر • انحنا تام اولمديغى وقت اعتبار اكثره‌در • حد ادنى بوكا اقرب اولمغله كافى ، وآندن اقلى بوكا ابعد اولمغله غير كافى ، در • قاعداً ركوع ايدن جبهه‌سى ديزلرينه محاذى اولور درجه‌ده آرقه‌سنى اكمك كركدر .

(٤) مؤلف : احدب ركوع ايچون باشيله اشارت ايدر : ديمشدر اه محشى ديركه احدبك حدوبتى (قانبورلغى) ركوع يرينه كچمز زيرا او آنك قياميدر تحقيقا للانتقال باشنى براز اولسون اكمك كركدر • آنك حقنده ممكن اولان اودر. آندن زياده‌سى اكا لازم دكلدر اه .

(١٧) سجود ايتمكدر (١) . آيت كريمه‌ده « واسجدوا » بيورلمشدر (٢) . سنت سنيه‌ده دخی صلات سجود ايله وارد اولمشدر . اجماع دخی بونك اوزرينه‌در .

سجود لغتده باش اكمكه واكلمكه وخضوعه وتواضعه وسجود نخل كبی ميله وتحيت وتكريمه اطلاق اولنور. شريعتده سجود : وجهك برمقدارينی لاعلی وجه السخريه يره وضع ايلمكدر . چونكه هرطرفنی وضع متعذر اولمغله مأموربه بعض وجه اولمق تعين ايدركه اوده انف دخی داخل اولمق اوزره اعلای وجه اولان جبهه‌در . يا ناق وشاقاق وناصيه (٣) وذقن (٤) خارجدركه آنلر بالاجماع مقصود دكلدر . چونكه آنلرك وضعی صورتيله تعظيم مشروع اولمامشدر بناءً عليه آنكله فريضهٔ سجود حاصل اوله‌ماز (٥) وضعك دخی علی وجه التعظيم اولمسی لابد اولديغندن آياقلرينی قالديره‌رق وضع جبهه ايتمك دخی تعظيم اولميوب تلاعب اولديغيچون خارجدر اه من البحر بزيادات من ط .

---

(١) ايدنه ساجد دينور . سجود مصدردر ساجدك جمعی دخی اولور . سجده صيغهٔ مره‌در .

(٢) قيل كان الناس اول ما اسلموا يسجدون بلا ركوع ويركعون بلا سجود فنزل يا ايها الذين آمنوا اركعوا واسجدوا . كذا فی ط .

(٣) باشك آبدستده مسح ايديلان موضعی كه مأخذده مقدم الرأس تعبير اولنمشدر .

(٤) چكه‌در . ويخرون للاذقان الخ آيتنده ذقندن وجه مقصوددر كما فی المنحة .

(٥) مطلقا يعنی ولو برعذره مبنی اولسون . عذر وارايسه ايما ايدلمك لازم كلور . چونكه محل سجده اولميانی اذن شرع اولميه‌رق محل سجده قيلمق جائز اوله‌ماز . ط .

سجده يالكز وضع انف ايله دكل(١) انجق وضع جبهه ايله (٢) وبرده ال و دیزلردن بررینك وایکی آیاغك پارمق اوجلرندن بر مقدارینك (كه ولو بر دانه سنك دیمكدر) وضعی ایله(٣) و بو وضعلرك طاهر یر اوزرینه اولمسی ایله تحقق ایده بیلور. والا سجده وجود بولمامش اولور . بو مقدارجه اولان سجده قول مختار اوزره(٤) مع الكراهه صحیح اولوب تمام سجود آنده واجب اولانی اتیان ایله‌دركه اوده تمامیله ایكی اللرینی وایكی دیزلرینی وایكی آیاغك پارمق اوجلرینی یره كتورمك(٥) ووضع جبهه(٦) وانف ایلمكدر .ص.

(١٨) سجده ایدن كیمسه وضعده مبالغه ایتدكجه باشی

(١) وضع انف بورنی یره كتورمكدر . بونك یالكزجه عدم كفایتی جبهه‌ده عذر اولمامق صورتنده‌در . كما یأتی .

(٢) جبهه آنیا معرفدر . آنك هرطرفنی یره كتورمك اجماعاً شرط اولمامغله اطراف جبهه‌دن یالكز برطرفك بیله یره كلمسی كافیدر . اكثر جبهه‌نك وضعی وضع انف كبی واجبدر . كما فی ط .

(٣) بونلر حد ادنایی بیاندر . كما ستعرفه .

(٤) مؤلف آتیده قدم واحده‌نك وضعیله اولان سجده‌نك جوازی مختلف فیه اولدیغی دخی سویلمشدر .

(٥) وضع قدمینی محشی بو وجهله تفسیر ایتمشدر وخلاصه‌دن وفتح القدیردن نقلاً دیمشدركه سجده‌ده وضع قدم فرضدر فرضه مابه الوصول اولان شی دخی فرض اولوب آیاقلرینك ویا پارمقلرینك اوستنی یره وضع ایدرسه آیاقلرندن هیچ برشی اوزرینه اعتماد ایتمامش اولمق حسبیله صحیح اولماز . وبوتنبیه اولنمسی واجب اولان امورده‌ندر . اكثرناس بوندن غافللردر اه مؤلف آتیده آیاق پارمقنك ایچی یره كله‌رك قبله‌یه طوغرلمسی لزومنی دخی ذكر ایتمشدر .

(٦) آندن ممكن اولان یری دیمكدر . ط . تتكیم ذكر اولندی ؛

اشاغيلامامق اوزره سجدەده يرك قاتيلغنى بولمق وجبهه مستقر اولەجق شى اوزرينه كلمكدر (كرك يرده ، كرك ير حكمنده اولان كيرويت و آرابه اوزرنده اولسون . ط) . بناءً على هذا پموق وقار وصمان وپرنج ودارى وكتان تخمى(١) اوزرينه ايديلان سجده صحيح اولماز(٢)

آرپه وبغداى دانەلرنده خشونت وجسملرنده رخاوت اولديغى ايچون برى برلرى اوزره مستقر اولەبيلملريله آنلرك اوزرنده سجده صحيح اولور .

جبهه : ايكى قاشك اوستندن صاچ بيتمنه دكين حال سجودده يره اصابت ايدن عضودر(٣) .

محلّ وضعى طاهر اولمق شرطيله (٤) سجدەيى آوجى ايچنه ياخود يكى ويا اتكى اوجنه ايتمك (يرك صيجاقلغى كبى برعذره

(١) چونكه بونلر دوز وسرت اولدقلريچون برى برلرى اوزره مستقر اولمازلر . بناءً عليه بونلرده تسفل نهايت بولمق وجبهه مستقر اولمق ممكن اولەماز . مكركه (چوال كبى) برقاب ايچره اوله . ط .

(٢) مكركه پكلك بولنمش اوله . يانى ويا صدق كبى هرطوله شى دخى بويلەدر ط .

(٣) بعضلر جبهەيى ايكى جبينك قوشاتديغى ير ديو تعريف ايتديلر . جبين : جبهەنك يمين وشمالنده اولان شاداقلردر . ط . قال تعالى وتله للجبين .

(٤) لاتصاله به . ص . أى فاخذ حكمه فكأنه وضع جبهته على الارض فيشترط حينئذ الطهارة . والظاهر أنه يشترط طهارة مقدار الجبهة لاموضع طرف الكم بتمامه وبحرر . ط .

مبنی بلا کراهه ط) صحیح اولوب(١) عذرسز اولورسه صاریغك آلن اوزرنده‌کی طولامنه ایدیلان سجود کی مکروه اولور(٢) سجده‌ده واجب اولان‌بعهه ایله برابر بورنك قاتی موضعنی(٣) دخی یره وضع ایلمکدر. یالکز جبهه‌نك وضعی هرحالده اتفاقا صحیح ، ویالکز بورنك وضعی‌جبهه‌ده عذر اولمدقجه قول اصحده غیر صحیح‌در. چونکه اصح اولان امام‌ابوحنیفه حضرتلرینك بوبابده دخی قول امامینه رجوعلریدر(٤) .

(١) کتب سته‌ده حضرت انس رضی الله تعالی عنهدن روایةً مذکور اولان شیئه بناءً که حضرت مشار الیه بز رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم ایله برابر بولنوب نمازده بعضمز شدت حردن ثوبی اوجنی مکان سجوده وضع ایدر ایدی دیمشدر . ط .

(٢) بونکده مع الکراهه صحتی طولامك بر منوال مذکور جبهه اوزرنده اولمسی صورتنده‌در . طولام یالکز باشده اولوبده سجده اکا کله‌رك آلننك هیچ برجزءی ارضه اصابت ایتمزسه سجود محلی اوزره واقع اولمدیغی ایچون صحیح اولماز . ط .

(٣) چونکه بورنك اوجی محل سجود دکلدر . ص . بناءً علیه یالکز آنی یره دکرمکله سجود اجماعاً صحیح اولماز . ص .

(٤) مؤلفك افاده‌سنه کوره اوچ مسئله واردرکه آنلرده امام وامامین حضراتی آره‌سنده بدایةً اولان مخالفت اخیراً مبدل موافقت اولمشدر : بری تحریمه مسئله سیدرکه حضرت امام آنك تلبیه کبی هرلسان ایله مطلقا جوازینه قائل اولمقده منفرد ایکن باخرة امامین حضرتلری دخی کندیلرینه موافقت ایتدیلر وبری قراءت مسئله‌سیدرکه حضرت امام آنك دخی هانکی لسان ایله اولور ایسه اولسون علی الاطلاق جوازینه ذهابده منفرد اولوب مؤخراً عربیدن عاجز اولمیان ایچون عدم جوازینه قائل اولمقده امامینك موافقتنه رجوع بیوردی . ودیکری سجده‌ده انفه اقتصار مسئله‌سیدرکه حضرت امام « سجده‌ده جبهه‌یه

(١٩) سجده موضعی قدم موضعندن نصف ذراعدن زیاده یوکسك اولمامقدر. تا که صفت ساجد تحقق ایتمش او لسون.

ارتفاع قلیل ضرر ایتمز.

(اوده نصف ذراع ودها آز اولاندر. ط).

موضع سجود موضع قدمدن نصف ذراعدن زیاده مرتفع ایسه ایدیلان سجده معتبر اولمامغله معتبر اولەرق اعاده اولنور ایسه نماز صحیح واکر معتبراً اعاده اولنمیەرق نمازدن اوسجده ایله چیقلمش اولورایسه نماز غیرصحیح اولور.

مکرکه اورفعت زحام جماعتدن ناشی.بری دیکرینك صرتنه سجده ایتمك کبی برضرورته مبنی اوله. اوحالده ساجد ایله مسجود علیه که سجده کندینك صرتنه واقع اولاندر برنمازده اولمق شرطیله(١) اوسجده صحیح ومعتبردر(٢)

اکر مسجود علیه نمازده دکل، ویا صلات دیکری مصلی ایسه سجود ینه صحیح اولماز.

(٢٠) سجود حالنده ایکی ال وایکی دیزدن اوجـــه دخی

اقتصار کبی انفه اقتصار دخی علی الاطلاق جائزدر » قولنه قائل ایکن بوقولندن رجوع ایله امامین حضرتلری کبی : انفه اقتصار جبهەده عذر اولمق شرطیله جائز اولور. بیوردی اه بایضاح.

(١) ساجدك ایکی دیزلری برده اولمق ومسجود علیه یره سجده ایدر بولنمق دخی شرط اولمغله جواز مذکور اوچنجی مصلی‌یه شامل اولەماز. کما فی ط. ویکون أشبه بالتلاعب منه بالتعظیم.

(٢) مستحب اولان زوال زحامه دکین تأخیر وتوقف ایدوب بعده لاحق صفتیله اتمام صلات ایلمـکدر.

افاده اولنديغى اوزره على الصحيح بررينى وايكى آياغك پارمقلرندن برمقدارينى قبله يه توجهاً يره وضع ايلمكدر .

ظاهر قدمك وضعى صحت سجود ايچون كافى اولماز . چونكه ظاهر قدم محل سجود دكلدر شو حديث شريفه بناءً كه: « امرت أن أسجد على سبعة أعظم على الجبهة واليدين والركبتين وأطراف القـدمين . » بيورلمشدر ومتفق عليه بولنمشدر (١) .

(٢١) ركوع وسجود صحيح اوله بيلمك ايچون ركوعى سجوده تقديم ايتمكدر . قراءتى دخى شويله برركوعه تقـديم ايلمكدركه اوركوعدن صكره فريضهٔ قراءت صحيح اوله جق برقيام قالماش اوله :

(صباح نمازينك ايكنجى ركعتى كبى كه آنك ركوعندن صكره محل قراءت بر قيام قالمامش اولمغله آنده قبل القراءه ركوع ايدن كيمسه ركوعدن رفع رأس ايتدكدن صكره قراءت ايتمز ايسه او نماز فاسد اولور . أما درت ركعتلى فرضلرك ايلك ايكى ركعتنده قراءتى ترك ايدوب ايكنجى ايكى ركعتنده تأديه ايليان كيمسه نك نمازى صحيحدر چونكه اوقيامدن صكره كنديسنده فريضهٔ قراءت صحيح اولان قيام موجوددر . ط) (٢) .

---

(١) مؤلف اون يدنجى شرطك شرحنده ذكر ايتديكنى بوراده بونك ايچون متناً تكرار ايتمشدر . بعده « وهو اختيار الفقيه واختلف فى الجواز مع وضع قدم واحدة » ديمشدر . مختار اولان آنك مع الكراهه صحيح اولديغى دخى اوراده سويله مشدر . وبوشرط سجده نك حد ادناسى ايچوندر . حد اعلاسى اتيان واجبيله اولديغى دخى ذكر اولنمشدر .

(٢) صورت سابقه ده (يعنى صباح نمازى مسئله سنده) دخى ركوعدن رفع رأس ايتدكدن صـكره قراءت ايتمك تقديرنده اونماز اعادهٔ ركوع ايله

(٢٢) سجوددن قرب قعوده قالقمقدر(١) چونكه (بر شيئه مقارب اولانه آنك حكمی ويريلور اولديغندن ط مصلی دخی ايكی سجده آره‌سنده) قعوده قريب اولور ايسه قاعد عد اولنه‌رق بعده سجده‌يه عودت اولنمقله آنكده ايكنجی برسجده اولديغی تحقق ايتمش اولور. بويله اولمازايسه اولماز(٢) .

صحت بولور . چونكه ركوع كندندن صكره قراءت بولنه‌رق منتقض اولمشدر . الی هنا كلام ط . بوشرطك مقتضاسی اركان صلاتده ترتيبه مراعات فرض اولمغله مصلی اكر قبل القراءه ركوع وياخود قبل الركوع سجود ايلرايسه نماز فاسد اولمقدر . سجود سهو باينده‌كی افاده‌دن اكلاشيلان ايسه ركنلرده تقديم‌وتأخير وقوعی مستلزم سجود سهو اولمغله ترتيب اركانه مراعات فرض دكل ، واجب اولمقدر. بوايسه تناقض اولديغندن جامع‌الفصولين صاحبی شرح تسهيلده بوكا جواب ويروب ديمشدركه فرضيت ترتيبك معناسی : ايكنجينك صحتی برنجينك وجودينه متوقف اولمق وحتی بعد السجود ركوع ايليان مصلينك سجودی معتبر اولمامغله كنديسنه آنك اعاده‌سی لازم كلمكدر . وجوب ترتيبك معناسی ايسه : آنی اخلال ايتمك اعاده صورتنده نمازی افساد ايلمامكدر . أفاده‌ط أيضا . ابن عابدين مرحوم اركان وضوء بحثنده فرضك ركن ايله شرطدن اعم اولديغی صاحب درك ذكر ايتديكی يرده حلبيدن نقلاً : فرض بعضاً نه شرط ونه ركن اولميانه‌ده اطلاق اولنور ، ديوب شو مثالی ايراد ايلمشدر : برركعتده غير مكرر اوله‌رق مشروع اولانك ترتيبی كی كه قراءت قيامه وركوع قراءته وسجود ركوعه وقعده سجوده مرتبدر بوتراتيب ايسه اركان وشروط اولمديغی حالده هپ فرضدر . ديمشدر اه .

(١) ايكی سجده آره‌سنده‌كی فاصله‌نك مبدأيدركه فرض اولان بودر . اطمئنان اوزره جلسه واجبدر . نتكيم ذكر اولنور .

(٢) بعض مشايخ : جبهه‌يی يردن آييرمق وبعده آنی يره اعاده ايتمك جائز (كافی) اولديغی ذكر ايتمش ايسه‌ده بونك ايچون تصحيح معلوم اولمامشدر . قدوری آنی كنديسنه رفع اسمی اطلاق اولنان شیء ديو ذكر ايلمشدر ه ص .

(٢٣) ايكنجي سجده يه وارمقدر چونكه سجود ثانى دخى سجود اوّل كبي بالاجماع فرضدر .

(ترك اولنورسه نمازصحيح اولماز . اونوداش اولمق صورتنده سلامدن صكره دخى خاطر لنسه منافى وقوع بولمدقجه اجرا اولنور وقعدهٔ اخيره اعاده ايديله‌رك سجود سهو اولنور) (١) .

سجودك تكرارى نمازلرك عدد ركعاتى كبي برامر تعبديدركه حق جل وعلا بزى اويله‌جه مكلف قيلمشدر . آنلرى امر اولنديغمز وجهله ايشلرز ومعنى طلب ايلميز (٢) .

(٢٤) آخر صلاتده اوطورمقدر . بوقعود اخير (٣) باجماع العلماء فرض اولوب (٤) اختلاف آنك مقدارنده‌در . بزجه فرض اولان تشهد مقدارى قعوددركه تحياتى اوقويه‌جق قدر اوطورمقدر (٥) ابن مسعود رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك حديثنه بناءً كه پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى

---

(١) تشكيم يكرمى بشنجى فرضده وآلتنجى واجبده معلوم اولور .

(٢) وقيل ترغيماً للشيطان حيث لم يسجد مرة . وقيل لما أمر الله تعالى بنى آدم بالسجود عند أخذ الميثاق ورفع المسلمون رؤسهم ونظروا الكفار لم يسجدوا خروا سجداً ثانياً شكراً لنعمة التوفيق وامتثال الامر . ص . وقيل غير ذلك كما فى ط . والأول قول اكثر المشايخ كما فى البحر .

(٣) اخر صلاتده واقع اولان قعودكه اندن اول قعود اولمسه دخى ديمكدر . بوجهتله صلات صبحه وصلات جمعه‌يه وصلات مسافره دخى شاملدر . ط .

(٤) الامالكا فانه روى عنه أنه سنة . ط . وستسمع الخلاف فى كونه شرطاً أوركناً على القول بفرضيته .

(٥) بعض مشايخ قعده‌ده فرض اولان كلمهٔ شهادتى كتورجك قدر اوطورمق اولديغنى زعم ايلمشدر . ص .

مشار اليهه تحياتى تعليم بيوردقلرنده : بونى (اوطوزوب) اوقوديغك(*) ياخود اوقويه‌جق قدر اوطورديغك وقت نمازكى قلمش اولورسين ، ديو بيورب تمام صلاتى اكا تعليق ايتمشلردر(١) . برشى‌كه فرض انجق آنـكله تمام بولمش اوله اودخى فرضدر .

(٢٥) قعود اخيرى اركانك الك صوكنده بايمقدر . زيراكه ختم اركان ايچون مشروعدر . بناءً على هذا اونوديلوبده صكره‌دن تذكر وايفا ايديلان(٢) سجدهٔ صلبيه‌دن(٣) صكره دخى قعود اخير اعاده اولنور(٤)

(٢٦) نمازك اركانى وغيريسنى(٥) اوياناق اوله‌رق(٦) ادا

(*) فانه لم يعهد تشهد الا فى قعود . ط .

(١) چونـكه قعودده تخيير يوقدر. تخيير انجق قراءت تشهدده‌در . آنده‌كى تخييركده معناسى واجب اولسه‌ده ماهيت آكا توقف ايتمز ديمكدر . ط .

(٢) ولو بعد السلام قبل الكلام . ط . وقد مرت الاشارة الى هذا فى الفرض الثالث والعشرين .

(٣) صلب صلاتده وقع سجده ديمـكدركه هرركعتده ايكيشردر . بونك محترزى سجود سهو وتلاوت ايسه‌ده محشى مرحوم : سجدهٔ تلاويه دخى سجدهٔ صلبيه كبيدر سجدهٔ سهويه اوبله دكلدر چونـكه سجود سهو تشهدى رفع ايدر قعودى رفع ايتمز . ديمشدر اه .فسدانك التمشنجبسنه باقـكز .

(٤) نتـكيم واجبات صلاتك سادسنده مذ كوردر .يكرمى اوچنجى فرضده دخى ايما اولندى .

(٥) محشى دبركه وغيرها تعبيرينك ظاهرى واجباته وسنن وآدابه شامل اولمغله آنلر دخى بلا يقظه معتبر اولماز .

(٦) اويانقلغه‌كه يقظه‌در فقها : استيقاظ ، وتعبير ديكر ايله : اختيار . ديمشلردر غفلت اولنميه .

ايلمكدر . اويويارق ركوع ياخود قيام (وكذا قراءت على الاصح ط) وياخود سجود ايلر ايسه معتبر اولميوب (آنلرى بيدار اولەرق اعاده لازم كلور) . اكر نوم اداء ركنده عارض اولور ايسه نومدن اوّل صحيح اولان مقدارى سببيله اوركن صحيح اولور .

قعدهٔ اخيرەده خلاف واردر(١) .

(٢٧) بش وقتده قيلديغى نمازلرك فرض اولانى بيلوب سائرلرينى نافله ديو فرق وتمييز ايتمك وياخود جملەسنى فرض اعتقاد ايلمكدر . مثلا صباح نمازينى ايكيشر ايكيشردرت ركعت قيلوب آنلرك دردينى دخى فرض بللەمك واقشام نمازنده اوّلا اوچ وصكره ايكى ركعت قيلەرق آنلرى جملةً فرض اعتقاد ايتمكدر(٢) تاكه فرض اولان نمازلر نافله اولمق اوزره قيلنمش اولمسون . چونكه صلات نفل فرض نيتيله ادا اونەبيلور ايسەده صلات فرض نفل نيتيله ادا اولنەماز .

---

(١) آنكده منشأى قعدهٔ مذكورەنك ركن ياخود شرط خروج اولمسى حقندەكى اختلافدر . ثمرهٔ خلاف دخى ركن اولديغنه كوره آنده يقظەنك اشتراطى ، وشرط اولديغنه كوره عدم اشتراطى ، در . منية المصليده نائماً اولان قعدەيى مستيقظا اعاده ايتمز ايسه نماز باطل اولور ديمشدر . جامع الفتاواده ايسه : قعدهٔ اخيره نائماً دخى معتبردر چونكه ركن دكلدر وبناسى استراحت اوزرينه اولمغله نوم آكا (منافى دكل) ملائم اولور ، دينلمشدر اه ص بايضاح .

(٢) صلاتك مشتمل اولديغى فروضى ديكرلرندن فرق و تمييز ايتمك ومثلا قيامك فرضيتنى وثنا وتسبيحك سنيتنى علم واعتقاد ايلمك شرط دكلدر . ص . ولكن بونلرى بيلمامكله فاسق غير مقبول الشهاده اولور . ط .

ذكر اولنان فروض ايچنده اركان متفق عليهادر تدركه آنلر : قيام، قراءت ، ركوع ، سجوددر .

مقدار تشهد قعود اخير دخی ركندر اكا شرط وتحريمه‌يه ركن ديميان دخی اولمامشدر .

باقيسی شروطدر . آنلرك بعضيسی صلاته شروعك صحتيچون شرطدركه آنلر خارج صلاتده اولانلردر : حدث وخبثدن طهارت ، ستر عورت ، استقبال قبله ، وقت ، نيت ، تحريمه .

ديكرلری(١) صلاتك دوام صحتيچون شرطدر . آنلرده معلوم اولمشدر(٢) .

---

(١) قراءتی قيامده ايقاع ايتمك وركوع قيامدن صكره اولمق وسجود ركوعدن مؤخر بولنمق وبونلر مستيقظاً ادا اولنمق كبی . ط .

(٢) محشی مرحوم بابك اولنده ذكر ايتمشدركه شروط درت قسمدر «١» يالكز شرط انعقاددر : نيت ، تحريمه ، وقت ، وجمعه‌يه كوره خطبه كبی . «٢» شرط انعقاد ودوامدر : طهارت ، ستر عورت ، استقبال قبله كبی . «٣» يالكز شرط بقادركه داخل صلاتده وجودی مشروطدر بوده ايكی نوعدر . بری كنديسنده تعيين مشروط اولانلدر : مكرراً مشروع اولميانك ترتيبی كبی(*) ديكری كنديسنده تعيين مشروط اولمياندر . بوده ايكی نوع اولوب بری وجودی، وديكری عدمی ، در . وجوديسی : قراءتدر . چونكه قراءت ركن ايسه‌ده نفسنده ركن وسائريچون شرطدركه اركانك هپسنده تقديراً موجوددر . بوكا مبنی امی‌يی فرض قراءتك اداسندن صكره دخی استخلاف جائز دكلدر . كما فی الدر . عدميسی : مقتدينك امامه عدم تقدمی وصلات مشتركه‌ده مشتهانك عدم محاذاتی وصاحب ترتيبه كوره فائته‌يی عدم تذكر كبی . «٤» شرط خروجدر اوده قعدهٔ اخيره‌در اه .

(*) قراءت قيامده وركوع قراءته وسجود ركوعه وقعده سجوده مرتبدر تمسكيم ابن عابديندن نقلاً يكرمی برنجی فرضك هامشنده ذكر اولنمشدر .

شروطك متعلقات وفروعنه[1] دائر فصل

اوست يوزى طاهر وآلت يوزى نجاست مانعه ايله نجس اولان كچه(٢) اوزرينه نماز قيلمق جائز يعنى صحيح اولور چونكه كچه قالينلغى جهتله ايكى ثوب كبيدر . قالين لوح (مثلا تخته) دخى بويله‌دركه آنىده ياروب ايكى ياپمق ممكن اولمغله آلتى نجس اولديغى حالده طاهر اولان يوزنده نماز قيلمق عند الطرفين جائز اولور(٣) چونكه او برى بر اوزرينه قونلمش ايكى شى حكمنده‌در(٤) .

كنديسى طاهر وآستارى نجس اولان لباس اوزرنده نماز قيلمق آستار يوزه مضرّب (يعنى هرطرفندن ديكشلى ويا پشديريلى) اولمامق شرطيله صحيح اولور . چونكه اودخى برى بر اوزرنده اولان ايكى ثوب حكمنده‌در(٥) .

يايغينك ياخود حصيرك طاهر اولان طرفنده نماز قيلمق اوطرفنك

---

(١) فروعك ماقبلنه عطفى خاصك عامه عطفندندر ط .

(٢) كچه ديمكدن مقصد ايكى نصفه يارمغه صالح اولان هر قالين شيدر : طاش ، كرپيچ ، يايغى كبى . ط . وقد مر فى أول باب الشروط .

(٣) خلافاً لابى يوسف . ص . بالاول أفتى الشيخ ابو بكر الاسكاف وبالثانى أفتى الشيخ أبو حفص الكبير . فهما قولان مرجحان . ط .

(٤) محشى ديركه حشوى (ايچنك طوانغيسى) نجس اولوبده ايكى يوزى طاهر اولان شى دخى ذكر اولنان كبيدر . يوننده نجاست فاحشه اولان قيون ويا كچى دريسى اويله در . كما فى البدائع والخلاصه اه .

(٥) قهستانيده ديمشدركه متنجس البطانه قفتان كبى شيئك طيش يوزنده يافه‌سى اوزرنده طوروب انكنه سجده ايتمك اوزره نماز قيلمق كركدر اه ط .

تحريك اولنمسيله نجس اولان طرفی حرکت ایدر درجه‌ده يايغى ياخود حصير صغير دخی اولسه قول صحیحده صحیح اولور . چونكه مصلی آنی كينمش دكلدر .

(همده يايغى كبی يرده اولان شی یر حکمنده اولمغله آنده شرط اولان انجق مکان مصلينك طاهر اولمسيدر . ط) .

(باشنه صارديغی) صاريغك ياخود (بوريئوب نماز قيلديغى) يورغانك[1] براوجی تنجس ايتمكله آنی باشندن و (بدنندن) القا وتنحيه[2] ايدرك طاهر اولان طرفنی كنديسنده ابقا ايلسه اكر اوصاريق ويااورتی برطرفنك تحريك اولنمسيله ديكر طرفی تحرك ايتمز درجه‌ده ايسه نماز جائز اولور چونكه بوحالده نجس اولان طرفی مصلی تلبس ايتمامش ديمكدر . اكر برطرفنی تحريك ايله ديكرطرفی دخی تحرك ايدرايسه نمازجائز اولماز . چونكه اوحالده مصلی حكماً حامل نجاست ديمكدر .

بوندن حال ضرورت مستثنادركه ضرورتده ثوب متنجس ايله ستر عورت ايديله‌رك نماز قيلنور .

صحت صلاته مانع نجاستی ازاله ايده‌جك شيئی بوله ميان كيمسه نمازی اويله‌جه قيلار . وبولديغى وقت اعاده ايتمز . چونكه تكليف بحسب الوسعدر[3] .

---

(١) ملحفه كرچه يورغاندر اسكن مقصود اورتی وبوركی اولمق ملايمدر . صارمق وبورنمك فعللری تصوير تلبس ايچون زياده ايدلمشدر اصلك افاده‌سی قاصردر .

(٢) تبعيد .

(٣) كرك وقت باقی اولسون، كرك اولمسون. ونجاست كرك لباسده ، كرك

ازالهٔ نجاست كنديسنه نظرى حلال اولميان كيمسه نك يا ننده كشف عورتدن ممكن اولهمامق صورتى دخى بويله‌در . زيرا اظهار عورت منهى عنهدر . ازالهٔ نجاست مأمور بهدر . امر ايله نهى اجتماع ايتدكده نهى اولادر .

ستر عورت ايتمك ايچون ولو حريردن ياخود حشيشدن اولسون برشى بوله ميان كيمسه اوحالده قيلديغى نمازى اعاده ايتمز .

كرچه حرير تلبسى(١) اركككه حلال دكلدر ولكن فريضهٔ ستر منع لبس حريردن اقوى اولمغله حريردن بشقه ساتر عورت بوله‌ميان كيمسه آنكله تستر ايدرك نمازى قيلمق لازمدر(٢) . او وارايكن منكشف العوره اوله‌رق نماز قيلمق جائز اولمديغى كبى حشيش ايله‌كه اوتدر تستر ممكن ايكن آنى وياخود ياپراق ايله تسترى ترك ايدرك قيلمق دخى جائز اولماز .

چامور وبولانق صو(٣) دخى فى الجمله ساتر اولمغله آنلرك

مكانده بولنسون . ازاله ايديجى شيئى بوله‌مامق دخى كرك حقيقى اولسون ، كرك حكمى اولسون : بولوبده حبس عدو كبى برمانعه مبنى استعماله قادر اوله‌مامق حكماً بوله‌مامقدر . ط .

(١) تلبس تعبيرى استعمالدن احتراز ايچوندر . كما قد قدمناه .

(٢) ايبك جامه ايچنده قيلنان نماز صحيحدر وعند الضروره كناه دخى يوقدر . بشقه‌سنه قدرت وار ايكن آنده قيلارسه كنهكار اولور . أفاده ط .

(٣) بولانق قيدى طورى اولان صو ستره صالح اولمديغندندر . ط .

ايچنده نمازی ایما ایله قیلمق ممکن ایکن(١) آچیقده قیلمق جائز اولماز .
ماتحتی مرئی اولان جام و اینجه جامه ایله تستره اعتبار اولمدیغی کبی ستر ظلمته دخی اعتبار یوقدر . تشکیم باب شروطده ذکر اولنمشدر .
(س - عورت هم حق خالق وهم حق مخلوقدر بناءً علیه خلوتده یعنی کندندن بشقه کیمسه اولمدیغی یرده دخی کشف ، غرض صحیح ایچون(٢) اولمدقجه ستر علی الاصح واجبدر .)(٣)
ستر عورت ایده‌جك شیئی ولو برینك اباحه واعاره‌سی ایله اولسون(٤) بولان کیمسه آنك بر ربعی طاهر اولدیغی حالده

---

(١) بوبابده صلات جنازه ایله سائر صلاتك فرقی ده یوقدر . ط .

(٢) غرض صحیح قیدی رد محتارده تغوط واستنجا ایله تمثیل اولندقدن صکره : «قنیه‌ده منفرداً بیقانمق ایچون صوینمق حقنده اقوال عدیده حکایه اولندی : مکروه اولور ، ان شاء الله معذور اولور . آنده بأس یوقدر ، مدت یسیره‌ده جائز اولور ، کوچك برحمام اونده (غسلخانه‌درونده) جائز اولور .» دینلمشدر اه .

(٣) کندندن ستر واجب اولماز دخی دینلمش وبو قولده تصحیح اولنمشدر . ط .

(٤) مبیحك منتی آلتنده قالمقده اولمازکه اباحه تملیك کبی موجب منت دکلدر . بونی مؤلف تیمم مسئله‌سندن صکره : اذ لایلحقه المانیة » قولیله نابمحل افاده ایتمشدر . محشی دیرکه اباحه ایتمزایسه آنك اوزرینه قدرتی ثابت اولملمش دیملك اولمغله اوحالده نمازی عریان قیلار ، زیرا ملك غیر ایله انتفاع مسوغ شرعی اولمدقجه جائز اولماز . غایه‌دن نقلاً شلبیده مذکوردرکه : لزوم شراء ثوبده صومسئله‌سنك خلافنه اوله‌رق مشایخ اختلاف ایتدیلر . ثوب ساتر وعد اولنمقله اکا قدر ثابت اولمش اولماز ولکن نماز قضایه قالمقدن قورقلمدقجه تأخیر اولنمق عند الشیخین واجب اولور . امام محمد عندنده مطلقا انتظار واجب اولور اه .

نمازی عریان قیلمق علی الاصح صحیح اولماز . متیممه اباحه اولنان صو کبی که آنك استعمالی متعین اولور .

شیئك ربعی برطاقم مواضعده کلی مقـامنه قائم اولور . جملهدن بری بوموضعدر (١) . نجس اولان اوچ ربعنك کل مقامنه قائم اولماسی لزوم ستره وطهارت ربع سببیله سقوط حکم نجاسته مبنیدر .

ربعندن اقلی طاهر اولان ثوب ساتری بولان کیمسه نمازی آنـکله تستر ایدرك قیلمق ایله عریان قیلمق بیننده مخـیر اولوب آنـکله وحتی تمامی نجس اولان ثوب ایله قیلمق عریان قیلمقدن احبدر . ایکی بلیهیه مبتلی اولان کیمسه آنلرك تساویسی حالنده تخییر اولنور اهونی وار ایسه آنی اختیار ایدر (٢) .

عریان اولان کیمسه نمازی قائماً دخی قیلهبیلور ایسهده حقنده افضل اولان صفت آتیه اوزره قاعداً قیلمق ورکوع وسجودی ایما ایله یاپمقدر .

غیر طاهر ایله تستراً اداء صلاتده شرط طهـارت کرچه بالضروره اخـلال ایدلمش اولور ولـکن هم ستر عورت شرطی یرینه کلمش وهم نمازك قیامی ورکوع وسجودی حقیله ایفا اولنمش

(١) احرامدن چیقمق واحرامه جنایت ایدلمش اولمق مسائلنجه ربع رأسك حلق ویاتقصیری دخی اوجملهدندر . ط . وقد مرأتم من هذا فی صفحة ١٩٨ من کتاب الطهارة .

(٢) نتـکیم بر قادین نمازی قیاماً قیلمق تقدیرنده آندن بر عضوك ربعی منـکشف وقعوداً قیلمق تقدیرنده مستتر اولور اولسه قعوداً قیلار . چونکه ترك قیام اهوندر . ثوب نجسده قیلمق دخی بویلهدر . ط .

اولمغله البته عريان قيلمقدن بو افضل وآكا راجح بولنور .
بعض عورتنى يعنى عورت موضعنك برازينى ستر ايده‌جك شيئه دسترس اولان كيمسه ايچون آنى اخذ واستعمال ايتمك لازمدر (١) . هيچ اولمازايسه عورت غليظه‌سنى ستر ايدر (٢) .
عريان اولان كيمسه نمازى آياقلرينى قبله‌يه اوزاده‌رق اوطورب (٣) ايما ايله قيلمق مندوب اولور . چونكه بوحالده اولدقجه ستر بولنور .
قائماً دخى ايما ايده‌بيلور (٤) .
قائماً ركوع وسجود ايدرك قيلار ايسه اركان صلاتى ايفا ايتديكيچون اوده صحيح اولور (٥) .

---

(١) مؤلف اولا وجوب ايله تعبير ايدوب بعده آنى لزوم ايله تفسير ايلمشدر . ترجمه قوتى جهتيله لزومه قصر ايدلشدر . كما تقدم فى تمام أحكام الوضوء وفى هامش الصفحة ١٤٣ من كتاب الطهارة .

(٢) يالكز اوقدرى ساترايسه آنكله اوكنى وارقه‌سنى اورتر . اكرآنلردن انجق برينى‌سترايده‌بيله‌جك ايسه : حالت ركوع وسجودده افحش اولديغيچون ارقه‌يى اورتر . دينلمش اولديغى كبى : قبله‌يه قارشو بولنديغيچون اوكى اورتر . دخى دينلمشدر اه ص .

(٣) ذخيره‌ده مذكور اولان بودر . منية المصليده : نمازك حال تشهدنده اوطورديغى كبى اوطورر . ديمشدركه بوكاكوره قادينك واركككك حالى مختلف اولمش اولور . خلاف اولويتده‌در اه ط باسقاط بعض .

(٤) صاحب هدايه‌نك ظاهرافاده‌سى بوصورتك منعيدر . كما فى ط .

(٥) دردنجى برصورت قالمشدركه انده صاحب بحر ونهر ملتقى البحاردن نقلا ذكرايلمشلردر : قاعداً ركوع وسجود ايدرك قيلمقدر . ط . زيلعى مرحوم مارينك ركوع وسجود ايله ياخود بونلرى ايما ايدرك نمازى قائماً ويا قاعداً قيلمسى جائز اولديغنى ملتقى البحاردن نقلا ذكرايتمشدركه درت صورته شاملدر .

بو ايكى صورتدن هانكيسنى ديلرسه اكاميل ايدر. اولكيسى افضلدر (١).

ستر عورت ايده‌جك شيئى (وار ايكن) او نودرق نمازى عريان قيلانك صحت صلاتنده اختلاف اولنمشدر.

كرك حرّ اولسون، كرك كنديسنده رقّ ومملوكيت بولنسون اركك قسمنك (٢) عورتى (٣) كوبك ايله ديز قاپاق منتهاسى مابينيدر (بونلره هرطرفدن محاذى اولان محللرعورتدر.) (٤).

---

(١) قدسمعت مافيه. فانه قال فى الذى لايجد ثوبا: فان صلى قائما أجزأه لأن فى القعود ستر العورة الغليظة وفى القيام أداء هذه الاركان فيميل الى أيهما شاء. قال الزيلعى ولوكان الايماء جائزاً حالة القيام لما استقام هذا الكلام اهـ.

(٢) اركك تعبيرنده صبينك بويله اولمديغنه اشارت واردر. سراجده ديمشدركه پك كوچك چوجق ايچون (كه درت ياشنه قدر ديمكدر) عورت يوقدر وا كا نظرومس ايلمسكده دخى بأس يوقدر. ط.

(٣) عورت لغتده عيب ونقص معناسنه اولان عوردن مأخوذ اولەرق ظهورى مستقبح اولان هر شيدر: يكچشملكه عور وكلمهٔ قبيحه‌يه عوراء اطلاق اندندر. قبح ظهورينه وكنديسندن غض بصر اولنديغنه مبنى سوأته: عورت. دينلمشدر انسانك استنكاف ياخود استحيا جهتيلە هرستر ايتديكى شىء دخى عورتدر. نساء دخى عورتدر. نتكيم كتب لغتده مذكوردر. ط فى باب الشروط.

(٤) مبدأ سره‌دن ويا منتهدندر. ط. ظاهر روايت ركبه‌نك تماماً عورت اولديغيدر. شريعتده عورت سترى فرض اولان يردركه شارع عليه السلام آنى «عورة الرجل مابين سرته الى ركبته» و «الركبة من العورة» قول شريفلريله بيان بيورمشدر. ص. عورتك غايظه وخفيفه‌يه تقسيمى محشينك

جاريه‌ده ذكر اولنان محل عورته ظهرايله بطن دخى زياده ايديلور (١) كرك مملوكهٔ محضه اولسون ، كرك امّ ولد ويا مدبره وياخود مكاتبه بولنسون . و (حتى) عند الامام مستسعات (٢) دخى اولسون .

بونلر باشلربنى اورتمه‌رك وحتى كوكسلرى دخى آچيق اوله‌رق نماز قيله‌بيلورلر كما فى رد المحتار .

حره اولان قادينك جميع جسدى عورتدر . يوزى واللرى وآياقلرى مستثنادركه بونلر عورت اولمامغله نمازده يوزى آچيق بولنديغى كبى الى وآياغى دخى عموم ضرورته مبنى آلتى واوستى

آتياً اولان تصريحى وجهله نماز حقنده دكل ، نظر حقنده‌در . بحرده مذكوردركه ركبه حقنده‌كى حكم عورت فخذ حقنده‌كى حكم عورتدن اخفدر . ثمره‌سى ده بودركه مكشوف الركبه كورديكى كيمسه‌يه انسان رفق ايله انكار ايدوب اكر او كيمسه مصر اولورايسه آنكله نزاع ايتمز . مكشوف الفخذ كورديكى كيمسه‌يه عنف ايله انكار ايدر . اصرار ايدرسه آنى ضرب ايلمز . مكشوف السوأه كورديكى كيمسه‌يه سترى امر ، واصرار ايلرسه آنى تأديب ايدر . كوبكندن قاسيغنه قدر آچيق كورديكى كيمسه‌يه رفق ايله انكار اوزره اولور . اصرار ايدرسه نزاع ايلر وآنى تأديب ايتمز . زيرا مجتهد فيهدر قول فضلى‌يه بناءً كه هرنقدر ضعيف ايسه‌ده : « اوراسى عمله‌ده آچيق اولنق اوزره تعامل اولنديغنه مبنى عورت دكلدر . » ديمشدر اهـ من ط . وجه الضعف عدم اعتبار التعامل بخلاف النص .

(١) يانلردن بطنه ياقين يرلر بطنه ، وظهره ياقين يرلر ظهره تابعدر . ط .

(٢) معتقة البعض اولاندركه عند الامام آنده ينه رق موجوددر . عند الامامين او حرهٔ مديونه‌در . مرهونه اولان جاريه‌يى راهن معسر آزاد ايتمش اولورسه او اتفاقا حره اولور . كمافى ط .

مساوى اولمق اوزره آچيق بولنه بيلور . والكن ال بشقه وقول بشقه‌در. حره‌نك قولى ظاهر روايتده عورتدر (١) .

(آياق دخى بشقه وباجاق بشقه‌در . باجاق عورتدركه نمازده بر ربعنك بيله برركن ادا ايدجك مدت منكشف اولمسى مفسد صلاتدر .)

حره‌نك صاچى وقول اصحده (٢) صاچنك صارقفلرى بيله عورتدر . فتوى دخى بوقول اوزرينه‌در (٣) .

---

(١) امام ابوحنيفه حضرتلرندن قولك عورت اولمديغى دخى روايتدر . ص . خدمت ايچون كشف ذراعه حاجت اولديغنه مبنى كتاب الاختيارده بوروايت اختيار اولنمشدر . كمافى البحر . كمال ديمشدركه بعضلر ذراعك صلاتده عورت اولوب خارج صلاتده عورت اولمديغنى تصحيح ايتمشلردر . عورت اولمامقله اكا نظر جائز اولمق بيننده تلازم يوقدر . چونكه نظرك حل وجوازى عورت اولمامقله برابرحس ديكر قورقوسى اولمامغه منوطدر . بونك ايچون وجه امرده نظر دخى خوف مذكور حالنده حرامدر . حالبوكه اوعورت دكلدر . ط .

(٢) مؤلف بويله ديمكله انك عورت اولديغنه دائراولان روايت منتقادن احتراز ايتمشدر . عبد الله البلخى دخى اكا قائلدر . نهرده ديمشدركه الحاصل آنك حقنده ايكى اعتبار واردر برى عورت خصوصنجه آنك بدندن اولمق اعتبارى وديكرى اوريلى اولديغنه كوره غسل حقنده انك بدندن اولمامق اعتباريدر . ط .

(٣) بناءً على هذا حره‌نك صارقان صاچنك برربعى دخى نمازده آچيق بولنمق صحت صلاته مانعدر . ص . قال : ولايحل النظر إليه مقطوعا منها فى الاصح . قال ط : وقيل يحل كما يحل النظر الى ريقها ودمها .

كرك اركك ، كرك قادينك غليظ وخفيف (١) اعضاء عورتندن برعضوك ساترى وار ايكن (٢) ربعى (٣) آچيلمق صحت صلاتى منع ايدر (٤) ربعك مادوننى منع ايتمز .

ركبه مع الفخذ (يعنى اويلق ايله برابر ديز) فى الاصح عضو واحددر (٥) .

---

(١) عورتك غليظه وخفيفه‌يه تقسيمى نظر حقنده‌در . نماز حقنده هپسى بردر . ط .

(٢) چونكه اكر ساترى يوق ايسه نماز چپلاق دخى قيلار . ط .

(٣) ربع قيدى صلاته كوره‌در . حرمت كشف ونظر ربع عضو ايله مقيد دكلدر . آنك قليل وكثيرى مساويدر . ط .

(٤) امام ابويوسفجه بر ركن ادا ايدجك مدت اولور ايسه . وامام محمدجه بالفعل اداء ركن ايدر ايسه اه مختار اولان لاجل الاحتياط قول ابى يوسفدر . منيه‌ده ركنك مع السنه اداسى اعتبار اولنمشدركه اوچ تسبيح مقدارى ديمكدر . ربعك اعتبارى عند الطرفيندر . امام ابويوسف اكثرك انكشافنه اعتبار ايتمشدر . نصفده آندن ايكى روايت واردر . ط . ربعدن زياده‌سى اولويتله ربع حكمنده اولوب زمن قليلده‌كى انكشاف كثير زمن كثيرده‌كى انكشاف قليل (مادون الربع) كبى مانع صحت دكلدر . زمن كثيرده‌كى انكشاف كثير مانع صحتدر .

(٥) حقيقتده ركبه مستقل بر عضو اولميوب اويلق كميكيله باجاق كميكنك التقا كاهيدر . ديرسك دخى بازويه وبيلك قوله تابع اولمق كركدر . ط . قادينك طوپوغى دخى باجاغيله برابر برعضودر . قولاغى باشندن آيرو برعضودر . صارقق اولان ممه‌سى دخى بر عضودر . اكر ممه صارقق دكلده ناهد ايسه صدرينه تابعدر . عضو تناسل خصيتيندن آيرو بر عضودر . كوبكدن قاسيغه قدر جوانب بدن ايله برابر برعضو كاملدر . هرقيناق بشقه بشقه عضودر . مقعد آنلرك اوچنجيليريدركه او دخى مستقل برعضو عورتدر . فى الصحيح . ص .

انكشاف ، متفرق اولوبده مجموعی أعضاء عورتدن الك كوچككنك ربعنه مساوی اولور ومدت انكشاف بر ركنی ادا ایده‌جك مقدار ممتد بولنور ایسه صحت صلاته مانع اولور . والا (١) مانع اولماز (٢) وبونده فقيرايله غنی مساوی بولنور .

خسته‌لكه یاخود بر تخته اوزرنده قالوب غرق وتلف قورقوسنه (ویاخود عند الاستقبال ضرر شدید حصولنه ط) یاخود (فرض نمازلره كرره ط (٣)) حیوان اوزرنده بولنوبده یا اختیارلغندن ویاخود حیوانك سركشلكندن ناشی كندی كندینه اینوب بینمك ممكن اولمامغه (واینمكده یالكز قالمق تهلكه‌سی یاخود بر چامور اولمق محذوری بولنمغه (٤)) یاخود انساندن ویا حیواندن كندی نفسی ویا دابه‌سی یاخود مالی ویا امانتی حقنده خوف عدوه ویاخود قتال ایچون اشتداد خوفه ویا دشمندن راكباً فراره (٥) مبنی استقبال قبله‌دن بنفسه (٦) عاجزاولانك

---

(١) یعنی اصغر اعضاء عورتك ربعنه بالغ اولماز ویاخود اولسه‌ده مدت انكشاف اومقدار اوزاماز ایسه .

(٢) قال : للضرورة .

(٣) چونكه نوافلك، خارج مصرده دابه اوزرنده اداسی عجز ایله مشروط دكلدر ، تنكیم بیانی كلور .

(٤) زدته مما ذكروه فی الصلاة علی الدابة .

(٥) راكباً نیدی ماشیاً فرارده صلات جائز اولمدیغندندر . ط . صلات ماشی یوقدر .

(٦) سیأتی بیان محترزه .

قبله‌سی ضرورته بناءً کندینك قادر اولدیغی وامین بولندیغی جهتدر (١) . نمازی قاعداً قیلمق صورتنده دشمنك آنی کورمسندن قورقارایسه امین‌اولدیغی جهته یان اوستی یاته‌رق ایما ایله قیلار .

غیرك قدرتیله قادر اولان کیمسه عند الامام قادر صاییلماز (٢) . امامین بوکا مخالفدرلرکه آنلرجه اوکیمسه قادر عد اولنور (٣) .

معینی اولمیان عاجزك قادر اولدیغی جهته متوجهاً قیلدیغی نمازك صحتنده اختلاف یوقدر .

جهت قبله کندیسنه مشتبه اولوبده (٤) یاننده (٥) اهل

---

(١) قادر اولورسه حیوان طورر اولدیغی وقادر دکل ایسه حیوان یورر بولندیغی حالده اوزرنده ایما ایدر . وقادرایسه متوجه قبله اولور ، دکل ایسه اولماز . وبونلر فرض نماز حقنده‌در . ط .

(٢) مثلا اعمانك یدنی اولسه دخی جمعه‌یه چیقمق اکا واجب اولماز ، معینك متبرع یاخود اجیر ویامملوك اولمسی بیننده عند الامام فرق دخی یوقدر . بوراسی محشینك افاده‌سنه کوره مسئلهٔ سابقه‌ده استقبال ونزولدن عجزك بنفسه اولمق قیدیله مقید اولمسنك علتی منزله‌سنده‌در .

(٣) بو مسئله‌جه مصحح قول امامین اولدیغنی محشی مرحوم باب الجمعه‌ده ذکر ایتمشدر .

(٤) محشی دیرکه قبله‌نك اشتباهی انطماس أعلامنه مبنی اولور . أما هوا آچیق اولوبده ادله ظاهر ایکن کندیسی آنی بیلمزایسه تحری جائز اولورمی ؟ وجهل ایله معذور طوتیلورمی ؟ بعضلر : نه تحری جائز اولور ، نه‌ده جهل ایله معذور طوتیلور . دیدیلر ظهیر الدین مرغینانی : جائز اولور . دیدی صاحب جوهره : قدورینك ظاهر کلامی بونی کوسترر . دیمشدر اه .

(٥) یاننده اولمق : باغرر ایسه ایشیدر یرده بولنمقدر . عادلك قبله حقنده‌کی

مكاندن ويا علمى اولاندن (١) خبر ويرن اولمديغى وياخود صوربده سويلهمديكى (٢) ومحللك محرابده بولنمديغى صورتده مقصودى سجدۀ تلاوت دخى اولسه (٣) تحرى ايدر يعنى اصابت قبله ايچون بذل مجهود ايدرك رأى غالبيله عمل ايلر (٤) .

(يانده اهل مكاندن وقبلهيى بيلندن صوراجق كيمسه وارايكن اكا صورميوبده تحرى ايتمك استخبار هم مستخبرى وهم ديكرينى ملزم اولوب تحرى ايسه انجق متحرىيى ملزم اولمقدن ناشى تحرينك فوقنده بولنديغى ايچون جائز اولمديغىكبى زيلعى) محرابلرموجود ايكن (دخى) تحرى جائز اولماز . چونكه آنلرك فى الاصل وضعى بحقدر (٥) . اهل مكاندن واهل

قولنى قبول ايدر كرك عبد وكرك جاريه اولسون . فاسقك ومستورالحالك خبرنده تحرى ايدوب رأى غالبيله عمل ايلر . ذكره ط عن حظر الدر المختار .

(١) شروط صلاتك سابعنه باقكز .

(٢) اهل مكاندن وياخود اهل علمدن ايكن ديمكدر . كما فى ط .

(٣) صلات جنازه دخى اويلهدر . ط .

(٤) مخبر عدلك قولى كندى رأى واجتهادينه مخالف دخى اولسه آنى طوتمق واجب اولور . چونكه اخبار تحريدن أعلادر . اخبارده مستخبدر . ط . فيومى ديركه تحرى قصد معناسنهدر وبرايشده تحرى ايتمك ايكي امرك احرى واولاسنى طلب ايلمكدر اه .

(٥) محاريب قديمه جملۀ ادلهدندر خصوصيله مدينۀ منورهنك محرابى . چونكه او ؟ وحى ايله موضوعدر . بوحالده محرابه اتباع واجب اولوب او وار ايكن تحرى جائز اولماز . فتاواى قاضيخانده محاريبك وجوديله برابر تحرينك دخى جوازى مذكوردر . ط .

علمدن اولمیانك قولنـه التفات ایتمز هر نه‌قدر مخبر ایکی دخی اولسه که آنلر دخی کندیسی کبی بی‌وقوف یولجیلردر عن اجتهاد اخبار ایدرلر . دیکرینك اجتهادیچون کندی اجتهادینی ترك ایلمز .

قپولری چالوب قبله‌یی صورمق وهوامّ وحشرات یاخود محرابدن بشقه برطاق بولنمق احتماله مبنی دیوارلری یوقلایه‌رق قبله آراشدرمق لازم دکلدر .

مسئله : اعمی کیمسه قبله‌نك غیری‌یه طوررق بر رکعت قیلدقدن صکره بری کلوب آنی قبله‌یه طوغرلتسـه اکر نمازه طوردیغی وقت قبله‌یی صوراجق کیمسه بولمدی ایسه نمازی صحیح ، واکر صوراجق کیمسه بولوبده صورمیه‌رق طورمش ایسه نمازی غیر صحیح ، در . هرایکی صورتده کندیسنی قبله‌یه طوغرلتمش اولان کیمسه‌نك اکا اقتداسی صحیح اوله ماز (١) .

قبله کندیسنه مشتبه اولان کیمسه بالتحری قیلدیغی نمازی قبله‌یه اصابت ایده‌مدیکی تبین ایتمك تقدیرنده اعاده ایتمز (٢) .

(١) چونکه صورت اولاده دخی امامنك خطاسی اولدیغنی بیلمشدر شودخی بومسئله‌یه نظیردرکه برکیمسه قارانلقده برمسجده کیروب اقشام نمازینی قیلدقدن صکره قندیل کتورلـکله نمازی قبله‌نك غیری‌یه قیلدیغی تبین ایتسه اکر تحری ایله قیلمش ایسـه نمازی جائز اولوب اعاده لازم کلمز . ط .

(٢) صحابه حضراتی برلیل مظـلم سـفرده صـلات تهجدی هربری بالتحری برطرفه متوجهاً قیلمش اولدقلری عند الصباح تبین ایدرك ذات حضرت رسالته عرض اولندقده (فاینما تولوا فثم وجه الله) قول کریمنك نازل اولدیغنی عامر بن عقبة یاخود عامر بن ربیعة رضی الله تعالی عنـه روایت ایلمشدر . کافی‌ در مرط .

قبله تحريسى آبدست آلمق ايچون طاهر صو ونمازده ستر عورت ايچون طاهر ثوب تحريسى كبى دكلدركه صويك ياخود ثوبك عدم طهارتى تبين ايدرسه نماز اعاده اولنور . چونكه صلاتده طهارت ، انتقال وتبدله احتمالى اولميان برشيدر . قبله ايسه اويله دكل ، انتقال وتحولى محتمل ، در . نتكيم بيت مقدسدن (١) كعبهٔ مكرمه‌يه تحول ايلمشدر .

اكر متحرى نماز ايچنده خطاسنى اكلار ويا اجتهادى تبدل ايلر (٢) ايسه استداره وبنا ايدر . يعنى صواب كورديكى جهته دونه‌رك نمازينه دوام ايدر (٣) . اجتهادك تبدلى نسخ كبيدر (كه عمل سابقى ابطال ايتمز . بلكه آنكله آتياً عمل ممتنع اولور ط) اهل قباء (٤) نسخ قبله كنديلرينه بالغ اولدقده نماز

(١) بوراده مقدس ايكى وجهله ملفوظ اولوب آنلردن برى تفعيلدن اسم مفعول صيغه‌سى ، وديكرى مجلس وزنى ، در . اولكنه كوره تركيب وصفى ، وايكنجى‌يه كوره اضافى ، در .

(٢) ولوالى الجهة الأولى على الأوجه . ط .

(٣) استداره‌ده مؤلف : من جهة اليمين لا اليسار . ديمش ايسه‌ده محشى مرحوم : بو على وجه الاستحباب اولمق كركدر وجوبى دكلدر . ديمكله برابر : بونكده محلى صاغدن دونمك عملجه اكثر اولمامق صورتنده‌در . والامستحب اولان قليل العمل بولنان جهتدن توجهدر . ديمشدر اه مؤلفك بوراده برمسئله‌سى‌دها واركه : بعد الاستداره سجدهٔ صلبيه ترك ايتديكنى خاطرلار ايسه عازى باطل اولور . ديور آنكده وجهى بوركعت ايچون ايكى قبله اولمامسيدر . كما فى ط .

(٤) قباء قافك ضمى والفك قصير ومدى ايله مدينهٔ منوره قربنده وجهت جنوبنده‌در . منصرف وغير منصرف اولور . كمافى المصباح .

ايچنده كعبه جهتنه دونديلر . نبی عليه الصلاة والسلام دخی آنلرك بوفعللرينی حسن كورديلر .

قبله كنديسنه مشتبه اولان كيمسه بلاتحری نمازه شروع ايدر ايسه آنك فعلی موقوف اولور . شويله كه قبله‌ده اصابت ايتمش اولديغنی اكر نمازدن فراغندن صكره اكلار ايسه او نماز صحيح اولور زيرا استصحاب حال ايله اولان حكم (١) صوابك نبيننيله باطل ، ونمازك اولندن برو جوازی ثابت . اولمش اولور . واكر اصابتنی نمازك ايچنده اكلار ايسه ولوكه ظن غالب ايله اولسون او نماز فاسد اولور زيرا آنك حالی او علم ايله قوت بولمش اولمغله قوی‌ی ضعيفه بنا ايلمش اولور (٢) .

تشكيم اصابتی هيچ بيله‌مامك صورتنده دخی نمازفاسددر زيرا فساد استصحاب حال ايله ثابتدر (كه اوده عند الاشتباه ترك تحری‌یه مبنی اولان فساددر ط) (٣) .

تحريسی برجهته واقع اولوبده كنديسی‌ديكرجهته طوررق قيلسه اصابت دخی ايتسه كافی اولماز (٤) زيرا حقنده حكماً

---

(١) حالدن قبله كنديسنه مشتبه اولانك حالی مقصوددركه آنك عدم تحری عندنده حالی‌فاسددر . چونكه عند الاشتباه تحريسز طوريلان نماز فاسددر . أفاده ط .

(٢) خلافاً لابی يوسف . ص .

(٣) و (صورت سابقه‌ده اولديغی كبی) برداليل ايله مرتفع‌ده اولمامشدر بناءً عليه فساد متقرردر زيرا مشروط اولان‌شی نه حقيقةً ونه حكماً حاصل اولمامشدر . ص . حقيقةً حصول: يقيناً استقبال ايله اولور . حكماً حصول : تحری ايله اولور . كما فی ط .

(٤) وعن ابی حنيفة : يخشی عليه الكفر ولايكفر . ط .

كعبه اولان جهتی كه تحریسنك واقع اولدیغی جهتـــدر ترك ایلمشدر (١).

نشكیم نجس اعتقاد ایتدیكی ثوبك ایچنده اولدیغی یاخـــود كندینی آبدستسز بیلدیكی ویاخود وقتك عـــدم دخولنی معتقد بولندیغی حالده نماز قیلوبده خلاف اعتقادی ظهور ایتمك صورتلرنده قیلدیغی نماز هرنقدر موجود الشرط ایسه‌ده كافی اولمـــاز زیرا شرط آخر موجود اولامشدركه اوده كندینك ابتداءً اولان فعلنك فسادینه حكم ایتماش اولمسیدر (٢).

برجماعتك قارانلقده هربری برجهته بالتحری طوروب امامك‌لرینك حالنی (جهت قبله‌سنی) بیلەمیەرك (٣) قیلدقلری نماز كندیلرینه كافیدر (٤). یالكز ایچلرنده امامه تقدم ایتمش وار ایسه آنك نمازی جوف كعبه‌ده اولدیغی كبی (٥) غیر صحیحدر.

وكم من مصلٍ ماله من صلاته سوی رؤیة المحراب والكدّ والعنا
وآخر يحظى بالمناجاة دائماً وان كان قد صلى الفريضة وادّنا

---

(١) خلافا لابی یوسف فی ظهور اصابته . هو یجعله كالتحری فی الاوانی اذا عدل عن تحریه وظهر طهارة ما توضأبه صحت صلاته . ص .

(٢) لانه حینئذ لاتكون نیته صحیحة لعدم الجزم . ص‌مط .

(٣) اكر امامنك حالنه آكاه ایدیسه آنك نمازی غیر صحیحدر چونكه آنك اعتقادنده امامی خطا اوزره‌در . جوف كعبه‌ده‌كی صلانده بوشرط دكلدر زیرا هرطرف قبله‌در . ط .

(٤) لما قدمناه . ص . من حدیث عامر . ط .

(٥) فان التقدم فیه مضر . ط . كما یأتی بیانه .

﴿ فصل ﴾

واجبات صلات

واجب لغتده لازم وساقط ومضطرب (يعنی متردد) معنالرینه‌در . اصطلاح شرعده کندیسنده شبهه اولان دلیل ایله بزه لازم اولان شیئك اسمیدر (١) . یاعلماً بزدن ساقط اولدیغی یعنی اعتقاد وجوبی بزه لازم اولمدیغی ایچون یاخود بزه ساقط یعنی عملاً لازم اولدیغی ایچون ویاخود فرض ایله سنت ارەسنده ویاعملاً لزوم ایله علماً عدم لزوم بیننده متردد بولندیغی ایچون واجب تسمیه اولنمشدر .

واجبات اکمال فرائض ایچون (٢) وسنن اکمال واجبات ایچون (٣) وآداب اکمال سنن ایچون (٤) مشروع اولمشدر

---

(١) کتاب الطهارەنك بشنجی صفحەسنه باقکز . ابن عابدین دیرکه واجب ایکی قسمدر بری فرض عملی تسمیه اولنان قسم أعلا درکه کندینك فواتیله جواز فوت اولاندر : صلات وتر کبی . دیکری آنك فواتیله جواز فائت اولمیاندر : بوراده مقصود اولان بودر اه .

(٢) چونکه قراءت فرضدر . آنك فاتحه ومثلا بر سوره ایله اولمسی اوفرضی متممدر . مصلی آنی ترك ایدرسه تحریماً مکروه اولور . طمأنینت رکوع وسجودی متممدر . وکذا قعدۀ اخیرەده تشهد قعدەیی متممدر . سجدەده ضم انف وضمجبهەیی متممدر . واجباتك بویله متمم رکن اولمیانیده واردر : قعدۀ اولی وآندەکی تشهد وسلام کبی . فلیتأمل . ط .

(٣) اوچ کره تسبیح ایتمك طمأنینتی متممدر . صلاة علی النبی تشهدی متممدر . تعوذ وتسمیه قراءت فاتحەیی متممدر . بوتتمیم جمیع سننده ظاهر اولەماز . ط .

(٤) یعنی سنت ادب ایله کامل اولور : راکعك ظهر قدمینه وساجدك

تا كه بو لرك هر بري اكمالي ايچون مشروع اولديغي شي حقنده بر حصن (سور) اولسون (١) .

واجبك حكمى : عمداً تاركى مستحقّ عقاب اولمق (٢) ومنكرى اكفار اولنمامق وفاعلى مثاب اولمق (٣) و سهواً تركنده نمازك نقصانانه مبنى سجود سهو لازم كلمك و عمداً تركنده اعادهٔ صلات لازم اولمق (٤) وسهواً ترك صورتنده

ارنبهٔ انفنه نظرى تسبيحاتى متممدر . چونكه بوحالده مصلى اطلاق نظر ايله مشغول القلب اولديغيچون تسبيحات مستحضر اولمش اولور . قاعدك كندى قوجاغنه نظرى دخى هيئت قعودى متممدر . بونتيم دخى جميع آداب صلاتده ظاهر دكلدر . ط .

(١) واجبات ، فرائضك وسنن ، واجباتك وآداب ، سننك سورى كبيدر . سور احيرى محافظه ايدن أسوار داخله‌يى دها زياده حفظ ايديجيدر . آنى ضائع ايدن أسوار سائره‌يى دخى تضييعه وآنلرى تهاونه منجر الحال اولور . ط .

(٢) بوعقاب ترك فرض عقابنك مادونى بر عقابدر . ط .

(٣) بوحكم اخرويدر . حكم دنيوى : سقوط مطالبه‌در . ط .

(٤) وقت باقى اولدقجه ديمكدر . سهو صورتنده دخى سجده ايتمامش ايسه بويله‌دركه وقت باقى اولدقجه اعادهٔ صلات ايدر . اعاده ايتميه‌رك وقت چيقارايسه صلات مع النقصان وتحريماً كراهت ايله ذمتدن ساقط اولور وكنديسى فاسق آثم بولنور . كراهت تحريميه ايله ادا اولنان هر نمازده حكم بودر (واو مدافعهٔ اخبثين حالنده‌كى نماز كبى سجود سهوى موجب اولمسون . رد) ترك واجبه مبنى اعاده اولنان نماز : نقل جابر اولمق مختاردر . فرض ايلك نماز ايله ساقط اولمشدر . چونكه فرض تكرر ايتمز . نمازك ترك سننه مبنى اعاده‌سى مندوبدر اه ط بزيادة من رد المحتار . ترك واجب مفسد صلات دكلدر . در مختار . ابن عابدين ديركه وجوب اعاده‌يى ، تركك برعذره مبنى

سجده وعمداً ترك تقديرنده اعاده (١) اولنماز ايسه فرض ناقص اولەرق ذمتدن ساقط اولمش بولنمقدر .

نمازك واجبلرى اون سكزدر (٢) :

(١) سورهٔ فاتحه‌يى اوقومقدر (٣) « لا صلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب » حديث شريفنه بناءً كه حديث مذكور نفى كماله محمولدر . « فاتحهٔ كتابى اوقوميانك كمال صلاتى يوق » ديمكدر . بونك ايسه غايت مفادى وجوبدر ، فرضيت دكلدر (٤) .

اولمامسى » قيديله تقييد لازمدر : امى ياخود آخر وقتده مسلم اولوب فاتحه تعلمندن اول نماز قيلمش اولمق كبى . برده تحريماً مكروه اولان شى صغائر ـ دندر . صغيره ايله اسقاط عدالت ايسه انكا اصرار ايله مشروطدر اهـ .

(١) ابن عابدينك افاده‌سنه كوره بونلر بالذات واجبات صلات احكاميدر . وجوبنه قائل اولانلرجه جماعت كبى ماهيت صلاتدن خارج اولوبده بنفسه مستقل بولنان ويا ترتيب سور كبى واجبات قراءتدن اولان شيلرك احكامى دكلدركه منفرداً قيلانه اعاده وسهواً قراءت منكوسه‌ده بولنانه سجود سهو لازم اولماز .

(٢) بوراده مذكور اولان اوقدردر . يوقسه واجبات صلات زياده‌در . تتبع دخى حصرى سلب ايدر . ط . زيادات دخى ذكر اولنور .

(٣) ديديلركه سورهٔ فاتحه‌نك اكثرينى ترك ايله سهو ايچون سجود ايدر . اقلنى ترك ايدرسه دكل . نصفنى ترك ايدرسه انك حكمنى بن كورمدم . نهر . لكن مجتباده : آندن برآيتى ترك ايله سجود سهو ايدر . ديمشدركه اولى اولان بودر . در مختارده بوكا كوره آنك هرآيتى واجبدر ديدى . فاتحه‌يى دعا قصدى اوزره دخى اوقوسه قراءت واجبه يرينه قائم اولور . كما فى الفتاوى الصغرى خلافاً لما فى المحيط اهـ من ط .

(٤) قراءت فاتحه أئمهٔ ثلاثه‌جه فرض وبزجه واجبدر . فرض اولان قرآندن مطلق برشى اوقومقدر . آيت كريمه‌ده [فاقرأوا ماتيسرمن القرآن] بيورلمش اولديغى كبى صحيحينده مذكور حديث شريفده‌دخى «اذا قمت إلى الصلاة

(٢) ایكی ركعتلی فرضك (١) هرایكی ركعتنده وركعتی ایكیدن فضله اولان فرض نمازلرك لاعلی التعیین یالكز ایكی ركعتنده (٢) وصلات وترك وصلات نفلك جمیع ركعاتنده سورهٔ فاتحه‌یه بركوچك سوره یاخود الك كوچك سوره‌یه معادل اوچ قیصه آیت (٣) ویاخود اوچ قیصه آیته معادل براوزون آیت (٤) ضم ایلمكدر .

فاسبغ الوضوء ثم استقبل القبلة ثم اقرأ ماتیسر معك من القرآن » بیورلمشدر . جناب حق ورسولی نمازده علی الاطلاق قراءت قرآنی امر ایتمش ونص كتاب قطعی‌یه نص سنت موافق كلمشدر . آیت كریمهٔ مذكوره حكمنجه جواز صلات فاتحه اوقومغه توقف ایتمامكله نمازده فاتحه قراءتی فرض اوله‌ماز . ذكر اولنان « لاصلاة لمن لم یقرأ بفاتحة الكتاب » حدیثی خبر واحد اولوب قطعی الثبوت اولمدیغندن آیت كریمه‌نك اطلاقنی تقیید ایده‌مزكه مطلقی تقیید نسخدر اوده خبر واحد ایله اولماز . خبر مذكور مشهور وقطعی الثبوت اولسه بیله ظنی الدلاله‌در . چونكه اوكبی سلبلر نفی جواز ایچون اولدیغی كبی نفی فضیلت ایچون دخی اولمغله قطعی دكل ، احتماللی دیمكدر . « لاصلاة بحضرة طعام » و « لاصلاة لجار المسجد الا فی المسجد » حدیثلری ایله وجوبه بیله استدلال اولنمامشدر . « من صلی صلاة لم یقرأ فیها بام القرآن فهی خداج » حدیث شریفنده دخی فاتحه‌سز نمازك عدم جوازینه دلالت اولیوب بلكه دلالت آنك ناقصلغنه دركه بزده آكا قائل اولمنده ووجوب فاتحه‌یی اثبات ایله هم آیت وهم حدیث ایله عامل بولنمقده‌یز .

(١) ایكی ركعتلی فرض : صباح وجمعه نمازلریدر . واجب اولان بیرام نمازلری دخی بحر رائقده بومیانده مذكوردر .

(٢) دیكر ایكی ركعتده دخی ضم مكروه اولورمی ؟ مختار اولان اولمامقدر . ط .

(٣) الك كوچك سوره سورهٔ كوثردر . الك قیصه آیت سورهٔ مدثرده‌كی [ثم نظر] در . طقسان بشنجی صفحه‌یه باقیكز .

(٤) آیت كرسی وآیت مداینه كبی اوزون برآیتك برپارچه‌سنی

چونكه حديث شريفده « لاصلاة لمن لم يقرأ بالحمدلله وسورة فى فريضة أو غيرها » بيورلمشدر(١) .

(٣) قراءت واجبه‌ى (٢) كه فاتحه‌نك و آكا ضم اولنه‌جق شيئك قراءتيدر ركعتى ايكيدن فضله اولان فرض نمازلرك على التعيين ايكى اولكى ركعتلرنده ايفا ايلمكدر (٣) مواظبت سنيه

بر ركعتده و بر پارچه‌سنى ديكر ركعتده اوقوسه هر نقدر هر بر ركعتده بر آيت تامه اوقومامش اولديسه‌ده بوآيتلرك بر پارچه‌سى اوچ قيصه آيتدن زياده ياخود اكا معادل اولمغله قراءتى اوچ آيتدن اقل دوشميه‌رك جائز اولمش اولور . كمافى رد المحتار .

(١) دليل مدعادن اخصدر . آيانك سوره‌يه الحاقى دلالت نص ايله‌در دينه‌بيلور . ط . حديث شريف مذكور فاتحه‌نك فرضيتنه قائل اولانلرى رد ايدر زيرا ضم سوره‌نك‌ده فرضيتنه قائل اولمق لازم كلور . حالبوكه ضم مذكور آنارجه واجب بيله دكل ، سنتدر . محشينك افاده‌سنه كوره كرك فاتحه‌نك ، كرك اكا ضم ايديله‌جك سوره ويا آيتك نمازده وجوب قراءتى سعه‌ٔ وقت ايله مقيد اولوب اكر مصلى قراءت، فاتحه وسوره ياخود قراءت فاتحه ويا برآيتدن زياده قراءت تقديرنده فوات وقتدن خوف ايدرايسه كافهٔ صلات حقنده هر ركعتده برآيت ايله اكتفا ايلر اه فاتحه‌نك وجوبى سوره‌نك وجوبندن آكددر چونكه فاتحه‌نك ركنيتنده اختلاف اولنمشدر . لكن آكديت انجق اثمده ظاهر اولور وجوب اعاده‌ده دكل . چونكه وجوب اعاده واجب مؤكدك دكل ، مطلق واجبى تركك حكميدر . بوكا مخالف اوله‌رق بعض كتبده مذكور اولان سوز بحر رائقده رد اولنمشدر . كمافى رد المحتار .

(٢) وجوب مذكوردن بعض تراويح قيلديرانلر غافلدر . محشى ديركه قراءنك فرضه وواجبه وسنته تقسيمى ايقاعدن اوله نسبتله‌در . ايقاع قراءتدن صكره مصلى ركعت واحده‌ده قرآنك كافه‌سنى دخى اوقوسه قراءت فرضدن بشقه برشى اولماز اه

(٣) محشى بوراده : « تعيين مذكور فرضدر ايلك ركعتلرك غيريده

بويله واقع اولمشدركه عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى قراءتى دائماً او ركعتلرده ايتمشلردر (١) .

قراءت واجبه‌نك محلى شفع اول (٢) اولمغله آنده فاتحه‌يى وضمى اوقوميان مصلى شفع ثانيده آنلرى على الترتيب اوقور وجهر واجب ايسه (٣) جهر دخى ايدر و سهو ايچون سجود ايلر (٤) قراءت واجبه‌يى محلنده قسما ترك ايتمش ايسه متروك اولان يالكز سوره اولديغنه كوره آنى شفع ثانيده‌كى فاتحه‌دن صكره اوقور (٥) متروك اولان يالكز فاتحه اولديغنه كوره شفع ثانيده آنى تكرار ايتميوب آنده‌كى فاتحه ايله اكتفا ايلر . نماز صلات مغرب اولديغنه كوره شفع اولدن يالكز بر ركعتنك سوره‌سنى قضا

واقع اولان قراءت قضا اولور . » دخى دينلدى وتصحيح اولنمدى ديمشدر اه انظر الى الشرط الثالث عشر .

(١) نفلده اولديغى كبى فرضك جميع ركعاتنده قراءت لازم اولماماق حضرت عليك رضى الله تعالى عنه « القراءة فى الاولين قراءة فى الاخرين » قول شريفلرينه مبنى اولوب ابن مسعود وعائشه رضى الله تعالى عنهما حضرتلرندن دخى فرضك ديكر ركعتلرنده تخيير روايت اولنمشدركه مصلى ديلرسه آنلرده قراءت وديلرسه تسبيح ايدر . ط .

(٢) فتح شين ايله شفع : جفت ديمكدر . بشفع اول ايكى اولكى ركعتلردر .

(٣) جهرك وجوبى صلوات جهريه‌ده امام اولانه كوره‌در .

(٤) سجود سهو معلوم اولديغى اوزره سهوه مترتبدر . عمده‌ده كراهت تحريميه واردر .

(٥) جهر واجب ايسه هم آنى وهم فاتحه‌يى جهر ايدر زيرا ركعت واحده‌ده جهر ايله اخفانك جمعى شنيع عد اولنمشدر . كما فى الدر المختار .

ایده‌بیلور چونکه ایکنجی‌یی قضایه محل یوقدر . کمافی‌ط فی آخر الفصل .

(٤) فاتحه‌یی سوره قراءتنه تقدیم ایلمکدر . مواظبت سنیه‌یه مبنی که حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم دائما سورهٔ فاتحه‌یی اوّل اوقومشلردر . حتی سوره‌دن (١) ابتدا ایدوبده بعده خاطرلاسه فاتحه‌یی اوقور وصکره ضم‌سوره ایدر وسهو ایچون‌سجود ایلر . فاتحه‌یی تکرار ایدوبده صکره‌سوره‌یی اوقومق دخی بویله‌در . فاتحه‌یی ترك ایتمش اولدیغنی سوره‌یی اوقودقدن صکره ورکوعه وارمازدن اول خاطرلار ایسه آنی اوقور وسوره‌یی اعاده ایدر (٢) . رکوعه واردقدن صکره فاتحه‌یی یاخود سوره‌یی ترك ایتمش اولدیغنی خاطر لامق‌صورتنده دخی قیامه عودت وقراءت ایدوب رکوعی اعاده ایلر .

(٥) سجودده انفی جبهه‌یه ضم ایلمك یعنی آلن ایله برابر بورنی دخی یره کتورمکدر (٣) .

(٦) ایکی‌سجده ارەسنده‌کی ترتیبه مراعات ایتمك یعنی فرض وسائر نمازلرده هر رکعتك ایکنجی سجده‌سنی صلاتك سائر افعالنه انتقالدن اوّل یاپمقدر . مواظبت سنیه بو وجهله‌در .

---

(١) یعنی انك بر مقدارینی وحتی بر حرفنی اوقودقدن صکره دیمکدر . سوره‌یی تماميله اوقومق دخی بعضی اوقومق کبیدر . سوره‌دن آیاته دخی شامل اولان معنی مقصوددر . ط .

(٢) بینلرنده ترتیب واجب اولمغله اعادهٔ سوره وجوبیدر . کما فی ط علی الدر . بو مسائلی مؤلف نابمحل اوله‌رق آخر واجباتده ذکر ایتمشدر .

(٣) مواظبت سنیه بووجهله‌در . شروط صلاتك اون یدنجیسنه واون سکزنجیسنه باقکز .

بو ترتيب كنديسنى فوت ايله سجدهٔ ثانيه‌يى كچه‌رك بشقه برفعل صلاته انتقال ايدن كيمسه آنى قعود اخيردن و حتى بلا كلام سلامدن صكره دخى خاطرلاسه ايفا ايدر وقعدهٔ اخيره‌يى اعاده ايلر (١) .

(٧) اركانده اطمئنان اوزره اولمقدركه ركوعده وسجودده مفصللر مطمئن يعنى سبحان الله ديمك مقدارى هرعضوكندى محلنده مستقر اولنجه قدرسكون وآرام اوزره بولنمقدر (٢) . مقتضاى دليلكه اداء صلاتنده اساءت ايدن كيمسه‌يه خطاباً صادر اولان : « صل فانك لم تصل . » حديثيدر (٣) ومقتضاى مواظبت ركوعدن صكره‌كى قومه‌ده وايكى سجدة آره‌سنده‌كى

---

(١) تشكيم شروط صلاتك يكرمى اوچ ويكرمى بشنجيسنده ذكر اولندى. محشى ديركه سجدهٔ ثانيه نك طريق اتيانى بودركه آنى بعدالسلام ياخود بعد القعود وقبل السلام تذكر ايتدكده اوسجدهٔ متروكه‌يى ايتمك وبعده قعود وتشهدى اعاده ايليوب سلام ويرمك وسجود سهوه واروب قعود وتشهد ايلمكدر . چونكه سجدهٔ صلبيه‌يه عودت ايتمك قعود وتشهدى رفع وابطال ايدر . سجدهٔ تلاويه دخى بويله‌در . قعودى اعاده ايتميه‌رك سجده‌دن قالقار قالقماز سلام ويرر ايسه نمازى باطل اولور . زيرا فرض اولان قعود اخيرى ترك ايلمشدر اه ابن عابدينك افاده‌سنه كوره قعدهٔ اخيره‌يى اعاده سنده يالكز تحياتى آخرينه قدر اوقيوب صلوات ودعواتى سجود سهوك تشهدنده اوقور .

(٢) بوكا تعديل اركان تعبير اولنوركه اركانك تتميم وتكميلى ديمكدر تكميل ركن اولديغيچون واجبدر . نه جرجانينك تخريجى وجهله سنتدر ، نه‌ده رأى أبى يوسف وجهله فرضدر . ص .

(٣) هذا ماهو الظاهر من سياق كلام المؤلف. وقال المحشى الدليل هوالحديث السابق اه ولم يسبق حديث يدل على وجوب الاطمئنان .

جلسه‌ده دخی اطمئنانك وركوعدن رفعك وجوبيدر (١) چونكه بونلر هپ مأمور به ديمكدر (٢) .

(٨) قعود اوّلدر . (يعنى الكسر عتله تحيات اوقويه‌جق مقدار قعده اولاده بولنمقدر . ط .)

مقصود : صوك اولميان قعوددر . مسبوقك صكره‌دن ايتديكى قعود دخی حكماً قعود اوّلدر (٣) . مواظبت سنيه‌يه و اونودب

---

(١) ركوع وسجودك تخصيص بالذكر اولنمسی آنلرمظنه تخفيف اولديغندندر . قيام طول قراءت ايله امتداد ايدر اولمغله آنی ذكره حاجت يوقدر . محشينك نقلنه كوره ركوعده وسجودده وقومه‌ده وجلسه‌ده طمأنينت واجب اولديغی كبی ركوعدن نفس رفع وايكی سجده آره‌سنده‌كی قعود دخی واجبدر . ركوعدن اولان رفع رأس ايله سجوددن اولان رفع رأس آره‌سنده شو فرق واردركه ركوعدن اولان رفع رأس واجب وايكی سجده آره‌سنده قرب قعوده دكين رفع رأس ايتمك فرضدر . چونكه بر سجده‌دن بر سجده‌يه انتقال وتعبير ديكر ايله ايكی سجده‌نك يكديكرندن تمايزی سجده اولادن رفع رأس ايتمكله اوله‌جغندن سجوددن قرب قعوده قدر قالقمق نمازك فروضندن اولوب ركوعدن سجوده انتقال ايسه بدون الرفع متحقق اولمغله ركوعدن رفع رأس ايتمك فرض دكل ، تعديل اركانك دليل وجوبی اولان حديث مذكورك ومواظبت سنيه‌نك مقتضاسی اوله‌رق نمازك واجباتندن معدوددر اه مؤلف بوراده بويله ديمش اولديغی حالده سنن صلاتده : ركوعدن رفع على الصحيح سنتدر امام ابو حنيفه‌دن آنك فرض اولديغی دخی روايت اولندی . ديمشدر اه .

(٢) امر ضمنيدركه اساءت صلات ايدنه اعاده‌يی امر آنك ترك طمأنينت ايتمسنه مبنيدر . بوده اطمئنان ايله امری مقتضيدر . امر ايسه وجوب ايچوندر اه ط . وأما قولهم ان مكمل الفرض واجب ومكمل الواجب سنة فمعترض عليه فى العزمية . انظر الى رد المحتار .

(٣) درت ركعتلی فرضك اوچيله مسبوق بولنان يعنى اوچنه يتشه‌ميان مقتدى

قالقدقلرنده سهو ايچون سجود ايلدكلرينه مبنى قعود اول قول صحيحده واجبدر (١) . وبو بابده فرائض وواجبات ونوافلجه فرق يوقدر . ط (٢) .

(٩) قعود اوّلده تشهد (تحيات) اوقومقدر (٣) . بودخى مواظبت سنيه‌يه مبنى قول صحيحده (٤) واجبدر .

(برمقدارينك سهواً تركنده دخى هپسنى تركده اولديغى كبى سجود سهو لازم كلور . ط .)

(١٠) قعود اخيرده تشهد اوقومقدر . بودخى مواظبت سنيه‌يه مبنى واجبدر .

(١١) قعود اوّلده قراءت تشهددن صكره بلاتأخير ركعت

امامه متابعةً اوطورديغيله برابر اوچ قعده ياپمش اولوركه آنلردن الك صكره كيندن ماعداسى واجبدر . سيد ابو السعود بويله ديور ايسه‌ده آنك ايلك قعودى مقتضاى متابعتجه فرضدر اه ط .

(١) امام كرخى وطحاوى آنك سنت اولديغنى اختيار ايتديلر • اكثرمشايخ دخى يا ثبوت وجوبى سنت ايله اولديغنه وياخود سنت مؤكده واجب قوه سنده بولنديغنه مبنى آكا سنت نامنى ويرديلر . ط •

(٢) استحساناً عندهما • وهو ظاهر الرواية والاصح • وقال محمد وزفر والشافعى هو فرض فى النوافل • وهو القياس .. كما فى القهستانى وسكب الانهر • الى هنا كلام الطحطاوى •

(٣) اوقومقده اولديغمز تحيات : تشهد ابن مسعوددر • نتكيم تركيب افعال صلات فصلنك صوكنده ذكر اولنور •

(٤) صحيح قيدى قعودى ايله تشهددن هربرينه متعلقدر • واو آنلرك هرايكيسنك ياخود يالكز تشهدك سنت اولمسى حقنده‌كى قولدن احترازدر • ص •

ثالثه يه قيام ايتمكدر . حتى تشهد اوزرينه سهواً (١) بر ركن ادا ايدجك قدر برشى زياده ايتسه قيام واجبى تأخير ايتمش اولديغندن سهو ايچون سجود ايلر (٢) .

(بو فرائض وبرده وتر حقنده‌در . درت ركعتلى سنت مؤكده‌لرك قعده‌ٔ اولاسنك تشهدينه سهواً اومقدارك زياده‌سنه سجود سهوك لزومى مختلف فيهدر (٣) .)

(١٢) ختام صلاتده (٤) ايكى كره يعنى صاغه وصوله (٥)

---

(١) بوقيد عمددن احتراز ايچوندركه اوحالده نماز كراهت تحريميه ايله مكروه اولور . ط .

(٢) محشى ديركه لزوم سجود سهوده برركن ادا ايدجك قدر شى زياده ايدلك صحيحدر (*) آنى‌ده « اللهم صل على محمـــد » دينلمك مقداريله بيان ايتمشلردر . مؤلف بونى عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه صلوات اوقومقدن منعى ايهام ايدر شيدن تباعداً ذكر ايتمامشدر اه .

(٣) بونى محشى مرحوم باب نوافلده ذكر ايتمشدر . آنك كلامنده وترمذكور دكل ايسه‌ده مؤلفك باب الوترده‌كى كلامنك ظاهرى بودر .

(٤) حتى جنازه نمازنده وسجود سهوده . نتكيم بابلرنده مصرحدر . محشينك : «سلام ركوعلى سجودلى نماز ايچون واجبدر» ديمسى سهوه مبنيدر .

(٥) بو سوزايكى طرفه دونمه‌نك دخى مواظبته مبنى وجوبنى اشعارايدر حالوكه نص بونك خلافنه‌در . ط . أراد بالنص تصريح الفقهاء فان التحويل يميناً وشمالاً مثل عليكم فى عدم الوجوب . كما فى ط على الدر وفى ادعاء الاشعار نظر .

(*) وقيل يسجد بزيادة حرف .

« السلام » ديمكدر (١) لفظ سلام مواظبته مبنى واجب اولوب (٢) آنكله مقصود حاصل اولمغله « عليكم » لفظى واجب دكلدر (٣)

(مصلى سلامه بدل اومعناده بشقه بر لفظ ايراد ايتسه سلام مقامنه قائم اولماز ط .)

(١٣) صلات وترده قنوت اوقومقدر (٤) .

(قنوت مطلق دعادر . وترده واجب اولان دخى مطلق دعادر . بالخاصه « اللهم انا نستعينك الخ » دعاسى سنتدر . بشقه بر دعا اوقوسه‌ده اولور . ط .)

(١٤) بيرام نمازلرينه مخصوص اولان تكبيراندركه آنلرك هر برى واجبدر سهواً تركنده سجود سهو مترتبدر .

(هر ركعتده اوچر تكبيردر . ط .)

---

(١) سلامك ايكيسى دخى واجب اولمق اصحدر . على قولٍ ايكنجيسى سنتدر ، كما فى الفتح . نمازدن خروج عند العامه سلام واحد ايله‌در . على قولٍ ايكى سلام ايله در ، كما فى مجمع الانهر . بناءً على هذا سلام اولى تلفظدن صكره و « عليكم » دن اول بركيمسه آكا اقتدا ايلسه عند العامه (يعنى قول مشهورده كما فى الدر) صحيح اولماز . على قول برنجى سلامدن صكره وايكنجى سلامدن اول آكا يتشان كيمسه آنكله برابر نمازه يتشمش اولور . كما فى السراج اهـ ط . سلامك حكم وجوبيچون آتيده استخلاف . سائلك ذيلنده اثنا عشريه مسائلنك مقدمه سنه مراجعت اولنه .

(٢) حديث ابن مسعوده مبنى فرض اولمامشدر . ص . حديث ابن مسعود « اذا قلت هذا الخ » دركه آنده سلام ذكر اولنمامشدر . اعرابى‌يه اولان تعليم صلاتده دخى سلام تعليم بيورلمامشدر . فرض اولايدى آنى‌ده تعليم بيوررلر ايدى . ط .

(٣) مواظبته مبنى اكاده واجب ديمكه وجه اوله‌بيلور ايسه‌ده خلاف منصوصدر . ص مع ط .

(٤) قنوت وقنوتك تكبيرى عند الامام واجبدر . امامين عندنده آنلر وتر كبى سنتدر . ص .

(١٥) هر نمازك افتتاحی ایچون لفظ تكبیری تعیین ایتمكدر (كه بالخاصة الله اكبر دیمكدر . شروط صلاتك اون برنجیسنه باقكز) (١) .

(١٦) بیرام نمازلرینك ایكنجی ركعتنك ركوع تكبیریدر . تكبیر مذكور تكبیرات زائدهٔ واجبه یه اتصالندن طولایی آنلره تبعاً واجبدر (٢) . ركعت اولالك ركوع تكبیری سنتدر .

(١٧) صباح نمازینك هرایكی ركعتنده وآقشام ویاتسو نمازلرینك ایلك ایكی ركعتلرنده قضا دخی اولسه امام قراءتی جهر ایتمكدر . زیرا صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بونلرك قضاسنده دخی جهر قراءت ایتمشلردر .

جمعه و بیرام نمازلرنده (٣) وتراویحده ورمضانه مخصوص اولەرق جماعت ایله قیلنمقده اولان وتر نمازنده (٤) دخی امام

---

(١) مواظبت سنیه بویله‌در . ذخیره‌ده آنك غیریسیله شروع فی الاصح مكروه اولور دیمشدر . ص . وترك واجبه مبنی كراهت تحریمیه‌در . مكركه الثغ اولوب رایی لامه یاخود غینه قلب ایدر اولمق كبی تكبیری كوزلجه تلفظ ایده‌مز اوله . وجوب مذكورك بیرام نمازلرینه اختصاصی اولمیوب بتون نمازلره شمولی واردر . وجه عموم دخی هرنمازك افتتاحنده تكبیر اوزرینه اولان مواظبت سنیه‌در . ط .

(٢) بو انجق ایكنجی ركعت تكبیراتنی عملاً بالمندوب تأخیر ایتمك صورتنده ظاهردر . ط .

(٣) لكن سهواً ترك جهر ایدیلور ایسه دفعاً للافتتان بونلرده سجود سهو ساقطدر . ط .

(٤) كرك تراویحدن مقدم ، كرك مؤخر قیلنسون كركسه تراویح

قراءتی جهر ایتمك مواظبته مبنی واجبدر .

(١٨) اوكله وایكندی نمازلرینك جمیع ركعاتنده ولو عرفاتده بونلر جمعاً قیلنمش اولسون (١) وآقشام ویاتسو نمازلرینك ایكی اولكی ركعتلرندن صكره‌كی ركعتلرنده‌كه اقشام نمازینك اوچنجی ویاتسو نمازینك هم اوچنجی وهم دردنجی ركعتلریدر قراءتی اسرار ایتمكدر . كوندز نوافلنده دخی اسرار واجبدر .

جهر : بشقه‌سنه ایشتدرمكدر (٢) ، اسرار : كندیسنه ایشتدرمكدر (٣) .

ترك ایدلمش اولسون . كما فی الدر . وترك رمضانده اولمسی قیدی رمضانك غیریده آنك جماعت ایله قیلنمسی بدعت مكروهه اولمسندندر . بدعتده ایسه جهر مطلوب اولماز . ط .

(١) مؤلف بویله دیمكله امام مالك حضرتلرینك مخالفته اشارت ایتمشدركه امام مشارالیه آنلرك جمعاً اداسنده قراءتك جهرینه قائلدر . ط .

(٢) اشته واجب اولان بودر . بركشی دخی ایشتسه اولوركه جهرك ادنا مرتبه‌سیدر . كندندن بشقه كیمسه ایشتمز ایسه اسراردر . اسرار اظهار وزننده وآنك ضدیدركه قراءتی جهر ایتمیوب اخفا ایلمكدر . مخافته دخی دینور . أحیاناً بعض كلماتك اسماعی ضرر ویرمز زیراكه نبی علیه السلامده دخی واقع اولمشدر . همده جهر واخفانك قلیلندن احترازده اولنه‌ماز . قراءتده آغزدن چیقانی قولاق ایشتمك لازم اولدیغی شروط تحریمه‌نك دردنجیسنده وفروض صلاتك اون اوچنجیسنده ذكر اولندی .

(٣) بوتعریفلر آنلرك حد ادناسی ایچوندر . قراءتی یاقیننده بولنان بر ویا ایكی كشی‌یه ایشتدرمك دخی جهردكل ، مخافته‌در . جهرهركسه یعنی صف اولده بولنانلرك جمله‌سنه ایشتدرمكدر . ابن عابدین بویله

جهر قراءت اولنان نمازلره : صلوات جهريه . واسرار قراءت اولنان نمازلره : صلوات سريه . تعبير اولنور .

كرك صلوات جهريه‌ده‌كی جهرك وكرك صلوات سريه‌ده‌كی اسرارك وجوبی مواظبته مبنی اولوب (١) صلوات جهريه‌ده جهرك وجوبی حصراً امامه وصلوات سريه‌ده اسرارك وجوبی

تفسير ايتمشدر . آنك افاده سنجه جهرك تعريفنده اولان : اسماع غيرده كی غيردن ياقيننده اولميانلر معناسی مقصوددر اما مستحب اولان : جماعته كوره جهرايتمكدر . حاجتك فوقنده جهرايدرسه اساءت ايتمش اولور . كما فی ط . جهر مذكورك كندی نفسنه مشقت وآخره اذی ومضرت اولمدقجه افضل اولديغی حقنده دخی در حواشيسنده بر قول واردر . محشينك بياننه كوره جهر واسرارده اصل بودركه رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری بدايةً هر نمازده جهر قرآن ايدرلرايدی . مشركين أشعار واراجيز ايله رفع أصوات وكلام لغو ايله مقابلات ايدرك اذی وانزال قرآن ايدنه وايديلانه سب وازدراء ايدر اولمريله (ولا تجهر بصلاتك ولا تخافت بها وابتغ بين ذلك سبيلا) قول كريمی نازل اولدی . يعنی نمازلريكك نه‌هپسنده جهر ونه‌هپسنده اخفاء قراءت ايتميوب (صلات ليلده جهروصلات نهارده اخفا ايتمك طريقيله) جهر ومخافته بيننده بريول آرا بيورلدی . آنك اوزرينه عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری اوكله وايكندی نمازلرنده بووقتلر مشركين اذايه مستعد بولندقلريچون قراءتی اخفا وآقشام نمازی وقتی آنلر اكل ايله مشغول اولدقلری وياتسو وصباح وقتلرنده اويقوده بولندقلری ايچون بونمازلرده قراءتی جهر بيورر اولديلر . جمعه وبيرام نمازلرينی مدينهٔ منوره‌ده اقامه بيوردقلری وكفارك ايسه اوراده قوتلری اولمديغی ايچون آنلرده دخی جهر قراءت بيورديلر .

(١) مقصود قراءتده جهر واسرار مقصود اولماملغله آنلر سنتدر دخی دينلمشدر . بوقوله كوره آنلرك تركنه سجود سهو ترتب ايتمز . كما فی ط عن الزيلعی .

هم امامه وهم منفرده عائددر (١) .

صلوات جهريه‌ده امامه جهر قراءت واجب اولمغله فاتحه‌يی ياخود آنك بر مقدارينی وحتی سوره‌نك بيله بر مقداربنی سراً اوقودقدن صكره كنديسنه اقتدا اولنسه آنلری جهراً اعاده لازم اولور . كما فی الدر وحواشيه .

فرضی منفرداً قيلان كيمسه امامك جهر قراءت ايتمسی واجب اولان نمازلرده جهر ايله اخفا بيننده مخيردر (٢) .

(ديلرسه جهر ايدركه نفسنك امامیدر . شوقدركه جماعت امامی كبی جهرده مبالغه ايتمز . جهر ايتمك جماعت هيئتنده اولديغيچون افضلدر . ط . « من صلى على هيئة الجماعة صلت بصلاته صفوف الملائكة » بيورلمشدر .)

جمعه وبيرام نمازلرنده مسبوق بولنان مقتدی دخی ماسبق قضاده جهر ايله اخفا بيننده مخيردر . متنفل بالليل كبی كه كيجه‌لين

---

(١) طحطاوی مرحوم واجبات درك ختامنده ديمشدركه امام صلوات جهريه‌نك ادا وقضاسنده جهر ايتمك واجب اولديغی كبی صلوات سريه‌نك دخی ادا وقضاسنده ليلاً دخی اولسه اسرار ومخافته واجبدر .

(٢) كلامك ظاهری نهاراً قضا دخی اولسه تخيير اوزره اولمقدر . علی قول منفرد وقت مخافته‌ده ايتديكی قضاده قراءتی وجوباً اخفا ايدر . اما امام اداءً وقضاءً جهر ايدر . منفردن وجوب جهرك سقوطی بعض كتب اصولده اداء قاصرك قصرينه دليل كوسترلمشدر چونكه اداء كامل مع الجماعه اولان اداركه نماز انجق جماعةً مشروع اولمشدر . صلوات جهريه‌نك صفت كمالی دخی جهردر . حتی تركنه سجود سهو مترتبدر . منفردك اداسی قاصراولمغله صفت كمال اولان جهر دخی آنده وجوباً مراعی اولمامشدر .

نوافل قيلان كيمسه دخی (قيلديغی تراويح بيله اولسه ط علی الدر) قرائتی جهر ويا اخفا ايتمك بيننده مخير بولنور (١) . جهرك حد ادناسيله اكتفا ايدوب اويويانی اضرار ايتمز (٢) .

قنوت وصلات عيد تكبيراتی كبی وجوبی بعض صلواته مختص اولانلر آيرلديغی حالده بالعموم نمازلر ايچون مذكور اولان واجبات شو وجهله خلاصه اولنه بيلور :

(١) فاتحه اوقومق .

(٢) ضم سوره ويا ضم آيات ايتمك .

(٣) ذكر اولنان قرائت واجبه‌نی ايكی ركعتلی فرضلرك غيريده علی التعيين شفع اولده يابمق .

(٤) فاتحه‌يی سوره‌يه تقديم ايتمك .

(٥) سجده‌ده بورنی آلنه ضم ايتمك يعنی ايكيسنی دخی يره كتورمك .

(٦) سجدهٔ ثانيه‌يی ديگر افعاله انتقالدن اول يابمق .

(٧) اركانده اطمئنان اوزره اولمق

(٨) قعدهٔ اولی .

(٩) آنده تحيات اوقومق .

(١٠) قعدهٔ اخيره‌ده تحيات اوقومق .

---

(١) تخيير حال انفراده‌در . امام اولورسه جهر ايدر . شوقدركه تراويحك غيری نوافلده جماعت علی سبيل التداعی ايسه مكروهدر . كما فی الدر وحواشيه وسنفسر التداعی .

(٢) عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری كيجه تهجدده جهر ايدرلر اويومايانه انيس اولورلر اويويانی اويانديرمازلر ايدی . س .

(١١) قعدهٔ اولاده تحیاتی متعاقب رکعت ثالثه‌یه قیام ایتمك .

(١٢) ختام صلاتده السلام دیمك .

(١٣) افتتاحی الله اکبر لفظیله ایتمك .

(١٤) فاتحه‌یی تام اوقوموق(١)

(١٥) تحیاتی تام اوقومق(٢) .

(١٦) صلوات جهریه‌ده امام جهر ایتمك .

(١٧) صلوات سریه‌ده مصلی اسرار قراءت ایتمك .

(١٨) مقتدی هر ایکی نوعده ساکت اولمق . در مختار .

(١٩) نمازده سجده آیتی اوقنورسه سجده‌یه وارمق . ح(٣) .

(٢٠) موجبنك وجودنده سجود سهو ایتمك . حلبی .

واجباتك اون سکزه انحصاری اولمدیغنی شو خلاصه دخی ارائه ایتمکده اولدیغنه وازجمله قنوتك تکبیری دخی قنوت کبی عند الامام واجب ایکن حسابه قونلمدیغنه بناءً بو بابده طحطاوی مرحومك درمختار حاشیه‌سنده‌کی افاداتی بروجه زیر اخذ وتحریر اولنور :

معلوم اولسونکه ایکی رکعت افتتاح وقعود وتشهد وتسلیمی مشتمل اولدیغی کبی هر بر رکعت دخی قیامی وقراءت فاتحه وضم آیاتی وبر رکوع وایکی سجودی مشتملدر . بو لردن هر بری دخی بر طاقمی واجب الفعل وبر طاقمی واجب الترك شیلری مشتملدر . افتتاحده یالکز بر واجب واردرکه اوده آنك لفظ تکبیر ایله اولمسیدر(٤) . فاتحایه گلنجه آنده

---

(١) اصلده‌کی ایلك واجبك هامشنه باقکز .

(٢) اصلده‌کی طقوزنجی واجبه نظر ایدیکز .

(٣) بونك تفصیلی سجدهٔ تلاوت بابنده‌در .

(٤) اصلده اوق بشنجی وخلاصه‌ده اون اوچنجی اولەرق مذکوردر .

اوچ واجب واردر. برنجیسی آنی تماميله اوقومقدر(١) ایکنجیسی آنی محلنده یعنی تکبیرهٔ افتتاحك ایقاع اولندیغی قیامده و رکعت ثانیه یه کوره رکعت اولانك ایکنجی سجده‌سندن صکره حاصل اولان قیامده ایقاع ایلمکدر بناءً علی هذا افتتاح تکبیرینی آلوبده رکوعه واروب رکوعدن قالقدقدن صکره فاتحه‌یی اوقوسه آنی محلنك غیریده ایقاع ایتمش اولمق سببیله سهو ایچون سجود ایتمك لازم کلور . کذلك ایکنجی رکعته قیامنده اولا رکوع ایدوب بعده قیام ایلیه‌رك فاتحه‌یی اوقسه ینه سجود سهو لازم اولور وایکی رکوعی دخی باطل اولمغله آنلری‌ده اعاده ایلر. اوچنجیسی ضم سوره ویا ضم آیاتدن اول فاتحه‌یی تکرار ایتمامکدر . اکر تکرار ایدرسه‌سوره ویا آیاتی محلندن تأخیر ایتمش اوله جغی جهتله سجود سهو لازم کلور . دیمك که ایکی رکعت ایچنده فاتحه‌نك التی واجبی بولنمش اولور. قراءت آیاته کلنجه(٢) آنده هر رکعت ایچون‌درت واجب واردر . برنجیسی قراءت آیات ایتمکدر(٣) برآیت‌قصیره‌اوقومقله واجبی‌ایفا ایتمش‌اولماز. ایکنجیسی‌آیاتی فاتحه‌دن صکره اوقومقدر. اکر فاتحه‌دن اول‌اوقورسه فاتحه‌یی اوقودقدن صکره آنلری اعاده ایتمك وسهو ایچون سجود ایلمك لازم کلور ، چونکه فاتحه‌نك تقدیمی واجبدر . اوچنجیسی آیاتی محلنده یعنی محل فاتحه دخی

---

(١) فاتحه‌نك هرآیتی نمازده واجب القراءه اولدیغنه نظراً آنده یدی واجب کورینور . ایکی رکعتده اون درت ایدر . بونی طحطاوی وراء صفحه‌ده تصریح ایتدیکی حالده بومقامده : قراءتها أوقراءة اکثرها . دیمشدرکه بوسوز کندینك حاشیهٔ مراقی الفلاحده ذکر ایتدیکی قول مرجوحه مبنیدر .

(٢) آیات تعبیرینك سوره‌یه شمولنده شك یوقدر .

(٣) اوچ آیتك اوچیده واجبدر . تسکیم طحطاوی هندیه‌دن نقلاً آنی‌ده آیروجه تعداد ایتمشدر .

اولان قیامده ایقاع ایلمکدر . قیام رکوعده‌که قومه‌در ایقاع ایدرسه تکمیلاً للواجب قراءت بری برینه ملتحق اولمغله ایندیکی رکوع باطل اوله‌رق آنی اعاده وسجود سهو لازم اولور. (تکمیلاً للواجب تعبیری فاتحه‌یی وآیاتی محلنده اوقیوب رکوعه واردقدن وطوغرلدقدن صکره بشقه‌جه اوچ آیت اوقورایسه رکوعی باطل اولمیه‌جغنه اشارتدرکه سجود سهوك بوصورتده‌ازومی سجودی محلندن تأخیر ایتمش اولمسنه مبنیدر) دردنجیسی آیاتك تکریرینی ترك ایتمکدر . چونکه آنلری تکریر ایتمکده رکوعی محلندن تأخیر ایلمك واردر(١) . اشته ایکی رکعتده آیاته عائد سکز واجب بولنمش اولدی . بونلره ایکی واجب دها بیرواولورکه اوده اکرمصلی امام‌ایسه صلوات جهریه‌ده اداءً وقضاءً ولو نهاراً جهر ایتمك وصلوات سریه‌ده اداءً وقضاءً ولو لیلاً اسرار ایلمکدر رکوعه کلنجه آنده هررکعت ایچون درت واجب واردر . برنجیسی رکوعی قراءتدن صکره یاپمقدر . اکر قراءتدن اول ویاخود اثناء قراءتده رکوع ایدرسه محلندن اول ایتمش‌اوله جغندن‌سجودسهو لازم کلور . ایکنجیسی رکوعی تعدیل ایتمك یعنی‌جوارحی (اعضایی) آنده تسکین ایلمکدر. اوچنجیسی رکوعدن رفعده تعدیل‌ایتمکدرکه قومه‌ده انتصاب تام اوزره بولنمقدر(٢) . دردنجیسی رکوعی تکرار ایتمامکدر

---

(١) بونده نظر واردر چونکه قرآنی تماماً اوقوسه هیچ فرض واقع اولور . مکرکه : اطالهٔ قراءت ایله تکریر قراءت آره‌سنده فرق واردر . دینیله اه ط .

(٢) مأخذده « قیامه اقرب اولمقدر » دینیلوب بعده « وفیه نظر لان هذا لیس تعدیلاً بل التعدیل الانتصاب التام » دینلدیکی ایچون بویله أخذ اولنمشدر . قال : وهو الذی یدل علیه لفظه . یعنی لفظ التعدیل .

زيرا تكرير ركوع غير مشروعدر . وبرده ركوعي تكرار ايتمكدن سجودي تأخير ايتمك لازم كلور . سجوده كلنجه آنده هر ركعت ايچون التي واجب واردر . برنجيسي آني ركوعدن صكره ايقاع ايلمكدر چونكه اكر قبل الركوع ايقاع ايدر ايسه معتبر اولميوب آندن ركوعي دخي محلندن تأخير واو سجودي زياده ايلمش اولمق لازم كله‌رك ركوع ايتدكدن صكره ايكي سجده ايلمك وسهو ايچون سجود ايتمك اقتضا ايدر . ايكنجيسي هم آلن وهم بورن اوزرينه ايقاع ايتمكدر اوچنجيسي سجودي تعديل يعني اعضايي آنده تسكين ايلمكدر . دردنجيسي سجوددن رفعده تعديل ايتمكدركه جلسه‌ده قعود تام اوزره بولنمقدر(١). بشنجيسي سجودي اوچ ايتمامكدر زيرا غير مشروعدر . برده آندن ديكر ركعته قيامي ويا قعده‌يي محلندن تأخير ايتمك لازم كلور . التنجيسي هر ايكي سجده‌يي ركعت ثانيه‌يه ياخود قعده‌يه تقديم ايلمكدر . چونكه اكر ركعت ثانيه‌يي ايكي سجده‌دن اول ايفا ايده‌جك اولور يعني ركعت اولانك ركوعندن طوغريله‌رق قراءت وركوع وسجود ايتمش بولنور ايسه انجق بر ركعت قيلمش اولوب آنده بر ركعتك مادوني زياده ايتمش اولوركه اوده قابل رفضدر . ركعت ثانيه‌يي ايفا ايتمك وسهو ايچون سجود ايلمك لازم كلور . اكر ايكنجي ركعتي ايكنجي سجده‌دن اول ايفا ايدر ايسه ركعت اولي صحيح وشو قدركه آنك بر سجده‌سي ناقص اولمغله سجده متروكه‌يي دخي ايفا ايتمك وسهو ايچون سجود ايلمك لازم كلور . قعودي ايكي سجده‌دن اول ويا ايكي سجده آره‌سنده ايقاع ايتمش اولور ايسه سجود متروكني قضا ايتدكده قعودي باطل اولوب واجباتيله برابر ديكر بر قعود دها ياپمق وسهو ايچون سجود ايلمك لازم كلور . والا سجود صلبيه‌يي تركندن طولايي نمازي باطل اولور(٢) .

(١) مأخذده « قعوده اقرب اولمقدر » دينلمسكله برابر « وفيه تامل » اولديغيچون بويله يازلمشدر .

(٢) بو وجوه ستة اوني التي واجبي تضمن ايتمشدر چونكه ايكي

واجباتك بری دخی تشهد (تحیات) اوقومقدر . آنی اوقویه‌جق قدر اوطوردقدن صکره سلام ویرسه‌ده اوقومامش بولنسه آنی اوقومق وآندن صکره سلام ویرمك لازم گلور . بعده سهو ایچون سجود ایدوب تحیات اوقویه‌رق ینه سلام ویرر . واجباتك بری‌ده تشهدی قعودده ایقاع ایلمکدر . شاید آنی صولك سجده‌ده اوقوسه محلنك غیریده ایقاع ایتمش اوله جغندن قعودك اجراسندن صکره سجود سهو ایتمك لازم گلور(١) . واجباتك بری‌ده تحیاتی ابتداء قعودده ایقاع ایلمکدر. شاید آنی بر آیت ویا دعا قراءتندن صکره اوقوسه واجبی محلندن تأخیر ایتمش اولور وسجود سهو لازم گلور. واجباتك بری‌ده تشهدده ترك قیام ایتمکدر . قعود ایدوب بعده قائم اولمقده شو تفصیل واردر : اگر مقدار تشهد قعوددن صکره قالقمش ایسه قعوده تشهد وسلام ایچون عودت ایتمك وسهو ایچون سجود ایلمك لازم گلور واگرمقدار تشهد قعود ایتمامش ایسه فرضیتنه مبنی قعوده قعده ایچون عودت ایتمك وتحیات اوقیوب سلام ویرمك وصکره سجود سهو ایلمك لازم گلور. واجباتك بری‌ده ایکی کره ایقاع سلام ایلمکدر . برنجیسی بالاتفاق وایکنجیسی علی الاصح(٢) واجبدر ، ایمدی تشهدی اوقیوب سلامی

رکعتده درت سجده اولمقله آنلرك ایکی رکوعدن صکره اولمق اوزره درت ایقاعی واردر . جبهه وانف اوزره اولمق وجهله‌درت دخی اوضاعی واردر . درت‌ده تعدیلی واردر . ایکی‌ده جلسه تعدیلی اولمقله برابر انلرك ترك تثلیثلری وهرسجده‌نك مابعدینه تقدیمی واجبی واردر . کذا فی المأخذ .

(١) تشهدی قیامده قراءته شروعدن صکره اوقومق دخی بویله‌در . اما قبل القراءه اوقورسه برشی لازم گلمز زیرا قراءتك ماقبلی محل ثنادر . صرح بذلك بعد سطور .

(٢) وقیل : الثانی سنة . كما تقدم عن المحشی . وتنقضی قدوة بالاول قبل علیکم علی المشهور . قاله الحصکفی . وقیل لایخرج إلا بهما . ط . وقد تقدم فی الواجب الثانی عشر .

اونتسه وساكت اولەرق قالسه وبعده خاطر لاسه آنى ويرر ومحلندن تأخير ايتديكيچون سجود سهو ايدر ، وكذا سهواً محلنك غيريده (مثلا قعدهٔ اولاده) سلام ويرسه ياخود لسانى اوزره كلمهٔ شهادت وياتسبيح سهواً جارى اولسه ذمتنده اولانى اتيان ايدر وسلامى ويرر وصلاته منافى حال كنديسندن واقع اولمدقچه.(١) سهوا ايچون سجود ايلر. واجباتك برىده ركعت اولانك ايكى سجـــدەسنى متعاقب ركعت ثانيه‌يه قيام ايتمكدر . آندن بر ركن ادا ايده‌جك قدر تأخر ايتسه موضع قيامده قعود ايتمش اولديغندن سهو ايچون سجود ايتمك لازم كلور . واجباتك برىده ركعت ثانيه نك ايكى سجده‌سندن صكره ترك قيام ايتمكدر (بوسهوك قعدهٔ اولى وياقعدهٔ اخرادن اولمسنه كوره بشقه بشقه حكملرى سجود سهو فصلنده‌در) . واجبات صلاتك برىده بعض آياتى ركوعده اوقومغى ترك ايتمك يعنى قراءتى قيامده بيتروب ركوعه كوتورمامكدر زيرا محلندن تأخير ايتمش اولور (٢). واجباتك برىده قعده‌لرده مقدار تشهد قعود ايتديكى حالده تحيـــاتك برازينى ترك ايتميوب آنى تام اوقومقدر (٣) واجباتك برىده نمازده سجده آيتى اوقنور ايسه سجده‌يه وارمقدر اه ملخصا .

سجدهٔ تلاوت نفسنده واجب اولمقله برابر آيت سجده نمازده اوقنورسه سجده‌يه وارمق دخى محلندن سهواً تأخيرينه سجود سهو ترتب ايدن واجبات صلاتدن اولديغى حلبيده مصرحدر .

نمازده بر ركن ادا ايده‌جك مقدار سهواً سكوت ويا تفكر صورتيله

(١) بوقيد بوندن اولـكى صورتده دخى معتبردر .
(٢) بونى مؤلف مكروهاتده ذكر ايتمشدر .
(٣) تحياتده عدم نقص قعدهٔ اولى وثانيه‌ده واجب اولديغى كبى عدم زياده دخى خاصةً قعدهٔ اولاده واجبدر .

مشغول قالمامق ومقتدي‌يه كوره امامـــه متابعت اوزره اولمق(١) وامامك كرك جهر وكرك اسرار قراءت ايتمسى صورتنده مقتدى انصات(٢) ايلمك دخى جمله ٔ واجبات صلاتدن اولمق اوزره درمختارده مذكوردر .

وجوبنه قائل اولا لمرجه جماعت دخى واجب ايسه‌ده(٣) واجب مستقل اولوب ماهيت صلاتدن خارج بولنديغى وتركنه اعاده ترتب ايتمديكى ايچون آنى واجبات صلاتدن صايمامش اولدقلرى كبى سور قرآنده ترتيب دخى واجب ومنكوساً قراءته اثم مترتب ايسه‌ده واجبات صلاتدن دكل ، واجبات قراءتدن اولديغنه وسهواً تركنه سجود سهو لازم اولمديغنه مبنى(٤) آنى دخى واجبات ميانـنه ادخال ايتمامشلردر . كما فى رد المحتار .

سجود سهو صلاتده سهواً واقع اولان خللى جابر اولمغله واجبات صلاتدندر(٥) .

---

(١) وجوب متابعت مخالف مذهب اولانه كوره متفق عليه ويا مجتهد فيه اولان خصوصاتده اولمق قيديله مقيددركه قنوت فجر كبى منسوخيتى ياخود عدم مسنونيتى مقطوع به بولنان خصوصدن احترازدر زيرا آنده متابعت مكروهدر .

(٢) ديكله‌مك اوزره صوصمقدر • خلاصه ٔ سابقه‌نك اون سكز نجيسنه باقكز .

(٣) آنك سنت مؤكده اولديغى اصحدر .

(٤) بو تعليل حكمك تخلفيله برابر وجوب انصات مقتدى مسئله سنده دخى جاريدر • تأمل اولنه •

(٥) تشكيم يكرمنجى اولەرق خلاصه ٔ متقدمه‌ده ذكر اولنمشدر .

سنن صلات

سُنن سنتك جمعيدر . سنتك تعريف وتقسيمى كتاب الطهارەدە كچمشدر(١) :

سنتك حكمى: نمازدەسنت اولان شيئك تركى نه ترك فرض كبى فسادى ونه ترك واجب كبى سجود سهوى ويا كراهت تحريميه‌يى موجب اولميوب عمداً اولديغى واستخفاف ايدلمديكى حالده اساءتى موجب اولمقدر ، كما فى الدر المختار(٢) . عمداً اولمديغى حالدەاساءت دخى يوقدر(٣) . اساءت تحريماً مكروه اولانك مادونى وتنزيهاً مكروه اولانك مافوقيدر . كما فى رد المحتار .

سنت استخفاف اولنور يعنى نظر شارعده آنك اهتمام اولنميان برشى اولديغى اعتقاد ايديلور ايسه كناه اولور . ط(٤) .

---

(١) احكام تكليفيه بحثنه وسنن وآداب وضوءه باقكز .

(٢) طحطاوى ديركه بوسوز اثمك مناطى واجب يعنى كناه انجق ترك واجبه تعلق ايدر اولمق رأينه مبنيدر . مسئله ايسه خلافيه‌در . ابن نجيم مرحوم ترك سنته دخى اثم ترتب ايتمك ظاهردر . چونكه « بلاعذر ترك جماعت ايدن آثم اولور » ديديلردیءشدر . جماعت ايسه على الصحيح سنت مؤكده‌در . ولكن اثم متفاوتدر سنتك تركيله اولان اثم واجبك تركيله اولان اثمدن اخفدر اه بالمعنى مختصرا .

(٣) بلكه اعادۀ صلات مندوب اولور اه رد . وقد مر فى الواجبات .

(٤) ولو أراد الاستخفاف . بالشارع كفر حلبى . وفى البزازية او لم ير السنة حقاً كفر لانه استخفاف . ابو السعود اه ط على الدر . ووجهه ان السنة أحد الاحكام الشرعية المتفق على مشروعيتها عند علماء الدين فاذا أنكر ذلك

نمازك سنتلری اللی بردر :(١)

(١) افتتاح تكبيرنده وكذا صلات عيد تكبيراتنده وقنوت و ترده اركك قسمی ایکی اللرینی ایکی قولاقلرینه وحرّ اولان قادينلر(٢) اوموزلرينه محاذی قالدرمقدر . (اللری فوق الرأس رفع ايتمك مكروه اولور . رفع مسنونه قادر اوله میان یاخود بر الی قالديروب دیکر الی قالديره میان قادر اولديغی قدر قالديرر . ط)(٣)

رفع يد ایله تكبيرك جمعنده حكمت : صاغر و اعمی کبی معذورلره اعلامدر . كه جهر تحريمــــه(٤) اعمالری و رفع يد

ولم يرها شيئاً ثابتاً ومعتبراً فی الدين يكون قد استخف بها واستهانها وذلك كفر تأمل اه ابن عابدين .

(١) مقصود تقريبدر تحديد دكلدر . ازجمله وترده مطلق قنوت واجب ودعاء مشهور سنت ايكن داخل تعداد دكلدر . ركوع سنتنده دخی مؤلفك كچديكی شيلر اولمشدر . نتكيم يكرمنجی وبكرمی اوچنجیسنتلرده ذكر اولنور .

(٢) رفع يد خصوصنده جاريه اركك كبيدر . ركوع وسجودده حره كبيدر . ص ٥

(٣) قولاق يومشاغنه باش پارمقلرینی دكرمك محشينك كيفيت تركيب افعال صلات فصلنده‌كی بيانه كوره فتاوای‌قاضيخان ايله ظهيريه‌دن ماعدا كتب متداوله‌ده مذكور اولميوب صاحب نهايه‌نك تعليلی وجهله اودخی تحقيق محاذات ايچوندركه مقصود حقيقة مس ايتمك دكل ، قرب تام ايله تقريب ايلمكدر . اللرك قولاقلره محاذی اولديغی تحقق ايتمك ايچون « باش‌پارمقلر آناره دكيريلور » دينلمشدر .

(٤) امامك جهر تكبير ايتمسی دخی سنن صلاتندندر . كما يأتی .

صاغرلری شروع صلاته آگاه ايدر (١) .

(٢) اللرينی حين رفعده نشر اصابع ايتمكدر . آنك‌ده كيفيتی پارمقلرينی نه بسبتون بری برينه بتشدرمش ونه‌ده بسبتون آچمش اولميوب بلكه حالی اوزره بولندرمقدر .

(٣) كرك الك ، كرك پارمقلرك ايچ يوزی قبله‌يه قارشو كلمكدر .

(٤) مقتدينك افتتاح تكبيری امامنك افتتاح تكبيرينه عند الامام مقارن اولمقدر (٢) وعندالامامين مقتدينك افتتاحی امامك

---

(١) بونی محشی مرحوم باب الوترده ذكر ايتمشدر . تركيب افعال صلات فصلنده دخی بخاری شرحی عينيدن نقلاً ديمشدركه حكمت رفعده اختلاف اولندی كيمی : توحيده اشارتدر ديدی . وكيمی : امور دنيايی آرقه‌يه آتوب كليتله نمازه اقبال ايتمكه اشارتدر ديدی . وكيمی : جميع بدنيله مستقبل قبله اولمق ايچوندر ديدی : ابن عمر رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن مرويدركه مشار اليه : «رفع يدزينت صلاتدر هر رفعده اون حسنات واردر هر پارمغه برحسنه.» بيورمشدر اه .

عدة ارباب الفتوی اسمنده اولان فتاواده مذكور اولان بودركه افتتاح تكبيرنده ال قالدير لمسنده‌كی حكمت منافقيندن مسلمين ايله برابر نمازه طورانلرك قولتقلری آلتنده صنملری اولديغی حضرت رسول اللهه معلوم اولمغله عليه الصلاة والسلام افندمزك وبالاقتداء صحابه حضراتنك الله اكبر دبو رفع ايدی ايتملرينه متابعةً آنلر دخی رفع يد ايتدكلرنده زير بغلده‌كی بتلر دوشمكله آنلرك مسجددن چيقوب بردها بردها كلمامش اولمالريدر . بوكا كوره رفع مذكور طوافده‌كی رمل وسعيده‌كی هروله كبی علتی منتفی اولان احكامدندر .

(٢) چونكه حديث شريفده «اذا كبر فكبروا» بيورلمشدر . اذا ايسه حقيقةً وقت ايچون اولمغله : امامك تكبيری زماننده تكبير ايدك ديمكدر . ص .

افتتاحندن صكره (يعنى بلا فاصله آنى متعاقب) اولمقدر (١) .
(جوازده على الصحيح (٢) خلاف يوقدر . اختلاف امامك حالى تيقن اولنمقله برابر (٣) اولويتده‌در .)

(٥) اركلك قسمى اللرينى صاغى صول اوزرنده اوله‌رق كوبكى آلتنه وضع ايلمكدر . صفت‌وضع صاغ اللك سرچه و باش پارمقلرينى صول بيلـكك ايـكى طرفندن حلقه‌له‌مق اوزره (كه‌تحليق تعبيراولنور) صاغ اللك ايچنى صول اللك اوزرنده قيلمقدر (٤) (نمازده ال باغلامق افتتاح تـكبيرينى متعاقباً اللرينى ياتلرينه

فاحرفى مقارنت ايچون دخى استعمال اولنور [واذا قرئ القرآن فاستمعوا له الخ] كبى كه استماع وانصاتك وجوبى بعد القراءه دكل ، زمن قراءتده‌در . لـكن مقتدينك اسم جلالدن ولفظ اكبردن فراغى امامك آنلاردن فراغندن اول اولمامق مشروطدر . ط .

(١) شويله كه‌مقتدينك لفظة اللهنك الفى امامك لفظ اكبرينك راسنه‌پيوست اولور . ط . آنلر فايى تعقيب ايچون قيلمشلردر . ص .

(٢) على قول ، اختلاف جوازده‌در ثمره دخى‌مقتدينك‌افتتاحى امامنك افتتاحنه مقارن اولمق صورتنده ظاهردركه عند الامام جائز اولور وعند الامامين اولماز . امامقتدينك افتتاحى امامنك افتتاحندن صكره اولمق صورتنده‌كى جواز متفق عليهدر . ط .

(٣) بوراسى : « مقارنتده تـكبير مقتدينك تـكبير امامى سابق اولمسى احتمالى اولور» دييانلرى رددركه كلام عدم سبقلك تيقن اولمسى صورتنده‌در . كما فى ط .

(٤) چونكه روايت حديثده الى ال اوزرينه قويمق وارداولديغى كبى اخذ ساعد ايتمك دخى وارد اولمغـله مشايخ فقهانك چوغى عملا بالروايتين صفت مذكوره يى مستحسن كورمشلردر . ص . وضع مذكوره فقها « اعتماد » تعبير ايدرلر .

ارسال ايتميه‌رکدر . مصلی نمازك هرقیامنده ال باغلار ولو حکماً قیام اولسون (١) .)

(٦) قادين قسمى اللرينى صاغنى صولى اوستنه کتوررك بلاتحليق كوكسى اوزرينه وضع ايلمكدر (٢) .

(٧) ثنا ايتمك يعنى سبحانك الخ اوقومقدر .

(تركيب افعال صلات فصلنه باقکز) .

---

(١) قاعداً نماز قيلان دخی بونده داخلدرکه حکماً قائم دیمکدر . واو قیامده ذکر مسنون اولمق لابددر . ذکر مسنون اولمیان قیامده ال باغلامق دخی مسنون دکلدر . امام محمد : مصلی قراءته شروع ایتمدکجه ال باغلاماز دیمشدر شیخینه کوره ال باغلامق کندیسنده ذکر مشروع اولان قیامك سنتیدر . تنکیم ترکیب افعال صلات بابنده ذکر اولنور . امام محمده کوره قراءتك سنتی اولمغله مصلی حالت ثناده و قنوتده وصلات جنازه‌ده اللرینی یانلرینه ارسال ایدر . وعنـد الشیخین بونلرك هپسنده مصلی ال باغلار . قومه‌ده و بیرام نمازلرینك تـکبیراتی آره‌لرنده ذکر وقراءت اولمدیغندن بونلرده اللرینی یانلرینه بالاجماع ارسال ایدر . کرچه قومه‌ده تسمیع وتحمید واردر ولـکن قرار اولمدیغندن قومه کندیسنده ذکر مشروع اولان قیامدن معدود اولماز . تسبیح نمازینك قومه‌سی قرارلی قیام اولدیغی وآنده ذکر مسنون دخی بولندیغی ایچون مصلی ال باغلارمی ؟ مراجعت اولنسون . ط . مختصرا . والمعهود فيها أيضا الارسال .

(٢) وضع المرأة تعبیرنك ظاهری جاریه‌یه دخی شامل اولمقدر . لانه أسترلها تعبیری محل تأملدر . قادین قسمی برطاقم مسائلده ارککه مخالف بولنور . تنکیم (غائم‌لرعلم حالی) نامنده‌کی اثرمزده ذکر اولنمشدر . محشی دخی بومقامده آنلردن بعضلرینی ذکر ایتمشدر .

(٨) قراءت ايچون تعوذ ايتمك يعنى «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» ديمكدر (١).

(٩) هرركعتك اولنده فاتحه‌دن اول تسميه ايتمك يعنى « بسم الله الرحمن الرحيم » ديمكدر .

(١٠) ختام فاتحه‌ده تأمين ايتمك يعنى « آمين » ديمكدر (٢) .

(١١) مقتدى ومنفرد اتفاقا وعندالصاحبين (٣) امام دخى تحميدايتمكدر (٤) .

(١٢) بونلرى يعنى ثنا ومابعدينى اسرار ايتمكدر .

(١٣) تحريمه‌نك ابتدا وانتهاسنده باش اكميه‌رك اعتدال اوزره بولنمقدر .

---

(١) ظاهر مذهب بودر . ياخود موافق آيت اولمق اوزره « أستعيذ بالله من الشيطان الرجيم » دير . تعوذ سنت قراءت اولديغندن آنى امام ومنفرد اوقور . صلات عيدده امام آنى تكبيرات زائده‌دن سكره اوقور . مقتدى اوقوماز . مسبوق قضاء ماسبقه قيامنده اوقور . امام ابو يوسف : تعوذ ثنايه تابعدر دفع وسوسهٔ شيطان ايچون سنت صلاتدر . ديدى . ص .

(٢) تأمين هم امام وهم مأموم همده منفرد ايچون سنتدر . خارج صلاتده فاتحه اوقويان ايچون دخى سنتدر آمين : دعامزى مستجاب ايت معناسنه‌در . ص . مأمومك تأمينى امامك جهر قراءت ايتمسنده‌در .

(٣) صاحبين دخى امامين ديمكدر .

(٤) ركوعدن طوغريلور ايكن « سمع الله لمن حمده » ديمكه تسميع و « ربنا لك الحمد » ديمكه تحميد دينيلور . بونلرك هر ايكيسى منفرد ايچون ويالكز تحميد مقتدى ايچون ويالكز تسميع امام ايچون اتفاقاً سنتدر . امام ايچون تحميد دخى عند الامامين سنتدر .

(١٤) تکبیر وتسمیعی(١) امام جهر ایتمکدر (تکبیر تعبیری بیرام وجنازه نمازلرینك تکبیر لرینه شاملدر . ط .(٢) امامك نمازه شروعی صحیح اولمق ایچون تکبیرهٔ افتتاح ایله قصد تحریمه ایتمسی لابددر . یالکز اعلام جماعتی قصد ایدرسه صحیح اولماز(٣) .)

(١٥) قیامده ایکی آیاغك آرهسنی درت پارمق قدر(٤) آچیق

(١) تکبیر « الله اکبر » دیمك اولدیغی کبی تسمیع دخی « سمع الله لمن حمده » دیمکدر . کما مر آنفا .

(٢) شروع وانتقالی جماعته اعلام ایچون جهر مذکوره حاجت واردر . منفرد ومقتدی ایچون بوحاجت یوقدر . مکرکه مقتدی مبلغ اوله . تبلیغ ضرورتنه مبنی اکاده حاجت اولورایسه‌ده امامك سسی جماعته بالغ اولدیغی حالده تبلیغ بالخصوص‌که سسنی عالمه بکندرمك قصدیله لزومندن زیاده رفع صوت ایله اوله بالاتفاق بدعت مکروهه وکندی حقنده مفسد صلاتدر . صرح به ابن عابدین فی مسئلة صحة اقتداء القائم بالقاعد وقبیل مسائل زلة القاریٔ .

(٣) اکر امام هم تحریمه‌یی وهم اعلامی قصد ایدرسه آندن شرعاً مطلوب اولان اشته اودر . وایکی اجره نائل اولور . مبلغ دخی بویله‌درکه عند الشروع مجرد تبلیغ قصدیله الله اکبر دیر ایسه آنك نمازی اولمدیغی کبی اوحالده آندن اخذ ایله نمازه طورانك دخی نمازی اولماز . زیرا نمازده اولمیان کیمسه‌یه اقتدا ومتابعت ایتمش اولور . اما امامك تسمیعی ومبلغك تحمیدی وهر ایکیسنك انتقال تکبیراتی بونلرده قصد ذکر صحت صلات ایچون شرط اولمیوب بلکه ثواب ایچون آرانور . وبوبابده قول مبلغی اخذ ایدن مصلینك نمازی فاسد دخی اولماز . زیرا نمازده اولانه اقتدا ایدیجیدر صورت اولی کبی دکلدر . الی هنا کلام ط .

(٤) محشی دیرکه بوتحدید عذری اولمیان ایچوندر . اکر شیشما اقسدن ویا دبه علتندن اوتوری آیاقلرینی دها زیاده آچیق بولندرمغه محتاج ایسه ایش اکا کوره سهلدر اه

بولندرمقدر(١) . (آچيقلقده آيافلرينه قبله استقامتنده بولنور . مكروهالك اوتوز دردنجيسنه باقكز .)

(١٦) فاتحه يه ضم اولنه جق سوره صباح وظهر نمازلرنده طوال مفصلدن ، وايكندى وياتسو نمازلرنده أوساط مفصلدن ، وآقشام نمازنده قصار مفصلدن اولمقدر .

طِوال طويلك وقِصار قصيرك وأوساط وسطك جمعيدر . مفصل كثير الفصول ويا كثير الفواصل معناسنه اوله رق(٢) مصحف شريفك سبع سابعيدركه مبدأى عند الاكثرين سورهٔ حجراتدر(٣) . ايمدى مبدأ مفصلدن سورهٔ بروجه قدر : طوال مفصلدر . سورهٔ بروجدن

---

(١) چونكه خشوعه اقربدر . قيامده ايكى آياغى ديككدن ايسه تراوح ايتمك افضلدر . تراوحك تفسيرى : بركره براياغنك وبركره اوبرآياغنك اوزرينه طورمقدر . چونكه بودها قولايلقلى وطول قيام ايچون دها مكنتليدر . ص . امام ابو حنيفه حضرتلرينك جوف كعبه‌ده قيلدقلرى ايكى ركعتده ختم قرآن ايتمش اولملرى بوصورتله‌در . علت مذكوره قيام قصير اولمق صورتنده ظاهر اولماز . ط .

(٢) يا كندى قيصه اقلرندن بسامل شريفه ايله بينلرى چوقجه فصل اولنمش ويا آيتلرينك قيصه لغندن فواصلى چوغالمش بولنان سوره‌لر ديمكدر . على قول منسوخى قليل اولان سوره‌لر ديمكدر . اصلده مذكور اولان وجه اول ايله وجه ثالثدر . وجه ثانى‌يه طحطاوى مرحوم در مختار حاشيه‌سنده ذكر ايتمشدر . وجه ثالث ايچون بوراده ديمشدركه بوكا كوره تفصيلك معناسى احكام وعدم تغييردر اه

(٣) وعلى قول سورهٔ محمددر . صلى الله تعالى عليه وسلم . ياخودسورهٔ فتحدن وياخود سورهٔ قافدندر . ص .

مفصل قرآن باوله أتى خلاف فصافات وقاف وسبح
وجاثية ملك وصف قتالها وفتح ضحى حجراتها ذا المصحح

(ابن عابدين) .

لم يكن سورهٔ شريفه‌سنه قدر : أوساط مفصلدر . لم يكن‌دن نهايته قدر : قصار مفصلدر (١) .

منفرد وامام بونده مساويدر . امامده جماعته ثقلت ويرمامك قيدى معتبردر .

(تاكه خلق تنفيرايله تقليل جماعتى مؤدى اولميه . ط (٢) .)

حال سعه واقامتده سنت اولان بودر (٣) حال‌سفروضرورتده مصلى هانكى سوره‌يى ديلرسه اوقور ومسنون اولور . حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى برصباح نمازينى معوذتين ايله قيلدرمشلر و : نمازى ايجاز ايتدكز ؟ سؤالنه جواباً : برچوجق آغلامه‌سى ايشتدم والده‌سنك مفتونيتندن قورقدم . بيورمشلردر (ضعيف ومريض وصاحب حاجت دخى علت مذكوره‌يه مبنى اكا الحاق اولنور . ط) . سفرده دخى صلات صبحى معوذتين ايله قيلمشلردر .

---

(١) على قولٍ طوال مفصل : حجراتدن عبس‌يه قدردر . أوساط مفصل : كورت سوره‌سندن ضحى سوره‌سنه قدردر . قصار مفصل : آندن صكره‌سيدر . ص .

(٢) حضرت معاذك نامه سورهٔ بقره وياخود سورهٔ نسا ايله نماز قيلدردقلرى مسموع عالى نبوى اولمغله اوچ كره : يا معاذ سن فتانميسين ؟ نمازى سبح اسم ربك الاعلى والشمس وضحاها سوره‌لريله قيلدرملى دكلميسين زيرا سنك آرقه‌كده اختيار وضعيف وصاحب حاجت اولانلرده قيلار . بيورمش اولدقلرى صحيح بخاريده مذكوردر .

(٣) قراءتك واجب وسنته تقسيمى ايقاعندن اوله نظراًدر . بعد الايقاع قراءت نقدر اواورسه اولسون هپ فرض واقع اولور . نتكيم واجباتده دخى ذكر اولندى .

(سفرده صباح نمازيني سورهٔ كافرون وسورهٔ اخلاص ايله قيلدقلري دخي مرويدر . ط)

حال سفر درت ركعتلي فرضلرك برشطريني (نصفني) اسقاطده ايقاع اثر ايدرسه تخفيف قراءتده مؤثر اولمق اولويتده قالور .

(بوبابده حال قرارايله حال استعجال مساوي اولوب سفر بر بولنان كيمسه امن وقرار اوزره دخي اولسه ينه ديلهديكي سورهيي اوقومق اكا مسنون اولور . ط (١) .)

(١٧) انجق صباح نمازينك برنجي ركعتني ايكنجي ركعتندن استحباباً ثلثان وثلث نسبتنده اطاله ايتمكدر (٢) . عهد رسالتدن الى يومنا هذا بويله توارث ايتمشدر (٣) وبونده اتفاق واردر (٤) .

---

(١) حال ضرورتدهكي تخفيف سورهيهده مختص اولميوب ضرورتك درجهسنه كوره فاتحه وسورهيه بدل يالكز برآيت بيله اوقنهبيلور . امام ابو يوسف امام ابوحنيفه حضرتلرينه برصباح نمازنده امامت ايدوب وقت طاراولديغيچون هرركعتده سورهٔ فاتحهدن يالكز برآيت اوقومش نماز ختام بولدقده امام ابو حنيفه حضرتلري : يعقوبمز فقيه اولمش . ديمشلر الى هنا من ط . يعقوب : اسم امام ابي يوسفدر . ابن عابدين ديركه هرنمازده بويلهميدر ؟ يوقسه جواز تخفيف صلات فجرهمي مخصوصدر ؟ بونده خلاف واردر . اظهر اولان صلات فجرك غيريده قدرواجبه مراعات اولنمقدر زيرا واجبي اخلال خروج وقت كبي دكل . بعض ائمه عندنده مفسد صلاتدر . خروج وقت ايسه صلات فجرك غيريده اتفاقا مفسد دكلدر اه .

(٢) قرب وتفاوته كوره نسبت كاهعدد آيات اعتباريلهوكاه كلمات وحروف اعتباريله اولور . كما في ط .

(٣) حكمتي بودركه صباح نمازينك زماني وقت نوم وغفلتدر ركعت اولايي اوزاتمليدركه ناس جماعته يتشهبيلسون . ط .

(٤) « انجق صباح نمازي » تعبيري امام محمدك مخالفتلرينه اشارتدركه

(١٨) ركوعه وارر ايكن « الله اكبر » ديمكدر .

(١٩) ركوعده اوچ كره « سبحان ربي العظيم » ديمكدر (١) .
مصلي ركوعده بشقه برشي اوقوماز .

(٢٠) حال ركوعده ديزلريني اللريله طوتمقدر (٢) .

مشار اليه : بنجه بتون صلوات مكتوبه‌نك ايلك ركعتلريني ايكنجيلرندن اوزون ايتمك احبدر . ديمشلر ص . درايه‌ده مذكوردركه اولى اولان : فتوى امام محمد قوالنه د كل ، شيخين قولى اوزره اولمقدر . محيط رضويده : امام ركعت اولاده قراءتى ناس يتشه‌بيلمك ايچون تطويل ايدرسه جماعته ثقلت ويرمزدرجه‌ده اولمق شرطيله بأس يوقدر . ديمدى جمعه وعيدين خلاف اوزره‌در . ط .

(١) ركوع وسجود تسبيحلرينك مراتبى واردر : اقلى اوچ ، اوسطى بش ، اعلاسى يدى اولمقدر . تسبيحى بسبتون ترك ويا اوچدن اكسيك ايتمك تنزيهاً مكروهدر . زيرا مخالف سنتدر . مؤلف ديركه منفرد تك عدد ايله ختم ايتمك اوزره تسبيحى نقدر زياده ايدرسه افضلدر امام جماعته ملال ويرر وجهله تسبيحى اوچدن زياده ايتمز اما اكر كلان يتشسون ايچون ركوع تسبيحنى زياده ايدرسه مكروه اولور دينلمش ايسه‌ده زياده‌ٔ مذكوره قصد قربت ايله اولورسه (تعاونوا على البر والتقوى) قول كريمنه بناءً مكروه اولمق شويله طورسون مستحسن بيله اولور . كما فى ط . ابومطيع بلخى قولنجه ركوع وسجود تسبيحلرينك تركى ويا اوچدن تقليلى نمازك مانع كفايتيدر . كما مر فى فرض الركوع .

(٢) اخذ ركبه اركك سنتدر . بيرام نمازينك برنجى ركعتنده امامه‌انجق ركوعده يتشان كيمسه بوسنتى ترك ايتمامك ايچون تكبيرات زائده‌لى ركوعده ال قالدرميه‌رق ياپاركه بوكا ادايه شبيه قضاء تعبير اولنور . باب عيدينده بيانى كلور .

(٢١) ارككلر ركوعده ديزلري اوزرنده اللرينك پارمقلريني تفريج ايتميك يعني آرالق بولندرمقدر .

(قادينلر پارمقلريني بري برندن آييرميه‌رق اللريني ديزلري اوزرينه همان وضع ايدوب اخذ ركبه دخي ايتمزلر . كما في الرد .)

(٢٢) اركك قسمي ركوعده اينجكلريني ديك طوتمقدر .

(قادينلر ركوعده ديزلريني بوكك بولندررلر . كما في الرد .)

(٢٣) اركك قسمي ركوعده آرقه‌سني دوز بولندرمقدر .

(ديزلريني و ديرسكلريني ديك طوتمقله بسط ظهر حاصل اولور . قادينلر بونده دخي اركككه مخالف اوله‌رق مائل الظهر بولنورلر . كما في ردالمحتار .)

(٢٤) ركوعده باشني صاغريسيله بر طوغريلقده بولنديروب نه يوقاري يه ديكمك ، نه‌ده آشاغي يه اكمكدر .

(٢٥) ركوعدن قالقمقدر .

(٢٦) ركوعدن صكره بروجه اطمئنان قائم اولمقدر [١] .

(٢٧) سجده‌يه وارر ايكن يره ابتدا ديزلريني وصكره اللريني وصكره يوزيني وضع ايتمكدر .

(٢٨) سجده‌دن قيامه قالقار ايكن بونك عكسنه اوله‌رق ابتدا يوزيني وصكره اللريني قالديروب (ديزلرينه قويه‌رق وايكي

---

(١) بوندن اولكي نفس رفع وبو تعديلدر . مؤلف واجباتده : مقتضاى دليل بونك وجوبيدر . ديمشيدي ديمك كه بونده اقوال واردر بريده فرضيتدر . نفس رفع دخي واجباتده مذكوردر .

آياغنه يردن اعتماد ايدرك . ط) ديزلريني يردن قالدرمقدر (١) .
(٢٩) سجده‌لره وارر ايكن « الله اكبر » ديمكدر .
(٣٠) سجده‌لردن قالقار ايكن « الله اكبر » ديمكدر .
(٣١) سجودي ايكي اللري آره‌سنه ايتمكدر (٢) .
(٣٢) سجده‌لرده اوچر كره « سبحان ربي الاعلى » ديمكدر (٣) .

---

(١) بونلر امكان وقدرت ايله مقيددركه كندنده عذر يوق ايسه‌ديمكدر . اما كنديسي ضعيف وياخود اياغنده مانع بولنور ايسه كرك هبوط وكرك نهوضده قادر اولديغني ايشار . هبوطده يعني سجده‌يه اينر ايكن مستحب اولان اولجه صاغ دزيني قومق ونهوضده يعني سجده‌دن قالقار ايكن مستحب اولان اولجه صول ديزيني قالديرمقدر . ص مع مذ .

(٢) يعني سجده‌ده اللر كيروده اوزاقده بولميوب يوزه قريب ومحاذي اولمقدر كرك بو وكرك بوندن اولكي سنتلر اركككه مختص اولماغله بونلرده مؤافك ضميري مذكر ايرادي مطلق مصلي يعني من يصلي اعتباريله‌در .

(٣) بو اقل مراتبيدر . بوندن اقلي بسبتون تركي كبي مكروهدر . اون طقوزنجي سنتك هامشنه باقكز . محشي ديركه ركوع وسجوددن هر برينك تسبيحه دائر كنديـنه تخصيص اولنان شيئه مناسبتي خفي دكلدر چونكه ركوع تذلل وخضوعدر بناءً عليه مقابلنده جناب حقك عظمتي ذكر اولنمق مناسب اولمشدر . سجود دخي غايت تسفلدر بناءً عليه اكا مقابل جناب حقي علو ايله ياد ايتمك مناسب اولمشدر . علودن مقصود قهرواقتداردر . علو مكان دكلدركه تعالى الله عن ذلك اه تحفه شرحي عينيده مذكوردركه [فسبح باسم ربك العظيم] قول كريمنك نزولنده عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلري : «اجعلوها في ركوعكم » و [سبح اسم ربك الاعلى] قول كريمنك نزولنده : « اجعلوها في سجودكم » بيورمشلردر اه .

« سبحان ربي العلي الاعلى » ديمك يوقدر .

مصلی سجودده بشقه برشی اوقوماز . امام شافعی حضرتلری دیمشلرکه مصلی رکوعده شونی : « اللهم لك ركعت ولك خشعت ولك أسلمت وعليك توكلت . » وسجودده شونی : « سجد وجهي للذي خلقه وصوّره وشقّ سمعه وبصره فتبارك الله أحسن الخالقين . » زیاده ایدر (١) .

علی قول رکوع وسجود تسبیحلری وتکبیرلری واجبدر (٢)

(٣٣) ارکك قسمی سجودده قارنی اویلقلرندن ودیرسکلرینی یانلرندن وقوللرینی یردن اوزاق طوتمقدر (٣) .

قوللری یانلردن آییرمق ازدحامك غیریده مسنوندر . ازدحام جماعتده حرام اولان ایذادن احترازاً ترك اولنور (٤) .

(٣٤) قادین قسمی سجودده آچالوب قوللرینی یانلرینه بتشدرمك وقارنی اویلقلرینه یاپشدرمقدر .

---

(١) تسکیم حضرت عایدن ه ویدر . بزآنی حال تهجده (تنفله) حمل ایلمشزدر . ص .

(٢) بوکا کوره آنلرك سهواً متروکیتنه سجود سهو ترتب ایدر . ط .

(٣) حدیث شریفده : یره یایلمه ، ایکی اللرك اوزرینه اعتماد ایله ، بازولرکی چیقار اکر بویله ایدرسه‌ك هر عضوك سجده ایتمش اولور . بیورلشدر ص . چونکه بوحالده ه عضو بنفسه ظاهر اولوب اداء عبادتده کندینك غیری‌یه اعتماد ایتمز اولور همده بوحال تواضعه اشبه . وجبهه‌نك یره تمکیننه ابلغ ، وتذبللر هیئتندن ابعد ، در . ط .

(٤) قوللری یره یاترمامه‌نك قید احترازی‌یه احتیاجی یوقدر چونکه آنك ازدحامده دخی کیمسه یه ضرری اولماز . ط . اذی آنلری یره یاترمقده در .

(٣٥) سجوددن طوغريلوب اوطورمقدركه مقصود ايكى سجده آره‌سنده‌كى جلسه‌در [١] .

(٣٦) جلسه‌ده تحيات حالى كبى ايكى اللرينى اويلقلرى اوزرينه قومقدر [٢] .

(٣٧) كرك جلسه‌ده وكرك قعده‌ده اركك قسمى صول آياغنى يره يايوب صاغ آياغنى پارمقلر قبله‌يه متوجه اولمق اوزره (٣) ديكمكدر .

(٣٨) قادين قسمى آنلرده تورّك ايتمك يعنى قاينغى اوزرينه اوطورب آياقلرينى صاغ جانبه يانق چيقارمقدر .

(٣٩) تحياتك تشهدنده يالكز صاغ النك [٤] شهادت پارمغيله [٥] اشارت ايلمكدر .

---

(١) مؤلف بونى دخى واجباتدن عد ايتمشيدى . بوراده‌كى « چونكه سجوددن قرب قعوده قالقمق فرض وآنك اتمامى سنتدر » ديو واقع اولان تعليلى دخى مقتضى وجوبدر . زيراكه متمم فرض واجبدر . بوده برقول ديكر ديمكدر . غريبدركه مؤلف بوكا قومه اسمى ويروب جلسه‌يى بشقه‌جه ذكر ايلمشدر .

(٢) اللريله ديزلرينى طوتماز . اصح اولان بودر . ص . واللرينى ديزلرندن اوزاق طوتميوب پارمقلرينك اوجى ديزلرينك اوجى اوزرينه كلور . ط .

(٣) بقدر الاستطاعه ديمكدر چونكه اك كوچك پارمغك قبله‌يه توجيهى كوجلكدن خالى اولماز . ط .

(٤) چونكه ايكى النك شهادت پارمقلرينى قالديرانه حضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم « أحدأحد » ديو توحيدى امر ايتمشلردر . ص . والتأحيد لغة فى التوحيد .

(٥) محشينك افاده‌سنه كوره شهادت پارمغنك غيريسيله اشارت ايتمك يوقدر .

اشارت : اثناء شهادتده « لااله » ديرايكن صاغ النك شهادت پارمغنى قالدرمق و « الا الله » ديرايكن ايندرمكدر (١) .

(٤٠) قراءت تشهدى اسرار ايلمكدر .

(٤١) اوچ ودرت ركعتلى فرضلرده كوره ايللك ايكى ركعتك ماعداسنده فاتحه اوقومقدر .

(٤٢) قعدهٔ اخيرهده تحياتدن صكره عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه صلوات اوقومقدر . شو وجهله اوقنور : اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد كما صليت على سيدنا ابراهيم وعلى آل سيدنا ابراهيم فى العالمين انك حميد مجيد وبارك على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد كما باركت على سيدنا ابراهيم وعلى آل سيدنا ابراهيم فى العالمين انك حميد مجيد (٢) .

اوده صاغ الك شهادت پارمغنه مخصوصدر . حتى صاغ الك شهادت پارمغى مقطوع ويا معلول ايسه نه اوالنك ديكر پارمغيله ونه صول النك شهادت وسائر پارمغيله اشارت ايتمز .

(١) ديكر پارمقلر على حالها طورر . على قول آنلر بوكيلوب باش پارمق ايله اورته پارمق حلقه ايديلوركه مفتىبه اولانده بودر . كما فى ص ٥م ط .

(٢) فى العالمين مع العالمين معناسنهدركه آنلر ايله برابربتون عالمه دعادر ط . « فى العالمين »ك زيادهسى و « انك حميد مجيد »ك تكرارى صحيحدر . «سيدنا»نك علاوهسى مندوبدر . چونكه واقعى اخبار عين سلوك ادبدر . بنابرين انك ذكرى تركندن افضلدر . « لاتسودونى فى الصلاة » ديو منقول اولان شى يلاندر . لا «تسيدونى» روايتى همده ياكلشدر . كما فى الدر المختار .

(٤٣) صلواتدن صكره دعا اوقومقدر نمـــازده لغت عربيه نك غيرى اوزره دعا حرام اولوب عربى اولان دعا دخى كلام ناسه شبيه اولمامق ايچون آيات وأحاديثدن مقتبس اولور : «ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيء لنا من أمرنا رشدا . ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار . ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك أنت الوهاب رب اجعلنى مقيم الصلاة ومن ذريتى ربنا وتقبل دعاء ربنا اغفرلى ولوالدى وللمؤمنين يوم يقوم الحساب. ربنا هب لنا من أزواجنا وذرياتنا قرة أعين واجعلنا للمتقين اماما» . كى .

بونلر آيات كريمه‌در (نماز صوكنده دعا قصديله اوقنور . قرآن قصديله اوقنور ايسه مكروه اولور تحريماً ط) . شونلر احاديث شريفه‌در : (اللهم انى ظلمت نفسى ظلماً كثيراً وانه لايغفر الذنوب الا أنت فاغفرلى مغفرة من عندك وارحمنى انك أنت الغفور الرحيم[1]) . (اللهم انى أسألك من الخير كله ماعلمت منه ومالم أعلم وأعوذ بك من الشر كله ماعلمت منه ومالم أعلم[2]) .

(٤٤) برر سلام ايله اولا صاغه وصكره صوله باشنى چويرمكدر (٣)

---

(١) بودعايى حضرت ابو بكره تعليم بيورمشلردر ص .

(٢) بودعا حضرت ابن مسعودك نماز ادعيه‌سندندر ص .

(٣) اكر اولا سهواً ويا عمداً صوله سلام ويرمش اولورسه صاغه دخى سلام ويرر ، صوله ويرديكي سلامى اعاده ايتمز . عمد صورتنده كنديسنه اساءتدن بشقه برشى ترتب ايلمز ، واكر اوكنه طوغرى سلام ، ويرمش ايسه

(٤٥) هر ايكى طرفه « السلام عليكم ورحمة الله » ديو سلام ويرمكدر(١) .

(٤٦) امام هر ايكى طرفه سلام ويرر ايكن « عليكم » خطابيله كنديسنه مقتدى بولنان بالجمله جماعتى وحفظه ملـكلرينى نيت ايلمكدر.

(٤٧) مقتدى سلامنده جماعت ايله برابر امامنى نيته آلمقدر

(٤٨) منفرد سلامنده ملـكلرى نيت ايلمكدر(٢) .

(٤٩) امام ايكنجى سلامده سنى برنجى سلامدن پست ايتمكدر .

(٥٠) مقتدينك سلامى امامك سلامنه مقارن اولمقدر(٣) .

(٥١) مسبوق اولان مقتدى امامك نمازدن فراغنه يعنى ايكنجى سلامنه منتظر اولمقدر .

صول طرفنه دخى سلام ويرر . صول طرفنه ويره‌جكى سلامى اونودبده قالقار ايسه قبله‌يه آرقه‌چويرمدكجه وياتكلم ايلمدكجه اوطوروب صوله دخى سلام ويرر . ص.

(١) اگر مصلى آندن اكسيك اوله رق يالـكز . السلام عليكم .(ياخود: عليكم السلام : ط) وياخود : سلام عليكم . دير ايسه سنتى ترك ايتمك سببيله اساءت ايلمش اولور ، فرضى صحيحدر . « وبركاته » لفظنى زياده ايتمز . ص.

مؤلف « آنك زياده‌سى بدعتدر » ديمش ايسه‌ده محشى آنك دخى سنتده ثبوتنى ذكر ايلمشدر .

(٢) مؤلف ديركه بو سنتلره دقت اولنمق گركدر چونكه بونلره دقت ايدن اهل علم بيله قليلدر . فضلا عن غيرهم اه .

(٣) وهذا عند الامام وفيه خلافهما كما فى التحريمة . أفاده المؤلف .

(انتظار ايدلميان مواضع سجود سهو بابنده ذكر اولنور . مسبوق او انتظارنده تحيادن صكره‌كى صلواتى اوقورمى؟ بعضلر : اوت ، حتى دعايى دخى اوقور . وبعضلر : آنلرى اوقوميوب شهادت كتورر . وبعضلر : بعد التحيات هيچ برشى اوقوميوب سكوت ايدر . ديديلر تحياتى تأنى اوزره اوقوردخى ديندى . لائق اولان بونكله افتا اولنمقدر اه من ط .)

آداب صلات

آداب ادبك جمعيدر . ادب(١) رسول عليه الصلاة والسلامك بر ويا ايكى كره ايشليوب(٢) مواظبت بيورمدقلريدر : ركوع وسجود تسبيحاتنك زيادەسى وقراءت مسنونەنك فضلەسى كبى كه اكمال سنت ايچون مشروع اولمشدر(٣) .

شونلر آداب صلات جملەسندندر(٤) :

(١) اركك قسمى افتتاح تكبيرى عندنده اللرينى يكلرندن

---

(١) ادب لغتده برملكه دركه قائم اولديغى كيمسەيى موجب شين اولان شيدن مصون ايدر . ياخود ادب : حسن اخلاق وفعل مكارمدر . علوم عربيەيه ادب اطلاقى مولددر ، اسلامده حادث اولمشدر . ادب فعلى كرم كبى باب خامسدندر . اسم فاعلى ضارب وزننده آدبدر اهط. اسم تفضيلى مفتوح الدالدر. قال الزمخشرى : من كان آدب ، كان رحله أجدب .

(٢) مندوب دخى بويلەدر . مستحبه كلنجه ، مستحب : رسول عليه الصلاة والسلامك بركره ايشليوب بركره ترك ايتدكاريدر . اهل فروعجه بويلەدر . اولاسى اهل اصولك رأيلردركه مندوب ايله مستحبك فرقى اولمامقدر . تركى نه اساءت ونه عتابى موجب اولميوب انجق فعلى افضلدر . كما فى الدراهط.

(٣) سنت دخى اكمال واجب وواجب اكمال فرض ايچوندر . كما مر مع مافيه اهط .

(٤) مؤلف من تبعيضيه ايله أفراد آدابى استيفا ايتمديكنه اشارت ايتمشدر .ط.

چیقارمق (١) مکرکه صغوق کبی بر ضرورته مبنی اوله .

(٢) مصلی ارکك ویاقادین اولسون قیامده (٢) سجده موضعنه (٣) ورکوعده آیاقلربنك اوزرینه (٤) وسجودده بورننك اوجنه وقعودده قوجاغنه باقوب (٥) « اعبدالله کأنك تراه فان لم تکن تراه فانه یراك » حدیث شریفی (٦) مؤداسنی ملاحظه ایدرك ماسوی الله ایله مشغول اولمامق وسلامده اوموز باشلرینه باقمق .

وانك ان أرسلت طرفك رائداً لقلبك یوماً أتعبتك المناظر
رأیت الذی لا کله أنت قادر علیه ولاعن بعضه أنت صابر

اکر مصلی بی بصر ، یاخود قارانلقده ، ایسه عظمة اللهی ملاحظه اکا کافی اولور (٧) .

---

(١) یکدن ال چیقارمق بخارالیلر و مصر خلقنك عوامی وزی مراسمده اولان علمیه کبی اوزون قوللی لباس کیپانلر ایچوندر اه

قادینك قولی عورت اولدیغندن آچلمامق ایچون انلر اللرینی اخراج ایتمزلر . بوده حره حقنده‌در . جاریه حقنده دکلدر . ص مم ط :

(٢) ولو حکماً قیام اولسون : قاعداً نماز قیلمقده اولدیغی کبی اه ط بایضاح .

(٣) حفظاً له عن النظر الی مایشغله عن الخشوع . ص .

(٤) بوادب قاعداً نماز قیلانده حصول بوله ماز . ط .

(٥) حضور کعبه‌ده دخی بویله یاپار : علی المذهب . ط

(٦) وهو غیر ماورد فی تعریف الاحسان .

(٧) مؤلفك فیلاحظ عظمة الله » قولنی محشی مرحوم هر مصلی ایچون عظمت حق ملاحظ اولمق بیانیله خلاف اولی بولوب اکا بدل افاده کفایتی اولی کورمشدر .

(٣) اوكسوركى قادر اولديغى قدر دفع ايتمك (١) .
ككرمك دخى اوكسورمك كبيدر .
(٤) اسنه‌مكدن اغزينى طوتمق (٢) .
(٥) اقامتده « حىّ على الفلاح » ديىلديكى وقت(٣) جماعت ومحراب قربنده بولنديغنه كوره امام نمازه قيام ايتمك .
اكر امام محراب قربنده دكل ايسه هرصف امام كنديلرينه منتهى اولدقده قيام ايلر .
واكر امام جماعتك اوكلرندن دخول ايدرسه جماعت آنى كوردكارى كبى قيام ايدرلر (٤) .

---

(١) مفسده واقع اولماق ايچون مقتضاى ادب بودر چونكه اوكسورك بلا عذر اولور وحصول حروفى مؤدى بولنور ايسه نمازى افساد ايدر . ص مع ط .
(٢) آغزطوتمق دوداقلرينى ديشيله ايصرمق ايله اولور ، بوممكن ايكن آغزينه ال ياخود يك طوتمق مكروه اولور . حضرت امامدن بويله مرويدر . اسنه‌مك انسانه كسل واويقلامه زماننده عارض اولور شيدر . انبياء عليهم السلام جملة آندن مصونلردر ، ط . بومعنايى ملاحظه دخى دفع تثاؤبده مجربدر . كما فى الرد . مكروهاتك اتوزالتنجيسنه باقكز .
(٣) امام حسن بن زياد ايله امام زفر : « حى على الصلاه » ديىلديكى وقت ، ديمشلر . ط .
(٤) بونى محشى مرحوم ذكر ايتمشدر . اقامت آلنور ايكن جامعه كيرن كيمسه قائماً منتظر اولماق اكا مكروه اولمغله اوطورمق لازم كله‌جكنه دائر بزم شروط واركان قيلنده در مختاردن نقلا ذكر ايتديكمز مسئله‌يى دخى قهستانيدن نقلاً ذكر ايدوب : بوندن ابتداء اقامتده قيام ايتمه‌نك كراهتى مفهوم اولور ناس بوندن غافللردر . ديمشدر ا هـ

(٧) قد قامت الصلاة دینیلور ایکن امام نمازه شروع ایتمك .
(ابو یوسف حضرتلری : اقامتدن فارغ اولنمغی متعاقب امام نمازه شروع ایدر . دیمشدرکه ائمهٔ ثلاثه نك دخی رأیلری بودر . کما فی ط (١)) .

(١) دیمك که امام نمازه شروعی اقامت بیتنجه قدر تأخیر ایتسه اتفاقا بأس یوقدر . ص . اختلاف استحبابده در . ط .

(فصل)

كيفيت تركيب افعال صلات (١)

بوفصلده نمازك ابتداسندن انتهاسنه قدر اولان افعال واوضاع ذكر اولنوب آنلرك فرض ويا واجب ياخود سنت اولمسندن عبارت اولان اوصافى اولجه ذكر اولنديغى ايچون بيان اولنميه‌چقدر :

اركك قسمى نمازه ـ هانكى نمازاولورسه‌اولسون ـ طورمق قصد ايتدكده اللرينى يكلرندن چيقارر (٢) بعده قولاقلرى حذاسنه قالديرر تاكه باش پارمقلرى قولاقلرينك يومشاغنه محاذى اولور (٣) .

حره اولان قادينلر اللرينى اوموزلرى حذاسنه رفع ايدرلر (٤) حال رفعده كرك اركك ، كرك قادين اللرينك ايچنى قبله‌يه قارشو بولنديرر . پارمقلرينى دخى نه آچار ، نه‌ده صيقار .

---

(١) بوفصل كتب سائره‌ده (صفت صلات) عنوانيله معقوددر . محشى ديركه افعالدن اقواله دخى شامل اون معنى مقصوددر اه

(٢) آداب صلاتك برنجيسنك هامشنه باقكز .

(٣) سنن صلاتك برنجيسنه وآنك هامشنه باقكز .

(٤) جاريه اركك كبى رفع يد ايدر . ص .

هر مصلی بعده نیت (یعنی عقد قلب) ایدرك بلامد (۱) : « الله اکبر » دیر (۲) .

(۱) اگر مد همزه ایدرسه نمازه شروع ایدیجی اولماز ومد همزه‌یی اثناء صلاتده‌کی تکبیرده ایدرسه نمازی فاسد اولور . ص . محشی دیرکه تکبیری مد یالفظة اللهده ویا اکبر لفظنده اولور . لفظة اللهده اولدیغنه کوره یااولنده ویا اورته‌سنده یاخود آخرنده اولوب اولنده اولورسه مفسد اولور . چونکه صورت استفهامدر . حتی متعمدی کبریاءده شك ایتدیکیچون کفره وارر . وسطنده اولورسه صوابدر . شوقدرکه مبالغه ایله مد ایتمامليدر . اگر مبالغه ایدوب مد طبیعی اوزرینه زیاده ایدرسه مکروه اولور ، مفسد اولماز . سراجده خلاف اولی دیمشدرکه کراهت تنزیهیه دیمکدر . آخرنده اولور یعنی هانك حرکه‌سی اشباع ایدیلورایسه من حیث اللغه بر خطا ایدلمش اولوب آنکله نماز فاسد اولماز . هانك تسکینی دخی بوباله‌در . مد اکبر لفظنده اولدیغنه کوره اولنده ایسه مفسد صلات برخطادر . آنکله نمازه شروع ایتمش اولماز . اورته‌سنده ایسه یعنی أکبار دیلمش ایسه دونبه‌لك دیمك اولان وفتحتین ایله ملفوظ بولنان کبرك جمعی اولدیغیچون یاخود اولاد شیطان اسملرندن بری بولندیغیچون نمازی فاسد اولور دینلدی . اشباعدر اوده برلغتدر دخی دینلدی . زیلعی بونی شعرك غیریده جائز اولماز دیو استبعاد ایتدی . آخرنده اولورایسه نمازی فاسد اولور دینلدی . بونك قیاسی : آنکله شروع صحیح اولمامقدر . نمازفاسد اولماز دخی دینلدی اه بحذف بعض فی الوسط .

(۲) اصح اولان بودرکه اولا ال قالديرر بعده تکبیر آلور . تکبیردن فارغ اولنجه قدر الرینی قالديرماز ایسه محلی فوت ایتمش اولدیغندن آرتق ال قالديرماز . اگر اثناء تکبیرده خاطرلارایسه رفع ید ایدر . ص . اللر مع التکبیر وحتی بعد التکبیر دخی رفم اولنمق حقنده دیکر ایکی قول اولدیغی محشی مرحوم ذکر ایدوب : عامهٔ مشایخك رأی وعملی قول اول اوزینه‌در اصح اولان‌ده اودر چونکه رفع یدده حضرت خداوندك غیریدن نفی کبریاء ایتمك و« الله اکبر » دیمکده کبریایی (عظمتی) حق جل وعلایه اثبات ایلمك واردر نفی ایسه اثباته مقدمدر . دیدی اه

نمازی نیت ایدیجی اولمق صحت تکبیرایچون دخی شرطدر . معلومدرکه مصلی نه یالکز تکبیر ایله نه ده یالکز نیت ایله نمازه شروع ایتمش اوله ماز . بلکه هم تکبیر آلمق همده نیت ایلمك ایله شروع ایتمش اولور آره‌اری نمازه اجنبی اولان قول ویا فعل ایله فصل اداش اولمدقجه نیتی تکبیردن اول ایتمك دخی صحیحدر زیرا که حکماً مقارن دیمکدر . نیتی تکبیردن صکره ایتمك صحیح دکلدر . نتکیم شروط تحریمه‌نك برنجیسنده واوچنجیسنده ذکر اولنمشدر

« الله اکبر » بدلنده « سبحان الله » یاخود « لااله‌الاالله » ویاخود « الحمدلله » کبی هر ذکر خالص ایله نمازه شروع ایتمك صحیح اولوب (١) واجب اولان تکبیر ترك اولندیغی ایچون تحریماً مکروه اولور .

ذکر خالص : حاجت طالب ایله قاریشق اولمیان ذکر محض خالقدر . « اللهم اغفرلی » کبی طلب مغفرت ایچون و « لاحول ولا قوة الا بالله » کبی طلب حول وقت ایچون و « ماشاء الله کان » کبی طلب دفع سوء ایچون وبسمله‌ٔ شریفه کبی طلب برکت ایچون اولان جمله‌لرایله نمازه شروع ایتمك صحیح دکلدر

(١) صحت شروعده اسماء خاصهٔ الهیه ایله کریم وجلیل کبی اسماء مشترکه آره‌سنده قول اظهر واصح اوزره فرق دخی یوقدر . ذکر خالص خدانك لغت عربیه‌یه دخی انحصاری اولمامنله بوبابده علی الاطلاق یعنی عربیه‌دن کرك عاجز اولسون کرك اولسون لغت سائره‌نك دخی مع الکراهه کفایتی واردر . لغت سائره اوزره جواز قراءت لغت عربیه‌دن عجز ایله مشروطدر . بومسئله لرده حضرت امام ایله امامین آره سنده بووجهله موافقت حاصل اولمشدر . أفاده ط . فروض صلاتك اون طقوزنجیسی قبیلنده‌کی هامشه باقکز . مؤلفك افاده سی‌اصابتسزدر .

مصلی افتتاح تکبیرینی متعاقب بلامهله یعنی اللرینی یانلرینه صالیویرمیه‌رك کیفیتی سنن صلانده مذکور اولدیغی وجهله ال باغلارکه بوکا « اعتماد » تعبیر اولنور . اعتماد ظاهر مذهبده سنت قیامدر ولو حکماً اولسون (١) .

هر قیامکه آنده قرار وذکر مسنون واردر مصلی آنده اعتماد ایدر : حال ثنا وقنوت وصلات جنازه کبی .

قومه‌ده‌قرار وتکبیرات عید آره‌سنده ذکر مسنون اولمدیغندن مصلی آنلرده اعتماد ایتمیوب اللرینی یانلرینه ارسال ایدر .

اعتمادی متعاقب مصلی استفتاح ایدر (٢) یعنی شونی اوقور : « سبحانك اللهمّ وبحمدك وتبارك اسمك وتعالی جدك ولا اله غیرك . » (٣) .

بونی‌هر مصلی اوقور . مقتدی دخی امام قراءته شروع ایتمش اولمدقجه اوقور . قراءتی کرك جهر وکرك اخفا ایتسون (٤) .

دعاء توجهی‌که استعیذ بالله : (انی وجهت وجهی للذی فطر

---

(١) قعوداً نماز قیلمقده اولدیغی کبی‌که آنده‌ده سنت ال باغلامقدر . در مختار . امام محمد عندنده اعتماد سنت قراءت اولدیغندن مصلی حال ثناده اللرینی ارسال ایدر . کما مر فی السنن .

(٢) سبحانك الخ اوقومغه ثنا دینلدیکی کبی استفتاح دخی دینور . آتی الذکر دعاء توجهه دخی استفتاح اطلاق اولندیغی اولمشدر .

(٣) بونده « وجل ثناؤك » جمله‌سی یوقدر . آنی دیرایسه منع اولنماز دیمزایسه امر اولنماز . ص . صلات جنازه‌نك غیریده آنك ترکی اولادر . احتمالکه وجه فرق : صلات جنازه‌ده دعا مطلوب اولمغله جملهٔ مذکوره حال جنازه‌یه الیق اولدیغیدر . ط .

(٤) دیمك‌که مسبوق آنی صکره‌یه براغور یعنی قضاء ماسبقه قیامنده اوقور . امامه رکوعده یتشان آنکله اشتغال ایله رکوعی قاچرماز .

السماوات والأرض حنيفاً وماانا من المشركين) آيت كريمه‌سيدر (١) مطلقا يعنى نه‌قبل الشروع و نه بعد الشروع اوقوماز (٢) .

« سبحانك اللهمّ وبحمدك » نك معناسى : « يا الله سنى تسبيح ايله صفـات نقصدن تنزيه وسـكا تحميد ايله صفات كمال و نعوت جلالى اثبات ايدرم (٣) . » وتبارك (٤) اسمك » سنك اسم پاكك

(١) سوره‌ٔ أنعامك يتمش طقوزنجى آيتيدر . حضرت ابراهيم عليـه السلامك ادعيه‌سندن حكايه‌در .

(٢) آنى صلات تهجدده ثنايه ضم ايده‌بيلور . ص . بوندن متبادر اولان ثنانك اكا تقديميدر . ط .

(٣) سبحان فى الأصل مصدردر فعلى يوقـدر . براءت ونزاهت معناسـنه‌در . بعده تنزيه ديمك اولان معناى تسبيحى متضمن اولدى . انتصابى واجب الحذف برفعل محذوف ايله‌دركه « سبحتك سبحـانا . (ياخود) أعتقد سبحانك أى نزاهتك عن كل مالايليق بك » ديمـكدر . تقدير اوله كوره مفعول مطلق وتقدير ثانى‌يه كوره مفعول به اولور . « وبحمدك » برمحذوفه متعلق اولوب واو ، عاطفه‌در « اسبحك وأبتدئ بحمدك (ياخود) وأصفك بحمـدك تقديرنده‌در واو ه زائده ديمك لائق وله‌ماز . چونـكه قياسى دكلدر . كما فى القهستانى . حضرت امامدن واوك حذفيله « سبحانك اللهم بحمدك » ديمك دخى جائز اولديغى روايت اولنمشدر . بوكا كوره با حرفى ملابسه ايچون اولوب « أسبحك تسبيحاً ملتبساً بحمدك » ديمـكـدر . ياخود مصاحبت ايچوندر . ذكره المحشى رحمه الله تعالى .

(٤) تبارك غير متصرف برفعلدر . جناب حقك غيرى ايچون ذكر اولنماز . خيردائم كثيرديمك اولان بركتدندركه سنك اسماء حسنا كك خيورى متـكاثر اولدى ديمـكدر . برك الماء فى الحوض تعبيرندن مشتقدركه دائم معناسنه‌در . ياخود بروك ابلدن مشتقدركه ثبوت ديمكدر . ط .

ثابت وسرمديدر . « وتعالى جدك[١] » وسلطنت وعظمتك رفعتليدر. قدرت قاهره‌كله غنى ومتعاليسين . « ولا اله غيرك » وسندن بشقه بحق معبود يوقدر . » ديمكدر .

تنزيه ايله كه آنكده مآلى توحيددر باشلانوب توحيد ايله ختم اولنمشدر . ثناء على الله خصوصنده موت سلبيه وصفات ثبوتيه‌نك ذكرندن جلال وجماله وبتون افعالده غايت كماله ترقى حاصل اولمشدركه اوده الوهيت(٢) ايله انفراد واحديت وصمـــديت ايله اختصاص وامتيازدر .

مصلى استفتاحدن صكره تعوذ ايدر . يعنى «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم » ديو شيطان مطروددن جناب حقه التجا ايلر(٣) .

تعوذ قراءت ايچوندر . بناءً على ذلك آنى امام ويامنفرد اولان اوقور . مقتدى بولنان اوقوماز چونكه آنك قراءتى يوقدر . مسبوق آنى حال انفرادنده يعنى ماسبقى قضايه قيامنده بعد الثناء اوقور(٤) .

---

(١) جد بابا باباسى وآنا باباسى ونهر كنارى معنالرينه اولديغى كبى عظمت وجلال معناسنه‌ده اولور . بوراده مقصود اولان معنى دخى بودر . ط . تعالى جد ربنا .

(٢) بوكلمه‌يى مؤلف دخى ربوبيت معناسنده استعمال ايتمشدر . اهل لغتك ايسه بيانى الاهت والوهت والوهيت كلمه لرى وزناً ومعنى عبادت وعبودت وعبوديت كبيدر . والله عزوعلا رب الأرباب وله الربوبية .

(٣) چونكه حضرة اللهدن شيطان مطروددر . عقابده سنى كنديسنه شريك قيلمق ايستر . سن آنى كورمزسين . تعوذ ايتمكله آنى كورن جناب حقه سنى حفظ ايچون اعتصام ايتمش اولورسين . ص .

(٤) امام ابويوسف : تعوذ ثنايه تابعدر آنى مقتدى دخى اوقور . ديمشدر اه ص .

بيرام نمازلرنده امام تعوذی تکبیراتدن صکره یه تأخیر ایدر زیرا قراءت تکبیرلردن صکره در .

مصلی بعده تسمیه ایدر یعنی « بسم الله الرحمن الرحیم » دیر . تسمیه دخی تعوذ کبی قراءت ایچوندر . بو لك آندن فرقی شودرکه تعوذ قبل القراءه یالکز ایلك رکعتده اولور[1] تسمیه ایسه هر رکعتده وانجق قبل الفاتحه اولور . فاتحه ایله سوره آره سنده تسمیه مسنون اولماز[2] .

بعد البسمله مصلی قراءت فاتحه ایدر وختامنده «آمین» دیر . آندن صکره ضم سوره ویا آیات ایلر .

(تعوذ وتسمیه کبی قراءت دخی مقتدی اولمیان مصلی یه عائددر . مقتدینك تأمینی امامك جهری حالنده در .)

بعده هر مصلی « الله اکبر » دیو رکوعه وارر .

بو تکبیره اکلمکه باشلامقله ابتدا ایدوب ختام انحناده تکبیر دخی نهایت بولمش اولورکه تمام انحناده تسبیحات رکوعه شروع ایتمکله حالات صلاتك هیچ بری بروجه اطمئنان ذکردن خالی اولمامش بولنور .

ارکك قسمی رکوعده دیزلرینی اللریله قاورایه رق وپارمقلرینی اراليق بولندیره رق آرقه سنی دوز وباشیله صاغریسنی بر استقامتده

---

(۱) صلوات مندوبه نك اوچنجی رکعتلری دخی ابتداء شفع اولمق اعتباریله ایلك صاییلور .

(۲) سوره ایچون دخی تسمیه ایدرســه مکروه ده اولماز . ص (محشینك آداب صلاتك فصلی اولنده بیاننه کوره آنی آداب صلاتدن عدایدنلر بیله اولمشدر) . سوره قیدی آیات ایچون تسمیه اولنمه نك کراهتنی افاده ایدر . ط .

وديزلريني وديرسكلريني ديك طوتار . ياى كبى بوكمك تنزيهاً مكروه اولور .

قادين قسمى اللريني ديزلرى اوزرينه قور . پارمقلريني آراليق بولندرماز وديزلريني ديك وآرقه‌سنى استقامت مذكوره وجهله دوز طوتماز .

ركوعده هر مصلى لا اقل اوچ كره « سبحان ربى العظيم » دير . بعده « سمع الله لمن حمده » ديه‌رك رفع رأس ايدوب اطمئنان اوزره طوغريلور(۱) . « ربنا لك الحمد » دخى دير .

مصلى امام ياخود منفرد ايسه بونلرك ايكيسنى‌ده سويلر . مقتدى تحميد ايله اكتفا ايدر .

تحميدده افضل اولان : « اللهم ربنا ولك الحمد » ديمكدر(۲) « اللهم ربنا لك الحمد » ياخود « ربنا ولك الحمد » وياخود « ربنا لك الحمد » دخى دينور .

(تفاوت ثواب تفاوت حروف نسبتنده‌در .)

---

(۱) جناب حق حمد ايدنك حمدينى قبول ايدر ديمكدركه سماع قبول معناسنه‌در . نته كيم حديث شريفده «أعوذ بك من دعاء لا يسمع» بيورلمشدركه لايقبل ديمكدر . حمده افظنده‌كى‌ها ، سكت ايچوندر . ضميرديبانلر دخى‌اولمشدركه اوحالده جناب‌حق كنديسنه حمد ايدنك حمدينى قبول ايدر ديمكدر . لام من معناسنه‌در . سورهٔ مائده‌ده (سماعون للكذب) قول كريمى تفسيرنده كشافه وقاضى حاشيه‌سى‌شهابه مراجعتله معلوم اولور .

(۲) ولك الحمدده‌كى واو حقنده اختلاف ايتمشلردر ، زائده‌در ، عاطفه‌در دينلمشدر تقديرى « ربنا حمدناك ولك الحمد » در . كما فى التبيين . اولكى اظهردر . ط .

بعده مصلى « الله اكبر » ديو سجوده وارر . جبهه‌سنى يره وضع ايله برابر تكبيرى ختم ايدر . سجوده وارر ايكن برعذر مانعى اولمدقجه يره اولا ديزلرينى وصكره اللرينى وضع ايدوب يوزينى ايكى اللك آره‌سنه قويه‌رق آلننى وبورننى يره كتورر . واطمئنان اوزره اوله‌رق تسبيح ايدركه لا اقل اوچ دفعه « سبحان ربى الاعلى » دير .

اركك قسمى سجده‌ده قارنى اويلقرندن وقوللرينى قولتقلرندن اوزاق طوتار(١) قادين قسمى سجده‌ده آچالوب قوللرينى يانلرينه ضم وقارنى اويلقلرينه الصاق ايدر كرك اركك وكرك قادين سجده‌ده اللرينك پارمقلرينى قبله‌يه توجيه ايديجى اولوب آنلرى برى برينه بتشديرر(٢) آياقلرينك پارمقلرينى دخى يره ديكه‌رك قبله‌يه توجيه ايدر . بعده الله اكبر ديه‌رك رفع رأس ايدوب اطمئنان اوزره جلسه ياپار(٣) واللرينى اويلقلرى اوزرينه قور ، صكره ينه « الله اكبر » ديو ايكنجى سجده‌يى برنجى وجهله ايفا ايدر .

بعده ركعت ثانيه‌يه قيام ايچون « الله اكبر » ديه‌رك رفع رأس ايدر واولا باشنى وصكره اللرينى ودها صكره ديزلرينى قالديروب

---

(١) وايلرو اوزانه‌رق قوللرينى يره ياتيرمامقله اوزرلرينه اعتماد ايديجى اولور كه حال ازدحامك غيريده جميع اعضا ايله سجود ايتمككده بوصورت ابلغدر . ازدحام حالنده يانندهكى آزرده ايتمامك ايچون طوپلى بولنور .

(٢) اصابعك يكديكره ضم تامى ياالكز بوراده مندوبدر . ص .

(٣) بوجلسه‌ده اركككك وقادينك وضع قعودارى بشقه بشقه‌در . قعده‌لرده اكا كوره‌در . تشكيم سنن صلاتده تعريف اولنمشدر .

بلا عذر اللريله يره طايانميه‌رق قالقار . ركعت ثانيه دخی ركعت اولی كبیدر . شوقدركه آنده رفع يد وثنا وتعوذ يوقدر .

ايكنجی ركعتك ايكنجی سجده‌سندن صكره قعود ايدوب اركك وقادين كندیلرينه مخصوص صفت جلسه وجهله بولنور وتحيات اوقور . وشهادته كلديكنده عند النفی شهادت پارمغنی رفع وعند الاثبات وضع ايلمك صورتيله اشارت ايدر . كيفيتی سنن صلاتده ذكر اولنمشدر .

قعده اولاده تحيات اوزرينه برشی زياده ايتمز . زيرا آنی متعاقب اوچنجی ركعته قيام واجبدر .

ركوعده وسجودده وتشهدده قراءت قرآن اجماع ائمــــه ايله مكروهدر (١) .

تحيات : تحيه‌نك جمعيدركه عند الملاقاة سلاملاشمق قبيلندن اولان وفی الاصل « حياك الله » ديو بقاء حيات تمنيسنی متضمن بولنان دعائی ايتمك ديمك اولوب بوراده مقصود ، ملك وعظمته دال اولان الك عزيز الفاظ وعبادات قوليـــــدر . آنده مستحب اولان دخی ابن مسعود حضرتلرينك تحياتنی اوقومقدركه مشار اليه حضرتلری : رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری الی مبارك اللری آره‌سنه آله‌رق قرآندن سوره تعليم ايدر كبی بكا تعليم تحيات بيوردیلر وديدیلركه سزك بركز نمازده اوطورديغی وقت «التحيات لله والصلوات والطيبات» الخ ديسون . بيورمشدر بوكا (تشهد ابن مسعود) دخی دينور .

---

(١) بعد الصلوات الفاظ قرآن ايله ايديلان ادعيه‌ده قراءت دكل ، دعا قصد اولنمقده‌در . والا تحريماً مكروه اولور ، كما فی ط وقد مر .

بو نلرك بيان معانيسنه كلنجه ؛ «التحيات لله» : بتون عبادات قوليه ، « والصلوات » وبتون عبادات بدنيه ، « والطيبات » وبتون عبادات ماليه حق جل" وعلايه مختصدر . ديمك اولوب كلمات شريفهٔ مذكوره ليلهٔ معراجده حضرت خاتم الانبياء (عليه وعليهم الصلاة والسلام) افندمزدن صادراولمشدر . كنديلرى الهام ربانى ايله بوتحيات وتعظيماتى ايتدكلرنده جناب ذو الجلال والاكرام : اى نبى" عالى جاه سكا سلام ورحمة الله وبركات الله اولسون . مآلنده اولان : « السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته . » قول قدسيسيله رد" تحيت بيورمشدر(١) . تحياته تحيت اهل اسـلام اولان سلامى وصلواته او معناده اولان رحمتى(٢) وطيباته مناسبى بولنان بركاتى مقابل قيلمشدر . حضرت نبى اكرمك تحيات وصلوات وطيباتدن عبارت اوچ كلمه‌سنه مقابل حضرت خلاق كريم سلام ورحمت وبركاتدن عبارت اوچ كلمه ايله افاضهٔ انعام وتكريم بيورمش اولوب نبى عليه السلام دخى اكرم واجود خلق الله اولمغله اوفيض ربانيدن اولان احسانى بالجمـله انبيا اخواننه وملكاره وانس وجندن اولان صلحاء مؤمنينه

(١) «لا يؤمن أحدكم حتى يحب لاخيه مايحب لنفسه » حديث شريفنك شرحنده شيخ اسمعيل حق قدس سره نك : سلام انبيا مشروع اولدى زيرا انبيا أهواء ناسه مخالف وجه ايله امر ايتمل‌ريله مقام نبوت مظنهٔ اعتراض اولاى مؤمنك « السلام عليك أيها النبي » ديديكى يارسول الله بو خصوصده بنم اعتراضمدن با امان وبى خوف اول ديمكدر ديملرى بو افاده‌يه ملايم دوشمز .

(٢) فيه نظر فتأمله . ط .

عطف ايدرك (١) : « السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين . » بيورمشلردر . بونك اوزرينه بتون ملكوت اعلى وسماوات علىٰ (٢) اهلى وبالخاصه حضرت جبريل وحى والهام حضرت ربّ جليل ايله : « أشهد أن لااله الا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله » ديو كلمتين شهادتيني ترتيل ايلمشلردر .

اشته تشهد ابن مسعود تعبيراولنان التحيات الخ بويله درت طاقم قدسى كلماندر (٣) . شهادت ايدرمكه الخ ديمك : بيلور وبيان ايدرمكه الخ ديمكدر . شهادت ثانيه‌ده آثاردخى ذات حضرت رسالت حقنده اوچ شى جمع ايتمشلردركه برى اشرف اسماء نبى اولان محمد

---

(١) تتكيم حديث شريفده « انكم اذا قلتموها أصابت كل عبد صالح فى السماء والأرض » بيورلشدر . صفات مخلوقين ايچنده عبوديتدن اشرف برشى يوقدركه اوده ربك فعلنه رضادر . عبادت ربى راضى ايدن شيدر . عبوديت عبادتدن اقوادر چونكه عقباده باقى اولان اودر . عبادت اويله دكلدر (يعنى عبادت على سبيل التكليف آخرتده قالماز . اما انك تنفس كبى بلامشقة صدورى واقعدر انكار اولنماز زيرا انسان حضرت حقه قريب اولدقچه طاعتچه مزداد اولور . ط .) صالح : حقوق الالهى وحقوق عبادى كوزه‌دندر . ص .

(٢) اعلانك مؤنثى اولان علىانك جمعيدر . اكبر وكبرى وكبر كبى . قال تعالى وانها لاحدى الكبر .

(٣) ألغاز فقهيه‌مزك اواخرنده مذكور اولديغى اوزره تشهد ابن مسعود ايكى واو ايله‌دركه « وأشهد أن محمداً عبده ورسوله » در . برده تشهد ابى موسى واردركه على قول تشهد ابن عباسدر او واو واحده ايله‌در وشويله‌در : « التحيات المباركات الصلواتّ الطيبات لله . سلام عليك أيها النبى ورحمة الله وبركاته . سلام علينا وعلى عباد الله الصالحين . أشهد أن لا الهَ الاالله وأشهد أن محمداً رسول الله » مذهب امام شافعيده اولانلرك اوقودقلرى تحيات بودر

نام عاليسى وبرى اشرف اوصاف انسان اولان عبديت وديكر برى انسان ايچون الك شرفلى وصف اولوب مستلزم نبوت بولنان رسالتدر .
مصلى التحيات الخ اوقور ايكن جناب حقه تحيت ونبى عليه السلامه ونفسنه واولياء اللهه سلام ايدركى اوالفاظ مباركه‌نى موضوع اولديغى معانى‌نى قصد ايدرك على وجه الانشاء اوقور (١) .

فرائضك ايكى اولكى ركعتلرندن صكره سنده كه صلات مغربك اوچنجى ركعتنه دخى شاملدر فاتحه اوقور . وصفت متقدمه اوزره اوطورب ذكراولنان تشهدى اوقور (٢) وبعده نبى عليه السلامه صلوات كتورر وصكره الفاظ قرآن وسنته مشتبه شى ايله دعا ايدركه نبى عليه الصلاة والسلامه صلواتدن صكره اولان دعا مقبول اولور . بعده اوّلا صاغنه وصكرة صولنه : « السلام عليكم ورحمة الله » ديه‌رك وبيانى بحمده تعالى ومنته تقدم ايتديكى وجهله كنديسيله برابر اولان جماعتى وحفظه‌نى نيت ايليه‌رك سلام ويرر .

---

(١) بعضلر انك حكايهٔ سلام الله اولوب مصلينك سلام ابتدائيسى اولمديغنه قائل اولملق ايستمشلردر . كما فى ص اه ابن حجر ديمشدركه تشهدجه متواتر اولان الفاظ : پيغمبر عليه السلامك دخى « وأشهد أن محمداً عبده ورسوله » بيورر اولدقلريدر اه « وأنى رسول الله » بيورراولدقلرينه دائر اولان سوزك اصلى يوقدر . تشهدك غيريده وانى رسول الله بيوردقلرى اولمشدر . ط .

(٢) زيلعينك افادهسنه كوره انك تعيينى مستحبدر . ط .

﴿ باب ﴾

امامت يعنى صلات جماعت

امامت : نمازينك برجزءنده امامه اتباعدر (١) . اواتباعى ايدنه مقتدى تعبيراولنوركه آنك مدرك ومسبوق ولاحق انواعى آتيده‌در (٢)

اماملق برجهه مؤذنلكدن افضلدر . نبى عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينك وخلفاء راشدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين حضراتنك مواظبتلرى امامته‌در (٣) .

افضل اولان : امام همده مؤذن اولمقدر . امام ابوحنيفه حضرتلرى مزيت امامت ايله فضيلت تأذينى جمع ايتمشلر ايدى .

نمازى جماعتله قيلمق بلا عذر اولان (٤) رجال أحرار

---

(١) بو تعريفه كوره امام كلمه‌سى كتاب وبساط كبى فعال بمعنى مفعول ايسه‌ده مأموم دخى فقهده مقتدى معناسنه‌در . بو موضعك غيريده امامت : اماملق معناسنه‌دركه نمازده امام‌اولق واماملق ايتمك ديمكدر .

(٢) استخلاف بحثنده‌كى استطرادى اوقويكز .

(٣) حديث شريفده : « الامام ضامن والمؤذن مؤتمن اللهم أرشد الائمه واغفر للمؤذنين . » بيورلمشدر .

(٤) چونكه جماعت عذر ايله ساقط اولور . ص . أعذار فصل آتيده‌در.

ایچون (١) قول اصح اوزره (٢) قوتده واجبه شبیه سنت مؤكده‌در (٣) . چونكه جماعت اوزرینه مواظبت سنیه واقع اولمشدر . وحدیث شریفده : جماعتك نمازی سزك بركزك یالكزجه قیلدیغی نمازدن یكرمی بش‌جزء وروایت دیكرده‌یكرمی بش درجه افضلدر . بیورلمشدر (٤) مكلفه آنی بلاعذر ترك ایتمك

---

(١) چونكه عبد خدمت مولی ایله مشغولدر . ص . افندیسی اذن ویرسه‌ده اكا واجب وللاز . كما فی ط علی الدر . رجال قیدی نساءدن احترازدر چونكه انلر آتیاً مصرح اولدیغی اوزره حضور جماعتدن ممنوعدرلر . مقصود خروجه قادر اولان احرار بالغیندر . كما فی الدر .

(٢) محشینك افاده‌سنه كوره بو بابده‌كی اقوالك اعدلی واقواسی جماعتك واجب اولدیغیدر . انی فرض كفایه وفرض عین دییانلر دخی اولمشدر . فرضیتنه قائل اولانلر صحت صلات ایچون انی شرط قلماشلردر . جماعت سنت‌مؤكده‌در دییانلرجه سنت فجردن دها مؤكد برسنتدر . وتراویحك غیریده‌سنت‌عیندر . تراویحده سنت كفایه‌در . ووتررمضانده جماعت مستحب اولوب رمضانك غیریده اولان وترده وتراویحك غیری تطوعده‌جماعت علی سبیل التداعی ایسه مكروهدر كما یأتی بیانه .

(٣) صلات جمعه وعیدیندن ماعداده دیمكدر چونكه بونلرده جماعت شرط جوازدر . ط .

(٤) زیلعیده مذكور اولان حدیث شریفك مآلی شودر : اركككك جماعتله قیلدیغی نماز خانه‌سنده وبازاركاهنده قیلدیغی نمازاوزرینه یكرمی یدی درجه زیاده اولور . بخاریده دخی مذكور اولان شودر : « صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بسبع وعشرین درجة » فی روایة عبدالله بن عمر . وفی روایة ابی سعید الخدری : « صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بخمس وعشرین درجة »

بونلر مساجد ثلاثه‌نك غیری حقنده‌در . مساجد ثلاثه كه مسجد حرام ومسجد شریف نبوی ومسجد اقصادر انلرده‌كی فضلت جماعت بیكلرجه متفاوتدر . نتكیم آتیاً ذكراولنور .

اولەماز . بر شهر اهالیسی آنی بلاعذر ترك ایدرلر ایسە امر اولنورلر . قبول وامتثال ایدرلر ایسە فبها . ایتمدکلری تقدیرده قتال اولنورلر . زیرا جماعت شعائر اسلامدندر . وبودین مبینك خصائصندندر .

فضیلت جماعت برکشیلەده حاصل اولور ولوکە صبی ممیز (۱) ویا قادین (۲) وحتی آو ایچنده اولسون (۳) .

اما جمعه نمازی ایچون جماعتك امامدن بشقه اوچ یاخود (٤) ایکی کشی اولمسی شرطدر تتکیم بابنده مذکوردر

(جماعتك حکمت مشروعیتی اهل صلات آره‌سنده نظام

(۱) سن تمییز یدی‌یاشدر . اکا صبی عاقل دخی دینور . صاحب جوهره انی نمازه عقلی ایرن چوجق دیو تفسیر ایتمشدر . محشی دیرکە بوندن متنفل مقتدی ایله دخی جماعت فضیلتی حاصل اولەجغی فهم اولنور اه

(۲) خانەسنده زوجەسی یاخود جاریەسی ویاخود ولدی ایله نماز قیلان کیمسە فضیلت جماعتی اتیان ایتمش اولور . شرحده بویله مذکوردر ولکن فضیلت مسجد انمدر . ط . بونی مؤلف دخی فصل تراویحده تراویح حقنده ذکر ایدوب : وکذا الحکم فی الفرائض . دیمشدر .

(۳) لکن اوده جماعت اولمق جماعتی قاچرمق یاخود جامعه چیقیلەمامق صورتنده اولور . والا بونی عادت ایتمك شویله طورسون أحیاناً یاپمق بیله بلا عذر اولورسه بدعت ومکروه اولور . تتکیم بحرده مصرحدر .

(٤) یاخود تعبیری حکایهٔ خلاف ایچوندر . معتمد اولان قول اولدر . ط .

الفتك قيامى (١) وبرده جاهلك عالمدن افعال صلاتى تعلمه تمكننيدر . ط .)

رجال اصحابه (٢) نماز قيلديرمق ايچون امامتك شروط صحتى التيدر : اسلام ، بلوغ ، عقل ، ذكورت ، قرائت ، أعذاردن وفقدان شرط صحتدن سلامت .

(اسلام) شرط عامدر (٣) . منكر بعث اولمق ياخود حضرت صديقك خلافتنى ويا صحبتنى منكر بولنمق وياخود حضرت شيخينه عياذاً بالله تعالى سب ايلمك ياخود شفاعتى انكار ايتمك كبى (٤)

---

(١) بوندن طولاييدركه محله لرده مسجدلر مشروع اولمشدرتا كه اوقات صلاتده بين الجيران ملاقات حصوليله هركس برى برينى يوقلامش اولسون . بحر .

(٢) اصحاء اطباء وزننده صحيحك جميدركه معذور اوليان اركككلر ديمكدر . چونكه صاحب عذرك كندى امثالنه امامتى صحيح اولديغى كبى قادينك عدم تقدمى شرطيله قادينلره امامتى دخى مع الكراهه صحيح اولمغله بو شروطك جملهسى انلرده معتبر دكلدر . أفاده ط .

(٣) ذكرينه بيله حاجت يوقدر . ط . مؤلف انى تفريعات آتيهسنه بناءً ذكر ايتمشدر .

(٤) اسراءى ياخود رؤيتى وياخود وجود كرام كاتبينى انكار كبى . لكن منكر رؤيت اولان جلال وعظمتنه مبنى رؤيت اولنماز دير ايسه انك صحت امامتى شرح أبى السعودده مذكوردر . بر زمان امامت ايدوبده بعده كنديسنك كافر ويا حامل نجاست ياخود عمداً بلا طهارت اولديغى جماعته سويليان كيمسهنك جماعتنه اعاده صلات ايتمك يوقدر چونكه انك باب ديانانده اولان خبرى كنديسنك اعترافيله اولان فسقى سببيله مقبول دكلدر . قيلدرديغى نمازك نجاست ياخود عدم طهارت سببيله فسادى تبين ايتمك كبى دكل كه انى اخبارده اعاده لازم اولور . ط .

كندينى اكفار ايديجى صفتى ظاهر اولمشيكن اظهار اسلام ايدنلرك امامتى صحيح اولماز .

(بلوغ) چونكه صبينك صلاتى نفلدر . آنك نفلى ايسه كنديته لازم دكلدر .

(يعنى بالغك صبى يه اقتداسى نه فرضده و نه نفلده صحيح دكلدر . چونكه فرضده آنى نيت ايتسه دخى صبينك نمازى نفلدر . نفلده دخى آنك نفلى اكا لازم دكلدر . مقتدينك نفلى ايسه لازم مضمون عليهدر . بناءً على هذا هرايكى حاله كوره قوى يى ضعيفه بنا ايتمك لازم كلور . كما فى ط .)

(عقل) چونكه عديم العقلك نمازى صحيح دكلدر : سكران كبى (١) .

(ذكورت) كه اركك كدر بوشرط ايله قادينلر خارج قالمشدر .

(قادينك كندى حقنده نمازى صحيح اولديغى حالده اركك اكا اقتداسى صحيح اولماز ط)

چونكه قادينلرك تأخيرلرى امراولنمشدر (٢) .

(تأخيرلرينك امرى ايسه آنلرك آرقه لرنده ويانلرنده نماز قليمقدن نهى ديمكدر . ط .)

خنثى دخى (حكمده ط) قادينلر (٣) قادينلردن غيريسى اكا

(١) ومجنون مطبق كبى . أما كاه مجنون اولوب كاه افاقت بولانك حال افاقتنده امامتى صحيح اولور . معتوهك امامتى صحيح اولماز اه ط .

(٢) بقوله عليه السلام : أخروهن من حيث أخرهن الله . أى كما أخرهن الله تعالى فى الشهادات والارث وجميع الولايات اه جوهرة .

(٣) حكماً قادين اولان خنثى مخشينك باب اذانده كچن افادهسنه كوره خنثاى مشكل ايكن بو بابده كى افاده آتيهسى احمدر .

اقتدا ایده‌مز (١) .

(قرائت)که اوقومقدر اختلاف امام وامامین اوزره نماز صحیح اوله‌جق مقدار آیتك (٢) ازبر اوقنمسیدر (٣) .

(بوشرطه بناءً قارئك امی‌یه یاخود اخرسه (دیامزه) اقتداسی صحیح اولماز . امینك اخرسه اقتداسی دخی صحیح اولماز چونکه امی افتتاح تکبیرینی آله بیله‌جکی جهتله اخرسدن اقوادر . أما امینك امی‌یه واخرسك اخرسه اقتداسی صحیحدر . ط .)

(أعذاردن سلامت) چونکه معذورك صلاتی ضروریه‌در (یعنی ایجق ضرورت عذرینه مبنی صحیح اولمشدر . ط .) آرتق اکا معذوردن غیریسنك اقتداسی صحیح اولماز .

أعذار : رعاف دائم ، انفلات ریح ، فأفأة ، تمتمة ، لثغة کبی شیلردر .

(رعاف ایله انفلات ریح کتاب‌الطهاره‌نك احوال

---

(١) یعنی نه‌ارککك اکا اقتدا ایده‌بیلور چونکه اناك انوثتی محتملدر . نه‌ده کندی کبی خنثی اقتدا ایده‌بیلور چونکه کیرویه قالانك ذکورتی وایلروکچنك انوثتی محتملدر . اما قادینك خنثایه اقتداسی صحیح اولور خنثی کرك ارککك (غالب الذکورة) ، کرك قادین (غالب الانوثة) اولسون . حضرت نبی اکرم علیه الصلاة والسلامك حضرت جبریله اقتدالری صحت امامتده مشروط بولنان ذکورتدن عدم انوثت‌مقصود اولدیغندندر . یاخود بو بر خصوصیتدر . أشباهده: خنثایه اقتدا صحیحدر . دیو مذکوردر اه ط .

(٢) هی عنده آیة ولو قصیرة . وعندهما ثلاث آیات . کا مر .

(٣) ازبرنده اولمیانی مصحفدن اوقومق مفسدات صلاتدندر . وبونده امام ومنفرد مساویدر .

معذورين فصلنده ذكر وتفسير اولنمشدر . فأفأه : فاحرفنى ، وتمتمه : تاحرفنى تكرارلامق صورتيله اولان ككمه‌لك ويپكيلكدر . الثغه كه لقمه وزننده‌در فتحتين ايله لثغ دخى دينور : سينى ثا ، ورا حرفنى غين يا يمق مثلى اولان پلتككلكدر (١) .)

انفلات ريحه مبتلى اولانك سلس بولى اولانه اقتداسى صحيح اولەماز چونكه اوايكى عذرليدر (كه آنك هم حدثى وهم خبثى واردر. كما فى الدر (٢) .)

پلتك پلتككك غيرى يه امام اوله ماز . قرآنده لثغه‌دن خالى برشى بوله‌ميوبده ساعات ليل ونهارده لسانى اصلاحدن عاجز قالان كيمسه‌نك نمازى كندى نفسيچون جائزدر . جهد وتصحيحى ترك ايدرسه نمازى فاسددر .

(محشينك افاده‌سنه كوره عجز حالنده صلاتنك كندى نفسيچون جائز اوله‌بيلمه‌سى دخى بشقه‌سنه اقتدا ايتمسى ممكن اوله‌مامق ايله مقيد اولوب اكر اقتداسى ممكن اولورايسه نمازى نفسيچون دخى صحيح اوله‌ماز (٣))

---

(١) كما قيل فى واصل بن عطاء العديم الراء :

ويجعل البر قمحاً فى تصرفه — وخالف الراء حتى احتال للشعر

ولم يطق مطراً والقول يجعله — فعاذ بالغيث اشفاقاً من المطر

(٢) محشى ديركه بونك عكسى يعنى سلس بولى اولانك انفلات ريحه مبتلى اولانه اقتداسى صحيح اولور . قان آلديرانه كلنجه يارەسندن قان چيقميور ايسه انك اصحابه امامتى صحيح اولور اه .

(٣) لكن جهد وتصحيحى ترك ايتامك مسئله‌سى دخى مدة العمر او كيمسه تصحيح لساننه جهد اورره اولمق ديمك اولوب بوده حرج عظيم اولديغندن

(فقدان شرط صلاتدن سلامت) طهارت وستر عورت كبى شروط صلاتدن برينك مفقود اولماسى ديمكدر .

بو شرطه بناءً حدثدن (١) ويا نجاست مانعه‌دن (٢) طاهر اولميانك (٣) ومستور العوره اولەميانك طاهره ومستوره امامتى صحيح اولەماز (٤) .

اقتدانك شروط صحتى تقريباً اون درتدر :

(اقتدا لغتده مطلق ملازمتدر اصطلاحده بر كيمسه نمازينى امامك نمازينه ربط ايتمكدر ط . اوكيمسه‌يه مقتدى دينلديكى كبى مؤتمّ ومأموم دخى دينور)

(برنجيسى) مقتدى كندى تحريمه‌سنه مقارناً امامه متابعتى نيت ايتمكدر .

فتواده شرط مذكور مقتضاسنه كيديله‌مز . فتاواى ابى الليثدن منقولدركه الحمد لله يرنده الهمدلله وقل هو الله يرنده كل هو الله ديمك بونك غيريسنه قادر اولميان وياخود لساننده علت اولان كيمسه ايچون جائز اولوب لساننده عذر اولمديغى حالده آغزندن بويله چيقمق صورتنده‌ده نماز فاسد اولماز . ديمككه شرط مذكورده خلاف واردر . چوقلرى‌ده انى ذكر ايتمامشلردر . زيرا انده حرج عظيم واردر . ط .

(١) وان كان كلام المؤلف قاصراً على الثانى اه ط .

(٢) بان زاد على قدر درهم أو بلغ ربع الثوب اه ط .

(٣) ظاهرى بودركه طاهر اوله مامق كرك مزيل نجاستى بوله‌مامق ، كرك بولسه‌ده انكشاف عورت كبى بر مانع حاصل اولمق صورتيله اولسون . ط .

(٤) تقييدك ظاهرى نجاست مانعه‌يى حامل اولانك اكا وعريانك عريانه اقتداسى صحيح اولمقدر . قاله ط .

مقارنت یاحقیقی ویاخود حکمی اولور (١) . تکمیم بیانی شروط تحریمه‌ده کذران اولمشدر .

مقتدی هم صلاتی وهم متابعتی نیت ایلر دیمکدر (٢) .

امامك (٣) امامتی نیت ایلمسی قادینلرك اکا اقتدالری صحیح اوله بیلمك ایچون شرطدر ، محاذات ایله لازم کله‌جك فساد صلاته بناءً که آنك مسئله‌سی مشهوردر مفسداتده ذکر اولنور (٤)

قول اکثره کوره جمعه وبیرام نمازلری دخی اولسه بویله‌در .

(یعنی جمیع صلواتده بلافرق قادینك صحت اقتداسیچون امامك نیت امامت ایلمسی شرطدر . تکمیم محشی فصل مفسداتده کافیدن و تبییندن نقلاً تصریح ایتمشدر) (٥) .

(ایکنجیسی) امامك اوکچه‌سی مقتدینك اوکچه‌سندن ایلرو بولنمقدر .

---

(١) بان لایفصل بینهما بفاصل اجنبی کذا فی الشرح اهـ ط . انظر إلى اول شروط التحریمة وثالثها .

(٢) شروط تحریمه‌نك بشنجیسنه باقکز .

(٣) لفظ امامك تذکیر وتأنیثی مساوی ایسه‌ده کلام امام مذکر حقنده‌در . امام انثایه سوزك شمولی یوقدر . أفاده ط .

(٤) محشی دیرکه امام آنلری التزام ایتمدکجه فساد اولماز . التزام دخی انك نیت ایتمسیله‌در . امام اکا امامتی نیت ایلمدکجه قادین صلات امامه داخل اولمش اولماز . خنثی دخی انثی کبیدر . بر ایله متعددك فرقی ده یوقدر اهـ .

(٥) بوراده ایسه دیمشدرکه : نهرده خلاصه‌دن نقلا صلات جمعه وعیدینده عدم اشتراطك ترجیحی مذکوردر . جنازه نمازنده قادینلره امامتی نیتك عدم اشتراطنه اتفاق ایتمشلردر اهـ .

(بو ، مقتدى بر اولمق صورتنده ظاهردركه امام ايله يان يانه وآلك صاغنه طورر شوقدركه اوكچه سى امامك اوكچه سندن كيرو بولنور . صوانه ياخود آرقه سنه طورر ايسه مخالف سنت اولديغيچون مكروه اولور . كافى الدر .)

اعتبار اوكچه يه در [١] حتى مقتدينك طول قدمى جهتيله آياغنك پارمقلرى اوكچه سى كيرو اولمقله برابر امامك آياغى پارمقلرينى تجاوز ايتسه ضرر ايتمز [٢] .

(اوچنجيسى) امام مقتديدن حالاً ادنى اولمامقدر : مقتدى، مفترض وامام متنفل بولنمق كبى [٣] .

(دردنجيسى) امامك قيلديغى فرض مقتدينك قيلديغى فرضدن

---

(١) ايما ايله نماز قيلانلرده اعتبار باشه در . حتى مقتدينك باشى امامدن كيروده اولوبده آياقلرى آنك آياقرندن ايلرو بولنسه اقتدا صحيح وعكسى تقديرنده غير صحيحدر ط .

(٢) معلوم اولسونكه مؤلفك اشتراط تقدم امامه دائر افاده ايتديكى شى خلاف مذهبدر . مقتدى امامه محاذى دخى اولسه اقتدا صحيحدر . ط .

٣) محشى ديركه وترك وجوبنى رأى ايدنك سنيتنى رأى ايدنه اقتداسى بوقبيلدن دكلدر . چونكه بو اقتدا اتحاد صلاته مبنى صحيحدر . اتحاد صلات اختلاف اعتقاد ايله مختلف اولماز . وكذا بر سنت قيلانك بشقه بر سنت قيلانه مثلا ياتسونك سنتنى قيلانك تراويح قيلانه واوكله نك صوك سنتنى قيلانك ايلك سنتنى قيلانه اقتداسى صحيحدر . نتكيم بحر رائقده وغيريده مذكوردر . ظهيريه ده ده ديمشدركه ايكندينك ايكى ركعتنى قيلمش وكونش غروب ايتمش بولنان كيمسه يه نمازينك صوك ايكى ركعتنده اقتدا ايدلسه هرنقدر مقتدى ايچون بو نماز قضا ايسه ده اولور . چونكه ذات صلات بردر اه .

بشقه اولمامقدر : بری اوکله نك فرضنی قضا ودیگری ایکندینك فرضنی ادا ویاخود بری برکونك اوکله سنی ودیکری بشقه برکونك اوکله سنی قضا ایتمك كبی (١) .

چونکه مشارکت واردر آنده ده اتحاد لابددر .

(یعنی مقتـــدی امامه مشارك اولمغله نمازلری متحد بولنمق لازمدر تاكه امامك نمـازی مقتدینك نمازینی متضمن اوله بیلسون . ط .)

بناءً علی هـذا برنمازی نذر ایدنك بشقه برنمازی نذر ایتمش بولنانه اقتداسی صحیح اولماز زیرا نذرلرده اتحاد یوقدر (٢) . اختلاف نذرین ایسه اختلاف فرضین کبیدر (٣) .

---

(١) بونلر فرض اوله‌رق صحیح اولماز دیمکدر . یوقسه مقتدینك نمـازی نافله اوله‌رق صحیح اولور . محشی مرحوم مفسداتك محاذات مسئله‌سنده تصریح ایتمشدرکه ایکندی قیلان برکیمسه‌نك آرقه‌سنده اوکله‌یی نیت ایدنك نمـازی نافله اوله‌رق صحیحدر .

(٢) « امامك نذر ایتدیکی نمـازی قیلمق نذرم اولسون » دیمش بولنور ایسه اتحاد صلاته مبنی اقتدا صحیح اولور . کما فی الدر .

(٣) بو تعلیل محشینکدر وبیانی وجهله مؤلفك تعلیلیندن اظهردر . مؤلف « زیرا ناذرك التزام کرده‌سی اولان خصوصده غیر اوزرینه ولایتی یوقدر » دیمشدرکه وجوب انجق ناذر حقنده ظاهر اولوب دیکری حقنده ظاهر اولمامغله کندی نذرینك غیریده بشقه‌سنه اقتدا ایدرسه مفترضك متنفله اقتداسی کبی اولور دیمك ایسته‌مشدر . بوحالده مسئله‌نك اوچنجی شرطه تفریعی ظاهردر .

ناذرك حالفه اقتداسی دخی صحیح اولەماز . چونکه صلات منذوره اقوادر (١) .

حالفك ناذره وحالفك حالفه واتحاد نذرين صورتنده ناذرك ناذره اقتداسی صحیحدر .

(بشنجیسی) درت رکعتلی برفرضك وقتی چیقدقدن صکره (قضاسیچون عقد اولنان جماعتده (٢)) امام مقیم اولوبده مقتدی مسافر اولمامقدر . امام حالاً مقتدیدن ادنا اولمامق شرطنه بناءً که بوحالده یاقعده ویاقرائت حقنده مفترض متنفله اقتدا ایتمش اولور .

(معلوم اولسونکه وقت داخلنده مقیمك مسافره وبالعکس مسافرك مقیمه اقتدالری جمیع صلواتده صحیحدر . ایکی واوچ رکعتلی فرضلر سفراً وحضراً متغیر اولمامغله آنلر مستثنی اولمق اوزره درت رکعتلی فرضلره کوره مقیم بولنان مقتدی مسافر بولنان امامك سلامندن صکره نمازینی بلا قرائه اتمام ایدر . مسافر بولنان مقتدی مقیم بولنان امام ایله برابر نمازی تام قیلار چونکه وقت باقی اولمغله مقتدینك نمازی امامك نمازینه مربوطاً تمامه تغیر ایدر . عدم تغیر خواص قضادندر . وقت خارجنده ایسه درت رکعتلی فرضلره کوره مقیمك مسافره اقتداسی

(١) چونکه قصداً واجبدر . محلوف علیها اولان نماز ایسه فعل وترکی جائز بر نفل ایکن ایکی جهتك بری یمین ایله قوت بولمشدر . انك وجوبی برك تحققی ایچوندر . ط . بو تعلیل مسئلەنك شرط ثالثه تفریعی اقتضا ایدر . کالایخفی . (ناذر) نذر ایدندر . (منذوره) نذر اولنان نمازدر . (حالف) شونمازی قیلەجغم دیو یمین ایدندر . (محلوف علیها) اشته او نمازدر . (بر) یمینی یرینه کتورمکدر :

(٢) چونکه قضا ایچون دخی عقد جماعت مشروعدر . کما سیذکر .

صحيح ، ومسافرك مقيمه اقتداسى غير صحيح ، در . چونكه آنده قوى‌يى ضعيفه بنا ايتمك محذورى واردر . زيرا اقتدا شفع اوّل وياشفع ثانيده اولمقدن خالى اولميوب شفع اوّلده يعنى ايلك ايكى ركعتده اولديغنه كوره مسافرك قعده‌سى نمازينك آخرى اولديغيچون فرض ، ومقيمك قعده‌سى قعدهٔ اولى اولديغيچون واجب ، در : فرض ايسه واجبدن اقوادر . اقتدا شفع ثانيده وقوع بولديغنه كوره مقيم بولنان امام فريضهٔ قراءتى شفع اوّلده ايفا ايتمش اولمغله (١) اكا كوره شفع ثانينك قراءتى نافله ايكن مسافر بولنان مقتدى حقنده قراءت هنوز فرضدر .)

(التنجيسى) امام مسبوق اولمامقدر . زيرا آنك شبههٔ اقتداسى واردر (٢).

(امامك لاحق اولماسى دخى مشروطدر چونكه لاحق حكماً امام آرقه‌سنده ديمكدر ، حتى قراءت ايتمز اه ط .)

بونلرك كندى مثللرينه دخى اقتدالرى صحيح دكلدر . تنكيم در مختارده مصرحدر (٣)

(١) ولو لم يقرأ الامام فى الشفع الاول ففى صحة الاقتداء روايتان . وسيأتى تحقيقه فى صلاة المسافر ان شاء الله تعالى . ط .

(٢) يعنى كندى تحريمه‌سنى امامنك تحريمه‌سنه بنا ايتديكى ايچون مسبوق قضاء ماسبقه قيامندن صكره دخى من جهةٍ مقتدى ديمكدر . محشى ديركه اكا قراءتك لزومى شبههٔ انفراده مبنيدر اه ديمك كه انده جهت انفراد دخى واردر ومنلا خسروك تعبيرنجه انك جهت انفرادى حقيقى وجهت اقتداسى صوريدر وهر ايكى جهتك تفريعاتى واردر . تنكيم ذكر اولنور .

(٣) بحر رائقده ديمشدر كه ايكى مسبوق متساوينك برى كندى اوزرنده اولانك كميتنى اونوتمش اولمغله ديكرينه اقتدا ايدرك دكلده اكا كوز اوجيله باقه‌رق قيلسه صحيح اولور اه .

(يدنجيسى) امام ايله مقتدينك آره سنى صف نسا فصل ايتمش اولمامقدر (١) . شوما ٓلده‌كى قول شريف نبوى‌يه مبنى‌كه : « امام ايله كندى آره‌سنده نهر ياخود طريق وياخود قادينلردن برصف بولنان كيمسه‌نك نمازى يوقدر » بيورلمشدر .

اكر آره‌ده اولان قادينلر اوچ اولورايسه آخرصفوفه‌دكين هرصفدن اوچ كشينك نمازلرى فاسد اولور (اوقادينلرك صاغندن وصولندن برر كشينك دخى نمازلرى فاسد اولور . ط) . سائرلرك اقتدالرى جائز (صحيح) در . فتوى دخى بونك اوزرينه‌در (٢) .

واكر آره‌ده اولان قادينلر ايكى اولورسه يالكز آنلرك آرقه‌لرنده كى ايكى كشينك نمازلرى فاسد اولور (يعنى فسادصلات

---

(١) محشينك بيانته كوره مقتديدن اركك مقتدى مقصوددر . ايكى مقتدى ارەسى دخى امام ايله مقتدى ارەسى كبيدركه انلرك ارەلرنده دخى قادين بولنور ايسه اقتدالرى صحيح اولماز اه موضحا .

(٢) على قولٍ اوچ قادين آرقه‌لرنده بولنان جميع صفوف رجال ايچون مانع اقتدا برصف نسا ديمكدر . ص . صف تام اولمق صورتنده اولديغى كبى كه‌اوصورتده ارقه‌ده بولنان صفوف رجالك كافهٌ نمازلرى منطوق حديث وجهله وجمله فاسددر مؤلف كلامى اطلاق ايتمكله نسا ايله مقتدى ارەسنده حائل بولنوب بولنمامغه‌سوز شامل اولمشدر (لكن ارەده حائل ياخود فرجه بولنمق مانع فساددر) تتكيم ان شاء الله تعالى مسئله محاذاتده ذكر اولنور . ط . مقتضاى قياس قادينلرك ارقه‌لرنده بولنان ارككلردن يالكز ايلك صفدن او قدر كيمسه‌لرك نمازلرى فاسد اولوب انلر ديكرلرينه حائل اولمغله انلردن صكره كيلرك نمازلرى فاسد اولمامقدر ولكن بو قياس مؤلفك قول آتيسندن دخى ظاهر اوله‌جغى اوزره صف نساء غير تام حقنده اولوب صف تام اتباعاً للاثر خارج ازقياس اولمغله وراء صف نساده قالان جماعت يكرمى صف دخى اولسه‌لر انلرك نمازلرى استحساناً فاسددر .

آنلرك ما بعدينه كچمز قادينلرك يمين و يسارندن ايكى كشينك دخى فساد صلاتلرينه بوسوز منافى دوشمز . ط .)

واكر صفده يالكز برقادين وار واركككه محاذى ايسه يمين و يسارندن آنك محاذى بولنديغى برر اركك ايله آرقه‌دن بر ارككك نمازلرى فاسد اولور(١) .

(سكزنجيسى) امام ايله مقتدى آره‌سنده نه قايق كچه‌جك

---

(١) اناردن زياده‌سنك نمازلرى فاسد اولماز چونكه هر (اوچ) جهتدن فاسـد الصلاة اولان كيمسه‌لر او قادين ايله ديكر رجال ارەسنده حائل اولمش اولورلر . ط . بو بحثك ملخصى اولمق اوزره طحطاوى مرحوم در مختارك مسئلهٔ محاذاتنده ابو السعود المصريدن نقلاً ديمشدركه «مرأهٔ واحده صاغندن وصولندن برر كشيله ارقه‌سندن بر كشينكه جمعا اوچ كشيـدر نمازلرينى افساد ايدوب بونلردن زياده‌سنك نمازلرينى افساد ايلمز چونكه اوچ جهتدن نمازلرى فاسد اولان برر كشى او قادين ايله ديكر جماعت رجال ارەسنده حائل اولمش اولور . ايكي قادين كندى صاغ وصول جهتلرندن برر كشيله ارقه‌لرندن كنديلرينه محاذى ايكى كشينكه جمعاً درت كشيدر نمازلرينى افساد ايلر . چونكه مثنى جمع تام اولمديغندن ايكى قادين دخى مرأهٔ واحده كبيدر . فساد آخرصفوفه قدر تعدى ايتمز . اكر قادينلر اوچ اولور ايسه كندى صاغ وصول جهتلرندن برر كشيله آرقه‌لرندن كنديلرينه محاذى اوچر كشينك صوك صفه قدر نمازلرى فاسد اولور . وبو جواب ظاهر الروايه‌در . قادينلردن امام آرقه‌سنده بر صف تام اولوب آنلرك آرقه‌لرنده دخى متعدد صفوف رجال بولنسه بتون اوصفلرك نمازلرى فاسد اولور . اكر قادين صفنك آرقه‌سنده ديوار اولوب اوديوارك آرقه سنده صفوف رجال بولنور ايسه آنلرك نمازلرى على الأصح فاسد اولماز . قادين صفنك آرقه‌سنده صف رجال اولوب ديوارآنلردن صكره اولسه واوديوارك آرقه‌سنده دخى صفلر بولنسه جمله‌سنك نمازلرى فاسد اولور اهـ .

نهر (١) نه‌ده اوزرنده صفوف متصله اولمدیغی حالده (٢) آرابه کچه‌جك طریق بولنمامقدر .

(١) طریقدن طریق عام مقصود اولدیغی کبی نهردن دخی نهر کبیره مقصوددر. نهر کبیر ایله نهر صغیرك فرقنده سوزلك صحیحی بودر . یعنی مرور زورقه صالح اولوب اولمامقدر . علی قول نهر صغیر : شرکاسی احصا اولنانلردر . وعلی قول قوتلی کیمسه‌نك آتلایه بیله جکی نهر صغیردر . ط . نهرده صو اولمق شرط دکلدر . طریقده دخی یولك آرابه مرورینه صالح اولمسی مقصوددر . آرابه‌نك بالفعل کچمسی دکلدر . آرابه‌یه بدل مرور أوقارك امکانی دخی معتبردر. أوقار: یوك معناسنه اولان وقرك جمعیدر . دوه یوکنده وسق اکثر اولدیغی کبی استر ویا حمار یوکنده دخی وقر اکثردر . رد المحتار .

ابن عابدینك افاده‌سنه کوره حوض کبیر دخی نهر کبیدرکه اطرافنده صفوف پیوست اولمدقجه مانع اقتدادر . اطرافدن صفوف متصله اولانلرك آرقه‌لرنده کیلرك اقتدالری صحیحدر وحوض صغیر قدر اولان فرجه مانع دکلدر . نهر اوزرنده اتصال صفوف : کوپری بولنمق ویاخود یکدیکره مربوط قایقلر اولوب اوزرلرنده صف باغلانمق ایله اولور .

(٢) چونکه اتصال صفوف حالنده یول صفوف ایله طولمش وآره‌ده آرابه کچه‌جك طریق قالمامش اولور . محشی دیرکه مصلیلر پیوست اولوب یوله طوردقلرنده بر کیمسه کلوب یولك عرضنه طوره‌رق امامه اقتدا ایتسه جائز ومکروه اولور : اقتداسنك جوازی کندیسیله امام آره‌سنده آرابه کچه‌جك طریق قالمدیغندندر . کراهتك وجهی ممرناسده نمازه طورلمسیدر . ایمدی بو مقتدینك آرقه‌سنده یولك اوته جهتندن بری امامه اقتدا ایتسه صحیح اولماز زیرا یول اوزرنده طورانك نمازی مکروه اولمقله برابر اوکیمسه بر صف دخی اولمدیغندن کندی آرقه‌سنده‌کی حقنده معدوم حکمنده‌در . وبو اتصال عد اولنماز . ایکی دخی اولسه اویله‌در . اکر عرض طریقده اوچ کشی طورمش بولنور ایسه آنلرك آرقه‌لرندن اقتدا ایدنلرك اقتدالری صحیح اولور چونکه اوچ کشی بعض روایاتده بر صفدر . اتصال صفوف حالنده ایسه طریق مانع اقتدا دکلدر اه بتصرف .

مانع اولان فاصل قول مفتى به اوزره ایکی صف صیغه‌جق قدر اولان آچیقلقدر (١)

(ایکی صف آرسنده‌کی آچیقلق ایسه برویاایکی ذراع مقداریدر ، بوده هرصفك محلّ سجودی ایله دیکرلرینك محل قیامندن معتبراولور(٢) جامع ایچنده کی فضاء واسع برچوق صفوف صیغه جق قدر دخی اولسه مانع اقتدا دکلدر ، زیرا مسجد ایچون بقعهٔ واحده حکمی واردر . بیرام نمازکاهلری دخی مسجد حکمنده‌در (٣) .)

(طقوزنجیسی) امامك انتقالاتنه اطلاعی اشکال ایدردرجه‌ده آره‌ده حائط (دیوار) کبیر اولمامقدر .

اکر ایشتمك (٤) ویا کورمك سببیله امامك انتقالاتنه اشتباه قالمیور ایسه اقتدا قول صحیحده صحیحدر(٥) . شوروایته بناءً که نبیّ اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری خانهٔ حضرت عائشه داخلنده نماز قیلارلر وناس (یعنی جماعت اصحاب) مسجد شریف نبویدن کندیلرینه اقتدا ایدرلر ایدی .

بوکا کوره مسجد حرامه متصل اولوبده قپولری خارجدن اولان بیوت ومنازلدن حرم شریفده عقد اولنان جماعتك امامنه اقتدا ، سماع ویارؤیته مبنی امامك حالی مشتبه اولمدیغی وآره‌ده دیواردن ماعدا

(١) علی قول بر صف صیغه‌جق قدر اولان آچیقلقدر . ط .

(٢) بویله اولمق ظاهردر . زیرا ذراع برصفك محل قیامندن دیکر صفك محل قیامنه قدر تحدیدده کافی دکلدر . ط .

(٣) جامع شریفك حولی دخی جامع حکمنده‌در . صفوف متصله اولسه بیله اورادن اقتدا صحیحدر اه من ط .

(٤) یا امامدن ویامقتدیدن . رؤیت دخی بویله‌در . ط .

(٥) وبو شمس الائمة الحلوانینك مختاریدر . ص .

حائل(١) بولنمديغى حالده صحيحدر (٢) .

(اوننجيسى) امام ، راكب ومقتدى ، راجل (٣) اولمامقدر .

(اون برنجيسى) امام راجل ومقتدى راكب اولمامقدر .

(اون ايكنجيسى) امام بر دابه ومقتدى بشقه بردابه اوزرنده اولمامقدر . زيرا اختلاف مكان واردر . امامنكدابهسنده بولنور ايسه اتحاد مكانه مبنى اقتدا صحيح اولور (٤) .

---

(١) طريق عام وصف نساء كبى

(٢) تنسكيم شمس الائمة بونى شويله ذكرايتمشدركه مسجده متصل اوينك سطحنده طوربده يانى باشنده كى مسجدك امامنه ، واوينك ايچنده طوربده خانهسنه متصل وفقط آرهده بر ديوار بولنان مسجدده كى امامه اقتدا ايدرك نمازقيلان كيمسهنك نمازى اكر امامك تكبيرينى يا كندندن ويا مبلغدن ايشتمكده ايسه جائز اولور . صاحب هدايهنك تجنيس ومزيدنده بويله مذكوردر . طام اوزرنده طورانك دخى او ايچنده اولان امامه اقتداسى امامك حالى اكا خفىاولمديغىحالده صحيح اولور . ص . ديمككه اعتبار اختلاف مكانه دكل ، اشتباههدر . خانهسى مسجددن منفصل بيله اولسه آرهده آرابه يولى كبى مانع اقتدا بولنمديغى وامامك حالى مشتبه اولمديغى حالده او ايچندن مسجدده كى امامه اقتدا صحيح اولور ، كما فى ط . اختلاف مكانه اعتبار دابه اوزرنده وسفينهده قيلنهجق نماز حقندهدر . كما يأتى .

(٣) راجل راكب اولميلندر تنويرده اكا بدل نازل واقع اولمشدر اه نازلك راكبه اقتداسنده بر مانع دها واردركه ركوع وسجود ايله نماز قيلان آنلرى ايما ايدرك قيلانه اقتدا ايتمش اولور . مكركه نازل دخى ايما ايديجى اوله ، رد محتار .

(٤) كوريليوركه بو مسائلده علت اختلاف مكاندر اشتباه انجق حائل مسئلهسنده علتدر . محشى ديركه مقتدينك دابهسى امامك دابهسنه قريب اولور ايسه جواز صلاتى امام محمد حضرتلرى مستحسن كورمشدر اه .

صلات على الدابه مسائلى آتيدهدر .

(اون اوچنجیسی) امام بر سفینه‌ده و مقتدی اکا مقترن اولمیان بشقه بر سفینه‌ده اولامقدر . چونکه آنلرده ایکی دابه کبیدر . اکر اقتران ایدرلر ایسه اتحاد حکمی‌یه مبنی اقتدا صحیح اولور .

(جماعت ساحلده وامام طوران کمینك ایچنده بولنمق صورتنده آره‌ده طریق ویانهر کبیر(۱) مقداری فاصله اولورسه اقتدا صحیح اولمیه‌جغنی ابن نجیم مرحوم بحرده ذکر ایتمشدر .)

(اون دردنجیسی) مقتدی مخالف مذهبی بولنان امامنك حالندن دم سائلك خروجی ویا آغز طولیسی قیئك ظهوری کبی کندی مذهبنجه بر مفسد(۲) وقوعنی بیلوب آندن صکره تجدید وضوء ایتمدیکنی دخی تیقن ایتمش اولامقدر .

(حتی مقتدی کندی مذهبنجه ناقض وضوء اولان شیئك آندن صدورینی مشاهده‌دن صکره امام اعادهٔ وضوء ایده‌جك قدر غائب اولسه وارمدتجه آنك حالی مقتدینك معلومی اولماسه صحیح اولان: آنك حالی بسبتون مجهول بولنمق صورتنده اولدیغی کبی اقتدا الك مع الکراهه(۳) جائز اولمسیدر زیرا آبدست آلمش اولمق محتملدر واکا حسن ظن ایتمك اولادر . ط .)

اما مواضع خلافده آنك احتیاط ایتمز اولدیغنی بیلور ایسه

---

(۱) ایچنده قایق یوزه بیلان نهردر . کمامر .

(۲) معلومدرکه بونلر بزجه ناقض وضوءدر .

(۳) کراهتك کراك بوراده ، کراك آتیده‌کی اطلاقندن ظاهر اولان تحریمیه اولمسیدر . ط .

اقتدا صحيح اولماز كرك اواقتدا سندهكى خصوصيت حالنى بيلمش اولسون وكرك بيلمسون[١] .

اكر مواضع خلافده احتياط ايدر اولديغنى بيلور ايسه اكا اقتدا ايتمك قول اصح اوزره صحيح ومكروه اولور[٢] . كما فى المجتبى[٣] .

مقتدى امامدن آنك مذهبنجه مفسد صلات اولان برشيئك ، مثلا قادينه طوقنمهنك وياخود درهم مقدارنده اولان نجاستى حامل اولمهنك[٤] وقوعنى امامك خبرى اولمديغى حالده بيلسه اكا اقتدا ايتملك قول اكثر اوزره جائزدر[٥] .

مسئله امام كنديىنك اوحالنى بيلمامش اولمقله تقييد اولنمشدر تاكه جازم نيتاولوب صحت صلاتنى دخى كندى معتقدينه حمل ايتمك ممكن اوله بيلسون .

---

(١) بان عـــلم أنه لايحتاط بالعادة ولـكن فى هذه الصلاة جهل حاله فى الاحتياط . ط .

(٢) قد علمت أن الظاهر من اطلاق الـكراهة التحريم .

(٣) دبرى آنك شرحنده : اكر مذهب حنفيده آنك احتياطنى بيلور ايسه اقتدا مكروه اولماز . ديمشدر اه ص .

(٤) معلومدركه بونلردن برى مذهب شافعيده ناقض وضوء وديكرى مانع صحت صلاندر .

(٥) بعضلر جائز اولماز ديديلر هندوانى آنلردندر . چونـكه امام (آكاه اولسه) او نمازك بطلانى رأينده اولور . مقتدينك نمازى دخى اكا تبعاً باطل اولور . قول اكثركه اصح اولانده اودر وجهى بودركه مقتدى (كندى مذهبنجه) امامنك او نمازى جائز اولمق رأينده‌در . آنك حقنده معتبر اولان دخى كندى رأيىدر . بناءً عليه صلات مذكورهنك جوازينه قائل اولمق لازم كلور . كما فى التبيين والفتح . ص .

أما مذهبنك معتقد ومقلدى ايكن(١) امامدن كنديناك معلومى اولەرق خلاف مذهبى صدور ايتمش اولور ايسه تلاعب كبى اولوب متلاعبك ايسه نيتى اولميەجغندن صلاتنى صحته حملك بر وجهى اولەماز(٢) .

(كوريليوركه شرط اخير مذهبتاشنك غيرى يه اقتدايەعائداولوب مخالف مذهب بولنان اهل سنته اقتدا مانع متيقن اولمدقجه جائز(٣) وائمەيه مواضع خلافده احتياط واصحاب مذاهبه مراعات ايتمك لازمدر . مثلا موضع خروجنى تجاوزايدن دم مذهب حنفيده ناقض وضوء اولديغندن حنفى يه امامت ايدجك اولان شافعى قان آلديردقده ياخود حجامت اولدقده ويابورنى قانادقده وكذا قى ايتدكده آبدست آلمق لازم كلور(٤) .

---

(١) أما مقتدينك مذهبنى تقليد ايتمش ايسه ايكيسنك اعتقادى اتحاد ايتمش اولمغله آنده كلام يوقدر . ط .

(٢) محشى ديركه اولى اولان حمل لفظنى حذف ايتمك (يعنى صحت صلاتيچون بروجه اولەماز ديمك) در .

(٣) ابن عابدينك نقلنه كوره صحابه وتابعيندن برچوقلرى آنلر هپ ائمهٔ مجتهدين اولدقلرى حالده تبـاين مذهبلريله برابر امام واحدك ارقەسنده نماز قيلارلر ايدى . فتاواى خيريه صاحبى خيرالدين الرملى رملىٔ شافعيدن نقلاً : موافق ممكن ايكن مخالفه اقتدا مكروه اولمقله برابر انفراددن افضلدر فضيلت جماعت حاصل اولور . ديمشدر اه .

وترده مخالفه اقتدا ايتمك مانع متيقن اولمغله موافق اولماز .

(٤) مراعات ايچون مهم اولان مواضع ابن عابدينك تعدادينه كوره بونلردر . انتقالاتده ال قالديرمق وبسملەيى جهر ايتمك كبى آنلرجه سنت وبزجه موجب كراهت اولان شيلر ديكلدر اه نمازده ترك سوره

صلات فجرده شافعی‌ المذهب امامه اقتدا ایتمش بولنان حنفی آنلر صباح نمازینك ایکنجی رکعتی رکوعندن صکره قنوت ایتمکده اولدیله او حالده ساکت اوله‌رق طورر واللرینی یانی باشلرینه صالیویرمش بولنور . بونی فقها باب وترده ذکر ایتمشلردر .)

آبدستلینك(١) تیمملی یه اقتداسی عندالشیخین صحیحدر امام محمد: صحیح اولماز . دیمشدر بوخلاف شوخلافه مبنیدرکه(٢) خلفیت تراب

ایتمك ویاقعده‌ٔ اولاده تحیاته برشی ضم ایلمك دخی مانع دکل ، موجب کراهتدر . جلوس استراحت تنزیهاً مکروهدر . کما فی ط .

صاحب فتاوی خیرالدین رملی ابن عابدینك نقلنه کوره : شافعینك حنفی‌یه اقتداسی‌نه ایسه حنفینك دخی شافعی‌یه اقتداسی اودر آنلرك بزه اقتداسنده صحت‌وفساد وافضلیتجه نه‌وارایسه بزم ایچون‌دخی‌آنلره اقتدا تقدیرنده آنلك مثلی واردر . دیمش وشو بیت لطیفی سویله‌مشدر :

وانا رملی فقه الحنفی لامرا بعد اتفاق العالمین

یعنی : بن‌ده فقه حنفینك رملیسی‌یم ایکی مذهبك اهل‌علمی‌اتفاق ایتدکدن صکره شبهه قالماز اه شافعی‌یه امامت ایده‌جك حنفی دخی مسّ مرأه خصوصنده تجدید وضوء ایتمك کرکدر .

(١) بومسئله درمختارده : یاننده صو اولمیان متوضیٔ . دیو مقیداً مذکوردر . چونکه یاننده صو بولنان متوضئك متیمم اولان امامی صویه قادر دیمك اولغله اقتدا صحیح اولماز . امامنك آنی بیلدیکنی کرك ظن ایتسون ، کرك ایتمسون . کما فی ط علی‌الدر . وأنت خبیر بان العجز عن الماء لیس بفقده فقط .

(٢) معلوم اولسونکه طهارت تیممده بر جهت اطلاق وبر جهت ضرورت واردر . جهت اطلاق : تیمم مثلا مستحاضه‌نك طهارتی کبی اولمیه‌رق وقت صلات ایله موقت اولماق اعتباریله‌در . جهت ضرورت

ايله ماءدن عبارت اولان ايكى آلت آرهسندهميدر ؟ يوقسه آبدست ايله تيممدن عبارت بولنان ايكى طهارت آرهسنده ميدر؟ عند الشيخين خلفيت بين الآلتيندر . نصّ كريمك ظاهرى دخى بوكا دلالت ايتمكدهدر(١) . بنا برين ايكى طهارت مساويدر . امام محمد عندنده خلفيت بين الطهارتيندر(٢) بناءً عليه (متوضئك متيممه اقتداسى صورتنده) قوى ضعيفه بنا ايدلمش اولور . بوايسه جائز اولهماز

صلات جنازهده متيممه اقتدانك صحتنده خلاف يوقدر .

غاسلك ماسحه يعنى اعضاء مغسولهٔ وضوئنى ييقايهرق آبدست آلمش اولانك مسح ايله آبدست المش بولنانه اقتداسى صحيحدر .

تيممه انجق صودن عجز ضرورتنه مبنى صيرورت اولنمق اعتباريلهدر بونده خلاف يوقدر . خلاف انجق تعليلدهدر . امام محمد حضرتلرى متوضئك متيممه اقتداسنك عدم جوازينى احتياطا جهت ضرورت ايله تعليل ايتمشدر . شيخين حضرتلرى ايسه اقتداء مذكورك صحتنى جهت اطلاق ايله تعليل ايلمشلردر چونكه تيممك طهارتى دخى اوحيثيتدن صو ايله طهارت كبيدر . بو اختلاف دخى مؤلفك ذكر ايتديكى اختلافه مبنيدر . ط .

(١) زيرا حق جل وعلا [فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيداً طيبا] بيورمغله ايكى آلت ذكر ايتمش وخلفيتى آنلرك آرهسنده قيلمشدر . ط .

(٢) وحالبوكه طهارتك بريسى ضروريه وديكرى اصليهدر وشبهه يوقدركه طهارت اصليهيى مشتمل بولنان كيمسه طهارت ضروريهيى مشتمل بولناندن حالاً اقوادر . بو حالده متوضئ يانده صو اولمقله برابر متيممه اقتدا ايتمش كبى اولوركه بوجائز دكلدر . شيخين ايچون ديمك واردركه تيمم طهارت مطلقهدر يعنى وقت صلات ايله موقت دكلدر . بوندن طولايى قدر حاجت ايلهده مقدر اولماز . ط . مرآتده محكوم به بحثنه باقكز .

كرك ُخـفّينه كرك جبيره‌يه وياخود آقارى اولميان ياره(١) صارغيسنه مسح ايتمش اولسون(٢) .

قائمك قاعده (يعنى آياقده طورارق نمازقيلانك اوطورديغى يرده ركوع وسجود ايدرك(٣) قيلانه) اقتداسى صحيحدر . زيرا صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى مرض موتلرنده كنديلرى قاعد وآرقه‌لرنده جماعت قائم اوله‌رق قيلمشلردر(٤) .

---

(١) هوا آلديرلمامق ايچون باغلانمش ديمكدر . محشى ديركه اكر آقارى وارايسه صاحب عذر اولمغله اكا انجق كندى مماثلى ويا آنك اشدى اقتدا ايده‌بيلور اه بالمعنى .

(٢) محشى ديركه‌غاسل ايله ماسحك‌حاللرى يكديكره مساويدر جبيره‌ماسحى خف ماسحندن اولادر . زيرا جبيره‌نك مسحى ماتحتنى غسل كبيدر خف اويله دكلدر اه .

(٣) بوقيدى محشى علاوه ايتمكله برابر ديمشدركه قائمك قاعده اقتداسنك صحتى عند الشيخين اولوب امام محمد آنلره مخالفدر وآنك قولى احوطدر اه .

(٤) مؤلف او نمازك صلات ظهر اولديغى تعيين ايله برابر يومك جمـعه ايرتسى ياخود پازار اولديغنده ايراد كلهٔ ترديد ايلمشدر و : عليه الصلاة والسلام افندمزك امام اوله‌رق قيلدقلرى نمازك اك صكره‌سى بودر . ديوب بعده محشينك تعبيرنجه فائدهٔ زائده اوله‌رق : پازارايرتسى كون (كه يوم وفاتلريدر) صباح نمازينك ركعت ثانيه‌سنى خلف ابى‌بكرده قيلديلر ومسبوق اوله‌رق اتمام صلات بيورديلر . ديمشدر اه عن البيهقى .

قاعداً امامت حضرت فخر رسالت صحيحينده مذكور اولان « مروا ابا بكر فليصل بالناس » حديث شريفنك شرحنده مبين اولان حالتدركه حضرت صديق امر حضرت فخر كائنات ايله نمازه كچدكلرنده عليه الصـلاة والسـلام افندمز حضرتلرى كنديلرنده خفت بولمريله حضرت عباس ايله حضرت على‌يه طيانه‌رق خانهٔ حضرت عائشه‌دن مسجد شريف نبويلرينه چيقوب حضرت ابو بكرك صول طرفنه اوطورمشلر ونمازى قاعداً قيلمشلردر . حضرت صديق قائماً صلات رسول اللهه وسائر ذوات صـلات ابى بكره‌اقتدا ومتابعت

قانبورلغى حدّ ركوعده اولميان قانبوره اقتدا صحيحدر . اتفاقا على الأصح(١). قانبورلغى حدّ ركوعده اولان دخى ركوع ايچون براز آلچالور اولديغى حالده اكا اقتدا عند الشيخين جائز اولور . عامه علما بونى اخذ ايتمشلردر . اصح اولانده بودر . قائمك قاعده اقتداسى منزله‌سنده‌دركه (قاعدده نصف اعلى(٢) وبونده) نصف اسفل مستو بدر(٣) .

مومينك (ايما ايله نماز قيلانك) كندى مثلنه اقتداسى صحيحدر .

بر مصلئ مومى ديگر مصلئ مومى‌يه مثـــل اولمق هرايكيسى اوطوردقلرى ياخود يان ياتدقلرى حالده ايه ايدر اولمقـله اولور . امام اطوريجى ومقتدى يان ياتيجى اوله رق ايما ايتمكده دخى امامك

ايتمشلردر . زيلعى‌ديركه امام المرسلين افندمزك جانب يسار حضرت صديقه جالس اولملرى كنديلرينك امامت ايتدكلرنده صريحدركه حضرت صديقى صاغلرينه آلمشلردر . ناسك صلات ابى بكره اقتدا ايدر اولملرى بر نمازك ايـكى امامى اولمق جائز اوليه‌جغى جهتله حضرت ابو بكرك اوحينده مبلغ بولندقلرينى بياندر.اه

(١) يعنى حكايهٔ اتفاق حكايهٔ خلافدن اصحدر . ط .

(٢) بوزيلعيدن علاوه‌در ديمك ايسترکه استواء نصفيندن عبارت اولان قيام بونلرك هر برنده نصف اوله‌رق بولنمشدر .

(٣) امام محمد عندنده جائز اولماز . ص . صاحب ظهيريه‌نك : اصح اولان بودر . ديديكى امام محمدك ايكى قولندن اصحه محمولدر . مطلق اصحه محمول اولمازكه اكثر علما شيخين قولنى اخذ ايتمشلردر . ط . در مختارده « احدبه اقتدا حدبى حدركوعده بيـله اولسه على المعتمد صحيحدر . اعرجه (طوپاله) اقتدا دخى بويله‌در . » ديمشدر . قال : وغيره أولى .

حالى مقتديدن اقوى اولمق جهتيله اقتدا ينه صحيح اولور(١) .

متنفلك مفترضه (يعنى نافله قيله‌جق اولانك فرض قيلمقده اولانه) اقتداسى صحيحدر زيرا ضعيفى قوى‌يه بنا ايتمكدر(٢) قراءتده امامنه تابع اولمش اولور(٣)

(بوندن صلات تراويح مستثنادركه ارجح اولان آنك مفترضه اقتداءً قيلنمسك عدم جوازيدر ، چونكه صلات مذكوره

---

(١) تعليله نظراً بونك عكسى صحيح اولماز ديمك اوله‌جق ايسه‌ده محشى ديمشدركه مومينك مومى‌يه اقتداسى صحيحدر كرك هرايكيسى قائم ، كرك قاعد ويا مستلقى (آرقه اوستى ياتان) ياخود مضطجع (يان اوستى ياتان) اولسونلر وياخود مختلف بولنسونلر . فى الأصح بونلرك هپسى جائزدر . كما فى النهاية . تمرتاشى بونك اوزرينه اجماع اولديغنى بيله تصحيح ايتمشدر . كرچه امام قاعد ومقتدى مضطجع اوله‌رق ايما ايديجى اولمق مسئله‌سنده شرح كبيرده مؤلف : بونك عكسى صورتنده اقتدا صحيح اوله‌ماز . ديوب زيلعى دخى مختار اولان‌ده بودر ديمشدر ولكن نهرده تمرتاشيدن نقلا مذكوردركه اظهر اولان آنك دخى قول شيخين اوزره جوازيدر . فى الأصح قول امام محمد اوزره دخى جائز اولمقدر 'مؤلفك اطلاق كلامنه مناسب اولان‌ده بودر . «بمثله» قولنك اكا منافاتى دخى يوقدر زيرا مقصود مطلق ايمايه نظراً اولان مثليتدر اه .

(٢) شروط صحت اقتدانك اوچنجيسى بونك عكسى يعنى مفترضك متنفله اقتداسنى مبطلدر .

(٣) مؤلف بويله ديمكله شواشكالى دفع ايتمش اولديكه : شفع ثانيده قراءت متنفله فرض ومفترضه نفل ايكن متنفلك مفترضه اقتداسى نصل صحيح اولور ؟ جواب شو اولمش اولديكه مقتدينك نمازى اقتدا سببيله امامك نمازى حكمنى آلمش اولور . وحتى شفع ثانيده دخى يتشسه درت ركعتى اتمام لازم كلور . بوكا بناءً شفع ثانيده‌كى قراءت آنك حقنده دخى نفل اولور ديمكدر . أفاده ط فى حاشيته .

هيئت مخصوصه اوزره مشروع اولمش بولنديغندن اقامهٔ سنت عهده ـ سندن چيقلمق ايچون آنك وصف خاصنه كه امامك نيت تراويح ايتمسيدر مراعات اولنمق لازم كلور . كما فى الدر (١))

برشرط ويا ركنك فواتنه مبنى امامك نمازنده مانع صحت اولان شى (٢) ظاهر اولدقده(٣) نمازلزوماً اعاده اولنور (٤) . حديث شريفده : امامك نمازى فاسد اولدقده آرقه سنده كيلرك نمازلرى دخى فاسد اولور بيورلمشدر

اعاده‌دن بوراده مقصود بين الفقهاء مصطلح اولديغى وجهله مؤداده اولان بر نقصانى جبر واكمال ايديجى اعاده ديمك

---

(١) مقصود او متنفلك اقتداسى باطل اولور ديمك دكل ، آنك اونمازى تراويحه محسوب اولماز ديمكدر . ط على الدر .

(٢) قبل التحريمه‌سبق‌حدث صورتنه دخى شاملدر . مؤلف ايسه : امامنك بطلان صلاتى ظاهر اولدقده . ديمشدركه بطلان سبق انعقادى مقتضى اولمغله صورت مذكوره‌يه شامل اولماز . نبه على هذا ط فى حاشية الدر .

(٣) « آبدست بوزدى‌ده آبدست آلمدين نمازه طوردى » ديو شاهدلر شهادت ايتمك وياخود بر عادل كيمسه آنك نفسندن اخبار ايلمك طريقيله اهـ ط على الدر .

(٤) يعنى امامه اعاده لازم اولديغى كبى مقتدى يه دخى اعاده لازم اولور . نتكيم آتيدن اكلاشيلور . امام ، مخالف مذهب اولوبده مقتدى عندنده آنك فساد صلاتى ظاهر اولمش ايسه لزوم اعاده مقتدى‌يه عائد اولور . كما يفهم من ط على الدر .

اولميوب(١) بلكه او فرضى يرينه كتورمك اكا فرض اولور ديمكدر .

اكر امامك نمازيني مبطل اولان شيء طارى اولمش يعنى صكره‌دن وقوعه كلمش ايسه جماعته اعاده يوقدر : امام نمازى متعاقب ارتداد ايتمك ، بعد اداء الظهر يالكزجه جمعه‌يه سعى ايلمك ، جماعت طاغلدقدن صكره امام سجدهٔ تلاوته عودت ايدوب قعدهٔ اخيره‌يى اعاده ايتمامك كبى (٢) .

فساد صلاتى تبين ايدن امامه ممكن اولديغى قدر — ولو تذكره يازمق ياخود خبر كوندرمك طريقيله اولسون — جماعته نمازلرينى اعاده ايتملرينى بيلدرمك قول مختارده لازمدر .

بونك وجوب اخبارده نظيرى بر كيمسه ديكرينى‌ماء نجس ايله آبدست آلورايكن كورمك ياخود اوزرنده نجاست بولنديغنى كوروب خبر ويرمكدر (٣) .

درايه‌ده (٤) جماعت غيرمعين كيمسه‌لر اولديغنه كوره (٥) آنلره بيلدرمك امامه لازم اولمديغى مذكوردر .

---

(١) چونكه بو معناجه اعاده برنجينك صحتنى اقتضا ايدر . فرضمز ايسه آنك بطلانيدر . ط .

(٢) ايشته‌بو مسئله‌لرده امامك نمازى فاسد ومقتدينك نمازى غيرفاسددر . بونلر الغاز اولنه‌رق : هانكى نمازدر اوكه امامك نمازى فاسد اولديغى حالده جماعتك نمازى فاسد اولمامش اوله ؟ ديفيلور . ص .

(٣) ومحل ذلك اذا علم منه الامتثال والا فلا كما لايخفى . ط .

(٤) معين الهروينك هدايه شرحيدر . بواسمده برده ابن حجر عسقلانينك احاديث هدايه حقنده براثرى واردر : كما فى كشف الظنون .

(٥) طحطاوى مرحوم در مختار حاشيه سنده ديركه جماعت معين اولمامه‌نك

(فصل)

اون سکز (۱) شیئك بريله حضور جماعت (۲) ساقط اولور :

(۱) ياغمور (۳) .

(۲) شدتلی صغوق (٤) .

(۳) خوف متعدی (٥) .

تحتنده ایکی صورت واردر ، بری اصلا معین اولمامقدرکه بوراده مقصود اولان اودر . دیکری قسماً معین اولمامقدر . بوصورتده معین اولانلره اخبار ایتمك لازمدر اه بتصرف . اخبار ایتمك تقدیرنده جماعته اعاده لازممیدر ؟ مخبر اکر عادل ایسه اوت ۰ والا ، اعاده مندوبدر ۰ کذا فی الدر المختار .

(۱) مدافعهٔ اخبثین ایله مدافعهٔ ریح دخی ضم ایدیلهرك بونلرك یکرمی‌یه ابلاغ اولندیغنی ابن عابدین بحر رائق حاشیه‌سنده سویله‌مشدر . آنلری مؤلف اون بشنجی عذرك ضمننده ذکر ایلمشدر .

(۲) جماعته چیقمق دیمکدر ۰ محشی دیرکه ظاهر افاده جمعه وبیرام نمازلری جماعته دخی شامل اولور ۰ آرتق جمعه‌یی ظهر اوله‌رق قیلار وصلات عید ساقط اولور ۰ قال : ویحرر ۰

(۳) شرح مشکاتده مذکوردرکه « حدیبیه وقعه‌سنده رسول الله صلی‌الله‌تعالی علیه وسلم ایله برابر ایدك بزه یاغمور اصابت ایتدی آیاق قابلرمزك التی ایصلانمدی منادی رسول الله : هرکس نمازی بولندیغی محلده قیلسون . دیو ندا ایلدی » دینلدیکی صحیحدر . ط ۰

(٤) منلاعلی (علی القاریء) امام محمدك شرح موطأنده حرشدیدی دخی برد شدیده الحاق ایتمشدر . ط .

(٥) یعنی برینك بغیر حق کندی جاننه ویا مالنه تعدیسندن قورقمق یاخود مالنك ضیاعندن ویاخود جماعةً نمازقیلمقله‌مشغول اولمق تقدیرنده قافله نك کوچوب کیتمسندن قورقمق . ط . مالندن مقصود تحت یدنده بولنان مالدر ولو امانت اولسون ۰ ط علی الدر .

(٤) ظلمتِ شديده .　　(فى الصحيح)

(٥) حبس مُعْسِرِ (١) .

(٦) كورلك (٢) .

(٧) مفلوجلك (٣) .

(٨) بر الك وبر اياغك كسيكلكى (٤) .

(٩) خستهلك .

(١٠) آغساقلق (٥) .

---

(١) يعنى مديون معسرك تأديهٔ دين ايتمسيچون محبوسيتى . تكدست دعك اولان معسر قيدى صاحب يسار معناسنه اولان موسردن احترازدر چونكه اهل يسار اولان مديون ترك جماعتده معذور اولهماز معسرك ايسه معذوريتنده محشينك افادهسنه كوره كنديك بالفعل محبوس اولمسى شرط اولميوب حبس اولنمقدن قورقمسى دخى جماعته چيقامامق اچون عذردر .

(٢) يدنى بوق ايسه اعمادن جماعتك سقوطى اتفاقيدر . يدنى وار ايسه امامينه كوره جماعته چيقمق اكا لازم ، وعند الامام يدنى اولسهده اعمى ترك جماعتده معذور ، در . أفاده ط .

(٣) فلج : اينمه ، مفلوج : اينمهلى دعكدر . محشينك افادهسنه كوره فلجك ترك جماعتده عذر اولمسى صاحبنك مشيه مقتدر اوله مامسيله مقيددر . نسأل الله تعالى العافية .

(٤) چپ وراست اولهرق كسيك دعكدر . ايكيسنك كسيكلكى برطرفدن ايسه اولويتله عذردر . يالكز بر آياغك كسيكلكيله دخى جماعت ساقط اولور . ط .

(٥) مؤلفك عبارهٔ سندهكى اقعادى كه كوتورملكدر محشى مرحوم كساح ايله تفسير ايتمشدر . كساح كلاه وزننده آياقده اولان آغسافاق ويوريمكدهكى عاجزلكدر . كوتورملكى مؤلف زمانت لفظيله ذكر ايتمشدر . اون ايكنجى يه باقكز .

(١١) انقطاع مطردن صكره‌كى چامور (١) .

(١٢) كونورملك (٢) .

(١٣) اختيارلق (٣) .

(١٤) نحوولغتك دكلده علم فقهك برطاقم كيمسه‌لر ايله تكرارى (٤) كه آنلر كنديسنى فوت ايدرلر (٥) .

---

(١) انقطاع مطردن صكره ديمسى مطرحقنده كلام كذران اولمغله بو عذر مستقل اوله‌رق ذكر اولنمش اولديغندندر . ط . وقال ابو الطيب :

اذا اعتاد الفتى خوض المنايا فاهون مايمر به الوحول

حديث شريفده : «اذا ابتلت النعال فالصلاة فى الرحال» بيورلمشدر ص . نعال محشينك افاده‌سنه كوره صلب اولان اراضيدركه ياغمور آز دخى اولسه ايچميوب ايصلانور . رحال : منازلدر .

(٢) مؤلفك ذكر ايتديكى زمانت قاموسده كرچه مطلق عاهت (آفت) ايله مبيندر ولكن سيد مرتضى مرحوم تاج العروسده او آفتى بووجهله تعيين ايتمشدر . اوقبانوسه باقكز .

(٣) يوريمكه قادر اولميان اختياردن جماعت ساقط اولور . ط . صاحب تنويرك تعبيرنجه : شيخ كبير عاجز .

(٤) يعنى مذاكره‌سى . محشى ديركى وكذا فقه كتابلرينك مطالعه‌سى . كذا فى الفتاوى اه .

(٥) يعنى جماعته چيقارسه اوكيمسه‌لرى بولماز اولور : اشته بوحال على الدوام اولمامق اوزره عذردر . س . اكر تركه مواظبت ايدرسه معذور اولماز تعزير اولنور . مؤلف نحوولغتى مقابلى طوتمق ايله فقهدن علم عقائد وتفسير وحديثه دخى شامل بر معنى مقصود اولديغنى افاده ايتمش اوله بيلور . حالبوكه درمختارده افاده فقهه مقصوردر . برده «بر طاقم كيمسه‌لر ايله» تعبيرى كندى كنديته تكرار فقه ايدنه بوحكم ويريله‌مز اولديغنى افاده ايدركه بويله‌ده دكلدر . بونى درمختارده ذكر ايتمامشدر . ط . درمختارده مذكور اولان تعليم وتعلمه وتأليفه شامل اولمق اوزره مطلق فقه ايله اشتغالدر . كما فى ط على الدر .

(١٥) نفسنك ايستك ايتديكى طعام حاضر أولمق (١) .
(١٦) تهيؤ ايتديكى يولجيلغى قصد ايتمك (٢) .
(١٧) برخستەيه باقمق كه كنديننك غيبوبتنده او خسته متضرر اولور (٣) .
(١٨) كوندز دكلده كيجهاين (٤) روزكارك شدتى .

أعذار مبيحەدن (٥) برعذره مبنى جماعتدن منقطع اولان كيمسه اكر عذرى واقع اولمسه جماعتده بولنمغى نيت ايتمش ايسه اكاجماعت ثوابى حاصل اولور . « وانما لكل امرئ ما نوى » حديث شريفنه كشيننك نيت خيرى فعله كلمسه بيله كنديسنه نافعدر ديو معنى دخى ويرلمشدر .

---

(١) كرك اقشام طعامى اولسون ، كرك اقشامك غيرى اولسون . ط . ظاهر افاده ولوكه آندن صكره جماعت بولمسون . ط على الدر .
مؤلف : چونكه مشغول البال بولنور مدافعهٔ اخبثين ايله مدافعهٔ ريح دخى بويلەدر . ديمشدر اهم اوقات مكروهەيه وبو فصلك اولندەكى هامشه باقكز .
(٢) تهيؤ : حاضرلانمقدر . محشى ديركه فعله قريب اولان حاضرلق مقصود اولمق كركدركه مصالحيله مشغول البال بولنمش اولور .
(٣) بويله دكل ايسه عذر اولماز . أفاده ط .
(٤) يعنى ليل مظلمده . زاده ط فى حاشيته على الدر .
(٥) ترك جماعتى مباح قيلان عذرلردن ديمكدر .

(فصل)

امامته احق اولانك وترتيب صفوفك بيانته دائر

برقوم يعنى جماعت رجال (١) اجتماع ايدوبده ايچلرنده صاحب خانه (٢) ياخود صاحب وظيفه (٣) وياخود اميرمملكت وقاضى كبى صاحب ولايت عامه بولنمدقده (٤) امامله بقيهٔ علومده متبحر اولسه بيله فواحش ظاهره‌دن مجتنب اولمق شرطيله احكام

(١) لفظ قومك معناى رجاله اختصاصى سورهٔ حجرانده‌كى [لا يسخر قوم من قوم الخ] قول كريمندن وزهيرك : « أقوم آل حصن أم نساء » قولندن نمايانذر . كما فى الكشاف .

(٢) محشينك افاده‌سنه كوره صاحب خانه‌دن مقصود خانه‌ده ساكن اولاندر ايستر كراجى ، ايستر عارية سكون ايديجى اولسون . خانه‌ده بولنديغنه كوره صاحب خانه وجامعده بولنديغنه كوره صاحب وظيفه مطلقا تقديم اولنور . ذكر اولنه‌جق فضائل آنلرده كرك اجتماع ايتسون، كرك ايتمسون. صاحب خانه وصاحب مجلس وامام مسجد ديكرى آندن افقه واقرأ واورع وافضل دخى اولسه امامته سائرندن احقدر . يا كندى كچر وياخود بريني كچورر. كچيرديكى كيمسه سائر حاضرينه نسبتله مفضول دخى اولسه بويله‌در . اكا مستحب اولان افضلى مأذون ايتمكدر اه بتصرف .

(٣) اوحلك امامى ديمكدر . كما فى س . زيرا صاحب وظيفه واقفك منصوبيدر . ديكرى تقديم اولنمقله واقفك مقصدى فوت اولور. آنك شرطى ايسه شارعك نصى كبيدر . ط .

(٤) بونلرك برى بولنور ايسه اواحقدر تنكيم آتياً تصريح اولنور. محشينك بيانته كوره ولايت عامه صاحبى اولان هپسندن احقدر . صاحب خانه‌يه وصاحب وظيفه‌يه بيله مقدمدر .

صلاته أعلم (١) وقراءت مسنونه‌یی حافظ (٢) اولان احقدر .

امیر مملکت وقاضی وصاحب خانه بر یرده مجتمعاً بولندقلرنده امیر مملکت مقدم اولوب آندن صکره قاضی وآندن صکره صاحب خانه امامته احق اولور (٣) . قاضی دخی امام محله‌یه تقدیم اولنور (٤) .

بونلر بولنمدیغنه کوره امامته بر منوال مذکور احکام صلاته اعلم اولان احق اولوب آندن یعنی علمده مساوی اولدن صکره اقرأ اولان (یعنی

(١) مقصود صحت وفساد وسائر صورتجه أعلم أحکام صلات اولمقدر : «فقهه واحکام شریعته اعلم اولان احقدر» دیبانك دخی مقصودی بودر . چونکه بوندن زیاده‌سی بوبابده محتاج الیه دکلدر . ط .

(٢) قراءت مسنونه‌یی حافظ اولمق قراءت صلاتده مسنون اولان مقدار آنك محفوظی بولنمقدر . فرض اولان مقـدارك حفظی معلوم اولدیغی اوزره شروط صحتندر . بونلر ایسه شروط کمالدندر . امام ابو یوسف اقرأ حقنده وارد اولان بر حدیثه مبنی (که «یؤم القوم اقرأهم لکتاب الله» حدیثیدر بحر) آنی تقدیم ایتمشدر . معتمد علیه قول طرفیندر . چونکه قراءته احتیاج انجق رکن واحدی اقامه ایچوندر فقهه ایسه جمیع ارکان و واجبات وسنن ومستحبات ایچون احتیاج واردر . ط .

همده اقرأ او وقتك اصطلاحنجه أعلم دیمکدر . چونکه آنلر قرآنی احکامیله برابر تلقی ایدرلر ایدی . علماء اصحابه دخی (قراء) تعبیر اولنور ایدی . فلا یتم الاستدلال بالحدیث .

(٣) خانه‌ده مستأجراً ساکن اولان مسافر بولنانلر او صاحبنه تقدیم اولنور . کما فی ص .

(٤) حدیث شریفده : «کشی کندی محل ولایتنده مأموم اوله‌ماز مکر که کندی اذنیله اوله . وخانه‌سی داخلنده کندینه مخصوص موقعده آنك اذنی اولمدقجه اوطوریله‌ماز .» بیورلمشدر . ص .

تلاوةً وتجويداً احسن بولنان) احقدر . كما فى الدر(١) .

بعده أورع (الك زياده اهل ورع) اولان احقدر (٢) .

بعده اسنّ (دها ياشلى) اولان احقدر(٣) .

بعده خلقاً يعنى بين الناس الفةً احسن اولان احقدر (٤) .

بعده وجهاً احسن اولان يعنى الك صبيحلرى بولنان احقدر .

---

(١) اقرأ : احكامنه علمسز اولەرق مجرد حفظاً اكثر اولان ديمك دكل ، بلكه وقف وابتدا ووصل وكيفيت اداء حروف كبى احكام قراءته اعلم اولان ديمكدر . بونلرى بيلمديكى حالده اداى احكام ايدن دخى بيلان حكمندەدر • كما فى ط .

(٢) ورع شبهاتدن اجتناب ديمك اولمغله تقوادن اعلادر . چونكه تقوى محرماتدن اجتنابدر . ص .

(٣) حديث شريفده ايكى ذاته خطاباً : «وليؤمكما اكبركما» بيورلمشدركه سزه بيوككز امامت ايتسون ديمكدر ص. حديث ديكرده: «فإن كانوا فى الهجرة سواءً فاقدمهم اسلاماً» بيورلمش اولديغنه مبنى نهردەاسندن اسلاماً اقدم اولق معناسى قصد اولنەرق : صكره دن مسلم اولان اختيار اسلام اوزره نشأت ايدن كنجه تقديم اولنەماز دينلمشدر . بونده شووارکه مرتبهٔ اسن ذكر اولنمامش اولور. بونك ايچون بعضلر اسلاماً اقدم اولق رتبەسنى رتبهٔ اسنه تقديم ايدرك آنلرى بشقه بشقه ايكى مرتبه اعتبار ايتمشدركه اوكورلدر . قاله ط .

(٤) محشى ديركه حسن خلقى حسن الفت ايله تفسير تفسير باللازمدر . چونكه خلقى حسن اولانه ناس الفتكير اولورده جماعت چوغالور . مؤلف حسن خلقى حسن وجهه تقديم ايتمكده صاحب مواهب الرحمان ايله فتح القديره تابع اولمشدر. صاحب خلاصه ومنلا خسرو ومنلا مسكين ايسه آنى عكس ايتمشلردر . زيرا صفات كمالدن ايلك ادراك اولنان : ظاهردر . ياخود حسن وجه حسن خلقه دليل كبى اولديغندندر . چونكه ظاهر عنوان باطندر اه .

زيرا حسن صورت (غالباً ط) دليل حسن سيرتدر (١) . همده ناسك جماعته رغبتلريني مزداد ايدن شيلردندر .

بعده نسباً اشرف اولان احقدر (٢) چونكه احترام و تعظيم اولنور .

بعده صوتاً احسن اولان احقدر . چونكه صوت حسنك سماعنه خضوعه مبنى رغبه واردر (٣)

بعده ثوباً انظف اولان احقدر . نظيف لباس اولان كيمسه دنس ووسخدن دور اولمق جهتيله رغبتى (كثرت جماعتى) موجب اولور (٤)

---

(١) كافيده وجهاً احسنى كيجه نمازيني (كه تهجددر) چوق قيلجى اولمق ايله تفسيرايتمشدر . حالبوكه « من كثرت صلاته بالليل حسن وجهه بالنهار » حديثني محدثلر « من صلى خلف عالم تقى فكأنما صلى خلف نبي » حديثى كبى ثابت قيلمامشلردر اهـ ط .

فلاتجعل الحسن الدليل على الفتى　　فما كل مصقول الحديد يمان

(٢) بعضلر بوكا حسباً اكثراولانى تقديم ايتمشلردر . حسب : شرف آباء وياشرف مال وياشرف ديندر . حسب ايله كرم شرفلي پدرلري اولميانلرده دخى اوله بيلوركه عقل وذكايه وفعال صالحه يه حمل اولنور . اما شرف ايله مجد آنلرسز اولماز . كما فى ط . در مختار حاشيه سنده محشى مرحوم : عباسى وحسنى وحسينى وزبيرى كبي أصحاب أنساب مجتمع اولدقلرنده كيم تقديم اولنور ؟ باق . ديمشدر اهـ .

(٣) زيرا خضوع كوزل سس ايشتمك عندنده اولور . ديمك كه حسن صوت حسن قرآنى مزداد ايدن شيلردندر . ط .

(٤) بعضلر بونى قيمتجه غلايه حمل ايتمشلردر . ط .

بعده باشی بیوك اولان احقدر (که کبر رأس دلیل کبر عقلدر . ط علی الدر) .

بعده مالاً اکبر (١) و بعده جاهاً اکبر (٢) بولنان احقدر .

اکر ذکراولنان صفتلرجه هپ مساوی بولنورلرایسه بینلرینه قرعه آتیلور . کیمك قرعه‌سی چیقار ایسه اوکچیریلور . یاخود اختیار وانتخاب جماعته عائد اولور . اکر آنلر اختلاف ایدرلر ایسه اعتبار اکثرك اختیارینه‌در (٣) . احق اولمیانی اختیار ایدرلر ایسه اساءت ایتمش اولورلر . آثم اولمازلر . تجنیسده بویله مذکوردر .

مقیم ایله مسافرك اجتماعنده اختلاف اولنمشدر : آنلر مساویدر دینلدی مقیم اولادر دخی دینلدی (٤) .

---

(١) زیرا نفسی عفیف اولوب مال غیره نظر ایتمز ونماز ایچنده أشغالی آز اولور . بونك اعتباری ورع کبی اوصاف متقدمه‌نك اعتبارندن صکره اولمسندن اکلاشیلورکه مقصود مال حلالدر والا آنکله فاسق اولمش اولور . کما فی ط مع حاشیته علی الدر .

(٢) آنی خشنود اولنه‌جق خصوصه صرف ایدرسه دیمکدر . والا انکله فاسق اولمش اولور . ط علی الدر .

(٣) شرح مشکاتده دیمشدرکه بو احتمالکه‌بولندقلرینه کوره علمادن اولانی اکثره محمولدر . والا جاهلینك کثرتنه اعتبار یوقدر . قال تعالی ولکن اکثرهم لایعلمون . ط .

(٤) در مختارده قول ثانی اختیار اولنه‌رق « بعده مقیم مسافره و بعده حر اصلی آزادلی‌یه وبعده حدثدن متیمم اولان جنبلکدن متیمم اولانه تقدیم اولنور » دینلمشدر . وتمام کلامه : لایقدم أحد فی التزاحم الا بمرجح ومنه السبق الی الدرس والافتاء فان استووا فی المجیء أقرع بینهم .

صاحب هدايه تجنيسده ديمشدركه جماعتك ايستهمدكلري كيمسه نك آنلره امامتى اوچ وجه اوزرهدر . شويله كه اكر آنلرك ايستهمامارى اوكيمسهده اولان برقنالغه مبنى ايسه ياخود كنديلرينك امامته آندن زياده اهليتلرينه بناءً ايسه مكروه اولور (١) واكر او آنلردن احق اولوب كندنده برقنالق دخى اولمديغى حالده آنلر آنى كريه كورمكدهلر ايسه كچوب آنلره نماز قيلدرمق مكروه اولماز . چونكه جاهل وفاسق اولانلر عالم وصالح بولنانلرى كريه كوره بيلورلر . حديث شريفده ايسه « ان سركم ان تقبل صلاتكم فليؤمكم علماؤكم فانهم وفدكم (٢) فيما بينكم وبين ربكم » بيورلمشدر . « فليؤمكم خياركم » دخى روايتدر.

كولهنك وآزادلينك واعمانك امامتى كنديلرندن افضلى

---

(١) حلبى ديدىكه خبر ابى داوده مبنى كراهت ، تحريميه اولمق كركدركه «اوچ صنف واردر آنلرك نمازينى جناب حق قبول ايتمز » بيوريلوب كنديني كريه كورنلره كچوب امامت ايدن آنلردن عد اولنمشدر . ط . تمام حديث درمختار حاشيه‌سى طحطاويده منذ كور اولديغى اوزره شويله‌در : « ثلاثة لا يقبل الله منهم صلاة من تقدم قوماً وهم له كارهون ورجل أتى الصلاة دباراً ورجل اعتبد محرره » . دباردالك كسريله : نمازه وقت كچدكدن صكره كلمكدر . اعتباد : آزاد ايتديكى كولهدن قوللق طلب ايلمكدر .

(٢) الوفد بمعنى الوافد وهو السابق. والمعنى انهم السابقون الى الله تعالى ليحصل لهم مآربهم فيشفعون لكم . او الوفد بمعنى الوفود وهم القوم يفدون أى يقدمون الى الملك بالحاجة والارسال . أى الرسل بينكم وبين ربكم . والكلام على التشبيه اه ط بتصرف فى العبارة .

موجود اولديغنه كوره تنزيهاً مكروهدر . آنلردن افضلی یوق ایسه کراهت دخی یوقدر (١) .

بدوی "جاهلك(٢) یاخود حَضَری" جاهلك وعلم وتقواسی اولمیان والدزنانك (٣) دخی امامتلری مکروهدر .

بونلرك كراهت امامتلری هپ قيد جهل ایله مقیددرکه کراهت نقائصه مبنیدر . حتی بدوی حضریدن وعبد حردن

---

(١) كوله وكذا آزادلی اولانلرده وجه كراهت آنلرك افنديلری خدمتیله اشتغاللرندن تحصيل علم ایچون بوش وقتلری قالمیه‌رق كنديلرنده جهلك غالب اولمسیدر امامت اعماده‌كی وجه كراهت دخی قبله‌یه طوغریلمامق ولباسنی صیانت ایده‌مامكدر. بو تعليله كوره تحصيل كورمش كوله‌نك امامتنده كراهت اولمديغی كبی صاحب فطانت ونظافت اولان اعمانك امامتنده دخی كراهت اولماز. [ان أكرمكم عند الله أتقاكم] اولديغی كبی حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه‌وسلم افندمز دخی حضرت ابن ام مكتومی كراراً وحضرت عتبان بن مالكی غزوهٔ تبوكه خروجلرنده مدينهٔ منوره اوزرينه استخلاف ايتمشلر يعنی كندی مقاملرينه براقمشلردر . حالبوكه مشار اليهما اعمی ايديلر . رضی الله تعالى عنهما .

(٢) كلام مؤلفده واقع أعرابی : باديه نشين . ديمكدركه محشينك تصريحی وجهله تركمانه وا كراده شاملدر . مجالس علمدن بعيد بولندقلری ایچون بونلرده جهل غالبدر . مؤلف حضری جاهلی دخی اكا عديل ايتمشدر .

(٣) محشی آنك كراهت امامتنی تعليلده : چونكه پدرسزلكی جهتله آنده جهل غالب اولور علم اولسه كراهتده اولماز . ديدكدن صكره : عينی آنك وجه كراهتنی كنديسی متهم اولديغیچون ناسك آندن نفرت ايدر اولمريله بيان ايتمش وصاحب نهردخی آنی مقرر قيلمشدر بوكا كوره كراهت مطلقا يعنی جاهل اولمسه‌ده ثابت اولمق كركدر . ديدی درحاشيه‌سنده بحردن نقلاً عبدحقنده دخی بويله بر سبب سويله‌دی .

وولدزنا ولدرشددن واعمى بصيردن افضل اولورسه حكم برعكس (اولەرق كراهت حضرى° جاهلى وحر" جاهلى وولدرشد جاهلى وبصير جاهلى تقديم ايتمكده ط) اولور . كذا فى الاختيار

فاسقك علمى دخى اولسه امامتى مكروهدر . چونكه دينه اهتمامى اولمديغيچون شرعا اهانتى واجبدر امامته تقديم صورتيله تعظيم اولنەماز(١) .

منعى متعذر اولديغى تقديرده جمعه وسائر نماز ايچون بشقه جامعه كيديلور . اكر آندن بشقه جمعه قيلديران يوق ايسهآنكله قيلنور.

مبتدع كه حضرت رسول اللهدن (صلى الله تعالى عليه وسلم) تلقى اولنان حقك خلافنه برنوع شبهه وياستحسانه مبنى(٢) علم(٣) وياعمله(٤) وياخود حاله(٥) متعلق شى احداثنى ارتكاب ايتمك(٦) سببيله اهل بدعت اولاندر آنك دخى امامتى مكروهدر(٧).

---

(١) بونك مفادى كراهتك تحريميه اولمسيدر . ط . فاسق بوندن صكرەكى مبتدع هامشنده تعريف اولنور .

(٢) يعنى عناداً دكل ، والا كفر . كما فى الدر مع ط .

(٣) رؤية اللهى انكار ايتمك كبى . ط.

(٤) « حى على خير العمل » ديو اذان ويرمك كبى . ط .

(٥) مطلق سكوت طاعتدرديو اعتقاد ايله سكوت ايلمك كبى . ط .

(٦) وانى دين قويم وصراط مستقيم قيلمق . ط .

(٧) مبتدعك بشقەجه ذكر اولنمسى قرينەسيله اندن اول مذكور اولان فاسقدن فاسق بالجارحه مقصود اولوب فاسق بالعقيده مقصود دكلدر . فسق لغتده استقامتدن خروجدر . شريعتده كبيرەيى ارتكاب ويا صغيرەيه اصرار

(امام محمد حضرتلری شیخیندن اهل بدعتك آرقه‌سنده نماز قیلمق جائز اولمدیغنی روایت ایلمشدر . مشبار الیهمادن منقول اولانك صحیحی بودرکه بدعتی کندیسنی اکفار ایلمیانك(١) آرقه سنده نماز قیلمق مع الکراهه صحیح اولور . شوقول شریف نبوی‌یه مبنی‌که : « صلوا خلف کلّ برّ وفاجر وصلوا علی کلّ برّ وفاجر

ایله طاعت حقدن خروجدر نمیمه ، ریاء، شرب خمر کبی . کما فی ط . « لاصغیرة اذا قابلك عدله ، ولا کبیرة اذا قابلك فضله » قاله عطاء الله قدس سره .

(١) بو قیده بناءً شفاعت نبی علیه السلامی یاخود کاتبین کرامی ویا رؤیة اللهی انکار ایدنك ارقه‌سنده نماز قیلمق جائز اولماز چونکه او کفر اوزره‌در . اگر : جناب حق جلال وعظمتی اجلندن رؤیت اولنماز . دیر ایسه او مبتدعدر . مشبه‌که ــ جناب حقك الی یاخود آیاغی واردر دیو خالقی مخلوقه تشبیه ایدنلر ــ کافردر . اگر : جناب حق اجسام کبی اولمیان برجسمدر. دیر ایسه اومبتدعدر. حضرت صدیقك صحبتنی انکار ایدن اسراءی انکار ایلیان کبی کافر اولور . فتح القدیرده حضرت فاروقی دخی بو حکمده حضرت صدیقه الحاق ایتمشدر. برهانده حضرت عثمان دخی انلره الحاق اولنمشدر . مسح علی الخفینی انکار یاخود شیخین معظمینه ــ که حضرت ابوبکره و حضرت عمره دیمکدر سب ایلیانك و یاخود حضرت صدیقه‌یی قذف ایدنك ارقه‌سنده نماز قیلمق جائز اوله‌ماز . دیندن اولدیغی ضرورةً معلوم بولنان بعض شیئی انکار ایلیان کیمسه‌نك دخی کفرینه مبنی ارقه‌سنده نماز قیلمق جائز اوله‌ماز . وکندینك تأویل واجتهادینه التفات اولنماز حضرت علی‌یی سائرینه تفضیل ایدنك ارقه‌سنده نماز قیلمق جائز اولور . ط . بوندن شیعیلره اقتدانك جوازی اکلاشلمسون‌که آنلر مفضله دکل ، مکفر صحابه‌درلر . الا ما استثنوه من خمسة ، وهم: علی وأبو ذر وسلمان وحذیفة ومقداد ، رضوان الله تعالی علیهم وعلی غیرهم من أصحاب رسول الله أجمعین .

وجاهدوا مع كل بر وفاجر . » بیورلمشدر . ومجمع الروایاتده دیمشدرکه فاسقك یاخود (بدعتی کفری موجب اولمیان) مبتدعك آرقه‌سنده نمازقیلان ثواب جماعتی احراز ایتمش اولور (١) ولکن امام متقینك آرقه سنده نمازقیلانك ثوابنه نائل اوله‌ماز .)

امردك(٢) سفیهك(٣) مفلوجك(٤) برصی شائع اولان ابرصك(٥) مرائینك ، متصنعك (٦) مجذومك (٧) آرقه‌سنده نماز قیلمق مکروه اولور (٨) .

اجرت ایله امامت ایدنك آرقه سنده نماز قیلمق متأخرینك افتالری اوزره مکروه اولماز . ط .

امام تطویل صلات ایتمك(یعنی نمازی قراءت ویا تسبیح ایله یاخود بونلرك غیریله ط اوزاتمق) مکروهدر (٩).

---

(١) بشقه‌لری بولنمقله برابر ایسه مع الکراهه والا بلا کراهه . ط .

(٢) ظاهری بوکه ولو غیر صبیح اولسون . ط علی الدر. حداثتنه واروبده لحیه‌سی نابت اولمیان امرد دکل ، اثط یاخود سنوطدر . انك امامتنده کراهت اولمدیغی کتاب العدهده مصرحدر .

(٣) سفیه ضد رشیددر . هرسفه مستلزم فسق دکلدر .

(٤) مفلوج : اینمه‌لی

(٥) ابرص : ابرش که تنی لکه‌لی .

(٦) متصنع مرائیدن اخصدرکه تحسین طاعت تکلفنده اولاندر. ط علی الدر.

(٧) مجذوم : مسکینلك علتنده اولاندر .

(٨) بونلرك علت کراهتی کیمنده مفسدت وکیمنده نقص وکیمنده فسق وکیمنده نفرت اولمسیدر .

(٩) جماعت کرك راضی اولسون ، کرك اولمسون . چونکه تخفیف صلات

عريان اولانلرك جماعت اولەرق نماز قيلملری مكروهدر (١) .

قادينلرك كنديلرندن بری امام اولمق اوزره جماعت اولملری مكروهدر (٢) .

حقنده‌كی امر مطلقدر. ط • تطويل صلات ايتمكده تنفير جماعت واردر • حديث شريفده ايسه امامت ايدن تخفيف ايتسون مآلنده اولمق اوزره : « من أم فليخفف » بيورلمشدر. ص • مؤلف شرح كبيرنده صاحب صحيحينك روايتكرده‌لری اولان شو حديثی : يا أيها الناس ان منكم منفرين من صلى بالناس فليخفف فان منهم الكبير والضعيف وذا الحاجة » ذكر ايدرك : بو حديث شريف امامك حال جماعته مراعاةً قدر مسنونی بيله ترك ايده جكنی افاده ايدر • ديمشدر ط • بونی سنن صلاتده كچن حديث صحيحين دخی مؤيددركه برچوجغك بكاسی اوزرينه صلات فجری معوذتين ايله قيلدرمشلردر .

(١) چونكه بونده يكديكرينك عورتنه مطلع اولمق واردر . ص • اذان واقامت جماعت مستحبه سننندن اولمق ملابسه سيله بومسئله باب اذانده دخی ذكر اولنمشدر. مستور العورة اولانك عريانه اقتداسی اصلا صحيح اولماز. نتكيم شروط صحت امامتدن ظاهردر وجوهره‌ده مصرحدر • محشی ديركه عريانلرك جماعت اولملری تحريماً مكروهدر زيرا ايكی محظورك برينی مستلزمدر : يا امامك ايلرو طورمسی واجب ايكن انی ترك ايدوب صفدن آيرلماسی وياخود مزيد انكشاف وقوع بولمسی لازم كلور . افضل اولان انلر نمازی منفرد ويری برلرندن متباعد اولەرق قاعداً ايماء ايله قيلمقدر اه نتكيم صفت قعود ايله برابر ذكر اولنور •

(٢) جماعت نساء دخی احد محظورينه مبنی تحريماً مكروهدر: يا امام صف اول ارەسنده بولنور وياخود ايلرو طورر• اولكيسی مكروه اولديغی كبی ايكنجيسی دخی آنلر حقنده مكروهدر• اكر انلره بر اركك امام اولورسه كراهت اولماز• مكركه او ايچنده اولوبده بشقه بر اركك دها وياخود امامك محرمی ويا حليله‌سی برابر بولنميه • بونلرك بری برابر اولورسه كراهت اولماز . نتكيم مسجد ايچنده (انلرك جماعته چيقمش اولملرندن بشقه) مطلقا كراهت يوقدر • ط •

(قادينلر جماعته حاضر اولمازلر . ص . آنلرك جماعته چيقملرى ولوكه جمعه وبيرام نمازى قيلمق ويا وعظ ديكلهمك ايچون اولسون مطلقا يعنى قادين كرك كنج وكرك عجوز وكيجه ويا كوندز اولسون مكروهدر . در مع الرد . قادينك محتاج اولديغى حادثهمسئله سنى زوجى بيلميور ايسه اهلندن اوكرنوب زوجه سنه سويلر .)

قادينلر مع الكراهه جماعت اولورلر ايسه امامرى كندى ارهلرنده يعنى صف صرهسنده طورمق واجب اولوب (١) امام اولان قادين انلره اوكيچهسيله تقدم ايدر . اكر اركك كبى ايلرو طورر ايسه آثم اولور . نماز صحيحدر .

عريان كيمسه عريانلره امامت ايتمك صورتنده اولديغى كبى كه اودخى ايلرو طورميوب آنلرك آرهلرنده يعنى صف صرهسنده بولنور . بونلر نمازى قعوداً ايما ايله قيلارلر (٢) .

مقتدى بر اركككدن عبارت اولور ايسه ولوكه صبى مميز

---

(١) خنثى امامت ايدرسه انك ايلرو طورمسى واجبدر . حموى مرحوم خزانهدن قادينلر امامنك دخى انلره تقدمنك جوازينى نقل ايتمشدر . ط .

(٢) صفت قعودى مؤلف مهما امكن تستر حاصل اولهبيلمك ايچون آياقلر قبلهيه طوغرى اوزادلمق اوزره بيان ايتمشدر . محشى ايسهذخيرهده بويله مذكور ايسهده اولاسى منيهده مذكور اولاندركه قعدهٔ صلات وجهله اركك افتراش وقادين تورك ايتمكدر بونده تستر دها زياده اولمقله برابر بلا ضروره قبلهيه آياق اوزادلمامش اولور ديمشدر .

اولسون امامك صاغنه اكا مساوى طورر [1] صولنه وارقه‌سنه طورمق مخالف سنت اولديغيچون مكروهـدر . قادين بر دخى اولسه ارقه‌ده طورر .

(مكركه كندى كبى قادينه اقتدا ايتمش اوله ، كما مر .)

بر اركك ايله بر قادين بولنور ايسه امام اولان رجل ارككى صاغنه وقادينى ارقه‌سنه طورديرر . بردن زياده مقتدى ايكى دخى اولسه امامك ارقه‌سنده طورر بر ويا دها زياده قادين دخى بولنسه آنلرك آرقه‌لرنده طورر [2] .

جماعت چوغالوب صفلر حاصل اولدقده ترتيب صفوف شويله اولور : اولا اوككلر [3] صكره اركك چوجقلر [4] دها صكره قادينلر صف اولور [5]

امام آنلره بونى امر و اشارت ايدر . صيق طوروب آچيق ير براقماملرينى وطوغرى ودرست طورملرينى سويلركه بونلر سنن صفوفدندر . صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى : « استووا تستو قلوبكم وتماسوا تراحموا . » بيورمشلردر .

---

(١) مؤلفك « وانجق اوكجه‌سيله متأخر بولنور » ديديكنى محشى مرحوم مؤلفين سائره افاداتنه مخالف بولمشدر .

(٢) كما فى ط على الدر . ايكى اركك برى ويا هر ايكيسى صبى نابالغ وبولنان قادين عجوز دخى اولسه بويله در .

(٣) ولوكه انلر كوله اولسونلر . ط .

(٤) اكر صف اوله‌جق قدر دكل ايسه صبى ارككلرك ارهسنده طورر . ص . قيز چوجقلر قادينلر صفنده طورمق كركدر .

(٥) اكر جماعته چيقمشلر ايسه ديمكدركه انلر جامعلره چيقمقدن عجوز دخى اولسه‌لر ممنوعدرلر . ص مم ط . وقد مر عن الدر .

طوغرلسكزكه قلبلركز دخی طوغراسون و صيقلاشسكزكه يكديكركزه رحم وشفقت حاصل اولسون ديمكدر . « أقيموا الصفوف وحاذوابين المناكب وسدوا الخلل و لينوا بأيديكم اخوانكم لاتذروا فرجات للشيطان من‌وصل‌صفاً وصله‌الله ومن قطع صفاً قطعه الله » دخی بيورمشلردركه صفلری اقامه (تعديل ط) ايدرك واوموزلری محاذی طوتك وآچيقی قاپايك واخوانكزی اللركز ايله تليين‌ايدك يعنی‌اخوانكزك اوموزلرينی اوقشايه‌رق صفه صوقلك (١) شيطانه فرجه‌لر براقميك صفی وصل ايدنی جناب حق وصل ايدر (٢) صفی قطع ايدنی (٣)

---

(١) بومعنی مؤلفك شرح كبيرنده واقع اولديغی‌وجهله «لينوا» كلمه‌سنك‌مشدد اوقنمسنه كوره‌در.امام احمدك وابوداودك ابن‌عمر رضی‌الله‌تعالی عنهما حضرتلرندن اولان روايتلرنده ايسه « لينوا بايدی اخوانكم » واقع اولمشدركه صفده بولنانلره امر اولمق اوزره مخففدر . و : اخوانكزك اللری سببيله يوشايك . يعنی صفه صوقلمق ايچون اوموزكزه وضع يد ايدنی‌اره‌كره قبولده‌خشونت ايتمه‌يك ديمكدر كما فی ط . حصكفی ديركه : « خياركم الينكم مناكب فی الصلاة » حديثی دخی صحيحدر اهـ .

(٢) «وصله الله» جمله‌سی يابويله خبردر . وياخود : جناب حق دخی انی خير ايله وصل ايتسون . مآننده دعادر . كما فی ط . بو ايكی وجه « قطعه الله » جمله سنده دخی جاريدر .

(٣) قطع صفدن مقصد صفده بولنمشيكن بلا حاجه چيقمقدر . ياخود صفه طورديغی وقت كندی ايله صفده اولان اره‌سنده فرجه براقمقدر . قطع صفدن ايلك صفده آچيق وار ايكن ايكنجی صفده قيلمغه شامل بر معنی اراده اولنمق دخی بعيد اولماز . ط عن المناوی .

الله تعالى دخی قطع ایدر دیمکدر (١)

ایکنجی صفده آچیق بولمیوبده برنجی صفده بولان کیمسه‌یه او آچیغی طوتمق ایچون صف ثانی‌یی یاروب کچمک واردر . زیرا آنلر صف اولی سد ایتمکی ترك ایتمشلردر .

(کندی تقصیرلری سببیله حرمتلری یوقدر . ط .)

ارکك مقتدی‌یه کوره کیروده یالکز طورمق مکروه اولدیغندن صفی طولدرمق ایچون بولان کیمسه بردیکرك ورودینه منتظر اولوب (٢) فوت رکعتدن خوف ایتدیکی تقدیرده صفدن حکم مسئله‌یه عالم اولوب متأذی اولمیه‌جق برینی یانینه چکر (٣) والا یالکز طورر .

(یالکز طورمق فی زماننا اولادر چونکه جهل مسائل غالب اولمغله چکیلانك نمازی فاسد اولمق احتمالی واردر . ط .)

---

(١) بونکله (یعنی ولینوا بایدیکم اخوانکز قول شریفیله ط ، معلوم اولورکه داخل صف اولمق ایستیانه مانع دخول اولمق اوزره یانی طوتانلر ویر آچمغی ریا یاخود مفسد صلات ظن ایدنلر جهالت ایتمکده‌درلر . کیرنه یر آچمق امر نبی‌یی اجرایه اعانه واکا امتثالدر . ص .

(٢) اصح اولان رکوعه قدر انتظار ایتمکدر . ط .

(٣) تا که انکله برابر اودخی بر صف اولسون . جذب اولنان کیمسه‌یه لائق اولان اجابت ایتمامکدر . جاذب کندی وسعنده اولانی ایشلمش وبو صورتله کراهت اندن منتفی اولمش اولور . ط .

صفوفك افضلی صف اولدر (١) بعد صف ثانی وبعده صف ثالث الخ . افضلیت امامه اقرب اولمق مراتبنجه‌در (٢) .

---

(١) جنازه نمازینك غیریده . همده رجال‌حقنده . ط . کماقد علمت .

(٢) روایت اولنان شیئه بناءً که : رحمت اولا امامه وبعده اندن کچه‌رك صف اولده اکا محاذی (یعنی ارقه‌سنده) طورانه وبعده صاغ جهتلره وصکره صول جهتلره واندن صکره صف ثانی‌یه نازل اولوربیورلمشدر . صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن شومآلده دخی روایت اولنمشدرکه : امامك ارقه‌سنده اکا محاذی بولنانه یوز وصاغ جانبنده کنه یتمش‌بش وصول جانبنده کنه اللی وصفوف سائره‌ده اولانلره یکرمی بش نماز اجری یازیلور . ص . بوراسی اقل مضاعفه‌یی بیـان اولمق ظاهردر زیرا جماعتدن هربرینك‌ثواب صلاتی بو مضاعفه‌دن زیاده‌در . ط .

﴿ فصل ﴾

مقتدينك امامه متابع اولوب اولميه‌جغي

مسائلنه دائر (١)

اركان فعليه‌ده متابعتك لزومنده خلاف يوقدر . ركن قولى اولان قراءته كلنجه بزجه مقتدى انده امامه متابع اولماز . بلكه انى استماع وانصات ايدر . امام كرك جهر قراءتده بولنسون كرك صلات سريه‌ده اولسون (٢) .

قراءتدن ماعدا اذكارده مقتدى امامه متابع اولوب آنلرى امام اتيان ايتديكى كبى مقتدى دخى اتيان ايدر :

اركانده متابعتك لزومنه شو مسئله بنا اولنوركه مقتدى قبل الامام ركوعدن ياخود سجوددن رفع رأس ايدرسه عودت ايتمك كركدر . انك ركوعى بو صورتله ايكى وسجودى اوچ اولمش اولماز .

---

(١) كرك بو عنوانده كرك اوائل فصلده شرح منيه‌يه متابعت اولنمشدر .

(٢) عندالشافعى فاتحه‌ده مطلقا متابعت لازم اولور مكركه فوت ركعت خوفى اوله . امام مالك وامام احمد عندنده امام جهر ايدرسه دكلده اخفا ايتمك صورتنده مقتدى اكا متابع بولنور امام ارقه‌سنده جواز قراءته كلنجه امام محمد صلات سريه‌ده جوازه قائل اولمش وعندالطرفين انده‌دخى خلف الامام قراءت كراهت تحريم ايله مكروه بولنمشدر اه حلبى .

مقتدی رکوعده اوچ کره « سبحان ربی العظیم » وسجودده اوچ کره « سبحان ربی الأعلی » دیمدین امام رفع رأس ایدرسه صحیح اولان بودرکه مقتدی بونلرده امامه متابع اولوب قالقار (۱)

قعدهٔ اولاده مقتدی تحیاتی بتورمدین امام اوچنجی رکعته قیام ایتسه مقتدی وجوب اتمام ایله وجوب متابعت بیننده مخیردر : دیلرسه اتمام تحیات ایدر ، دیلرسه امامنه متابعاً قالقار (۲)

قعدهٔ اخیره‌ده مقتدی تحیاتی بتورمدین امام سلام ویرسه (۳) مقتدی تحیاتی اتمام ایدر (٤) صکره سلام ویرر . زیرا حرمت

---

(۱) اوچن تسبیحی اتمام ایدر دیبانلردخی واردر . چونکه تسبیح اوچدن اکسیك اولورایسه نماز جائزاولماز دیبان‌دخی اهل‌علمدندر . ص . کچمشدرکه انی دیبان حضرت امامك تلمیذی اولان ابومطیع بلخیدر . حجتی : حدیثده اویله امر اولنمش اولمسیدر . ط .

(۲) تعارض واجبینه مبنی مذهبده مشهور اولان مخیرلکدر . ط . فتاوای فضلیده وکتاب تجنیسده ایسه شویله مذکوردر : مقتدی فوت رکوعدن خوف ایتسه بیله تحیاتی وجوباً اتمام ایدر امامه متابعت ایتمز . چونکه انك بر مقدارینی اوقومق طاعت اولەرق معروف اولمامشدر . رکوعی ایسه او حقیقتده فوت ایتمیوب انده انجق امامه مقارنتی فوت ایتمش اولور . زیرا انی لابد اجرا ایده‌جکندن ینه امام ارقەسنده رکوع ایتمش دیمکدر . ایکی واجبك ایکیسنی دخی اتیان ایتمك وجهله برینی تأخیر ایتمك‌که‌اوده متابعتده مقارنتدر برینی بسبتون ترك‌ایلمکدن اولادر . ص .

(۳) یاخود کلام ایتسه . ص . انك آخر صلاتده کلامی سلام کبیدر . حدث عمد اویله دکلدر که او مفسددر . ط .

(٤) أی علی قولهما . وقال محمد لایتمه لخروجه من الصلاة بسلام امامه . ط .

صلات كندى حقنده باقيدر . وهرايكى واجبك يعنى تحيات ايله سلامك بو صورتله جمعى ممكندر .

اكر صلوات ايله دعوات (دعالر) قالمش ايسه مقتدى انلرى ترك ايدوب امام ايله برابر سلام ويرر . زيرا ترك سنت ترك واجبدن اهوندر .

اصل صلاتدن اولميان شيده مقتدى امامه متابعت ايتميوب مكث ايدر : امام نمازده هانكى ركعتده اولور ايسه اولسون بر سجده زياده ايتسه ياخود قعود اخيردن صكره سهواً (١) قالقسه مقتدى اكا متابعت ايتمز (٢) وامامى متنبه اولمق ايچون سبحان الله دير . اكر امام قالقديغى ركعت زائده‌يى سجده ايله تقييد ايتمدين (٣) قعوده عودت ايدرسه مقتدى برابرجه سلام ويرر (سجود سهو ايدرلر) . واكر امام ركعت زائده‌سنى سجده ايله تقييد ايدرسه مقتدى آرتق اكا انتظار ايتميوب (٤) يالكزجه سلام ويرر .

اكر امام قعود اخيردن اول يعنى انى اونودرق ركعت زائده‌يه قيام ايلر ايسه مقتدى منتظر اولوب امامى متنبه اولمق ايچون تسبيح ايدر (امام آكاه اوله‌رق قعده‌يه كلورسه نه‌اعلى

(١) عمداً دخى اولسه سجده ايله تقييد ايتمش اولمدقجه قعوده عودت ايده‌بيلور . كراهت ايله نماز فاسد اولماز . چونكه بر ركعتك مادونى نمازى افساد ايتمز ط .

(٢) تكبيرات عيده وجنازه نمازى تكبيرلرنده ايديلان زياده دخى متابعت اولنماز . كما فى ط .

(٣) وكذا اذا سلم بعده . وانما نص على المتوهم اه ط .

(٤) لخروجه الى غير صلاته . ص .

برابرجه سلام ويروب سجود سهو ايدرلر) . شايد مقتدى كندى كنديته سلام ويرر ايسه فرضى فاسد اولور . مقتدينك سلامى كرك امام ركعت زائده سنى سجده ايله تقييد ايتمدين اولسون وكرك بعد التقييد بولنسون (١) .

امامك تشهدندن صكره وسلامندن اول مقتدينك سلام ويرمسى مكروهدر (٢) چونكه متابعت واجبه ترك اولنمش اولور . فرض اولان قعود اخير موجود اولديغيچون نماز صحيحدر (٣) .

﴿ فصل ﴾

صلات فرضدن صكره وارد اذكارك صفتنه وفضيلتنه وسائره يه (٤) دائر

صوك سنتى اولان نمازلره كوره فرضى متعاقب انى ولى ايدن سنته قيام ايتمك مسنوندر . فرض ايله سنتك ارەسنى يالكز :

(١) چونكه صورت اولاده كنديسى هنوز مقتدى بولنديغى حالده ركن قعود ايله انفراد ايتمش اولدى . وصورت ثانيه ده امام قعود اخيرى محلنده ترك ايتمش اولمغله كندى فرضى فاسد اولديغى كبى مقتديسنك دخى فرضى فاسد اولمش اولدى . ص . مؤلفك عبارەسى بوراده پك قاصردر ايضاح اولندى .

(٢) أى تحريماً . ط

(٣) حتى صلات فجرده كونش طوغمق ومتيمم صويى بولمق ايله نماز باطل اولماز . ص .

(٤) امامك محرابده تحول ايتمسنك وعند الدعاء ال قالديرلمسنك ويوزه مسح ايدلمسنك بيانى كبى . ط .

« اللهمّ أنت السلام (١) ومنك السلام (٢) تباركت (٣) ياذا الجلال (٤) والاكرام (٥) » ثناسيله فصل ايتمك مستحب اولور .

بوندن (٦) وصحيحنده مذكور روايت حضرت مغيره يه كوره « لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير . اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطى لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد . » (٧) وصحيح مسلمده مذكور روايت حضرت ابن الزبيره كوره رفع صوت ايله (٨) « لااله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير . ولا حول ولا قوة الا بالله العليّ العظيم ولا نعبد الا اياه وله الفضل وله الثناء الحسن لااله الا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون . » ديمكدن زياده

---

(١) أى ذو السلامة من كل نقص . فهو اسم مصدر اخبر به للمبالغة . ط .

(٢) أى والسلامة من كل شر حاصلة منك لامن غيرك . وأما مايزادهنا من نحو : « واليك يعود السلام فحينا ربنا بالسلام وأدخلنا دار السلام . » فلا أصل له . كما فى ط .

(٣) أى كثر خيرك . ط .

(٤) أى العظمة . وهو جامع لجميع الفضائل . ط .

(٥) أى الانعام . وهو اسداء النعم . وهو جامع لجميع الفواضل ط .

(٦) كه روايت حضرت عائشه‌در رضى الله تعالى عنها . كما فى ص .

(٧) أى لاينفع ذا الغنى عندك غناه وانما ينفعه العمل بطاعتك اه فيومى

(٨) ويستفاد منه جواز رفع الصوت بالذكر والتكبير عقب المكتوبات بل من السلف من قال باستحبابه وجزم به ابن حزم من المتأخرين . ط .

فاصله ايله صوك سنتى فرضدن فصل ايتمك مكروهدر (١) .
صلات مغربى متعاقب صباح نمازى عقبنده اولديغى كبى (٢) اون كره « لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو على كل شيء قدير » ديمك وصلات جمعه‌ى متعاقب يديشر فاتحه واخلاص ومعوذتين اوقومق (٣) حقنده‌كى روايات ترغيبيه سنتدن صكرديه محمولدر (٤) .
فرض ايله سنت آره‌سنده كلام كثير ياخود اكل وشرب ايتمك (٥) اصح اولان بودركه آنى ابطال ايتمز بلكه ثوابنى نقص ايدر .
سنلرده افضل اولان : آيلرى (٦) كرك اوده ، كرك اوك

---

(١) محشينك بياننه كوره كراهت تنزيهيه‌در . ومحل كلام سنتلر جامعده قيلنديغنه كوره‌در . اما سنت قيلمق ايچون خانه‌سنه كيتمك ايستيان حقنده فصل، قدر مسنوندن زائد دخى اولسه مكروه اولماز اه .
(٢) اوقات مستحبه فصلنه باقكز .
(٣) جمعه ديكره واوچ كون فضله‌يه قدر فتن وبلادن امين بولنمق وبتون كناهلره كفارت اولمق آنك ثمراتى جمله‌سندندر اه من ط .
(٤) فقراء مهاجرينه خطاباً وارد اولان « تسبحون وتكبرون وتحمدون دبر كل صلاة » حديثى كبى‌كه بوده آنلرك فرضه وصلى مقتضى اوليوب بلكه سنتدن صكره توابع صلاتدن اولميان شي ايله اشتغال ايتمه‌رك اوقومغه محمولدر . كما فى س .
(٥) مؤلفك ظاهر كلامى ايلك وصوك سنتاره شاملدر . ايكيسنده‌ده افضل اولان وصلدر . قاله ط .
(٦) افاده رواتب حقنده اولمق اظهر ايكن محشى مرحوم لفظك عمومنه باقه‌رق تراويح ايله تحيت مسجدى استثنائيه لزوم كورمشدركه تراويحده مسجد افضلدر . تحيت مسجد دخى مسجده مختصدر

غيريده ريادن ابعد وخلوصى اجمع (يعنى اخلاصاً اكثر ط) اولان محلده قيلمقدر .

اداء فرضدن صكره فرض محلندن تحوّل ايتمك . « أيعجز أحدكم أن يتقدم أو يتأخر أو عن يمينه أو عن شماله فى الصلاة » (١) حديثنه مبنى مستحب اولمغله صوك سنت، اولديغنه كوره امام آنى محرابك صاغ طرفنه كه كنديننك صوانه مقابل اولان جهتدر چكيلەرك قيلار (٢) . صوك سنت اولمديغنه (واولوبده قيلنديغنه) كوره امامه مستحب اولان اكر اكا قارشو نمازقيلان يوق ايسه يوزينى جماعته چويرمكدر (٣) . ديلرسه امام صاغ ياخود صول جهته دونر . وديلرسه كندى ايشنه كيدر . [فاذا قضيت الصلاة فانتشروا فى الارض وابتغوا من فضل الله] بيورلمشدر امر اباحه ايچوندر (٤) .

مجمع الرواياتده : « نمازندن فارغ اولدقدن صكره وردينى ديلرسه جالساً وديلرسه قائماً اوقور . » ديو مذكوردر .

---

(١) أى فى السبحة . رواه ابو داود وابن ماجة ط .

(٢) صاغك فضيلتى واردر . همده امامك تحول ايتمسنده آنك فرضده اولمسى ظنيله كنديسنه اقتدا اولنمق اشتباهى دخى منافع اولمق واردر . برده مكان مصلى يوم قيامتده كنديسيچون شهادت ايدر روايتنه مبنى آنده تكثير شهود واردر . ص .

(٣) اكر قارشوسنده نماز قيلان وارايسه جماعته استقبال مكروه اولور . مكركه آره‌ده آرقه‌سى مصلى‌يه اولەرق اوطوران كيمسيه اوله يعنى مصلى صف اولده بولنميه . كما فى ط .

(٤) قول كريم مذكورك صلات جمعه حقنده اولمسى سائر صلات حقنده اولمسنه منافى اولميوب آنى بطريق الدلالة اثبات ايدر . ط .

نمازدن صكره امام وجماعت اوچ كره : « أستغفر الله لااله الا هو الحيّ القيوم وأتوب اليه . » ديوب (١) آيت كرسي‌يى وقورلر (٢) معوّذاتى دخى اوقورلر (٣) . وجناب حق ٣٣ كره تسبيح و٣٣ كره تحميد و٣٣ كره تكبير ايدرلركه بو لر ٩٩ در . تمام يوز اولمق اوزره . « لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير . » ديرلر (٤) . بعده اللرينى كوكسلرى

---

(١) اللهم أنت السلام الخ ثناسى صوك سنت اولمديغنه كوره استغفاردن صكره اولور . تنكبيم حديث ثوبانده اويله وارد اولمشدر . على مارواه مسلم . مؤلفك ذكر ايتديكى حديثده : هركيم هر صلاتك (يعنى بش وقت نمازك) صوكنده بواستغفارى اوقورسه كناهلرى مغفور اولور صف حربدن فرار ايتمش اولسه بيله . بيورلمش اولديغندن محشى مرحوم حديث مذكورده بواستغفارك كبائر ذنوبى دخى مكفر اولهجغنى افاده ايدر شى واردر زيرا فرار من الزحف كبائردندر . ديمشدر اه .

(٢) شومالاه‌كى حديث شريفه بناءً كه « هركيم بش وقت نمازك صوكنده آيت كرسي‌يى اوقورسه دخول جنتدن آنى انجق موت منع ايدر وهركيم آنى ياتار ايكن اوقور ايسه الله تعالى اوكيمسه‌يى كندى خانه‌سى وقومشوسنك خانه‌سى واطرافنده‌كى خانه‌جكلرك اهلى حقنده امين قيلار » بيورلمشدر . ص . يعنى حق تعالى آنلرى حفظ ايدر . ط .

(٣) معوذات تعبيرنده تغليب واردركه مقصود : سورهٔ اخلاص وايكى معوذه‌لردر . ط . عقبة بن عامر رضى الله تعالى عنه : هرنمازك عقبنده معوذات اوقوملقلغمى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلّم بكا امرايتدى . ديمشدر . ص .

(٤) امام مسلمك روايت ايتديكى حديثده بونلرى بش وقت نمازصوكرلرنده اوقويانلرك خطاياسى دكز كوپوكى قدردخى اولسه مغفور اولور بيورلمشدر ص . مجتبى ديركه اكثرا حاديثده ترتيب بويله دركه اولا تخليه قبيلندن اولان تسبيح وصكره تحليه قبيلندن بولنان تحميد ودها صكره تعظيمدن عبارت اولان

حذاسنه قالديروب وآوجلرینی یوزارینه طوغری میللی اوله‌رق آچیق طوتوب (۱) خشوع وسکون ایله هم کندیلری وهم جمیع مسلمین ایچون ادعیهٔ مأثورهٔ جامعه ایله دعا ایدرلر ودعانی «سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین» دیوختم ویوزلرینی اللریله مسح ایلرلر (۲).

تکبیردر. بعض روایاتده خاصةً تکبیر تحمیده مقدمدر. برروایتده تحمید تسبیحدن اولدر. بونلر آنلرده ترتیب اولمدیغنه دلالت ایتمشدر. «أربع افضل الكلام لایضرك بایهن بدأت سبحان الله، والحمد لله، ولا اله الا الله، والله اکبر» حدیثی دخی بونی مؤید بولنمشدر. هر بررلرندن اون برر و اونر وآلتیشر وبرر ویتمشر ویوزر دخی روایتدر. وصحیحدرکه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری صاغ اللریله عقد تسبیح ایتمشلردر. ووارد اولمشدرکه تسبیحی انامل ایله عقد ایدکز چونکه آنلر مسئولات ومستنطقاتدر بیورمشلردر. سند ضعیف ایله حضرت علیدن «نعم المذکر السبحة» وارد اولمشدرکه تسبیح آلتی کوزل مذکر اولدیغی دیمکدر. ابن‌حجر دیمشدرکه چکردك واوفاق طاشلر ایله تسبیح ایدلك روایاتی صحابه‌دن وبعض امهات مؤمنیندن اولمق اوزره کثیردر. افندمز آنی کوروب تقریر بیورمشلردر. شارح مشکات علی القاری ذکرایدرکه ابو هریره حضرتلرینك برنیجه دوکلی ایپلکی وار ایدی‌که آنکله تسبیح ایدر ایدی. آنی بدعت زعم ایتمك طوغری اولمماز. اصابع‌ایله عقد تسبیح ایتمك تسبیح طوتمقدن افضلدر. علی قول غلطدن ایمن ایسه عقد اصابع ایتمك اولادر. والا تسبیح طوتمق اولادر اه مکروهات درردہ مذکور اولان: بلا ریاء سبحه اتخاذنده بأس اولمدیغیدر.

(۱) دعا اوضاعنك انواعنی مؤلف باب وترده بیان ایتمشدر.

(۲) مسح وجه دعاده رفع ید اولمه‌نك سنتیدر. ال قالدیرلمیه‌رق ایدلش اولان دعاده مسح وجه دخی لازم دکلدر. مسح وجهده‌کی حکمت برکتك کندیسنه عودتی وباطنه سرایتیدر ودفع بلا وحصول عطایی تفألدر. برال ایله مسح ایدلمز چونکه او متکبرلر فعلیدر. کذا فی ط.

حدث فى الصلاة (١)

كه نماز ايچنده حدث واقع اولمق ديمكدر. سبق و عمد صورتلرينه شاملدر. نمازده آبدستك بلااختيار بوزلمسنه (سبق حدث) و باالاختيار بوزلمسنه (حدث عمد) تعبير اولنديغى كبى نمازى براقديغى يردن باشلايوب قيلمغه دخى (بناء) ويكى باشدن قيلمغه (استيناف) تعبير اولنور (٢).

سبق حدث صورتنده بنا جائزدركه نمازده ايكن بلااختيار آبدستى بوزيلان كيمسه همان بلا تكلم كيدوب اك ياقين صودن آبدست آلەرق ياخود شرطى متحقق ايسه تيمم ايدرك كاوب براقديغى يردن بدء ايله حدث واقع اولديغى ركنى - مثلا ركوع ويا سجودى - اعاده ايليەرك اتمام صلات ايده بيلور.

حدث عمد اتفاقا مانع بنادر. سبق حدث صورتنده بنانك جوازى دخى على الاطلاق دكل، آتى التعداد شروط ايله مقيددر.

مذهب شافعيده: حدث منافى صلات اولديغى وقبلەدن

---

(١) مؤلف مرحوم بوراده مفسدات صلات بحثنه كچەرك روماً للاختصار مفسداتك مانع بنا وموجب استيناف اولانى اوليانندن تفريق ايتامش وبرچوق مسائلى دخى فوت ايتمش اولديغندن بز او قارشقلغه وفوت مسائله ميدان ويرمامك ايچون بوبابده كنديلرينه پيرو اولەيوب حدث فى الصلاة واستخلاف واثنا عشريه مسائلندن باشلايەرق مفسداتى آنلردن آيرمش واك صكرەيه براقمشزدر. والله تعالى الهادى الى سواء الصراط.

(٢) استينافه استقبال دخى دينور. وكل شىء جعلته تلقاء وجهك فقداستقبلته.

آيرلمق ويوريمك نمازى مفسد ولنديغى ايچون بنا جائز دكلدر استيناف لازمدر .

مقتضاى قياس دخى بودر . انجق بز (حنفيلر) بو قياسى اثر آنى يه مبنى ترك ايتمشزدركه حديث شريفده «من قاء أو رعف(١) أو أمذى فلينصرف وليتوضأ وليبن على صلاته مالم يتكلم» بيورلمشدر ، «نمازده كنددن قى ويامذى كلان ياخود بورنى قانايان كيمسه كيتسون آبدست آلسون وتكلم ايتمدكچه نمازينه بنا ايتسون» ديمكدر(٢).

حديث مذكورده‌كى من الفاظ عمومدن اولمغله منفرده وامامه ومقتدى يه شاملدر(٣)

كنديسنه سبق حدث واقع اولان مصلى منفرد ايسه بنا وامام ايسه

---

(١) رعف من بابى قتل ونفع .

(٢) ابن نجيم ديركه حديث مذكورك مرسل اوله‌رق صحتنده نزاع يوقدر. اوده بزجه واكثر اهل علمجه حجتدر. امر بنا حضرت عائشه وابن عباس وابوبكر وعمر وعلى وابن عمر وابن مسعود وسلمان فارسى رضى الله تعالى عنهم حضراتندن مرويدركه بونلر اجلهٔ اصحابدر. وعلقمه وطاوس وسالم بن عبدالله وسعيد بن جبير وشعبى وابراهيم نخعى وعطاء ومكحول وسعيد بن المسيب رحمهم الله تعالى حضراتندن دخى مرويدركه بونلر اجلهٔ تابعيندر . وكفى بهم قدوة . فوجب ترك القياس به . والبلوى فيما يسبق دون مايتعمده فلا يلحق به اه .

(٣) وجه الاستدلال بالحديث ان قوله وليبن أمر وأدنى درجاته الاباحة فيثبت شرعية البناء . ولا يقال قوله فليتوضأ للوجوب فينبغى أن يكون وليبن للوجوب أيضاً . قلنا لايضرنا لانه لوكان للوجوب يكون المدعى أثبت . لكن البناء غير واجب بالاجماع اه كاكى . كذا فى حاشية التبيين للشلبى . وينبغى أن يكون واجباً لضيق الوقت . كما فى ط عن النهر .

استخلاف وبنا ايدر . مقتدی ایسه[1] لاحق اولەرق بنا ايلر .

شوقدركه مسئله بر منوال مذكور خلافيه اولديغندن شبهه خلافدن تحرزاً هرحالده استيناف صلات ايتمك افضلدر .

على قول مقتدی حقنده بنا فضيلت جماعتی صيانت ايچون استينافدن اولادر بوده بشقه جماعت بوله مامق قيديله مقيددر .

جواز بنانك شروطی اون اوچدر :

(١) حدث ، سماوی اولمق .

(٢) مصلينك بدنندن ظهور ايتمك .

(٣) غسلی موجب اولمامق .

(٤) نادر الوقوع اولمامق .

(٥) مصلی حدث حاليله بر ركن ادا ايتمش اولمامق

(٦) مشی حالنده اداء ركن ايتمش اولمامق .

(٧) صلاته منافی ايش ياپمامق .

(٨) لابد اولميان ايشی ياپمش اولمامق .

(٩) حدث وقوعندن صكره بلا عذر كچكمامك .

(١٠) سبق حدثدن صكره مصلينك حدث سابق ظاهر اولمامق .

(١١) مصلی صاحب ترتيب اولديغی حالده اوزرنده كچمش نماز اولديغی خاطر لامامق .

(١٢) مقتدی نمازينی مكاننك غيريده اتمام ايتمامك .

---

(١) مقتدی تعبيرينك امام عدنه دخی شمولی اولەجقدر تتكيم شروطجواز بنانك اون ايكنجيسنك شرحنده مبيندر .

(١٣) امام صالح امامت اولميانى استخلاف ايتمامك .

بو اجمالك تفصيلى شويله‌دركه « حدث ، سماوى اولمق » ديمك عبدك آنده وآنك سببنده اختيارى اولمامق ديمكدر : صنعى اولميه‌رق كنديندن ريح چيقمق . بورنندن قان كلمك كبى .

عَضّه وضربه(١) سببيله قان چيقمق عمداً اولان حدث مثلى ذات فعلده اختيار عبد اولمق حسبيله حدث سماويدن خارج اولديغى كبى طامده برينك كزمه‌سيله طاش دوشوب مصلينك باشى يارماق دخى سببنده اختيار عبد ولنمق حسبيله خارجدر. چونكه طاشك دوشمه‌سى اختيارى دكل ايسه‌ده آنك سببى اولان مشى اختياريدر .

« مصلينك بدنندن چيقمق » قيدى خارجدن نجاست مانعه اصابتندن احترازدركه كنديسنه خارجدن نجاست مانعه اصابتيله

---

(١) ضربه : وورمق ديمك اولديغى كبى عضه دخى ايصرمقدر . كرك كندى كنديني ايصرمق ، كرك بشقه‌سى آنى ايصرمق ويا ووروب قان چيقارمق . چونكه عبددن عند الطرفين مصليه وديكرينه شامل اولان معنى مقصوددر ، امام ابويوسفجه مقصود مصليدر . كما فى ردالمحتار . درمختارده آغاجدن آيوا دوشوب زده‌لمك وآقسروب حدثلنمك دخى على الصحيح مانع بنا اولمق اوزره مذكوردر . لكن ردمحتارده رمليدن نقلاً : تنحنح ايله حاصل اولان حدث مانع بنا ايسه‌ده عطاس (آقسرق) ايله حاصل اولان حدث مانع بنا اولمامق اظهردر ديمشدر . حضرت فاروق افندمزك محرابده مجروح ايدلرى اوزرينه عبدالرحمن بن عوف حضرتلرى استيناقاً امامت ايتمشلردر . رضى الله تعالى عنهما .

نمازی فاسد اولان مصلی صلاتنه بنا ایدەمز (١) .

«غسلی موجب اولماق» قیدی نمازده اویقلایوبده محتلم اولمق ویاخود نظر وتفکرکبی برحال ایله انزال وقوع بولمق مثلی حدث اکبردن احترازدرکه بولر مانع بنادر .

«نادر الوقوع اولماق» قیدی قهقهه واغماء (٢) کبی نمازده وقوعی نادر اولان شیلردن احترازدرکه بویولده سبق حدث مانع بنادر . جنون دخی اویلەدر .

«مصلی حال حدثنده اداء رکن ایتمش اولماق» قیدی سبق حدث قیامده واقع اولدیغنه کوره مصلی قراءتی کسمیوب تجدید وضوءه کیدر

---

(١) لکن نجاست خارجیەیه حدث اطلاق ایدلمش اولدیکی تسامحدر (*) بونکله برابرکه سبق حدثك غیری برطریق ایله نجاست مانعه لك مصلی یه اصابتی کرك آنك بدنندن ، کرك خارجدن اولسون مانع بنادر مصلی آنی ازاله واستیناف صلات ایلر . مصلی یه سبق حدث طریقیله اصابت ایدن نجاست مانعه مانع بنا اولمیوب (**) مصلی آنی ییقار وتجدید وضوء ایدوب صلاتنه بنا ایلر . کندیسنه نجاست مانعەنك اصابتی صرف خارجدن یاخود هم خارجدن وهم کندندن ایسه بنـــا ایدەمز . ط علی الدر مع الرد .

(٢) بونلردن قهقهه داخل صلاتده اولمق وصلات کامله ومصلی بالغ ویقظان بولمق شرطیله ، واغماءکه بایلمقدر هرحالده ناقض وضوءدر . کتاب الطهارەیه باقلمز .

(*) وقد یقال احترز به عن الجنون فانه حدث من غیر البدن اذا کان من الجن لامن مرض . والا کان من البدن کالاغماء . تأمل اه ابن عابدین .

(** وجه فرق بودرکه بوصورتده کی تطهیر تبعاً للوضوءدر . بوندن اولکی صورتلرده ایسه ثوب ویا بدنی ابتداءً غسل دیمکدر . نتکیم مفسداتده دخی ٤٨ مذکوردر .

ايكن دخی قراءت ايتمكدن ، وسبق حدث ركوع وياسجود حالنده وقوع بولديغنه كوره قصداداء ايله[1] باش قالديرمقدن احترازدركه بونلری يا پان مصلی حدث حاليله اداء ركن صلات ايدرك نمازينی افساد ايلمش اولمغله بنا ايده ميوب بعدالوضوء استيناف ايلمك لازم كلور. بنا ايده بيلمك ايچون قيامده سبق حدثی متعاقب قراءتی قطع ايتمك[2] وركوع ويا سجودده سبق حدثی متعاقب نمازدن چيقمق لازمدر[3] . اوركوع ياخود سجود صكره اعاده اولنور[4] .

« مشی حالنده اداء ركن ايتمش اولماق » قيدی آبدست آلوب كلور ايكن قراءت ايتمكدن احترازدركه ركن صلات اولان قراءتی حدث

(۱) قصد اداء قيدی بحردن اخذاً در حاشيه‌لرنده مصرحدر . لكن بحرده مجتباناك ظاهرافاده‌سی قصد اداناك عدم اشتراطی اولديغی دخی مذكوردر .

(۲) تسبيح ايتمك مانع دكلدر . تسبيحدن مقصد قرآنك غيری اولان ذكر دركه تهليل واستغفاره دخی شاملدر . نتكم محشی مفسدات صلاتك ٤٥ نجيسنده بيان ايتمشدر . چونكه بونلر اركان صلاتدن دكلدر .

ابن نجيم ديركه اركاندن اولان قراءت دخی حال قيامك غيريده ركن اولمديغندن ركوع ويا سجودنده سبق حدث واقع اولان مصلی اثناء ذهاب وايابنده قراءت قرآن ايتملكله نمازينی افساد ايتمش ومانع بنا بر حالده بولنمش اولماز .

(۳) بنية التطهير لابنية اتمام الركن واضعاً يده على أنفه تستراً . على ماياًتی فی المفسدات ٤٧ .

(٤) سبق حدث قعده‌ء اخيره‌ده وقوع بولديغنه كوره آنك اعاده سيچون بر روايت يوقدر . كما سنذكره فی آخر مسائل الاستخلاف فی الهامش عن القهستانی .

حالنده ايتمك مانع بنا اولديغى كبى بعد الوضوء مشى حالنده ايتمك دخى مانع بنادر .

« صلاته منافى ايش ياپمامق » قيدى حدث سماويدن صكره حدث عمدده بولنمق ياخود اكل ويا شرب وياخود كلام ايتمك كبى منافى صلات اولان بر شيئى ياپمقدن احترازدر ، كشف عورت دخى منافى صلات اولمغله استنجا لازم كلمش ايسه آنى تحت الثياب ياپار ، اكر كشف ثوب ايدرك استنجا ايدرسه نمازى فاسد اولوب آلديغى آبدست ايله آنى بنا واتمام ايليه‌مز(١). ظن حدث ايله جامعدن چيقمق وخارجه كوره موضع صفوفى تجاوز ايتمك دخى منافى صلات اولان مفسداتدن اولمغله مانع بنادر .

« لابد اولميان ايشى ياپمش اولمامق » قيدى تجديد وضوء ايچون كنديسنه قريب اولان صوى براغوب‌ده ايكى صفلق مسافه‌دن زياده‌آندن اوزاغه كيتمك كبى لزومسز ايش ياپمقدن احترازدركه بوده مانع بنادر. مكركه قريب اولان صوى اونودوب كچمش وياخود قريب اولان صو قيرده اولمق كبى اخذ واستعمالى كلفتلى بولنمش اوله(٢) .

---

(١) قادين قسمى آبدست آلمق ايچون قولنى آچمغه مضطر اولمق دخى كشف عورت اولمغله آنلر ايچون بنا ممكن اوليه‌جق ديمكدر . مكركه اعضاسنى آچميه‌رق آبدست آلمق كنديسنه ممكن اوله . كما فى مفسدات الاصل بزيادة من القهستانى . والفساد مقيد فى تنوير الابصار بعدم الاضطرار .

(٢) چونكه مفسداتده (٤٨) مبين اولديغى اوزره بشقه صو موجود ايكن قيودن صوچكمك مانع بنادر . على المختار كما فى الدرمع ط .

« حدث وقوعندن صكره بلا عذر كچكامك » قيدى سبق حدثدن صكره برركن ادا ايده جك قدر بلا عذر تراخى ايتمكدن احترازدركه برجزء صلاتى حدث حالنده ادا ديمك اولديغيچون مانع بنادر بلا عذر قيدى عذر ازدحامه ويا عدم انقطاع حدثه مبنى كچكمك وسبق حدثك نوم ايله وقوعى تقديرنده بر مدت صكره اويانمق مانع بنا اولمديغيچوندر. چونكه نائم حال نومده برشى ادا ايديجى دكلدر .

« سبق حدثدن صكره مصلينك حدث سابقى ظاهر اولمامق » قيدى مدت مسحى كچندران اولمش بولنمق كبى شيلردن احترازدركه مثلا مصلى صاحب عذر اولمله وقت صلات خروج ايتمك ومصلى متيمم اولديغنه كوره صويه دسترس اولمق وماسح بولنديغنه كوره مدت مسح منقضى اولمق[١] مانع بنادر .

« صاحب ترتيب اولان مصلى سبق حدث اثناسنده صلات فائته سنى خاطر لامق » قيدى يا كنديسنك ويا كندى كبى صاحب ترتيب بولنان امامنك كچمش نمازى اولديغنى خاطرلامقدن احترازدركه تذكر فائته مبحثنده مبين اولديغى اوزره موجب فساد وبناءً عليه مانع بنادر[٢] .

---

(١) تكرار للعلم .

(٢) چونكه تذكرى متعاقب آنى قضا ايدرسه كه مشروع اولانده بودر وقتيه فاسد اولور . تأخير ايدوبده التنجى نمازك وقتى خروج ايلر ايسه صاحب ترتيب اولماز . اوحالده بنا صحيح اوله بيلور . فافهم اهـ رد المحتار . فكأنه أجاب عما اورده ط بكون الفساد موقوفاً ومتعلقه وصف الفرضية .

« مقتدی نمازینی مکاننك غیریده اتمام ایتمامك » قیدی شونك ایچوندرکه نماز ه کندیسنه سبق حدث واقع اولان کیمسه منفرد ایسه نمازینی بعد الوضوء همان بولندیغی موضعده اتمام ایدیویرمك ایله موضع صلاتنه کاوب اتمام ایلمك بیننده مخیردر(۱) افضلنده اختلاف اولنمشدر. مقتدی ایسه‌که بو تعبیر امام محدثه دخی شاملدر (۲) امامی(۳) نمازدن فارغ اولمدیغنه و آره‌ده حائل بولنمدیغنه کوره محـــل صلاتنه عودت ایتمیه‌رك همان موضع وضوءندن اقتدا ایده بیلور. آره‌ده حائل یعنی مانع اقتدا بولندیغنه کوره محل صلاته عودت ایله اقتدا ایتمك لازمکلور. اکر عودت ایتمیه‌رك اقتداسی صحیح اولمیه‌جق موضعدن (مثلا صف نساء وراسندن) اتمام ایدرسه نمازی فاسد اولور. زیرا اقتدا کندیسنه واجب ایکن آنی صحیح اولمیان موضعدن یاپمشدر. انفرادی‌ده جائز اولماز چونکه موضع اقتداده انفراد مفسد صلاتدر. کندیسی تجدید وضوء ایدنجه قدر امامی نمازدن فارغ اولمش بولنور ایسه محل صلاته عودت ایتمز(٤).

---

(۱) چونکه صورت اولاده قلت مشی وصورت ثانیه‌ده نمازی مکان واحدده قیلمق واردر اه مجمع الانهر.

(۲) چونکه کندیسنده حدث واقع اولوبده استخلاف ایتمش بولنان امام دخی بعد الوضوء کندی مستخلفنه مقتدی اولور. وقد أشرنا الی هذا فیما مضی وسنعیده فی الاستخلاف.

(۳) وکندی امام ایدوکنه کوره مستخلفی.

(٤) مجمع الانهردن ودرمختاردن اکلاشیلان عودت وعدم عودت بیننده منفرد کبی مخیراولقدر. طحطاوی‌ایسه بحردن نقلا : اکر عودت ایدرسه آنك فساد صلاتنده اختلاف ایتدیلر. دیمشدر اه مفسداتك اللنجیسنده‌کی هامشی اوقویکز.

« امام صالح امامت اولميانى استخلاف ايتمامك » قيدى قادينى[1] ياخود صبيى وياخود امى يى استخلاف ايتمكدن احترازدركه بونلر كبي صالح امامت اولميانى استخلاف ايدن امامك هم كندى نمازى وهم جماعتك نمازى فاسد اولمغله استيناف لازم كلور زيرا بو استخلاف أعمال صلاتدن اولميان عمل كثير در. ردالمحتار

مسئلهٔ استخلاف دخى مسئلهٔ جواز بنايه متفرع اولمغله ذكر اولنان شروط جواز بنا آنده دخى عيناً مراعى[2] اولمقله برابر صحت استخلاف ايچون امامك جامعدن ياخود نماز كاهدن خارجه چيقمش اولماسى وصحراده بولنديغنه كوره موضع صفوفى وايلرو طوغرى يوريمك تقديرنده موضع ستره يى تجاوز ايتماسى دخى مشروطدر. تتكيم مفسدات صلاتده مذكوردر.

استخلاف

اثناء صلاتده كنديدن سبق حدث واقع اولان كيمسه امام ايسه نمازى بنا واتمام ايتمك اوزره يرينه بشقه سنى كچيرركه بوكا:

---

(١) زاد فى الدر: ولو خلفه نساء. وقال زفر صلاة النساء صحيحة لانها تصلح لامامتهن. كما فى الشرنبلالية.

(٢) رعايت واعتبار معناسنه اولان مراعاتدن اسم مفعولدر. مدارات غلطى اولەرق زبانزد بولنان مدارا كبى ملفوظدر.

(استخلاف) تعبير اولنور ويرينه كچن كيمسه يه (مستخلف) دينور(١).

كنديسنده سبق حدث واقع اولان امام همان بلا تأخر(٢) بورنی قاناپورايمش كبی اكيلەرك والنی بورننه طوتەرق موقعندن آيريلور وكنديته قريب اولان جماعتدن صالح امامت اولان بر كيمسه‌يی(٣) يااشارت ايله وياخود طوتوب محرابه چكمك ايله يرينه كچيرر(٤). كلام ايله استخلاف ايتمز . اكر كلام ايدرسه هپسنك نمازی فاسد اولور . مستخلف اولان كيمسه امامتی قلباً نيت ايدرك اتمام صلات ايلر(٥)

---

(١) روى عن عمر رضى الله تعالى عنه أنه دخل فى الصلاة ثم أخـــذ بيد رجل وانصرف ثم قال لما دخلت فى الصلاة رابنى شىء فلمست بيدى فوجدت بلة اه حلبى .

(٢) چونكه مكان امامك امامدن خالی اولمسی ولوكه حكماً اولسون صلات مقتدی‌يی افساد ايدر . حكماً خلو : بعد الحدث بر ركن ادا ايده‌جك قدر توقفدر . كما فى الدرر والشرنبلالية .

(٣) قادين وصبی صالح امامت اولمديغی كبی امی كيمسه دخی قراءت صاحبی اولان جماعت ايچون صالح امامت دكلدر . نااهلی استخلاف ايسه مانع بنادر . كمامر .

(٤) كنديسی دخی شروط بنا وجهله كيدوب آبدست آلەرق نمازينی لاحقاً بنا واتمام ايدر . تتكيم اون ايكنجی قيدك شرحنده ذكر اولندی .

(٥) اصلده امامتی نيت صحت اقتداء نسواندن ماعداده لابدا وليوب خلفده ايسه نيتسز امامت اولماز . صرح به ط . مكركه جماعت مقتدی ايله امامدن عبارت اوله . اوحالده امامه سبق حدث واقع اولورسه مقتدی صالح استخلاف بولنديغنه كوره امام استخلاف ايتمسه بيله امامته متعين

استخلاف امامك حقيدر .

امام استخلاف ايتمزايسه جماعت ايچلرندن برينى كچيرمك وياخود جماعتدن برى كچيويرمك اولكى امام جامعدن چيقمدين خلقى آنك مقامنه قائم اولمق شرطيله جائز اولور . اكر او آنك يرينه كچمدين امام اول جامعدن چيقويرر ايسه امام اولدن ماعداسنك نمازلرى فاسد اولور (١)

امام استخلاف ايتدكدن صكره جماعت دخى بشقه برينى استخلاف ايدرسه مستخلف امام كيمى استخلاف ايتمش ايسه اودر . جماعتك استخلاف فكرده سنه اقتدا ايدنلرك نمازلرى فاسددر .

استخلاف اولنه جق كيمسه نك مدرك اولمسى اولادر (٢) .

اولمغله اكا نيت لازم اولماز . كما هو المصرح فى الدر . مجمع الانهرده ديركه زيرا بونده صيانت صلات واردر چونكه مكان امامدن خلوى صلات مقتدى يى افساد ايدر . حتى امام كنديسنه سبق حدث وقوعنده يرينه كيمسه يى كچيرميه رك مسجددن چيقسه جماعتك نمازلرى فاسد اولور . امامك استخلاف ايچون بر شخص تعيين ايتمسى كثرت جماعت حالنده قطع مزاحمه ايچوندر . مقتدى شخص واحد اولديغنه كوره بلا مزاحم استخلاف اولنمغه متعين اولمغله استخلافه حاجت يوقدر اه .

(١) امام اولك نمازى بنا موانعندن برينه مصادف اولمدقجه فاسد اولماز .

(٢) چونكه مدرك اولميانى استخلافده بعض مشكلات اولور . مثلا مسبوق استخلاف اولنورسه نمازه امامك منتهى اولديغى يردن باشلايه رق اتمام صلات ايتدكدن صكره كندى نقصانى اكمال ايتمك مجبوريتيله سلام ويره ميوب سلامى ويرمك ايچون برمدركى يرينه كچيرر .

لاحق دخى اوتلافى مافات ايلمك كنديسنه واجب اولمغله همان متابعت ايتمامك ايچون جماعته اشارت ايدر . شايد ترك واجب ايدرك تلافى مافات خصوصى

مسبوقك ولاحقك دخی استخلاف اولنمسی وجود مشارکته مبنی صحیحدر . امام اکا قاچ رکعت قالدیغنی پارمقلریله ، ورکوعی اولدیغنی النی دیزینه وسجودی اولدیغنی النی آلننه وضع ایلمسکله ، اشارت ایدوب قراءتی ایچون آغزینه وسجود سهو ایچون کوکسنه وضع ید ایدرك وسجود تلاوتی وایسه هم آلننه وهم دیلنه وضع ید ایلیه‌رك اشارت قیلار (١) .

استطراد — معلوم اولدیغی اوزره مصلی یامنفرد ویا امام یاخود مقتدیدر . مقتدی دخی یامدرك ویا لاحق یاخود مسبوقدر . (مسبوق دخی لاحق اوله بیله‌جکندن هم مسبوق وهم لاحق اولمق اوزره برقسم دها اوله بیلور (٢) .)

مدرك : رکعاتك هپسنی امام ایله برابر قیلمش اولان مقتدیدر .

لاحق : نمازه امام ایله برابر داخل اولوب کندیسنه نوم یاخود غفلت ویازحمت (٣) ویاخود سبق حدث عارض اوله‌رق یاخود کندیسنی مسافره اقتدا ایتمش بر مقیم بولنه‌رق جماعت یا کلیاً ویاخود قسماً کندیسنی فوت ایلیان مقتدیدر .

صکره‌یه براغور ایسه حین سلامده مسبوق مثلی یرینه بشقه‌سنی کچیرر . اشته بو مشکلاته مبنی مسبوقه ولاحقه لائق اولان امامته کچمامکدر . امامه‌ده لائق اولان انلری استخلاف ایتمامکدر . کما فی الدر وحاشیته مع الشرنبلالیة .

(١) بونلر مستخلفك معلومی اولدیغی صورتده‌در . معلومی ایسه بونلره حاجت یوقدر . ط تفصیل صور مطولاتده‌در .

(٢) حتی لاحقك تعریفنه ابن همام مرحوم مسئله محاذاتده : « بو تعریف لاحق مسبوقه شامل اولماز » دیو اعتراض ایتمشدر . انظر ان شئت الیه مع البحر .

(٣) زحمت : صیقشمدر . مثلا پك ازدحام اولمغله سجده‌یه واره‌میوب قالمق .

آنك حكمى بودركه لاحق بالفعل مقتدى كبيدر . قضا ايتديكى شيلرده نه قرائت ايدر ونه سجود سهو ايلر . ومسافر بولنديغنه كوره نيت اقامت ايله فرضى ايكيدن درده تغير ايتمز . وممكن اولور ايسه (١) فوت ايتديكنى قضادن باشلايوب (٢) بعده امامه متابعتله برابرجه سلام ويرر . امامه يتشمك آكا ممكن اولميه‌جق ايسه همان متابعت ايدوب امام نمازندن فارغ اولنجه قدر قضاء مافات ايله اشتغال ايتمز . وامامك سهوينه مبنى آنكله برابر سجود ايتميوب قضايه قيام ايلر . سجود سهوى ختام صلاتدن صكره ايدر .

مسبوق : امام كنديسنى جميع ركعات ويابعض ركعات ايله سابق اولمش اولان مقتديدر .

حكمى بودركه مسبوق قراءته كوره نمازينك اوّلنى وقعده‌يه كوره نمازينك آخرينى قضا ايدر . قضا ايتديكى ركعتلرده كنديسى منفرددر. بناءً عليه ابتداسبحانك اوقور وتعوذ ايدر وهرركعتده تسميه وقراءت ايلر . سجود سهوى موجب برحال واقع اولور ايسه سهو ايچون سجود دخى ايدر .

مسبوق يالكز درت خصوصده منفرد عد اولنماز .

---

(١) امامه يتشمك ممكن اولور ايسه ديمكدر ولو آخر صلاتده يتشه بيلمش اولسون . قاله ط فى حاشيته على الدر .

(٢) مسبوقك عكس وخلافنه اولەرق كه مسبوق اولا امامه متابعت ايدوب انك فراغندن صكره ماسبق قضايه قيام ايلر . بونك عكسنى ياپارسه نماز فاسد اولور . كذا فى الدر وحاشيته لط .

(١) مسبوق قضاء ماسبقده نه كيمسه‌يه اقتدا ايده‌بيلور نه‌ده آكا اقتدا اولنور(١).

(٢) تشريق تكبيرانني اجماعاً اتيان ايدر(٢).

(٣) استيناف صلات نيتيله تكبير آلسه مستأنف اولمش اولور(٣).

(٤) قضاء ماسبقه قيام ايتدكدن صكره امامي سجود سهوه وارسه ركعتني سجده ايله قيدلامامش اولدقجه آكا متابعت ايلر. اكر متابعت ايتمزايسه نمازينك صوكنده سجودسهو ايدر(٤).

تم الاستطراد.

بنا واستخلاف بعدالتشهد دخي اولوركه مصلي قعده‌ٔ اخيره‌ده تحياتي اوقودقدن صكره كنديسنه سبق حدث واقع اولسه‌سلام واجبي آبدست اوزره ايفا ايچون همان كيدوب آبدست آله‌رق

---

(١) شروط صحت اقتدانك بريده امامك مسبوق اولمامسي ايدي. اما ايكي مسبوق متساوينك بري اوزرنده قاچ ركعت اولديغني اونوتمش اولمغله قضاء ماسبقده بلا اقتدا ارقداشني نظر ملاحظه‌يه آلور ايسه صحيح اولور. كما في الحلبي وغيره.

(٢) منفرد ايسه عند الامام اني اتيان ايتمز. ابن عابدين.

(٣) كه صلات اولايي قطع ايله عازه يكيدن باشلامش اولور. منفرد ايسه ديكر نمازه انتقالي عزم ايتمدكجه مجرد عزم استيناف ايله استيناف صلات ايتمش اوله‌ماز. چونكه ايكنجي نماز برنجي نمازك من كل وجه عينيدر. مسبوقه كلنجه او من وجه منفرد بولنديغي صلاتدن من كل وجه منفرد اوله‌جغي صلاته انتقال ايتمش اولمغله صلات ثانيه صلات اولايه مغاير بولنور. كما في رد المحتار. وسنذكره في المفسدات. انظر الى الثالث والخمسين منها.

(٤) اشته بو مسائلده مسبوق مقتدي كبيدر. كما في الدر.

كلور واوطورب سلام ويرر(١) امام ايسه سلام ايچون جماعتدن بريني استخلاف ايدر .

نمازده سبق حدثه مبنی استخلاف جائز اولديغی كبی حصر وقوعنده دخی عند الامام استخلاف جائزدر . يعنی قدرمفروض قراءتدن عارض اولان خجله ياخود خوفه مبنی(٢) امام طورتيلوب قالديغنده استخلاف ايده بيلور(٣) . امام اكر قدر مفروض قراءتدن صكره محصور اولمش ايسه استخلاف بلا خلاف جائز اولماز . زيرا آكا حاجت قالمامشدر .

قعدهٔ اخيره نمازك خاتمهٔ اركانی اولمغله(٤) مصلی آنده مقدار تشهد بعدالقعود سلامه بدل نمازه منافی (يعنی مانع بنا)

---

(١) قعدهٔ اخيره نك اعاده سيچون بر روايت يوقدر . ابو جعفر اعاده اولنور ديمشدر. حكم مسئله عند الامام بودركه حروج بصنعه بولنمامشدر . امامين ديديلركه او مصلی آبدست آلماز چونكه بعد التشهد اولان حدث سببيله نمازدن چيقمشدر اه قهستانی . بوندن صكره كی اثنا عشريه مسائلنك مقدمه سنه باقكز .

(٢) اكر بويله بر سببيله محصور اوليوبده قراءتی سبتون نسيان ايدرك طوتيلور ايسه امی اولمش اوله جغندن اتفاقاً استخلاف ايده مز . در مختار .

(٣) بوبابده عند الامام قائمك قاعده صحت اقتداسی مسئله سنده كچن حديث حضرت صديقه تمسك ايدلديكی ذكر اولنمشدر (وعنـدی فيه نظر) . امامين ديديلركه حصر مذكور نمازده نادر الوقوع اولديغنـدن شرط جواز بنا تحقق ايده ميه رك نماز فاسد اولور . كما فی الدر وحاشيته لط .

(٤) متعلقات شروط فصلنك قبيلنه باقكز .

فعل وعملده بوانسه(١) فرائض صلاتى تام اولديغچون نمازى صحيحدر . شوقدركه سلام واجبى ترك ايتمش بولنديغندن آنك اعادەسى لازمدر(٢) .

نمازه منافى و بنايه مانع(٣) اولان فعل عمل مصليدن كنديلك صنعى اولميەرق واقع اولسه قعدهٔ اخيرەدن اول ايسه اتفاقا نماز فاسد اولوب قعدهٔ اخيرەدن صكرەايسه نماز عندالامام ينه فاسد وعندالامامين صحيحدر(٤) .

امام ابوحنيفه حضرتلرى آتى التعداد اون ايكى مسئلەده نمازك فسادينى حكم ايتمش اولدقلرندن حضرت مشار اليهك اوحكملرندن ختام صلاتده خروج بصنعه نك دخى فرضيتى استنباط اولنەرق(٥) مصليدن كندى صنعى اولميەرق صادراولان

---

(١) ولوكه كنديسنه سبق حدث وقوعندن صكره اولسون . در مختار .

(٢) يعنى ترك سلام سببيله انده تقرر ايدن نقصانى جبر ايچون اونماز وجوباً اعاده اولنور . كراهت تحريم ايله ادا اولنان هر نمازك حكمى بودر . ط .

(٣) سبق حدثدن احترازدركه انك مسائلى كذران اولمشدر .

(٤) لانه معنى مفسد لها فصار كالحدث والكلام . ط والمتون على قوله وهو الاحتياط على مايأتى بيانه عن ابن عابدين .

(٥) ومستنبطُ ذلك ابو سعيدالبردعىّ فانه ذهب الى انالامام انما قال بالبطلان لانَ الخروج بصنع المصلى فرض عنده لانها لاتبطل الا بترك فرض ولم يبق عليه سوى الخروج بصنعه . وتبعه على ذلك العامة . كما فى العناية . وقال الكرخى هذا غلط لان الخروج قد يكون بمعصية كالحدث العمد ولو كان فرضاً لاختص بما هو قربة وهو السلام ولم يتعين الخروج به اصحته بغيره نصار واجباً لافرضاً .

منافى بعدالتشهد دخى صادر اولسه عندالامام مفسد صلات اولور دينلمشدر .

مسائل اثنا عشريه[1]

(۱) تيمم ايله نماز قيلمقده اولان كيمسه نمازك صوكنده تحياتى اوقويه جق قدر اوطوردقدن صكره صو استعماله قادر اولمق .

(۲) متيممه مقتدى بولنان كيمسه قعودمذكوردن صكره صويى كوروب امامى آنك استعماله كنديجه قادر بولنمق[2] .

(۳) ماسح على الخف اولان مصلينك مدت مسحى قعود مذكوردن صكره منقضى اولمق[3] .

(٤) آياغنده كى خفى آندن صكره عمل يسير ايله چيقارمق[4] .

(٥) مصلى امّى قعودمذكوردن صكره خاطرلامق ويا كوروب اكلامق طريقيله[5] سوره تعلم ايتمك.

---

(۱) مركب اولان اسم عـددك بو صورتله استعمالى غير جائز ايكن مسائل آتيه عند الفقهاء بو نسبتله اشتهار ايتمشدر . ط .

(۲) بيلوركه كندى اخباريله امام آنى استعماله قادردر . امامك خـبرى اولمديغى ايچون نمازى تامدر . قاله الدرر . وسيأتى فى المفسدات ٢٦

(۳) إن وجد ماءً ولم يخف تلف رجله من برد . والا فيمضى . ذكره فى الدر . وعليه كلام نذكره فى المفسدات ان شاء الله تعالى .

(٤) خفلر واسع اولمغله اخراجى محتاج عمل دكل ديمكدر . زيلعى .

عمل كثيرده خروج بصنعه تحقق ايتديكيچون خلاف يوقدر . حلبى . يعنى نماز اجماعا تامدر .

(٥) اكر بشقه سندن اوكرنور ايسه خروج بصنعه متحقق اولمغله خلاف قالماز. حلبى .

(٦) مصلی عریان ایکن قعود مذکوردن صکره ساتر (یعنی ستر عورت ایدیجی شی) بولمق .

(٧) مصلی نمازی ایما ایله قیلمقده ایکن رکوع وسجوده بعده قادر اولمق .

(٨) صاحب ترتیب اولان کیمسه نمازك قعدهٔ اخیره سنده قعود مذکور حصولندن صکره کندینك (ویاصاحب ترتیب اولان امامنك) کچمش نمازی اولدیغنی (وقتك اتساعیله برابر) خاطرلامق[١] .

(٩) امام قاریء شخص امی‌یی قعود مذکوردن صکره استخلاف ایتمك .

(١٠) صلات فجر آندن صکره کونش طوغمق .

(١١) صلات عیدده کونش زواله ایرمك[٢]

(١٢) صاحب عذرك عذری منقطع اولمق[٣] .

---

(١) وقتده طارلق وار ایسه نماز اتفاقا تامدر . ط .

(٢) بونی صاحب در مختار ذکر ایتمشدر . حلبیده بوکا بدل واصلك مفسداتنده بونکله برابر : صلات جمعه‌ده وقت عصر داخل اولمق » مذکوردر . وقت عصرك دخولنده قول امامین قول امامه مخالف ایکن بو مسئله‌یی بونابك فروعندن قیلمق محل تأملدر . محشینك مفسداتنه باقکز .

(٣) وکذا وقت صلاتی چیقمق وجبیره‌سی عن برء ساقط اولمق .

مسائل مذكورەده(١) حكم عند الامام فساد (٢) وعنـــد الامامين صحت (٣) در .

(در مختارده مرجحدر دينلمش ايسەده رد المحتارده صحت عبادتده مطلوب اولان احتياط انجق قول امامده اولديغى ومتون دخى قول امام اوزره بولنديغى بيان اولنمشدر(٤) .)

---

(١) آنلره شونلر دخى الحاق اولنور : فقد مزيله مبنى نجاست مانعه ايله نمازقيلمقده اولان كيمـه قعود مذكوردن صكره آنى ازالەيه قادر اولمق . قضاء فائتەده اوقات ثلاثهٔ مكروهەدن برى داخل اولمق . جاريه باشى آچيق نمازقيلمقده ايكن آندن صكره آزاد اولوب وعلى الفور عمل يسير ايله اورتمامك .

(٢) ولا تنقلب الصلاة فى هذه المواضع نفلاً اذا بطلت الا فى ثلاث فيما اذا تذكر فائتة أو طلعت الشمس أو خرج وقت الظهر فى الجمعة . كما فى الدر .

(٣) لهما أن هذه المعانى انما حدثت بعد التمام بدليل مافى حديث ابن مسعود : اذا قلت هذا أو فعلت هذا فقد تمت صلاتك . حيث علق التمام بالقعدة فمن شرط شيئاً آخر فقد زاد على النص وهى النص وهى نسخ ولم يجز بالرأى اه من ط على المراقى .

(٤) شوقدركه فساد صلات خروج بصنعەنك كنديلرنجه فرضينه مبنى اولمق زعمى بردعينك يا كاش بر استنباطى اولوب حضرت امام ايله امامين آرەسنده خروج بصنعەنك عـدم فرضيتى خصوصنده خـلاف يوقدر . مسائل مذكورەده حكمك عند الامام بطلانى اولمسى بشقه بر معنايه مبنيدركه : عوارض مذكوره نيت اقامت كبى فرضى مغير اولان شيلر اولمغله حدوثنده صلاتك اولى ايله آخرى مساوى اولمشدر . مثلا متيممك صوتى كوروب استعمالنه قادر اولمسيله نمازينك بطلانى آنك فرضى تيمم ايكن وضوء اولمش اولمسندندر . بقيهٔ مسائل دخى بوكا كورەدر . كلام قاطع اولوب مغير اولمديغى جهتله بونلره مقيس اولەماز . حدث عمـد وقهقهەدخى مغير دكل ، مبطلدر : كذا ذكر .

مفســـدات

فساد : صلاحك ضديدر . فساد ايله بطلان عباداتده سيياندركه صحيح اولميان عبادته فاسد دنيلديكي كبي باطل دخي دينور . مناكحات دخي من وجه عبادت اولمغله فاسد اينه باطل اندهده مساويدر . بيع مثلي معاملاتده الرمفترقلردركه عقدك اقتضا ايتمديكي شرط ايله بيع ايتمك كبي باصله مشروع اولوبده بوصفه مشروع اولميان : فاسد ، وبيع ميته مثلي نه باصله ونه بوصفه مشروع اولميان: باطل ، در .

صلاتده صحتكه شرعاً معتبر ومسقط قضا اولمقدر شروط وارکاننه مراعات ايله اولوب ذاتاً صحيح اولميان ومثلا آبدستسز ياخود قبله يه استقبالسز قيلنان نمازه فاسد وباطل دنيلديكي كبي شروطنه مراعات ايله شروع اولندقدن صكره مفسداتدان برينه مقارنتله صحيح اولميان نمازه دخي فاسد وباطل ومانع صحت اولان شيئه مفسد ياخود مبطل دينور .

بزشمري آلردن بحث ايدهجكز مؤلف الري (حدث في الصلاة) عنوانيله زياه ايتديكمز فصلده مذكور اولانلره دخي شامل اولمق وجهله تقريبا (١) التمش سكزه ابلاغ ايدييوركه بروجه آتي تعداد اولنور :

(١) قال : لاتحديداً . وستصدقه . وان امكن ارجاع بعضها الى بعض .

(١) نمازده عمداً تكلم .
(٢) سهواً تكلم(١) .
(٣) خطأ تكلم(٢) .
(٤) عن جهل تكلم(٣) .
(٥) عن نوم تكلم(٤) .

(١) سهودن مقصود نسياندركه نمازده اولديغنى اونتمقدر .
اكر دينورسه كه قاطع صلات اولقده سلام دخى كلام كبى ايكن انده عمد ايله نسيانى نيچون فرقايتديكز ؟ جواب ويريلوركه سلامده اذكاره مشابهت واردر . چونكه سلام اسماء الاهدندر وتشهدده مذكوردر . ديمككه جنس صلاتدندر . كلامه كنديسيله خطاب قصد اولنديغنه ملحق اولور . عملاً بالشبهين حال نسيانده اذكاردن وحال عمدده كلامدن اعتبار اولنمشدر . ط .
(٢) خطأ يا كلمقدر : يأيها الناس ديه جك ايكن يافلان ديمك كبى .
(٣) كلامك مفسد صلات اولديغنى بيلميه رك ديمكدر .
(٤) اويقلايه رق ديمكدركه نمازده نائمك قراءتى معتبر اولمديغى حالده كلامى وقهقهه سى مفسد صلات اولمق مختاردر .

حديث شريفده : « ان هذه الصلاة لايصلح فيها شيء من كلام الناس انما هو التسبيح والتكبير وقراءة القرآن . » بيورلديغى و نكره سياق نفيده بولنديغى جهتله كلامك صدورى سهور و خطأ و جهل ونوم حاللرينه شامل قلنمشدر . سبب ورود حديث راويسى اولان معاوية ابن الحكم حضرتلرينك بر عاطسى نمازده تشميت ايتمسى اولشدر . تتكيم مؤلف يكرمنجى مفسدده ذكر ايتمشدر. حلبى ديركه تكلمدن مقصد كلام ناسدن ايكى ويادها زياده حرفى تلفظ ايلمكدر . كلام نحوى دكلدر اه محشينك بياننه كوره كلمه مفسد صلات اولمق ايچون آنده حروفك تصحيح اولنمسى وايشيدلمش اولمسى شرط قيلنوركه بونلرك برى مفقود اولورسه كلام عداولنمديغيچون فسادده اولماز . امام خواهرزاده : نماز بلاحروف مسموع اولان نفخ ايله ده فاسد اولوز . ديمشدر اه .

کلام نمازی افساد ایتدیکی کبی سجود سهو وتلاوتی وسجدهٔ شکره قائل اولانه کوره انی دخی افساد ایدر . قاله ط فی حاشیة الدر .

کلامك قلیلی دخی کثیری کبی مفسددر . کلام عمل قلیل کبی دکلدرکه عمل قلیلدن احتراز اولنه میه جغی جهتله او معفودر(١) .

(٦) کلام ناسه مشابه دعا : اللهم ألبسنی کذا = یاالله بنی شویله اکسا ایله . یاخود : أطعمنی کذا = بنی شویله اطعام ایله . ویاخود: ارزقنی فلانة = فلانجه خاتونی بکا نصیب ایله . کبیکه ولرك جهت عباددن طلب وتحصیلی ممکن اولمغله ادعیهٔ مذکوره علی الصحیح مفسد صلاتدر(٢) « اللهم عافنی واعف عنی وارزقنی » . یعنی : یاالله بکاعافیت ویر وبنی عفو ایله ومرزوق ایله . دیمك کبی دکلدر(٣) .

---

(١) چونکه ذی حیاتك بدنی حرکتدن طبعا خالی دکلدر . کلام ایسه حرکت کبی طبیعی اولمدیغندن انك قلیلی دخی ممکن الاحترازدر . ناسیاً اکل صومده معفو ایکن صلاتده غیر معفودر . زیرا حال صلات صلاتی مذکردر . حال صیام ایسه صومی مذکر دکلدر . ط .

(٢) تکلمده کلام ناسه مشابه دعا دخی داخل ایکن مؤلفك آنی تخصیص بالذکر ایتمسی آنده خلاف وقوعنه مبنیدرکه امام شافعی حضرتلری آنکله عدم فساده قائلدر . اکر دینورسه که دعا خطاب آدمی اولمدیغیچون کلام ناسدن نصل اوله بیلور؟ جواب وبریلورکه آنده مخاطبه شرط دکلدر . کورمزمیسین که نمازده مثلا: قرأت الفاتحة . دییان کیمسه نك حضورنده مخاطب اوله جق کیمسه بولنمسه بیله نمازی باطل اولور . ط .

(٣) مؤلف بویله دیمکله رزق مقیدی طلب ایله رزق مطلقی طلب آره سنده کی فرقه اشارت ایتمشدرکه اولکیسی مفسد وایکنجیسی غیر مفسددر: « اللهم اقض دینی » دعاسنی دخی مؤلف ادعیهٔ مفسده امثله سی میانه ادخال ایتمش ایسه ده

(٧) تحيت نيتيله سلام(١).

هر نقدر عليكم لفظنى سويله مامش ولفظ سلام كنديسندن سهواً صادر اولمش اولسون .

(٨) لسانا سلام آلمق (٢) ولوكه سهواً ـ اولسون زيرا كلام ناسدر .

(٩) مصافحة ايله سلام آلمق(٣) . چونكه عمل كثيردر.

« اقض عنا الدين وأغننا من الفقر » سنتده وارد ادعيه‌دن اولمغله دعاء مذكور دخى مفسد صلات دكلدر . قولدن طالبى مستحيل اولوب اولمامق آره سنده‌كى تفصيل قرآنده وسنتده‌وارد اولميان ادعيه حقنده‌در . ط . نمازده محل دعاقعدهٔ اخيره منتهاسى ايسه‌ده‌مفسدات آندن‌اوله اولمق قيديله مقيد بولنديغنه نظراًبونلرك افسادى دخى اثناء صلاتده وقوعى صورتنده‌در . شوقدركه او كبى ادعيه‌يى آخر صلاتده قبل السلام دخى ايتمك جائز دكلدر چونكه نمازدن انكله‌خروج ايدلش اولمغله واجب اولان خروج بالسلام فوت ايدلمش اولور . برده نمازده لغت عربيه‌نك غيرى‌ايله‌دعاايتمك حرام اولديغندن ترجمه‌لر مقصود بالافاده‌دكلدر .

(٢) تحيت نيتى تعظيم وآشنالق قصدى ديمكدركه قيد مذكور سلام تحليلدن‌احتراز ايچوندر. زيراسلام تحليل‌كه نمازدن‌چيقمق‌سلاميدرسهواًاواورسه نمازى افساد ايتمز : قعدهٔ اولايى قعدهٔ اخيره ظنيله‌سلام ويرمك كبى . اكر قطع صلات قصديله ويريلور ايسه نمازى قطع وافساد ايدر . يانسويى تراويح ياخود صلات فجر ظنيله ايكى ركعتده سلام ويرمك كبى صلات جنازه‌نك غيريده قائماً ويريلان سلام دخى مفسددر . ط .

(٣) ال واشارت ايله ردسلام مكروه ايسه‌ده مفسد دكلدر . لما روى أنه عليه السلام خرج الى قباء فجاء الانصار تسلموا عليه فجعل يبسط كفه مشيراً للردبجعل بطنه اسفل وظهره الى فوق . وفعله لايوصف بالكراهة لانه لتعليم الجوز . اوهى تنزيهية . أفاده ط .

(١٠) عمل كثيرده بولنمق[1] .

عمل قليل مفسد صلات اولماز عملك كثيريني قليلندن فارق اولان شي شودركه عمـل كثير : آنك فاعلنى كورن نمازده اولمديغنه شدلك ايتمز [2] . اكرشك ايدرايسه او عمل قليلدر [3] .

ركوعه وارر ايكن وركوعدن قالقدقده ال قالديرمق بزجه مكروهدر ، مفسدد كلدر [4]

برچوجق نمازده بولنان 'مزكلى قادينك ممـه سنى اوچ كره امر

---

(١) مقصود أعمال صلاتدن اوليان واصلاح صلات ايچون اوليان هرعمل كثيردر سبق حدثه مبنىشرطجه تجديدوضوء وامامده استخلاف وصلاتخوفده تبديل صف عمللرى مستثنادر . نمازده دوشن فسىآلوب كيمك عمل كثيردكلدر وباش آچيققالمقدنايسه آنى باشهآلمق افضلدر. تتكيم مكروهات دردهمذ كوردر.

(٢) فاعلنك نمازده اولمديغنه شك ايتماك نمازه طورديغنى بيلمبانه كورهدر . يوقسه بر كيمسه برينك نمازه طورديغنى مشاهده ايدوبده بعده آندن نمازهمنافى بر حال كورسه مثلاالنه طاراق آلوب باشنىياخود صقالىمراتمتواليه طاراسهنمازى قطعياً فاسد اولور . مع هذا كه آنك نمازده اولمديغنى تيقن منتفيدر . ط.

(٣) ديكر دراودخى تعريف اولنهرق : اوچ حركت متواليه كثير ،وآنك مادونىقليلدر . ياخود:ايكى الايله ياپلمسى عادت اولانشىبرال ايله دخىياپلسه كثير ، بونك عكسى قليلدر .ياخود : فاعله مقصود اولان كثيروفاعلكمقصودى اوليان قليلدر . وياخود رأى مبتلايه مفوض اولوب آنك كثير كورديكى كثير وقليل كورديكى قليلدر. دينيلدى اه من ط و ص

(٤) على الصحيح . ص . وذكر رواية مكحول عن الامامأنه يفسد . ط . وهى رواية شاذة . كما يأتى فى المكروهات : ٨٢

وسوت كلور ايسه اوقادينك نمازى فاسد اولور[١] .

(نمازده اولان قادينى اركك تقبيل ايتمكله دخى قادينك نمازى بوزيلور نتكيم فصل آتيده ذكر اولنور) .

(١١) قبلەدن كوكس چويرمك[٢] .

مكركه سبق حدثه ياخود صلات خوفده صف دكشدرمكه مبنى اوله .

(١٢) خارج فمدن برشى اكل ايتمك ولو صوصام دانەسى قدر اولسون .

(١٣) ديشلرى آرەسندەكى شىء كثيرى اكل ايتمك .

نخود دانەسى قدر اولان شىء كثيردر آنى عمل قليل ايله دخى اكل ايتسه نماز فاسد اولور . صوصام دانەسى قدر اولان شى قليلدر . آنى داخل فمدن بلع ايتمك توكرك يوتمق قبيلندن اولەرق ضرر ويرمز . اكر چيكنەيه چيكنەيه بيرايسه نمازينى عمل كثير ايله ابطال ايتمش اولور .

آغزده رشى چيكنەمك وكوەله مك نمازى مفسد اولديغى كبى آغزينەشكر آلوب نمازه طورمق واريدكجه يوتمق دخى نمازى مفسددر . كما فى الدر[٣] .

---

(١) على الاصح . وتقم لغزا فيقال : أى شخص شرب ففسدت صلاة غيره ؟ ط . ولا يشترط فيها يفسد لصلاة الاختيار فان من دفع فمشى ثلاث خطوات بسبب الدفع من غير أن يملك نفسه تفسد صلاته . وكذا لو حمل رجل المصلى فوضعه على الدابة اه حلبى .

(٢) كوكس تعبيرى يوزدن احترازدركه يالكز باش چويرمك نمازك مكروهاتندندر . قال ط ولا تفسد الا بالتحويل الى المغارب أو المشارق . ويعد مستقبلاً باستقبال جزء منه .

(٣) مؤلف بونى مكروهاتك ٤٤ نجيسنده ايما ايتمشدر .

نمازده ساقز چيكنه‌مك دخى مفسد صلاتدر . صرح به ط .

(١٤) برشى ايچمك(١) .

(١٥) بلاعذر تنحنح ايتمك(٢) .

اكر مانع قراءت اولان بلغمى ازاله كبى بر عذره مبنى اولورسه نمازى افساد ايتمز(٣) .

(١٦) نفخ تراب وياتضجر ايدر كبى تأفيف ايلمك . يعنى افْ ياخود اُتف ديو توز اوفله‌مك وياخود برشيدن بزكينلك كوسترمك(٤) .

---

(١) چونكه شرب دخى اكل كبى منافى صلاتدر . باشنى سمايه قالديروب آغزينى آچمقله بوغازينه طولو ياخوديغمور دانه‌سى دوشه‌رك جوفنه واصل اولسه نمازى باطل اولور . ص . لوصول شىء من خارج الى جوفه . كذا فى البزازية . ط .

(٢) تنحنح : بوغازى خرلدادوب سلندرمكدر كه طبقاتقلقده وبرده ياءه اوكسوركده اولور . عذر : مكلفه طارى‌اولان بروصفدركه حقنده سبب تخفيفدر . صوتك اصلاح وتحسينى ايچون ياخود كندى امامى خطاسنى اكلايوب طوغرلتمق ايچون وياخود كنديلك نمازده بولنديغنى بيلدرمك ايچون ايديلان تنحنح دخى على الصحيح عذره مبنى اولان تنحنح حملەسنندر . كما فى ط .

(٣) در مختارده : بلاعذر اولان ياخود بر غرض صحيحه مبنى اولميان تنحنح مفسد صلاتدر . ديفيله‌رك تكافله اولميوبده طبعندن نشأت ايدن تنحنح عذره وتحسين صوت ايچون الخ اولان تنحنح غرض صحيحه مثال كتورلمشدر .

(٤) أبوالطيب : ولذيذالحياة أنفس فى النفس وأشهى من أن يمل وأحلى
وإذا الشيخ قال افٍّ فامل حياة وانما الضعف ملا
آلة العيش صحة وشباب فاذا وليا عن المرء ولى

(١٧) انين ايتمك يعنى آه ديو اينله‌مك .
(١٨) تأوّه ايتمك يعنى آه واوه ديمك (١) .
(١٩) بكاسى يوكسلوب (٢) حروف مسموعه (٣) حاصل اولمق .

بونلر يعنى كرك انين ، كرك تأوه وكرك ارتفاع بكا (كه عويل تعبير اولنور) مصلينك كندنده اولان بر وجعه ياخود سوديكنى غائب ايتمك ويا ضياع ماله اوغرامق سببيله اولان بر مصيبته مبنى ايسه معنىً كلام ديمك اولديغيچون(٤) نمازى افساد

(١) بجرده مذكوردركه آه ، اوه‌كبى اصواتسز نمازقيلمق كنديسنه ممكن اوليان مريضه نمازى قيلمق واجب اولور وبركون بركيجه ديلى طوتيله‌رق نمازى ديلسز نمازىكبى قيلان وصكره ديلى آچيلان كيمسه‌يه اعاده لازم اولماز. كذا فى مريض ط . وساعيده هناك .

(٢) بكا مرتفع‌اولمق مسموع اولمق ديمكدره اكر حروفى كندى ايشتمدى ايسه نماز بوزلماز تشكيم مؤلف مسموعه قيديله بوكا اشارت ايتمشدر . ط .

(٣) جمعدن مافوق الواحد مقصوددر . بو قيدده صوت مجردك مفسداولمديغنه اشارت واردر . حصول حروف صورتنده محل فساد دخى آندن امتناع ممكن اولمق حاليدر . اكرامتناع ممكن اولماز ايسه فساد دخى اولماز : انين وتأوهدن كنديسنى منع ممكن اوليان خسته كبىكه آنك او انينى حرف حاصل اولان آقسرق قبيلندن اولور اهـ ط باختصار .

(٤) كوياكه : « خسته‌يم بنى معذور كورك. » ياخود : « مصابم بنى تعزيه ايدك . » ديمش اولور . دلالت كنديسنه مخالف صريح اولمدقجه صريح كبى عمل ايدر . بونلرى آچيق سويله‌مكله نماز فاسد اولديغى كبى دلالة سويله‌مش اولمقله دخى فاسد اولور . ياخود بونلرده اظهار اسف واردركه اوده كلام ناس جنسندندر. ط .

ايدر . جنت ويا جهنمى تذكره مبنى ايسه خشوعه (١) دلالت ايتديكيچون افساد ايتمز . حديثده : « جناب حقه آغلايەرق اطاعت ايدن كولەرك داخل جنت اولور وكولەرك كناه ايشلەيان آغلايەرق داخل نار اولور . » بيورلمشدر .

فروع : امامك قراءتى خوشنه كيدوبده آغلايان و: نعم (٢) . ياخود : بلى . دييان كيمسەنك نمازى فاسد اولماز . شيطان وسوسه ويروبده : « لاحول ولاقوة الا بالله » ديمك اكر امور آخرت ايچون ايسه نمازى افساد ايتميوب اموردنيا ايچون ايسه نماز فاسد اولور . كنديسنى عقرب صوقمقله بسم الله دييان كيمسەنك نمازى فاسد اولماز . على ماعليه مفتوى . ط .

(٢٠) آقسرانه « يرحمك الله » ديو (٣) دعاء بالخير ايله خطاب ايتمك (٤) .

(٢١) شريك باريدن سؤال ايدنه « لااله الا الله » ديو جواب ويرمك

---

(١) يعنى خوف اللهه .

(٢) ألغاز فقهيەمزدن كتاب الصلاتك اننجى مسئلەسنه مراجعت اولنسون .

(٣) بوكا : تشميت ياخود : تسميت تعبير اولنور اولـكيسى افصحدر . ص .

(٤) بو عند الطرفين مفسددر . امام ابو يوسفجه دكلدر . ص . خطاب قيدى شونك ايچوندركه آقسران مصلى آنى كندى ايچون سويلر ايسه « يرحمنى الله » ديمش كبى اولەرق نمازى فاسد اولماز . زيرا يرحمنى الله ديمكله نماز فساده كيتمز . آقسروبه الحمد لله ديمكله دخى نماز بوزلماز . ط .

(٢٢) فنا خبره جواباً (انا لله و انا اليه راجعون) ديمك .

(٢٣) ايى خبره « الحمد لله » ديو مقابله ايتمك .

(٢٤) تعجب اولنه‌جق خبره « لااله الا الله » ياخود « سبحان الله » ديمك .

(٢٥) قرآندن هرشیکه آنکله جواب قصد اولنمشدر [1] : مثلا کتاب کبی برشی آرایانه (يايحيى خذ الكتاب) [2] وبرشی اتیانني استیذان ایدنه (آتنا غداءنا) وبرشیاخذیچون استیذانده بولنانی نهیاً (تلك حدود الله فلا تقربوها) دیمك کبیکه بونلر عند الطرفین مفسد صلاتدر .

اکر جواب قصد ایتمیوب کندینك نمازده اولدیغنی اعلام ایتمك ایسترسه نماز اتفاقا فاسد اولماز .

---

(١) مؤلفك بو افاده‌سی تعمیم بعدالتخصیصدر . چونکه انا لله الخ ولا اله الا الله دخی قرآندر . محشی‌دیرکه قرآن قیدیغیریسنك حكمی اولویتله معلوم اولق ایچوندر : مؤذنه مقابلةً مصلی کلمتین شهادتینی تلفظ ایتسه و اسم الاهی ایشیدرك « جل جلاله » واسم‌نبی‌یی ایشیدرك « صلی الله تعالى عليه وسلم » وامامك ختم قراءتنده « صدق الله العظيم » واستماع حدیث ایله « صدق رسول الله » دیسه وشیطانك اسمی کچمکله اکا لعنت ایتسه وجهر تکبیر ایتمسیچون واقع اولان طلبه اجابةً جهر تکبیر ایلسه نماز فاسد اولور اه

(٢) درر مختارده بو وشو (وماتلك بيمينك ياموسى) آیتلر یحیی وموسى اسملرنده‌کی شخصاره خطاب‌قصدیله اوقنمغه مثال کتورلمشدر . شاعرك شوقولی‌کبی عینی‌قرآنده موجود اولان برشعری‌مصلی‌اوقوسه :

أرأيت الذى يكذب بالدين فذاك الذى يدع اليتيما

دیکر :

ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم مؤمنينا

وآنکله انشادشعر ایتمك ایسته‌سه نماز فاسد اولور . کافی‌حاشیه‌لط .

(٢٦) تيمم ايله نماز قيلمقده اولان كيمسه صوبى كورب استعمالنه قادر اولمق ياخود متيمم اولەرق امامت ايدن كيمسه صوبى كورمديكى حالده اكا مقتدى بولنان كيمسه كورب امامك آنى استعماله قدرت بولمق (١) وكذلك تيممى مباح قيلان هرعذر زائل اولمق.

(٢٧) مدت مسح نماز ايچنده ختام بولمق.

(٢٨) آياغندن عمل قليل ايله دخى نزع خُفّ ايتمك (٢).

(٢٩) برقارئه مقتدى اولميان امى (٣) نماز ايچنده بر آيت تعلم ايتمك ، كرك تاقى طريقيله تعلم ايتمش اولسون ، كرك تذكر صورتيله تعلم ايلمش بولنسون.

(٣٠) عريان كيمسه نمازده شول ساترى بولمقدركه نمازى انكله قيلمق كنديسنه لازم ومتحتم اوله (٤).

(١) بو صورتده فاسد اولان مقتدينك نمازيدر ولوكه كنديسى متوضى بولنسون . امام عديم القدره (بيخبر) اولمق جهتيله تام‌الصلاتدر . وهى ثانية الاثنى عشرية كمامر .

(٢) قدمك ساق خفه خروجى دخى نزع حكمنده‌در . نتكيم كتاب الطهاره‌نك نواقض مسحنده مذكوردر . نزع خف عمل كثيرايله اولورسه مسئله اوننجى‌يه عودت ايدر. اثناعشريه‌نك دردنجيسنه باقكز .

(٣) بو مسئله‌ده امينك قارئه مقتدى بولنمش اولمسى صورتنده اختلاف اولنوب عامه آنك دخى بطلان صلاتى اوزره‌در لكن ظهيريه‌ده عدم بطلانى تصحيح اولنمشدر . فقيه ابو الليث دخى وبه‌نأخذ ديمشدر . ط .
امى : اوقومه بيلميان‌در . مصحف اولمدقچه قراءته قادر اوليانى دخى محشى امى عد ايتمشدر . اللى بشنجى‌يه باقكز .

(٤) ساتر : ستر عورت ايديجى شيدر . قيد مذكور ايله هرطرفى نجس اولان ياخود مالكى انى مصلى‌يه اباحه ايتمش اولميان ساتر خارج

(٣١) ايما ايله ركوع وسجود ايتمكدهاولان كيمسه نمازايچنده ركوع وسجوده قادر اولمق (١) .

(٣٢) صاحب ترتيب كچمش بر نمازى خاطرلامق .

كرك كندى كچمش كرك امامنك كچمشى اولسون وحتى صلات وتردن عبارت بولنسون .

(انى وقت واسع اولديغى حالده خاطرلامق قيلنان صلات وقتيه يى فساد موقف ايله افساد ايدر . تتكميم قضاء فوائت بابنده بيان اولنور .)

(٣٣) امى ومعذور مثلى صالح امامت اولميانى امام استخلاف ايتمك .

(٣٤) صباح نمازينى قيلار ايكن كونش طوغمق (٢) .

(٣٥) بيرام نمازى قيلنور ايكن شمس زواله ايرمك .

(٣٦) جمعه نمازى قيلنور ايكن ايكندى وقتى اولمق (٣) .

قالمشدر . ص . اكر كندى مالى اولديغى ويا كنديسنه اباحه اولنديغى حالده . بر ربعى طاهر ايسه ياخود هر طرفى نجس ايسهده مصليده انى تطهير ايدهجك شى موجود ايسه صلاتى آنكله قيلمق لازم اولور . متعلقات شروط فصلنه باقكز .

(١) چونكه نمازك باقيسى قوت بولمش اولمغله ضعيفه بنا ايديلهمز . ص . راكباً باشلانيلان نافله نازلاً بنا واتمام اولنوب نازلاً باشلانيلان راكباً اتمام اولنهمامق مسئلهسى بوكا مخالف كورينور . باب نوافله باقكز .

(٢) كونش طوغمق قرص شمس تماميله كورنمك ديمك دكلدر . بلكه شعاع شمسى كورمك ديمكدركه آرهده جبل كبى بر حائل بولنمسه قرص شمس دخى كوربنهجك درجهده بولنمقدر . قضا قيلمقده ايكن اوقات ثلاثه مكروههدن برينك دخولى دخى بويلهدر . ط .

(٣) مسئلهيى جمعه ايله تقييد وقت عصرك دخوليله صلات ظهر باطل اولمديغيچوندر . ط . اثناعشريهدن اون برنجينك هامشنه باقكز .

(٣٧) بره والتيامه مبنى جبيره ساقط اولمق (١) .

(٣٨) معذورك عذرى زائل اولمق .

انك زوالى بروقت كاملك اندن خالى اولمسيله معلوم اولور (٢) .

(٣٩) عمداً ياخود صنع غيرايله نمازده حدث واقع اولمق .

عمداً قيدى سبق حدث صورتنده مصلى صلاتنه بنا ايده بيله جكندندر .

صنع غيرك مثالى برشى دوشوب ويا ايليشوب مصلى يى قاناتمقدر . (حدث فى الصلاة بحثنه باقكز .)

(٤٠) بايپلمق . } بونلر نواقض وضوءندر قليل وغير

(٤١) چيلدرمق } ممتد دخى اولسه مفسددر .

(٤٢) نظرايله وياخود نائم متمكن احتلام ايله جنب اولمق (٣) .

(٤٣) مصلى يه مشتهات محاذى اولمق .

بو (محاذات مشتهات) مسئله سى متون قدماء ومتأخرينده ترتيب صفوف فصلنده مندرج ايكن مؤلف انى مفسدات صلات فصلنه كچيرمشدر . انجق شروط معتبره سنى احصاده تقصير ايلمش

---

(١) بره قيدى لا عن بره اولان سقوطدن احترازدر . ط . كتاب الطهاره يه مراجعت .

(٢) مثلا مستحاضه سيلان دم ايله برابر آبدست آلوب ايكندى نمازينه طورمش وتشهد اخيرده اول كنديسندن دم منقطع اولمش اولوب غروب شمسه دكين انقطاع ممتد اولسه نمازى فاسد اولمش اولور . ط .

(٣) نظردن نمازى ابطال ايتميان نظر مقصود اولديغى كبى نومدن دخى انى ابطال ايتميان نوم مقصوددر . تمكن قيدى آنى ناطقدر .

اولديغندن مسئله يى بروجه آتى تحرير ايتمك لازم كلمشدر (١) :

(محاذاة المشتهاة) تركيبنده مصدر كندى فاعلنه مضاف ومفعول محذوف اولمغله تركيب مذكورك معناسى مشتهاتك مصلى يه محاذاتى ديمكدر .

محاذات : معلوم اولديغى اوزره بر حذاده اولمق .

و مشتهات : اشتها اولنان قادين ديمك ايسه ده بونلر بو بابده تعميم اولنه رق مشتهاتدن مطلقا مصلحت رجاله صالح اولان قيز وقادين معناسى قصد واراده اولنديغى كبى محاذاتدن دخى قادين قسمى نمازده اركككك يانده ياخود ايلروسنده طورمق معناسى قصد واراده اولنمشدر

محاذات مشتهاتك بالخاصه مفسد صلات رجال اولمسى خلاف قياس اولوب (٢) برطاقم شروط وقيود ايله مقيددر . شويله كه

(١) شروط صحت اقتدانك برنجيسنده بومسئله يه اشارت اولنمشيدى .

(٢) مقتضاى قياس قادينك صلاتنه وامردك محاذاتنه اعتباراً مذهب شافعيده اولديغى كبى ارككك دخى نمازى فاسد اولمامقدر . وجه استحسان : امام مسلمك حديثيدركه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك خانهٔ حضرت انسده بر يتيم چوجق ايله حضرت انسى آرقه لرنده واختيار بر قادينى دخى آنلرك آرقه لرنده بولنديررق نماز قيلمش اولدقلرينى امام مشار اليه تخريج وروايت ايلمشدر . اكر قادينك ارككه محاذاتى مفسد صلات اولميدى او اختيار قادينى الك ارقه ده يالكزجه طوردرمازلر ايدى . چونكه صف آرقه سنده يالكز طورمق بزجه مكروهاتدن ومذهب امام احمدده مفسداتدندر . برده حديث حضرت ابن مسعودده رضى الله تعالى عنه : « أخروهن من حيث اخرهن الله . » ديو اركك لره طائفهٔ نسانك كيروطورديرلمرى امر اولنمشدر . ايمدى تأخيرى ترك ايدن اركك كندى موقعنى ترك ايتمش اولوب

بين الاثنين مشاركتی مفيد اولان محاذات اركك ايله قادين آره‌سنده اولمق وبالخاصه جماعت ايله قيلنان نمازه عائد بولنمق اوزره حصراً اركك نمازينی (١) افساد ايديجی اولوب محاذات مذكوره موجب فساد اوله بيلمك ايچون :

اوّلا مصلينك مكلف اولمسی شرطدر . صلات صبی محاذات مشتهات ايله فاسد اولماز . مشتهاتده سن معتبر دكلدر . طقوز ياشنده‌كی قيز چوجغی نصل اولسه مشتهات يعنی مصلحت رجاله صالحه‌در . يدی سكز ياشنده‌كيلر عبْله (وجودلی) اولمق شرطيله مشتهاتدر . اندن كوچكی مشتهات دكلدر . عجوز شوهاء يعنی پك چركين اختيار قادين دخی حال ماضی اعتباريله مشتهاتدر . ومشتهات ، مطلقدر : حره‌يه و جاريه‌يه ومحرمه واجنبيه‌يه وحليله‌يه شاملدر . يعنی مصلی‌يه جماعت اوله‌رق محاذی طوران قيز وياقادين اكا كرك اجنبی ونامحرم اولسون ، كرك والده وياهمشيره كبی محرم بولنسون ، كركسه كندی زوجه‌سی وياجاريه‌سی اولسون مفسد صـــلات اولمقده بونلر

امامنه تقدم ايدن مقتدی وكلام وحدث عمد مثلی منافی صلاتی مرتكب كبی اوله‌رق فاسد الصلاة بولنور، قادينك نمازی ايسه بويله دكلدر چونكه امر تأخير آنلره دكل ، اركك‌لره‌در . وللرجال عليهن درجة . اكرچين محاذاتنده اركك اكا تأخری اشارت ايدرده اوتأخر ايتمزايسه اوحالده موقعنی او ترك ايتمش اولمق جهتيله يالكز قادينك نمازی فاسد اولور . برده محاذات ايتديكی اركك كندی امامی ايسه آنك نمازی فاسداولقله مقتديسی بولنان قادينك دخی نمازی بالطبع فاسد اولور . كما فی التبيين والبحر .

(١) مكركه اركك قادينك دخی امامی اوله . اوحالده هرايكيسنك نمازلرينی . كمامر .

هپ يكديكره مساويدر . (مشتهات) قيدى اسم مفعول مؤنث اولمق اعتباريله امردن احترازدر[١] .

ثانياً آره‌لرنده محاذات وقوع بولان مذكر ومؤنث ايكى شخصك ايكيسى دخى نمازده بولنمق شرطدر[٢] . نمازده بولنان براككك يانمه بر مشتهات كلوب مجرد طورمق ايله مصلينك صلاتى فاسد اولمديغى كبى كلان مشتهات مجنونه اولوب مصلى‌يه بروجه محاذات نمازه دخى طورسه مجنونه‌نك نمازى منعقد اولمديغيچون مصلينك صلاتى ينه فاسد اولماز .

ثالثاً بولندقلرى نماز صلات مطلقه[٣] اولمق شرطدر. جنازه نمازى ركوعسز وسجودسز اولديغى وميته دعادن عبارت بولنديغى ايچون

---

(١) كرچه طباع غير سليمه اصحابنجه او دخى مشتها اوله‌بيلور ولكن فساد صلات عروض اشتها ايله معلل دكلدر بلكه بو بابده علت فرض مقامى تركدر . كما مر بيانه .

(٢) نمازده بولنمق مؤلفك افاده‌سنه كوره نمازى ايما ايله قيلمغه دخى شاملدر. محشينك بيانه كوره شو صورته دخى شاملدركه مثلا ايكندى نمازى قيلمقده اولان براركك يانمه بر مشتهات كلوب اوكله‌يى واكا اقتدايى نيت ايدرك على وجه المحاذاة نمازه طورسه مشتهاتك قيلديغى نماز نافله اوله‌رق صحيح اولمغله نمازده محاذاته اشتراك حاصلى ونمازلر فاسد اولمش اولور اه بالاصاله اركككك وبالتبع قادينك نمازى فاسد اولمشدر . كما مر . بو مسئله ايچون شروط صحت اقتدانك درديجيسنه مع الهامش نظر اولنسون .

(٣) وهى ماعهد مناجاة للرب سبحانه وتعالى. وهى ذات الركوع والسجود أو الايماء للعذر اه بحر .

صلات مطلقه يعنى صلات كامله وحقيقيه اولمديغندن محاذات مشتهات ايله فاسد اولماز(١) .

رابعاً بولندقلرى نماز بينلرنده تحريمةً واداءً مشترك اولمق شرطدر. نمازده اشتراك ايكيسى بر امامه اويمق وياخود مشتهات كلوب محاذى طورديغى اركـكه اقتداده بولنمق ايله اولوركه بوكا من حيث التحريمه اشتراك تعبير اولنور. صورت اولاده آنلرك هرايكيسى كندى تحريمه‌ـ لرينى بر امامك تحريمه‌سنه وصورت ثانيـــه‌ده برى امام‌وديكرى اكا مقتدى بولنمغله مقتديه اولان‌مشتهات كندى تحريمه‌سنى اقتدا ايتديكى مصلينك تحريمه‌سنه بنا ايتمشدر . بو اشتراكده مشتهاتك اوّل صلات امامـــه يتشمسى شرط اولميوب حتى امام بروياده زياده ركعت قيلدقدن صكره مشتهاتك مسبوقه اوله‌رق كلوب اقتدا ايتمسنده دخى محاذات مفسده‌سى معتبردر. واشتراك مذكور مفترضك مفترضه ومتنفلك متنفله اقتداسى مثلى اتحاد حقيقى ايله اولديغى كبى متنفلك مفترضه اقتداسى مثلى اتحادضمنى ايله دخى اولور . اداءً اشتراك تعبيرنك معناسى انلرك قيلدقلرى نمازده حقيقةً وياحكماً امام بولنمق ديمـكدر . مثلا مـدرك اولان مقتدينك امامى حقيقةً موجود اولديغى كبى لاحق اولان مقتدينك امامى دخى حكماً موجوددر(٢) . بناءً عليه انار هم تحريمه‌لرينى امامك

---

(١) وانما لايصح اقتداء الرجل بالمرأة فيها اشبهها بالصلاة المطلقة فى اشتمالها على التحريم والتحليل ·ط‌ز.

(٢) آنك ايچون او اوقوماز وكندى سهوى سببيله سجود سهو ايتمز ·

تحريمه‌سنه وهم ادالرينى امامك اداسنه بنا ايتمش بولندقلرندن قيلدقلرى نماز بينلرده تحريمهٔ واداءً مشترك اولمش اولور . منفرداً قيلنان نمازده تحريمهٔ اشتراك اولمديغى كبى مسبوقك بعد فراغ الامام قضاء ماسبق حالنده‌كى انفرادنده[1] دخى من حيث الاداء مشاركت اولمديغندن اندن صكره‌كى محاذات مشتهات افساد صلات ايتمز . لاحقلك لاحقه طريق تجديد وضوءده محاذاتلرى دخى المز اولوقت حقيقت صلات ايله دكل ، اصلاح صلات ايله مشتغل بولندقلرندن[2] بينلرنده من حيث التحريمه مشاركت موجود ايسه‌ده من حيث الاداء مشاركت مفقود اولديغندن موجب فساد اولماز .

خامساً ايكيسى بلا حائل بر مكانده بولنمق شرطدر . اكر مكان مختلف اولوب مثلا برى بر آدم بويى يوكسكده وديكرى آلچاقده بولنه‌رق مشتهاتك هيچ بر عضوى مصلينك هيچ بر عضوينه محاذى كلمز ايسه فساد صلات دخى اولماز. كذلك مكان متحد اولوبده آره‌ده حائل بولنمق دخى رافع محاذات ودافع فساددر. حائلك ادناسى مصلى يه سُتره اوله بيلان مقداردركه لااقل بر ذراع رفعتنده اولور[3] . آره‌ده

(١) آنك ايچون او اوقور وكندى سهوى سببيله سجود سهو ايدر .

(٢) آنلر كرچه حرمت صلاتده‌درلر ولكن حقيقت صلاتده دكلدرلر . زاده ابن الهمام على ماذكره الزيلعى

(٣) ستره‌يى معرف اولمق اوزره اثرده وارد مؤخرهٔ رجل بووجهله مفسر اولوب محشينك بوراده‌كى « أى فى غلظ اصبع » قولنى اتخاذ ستره فصلنده كنديسى خلاف مذهب بولديغيچون ترك ايتمشدر .

ُفرْجه (فاصله) بولنمق دخی حائل مقامنه قائمدر. انكده ادنی مرتبه‌سی بر آدم صیغه‌جق قدر اولان آچیقلقدر. مكانك حكماً اتحادی محاذاتك مفسد صلات اولمسیچون كافیدر. مثلا مشتهات برقامت مادونی مصلیدن آشاغی‌ویا یوقاری بولنسه محاذات قسماً موجود اولمغله مكانلر حكماً متحد اولنور. مصلینك نمازی فاسد اولور.

سادساً امام وقت شروعده(١) او مشتهاتك ویاخود علی الاطلاق طائفهٔ نسانك امامتنی نیت ایلمش اولمق شرطدر. اكر امامده نیت نسا یوق ایدیسه مشتهات داخل صلات اولمامغله شرط رابع تحقق ایتمامش(٢) یعنی مشتهات محاذیه ایله مصلیٔ محاذی آره‌سنده اشتراك صلات بولنمامش اولور.

سابعاً آنلر جهتلری دخی متحد اولمق شرطدر(٣). جهتلر مختلف اولور ایسه نماز فاسد اولماز.

---

(١) لابعده. وقال زفر لايشترط نية امامتها قياساً على الرجال. ولنـــا أنه يلزمه الفساد من جهتها فلابد من التزامه بالنية كالمقتدى لـــا لزمه الفساد من جهة الامام لابد من التزامه بالنية بخلاف الرجال اه من التبيين باختصار.

(٢) وبعضهم عدهذا الشرط مستغنى عنه لعلمه من قيد الاشتراك اذلااشتراك الابنية الامام امامتها لانه اذا لم ينو امامتها لايصح اقتداؤها. ط.

(٣) اختلاف جهت انجق جوف كعبه‌ده اولور وبرده ليلهٔ مظلمه‌ده هر برى بالتحرى بر جهته متوجهاً نمازه طورمق تقديرنده تصور اولنه‌بيلور. زيلعى. بونك ايچون اولميدركه مؤلف بو شرطى ذكر ايتمامشدر. شروط محاذات اكا كوره هم ساق وهم كعب ايله اولمق اوزره يتـــه طقوزدر. حلبيده من حيث التحريمه ومن حيث الاداء اولان اشتراك آيرو آيرو صايلەرق اونه ابلاغ اولنمشدر.

ثامناً مصلى محاذات ايدن مشتهاته كيروطورمسيچون اشارت ايتمش اولمامق شرطدر .

اكر مصلى(١) او اشارتى ايتمش اولوبده مشتهات كيروطورمامش بولنور ايسه مشتهانك نمازى فاسد اولور(٢) . مصلينك نمازى فاسد اولماز(٣) . انك ايلروله‌مسى دخى لازم كلمز(٤) . چونكه انده كراهت واردر .

تاسعاً محاذات بر ركنده اولمق شرطدر(٥) .

(٤٤) نمازده كنديسنه سبق حدث واقع اولان كيمسه‌نك(٦) تجديد وضوء قيدنده اولديغى صره‌ده عورتى ظاهر اولمق(٧) .

---

(١) مصلى تعبيرى امامه دخى شامل ايسه‌ده سوز مقتدى حقنده اولمق متبادردر . چونكه امام نمازده ايلروليه‌بيلور . آنده تقدم مطلوبدر . كما فى الفتح وط .

(٢) چونكه فرض مقامى او ترك ايتمشدر . كمافى الفتح وط .

(٣) مكركه مصلى آنك امامى اوله . كما قدمر

(٤) بومقتدى حقنده‌در . چونكه امامك مشتهاته تقدمى مطلوبدر . ط .

(٥) مؤلفك بيانته كوره امام محمد بالفعل اداء ركنى شرط قيلمشدر . امام ابو يوسف اداء ركن مقدارى توقفى كافى كورمشدر . زيلعى ديركه مشتهات كلوب برصفده افتتاح تكبيرينى آلسه وديكرصفده ركوع وصف ديكرده سجود ايلسه هر صفدن آنك صاغ وصولنه وآرقه‌سنه محاذى بولنان برر مصلينك نمازلرى فاسد اولور .

(٦) كرك اركك كرك قادين . ط .

(٧) مؤلف ديركه ظاهرروايتده بوحال ولوكه اضطرارى اولسون : قادين آبدست ايچون قوانى آچمغه مضطر اولمق كبى . على الصحيح اه تبيينده مثال اوله‌رق اركك سبق حدثدن صكره لاجل الاستنجاء انكشافى دخى ذكر ايدلمشدر . محشى ديركه خانيه‌ده حال اضطرار

(٤٥) نمازده كنديسنى حدث سبق ايدن كيمسه آبدست آلمغه كيدر ايكن قراءت ايتمك .

(٤٦) ياخود بعد الوضوء اتمام صلاته كلور ايكن قراءت ايتمك . چونكه صورت اولاده بر ركنى هم مع الحدث وهم مع المشى وصورت ثانيه‌ده مع المشى ادا ايتمش اولور(١) . تسبيح وتهليل واستغفار مانع دكلدر .

(٤٧) سبق حدثدن صكره بر ركن ادا ايده‌جك قدر بيدار اوله‌رق بلا عذر طورمق .

اما زحام جماعته بناءً ياخود بورنندن كلان قانك انقطاعنه انتظاراً مكث ايدرسه وياخود متمكناً اويومق اثناده بورنى قانامش اولوبده اوحال اوزره بر مدت نائم قالمش بولنور ايسه نماز فاسد اولميوب بنا جائز اولور . نتكيم شروط جواز بنانك طقوزنجيسنده ذكر اولندى .

حال ركوع وياسجودده كنديسنه سبق حدث واقع اولان كيمسه افساد صلاتدن احترازاً اتمام ركن نيتيله دكل ، نيت تطهر (توضؤ) ايله رفع رأس ايدر(٢) .

استثنا اولنوب « او كيمسه كشف عورته مضطر اولور ايسه نمازينه بنا ايده‌بيلور والا ايده‌مز . » دينلمشدر . تنويرده وشرحنده دخى بويله مجزوم بولنمشدر اه شروط جواز بنادن يدنجينك شرحنه باقكز .

(١) بوده سبق حدث حال قيامده واقع اولمق صورتنده ظاهردر . اما بعد الركوع ياخود بعدالسجود واقع اولورسه وجه مذكور ظاهر اولمەماز . مكركه « او حالده‌ده اداء ركنه شبهه اولور » ديه‌لم . عباره‌لر مطلقدر . ط . شروطجواز بنادن بشنجينك وآلتنجينك شرحلرينه باقكز .

(٢) شرح كبيرده « بنانيتيله رفع رأس ايدر وتستراً قانبورلشه‌رق

(٤٨) نمازده كنديسنه سبق حدث واقع اولان كيمسه آبدست آلمق ايچون ياقين اولان صوبى آلتى موجود ايكن عمداً كچوب ايكى صفدن زياده اوزاقده‌كى صويه كيتمك(١).

نمازده كنديسنه سبق حدث واقع اولان كيمسه ايچون عندالحاجه قاپو آچمق وحدثندن حاصـــل اون نجاستدن(٢) ثوبنى تطهير ايتمك وكنديندن القاء نجس ايلمك(٣) وآبدستده فروض ايله اكتفا ايتميوب

والنى بورننه طوتەرق كيرولەيوب بعده تجديد وضوء‌ه كيدر ، ديو مذكوردر . هيچ برشيئى نيت ايتمامش اولمق صورتنده نماز ايكى روايتك برينه كوره فاسد اولور . ركوعدن تسميع ايله رفع رأس ايدن اداء ركن قصد ايتمش ديمك اولمغله بنا ايده‌مز . كما فى ط .

(١) قيود مذكوره‌يه نظراً مصلى كنديسنه ياقيـن اولان صوبى آله‌جق آلت بولنمديغى واوزاقده كنده بولنديغى ايچون كچرسه نماز فاسد اولماز. مؤلف عامداً ديمكله بلا عذر معناسنى قصد ايتمشدر . مثلا صو موقعنك طارلغنه ياخود اورايه وصولك كوچلكنه وياخود قريب اولان صو اونودلديغنه وياخودقيودن چكمك لازم كله‌جكنه مبنى آنى براغوب اوزاغه كيدرسه نماز فاسد اولماز . ايكى صفدن زياده اوزاق قيدينه نظراً ايكى صفلق بر قدر اوزاغه كيدرسه نماز ينه فاسد اولمـاز . صو موجود اولميان برده تيمم ايتمك دخى آبدست آلمق كبيدر . ط . شروط جواز بنادن سكزنجينك شرحنه باقـكز .

(٢) اكر اونجاست كندى حدثندن حاصل دكل ايسه عند الطرفين صلاتنه بنا ايده‌مز . فرق بودركه صورت اولاده‌كى تطهير تبعاً للوضوءدر . بو صورتده‌كى تطهير ايسه ثوبه ويابدنى ابتداء غسل ديمكدر . اكر هم خارجدن وهم سبق حدثدن كنديسنه نجاست اصابت ايتمش ايسه ايكيسى موضع واحده‌ده دخى اولسه بنا ايده‌مز . ط . شروط جواز بنادن ايكنجينك شرحنه باقـكز .

(٣) حدثنك غيريدن متنجس اولان ثوبنى ساتر عورت بشقه بر ثوب طاهرى وار ايسه اوزرندن آتمق كافى اولور . ط .

سنت وضوءى دخی ایشله‌مك واردر(۱) .

(٤٩) مصلی ظن حدث ایله - مثلا بورنندن نازل اولان صویی قان ظن ایدرك - مسجددن چیقمق .

چونكه بلا عذر نمازك منافیسی موجود اولمشدركه اوده مشیدر .

(مسجد تعبیری جامعه وخانه وعرصه درونه شاملدر . كما فی التبیین .)

اگر مسجددن ویاداخل عرصه وخانه‌دن ونماز كاهدن خارجه چیقمامش ایسه قصد اصلاحه مبنی استحسانا نماز فاسد اولماز(۲) . مسجدمكان صلات اولمق اعتباریله انك هپسی مكان واحد حكمنه‌در . كما فی

(۱) مؤلف بو میانده قوغه‌نك دلیكنی دیكمك اولدیغی دخی ذكر وزیاده ایتمش ایسه‌ده محشی مرحوم : « بحرده مذكور اولان بودركه اوكیمسه دلیك قوغه‌یی دیكر ایسه نمازینه بنا ایده‌مز . صویی اشارت ایله طلب ایتمك ویاخود بیع تعاطی طریقیله اشترا ایلمك دخی اكا جائز اوله ماز . » دیمشدر اه .

(۲) امام محمد قولنجه اوكیمسه مسجددن چیقماسه استیناف صلات ایلر . زیرا نفس الامرده ثابت بر عذره مبنی اولمیه‌رق نمازدن آیرلمشدر . مقتضای قیاس دخی بودر . نتكیم اللی برنجی مفسده مذكور اولدیغی اوزره ماسح مدت مسحنی منقضی ، ومتیمم كوردیكی سرابی صو ، ظن ایدر ویاخود مصلی اوزرنده نجاست مانعه ویا صلات فائته بولندیغنی توهم ایلیه‌رك نمازدن آیرلمق مفسد صلات ومانع بنادر . وجه استحسان ذكر اولندیغی اوزره قصد اصلاحدركه اوكیمسه نمازینی ترك ایتمك اوزره موضعندن آیرلمامشدر . توهم ایتدیكی شی تحقیق ایتمك تقدیرنده تجـــدید وضوء ایچون مسجددن دخی خارجه چیقه‌رق آبدستنی

سجود سهو الطحطاوی. (١)

قادین قسمی ظن حدثه مبنی نمازی براغوب نمازکاهندن ایثر یعنی خانه‌سی درونده نمازکاه اتخاذ ایتدیکی یردن چیقار ایسه نمازی فاسد اولور. چونکه اکا کوره اوراسی ارککه کوره مسجد منزله سنده‌در. حتی قادین اوراده اعتکاف دخی ایدر. کما فی التبیین وفتح القدیر.

نماز قیرده قیلنلدیغنه کوره مکان صفوف یاخود موضع ستره مسجد حکمنده‌در. عدد آتی ایشته بو حکمی ناطقدر:

(٥٠) مسجدك واوحکمده اولان مواضع مذکوره‌نك غیریده‌یعنی صحراده نماز قیلان کیمسه ظن حدث ایله صفوفی یاخود اوکنده‌کی ستره‌یی تجاوز ایتمك.

آلوب نمازینه بنا ایدر اولدیغی کبی توهم مذکور صورتنده دخی مسجددن خروج ایله مکان مختلف اولمدیغه قصد اصلاح حقیقت اصلاحه الحاق اولنور. نتکیم حق بغاتده تأویل فاسد تأویل صحیحه الحاق اولنه‌رق آنلرك اتلاف ایتدکلری انفس واموال کندیلرینه بعد التوبه تضمین ایتدیرلمز. واسرای مسلمین ایله تترس ایدن کفاره سلاح آتیلور. مسلمینه اصابت ایتمك ظنی غالب اولسه‌ده کفاری وورمق قصدی حقیقةً آنلره آتق حکمنده طوتیله‌رق رمی مذکور مباح اولور. نهایه‌ده دیمشدرکه امام محمدك مخالفتی مسجدك قپوسی قبله دیوارنده اولمدیغنه کوره‌در تاکه انصراف متحقق اولسون. أما مسجدك قپوسی قبله دیوارنده اولوبده ظن حدث ایله یوریان مصلی داخل مسجدده یوزی قبله‌یه اوله‌رق یوریمش بولنور ایسه نماز اتفاقاً فاسد اولماز. کذا فی التبیین والفتح والعنایة.

(١) نمازی افساد ایتمیان شیاره دائر اولان فصل آتیده مسجد کبیر حقنده اولان هامشی اوقویکز.

قيرده نماز قيلمقده اولان كيمسه جماعتده اولديغنه كوره هرطرفدن مكان صفوف ، ومنفرد بولنديغنه كوره هرطرفدن موضع سجودى مقدارمحل انك ايچون مسجد حكمندەدر . اوكنده ستره وار ايسه كرك جماعت وكرك منفرد حقنده اوك چيتدن حدّمنتهى اودر . ستره يوق ايسه منفرد ايچون اوكدن حدّمنتهى : موضع سجده ، وجماعت ايچون آرقەدەكى صفلر مقدارى محل ، در . ايمدى ظنّ وقوع حدث ايله مسجددن چيقمامق اوزره محلّ صلاتدن آيرلمق جامعدەكى مصلى‌يه كوره مغتفر (معفو) اولديغى كبى قيردەكى مصلى‌يه كوره مسجد حكمنده اولان مذكور حدودى تجاوز ايتمامك اوزره موضع صلاتدن آيرلمق دخى معفو اولوب انلرى كچمك مسجددن چيقمق كبى مفسد صلات ومانع بنادر . أفاده ط هنا وفى سجود السهو .

(٥١) كنديسنى آبدستسز ياخود مدت مسحنى‌منقضى ظن ايدرك وياخود اوزرنده فائته ويا نجاست مانعه بولنديغنى تخيل ايليەرك(١) موضع صلاتدن آيرلمق .

بونده مسجددن وامثالندن خروج ايتمسه بيله نمازى فاسد اولور . زيرا نمازدن انى اصلاح عزميله دكل ، ترك ايتمك اوزره آيرلمشدر(٢)

---

(١) فائته كچمش نمازدر . صاحب ترتيب اولان كيمسه ظهرى قيلار ايكن فجرى قيلمديغنى توهم ايتمك اكا ، واوزرنده كورديكى لالى خون خوليا ايتمك نجاست مانعه‌يه ، مثال اولور . متمم كورديكى سرابى صو ظن ايتمك دخى بو نوعك امثله‌سندندر . قرق طقوزنجينك قبيلنده‌كى حامشه باقكز .

(٢) وقوع حدث ظننه مبنى نمازدن آيرلمق ايله بو ظنونه مبنى آيرلمه‌نك

(٥٢) مصلی امامنك غیری یه فتح قرائت ایتمك (١) .

زیرا بلاضروره اکا تعلیم دیمکدر . فتحك تکرار ایدلمش اولمسی دخی فساد صلات ایچون علی الصحیح شرط دکلدر . زیلعی

امامنه فتح ایتمك جائزدر (٢) هرنقدر امام قدرمفروضی

آره‌سنده‌کی فرق اشتــه بودر . ص . مؤلف بوراده « بزم بو ذکر ایتدیکمز شیلر ایله سبق حدث سماوی‌یه مبنی بناء صلاتك شروطی معلوم اولوب آنلری آیرو بابده ذکر ایتمکه حاجت قالمدی » دیمش ایسه‌ده محشی مرحوم : مؤلف بو خصوصده قومه مخالفت ایتدی وذکر ایتدیکی شی ایــله بیانته احتیاج اولان حدث فی الصلاة احکامنی استیفا ایلمش اولمدی . دیمشدر اه حمــد اولسون بو عبد عاجز اثر قومه اقتفا ایله باب مخصوص عقد ایدرك حدث فی الصلاة احکامنی وجوازبنا شروطنی ومسائل استخلافی استیفا ایلمدی . أحمده وأستغفره .

(١) او غیر کرك نمازده اولسون ، کرك اولمسون . بوده اکا تعلیم قصد ایتدیکنده‌در . چونکه بلا ضرورة جواب واقع اوله‌رق کلام ناسدن اولمش اولور . اکر تعلیم قصد ایتمیوبده قراءت قصد ایتمش اولور ایسه نماز فاسد اولماز . کندیسیله برابر نمازده اولمیاندن امامك اخذ قراءت ایتمسیله دخی نماز فاسد اولور اه من ط . داماد « وفیه اشارة إلی ان صلاة المفتوح علیه لم تفسد بالاخذ » دیمسی علی الاطلاق دکلدر اه « امامنك غیری‌یه » تعبیری مقتدینك مقتدی یه ونمازده اولمیانه ومنفرداً نمازده بولنانه وامامك ومنفردك هانکی شخص اولورسه اولسون اکا فتح قراءت ایتمسنه شاملدرکه بونلرك جمله‌سی من غیر ضرورة تعلیم وتعلم دیمکدر . کما فی التبیین .

(٢) مقتدی کندیسیله برابر نمازده اولمیاندن ایشیدوبده‌امامنه فتح ایدرسه هپسنك نمازی باطل اولمق لازم کلور . چونکه خارجدن تلقیندر . ط . فتح قراءت قراءتی آچمق دیمکدرکه اوقویان یا کلدقده یاخود طوتلدقده‌اولور . نمازده

اوقومش وياخود آيت اخرايه كچمش بولنسون . على الصحيح . چونكه بوندهم امامنك وهم كنديسنك نمازيني اصلاح واردر (١) .

(صحيح اولان بودركه امامنه فتح ايدن مقتدى قراءتی دكل ، فتحی نيت ايلر . زيرا فتح مرخص فيهدر . قراءت مقتدی ايسه محظوردر . ط (٢) .)

محصور اولان فتح قراءت اكا تعليم ديمك اولديغندن مفسد صلات اولمق مقتضای قياس ايسه‌ده مقتدى كندى امامنه فتح ايدرسه نماز استحساناً فاسد اولماز . حضرت خواجهٔ عالم صلى الله تعالى عليه وسلم نمازده سورهٔ مؤمنيني اوقورلر ايكن بركله كچمشلر ايمش . بعد الصلاة : ايچكزده ابى يوقميدى ؟ ديو اقرأ اصحاب اولان ابى بن كعب حضرتلريني صورمشلر . حضرت مشار اليه : بلى يارسول الله . ديو عرض موجوديت ايتدكده : بكا فتح ايتملى دكلميدك . بيورمشلر حضرت ابى : بن او كلمه‌يى منسوخ اولمش ظن ايتدم . ديمكله افندمز حضرتلرى : اكر منسوخ اولسه سزه بيلديرر ايدم بيورمشلردر . حضرت على كرم الله تعالى وجهه دخى : « اذا استطعمك الامام فاطعمه » بيورمشدركه امام سنك فتحكه محتاج اولورسه فتح ايت ديمكدر . مؤلفك تعليل آتيسى عقليدر .

(١) چونكه فتح ايتمامش اولسه احتمالكه امامك لسانندن مفسد صلات اوله‌جق برشى جارى اولور . فتح قراءتده صلات امامى اصلاح اولمغله آنك صلاحيله صلات مقتدى دخى صالح اولمش اولور .

(٢) مقتدينك كندى امامنه فتحى تعجيل ايتمسى احتمالكه امام درخاطر ايده‌يوره‌جكندن بلا حاجةٍ بر تلقين ديمك اوله‌رق مكروه اولديغى كبى امام بعد الحصر سكوت ايدوب طورمق وياخود آيتى تكرارلامق طريقيله مقتدى‌يى فتحه مجبور ايتمك دخى مكروهدر . باشقه برآيته كچركه اكا آتلامقده صلاتى افساد ايدر برشى لازم كلمز اوله . ياخود سورهٔ اخرايه انتقال ايدر . وياخود مقدار مستحب وعلى قول مقدار مفروض قراءت ايتمش ايسه ركوعه كيدر . ط مع

(٥٣) بر نمازى قيلمقده ايكن انك غيرى بر نمازه (١) انتقال قصديله (٢) تكبير آلمق (٣) .

اما قيلديغى نمازى استيناف عزميله آلديغى تكبير نيتى تلفظ ايتمدكجه انى افساد ايلمز (٤) مكركه مسبوق اوله . چونكه مسبوق ايله منفرد حكماً متخالفدر .

(استخلاف بحثنده‌كى استطرادى اوقويكز) .

بو مسئله‌نك ايضاحى شويله‌دركه : بر كيمسه بر نمازى مثلا بر ركعت قيلدقدن صكره « الله اكبر » ديو ايكنجى بر افتتاح تكبيرى آلمق و تعبيرديكر ايله نمازه برايكنجى باشلايش ياپمق (٥)

البحر . ظاهر اولان قول اولدر . زيرا صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى بعد الفاتحة سورهٔ مؤمنينى اوقومش اولدقلرى حالده حضرت ابيه «هلا فتحت على» بيورمشلردر اه من الشرنبلالية .

(١) ولو من وجه غيرى اولسون . مثلا صلات جماعت صلات واحدك فى الجمله غيريدر . امامت نسايى ياخود صلات واجبى نيت ايدرك تكبير آلمق دخى بويله‌در . ط .

(٢) آنى تحصيل ايتمك وبولنديغى نمازدن چيقمق ايچون : منفرد اقتدايى وبالعكس مقتدى انفرادى نيت ايتمكده اولديغى كبى . وتكبير ايله برفرضدن ديكر فرضه ياخود نفله ويا عكسنه بالنيه انتقال ايتمك كبى . ص .

(٣) تكبير ايله تقييد شونك ايچوندركه زيرا يالكز قلبيله نيت ايدرسه نمازينى قطع ايتمش اولماز . ط .

(٤) مامضى فاسد اولمينجه آنكله نمازينك آخر اولديغى شى اوزرينه (كه صوك ركعتدر) قعود ايتمك لازم اولور . كندى ظننه اعتماداً آنى (يعنى قعودى) ترك ايدرسه نمازى باطل اولور . ولايفسده الجلوس فى آخر ماظن أنه افتتح به . ص . وسنوضح ذلك .

(٥) معلومدركه ال قالدرمق سنتدر . افتتاحك شرطى دكلدر .

ایکیدن خالی اولمیوب : ایکنجی باشلادیغی نماز اوّلکینك یاعینیدر ویاخود غیریدر .

عینی اولدیغنه کوره لفظاً نیت ایتمش اولمدقجه (۱) اوّلجه قیلدیغی رکعت فاسد اولمیوب نمازینك عدد رکعاتنه محسوب وقلباً ایتدیکی نیت تحصیل حاصلی نیت دیمك اولدیغیچون لغو اولمش اولور (۲) وآرتق قعدهٔ اخیره او محسوبیته کوره اجرا ایدلمك لازم کلوب شاید اوّلجه قیلدیغی رکعتی کندی زعمنجه فاسد بیلەرك اندن صکره (مثلا) صلات ظهره کوره اوچ برینه درت قیلار و اوچنجی رکعتده اوطورماز ایسه قعدهٔ اخیرەیی ترك ایتمش اولدیغندن فرضی باطل اولور .

غیری اولدیغنه کوره اوّلجه قیلدیغی رکعتی افساد ایتمش اولور (۳) .

بونك معاملاتدن نظیری اموال متقومەدن اولان برشیئی ایکی اهل عقد ثمن مسمی اوزرینه آلم صاتم ایدوب بعده ثمن مسمایی تزیید ویا تنقیص وجمله تجدید عقد ایلمك ، ویاخود

---

(۱) چونکه لفظاً نیت کلام ناس اولدیغیچون مفسد صلاتدر . بونی صلات دیکره انتقال صورتنده ذکره حاجت یوقدر . زیرا صلات مغایرەیه انتقالك حکمی تلفظ وعدم تلفظ ایله اختلاف ایتمامك اوزره فسادر . صرح به ط فی حاشیة الدر .

(۲) مؤلفك استدراك ایتدیکی مسئله اشته بودر . بوندن مسبوق مستثنادر . تتکیم استطراد سابقەدەکی مسبوق احکامندن معلوم اولمشدر . وسنعیده فی الهامش الذی بعد هذا .

(۳) چونکه ایکنجی‌یه شروع صحیح اولمغله اولکندن بالضروره چیقمش اولمق لازم کلور . برنجیدن خروجك مناطی اکا مغایر اولان ایکنجی‌یه شروعك صحتیدر . کما فی الفتح والبحر . بو بابده مانحن فیه بو صورتدر .

ينه اوثمن اوزرينه عقدسابقى تكرار ايتمك، دركه صورت اولاده عقد ثانى وصورت ثانيه ده عقداول معتبردر (١).

غيريتده من وجهٍ مغايرت كافى ، (٢) وعينيتده من كل الوجوه عينيت لابد، دركه اوده برنمازى عيناً استيناف ايله اولور.

(٥٤) تكبيرده يعنى الله اكبر ديمكده مدّهمزه ايتمك (٣).

---

(١) تبيينده بويله مذكور وبر كوله آش ويرشيله ممثل اولوب شلبى : تغاير عقدك ثمره سى ملك عقار حقنده كى شفعه ده ظاهر اولوركه بيع اولده شفيع آنى تسليم ايتمش ايسه بيع ثانيده طلب ايده بيلور . ديمشدر اه بايضاح .

(٢) مثلا نافله قيلار ايكن فرضه وبالعكس فرض قيلار ايكن نافله يه وكذا بر فرضدن ديكر فرضه (مثله جمعه قيلار ايكن ظهره وظهر قيلار ايكن جمعه يه ط) ياخود واجبه نيتلنه رك تكبير آلمقده مغايرت محققه يه مبنى اولكنى ابطال ايتمك اولديغى كبى برنماز ايچون منفرد اقتدايى ويا بالعكس مقتدى انفرادى نيت ايدرك تكبير آلمقده دخى نمازلر متحد ايكن آره لرنده كى مغايرت صوريه يه مبنى اولكنى ابطال وافساد واردر . امامت نسايى نيت ايله تجديد افتتاح ايليان دخى ايكنجى منويسنه شروع ايتمش اوله رق اولكيسنى ابطال ايلمش اولور . كما فى التبيين . شو دخى آنلك كبيدركه بركيمسه جنازه نمازى قيلمقده ايكن بشقه بر جنازه دها كلمكله هرايكيسى نيتيله وياخود ايكنجى جنازه نلك نيتيله تكبير آلسه ايكنجى ايچون استيناف ايتمش اولور . كما فى ط على الدر .

مسبوق دخى قضاء ماسبق اثناده عيناً استيناف ايتديكى صلاتده مستأنفدركه اولجه باشلاديغى قطع ايله ديكر بر نمازه شروع ايتمش ديمكدر . زيرا مسبوق اولا من وجهٍ منفرد ايكن استيناف صلات عزميله تكبير آلدقده من كل وجه منفرد اولمغله صلاتينى بيننده مغايرت صوريه حاصل اولمشدر . نتكيم مسبوقك منفرد عد اولنمديغى درت خصوصدن برى بو اولمق اوزره باب استخلافده كى اسطرادده ذكر اولنمشدر .

(٣) نتكيم شروط تحريمه نك طقوزنجيسنده وكيفيت تركيب افعال صلات فصلنده ذكر اولنمشدر .

(٥٥) حفظنده اولمیانی مصحفدن اقومق (١) .

هر نقدر حامل مصحف اولمسه‌ده . چونکه‌دیکرندن تلقیدر .

اما اوقودیغنی حافظ بولنور ومصحفی حامل اولمازایسه تلقی وعمل اولمدیغیچون نماز فاسد اولماز . چونکه اوقراءت انك مصحفدن تلقیسنه دکل ، کندی حفظنه مضافدر . حمل اولمدیغی ایچون عمل دخی یوقدر .

(مصحفدن اوقومدقجه قراءته قادر اولمیان کیمسه امی دیمك اولدیغیچون (٢) نمازی بلاقراءه قیلار . مصحفدن اوقویه‌رق قیلمق اکا جائز اولماز . ط .)

---

(١) محشینك افاده‌سنه کوره قراءت مطلقدر کرك آز ، کرك چوق اوقوسون . ظاهر روایت بودر . علی قول سوره‌ٔ فاتحه قدر اوقومدقجه فاسد اولماز . علی قول برآیت‌قدر اوقومدقجه فاسد اولماز ، اظهر اولان بودر . ومسئله‌ده امام ایله منفردك فرقی یوقدر (صاحب هدایه‌نك مسئله‌یی امام ایله تقیید ایتمسی اتفاقیدر . ط .) مصحفدن مقصود ایچنده قرآندن برشی یازیلی اولاندرکه محرابدن اوقومغه‌دخی شاملدر . مؤلفك « هرنقدر حامل مصحف اولمسه‌ده » قولی بوکا وبرده بو بابده موجب فساد عملی کثیر دکل ، تلقی من الغیر اولدیغنه اشارتدر . وبو وجهله فساد مذهب حضرت امامدر . امامین وامام شافعی حضراتنجه قراءت مذکوره مفسد دکل ، مکروهدر . نمازده ایکن قوینده‌کی مصحفی آچوب باقمق ویاخود الده‌مصحف بولندیروب رکوع وسجوده واردقجه آنی الدن براقمق وقیامده آلمق وتقلیب اوراق ایدوب باقمق عمل کثیر اولدیغندن مفسد صلات اولمق بلاخلافدر .

(٢) اکا امی اطلاقی بلا قراءه جواز صلاتنه نظراً‌درکه نمازده مصحفدن قراءت جائزاولیدی آنك بلاقراءه صلاتی اباحه اولنمازایدی . یکرمی طقوزنجی مفسدده کچن هامشه عطف نظر .

(٥٦) انكشاف عورت ويا نجاست مانعه ايله برابر ولوسهواً بر ركني ادا ايتمك .

(٥٧) ياخود ادا ايدجك قدر زمان كچمك .

(اني بسنته ادايه كافي اولان مدت مقصوددركه اوده اوچ تسبيح ايدجك قدر اولان زماندر . وبومذهب امام ابويوسفدر . مختار اولان ده بودر . ط . بالفعل اداء ركنك افسادنده اتفاق واردر .)

اگر نجاستي وقوعني متعاقب دفع ايدر (١) ومثلا هبوب ريح ايله انكشاف ايدن محلّ عورتي درحال ستر ايلر ايسه ضرر ايتمز (٢) .

(٥٨) مقتدي بر ركننده امامه مشارك اولميه رق اني سابق بولنمق : امامدن اول ركوع ايدوب قالقمق واني امام ايله برابر ياخود اندن صكره اعاده ايتميه رك نمازه دوام ايله مع الامام سلام ويرمك (٣) كي كه نمازي اتمام ايتمش اولمق زعميله عمداً سلام

---

(١) بوراده مؤلفك « ولا اثرلها » قولي فضله در . چونكه بقاء اثر مانع طهارت دكلدر .

(٢) انكشاف عورتدن ربع عضو عورتك انكشافنه دخي شامل اولان معني مقصوددر ، وآنده درت صورت واردر : زمن كثيرده كشف كثير مضردر ، زمن قليلده كشف قليل غير مضردر ، زمن قليلده كشف كثير ايله زمن كثيرده كشف قليل دخي غير مضردر .

صور مذكوره اصابت نجاستده دخي جاري اولوب زمن كثيرده نجاست كثيره مضردر . زمن قليلده نجاست قليله غير مضردر . زمن قليلده نجاست كثيره ايله زمن كثيرده نجاست قليله دخي غير مضردر . أفاده ط .

(٣) مع الامام سلام ويرمك تعبيريني طحطاوي مرحوم درمختار حاشيه سنده « لاحاجة اليه » ديه رك زائد كورمش ايسه ده ابن عابدين مرحوم : قيد مذكور ايله تقييد شونك ايچوندركه زيرا سلامدن وآنك كبي هر منافي صلاتدن اول فساد ظاهر اولماز . چونكه اوحالده ترك ركن تحقق ايتمامش اولور فافهم . ديمشدر اه سلامه منافي تعبيري تساهلدركه سلام نمازه منافي دكل ، اني منهيدر . بضم الميم .

ويرمش اولديغيچون فاسددر (١) .

اما اورکوعی اولوجهله اعاده ایتمدیکی کبی امام ایله برابر سلام دخی ویرمیوب هررکعتك رکوع وسجودنده امامی سبق ایتمش بولنور ایسه صلات امامك ختامنده بلاقراءه بر رکعت قضا ایدر (٢) که اوّل صلات امامی مدرك اولدیغیچون لاحق دیمکدر . لاحق ایسه امام اینه‌فوت ایتدیکنی امامك فراغندن اول قضا ایتمك کرچه کندیسنه متحتمدر (٣) ولکن رکعت اولی انك رکوع وسجودنده امامه متابعتی ترك ایتمش اولمق سببیله کندیسنی فوت ایلمش بولندیغندن رکعت ثانیه‌ده‌کی رکوع وسجودی رکعت اولادن ، ورکعت ثالثه‌ده‌کی رکوع وسجودی رکعت ثانیه‌دن ، ورکعت رابعه‌ده‌کی رکوع وسجودی

(١) درمختارده وردمحتارده مذکوردرکه نمازده بر رکنی مثلا بر رکعتك بر سجده‌سنی ترك ایدوبده انی قضا ایتمدین سلام ویرمك برشرطی بلاعذر ترك ایتمش اولمق قبیلندن مفسد صلات اولدیغی کبی بر رکنی امامه شارك اولمیه‌رق اندن اول یاعق ومثلا امامدن اول کندی کندینه رکوعه واروب قالقمق دخی یاامام ایله برابر ویااندن صکره او رکوع اعاده اولنماز ایسه مفسد صلاتدر . کرچه بونده بر رکن ترك اولنمامشدر ولکن صورةً ایفا اولنان رکن وقوع مسابقته مبنی معتبر اولمامشدر . اکر امام ایله برابر ویاامامدن صکره ینه رکوع ایدرسه ویاخود اولجه واردیغی رکوعده امام کلوب کندیسنه یتشور ایسه نمازی صحیح وفقط مکروه اولور .

(٢) قال ابن عابدین بعد ذکر هذه الصورة مانصه ولو رکع معه وسجد قبله لزمه رکعتان ولو رکع قبله وسجد معه یقضی اربعا بلاقراءة اه وتمامه فی شرح المؤلف الکبیر کما بینه المحشی . رحمه الله تعالی وایاه .

(٣) ان أمکنه ادراکه . ط .

ركعت ثالثه‌دن قضا اولمغله امامك سلامندن صكره دخى بلاقراءه برركعت قضا ايدرك نمازى تام اولمش اولور (١) .

(٥٩) مسبوق اولان مقتدى امامك سلامندن (٢) ويامقدار تشهد قعودندن (٣) صكره قضاء ماسبقه قالقوب ركعتنى سجده ايله تقييد ايدرك (٤) امامدن آيرلمش وآيرلديغى تأكد ايتمش ايكن امامك بالتذكر واردىغى سجود سهوده (٥) اكا متابعت ايتمك .

چونكه انفراد موجود وواجب اولدقدن صكره اقتدا ايتمش اولمغله نماز فاسد اولمشدر .

(٦٠) مصلى قعود اخيردن يعنى نمازك صوكنده مقدار

---

(١) وتمام تفريعه فى الأصل . ط .

(٢) امامك سلامنه انتظار ايتمك مسبوق ايچون سنن صلاتدندر . كما مر .

(٣) بوقيد امامده او مقدار قعود حاصل اولمازدن اول مسبوقك قيامى جائز اولمديغيچوندر . چونكه او حالده امامك اوزرنده هنوز بر فرض باقيدركه مسبوق انده منفرد اولهماز . اكر انفراد ايدرسه نماز فساده كيدر . ص .

(٤) بوقيد شونك ايچوندركه شايد سجده‌يه وارمدن امام‌در خاطر ايتديكى سجود سهوينه كيدرسه مسبوق دخى آكا متابع اولمق لازم كلوب اورايه قدر اولان مؤداسى مرتفض اولور . متابعت ايتميوبده كندى نمازينه دوام ايدرسه اوده صحيحدر . چونكه متابعت مذكوره بر واجبده متابعت ديمك اولديغيچون واجب ايدى . ترك واجب ايسه نمازى افساد ايتمز . قضاء ماسبقدن فارغ اولدقدن صكره سهو ايچون استحسانا سجود ايلر اه من ط .

(٥) بعد السلام قبله‌دن دونمك ويا كلام ايتمك كبى منافى صلات برحال اولمدقچه سجود سهوى صكره‌دن اجرايه بر مانع يوقدر .

تشهد اوطوردقدن صكره خاطرلاديغى سجدهٔ صلبيه(١) ويا سجدهٔ تلاويه(٢)ى ادا وايفادن صكره قعدهٔ اخيره‌يى اعاده ايتمامك .

چونكه قعود اخير انجق تمـام اركاندن صكره معتبر اولوركه ختم اركان ايچوندر(٣) .

(٦١) مصلى نائما ادا ايتمش اولديغى ركنى بعد الانتباه اعاده‌ايتمامك

چونكه فروض صـلاتده مذكور اولديغى اوزره انك شرط صحتى بيدار اوله‌رق ادا اولنمقدر .

(٦٢) مسبوق اولان مقتدينك امامى قعود اخـيردن صكره عمداً اولمسه دخى كولمك(٤) .

(٦٣) مسبوقك امامى قعود اخيردن صكره قهقهه‌نك غيرى برطريق ايله حدث عمدده بولنمق .

---

(١) سجدهٔ صلبيه : ذات صلاته عائد سجده ، دركه نماز سجده‌سى ديمكدر .

(٢) سجدهٔ تلاويه : تلاوتدن منبعث اولان سجده • ديمكدركه نمـازده سجده آيتى اوقنوبده سجده‌سى اسقاط اولنمـديغى واونوتدلديغى صورتده آخر اركانده دخى خاطرلانسه ايفا وبعده قعدهٔ اخيره اعاده اولنور .

(٣) يكرمى بشنجى فرضه باقكز • سجدهٔ تلاوت دخى اثرقراءت اولديغيچون اكاده حكم قراءت ويريلور • اصح اولان بودر • على قول سجدهٔ تلاوت قعود اخيرى رفع والغا ايتمز چونكه او واجبدر • قعود اخير ايسه فرضدر • ذكره ط •

(٤) يعنى قهقهه ايتمك •

نزد حضرت امامده صلات امامدن مفسدك حاصل اولديغى جزء ، فاسد اولەرق صلات مسبوقدن دخى الك مثلى فاسد اولمغله كچمشى اكا بنا ايتمك ممكن اولەماز(١) .

(٦٤) ايكى ركعتلى اولان فرضك غيريده يعنى اقشام نمازنده ودرت ركعتلى فرضلرده مقيم ايكن كنديني مسافر ياخود :

(٦٥) قيلديغى ظهرى جمعه وياخود :

(٦٦) قيلديغى ياتسويى تراويح ياخود :

(٦٧) عهد قريبده مسلم اولديغيچون جهلاً درردى ايكى وياخود :

(٦٨) مسلم جاهل اولەرق نشأت ايتديكيچون ينه درردى ايكى ظن ايدرك قعدهٔ اولاده سلام ويرمك.

چونكه سلام مذكور اواندن اول قطع صلات ايتمك اوزره

---

(١) امام وانى مدرك اولانلر محتاج بنا اولمدقلرندن ثمرهٔ فساد انجق مسبوقده ظاهردر . محشى ديركه عند الامامين امامك قعود اخيردن صكره‌كى قهقهه‌سيله صلاتى فاسد اولمديغى ايچون مسبوقك صلاتى دخى فاسد اولماز . مؤلفك مسئله‌يى قعود اخير ايله تقييدى قعود اخيردن اول اولان حدث عمدك بالاتفاق مفسد صلات اولمسندندر . صلات مسبوقك عند الامام فسادى دخى كنديتك انفرادى تأكد ايتمامش اولمقله مقيددر . اكر مسبوق ترك واجب ايدرك سلام امامدن اول قضاء ماسبقه قيام ايدوب بر ركعت قضا وانى سجده ايله تقييد ايتدكدن صكره امام انى (يعنى قهقهه‌يى وحدث عمدى) ايشلر ايسه مسبوقك نمازى فاسد اولماز زيرا امامدن آيرلمش وانفرادى مستحكم اولمشدر اه مسبوقك سلام امامه انتظارى سنت ايكن محشينك ترك واجب ديمسى مسبوقه واجب اولان اتمام قعوده عائددر . ترك واجب ايسه مفسد صلات دكلدر . كما لايخفى .

عمداً اولديغيچون مفسد صلاتدر . قعدهٔ اولاىٰ قعدهٔ اخيره ظنيله سلام ويرمك كبي دكلدركه بو مفسد دكل ، سجود سهوى موجبدر(١) .

زلة القارىء احكامى مفسداته ذيل اولهجق اهم مسائلدن ايكن مؤلف انى كچمش ومحشى مرحوم ملخصى بروجه زيراولق اوزره ذكر ايتمشدر:

زلة القارىء

قارئك سورچمهسى يعنى اوقيانك خطاسى ديمكدركه مقصود نماز اركانندن اولان قراءتى ادا وايفاده ايديلان يا كاشلقدر .

زلهٔ مذكوره تعمدى اولور وتغير معناىى دخى مؤدى بولنوراىسه بالاتفاق مفسد صلات اولوب معنانك قيمتنه كوره انك تغـيرى تقديرنده فساد صلات اقلّ احوالدر(٢) . اختـلاف : خطا ونسيان صورتندهدر . شويلهكه :

---

(١) اوننجى واون اوچنجى مفسدك ضمننده برقاچ مفسد دها مذكوراولديغى كبي درمختارده صف نماده ياخود پيش امامده بولنمق وذكر الخاص بعد العام قبيلندن اولهرق نجس اوزرينه سجده ايتمك خصوصاتى دخى ذكر وتعداد اولنمشدر . نجاست مانعه ايله اداء ركن اللى آلتنجيده مذكوردر . بونك ايچون فروضك بشنجيسنه باقكز .

محشى مرحوم مفسداتدن شونلرقالدى : «قلباً ارتداد : موجب وضوء وغسل اولان هر شى ، ركنى بلا قضا وشرطى بلا عذر ترك ايتمك.» ديمش ايسهده بونلردن بعضلر ٤٠ و ٤١ و ٤٢ و ٥٨ ده ذكر اولنمشدر .

(٢) قال اذا كان مما يفسد الصلاة . أما اذا كان ثناء فلا يفسد ولو تعمد ذلك اهـ .

خطأ" اولان زله نك مفسد صلات اولوب اولمامسنده امام ابوحنيفه وامام محمد حضرتلرى نظيرى قرآنده موجود اولسون، اولمسون معنانك تغير ايدوب ايتمامسنه باقمشلردر. امام ابو يوسف حضرتلرى لفظ متغيرك الفاظ قرآنيه‌دن اولوب اولمامسنه باقمش واعرابه وضبط كلماته ومعنايه اعتبار ايتمامشدر.

فتوى امام ابويوسف قولى اوزرينه‌در.

بو بابك مسائلى اوچ وجه اوزره‌در.

برنجيسى: اعرابده خطادر. بونده تخفيف مشدد وتشديد مخفف وقصر ممدود ومد" مقصور وفك" مدغم وادغام مفكوك دخى داخلدر. بونلرله معنى متغير اولمديغى تقديرده نماز بالاجماع فاسد دكلدر. (واذ ابتلى ابراهيم ربه) و (انما يخشى الله من عباده العلماء) قول كريملرنده منصوبى مرفوع وبالعكس مرفوعى منصوب قيلمق كى معنى متغير اولمق صورتنده عند الطرفين صحيح اولان فساد صلات ايسه‌ده امام ابويوسف حضرتلرينك قولى قاعده‌سنجه نماز فاسد اولماز. چونكه امام مشار اليه اعرابه اعتبار ايتمامشدر. فتوى دخى بووجهله‌در(١).

ايكنجيسى: وقف وابتداده اولان خطا، دركه بونلرى موضعلرينك غيريده ياپوب كچيله‌جك يرده طوره‌ق وطوريله‌جق يرده كچمكدر.

---

(١) محمد بن سلام واسمعيل الزاهد وابو بكر بلخى وهندوانى كبى متأخرين: اعرابده‌كى خطا اعتقادى كفر اولان شيلردن دخى اولسه نمازى افساد ايتمز، ديو اجماع ايلمشلردر. چونكه اكثر ناس وجوه اعرابه بيننى تمييز ايده‌مزلر، اعرابده صوابى اختيار ايتمكده ايسه ناسى حرج وكلفته ايقاع ايتمك واردر، اوده شرعاً مدفوعدر. ط.

بونكله معنى متغير اولماز ايسه متقدمين ومتأخريندن بالاجماع نماز فاسد اولماز. معنى متغير اولمق صورتنده اختلاف وار ايسه‌ده فتوى هر حالده عدم فساد اوزرينه‌در . زيرا وقف ووصله مراعاتى لازم قيلمقده خلقى وخصوصيله عوامّ ناسى دشواره دوشورملك واردر(١). كلمه‌يى بولمك مثلا والعاديات ديه‌جك ايكن والعا ديوب الت طرفنى اونتمق ياخود نفسى كسيلمك وبعده تماملامق ويا آيت اخرايه كچمك دخى عامهٔ مشايخ قولنجه مطلقا يعنى كرك معنى متغير اولسون، كرك اولمسون ضرورته وعموم بلوايه مبنى مفسد صلات دكلدر .

اوچنجيسى : بر حرفه بدل بشقه بر حرف تلفظ ايتمكده‌كى خطادر . اكر كلمه لفظ قرآنيدن خارج اولماز ومعنى دخى دكشمز ايسه نماز اتفاقا فاسد اولماز . (ان الظالمين) ى « ان الظالمون » . (وماطحاها)يى «ومادحاها» اوقومق كبى . واكر معنانك عدم تغيريله برابر كلمه لفظ قرآنيدن خارج اولور ايسه عند الطرفين نمازينه فاسد اولماز : (قوامين بالقسط) قول كريمنى «قيامين بالقسط» . و (ديارا) لفظنى «دوّارا» اوقومق كبى(٢) . بونلر الفاظ قرآنيه‌دن خارج اولديغيچون قول امام

---

(١) اوده مدفوعدر ، حق : جميع قرآنده وقفى ترك ايتسه بيله نمازى فاسد اولماز ديمشلردر • ط •

(٢) ديار فيعال من الدور لافعال . وقرأ سيدنا عمر : الحى القيام ، كما فى تفسير سورة نوح من صحيح البخارى .

ابي يوسفجه، مفسد صلاتدر(١) . واكر كلمه لفظاً قرآنيدن خارج اولمامقله برابر معنى متغير اولور ايسه خلاف بونك عكسنه دركه امام ابويوسف قولنجه نماز غير فاسد وطرفين نزدنده فاسددر : (وأنتم سامدون) بدلنده « وأنتم خامدون » اوقومق(٢) كبي(٣).

﴿ فصل ﴾

نمازى افساد ايتميان شيلره دائر (٤)

نمازده اولان كيمسه قرآندن وغيريدن بر يازويه باقوب انى اكلامقله اكلامق كنديسنك كرك مقصودى اولسون ، كرك اولمسون اساءت ادب ايتمش اولور (٥) .

(١) تسكيم (هذا الغراب) بدلنده « هذا الغبار » اوقومق اتفاقا مفسددر .

(٢) والخمود غير السمود فان الاول السكون والثانى رفع الرأس .

(٣) سينى ثادن ويا صاددن وضادى ظاءدن تفريق ايتمك مشكل اولديغيچون هر نقدر او ابدالارك مغتفر اولديغى رد محتارده مذكور ايسه‌ده مخارج حروف عربيه‌يى أفواه محسنه‌دن اخذ ايتمش اولدقلرى بيانيله محسن بولندقلرينى مدعى اولان برطاقم متشدقلرك (ولا الضالين) ى بالالتزام « ولاالظالين » اوقومارى قواعد محرره ايجابنجه بالاتفاق مفسد صلات اولمش اولور . هداهم الله تعالى وأراحنا .

(٤) مؤلف بونى مكروهاته ادخال ايتمش اوليدى اولى واخصر اولور ايدى . ط .

(٥) اساءت اولمسى نمازدن اشتغالى متضمن اولمسندندر . كراهت تنزيهيه ديمكدر . بوده انجق قصد ايله اولور . من غير قصد نظرى اكا واقع وفهم حاصلى اوليويرر ايسه مكروه دخى اولماز . قاله ط .

تلفظ ايتمش اولمديغى ايچون انكله نماز فاسد اولماز (١) .

مصلى ديشلرى آره‌سنده نخود دانه‌سندن دون اوله‌رق قالمش اولان شيئى عمل كثيرسز اكل ايتمك مكروهدر (٢) مفسد دكلدر .

(مفسداتك اون ايكنجى واون اوچنجيسنه مراجعت .)

آغزنده اولان شكرك اريبانى يودار ايسه نماز فاسد اولور (٣) . قبل الصلاة يوتديغى شكرك حلاوتنى نمازده بولورسه صلات فاسد اولماز .

مصلينك موضع سجودندن كچنك كچمه‌سيله نمازى فاسد

(١) عدم فسادك وجهى بودركه فساد آنجق قراءت ايله تحقق ايده‌بيلور : نظر وفهم ايله ايسه قراءت حاصل اولمش اولماز . مؤلفك « لعدم النطق بالكلام » ديمكله اشته بوكا اشارت ايتمشدر . « ا كلامق قصدى اولسون . اولمسون قوليله معلوم اولوركه ترك خشوع نمازك مخلّ صحتى دكل ، بلكه مخل كماليدر . بونك ايچون فتاواى قاضيخانده وخلاصه‌ده : نمازده دوشونوب برشعر وياخطبه خاطرليه‌رق انى قلباً اوقويان ولساناً تلفظ ايتميان كيمسه‌نك نمازى فاسد اولماز . ديو مذكورد راه ط .

(٢) خلال أسنانده اولان شئ قليلى نمازده عمل قليل ايله اكل ايتمك مكروه اولديغى كبى مسجده براقمق دخى مكروهدر . مقتضاى نظر فقهى : نمازدن فارغ اولنجه قدر اكا تعرض ايتميوب بعده انى برموضع مباحه براقمقدر . خارج صلاتده دخى انى اكل ايتمك مكروهدر . باخصوص كه ديش آره‌سنده طول مكث ايله تغير ايتمش اوله . « كلوا الوغم واطرحوا الفغم » بيورلمشدركه حين تناولده دوشنى آلوب يمكز ديش آره‌سندن چيقانى آتكز ديمكدر . ط . ديش آره‌سنده‌كى طعام بقيه‌سنه فغم‌دينلديكى كبى خلالانوب چيقارلديغى ايچون سلاله وزننده خلاله دخى دينور . يقال : تخال واكل خلالته .

(٣) كمامر فى المفسد الثالث عشر .

اولماز . كچن كرك قادين ، كرك اركك ، كرك كلب ويا حمار اولسون (١) .

كچن كيمسه مكلف ومتعمد (٢) ايسه كنهكاردر . حديث شريفده : « مصلينك اوكندن كچن كنديسنه نقدر كناه اولديغنى بيلسه اورادن كچمكدن ايسه قرق سنه طورمق اكا خيرلى ايدى . » بيورلمشدر (٣) .

مسجد كبيرده (٤) وصحراده مصلينك اوكندن مكروه اولان

(١) أشار به الى خلاف الظاهرية المستدلين بظواهر الآثار الواردة فى ذلك .

(٢) مكلف ومتعمد قيدى ضدندن احترازدركه كچن مكلف ومتعمد اولمدقجه كنهكار اولماز ديمكدر . مسئله درت وجه اوزره‌در : (١) كچنه اوزاقدن طولاشمق ممكن اولديغى ومصلى مروره متعرض بولنمديغى حالده مصلينك اوكندن كچمكدركه بونده انجق كچن كنهكاردر . (٢) بونك ضد ومخالفيدركه مصلى مروركاهه طورمش واوزاقدن كچمك ممكن اولمامش بولنمقدر . بوحالده وبال مصليكدر كچنك دكلدر . (٣) هم مصلى مروره متعرض همده كچه‌جك ايچون يركيش ايكن مصلينك اوكندن كچمكدر . بونده هرايكيسى كنهكاردر . (٤) نه‌مصلى مروره متعرض نه‌ده مرور ايده‌جكنك كنيش يرى موجود اولمديغى حالده مرور وقوع بولقدركه بوصورتده هيچ برى كنهكار دكلدر . ط .

(٣) رواه الشيخان . وفى رواية البزار : أربعين خريفاً . ص . أى عاماً من تسمية الكل باسم جزئه المتوسط فى الحس عن باقى أجزائه . ط .

(٤) قرق ذراع ودها زياده طولده اولاندر . على قول التمش ذراع ودها زياده اولاندر . صغير بونك عكسيدر . مختار اولان قول اولدر . خانه وعرصه دخى بوتفصيل اوزره اولمق كركدر . ط . مسجدك بعض احكامجه بقعهٔ واحده اعتبار اولنمسى امر حسينك تغييرينى يعنى بعيدن اولان مرورك دخى قريب قيلنمسنى استلزام ايتمز كمافى الفتح . قرق طقوزنجى مفسده بافكز .

مرور موضع سجودندن وبرقامت مادونی اولان محلدن مروردر . مسجد صغیرده ارده اسطوانه کبی برحائل بوانمدیغنه کوره مطلقا اوکندن کچمکدر .

انلرك اوتەسندن کچمك کچیجیلر تضییق ایدلمامك ایچون مکروه دکلدر .

پیشکاهه نظر مانع صلات اولمدیغندن نمازده بولنان کیمسه باقدیغی قادینك (حلیلەسنك) موضع اسفلنی دخی کورسه وقول مختاره کوره نظرده اشتها دخی‌اولسه نماز باطل‌اولماز (۱) .

لمس وتقبیل عمل کثیر اولادیغندن مانع صلاتدر .

نمازده اولان قادینی ارکك تقبیل (۲) ویابشهوة لمس ایتسه قادینك نمازی فاسد اولور .

نمازده اولان ارککی قادین تقبیل ایدوب ارککده حس دیکر حاصل اولماز ایسه ارککك نمازی فاسد اولماز (۳) .

---

(۱) داخله نظر له اجنبیه حقنده حرمت مصاهره ومطلقه رجعیه حقنده رجعت ثابت اولور . ص و ط .

(۲) تقبیلده حس دیکر قیدی معتبر دکل ، لمسده معتبردر کماهو المصرح به فی الاصل .

(۳) محشینك افادەسنه کوره آرەده‌کی فرق نساده اولان‌آرزونك ابلغیتیدرکه ارککك تقبیلی قادینك احساسنی مستلزمدر . همده اوقاع فعل زوج اولمغله انك دواعیسی دخی وقاع کبی معتبر اولوب فعل زوجه اولمدیغندن اندن واقع اولان دواعی (مقدمات) دخی زوجی ایقاظ ایتمدکجه وقاع قوەسنده عد اولنماز .

﴿ مكروهات ﴾

كراهتك تعريف وتقسيمى كتاب الطهارەده كچمشدر . فعل مصلى ترك واجبى متضمن ايسه تحريماً مكروه اولوب ترك سنتى تضمن ايتمش ايسه تنزيهاً مكروهدر . لكن انكده كراهتى سنتك تأكدى نسبتنده شدت وقرب تحريمجه متفاوتدر (سنت اگر مؤكدهٔ قويه ايسه انك تركى ترك واجب كبى تحريماً مكروه اولمق بعيد اولهماز . واگر غير مؤكد ايسه انك تركى تنزيهاً مكروه اولور : سجدەيه وارر ايكن اللرينى ديزلرندن اوّل ايندرمك وقالقار ايكن ديزلرينى اللرندن اوّل رفع ايلمك وبسمله وآمينى جهر ايتمك وبلاعذر اللرينى مواضع مسنونەسنه وضع ايتمامك كبى (١)) . اگر انلردن هيچ برينى متضمن اولميوب بونكله برابر نمازه اجنبى ايسه وانده تتميم صلات ودفع ضرر دخى يوق ايسه او دخى مكروهدر : لباس وبدن ايله اوينامق وقلبى هرمشغول ايدن شى كبى . اهل تكبرك عادتندن وصنيع اهل كتابدن اولان شيلر دخى بويلەدر . وانك كراهتى دليلك اقتضاسنه كورەدر . اگر دليل ظنىّ الثبوت اولان نهى مفيد ايسه كراهت تحريميەدر . مگركه تحريمدن صارف برشى موجود اوله . واگر نهى مفيد اولميوب بلكه ترك غيرجازمى مفيدايسه كراهت تنزيهيەدر .

---

(١) بونى محشى درحاشيه سنده ذكر ايتمشدر . هلالين خارجندەكى افادات اصل حاشيەسندندر

كنديسنده تتميم صلات اولان عمل قليل اجنبي به كلنجه خلاصه‌ده مذكوردركه صاريغى بروجه تمكن سجوديته (١) مانع اولان كيمسه بر اليله انى رفع ويانسويه ايتسه مكروه اولماز . چونكه اورفع ويانسويه متممات صلاتندندر . دفع ضرر دخى قتل حيه وعقرب كبيدركه اوده نمازده مكروه دكلدر اه

صارقك وجوديته يعنى كراهتى معناى تحريمدن صرف وتحويل ايديجى شيئك موجوديتنه مثال : سزك بركز نمازده بولنديغى زمان كوزلريني يومسون . مآلنده اولان شو حديث شريفدر : « اذا قام أحدكم فى الصلاة فلا يُغمِضْ عينيه . » اشته بونهى نبوى ظاهرندن مصروفدر چونكه نمازده كوز يومه‌نك كراهتى سجده‌كاهه باقمق فعل مندوبنى فوت ايتدرديكى ايچون اولديغندن تنزيهيه‌در (٢) .

دليلك نهى اولميوب مفيد ترك غير جازم اولديغنك مثالى حضرت عمرك رضى الله تعالى عنه قول آتيلريدركه حضرت مشاراليه ثياب بذله٭ ومهنه ايله (٣ نماز قيلمقده اولان بركيمسه‌يى كورب اكا خطاباً : بكا خبر ويركه سنى بعض ناسه كوندرسه‌م

(١) بروجه تمكن سجود قيدىكه درمختارده سجود تام ايله تعبير اولنمشدر اصل سجوده مانع اولان شيئى ازاله واجب اولديغندندر . قلب حصا (*) مسئله‌سنده محشى بونى تصريح ايتمشدر . كور عمامه (صاريغك طولامى) اوزرينه سجده بوبابك مسائلندن اولمق اوزره آتياً مذكوردر:٤٥ .

(٢) اوتوز يدنجى مكروهى اوقويكز.

(٣) ثياب بذله : كيردن صاقينلميان خوارلباسدر . ثياب‌مهنة : لباس خدمتدر . وسيذكر فى المكروه الخامس والخمسين .

(*) مكروهاتك اوچنجيسنه باقكز .

بو لباسكله كيدرميسين ؟ بيورملری اوزرينه اوكيمسه : لا .
ديو جواب ويردكده حضرت عمر : جناب حق كنديسيچون
تزين اولنمغه احقدر . بيورديلر . ط .

مؤلف ديركه مكروهات صلات (تحريمی وتنزيهی قسملرينه
عام وشامل اولمق اوزره ط) ترك واجب ويا ترك سنت ايتمك
كبی (١) شيلردركه تحديداً دكلده تقريباً يتمش بيدر . وسنز يدعليها :

(١) مصلی نمازده لباسيله اوينامق (٢) .

(٢) بدنيله اوينامق (٣) .

بونلر روح صلات اولان خشوعه (٤) منافی اولديغيچون

---

(١) « ترك واجب ويا ترك سنت » تعبيری مابعديچون جزئيات كثيره‌يه منطبق امر كلی منزله سنده‌در . مثلا اركانده اطمئنان اوزره اولمق واجب ايكن اني ترك ايتمك مكروه اولديغی كبی اقتدا حالنده امامه مسابقت ايتمك دخی « أما يخشى أحدكم اذا رفع رأسه قبل الامام أن يجعل الله رأسه رأس حمار » (٥) وعيدينه مبنی واجب اولان متابعتی ترك ديمك اولديغيچون مكروهدر . اللری بلا عذر قولاقلرندن يوقاری قالدرمق ياخود اوموزلرندن آشاغی طوتمق دخی رجال ايچون وضع سنته مخالف اولمغله مكروهدر .

(٢) كوستكيله ويوز كيله اوينامغه شاملدر .

(٣) بيق بوكمكه وصقاليله اوينامغه شاملدر . يتمش اوچنجی‌يه دخی باقكز .

(٤) خشوع حضور قلب وتسكين جوارح ومحافظه اركاندر . ط . صلی الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلری بر كيمسه‌يی نمازده صقاليله اوينار كوروب : « اكر قلبی خاشع اوليدی جوارحی (اعضاسی) دخی خشوع وسكون اوزره اولوردی . » بيورمشلر . ص .

---

(٥) أو يجعل الله صورته صورة حمار . ص . قال علی مافی الصحيحين اه ارجع لتأويل هذا الحديث الى المثل السائر لابن الأثير .

مكروهدر (تحريماً ط) حق جلّ وعلا (قد أفلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون) بيورمشدر. حديث شريفده دخی « ان الله كره لكم العبث في الصلاة والرفث في الصيام والضحك عند المقابر » بيورلمشدر. جناب حق نمازده عبثی (١) واورجده‌رفثی (٢) وعند المقابر ضحكی(٣) سزك ايچون كريه كوردی ديمكدر.

(٣) قلب حصا ايتمك. يعنی قير يرده نماز قيلنديغنه كوره مصلی اوفاجق طاشلری چويروب يری دوزله‌مك (٤).

مكركه بروجه تمكن (٥) سجود ايده بيلمك ايچون بر دفعه‌ده اوله (٦)

---

(١) عبث: كنديسنده فائده وانی اقتضا ايدر بر حكمت ومزيت اوليان عملدر. بوراده اندن مقصود افعال صلاتدن اوليانی ايشله مكدركه صلاته موافق دوشمز. ص. بدر الدين كردری ديمشدركه عبث: كنديسنده‌غرض شرعی‌اولمياندر. سفه: كنديسنده اصلا غرض اولمياندر. جوهره‌ده: عبث كنديسنده لذت اولمياندر لذت اولان‌شی لعبدر. ديو مذكوردر صحاحك عباره‌سی عبث ايله لعبك ترادفنی مفيددر. ط.

(٢) عبث وزننده رفث: فحشكولقدر.

(٣) ورد أنه من الموبقات. لان المحل للاتعاظ. ط.

(٤) حديثده قلب حصی بدلنده مسح حصی دخی وارد اولمشدر.

(٥) صاحب درك تعبيرنجه سجود تام ايله سجده ايده بيلمك ايچون ديمكدر. قيد مذكوری محشی زياده ايتمشدر وديمشدركه: اكر اصل سجود اكا ممكن اولماز ايسه قلب حصی واجب اولور. تسكيم تسويهٔ عمامه مسئله‌سنده دخی ذكر اولندی.

(٦) بونك حقنده‌كی حديث حضرت جابر حضرت ابوذردن دخی مروی اولمغله صاحب بزازيه انی مسجم اوله‌رق شويله افاده ايتمشدر: « سأل أبوذر

(٤) پارمق چیتلاتمق ولو بر دفعەدە اولسون[1] .

(٥) پارمقلری تشبیك ایتمك . یعنی ایکی الك اصابعنی بری برینه چاتمق[2] .

(کرك بو ، کرك بوندن صکره‌کی تخصر نمازده ال باغلامق موقعنده اولور .)

(٦) تخصر ایتمك . یعنی النی بوکرینه قومق[3] .

نمازده بوندن نهی اولنمشدر . همده بونده وضع سنته مخالفت وجبابره‌یه تشبه واردر .

خبر البشر عن تسوية الحجر فقال ياأباذر مرة والا فذر . » کما فی ط . تسویهٔ حصا قبل الشروع دخی ممکن اولمغله حدیث شریفده انك ترکی تقصیر اولدیغنه اشارت واردرکه حضرت جابره خطاباً « ولأن تمسك عنها خير لك من مائة ناقة سود الحدق » بیورلمشدر .

(١) پارمق چیتلاتمق‌که عربیه‌سی فرقعه‌در ابن عابدینك بیاننه کوره خارج صلاتده دخی مکروهدر . محشی دیرکه انك نمازده منهیی تحریماً کراهتنی مفیددر . مجتباده منتظر صلات اولانی ونمازده‌ماشی ومتهیء بولنانی دخی نمازده اولانه ملحق طوتمشدر اه .

(٢) خارج صلاتده تشبیك اراحهٔ مفاصل کبی بر غرض صحیحه مبنی ایسه مکروه اولماز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرندن ر تمثیلده واقع اولمشدرکه « المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً » بیوروب أصابع شریفه‌لرینی تشبیك ایتمشلردر . کما فی رد المحتار .

(٣) تخصرك اك مشهور واك صحیح معناسی بودر . س . اهل لغت واهل حدیث واهل فقهك معظمی بوکا قائلدر . تخصر برده عصا معناسنه اولان مخصره اتکا ایتمکدر . نمازده عصایه اتکا نفلده مغتفر ایسه‌ده فرضده بلا ضرورة ایسه انك کراهتنده شبهه یوقدر . کما فی ط .

(٧) كوزيله دكلده[1] بيو نيله دونوب باقمق[2] .

(٨) توكرك براقمق[3] .

(٩) اقعاء ايتمك . يعنى قعودده قايناقلرينى يره قويوب دیزلرینى ديكەرك اوطورمق[4] .

(١٠) اركك قسمى سجودده قوللرينى يره ياىمق .

(١١) اركك قسمى نمازده قوللى آچيق بولندرمق[5] .

---

(١) كوز اوجيله باقمق عند الحاجه مباح اولديغندن مؤلف انى بوراده استثنا وفصل آتيده اتيان ايتمشدر .

(٢) محشى فصل آتيده قاضيخانك بونكله فساد صلاته حكم ايتديكنى - ويله - مشدر . مؤلف ديركه حديث شريفده : « نمازده اولان عبد باقنمدقجه جناب حق اكا (مزيد رحمت واحسانيله ط) اقبال اوزره‌در . باقندقده انصراف (يعنى او احسانى منع ط) ايدر . » بيورلمشدر اه .

(٣) تعبيره دقت اولنسون‌كه توكرمك دكلدر . چونكه نمازده توكرمك حرف حاصل ايدرسه مفسد صلات اولور. مؤلف حال اضطرارى استثنا ايدرك : مكركه توكرك براقمغه مضطر اوله . اوحالده انى ثوبنه آلور . يابانده قيلديغنـه كوره صول آياغنك التنه براغور . ديمشدر اه نمازده جيب قميصه اخذ بزاق ايتمك اهل مصرجه متعارفدر .

(٤) قعوداً تنفل اوضاعنده احتبانك جوازى بابه نوافلده مذكور اولديغنه نظراً اقعاءك كراهتى اون دردنجى تربع كبى تشهد حالنه ويا بلااحتباء اقعايه‌خاص اولسه كركدر . زيرا اقعاسز احتبا اولماز .

يعنى جلوس البدوى المصطلى

(٥) كرك نمازه قولى آچيق طورسون ، كرك طوردقدن صكره قولنى عمل يسير ايله آچسون[1] . [ابن عابدينك افادەسنه كوره انك دخى يك كبيدر . الني انكنى چمرەيوب آبدست آلمغى متعاقب امامه ركعتده يتشمك اوزره استعجال ايدرك اويله‌جه نمازه طورمش اولان كيمسه حقنده افضل اولان انلرى عمل قليل ايله ايندیريويرمكدر اه كشف ذراع قادين حقنده مفسد صلاتدر .

(١٢) کوملك کیمکه دخی قادر ایکن (بلاد حارەدە) نمازی یالکز شلوار یاخود ازار(١) ایچنده قیلمق .

(بولك کراهتی دخی ارککه کورەدر . قادین حقنده بو مفسد صلاتدر .)

(١٣) اشارت ایله سلام آلمق . (مفسداتك سکزنجیسنه باقکز .)

(١٤) بلا عذر تربع ایتمك(٢) .

(١٥) ارککك قسمی عقص شعر ایتمك . یعنی صاچلرینی بر باغ ویا صمغ ایله طوپلایوب تپەیه یاخود اکسەیه آلمق(٣) .

(١) ازار : رداء مقابلیدرکه رداء : اوموزه آلنەرق بلدن یوقاریسنی اورتان ، وازار: بلدن اشاغیسنی ستر ایدن شیدر .

(٢) تربع : بغداش قورمقدر . خارج صلاتده مکروه دکل ، سنتدر . ص . عذره مبنی اولورسه نمازده دخی مکروه اولماز . چونکه عذر ترك واجبی اباحه ایدر . ترك سنت اولویتده قالورط . بو تعلیله وقعوداً تنفل اوضاعنده حضرت امامدن جواز تربع دخی نوافل طحطاویده مروی اولدیغنه نظراً کراهت تربع طقوزنجی اولان اقعاء کبی حال تشهده عائد اولور .

(٣) بونده اشعار واردرکه صاچلری ارسال ایتمکله برابر اورمکده بر مانع یوقدر . کراهت مذکوره انی قبل الصلاة یاپوب نمازه او حالده طورمقدەدر . کرك آنی عمداً نماز ایچون یاپمش اولسون ، کرك اولمسون . اما اکر آنی نماز ایچنده یاپارسه بالاجماع عمل کثیر اولمغله نماز فاسد اولور . ض . علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری بر کیمسەنك صاچلری معقوص اولەرق نماز قیلار کوروب : « دع شعرك یسجدمعك » بیورمش اولدقلری کبی بن نمازده کف شعر وکف ثوب ایتمامکله امر اولندم دخی بیورمشلردر . کافی ص . ارککه صاچ صالیویرمەنك وباشی آچیق نماز قیلمەنك جوازینه بالاشاره دلالت ایتمکده اولان بوکبی مسائل اصحابدن براء ابن مالك رضی الله تعالی عنه حضرتلری مثلی « رب أشعث أغبر لوأقسم

(١٦) اعتجار ايتمك(١) .

(١٧) كفّ ثوب ايتمك . يعنى سجده يه وارر ايكن اثوابنى (عمل قليل ايله)(٢) اوكندن ويا آرقه سندن رفع ايلمك . على قولٍ : يكى واتكى چمرنمش اولديغى حالده نمازه طورمق(٣) .

(١٨) سَدلِ ثوب ايتمك . يعنى (مصلى مستور العوره اولديغى حالده) لباسنى باشنك واوموزلرينك ياخود يالكز اوموزلرينك اوزرينه آله رق جوانبنى صاليويرمك .

بوتكبراً وياتهاوناً(٤) اولورسه مكروه اولوب بر عذره مبنى ايسه مكروه اولماز .

خارج صلاتده سدل ثوب على الصحيح مكروه دكلدر(٥) .

على الله لابره • مديحه سنيه سنه مظهر اولان برهنه سر سعادت افسران خقلرنده در • حقائقمزى اوقويكز . والا باش آچيق نماز قيلمق بزمايچون مكروهدر • كما يأتى فى ٥٧ .

(١) اعتجار : باشه منديل ياخود صاريق طولايوب تپه نى آچيق براقمقدر • على قولٍ صاريغيله نقابلانوب بورنى اورتمكدر • س .

(٢) هذا القيد زدته من شرح المنية .

(٣) شرح منيه دن مأخوذ اولان بو افاده اصلك عباره سندن اوضحدر • بوكا بدل مؤلف : على قولٍ اثوابنى طوپلايوب بلنه باغلامق . ديمشدر اه بحررائقدن آكلاشيلان كفّ ثوب : فوق القميص ايتزار . دركه طونى انتارينك اوستندن چكوب باغلامقدر •

(٤) عبادتى اهميتسز طوته رق •

(٥) محشى ديركه سدل لغتده ارخاء وارسالدر • شرعده : لباسى معتاد اوزره كيميه رك بدنه ارسال ايلمكدر . بونك نمازده كراهتى بلاعذر اولديغنه كوره در . اما شدت حرارت ويا برودت كبى برعذره مبنى ايسه مكروه اولماز . ابن اميرحاج عذره عدم كبرى دخى علاوه

(١٩) ثوب ايچنده مندرج بولنمق . يعنى اللرينى چيقارەجق بر فرجه براقمامق اوزره احرام كبى برشيئك ايچنه بورنمش اولمق . (كه اشتمالٌ صمّاء تعبير اولنور(١) خلاصەسى اللرينى چيقارجق بر براقميەرق ثوبى جسدينه طوپلايوب قيا كبى قالمقدر . كما فى ط على الدر .)

(٢٠) بورنتى ايچنده بولنانلر آنى صاغ قولتغنك آلتندن آلەرق ايكى اوجنى صول اوموزى اوزرينه وياخود صول قولتغندن طولاشديررق ايكى اوجنى صاغ اوموزى اوزرينه آتمش اولمق كه اوموزلرينك برى نمازده آچيق قالمش اولور .

(٢١) حال قياملك غيريده قراءت ايتمك : قرائى ركوع حالنده تماملامق .

(٢٢) انتقالانده مشروع اولان أذكارى تمام انتقالدن صكره

ايدرك : عدم كراهت عـذر وعدم كبر حالندەدر . اكر بر عذره مبنى اولور وكبردن‌دە عارى بولنور ايسه مطلقا (يعنى صلاتده وخارجنده) كراهت اولماز . واكر مع العذر متكبر دخى اولورسه وياخود محض كبر ايچون ايسه مطلقا مكروەاولور ديمشدر اه محشى مرحوم سدلى اوموز وبيون اتقيلرينه دخى شامل قيلەرق : بونلرك شمدى لبسى معتاددر وبونلرده كبر دخى‌اولماز دينيله‌بيلور . اوموزينه منديل آتمقى اعتباداين كيمسەيه لائق اولان نمازه طورر ايـكن منديلى اوموزندن ايندرمكدر . ديمشدر اه .

(١) اشتمالٌ صماء : أعرابك ثوب ايله بورندكارى كبى بورنمكدر كه احرامى صاغ جانبندن صول قولنك وصول اوموزينك اوزرندن كتوروب بعده آرقەدن صاغ قولك وصاغ اموزينك اوزرندن آتمقله تمـاماً بورنمـكدن عبارتدر . اللرى وآياقلرى وجمله اعضاسى مسدود قالور اه اوقيانوس بتصحيح .

یاپمق . مثلا حدّ رکوعه منتهی اولدقدن صکره رکوع ایچون الله اکبر دیمك و « سمع الله لمن حمده » ی رکوعدن تمامیله قائم اولدقدن صکره سویلهمك (١) .

(٢٣) صلات نفلك هرشفعنده (چفت رکعتنده) برنجوبی ایکنجیدن اوزون ایتمك (٢) .

(٢٤) بتون نمازلرده رکعت ثانیهیی رکعت اولادناوچ ودها زیاده آیت ایله (٣) اطاله ایتمك .

(نفلك اوچنجی رکعتی ابتداء صلات دیمكاولدیغندن (٤)

---

(١) چونکه بونده ایکی خلل واردر بری شیئی موضعنده ترك ایتمك و دیکری موضعنك غیریده اتیان ایلمکدر . ص . سنت اولان ذکرك ابتداسی ابتداء انتقالده وانتهاسی انتهاء انتقالده اولمقدر . بوکا مخالفت ایدرسه ترك سنت ایتمش اولور . أشباهده دیمشدرکه محلنده فوت ایدیلان هرذکر محلنك غیریده اتیان اولنماز . ط .

(٢) مکرکه نبی اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن مروی ویابرصحابیدن منقول اولمش اوله : وترك ایلك رکعتنده سورهٔ أعلایی وایکنجی رکعتنده سورهٔ کافرونی واوچنجی رکعتنده سورهٔ اخلاصی اوقومق کبی . وتر دخی من حیث القراءه نفله ملحقدر . ص . کراهت مذکوره عند الشیخیندر امام محمد اطالهیی اختیار ایتمشدر . فرضه کلنجه اطالهٔ مذکوره صلات فجرده بالاجماع مسنوندر . امام محمد عندنده صلات فجرك غیریده دخی مسنوندر . ط . سنن صلاتك اون یدنجیده باقکز .

(٣) بونکله تقیید آندن اقلده کراهت اولمدیغندندر . وارد اولان اثره بناءً که صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك صلات فجری معوذتین ایله قیلدقلری اولمشدر مع هذا که ایکنجی سوره برنجی سورهدن برآیت اوزوندر . ط .

(٤) چونکه نفلك هرشفعی مستقل بر نمازدر .

آنی اولکیلردن اوزون ایتمك مکروه اولماز .)

کراهت مذکوره سننده وارد اولانك غیریده اولمق اوزره تنزیهیه‌در . نص وارد اولان برده کراهت یوقدر . صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری جمعه وبیرام نمازلرینك ایلك رکعتلرنده سورهٔ أعلاىی وایکنجی رکعتلرنده سورهٔ غاشیه‌یی اوقورلر ایدی . مع هذا که سورهٔ غاشیه سورهٔ أعلادن یدی آیت اوزوندر . ط(۱) .

(۲۵) فرضك رکعت واحده‌سنده برسوره‌یی تکرار ایتمك (۲) .

(۲۶) حفظنده بشقه سوره وارایکن برسوره‌یی ایکی رکعتده عمداً اوقومق ،

اکر حفظنده بشقه سوره‌یوق ایسه انی قراءت واجب اولور زیرا فاتحه‌یه ضم واجبدر . حفظنده بشقه سوره وار ایکن بیله عمداً اولمیه‌رق باشلار ایسه براقماز (۳) .

(۱) زاهدی بوکا جواب ویروب : زیاده اختلاف سور ایله مختلف اولور اکر سوره‌لر قصیر ایسه اوچ آیت زیادهٔ کثیرهٔ مکروهه‌در واکر سوره‌لرطویل ایسه یدی آیت زیادهٔ یسیرهٔ غیرمکروهه‌در . دیمش وحلبی آنی حسن کورمشدر. الی هنا کلام ط .

(۲) نمازی فرض ایله تقیید شان نوافل اوسع اولمقله نافله‌ده تکرار سوره مکروه اولمدیغندندر . زیرا صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك صلات تهجدده آیت واحده‌یی تکرارایله‌رق صباحلادقلری اولمشدر . سلف صالحیندن بر طاقم ذوات، دخی آیت عذابی ویاآیت رحمتی یاخود آیت رجا ویا خوفی تکرار ایله احیاء لیل ایدرلر ایدی . ص .

(۳) حدیث شریفده «ان فتحت سورة فاقرأها علی نحوها» بیورلمشدر . ص . بر سوره‌یه باشلار ایسه‌ك انی قصداك وجهله اوقو وتغییر ایتمه دیمکدر ، ط .

(٢٧) اوقوديغى سوره‌نك ويا آيتك اوستنده‌كى سوره‌يى ويا آيتى اوقومق.
بوكا (قراءت منكوسه) تعبير اولنور. كرك ركعت واحده‌ده، كرك ايكى ركعتده اولسون مكروهدر (١).
ركعت اولاده لاعن قصد (٢) قل أعوذ برب الناس سوره‌سنى اوقيان ركعت ثانيه‌ده انى تكرار ايدر. وبونده قراءت منكوسه كراهتندن حذراً كراهت دخى يوقدر (٣).
ركعت اولاده قرآنى ختم ايدن ركعت ثانيه‌ده سورهٔ بقره‌دن باشلار. حديث شريفده: «خير الناس الحالّ المرتحل.» بيورلمشدركه خيرناس خاتم مفتتحدر ديمكدر (٤).

سوره‌يه دائر اولان سوز محشينك تصريحى وجهله آيتده دخى جاريدر. بو كراهتك نفله شمولى اولمديغى مؤلف فصل آتيده اكلاتمشدر. فرض حقنده بيله تكرار سوره وآيت ايتمك قراءت منكوسه‌ده بولنمقدن اولادر. وبونده كراهت دخى يوقدر. نتكيم بوندن صكره‌كى مكروهده مبيندر.
(١) ابن مسعود رضى الله تعالى عنه: قرآنى منكوس اوقيان منكوسدر. ديدى بوسوز خارج صلاته دخى شامكدر. انك تعليم أطفالده‌مشروعيتى سوره‌لرك قيصه‌لغى سببيله حفظ قولايلاشمق ايچوندر. ص.
(٢) اما عن قصد اوقورسه مكروه اولور ولكن ركعت ثانيه‌ده ينه آنى اوقور. اوست طرفدن اوقوماز. بزازى دءمشدركه زيرا تكرار ايتمك‌منكوس اوقومقدن اهوندر. ط. مؤلف قراءت منكوسه‌نك نفلده بلا كراهه جوازينى خلاصه‌دن نقلاً آتيده (٣٠) ذكر ايدر.
(٣) وهذا الذى ذكرناه قبل. وأشرنا اليه فى هامش المكروه الذى قبل هذا.
(٤) خاتم مفتتح: ختم ايدوب ينه باشلاياندر. ختملرده سورهٔ ناسدن صكره سورهٔ فاتحه‌يه وصدر سورهٔ بقره‌يه عودت اولنمسى اشته بوحديث شريفه‌مبنيدر.

(٢٨) ایکی رکعتده اوقودیغی ایکی سوره آره‌سنی یالکز برسوره ایله فصل ایتمك (١) .

اره‌ده‌کی سوره‌اوزون ایسه انی کچملك ایکی سورهٔ قصیره‌یی کچملك کبی مکروه اولمـــاز .

(٢٩) برسوره‌نك آیتنـدن بر ویا برقاچ ایت کچه‌رك بشقه آیته آتلامق (٢) .

(٣٠) رکعت واحده‌ده ایکی سوره‌بیننی آره‌دن بر ویامتعدد سوره آتلایه‌رق جمع ایلمك (٣) .

(٣١) کوزل قوقولی شیئی قصداً قوقلامق (٤) .

---

(١) چونکه بونده سور کریمه‌نك برینی ترك ومهجور ایدوب دیکرینی اکا تفضیل وترجیح ایتمك شبهه‌سی واردر ۰ ص . فصـل مذکورك دخی جمع آنی کبی نفلده کراهتی اولمیه‌جغنی مؤلف صاحب خلاصه‌دن نقـلاً ذکر ایدجکدر . انظر الی هامش الثلثین .

(٢) کراهت بونی تعمدده در ۰ نسیانده دکلدر .

(٣) بلا فاصله جمع مکروه دکلدر . مؤلف دیرکه خلاصـه‌ده بونلر (یعنی کرك قراءت منکوسه ، کرك ذکر اولنان فصـل وجمع ط) : نافله‌ده مکروه اولماز۰دیو مذکوردر اه خلاصه‌ده شو دخی مذکوردر که رکوع ایچون تکبیر آلوبده بعده قراءتده زیاده ایتمك کندیسنه لاٴح اولورســه رکوع ایتمدکجه ایده‌بیلور ۰ بأس یوقدر ۰ ط ۰

(٤) قصداً قیدینه باقیلورسه قوقو مصلینك مقصودی اولمیه‌رق بورننه کلور ایسه کراهت یوقدر ۰ کراهت آنی موضع سجودده بولندیروب سجده‌یه واردقجه قوقلامق صورتنده‌در ۰ یوقسه قوقولی شیئی نمازده النه آلوب قوقلامق عمل کثیر اولمغله انده ظاهر اولان فساد صلاتدر ۰ چونکه انی کورن نمازده اولمدیغینه حکم ایدر ۰ منیه‌نك بعض شراحی ایسه عمل کثیر ایله اولمدقجه نمازك آنکله فاسـد اولمیه جغنی افاده ایلمشدر ۰ ط ۰

(٣٢) لباسيله بر ويا ايكى كره روز كارلنمك .

(٣٣) يلپازه ايله بر ويا ايكى كره روز كارلنمك .

چونكه بو عمل قليل دخى اولسه منافى خشوعدر [١] .

(٣٤) سجده ده وسجده نك غيريده الك ياخود آياغنك پارمقلرينى قبله دن تحويل ايتمك .

(سنن صلاتك اون بشنجيسنه باقكز .)

(٣٥) اللرينى ركوعده ديزلرينه وجلسه وقعده ده اويلقلرى اوزرينه وحال قيامده [٢] صاغ الى صول ال اوزرينه وضعى ترك ايتمك .

(٣٦) اسنه مك .

چونكه اسنه مك رخاوتدندر . اكر غالب كلور ايسه مصلى دوداغنى ديشيله طوتمق ، واو صورتله منع ممكن اولمديغنه كوره [٣] قيامده صاغ الك ترسنى ياخود يكنى [٤] وقيامك غيريده صول

---

(١) مؤلفك بو افاده سى عمل كثير اوچ حركتدر آنك مادونى عمل قليلدر ديو ايديلان تعريفه مبنى اولوب تعريف مختار ايسه مفسداتك اونتجيسنده ذكر اولنمشدر . اكا وذخيره ده ذكر اولنديغنه كوره نمازده يلپازه ايله روزكارلنمك يك واتك ايله روزكارلنمك كبى اولميوب تكرر ايتمسه بيله مفسد صلاتدر چونكه آنى كورن نمازده دكل ديو تيقن ايدر . كما فى ط .

(٢) كرك قيام حقيقى اولسون ، كرك حكمى اولسون : نمازى قاعداً قيلمقده اولديغى كبى . ط .

(٣) بو قيدى محشى زياده ايتمش وديمشدر كه ديشيله اخذ شفه يه مقتدر آغزينى اليله اورتمك دخى مكروهدر . كما مر فى الآداب

(٤) وضع يد حديث مسلمده ثابتدر . وضم كم اكا قياساً در . ط .

النى[١] آغزینه قومق ، طريقيله اوسون انى منع وامساك ايدر . شو مآلده‌كى قول شريف نبوى‌يه مبنى‌كه : «جناب حق آقسريغى سور[٢] اسنه‌مكى كريه كورر[٣] اسنه‌يان كيمسه قادر اولديغى قدر انى رد ايتسون هاهاه ديمسون .» روايت ديكرده : « النى آغزينه قوسون . » بيورلمشدر .

(٣٧) كوزلرينى يومق . مكركه بر مصلحته مبنى اوله[٤] .

چونكه كوز يومق محل مندوبه نظرى مفوتدر [٥] هر عضوك

(١) بعض حذاق ديديلركه بو قيد معتمد اولق كركدر چونكه جناب شارع صاغى شريفه وصولى خبيثه تعيين ايتمشدر . اسنه‌مك خباثتى دخى صول ال ايله دفع اولنور . كما فى الجواهر النفيسة . لكن حال قيامده آغزى صول ال ايله اورتمكده تكثير عمل واردر . آندن اجتناب اولنور اه بوكا كوره حال قيامك غيريده علت مذكوره اولمديغندن صول ال ايله آغز اورتيلور . اسنه‌مك خارج صلاتده دخى مكروه اولور . انبياء عليهم السلام حضراتى اسنه‌مكدن محفوظدرلر اه من ط . آداب صلاتده كچدى كه بونى خاطره كتورمك دفع تثاؤبده مجربدر . ابن عابدين .

(٢) يعنى صاحبنى مثاب ايدر . چونكه آنى حمدودعا تعقيب ايدر . ط .

(٣) يعنى اكا ثواب ويرمز . سببى اعتباريله « صاحبنى مؤاخذه ايلر » معناسى دخى محتملدر . چونكه اكا سبب اولان رخاوتك اسبابى امور اختياريه‌دندر . ط .

(٤) مصلحت : سبب صلاح وموافق نفع وفلاح اولان شيدر . محشينك بياننه كوره بو بابده مصلحت : مصلينك مانع خشوعى ياخود مانع كمال خشوعى اوله‌جق شيئى كورمامك وياخود أغياردن نظرى قطع ايله جانب ملك غفاره توجه قصد ايلمك مثلى شيلردركه بو كبى مصالحه مبنى كوز يوملمش اولورسه مكروه اولماز .

(٥) بو تعليل كراهتك تنزيهيه اولديغى مشعر در . نتسكيم صارفه مثال اوله‌رق كچمشدر .

وحتى كوزك دخى عبادتدن حظى واردر . خشوعى مفوّت وخاطرى مفرّق[١] اولان شيئى رؤيت سببيله بعضاً اغماض ، نظردن اولى اولور[٢] .

(٣٨) كوزلرينى كوكه (ياخود طوانه) قالدرمق .

(٣٩) كرينمك .

(٤٠) نمازه منافى عمل قليلده بولنمق[٣] .

(٤١) بلا عذر اخذ قمله ايتمك (بيت طوتمق) .

(٤٢) آتى اولدرمك .

اكر قارنجه و پيره كبى ايصرمقله مصلى يى متأذى ومشغول ايتمكده

---

(١) قلبى مشتت ديمكدركه حالى محله اطلاق قبيلندندر . ياخود حقه متعلق خطور ايدن شيئك ذاتى متفرق اولور ديمكدركه بو حالده خاطر كندى حقيقتى اوزره بولنور . ط .

(٢) وكنت اذا ارسلت طرفك رائداً لقلبك يوماً أتعبتك المناظر
رأيت الذى لا كله أنت قادر عليه ولا عن بعضه أنت صابر

من أرسل طرفه استدعى حتفه . وهذا فى خارج الصلاة فكيف فى داخلها .
انظر فى آداب الصلاة الى الصفحة ١٧٣ .

(٣) نمازه منافى قيدى انده مطلوب اولان عمل مكروه اولمديغيچوندر : تسبيح نمازنده تعداد تسابيح ايچون تحريك أصابع ايتمك كبى .ط. التمش ايكنجى مكروهه باقكز .

باشدن دوشن فسى (برال ايله) آلوب كيمك دخى نمازه منافى اولميان عمل قليلدر . تحكيم در مختارك كشف رأس مسئله سنده كى افادهسندن مستفاددر . اللى يدنجى مكروهك ذيلنه باقكز .

مؤلف عمل قليل مذكورك افراد كثيرهسى واردر ديوب برقيل چكمهكى مثال كتوردكدن صكره صلات خوفده يوريمكى وبراوق آتمغى دخى مثال كتورمشدر . حالوكه بونلر صلات مذكورهجه مباحاتدندر . كما فى ط .

ایسه اخذی مکروه اولمیوب[1] قانندن احتراز اولنور[2] .

(٤٣) آغزینی بورنی اورتیلی بولندرمق[3] .

(٤٤) آغزنده اریمز برشی بولندرمقکه قراءت مسنونه‌یه مانع یاخود شاغل خاطر اولور : آقچه کبی[4] .

---

(١) چونکه اخذ ایتمیوب ترك ایتمك خشوعی کیدرر وقلبی الم ایله مشغول ایدر . حضرت امامدن و امام ابو یوسفدن اخذك اساءت وکراهتنه دائر اولان روایت انی من غیر عذر قصداً اخذه حمل اولنور .

(٢) چونکه امام شافعی حضرتلری قمله‌نك قانی وقبوغنك نجس اولدیغنه قائلدر . بزجه دخی قمله‌نك قشرینی مسجده براقمق جائز اوله‌ماز . ص . چونکه مسجدی شیء طاهر ایله دخی تقذیر ایتمك منهیدر . قمله بعد الاخذ اولدیرلمیوب نماز کاهك غیری‌یه دفن ویا القا اولنور . أفاده‌ط . مؤلف مسئله‌یی قمله حقنده سوق ایدوب پیره‌یی وقارنجه‌یی ضمناً ذکر ایلمشدر . فصل آتیده بونلرك قتلنده بأس اولمدیغنی سویلیه‌رك بوراده‌کی افاده‌سندن‌ده بحث ایلمشدر .

(٣) اون التنجی مکروه اولان اعتجارك تفسیر ثانیسیله اون سکزنجی اولان سدل ثوبده‌کی استدلال مؤلفه باقلسون که مؤلف مرحوم اوراده حضرت ابوهریره روایتیله سدلك وآغز اورتمه‌نك منهیتنی سویلیه‌رك : فعلی هذا ارکلك قسمی نمازده نقابلی ویاشماقلی بولنمق وآغزینی وبورنی اورتمك دخی مکروهدر زیرا آتشپرستانك آتشه طاپنمق زماننده اولان فعللرینه بکزر . دیمش وبوراده‌کی لما روینا قولیله اکا تلمیح ایلمشدر . کراهت مذکوره متنبینك :

سأطلب حقی بالقنا ومشایخ كأنهم من طول ما التثموا مرد

مدیحه سنده اولان رجال ملثمینه کوره‌در .

(٤) اریمز قیدی مفسددن احترازدر . مفسداتك اون اوچنجیسی اوقویکز و (نمازی افساد ایتمیان شیلره دائر) اولان فصله باقکز .

محشی دیرکه قراءت مسنونه قیدی آغزده اولان شی اصل قراءته مانع اولمقده ویاخود اوسببله فساد صلاتی موجب تغییر حصوله کلمکده ایسه نماز فاسد اولوب واجبی منع ایتمکده ایسه تحریماً مکروه اوله‌جغنه مبنیدر اهـ .

(٤٥) صيجاق ياخود صغوق و ياخشونت ارض ضرورتى اولمديغى حالده سجده‌یى صاريغك طولامى اوزرينه ايتمك .

بوده طولامك جبهه اوزرنده بولنديغنه كوره‌دركه سجوده مانع اولميان بر حائل ديمكدر. اما طولام باشده اولوبده مصلى آنك اوزرينه سجده ايدرك جبهه‌سى يره دكمز ايسه نمازى صحيح اولماز .

(متممات صلاتدن اولان عمل قليلده كراهت اولمامغله تمكين سجود ايچون برال ايله تسويه ورفع عمامه‌نك جوازى ومانع اصل سجود اولان شيئك وجوب ازاله‌سى ذكر اولنمشدر . مقدمهٔ فصله واوچنجى مكروهه مراجعت ايدكز .)

(٤٦) بورنده بر عذر يوق ايكن سجودى يالكز آن اوزرينه ايتمك .

چونكه سجده‌ده انفك جبهه يه ضمى واجبات صلاتدندر . بشنجى واجبه باقكز . بونك عكسى يعنى سجودده انفه اقتصار جبهه‌ده عذر اولمدقجه غير صحيحدر . فروضه باقكز : ١٧ / ١٨

(٤٧) يول اوزرنده نماز قيلمق(١) .

(٤٨) حمامده نماز قيلمق(٢) .

---

(١) چونكه حق عامه‌یى اشغال وانلرى مروردن منع ايتمش اولور . ص . همده خاطرى خشوعدن معدول اوله‌رق حق براغوب خلق ايله اشتغال ايلمش بولنور . ط .

(٢) محشى ديركه حمام صيجاق صو معناسنه اولان حميمدن مشتقدر . مغتسل (غسلخانه) دخى حمام حكمنده‌در . جامكان وحامجينك اوطورديغى يرحمام دكلدر . علت كراهتده اختلاف اولنمشدر . بعضلر : چونكه محلى ازالهٔ نجاسات ومصب

(٤٩) آياق يولنده نماز قيلمق .

(٥٠) مقبره‌ده وامثالنده نماز قيلمق[١] .

چونكه شارع محترم صلى الله تعالى عليه وسلم يدى يرده نماز قيلمقدن نهى ايتمشلردر : مزبله‌ده ، مجزره‌ده ، مقبره‌ده . قارعة الطريقـده ، حمامده ، معاطن ابلده ، كعبه نك اوزرنده .

(مزبله : كوبره‌لك ، مجزره : سلخخانه[٢]در. مقبره‌دن مقابر أنبياء عليهم السلام مستثنادركه آنلرده نماز قيلمق بلا كراهـه جائزدر[٣] . قارعة الطريق: مقروع بالنعال اولان ايشلك يولدر. معاطن ابل : كرچه دوه‌لرك پك صبجاق زمانلرده بركره صوايچيريلوب ايكنجى دفعه بردها

غسلاندر ديدى . بوكا كوره حمامك بر موضعنى غسل وتطهير ايتسه اوراده نماز قيلمق مكروه اولمازه على قول علت كراهت حمامك مأوى الشياطين اولمسيدر . بوكا كوره داخل حمامده نماز قيلمق موضع صلاتى غسل وتطهير ايتسه‌ده ايتمسه‌ده مكروه اولور اه بتصرف . بو تعليلدن معابد كفارده نماز قيلمه نك كراهتى دخى اخـذ اولنور چونكه انلرى‌ده مأوى الشياطيندر اه من رد المحتار . التمش طقوزنجينك هامشنه باقـكز

(١) امثال : حديثده مذكور اولانلردر . ط .

(٢) جزار دوه قصابى ديمك اولديغنه نظراً مجزره دخى دوه بوغازلنـان موضع معناسنه ايسه‌ده محل نجاسات اولمق جامعيله مقصود اعمدر . حاشيه‌ده لفظ مجزره كسرزاى ايله مضبوطدر .

(٣) معلوم دكلميدركه حضرت اسمعيل عليه السلامك مدفن مبـاركى حرم شريفده حطيم داخلنده تحت الميزابدر . حجر اسود ايله بئر زمزم آره‌ـسنده يتمش نبى قبرى واردر . بونلر ايسه نماز قيلمق ايچون اك كوزل موضعلردر. ابن الهمام مرحوم زاد الفقيرده مقبره‌دن نماز ايچون مهيا اولان موضع طاهرى استثنا ايتمشدر . ط .

صولانمق اوزره حوض قربنده چوكدكلرى يرلردر(1) ولكن بوراده مطلقا مبارك ابل مقصوددركه دوه‌لرك على الاطلاق چوكوب اوطوردقلرى يرلردر . ط(2))

(٥١) صاحبنك رضاسى اولميه‌رق ارض غيرده نماز قيلمق(3) .

بشقه‌سنك مزروع اولميان يرنده ياخود يول اوزرنده نماز قيلمق ابتلاسنده بولنان كيمسه اكر يرك صاحبى مسلم ايسه اوراده(4) ومسلم دكل ايسه يول اوزرنده(5) قيلار .

(٥٢) نجاسته قريب موضعده نماز قيلمق(6) .

(١) فاذا برد الزمان فلاعطن للابل . كما فى ط .

(٢) مرابض غنم وا كا ملحق اولان مرابض بقرده كرچه صلات اباحه ايدلمشدر ولكن طاهر ويافوق السجاده اولمق شرطيله‌ينه مع الكراهه‌در . الكراهة الرائحة . أفاده ط .

(٣) صاحب ارض ذمى ايسه مطلقا (يعنى ارض كرك مزروع ويا مكروب اولسون . كرك اولمسون) انده نماز قيلمق مكروهدر. زيرا ذمينك اكا رضاسى يوقدر . صاحب ارض مسلم اولديغنه كوره ارض مزروع ويا مكروب ايسه ياخود بينلرنده دوستلق يوق ايسه‌وياصاحب ارض تيتيز خويلى ايسه انده بشقه‌سنك نماز قيلمسى مكروهدر . او ايچنده بيله احسن اولان استيذان ايتمكدر . صاحب خانه‌دن بلا استيذان دخى قيلسه بأس يوقدر . ط .

(٤) زيرا ظاهر اولان : صاحب ارضك اكا رضاسيدر . چونكه بلا اكتساب نائل اجر اولور . طريقده ايسه اذن يوقدر . چونكه انده‌هم مسلمك وهم غير مسلمك حقى واردر . ط .

(٥) چونكه غير مسلم كندى ارضنده نماز قيلنمغه راضى اولماز . يول ايسه بالخصوص انك دكلدر . ط .

(٦) چونكه بر شيئه قريب اولان اوشى حكمنده‌در . بز ايسه نجاساتدن ومكان نجاساتدن تجنب ايله امر اولنمشزدر . ص .

(٥٣) مدافعهٔ اخبثين[١] حالنده يعنى بول ويا غائط صيقنتيسى وار ايكن نماز قيلمق[٢] .

(٥٤) ريح صيقنتيسى وار ايكن نماز قيلمق .

بونلر ولوكه نماز ايچنده حادث اولمش اولسون[٣] .

(٥٥) نجاست غير مانعه ايله نماز قيلمق[٤] .

مصلينك كرك لباسنده . كرك بدن ويا مكاننده اولسون[٥] .

لكن بواوچ حالده مع الكراهه ادا قضادن اولادر[٦] .

(٥٦) نمازى ثياب بذله ايچنده قيلمق[٧]

---

(١) بوتعبير حديث آتيدن مأخوذدر . اللى سكزنجينك صوكنه باقكز .

(٢) بونده وبوندن صكره كنده علت كراهت تشويش بال وشغل خاطردركه مخل خشوعدر . بوبابده نهى نبوى دخى واردر .

(٣) اوحالده نمازى قطع ايدوب راحتلندكدن صكره استيناف ايدر . ط .

(٤) نجاست غير مانعه : مخففه‌ده ربع ثوبك مادونى ومغلظه‌ده درهم مقداريدر . ط . كتاب الطهارەيه مراجعت اولنسون .

(٥) خروجاً من الخلاف اونماز قطع واستيناف اولنور . ص وط .

(٦) زيرا نمازى وقتندن چيقارمق حرامدر . ص . اخف ضررين ارتكاب اولنور . مؤلف جماعتك دخى سنت مؤكده وياواجب اولديغى بيانيله انك فواتى خوفنى دخى فوات وقت خوفنه الحاق ايتمشدر .

(٧) بذله بانك كسرى وذالك سكونى ايله كيردن صاقينلميان خوار لباسدر . على قول . كبرايه كيدليه‌جك قيافتدر . ص . محشينك افاده‌سنه كوره كراهت تنزيهيه اولمق ظاهردر . تتكيم بابك اولنده ذكر اولنمشدر . نمازده مستحب اولان : لبس معتاددر . چونكه متوارث اولان اودر . عبدالحليم بونى درر حاشيه سنده قنيه‌دن نقلاً ذكر ايتمشدر . كيجه لكلر لبس معتاد اولمغله انكله نماز قيلمقده كراهت اولماز .

(٥٧) تذلل و تضرع قصديله دكل ده تـكاسلاً (١) باشى آچيق اولەرق نماز قيلمق (٢) .

(كراهت وعـــدم كراهت اركـكه كورەدر . حرەنك نمـازده باشى آچيق بولنمسى مفسد صلاتدر .)

باشندن قلنسوەسى (٣) دوشن كيمسەيه افضل اولان آنى باشنه آلمقدر . مكركه تـكويره (طولامەيه) وعمل كثيره محتاج اوله . در مختار .

(٥٨) كنديسنك مشتهى اولديغى طعام حاضر ايـكن نمازه طورمق . مصلىيه مباح اولوب اكلنى آرزو ايتديـكى يمك ديمـكدر (٤) اما مال غير اولوبده صاحبى دخى آنى اكله مأذون ايتمامش ايسه نماز مكروه اولميوب ظاهر اولان : او كيمسەيه آندن تباعد ايتمك لازم اولمقدر . كنديسنه مبـــاح اولوبده طبعنك مائل اولمديغى طعامك حضورى دخى موجب كراهت دكلمدر ط .

سنن ابى داودده نمـازك نه طعام ايچون ونه بشقه برشى

---

(١) ياخود صيجاقدن وياتخفيف رأس ايچون . ط على الدر . تكاسلاً اولميوب استخفافاً اولور ايسه نعوذ بالله تعالى كفر اولور . نقله المحشى عن الشرح الـكبير .

(٢) اون بشنجى مكروهك هامشنه مراجعت .

(٣) قلنسوه حجازه مخصوص باش كسوه سيدر . حـكم مسئله بزم فسلره دخى شاملدر . حلبى مرحوم قلنسوەيى باشه كيلان شى دبو تعريف ايتمشـدر . مسئله قرقنجى مكروهك واوننجى مفسدك هامشارنده دخى كذران اولدى .

(٣) كه شروع اولنان نمازك دخى انك حضورنده قطعى حقندەكى حـكم نجاست قليلەيى حامل كيمسەنك قطع صلات ايتمسى حقندەكى حـكم كيبدر . ط . اللى بشنجى مكروهك ايكنجى هامشنه باقـكز .

ايچون تأخير اولنميه‌جغنه دائر مذكور اولان حديث صاحب صحيحينك روايتكرده‌لری اولان « اذا وضع عشاءُ أحدكم واقيمت الصلاة فابدؤا بالعشاء ولا يعجل حتى يفرغ منه » (١) حديث شريفنك صراحتنه مبنی نمازی وقتندن تأخير ايتمكه محمولدر (٢) .

حديث صحيحينده طعامك نمازه تقديمی مصلينك فكری آنكله مشغول اوله‌رق خشوعی زائل اولمامق ايچون امر اولنمشدر. نتكيم : «لاصلاة بحضرة طعام ولاهو يدافعه الاخبثان(٣). » دخی بيورلمشدر .

(٥٩) زينت كبی خاطرينی مشغول ايدن } شيلرك حضورنده
(٦٠) لهو ولعب كبی خشوعی اخلال ايليان } نماز قيلمق (٤)

بوكا مبنيدركه عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری نمازه قوشارق كلمكی دخی نهی بيورمشلردر(٥) .

(٦١) آيتلری ال ايله صايمق .

(١) لفظ ديكرده : « إذا قدم العشاء فابدأوا به قبل أن تصلوا صلاة المغرب ولا تعجلوا عن عشائكم . »
(٢) كذا حمله الكمال . وحمله غيره على ما إذا كان لا يشتهيه . ط .
(٣) اللی اوچنجينك هامشنده ذكری موعود اولان حديث شريفدر .
(٤) جامعلرده آياق قابلرينی ارقه‌يه براغه‌رق نمازه طورمق دخی بوقبيلدن مكروه اولديغنی ابن عابدين مرحوم ذكر ايتمشدر .
(٥) سعی الی الجمعه‌يی آمر اولان آيت كريمه‌ده سعی : سكرتمك دكل ، صلات جمعه‌يه وقار وسكينت ايله كيتمكدر . ص . لتكن مشيتك إلى المسجد أوقر أمشية ، ولتكن خشيتك فی الصلاة أوفر خشية .

(٦٢) رکوع وسجود تسبیحاتنی ال ایله صایمق [١] .

(٦٣) امام تمامیله محرابك ایچنده قائم اولمق .

کراهت [٢] امامك حالی جماعته مشتبه اوله بیله جکی ایچوندر [٣] . امامك قیامی محرابدن خارجده اولوبده سجودی داخل محرابده واقع اولورسه [٤] کراهت قالماز . نتکیم امامك محراب درونده صوقلمسی زحام جماعتدن ایلرو کلمش ایسه ینه کراهت یوقدر .

(٦٤) امام برذراع مقداری [٥] یوکسلك | برمحلده یالکزجه
(٦٥) یاخود بالعکس اومقدار آلچاق | بولنمق .

اکر برکیمسه امام ایله برابر بولنورسه کراهت اولماز .

(٦٦) آچیغی اولان صفك آرقه سنده نمازه طورمق [٦] .

---

(١) ال ایله صایمق ایکی درلودر بری پارمق یومه رق صایمقدرکه بوعند الامام مکروهدر . بری ده پارمق اوجلرینی باصه رق وتعبیر دیکرله تحریك اصابع ایدرك صایمق وقلباً احصا ایتمکدرکه بواتفاقا مکروه دکلدر . نتکیم تسبیح نمازینك تسبیحاتی دخی بوصورتله صاییلور . لساناً صایمق اتفاقا مفسددر . کما فی ص . قرقنجی مکروهه ده باق .

(٢) تنزیهیه در . کما فی البحر .

(٣) محراب زمینی مسجد زمیننده مرتفع اولان جوامعه کوره اشتباه اولماز . محشی دیرکه اشتباه منتفی اولورسه کراهت دخی منتفی اولور .

(٤) که بتون جوامع شریفه ده حال بومنوال اوزره در . ومکان صلاتده اعتبار موضع قدمینه در .

(٥) علی قول اورته بویلی انسان قامتی مقداری . ص .

(٦) چونکه فرجاتك سدی مأمور بهدر . همده حدیث شریفده : صفك آچیغنی قاپایانه اون حسنه یازیلور وکندیسندن اون

(٦٧) صورت ذی روح اوزرینه سجده ایتمك(١) .

(٦٨) ذی روح صورتلی لباس ایچنده نماز قیلمق (٢) .

(٦٩) مصلینك باشنك اوستنده یاخود آرقه جهتنده ویاخود اوك ویایان طرفلرنده (صاغنده ویاصولنده ط) صورت ذی روح بولنمق.

کراهت جهتیله اشدی مصلینك اوکنده ، صکره فوقنده ، صکره صاغنده ، صکره صولنده وصکره آرقه سنده بولنمقدر(٣) .

مکرکه صورت تفاصیل اعضاسی متبین اولمیوب یرده ایکن(٤) آیاقده طوران دقت ایتمدکجه کوره میه جك درجه ده کوچك

سیئه محو اولنور واوکیمسه اون درجه ترفیع ایدیلور . بیورلمشدر . ص . محشی دیرکه فرجه آرالق دیمك ایسه ده اندن آدم صیغه جق قدر اولان آچیقلق معناسی مقصوددر . والا آچیق یر یوق دیمکدر . کراهت مذکوره دخی اقتدا قصد اولندقده در . انفراد قصد اولندیغنده حکم بالعکسدر اه .

(١) یایغیلرده وسجاده لرده یازی بولنمق دخی مکروه اولدیغی محشی فصل آتیده ذکر ایتمشدر .

(٢) صورت ذی روح لباسده کرك منقوش ، کرك منسوج اولسون . مؤلفك : چونکه حامل صنمه بکزر . دیو ذکر ایتدیکی علت اونوع لباسك خارج صلاتده دخی کراهتنی انتاج ایدر . ط .

(٣) صورت یالکز مصلینك آیاقلری آلتنده ویا اوطوردیغی یر اوزرنده ایسه کراهت یوقدر چونکه مهاندر (محقردر) کما فی الدر . کلیسالر همده موضع تماثیل اولدیغیچون انلرده نماز قیلمه نك کراهتی تأکد ایتمش اولور . فرق سکزنجینك هامشنه باقکز .

(٤) هذه العبارة زدتها من الدر المختار فی الاستثناء .

اوله : پاره اوزرنده‌كی صورت كبی (١) . یاخود بیوك ایسه‌ده مقطوع الرأس بولنه (٢) . یاخود صورت غیرذی روح اوله (٣) .

(١) كه اكا پرستش اولنماز . ص . سوز آچیقده اولان صورتلر حقنده‌در . كیسه وچیقین كبی شیلرده صاقلی اولانلرده كراهت اولمدیغی درمختارده مصرحدر . مؤلف دیركه نمازقیلانك اوستنده قرال صورتلی پاره‌لر بولنسه بأس یوقدر چونكه او مقوله صورتلر كوزدن كوچك قالوراه محشی دیركه خاتمده منقوش غیر مستبین (بلورسز) صورت دخی بویله در . غیر مستبین قیدیله تقیید خاتمده بللی اولان صورتك نمازده كراهتنی افاده ایدر . اومقوله صغیر صورتلر یایغیلرده وآیاق آلتلرنده اولوبده امتهان ایدلسكده (خوارلنمقده) بولنان بیوجك صورتلركبی مانع دخول ملائكه دخی دكلدر . حدیثلر مخصصدر . حضرت ابو هریره‌نك رضی الله تعالی عنه خاتمنده ایكي سینك صورتی وارایمش . دانیال علیه السلامك خاتمنده دخی بر ارسلان وبرده دیشی ارسلان ، اره‌لرنده كی بر اوغلان چوجغی یالاراولدقلری مصورایمش . سببی‌ده بختنصر كندینك هلاكی آنك النده اوله‌جق برچوجق طوغه‌جغنی ایشیدرك طوغان چوجقلری قتل ایتمكده اولدیغی صره‌ده حضرت دانیالك والده‌سی دانیالی طوغرمش و : بلكه سلامت بولور . دیو انی براورمانه براقمش ایمش . حق جل وعلا اكا محافظ اولمق اوزره بر ارسلان ومرضعه اولمق اوزره برده دیشی ارسلان تعیین ایدرك اولوجه‌له نشوونما ویرمش اولدیغندن حقك بو نعمت وقدرتنی كوزی اوكندن آییرمامق ایچون حضرت دانیال صورت حالی خاتمنه نقش ایتدرمشدر . خاتم مذكور عهد حضرت فاروقده اله كچمش وحضرت عمر انی كوروب كوزلری یاش ایله طولارق ابو موسی الاشعری (رضی الله تعالی عنهما) حضرتلرینه اعطا بیورمشدر اه من موضعین بزیادة من حاشیته علی الدر .

(٢) قطع رأسدن مقصد آنی یاشایه‌میه‌جق حالده بولندرمقدر . آنی اویمق یاخود سیلوب محو ایتمك دخی قطع رأس حكمنده‌در . اوزرینی بویایوب باشنی بلورسز ایتمك دخی او دیمكدر . كما فی ط .

(٤) روایت اولنان شیئه بناءً كه حضرت ابن عباسه (رضوان

(صورت ذی روحك كرك حرمت تصویر واتخاذنجه وكرك نمازده‌كی كراهتنجه منقوش ویامنسوج اولانیله محكوك ویامنحوت بولنانی بیننده فرق یوقدر .)

بشقه‌سنك خانه‌سنده صورت ذی روح كورن كیمسه‌یه انی محو وتغییر ایتمك جائز اولور(١).

(٧٠) مصلینك اوكنده ایچنده قور اولان (٢) تنور (٣) بولنمق .

الله تعالی علیهما) بری كلوب : بن صورت یاپارم بكا بونك فتواسنی ویر . دیدكده حضرت ابن عباس « كل مصور فی النار الخ » حدیثنی (١) اوقویه‌رق: اكرسن صورت یاپاجق ایسه‌ك آغاج وسائر جانسز شیلری تصویرایت . بیوردیلر اه من ط . آغاجك مثمر اولانی ایله اولمیانی آره‌سنده كافه‌ٔ علما رحمهم الله تعالی عندنده فرق اولمیوب یالكز امام مجاهد مثمراولان آغاج صورتنی مكروه كورمشدر . كذا فی حاشیة الدرر لعبد الحلیم .

(١) لائق اولان واجب اولمقدر . بركیمسه برمصور استیجار ایتسه اكا اجرت یوقدر چونكه‌عملی معصیتدر . ایچنده تصاویر اولان برخانه‌یی‌هدم ایلسه صورتلردن خالی اوله‌رق قیمت بینی تضمین ایدر . ط .

(٢) جرك تركجه‌سنه بز قور دیرز . طشره‌ده كوز دیرلر . مجوسیلرك عبادتی نارموقده‌یه دكل ، جره‌در . نتكیم محشی بوندن‌صكره كی فصلده ذكر ایتمشدر .

(٣) بر نوع فرن .

---

(١) وتمامه . یجعل له بكل صورة صورها نفس فتعذبه فی جهنم . كما فی الجامع الصغیر .

(٧١) مصلينك اوكنده ايچنده قور اولان اوجاق بولنمق[١] .
موم وقنديل [٢] وفانوس بولنمق قول صحيحده مكروه
دكلدر[٣] چونكه پرستشه بكزه مز[٤]
(٧٢) مصلينك اوكنده اويور كيمسه لر [٥] بولنمق [٦] :
(٧٣) آلنندن كنديسنه ضرر ويرميان طوپراغى سيلمك
(٧٤) تر سيلمك .
چونكه بونلر برنوع عبثدر[٧] .

---

(١) چونكه بو حالده مصلى مجوسيلرك آتشه پرستش ايتدكلرى حالنده انلره بكزه مش اولور . ص .
(٢) فوق المصلين معلق اولان قنديله سوز يوقدر .
(٣) فتاواى حجتده اولى اولان انكده تركيدر ديمشدر . رمضان كيجه لرى مساجدده يا پلديغى كبى موم مصلينك يانته طوغرى اولورسه اتفاقاً كراهت اولماز . ط .
(٤) مؤلف بوكلامى بوندن صكره كى فصلده تكرار ايدر .
(٥) محشى ديركه ظاهر اولان شخص واحدك دخى بولنمسى محذورلى اولديغنه كوره حكم بويله اولمقدر .
(٦) بونك كراهتى كولنه جك ويا اوتانيله جق وياخود موجب اذا اوله جق برحالك ظهورندن قورقلمق ياخود نائم ايله يوز يوزه كلمك تقديرنده در . والا كراهت يوقدر . زيرا حضرت عائشه رضى الله تعالى عنها : رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بتون كيجه نمازلرينى (يعنى تهجدلرينى) كنديسيله قبله اره سنده بن (ياتمقده) بولنديغم حالده قيلارلر ووترى ادا ايده جكلرى وقت بنى اويانديررلر بن دخى وترى قيلارم . بيورمشدر اهـ ص .
(٧) نمازده عند الايذاء وجهدن ترى ويا ترابى سيلمك داعى حاجته مبنى اولديغيچون عبث عداولنمامق لازم كلور . تتكيم فصل آتيده ذكر اولنور . مؤلف بورادده آنك استثناسنه اشارت ايتمشدر . عبثك تعريفيچون برنجى وايكنجى مكروهك شرح وهامشنه باقكز .

اكر كنديسنه ضرر ويريبور ايسه سيله بيلور .

(مؤلف بونلرى فصل آتيده تكرار ايدر .)

(٧٥) نمازده فاتحه وجوباً متعين اولمغله او ، ومسنون معين(١) مستثنى اولوب اندن بشقه بر سوره تعيين ايدرك ديكربنى اوقومامق(٢) .

چونكه بونده باقينى مهجور ايتمك واردر . مكركه كنديسنه قولايلق اولمق ياخود قراءت نبي عليه السلام ايله تبرك ايتمك ايچون تعيين سوره ايلمش اوله . او حالده كراهت اولماز ونبي عليه الصلاة والسلامك قراءتلرينه متابعت مستحب اولور .

(٧٦) امام مقتدىيى فتحه مجبور ايتمك .

(نتكيم مقتدى فتحى تعجيل ايتمك دخى مكروهدر . مفسداتدن اللى ايكنجينك صوك هامشنه باقكز .)

(٧٧) اوكندن كچلمسى مظنون اولان يرده مصلى سُتره اتخاذينى ترك ايتمك .

(مؤلف بوراده اتخاذ ستره فصلنى عقد ايتمش ايسه‌ده بز شمديلك انى تأخير ايدرك حاشيه‌ده ودرّمختارده وحواشيسنده كوريلان مكروهاتى زياده ايدجكز) :

---

(١) وترده مسنون اولان سوره‌لرى قراءت كبى . ط . يكرمى اوچنجى مكروهه باقكز .

(٢) امام طحطاوى تعيين سوره كراهتنى « بشقه سوره ايله نماز قيلنور ايسه جائز اولماز » اعتقاديله تقييد ايدوب : بويله اعتقاد ايتمدكجه كراهت اولماز . ديمشدر اهط

(٧٨) سجده‌یه وارر ایکن اللرینی بلاعذر دیزلرندن اول یره ایندرمك وقالقار ایکن دیزلرینی اللرندن اول رفع ایلمك .

(٧٩) رکوعده باشنی یوقاری دیکمك یاخود آشاغی اکمك .

(٨٠) بسمله‌یی وآمینی (وکذا ثنایی وتعوذی ح) جهرا ایتمك .

(٨١) رکوع یاخود سجود تسبیحاتنی ترك یاخود اوچدن اکسیك ایتمك .

(٨٢) رکوعه وارر ایکن یاخود رکوعدن قالقـار ایکن ال قالدرمق(١) .

(٨٣) جلسهٔ استراحتی یاپمق(٢) .

(٨٤) فرض اولان نمازده بلاعذر دیواره یاخود عصایه طیانوب طورمق(٣) .

(٨٥) بلاحائل وجه انسانه طوغری نماز قیلمق(٤) .

(٨٦) قوجاغنه بلاحاجه چوجق آلوب نمازه طورمق(٥) .

---

(١) بونی مؤلف مفسداتك اوننجیسنده ذکر ایتمشدر . بونك مفسد صلات اولمسی حقنده‌کی روایت شاذدر . نصوا علی ذلك .

(٢) جلسهٔ مذکوره شافعی المذهب اولانلرك ایکنجی رکعته قیام صره‌سنده ایتدکلری قعوددر . زدت هذا العدد من کتب الاصول مضاهاة لما قبله . وتقدم من المحشی فی آخر شروط صحـة الاقتداء انها مکروهة تنزیهاً . انظر فی الصفحة ٢١٠ السطر الثانی تحت الجدول .

(٣) نفلده علی الاصح مکروه دکلدر .

(٤) استقبال کیمك طرفندن واقع اولمش ایسه کراهت اکادر وتحریمیه‌در . بلا حائل قیدی ارده برشخص بولنوب انك آرقه‌سی مصلینك یوزینه کلمش اولمقدن احترازدرکه اوحالده کراهت اولماز .

(٥) حلبی قوجاغه آلنان شیئی چوجغه حصر ایتمیه‌رك «أو غیره مما یشغله»

(٨٧) لباس مغصوب ايچره نماز قيلمق(١) .

(٨٨) بلا ضروره لباس حرير ايچره نماز قيلمق .

(ارككه حريرك حرمتى و نمازده كراهتى لبسنده در ، استعمالنده دكلدر . ايپك سجادهده كراهت يوقدر .)

(٨٩) امام صوك جماعتك غيريده محرابدن بشقه يره طورمق .

(٩٠) مصلى جامعده كنديسيچون برير تعيين ايدرك نمازى دائما اوراده قيلمق .

قولنى زياده ايتمشدر. بلاحاجه‌قيدى حاجت وضرورته مبنى اولانى استثنا ايچوندركه انده كراهت اولماز. عليه السلام افندمز حضرتلرى كريمه‌لرى زينب افندمزك قيزى امامه افندمزى باقه‌جق كيمسه بولنمديغيچون نمازده قوجاقلرينه آلوب سجده‌يه ايندكلرنده يره قورلر وقيام ايدرلر ايكن ينه آلورلر ايدى. افعال متوالى اولمدقجه نمازه ضرر ايتمز . كما فى رد المحتار .

(١) بشقه‌سنى بولسه بيله مكروهدر . زيرا غيرك اذنندن وياداء ضماندن اول آنك ملكيله انتفاع ايتمكه جواز يوقدر .

(فصل)

مصلی ایچون مکروه اولمیان شیلره دائر

مصلی‌یه بلنی باغلامق(۱) مکروه اولماز . چونکه بونده محل عورتی ستر وصیانت ایتمك وعبادت ایچون چمرنمك واردر . حتی ، برقباء ایچنده(۲) بلی باغلی اولمیه‌رق نماز قیلمق اساءتدر(۳) .

مصلینك بوینده قلیج وامثالی طاقیلی بولنمق(٤) حرکتی کندیسنی مشغول ایتمیور ایسه مکروه اولماز. اکر حرکتی انی مشغول قیلیور ایسه حال قتالك غیرنده مکروه اولور .

چیکن کیمیا نلر قوللارینی کچیرمیه‌رك نمازه طورمق مکروه اولماز .

مصحفه یاخود سیفه قارشو نماز قیلمق مکروه اولماز .

مصلینك اوکنده اکا مواجه اولمامق اوزره آدم بولنمق مکروه اولماز(۵) .

مومه یاخود قندیله ویافانوسه قارشو نماز قیلمق مکروه اولماز(٦) .

---

(۱) نمازده چوزیلان وماتحتی مکشوف اولمق احتمالنده اولان قوشاغی دیمك ایستر .

(۲) قباء : اوکندن آچیق اولان هر لباسدر انتاری کبی . مقصود بلنی باغلامیه‌رق اوکلرینی قاوشدرمقدر . کما فی ط .

(۳) چونکه آلتنه بشقه برشی کیمامش دیمك اولدیغیچون انکشاف عورت وقوع بوله‌بیلور .

(٤) قیلاجی بیوندن آصمه تقلد وبلدن قوشاغمه توشح دینور .

(۵) سکسان بشنجی مکروهه باقکز .

(٦) یتمش برنجی مکروهه باقکز .

اوزرينه سجده ايدلمدكجه صورذى روحى حاوى يايغى اوزرنده نماز قيلمق مكروه اولماز(١) .

نمازده ييلان اولدرمك مكروه اولماز(٢) .

ذات صلاته نظراًحيه نك جميع انواعى بردر(٣). عقرب اولدرمك دخى ييلان اولدرمك كبيدر .

اثواب ركوعده جسدينه ياپشه رق اعضاسى بللى اولمامق ايچون مصلى عمل قليل ايله انى سيلكه لمكده و لباسنى ترابدن صاقنمقده بأس يوقدر(٤)

---

(١) مؤلف نماز قيلمق بدلنده : سجود ايتمك . ديمشدركه سجدهٔ تلاوته دخى شاملدر. محشى ديركه يايغيلره وسجاده لره حروف مقطعه بيله اولسه وحتى حرف واحددن دخى عبارت بولنسه يازى يازمق مكروه اولور امه التمش طقوزنجى مكروهك هامشنه باقكز .

(٢) محشينك افاده سنه كوره عدم كراهت خوف اذى حالنده آياغنك قابيله اوزرينه باصمق مثلى عمل قليل ايله مقيد اولوب امن حالنده عمل قليل دخى مكروهات صلاتدندر. كرك خوف وكرك امن حالنده انلر عمل كثير ايله اولديريلور ياخود قبله دن انحراف وقوع بولورايسه نماز فاسد اولور . امر بالقتل صحت صلاتى استلزام ايتميوب مصلى اكا مباشرتله آثم اولماز ديمكدر .

(٣) « اقتلوا الحيات كلهن فمن خاف ثأرهن فليس منا » بيورلمشدر . كذا فى جامع السيوطى . «اقتلوا ذا الطفيتين والابتر » حديثنك «واياكم والحية البيضاء فانها من الجن» زياده سى يوقدر. اكا بدل جامع صغيرده «فانهما يطمسان البصر ويسقطان الحبل» موجوددر .

(٤) بو ومابعدى لابأس قبيلندن اولديغيچون ماقبلندن مفصول اولمشدر . لابأسك تركى اولى اولديغى معلومدر .

مصلى آلننه ياپشان ترابى ياخود نباتى نمازدن فارغ اولدقدن صكره سيله بيلديكى (١) كى كنديسنه ضررو يرمكده وخشوع صلاتدن انى مشغول قيلمقده ايسه قبل الفراغ دخى انى سيلمكده تر سيلمك كبى بأس يوقدر .

مصلى يوزينى چويرميه‌رك كوزينك اوجيله باقمقده بأس يوقدر. حاجت اولمدقجه اولى اولان انى‌ده ترك ايتمكدر . چونكه مخالف آداب صلاتدر .

سجده‌ده حجم ارض (يرك پكلكى) بولندقجه نمازى يتاق ويايغى اوزرنده قيلمقده بأس يوقدر .

افضل اولان بلا حائل ير اوزرنده ياخود حصير واوت كبى يردن نابت شى اوزرنده قيلمقدر .

حر و بردن وخشونت مضره‌دن اتقا ايچون بز پارچه‌سى قويوب (٢) مثلا منديل يايوب انك اوزرينه سجده ايتمكده بأس يوقدر .

نفلك ايكى ركعتنده تكرار سوره ايتمكده يعنى ايلك ركعتده اوقوديغنى ايكنجى ركعتده دخى اوقومقده بأس يوقدر (٣)

---

(١) روايت حضرت انسه كوره پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى نمازدن فارغ اولدقلرنده جبهه مباركه‌لرينى صاغ اللريله مسح ايدوب: «أشهد أن لا آله الا الله الرحمن الرحيم اللهم أذهب عنى الهم والحزن» بيوررلر ايمش . انلر مصلينك الننده قالدقجه ملكلر كنديسيچون استغفار ايدر اولدقلرى‌ده مرويدر . كما فى ط . لكن روايت سابقه‌يه ومؤلفك « تنظيفا عن صفة المثلة » قولنه نظراً انك ازاله‌سى اولادر . بعض زوار كعبه‌نك صيجاق قومده بال‌وضوء ايله نماز قيلوب آنلرنده اثر سجود ابقا ايتملرى مباح اولميان تصنع جمله‌سندندر .

(٢) افاده‌نك ظاهرى بوكه انك بلا سبب وضعى مكروهدر . ط .

(٣) يكرمى بشنجى ويكرمى التنجى مكروهلره مراجعت .

﴿ فصل ﴾

اتخاذ ستره يه ومصلى اوكندن كچنى دفع ايتمكه دائر

ستره كه عقده وزننده درمابه الاستتار معناسنه اوله رق مصلى اوكندن كلوب كچنه سپر اولمق اوزره اتخاذ ايتديكى شيدر . بر ذراع ودها زياده ارتفاعده اولور(١) .

نماز قيله جق كيمسه اوكندن مرور وقوعى محتمل اولان موضعده

(١) عليه السلام افندمز حضرتلرى ستره مصليدن سؤال اولندقلرنده : « مثل مؤخرة الرحل » بيورمشلردركه مؤخره مؤمنه وزننده دوه سمرينك ارقه طرفنده راكبك رأسنه محاذى بولنان آغاجدر وانده خايى مشدد قيلمق خطادر . بر ذراع ومافوقيله تفسير اولنمشدر . ص . مؤلف انك حداقل عرضنى دخى بر پارمق قالينلغى اولمق اوزره كوسترمش ايسه ده محشى انى خلاف مذهب بوله رق : قالينلق ايچون حد يوقدر چونكه مؤخرهٔ رحل طولنده اولان شى برقيل اينجه لكنده دخى اولسه كفايت ايدر ديمشدر . طول ستره حقنده مقدار ذراعدن اقلنه اعتبار اولنوب اولنميه جغى مختلف فيهدر . اكثرنده خلاف يوقدر . ستره آياقده طوران ويا اوطوران انسان ويا دابه كبى هر ديكيلى شيئه شاملدر . كما فى القهستانى والحلبى . قنيه ده اركككك ارقه سنى تجويز ووجهنى منع ايدوب جنبنده تردد ايلمشدر . محرم اولميان قادينى دخى منع ايدوب محارمده اختلاف كوسترمشدر . نائم ومجنون وغير مسلم ستره اتخاذ اولنماز . كما فى العينى على البخارى . قهستانيده مذكوردركه : بئر صغير ونهر صغير وحوض صغير قول اصحده ستره دكلدر بونلرك كبيرى طريق كبيدر . طريق مظنهٔ مرور اولديغندن ستره اوله مديغى كبى بونلرده ستره اوله ماز ديمكدر . الى هنا كلامه .

ستره اتخاذ ایتمك مستحبدر(١) كه كندیسنه یا برستونی ویا بر آغاجی ویاخود دیكدیكی دكنكی ووضع ایتدیكی صندالیه‌یی سترایدینور. «لیستتر أحدكم ولو بسهم» بیورلمشدر. اوكندن كچن اولمسه بیله مصلی آنك ماوراسندن كف بصر ایله قوهٔ متخیله سنی انتشار ایتمامك اوزره اكا ربط ایله جمع خاطر ایلمش اولور.

بر سرت اولدیغنه كوره یاتنده اولان شیئی (مثلا عصا ویاشمسیه‌یی) دیكمشده دوشمش كبی اوزو نلغنه براغور(٢).

ستره اولمق اوزره اوكنه ركز ویاوضع ایدجك بر شی بولمیسان مصلی برخط چكركه مقصود قوهٔ متخیله منتشر اولمامق ایچون ربط اولنه‌رق مصلیده جمع خاطر حاصل اولمقدر(٣). آنی اوكنه دیكلمش بردكنك كبی طولانی چیزركه اوحالده ظل ستریه شبیه اولور. ویاخود عرضاً هلال آسا بر خط مقوس چكر(٤).

---

(١) امام احمد انك وجوبنه قائلدر. ط.

(٢) امام ابویوسف حضرتلرینك حج یولنده نمازه طوردقجه اوكنه‌قامچیسنی آتار اولدقلری مرویدر. كما فی ط.

(٣) خط ستره‌نك اولماسی بویله دكلدركه او حالده خیال بصره تابع اوله‌رق فكر چوغالور. ط.

(٤) علی قولٍ محراب كبی تدویرلی چیزر. كما فی القهستانی. علی القارینك شرح مشكاتنده مذكوردركه ائمه حضراتی سرلش سجاده نوعندن اولان نمازلغی خطه قیاس ایتمشلردر بوده بر قیاس جلیدرچونكه نمازلق خطدن زیاده دافع مرور اولور. ط. ابن عابدینك بیاننه كوره مصلی اوكنه ثوبنی یاخود كتابنی وضع ایتمك دخی كافیدر. انجق ركز ممكن ایكن وضع، ووضع ممكن ایكن خط، كافی دكلدر.

جماعتله قيلنان نمازده امامك ستره‌سی آرقه‌سنده بولنانلر ایچون دخی ستره‌در(١) .

سنت اولان: ستره‌یه قریب طورمقدر . و پك طوغریسنه طورمیوب آنی ایکی قاشلرندن برینك (افضل اولان صاغ قاشنك ط) حذاسنه آلمقدر .

مصلی اتخاذ ستره ایتسون ، ایتمسون اکا مستحب اولان اوكندن كچنی دفع تشبثنده اولمامقدر . باش یاخود كوز ویا ال ایله اشارت ایدرك یاخود « سبحان الله » دیه‌رك دفعه رخصت ویرلمشدر . اشارت ایله تسبیحی جمع ایتمك مكروهدر(٢) .

اركك قسمی دفع مار(٣) ایچون جهر قراءت دخی ایده بیلور . قادین جهره بدل تصفیق ایدر(٤) .

---

(١) چونكه صلی الله تعالى علیه وسلم افندمز حضرتلری ابطحده ركز ایتمش اولدقلری عنزه‌یه ـ كه اوجی دمیرلی اولان عصادر ـ طوغری نماز قیلدیلر حالبوكه جماعتك ستره‌لری یوق ایدی . ص .

(٢) بوبابده جوازمقاتله حقنده وارد اولان اثر عنف ایله مدافعه‌یه محمول اولوب اوده ابتداء اسلامده داخل صلاتده اكا منافی عملك مباح اولدیغی زمانده‌ایدی مؤخراً «ان فی الصلاة لشغلاً » حدیثیله نسخ اولندی . كما فی ص مع ط .

(٣) مار : رانك تشدیدیله (مارین) ك مفردیدركه مروردن اسم فاعلدر .

(٤) تصفیق ال چرپمق دیمك ایسه‌ده بوراده مقصود ایسر عمل اولمق اوزره : صاغ الیله صول النك اوزرینه اورمقدر . كما فی ط . قادینلردن تسبیح ویا جهر قراءت طریقیله دفع مطلوب اولماز . ص .

مصلينك اوكندن كچلمكله نمازى فاسد اولميوب كچن مكلف متعمدك آثم اوله‌جغى نمازى افساد ايتميان شيلر فصلنده ذكر اولنمشدر . ابن عابدين مرحومك بيانته كوره كعبه‌يى طواف ايدنلر مصلى عد اولنمغله مطاف كنارنده نماز قيلا نلرك اوكنده ستره‌يه حاجت اولمديغى كبى داخل كعبه‌ده ومقام ابراهيمده دخى مصلينك اوكندن مرور ايدن منع اولنماز .

(فصل)

قطع صلاتی ایجاب واجازه ایدن شیلره

وجواز تأخير صلاته دائر

قطع صلات که نمازی بوزمقدر حرام ایسەده عارض شرعی‌یه مبنی بعضاً جائز وبعضاً واجب اولور(١) :

ملهوفك استغاثه‌سی أوزرینه اغاثه‌یه قادر اولان مصلی نمازی فرض دخی اولسه قطع ایتمك واجب اولور(٢) . صكره استیناف صلات ایدر .

(ملهوف : بر متعدی تسلط ایتمك یاخود صویه دوشمك ویاخود حیوان صالدق کبی کندیسنه موجب همّ اولان بر شی اصابتیله باشی صیقیلان کیمسه‌در . استغاثه : فریاد ایدوب یاردمه چاغرمقدر . اغاثه : یاردم ایدوب قورتارمقدر .)

طواره قورد وسائر جانور کلمك حالنده واعمی اولان یاخود مخاطره‌یه آگاه اولمیان کیمسه قویی مثلی برتهلکه‌یه دوشمك خوفنده دخی قطع صلات واجب اولور . نتکیم قابله (ابه) آله‌جغی چوجغك

(١) بو فصلك عقدی‌اشته بو نوع مسائل ایچوندر ٠ محشی دیمشدرکه : مؤلف مفسدات محرمه‌دن فارغ اولمغله مفسدات جائزه‌یه شروع ایلدی آره‌یه مکروهاتی ادخال ایتدی که انلر فساد ایله‌صحت کامله‌اره‌سنده‌مرتبهٔ متوسطه‌در ٠

(٢) بوندن ظاهر اولان فرض اولمقدر ؛ ٠ قاله ط فی حاشية الدر وأقره ابن عابدين ٠

ويا آناسنك هلا كندن ويابرعضوينك تلفندن ظن غالب ايله خوف اوزره اولديغى وقت نمازده ايسه قطع ايتمك ودكل ايسه نمازى وقتندن تأخير ايلمك (يعنى قضايه براقمق) واجب اولور .

خوف مذكور اوزره ظنى غالب اولديغى تقديرده دخى قابله نمازى صكرهيه براغهرق چوجقله مشغول اولمقده معذرته مبنى بأس يوقدر[1] .

قيرده بولنان كيمسه دخى خرسزلردن ويا رهزنلردن ياخود جانور ويا سيل تهلكهسندن[2] خوف اوزره اولدقده نمازينى وقتندن صكرهيه تأخير ايده بيلور[3] .

مصلى صلات نافلهده اولوبده ابويندن برى[4] آنك نمازده اولديغنى بيلهرك ندا ايدرسه اجابت ايتمكده بأس اولماز[5] .

---

(١) چوجغك آناسى دخى قابله كبيدر . بلكه تأخير صلاته اندن اولادر . آرتق كلان چوجغك باشى يره دكمامك ايچون بر چقورجغز حفراولنهرق تيمم ايله اولسون نمازى اكا لازمقيلمهنك بروجهى يوقدر . قاله ط .

(٢) بوتهلكه كوى وشهر ايچندهدخى اولهبيلور . يانغين تهلكهسى دخى بوكا الحاق اولنور . كماصرحوا به فى صلاة الخوف .

(٣) مقابلهٔ اعداده بولنان محاربلر كبى كهسوارى اولدقلرى حالده ايمايه قادر دكللر ايسه عذره مبنى نمازلرينى صكرهيه براغورلر . ص . چونكه نمازايله اشتغال صورتنده حرباً فوت ايدجكلرينى تدارك ايتمك (صكرهدن اله كچيرمك) انلره ممكن اولهماز . نمازك ايسه اداءً فوتى تقديرنده قضاءً تداركى ممكن اولور . ط .

(٤) ابويندن مقصود اصولدركه أجداد وجداته شاملدر . كما فى رد المحتار .

(٥) « بأس اولماز » ديمكله عند العلم اجابتك اولى اولديغنى افاده ايتمشدر . ط .

اكر نمازده اولديغنى بيلميه‌رك چاغيرر ايسه وجوباً اجابت ايدر(١) .

مصلى صلات فرضده اولوبده ابويندن برينك بلااستغاثه(٢) مجرد نداسى سببيله قطع صلات ايتمك جائز اولماز . چونكه آنك جوازى ضرورة‌دَر .

بر درهم كموش دكرنده اولان شى بشقه‌سنك دخى اولسه چالنمق قورقوسى اوزرينه نمازى فرض بيله اولسه بوزمق جائز اولور . چونكه اومقدار شى مالدر(٣) . چالنه‌جق شى بشقه‌سنك

---

(١) فرع : نمازده نبى عليه السلامه اجابت ايتمك مصلى‌يه فرض اولور . او حالده‌كى نمازك بطلاننده اختلاف اولنمشدر . بونى بدرالدين العينى شرح بخاريده وابو السعود العمادى تفسير سورهٔ أنفالده ذكر ايلمشدر اهـ ط . اصحابدن ابو سعيد بن المعلى‌كه ـ اسمى حارث ، ياخود رافع وياخود اوس ، در ـ (رضى الله تعالى عنه) نداء نبى عليه السلامه نمازده بولنديغيچون عدم اجابتندن طولايى معاتب اولمشدر . نتكيم صحيح بخاريده أستعيذ بالله تعالى (يا ايها الذين آمنوا استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم) آيت كريمه سنك تفسيرنده وكتب اصولده صيغهٔ امرك موجبى وجوب اولديغى بحثنده مذكوردر . لكن ابو السعود مرحوم زمخشرى‌يه وبيضاوى‌يه تبعاً قصه‌يى ابى بن كعب رضى الله تعالى عنه حضرتلرى حقنده ذكر ايلمشدر . ايچنده اجابت نبى واقع اولان نمازك عدم بطلانى راجحدر . چونكه صلات، اجابتدر . كما فى القاضى والقسطلانى .

(٢) بو حالده ابوينك حكمى سائرلرى كبيدر . ط . عند الاستغاثه آنلر ايچون قطع صلات وجوبده مؤكددر .

(٣) مدافعهٔ مال ايچون مقاتله بيله مشروعدر . «قاتل دون مالك» بيورلمشدر . قول اصحده درهمك مادونى دخى اويله‌در . زيرا بردانقك دخى آخذى حبس اولنور . ص .

اولمق تقديرنده دخى عند القدره قطع صلات ايتمكده دفع تعدى ونهى منكر ايلمك مزيتى واردر.

قادين نمازده ايكن آتش اوزرندهكى چوملكنك قاينايوب طاشمهسندن وچوجغنك آغلايوب حايقرمق كبى شيلرايله المناك اولمسندن خوف ايله نمازى قطع ايتمك جائز اولور.

بركافر كنديسنه عرض اسلام (تلقين دين) ايتمكى مصليدن طلب ايتمكله قطع صلات ايلمك مصلىيه جائز اولور(١).

كچمش نمازلرك قضاسى على الفور واجب ايسهده سعى على العيال كبى عذره مبنى آنى تأخير ايتمك دخى جائز اولور(٢).

تارك صلاتك حكمى

نمازك فرضيتنى اقرار ايله برابر آنى تنبللكندن ناشى ترك ايدن فاسقدر(٣). مذاهب سائرهده اولديغى كبى حدًّا ياخود كفرًا قتل اولنميوب ضرب وحبس اولنور. ومهمل براغلميوب حالى تفقد اولنهرق ايجابنه كوره نصح ياخود عنف ايديلور. يامصلى اولور وياخود حبسده اولور(٤).

(١) نمازده قالمق دخى اكا مباح ديمكدر. وجه اباحه تعارض عبادتيندر. بونكله او مصلى انك كفر اوزره بقاسنه راضى عد اولنماز. نمازده دكل ايكن انى اسلامدن تأخير ايتمك كبى اوله ماز. أفاده ط.

(٢) اورجك قضاسى رمضان ثانى تقرب ايتمدكجه على التراخيدر. سجدهٔ تلاوتده ونذر مطلقده اختلاف اولنوب كيمى: موسع، وكيمى: مضيق، ديمشدر. ص.

(٣) تحكيم اوقات صلات قبيلنده ذكر اولندى، ترك تعبيرينك عمدى اشعار ايتديكى معلومدر. فسوق: استقامتدن خروجدر. طاعت باريدن خروج ايدن مسلم عاصىيه: (فاسق) دينور.

(٤) برنجيسى اولمق وايكنجيسى اولمك مصدرندندر.

جامع صغير سيوطيده كتب سته اصحابندن امام بخارى ايله امام نسائيدن ماعداسنك رمزيله مذكور حديث حضرت جابرده :
« بين الرجل (١) و بين الشرك (٢) والكفر (٣) ترك الصلاة . » (٤)
بيورلمشدركه ترك صلات كشى ايله كفر آره‌سنده مابه الوصول اولمغله آره‌ده حائل انجق نمازدر انسان آنى ترك ايدرسه حائل زائل اولور ديمكدر (٥) .

عياذاً بالله تعالى نمازى انكاراً ويا استخفافاً تارك اولان مرتد معامله‌سى كورر .

خسر الذى ترك الصلاة وخابا ... وأبى معاداً صالحا ومآبا
ان كان يجحدها فحسبك أنه ... أضحى بربك كافراً مرتابا
أو كان يتركها لنوع تكاسل ... غطى على وجه الصواب حجابا
فالشافعىّ ومالك رأيا له ... ان لم يتب حدّ الحسام عقابا
والرأى عندى الامام عذابه ... بجميع تأديب يراه صوابا

---

(١) امام مسلمك روايتنده « ان بين الرجل » در . رجلدن انسان مقصوددر . غالباً خطاب اركك اولديغيچون رجل تخصيص بالذكر بيورلمشدر . كما فى التيسير .

(٢) لفظ شرك مؤلفك عباره‌سنده مذكور دكلدر .

(٣) بونك ماقبلنه عطفى عطف العام على الخاصدر . بين لفظنك تكرارى مزيد تأكيد ايچوندر . قاله عبد الرؤف .

(٤) قال المناوى أى تركها وصلة بين العبد وبين الكفر يوصله اليه وقد يقال لما يوصل الشىء بالشىء هو بينهما وأن الصلاة حائلة بينه وبين الكفر فاذا تركها زال الحائل أو ان فعله فعل الكفرة اهـ .

(٥) امام احمد حضرتلرى ظاهر حديثه تمسكاً تارك صلاتى تكفير ايتمشدر اهـ تيسير .

باب الوتر

بوبابك مسائلى وترك معناسنه وصفت شرعيه‌سنه وحكمنه وكميت وكيفيتنه متعلقدر .

وتر واوك فتح وكسرى ايله جفت معناسنه اولان شفعك ضديدركه تك ديمكدر(١) صلوات خمسك ذكرى صره‌سنده كذران اولديغى اوزره التنجى برنمازمز واردركه وقت عشاءده صلات عشاءدن صكره قيلنور . تك ركعتلى اولديغيچون وتر تسميه اولنور .

وتر قـــول اصح اوزره واجبدر . وبو آخر اقوال حضرت امامدر . كنديلرندن آنك سنت اولديغى دخى روايت اولنمشدركه او قول امامينذر . فرض اولديغى دخى روايت اولنمشدر(٢) .

مشايخ بوروايانك بيننى جمع وتوفيق ايدرك : « عملاً فرضدركه ترك اولنماز . اعتقاداً واجبدر(٣) كه منكرى اكفار اولنماز . دليلاً سنتدركه ثبوت وتر سنت سنيه ايله‌در . » ديديلر(٤) .

---

(١) قال تعالى : [والشفع والوتر] أى الاشياء كلها شفعها ووترها أو الخلق والخالق . كما فى تفسير القاضى وغيره .

(٢) محشينك بيانـــه كوره حضرت امامـــدن برنجى روايت بودر . سنت روايتى ايكنجيدر .

(٣) بحر رائقده اعتقاد وجوب حنفيه واجب اولماز دينلمشدركه بوا كا منافيدر ؟ جواب ويريلوركه بوراده مقصود اعتقادجه اكا حكم واجب جريان ايدركه افتراضى منكر اولان اكفار اولنماز ديمكدر . ط .

(٤) وجه وجوب سالف الذكر : « ان الله زادكم صلاة وهى الوتر فصلوها فيما بين العشاء الى صلاة الصبح » حديثيله : « الوتر حق فمن لم يوتر فليس منى

وترك حكمى بو نماز بلاعذر قاعداً وراكباً قيلنمامق واعادهٔ عشايه مبنىاعاده اولنمامق(١) وكميتٌ اقشام نمازىكبى اولديغيچون قعدهٔ اولايى اونودوب طوغريلان ياخود طوغرلمغه قريب اولان كيمسه قعوده عودت ايتمامك(٢) وآنك جميع ركعاتنده قراءت فرض اولمقدر .

وترك كميتى صلات مغربكبى برسلام ايله اوچ ركعتدن عبارت اولمسيدر .

وترك كيفيتى هرركعتنده فاتحه وسوره ياخود آيات اوقنمق واوچنجى ركعتنده فضله اولەرق قبل الركوع قنوت ايدلمكدر .

ايكنجى ركعتنده وجوباً اوطوريلوب يالكز تحيات اوقنور . اوچنجى ركعتده سبحانك اوقنماز . زيرا بشقه بر نمازك ابتداسى دكلدر . فاتحه قراءتندن واكا ضمّ سوره ويا آيات ايتدكدن صكره الله اكبر(٣) ديو ال قالديريلور(٤) و يانه صاليويرلميەرك باغلانوب

الوتر حق فمن لم يوتر فليس منى الوتر حق فمن لم يوتر فليس منى » وبرده : « الوتر واجب على كل مسلم » حـديثلريدر . امر وكلمهٔ حق و لفظ على وجوب ايچوندر. كذا فى ص مم ط .

(١) اكر سنت اوليدى فرضه تبعاً اعاده اولنور ايدى . درر .

(٢) چونكه فريضهٔ قيام ايله مشتغل ديمكدر قعود ايسه واجبدر . اكروتر نفل اوليدى قيامى سجده ايله تقييـد ايتمدكجه قعوده عودت ايلمك لازم كلور ايدى زيرا نفلك هرشفعى باشليجه بر نمازدر . در مم ط .

(٣) بو تكبير كرچه تكبير انتقالدر چونكه حال دعايه انتقال اولنمشدر ولـكن واجبانده مذكور اولديغى اوزره واجبدر . كما هو المصرح به فى الجوهرة .

(٤) مكركه عند الناس قضاء وترده بولنمش اولهكه اوحالده كنديناك تقصيرى ظاهر اولمامق ايچون رفع يد ايتميه بيلور . كذا فى ص . رفع يد معلوم اولديغى اوزره سنتدر .

قنوت ايديلور . بعده ركوعه واريلور .

اوچنجی رکعتده قنوتی اونودبده رکوعده یاخود رکوعدن رفع رأس ایتدکده خاطرلیان کیمسه (صورت ثانیه‌ده اتفاقا وصورت اولاده علی الصحیح ط) نه رکوعده نه‌ده رکوعدن صکره قنوت ایتمیوب ختام وترده سهو ایچون سجود ایلر .

قنوتی سهوا رکوعدن صکره ایدن کیمسه رکوعی اعاده ایتمیوب(۱) قنوت محل اصلیسندن زائل اوله‌رق واجب تأخر ایتدیکیچون سجود سهو ایدر(۲) .

قنوت عبادت وطاعت واقامهٔ طاعت واقرار عبودیت وسکون وصلات وقیام وطول قیام معنالرینه اولوب جملهٔ معانیسندن بری‌ده وترده اولان دعادر(۳) واو ، ابن مسعود رضی الله تعالی

(۱) بونك ظاهری اعادهٔ رکوعك حرام اولمسیدر . زیرا نمازده اولمیانی یاپمقدر . شرح سیدده ایسه : «رکوعك عدم اعاده سندن مقصد اوکیمسه نك صحت صلاتی اعادهٔ رکوعه توقف ایتمز دیمکدر یوقسه او کیمسه اعادهٔ رکوعدن ممنوع دیمك دکلدر » دینلمشدر . ظاهر اولان بزم دیدیکمزدر . ط .

(۲) اواخر فصل واجباتده : مصلی بر رکعتده ترك ایتدیکی سوره‌یی اورکعتك رکوعنده خاطرلار ایسه طوغریلوب انی اوقور وصکره ینه رکوع ایدر . دیو مذکوردر . قراءت ایله قنوتك فرقی بودرکه قراءت هرنه‌واقع اولورسه فرضدر : بعد الرکوع اولان قراءت دخی فرض واقع اولمغله رکوع انکله مرتفض اوله‌رق لازم الاعاده بولنور . چونکه قراءت ایله رکوع ارەسنده ترتیب فرضدر . رکوع اعاده اولنماز ایسه نمازفاسد اولور . قنوت ایسه‌واجب اولدیغندن بویله دکلدر . بونی ابن عابدین مرحوم در مختارك جهر امام فصلنده ذکر ایتمشدر .

(۳) دعاء القنوت تعبیرنده‌کی اضافت بیان ایچوندر . ذکره‌طفی واجبات الصلاة .

عنه حضرتلرندن مروی اولان الفاظ ایله(١) بر وجه آتیدر . قانت : انی اوقویاندر . دعا هلالین آره سنه آلنه رق ترجمه وایضاح اولنمشدر : (اللهم) یاالله (انا نستعینك) محقق که بز طاعتك اوزرینه سندن اعانه ایسترز (ونستهدیك) وسندن سنی راضی ایدجك شیئه هدایت ایسترز (٢) (ونستغفرك) وسندن مغفرت طلب ایدرزکه عیب وذنبمزی ستر ایدوب بزی عیوب وذنوبمزله رسوای ایتمیه سین (ونتوب الیك) وسکا توبه ایدرز . توبه: کناهدن دونمکدر . شرعاً توبه : کچن کناهه ندامت ایدوب (٣)

(١) مؤلف بویله دیمکله الفاظ قنوتده دیکر روایات، دخی اولدیغنه اشارت ایتمشدر واویله در . جلال الدین سیوطی انی درمنثورده الفاظ مختلفه ایله ذکر ایلمشدر اه ط . تبیین محشیسی شلبی دیرکه قنوتده حضرت عمردن مروی اولان کندیلرینك شویله باشلار اولدقریدر : «اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات والمسلمین والمسلمات وألف بین قلوبهم وأصلح ذات بینهم وانصرهم علی عدوك وعدوهم. اللهم العن کفرة أهل الکتاب الذین یکذبون رسولك ویقاتلون أولیاءك . اللهم خالف بین کلمتهم وزلزل أقدامهم وأنزل علیهم بأسك الذی لایرد عن القوم المجرمین . بسم الله الرحمن الرحیم اللهم انا نستعینك الخ » حضرت عمرك بسمله سی قنوت مذکورك ایکی سوره قرآنیه اولمسی حقنده کی روایته یاخود تبرکه مبنیدر .

(٢) بو جمله بزم حفظمزده کی قنوتده بوندن صکره کی جمله دن صکره در . او بوندن اولدر . مأخذده ومتداول اولان کتب فقهیه نك اغلبنده بو وجهله مسطور اولوب بزم محفوظمز اولان ترتیب ایسه انجق حلبیده ومجمع الانهرده در. محشی دیرکه هدایتدن یالکز دلالت دکل ، هم ده ایصال مقصوددر .

(٣) ندامت توبه نك اعظم ارکانیدر . ط .

اندن فى الحال كسيلمك(١) وبردها ايشلمامكه تعظيماً لامر الله عزم ايلمكدر(٢) . اكر حقّ آدمى تعلق ايتمش ايسه انلك مسامحه وارضاسى لابدر(٣) . (ونؤمن بلك) وسكا ايمان ايدرز . يعنى قلبلرمز ايله اعتقاد ايدرك تصديق ايدر ولسانمزله دخى نطق ايدرك(٤) سكا وسنلك جانبكدن كلان شيئه(٥) كه ـ پيغمبرلره وكتابلره و ملكلره و يوم آخرنه وخيروشرك مقدريتنه(٦) ديمكدر ـ ايناندق ديرز(٧) (ونتوكل عليك) منفعتمزى جلب و مضرتمزى دفع ايده بيلمكدن عجزمزجهتيله امورمزى تفويض ايدرك سكا اعتماد ايلرز . (ونثنى عليك الخيركله) ومحض فضل وكرمكدن واحسان ايلديكك جميع نعمتلركى اعتراف ايدرك سنى ثنا و بتون خير ايله ياد ايدرز (نشكرك) انعام

(١) آلت فعل حاضر ايسه ديمكدركه مثلا ايچكى آلتى اوكنده ايكن توبه ايدوب انى دوكمك وكندندن اوزاق ايلمكدر . ط .

(٢) أفاد العارف ابن عربى أن هذا الشرط لايلزم لانه غيب فالاولى فيه التسليم . وفيه ان المغيب هو العود فلا ينافى فى طلب العزم على عدمه فى التوبة . ط .

(٣) انى ارضا ايتمك ظلامه‌سنى يعنى بغير حق آلديغى ممكن ايسه كيرو ويرملك ايله‌در . ممكن دكل ايسه اموالدن اولديغنه كوره اومقدارشى تصدق ايدر اه من ط .

(٤) هذا جرى فيه على أن الايمان قول وعمل . ونسب الى الامام . أو هو بيان لشرطه الدنيوى الذى تجرى عليه الاحكام الظاهرة . ط .

(٥) لما كان الايمان به تعالى لايتم الا بالايمان بما ذكر بعد قال ذلك ط .

(٦) القدر ايجاد الله تعالى الاشياء على وفق ماأراده وكله من الله تعالى . وهو من هذه الجهة جميل . وانما يقبح باكتساب العبد ونسبته اليه . ط .

(٧) بو جمله دخى محفوظمز اولان قنوتده بوندن مقدمكى جمله‌دن مقدمدر .

ايتديكك جوارح واعضالك هپسنی ماخلق لهنه صرف ايدرك سكا شكر ايدرز . سن منزه ومتعاليسين . حمدوثنا سكاخاصدر . بز سكا احصاءثنا ايدهميز . سن كندكی ايتديكك ثنا وجهله سين . (ولا نكفرك) بزم اوزرمزه اولان هيچ برنعمتكی انكار ايتميز وانی سنك غيری‌يه اضافه ايلميز . (ونخلع) وربقهٔ كفری وسنی راضی ايتميه‌جك اولان هرشيئك رابطه‌سنی بيونلرمزدن القا وطرح وازاله ايدرز (١) . (ونترك من يفجرك) وسنك نعمتكی انكار وغيره پرستشلر ايله سكا فجور ايدنی ترك واندن مفارقت ايلرز . (اللهم اياك نعبد) يا الله بز آنجق سكا عبادت ايدرز . (ولك نصلی(٢) ونسجد (٣)) ونمازی انجق سكا قيلارز وسجده‌يی انجق سكا ايدرز . (واليك نسعی ونحفد) وبزی سكا تقريب ايدجك وسائله شتابان (٤) وتحصيل عبادتك امرينه كمال نشاط ايله (٥) پويان اولورز (٦) . (نرجو رحمتك)

---

(١) بو سوزك ظاهری نخلع‌نك مفعولی محذوف اولمقدر : مقتضای عباره ايسه انك مفعولی من يفجرك اولمقدر ٠ ط .

(٢) عبادتدن صكره صلاتك تخصيص بالذكر اولنمسی صلات انواع عباداتی (قيامی ، ركوعی ، سجودی ، قعودی ، تكبيری ، ثنايی ، دعايی ، قراءتی ، تسبيحی ، تهليلی ، صلاة علی النبی‌يی ، مؤمنينه دعايی ، خشوعی ط) متضمن اولمقدن ناشی انك شرفنه بناءً در ٠ ص ٠

(٣) سجودك دخی بشقه‌جه ذكری عبدك جناب رب معبوده اقرب حالاتی حال سجده اولديغندندر .

(٤) صلاته سعی صوری‌كه قوشمقدر منهی اولديغندن مقصود بذل مجهود ايتمكدر ٠ ط ٠

(٥) نشاط تعبيرينی مؤلف مقامدن اخذ ايتمشدر ٠ قاله ط .

(٦) واليك نسعی حديث قدسيده‌كی « من أتانی سعيا أتيته هرولةً » قوله

خدمتكه قيام وطاعتكده عمل واهتمام ايله برابر (١) رحمت واحسانكك دوام وازديادينى وعطاء عظيمكى امل ايدرز . سن ايسه كريمسين كندكدن اومانى خائب ايتمزسين . (ونخشى عذابك) نهى ايتديككك شيلردن اجتناب ايله برابر عذابكدن خوف ايدرز . مكركدن (٢) امين اولمايز . بز بين الخوف والرجاءيز (٣) . ايمدى نعمت ايمانى بزه انعام ايله برابر عمل بالاركانه دخى بزى موفق بيورمهك سببيله بز دخى طمع كاذبين وجهله بلاعمل مجرد قلب ولسان ايله اميدده قالميوب امر شريفكه

شريفنه اشارتدرو : بز عملمده كندمزى سكا تقريب ايدجك شيئى تحصيل ايچون جهد ايدرز ديمكدر . حفد دخى سرعتدر . خدمتكارلر افنديلرينك خدمتلرينه مسارعت ايتدكلريچون آنلره : حفده . اطلاق اولنور . ص . اولاد اولادى دخى خدمه وزننده حفده‌در چونكه كوچكلكده انلرده خدم كبيدر . ط .

(١) بونى مؤلف شونك ايچون زياده ايتمشدركه رجاء : اسبابه تشبث ايله برابر بر مرغوب فيهه قلبك تعلقيدر . اكر تشبث اسباب اولماز ايسه او : طمع . دراه ط .

(٢) مكر خديعه ايسه‌ده جناب حقك أفعال ماكرين اوزرينه جزاسى دخى مكر تسميه اولنور . نتكيم جزاء سيئه دخى سيئه‌در . [ويمكرون ويمكر الله] آيتنك تفسيرنده بيضاوى مرحوم: «وإسناد أمثال هذا الى الله انما يحسن المزاوجة ولا يجوز اطلاقها ابتداء لما فيه من ايهام الذم» ديمشدر . محشينك مكرى انقلاب حال ايله تفسير ايتمسى دفع اشكال ايلمز .

(٣) مذهب حقه اشارتدر زيرا رحمتدن نوميد اولمق كفر اولديغى كبى مكردن امين بولنمق دخى كفردر . رجاء ايله خوفى جمع ايتمشدر چونكه قادرك شانى مرجو النوال ومخوف النكال اولمقدر . حديثده وارد اولمشدركه : خوف ايله رجا بر عبد مؤمنك قلبنده اجتماع ايتمز الا كه جناب حق اكا اومديغنى اعطا ايدر وقورقديغندن انى امين قيلار . ص .

امتثال ایدیجی اولەرق اعتقاد ایدر ودیرزکه : (ان عذابك الجدّ) سنك حق عذابك[۱] (بالكفار ملحق) کفاره لاحقدر[۲] .

مصلی‌یه بوندن صکره اولی اولان « اللهم صلّ علی سیدنا محمد وعلی آله وسلم » یاخود : « وصلی الله علی النبیّ وآله وسلم » دیوب حضرت حسن بن علی رضی الله تعالی عنهما افندەمزك قنوتنی دخی اوقومقدرکه حضرت مشار الیه : بکا رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم برقاچ کلمه تعلیم بیوردیلر بن انلری قنوت وترده اوقورم بیورمشدر اوده شودر : « اللهم اهدنی فیمن هدیت وعافنی فیمن عافیت وتوانی فیمن تولیت وبارك لی فیما أعطیت وقنی شرّ ماقضیت انك تقضی ولا یقضی علیك وانه لایذلّ من والیت[۳] تبارکت ربنا وتعالیت . »

مصلی قانت بوندن صکره دخی صلوات اوقور .

قنوتی اوقیەمیان کیمسه (ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الآخرة حسنة وقنا عذاب النار) یاخود اوچ کره : اللهم اغفر لی ویاخود اوچ کره : یارب دیر .

---

(۱) الجد اتفاقا کسر جیم ایله اولوب حق معناسنەدر . مراسیل ابی داودده ثابتدر . « علاوه اولنماز » دیانه التفات اولنماز . ص. محفوظمز اولان قنوتده بو دخی یوقدر .

(۲) ملحق لفظنده حانك کسری افصحدر . فتح حاء ایسله ملحق دخی دنیلمشدرکه حق تعالی عذابی آنلره ایرشدیریجی اولدیغندن عذاب دخی آنلره ملحق دیمکدر . ص .

(۳) روایت بیهقیده « ولا یعزمن عادیت » زیادەسی دخی واردر . ص.

وتر يالكز شهر رمضانده جماعتله قيلنور(١) وآنده اولوقت جماعت اولادر . اجماع مسلمين بونك اوزرينه‌در . جماعتله قيلمه‌میان کیمسه ایچون احبّ واولی اولان آنی آخر لیلده (وقت سحورده) قیلمقدر . چونکه او وقتده جماعت بولنماز وتری رمضان شریفده جماعتله قیلمق آخر لیلده منفرداً قیلمقدن افضلدر(٢) .

حال جماعتده قنوتی هم امام وهم جماعت کیزلی اوقور(٣) مقتدی قراءت قنوتدن فارغ اولمدين ياخود قنوته هنوز شروع ايتمدين امام قنوت ايدوب ركوعه وارمش اولمق صورتنده امام ايله برابر اداء ركوعى

(١) رمضانك غيريده وترايچون جماعت مكروهدر . شمس الأئمه‌دن منقول اولديغنه كوره آنك كراهتى دخى تراويحدن ماعدا اولان نفلده‌كى جماعت كبى على سبيل التداعى اولمسى صورتنده‌در . اما بركشى بركشى‌يه وياايكى كشى بركشى‌يه اقتدا ايتمش اولورسه مكروه اولماز . چونكه عليه السلام افندمزك صلات تهجدده حضرت ابن عباسه وصلات وترده حضرت عايشه‌يه امامت ايتدكارى اولمشدر . حضرت انسه وبر يتيمه برده عجوزه امامةً ايكى ركعت نافله قيلدقلرى دخى ذكر اولنمشدر . اوچ كشى بركشى‌يه اقتدا ايدرسه انده اختلاف اولنمشدر . اصح اولان عدم كراهتدر . اكر درت كشى بركشى‌يه اقتدا ايدرسه اتفاقا مكروه اولور . كما فى ص مع ط . ابن عابدين مرحومك افاده‌سنه كوره حضرت عمر حضرت ابوبكرى رضى الله تعالى عنهما دفن ايتدكارى كيجه وترى جماعتله قيلمشلردر . كراهت بويله أحياناً اولانده دكلدر . على سبيل المواظبه اولاننده‌دركه خلاف متوارث اولديغيچون بدعت مكروهه‌در .

(٢) وترده مخالف مذهبه اقتدا موافق اولمه‌ماز چونكه ايچه فرقلر اولمغله مانع متيقن ديمكدر . شروط اقتدانك صوكنه باقكز :

(٣) لكن عجمى اهل بلاد ايچنده امامه مستحب اولان جماعت تعلم ايده‌بيلمك ايچون آنى جهر ايلمكدر . نتكيم حضرت عمر كنديلرينه وفد عراقك ورودنده سبحانك يى جهر ايتمشلردر . ص .

فوت ايتمك قورقوسى اولورسه قنوت ايله اشتغال ايتميوب امامنه متابعت ايلر(١) اكر امامه ركوعده مشارك اولمغى فوت ايتمكدن قورقميور ايسه قنوت ايلر(٢) .

امام قنوتى ترك ايدرسه مقتدى امامه مشارك اوله بيلمك كنديسنه ممكن ايسه بحسب الامكان جمع بين الواجبين ايتمش اولمق ايچون قنوت ايلر . اكر مشاركت كنديسنه ممكن اولميه‌جق ايسه امامنه متابعت ايدركه او اولادر .

وترك ركعت ثالثه‌سى ركوعنده امامه يتشان كيمسه‌كه مسبوقدر قنوته حكماً يتشمش اولمغله ماسبق قضا ايدر ايكن قنوت ايلمز .

نتكيم وترده بر ويا ايكى ركعت ايله مسبوق اولان كيمسه اوچنجى ركعتده امام ايله برابر قنوت ايتمش بولنمق جهتيله قضاء ماسبقده بالاجماع بركره دها قنوت ايتمز(٣) چونكه ايكى دفعه قنوت مشروع اولمامشدر .

---

(١) قنوت ظاهر روايتده معين اولمديغيچون صورت اولاده آنك اوقوديغى كنديسنه كافى اولور . صورت ثانيه‌ده دينه بيلوركه قنوت دخى واجب اولمغله مقتضاى مسئله : او كيمسه متابعت امام ايله قراءت قنوت بيننده مخير اولمقدر . بلكه‌ده : قنوت اوقومق ركوعك تداركى ممكن اولمق جهتيله اولادر ، ديو ادعا اولنه‌بيلور . ط .

(٢) قنوت واجب دعادن عبارت‌اولوب بالخاصه اللهم انا نستعينك الخ دعاسنك سنت اولديغى واجباتده ذكر اولنمشدر . دعاده تعيين اولماز ديمشلر ايسه‌ده محشينك عادةسنه كوره اولى وافضل اولان دعانك معين اولمسيدر زيرا اولوركه داعى جاهل اولورده بيلميه‌رك نمازينى قطع وافساد ايدر صورتله دعاده بولنور .

(٣) در مختارده شو دخى مذكوردركه وترك ايلك ويا ايكنجى ركعتنده

امام قنوتی اوقودقدن صکره ذکر اولنان دعایه شروع ایدر وانی جهر ایلر ایسه امام ابو یوسف: جماعت دخی متابعت ایدوب انی اوقورلر دیمشدر(١).

دعاء مذکورده روایت بر منوال مذکور افراد ایکن ابن الهمامك بیانی وجهله فقهاامام حقنده وارد اولوب قنوته خاص اولمیان برحدیث عامدن تلفیق ایله انی جمعاً دخی ذکر ایتمشلردر: اللهمّ اهدنا فیمن هدیت الخ. بونده «اهدنا» دن صکره «بفضلك» دخی زیاده ایدلمشدر (٢).

معنای دعا بودر: یا الله هدایت ایتمش اولدیغك کیمسه‌لر ایچنده یعنی آنلر ایله برابر بنی(٣) دخی هدایتله(٤) ومظهر معافات قیلدیغك

سهواً قنوت ایدن اوچنجی رکعتده قنوت ایتمز. اما وترك ایکنجی ویا اوچنجی رکعتنده بولندیغنده شك ایدن مع القعود قنوتی تکرار ایدر. بونلرك فرق شودرکه سهو ایدن موضع قنوت اولمق اوزره قنوت ایتمش اولمغله آنی تکرار ایلمز. شك ایدن ایسه قنوت ایچون محل تعیین ایتمامش اولمغله اویله دکلدر. حلبی بونلرك ایکیسنده دخی تکرار قنوت اولنمغی راجح کوسترمشدر.

(١) امام محمد جماعتك متابعت ایتمیوب آمین دیملرینه قائلدر. کما فی ص. عند الاطلاق قول امام ابی یوسفی قول امام محمد اوزرینه تقدیم ایتمك قواعددندر. ط.

(٢) زیادهٔ مذکوره‌نك معناسی واجب اولەرق دکل، محضا سنك فضل واحسانك سببیله دیمکدر. کما فی ص مع ط.

(٣) اهدنا اوقندیغنه کوره: بزی.

(٤) هدایت: راه‌حقه توفیق وایصالدر. مظهر توفیق ربانی بولنان مؤمنلرك طلب هدایت ایلملری انده ثباتی و معنای مزیدی طلبه محمولدر.

كيمسه‌لر ايله برابر بنى دخى عافيتله[١] وولايتكه يعنى نظر عنايتكه آلديغك ذوات ايله برابر بكاده مددكار اول واعطا واحسان بيورديغك شيلرى حقمده مبارك ومتيمن قيل وحكم وتقدير بيورديغك شيئك شرينى دفع ايله بنى وقايه ايت سن ديله‌ديككى وجهله حكم ايدرسين سكا كيمسه حكم ايده‌مز (چونكه سن مالك واحد سين ملكده سكا شريك يوقدر بزه سنك موالاتكى ايسترز) شبهه يوقكه سنك مظهر موالات واعزازك اولان كشى ذليل اولماز ومعادات واذلال ايتدكارك ايسه عزيز اوله‌ماز. متبارك ومتعاليسين ربمز!

قبل النوم وترى قيلوبده بعده تهجد ايدن كيمسه وترى اعاده ايتمز. حديث شريفده: «لا وتران فى ليلة» يعنى: بركيجه‌ده ايكى وتر اولماز. بيورلمشدر[٢].

وترك تقديم وتأخير مسائليچون اوقات مستحبه فصلنك صوكنه باقلسون.

---

(١) عافيت وتعبير ديكر ايله معافات: بتون أسقام وأمراضدن ودنيوى واخروى بلايا ومحندن سلامتدر، وبتون خير وفضيلت بونلرك تحت معانيسنده‌در. كما فى ص مع ط.

(٢) لا عاملة عمل ليس أو عمل ان وجرى على لغة من يلزم المثنى الالف فى جميع أحواله. والمعنى لايوتر لليلة وتران. فلا ينافى أنه يقضى وترين وأكثر فى ليلة. ط.

(فصل)

بيان نوافله دائر

نوافل : نافله نك جمعيدر . نافله و نفل : فرض وواجب اولميان عبادتدر(١) كه زياده معناسندن مأخوذدر(٢) فرضدن وواجبدن فضله اولان نمازلر ديمكدر . اكا تطوع دخی دينوركه كشينك بلا وجوب طوعاً قيلديغی نمازدر .

سنتلر بو جملەدن اولديغی حالده فصل سنن دينلميوب فصل نوافل دينلمسی نفل تعبيرينك دها شموللی اولمسندندر. چونكه هر سنت نفلدر. هر نفل سنت دكلدر .

نوافلك رواتب و رغائب نوعی واردر . رواتب : مؤكد وغير

---

(١) كرك نماز ، كرك اورج ، كرك زكات ياخود حج اولسون . بوراده مقصود نمازدر .

(٢) غنيمته فتحتين ايله نفل اطلاق بوندندركه موضوع جهاد اولان اعلاء كلمة الله اوزرينه زيادەدر . ان تقوى ربنا خير نفل . جمعی أنفالدر . قال تعالى [يسألونك عن الأنفال] . ولدك ولدينه دخی نافله اطلاق اولنور . [ووهبنا له اسحاق ويعقوب نافلة] قول كريمی بو معنادندركه بز عظيم الشان ابراهيمه مطلوبی اولان اسحاقدن فضله عطيه اولەرق يعقوبی دخی بخش وعطا ايلدك ديمكدر. متنبينك .

شيخ يرى الصلوات الخمس نافلةً ويستحل دم الحجاج فی الحرم

بيتندەكی شيخدن سيف مقصوددر . قدمنه ياخود بياضنه بناء شيخ يعنی پير تسميه اولنمشدر .

مؤکداولەرق فرضلردن اوّل یاخود صکره قیلنمقده اولان سنتلردر(١)
رغائب : ضحی وتهجد کبی سائر نوافلدر .

سنن مؤکده

بونلرك بر قسمی ایکیشر و بر قسمی دردر رکعتدر .

ایکی رکعتلیلر شونلردر :

صلات فجردن اول
صلات ظهردن صکره
صلات مغربدن صکره
صلات عشاءدن صکره .

درت رکعتلیلر شونلردر :

صلات ظهردن اوّل
صلات جمعەدن اوّل
صلات جمعەدن صکره

سنن غیر مؤکده

که آکا سنن مندوبه دخی دینور(٢) شونلردر :

صلات عصردن اوّل
صلات عشاءدن اول

---

(١) تشکیم احیاء علومك نوافل فصلنده رواتب صلوات خمس : راتبهٔ صبح ، راتبهٔ ظهر الخ دیو ذکر اولنمشدر.

(٢) مندوب ومستحب و مرغب فیه وحسن الفاظ مترادفه اولەرق هپ بر معنایەدرکه فعلی ترکنه شرعك ترجیح ایتدیکی شیدر . ط .

بونلر دردر ركعتدر (١) اوكله‌نك ويااتسونك ايكيشر ركعتدن عبارت اولان صوك سنتلريني آنلره ايكيشر ركعت دها ضم ايدرك دردر قيلمق دخي سنن مندوبه‌دندر (٢) . اقسام نمازينك سنت مؤكده‌سي اولان ايكي ركعتدن صكره آلتي ركعت نماز قيلمق دخي سنت مندوبه يعني غيرمؤكده‌در .

سنن مؤكده‌نك اقواسي اتفاقا صباح نمازينك سنتيدر . زيرا آنك حقنده وارد اولان مرغبات كثيردر (٣) . وجوبي بيله مرويدر . و ديمشلردركه : مرجع فتوى اولان عالمه حاجت ناسه

---

(١) رواتبك بونلر ايله ركعات معتاده‌سي ايام عاديه‌ده يكرمي‌يه بالغ اولمقده وجمعه كونلري يكرمي‌يي كچمكده ورمضان شريف كيجه‌لري‌بر يكرمي دها ضم اولنمقده‌در . وتر ايله برابر عدد ركعات فروض دخي يكرمي اولمغله بش وقتنه بش دها قاعق تعبيري اشته بو حسابه مبنيدر . بونلردن ايلك سنتلر مؤلفك نقلنه كوره طمع شيطاني قطع وفرض الهي‌يه نفسي توطين‌ايچون اولوب صوك سنتلر دخي جبرمافات كبي بر معنايه مبنيدر . بناءً عليه بونلر سفرده دخي حال نزول وقرارده ترك‌اولنماز وبونلره قصر تعلق ايتمز . تتكيم صلاة المسافر بابنده ذكر اولنور .

(٢) محشي مرحوم : اني قيلان برويا ايكي سلام ايله قيلمق بيننده مخيردر . ديمش ايسه‌ده شرنبلاليه‌ده مختار اولان انك بر سلام ايله اولديغي مذكوردر . « من حافظ على أربع ركعات قبل الظهر وأربع بعدها حرمه الله تعالى على النار » حديث شريفنك ظاهري دخي بوني مؤيدر .

(٣) حديث شريفده : سزي آتليلر (يعني جيش عدو) قوغالاسه بيله او ايكي ركعتي براقميك . بيورلمشدركه مقصود اني قيلمغه حث وترغيبدر . والا اويله مخاطره‌لي وقتده تمكن اولمديغيچون ترك فرض بيله مباح اولور . ص مرط . « فجرك ايكي ركعتي (يعني سنتي) بكا دنيا ومافيهادن سوكيلي (ولفظ ديكرده خيرلي)در » دخي بيورلمشدر . ص .

مبنی سائر سنتلری ترك ایتمك جائز اولور صباح نمازینك سنتنی ترك ایتمك جائز اولماز . کما فی الفتح .

سنت فجرده افضل اولان آنی وقتك اولنده مع التخفیف قیلمقدر . علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری کاه سورهٔ کافرون واخلاص ایله وکاه خاتمهٔ سورهٔ بقره و (قل یا أهل الکتاب تعالوا إلی کلمة سواء بیننا و بینکم الخ) آیتیله قیلارلرایدی . ألم نشرح وألم تر سوره‌لریله قیلنمسی دخی مستحسندر(١).

آندن صکره افضل‌سنن مختلف فیه اولمق اوزره اقشام نمازینك سنتی اولوب بونده اطالهٔ قراءت مستحبدر . زیرا صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك آنك ایلك رکعتنده ألم تنزیل سوره‌سنی وایکنجی رکعتنده سورهٔ ملکی اوقودقلری اولمشدر .

سنت‌مغربدن صکره افضل سنن ظهرك صوك سنتیدر . آندن صکره یاتسونك صوك سنتی ودها صکره اوکله‌نك ایلك سنتیدر(٢) .

سنن‌مندوبه ایچنده ایکندینك سنتی یاتسونك ایلك سنتندن افضلدر(٣) .

---

(١) ادراك الفریضة بابنه باقکز .

(٢) لکن مجمع الانهرك باب المهرنده بو دخی مانع صحت خلوت اولمقده فجر کبی فرائضه ملحق کوسترلمشدر . کما ساذکره .

(٣) بو ایکی سنت مندوبه‌دن سنت عصرك ایکی رکعت دخی قیلندیغی یانیله قدوری انك ایکی یاخود درت قیلنمسی بیننی تخییر ایتمش ایسه‌ده جوهره‌ده درت رکعت قیلنمسنك افضلیتنه اشارت اولنمش وبحر رائقده‌کی افضلیت مذکوره مصرح بولنمشدر . در مختارده مندوبهٔ عشانك دخی ایکی قیلنمسی بیننده مصلی

اقشامك سنت مؤكده سندن صكره سنت مندوبه اوله‌رق ذكر اولنان آلتی ركعت (صلاة اوّابين) ديو معروف اولان نمازدر (١) . وجه تسميه شو مآلده‌كی حديث شريفده : « هر كيم بعد المغرب آلتی ركعت قيلارسه اوّابيندن يازيلور . » بيوريلوب (إنه كان للأوّابين غفورا) قول كريمی اوقنمشدر . اوّاب بر كناهده بولنديغی وقت درحال توبه‌يه مبادرت ايليان‌در . ابن عمر رضی الله تعالى عنهما حضرتلرندن مروی اولديغی اوزره حضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز بيورمشلردركه بعد المغرب تكلم ايتمدين آلتی ركعت نماز قيلانك اللی سنه‌لك ذنوبی مغفور اولور (٢) . عمار بن ياسر رضی الله تعالى عنه حضرتلرندن مرويدركه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلری : بعد المغرب آلتی ركعت نماز قيلانك ذنوبی دكز كوپوكی كبی (چوق) دخی اولسه مغفور اولور . بيورمشلر وقبل التكلم قيديله تقييد دخی ايتمامشلردر (٣) .

مخير كوسترلمشدر ولكن اصلده مذكور اولديغی اوزره حضرت عائشه رضی الله تعالى عنها : « رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قبل العشاء درت ركعت قيلارلر وبعد العشاء دخی درت ركعت قيلوب ياتارلر ايدی . » بيورمشدر .

(١) صلات ضحايه دخی اوابين تسميه‌سی صلات مذكوره حقنده‌كی حديث آتيدن استنباط اولنور .

(٢) ذنوبی اكثر علماء (رحمهم الله تعالى) صغائره حمل ايتمشلردر . بعضلر اطلاق ايتمكله كبائره دخی شامل اولمشدر . ط .

(٣) يا اتحاد حادثه‌يه مبنی مطلق مقيده حمل اولنور . ياخود : قيد مذكور اصل موعود بهی تحصيل ايچون دكل ، حصول كمال ايچوندر . دينيلور اهط .

روايتده افضل اولان آنلرى رغائب كبى خانه‌ده قيلمقدر .
سنن ابى داودده مذكور حديث شريفده « كشينك خانه‌سنده‌كى
نمازى بنم شو مسجدمده‌كى نمازندن افضلدر فرائض مستثنادر »
بيورلشدر . منية المصليده : مسجدده تطوع حسن وخانه‌ده
احسندر . ديو مذكور اولوب فقيه ابو جعفر دخى بو وجهله افتا
ايتمش ، و : مگركه خانه‌سنه عودتده سنت قيلمغى اونودوب بشقه
شيله مشغول اولمقدن خوف ايتمش اوله . ديمش ، در . ط(۱) .

الى ركعتى سنت مغرب ايله برابر صايانلر اولمش ايسه‌ده مؤلف مغايرته قائلدركه
انكله سكز ايدر . هر ركعتده سلام ويريلور . بعضلر سكزى ايكى‌يه بوله‌رك :
درنده بر سلام ويريلور . ديمشلر كما فى ص . بوكا كوره اقشامك سنتى درت
قيلنه‌رق بعده درت ركعت دها قيلنه‌جق ديمكدر . درره‌ده انك بر سلام ايله
اولديغى مذكوردر .

(۱) خوف مذكور اولماز ايسه خانه‌ده قيلمق افضلدر . برنده‌كى حكمت
دخى خانه‌لرك نمازدن خالى قالماسيدر . نتكيم عليه الصلاة والسلام افندمز
حضرتلرى : خانه كزى صلات ايله تنوير ايدك قبور قيلميك . مآلنده اولان
« نوروا بيوتكم بالصلاة ولا تجعلوها قبوراً » قول شريفلريله بو معنايه آگاه
بيورمشلردر . الى هنا كلام ط . ترجمهٔ سير كبيرك صلات خوف فصلنده « رسول
اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى سعادتخانه‌لرنده نمازده قيلارلر
اهل بيتلرى خدمتنه سعى دخى ايدرلر ايدى . امتلرينه دخى بونى امر ايدوب
بيوتكزى قبور اتخاذ ايتميك بيورمشلردر . بعض علما بيوتى اتخاذ قبور ايتمكدن
مقصد نمازى جامعه حصر ايدوب خانه‌لرده نماز قيلمامقدر ديديلر . وبعضلر من
غير حاجة خانه‌لرنده نائم اولوب حوائج اهل بيته معين وقائم اولمامقدر ديديلر »
ديو مذكوردر .

درت ركعتلى سنت مؤكدەلرك يعنى ظهرك ايلك سنتى ايله جمعه نك ايلك وصوك سنتلرينك قعدهٔ اولاسنده مصلى تشهده اقتصارايدر يعنى يالكز تحيات اوقور(١) واوچنجى ركعته قيامنده سبحانك اوقوماز(٢) .

بونلر برسلام ايله دركه دردنجى ركعتك نهايتنده قعدهٔ اخيره نك اجراسيله تحيات وصلوات اوقونه‌رق سلام ويريلور .

رباعيات مندوبه بويله اولميوب آنلرك قعدهٔ اولاسنده مصلى تحياتدن صكره صلوات واوچنجى ركعته قيامنده سبحانك اوقور(٣) .

---

(١) انك اوزرينـه بر شى زياده ايدنه سجود سهوك وجوبنده اختلاف اولنمشدر . ط .

(٢) سنن مذكوره تأكدى جهتله فرائضـه بكزەمشدر . انلر فرائض رباعيه كبى صلات واحده اولديغندن مصلى صاحب شفعه اولديغنه كوره شفع ثانى‌يه انتقال ايتمكله شفعه‌سى باطل اولماز فراغ صلاتدن صكره طلب شفعه ايده‌بيلور . مصلى طلاق ايله تخييـر ايدلمش قادين اولديغنه كوره شفع ثانى‌يه انتقالى ايله خيارى باطل اولمـاز . چونكه مخيره ايچون باجماع الصحابه خيار مجلس واردر . مصلى زوجه‌سنه هنوز داخل اولمامش زوج بولنديغنه كوره منكوحه‌سى تك وتنها اوله‌رق شفع اولده يانته كيروب مصلى دخى شفع ثانى‌يه انتقال و درت ركعتى اتمام ايلمكله فرض ظهرده اولديغى كبى خلوت صحيح اولميه‌جغندن او نمـازدن بعـد الفراغ موانعدن خالى خلوت صحيحه بولنمدقجه تمام مهر لازم كلمز اهـ ص موضحاً . باب المهرده مذكوردركه فرائض مانع صحت خلوت ايسه‌ده نوافل مانع دكلـدر يالـكز صباح نمازينك سنتى ايله اوكله نك ايلك سنتى شدت تأكدارى سببيله مانع صحت خلوتدر . كما فى مهر مجمع الانهر .

(٣) وخلوت مسئله‌سنده شفع ثانى يه قيام ايتمـكله ا كا تمـام مهر لازم

سنتلرك مؤكد اولانلرى وقت داخلنده وصباح نمازينك كى اوكونك زوالندن اوّل فرضيله برابر قضا اولنمق وغير مؤكد اولانلرينه شروع وقوع بولمدقجه قضا ترتيب ايتمامك مسائلى ادراك الفريضه بابندەدر .

فرض ايله سنت آرەسندە تـكلم ايتمك (كرك ايلك سنت ، كرك صوك سنت اولسون ط) سنتى اسقاط ايتمز ولـكن سنتك ثوابنى اكسيلدر . على قولٍ سنت ساقط اولمغله اعادەاولنور . منافئ تحريمه اولان هرعمل دخى بويلەدر يعنى كلام ايتمك كبيدر(١) كما فى الدر مع ط .

ايكى ركعتدن زياده مثلا درت ركعت نافله قيلان كيمسه يالـكز صوك ركعتده اوطورسه مقتضاى قياس فسادصلاتدر(٢) ولـكن او نماز استحساناً صحيحدر(٣) .

كلور . وشفعه مسئلەسندە كنديك حق شفعەسى ساقط اولور . وتفويض مسئلەسندە مخيرەنك خيارى باقى اولماز . ايكنجى ركعتده قعودى ترك ايدرسه اوچنجى ركعتده ثنا وتعوذ ايتمز . ط. بو صورتله قيلنان نافلەنك استحساناً صحتنى مؤلف آنفاً تصريح ايدر . محشينك شرح منيەدن نقلنه كوره رباعيات مندوبەنك بووجهله بولنمەسى ائمهٔ متقدمیندن مروى اولميوب اوانجق بعض متأخرينك اختياريدر .

(١) بربنى عمل كثيره وديكرينى عمل قليله حمل ايتمك صورتيله ايكى قولك ارەسنى جمع و توفيق ايتمك دخى ممكندر . كما فى ط على الدر . قال والفارق العرف اه .

(٢) امام زفر دخى بوكا قائلدر . بوده امام محمددن برروايتدر . ص . چونكه هر شفعك صوكى بر خاتمه اولمغله قعدهٔ اخيره ترك اولنمش ديمكدر .

(٣) چونكه صلات واحده اولمشدر . زيرا تطوع ايكى ركعت اولەرق

ایکی رکعت اوزرینه ایدیله‌جك قعود سهواً قالمش ایسه اونقصان سجود سهو ایله منجبر اولور . رکعت ثالثه‌یه بعد القیام تذکر اولنورسه سجده‌یه وارلمش اولمدقجه قعوده عودت واجب اولور .

اکر مصلی ایکی رکعتدن زیاده قیلدق ایستدیکی نافله‌نك یالکز اوچنجی رکعتنده اوطوروب سلام ویرر ایسه اونمازك صحتنده اختلاف اولنمشدر . خلاصه‌ده مصحح اولان فسادر (١) .

....

اوقات مکروهه مستثنی اولمق اوزره کیجه وکوندز ایستنلدیکی قدر نوافل قیلنه بیلور . ایکیده بر ویاخود درتده برسلام ویریلور .

مشروع اولدیغی کبی درت رکعت اوله‌رق دخی مشروعدر . صلات واحده‌ده ایسه فرض اولان قعود اخیردر . ص . واورکعتلر بتمامها محسوبدر . ط . بوندن تراویح مستثنادرکه او هیئت مخصوصه اوزره مشروع اولدیغندن انده او درت رکعت شفع واحد اوله‌رق محسوب اولور . تتکیم بابنده بیان اولنور . در مختارده مذکور اولدیغنه کوره بو صورتله بیك رکعت دخی قیلسه بویله‌در . لکن ابن عابدینك بیاننه کوره بوبابده تصحیح مختلف اولوب بعضلر بوحکمی اعتباراً بالفرض درت رکعته حصر ایدرك : اکر التی یاخود سکز رکعت تطوعی قعدهٔ واحده ایله قیلارسه فرائض ایچنده برقعده ایله قیلنمسی جائز اولان التی رکعتلی نماز اولمدیغندن ایش قیاسه عودت ایتمکله او نماز جائز اوله‌ماز . دیمشلردر اه .مؤلفك ظاهر تقبلی دخی بو قوله میلنی مشعردر .

(١) چونکه او کیمسه قعدهٔ مشروعه‌یی ترك ایتمشدر. انك اجرا ایتدیکی قعده ایسه محلنده دکلدر . بعده اکا واجب اولان ایکی رکعتی قضا ایتمکدر . اوچنجی رکعت فاسده بنا اولنمش اولدیغیچون قضا ایدلمز . قاله ط .

كوندز نوافلنده درت(١) وكيجه نوافلنده سكز ركعتدن زياده‌سنى برسلام ايله قيلمق مكروهدر(٢) .

كيجه وكوندز نوافلنده عند الامام افضل اولان درتده بر سلام ويرمكدر. عند الامامين كوندز نوافلنده افضل امام ابو حنيفه حضرتلرينك ديديكلرى كبى اولوب كيجه نوافلنده ايسه افضل اولان ايكيشر ايكيشر قيلمقدر . و : « صلاة الليل مثنى مثنى » حديث شريفنه بناءً بو بابده فتوى دخى امامين قوليله‌در .

كيجه نك وخصوصيله ثلث اخيرينك نوافلى كوندز نوافلندن افضلدر. چونكه نفسه دها مشقتليدر . حديث شريفده ايسه « انما أجرك على قدر نصبك » و : « أفضل الاعمال أجهدها . » بيورلمشدر . صلات ليل نفسه أشق اولمقله برابر ريادن دخى ابعددر . همده جوف ليل تجلى وعرض احسان زمانيدر . جناب حق قائم بالليل اولان صلحاء

---

(١) بونك كراهتى اتفاق روايات ايله‌در . عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرندن زياده‌سى روايت اولنمامشدر . اكر كراهت اولمييدى تعليماً للجواز زياده ايدرلر ايدى ديمشلردر . بوده كراهتك تحريميه اولديغنى افاده ايدر . ط .

(٢) اكثر مشايخك مختارى بودر . معراج الدرايه‌ده ايسه زيادهٔ مذكوره وصل عبادتى متضمن اولديغيچون مكروه اولمامق اصحدر ديو مذكور اولوب سرخسى دخى عدم كراهتى تصحيح ايتمشدر . ص . اولكينك كراهتى اتفاق روايات ايله اولديغينه نظراً بو اختلاف ايكنجى‌يه يعنى كيجه نوافلنه عائد اولمق كركدر . احياء علومده اون ايكى ركعت اولەرق ذكر اولنان ليلهٔ معراج نفلى هر ايكى ركعتده تحيانه اوطورلمق وفقط الك نهايتنده سلام ويرلك اوزره مبيندركه اوانجق بو تصحيحه توافق ايده بيلور . سكزده برسلامك جوازندن تراويح مستثنادر .

عبادينى (تتجافى جنوبهم عن المضاجع) قول كريميـله شتايش بيورمشدر(١) .

اذا ما الليل أظلم كابدوه * فيسفر عنهم وهم ركوع
أطار الخوف نومهم فقاموا * وأهل الأمن فى الدنيا هجوع

ليلاً ونهاراً نمازده طول قيام كثرت سجوددن احبدر(٢) . حديث شريفده « افضل الصلاة طول القنوت» بيورلمشدر . طول قنوت طول قيام معناسنه‌در . همده طول قيام ايله قراءت قرآن مزداد اولور . كثرت ركوع وسجود ايله تسبيحات چوغالور قراءت ايسه تسبيحدن افضلدر(٣) .

---

(١) كه‌يانارى يتاقلردن متباعد اولور ديمكدر . آخر آيت [فلا تعلم نفس ماأخفى لهم من قرة أعين] دركه كوزلر روشنلكنه دائر انلر ايچون اخفا وآماده ايدلمش اولان شيلرى هيچ كيمسه بيله‌مز ديمكدر .

يا أيها الراقد كم ترقد   قم ياحبيبى قد دنا الموعد
وخذ من الليل ولو ساعة   تحظى اذا ماهجم الرقد
من نام حتى ينقضى ليله   لم يبلغ المنزل لو يجهد

(٢) يعنى نوافل ليل ونهارده عدد ركعاتى چوغالتمقدن ايسه قراءتى تكثير ايدرك قيامى اوزاتمق افضلدر .

(٣) قراءت وقيام ركنلرينك اجتماعى دخى افضلدر چونكه انلر اجزاء صلاتدندر . بنا برين ركن سجود ايله سنت تسبيحك اجتماعندنده افضل اولمش اولور . ط . مجتباده امام محمددن بونك خلافى يعنى كثرت ركوع وسجودك افضل اولديغى نقل اولندى . س . طحطاوى شرح معانى آثارده امام محمددن شيخينك

(فصل)

تحيت مسجده وصلات ضحايه واحياء ليالی يه وماعدايه دائر (١)

ایکی رکعت نمازایله (٢) مسجده تحیت ایتمك (٣) مسنوندرکه وقت وقت کراهتك غیریده (٤) داخل مسجد ارلان کیمسه اوطور ـ

دخی کندیسنه موافقتلرینی نقل ایتمش وبدائعده انی تصحیح ایلمشدر . عبارهٔ برهانك ظاهری‌ده بودر . امام أحمد تعارض ادله‌یه مبنی توقف ایلمشدر . تساوی دلیلینه مبنی امام مالك انلری مساوی طوتمشدر . ط . قال ووجه مافی المجتبی قوله صلی الله تعالی علیه وسلم للسائل : علیك بكثرة السجود . والآخر : أعن علی نفسك بكثرة السجود . وقوله صلی الله تعالی علیه وسلم : أقرب مایکون العبد من ربه وهو ساجد ولأن السجود غایة التواضع والعبودیة اه .

(١) صلات ایل واستخاره کبی . ط . بونلرهب رغائب انواعندندر . کمامر .

(٢) بوکا تحیت‌مسجد تعبیر اولنور . محشینك افاده‌سنه کوره درت رکعت دخی قیلنه بیلورسه‌ده ایکی رکعت افضلدر .

(٣) رب المسجده تحیت دیمکدر . چونکه تحیت ـ که‌تعظیمدر ـ مکانه دکل ، انجق صاحب مکانه اولور . زیرا اندن مقصود تقرب الی‌الله‌در ، تقرب الی المسجد دکلدر . وبوندن مسجد حرام مستثنادرکه انك تحیتی طوافدر . بوده اوزرنده طواف اولانه یاخود طواف قصد ایدنه کوره‌در ، طوافی اراده ایتمه‌ان یاخود کیروب اوطورمق ایستیان بویله دکلدرکه اوکیمسه صلات تحیتی قیلمدقجه اوطورماز اه ط من حاشیتیه .

(٤) اوقات مکروهه بحثنه باقکز و اوتوز طقوزنجی صفحه‌نك صوکلرینی اوقویکز . محشی دیرکه مسجده بعد الفجر ویا بعد العصر کیرن تحیت مسجد نمازینی قیلماز بلکه تسبیح وتهلیل ایدر

مدين(١) آني قيلار . اوطورلمش اولمقله اونماز كچمش اولميوب ينه قيلنور ايسه‌ده قبل القعود قيلنمق افضل اولور . فرضك اداسى آنك يرينه قائم اولور . وكذا هر نمازكه داخل مسجد اولان آنى جامعه دخولده تحيت مسجد نيتى ايتميه‌رك قيلمش اوله اودخى آنك يرينه قائم اولور(٢) .

بر كونده بر مسجده دخول تكرر ايدرسه بر صلات تحيت كفايت ايدر .

(او كيمسه مخيردر ديلرسه آنى ايلك دخولنده وديلرسه صوك دخولنده قيلار . ط على الدر .)

مسجده عند الدخول صلوات شريفه قراءتندن صكره : «اللهم افتح لى أبواب رحمتك» ديمك وعند الخروج : «اللهم انى أسألك من فضلك . » ديمك امرنبى يه مبنى مندوبدر . عليه الصلاة والسلام .

وصلوات شريفه اوقور وبوحالده حق مسجدى ادا ايتمش اولور . نتكيم فرض قيلمق ايچون كيرديكنده تحيت مسجد قيلمقله مأمور اولماز . آبدستسزلكه وياخوف وازدحام كبى سبب آخره مبنى تحيت مسجد قيله‌ميان كيمسه درت دفعه « سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله اكبر » ديراه .

(١) قبل القعود قيدى اولايى بياندر . حديث شريفده : سزدن بركز مسجده كيرديكى وقت ايكى ركعت نماز قيلمدقجه اوطورمسون . بيورلمشدر . اوطورورده صكره قيلار ديبان دخى اولمشدر . حديثده‌كى نهى تنزيهه محمولدر . ط .

(٢) چونكه تحيت نمازى مسجدك تعظيم وحرمتى ايچوندر اوايسه قيلديغى شى ايله حاصل اولور . ص . مم مثوبته ديمكدر نتكيم محشينك شكروضوء ده‌كى افاده‌سندن ظاهردر .

در مختارك مكروهاتنده مذكوردركه جامعك خوف سرقت اولمدقجه قپوسنی کلیدلەمك مكروه اولديغی كبی قپوسی بردن زياده اولان جامع شربنی یول اتخاذ ايتمك دخی مكروهدر . وبونی بلا عذر اعتياد ايدن فاسقدر . اكر عذرواضطراره مبنی ایسه جائز اولوب اوكيمسه كونده بر دفعه تحيت مسجد قيلار .

آبدستی(١) متعاقب ياشلغی قوريمدين(٢) ايكی ركعت نماز قيلمق مندو بدر(٣)

مسجده حين دخولده قيلنان فرض (وياسنت) ايله تحيت مسجد ثوابی دخی حاصل اولديغی كبی آبدستی متعاقب قيلنان فرض (وياسنت) ايله دخی بوفضيلت حاصل اولور . ط .

ضحی يعنی قوشلق وقتی درت ودها زياده ركعت نماز قيلمق علی الراجح مندو بدر .

(بوكا صلات ضحی تعبير اولنور وقت مختاری ربع نهارك كذرانی زمانيدر(٤) .

---

(١) وكذا غسلی . كما تقدم فی آدابه .

(٢) يعنی قوريلامديغنه كوره قوريەجق قدر زمان كچمدين .

(٣) بوكا (شكر وضوء) تعبير اولنور . وقت كراهتك غيريده قيلنور . حديث شريفده « مامن مسلم يتوضأ فيحسن وضوءه ثم يقوم فيصلی ركعتين يقبل عليهما بقلبه الا وجبت له الجنة » بيورلمشدر . كما فی ص .

(٤) لحديث زيد بن أرقم ان رسول الله صلی الله تعالی عليه وسلم قال صلاة الأوابين حين ترمض الفصال رواه مسلم وترمض بفتح التاء والميم أی تبرك من شدة الحر فی أخفافها اه وهذا الذی ذكرته فی هامش الصفحة ٣٦٨

در مختارده اقلی ایکی واکثری اون ایکی واوسطی سکز اولمق اوزره مذکور اولوب افضلی اوسطیدر دینلمشدر(١)

صلات لیل(٢) دخی مندوبدرکه کیجه‌لین وخصوصیله کیجه‌نك صوکنده قیلنور(٣). اقلی ایکی واکثری اون ایکی واوسطی سکز رکعتدر(٤). فضیلتنه حدّ وحصر اولمماز. حق جلّ وعلا متهجدین حقلرنده (فلا تعلم نفس ماأخفی لهم من قرة أعین) بیورمشدر. صحیح مسلمده دخی مذکوردرکه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری: صلات لیـله ملازمت ایدکز زیرا سزدن اوّلکی صالحلرك دأب ومعتادلریدر وربکزه سزی مقرّبدر وسیئاتك سبب کفاراتیدر وکناهدن باعث نهی نفسدر. بیورمشلردر.

---

(١) ویعجبنی قول ابن الملوح العامری:

أصـلی فلا ادری اذا ما ذکرتها أثنتین صلیت الضحی أم ثمانیا

(٢) بوکا صلات تهجد تعبیر اولنورکه اویقوده بولنمامق یعنی کیجه‌یی اویقو ایله کچیرمامك نمازی دیمکدر. یقال تهجد اذا جانب الهجود أی النوم. کما یقال تأثم.

(٣) محشینك افاده‌سنه کوره کیجه التی قسم اعتبار اولنورسه آخر لیل بشنجی سدس اولورکه احادیثده وارد اولان وقت نزول الهیدر. مقصود نزول امر حقدر. احیاء لیلهٔ نصف شعبان حدیثنه باقـکز.

(٤) علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك صلات لیلی وترایله برابر بش ویدی وطقوزواون بر واون اوچ رکعت قیلدقلری حاشیه‌ده مذکور اولایغی کبی تهجدی اون ایکی رکعت قیلدقلری دخی سیـدنا ابن عباس روایتیله صحیح بخاریده مذکوردر. مم الوتر اون بش ایدر. مؤلف کیجه تنفل اولنمسی لائق اولان نمازك اقلی سکز رکعتدر دیمشدر.

صلات استخاره دخی مندوبدر(١). بو لك بیانی سنت سنیه افصاح ایتمشدر. حضرت جابر رضی الله تعالی عنه دیمشدرکه حضرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم بزه قرآندن سوره تعلیم ایدر اولدقلری کبی بتون امورمزده استخاره تعلیم ایلیوب(٢) دیرلر ایدی که: سزك برکز بر ایش یاپمق ایستدیکی وقت ایکی رکعت نمازقیلسون (٣) بعده شویله دیسون:

« اللهم انی أستخیرك بعلمك(٤) وأستقدرك بقدرتك وأسألك من فضلك العظیم فانك تقدر ولا أقدر وتعلم ولا أعلم وأنت علام الغیوب. اللهم ان کنت تعلم(٥) أن هذا الامر(٦) خیرلی فی دینی ومعاشی وعاقبة

(١) استخاره کندیسنده خیر اولان شیئی طلب ایلمکدر مستقبلده اوله‌جق برشی ایچون اولورکه جناب حق ایکی امرك خیرلیسنی اظهار ایلیه. بر مطلوبك تحصیلی ویا بر مکروهك دفعی ایچون اولان: صلات حاجتدر. کما یأتی.

(٢) وقال صلی الله تعالی علیه وسلم: من سعادة ابن آدم استخارة الله عز وجل. زاد الحاکم: ومن شقاوة ابن آدم ترکه استخارة الله عز وجل. ط.

(٣) ایلك رکعتنده سورهٔ کافرونی وایکنجی رکعتنده سورهٔ اخلاصی اوقور. بعضلر: ایلك رکعتده (وربك یخلق مایشاء ویختار) الخ آیتلرینی وایکنجی رکعتده (وما کان لمؤمن ولا مؤمنة) الخ آیتنی اوقور دیدیلر. وبعضلر: سوره ایله آیت بینی جمع ایدر دیدیلر. نماز قیلمق متعذر اولور ایسه دعا ایله استخاره ایدر. رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك « اللهم خرلی واخترلی » دیو استخاره بیوردقلارینی دخی حضرت ابو بکر رضی الله تعالی عنه روایتیله امام ترمذی ذکر ایتمشدر. ط.

(٤) أی أطلب منك تحصیل خیر الأمرین، والباء فی قوله بعلمك للقسم أو للتعلیل. أی لأنك عالم بذلك. وکذا یقال فیما بعد. ط.

(٥) شك داعی‌یه نسبتله‌در. علام الغیوبه نسبتله دکلدر.

(٦) شوایش دیمکدرکه اوراده مستخیر تسمیهٔ حاجت ایدر. ط.

امری وعاجله وآجله(١) فاقدره لی ویسره لی ثم بارك لی فیه(٢) وان کنت تعلم أنّ هذا الامر شرّ لی فی دینی ومعاشی وعاقبة أمری وعاجله وآجله فاصرفه عنی واصرفنی عنه واقدر لی الخیر (٣) حیث کان ثم رضّنی(٤) به » وحاجتنی سویلسون(٥) .

بونی امام مسلمدن ماعدا محدثین روایت ایلدیلر . دعاء مذکوره حمد وصلوات ایله باشلامق مستحبدر . حین استخارەده قلبنك منشرح اولدیغی شی ایله عامل اولور(٦) .

---

(١) « وعاجله وآجله » روایت دیگر ایسەده دعاده ایکیسی برلشدیریلور . ص .

(٢) أی اجعل لی منه خیراً زائداً علی خیریة أصله . وثم بمعنی الواو . ط .

(٣) اقدر کلمەسنی محشی بوندن اول : دالك ضم وکسری ایله دیو ضبط ایتمشدر .

(٤) رضّنی تفعیلدندر . افعالدن اولمق اوزره أرضنی دخی روایتدر . ط .

(٥) « ویسمی حاجته » تمام حدیثدن اولدیغی ایچون بویله یازلدی . یوقسه تسمیهٔ حاجت « ان هذا الأمر » بدلندەدر . کامر .

(٦) بو بعد الاستخاره احد امرینك بهمه حال حصولنی مفید اولوب مقصود انك قلبی هوای نفسدن خالی اولان انشراح ایله منشرح اولاندر . ط . مؤلف حضرت انسدن مروی اولان شیئه بناءً استخارەیی یدی کرەیه قدر تکرار ایتمك لائق اولور دیمشدرکه حضرت مشار الیهه خطاباً افندمز حضرتلری : یاانس بر شیئی قصد واراده ایتدیکك وقت ربکدن یدی دفعه استخاره ایله بعده قلبکه سابق اولان شیئه باق که خیر اندەدر بیورمشلر اه .

حجده وجهادده وبتون انواع خيرده استخاره نفس فعله دكل ، تعيين وقته محمول اولور(١) .

....

صلات حاجت دخی مندوبدر . اوده ايكی ركعتدر(٢) عبدالله بن ابی اوفی رضی الله تعالی عنه حضرتلرندن مرويدر كه حضرت رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز : بركيمسه نك حق جلّ وعلايه ياخود بنی آدمدن برينه (٣) بر حاجتی اولديغنده كوزلجه آبدست آلسون (٤) بعده ايكی ركعت نماز قيلسون صكره حق تعالی يه ثنا ورسولنه صلات ايدرك شويله ديسون بيورمشلردر « لا اله الا الله الحليم الكريم سبحان الله ربّ العرش العظيم الحمد لله ربّ العالمين أسألك موجبات

---

(١) معلوم اولسون كه استخاره نك مندوبيتی عبد ايچون وجه صواب معلوم اولميان اموردهدر. عبادات وحسنات كبی خيری معروف اولان ومعاصی ومنكرات مثلی شری معروف بولنان ايشلرده استخاره ايتمكه حاجت اولمازوايدلمز . خصوص وقتی بيان ايچون امر خيرده دخی استخاره اولنه بيلور : بوسنه حجه كيتمك ايچون احتمال عدوه ويا احتمال فتنه يه مبنی استخاره ايتمك كبی . ط .

(٢) ياخود درت ركعتدر ، حاوی قدسيده « سلام واحد ايله اون ايكی ركعتدر » ديدی . ط . بوده ماسبقده احياءدن منقول اولان ليله معراج نفلی قيلنلندر . حاجت ايله استخاره نك فرقی ايچون صلات استخاره هامشنه باقكز.

(٣) حاجاتك هيسی حق جل وعلادندر. اولكيسی بلا واسطه وبو بالواسطه ديمكدر . افاده ط .

(٤) احسان وضوء آبدستك سنن وآدابنه مراعات ايله بولور .

رحمتك (١) وعزائم مغفرتك (٢) والغنيمة من كل برٍّ (٣) والسلامة من كل اثم لاتدع لى ذنباً إلاغفرته ولاهماً إلافرجته ولا حاجة لك فيها رضاً الاّ قضيتها يا أرحم الراحمين . »

بونى اوقور بعده امر دنيا وآخرتدن ديله ديكنى ايستر (٤) .

شو دخى بعد الصلاة اولان طلب حاجت دعاسندندر (٥) « اللهم انى أسألك وأتوجه اليك بنبيك محمدٍ نبىّ الرحمة صلى الله تعالى عليه وسلم يا محمد انى توجهت بك الى ربك فى حاجتى هذه لتقضى لى اللهم فشفعه فىّ » .

(مؤلف مرحوم مكروهات صلاتده ٦٣ : صلات تسبيح معلومدر. ديوب كچمش وبو بابده انى ذكر ايتمامش اولديغندن محشينك اوراده كى بيانندن اخذاً بزآنى بوراده ذكر ايدجكز) :

اصحاب سنن حضرت عِكْرِمه دن (٦) واو دخى حضرت

---

(١) أى الاشياء التى تقتضى الرحمة منك والاحسان . ط .

(٢) أى الاشياء التى تقتضى مغفرة الذنوب اقتضاءً تاماً كأنها تحتم ذلك . ط .

(٣) أى خير . أى أسألك أن تجعل غنيمتى وعطيتى كل خير . ط.

(٤) وكنديسنه مقدر اولور . ابن امير حاجده بويله مذكوردر . ط .

(٥) ياخود بو شول دعادركه انى پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى كنديلرينه دعاء معافات طلبيله كلان بر اعمايه تعليم بيورمشلردر . رجل ضرير دخى تعليم حضرت نذير وبشير وجهله كوزلجه آبدست آلوب ايكى ركعت نماز قيله‌رق دعاء مذكورى ايتمكله باذن الله تعالى بصير اولمشدر . كما فى ط .

(٦) عبد الله بن عباس رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينك كوله‌لرى وتربيه كرده لرى برتابعيدر . رحمه الله تعالى .

ابن عباسدن روايت ايتمشلردركه حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم عم محترملرى عباس بن عبد المطلب حضرتلرينه بيورمشلر : « ياعمّ سكا اون خصال اخباريله اكرام ايتمش اولايم‌كه انى ايشله ديكك وقت ذنبكك اوّلى وآخرى ، جديدى وقديمى ، خطاسى وتعمديسى ، صغيرى وكبيرى ، كيز ليسى وعلنيسى مغفور اولسون درت ركعت نماز قيلارسين هر ركعتنده سورهٔ فاتحه‌يى وديكر برسوره‌يى اوقورسين وقبل القراءه اون بش كره « سبحان الله والحمد لله ولا إله إلاالله والله أكبر » ديرسين بعد القراءه دخى اون كره « سبحان الله والحمد لله الخ » ديوب ركوعه واررسين ركوعده اولديغك حالده دخى انلرى اون كره وركوعدن طوغرلديغكده دخى اون كره وسجده‌يه وارديغكده اون كره وايكى سجده ارەسنده اون كره وايكنجى سجده‌ده دخى انلرى اونركره اوقورسين كه مجموعى هر ركعت اچون يتمش بشدر بونى ركعتلرك دردنده دخى ياپارسين (درت ركعتك مجموع تسبيحاتى اوچيوزدر[1] ركوع وسجودك اصل تسبيحاتى بشقه‌جه واوّلجه اوقنور نتكيم آنياً تصريح اولنور .) مقتدر اولورسه‌ك بو نمازى هركون قيل هركون قيله‌ماز ايسه‌ك آيده بركره قيل انى ده ياپاماز ايسه‌ك سنه‌ده بركره قيل انى دخى ياپاماز ايسه‌ك عمركده بر كره قيل[2] . »

(١) عبد الله بن المبارك حضرتلرندن : بو نمازده سهو ايدن سجود سهوده دخى اونر تسبيح اوقورمى ؟ ديو سؤال اولندقده حضرت مشاراليه : لا ؛ او نماز انجق اوچيوز تسبيحدر ، بيورمش اه .

(٢) شارح مشكاتك بيانته كوره ابن جوزى بوحديثى موضوعاتده ذكر ايلديكندن طولايى اساءت ايتمشدر .

صلات تسبيح مرغب فيها در . انى هر زمان اعتياد ايتمك واندن تغافل وتكاسل ايتمامك مستحب اولور . انى قيلان ركوعده اوچ كره سبحان ربى العظيم وسجودده اوچ كره سبحان ربى الاعلى ديمكدن باشلار واندن صكره تسبيحات مذكوره‌يى اوقور .

رمضان شريفك عشراخيرى (١) كيجه لريني احيا ايتمك (٢) مندوبدر . حضرت عائشه (رضى الله تعالى عنها) دن مروى اولديغى اوزره حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز رمضانك عشر اخيرى داخل اولدقده ليلى احيا واهلنى ايقاظ وشد مئزر (يعنى عبادتده اجتهاد (٣)) ايدرلر ايدى اه مقصد ليلهٔ قدرى احيادر . « ليلهٔ قدرى رمضانك عشر اخيرنده آرايكز » حديثى متفق عليهدر . اوليلهٔ مباركه‌ده‌كى عمل اندن خالى اولان بيك آيده كى عملدن خيرليدر . حديث شريفده : ليلهٔ قدرده ايماناً واحتساباً قائم اولانك ذنوبندن كچنى وكله‌جكى

---

(١) بو تعبير صاحب مصباحجه خطأ ايسه‌ده لسانمزجه اخفدر .

(٢) كيجه‌يى احيا : انده عبادت ايچون قائم اولمقدر . مؤلف احياء ليلى صلات شعبانده تعريف ايدر .

(٣) محشى ديمك ايستركه : شدمئزردن متبادر اولان اعتزال نساء معناسى مقصود دكلدر . كتاب الطهاره‌دن ١٧٥ نجى صفحه‌نك ايكنجى حامشنه باقكز . اعتكافه مناسب اولان معنى‌ده اودر .

مغفور اولور . بیورلمشدر (احتسابأدیمك ثوابنی عند الله ادخار قصدیله دیمکدر ط) (١) .

ایکی بیرام کیجه لرینی یعنی عید فطرك وعید اضحانك ایلك کیجه ـ لرینی احیا ایتمك مندوبدر . حدیث شریفده « من أحیا لیلة العید أحیا الله قلبه یوم تموت القلوب » بیورلمشدر (٢) .

سحرلرده استغفاری چوغالتمق مستحبدر : جناب حق مستغفر بالاسحار اولانلری (وبالاسحار هم یستغفرون) قول کریمیله مدح بیورمشدر .

---

(١) لیلهٔ قدرك ذنوب عمری مکفر اولدیغنی مؤلف احیاء لیلهٔ نصف شعبانده دخی ذکر ایدر . معلومدرکه (لیلهٔ قدر) شرف کیجه‌سی دیمکدر . حدیث شریفلر ناطق اولدیغی اوزره رمضان شریفك عشر اخیرنده مکنوندر . احیاء لیالی‌یه اجتهاد اولنمق ایچون اخفا بیورلمشدر . معتکفاً احیاء عشر اخیر رمضان ایله تفقد اولنمق کرکدر . نوویناك بیاننه کوره اك امیدلیسی او عشرك اوتاری یعنی تك کیجه‌لریدر . أوتارك أرجاسی دخی یکرمی یدنجیسیدر . سیدنا ابن عباسك وصحابه‌دن دها برطاقم ذواتك قوللری بودر .

(٢) لیلهٔ عیدی احیا ایدنك قلبنی جناب حق قلبلرك اولدیکی کون احیا ایدر دیمکدر . قلبلرك موتی محبت دنیا ایله‌در که صاحبنی آخرتدن منع ایدر . تتـکیم « موتی ایله مجالسه ایتمیك » وارد اولمشدرکه اهل دنیاایله دیمکدر . بونی‌محشی احیاء لیلهٔ نصف شعبان حدیثنده مؤلفك شرح کبیرندن نقلاً ذکر ایتمشدر .

سيد الاستغفار دخی شودر : « اللهم أنت ربی لا اله الا أنت خلقتنی وأنا عبدك وأنا علی عهدك (١) ووعدك (٢) ما استطعت أعوذبك من شرما صنعت أبوءلك (٣) بنعمتك علیّ وأبوء بذنبي فاغفرلی فانه لايغفر الذنوب الاأنت . »

بیرام کیجه لرنده دعا مستجابدر .

(احیاء لیلهٔ نصف شعبان احادیثنی اوقویکز .)

عشر ذی‌الحجه کیجه‌لرینی (٤) احیا ایتمك مندوبدر . حدیث شریفده « مامن أیام أحبّ الی الله تعالی أن یتعبد فیها من عشر ذی‌الحجة یعدل (٥) صیام کل یوم منها بصیام سنة وقیام کل لیلة منها بقیام لیلة القدر » بیورلمشدرکه . جناب حقه تعبد ایچون عشر ذی‌الحجه‌دن احب ایام اوله‌ماز المردن هربر کونك اورجی صوم سنه‌یه وهر برکیجه‌نك قیامی لیلهٔ قدر قیامنه معادل طوتیلور . دیمکدر وحدیث دیگرده : صوم عرفه (٦) بری ماضی وبری مستقبل ایکی سنه‌یه کفارتدر وصوم یوم

---

(١) أی أنا مقیم علی الوفاء بما عاهدتنی فی الازل اه من ط .

(٢) أی أنا موقن بما وعدتنی من الثواب . وأنا مقیم علی وعدی ایاك بالامتثال . ط .

(٣) أی أقر وأعترف . ط .

(٤) او کیجه‌لر [ولیال‌عشر] قول کریمنده مقسم‌به واقع اولمشدر . ایامی دخی: ایام معلومات مبارکاتدر . ایام معدودات : ایام تشریقدر . وعبر بها عن أیام الصیام .

(٥) بالبناء للمجهول . ط .

(٦) عرفه صدقه وزننده ذی الحجه‌نك طقوزنجی کونیدر . عید فطرك ماقبلنه اطلاق اولنماز .

عاشوراء (١) برسنهٔ ماضیه یه کفارتدر . بیورلمشدر (٢)

لیلهٔ نصف شعبانی احیا ایتمك مندوبدر (٣) . او لیلهٔ مبارکه ذنوب سنه‌یی ولیلهٔ جمعه ذنوب اسبوعی ولیلهٔ قدر ذنوب عمری مکفردر . همده اولیلهٔ مبارکه‌ده أرزاق وآجال واغناء وافقار واعزاز واذلال واحیاء واماته وعدد حجاج تقدیر اولنور . حق جلّ وعلا انك حقنده (فیها یفرق کل أمر حکیم) بیورمشدر . اولیلهٔ مبارکه ده جناب حق خیری سحّ ایدر یعنی یاغمور کبی یاغدیرر (٤).

بش کیجه واردرکه انلرده دعا مردود اولماز : جمعه کیجه‌سی ، رجبك ایلك کیجه‌سی ، شعبانك نصفی کیجه سی ، عید فطر کیجه‌سی ، عید اضحی کیجه سی (٥) .

---

(١) محرمك اوننجی کونیدر . طقوزنجی کوننه تاسوعاء دینور .

(٢) دنلدی‌که بو تفاوتك حکمتی اولکیسی شرع خاتم الانبیاء وایکنجیسی شرع حضرت موسی اولمسیدر . البته اولکیسی افضلدر اه من ط . لکن ذی الحجه‌نك یوم عاشری یوم نحر اولمغله انده صائم اولمق جائز اولمدیغی کبی عرفه کونی دخی عرفاتده بولنان حجاجه کوره صائم اولمق مندوب اولماز . زیرا حاجی انك صومی سببیله او کون کندیسندن مطلوب اولان خصوصدن ضعیف قاله‌بیلور . کذا فی ط .

(٣) احیاء علومده اوکیجه‌نك نمازی (صلاة الخیر) اسمیله یوز رکعت اوله‌رق کوسترلمشدرکه هر رکعتی بعد الفاتحه اون اخلاص اوقومقله قیلنور . مجموع عدد اخلاص بیکدر. سید مرتضی مرحوم شرح احیاده سلف صالحینك صلاة الخیرده جماعت اولدقلرینی دخی ذکر ایتمشدر. فطوبی لمن حذا حذوهم من الخلف الصالح.

(٤) السح الصب والسیلان من فوق کالسح بالضم اه قاموس .

(٥) هو الجد حتی تفضل العین اختها وحتی یصیر الیوم للیوم سیدا

بر حديث شريفده « بش كيجه‌يى احيا ايدنه جنت واجب اولور: « ترويه (١) كيجه‌سى ، عرفه كيجه‌سى ، عيد فطر كيجه‌سى ، عيد اضحى كيجه‌سى ، نصف شعبان كيجه‌سى . » بيورلمشدر . حديث ديكرده عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه شعبانك نصفى اولديغنده كيجه‌سنى قائم وكوندزينى صائم اولك زيرا اوكيجه‌نك غروب شمسنده امر حق نازل اولوب طلوع فجره دكين : مستغفر يوقمى كه مغفرت ايده‌يم مسترزق يوقمى كه مرزوق ايده‌يم . ديو ندا واقع اولور . وينه صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه نصف شعبان كيجه‌سى وايكى بيرام كيجه‌سى قائم اولانك قلبى قلوبك ميت اولديغى كون ميت اولماز (٢) .

قياملك معناسى معظم ليلده يعنى كيجه‌نك قسم اعظمنده على قول بر ساعتنده طاعتله مشتغل اولمقدر . قرآن ياخود حديث اوقور ياخود بونلرى ديكلر ويا تسبيح ايدر ويا خود نبى عليه الصلاة والسلامه صلات وسلام چكر (٣) .

---

(١) ترويه تربيه وزننده ذى الحجه‌نك سكزنجى كونى آديدر. اوقيانوسده شويله مذكوردر : (يوم التروية) تفعله وزننده ثامن ذى الحجه‌دركه عرفه كوننڭ مقدم اولان كوندر حجاج اول كون منايه عزيمت ايدوب انده صواولمامغله كنديلرينى ودابه‌لرينى كركى كبى صويه قاندردقلرى ايچون اطلاق اولندى اه بحذف .

(٢) قلوبك موتى مانع آخرت اولان محبت دنيا ايله‌در . بعضلر : قلبى اولماز ديمك او كيمسه نه حالت نزعده ونه قبرده نه‌ده قيامت كوننده متحير اولماز ديمكدر ديديلر . ط .

(٣) ياخود دعا ايدر. اك كوزل دعاده بودر : « اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عنا . » . ط .

ابن عباس رضى الله تعالى عنهما حضرتلرندن مرويدركه : قيام ليل ايكى بيرام كيجه‌سنى احيا ايتمكده اولديغى كبى ياتسو نمازينى جماعتله قيلمق وصباح نمازنده دخى جماعت عزمنده اولمقدر بيورديلر . صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه « ياتسويى جماعتله قيلان كويا كه نصف ليلى قائم اولمشدر وصبحى جماعتده قيلان كوياكه بتون كيجه‌يى قائم اولمشدر (١) » بونى امام مسلم روايت ايتمشدر.

مؤلف عليه الرحمه ليلهٔ رجبى يالكز دعانك رد اولنميه‌جغى ليالئ خمس مياننده ذكر ايلدى . احياء علومك تكرر سنين ايله متكرر اولان نوافل قسمنده صلات رجب وصلات شعبان مذكور اولديغى كبى ليالى وايام فاضله بيانتى حاوى اولان فصلده رجبك ايلك ونصف ويكرمى يدنجى كيجه‌لرى وصلات ليلهٔ معراج دخى مذكوردر . بونلردن فصل نوافلده‌كى صلات رجب شهر رجبك ايلك جمعه كيجه‌سنه عائددركه بزم (ليلهٔ

---

(١) احتمالكه معنى صلات صبح ايله كيجه‌نك نصف اخيرى ثوابى حاصل اولمقله بتون كيجه‌نك ثوابى ياتسو وصباح نمازلرينك مجموعندن حصول كاور ديمكدركه سيدنا ابن عباسك كلام متقدملرينك دخى مؤداسى بودر زيرا حضرت مشار اليه ياتسويى جماعتله قيلمغى وصباحى دخى جماعتله قيلمق عزمنده اولمغى احياء ليل مقامنه قائم قيلمشدر واحتمالكه حديث مذكور صلات صبحك صلات عشادن افضل اولديغنه اشارتدركه ياتسويى جماعتله قيلان نصف ليلى وصباحى جماعتله قيلان تمام ليلى كويا قائم ومحيى اولمش اوليور . ط .

رغائب) ديديكمز كيجه‌در (١) . صلات مذكوره صلات ليلهٔ معراج كبي كيجه اون ايكي ركعتدر . انك كيفيتي احياءده مبيندر

محشينك بيانىـه كوره يولجيلغه چيقار ايكن ويولجيلقدن عودتده وبرمنزله نزولده همان ايكي ركعت نمـاز قيلمق دخي (وقت كراهت اولمامق شرطيله) مندوبدر .

صلات استغفار دخي مندوبدركه واقع اولان معصيته مبني كوزلجه آبدست آلنوب ايـكي ركعت نمازقيلنه‌رق استغفارايديلور (٢) .

مؤلف ديركه ذكر اولنان كيجه‌لردن برينك احيـاسيچون

---

(٢) رغائب قسىم رواتب اولق اوزره باب نوافل هامشنده بيان اولنمشدر. او كيجه‌نك ليلهٔ رغائب اولمسي حقنده افواه عوامده دائر وسائر اولان سوزكه سيد الـكائنات عليه ازكى الصلوات افندمز حضرتلرينك صلب پدردن رحم پاك مادره او كيجه نزول بيورمش اولماريدر عقلاً ونقلاً بي اصلدر . اربعين نووينك حديث خامسي شرحنك اواخرنده شيخ اسمعيل حق قدس سره ديمشدركه اول كيجه‌ده خصوص اوزره تجلىء افعال واقع اولوب جناب نبوت صلى الله تعـالى عليه وسلم غرقهٔ نور أفعال اولمغله شكراً لله تعالى اون ايكي ركعت صلات رغائب قيلنمشدر . واول كيجه‌يه ليلة الرغائب ديمك لسان ملائكه‌دن صادر اولمشـدر . نتكيم امام نسفينك ياقوته نام كتابنده مصرحدر اه .

(٢) عن علي عن ابي بكر الصديق رضي الله تعالى عنهما أن رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال : مامن عبد يذنب ذنباً فيتوضأ ويحسن الوضوء ثم يصلي ركعتين فيستغفر الله الا غفر له . قال كذا في القهستاني اه .

مساجدده ومساجدك غيريده اجتماع ايتمك مكروه اولور (١) چونكه او اجتماعى نبى عليه الصلاة والسلام وصحابهٔ كرام ياپمديلر اه .

اجتماعدن متبادر اولان معنى على سبيل التداعى اولمقدر . نوافلده لاعلى وجه التداعى اولان اقتدانك عدم كراهتنى مؤلف باب الوتر آخرنده ذكر ايتمشدر (٢) .

---

(١) كرك او كيجه‌لرك نمازلرنده ، كرك رغائبدن اولان سائر نمازلرده جماعت نذر ايدلمش اولمقله دخى كراهتدن چيقلماز . قاله ط .

(٢) محشى : صلات نفل فى نفسها صفت انفراد ايله مشروع اولوب انده اقتدا دخى على وجه التداعى اولدقده مع الكراهه صحيح اولور . ديمشدركه لا على وجه التداعى ايسه بلا كراهه صحيح ديمكدر . تداعى معلوم اولديغى اوزره دعوتلشمكدركه جماعت چوغالمق اوزره بربرينه خبر ويرمك ياخود اذان اوقنمقدر . ٣٦٠ نجى صحيفه‌نك هامشنى اوقويكز .

﴿ فصل ﴾

صلات نفلى قاعداً قيلمغه ودابه اوزرنده قيلمغه وصلات ماشى به دائر

صلات نفلى قيامه قادر ايكن قاعداً قيلمق (١) بلا كراهه جائز اولور (٢) ولكن بلاعذر قاعداً متنفل اولانه قائماً متنفل اولانك نصف اجرى واردر (٣) .

عاجزك ومعذورك نمازده قعودى كندى عجز وعذرى صفتيله مقيد اولوب قادرك صلات نافله يه كوره موضع قيامده صفت قعودى متشهد كبى اولمق افضلدر .

(سنن ومكروهاته باقلسون .)

---

(١) لامضطجعاً الا بعذر . در مختار .

(٢) بو نفلك فرائض و واجباته مخالف اولديغى شيلردندر . چونكه فرائض وواجبانده بلاعذر ترك قيام اولنه‌ماز. نفل مطلقدر سنن مؤكده يه وتراويحه شاملدر . ط على الدر . مؤلفك تصريحى اوزره صباح نمازينك سنتى دخى مستثنى دكلدر .

(٣) حديث شريفده : « من صلى قائماً فهو افضل ومن صلى قاعداً فله نصف اجر القائم » بيورلمشدر . بوندن كنديلرى مستثنى اولديغى كبى عدم اقتدارندن فاشى قاعداً قيلان دخى مستثنادر . خصائص نبويلرندن اولديغى اوزره كنديلرينك قاعداً اجر صلاتلرى قائماً اجر صلاتلرى مثلى اولديغى كبى بر عذره مبنى قيامدن عاجز قالان دخى اوطوررق وحتى عذرينك اقتضاسنه كوره يان وارقه اوستى ياته‌رق ايماءً قيلمق قائماً وركوع وسجودايدرك قيلمغه مساويدر . بلكه جهد مقل اولديغيچون بو اندن افضلدر . كما فى ص مع ط . قال : ونية المرء خير من أعماله.

بعضلر پیغمبرمز علیه السلام افندمزك آخر عمرلرنده قیلدقلری نوافلده محتبی بولنور اولدقلری و برده محتبی اولەرق اوطورانك اعضاسی توجه قبله جهتیله اکثر اولەجغی بیانیله محتبی اولەرق اوطورمق افضل اولدیغنی سویله مشلردر .

(محتبی احتباءدن اسم فاعلدر . احتباء : قایناقلری اوزرینه اوطوروب دیزلرینی دیکەرك قوللریله قوشاقلامقدر .)

قادر علی القیام اولان کیمسه قائماً باشلادیغی صلات نفلی کرك رکعت اولی وکرك رکعت ثانیەده قاعداً اتمام ایتمك علی الاصح (۱) بلا کراهه اولمق اوزره جائز اولور (۲) . (قاعداً باشلادیغی نفلی قائماً اتمام ایلمك دخی بویلەدر . کما فی الدر)

علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری صلات تطوعه باشلارلر بعده قیامدن قعوده وقعوددن قیامه انتقال بیوررلر ایدی (۳) . معراج الدرایەده : « قاعداً قیلنان هر تطوعده سنت

---

(۱) بو قید صاحب هدایەنك یورغنلق کبی بر عذر اولمدقجه انده کراهت اولدیغنی اختیار ایلمش اولمسندندر . کما فی ط .

(۲) قیام وقعود شفعدن شفعه اولورسه جواز مذکور اتفاقیدر . چونکه هر شفع بر صلاتدر . شفع واحد ایچنده اولورسه خلافیدرکه جواز عندالامامدر. امامین اکا مخالفدر . انظر الی ص مع ط .

(۳) یعنی رکعت واحدەده . ط . چونکه روایت حضرت عائشەده علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك تطوعه قاعداً باشلایوب معتادلرینی اوقورلر بش اون آیت قالدیغنده قیام بیوررلر وایکنجی رکعتەدخی بویله یاپار اولدقلری وارد اولدیغی کبی قائماً باشلایوب صکره اوطورر وقراءتلرندن یکرمی یاخود اوتوز آیت قالدیغنده قالقوب انی اوقور وبعده رکوع وسجوده اینر اولدقلری دخی مجمع الروایاتده مذکوردر . کما فی ص و ط .

سنيه يه موافقت ايچون بويله يا پمق مستحب اولور . » ديمشدر اه

قالقوب طوغرلسه وقراءت ايتميه‌رك ركوعه وارسه اولور . طوغرلميه‌رق قالقوب (١) ركوع ايدرسه اولماز . چونكه او ركوع نه قائماً ركوعدر نه‌ده قاعداً ركوعدر .

عمران خارجنده (٢) حيوان اوزرنده نافله قيلمق جائزدر (٣) . حيوان هانكى جهته كيدجك ايسه اوجهته متوجهاً راكب افتتاح ايدوب نمازى ايما ايله قيلار (٤) . ظاهرروايتده افتتاح تكبيرى ايچون حيوانى طوردرمقدن عاجز اولمق وقبله‌يى استقبال ايتمك شرط دكلدر . (متعلقات شروط فصلنه باقكز) .

---

(١) اللرى ديزلرينه دكر درجه‌ده قائم اولمق طوغرلميه‌رق قالقمقدر . قاله ط .

(٢) مقصود اول محلدر كه يولجى اولان كيمسه اقامتكاهندن چيقوب اورايه واصل اولدقده درت ركعتلى فرضلرى قصر ايدر . كرك بالفعل مسافر اولسون ، كرك بر ايش ضمننده براز خارجه چيقمش بولنسون . على قول برميل قدر وعلى قول ايكى فرسخ مسافه خارجه چيقارسه جائز ولا فيرجائزدر . امام ابويوسفدن شهر ايچنده دخى دابه اوزرنده تنفلك جوازى مرويدر . ص .

(٣) زيرا نمازخير موضوعدر اينمك كبى كوچلكلر شرط قيلنمسه خيردن منقطع اولمق لازم كلور . دابه اوزرنده تنفل ايتمكده لسانى فضول كلامدن حفظ ايتمك منفعتندن بشقه برشى اولمسه بيله انك جوازينه اودخى كفايت ايدر . تنفل على الدابه نبى عليه السلام افندمزده چوق واقع اولديغيچون همده مندوبدر . ط ، ص .

(٤) شايد اكر اوزرينه ياخود پالانه آلديغى برشى اوزرينه سجده ايدرسه عبث اولوب فائده‌سى اولماز ومكروه اولور مفسد اولماز . ط .

حيوان يورتمك عمل قليل ايله اولورسه ضرر ايتمز(١) .
سنن مؤكده وحتى سنت فجر ايچون دخى دابه اوزرنده ايما
جائز اولور .

راكباً باشلاديغى نافله يى اكر آياغنى بوكوب قولايجه اينيويررك
عمل كثير حاصل اولمامش ايسه نازلاً بنا واتمام ايدر .
نازلاً يعنى يرده اولديغى حالده باشلاديغى نافله يى ظاهر روايتده(٢)
راكباً بنا واتمام ايليه مز (٣) .

---

(١) مؤلفك تعبيرى شويله در : آياغنى تحريك ايدر وياخود حيوانى ضرب
ايلر ايسه چوق برشى يايمديغنه كوره بأس يوقدر .
(٢) وقال زفر يجوز له ذلك . ط .
(٣) چونكه برنمازك عندالاختلاف بر پارچه سنى ديكرپارچه سنه بنا ايده بيلمك
هرايكى پارچه يى بر تحريمه اشتمال ايتمش اولمق صورتنده جائز اولوب ايكيسى
بر تحريمه داخلنده اولماز ايسه جائز اولماز . ايمدى صورت اولاده راكبك
تحريمه سى هم رخصت اولەرق راكباً ايما ايله قيلمغى وهم عزيمت اولەرق نازلاً
ركوع وسجود ايدرك قيلمغى مجوز اولمق اوزره منعقد اولمغله انلرك ايكيسى بر
تحريمه داخلنده بولنەرق برينى ديكرينه بنا ايتمك جائز اولمشدر . صورت ثانيه ده
ايسه تحريمه انجق ركوع وسجود ايچون منعقد اولمغله راكباً ايمايه شامل
اولمەمەرق انى اكا بنا ايتمك صحيح اولمامشدر . زيرا نمازه يرده افتتاح ايتمك
جميع شروطنك التزامنى استلزام ايدوب ركوب ايتمكده ايسه استقبال قبله ومكانك
اتحاد وطهارتى و حقيقت ركوع وسجود فوت ايدلمش اولور اما صورت اولى
حقنده كى افاده دن بو بابده كى بنانك جوازى ايله بالايماء نماز قيلمقده اولان مريضه
اثناء صلاتده عافيت عاجله حاصل اولەرق ركوع وسجوده قدرت كلمك مسئله
سنده بنانك عدم جوازى فرق اولنور كه مريضك ركوع وسجوده قدرتى اولمديغيچون

دابه اوزرنده نجاست كثيره(١) بولنمق صحت صلاته مانع اولماز ولوكه اكرده وايكى اوزنكيده اولسون . على الاصح (٢) .

نافله قيلانه تعب كلمك تقديرنده عصا وديوار وخدمتكار مثلى بر شيئه طايانوب طورمق بلا كراهه جائز اولور . چونكه تعب عذردر .

اكر متنفل بلاعذر آتكا ايدرسه اسامت ادب ايتديكيچون تنزيهاً مكروه اولور .

ماشينك يعنى يوريمكده اولانك وكذا سابحك يعنى يوزمكده اولانك نمازى اتفاقاً صحيح اولماز (٣) .

تحريمه‌سى انلره شامل دكلدر . نازلاً يرده افتتاح صلات ايدنك افتتاحى كبى اولمشدركه انك تحريمه‌سى راكباً ايمايه شامل اولمديغى كبى بونك تحريمه‌سى دخى ركوع وسجوده شامل دكلدر . ص ، ط . مفسداتك اوتوزبرنجيسنى اوقويكز .

(١) كتاب الطهاره‌يه مراجعت .

(٢) چونكه ضرورت واردر . ص همده نوافلده اركان اصليه‌نك اعتبارى ساقط اولنجه طهارت مكان شرطنك سقوطى اولى قالور . ط .

(٣) چونكه كرك يوريمك كرك يوزمك منافىء صلاتدر . اركان صلاتك ايسه مع المنافى اداسى صحيح اوله‌ماز . ط . مؤلف تعليل مسئله‌ده «لاختلاف المكان» ديمكله اكتفا ايتمشدر .

﴿ فصل ﴾

صلات فرض وواجبي دابه ومحمل اوزرنده
قيلمق حقنده

دابه اوزرنده برمنوال محرر شهر خارجي اولمق شرطيله انجق نافله قيلنور . فرض اولان نمازلري وصلات وتر ونذر وعيدين ونافله اولەرق شروع اولنوبده(١) افساد ايدلديكندن طولايي قضا اولنان نماز كبي واجب بولنان نمازلري وجنازه نمازيني دابه اوزرنده قيلمق ويرده اوقوديغي آيتك سجدەسني دابه اوزرنده ايتمك صحيح اولماز(٢). مگركه بر ضرورته مبني اوله(٣) .

لاجل الضروره فرضك دابه اوزرنده قيلنمسي (فان خفتم فرجالاً أو ركبانا) قول كريميله منصوص اولوب(٤) واجب دخي فرضه ملحقدر .

---

(١) ولوكه قاعداً شروع ايدلمش اولسون . ط .

(٢) آيتي دابه اوزرنده اوقومش ايسه سجدەسني دخي دابه اوزرنده ايتمك صحيح اولور . ط . يعني بالايماء .

(٣) خلاصەده ديمشدركه دابه اوزرنده فرض قيلمق عذرايله جائز اولور. حيواني طوردرمق ممكن اولورسه مستقبل قبله اولەرق طوروب ايما ايدر . ممكن اولماز ايسه حيوانك متوجه اولديغي جهته ولوكه قبله ارقەده قالسون قيلار . ط.

(٤) قول كريم مذكور سورهٔ بقره آياتندندر (حافظوا على الصلوات الخ) قول كريمندن صكرەدر . خوف ايدرسەكز نمازلري راجلين ياخود راكبين اولەرق قيلكز » ديمكدر . رجال رجلك جمعي اولديغي كبي راجلك دخي جمعي اولور : قائم ايله قيام كبي . كما في أنوار التنزيل .

ضرورت : اينمك تقديرنده رفيقلرى طورماز ايسه(١) نفسى ويادابه‌سى ياخود لباسى حقنده خرسز قورقوسى وياخود نفسى ويادابه‌سى حقنده جانورقورقوسى ويغمور سببيله يرك يوز غائب ويا ملوث اولەجق درجه‌ده چامور اولمسى واوزرينه سريله‌جك شيئى اتلاف ايلمسى كبى شيلردر .

يرك مجرد ياشلغى حيوان اوزرنده نماز قيلمغى اباحه ايلمز(٢) . دابه‌سى اولميان دخى چاموردە نمازى قائماً ايما ايله قيلار .

حيوان سركش اولمق وسركش اولمسه بيله راكب عاجز اولمق جهتيله ايندكدن صكره انى بينديرجك كيمسه بولنمامق دخى عذردر.

عذرك زواليله نماز اعاده اولنماز .

نزول وركوب سببيله خسته لكى زياده لشه‌جك ويا اييلكى كجيكه‌جك اولان خسته دخى فرضى دابه اوزرنده قيلمق جائز اولور .

ممكن اولورسه حيوانى مستقبل قبله اولەرق طورديرر . ممكن اولمازسه طورديرميوب حيوانك متوجه اولديغى جهته طوغرى ايما ايدر .

(بوخسته‌يه مخصوص دكلدر . بلكه فرض وآكا ملحق اولان

---

(١) بو قيد غالبدر رفقانك طورمامرينك دخى منع اصوصه فائده‌سى اولمديغى اولور . او حالده نمازى حيوان اوزرنده قيلمق ينه جائز بولنور . ط .

(٢) هذا مسلم فى حق الرمل وأما فى حق التراب فلا لوجود التلويث المبيح .

واجب نمازى حيوان اوزرنده قيلمه نك على الاطلاق حكمى طين مكان ايچون دخى بودر . ط ، ص . عاجزك قبلەسى جهت قدرتيدر .)

بعد النزول ركوبدن عاجز اولان كيمسه معين بولمق مسئلەسى قدرت غير ايله قادر اولمق مسئله سيدر كه او عند الامام عاجز وعند الامامين قادر عد اولنور . محرمسز ويا زوجسز نزوله قادر اولميان قادين كبى كه اودخى قدرت غير ايله قادر ديمكدر .

(بو بابده قول امامين مرجح اولديغى باب الجمعەده مذكوردر .)

. مُشقدُف ايچنده بولنان ايكى ارقداشلك برى ايندكى وقت ديكرى ياخود آره‌ده اولان چوجق كندى مقامنه قائم اولەمامق دخى نمازى دابه اوزرنده قيلمغى جائز ايدن حالاتدندر .

دابه يه محمول اولان محمل[1] ايچنده نماز قيلمق دخى حكمجه دابه اوزرنده نماز قيلمق كبيدر . دابه كرك كيديجى ، كرك طوريجى اولسون .

اكر حيوان طورديريلەرق محمل التندن بر دستك ايله يره يرلشديريلور ايسه ارض حكمنده اولور وآرتق آنده قيلنان فرض نماز ركوع وسجود ايله انجق قائماً صحيح اولور . قاعداً اولماز . اكر قيام ياخود نزول ممكن اولماز ايسه قاعداً قيلار .

---

(١) شقدفه وتختروانه شاملدر . محمل خفيف حجازى يه شقدف ومحمل ثقيل عراقى يه شقنداف اسمى ويرلديكى زمخشرى سورهٔ فاتحه تفسيرنده زياده حرف زيادهٔ معنايه دلالت ايتمك مسئلەسنده ذكر ايتمشدر .

(فصل)

سفينه ایچنده نماز قیلمغه دائر (١)

بوفصلك ماقبلنه مناسبتی : سفینه نك دابه یه مشابهتیدر(٢) . زیرا سفینه مركب بحر ، ودابه مركب بر ، در. بوكا بناءً صلاة علی الدابه ده اولدیغی كبی صلاة فی السفینه ده دخی قیام ساقط اولور . سفینه نك ، ایچنده علی وجه القرار اوطورلدیغی ایچون ارضه دخی مشابهتی واردر. بناءً علیه بونده ركوع وسجود واستقبال قبله لازمدر . ط .

حیوان اوزرنده كی نماز ایله سفینه ایچنده كی نمازك بر قاچ فرقی واردركه حیوان اوزرنده عذر اولمدقجه انجق نافله قیلنه بیلور . كمیده ایسه فرض دخی قیلنور. حیوان اوزرنده بولنانلر جماعت اوله مازلر . شروط صحت اقتدایه باقمكز . كمیده كیلر جماعت اولورلر . حیوان اوزرنده ركوع وسجود ساقط اولور . كمیده ایسه ایما جائز اولمیوب قاعداً اولسون ركوع وسجود اولنور . حیوان اوزرنده بالضروره استقبال قبله دخی ساقط وكمیده باقی اولور . حیوانك اوزری طاهر اولمیه بیلور كمیده ایسه طهارت مكان آرانور .

---

(١) بوبابده اصل : حضرت جعفربن ابی طالبك (رضی الله تعالی عنه) حبشستانه مهاجرتنده سفینه ده نماز قیلمسی حقنده كی امرنبویدر . كما فی الدر . معفنه كبی دءك ایسه ده فقهانك ظاهر افاده لری سنبوكه دخی شاملدر .

(٢) أكثر كتب فقهیه ده بوبابك مسائلی صلاة المریض بابنده مندرجدر . درزده مستقلدر .

كمينك ايچنده نماز قيلمق مسئله‌سى كمى كيتمكده ويا لنكر انداز اولوب اورته‌ده طورمقده وياساحله مربوط بولنمقده ياخود ساحل بويى كيتمكده ايكن اولمق اعتباراتيله مختلف الاحكامدر شويله كه :

فرض وواجب اولان نمازى (١) كمى كيدر ايكن باش دونمك وآياقده طوره‌مامق كبى برعذر اولمديغى (٢) حالده اما ايله دكل‌ده ركوع وسجود ايدرك قاعداً قيلمق امام ابوحنيفه حضرتلرى عندنده بلا كراهه صحيحدر (٣) چونكه قيامده غالب اولان باش دونمكدر غالب ايسه متحقق كبيدر (٤) امام ابويوسف وامام محمد حضرتلرى : كمى كيدر ايكن نمازى قاعداً

---

(١) بوندن نافله اولان نمازك حكمى اولويتله معلوم اولور . ط .

(٢) مؤلف بوراده « وچيقوب ساحلده قيلمغه قدرت موجود اولديغى » قولنى دخى زياده ايتمش ايسه‌ده ردمحتارده شرح منيه‌دن نقلاً يوريان سفينه‌ده قاره‌يه چيقمق ممكن ايكن نماز جائز اولمامق كرك اولديغى ذكر اولنه‌رق « بو مسئله‌دن ناس غافللردر » دينلمش وبونى محشى مرحوم دخى آتيده ساحله مربوط سفينه‌ده نماز قيلمق مسئله‌سنده ذكر ايتمش اولديغندن قول مذكور اخذ اولنمامشدر .

(٣) عند الامام صحتك بلا كراهه اولديغى مؤلف درر حاشيه‌سنده سويله‌مشدر . مضمراتده وبحررائقده ايسه بدائعدن نقلاً انده اساءت اولديغى ذكر اولنمشدر . مؤلفك بوندن صكره‌كى كلامنك مفادى دخى بودر . ط .

(٤) سويدبن غفله‌دن مرويدركه « سفينه‌ده نماز قيلمق خصوصنى ابو بكر وعمردن (رضى الله تعالى عنهم) سؤال ايتدم مشاراليهما حضرتلرى : كمى يوريمكده ايسه قاعداً قيل ، طورمقده ايسه قائماً قيل . بيورديلر » دينمشدر اه درر .

قيلمق عذر متحقق اولمدقجه صحيح اولەماز . ديمشلردر(١) .
قائماً قيلمق شبهه‌ٔ خلافدن ابعد اولديغيچون بلا عذر قاعداً قيلمقدن افضلدر .

سفينەده ايما ايله نماز قيلمق ركوع وسجوده قادر اولان كيمسه ايچون اتفاقا جائز اولەماز . چونكه نەمريضده اولديغى كبى حقيقةً ونه دابه اوزرنده اولديغى كبى حكماً مبيح ايما يوقدر .
وسط بحر (ويانهر) ده ابپلر ودميرلر ايله باغلى اولان سفينه اكر رياح وامواج انى شديداً تحريك ايتمكده ايسه يورييان سفينه كبيدر . واكر امواج انى شديداً تحريك ايتميور ايسه(٢) ساحلده طوران سفينه كبيدر .
ساحلده مربوطاً طوران سفينەده قيامه قدرت وار ايكن قاعداً

(١) امام حضرتلرينك دليلى قول امام مجاهد دركه مشاراليه : اصحابدن حضرت جنادە‌ايله سفنەده، قعوداً نماز قيلدق ، ايستسەيدك قائم اولور ايدك ديمشدر . امامين حضرتلرينك دليللرى حديث ابن عمردركه : رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى سفينەده صلاتدن سؤال اولندقلرنده : كيده نمازى قائماً قيل مكركه غرقدن خوف ايدەسين . بيورمشلر وبونك مثلى حبشەيه كيدر ايكن حضرت جعفر طياره دخى سويلەمشلردر . همده انلر قيام بر ركندر عذر موهوم ايله دكل ، انجق عذر محقق ايله ترك اولنەبيلور ديرلر . مؤلف حديث ابن عمردەكى « صل فيها قائما » امرينك ندبه حمل اولنديغى و قول حضرت امام صحابى ايله برابر برتابعى‌يه موافق بولنديغى بيانيله دها قوى اولديغندن اتباع اولنور ديمشدر .

(٢) كرك خفيفاً تحريك ايتسون ، كرك هيچ تحريك ايتمسون .

فرض قيلمق اتفاقا جائز اولەماز . چونكه مقتضئ جواز مفقوددر . قائماً قيلمەنك جوازى بيله على الاطلاق اولميوب بلكه سفينه قسماً قارەدە اولمق ياخود ساحله خروج ممكن اولمامق قيديله مقيددركه سفينه اوحالدە سرير منزلەسندە اولمغله انك ايچندە قائماً قيلنان نماز صحيح اولور . والا ، يعنى سفينەنك هيچ بر قسمى قارەدە دكل ايسه انك ايچندە قيلنان نماز قائماً دخى اولسه ساحله چيقوب قيلمق ممكن اولدقچه قول مختاراوزره صحيح اولماز(١) چونكه بوحالدە سفينه دابه منزلەسندەدر . اكر نفسى ويا مالى ايچون بلا ضرر سفينه دن ساحله خروج ممكن اولماز ايسه اوحالدە حرجه مبنى داخل سفينەدە نماز قائماً قيلنور .

بو ندن ساحلده جارى سفينەدەكى نمازك حكمى دخى مفهوم اولوركه قارەيه چيقوب قيلمق ممكن اولمديغى حالدە داخل سفينەدە قيلنمسيدر(٢)

كمى يورر ايكن نماز قيلان كيمسه افتتاح صلاتدە فريضهٔ استقباله قادر اولديغيچون قبلەيه قارشو طورر كمى دوندكجه اودخى خلال صلاتدە قبلەيه متوجهاً دونر . تا كه نمازينى مستقبل قبله اولەرق اتمام

---

(١) تنكيم محيطدە وبدائعدە مذكوردر . هدايه ونهايەنك ظاهرى ساحله مربوط اولان سفينەدە نمازى قائماً قيلمەنك على الاطلاق جوازيدر يعنى كرك سفينه يرلشمش اولسون ، كرك اولمسون . ص . مصلىيه دخى قارەيه چيقمق كرك ممكن اولسون ، كرك اولمسون . ايضاحدە ايسه جواز مذكور ايكى امرك بريله مقيددر : يا كمى مستقر اولمق وياخود ساحله خروج ممكن اولامق . ط .

(٢) على اختلاف القولين فى التفصيل الذى مضى .

ايدر . اكر استقبال قبله‌يی ترك ايدرسه جمله سنك قولنجه نمازی كافی اولماز .

انجق قبله‌يه لزوم استقبال (متعلقات شروط) فصلنده مبين اولديغی اوزره قيد قدرت ايله مقيد اولوب عند الامكان بيله استقباللك عذره مبنی ساقط اولديغی واردر : دشمندن خوف اوزره اولانك نمازنده اولديغی كبی . عـدم امكان صورتنده انك سقوطی اولويتده‌در(١) .

---

(١) بناءً على هذا مؤلفك « استقبال قبله‌دن عاجز اولان نمازدن امساك ايدر » قولنك (كه مأخوذ دكلدر) محلی حالت‌رجا اولسه كركدركه وقتك خروجندن اول عذرك زوالی مأمول بولنمق صورتيدر . والا اشتداد رياح زمانلرنده‌كی أسفار بحرده نمازلری تأخير ايتمك لازم كاور . قاله ط .

(فصل)

صلات تراويحه[1] دائر

تراويح قيلمق رجال ونسايه سنت عين مؤكده‌در[2] آنده جماعت اولمق سنت كفايه‌در .

تراويح وقتك سنتيدر[3] صومك سنتى دكلدر . بناءً على هذا اورج طوته‌ميان خسته ويولجى‌يه تراويح قيلمق سنت اولديغى كبى آخرنهارده اهل صلات اولانه[4] دخى او آقشام تراويح قيلمق مسنون اولور .

---

(١) صلات تراويح بعض كتبده بويله فصل مستقلده واكثر متداولاتده باب نوافل مسائلى صره‌سنده وقدوريده وهدايه‌ده (قيام شهر رمضان) عنوانى التنده مذكوردر . تسابيح تسبيحك جمعى اولديغى كبى تراويح دخى ترويحك جميدر . ترويح : نفسى راحتلندرمكدر . تراويح قيلدرمق معناسنه‌ده كلور . كما فى المصباح . انك بناءەرەسى اولان ترويحه ليالىء رمضانه مخصوص اولان نمازك هر درت ركعتنه اطلاق اولنمشدركه انى بر ترويح تعقيب ايتمكده يعنى هردرت ركعتده براوطوريلوب استراحت اولنمقده‌در . مجاورت ويا استلزام مناسبتنه مبنى او نمازك هردرت ركعتنه ترويحه دينلمشدر . تراويح يكرمى ركعت اولديغيچون بش ترويحه‌در . بونده وسائر نمازلرده هرايكى ركعته بر شفع ديديكمز كبى بالخاصه بو نمازك هردرت ركعتنه بر ترويحه ديه‌جكز .

(٢) سنت عين سنت كفايه مقابليدر : فرض عين وفرض كفايه كبى . كتاب الطهاره‌نك احكام تكليفيه بحثنه باقكز .

(٣) حديث شريفده جناب حق سزه رمضانك صيامنى فرض قيلدى بنده قيامنى سزه سنت قيلدم بيورلمشدر . ص .

(٤) ظاهر اولان حائض ويانفساء خاتونه واهتدا ايدنه وبلوغه ايرنه .

تراويحـده جماعت سنت كفايه اولديغندن بر طاقم كيمسه‌لر آنى مسجدده جماعت اوله‌رق قيلوب سائر اهل محله[١] دخى خانه‌لرنده منفرد اوله‌رق قيلسه‌لر ترك سنت ايتمش اولمازلر[٢] .

تراويحى جماعت اوله‌رق خانه‌سنده قيـلان كيمسه صحيح اولان بودركه ايكى فضيلتك برينه نائل اولمشدر ، جماعت بر فضيلتدر . مسجدده جماعت ايسه ديكر برفضيلتدر . تراويحى اوده جماعتله قيلان فضيلتك برينى ايشيله مش و اوبرينى ترك ايلمشدر . جماعت مشروع اولان هر نمازده البته مسجد افضلدر چونكه آنده تكثير جماعت و اظهار شعار اسلام واردر[٣] .

تراويحك وقتى صلات عشاءدن صكره طلوع فجره قدر اولان زماندر .

---

(١) فقهانك مقتضاى اطلاق افاده‌لرى تراويحده جماعت محله اهليچون دكل، بلده اهاليسيچون سنت كفايه اولمق ايكن .ڤولفك مفاد كلامى مسجدى اولان هرمحله اهليچون اولمقدركه مساجدى متعدد اولان بلده‌ده يالـكز بر محله مسجدنده جماعت اولنمقله ديكرلرندن سنت ساقط اوليه‌جق ديمكدر . ط .

(٢) أفراد أصحاب وتابعيندن تخلف مرويدر . كما فى ص .

(٣) محشى ديركه تراويحده جماعت مطلوب اولمقـدن انى جماعتله قيلمه‌نك فضيلتى منفرداً قيلمه‌نك فضيلتندن اكثر اولديغى اكلاشيلور . بو فضيلت فرضده اولان جماعت فضيلتى كبى يكرمى‌يدى ويايكرمى بش درجه مضاعف اولمق‌وجهله‌ميدر ؟ يوقسه بونده متحقق اولان : عدد ايله مقيد اولميه رق مزيد ثوابميدر ؟ بو سؤال لا على وجه التداعى جماعتله قلنان سائر تطوعده دخى ايراد اولنور . تحرير اولنه اهـ .

تراويح عشايه تابع اولديغندن(١) وترى تراويحدن اوّل و صكره قيلمق صحيح اولوب صكره قيلمق افضلدر . اوّل قيلمق دخى صحيح اولمغله تراويحك بر مقدارى جماعتده كنديسنى فوت ايدن كيمسه امام وتره قائم اوليويرايسه وترى برابرجه قيلوب(٢) بعده تراويحدن قالانى قيلار . آنك بر مقدارينى اونودب بعد الوتر خاطرليان منفرد دخى بويله ياپار .

على قولٍ تراويحك وقتى بعد العشاء وقبل الوتردر . وبوقول مرجحدر(٣) .

تراويحى ثلث ليلدن اوّلجه‌يه ياخود نصف ليلدن اوّلجه‌يه قدر تأخير ايتمك مستحب اولور . نصف ليلدن صكره تراويح قيلمقده اختلاف اولنمشدر : بعضلرمكروه اولور زيرا تراويح

(١) حتى صلات عشانك فسادى تبين ايدوب تراويحك ووترك فسادى اولمسه اولا صلات عشايى وصكره صلات تراويحى اعاده ايدرلر . عند الامام وتر محلنك غيريده اولديغندن طولايى نافله مطلقه واقع اولديغيچون انى اعاده ايتمزلر . صحيح اولان بودر . ص .

(٢) چونكه انى رمضانده جماعتله قيلمق كيجه‌نك ثلث اخيرنده‌بيله منفرداً قيلمقدن افضلدر . جماعتله تراويح قيلوبده وترى استعجالاً على الانفراد قيلانلر اصابت ايتمزلر .

(٣) كما فى ط على الدر . تراويح قيام‌ليل اولديغيچون كيجه‌نك تمامى يعنى كرك بعد العشاء ويا قبل العشاء و كرك قبل الوتر ويا بعد الوتر اولسون اكا وقت اولمق اوزره دخى اصلده بر قول غير مصحح مذكوردر . ديمك كه بونده اوچ قول واردر . انلردن ايكى اولكيلر مصححدر . ثمرهٔ خلاف بر ويا ايكى ترويحه‌نك فوانى صورتنده ظاهر اولوركه انكله اشتغال تقديرنده وترى مع الجماعه قيله‌ميه‌جق اولورسه قول ثانى‌يه كوره انكله اشتغال ايدر . قول‌اوله كوره وترى قيلار .

عشايه تابعدر سنت عشاء كبي اولمشدر ديديلر ، وبعضلر مكروه اولماز زيرا صلات ليلك حد ذاتنده(١) افضلي ليلك آخرنده قيلنمايدر ديديلر . على الصحيح مكروه اولماز(٢) ولكن احب اولان خوف فواته مبني آني اوقدر تأخير ايتمامكدر .

تراويحك كميت وكيفيتى

تراويح اجماع اصحاب ايله يكرمى ركعتدر(٣) ومتوارث

(١) يعني تراويحه نظراً دكل . ط .

(٢) تحريماً مكروه اولماز ديمكدر . والا ، اولايه مخالفت ثابتدر . بوكا مؤلفك ولكن الاحب الخ قولي دليلدر . ط .

(٣) تراويحده جماعتك على الكفايه سنت اولمسى حقنده مؤلفك : نبي عليه السلام حضرتلرينك تراويحى سائر نوافل كبي طوتميوب انده على سبيل التداعي جماعت اولهرق وتر ايله برابر اون بر ركعت قيلمش وبعده جماعةً قيلمغى ترك ، وترك ايتمكده‌كي عذراريني امته انك دخي فرض اولمسى خوفندن عبارت اولمق اوزره بيان ، بيورمش اولدقلرينه دائر اولان افاده‌سى روايت حضرت عائشه ايله جامع صحيح بخاريده مذكور اولانه ‌بنيدر كه حضرت مشاراليها ذات حضرت رسالتك رمضانده ورمضانك غيريده كيجه‌لري اون بر ركعتدن زياده قيلمدقلريني سويلمشدر . بوكا كوره ترواويحك سكز ركعتي سنت واون ايكى ركعتي يحرده مذكور اولديغى وجهله مستحب اولوب مجموعنك سنيتي « عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين من بعدى » حديثيله ثابت اولمش ديمكدر . حالبوكه حضرت مشاراليهانك بيانى اغلب احواله مصروف اولوب چونكه حضرت نبي اكرمك (عليه الصلاة والسلام) صلات ليلي غيراز وتر اون ايكى ركعت قيلدقلرى دخي صحيح بخاريده مذكوردر كه‌ا مع الوتر اون بش ايدر . ذات همايون رسالتپناهيلرى يكرمى ركعتي ايكى كيجه قيلوب ترك

اولديغى وجهله اون سلام ايله‌در . يعنى هرايكى ركعتده سلام ويريلور(١) . سلام ويرميه‌رك ركعتلرى برى برينه وصل ايله قيلوب صوكنده سلام ويرمش اولمق صورتنده مصلى هر ايكى ركعتده قعود ايلمش اولور ايسه اصح اولان بودركه(٢) اكر عمداً وصل ايتمش ايسه مكروه‌اولوب(٣) تراويح صحيح ، وتمامى

ايتدكاريچون حضرت عائشه انى ذكر ايلامشدر . كذا فى المنحة . نتفده ديمشدركه تراويح ايكيده بر سلام ايله يكرمى ركعتدر ورسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم انى حياتلرنده منفرد اوله‌رق قيلديلر . حضرت عمر زماننه قدر صحابه حضراتى دخى اويله ياپديلر . حضرت عمر شهر رمضانده تراويح ايچون ايكى امام نصب ايدوب ابى بن كعب رضى الله تعالى عنه حضرتلرينى اركك‌لره و ابن ابى حيثمه رضى الله تعالى عنه حضرتلرينى قادينلره تراويح قيلدرمق ايچون تعيين ايتديلر . صكره جماعت نسايى قالدرديلر اه

تراويحك يكرمى ركعت اولمسنده‌كى حكمت (اسم فاعل صيغه سيله) مكملك كه سننلر (اسم مفعول صيغه‌سيله) مكمله كه وتر دخى داخل اولمق اوزره فرائضه ديمكدر حصول مساواتيدر . ط . تراويح هرنقدر وتردن‌اول قيلنمقده ايسه‌ده انى مكمل اوله‌بيلمك ايچون برمانع يوقدر . وهرنقدر رواتب دخى مكمل ايسه‌ده شهر شريف رمضانك مزيد كمالنه مبنى‌انده بو مكمل زياده ايدلمش ديمكدر . ابن عابدين .

(١) ديمك كه تراويحى درتده بر سلام ايله قيلمق متوارثه مخالف بر بدعتدر . نفل ليل حقنده سلامك سكزنجى ركعته‌قدر جوازتأخيرى تراويحك غيرى اولان نوافله كوره اولديغى تصريح اولنمشدر .

(٢) بونك مقابلى منيه‌ده انك عدم كراهتنه دائر اولان سوزدركه مزيد مشقته‌مبنى انك اكمليتى بيان اولنمشدر . اتباع سنت اولمدقجه مجرد مشقت ايله كمال حاصل اولماز ديو رد دخى ايدلمشدر . ط .

(٣) چونكه متوارثه مخالفدر . بونكله برابركه ليلا اولان سائر تطوعده سكزده برسلامدن زياده‌سنك كراهتى مصرح اولنجه بونككى اولويتده‌در اه بحر .

يرينه قائم ، در . واكر ايكي ركعتده بر اوطورميه‌رق وصل ايدر ويالكز هردرت ركعتده بر اوطورر ايسه اودرت ركعت برسلام منزله‌سنده قالەرق هرقيلديغى دردى ايكى قيلمش اولور . فى الصحيح . يالكز يكرمنجى ركعتده اوطورمش اولور ايسه يالكز ايكى ركعت قيلمش اولور . ط .

تراويح قيلمقده هرترويحه‌دن صكره اومقدار اوطورمق مستحب اولوب صوك ترويحه ايله وتر آره‌سنده دخى استحباباً ينه اومقدار اوطوريلور . سلفدن متوارث اولان بودر(١) .

اوطورمقده تسبيح وقراءت وسكوت ياخود فرادى‌اوله‌رق صلات يننده تراويح قيلانلر مخير بولنور .

رمضان شريفده على الصحيح بر كره اواق اوزره قرآن كريمى تراويحده ختم ايتمك مسنوندر(٣) . هرركعتده امام اون و دها زياده آيت اوقور(٤) .

---

(١) ختام تراويحده وتردن اول دعا متوارث دكلدر .

(٢) منفرداً جواز صلات ترويحه‌لردن صكره‌يه خاص اولوب انلك شفعلردن صكره‌يه شمولى يوقدر كه‌شفعلراره‌سنده نماز قيلمق دخى مكروهدر. كما فى ط .

(٣) اكثر فقهانك قولى بودر . بونى حضرت امامدن حسن بن زياد روايت ايلمشدر . ص . محشى ديركه ختمك بركره‌سى سنت وايكى كره‌سى فضيلت و اوچ كره‌سى افضلدر . محله‌سى مسجدينك امامى ختم ايله قيلميور ايسه انى براغوب بشقه جامعه كيتمك واردر اه بحذف .

(٤) چونكه عدد ركعات تراويح اوتوز كيجه‌ده التيوز ايدر . عدد آيات دخى اونردن التى بيكه وارر . آى يكرمى طقوز اولديغنه كوره التيوزدن يكرمى اكسيلەكله عدد آيات بشبيك سكزيوزه اينر . آى اوتوزبيله اولسه مجموع آيات قرآنيه التى بيك التيوز التمش التى دنيلديكنه كوره

اكر رمضانده بر ختم ايله تراويح قيلمقدن جماعت ملال ايدرلر ايسه امام قول مختارده امامرحقنده مؤدئ تنفير اولميه‌جق مقداری‌اوقور(١) تكثير جماعت تطويل قراءتدن افضلدر(٢) . وبه يفتى .

قراءتده فاتحه‌دن صكره اوچ آيتدن وياخود او مقدارده اولان بر آيتدن ياخود ايكی آيت متوسطه‌دن آزه قصر ايتمك ترك‌واجبه مبنی(٣) مكروه اولور .

جماعته موجب ملال اولسه بيله‌امام تراويحك هرتشهدنده صلوات شريفه اوقومغی ترك ايتمز . چونكه صلاة على النبی بزجه سنت مؤكده‌در . بعض مجتهدين قولنجه فرضدركه آنسز اولماز(٤) .

التيوز التمش التی آيت حسابدن فضله اولمغله انلرده تماملامق ايچون اون آيتدن زياده اوقومق لابد اولور . مؤلف ديركه امام ابو حنيفه حضرتلری رمضانده التمش بر ختم ايدرلر ايدی : هركون بر ختم ، هر كيجه بر ختم برده تراويح ختمی . حضرت مشار اليه قرآن كريمی جوف كعبه‌ده ايكی ركعتده ختم ايتمشلر وقرق سنه ياتسو آبدستيله صباح نمازی قيلمشلردر اه ولايتلرينه بوندن بيوك دليل اولمماز چونكه بونلر قوهٔ قدسيه‌سز اولماز . نفعنا الله تعالى بعلومه .

(١) تنفير جماعتی مؤدی اولانشی : طول قراءت وتسبيح وادعيهٔ تشهددر . ط .

(٢) يعنی دها چوق ثوابليدر چونكه ثواب هر فردك صلاتيله مزداد اولور . جماعتك جاهلی عالمندن تعلم ايدر . كامل اولانك بركتی ناقصه دخی عائد وشامل اولور . ط .

(٣) مؤلف بويله ديمكله كراهتك تحريميه اولديغنی افاده ايلمشدر . ط .

(٤) مولانا امام شافعی او جمله‌دندر . وفرض اولان « اللهم صل على محمد » دينلمكدر بو مقدار ايله اكتفا اولنه بيلور . ط .

امام تراويحده هذرمه ايتمكدن (يعنى پك سرعتلى اوقومقدن ط) وترك ترتيل ايلمكدن (يعنى تلاوتك حقنى ويرمامكدن ط) وترك تعديل اركاندن و بونلردن بشقه ترك تعوذ و ترك تسميه وهر ترويحه‌دن صكره ترك استراحت كبى خشيتى اولميانلرك ياپدقلرى شيلردن حذر ايدر . چونكه بونلر عين كسلدر . جماعتده ملال اولسه‌ده امام بو بابده اناره على المختار التفات ايتمز[١] . وكذا هر شفعك ابتداسنده سبحانكنى ترك ايلمز[٢] . ركوع وسجود تسبيحاتنى دخى ترك (ويا اوچدن اكسيك) ايتمز . چونكه تسبيح ركوع وسجود عند البعض فرضدر[٣]. بزجه سنت مؤكده‌در . صلوات شريفه‌دن صكره‌كى دعايى (يعنى انك اوزونجه‌سنى ط) جماعت ملال ايدرسه اوقوماز . بسبتون ترك دخى ايتميوب تحصيلا للسنة قيصه‌جه اوقور .

تراويح وقتندن فوت ايدلمش اولمقله قضا اولنماز[٤] اصلا : نه منفرداً ونه‌جماعت ايله . على الاصح[٥] .

---

(١) اوچ اولكيلرك كراهتى تحريميه وديكرلرينك كراهتى تنزيهيه‌در . ط .

(٢) چونكه جماعت ايچون سنت ترك اولنماز . ثنايى منفرد ومقتدى دخى ترك ايلمز . ط .

(٣) او بعض : تلميذ امام اعظم اولان ابو مطيع بلخيدر . واجب ديان دخى اولمشدر . ط .

(٤) چونكه تراويح اقشام ويانسو سنتلرندن دها مؤكد دكلدر . انلر قضا اولنمينجه تراويح قضا اولنمامق اولويتده‌در . ط .

(٥) وقيل تقضى مالم يأت وقتها من الليلة المستقبلة ، وقيل مالم يمض الشهر. ط فى غير هذا الموضع .

اكر قضاايدرسه تراويح دكل ، نفل مستحب اولمش اولور .

فرض عشاءده جماعتی ترك ایدنلره تراويحده جماعت اولمق يوقدر. چونكه او اكا تابعدر . ط .

تراويحی امامقيلميان وتری امام ايلهقيله بيلور . نتكيم تراويحی بر امام ايله ، وتری ديكر برامام ايله قيله بيلور . على الصحيح . ط .

مقتدی ايچون تراويحده اوطوربده امام ركوعه كيدرايكن قالقمق مكروه اولور . ظ .

غلبهٔ نوم ايله برابر تراويح قيلمق دخی مكروهدر .

وبوكراهتك تراويحه اختصاصی اولميوب هانكی نماز اولورسه اولسون انی اويوقلايهرق قيلمقده تهاون واردر . ط[1] .

---

(١) قال فينصرف حتى يستيقظ لان فى الصلاة مع النوم تهاونا وغفلة وترك التدبر ولا خصوصية لها بهذا بل كل الصلوات كذلك اه .

﴿باب﴾

جوف كعبه‌ده وفوق كعبه‌ده نماز

كعبه‌نك كرك جوفنده ، كرك فوقنده هرطرف قبله‌در[١] چونكه كعبه بناء معلومدن عبارت اولميوب آنك موضعنك وعنان سمايه دكين هواسنك اسميدر . اوستنده سترا تخاذينه دخى حاجت يوقدر . جوف كعبه‌ده نماز قيلمق حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزده واقع اولمش[٢] وفوق كعبه‌ده نماز قيلمق ظاهرده اولان حرمتسزلكه مبنى اساءت ادبه حمل اولنمشدر .

كعبه‌نك كرك جوفنده ، كرك فوقنده جماعتله نماز قيلنمق صورتنده هرطرف قبله اولمغله يالكز بر جهته توجهاً صفوف

(١) كعبه‌نك سمت قدمى دخى بوحكمده اولمق لازم كلور . كاتب چلبى كنديننك بو بابده بهائى افندى مرحومدن اولان استفتاسنى (ميزان الحق فى اختيار الاحق) اسمنده‌كى رساله‌سنده ذكر ايتمشدر . تجاوز الله سبحانه عنه وعن أمثاله من المسلمين المتفلسفين .

(٢) حديث حضرت بلالده وارد اولديغى وبخارى شرحى عينيده تصريح اولنديغى اوزره يوم فتحده عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى جوف كعبه‌ده ايكى ركعت نافله قيلمشلردر . شروط جوازجه فرضك دخى نفلدن فرقى اولمديغى ايچون نفل قيلمق جائز اولان يرده فرض قيلمق دخى جائز اولور . همده سورهٔ بقره‌نك يوز يكرمى التنجى نظم مبينى اولان (وإذ جعلنا البيت الخ) آيتندن (أن طهرا بيتى للطائفين والعاكفين والركع السجود) قول كريمنده نماز ايچون بيت معظمك تطهير و تنظيفنى امر انك داخلنده قيلنه‌جق نمازك صحتنده ظاهر در . چونكه ايچنده نماز جائز اوليه‌جق مكانى نماز ايچون تميز طوتمق معناسزدر . ص ، ط بزيادة من شرح البخارى .

تشکیلی لابد اولمیوب هر نصل طورلسه اولور وامامك بولنديغى جهتك غيريده اکا تقدم وتأخر دخی آرانمیوب آرقه‌سی امامنك یوزینه کلمیان مقتدینك اقتداسی هر نصل طورسه صحت بولور : کرك کندی وجهی امامنك ظهرینه یاخود یانینه کلسون ، کرك کندی ظهری امامنك یانینه ویا آرقه‌سنه کلسون ، کرکسه کندی یانی امامنك یوزینه ویاخود کندیسی امامك متوجه اولدیغی جهتك غیری‌یه توجه ایتمش بولندیغی حالده یانی امامنك یانینه کلمش اولسون[1] ویاخود امام ایله یوز یوزه کلمش بولنسون . بویدی صورتك هپسنده اقتدا صحیح اولور . شوقدرکه امام ایله بلاحائل یوز یوزه کلمك صورتپرستلکه مشابهتندن طولایی مکروهدر .

اکر مقتدی کندی آرقه‌سنی امامنك یوزینه کتورر ایسه امامنه کندی جهتنده تقدم ایتمش اولمق حسبیله اقتداسی صحیح اولماز .

باب کعبه مفتوح اولدیغی حالده داخل کعبه‌ده بولنان امامه[2] عین کعبه‌یی استقبال شرطیله خارجدن اقتدا ایتمك صحیحدر .

---

(۱) بو صورت ارکان کعبه‌نك برنده ایکیسی (امام ایله مقتدی) اجتماع ایدوبده هربری بر جهتی استقبال ایتمش اولمق طریقیله اولور . « غیری جهته » قیدی امامك متوجه اولدیغی جهته متوجه اوله‌رق یان یانه کلمك صورتنك جوازی اولویتده اولدیغیچوندر . ط .

(۲) بوراده مؤلف : کرك برابرنده جماعت اولسون، کرك اولمسون . دیمش ایسه‌ده برابرنده جماعتدن کیمسه بولنمامق صورتنده امام جمیع جماعتدن آیری اوله‌رق یوکسك بر یرده بولنمش اولمق جهتیله کراهت واردر . کما فی ط . مکروهاتك ٦٤ و ٦٥ نجیسنه باقکز .

چونكه امامك داخلده بولنمسى مساجد سائره‌يه نظراً محرابده بولنمسى كبيدر . باب كعبه‌نك آچيق اولمسى قيدى دخى اتفاقيدر . قپوقپالى اولديغى حالده تبليغ ايشيديلور ايسه صحت اقتدايه مانع يوقدر(١) .

امام وجماعت خارج كعبه‌ده حلقه اولمق يعنى كعبهٔ مكرمه‌نك أضلاع اربعه‌سنى خارجدن احاطه وجمله عقد جماعت ايدرك نمازه طورمق دخى جمله جماعت حقنده صحيح اولور يالكز امامك جهتنده يعنى انك بولنديغى ضلعده جداره امامدن اقرب اولانك اقتداسى امامنه تقدم ايتمش اولمسى جهتيله صحيح اولماز . اما امامك جهتنده اولميه‌رق ديواره امامدن اقرب بولنانك اقتداسى صحيحدر . زيرا تقدم وتأخر انجق امام ايله مقتدينك توجه ايتدكلرى جانبك اتحادى صورتنده ظاهر اولور .

---

(١) تنكيم شروط صحت اقتداده كچمشدركه انتقالات امامه اشتباه اولوب اولمامغه اعتبار اولنمق اصحدر ٠ ط ٠

(باب)

صلات مسافر

بو بابك مسائلی مسافرك وسفرك تعريفلرينه وبونلرك احكامنه وحال سفرده قيلنه‌جق نمازلرك انفراد واقتدا وادا وقضا صورتلرينه كوره اولان حكمنه ومسافرت مقابلی اولان اقامته ومنزل اقامته دائردر .

مسافر : يولجيدر . مقابلنده مقيم تعبير اولنور . سفر ومسافرت يولجيلقدر . مقابلی حضر واقامتدر(١) .

سفر لغتده مطلق قطع مسافه دركه مدت ايله مقدر دكلدر . شريعتده مسافهٔ مخصوصه‌نك قطعيدركه مدت ايله مقدردر .

مدت سفرك اقلی : سير معتدل ايله‌اوچ كونلك يعنی اون سكز ساعتلك مسافه‌در (٢) .

---

(١) مصباحدن نقلاً محشی ديركه مسافر لفظی مسافرتدن اسم فاعلدر . سافرت وزناً ومعنیً كشف كبی اولان سفر معناسنه‌در . اخلاق رجالی كشف ايتديكيچون قطع مسافه ايتمكه باب ثانيدن مصدر اوله‌رق سكون فاء ايله سفر وابدنه سافر دينوركه مسافر ديمكدر . لفظ سفر سافرك جمعی دخی اولور : صاحب وصحب وراكب وركب كبی . لكن بوندن فعل واسم فاعل استعمالی مهجوردر . فتحتين ايله اولان سفر يولجيلق معناسنه اندن اسم اولوب جمعی أسفاردر . يولجيلغه سفر تسميه‌سی يولجيلق اخلاق رجالی كشف ايدر اولديغندندر . بو حالده مفاعله كندی معناسنه اولميوب واحد ايچوندر . راغب اصفهانينك تولنجه مسافر مكاندن ومكان مسافردن منكشف ديمك اولمغله مفاعله ينه علی بابهادر اهـ .

(٢) مدت سفر مؤلفك افاده‌سنه كوره ايام ايله مقدر اولوب مراحل

سيرمعتدل كه سيرمتوسط دخى دينور سيرك أبطأ وأسرعندن احترازدر .

أبطأسير : قاكلى تعبير اولنان آرابه سيريدركه اوكوز آرابه‌سنك كيدشيدر .

أسرع سير : سيربريد دركه استرسيريدر .

بونلرك آره‌سنده متوسط اولان سيرمعتدل دخى دوه ويايا يوريشيدر .

دوه‌دن قافله‌دوه‌سى مقصوددركه مشى أقدامه مساوى اولان اودر .

اوده دوز يره كوره‌در . جبلك چيقشى وايڭشى وطار وصرب يرى اولور . مناسبى اعتبار اولنور .

وفراسخ ايله مقدر دكلدر . انى اوچ مرحله ايله تقدير ايدنلر اولمشدركه بوده اكا قريبدر چونكه سيرده معتاد اولان هركون برقوناق اولمقدر . اون بش فرسخ (٤٥ ميل) ايله تقدير ايدنلردخى اولمشدر . كما فى ط . ليل ونهار يولجيلق ايدله‌ميوب يولجيلقده نزول واستراحتلر دخى اوله‌جغندن مسافهٔ سفر كونده التى ساعتدن زياده كيدلمامك اوزره حساب اولنور . وسنه‌نك اقصر ايامى نظره آلنوركه يولجيلق اطول ايامده دخى اواسه اقل مدت سفر اولان اوچ كون ينه اقصر ايام اعتباريله حساب ايديلور . اصلده ودر حاشيه‌سى طحطاويده بويله مذكوردر . ابن عابدينك نقلنه كوره صاحب حليه اقصر ايامسنه قيدينه ايليشه‌رك : ظاهر اولان انى (ايامى) اطلاقى اوزره براقق يعنى وسط اولان ايام معتدله ايله تقدير مدت اولنمديغنه كوره سفرك واقع اولديغى ايام طول وقصر واعتدالجه هرنه ايسه اكا اعتبار اولنمقدر ديدى . ايام معتدله شمسك برج حمل وياميزانده اولديغى زمان ايامىدركه طول وقصر بيننده متوسطدر . قهستانينك دخى ميلى بوكا ، يعنى ايام معتدله‌يى اعتباره ، در اه .

دكزده اعتدال هوا معتبر اولور .

طريق برّى وبحريسى اولان مسافه‌لرده يولجينك سالك اولديغى طريقه اعتبار اولنور . نتكيم برى مسافهٔ سفر وديكرى اندن اقل برآ يكى طريق اولان محلك يولجيسى دخى انجق مسافهٔ سفر اولان طريقه سلوكنده شرعاً مسافراولور . كافى الجوهرة .

مسافرت مسافهٔ سفرى بالفعل قطع ايله دكل ، انى قطع ايتمك عزميله مسافرك اقامتكاهى عمرانندن مفارقتندن اعتباراً باشلار (١) .

مسافرت ايچون ذكر اولنان مسافهٔ سفردن اقله اعتبار اولمديغى كبى عزم سفر اولميه‌رق مسافهٔ مذكوره قطع ايدلمش اولمغه دخى اعتبار اولميوب عمران مقامندن بلانية آيرلمش اولان كيمسه دنيانى طولاشسه مسافر صاييلماز (٢) . نتكيم عملاً مسافرت اولمدقجه نيت مجرده‌يه دخى اعتبار اولنماز .

عمران مقام (٣) اقامتكاه معموره‌سى ديمكدركه بلده وياقريه‌نك

---

(١) مقتضاى قياس احكام سفر مدت سفرك كذرانندن صكره ثابت اوله‌بيله‌كدر چونكه علتك حكمى اندن اول ثابت اوله‌ماز . لكن بو قياس اثره مبنى متروك اولمشدركه اوده عليه السلام افندمز حضرتلرندن وصحابه‌سندن بطريق الشهره منقول اولديغى اوزره انلر عمران مقاملرندن مفارقتلرندن اعتباراً سفره مخصوص رخصتلر ايله عمل ايدر اولمرايدر . كما فى المرآة .

(٢) دشمن طلبنه چيقان اميرجيش كبى كه دشمنه نره‌ده يتشه‌جكنى بيله‌مديكى صورتده كيدر ايكن نمازى معيتيله برابر تام قيلار . عودتده مسافهٔ سفر ايسه قصر ايدر . ط على الدر .

(٣) ضم ميم ايله‌دركه اقامتكاه معناسنه اسم مكاندر .

منازل ومساكنندن وخيمه نشين اولديغنه كوره اوبا اولرندن عبارتدر .

عزم سفر ايله چيقديغى جهتدن انلرى تجاوز ايتمش اولمق حصول مسافرت ايچون كافيدر(١) . ديكر جهتدن انلره محاذى بولنمق ضرر ايتمز . عمران مقام انك كوزندن غائب اولمق دخى مشروط دكلدر(٢) .

فناءكه بناء وزننده اولەرق كنارشهر معناسنه اولوب شهرك حيوان قوشدرمق و دفن موتى ايتمك مثلى مصالحى ايچون معد اولان مكانيدر شهردن آيرو اولمدقجه شهره ملحقدر(٣) . اكر ترلا ويافضا ايله شهردن برغلوه(٤) آيرو ايسه عمران مقامدن

(١) چيقديغى جهتده شهردن منفصل بر محله بولنسه كه او محله ذاتاً شهره متصل اولسه انى كچمدكجه مسافر اولماز . حلبى .

(٢) على بن ربيعة الاسديدن مروى اولان شيئه بناءً كه مشار اليه : بز حضرت على ايله بربر كوفه‌دن چيقدق ، حضرت فرضى ايكى ركعت اولەرق قيلدردى حالبوكه بز كوفه‌يى كوريبورايدك ، عودتمزده دخى كوفه كورنديكى حالده فرضى ينه ايكى ركعت قيلديلر ، درت قيلمايه‌لمى ؟ ديدك ، داخل اوله‌لمده اويله ، بيورديلر . ديمشدر اه ط .

(٣) مؤلفك بيانته كوره هم بو بابده وهم صلات جمعه بابندەدا كا ملحقدر كه نيت سفر ايله‌اورادن آيريلان : مسافر ، واورايه واصل اولان : مقيم ، اولور واوراده جمعه دخى قيلنور . بعض كتبده فناء ، صلات جمعه حقنده شهره الحاق اولنور ايسه‌ده سفر حقنده الحاق اولنه‌ماز زيرا جمعه شهر مصالحندندر فناء دخى شهر حوائجندن اولان شيلرده شهره ملحقدر . قصر صلات ايسه شهر اهلنك حوائجندن دكلدر ديلمشدر اه

(٤) اوق آتمى معناسنه اولەرق اوچيوز آديمدن درتيوز آديمه‌قدر اولان مسافه‌دن عبارت اولديغى كتاب الطهاره‌نك تيمم بحثنده كچمشدر .

معدود اولمامغله مسافر تده انی کچمك آرانماز .

ربض که حطب وزننده اولەرق اطراف بلدەده اولان بیوت ومنازلدر(١) عمراناتدن اولمغله انی تجاوز ایتمك مسافر تده شرطدر .

شهر خارجنده اولان باغ وبوستانلر شهرك ابنیه یه پیوست بیله اولسه و اهل بلده بتون ییل یاخود سنه نك بعض شهورنده(٢) انلرده ساکن دخی اولسه‌لر بلده معمورەسندن صاییلماز . بکجیلرك واکینجیلرك سکناسنه اتفاقا اعتبار اولنماز .

نیت سفرك صحتی ایچون قطع اولنه‌جق مسافه‌نك ذکر اولنان مقداردن اقل اولماسی شرط اولدیغی کبی نیت ایدنك بالغ ومستقل بالحکم اولماسی دخی شرطدر . عازم سفر اولەرق اقامتکاهی معمورەسندن آیرلمش اولان کیمسه هنوز نابالغ بولنور ویاخود حکمده غیر مستقل اولور ایسه سفراحکامیله عامل اولەماز : مهرمعجلنی اعطا ایتمش اولان زوج معیتنده زوجه(٣) وافندی

(١) جمعی اولان أرباض متنبینك شو قولنده واقعدر :

حتی أقام علی أرباض خرشنة تشقی بها الروم والصلبان والبیع

(خرشنة) آماسیه اولمق اوزره مبیندر .

(٢) آی معناسنه اولان شهرك جمعیدر . بلده معناسه اولان شهر عربی دکلدر .

(٣) اکر مهر معجلنی ایفا ایتمامش ایسه زوجەسنه داخل اولمش بیله اولسه حق مهر ایچون زوجه عند الامام کندیسنی وطء واخراجدن زوجنی منع ایدە‌بیلدیکیچون تابع عد اولنماز . ص . عند الامام قیدی بعد الدخول زوجەده عند الامامین حق ممانعت قالمدیغندندر . کما فی ط علی الدر .

وافندی معیتنده کوله(۱) وامیر معیتنده‌جیش کبی . (۲) که‌بونلر مستقل بالحکم دکل ، تابعدرلر . نیت سفر واقامت انلرك انجق متبوعلرندن معتبر اولور .

افندی یاننده خدمتکار واوستا ایله برابر بولنان چراغ واستئسار اولنوب دار الحربه کوتورلمکده اولان اسیر(۳) وسفر اوزره جبر واکراه ایدن‌جبار ایله برابر بولنان مکره وتبرعاً یدمکده اولان یدیجی ایله برابر اعمی دخی تابعدر . اکر یدیجی اعمایه اجیر ایسه اوحالده اعتبار نیت اعمایه‌در .

احکام سفره کلنجه یولجیلقده آز ، چوق مشقت اولمق ومشقت تیسیری جالب بولنمق جهتیله مسافر حقنده سفر أسباب تخفیفدن اولمش و قصر صلات واباحهٔ فطر وامتداد

---

(۱) کوله‌دن عبد مکاتبك غیری مقصوددر که ام ولده ومدبره شاملدر . ص . اما عبد مکاتب انك ایچون اذن مولی اولمیه‌رق مسافرت جائز اولمغله تابع اولمامق کرکدر . ط .

(۲) مقصود متطوع اولمیاندرکه رزقی امدن ویا بیت‌المالدندر . کما فی ص مع ط . بحرده دیمشدرکه متطوع بالجهاد اولان یعنی حربده کوکللی بولنان کیمسه طلب رزق ایچون دیله‌یکی یره کیده‌بیلدیکیچون تابع دکلدر اه .

(۳) لکن کیدیله‌جك محلك مسافهٔ سفرده اولدیغنی صورب اکلادقدن صکره انك قصر صلات ایتمسی لزومنی محشی مرحوم آتیده درایه وخانیه‌دن نقلاً ذکر ایلمشدر . تعدیا بریره کوتوریلان کیمسه‌کی که نره‌یه قدر کیده‌جکنی بیلمدیکی وصوربده جواب آلمه‌دیغی حالده اتمام صلات ایدوب اوچ کون کیتدکدن صکره قصر ایلر . کما فی شرح المنیة .

مدت مسح (١) وسقوط جمعه وعيدين وسقوط اضحيه كبى غير احكامى موجب بولنمشدر (٢) .

بزه بو امردن شمديلك يالكز قصر صلات بحثى تعلق ايتمكده‌در :

مسافر اولان كيمسه اركك اولسون قادين اولسون ومطيع ياخود عاصى بولنسون (٣) فرض رباعى‌يى قصر ايدر . فرض ثلاثى (٤) وفرض ثنائى (٥) ايچون قصر اولمديغى كبى وتر ايچون وسنتلر ايچون دخى قصر يوقدر (٦) .

فرض رباعى كه درت ركعتلى فرض ديمكدر قصر اولنق

---

(١) أى الى ثلثة أيام . على مامر فى كتاب الطهارة .

(٢) ترك جمعه وعيدين ايتمك وتيمم ايدلمك وصلاة على الدابة كبى احكام ايچون سفرك مسافهٔ مذكوره‌ده اولمسى بيله شرط دكلدر . نص عليه ط .

(٣) چونكه سفر : حج وجهاد كبى طاعت ، وتجارت كبى مباح ، وآباق كبى معصيت اوله بيلور .

(٤) فرض ثلاثى كه صلات مغربدر مقصور اولميوب غائب انى شاهد كبى يعنى مسافر مقيم كبى قيلديغى ايچون (صلاة الشاهد) تسميه اولنديغى زمخشرينك اساس البلاغه‌سندن نقلاً اوقات صلاة بحثنده ١٦ نجى صفحه‌نك هامشنده ذكر ايتمشيدك . حريرينك دخى بو بابده ٣٢ نجى مقامه‌سنده‌كى كلامنى مع شرحه بورايه قيد وتحرير ايتمك مناسب اولمشدر : «قال أيدخل القصر فى صلاة الشاهد؟ قال لا والغائب الشاهد . » صلاة الشاهد صلاة المغرب سميت بذلك لاقامتها عند طلوع النجم لأن النجم يسمى الشاهد اه .

(٥) فرض ثنائى كه ضم ثاء ايله ثلاثى وزننده‌در صلات فجر در .

(٦) مسافرحال نزول وقرارده وامنده اولورسه سنتلرى قيلار . قرار وامن حالنده دكل ايسه قيلماز . مختار اولان بودر . هى . على قولٍ انلرى تقرباً قيلمق وعلى قولٍ ترخصاً ترك ايتمك افضلدر . على قولٍ سنت فجر ومغربدن ماعداسى ويله‌در . ط .

يالـكز ايـكى ركعت قيلنمقدر (١) . مقابلنه اتمام ياخود اكمال تعبير اولنورکه تام قيلمق ديمكدر .

قصربزجه يعنى مذهب حنفيده عزيمتدر . اكا رخصت دييانلر (رخصت اسقاط) ديمك ايسته مشلردركه اوده عزيمت ديمكدر (٢) .
چونكه عزيمت اهلنك معلومى اولديغى اوزره أعذار عباده مبنى اولميان حكم اصلى ، ورخصت : أعذار عباده مبنى ثانياً مشروع اولان حكم تيسيرى ، در . بونلكبر قسمى (رخصت ترفيه) وبرقسمى (رخصت اسقاط) اولوب اولـكيسى حقيقةً رخصتدركه عزيمت اصل اولمقله برابر مكلفه يسر وسهولت دخى اولمش ديمكدر : يولجيلقده افطار وبالاكراه(٣) كلمهٔ كفرى تفوه كبى كه بونلرده عزيمت باقى وموجب ثوابدر . ايـكنجيسى مجازاً رخصتدر كه عزيمت آنده ساقط اولمغله رخصت عين عزيمت اولمش ديمكدر : مكرهاً شرب خمر وسفرده قصر صلاة كبى كه بالاكراه شرب خمردن امتناع ايله اولمكده ثواب اولمديغى كبى حال سفرده فروض رباعيه‌يى تام قيلمقده دخى ثواب اولميوب كناه واردر (٤) .

---

(١) محشينك در مختار حاشيه‌سنده اولان نقلنه كوره عصر سعادتده ايلك قصر اولنان صلات ايكندى نمازيدر كه پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى غزوهٔ أنمارده عسفان نام موضعده قصر ايتمشلردر اهـ عسفان عثمان وزننده مكهٔ مكرمه‌يه ايكى مرحله اولان برموضع اسميدركه أفواه‌ناسده اصفهان اولشدر .

(٢) قاله فى الفتح . ومثله فى تفسير ابى السعود .

(٣) مقصود اكراه كاملدر . چونكه اكراه غير ملجى محرماتى مباح قيلماز .

(٤) مسئله مجتهدينك اختلاف ايتدكلرى مسائلدندر . امام ابو حنيفه

فرض رباعی‌یی عمداً تام قیلان مسافر اکر قعدهٔ اولایی اجرا ایتمش ایسه آنك نمازی مع الکراهه صحیح اولور. چونکه فرض کندی موضعنده موجود اولمشدرکه اوده ایکی رکعت اوزرینه اولان قعوددر (١). صکره‌کی ایکی رکعت نافله اولمش اولور. وجه کراهت: واجب اولان قصر ترك وسلام تأخیر اولنمق وافتتاح نفل ترك اولنوب نفل فرضه قارشدیرلمش اولمقدر. اکر

حضرتلری قصر عزیمتدر اتمام جائز اولەماز دیمشدر. امام شافعی حضرتلری قصر رخصتدر اتمام واتیان عزیمت دخی جائز اولور دیمشدر سورهٔ نساء آیاتندن اولان (واذا ضربتم فی الارض فلیس علیکم جناح أن تقصروا من الصلاة) قول کریمنك ظاهری امام شافعی حضرتلریله برابردر. کما فی شهاب البیضاوی. لکن ابو داود تخریج ایتمشدر که یعلی بن امیة رضی الله تعالی عنه حضرتلری: «بن عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه ناسك بو کونده قصر صلات ایتملرینه تعجب ایتدم چونکه جناب حق (أن خفتم أن یفتنکم الذین کفروا) بیورمش واو یوم خوف کچمشدر دیدم. بیوردیلر که سنك تعجب ایتدیککك شیدن بنده تعجب ایتمشیدم رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم سؤال ایتدم «صدقة تصدق الله تعالی بها علیکم فاقبلوا صدقته» بیوردیلر.» دیمشدر. قبول امر اولنمغله شرعاً خیاررد قالمامشدر زیرا امر وجوب ایچوندر. تملیکی محتمل اولمیان شیده تصدق دخی اسقاطدن عبارتدر. کما فی العینی علی البخاری. آیت کریمه‌ده قصرك نفی جناح ایله ورودی اتمام مألوف اولمغله قصرده نقصان اولمق خاطره‌سنك ازاله‌سیله مخاطبینجه طیب وطمأنینت حصولی ایچوندر. نتکیم (فمن حج البیت او اعتمر فلا جناح علیه أن یطوف بهما) بیورلمشدر مع هذا که سعی بزجه واجب وعند الشافعی رکندر.

وعن ابی جعفر أنه تلا هذه الآیة لمن استبعد الوجوب بنفی الجناح. کما فی تفسیر الآلوسی. رحمه الله تعالی.

(١) چونکه مسافرك فرضی ایکی رکعت اولمغله قعدهٔ اولی اکا فرضدر. او موجود اولورسه فرض تام اولمش اولور. درر.

قعدهٔ اولایی اجرا ایتمامش ایسه فرض اولان قعودی محلنده ترك ایتمش اولدیغی وفرضی قبل تمامه نفله قارشدردیغی ایچون آنلك نمازی صحیح اولماز (١) . مکرکه اوچنجی رکعته قیامنده اقامتی نیت ایتمش اولوب بولندیغی بر دخی آنیاً معرف اولدیغی وجهله صالح اقامت بولنمش اوله . چونکه بوحالده نیت ایله مقیم اولمغله قیلدیغی فرض درت رکعته منقلب اولور . قعدهٔ اولانك ترکی ایسه مفسد صلات اولماز . شفع اوّلك یالکز بر رکعتنده قراءت ایتمش اولمق کبی که اودخی مفسد صلات اولمیوب چونکه نیت اقامت سببیله فریضهٔ قراءتی شفع ثانیده تدارك ایده بیلور .

اتمام سهواً اولدیغنه کوره سجود سهو لازم کاور .

حکم سفرکه مانحن فیه نظراً قصر صلاندر حصول اقامته دکین مسافر اوزرنده مقرر اولوب حصول اقامت دخی منزل مقصوده وارمق ویاخود اثناء طریقده صالح اقامت بریرده اون بش کون اقامتی نیت ایلمك ویاخود منزل اصلی‌یه دونمك ایله‌در . منزل مقصوده وارمق صورتنده حصول اقامت اوراسی کندینه قرارکاه اولدیغنه کوره محتاج نیت اولمیوب قرارکاه اولمدیغنه کوره اثناء طریقده کی منزل اقامت کبی لا أقل اون بش کون اقامتی نیت ایلمدکجه مقیم اوله‌میه‌رق قصر صلات ایلر . اون بش کوندن ولو برساعت اقل اقامتی نیت ایلرسه ویاخود حین دخولده آز وچوق اقامتدن برشیئی نیت ایتمیه‌رك یارین یاخود بعد الجمعه خروجی نیت ایتدیکی حالده‌سنه‌لرجه اوحال اوزره قالورسه ینه مقیم‌صایله‌میه‌رق قصر صلات

---

(١) یعنی فرضی باطل اولوب هپسی نافله اولمش اولور . زیرا کندیسنه فرض اولان قعدهٔ اولایی او ترك ایتمشدر . کذا فی الدرر .

ايدر (١). منزل اصلی یه عودت بویله اولميوب اورايه دخول وحتى فناسنه وصول (٢)ولوكه اقامتدن بشقه برحاجته مبنى اولسون(٣) محتاج نيت اولميه‌رق اتمام صلاتی موجبدر اوچ كون كذرانيله مسافرتی مستحكم اولميان‌مسافردخی منزل اصلی یه عودتی قصد ايدرسه نقض سفر ايتمش اوله‌جغندن واصل‌اولمسه بيله مجرد رجوع سببيله اتمام صلات ايلر (٤).

(١) اون‌بش كون مدت ابن عباس وابن عمر رضی الله تعالى عنهم حضرتلرينك تقديرِ كرده لريدر كه حضرتين مشار اليهما : « سن مسافرايكن بر بلده‌يه قدوم ايدوب اون بش كون اقامت ايتمك منوى ضميرك‌ايسه نمازی اوراده تام قيل وا كرنه وقت اورادن رحلت ايدجككی بيلمه‌بورايسه‌ك قصر صلات ايت . » ديمشلر . بو كبي شيلرده اثر (حديث صحابی) خبر (حديث نبي) كبيدر . چونكه مقدرات شرعيه‌ده رأی ايچون مجال يوقدر . وهو حجة على الشافعى فى تقديره باربعة ايام غير يومى الدخول والخروج . كذا فى التبيين اه ط .

(٢) منتهای دخول فنايه وصول ايله‌دركه اورادن آيرلمقله مسافر اولان اورايه عود ووصول ايله مقيم اولور چونكه انتها دخی ابتدا كبيدر . أفاده ط .

(٣) محشی ديمشدركه كلامك اطلاقی دخولك اقامت ايچون اولوب اولمامسندن ياخود اونتديغی بر حاجتــه مبنى اولمسندن وكنديسی نمازده بولنوب بولنمامقدن اعم اوليغنه‌دالدر . نمازده بولنمق سبق حدث صورتنده اولوركه صو بولنوب آبدست آلمق ايچون وطننه داخل اولمش بولنور . بو صورتلرك هپسنده نمازی تام قيلار . مكركه كنديسی امام مسافره اقتدا ايتمش لاحق اوله . چونكه او حالده حكماً امام ارقه‌سنده اولمغله اتمام ايلمز اه بايضاح .

(٤) چونكه نقض سفر ترك سفر ديمكدر تروك ايسه مجرد عزم ايله حصول بولور . سفر بويله دكلدركه او مجرد نيت ايله وجود بولماز زيرا كه فعلدر . ص ، ط .

صالح اقامت دينيلان بر اهل اخبيه نك غيرى حقنده انجق شهرلو وقريه لردر . بيابانك آنلرجه اقامته صلاحيتى يوقدر . اما اهل اخبيه كه بدويان عرب وتركمان وخيمه نشين اكراد كبى باديه پيما اولانلردر آنلر ايچون مفازه ده (١) نيت اقامت صحيحدر . اكر اوراده اقامت مدتنده صودن واوتدن كنديلرينه كافى اوله جق شى وار ايسه نيتلرى وجهله اقامت مدتنجه نزوللرى حالنده آنلر مقيم اولوب اورادن مسافهٔ سفر برمحله كيتمكى نيت ايدرك قالقدقلرنده مسافر اولورلر ح .

عسكر اسلام دار حرب ايچنده بر شهرى محاصره بيله ايتسه لر قرارايله فرار آره سنده متردد اولوب عزيملرى قطعى اوله مديغى ودشمنه مدد كلمك وآزدن چوغه غلبه حاصل اوله جق مكيدت بولنمق احتمالى اولديغى جهتله آنلرايچون اوراده نيت اقامت صحيح اوله ماز (٢) .

اثناء طريقده منزل اقامت اوله جق محلك صالح اقامت اولمسى لزومى مسافرتك اوچ كون كذرانيله مستحكم اولمسى صورتنده در . سفر مستحكم اولمدين يعنى مسافهٔ سفر هنوز قطع اولنمدين ايديله جك اقامتده موضعك صالح اقامت اولمسى شرط دكلدر زيراكه دفع

---

(١) مفازه بياباندر . مهلكه اطلاقنه شايان ايكن تفألاً مفازه دينلمشدر كه محل فوزونجات ديمكدر . محشى دير كه اطه ودكزو كمى دخى مفازه كبيدر . كميجى مسافردر . انك كميسى اكا وطن دكلدر . الاعندالحسن اه لكن جزيره ردالمحتارده مسكون اولمامقله مقيددركه ظاهر اولان ده اودر .

(٢) چونكه او حاللر قطعيت قصده مانع اولمغله اوراسى دار اقامت اوله ماز . اما بر كيمسه امان ايله دار حربه كيرر وصالح اقامت اولان موضعنده اقامتى نيت ايلر ايسه نيتى صحيح اولوب نمازى تام قيلار . ط .

سفر دیمکدر دفع ایسه رفعدن اسملدر . کما فی المرآة .

نیت اقامت دخی نیت سفر کبی اصلدن یعنی زوج وافندی وامیرجیش مثل متبوعدن معتبر اولوب زوجه وکوله وافراد جیش مثلی تابعدن معتبر اولماز . متبوع اقامتی نیت ایتمش اولمامق وياخود آنك حالی بیلنمامك تقدیرنده تابع اقامتی نیت ایتمکله اتمام صلات ایلمز . کما فی ط علی الدر . قول اصحده تابعك نیت متبوعه اطلاعی لابددر . اصلك اقامته نیت ایتدیکی تابعك معلومی اولمدقجه مسافرتی زائل اولمامغله اتمام صلات ایتمك اکا لازم اولماز (١) کما فی الدر .

منزل اقامت دیمك اولان وطن : اصلی ، اقامت ، سکنی . اسملریله اوچ قسمدر .

وطن اصلی : اودرکه انسان اوراده تولد ویا تزوج (٢) ایتمشدر . یاخود تولد ویاتزوج ایتمامش ایسه‌ده تعیش قصد ایدوب اورادن انتقال ایتمك ایسته مامشدر .

---

(١) تابعك قبل العلم متبوعه مخالف قیلدیغی نماز قول اصحده صحیحدر . توجه خطاب شرعی و عزل وکیل مسئله‌لرنده اولدیغی کبی‌که دار کفرده مسلم اولوبده شرائع اسلامك جاهلی بولنان کیمسه داراسلامه انتقالده‌اوراده کچوردیکنی قضا ایتمك لازم اولمدیغی کبی وکیل دخی خبر عزل کندیسنه واصل اولمدقجه عزل موکل ایله منعزل اولماز . ص ، ط .

(٢) باقلسون که تسری دخی تزوج کبیمیدر ؟ تسری‌یه دخی اعتبار اولنمق تقدیرنده وطن اصلی درتدن زیاده اوله‌بیلمك تحقق ایدر . ط .

تسری : اوطه‌لق اتخاذ ایتمکدر .

وطن اقامت : صالح اقامت اولوب مسافرك اون بش كون ودها زياده مدت اوراده اقامتى نيت ايلديكى موضعدر .

وطن سكنى : مسافرك اون بش كوندن آزمدتده اقامتى نيت ايلديكى موضعدر .

شى كندى مادونيله منتقض اولميوب بلكه كندى مثلى ويا فوقى ايله منتقض اوله بيله جكندن وطن اصلى انجق كندى مثلى ايله منتقض اولور . وطن اقامت ايله منتقض اولديغى كبى مسافرت ايتمكله دخى منتقض اولماز . اورايه نه زمان عودت اولنسه نيت اقامت اولمسه بيله نمازلر قصر اولنماز . اهلنى نقل ايتميه رك بشقه بربلده ده دخى اهل پيدا ايتسه اولكى وطنى منتقض اولمش اولميوب هرايكيسى اكا وطن اصلى اولور (١) .

وطن اقامت هم كندى مثلى ايله (٢) وهم آندن چيقوب مسافر اولمق ايله (٣) همده وطن اصلى يه معاودت ايله منتقض اولور .

---

(١) ظاهر اولديغنه كوره ديكر اوچ موضعده دخى اهل پيدا ايتسه حكم بردر . ط . روايت اولنمشدركه حضرت عثمان رضى الله تعالى عنه حج ايتديكنده عرفاتده نمازى تام قيلمش وكنديلرينه متابعت ايدنلر اولمش ايدى . اعتذار ايدوب : بن مكه ده تأهل ايتدم نبى اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى « هركيم بربلده دن تأهل ايدرسه اورادندر » بيورديلر . ديمشدر اه بحر .

(٢) ولوكه ايكيسنك اره سنده مسافه سفر اولمسون اه حلبى .

(٣) حتى بر حاجته مبنى دونسه ينه قصر ايدر . سفرى كرك اورادن ، كرك اورادن چيقدقدن صكره مقيم اولديغى ديكر موضعدن انشا ايتمش اولسون . ط .

وطن سكنايه اعتبار يوقدر . آنكله نه وطن اقامت نه ده حكم مسافرت منتقض اولماز . وطن اصلينك عدم انتقاضى اولو يتده در .

مسافرتده قيلنان نماز انفراد وياجتماع حالنده ادا وياقضا اولمقدن خالى اولميوب مسافر منفرداً قيلديغى فروض رباعيه يى قصراً قيلار . انلر مجتمعاً قيلنديغنه كوره مقيمك مقيمه اقتداسى على الاطلاق صحيح اولديغى كبى مسافرك مسافره اقتداسى دخى على الاطلاق صحيح اولور .

ادا صورتنده مقيمك مسافره وبالعكس مسافرك مقيمه اقتداسى صحيح اولوب صورت اولاده امام مسافرك فروض رباعيه ده ايكى ركعت اوزرينه سلام ويرمسندن صكره مقتدىء مقيم نمازينى آتيا ايضاح اولنه جغى وجهله اتمام ايدر . وصورت ثانيه ده مقتدىء مسافر نمازينى امامه تبعاً تام قيلار چونكه وقت باقى ايكن نماز قابل تغيردر . مسافرك نمازى (فرض رباعيسى) نيت اقامت ايله ايكيدن درده تغير ايدر اولديغى كبى انده ولوكه قعدهٔ اخيره سنده اولسون مقيمه اقتدا صورتنده دخى سبب تغيير اولان اقتدا سبب صلات اولان وقته اتصال ايتمش بولنديغنه بناءً نمازى درده تغير ايدر . قبل الاتمام وقت چيقسه بيله صلات اتمام اولنور . امام بولنان مقيم ايكى ركعت اوزرينه عمداً وياسهواً (١) اطورمسه بيله كه قعدهٔ اولايى ترك ايتسه ديمكدر قول صحيحده مسافرك فرضنه خلل كلمز چونكه

---

(١) بو تعميم اصلده موجود دكل ايسه ده بحرده مصرحدر .

قعدهٔ اولی انك حقنده دخی واجب اولمشدر ترك اولنمقله فرض باطل اولمش اولماز (١) .

قضا صورتنده وقت چیقمش ونماز هانکی صفتده ایسه اوصفت، اوزره ذمت عبده کچمش اولدیغندن قضاء صلات رباعیه ایتمکده مقیم مسافره اقتدا ایده بیلور ایسه‌ده مسافر مقیمه اقتدا ایده مز (٢) چونکه مسافرك ذمتنه او فرض رباعی ایکی رکعت اوله‌رق کچمش اولدیغندن نیت اقامت ایله درده تغیر ایتمدیکی کبی مقیمه اقتدا ایله دخی تغیر ایتمامکله مفترض متنفله اقتدا ایتمش اولمق لازم کاور : اقتدا شفع اولده واقع اولدیغنه کوره مقیمك قعدهٔ اولاسی واجب ومسافرك قعده‌سی فرض اولدیغندن قعده حقنده ، وشفع ثانیده واقع اولدیغنه کوره صوك ایکی رکعتده مقیمك قراءتی نافله بولندیغندن قراءت حقنده مفترض

---

(١) ابن نجیم دیرکه تغیر ضرورت اقتدایه مبنی اولدیغندن مسافر مقیمه بعد الاقتداء نمازینی افساد ایلسه اقتدا زائل اولمغله ایکی رکعت قیلار . نیت نفل ایله مقیمه اقتدا ایتمك بوبله دکلدرکه انده صلات امامی التزام ایتمش اولمغله افساد ایتدیکنده درت قیلمق لازم کلور . مانحن فیهده ایسه مسافر کندی اوزرینه فرض اولانی عهده‌سندن اسقاط ایتمکدن بشقه برشیئی قصد ایتمامشدر شوقدرکه متابعت ضرورتنه مبنی او فرض ایکیدن درده تغیر ایلمشدر اه .

(٢) محشی دیرکه عدم صحت نمازك هم امام وهم مقتدی حقنده فائته اولسیله مقیددر . اما نماز امام حقنده فائته ومقتدی حقنده مؤدات اولسه که بو ، صلات ظهر حقنده مقتدی قول حضرت امامه وامام قول امامینه وقول شافعی‌یه قائل اولمقله اولور انك بعد المثل وقبل المثلین انکله برابر صلات ظهره دخولی جائز اولور اه .

متنفله (١) اقتدا ايتمش اولور . بو ايسه جائز دكلدر . (شروط صحت اقتدايه باقكز .)

بونك عكسى يعنى مقيمك مسافره اقتداسى هرايكى صورتده يعنى كرك وقت ايچنده كرك وقتك خروجندن صكره صحيحدر . زيرا صلات مسافر ايكى حالده دخى اقوادر . مسافرك قعودى فرض اولديغيچون مقيمك قعوداولندن اقوادر . ضعيفك قوى يه بناسى ايسه جائزدر .

امام مسافر كنديسنك مسافر اولديغنى دفع اشتباه ايچون نمازه طورمدين جماعتنه سويلر . نبى عليه السلامدن اولان روايت آتيه وجهله انى بعد السلام (٢) سويلەمك دخى مندوب اولور .

صاحب سعادت افندمز صلى الله تعالى عليه وسلم فتح مكەده مسافر بولندقلرى حالده اهل مكەيه نماز قيلديروب ايكى ركعتده

(١) متنفلدن مقصود مفترض اولمياندركه واجبەدخى شاملدر چونكه قعده اولى واجبدر . كذا فى ط فى فصل شروط صحة الاقتداء . والتعبير ببناء القوى على الضعيف أولى .

(٢) ايكى وعلى قول بر سلامدن صكره . كما فى ص . چونكه ايكنجى سلام ايلك سلام كبى اولميوب اندن صكره جماعت بر شيئى انتظار ايتميەجكلرى جهتله نمازلرينى بوزمق خوفى واردر . ط . نتكيم هرون رشيد حجه كيتديكنده امام ابويوسف برابر بولنەرق نمازى سفرى قيلديروب سنت مذكورەيى اجرا ايچون « أتموا صلاتكم فانا قوم سفر » ديمكله جماعتدن برى : « بونى بز سندن اى بيلورز » ديەرك نمازينى افساد ايلمشدركه امام مشار اليه : «لو علمت ماتكلمت فى الصلاة» يعنى بيلمش اوليدك نمازده تكلم ايتمز ايدك ديمش وهرون دخى جواب مشاراليهى كمال استحساناندن : اكر بويله بر جواب بداهت جناب حقك بكا عطا ايتمش اولديغى ملكه بدل اولسه بن دها مسرور اولور ايدم . ديمشدر كما حكاه المحشى عن شرح المؤلف .

سلام ويرديلر و : « نمازكزى سز اتمام ايدك بزمسافرز . » بيوردیلر .
مقيم بولنان مقتدى امام مسافرك نمازدن فراغندن صكره اتمام صلاته قالقوب قول اصح اوزره انى بلا قراءه تماملار (١) چونكه مع الامام نمازك اولنه يتشمش وفريضهٔ قراءت يرينه كلمشدر . مسبوق كبى دكلدر (٢) .

بر نمازك وقتى باقى اولدقجه وقتك صوك جزءنه قدر اكا سببيتى باقى اولمغله تغيره قابليتى دخى اورايه منتهى اولور : جزءاخير وقتده مقيم اولان مسافر نمازى اتمام ، ومسافر اولان مقيم قصر ، ايدر . وقت چيقدقدن صكره تغيره وجهقالميوب مكلفك سفروااقامته دائرحالى هر نه ايسه نمازى دخى او صفت اوزره ذمتنه کچر . بوكابناءً دركه كرك سفر وكرك حضر صلات فائته‌يى (كچمش نمازى) تغير ايچون ايقاع اثر ايده‌ميوب فائتهٔ رباعيهٔ سفر حضرده دخى ايكيشر ركعت اوله‌رق وفائتهٔ رباعيهٔ حضرسفرده دخى دردر ركعت اوله‌رق قضا اولنور .

---

(١) واكا اقتدا صحيح اولماز . ص . زيرا لاحق ديمكدر . مؤلف بوراده: «انلره سجود سهو دخى يوقدر » ديمش اولديغى حالده سجود سهو بابنده سهو ايتدكلرى حالده انلره سجود سهوك لزومى اصح اولديغى سوءله‌مشدر . مسافره اقتدا ايتمش بولنان مقيمك سجود سهو خصوصنجه مسبوق ياخود لاحق حكمنده اولسى حقنده‌كى ايكى قولك مرجوحنى مؤلف بوراده‌وراجحنى باب‌سجود سهووده ذكر ايتمشدر . محشى بو توفيقدن ساكتدر . سبحان‌من‌لايسهو .

(٢) چونكه مسبوق قراءت نافله‌يه يتشمشدر اندن فريضهٔ قراءت ساقط اولمامشدر . بعض مشايخ مقتدیء مقيم دخى اتمام صلاتده‌مسبوق مثلى قراءت ايدر ديمشلردر . ط .

مريض ايله صحيحك فائته‌لرى بويله دكلدركه صحت بولان خسته فائته‌ٔ مرضى يعنى خسته‌لكده كچورديكى نمازى عجزه مبنى اولان رخصت عجزسز بقا بوله‌میه‌رق ركوع وسجود ايله قضا ايدر . ومريض اولان كيمسه فائته‌ٔ صحتى ايما ايله دخى قضا ايلر (١) زيرا ركوع وسجود عجز ايله ساقط وقدرت ايله لازم اولور .

---

(١) لئلا يلزم تكليف ماليس فى الوسع . ط .

(باب)

صلات مريض

خسته‌یه مریض ومقابلنه صحیح دینلدیکی کبی خسته‌لکه مرض ومقابلنه صحت تعبیر اولنور. مریضك جمعی دعوی وزننده مرضی وصحیحك جمعی اطباء وزننده اصحاء کلور. خسته‌لك بدنك استمرار طبیعیسندن خارج اولان حالتیدر. استلقاء: آرقه اوزری یاتمقدر. اضطجاع: یان اوزری یاتمقدر. آرقه اوزری یاتانه: مستلق، ویان اوستی یاتانه: مضطجع، دییه جکز. احتباء: دیزلرینی دیکوب قوللریله قوشاقلایه‌رق قایناقلری اوزره اوطورمقدر (١). ایماء: نمازده رکوع وسجوده اشارت اولمق اوزره باش اکمکدر. احتباء ایدنه محتبی دینلدیکی کبی ایماء ایدنه‌دخی معطی وزننده‌مومی دینور (٢). اغماء: بایلمقدر. مومی الیه موازنی اوله‌رق مغمی‌علیه: بایلاندر.

طاعت طاقته‌کوره اوله‌جغندن خسته‌نك نمازی کندی مکنتیله مقدّر اولوب مرضك اشتداد وازدیادی نسبتنده صورت

---

(١) کما مر فی الصفحة ٣٩٣

(٢) همزه‌نك حرف علته ابدالی رایکاندر: البادی، الباری، القاری. (ایماء) مهموز اللام اولمغله اندن‌ماضی اولان أومأ فعلی‌أعطی کبی ناقص صورتنده یازمق‌یا کلش اوله‌جغنی‌طحطاوی مرحوم‌در مختار حاشیه‌سنده دررمحشیسی نوح‌افندی مرحومدن نقلا ذکر ایتمش ایسه‌ده مادح حاتم طائی اولان شاعر جاهلی:

أومى الى الكوماء هذا طارق   نحرتني الاعداء ان لم تنحرى

دیمشدر.

اداده نقص حاصل اولور : قائماً قيلاميان قاعداً قيلار قاعداً دخی قيلمقدن يعنی ركوع وسجود ايتمكدن عاجز اولان نصل ممكن اولور ايسه اويله اوطورديغی ياخود آياقده طورديغی حالده ، وطورمق واوطورمقدن دخی عاجز ايسه ياتديغی يرده ، ايما ايدر .

بحر رائقده مذكور اولديغی اوزره أستعيذ بالله تعالی (الذين يذكرون الله قياماً وقعوداً وعلی جنوبهم الخ) قول كريمی ابن مسعود وجابر وابن عمر رضی الله تعالی عنهم حضراتندن مروی اولديغنه كوره نماز حقنده نازل اولوب قادر اولورلر ايسه نمازی قائماً وقيامدن عاجز اولورلر ايسه قاعداً وآندن ده عاجز ايسه لر ياتدقلری حالده قيلارلر ديمكدر . اصحابدن عمران بن حصين رضی الله تعالی عنه حضرتلرينك حديثی دخی بو معنايی موضحدركه مشاراليه : خسته لكم چتله نمازی نصل قيلايم ؟ ديو حضرت رسول اللهه سؤال ايتدم «قائماً قيل ، قادر اولهماز ايسه ك قاعداً قيل ، قادر اولهماز ايسه ك مضطجعاً ياخود مستلقياً قيل ، لا يكلف الله نفساً الا وسعها . » بيوردیلر . ديمشدر (١) .

خسته يه آياقده طورمق كليا" متعذر اولدقده كه بو تعذر حقيقيدر ياخود الم شديده مبنی (٢) متعسر اولدقده كه بو تعذر

(١) حديث مذكوری امام مسلمدن ماعدا ائمهٔ حديث ذكر وروايت ايتمشلردر . اضطجاعدن صكره استلقانك زياده سی روايت امام نسأيدر . كما فی ص .

(٢) محشينك بيانته كوره باش دونمه سی وديش آغريسی ويارم باش آغريسی وكوز آغريسی كبی شيلر الم شديددر . الی شدت ايله تقييد مجرد مشقتدن طولايی ترك قيام جائز اولمديغندندر . مانع قيام اولان حالك نماز ايچنده ويانمازدن اول حادث اولسی مساويدر . وقائماً اداء صلات حالنده عدو آدميدن ويا غير

حكميدر ویاخود تجربهٔ سابقه سببیله غلبهٔ ظنه ویاطبیب مسلم حاذقك(١) اخبارینه ویاظهور حاله مبنی خسته اسكك قیام ایله آرتمه سندن ویاطول مدت اوزامه سندن خسته خوف ایتدكده نمازی اوطوررق ركوع وسجودایله قیلار . وقول اصحده كراهت دخی اولمیه رق نصل ایستر ایسه یعنی كندیسنه ضررسزاولمق اوزره نصل متیسر اولورسه اویله اوطورر: دیزچوكر ، بغداش قورار ، احتبا ایدر (٢) .

اكر خسته قیاملك هپسندن عاجز دكل ایسه زیادهٔ مشقت اولمیه رق كندیسنه ممكن اولدیغی قدر ولوكه افتتاح تكبیرینی آله جق ویا برآیت اقویه جق قدر اولسون قائم اولوب المشدید حاصل اولدقده قیامدن ابتداءً عاجز اولان كبی قعود ایدر .

قادر اولدیغی قدر قیام ولو برآیت ویا برتكبیر مقداری

آدمیدن نفسنه ویامالنه ضرر لحوقندن خوف ایتملك دخی الم كبیدر . چركه ایچنده اولوبده نمازده بلنی طوغرلتمغه قادر اولمیوب خارجده دخی چاموردن ویا یغموردن ناشی قیلامامق دخی اویله در كه قاعداً قیلار . نمازده قیام كندیسنی صومدن ویافریضهٔ قراءتدن عاجز قیلان یاخود قائم اولدقده بولنی طوته میان ویاخود یاره سی سیلانه كلان كیمسه دخی نمازی قاعداً قیلار . یاصلانه رق یاخود دكنكه ویادیواره طایانه رق قیامه قادر اولانه اویله جه قائم اولمق لازم كلور . خصوصاً قول امامین اوزره كه انلر قدرت غیری دخی كندیچون قدرت صایاولر اه من مواضع .

(١) فسقی ظاهر اولمامق وعلی قولٍ عادل اولمامق دخی شرطدر . ط .

(٢) چونكه مریضك عذری اندن اركانی اسقاط ایدنجه هیئاتی اسقاط ایتمش اولمق اولویتده در . ط .

اولسون اكافرض اولديغندن قيامه قادر وركوع وسجوددن عاجز اولان مريض نمازه قائماً طوروب وقراءت ايچون قائم اولوب ركوع وسجود ايچون ايما ايدر . ايما قائماً دخی جائز ايسه ده حال قعود ارضه اقرب اولديغيچون انك قعوده قدرتی تقديرنده قاعداً ايما ايتمسی قائماً ايماسندن افضل اولمغله ركوع وسجود زمانی كلدكجه اوطوروب ايما ايدر .

ايماده ركوع وسجودك معاً تعذری شرط اولميوب يالكز سجودك تعذری دخی كافيدر (١) . سجوددن يالكز يورنی اوزرينه دخی سجده ايدهمامك وجمله عاجز اولان هرنقدر ركوعهقادر اولسهده ركوع كنديسندن ساقط اولور يعنی انیده ايما ايدر (٢) .

سجود ايچون اولان ايما ركوع ايچون اولان ايمادن اخفض (اشاغيجه) اولور تاكه ركوع ايله سجود يكديكرندن متميز اولسون . اكر سجودايماسنی ركوع ايماسندن فرقلی ايتميوب انلری يكديكرينه مساوی قيلارسه نمازی صحيح اولماز . زيرا بو حالده حقيقةً اولان سجود مفقود اولديغی كبی حكماً اولان سجود دخی مع القدره مفقود اولمش اولور .

---

(١) تعذر قيام ترك ركوع ايچون كافی اولميوب قعود لازمدر . در مختار .

(٢) چونكه قيام وسيلهٔ سجوددر. مقصود بالذات اولان سجود فوت اولدقده انك مادونی بولنان ركوع دخی واجب اولماز . م . شقيقهسی يعنی يارم باش آغريسی اولوبده سجدهيه واراميان كيمسه ايما ايدر . سجوده قادر اولوبده ركوعدن عاجز اولانك حكمنی بن كورمدم. كويا كه او غير واقعدر . قاله ابن نجيم فی البحر .

ايما ايچون اكلمكده مبالغه لازم اولميوب برى برندن فرقلى براز اكلمك كافيدر(١) .

سجوددن عاجزاولان خسته‌نك سجده ايده‌بيلمسيچون اوكنه برشى يوكسلتمك دخى لازم اولميوب ايما كافيدر . لازم اولمديغى حالده ياپلمق صورتنده باشنى ركوع ايچون اولان ايماسندن اشاغيجه اكمكده اولديغنه كوره خسته‌نك نمازى ايماموجود ديمك اولديغيچون صحيح ولكن بوحال حديث ايله منهى بولنديغيچون مكروهدر (٢) . سجودده باشنى ركوع ايماسندن زياده اكما مكده اولديغنه كوره سجود ايچون اولان فريضهٔ ايماى ترك ايتديكيچون اوكنه برشى وضع ايتميه‌رك ايمالرى مساوى قيلمقده اولديغى صورتده‌كى كبى نمازى صحيح اولماز .

ايما قياماً وقعوداً جائز اولديغى كبى ياتلديغى حالده دخى جائزدر . انجق قيام ممكن اولدقجه ترك اولنمق جائز اولمديغى كبى

(١) ايماءك حقيقتى باشى اكمكدر . صوك درجه اكيلەرك جبهه سنى يره ياقلاشدرمق لازم دكلدر . ايمادن عاجز اولان خسته‌باشنى (اكميه‌رك ط) تحريك ايتسه امام ابوحنيفه حضرتلرندن مروى اولديغنه كوره جائز اولور . صاحب فتاوى ابن الفضل : جائز اولەماز زيرا انده فعل موجود اولمدى ديمشدر . ص .

(٢) صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى برخسته‌يى عبادت بيوروب اوكنه ياصدق آله‌رق ءاز قيلمقده كورمشلر ، ياصديغى آتمشلر ، خسته اوكنه برتخته آلمش ، انى ده آتوب : مقتدر ايسه‌ك ارض اوزرنده (يعنى ارضه وضع جبهه ايدرك) قيل ، دكل ايسه‌ك ايما ايت وسجودك ايچون اولان ايما كى ركوعك ايچون اولان ايما كدن اشاغيجه ياپ . بيورمشلر . ص .

برشيئه استناد ايله اولسون قعود ممكن ايكن ياتهرق ايما ايتمك دخى جائز اولماز .

ياره وسلس بول كبى عذريني قعود ايله طوته بيلوب قيام ايله انلر آقار اولسه ياخود ايما ايله طوته بيلوب سجود ايله آقار ايسه قيامى وسجودى ترك ايدوب نمازى قاعداً ايما ايله قيلار .

جماعته چيقمقله قيامدن عاجز اولوب خانه سنده قيلارسه قيامه قادر اولمق مسئله سنده ترجيح مختلف فيهدر (١) .

ياتديغى يرده ايما ايلمك مستنداً اولسون اوطورمقدن عاجز اولانلره كوره جائز اوله بيله جكندن خسته كنديسنه قعود متعسر اوله رق نه ياصلانه رق نه ده ديواره وسائره يه طايانه رق اوطورمغه بلاضرر قادر اولماز ايسه استلقاء ويااضطجاع ايدرك ـ كه عند الامكان صاغه ياتمق اثرده وارد اولديغى اوزره صوله ياتمقدن افضلدر ـ ايما ايدر . اوّلكى اولادر يعنى استلقا ايتمك بلامشقة ميسر اولديغنه كوره اضطجاع ايتمكدن وحتى صاغ يانى اوستنه ياتمقدن اولادر (٢) مستنداً قعوده قادر اولوبده انى ترك ايله استلقاء ويااضطجاع حالنده ايما ايدرسه قول مختارده جائز اولماز .

---

(١) مفتى به اولان او كيمسه خانه سنده منفرداً قيلمقدر . اختلاف اونده جماعت متيسر اولميانلر حقده در . اكر خانه سنده جماعت دخى متيسر ايسه انك ايچون جامعه چيقوب قيامى ترك ايتمك بالاتفاق جائز اولماز . ط .

(٢) مؤلفك بياننه كوره حديث مريضده او مذكوردر . برده توجه قبله انده اكثردر . (حديث مريض آتياً ذكر اولنور .)

مرض وسائر عذر ايله استقبال قبله فريضه‌سی ساقط اولوب معذورك بلاعسر قادر اولديغی جهته متوجه اولمسنك جوازی متعلقات شروط فصلنده ذكر اولنمشدر .

استلقاء حالنده مريض مصلينك باشی التنه ياصدق كبی برشی وضع اولنور . تاكه قاعده بكزه‌یه رك [١] يوزی سمايه دكل ده قبله‌يه متوجه وكنديسی ايمايه متمكن اوله بيلسون . چونكه حقيقت استلقاءكه اكسه‌نك يره كلمسيدر اصحايه بيله مانع ايمادر . مرضايه نصل اولمسون .

مستلقی اولان مريض مصلی قادر ايسه آياقلرينی قبله‌يه اوزاتمامق ايچون ديزلرينی ديكمك لانقدر . چونكه قبله‌يه آياق اوزاتمق چكه‌كه قادر اولانلر ايچون مكروهدر [٢] .

ايماء باش اكمكله اوله‌بيله‌جكندن باشيله ايماءدن عاجزاولانه نه كوزيله ونه قاشيله نه‌ده قلبيله ايما ايتمك اولماز . چونكه سجده باشه تعلق ايتمشدر . كوزه وقاشه وقلبه تعلق ايتمامشدر . انك خلفی اولان ايما دخی اله وآياغه تعلق ايتمديكی كبی كوزه وقاشه وقلبه دخی تعلق ايتمز [٣] . حديث شريفده : مريض نمازی

---

(١) زدته من الدرر .

(٢) مكركه مصلی عريان اولمغله مزيد انكشاف محذوری اوله . كمامر .

(٣) وقال زفر : يومی بعينه فان عجز فبقلبه . وهو رواية عن ابی يوسف . لان العينين فی الرأس فتأخذان حكمه ان قدر وان عجزفبقلبه لان النية التی لاتصح الصلاة بدونها انما تقام به فتقام به الصلاة عند العجز . ولنا أن نصب الابدال بالرأی ممتنع والنص ورد بالايماء بالرأس على خلاف القياس فلا يقاس عليه . ط .

قائماً قيلار ، قادراولمازايسه قاعداً قيلار ، قادر اولمازايسه ارقه‌سی اوزری یاته‌رق ایما ایدر (١) ، اکاده قادر اولمازسه جناب حق انك عذرینی قبوله احقدر . بیورلمشدر (٢) « جناب حق انك عذرینی قبوله احقدر » تعبیرنده اختلاف اولنوب فقهانك برطاقمی انی عذر تأخیرك قبولیله تفسیر ایدرك لزوم قضایه قائل اولدیلر . برطاقمی عذراسقاطك قبولیله تفسیر ایلیه‌رك عدم لزوم قضایه قائل اولدیلر . وبونلر اکثردر (٣) .

باشیله ایما ایتمك دخی کندیسنه متعذر اولان کیمسه‌دن صلات قلیله که برکون وبرکیجه‌لك وده‌ا آزاولان نمازدر اتفاقا تأخر ایدر . برکون وبرکیجه‌لك نمازدن زیاده‌سی بر روایتده تأخر ایلرکه مریض مضمون خطابی فاهم اولدیغی یعنی عقل وفهمی یرنده بولندیغی مدتجه المری صکره قضا ایدر . روایت دیکرده بش نمازدن زیاده مدت عجز دوام ایدرسه مضمون خطابی خسته فهم ایدر دخی اولسه مفتی علیه کبی قضا کندیسندن ساقط اولور (٤) . قضا ساقط اولنجه انك اسقاطی دخی اولماز . تشکیم فصل آتیده ذکر اولنور .

(مسئله درت وجه اوزره‌در : (١) اکرایمادن عجز التی نماز دوام

---

(١) قاعداً ایمایی بوحدیث ناطق دکل ایسه‌ده حدیث دیکر ناطقدر .

(٢) وهذا الحديث هو الموعود فيما مر .

(٣) اختلاف ترجیح صورتنده اعتبار اکثرك بولندیغنه‌در . ص .

(٤) اولکیسنی صاحب هدایه هدایه‌سنده وایکنجیسنی کتاب تجنیس ومزیدنده ذکر ایتمشدر . ص . تجنیس هدایه‌دن متأخر اولدیغیچون انده‌کی تصحیح معتبردر . ط .

ايدر وخسته دخی لا يعقل بولنور ايسه قضا اندن اجماعاً ساقط اولور (٢) اكر عجز اندن آز دوام ايدر وخسته نك عقلی باشنده بولنور ايسه اونمازلری صكره اجماعاً قضا ايلر (٣) عجز التی نماز دوام ايدوب خسته دخی متعقل ايسه (٤) وياخود عجز التی نمازدن آز وفقط خسته لا يعقل ايسه بوايكی صورتده مشايخ اختلاف ايدوب كيمی : قضا ايتمك لازم اولور . وكيمی : اولماز ديمشدر . ط [1] .)

نمازه صحيح اولەرق طوروب (وصلاتنك بر جزئنی قائماً قيلوب درر) نمازده ايكن كنديسنه مرض عارض اولسه قادر اولديغی وجهله ولوكه ايما ايله اولسون اتمام صلات ايلر .

(يعنی قادر ايسه اوطورديغی يرده ركوع وسجود ايدرك وركوع وسجوده قادردكل ايسه قائماً وياقاعداً ايما ايليەرك وقيام وياقعوده دخی قادردكل ايسه ياتديغی يردە ايما ايدرك نمازينی تماملار . زيرا مومينك صحيحه اقتداسی كبي ادنانك اعلايه بناسی ديمكدر . درر مزيداً)

نمازك بر پارچەسنی ركوع وسجود ايله قيلمقلقنی ابطال ايدوبده بعده استينافاً هپسنی ايما ايله ادا ايتمكدن اولادر .

قاعداً ركوع وسجود ايدرك نماز قيلمقده اولان مريض

---

(١) اولكيسی صاحب هدايەنك مختاريدر . ايكنجيسی بزدوی صغيرك مختاريدر . هذا ماذكره المحشی . وقد تقدم ماذكره المؤلف .

نمازده صحت بولسه بنا ايدر (١) . چونكه بنا اقتدا كبيدر (٢) . قائمك قاعده اقتداسى صحيح اولديغى كبى قعوداً قيلنان نمازه دخى قيامى بنا ايتمك عند الشيخين صحيح اولور .

(نماز قيلمقده اولان تعبيرنده شوكا اشارت واردركه قعوداً ركوع وسجود ايتمزدن اول خستهيه طاقت كلمش اولورسه قويىيى ضعيفه بنا ايتمك اولمامغله اتفاقا بنا ايدر . ص .)

نمازك بر مقداربنى ايما ايله قيلمش اولان خستهيه نمازده قعوداً اولسون ركوع وسجود ايتمكه قدرت كاورسه بنا ايدهمز يعنى استيناف صلات ايتمك لازم كلور . چونكه بونده قويىيى ضعيفه بنا ايتمك واردر .

(ركوع وسجود ايدرك نمازقيلانك ايما ايله نماز قيلانه اقتداسى جائز اولمديغى كبى بو بنا دخى جائز اولماز . درر .)

مضطجعاً ايما ايتمكده اولان مصلى دخى قعوداً ايمايه قادر اولدقده بنا ايدهميوب استيناف ايلر . على المختار .

مجنون ويا مغمى عليه اولان كيمسه كنديسنك جنون ويا اغماسى بش نماز زمانى مستمر اولورسه بعد الافاقه آنلرى قضا ايتمك لازم كلور . بش نمازدن زياده سورر يعنى آلتنجى نمازك

---

(١) يعنى استيناف صلات ايتميوب نمازينى اصحاء كبي قائماً اتمام ايلر .

(٢) قائم ايسه قاعده اقتدا ايدهبيلور . منفرد دخى آخر صلاتنى اول صلاتنه بنا ايليهبيلور . درر .

وقتی دخی اوحال اوزره خروج ایلمایسه (١) کچیردیکی نمـازلری قضا ایتمك لازم اولمـاز(٢) .

---

(١) بو امام محمد حضرتلرینك قولیدر . اکثر معتراتده مصحح اولان‌ده بودر . عند الشیخین ساعات لیل ونهار اوزرینه ولو برلحظه‌اولسون زیاده‌لك معتبردر . ثمره‌ٔ خلاف عند الضحی مغمی علیه اولان کیمسه ایرتسی کون زوالدن براز اول افاقت بولمق صورتنده ظاهراولورکه بونده من حیث الساعات برکون برکیجه‌دن زیاده‌لك موجوداولمغله عند الشیخین قضا لازم اولمیوب امام محمدعندنده‌التی وقت کذران اولمدیغیچون قضاواردر . کما فی ط .

(٢) ابن عمر رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن اغماء حقنده بویله روایت اولنمشدر . جنون دخی اغمانك مثلیدر . صحیح اولان بودر . ص . دررك قضاء فوائت وصلات مریض بابلرنده مذکوردرکه حضرت علی برکون و برکیجه‌دن اقل مغمی علیـه اولەرق قضاء صـلوات ایتمش اولدقلری کبی حضرت عمار بن یاسر دخی برکون وبرکیجه مغمی علیه اولمش اولدقلری حالده قضاء صلوات ایلمشلردر . ابن عمر حضرتلری‌ایسه برکون‌وبرکیجه‌دن اکثر مغمی علیه اولوب قضاء صلوات ایتمامشلردر . رضوان الله تعالی علیهم أجمعین اه محشی دیرکه أعذار اوچ درلودر . بری جداً ممتددر : چوجقلق کبی که انـکله جمیع عبادات ساقط اولور . بری جداًقاصردر : نوم کبی کەانـکله هیچ برشی ساقط اولماز . دیکربری ایکیسی ارەسنده‌متردد درکه اوده اغمادر . امتدادایدرسه‌جداً ممتد اولانه الحاق‌اولنور. امتدادایتمزسه جداً قاصر اولانه الحاق اولنور اه

(فصل)

اسقاط صلاته دائر

اسقاط كه ساقط قيلدق ديمكدر فرض وواجب اولەرق ذمت ميتده قالان نمازلره تعلق ايدركه فريضهٔ ليل ونهاردن هروقت نمازى وبرده صلات وتر ايچون اولور . يومى آلتى نمازدر .

مكلف بونلرى ايما ايله اولسون اداىه قادرايكن ادا ايتمديكى كبى قضا دخى ايتميەرك عمرى انجامه ايررسه اكا بونلرك اسقاطنى وصيت ايتمك لازم كلور .

عبادت بدنيهٔ محضه نيابت قبول ايتمز اولديغندن ثواب صلاتنى برى حىّ وميتدن ديكرينه باغشلايه بيلورايسەده كيمسەنك نمازينى كيمسه قيلاماز . حديث‌شريفده : بركيمسەنك اورجنى بشقه بر كيمسه طوتەماز ونمازينى قيلاماز ولكن طرفندن تصدق ايدر بيورلمشدر .

متروكات ميتك ثلثى كنديلك تقصيرينى تداركه مدار اولمق اوزره كنديسنه عائد اولديغندن آندن اسقاط صلاتى وصيت ايدرسه ويريلەجك فديه يوزندن حصوله كلەجك طيب قلوب فقرا سببيله بفضل الله تعالى آنك عفوى اوميلور . ميت‌وصيت ايتمامش اولديغى حالده ولى ياخود براجنبى آنك طرفندن اسقاطنى تبرع ايدرسه ان شاء الله تعالى جائز اولور .

كرچه صلات ايچون فديه اعطاسى منصوص دكلدر ومنصوص

اولان فديهٔ صومه آنى قياس ايتمك دخى حكم مقيس عليه معقول اولمديغى ايچون صحيح دكلدر (١) والكن باب عباداتده بو بر احتياطدر(٢). فديهٔ صلات عند الله صلاته كافى ايسه فبها . والا ، ميت ايچون ثواب صدقه حاصل اولور .

ميتك وليسى يعنى وراثت ويا وصايته مبنى مالنك كندندن صكره متصرفى آنك وصيتى اوزرينه (٣) متروكاتنك ثلثندن (٤) هركونلك آلتى نمازدن هر بريچون بر فقيرك اقشاملى صباحلى ييه‌جكنى اخراج ايدر يعنى اكا برر صدقهٔ فطر مقدارى شى اعطا ايلر . صدقهٔ فطر كتاب الصومده مبيندر . انى يا عيناً ويا قيمةً

---

(١) حتى حال مرضده صلاتيچون فديه ويرمك اولماز . صوميچون اولور . بونى محشى فصلك صوكنده سويله‌مشدر .

(٢) بونك ايچوندركه فديهٔ صلاتك ميته كفايتى « ان شاء الله تعالى » ديمه‌لرك مشيته تعليق اولنمشدر . مسائل قياسيه مشيته تعليق اولنماز . محشى ديركه صلات صومدندها مهم اولديغيچون بواستحسانده مشايخ فقهانك كلاملرى متفق اولوب اره‌لرنده‌كى اختلاف انجق : بركونك نمازى دخى بركونك اورجى كبى ؟ وياخود هرنماز بر اورج كبى ؟ اسقاط اولنوراولاسنده‌در . معتمد اولان ايكنجيدر . اسقاط صلاتك اصلى يوقدر ديانلر جهالت ايتمكده‌درلر اه باختصار .

(٣) وصيتى اولماز ايسه وارثه اخراج ايتمك (يعنى اجراى اسقاط ايلمك) لازم اولماز . انلر اولبابده متبرع اوله‌بيلورلر . كذلك ، صدقهٔ فطرونفقهٔ واجبه وكفارات ووصيه بالحج وصدقهٔ منذوره و صوم فرض وواجب مثلى سائر حقوق واجبه ايچون دخى اسقاط ياپيلور . كما فى ص .

(٤) چونكه انك حقى مرض موتنده انجق ثلث مالنده‌در . ثلثانه حق وارث تعلق ايتمشدر . ثلث وفا ايتمديكنه كوره زياده‌سى اجازت وارثه توقف ايدر . وارثك اجازتى اولمدقجه حقنه تجاوز اولنماز .

ويرر . حاجات فقيرك تنوعنه مبنى (١) قيمت اعطاسى افضلدر . بونده عدد منصوص اولمديغيچون آنلرى متعدد فقيرلره ويرمك جائز اولديغى كبى هپسنى بر فقيره ويرمك دخى جائزدر (٢) .

ميتك وصيت ايتديكى مال اوزرنده اولان حق الله‌ه وفا ايتمديكى ياخود آنك ثلث مالى اسقاطنه كافى اولمديغى وياخود كنديسى وصيت ايتمامش اولمغله بركيمسه آنك طرفندن مال قليل ايله تبرع ايتمك ايستيوب مال يتشمديكى تقديرده ميتك ذمتى اوزرنده اولان حق الله‌ك هپسندن ابرا ايچون چاره : دور اصوليدركه ميتك اورجندن ونمازندن وسائر حق الله‌ندن مال موجودك تقابل ايدجكى مقدار تقدير اولندقدن صكره او مال او مقدارك ميتدن اسقاطى قصديله فقيره ويريلور (٣) . فقير آنى اخذ وتقبلدن صكره معطى كيم ايسه اكا هبه ايدر . موهوب له دخى هبه تمام اولوب تملك حاصل اولمق ايچون آنى بعد القبض

(١) چونكه فقير صدقه‌ٔ فطرك تعلق ايتديكي شيلرك عينلرندن بعضاً مستغنى اولوب پاره‌يه محتاج بولنوركه انى حوايجنه صرف ايدر . ط

(٢) فديه‌ده اباحه كافى اولورمى ؟ قولك مشهورى : اولور . ط .

(٣) مثلا نماز بورجى چوق وبغداى آز اولسه بركونك التى نمازينه بدل برفقيره اوچ صاع بغداى ويريلوركه هرنماز ايچون نصف صاع اولان بشريوز يكرميشر درهمدن اوچ بيك يوز يكرمى درهم بغدايدر ياخود انك بدلى بولنان مثلا ايكيشر غروشدن اون‌ايكى غروشدر ففيرانى اخذ وقبض ايتدكدن صكره اعطا ايدنه هبه ايتمك وهبه اولنان ذات كه اولجه معطى وشمدى موهوب لهدر انى بعد القبض ينه‌اوفقيره ويرمك الخ صورتيله نمازلر اودننجه قدر بو وجهله دور اولنور . كما فى الحلبي .

تبرعاً (١) بروجه اسقاط فقيره اعطا ايدر. فقير آنى اخذ وتقبلدن صكره معطى يه هبه ايدوب معطى اوهبه‌ىى قبض ايله تملك ايتدكده ينه تبرعاً اسقاط وجهله فقيره اعطا ايلركه اومال ميتك اوزرنده اورجدن ونمازدن وسائر حقوق واجبه‌دن ظن وتخمين اولنان مقداره تقابل ايدنجه قدر اره‌ده دوران ايدر (٢) وهردورده مال مقدارى حق اسقاط ايدلمش اولور (٣).

ايما ايله (٤) دخى اداء صلاتدن عاجز اولان خسته آنلرى قضا ايدجك مدت ايام صحته ايرمدين وفات ايدرسه صلات فائته‌سى بركون وبركيجه‌لكدن آز دخى اولسه (٥) آنلرى وصيت ايتمك كنديسنه لازم اولماز. چونكه لزوم وصيت لزوم

---

(١) دوره اولنان مال موصى به دخى اولسه دفعه اولادن صكره معطى متبرعدر. ط.

(٢) قبض ودفعك تكرارى لابدر. فقيرك برى انى اخذ ايتدكدن صكره هبه اوله‌رق دفع ايلمسه اكا على الظاهر نائل اولمش اولور. ط.

(٣) درءتقاده مذكوردركه ميتك عمرى مقدارنجه اسقاط ياپمق ايسترلرايسه مدت عمرينى حساب ايدوب اركككده انك اون ايكى سنه‌سى وقادينده طقوزسنه‌سى چوجقلق مدتى اولمق اوزره بالتنزيل باقيسيچون اسقاط اولنور. پاره‌سى وفا ايدرسه فيها. ايتمز ايسه دور ياپيلور. ط.

(٤) معلوم اولمشدركه ايماباش ايله اولور. قاش ايله ايمايه اعتبار يوقدر. انكله قادر عد اولنماز ووصيت لازم اولماز. قول زفرك قياسنجه قاش ايله الخ ايمايه قادر ايكن غازى ترك ايدرسه وصيت ايدر. كما فى ط.

(٥) مؤلفك بونى ذكر ايتمسى شونك ايچوندركه كنديسنده كوچلك اولميان قليل اوحالده ساقط اولنجه كنديسنده كوچلك اولان كثيرك ساقط اوله‌جغى اولويتده‌در. ط.

قضانك فرعى اولوب مسئله مزده ايسه اوخسته آنى قضا ايدجك زمان صحته ايرمامشدر .

سالف الذكر « آنك عذرينى قبوله جناب حق احقدر » حديثى عذرسقوطك مقبوليتيله تفسير ايدنلره كوره معنى ظاهر اولديغى كبى عذر تأخيرك مقبوليتيله تفسير ايدنلره كوره دخى ظاهردركه اوخسته نمازينى قضا ايتمكه زمانتى ادراك صورتيله قادر اولهمامشدر .

(باب)

قضاء فوائت

قضا لغتده حكم معناسنەدركه حاكمه قاضی دينور . اصطلاحده قضا : ادا مقابليدر. واجب بالامرك عينني تسليم واتيانه : ادا ، ووآجب بالامرك مثلنی تسليم واتيانه : قضا ، دينور(١) .

صلات عبادت موقوته اولمغله آنی وقتنده قيلمق واجب بالامرك عيننی ايفا اولديغيچون ادا ، ووقتنك خارجنده قيلمق واجب بالامرك مثلنی ايفا ديمك اولديغيچون قضا ، در .

فوائت فائتەنك جمعيدركه كچمش نمازلر ديمكدر.. فائتەنك مقابلی وقتيەدركه وقتنده قيلنان وياقيلنەجق اولان نمازديمكدر . اكا صلات حاضره دخی دينور .

فوائت تعبيرنده مسلمينه حسن ظن واردركه متروكات دينلمامشدر . زيرا ظاهر حال مسلم نمازی ترك ايتمك دكل ، بلكه هرنصل ايسه نماز برعذره مبنی بلا قصد كچمش اولمقدر(٢) .

بلاعذر تارك صلاتك حكمی باب الوتر قبيلنده ودها اول

---

(١) بز بوبابده دخی مؤلفه پيرو اولميەرق طريق استقلاله سالك اولمشزدر. مؤلف : «القضاء لغة الاحكام وشريعة اسقاط الواجب بمثل ماعنده» ديمكله اغراب ايلمشدر .

(٢) قال ثعلب مايكاد وقت الصلاة الا تذكرت قول أبی تمام :

وأحق الفتيان أن يقضی الدين امرؤ كان للاله غريما .

كما فی محاضرات الراغب الاصفهانی .

ذكر اولنمش اولديغى كبى بر عذره مبنى قطع ويا تأخيرك جوازى دخى اولجه ذكر اولنمشدر .

ادا اصل وقضا اكا خلف وعوضدر . بر نمازى بلاعذر وقتندن صكرەيه براقمق بركبيرەدركه قضا ايله زائل اولميوب بلكه قضا ايتمكله برابر توبه دخى ايلمك ويا حجه كيتمك ايله زائل اولور[1] قضا ، نمازى ترك ايتمەنك كناهنى كيدرر . تأخير ايتمەنك كناهنى كيدرمز . كما فى الدرمع الرد .

شمدى‌يه قدر ادا انواعى بيان ايدلمش اولمغله نوبت بيان قضايه يعنى وقتنده قيلنه‌ميان نمازلرك صوت تأديەسنى افادەيه كلمشدر .

مقصود فرض اولان نمازك قضاسيدركه وتره دخى شاملدر چونكه اوده فرض عمليدر . قضاء سننك بيانى (ادراك الفريضة) بابندەدر[2] .

اداسى فرض اولان نمازك قضاسى دخى فرض وواجب اولانك واجب وسنت اولانك سنتدر . كما فى الدر[3] .

قضا ادايه كوره اولەجغندن فائتهٔ رباعيهٔ سفرك حضرده دخى ايكيشر وفائتهٔ رباعيهٔ حضرك سفرده دخى دردر ركعت اولەرق و حال صحت ايله حال مرض بويله اولميوب مريضك نمازى كندى مكنتيله مقدر اولمغله فائتهٔ صحتك حال مرضده

(١) معصيتدن كسيلمك شروط توبەدندر . حج مبرور كبائرى دخى مكفر اولور . كما فى رد المحتار .

(٢) اناره قضا اطلاقىدە مجازدر . كما فى الدر . انظر الى المرآة .

(٣) وهذا لاينافى وجوب اداء ماشرع فيه من النفل .

مريضا نه و فائته مرضك حال صحتده صحيحا نه اوله رق قضا اولنه جغى صلات مسافر بابنده ذكر اولنمشدر .

قضا ايچون وقت معين اولميوب اوقات ثلاثه نهيدن ماعدا جميع اوقات عمر قضا ايچون وقتدر .

انجق ترتيب لازمدركه بر فرضى فوت ايدن كيمسه كرك بر عذر غير مسقط ايله كچيرمش وكرك بلاعذر ترك ايتمش اولسون انى قضا ايتمك كنديسنه فرض لازم اولديغى كبى صلات حاضره سندن اول قيلمق دخى لازمدركه(١) بو كنديننك فواتيله جوازدخى فائت اولور برفرض عمليدر .

فائته ايله وقتيه آره سنده ترتيب مستحق اولديغى كبى نفس فوائت ارەسنده دخى ترتيب مستحقدر(٢) كه فروض خمسه ايله وتر اداء وقضاء ترتيب اوزره قيلنور .

---

(١) مكركه وقتيه نك دخى فواتى خوفى اوله . تتكيم بيانى كلور .

(٢) مستحق لازم معناسنه در . جوهره ده شرط لفظنك دخى علاوه سيله «شرط مستحق» دينلمشدر . صاحب هدايه : عندنا مستحق وعندالشافعى مستحب . ديمشدر اه تبيينده واقع مستحق شلبى مرحوم واجب ايله تفسير ايتمشدر مؤلف انى لازم ايله تفسير ايدوب : چونكه او ، كنديننك فواتيله جوازدخى فوت اولان بر فرض عمليدر . ديمشدر وبه صرح صاحب الدر . محشى ديركه مؤلفك مستحق ديوبده فرض ديمامسى فرضك مطلق قطعى اولانه مصروف اولديغندندر . محيطده اولديغى كبى شرط ديمامسى حقيقة شرط اولان شى نسيان ايله ساقط اولماز اولديغندندر . بو ايسه نسيان ايله ساقط اولور . معراج الدرايه ده اولديغى كبى واجب ديمامسى واجبك فواتيله جوازفائت اولمازاولوب بو ايسه انك فواتيله جواز دخى فائت اولور اولديغندندر . بوبابده عبارات مشايخ مختلف اولمغله مؤلف لفظ مستحقى اتيان ايتمشدر . لانه يمكن أن يتمشى على كل منها اه .

فائته ایله وقتیه آره‌سنده لزوم ترتیبه دلیل شو مآلده‌کی قول شریف نبویدر : « بر نمازی نوم ویا نسیان ایله کچیروبده جماعت ایله نماز قیلمقده ایکن انی خاطرلیان کیمسه ایچنده بولندیغی نمازی قیلسون[١] بعده تذکر ایتدیکی نمازی قضا ایتسون وبعده امام ایله قیلدیغی نمازی اعاده ایلسون[٢] . »

نفس فوائت آره‌سنده لزوم ترتیبه دلیل دخی یوم خندقده کچمش اولان نمازلری رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینک علی الترتیب قضا بیورمش اولملریدرکه مدینهٔ منوره حولنده حفر خندق ایتدکلری احزاب وقعه‌سنده اوکله وایکندی واقشام ویاتسو نمازلرندن ذات حضرت رسالت وحضرات اصحاب مشغول اولمشلر ایدی . مشرکین من عند الله مهزوم ومندفع اولوب کیجه‌دن بر مدت کچدیکنده حضرت بلاله اذانی امر ایتدیلر . بلال حضرتلری اذانی اوقیوب اقامت آلمقله حضرت امام المرسلین اصحابیله جماعت اوله‌رق اولا صلات

---

(١) او نماز او کیمسه ایچون نافله اولور . ط .

(٢) بو بر خبر مشهوردرکه علما آنی تلقی بالقبول ایتمشلردر انکله فرض عملی ثابت اولور . ص . چونکه علم استدلالی‌یی موجب بولنور . ولهذا منکری تضلیل اولنور . تضلیل ایسه انجق قطعاً ثابت اولان خبر وصده اولور . عبد الحلیم . محشی : کمال انک شهرتنده نزاع ایلدی دییور اما حدیث حضرت جابرده دخی واقعدرکه رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بر صلات عصری غروب شمسدن صکره قضا بیوروب بعده صلات مغربی قیلمشلردر . بوده ترتیب مذکورک دلیل استحقاقیدر . اکر ترتیب مستحب اولیدی تأخیری مکروه اولان صلات مغربی امر مستحب ایچون تأخیر بیورمازلر ایدی . زیلعی .

ظهری و بعده ینه حضرت بلالك اقامتیله صلات عصری و بعده ینه بر اقامت ایله صلات مغربی قضا ایتدیلر و بعده بر اقامت دها آلنهرق صلات عشایی قیلدیلر(١) .

ترتیبك استحقاقی فائته قلیل اولمق وخاطرده بولنمق ووقتیه‌نك وقتی طارالمش اولمامق قیدلریله مقیددر .

فائته غیر از وتر التی ودها زیاده اولورسه کثیر(٢) والتیدن آز اولور ایسه قلیل تسمیه اولنور . بو صاییده وتر حسابه قونلماز . لکن برفائته ولوکه وتر اولسون خاطرده ایکن قیلنان بش وقتیه ایله التی صاییلور .

ایمدی برفائته‌سی وار وخاطرنده ووقت دخی واسع ایکن انی براغوبده وقتیه‌یی قیلان کیمسه‌نك وقتیه‌سی لزوم ترتیبه مبنی فاسد اولور .

فساد عند الامامین قطعیدر(٣) عند الامامین موقوفدرکه تقرر

---

(١) تتکیم باب اذانده کذران اولدی . محشی دیرکه حاصل کلام علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرندن بر نمـازی نه اداءً ونه قضاءً ماقبلنه تقدیم ومابعدندن تأخیر ایتمك واقع اولمامشدر . اکر ترتیبه مراعات بعض ائمه‌نك دیدکاری کبی مستحب اولیدی ترك ترتیبك دخی جوازینی بیان ایچون برکره اولسون ترك ایدرلر ویاترکه اشارت بیوررلر ایدی . بو ایسه نه کندیلرندن ونه صحابه حضراتنك برندن نه قولا ونه فعلاً نقل اولنمامشدر اه .

(٢) چونکه وظیفهٔ وقتیه بش ایکن التی اولمقله حد تکراره واروب تکثر ایلمش اولور . وتر دخی لازم القضاء بر نماز ایسه‌ده بو حسابده داخل تعداد اولماز . کما سنذکره .

(٤) یعنی بلا توقفدر . لکن عند الثانی فاسد اولان وصف فرضیتدر . وعند الثالث اصل صلاتدر . کما فی الدرر وسیأتی .

ايدوب قالمق ومندفع اولمق بيننده متردد اولوب آنك تقرری عدد صلواتك حدّ قلتده قالمسنه واندفاعی حدّ كثرته وارمسنه متوقف بولنور(١). اكر او كيمسه وقتيه‌دن صكره فائته‌يی قضا ايدرسه قيلديغی وقتيه‌نك فسادی تقرر ايتمكله آنی‌ده اعاده ويا قضا ايلمك لازم كلور . واكر اووقتيه‌دن صكره فائته‌سنی قضا ايتميوب ايكنجی واوچنجی ودردنجی وبشنجی وقتيه‌لری دخی قيلارسه آنلرده برر برر فساد تقرر ايدوب فاسد دخی متروك حكمنده اوله‌رق عدد متروكات صلات مع الفائته آلتی اولمغله بشنجينك كه حكمجه آلتنجيدر وقتی چيقديغندن اعتباراً سقوط ترتيبه مبنی فساد مندفع ونمازلر صحيح اولمش اولور . مثلا :

صباح نمازينی نوم ايله كچيرن كيمسه اوكله‌نك اداسندن اوّل آنی قضا ايتمك لازم ايكن براغوب اوكله‌يی قيلارسه اوكله‌سی وايكندی‌يی قيلدقده ايكندیسی الخ فساد موقوف ايله فاسد اولوب اكر نمازلر حدّ كثرت اولان آلتی‌يه وارمدين فائته‌سی اولان صباح نمازينی قضا ايدرسه لازم اولان ترتيبی اخلال ايتمش اولديغی جهتله فساد تقرر ايليه‌رك قيلديغی وقت نمازلرينی صره‌سيله قضا ايتمك لازم كلور . واكر اونمازلر حد كثرته وارمش يعنی فائته‌سنی قضا ايتميه‌رك براغوب وقتيه‌لره دوام ايله ايرتسی كونك صباح نمازينی دخی قيلوب كونش طوغمش بولنورسه ترتيب ساقط وبی‌لزوم قاله‌رق تقرر ايتمك اوزره اولان فساد مندفع

(١) درر محشيسی عبد الحليمك افاده سندن فساد مذكورك وجوب ترتيبی بيلانه كوره اولديغی اكلاشيلور . نسيانده بوكا دائر كلام كلور .

اولمغله قيلديغى فرضلر صحيح (وانجق ايللك كونك صباح نمازى متحتم القضاء) اولور .

اشته بواول نمازدركه حقنده « بر نماز بش نمازى افساد ، و برنماز بش نمازى تصحيح ايدر » دينيلور . مفسد اولان برنماز شول فائته‌دركه خاطرده ايكن براغيلوب وقتيه‌لر قيلنه‌رق انلردن بشنجى نمازك وقتى چيقمدين قضا اولنمشدر . مصحح اولان برنماز دخى ادا اولنان بش نمازك شول بشنجيسيدركه قيلنمش ووقتى دخى چيقمش اولمغله فائته متروكه ايله برابر مجموع عدد التى‌يه بالغ اولمشدر .

قيود مذكوره موجبنجه ترتيب اوچ شيئك بريله ساقط اولور :

برنجيسى ضيق وقتدركه وقت طارالوب هم فائته‌يى وهم وقتيه‌يى ايفايه كافى اولمامقدر (١) . بوحالده متواتر ايله عمل

(١) مؤلف مع الوقتيه فوائتك هپسنى استيعابه وقت كافى اولمامق ديمش اولديغندن محشى ديمشدركه بوندن اكلاشيلان وقت جميع فوائتدن طار اولمبوبده وقتيه ايله برابر بعض فائته‌يه دخى واسع اولورسه قادر اولديغى قدرده ترتيب ساقط اولمامقدركه بوده ايكى قول آتينك بريدر اما مؤلف آتياً صورت محرره‌ده دخى سقوط ترتيبى تصريح ايتمشدر . مؤلف وقتى مستحب ايله تقييد ايدوب فى الاصح ديمشدر . محشينك بيانته كوره ظاهرروايتده مستحب قيدى ذكر اولنمامش اولديغندن بين المشايخ اختلاف واقع اولوب امام طحطاوى اصل وقتك اعتباريني شيخين حضرتلرينه ووقت مستحبك اعتباريني امام محمد حضرتلرينه نسبت ايلمشدر . محيطده قول امام محمد ترجيح اولنديغى كبى فتاواى ظهريه‌ده دخى حاكم شهيدك

لازم وچونكه مشهور ايله عمل ابطال قطعيى يى مستلزم اولور (١). سعهٔ وقت سببيله بينلرينى جمع ممكن اولدقده انكله ده عمل اولنور. ضيق وقت سببيله جمع متعذر اولدقده البته كتاب مقدمدر . مفقودى طلبده موجودى اضاعه معقول دخى دكلدر .

مثلا قضاء ظهر ايله مشغول اولمق تقديرنده صلات عصر ياخود انك برمقدارى وقت كراهتده واقع اوله جق ايسه ترتيب قول اصحده ساقط اولوب وقتك خروجيله عودت دخى ايتمز .

وقتك طارلغنه اعتبار شروع زماننده در . فائتـه خاطرنده ايكن وقتيـه يه شروع ايدوبده انى اطاله ايدرك وقت طارالير ايسه وقتيه جائز اولماز . مكركه انى قطع ايدوب صـكره ينـه شروع

منتقاسنده مذكور اولان شو مسئله يه مبنى قول امام محمد ترجيح اولنمشدر : «اوكله يى اونودرق ايكندى يه وقت عصرك اولنده باشلايوبده احرار شمس زماننه دكين صلات عصرى امتداد ايدن كيمسه اوكله يى اوزمان خاطرلاسه ايكنديسنه دوام ايدر » ظهير الدين البخارى كه صاحب فتاواى ظهيريه در : اشته بو حكم مسئله ضيق وقتده معتبر اولان وقت مستحب اولديغى نص وتصريح ديمكدر ديدى . بو حالده اختلاف مشايخ دخى منقطعدر زيرا مسئله ظاهر روايتده ذكر اولنميوبده روايت ديكرده ثابت اولور ايسه اورايه عدول اولنمق تعيين ايدر . ثمرهٔ خلاف دكر اولنديغى اوزره « صلات ظهرى اونودرق صلات عصره شروع ايدوب اونديغى اوكله يى شويله برزمانده خاطرلامق » مسئله سنده ظاهر اولور كه اوكله سيله اشتغال ايتسه ايكنديسى وقت مكروهده واقع اوله جق . عند الشيخين انى قطع ايدوب اوكله يى قيلار . امام محمد اعندنده ايكندى يه دوام ايدوب اوكله يى غروب شمسدن صكره قضا ايلر اه .

(١) متواتر : صلات مكتوبه نك وقتى صلات حاضره ايچون اولمقدر كه (ان الصلاة كانت على المؤمنين كتاباً موقوتاً) نص مبيننك مدلوليدر . مشهور : حديث سابقدر .

ايلمش اوله . فائته خاطرنده دكل ايكن وقتيه‌يه شروع ايد وبده انى بالاطاله وقت طارالدقدن صكره فائته‌يى خاطرلارايسه‌وقتيه اوحالده جائز اولور (١) .

فائته متعدد اولوبده وقت الردن يالكز بر مقدارينه مع الوقتيه كافى اوله بيلمك صورتنده دخى ترتيب قول اصحده ساقط اولور . چونكه وقتى فوائتك شو بعضنه صرف ايتمك ديكر بعضنه صرف ايلمكدن اولى اوله ماز .

ايكنجيسى نسياندر . يعنى اوزرنده فائته اولديغنى اونتمقدر (٢) .

(١) واكا قطع لازم اولماز زيرا اكا اولاً اولان شروع (نسيان اولديغيچون) جائزدر . قطع ايتسه‌ده ثانياً شروع ايده بيله‌جكى جهتله قطعمك فائده‌سى يوقدر . بقا ابتدادن اسهل اولديغيچون جوازه دخى اولى اولمشدر . ط .

(٢) معلومدركه نسيان بشقه وجهل بشقه‌در . محشينك بياننه كوره بونده جهل ائمهٔ ثلاثه‌مزجه معتبر اولميوب حسن بن زياد امام ابو حنيفه حضرتلرندن بيلميانه ترتيب واجب اولمديغنى روايت ايتمش وبرچوقلر دخى آنى اخذ ايلمشدر . مذهب معينى اولميان بر جاهل وقتيه‌يى قيلوب بعده فائته‌يى خاطرلاسه بر مجتهدى تقليد ايتمديكى وبر فقيهدن استفتا ايلمديكى صورتده غازى مجتهد فيهه مصادف اولمق جهتيله صحيحدر . أما امام ابو حنيفه حضرتلرينه مقلد ايسه انك كندى امامنك مذهبنه مخالف بولنان رأينه اعتبار يوقدر . امام شافعى حضرتلرينه مقلد ايسه غازنده فساد اولميوب انك برشيئه توقفى دخى يوقدر . زيلعينك « ظن معتبر نسيانه ملحقدر » ديديكى مجتهدك ظنيدر كه اكا آخرك اجتهادى لازم اولماز . ياخود مصلى برمنوال محرر جاهل بى مذهب بولنور اه و قد تقدمت الاشارة الى هذا فيما تقدم عن عبد الحليم . قالديكه لزوم ترتيبده قيلنان وقتيه‌لرك هپسنده فائته‌يى متذكراولمق شرطدر بعضيسنده اونودوب بعضيسنده خاطرلار ايسه عدد مسقطه بلوغ تذكرايتديكى صلاتدن اعتباراً اولمق ظاهردر . نص عليه ط .

ترتیب بو سببله دخی ساقط اوله‌رق قیلنان وقتیه صحیح اولور . چونکه مع النسیان فائته‌یی اتیانه قدرت اولماز . حق جلّ وعلا دخی بر نفسه آنك قادر اولمدیغنی تكلیف ایتمز . برده فائته‌نك درخاطر اولماسی سببیله وقتی هنوز موجود اولمامش و بناءً علیه وقتیه ایله اجتماع ایتمامش دیمكدر .

اوچنجیسی فوائتك كثرتیدر . فوائت كثیر اولمق غیر ازوتر عدداً التی‌یه وارمق ایله اولور(۱) كه وظائف وقتیه حدّ تكراره وصول ایله تكثر ایتمش بولنور . بوحالده ترتیبه رعایت مؤدی حرج وكلفت اولور . بو ایسه نصاً مدفوعدر . همده ترتیبك اوحالده اشتراطی وقتیه‌نك فوت ایدلمسنی مؤدی‌اوله‌بیلور كه بوده حرامدر .

سقوط ترتیبده معتبر اولان التنجی نمازك وقتی چیقمقدر . فی الصحیح(۲) .

---

(۱) كرك حقیقةً التی اولسون ، كرك حكماً التی بولنسون : برفائته اوزرندن التی متذكر اولدیغی حالده بش وقت نمازقیلنه‌رق كذران‌اولمق كبی .

وتر بو حسابه ادخال‌اولنمیه‌جغندن استثنا ایدلمشدر . چونكه وترهرنقدر حد ذاتنده لازم الترتیب اولوب یاتسودن اول قیلنماز وفجردن صكره‌یه براغلماز ایسه‌ده كثرت فوائتجه بالاتفاق مسقط عد اولنماز . امامین حضرتینی وترك سنیتنه قائل اولدقلری جهتله انلرجه مسقط عداولنماسی ظاهردر . نزد حضرت امامده وتر كرچه فرض عملیدر ولكن وظیفهٔ لیل ونهارك تمامندندر . كثرت ایسه انلر اوزرینه یا من حیث الأوقات ویا من حیث الساعات زائد اولمقله‌در . بونلرده ایسه وترك بر وجهله مدخلی یوقدر .

(۲) التنجی نمازك وقتی دخول ایتمك ایله اولدیغی دخی روایت اولنمشدر چونكه بش نماز اوزرینه زائد اولان تكرار حكمنده‌در . ص .

فوائت كثيره ايله(١) وقتيه آره‌سنده ترتيب ساقط اولديغى كبى كثير اولان نفس فوائت آره‌سنده‌كى ترتيب دخى على الاصح ساقطدر .

« الساقط لايعود » يعنى كيدن كيرو كلمز قاعده‌سنه كثير اولان فوائت قضا اولنه اولنه قليل اولمق يعنى عـددجه آزاله‌رق التيدن اقل قالمق ايله ترتيب عودت ايتمز(٢) اولديغى كبى التى فائتهٔ قديمه‌سى وارايكن يكى برفائته‌سى دها پيدا اولان كيمسه‌نك دخى ترتيب ساقطى عودت ايلمز(٣) . (بعضلر علت سقـوط

(١) لااقل التى وقتلك فائته‌يه كثير وانك مادوننه قليل ديبورز .

(٢) اصح اولان بودر . ص . بونك خلافنه يعنى فوائت قلنه عودت ايتمكله ترتيبك دخى عودت ايدجكنه قائل اولانلر صاحب بحرك بياننه كوره‌بونى عود ساقط قبيلندن قياميوب بلكه زوال مانع قبيلندن قيلمشلردر: حق حضانه كبى كه والده ايچون ثابت اولوبده انك تزوجيله زائل اولدقدن صكره تزوجك زواليله ينه اكا عودت ايلر . بو قوله كوره بر آيلق نماز قضاسى اولوب انلرى اوده‌يه اوده‌يه يالـكز بر نمازى قالمش اولانك او نمازى خاطرنده ايكن قيلديغى وقتيه‌سى جائز اولميه‌جقدر . كما فى العينى . فتوى بونك خلافنه‌در . تنـكيم متنده وبوندن صكره‌كى هامشده مصرحدر . ابن نجيم‌مرحوم عدم عودى شويله تعليل‌ايتمشدر: ساقط تلاشى ايدرك يعنى شيئاً فشيئاً معدوم اوله‌رق عودتى احتمال ايتمز اوارو ماء قليل كبى كه تنجس ايدوب اوزرينه ماء جارى داخل اوله‌رق كثير وسائل اولدقدن صكره قليل قالسه نجس اوله‌رق عودت ايتمز .

(٣) فوائت جديده ايله فوائت عتيقه اسقاط ترتيبده مساويدر . اولـكنده اصحاب ومشايخمزك متقدمين‌ومتأخرينى متفقلردر . ايكنجيده خلاف واردرشويله‌كه بر آيلق نمازى قضايه براغه‌رق وقتياته اقبال ايتمش اولان كيمسه وقتيه‌لرينه دخى برينى كچيررك او خاطرنده ايكن ديكر وقتيه‌يى قيلسه بعض متأخرين ديمشلردركه

كثرت اولوب او ايسه زائل اولمش بولنديغى بيانيله ترتيبك عودتنه قائل اولمشلردر . ط) (١) .

فساد موقوف اولجه دخى افاده ايدلديكى وجهله مذهب حضرت امام اولوب متونده مذكور اولانده اودر . انلك موقوف عليهى وقتيه‌لر بشه بالغ اولمدين فائته‌نك قضا اولنمسيدر .

انى تهاوندن زجراً بو نماز جائز اولماز بعضلر جائز اولور ديمشلردر . زمانمزده بونكله افتا ايتمك اولادر . زيرا عباداتده تهاون فاشيدر . كما فى الكرمانى وعليه الفتوى . ايمدى اوتوز صباح نمازى قضا ايدوب صكره دخى اوكله‌لرى وايكنديلرى الخ قضا ايلسه هپسى صحيح اولور ، فوائت بعد الكثره قلته عودت ايتمش اولمقله دخى ترتيب عودت ايتمز . نتكيم بر آيلق نمازى قضا ايدوبده يالكز بر كوننكنى قضا ايتمدين وقتيه‌يه شروع ايتسه وفائته‌سى دخى خاطرنده بولنسه شروعى جائز اولور . وعليه الفتوى . بتون فوايتنى قضا ايتسه‌دخى ترتيب عودت ايتمز . لكن مؤلف (صاحب نقايه) وسائرى فوائتك هپسى قضا ايدلمش اولمق صورتنده ترتيبك عودت ايدجكنى ذكر ايتمشلردر . كذا فى القهستانى .

(١) ذكر اولنان ايكى صورتده‌ده اصح روايتين عدم عودتدر . فتوى دخى بونك اوزرينه‌در . ص . وجهى دخى بودركه بو فائته ايله اشتغال او فوائت ايله اشتغالدن اولى دكلدر . هپسيله اشتغالده ايسه فريضه‌نك وقتى فوت ايتمك واردر . انلرك ديدكلرى تهاوندن زجرى دكل، تهاونى مؤدى اولورچونكه تفويت صلاتى اعتياد ايدوبده نفسنه تكاسل غالب اولمش اولان كيمسه : « ترتيب اولماز ايسه جوازده اولماز » ديو افتا ايدلسه ديكر نمازى دخى تفويت ايدوب هلم جرا فوائت حد كثرته وارر . ط . ومثله فى الشرنبلالية .

بوتحقق ايتمدكجه فساد موقوف موقوف عليهی بولهمیه‌رق مندفع اولمغله مستنداً الی اولاها نمازلرك جمله‌سی صحيح اولور (١) . نزد امامينده فساد بات (قطعی) درکه هيچ بر شيئه متوقف

---

(١) چونكه صحتدن عبارت اولان حكم كثرتدن عبارت بولنان علتـه اقتران ايتمش اولوركه كثرت بطريق الاستناد بومجموعك صفتيدرزيرا فاسد متروك حكمنده اولمغله متروكات حكماً التی اولمش اولور . فقيره دفع زكاتی تعجيل ايتمك كبی كه انك فرض واقع اولمسی نصابك تمام حوله‌دكين بقاسنه متوقف اولوب نصاب اكسيله‌رك سنه تمام اولور ايسه اعطاسی تعجيل ايدلمش اولان زكات نافله اولمش اولور . بونك حكمك تبين ايدجك حاله كوره برامره توقفنك بشقه نظائری ده واردر : عرفات عودتنده اقشام نمازينی مزدلفه يولنده قيلان كيمسه‌نك اقشام نمازی مزدلفه‌يه اينلمـكله نفله منقلب اولوب ياتسوينی قيله‌جغی وقت انی اعاده ايتمك لازم ايكن طلوع فجر ايله فرض يرينی بولمش اولوركه انك فرضيتی قبل الفجرانی عدم اعاده‌يه توقف ايتمش ديمكدر . جمعه اوكله‌سنی جمعه نمازندن مقدم خانه‌ده قيلان كيمسه‌نك صلاتی ظهری جمعه‌يه چيقمامسنه متوقف اولوب جمعه نمازينه چيقمسيله نافله اولمش اولور . صاحب عذرك نماز ايچنده عذری منقطع اولدق صورتنده نمازينك صحتی وقت ثانيـده عذرك عودتنده متوقفدركه عذر عودت ايدرسـه نماز صحيح ، وعودت ايتمزسه غير صحيح ، در . عادتدن فضله اولان دمك حيض اولمسی اون كونی تجاوز ايتامكه متوقف اولمغله عادتی ختام بولديغی حالده دمی كسيلميه‌رك غسل ايدوب نماز قيلمش اولان خاتونك صحت صـلاتی موقوف اولوب اكر دم اون كونی كچر ايسه استحاضه اولديغی تبين ايتمكله صحت ، واون كونی كچمز ايسه حيض اولديغی اكلاشلمغله فساد ، تقرر ايدر . دمی عادتندن دون مدتده كسيله‌رك غسل ايدوب نماز قيلمش اولان خاتونك دخی نمازی دم عودت ايتمك تقديرنده فاسد ، ودم عودت ايتامك تقديرنده صحيح ، در . كما فی شرح الـكنز للعينی والزيلعی وابن نجيم .

اولمیەرق متقرروغیر زائلدر[١] اوکیمسەاو نمازلری یعنی هم اومتروکەیی همده اوخاطرنده ایکن انی قضا ایتمیەرك ادا ایتدیکی بش نمازی قضا ایتمك لازم کاور .

فوائت ذكر اولنان صورتله التی اولدقده[٢] ترتیب ساقط اولمله اندن صكرەکی نمازلر اتفاقا صحیحدر .

قالدیکه امامینه کوره فساد بلاتوقف اولمقله برابر نزد امام ابویوسفده رأی حضرت امام وجهله وصف صلاته و نزد امام محمدده اصل صلاته متعلق اولمق اوزره مختلف فهدرکه امام ثانی امام اول کبی (علی اختلاف قولها[٣]) نمازك فرضیتی فاسد اولەرق صلات نافله اولور دییور امام ثالث ایسه نماز اساسندن باطل اولور دییور . ثمرهٔ خلاف قهقهەایله انتقاض وضوء

---

(١) چونکه قلتیله برابر فقدانِ ترتیبه مبنی فاسد اولان نمازلره علت صحت اولان كثرتك صكرەدن حصولی فائده بخش اولماز • ثبوت علته مبنی حکمك ثبوتنده علتك تأثیری انجق مابعدینەدر : آو ایچون معلم اولان کلب کبی که انك تعلمی اوچ کره ترك اكل ایتمسیله ثابت اولەرق اندن صكره طوتدیغی آو صالح اكل اولور • اندن اول طوتدقارنده او صلاح وحلالیت اولەماز . کولەسنی بیع وشراده کوروب سکوت ایدن اندن صكرەکی تصرفی حقنده کولەیه دلالةً اذن ویرمش اولور . او تصرفی حقنده دکل . کما فی التبیین والدرر •

(٢) سقوط ترتیبده صواب اولان متروکەدن بشقه بش نماز اولمغه اعتبار اولنمقدرکه انکله التی صاییلور • خلافاً لما یوهمه ظاهر عبارة بعض القوم من اعتبار ست سواها . قاله ط .

(٣) اعلم أن ابا یوسف قد وافق الامام فی عدم بطلان أصل الصلاة اذا قضی الفائتة قبل مضی الخمس وخالفه فی توقف صحتها علی تأخیر قضاء المتروکة الی مضی الخمس فقال لاتصح فرضیتها ولو أخرها بعد مضیها . ط •

مسئله‌سنده ظاهر اولورکه نزدشیخینده قهقهه داخل صلاتده واقع اولمغله آبدست منتقض اولور . نزد امام محمدده خارج صلاتده واقع اولمغله آبدست منتقض اولماز[١].

فائتهٔ متروکه وتر اولمق دخی فرائضدن بری اولمق کبیدرکه صاحب ترتیب اولان کیمسه وتری قیلمدیغی خاطرنده ایکن صباح نمازینی قیلارسه صلات فجر عند الامام موقوفاً فاسد اولور[٢].

فوائت کثیر اولدقده[٣] تزاحم فروض واوقاته[٤] مبنی قضا ایدیله‌جك هر نماز : فلان سنه‌نك فلان آینك ... نجی فلانجه کوننك اوکله‌سنی قیلایورم . دیمك کبی محتاج تعیین اولوب بو نده‌ایسه کلفت درکار اولمغله مصلی کندی حقنده تسهیل امر ایتمك ایستدکده « وقتنه یتشوبده قیله‌مدیغی ایلك اوکله‌یی الخ » ویاخود

---

(١) قول امام محمد استحقاق ترتیب مسئله‌سنده متمسك اولان حدیث سابق ایله محجوجدرکه امام ارقه‌سنده فائته‌سنی تذکر ایدن کیمسه صلاتنه دوام ایله مأموردر. محمده‌وصهه مختص اولان شی ایله‌انك بطلانی اصلك بطلانی ایجاب ایتمز : کفارت معسرك صومنده اولدیغی کبی که معسر اولان کیمسه صوم ایله کفارت ایدر ایکن یعنی صیام کفارت مدتنك تمامندن اول یساره ایرمك تقدیرنده طوتدیغی اوروج کفارت اولماز ایسه‌ده نافله‌واقع اولور .

(٢) خلافا لهما . لان الوتر واجب عنده فیراعی الترتیب وعندهما سنة فلا یراعی اذ لاترتیب بین الفرائض والسنن اه عینی علی الکنز . وهذا غیر الخلاف الذی نحن بصدده .

(٣) مقصود : مطلق کثرتدر واوکه مسقط ترتیب اولمسون . ط .

(٤) التی هی اسبابه فاختلفت الاسباب کما اختلفت المسببات . ط .

ایسترایسه « صوك اوكله‌يي الخ » ديو نيت ايلركه هر قيلشده ايلك یاخود صوك قالانی قضا ایتمش اوله‌رق تعیین حاصل اولمش اولور(١) .

كنزده بوكا مخالف اوله‌رق تعیینه حاجت اولمديغی و نيتده « اوزرمده اولان براوكله وياايكندي‌يی قضا ايديورم » ديمك كافی اولديغی ذكر اولنمشدر .

ايكی حكمك ايكيسی دخی مصحح اولمغله(٢) اختلاف تصحيح جهتيله ايش اتساع ايتمش ديمكدر . والله رؤف رحيم واسع عليم .

فوائتنك كميتنی بيلميان كيمسه اكبر رأييله عمل ايدر . اكبر رأيی يوق ايسه اوزرنده فائته قالمديغنی تيقن ايدنجه قدر قضا ايدر .

قضاء فوائت ايله اشتغال ايتمك نوافل قيلمقدن اولی واهمدر . يالكز سنن معروفه مستثنادركه انلری نيت نفل ايله قيلار(٣) .

---

(١) مؤلف مرحوم تعيين تاريخه مثال اوله‌رق بيك اللی درت سنه‌سی جمادی الثانيه‌سنك اون سكزنجی بازارايرتسی كونی كوسترمشدركه انده محشينك افاده‌سی وجهله بو محلك تأليفی تاريخنه اشارت نكته‌سی واردر . بو اثر كمترك شوكونكی تاريخ تحريری دخی بيك اوچيوزيكرمی بر سنه‌سی ذی القعده‌سنك اون برنجی جمعه كونی صباحيدر . فاطر السماوات والأرض أنت وليی فی الدنيا والآخرة توفنی مسلماً وألحقنی بالصالحين .

(٢) بوراده مذكور اولانی زيلعينك وكنزده مـــذكور اولان زاهدينك تصحيحكرده‌سيدر . ص .

(٣) محشی مرحوم بونی قدوری شرحی مضمراتدن نقلاً ذكر ايتديكی صره‌ده

دیكر نوافلده اكا بدل قضایی نیت ایلر(١) .

بر نمازی قیلوب قیلدیغنده شك ایدنكیمسه وقت باقی ایسه اعاده ایدر . زیرا سبب وجوب اولان وقت قائمدر . اداده ایسه شك واردر . وقت چیقدقدن صكره شك ایتمش ایسه برشی لازم كلمز . زیرا سبب وجوب كچمشدر . عدم ادا دخی مشكوكدر . مسلمك ظاهر حالی دخی نمازی وقتنده قیلمش اولمقدر .

نقصان صلاتده ، مثلا بر ركعت اكسیك قیلمش اولدیغنده شك ایدن كیمسه اكر نمازدن فارغ اولمامش ایسه انی تماملار وهرركعت آخرنده اوطورر . واكر نمازدن فارغ اولدقدن

صلات ضحی وصلات تسبیحی وأخبار واحادیثده وارد سائر نمازلریده بومیانه ادخال ایتمشدر . فلینظر ماذا یبقی ؟

(١) هیچ بر نمازینی كچیرمامش اولان كیمسه مدت عمری نمازلرینی احتیاطاً قضا ایتسه مكروه اولور دینلدی . مكروه اولماز دخی دینلدی . چونكه سلفدن چوق كیمسه‌لر انی یاپدیلر . افضل اولان او كیمسه درتركعتلی فرضلرك صوك ایكی ركعتلرنده مع الفاتحه سوره اوقومقدر چونكه من وجه نوافلدر ، فرض اولمق احتمالنه كوره انك درت ركعتنده دخی ضم سوره ایتمش اولق نفلده واجبی ترك ایلمكدن اولادر. وترده قنوت ایدر واوچنجی ركعتك صوكنده تشهد مقداری اوطورر وبعده دردنجی اولەرق بر ركعت دها قیلار . قیلدیغی وتر ایسه انی قیلمش اولور . دكل ایسه درت ركعت نافله قیلمش اولور. قنوت وقعود اكا ضرر ویرمز . اقشام نمازینی‌ده درت قیلار واوچ قعده یاپار . بونوع قضایی نافله‌نك مكروه اولدیغی زمانده قیلمامق كركدر اهـ ط بتقدیم وتأخیر .

صکره شك ایدرسه بر شی لازم کلمز(١) .

معلومدرکه شك بشقه وظن بشقه‌در. جزمی اولمیان حکم ایکی طرفی مساوی ایسه شکدر . مساوی اولمدیغنه کوره طرف راجحی ظن وطرف مرجوحی وهمدر .

دار حربده یعنی دیار اجنبیه‌ده مسلم اولوبده احکام شرعیه‌یی جاهل اولمق جهتیله نماز قیلمامش الخ اولان کیمسه جهلی مدتجه معذور اولورکه دار اسلامه کلدیکنده انلری طوپوب اوکرنمکله قضا ایتمك لازم کلمز. چونکه خطاب انجق انی بیلمکله ویاخود انك دلیلی ایله متوجه اولورکه اوده دار اسلامده بولنمقدر . انده بونلر موجود اولمامشدر .

دار اسلامده شرائع ظاهر وشائع اولمغله بوراده اهتدا ایدن جهلیله معذور اولەماز .

جماعت اداده مشرع اولدیغی کبی قضاده دخی مشروع اولمق واذان یاخود اقامت اوقنمق مسائلیچون باب اذان واقامت وامامته مراجعت اولنسون .

---

(١) بونوع بعض مسائلی مؤلف سجود سهوآخرنده ذکر ایتمشدر . بونلری محشی مرحوم بحردن نقلاً بیان ایلمشدر

﴿ باب ﴾

ادراك فريضه

ادراك فريضه تركيبى مصدرك مفعولنه اضافتيدركه شخصك فرضه يتشمه‌سى ديمكدر . مقصود فرض اولان نمازى مع الامام قيلمغه يتشمك واومزيتى تحصيل ايلمكدر . چونكه جماعتك منفرد اوزرينه يكرمى يدى درجه فائق مزيتى واردر .

بو بابده منفرداً شروع اولنسان فرض ايچون جماعت عقد اولنويرر ايسه انى جماعتله حاصل ايتمه‌نك كيفيتندن يعنى طريق تحصيلندن بحث اولنه‌جق ديمكدر .

مسائل باب بوندن عبارت دكل ايسه‌ده اك مهمى بو اولمق اعتباريله عنوان بحث بو اولمشدر(١) .

بو بابده اصل بودركه قصداً وبلا عذر(٢) نقض عبادت ايتمك يعنى شروع اولنمش نمازى بوزمق (ولا تبطلوا أعمالكم) قول كريمنه بناءً حرام ايسه‌ده احراز فضيلت جماعت ايچون بوزمق تجديد واصلاح ايچون هدم مسجد ايتمك قبيلندن اوله‌رق جائزدر . چونكه اونقض صورتده نقض ايسه‌ده معناده اكمالدر .

(١) يوقسه تنوع مسائل اعتباريله بوبابه (مسائل شتى) عنوانته احرادر . كما قاله الكمال .

(٢) قطع صلاتى موجب ويا مجوز عذرلر اولديغى ماتقدمده مبيندر • مثلا استغاثه ملهوف وتخليص غريق وياحريق كبى برامر مهمه مبنى قطع صلات واجب وحيوان بوشانمق وتنجره قاينايوب طاشمق مثلى أعذاره مبنى قطع صلات جائزدر كما فى الدر .

ايمدى جماعتله نماز قيلنور اولان موضعده برفرضه منفرداً شروع ايتمش بولنان كيمسه اوراده (١) اوفرض ايچون جماعت عقد اولنه رق امام افتتاح تكبيريني آلدقده هنوز سجده ايتمامش ايسه همان قطع ايدوب امامه اقتدا ايلر (٢) كه بو قطع واقتدا مستحبدر. كما فى ط على الدر . اكمال ايچون اولان قطعا كمالدر . ركعت دخى هنوز غير تام اولمق جهتيله محل رفضده دركه براغيله بيلور . نماز قيلمامغه يمين ايدن كيمسه غير تام بر ركعت قيلمق ايله حانث اولماز (٣) .

هر فرض على الصحيح بويله در (٤) فرائضك قضاسى دخى اداسى كبيدر .

---

(١) بشقه يرده دكل . ص . بو قيده كوره كندى خانه ده اولوب جماعت مسجدده اقامه اولنمق وياخود كندى بر مسجدده بولنوب جماعت ديكر بر مسجدده اقامه ايدلمك صورتنده نماز قطع اولنماز . كما فى الشرح وغيره . شوراسى واركه جماعت كنديسنى فوت ايدن كيمسه يه جماعت طلبى وجماعتك بر مسجد ايله مقيد اولمامق اوزره وجوبى وقطعك اكمال ديمك اوله جغى مصرح ايكن فرق ظاهر اوله ماز . قاله ط ولا يذهب عليك ماأراد بالوجوب .

(٢) مؤلف او كيمسه نك قطع صلاتنى قائماً بر سلام ايله اولمق قيديله تقييد ايتمش ايسه ده قهستانيده ومجمع الانهرده قطع مطلق اوله رق مذكور اولمغله سلام ايله اولوب اولمامغه وقائماً ياخود راكعاً اولمغه شاملدر . كما فى ط .

(٣) چونكه اكا ركعت دينلمز . واو محل رفضده اولديغندندركه مسبوق انى براغه رق سجود سهووده امامنه متابعت ايدر . بشنجى ركعته قيام ايدن ساهى انى براغوب قعوده عودت ايلر . ط .

(٤) على قول ـ مصلى اكر درت ركعتلى فرضه طورمش ايسه صلات جنازه نك فواتندن خوف ايتمه يان متنفل كبى بر شفعى اتمام ايتمدبن انى قطع ايلمز . ص .

نذر متحد دخی فرض کبیدر . نذر مختلف فرض مختلف کبی اولدیغندن انده اقتدا جائز اولەماز .

اکر مصلینك شروع ایتدیکی نماز نفل ایسه انی ایکی رکعته تماملایوب سلام ویرمدکجه قطع ایلمز (١) . مکرکه یانندە فواتندن خوف ایتدیکی صلات جنازە اقامت ایدلمش اولە . اوحالدە نافلەسنی قطع ایدوب صلات جنازەدە امامە اقتدا ایلر زیرا کە انك خلفی یوقدر . قطع ایتدیکی نفلی ایسە صکرە قضا ایلر . وبو صورتلە صلات جنازە ثوابندە دخی بولنمش اولور .

مصلی شروع ایتدیکی فرضك ایلك رکعت سجدەسنی ایتمش ایسە مسئلە قیلنان فرضك رباعی ویاغیر رباعی اولمسنە کورە مختلف الحکم بولنور . شویلە کە قیلنەجق فرض درت رکعتلی اولدیغنە کورە مصلی قیلدیغی وسجدەایلە تماملادیغی ایلك رکعتی هنوز سجدەسنی ایتمامش اولمق صورتندە اولدیغی کبی همان (برسلام ایلە) (٢) قطع ایدوب امامە اقتدا ایلر . چونکە انك شروع ایتدیکی فرض غیر رباعی صباح نمازی

چونکە کندیسنە ایکی فضیلتك جمعی ممکن اولورکە اوکیمسە هم ایکی رکعت نافلە قیلمش وهم جماعتە یتشمش بولنور . فرضی رباعی ایلە تقیید فرض ثنائی وثلاثیدە رکعتین اتمام اولنمیەجغنە مبنیدر . کما یأتی . أفادە ط .

(١) درت رکعتلی نفلە کورە کرك شفع اولدە . کرك شفع ثانیدە بولنسون.

(٢) وهذه عبارة المؤلف هنا وفيما مضى . وقد أسمعتك ماذكره المحشى فيما كتبته وراء هذه الصفحة .

ايسه ايكى ركعتدن عبارت اولديغنه ومصلى انك بر ركعتى قيلمش بولنمق حسبيله بر ركعت دها قيله جق اولسه نماز تمام بوله جغنه مبنى جماعت كنديسنى فوت ايتمش اولور زيرا كه فرضى تام اولدقدن صكره انك بالاقتداء قيله جغى نماز نافله اولوب صباح نمازندن صكره ايسه مطلقا يعنى كرك منفرداً كرك مع الامام تنفل اولنماز . اقشام نمازى اولديغنه كوره بر ركعت دها قيله جق اولور ايسه صلات مغربك اكثرى قيلنمش اوله جغنه واكثر ايچون حكم كل اولديغنه(١) مبنى ينه جماعت كنديسنى فوت ايلمش اولور . ركعت بتيراء (٢) ايله تنفل دخى صلات فجردن صكره كى تنفل كبى ممنوع(٣) اولمغله بونده دخى بعده امامه اقتدا ايده مز(٤) .

مصلى اكر بونلرده ايكنجى ركعت ايچون سجده يه وارمش ايسه قطع ايتميوب اتمام ايلر . كما فى الملتقى .

قيلنه جق فرض درت ركعتلى اولديغنه كوره مصلى قيلديغى وسجده ايله تماملاديغى ايلك ركعته انى صيانةً بر ركعت دها

---

(١) انده شبههٔ فراغ حاصل اولمش ديمكدر . حقيقت فراغ محتمل نقض اولمديغى كبى انك شبهه سى دخى محتمل نقض دكلدر . ط .

(٢) بتيراء بتراءك مصغريدر . بتراء ايسه منقطع معناسنه اولان ابترك مؤنثيدر . ديكرندن منقطع اولديغيچون ايكنجيسى اولميان تك ركعته بتيراء تسميه اولنمشدر . اه ط موضحا .

(٣) منع ايله مقصود يالكز كراهت دكل ، عدم صحت اولمق محتملدر كراهت اولمق دخى محتملدر . ط .

(٤) ركعت رابعه اضافه سنده امامه مخالفت واردر . ص . لكن بو مخالفت سنته مخالفتدن اخفدر نتكيم محشى سيد ابوالسعودك شرحندن نقلاً ذكر ايتمش ومؤلف دخى بو بابك آخرنده بويله سويله مشدر .

علاوه‌سیله تشهد ایدرك سلام ویرر . بعده فضیلت جماعتی احراز ایچون فرض قیلیجی اوله‌رق امامه اقتدا ایدر . اولجه منفرداً قیلمش اولدیغی ایکی رکعت نافله اولور .

امام اقامهٔ صلات ایتدیکی وقت (۱) مصلی کندی کندینه ایکی رکعت قیلمش بولنمق صورتنده دخی حکم بودرکه همان ایفاء تشهد ایله سلام ویروب مفترض اوله‌رق امامه اقتدا ایلر . اکر اوچ رکعت قیلمش بولنور ایسه کندی نمازینی حکماً للاکثر منفرداً درده تماملایوب (۲) بعده ایستر ایسه نافله قیلیجی اوله‌رق امامه اقتدا ایدر (۳) .

فروض رباعیه‌دن اولان صلات ظهر وصلات عشاءدن صکره نافله قیلمقده کراهت اولمدیغیچون اقتدا افضلدر . صلات عصر حکم مذکوردن مستثنادرکه ایکندی نمازینی قیلدقدن صکره نافله قیلمق منهی اولمغله مصلی انده متنفل اوله‌رق اقتدا ایتمز .

---

(۱) اقامهٔ صلات واقامهٔ جماعت تعبیرندن مقصود قامت آلمق دکل ، بالفعل عازه طورمقدر . تتکبیم بوندن مقدم «افتتاح تکبیرینی آلمق» ایله تعبیر اولنمشدر . (انظر الصفحة ٤٧١) .

(۲) امام محمددن او نماز دردنجی رکعتك قیامی ترك اولنمقله نفله منقلب اولمق ونفل ایله فرض بالجماعه ثوابنی جمع ایلمك اوزره مصلینك انی اوطوررق تماملار اولدیغی دخی مرویدر . ص مم ط .

(۳) حاوی قدسیدن نقلاً بحر رائقده دیمشدرکه او کیمسه بونافله ایله فضیلت جماعته یتشمش اولور . خارج رمضانده جماعتله نافله قیلمه‌نك کراهتی امام وجماعت علی سبیل التداعی متنفل بولنمق صورتنده‌در اه «فضیلتنه‌یتشمش اولور» دیدیکی جماعتدن مقصود نه اولدیغی بیان ایلمدی‌که فضیلت فرض ویافضیلت نفل میدر ؟ فضیلت نفل اولمق ظاهر در چونکه فرضی نیت ایلمامشدر . ط .

مصلی فرض رباعینك اوچنجی ركعتنه منفرداً قائم اولوبده انك سجده‌سنه وارمدین اوفرض ایچون جماعت اقامه ایدیلور ایسه همان قائماً برسلام ایله نمازی قطع ایدر(١). یاخود قعوده عودت ایدوب سلامی قاعداً ویرر . وهرایکی صورتده قیلنان ایکی ركعت فی الاصح(٢) فاسد اولمیوب نفله منقلب اولور .

مصلی جمعه‌نك سنتنه شروع ایتمش اولوبده خطیب خطبه‌یه باشـــلامق (٣) یاخود سنت ظهره طوروبده فرض ظهر ایچون جماعت اقامه اولنمق صورتنده ایـكی ركعت قیلوب اوطوردقـدن وتحیات اوقودقدن صـكره سلام ویرر(٤) صورت اولاده خطبه‌یی

---

(١) چونـكه قعود تحلل ایچوندر بو ایسه قطعدر . ص .

(٢) سرخسی دیمشدركه قعوده عودت ایتمز ایسه نمـاز فسـاده كیدر زیرا قیلنان ایـكی ركعت نفله منقلب اولمق ایچون قعود لابددر . اولجه ایفا اولنان قعده ایسه فرض اوله‌رق واقع اولمامشدر . ص . بوكا كوره علی قولٍ تشهدی دخی اعاده ایدر وعلی قولٍ اولـكی تشهد اكا كفایت ایلر . وسلامی ایـكی وعلی قول بر ویرر . ط . فخر الاسلام ایسه دیمشدركه اصح اولان او كیمسه امامك نمازینه شروعی نیت ایدرك همان قائمـاً تـكبیر آوركه صلات امامه شروعی ضمننده كندی نمازینك دخی ختمی حاصل اولمش اولور . وایستر ایسه سنت شروعی دخی برینه كتورمك اوزره رفع ید ایلر اه . ص بایضاح .

(٣) مؤلفك خروج خطیبدن مقصودی خطیبك بالفعل خطبه‌ایتمسی دیمك اولدیغی حاشیه‌ده برقاچ سطر صكره مصرحدر . خطیب منبره متوجهاً یرندن حركت ایتدكدن اعتباراً سنته طورمه‌نك كراهتی اوقات مكروهه فصلنده مذكوردر .

(٤) بونده ایـكی فضلیت اجتماع ایدجكی ایچون اوجه اولان بودر .

ديكله يوب جمعه‌يى قيلدقدن وصورت ثانيه‌ده اداء فرض ظهردن صكره سنتى درت ركعت اوله‌رق قيلار و صوك سنتى دخى بشقه‌جه قيلار . اولجه مشروع فيها اولان نفل برشفع اوله‌رق اتمام ايدلمش اولمق جهتيله بونده انى ابطال ايتمك دخى يوقدر .

ايكنديلك فرضندن صكره نافله قيلمق مكروه اولديغندن صلات عصرك سنت مندوبه "مشروع فيها"سى فرضك جماعة" اقامه اولنمسنه مبنى بر شفع اوله‌رق قطع ايدلمش بولنور ايسه انكله اكتفا اولنوب اداء فرضدن صكره قضا اولنماز . اما ياتسو نك ايلك سنتنى بو اقتضايه مبنى فرضدن صكره قضا ايتمكه (١) بر مانع بولنماز . (كما يأتى فى الصفحه ٤٨٠) .

جوامع ومساجدلك وضعى جماعة" اقامه" فروض ايچون اولديغندن (٢) سنتلرده اصل اولان انلرى اولرده قيلمقدر . سنتى اوده قيلەميه‌رق جامعه چيقمش اولان كيمسه ايچون سنته شروع اقامه" فرضدن اوّل اولمق حقنده‌كى مسائل ذكر اولندى . اقامه" فرض سنته شروعدن

بعض فقها انك شروع ايتديكى سنت صلات واحده اولمغله درده تماملانمق لزومنى تصحيح ايتمشلردر . ص . ايكى فضيلتك برى ايفاء نفل وديكرى وجه اكمل اوزره استماع خطبه ويا اداء فريضه" جمعه‌در . مؤلف سنت جمعه حقنده‌ديركه مؤذنلرك تلحين ايله اشتغال ايتدكارى صره‌ده سنتى بر شفعه قصر ايتمكدن ايسه اكمال ايلمك اولادر زيرا او زمان استماع خطبه زمانى دكلدر اه .

(١) بونلره قضا اطلاقى ايچون مرآة الاصوله مراجعت اولنسون .

(٢) ولا ينافيه عقد حلق الذكر فيها كصلاة النفل ففى مكروهات الطحطاوى على الدر : أن الجهر بالذكر فى المسجد لايمنع عنه احترازاً من الدخول تحت قوله تعالى (ومن أظلم ممن منع مساجد الله أن يذكر فيها اسمه .)

مقدم واقع اولمق حقنده‌کی مسائله کلنجه ، معتاد اولدیغی وجهله سنتی دخی جامعنه قیلمق اوزره داخل مسجد اولان کیمسه یااودرکه امام فرضه شروع ایتمشدر یاخود ایتمامشدر ایتمدیکنه کوره مؤذن اقامته یاباشلامشدر و یاخود باشلامامشدر . مؤذن اقامته باشلامامش ایسه او کیمسه سنتی جامعك ایچنده یاخود خارجنده (صوك جماعت یرنده) هر نرده ایسترایسه قیلار . اکر مؤذنك اقامت آلمق زمانی ایسه سنته طورمق مکروه اولور [۱] . بوندن امامك فرضه شروع ایتمش بولنمسی صورتنده سنته طورمه‌نك کراهتی دخی مفهومدر (۲) . امام فرضده ایکن جامعده بولنان کیمسه فرضدن برشیئی فوت ایتمیه‌جك دخی اولسه جامعك ایچنده سنت قیلمقله اشتغال ایتمیوب همان امامه اقتدا ایلر . جامع خارجنده بولندیغنه کوره فوت رکعت خوفی وارایسه ینه اقتداایدوب فوت رکعت خوفی اولمدیغی صورتده ایکی فضیلتك بینی جمع ممکن اولمغله اقتدای سنتی قیلدقدن صکره ایدر .

جامعده اقامت آلنمق اوزره ایکن سنته طورمه‌نك کراهتندن صباح نمازینك سنتی مستثنادرکه انی اوده قیله میه‌رق جامعه کیرن کیمسه امامی فرضه طورمش دخی بولسه تحیاتده اولسون

---

(۱) چونکه جماعته مخالف کبی کوریلور . موضع تهمت ایسه مجتنبدر . ص .

(۲) کراهت موضع وقوف اعتباریله متفاوت اولوب اك شدیدی صفه مخالط اوله‌رق طوروب سنت قیلمقدر . صف ارقه‌سنده بلا حائل قیلمق دخی کراهتده انی ولی ایدر . کما فی ط .

يتشه‌رك فضيلت جماعتی فوت ایتمامك اوزره صفوفدن اوزاق بر محلده اولا انی قیلار(١) بعده امامه اقتدا ایدر . « اذا اقیمت الصلاة فلا صلاة الا المکتوبة » حدیثی باب نوافلده مذکور مزایایه مبنی صلات فجرك غیری‌یه محمولدر .

جامعده سنت فجر ایله اشتغال تقدیرنده فرضده امامه یتشه‌کدن امین اوله‌ماز ایسه(٢) سنتی ترك ایدوب (٣) امامه اقتدا ایلر . چونکه ثواب جماعت سنت فجر ثوابندن ده اعظمدر (٤) .

افضل اولان انی اوده قیلمقدر زیرا صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری انی خانه‌لرنده قیلارلر و مسجد شریفده قیلانلری خوش کورمزلر ایدی (٥) .

---

(١) سنت قیلمق ایچون صفه مخالط ویاخود بلاحائل صف ارقه‌سنده طورمق مکروهدر . کما فی ط علی الدر وغیره .

(٢) تحیاتده یتشمك دخی کافیدر کما مر . بر رکعته یتشمك ایله تقید ایتمز . بو بابده امام محمد ایله شیخین اره‌سنده اختلاف دخی اولمیه‌رق او کیمسه فضیلت جماعتی اتفاقا احراز ایتمش اولور ، امام محمدك مخالفتی جمعه نمازنده‌درکه اندن رکعت ثانیه‌نك اقلنه یتشان جمعه‌یه یتشمش اولماز وحتی اکا ظهری بنا ایده‌بیلور . أفاده ط .

(٣) ترك ایتمك تعبیریله اکا شروع ایتمامش اولمغی افاده ایلمشدرکه شروع ایتمش یسه انی مطلقا اتمام ایدر چونکه او حالده قطع ، ابطال ایچون اولمش اولور . ط .

(٤) چونکه فضیلت جماعت منفرداً قیلنان فرضه یکرمی یدی درجه فائقدرکه سنت فجر اودرجاتك برینه بیله بالغ اوله‌ماز . ص .

(٥) حدیثده وارد اولمشدرکه : سنت فجری خانه‌سنده قیلانك رزقی توسیع اولنور و کندی ایله اهلی اره‌سنده امر منازع فیه قلیل اولور و او کیمسه ایمان ایله ختم عمر ایدر . وصلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بیورمشلردرکه : کشینك کندی خانه‌سنده‌کی نمازی

احب اولان انی ابتداء طلوع فجرده قیلمقده(١) چونکه سبب موجود اولمشدر . وفعل نبیه (علیه الصلاة والسلام) اوفق بولنمشدر . علی قول قرب فرضده قیلمقدر . چونکه اکا تابعدر .

سنت فجرانجق فرض ایله برابر فوت ایدلمش اولمق صورتنده قبیل زواله قدر قضا اولنور . امام محمد طلوع شمسدن صکره وزوالدن اوّل یالکز دخی قضا اولنور دیمشدر . دیمکه طلوعدن اوّل وزوالدن صکره اتفاقا قضا اولنماز . علی الصحیح . فرضی کرك منفرداً وکرك جماعت ایله قیلمش اولسون .

بنم بو مسجدمده کی نمازندن افضلدر فرض مستثنادر . حالبوکه دیکر حدیث شریفده : بنم بو مسجدمده قیلنان بر نماز اندن ماعداده قیلنان بیك نمازدن افضلدر مسجد حرام مستثنادر مسجد حرامده قیلنان بر نماز بنم مسجدمده قیلنان یوز نمازدن وبیت مقدسده قیلنان بشیوز نمازدن افضلدر . بیورمشلردر ص . ذکر اولنان حدیث شریفه مبنی صاحب هدایه : جمیع سنن ونوافلده افضل اولان خانه ده قیلنمقدر . دیدی اه مکرکه عودتنده بشقه شیله اشتغال ایدوب صوك سنتی اونتمق خوف اوله . بعضلر : اوکله نك واقشامك صوك سنتلرینی مسجده قیلار انلردن ماعداسنی دکل . دیمشلردر . فقیه ابو جعفر بونکله افتا ایتمشدر . ط .

(١) أی مع التخفیف کما مر فی النوافل . محشی دیرکه ایلك رکعتده بعد الفاتحه سورهٔ کافرونی وایکنجی رکعتده سورهٔ اخلاصی اوقور . ابو هریره حضرتلرندن بویله روایت اولنمشدر . رکعت اولاده الم نشرح سورهسی . ورکعت ثانیهده الم تر سورهسی اوقنورایسه الله کافی اولهجغی روایتکرده امام غزالیدر . بو ایکی روایتك ایکیسی بیننی جمع ایدرسه کوزل اولور وامر نقل متسم اولدیغیچون جمع مذکورده کراهت دخی اولماز اه .

قبل الظهر اولان سنتی فرضه طورلدیغی ویا طورلمق اوزره اولدیغی ایچون اولجه قیلنه مامش اولان کیمسه وقتی داخلنده(۱) فی الصحیح قضا ایدر(۲) وقول مفتی به اوزره انی صوك سنتدن اول قیلار(۳) .

بعضلر فصل واحد فصلیندن اولی اوله جغنه وحضرت عائشه نك بو بابده کی بر حدیثنه مبنی(٤) صوك سنتك اول قیلنمسنه قائل اولمشلردر.

قبل الجمعه اولان درت رکعت سنتك دخی حکمی قبل الظهر اولان سنتك حکمی کبیدر.

قبل العشاء اولان درت رکعتك بعد العشاء قضاسنده بر مانع یوقدر(٥) . قبل العصر اولان درت رکعت بویله دکلدر که او بعد العصر قیلنه ماز . (کمامر فی الصفحة ٤٧٦ .)

---

(۱) بعض فقها انی فرض ایله برابر فوت ایتمك صورتنده وقتدن صکره دخی قضا ایدر دیمشلردر . چونکه نیجه شی واردر که قصداً ثابت اولمدیغی حالده تبعاً ثابت اولور . کذا فی الشرح اه ط.

(۲) علی قول اصلا قضا ایتمز چونکه اکا مواظبت انجق فرضدن اول اولمق اوزره ثابت اولمشدر . ط .

(۳) چونکه ایلك سنت صوك سنته مقدم اولان فرضه تقدمدر . انك مسئله مزده فرضه تقدمی تعذر ایتمش ایسه ده سنته تقدمی تعذر ایتمامشدر . او تقدیم اولنور. کذا فی شرح المجمع اه ط.

(٤) که حضرت مشار الیها : علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری ظهرك ایلك سنتی کندیلرینی فوت ایتدکده انی صوك سنتدن صکره قیلارلر ایدی. دیمشدر . ص .

(٥) سید ابو السعود کندی شرحنده دیمشدر که مسئله یی درمختارده اولدیغی وجهله قبل الظهر وقبل الجمعه اولان سنتلر ایله تقیید قبل العشاء اولان سنتدن احتراز ایچوندر چونکه او سنت مندوبه اولدیغیچون

ادراك فضيلت بشقه وادراك جماعت بشقه‌در . تشهدده دخی امامه يتشان اتفاقا فضيلت جماعته يتشمش اولور . حالبوكه درت ركعتلی فرضك بر وياايكی ركعتنده امامه يتشان بالاتفاق وانك اوچنه وفرض ثلاثينك ايكيسنه يتشان علی الصحيح جماعته يتشمش اولماز .

ثمره يمين صورتنده ظاهر اولوركه انی جماعتله قيلمغه يمين ايدنك صور مذكوره‌ده يمينی يرينه كلمش اولماز وجماعتله قيلمامغه يمين ايدن يميننده حانث چيقماز .

كرك مقيم ، كرك مسافر وقتك ياخود جماعتك فواتندن امين اولديغی حالده فرضدن اوّل تطوع ايدر يعنی سنت مؤكده وغير مؤكده يی قيلار[1] .

وقتك ياخود جماعتك فواتندن امين اولمـــاز ايسه سنت قيلماز اولديغی كبی نجاست قليله‌يی[2] غسل وازاله ايله اشتغال تقديرنده وقتك ويا جماعتك فواتندن امين اولماز ايسه اكده غسل ايتمز چونكه وقته كوره اصل اداسی وجماعته كوره كمال اداسی فوت

اصلا قضا اولنماز . قبل العصر اولان سنت دخی بويله‌در . بلكه او بعد العصر تنفلده كراهت اولديغيچون قضا اولنمامغه اولادر اه ط . لكن مؤلفك «ولا مانع» قولی بوكاده جواب اولمغله ابو السعود المصرينك بو سوزی تفسير الشیء بما لايرضاه صاحبه قبيلندن اولسه كركدر .

(١) بشرط كون المسافر نازلاً قاراً آمناً . كما مر فی بابه .

(٢) كتاب الطهاره‌يه باقكز .

ایتدیریجی شی ایله اشتغال جائز اولەماز(١) . اکر بشقه بر جماعت بوله‌بیله‌جك ایسه نجاست قلیله‌یی دخی غسل وازاله ایدرك استقبال صلات ایلمك افضلدر . تاکه نمازی بالاتفاق صحیح اولسون(٢) .

امامه رکوعده یتشوب مشارك اولان کیمسه رکعته یتشمش اولور. رکعته یتشمك ایچون شرط : یا قیامك جزءنده ویاخود قیام حکمنده اولان رکوعك جزءنده امامه مشارك اولمقدر .

جزء قیامده امامه مشارك اولوبده انکله برابر رکوع ایده‌میان کیمسه او رکعته یتشمش ، وفقط لاحق اولمش ، در . لاحقك حکمی امامه متابعتدن اول تلافیء مافات ایتمکدر(٣) .

امام رکوعده ایکن یتشوب جزء رکوعده اکا مشارك اولمق کندیسنه ممکن ایکن قائماً الدیغی افتتاح تکبیرندن(٤) صکره امام رکوعدن رفع رأس ایدنجه قدر اویالانان مقتدی او رکعته یتشمش دکلدر.

---

(١) مقصود شرعك اذن ویرمدیکی مفوتدر . یوقسه مفوت جماعت ایله اشتغالك جائز اولدیغی دخی واردر : نجاست مانعه‌ده وحفر خندق حادثه‌سنده اولدیغی کبی . ط .

(٢) زیرا امام شافعی حضرتلری نمازك نجاست قلیله ایله دخی فسادینه حکم ایدر . ط .

(٣) انی امامك فراغندن صکره‌یه تأخیر ایتمك مکروهدر . کما یأتی عن المحشی فی الصفحة ٤٨٥

(٤) اکر تکبیری اکیله‌رك آلور ورکوعه اقرب بولنور ایسه شروع صحیح اولماز .

اقتدا صحیح ، ورکعت فائت‌در . اوکیمسه مسبوق اولمغله امامك فراغندن صکره اورکعتی قیلار (١).

امامه رکوعده یتشمك ایستیان کیمسه سنت اولان ثنایی اوقومغه محتاج اولمدیغی کبی (٢) بری افتتاح ودیکری رکوع ایچون اولمق اوزره ایکی تکبیر آلمغه دخی محتاج اولماز (٣) برتکبیر آلوب انکله افتتاحی دکل‌ده رکوعی نیت ایلسه دخی جائز ونیت لغو اولور (٤).

امامه سجده‌ده یتشمك اورکعته یتشمك دکلدر . بناءً علیه امامی سجده‌ده بولان کیمسه‌نك همان بالاقتداء سجـــده‌ده امامه مشارکت ایتمسی نمازینه محسوب اولماز . بونکله برابر سجودده امامه مشارك اولمق اکا واجب اولمغله اوکیمسه همان تکبیر

---

(١) حضرت ابن عمردن (رضی الله تعالی عنهما) وارد اولان شیئه بناءً که حضرت مشار الیه « امام راکع اولدیغی حالده یتشوبده رفع رأس ایتمدین سن دخی رکوع ایدرسه‌ك او رکعته یتشمش اولورسین . سن رکوعه وارمدین امام رفع رأس ایدرســه او رکعت سنی فوت ایتمش اولور » بیورمشدر . حضرت ابو هریره‌نك حدیث آتیسنده دخی : « ومن أدرك الرکوع فقد أدرك الرکعة » بیورلمشدر اه ط .

(٢) اصح اولان بودرکه امام قراءته شروع ایتمش اولدقدن صکره صلات سریه‌ده دخی سبحانك اوقومق یوقدر . کما فی ط .

(٣) سجود وقعودده امامه یتشان بویله دکلدرکه او کیمسه بری افتتاح ودیکری انحطاط ایچون اولمق اوزره ایکی تکبیر ایدر . وجه فرق دخی احتمالکه بودر : رکوع قیامه قریب اولدیغیچون افتتاح تکبیری رکوع تکبیرندن مغنی اوله بیلور ایسه‌ده انحطاط ایله قیام اویله اولمدیغندن انحطاط محتاج تکبیر بولنور . ط .

(٤) نیت رکوع لغو اولمغله نیت افتتاح ایچون واقع اولمش اولور چونکه علنده اولان رکن قصد ایله تغیر ایتمز . کذا فی الفتح اه ط .

افتتاحی متعاقب سجده‌یه ایتر (١) . اکر سجده‌یه ایتمیوب کندی کندینه رکوع ایتدکدن صکره سجده‌یه وارر وامامه سجودده مشارك اولور ایسه ایکی سجده‌ده مشارك اولدیغنه کوره المر نمازینه محسوب اولمدیغی کبی نمازی ده فاسد اولماز . اکر یالکز برسجده‌ده امامه مشارك اولور ایسه نمازی باطل اولور .

بو ایکی صورت بیننده‌کی فرق شودرکه صورت اولاده انجق بر رکوع زیاده ایتمش اولورکه انك زیاده‌سی ضرر ایتمز (٢) . صورت ثانیه‌ده ایسه کندی باشنه بر رکعت زیاده ایلمش اولورکه او مفسددر .

امام نمازده بولندقجه مسبوق اکا مقتدی ومتبعدر . انك قضاء ماسبق ایچون انفرادی انجق امامنك تشهددن فارغ اولمسندن صکره‌در . بناءً علیه امامی قعدهٔ اخیره‌ده بولوب اکا اقتدا ایدن کیمسه آیاقده طوررق قیام وقراءت رکنلرینی یاپسه انك امامك

(١) مؤلفك ظاهر افاده سی او کیمسه قصد رکوع ایدوبده رکوع کندیسی نوت ایتمك صورتنده دخی سجودده امامه مشارکتك وجوبیدر . بونی ابوداودك حضرت ابو هریره‌دن ذکر ایتدیکی حدیث دخی تأیید ایدرکه حضرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز : سز نمازه کلوب بزی سجودده بولورسه‌کز همان سجده ایدکز وانی برشی (یعنی نمازکزه محسوب) عد ایتمیکز رکوعه یتشان رکعته یتشمش اولور . بیورمشلردر امه سجده‌یه وارمیه‌رق توقف ایدوب امام سجده‌دن قالقدقدن صکره اقتدا وبقیهٔ صلاتده متابعت ایتمش اولانك دخی نمازی صحیحدر . امامك فراغندن صکره قضاء مافات ایدر . ط .

(٢) ضرر فساد ایله ضرر ایتمز دیمکدر یوقسه امامه بعد الاقتداء اندن انفراد دیمك اولمغله مکروه اولور . ط .

تشهددن فارغ اولمسندن اوّل اولان قيام وقراءتی معتبر اولماز .

مقتدی امامدن اوّل ركوع ايدر ، وانك ركوعی امامك نماز جائز اوله‌جق قدر قراءتندن (١) صكره واقع اولور ، وامام دخی ركوعده اكا يتشور ايسه انك ركوعی وجود مشاركته مبنی صحيح ووجود مسابقته‌مبنی مكروه اولور .

بويله اولماز ايسه يعنی ياامام ركوعده اكا يتشمز ايسه ویاخود نمازجائزاوله‌جق قدرقراءت ايتمامش‌ايسه اوكيمسه‌نك ركوعی اواندن اوّل اولديغيچون صحيح اولماز . بناءً عليه امامك ركوعندن صكره برركوع دها ايتمك اكالازم اولور (٢) اكر برركوع دها ايتميه‌رك نمازی اويله‌جه قيلوب بيتورر ايسه‌صلاتی باطل اولور .

امامدن اوّل سجده‌يه واران مقتدی اكرسجده‌يه‌امامركوعدن رفع رأس ايتدكدن صكره وارمش وامامدخی سجده‌ده اكايتشوب مشارك اولمش ايسه انك سجودی صحيح (وفقط مكروه) اولور .

اكر امام سجده‌ده اكا يتشوب مشارك اوله‌ماز ايسه

---

(١) وهو آية . ص . أی عند الامام الاعظم . ط .

(٢) او ركوعی امامه متابعتدن اول ايدر زيرا كه لاحقدر . اكر امامك نمازدن فراغنه دكين انی تأخير ايدرسه او دخی صحيح ولكن مكروه اولور. نتكيم حكم لاحق بودر . بوندن صكره مذكور اولان سجود مسئله‌سنده دخی بويله سويلنور . ط . وهذا ماوعد بحيثه عن المحشی فی هامش الصفحة ٤٨٢ .

مقتدينك سجودى اواماندن اوّل اولديغيچون صحيح اولميوب انك لاحق صفتيله برسجده دها ايتمسى لازم ايكن اوسجده‌يى ايتميه‌رك نمازيني اويله‌جه قيلوب بيتورر ايسه صلاتى صحيح اولمديغى كبى (١) امام ركوعدن رفع رأس ايتمزدن اول مقتدى سجده ايتمش اولمق صورتنده دخى امام ابوحنيفه حضرتلرندن اوسجودك كافى اوله‌ميه‌جغى روايت اولنمشدر . چونكه اوسجود امام حقنده اواماندن اوّل اولديغى كبى مقتدى اكا تابع اولمق جهتيله انك حقنده دخى اواماندن اوّلدر (٢).

امام سجده‌يى اوزاتمق صورتنده مقتدى سجده‌دن قالقوب امامى ساجدبولمغله (ايكنجى سجده‌ده ظن ايدرك) ينه سجده‌يه وارسه سجدهٔ ثانيه‌يى وامامه متابعتى نيت ايتمش اولورسه سجدهٔ اولايى نيت ايتمك (٣) وياخود هيچ برنيتى اولمامق صورتلرنده

---

(١) زدته على المؤلف مما نبه عليه المحشى فيما نقلته عنه فى الهامش الذى قبل هذا .

(٢) محشى ديركه ركوع مسئله‌سنه قياساً سجود مذكور دخى كافى اولور . چونكه او مسئله‌ده انك ركوعى دخى امام قراءتدن هنوز فارغ اولمديغى جهتله انك حقنده اواماندن اول اولديغى حالده معتبر اولمش ايدى . روايت مذكوره‌يه اعتبار ايدر ايسه‌ك انك صلاتنك دخى بطلاننه حكم ايدرز . برده او روايت حضرت امامدن مشهور اولانه موافق كلمزكه ركوعدن رفع رأس ايتمك سنتدر . امام انى ترك ايتسه هرنقدر اوانى مسنوننده اول سجود ايلمش اولور ايسه‌ده نمازى فاسد اولماز . بونك مقتضاسى مقتدى حقنده دخى بويله دينلمكدر اه .

(٣) امامك اولديغى سجده‌يى نيت ايلمك دخى بويله‌در . ط .

اولديغى كبى جانب متابعتى ترجيحاً ائلك اوسجدهسى سجدهٔ اولادن اولور. (وصكره بر سجده دها ايتمك لازم كلور). واكر يالكز سجدهٔ ثانيه‌يى نيت ايلرسه سجدهسى سجدهٔ ثانيه اولوب بوحالده امام (سجدهٔ اولاسندن رفع رأس ايدوب سجدهٔ ثانيه‌يه وارمقله) اكا اوسجده‌ده مدرك (ومشارك) اولور ايسه سجده صحت بولور (۱) والا انى اعاده ايدر. اكر اعاده ايتمز ايسه ركوع مسئله‌سنده اولديغى كبى نمازى فساده كيدر. ط.

حاصل مسئله: امام برنجى سجده‌ده ايكن مقتدى ايكى سجده ايتسه ائلك ايكنجى سجده‌سى سجدهٔ ثانيهٔ صلات اوله‌رق كنديسيچون كافى اولماز (۲).

(۱) امام ركوعدن رفع رأس ايتمدن مقتدى سجده‌يه وارمق مسئله‌سنده او سجودك كافى اولمه‌سى حقنده امام اعظم حضرتلرندن كچن روايته كوره مقتدينك بوسجده‌سى دخى هرنقدر امام انده كنديسنه يتشوب مشارك اولمش اولسه‌ده اواندن اول ايدلمش اولديغندن كافى اولمامق لازم كلور. ص.

(۲) درمختارده بويله ذكر اولنوب: تمامى خلاصه‌ده‌در. دينلمش اولديغندن طحطاوى مرحوم خلاصه‌ده اولانى بحردن نقلاً شويله‌جه ذكرايتمشدر: مقتدى قبل الامام سجده‌دن رفع رأس ايدوب امام سجده‌يى اوزاتمش اولمغله مقتدى انى ايكنجى سجده‌ده ظن ايدرك ايكنجى سجده‌يه وارسه وحالبوكه امام برنجى سجده‌ده اولسه اكر مقتدى متابعت امامى وياخود امامك بولنديغى سجده‌يى و يا سجدهٔ اولايى نيت ايتمش ايسه جائزاولور: واكر سجدهٔ ثانيه‌يى نيت ايلمش وحالبوكه امام سجدهٔ اولاده اولمغله اندن رفع رأس ايدوب ايكنجى سجده‌يه واردقده جبهه‌سنى يره وضع ايتمدين مقتدى ايكنجى سجده‌دن رفع رأس ايتمش بولنور ايسه مقتدينك سجده‌سى جائز اولماز واكا او سجده‌يى اعاده ايتمك لازم كلور. اعاده ايتمزايسه نمازى فاسد اولور.

باب الاذان آخرنده ذكر اولنديغى اوزره جامعده ايكن اذان اوقندقدن يعنى نماز وقتى اولدقدن صكره نمازى قيلمدين چيقمق «لا يخرج من المسجد بعد النداء الا منافق أو رجل يخرج لحاجة يريد الرجوع» حديثنه مبنى تحريماً مكروهدر. مكركه جامع ديكرك امامى ويا مؤذنى كبى جماعت اخرانى اقامه ايديجى بركيمسه اوله(١).

اذان اوقنديغنده جامعده بولنان كيمسه نمازى منفرداً قيلوب چيقارسه داعئ حقه اجابت ايتمش ديمك اولمغله انك خروجى مكروه اولماز. شوقدركه اوكيمسه ترك جماعت كراهتنده بولنمش اولور. اكر انك خروجندن اول اقامه جماعت ايدلمش اولور ايسه نماز صلاة ظهر وعشاء اولديغنه كوره خروج ينه مكروه اولور. چونكه انلرده متنفلاً امامه اقتدا ممكن ايكن آيريلوب چيقمقده خارجيلر وشيعيلر كبى جماعته مخالفتله اتهام اولنور. حديث شريفده ايسه جناب الله وآخرته ايمان ايدن مواضع تهمتده طورمسون بيورلمشدر. اقتدا ايتميوب اوطورمق دخى

---

(١) انك خروجى صورةً ترك ايسه ده تحصيل مزيد ثواب ايچون اولديغندن معنىً تكميل ديمك اولمغله مكروه اولماز. محشينك بياننه كوره مؤلف شرح كبيرده مسجد آخرك امامى اولمق تعبيرنده‌كى امامى انك غيبتنده جماعتك طاغيله جغى امام اولمق اوزره تقييد ايتمشدر. قيد مذكورك مفادى او منزلتده اولميان امامك چيقمامسيدر. ظاهر اولان: مؤذن دخى اكر غيبتنده بشقه‌سى انك مقامنه قائم اولمقده ايسه انك دخى خروجى مكروه اولمقدر. حكم مسئله‌ده جامعده ايكن اذان اوقنمش اولمق ايله بعد الاذان جامعه كيرلمش بولنمق بيننده فرق دخى يوقدر. مفهوم حديث اكا دخى متناولدر اهـ.

مخالفت جماعته مبنى خروج كبى مكروهدر . صباح وايكندى واقشام نمازلرى ايكى اولكيلردن صكره تنفلك واقشام نمازنده امامه مخالفتك كراهتنه مبنى بو يله دكلدركه انلرده تنفلاً اقتدا اولنه‌ماز (١) .

بر نمازدن صكره انك مثلى بر نماز قيلنماز .

بو مآل لفظ حديثدركه : « لا يصلى بعد صلاة مثلها » بيورلمشدر .

حديث مذكورك معناسى طلب اجر ايچون اعادهٔ صلاتدن نهيدر . مجرد توهم فساده مبنى دفع وسوسه ايچون اعادهٔ صلاتدن نهيدر دخى دينلدى . على قول حديث مذكور جوامع ومساجدده هيئت اولى اوزره يعنى اذان واقامت ايله تكرار جماعتدن وياخود قيلنانده خلل اولمق خوفنه مبنى اعادهٔ فرائضدن نهيدر .

---

(١) كرچه صلات مغربدن صكره تنفل جائزدر ولكن تك ركعتلى نافله يوقدر . اقتدا صورتنده انى درده تماملامقده ايسه امامه مخالفت واردر . لكن بو مخالفت بعد الفراغ اولمغله مغتفر اولديغندن مقيمك مسافره اقتداسى صورتنده اولديغى كبى مقتدى انى درده تماملار وركعت رابعه‌ده مسبوق كبى بولنور . امام ايله برابر سلام ويرمك تقديرنده نمازك فسادى دخى روايت اولنمشدر . واوحالده انى درت ركعت اولەرق قضا ايدر . چونكه اوچ ركعتده اقتداسى سببيله اونماز اكا لازم اولمشدر . نتكيم اوچ ركعت نذر ايدنه درت ركعت قيلمق لازم كاور . ص مم ط .

انك بروجه مذكور جوامعده تكرار جماعتدن نهى اولنمله محمول اولمسى اظهردر(١) .

---

(١) كتب حديثده وارددركه پيغمبرمز عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى انصار كرامدن بر جماعتك ارەلرنده حادث اولان براختلافك ازالەسيچون خروجلرندن عودتلرنده نمازى اولبابده سبق ايدن امرلرى وجهله جماعةً ادا ايدلمش بولمريله مسجد شريف نبويلرينه دكل ازواج طاهرەلرندن برينك خانەسنه دخول وانارله عقد جماعت ايدوب قيلمشلردر . جامعده تكرار جماعتك وجه كراهتى تقليل جماعتى مؤدى اولمقدر . چونكه ناس كنديلرينى جماعت فوت ايدجكنى بيلورلر ايسه استعجال ايدوب چوغالورلر . والا تأخر ايدرلر . مؤلف نهى مذكورى هيئت اولى اوزره اولمق قيديله تقييد ايتمشدركه طوغريسى‌ده اودر . اذان واقامت اولنمامق ومحرابدن عدول اولنمق ايله هيئت اولى تغير ايتمش اولور . الى اليوم معتاد اولان‌ده بودر . درمختارده : « اذان واقامت ايله تكرار جماعت محلەمسجدنده مكروه اولور . جاده جامعنده و ياخود امامى ومؤذنى اولميان مسجدده مكروه اولماز . » ديو مذكوردر .

(باب)

سجود سهو

سجود السهو تركيبي شيئك سببنه اضافتيدر(١) مقصود جنس سجوددركه سجدتينه شاملدر (٢) .

بو بابك مسائلي سجودسهوك حقيقتنه ، صفت شرعيه‌سنه ، شرطنه ، ثبوتنه ، كيفيتنه ، حكمنه ، موجبنه ، محلنه ، سقوطنه متعلق اولمق اوزره متنوعدر[٣] . سهو ايدنه ساهي ديه‌جكز .

---

(١) سهو وغفلت سببيله اولان سجود ديمكدر . مؤلفكبي حكمك سببنه اضافتي ديانلر سجود حكم اولمديغندن طولاني يا كلمشلردر . مكركه حكم محكوم‌به معناسنه اوله . محشي ديركه برشي برشيئه اضافه ايدلمكده اصل اولان مضاف اليه مضافه سبب اولمقدر . مكركه خلافنه دليل قائم اوله : صدقهٔ فطر وحجة الاسلام كبي كه بونلرده‌كي اضافت شرطه‌در . برنجيسي شرط وجوب وايكنجيسي شرط صحتدراما صدقه‌نك فطره اضافتنده وجه ديكر دخي واردر . كتاب الصومده مذ كوردر .

(٢) بابك اكا اضافتي جنس ايچوندر . عهد ايچون اولمق دخي محتملدر . معهود اولان دخي وارد اولان سجدتيندر . ط . سجدهٔ سهو دينلمامسنك نكته‌سي ظاهر اولمشدر .

سهو ايله نسيان ذكرك ضديدركه شيئي عند الحاجه استحضار ايده‌مامكدن عبارتدر وعند الفقهاء من حيث الحكم بردر . بينلرنده من حيث المفهوم فرق واردركه نسيان اونتمق ديمك اولديغيچون شيئك ذهنده بعد الحضور عزوب وغيبوبتيدر . سهو ايسه يا كلمق ديمك اولديغندن انسانك بيلديكي شيده‌ده اولور بيلمديكي شيده دخي اوله‌بيلور . كافي الجوهرة والبحر .

(٣) مؤلف نماز انواعندن و انلرك صور ادا و قضاسندن فارغ اولمغله جابر نقصاني بيانه شروع ايتمش و فقط مسائلي تشتيت ايلمش

سجود سهوك حقيقتى : ایکی سجده وتحیات وسلامدن عبارت اولوب نمازده سهودن نشأت ایدن نقصانك جابریدر . جبروا کمال جنس کسر ونقصاندن اولمق اصل اولوب باب حجده مالك مدخلی اولمق جهتیله آنك نقصانی دم ایله منجبر اولمقده ونمازك نقصانی آنده مالك مدخلی اولمامق جهتیله جنس صلاتدن اولان شی ایله جبر اولنمقده‌در .

سجود سهوك صفت شرعیه‌سی : وجوبدر . که سجود سهو نقصان سهوی یه مبنی مطلق صلات ایچون(١) واجبدر . زیرا برفائتك ضمانیدر. ضمان فائت ایسه انجق واجب اولور(٢) . سنتدن مواظبت سنیه نبویه وصحابه وآنلکه امره دائر اولان احادیث صحیحه دخی دلیل وجوبدر(٣) .

سجود سهوك وجوباً وصحةً شرطی : سهواً متروك اولان شی واجب اولمق و سجود سهو شروط صلات ایله تأدیه اولنمق وادا اولنمدق بر رکن خاطرده ایکن نمازدن سلام ویرلمش اولمیوب

اولدیغندن بز انلری تنویم وترتیب ایتمشزدر . جمعه وعیدین کبی بقیه انواع صلاته سجود سهو تعلق ایتسه‌ده ساقط اولور . نتکیم بیانی کلور .

(١) یعنی انلك فرض اولان نمازلره ویا انلرك اداسنه اختصاصی یوقدر .

(٢) چونکه فائت اولان شی وجوب ایله موصوفدر . ط . انك بدلی‌ده واجب اولور . تعبیردیکر ایله سجود سهو نمازده تمکن ایدن نقصانك رفعیچون مشروع اولمغله انك رفعی‌ده واجب اولور . کما فی البحر .

(٣) چونکه امرده اصل اولان وجوب ایچون اولمقدر . قاله ابن نجیم علی قول ِ سجود سهو سنتدر . تشهد وسلام کبی واجبلری رفع وابطال ایتمسی دخی انك وجه وجوبیدر . قاله المؤلف .

الك صكره يه براغلمق وبعد السلام كلام وانحراف عن القبله كبي مانع بنا اولان شي طاري اولماق ووقت ناقص كيرمامكدر (١) .

سجود سهوك ثبوتي : هم قول رسول وهم فعل رسول ايله‌در .

ياسائلي عن رسول الله كيف سها   والسهو من كلّ قلب غافل لاه
قد غاب عن كلّ شيء سره فسها   عما سوى الله فى التعظيم لله

سجود سهوك كيفيتي : يكديكرندن برجلسه ايله منفصل ايكي سجده‌دن وتحيات وسلامدن عبارت اولوب نمازك صوكنده جالساً اجرا اولنوركه سلامي متعاقب الله اكبر ديو سجده‌يه واريلور وايكنجي سجده‌دن صكره تحيات اوقنوب سلام ويريلور (٢) . سجده‌لرك ايكيسي واجب اولديغي كبي (٣) تحيات وسلام دخي واجب و وضع رأس و رفع رأس اثناسنده‌كي تكبيرلر وسجودده‌كي تسبيحلر (٤) بين السجدتين اولان جلسه كبي سنتدر . تحياتدن

---

(١) سلامي سجود سهو قصديله ويرمك انك شرطندن دكلدر . قطع صلات قصديله ويريلان سلامدن صكره دخي مانع بنا اولمدقجه سجود سهو اولنه‌بيلور . كما يأتي .

(٢) نمازك سلامنه سلام صلاتي وبونك سلامنه سلام سهوي تعبير اولنور . قهستاني .

(٣) يالكز بر سجده ايدن واجبي يرينه كتورمش اولماز . سهواً ايسه برشي لازم كلميوب عمداً ايسه كنهكار اولور . ط .

(٤) سبحان ربي الاعلى دن عبارتدر كه اقلي نمازده اولديغي كبي اوچ كره‌در . محشينك افاده‌سنه كوره بعضلردن سجود سهوده « سبحان من لاينام ولا يسهو » دينلمك مندوب اولديغي منقول اولوب حاله مناسب اولمغله بوني مصلي سجده تسبيحلرندن صكره زياده ايلمك كركدر .

صكره صلوات ودعا اوقنورسه آنلر قعدهٔ صلاتده اولديغى كبى سنت اولور(١) .

سجود سهوك حكمى : سهواً متروك اولان واجبى جابر اولمقدر . عمداً متروك اولان واجبى سجودسهو جابر اولهماز . چونكه عمد اقوادر . اقوى ايسه اضعفك جابريله منجبر اولماز . بناءً عليه عمداً ترك واجبده مصلى سجودسهو ايتمز(٢) انجق كنديسى كنهكار اولوب حقنده تغليظ اولمق اوزره نمازى جبر نقصانى ايچون اعاده ايتمك اكا واجب اولور(٣) .

فرض برنجى نمازايله ساقط اولوب ايكنجى نماز آنى مكمل اولمش اولور . على قولٍ ايكنجى صلات فرض اولمغله مسقط اولان اودر .

سجودسهو عمداً متروك اولان واجبى جابراولهمديغى كبى نه

---

(١) در مختارده صلوات ودعانك قعدهٔ صلاتده اوقنمسى مختار اولديغى ذكر اولنوب . على قولٍ انلرك هرايكى قعدهده دخى اوقنمسى احتياطدر . دينلمشدر اه .

(٢) على قولٍ اوچ مسئله مستثنادركه انلرده سجود اولنور : قعود اولى عمداً ترك ، بر ركعتك ايكى سجدهسندن برينى مابعدينه عمداً تأخير ، برركن مقدارندن مشغول اولهجق قدر عمداً تفكر . ص .

بونلره شونلر دخى زياده ايديلور : قعدهٔ اولاده عمداً صلوات اوقومق ، عمداً ترك فاتحه ايتمك . ط .

فخر الاسلام البديعى : عمد ايله سجود سهو نصل واجب اولور ؟ سؤالنه : « او سجود سهو دكل ، سجود عذر در . » جوابنى ويرمشدر . ص .

واقع اولان شيدن اعتذار ايچون ايديلان سجود ديمكدر . ط .

(٣) اكر اعاده ايتميهرك وقت چيقار ايسه نماز كراهت تحريميهايله ساقط اولمش اولور . معتمد اولان بودر .

عمداً ونه سهواً متروك اولان فرضی دخی جابر اوله مازچونکه فرضك ترکی صفت صلاته دکل ، اصل صلاته عائد بر نقصان اولدیغندن آنك سجودسهو ایله جبر واکمالی ممکن اوله ماز .

ترك سنت سببیله نماز على الاطلاق نقصان ايله وصفلنماز اولديغندن اكاده سجودسهو ترتب ايتمز .

سجودسهوك موجبی : سهواً ترك واجبدر(١) . تأخير فرض دخی ترك واجب جمله سندندر . (واجبات صلات بحثنه باقکز .)

موجبنك تكرريله سجودسهو تكرر ايتمز . مثلا سهواً ترك فاتحه وركوع وسجودده ترك اطمئنان و ترك قعده' اولى وآنده تحيات اوزرينه ولو ساكت اوله رق بر ركن ادا ايدجك مقدار زياده ايله اوچنجی ركعته قيامی تأخير ايتمك صورتيله سجودسهوك اسبابی تكرر وتنوع ايتسه دخی واجب اولان ينه برسجود سهودر بالاجماع(٢) سجودسهوده سهوايدن دخی سجودسهوی تكرار ايتمز (٣) .

---

(١) مؤلف ديركه ترك واجب تقديم ويا تأخير ياخود زياده ويا نقصان ايله اولور اما فاتحه دن اول سهواً سوره اوقومق تقديم ويا تأخيردر . فرض غير ثنائيده ركعت ثالثه نك بعد التحيات تأخيرى زياده ايله در . تحياتك ووتره كوره قنوتك تركى نقصاندر . محشى تفصيل صور ايتمشدر .

(٢) سبب سجود كرك بر جنسدن ، كرك ايكى جنسدن اولسون مصلى يه ايكى سجده دن (يعنى برسجود سهودن) زياده سى لازم اولماز . ط . سجود سهوك صور تكرارى محلنك ذكرنده مذكوردر .

(٣) بحرده بويله مذكوردر . مضمراتده ديمشدركه سجود سهوده سهو ايدن كيمسه تحرى ايله عمل ايدر تسليل لازم كلمامك ايچون اكا سجودسهو

سجود سهوك محلی : شرطنده مذکور اولدیغی اوزره صلاتك آخریدر . حتی کندیسنه سجودسهو لازم اولان مصلی آنی نمازینك صوکنده اجرادن صکره کندینك صلبی ویا تلاوی بر سجدهٔ متروکه‌سی اولدیغنی خاطرلاسه آنی قضا و سجودسهوی اعاده ایدر(١)

سجود سهوده سنت اولان آنی بعد السلام یاپمقدر(٢) . سلام واحد ایله اکتفا اولنورکه صاغ طرفه ویریلان سلامی متعاقب سجده‌یه واریلور(٣) .

واجب اولماز . همده متبوعده مغتفر اولمیان تابعده مغتفر اولور .

محکیدرکه امام محمد حضرتلری کندی تیزه زاده‌سی اولان امام کسائی‌یه : فقه ایله نیچون اشتغال ایتمزسین ؟ سؤالنی ایتدکده کسائی : بر علمی محکم بیلن سائر علومه مهتدی اولور . جوابنی ویرمکله امام محمد حضرتلری : بن سکا فقه مسائلندن بر مسئله القا ایده‌یم‌ده سن بکا انك جوابنی نحودن بول . دیوب شو سؤالی ایتمشیدی : سجود سهوده سهو ایدنه نه دیرسین ؟ امام کسائی براز دوشونوب : اکا سجود سهو لازم اولماز دیمشدر امام محمد حضرتلری : سن‌بو جوابی علم نحوك هانکی بابندن استخراج ایتدك ؟ دیدکده امام کسائی : المصغر لایصغر بابندن . دیمکله امام محمد حضرتلری کسائینك فطنتنه تعجب ایلمشدر . متأخرین اصطلاحنجه صرف مسائلندن اولان شیلره دخی اصطلاح متقدمینجه نحو اطلاق اولنور ایدی . بزم (المنتخب فی تعلیم لغة العرب)ك مقدمه‌سنی اوقویکز .

(١) «مسبوق کبی دکل ، بونده حقیقةً وحکماً واحد اولان نمازده سجود سهو تکرر ایتمش اولدی» دینلمسون زیرا که بو تکرار دکل ، بلکه اولکی سجود محلنده واقع اولمدیغیچون مرتفع اولان قعود اخیری اعاده قبیلندندر . کما فی ط .

(٢) بونك وجوبنه قائل اولان دخی واردر . کما فی س .

(٣) وبو اعدل اقوالدرکه قبل السلام اولمق ایله بعد السلامین اولمق

نمازدن ایلمك سلام ایله تحلیل حاصل اوله‌رق آندن صکره‌کی قهقهه نقض وضوء ایتمدیکی کبی آندن صکره مصلی یه اقتدا دخی صحیح اولماز ایسه‌ده نمازده کندیسنه سجودسهو لازم اولان کیمسه نك ختام صلاتده سلام ویرمسی آنی عند الشیخین نمازدن خروج موقوف ایله اخراج ایتمش اولورکه اوکیمسه سجود سهوی ایدرسه نمازه عودت ایتمش بولنور . ایتمز ایسه عودت ایتمش اولماز . کما فی الدر مع ط .

فعلی هذا اوزرنده سجود سهو اولان کیمسه سلام ویردیکنده بری کندیسنه اقتدا ایلسه سهو ایدن کیمسه سجود سهوینی ایفا ایدر ایسه مقتدینك اقتداسی صحیح اولور (١) اکر ساهی سهو ایچون سجود ایتمز ایسه اکا اقتدا صحیح اولماز (٢) . امام محمد ایله امام

حقنده‌کی ایکی قول دیکرك متوسطیدر . منلاخسروك بیاننه کوره منفرد ایچون مختار اولان ایکی ، وامام ایچون برسلام ویرلمك اولدیغنه قائل اولانده واردر اه اونودلمامق اوزره احتیاط ایچون اصون واحسن اولان سلام واحد ایله اکتفادر . سلام قطع ایله سهوی فرق ایچون انی اوکه ویرر دیانده اولمش ایسه‌ده معروف اولان صاغه ویرمکدر ، واندکله تحلیل حاصل اولوب دیکرینه حاجت‌ده اولماز ، خصوصا که سلام ثانی تحیت عد اولنه‌رق اندن صکره سجود سهو ساقط اولور دیانده اولمشدر . کما فی الدر .

(١) چونکه ساهینك نمازدن خروجی قطعی اولمیوب موقوف اولدیغیچون او کیمسه حرمت صلاته عودت ایتمش دیمکدر ، مقتدی دخی سجود سهوده اکا متابعت ایدر . وهرنقدر او سجود مقتدی ایچون خلال صلاتده واقع اولمش ایسه‌ده امامی ایچون محلنده واقع اولدیغندن انی ختام صلاتنده مقتدی اعاده ایتمز . ص .

(٢) چونکه او ساهی سلام ایله نمازینه ختام ویروب سجود سهوه وارمامقله عند الشیخین نمازدن انك خروجی تحقق ایتمش اولور . ص .

زفر ايچون خلاف واردر(١) .

امامه سجود سهو اثناسنده وحتى انك تشهدنده اقتدا صحيحدر . سهوك ايكنجى سجده سنده امامه اقتدا ايتمش اولان انك ابلك سجده سنى وتشهدنده اقتدا ايدن انك ايكى سجده سنى قضا ايتمز (٢) .

نافله نك هرشفعى مستقل برنماز (اولوب حتى درت ركعتلى اولاننك قعده ٔ اولاسندن سهو ايدلمك صورتنده تماماً قالقلش اولسه بيله قعده يه عودت لازم) ايسه ده سجود سهوك موضعى نمازك اك صوكى اولديغندن بر تحريمه ايله درت ركعت نافله قيلەجق اولان كيمسه انك ايلك شفعنده سهو ايدرسه سجود سهوى قعده ٔ اولاده ايتميوب قعده ٔ اخيره دن صكره يه تأخير ايدر تاكه سجودسهو وسط صلاتده واقع اولمش اولمسون . شايد شفع اولده كى سهوايچون انك قعده سنده سجود ايدرسه اكا شفع ثانى يى بنا ايده مز . چونكه بلا ضروره بنا (٣) سجود سهوى وسط صلاتده واقع قيله رق لغو و ابطال ايدر (٤) اكر بنا

---

(١) كه انلر : جابر وار ايكن ساهى سلام ويرمكله نمازدن چيقمش اولماز سجود سهو ايتمسه ده اكا اقتدا اولنور . ديديلر كما فى ط على الدر .

انلرجه صحت اقتدانك ثمره سى قهقهه ايله انتقاض وضوء مسئله سنده ظاهر اولوركه امام محمد وزفر عندلرنده آبدست بوزيلور . شيخين عندنده بوزلماز . حرمت صلات قهقهه سببيله فوت ايدلمش اولديغندن سجو سهو انلرك جلهسى عندنده ساقط اولور اه ط من حاشيتيه .

(٢) مسبوقك امامى كنديسنه سجود سهو لازم كلمش ايكن ايتامش اوله بيلور .

(٣) اما مسافرك مسئله ٔ آتيه سنده اولديغى كبى ضرورت موجود اولورسه صحت صلات ايچون بنا تعين ايدر . ط .

(٤) ابطال واجب ايسه جائز اولەماز . مكركه انك تصحيحى صلات

ايدرسه تحريمه باقى اولديغيچون بنا مع الكراهة التحريمية صحيح اولوب سجود سهوى اوكيمسه قول مختارده اعاده ايلر (١) .

بو بابده فرض دخى نفل كبيدر . كما فى الدر .

انجق مسافر بولنان كيمسه درت ركعتلى فرضى ايكى قيلوب سهو ايدرك سجود سهو ايلدكدن صكره اقامتى نيت ايلمك صورتنده كنديسنه اتمام لازم اولمغله فرضى تصحيح ايچون (بلا كراهه) بنا او سببله سجود سهوى خلال صلاتده واقع اولهرق باطل اولديغيچون اعاده ايلر (٢) .

سجود سهوك سقوطى شرطنده بيان اولنديغى اوزره وقت ناقص كيرمك و ياخود مانع بنا بولنمق ايلهدر : صباح نمازنده بعد السلام كونش طوغمقله وايكندى نمازنده كونش تغير ايتمش اولمقله سجود سهو ساقط اولديغى كبى هانكى نماز اولورسه اولسون بعد السلام عمداً ايقاع حدث ايتمك وضحك ياخود كلام ويا اكل وياخود شرب ياخود انحراف عن القبله مثلى منافىء صلات ومانع بنا ايش ايشلهمك ايله دخى سجود سهو ساقط اولور . چونكه شرط صحت فائت اولمشدر .

مسافر مسئلهء آتيهسنده اولديغى كبى مافوقى اولان فرضك نقضنى مستلزم اوله . ط على الدر .

(١) طارى اولان بنايه مبنى اولى سجود باطل اولديغندن اصح اولانده بودر . س . على قولء انى اعاده ايتمز زيرا او سجود سهو حين وقوعنده جائز اولهرق واقع اولمغله معتدبه اولمش اولور . ط .

(٢) چونكه اكر نيت اقامت سببيله كنديسنه اتمام لازم اولديغى حالده بنا واتمام ايتمامش اولسه فرضى باطل اولور . واجب اولان سجود سهوى ابطال ايسه ابطال فرضدن اهوندر . ايكى بليهيه مبتلى اولان انلرك محظوراً اقلنى اختيار ايدر . ط .

جمعه و بيرام نمازلرنده كثرت جماعت سببيله (١) قاريشقلغى موجب اولماق و لزوم متابعت رأينده اولانه كوره (٢) جماعتدن متابعت ايتميانلرك نمازلرى فساده وارماق ايچون امام سجود سهوى اجرا ايتمز (٣) مقتدى امامه متابع اولمغله اودخى ايتمز . ط .

سلامى سجود سهو قصديله ويرمك الك شرطندن اولمديغندن نمازى قطع وسجود سهوى ترك قصديله سلام ويرمك سجود سهوه مانع دكلدر . مصلى سلامى قطع صلات عزميله ويرسه بيله مانع بنا برايشده بولنمدقجه سهو ايچون سجود ايدر . چونكه مشروعك تغييرينى نيت فعله كلمدكجه انى ابطال ايتمز . سلام دخى ذكردن عبارت اولمق جهتيله انكله نيت عمله اقتران ايتمش اولماز . عمل عد اولنديغنه كوره دخى لابد اولان برعملدركه آنسز سجود سهوه تمكن اولنماز . حرمت صلات باقى ديمكدر (٤) .

اوزنده سجدهٔ صلبيه كبى بر فرض بولنان مصلينك او

---

(١) وانى مرحوم حاشيهٔ دررده بو سببيتدن عدم سجود كثرت جماعت ايله مقيد اولوب جماعت كثير اولماز ايسه داعىٔ ترك اولان تشويش بولنميه جغى جهتله ظاهر اولان سجود اولنمقدر معناسنى اخذ ايتمشدر . قاله ط .

(٢) عدم لزوم متابعت رأينده اولانى ذكر ايتمدكلرى جهتله بو كلامك بنجه مفهومى يوقدر .

(٣) ايدرسه ظاهر اولان بودركه تنزيهاً مكروه اولور . علت محرره كراهتك تحريميه اولمسنى مشعر ايسه ده كراهت تحريميه دكلدر چونكه بعضلر : اجرا ايدر. ديمشلردر فتأمل اهـ ط .

(٤) مانع بنا اولان شيلر تحريمه يى ابطال ايتديكيچون مانع سجود سهودر . على قول قبله دن تحول مسجددن چيقلمدقجه ياخود تكلم اولنمدقجه سجود سهوه مانع اولماز . ص .

خاطرنده ایکن عمداً سلام ویرمسی نمازینی مبطلدر . چونکه اوسلام مسئلهٔ سابقه دهکی کبی حقیقت صلاتك تمامندن صکره دکل ، بلکه فرائض صلات اره سنده وحاق صلانده واقع اولمشدر .

درت ویا اوچ رکعتلی فرض قیلان کیمسه ولوکه فرض عملی اولان وتر اولسون نمازینی اتمام ایتمش اولمق توهمیله سلام ویروبده نمازه منافی برشیده بولنمدین هنوز ایکی رکعت قیلمش اولدیغنی ویاخود رکعات عدداً تام ایسه‌ده برسجدهٔ صلبیه ویا تلاویه سی قالمش بولندیغنی خاطرلاسه حرمت صلاتك بقاسنه مبنی نمازه بلاتحریمه عودت ایدوب نقصاننی اکمال ایدرك نمازینی اتمام وبعده سهو ایچون سجود ایلر (١) .

(کندینی مسافر ویاقیلدیغی ظهری جمعه وعشایی تراویح ظنیله سلام ویرمك بویله دکلدر . نتکیم مفسدات صلانده ذکر اولنمشدر .)

متروکنی تیقن ایتمك ایچون سلام ویرمیه‌رك دوشونوب تیقن ایله اتمام صلاته قیام ایلمك صورتنده اکر تشهددن (٢) زائد اولان زمان تفکری بر رکن ادا ایدجك قدر (٣) امتداد ایتمش اولور ایسه اوچنجی رکعته قیام ایتمك واجبنی (وقعدهٔ اخیره اولدیغنه

---

(١) محشینك بیاننه کوره سجدهٔ صلبیه‌نك ترکی مسئله‌سی سلامك سهواً ویرلش اولمسیله مقیددرکه سلام سهواً اولماز ایسه مفسددر . اما متروك سجدهٔ تلاویه اولدیغنه کوره عمداً ویریلان سلام ایله ساقط اولمغله مصلی اکا عودت ایتمز وفساد دخی اولماز اه .

(٢) کرك قعوداولك وکرك قعودثانینك تشهدی اولسون ، کرکسه صلوات وادعیه‌دن قبل الفراغ ویا بعدالفراغ بولنسون . ط :

(٣) رکن مع سنته معتبردرکه اوده اوچ تسبیح ایله مقدردر . کما فی ط .

كوره سلام واجبى ط) تأخير ايلمش اولديغندن طولايى سجود سهو ايتمك اكا واجب اولور (١) . اوقدر امتداد ايتمامش ايسه اوتفكر معفو اولديغندن سجود سهو لازم كلمز .

مقتدى كندى سهوينه مبنى سجود ايتمز (٢) امامنك سهوينه مبنى ولوكه اكابعد السهو اقتدا ايتمش بولنسون مع الامام سجود سهو ايدر . مسبوق اولان مقتدى متابعتى ملتزم بولنديغى ايچون امامك سهوينه مبنى انكله برابر سجود سهو ايدر . وسجودسهوده امام ايله برابر سلام ويرمييوب (٣) سلام امامدن صكره مسبوق اولديغى ركعتى قضا ايلر .

---

(١) سبق حدث صورتنده اوچ ياخود درت ركعت قيلمش اولمسى حقنده كنديسنك شكى تجديد وضوءدن اومقدار مشغول ايتمك تقديرنده دخى سجودسهو لازم اولور . ط .

(٢) كلامده شوكا اشارت واردركه لاحق دخى حكماً مقتدى اولمله قضا ايتديكى شيده سهو ايدرسه سجود ايلمز . ط . چونكه مقتدى كندى سهويچون (مثلا قعدهٔ اولاده تحياته صلوات ضم ايتديكيچون ياخود قعدهٔ اولادن سهواً قيام ايدوب طوغرلدقدن صكره قعوده عودت ايلديكيچون) كندى كنديسنه قبل السلام سجده ايدرسه امامه مخالفت ايتمش اولور . امام كنديسنه متابعت ايتسه اساس تابعيت بوزيلور . ص .

بعد السلام دخى سلام امام سببيله نمازدن چيقلمش اولور چونكه اوسلام اوزرنده سهواولميان كيمسه‌نك عمداً اولان سلاميدر . ط على الدر .

(٣) اكر عمداً سلام ويررسه نمازى فاسد اولور . سهواً سلام ويررسه فاسد اولميوب سلامى امام ايله برابر ويا اندن اول ويرمش اولديغنه كوره سجودسهو دخى لازم كلمز . بونده ظهور علته‌مبنى نماز سلامى دخى

امام مسافره مقتدى بولنان مقيم دخى بو بابده مسبوق كبيدر (١) كه اكا سجود سهوك لزومى اصحدر (٢) .

لاحق اولان مقتدى سجود سهوده امامه متابعت ايتميوب كندى نمازينى تلافئ مافات ايله اتمام ايلدكدن صكره سهو اماميچون سجود ايدر . سجودى اماميله برابر ايدرسه محلنك غيريده واقع اولديغيچون اوسجود اكا كافى اولماز . اوزرنده اولانى قضا ايتدكدن صكره انى اعاده ايلمك لازم كلور (٣) .

صلات خوفده طائفهٔ اولى لاحق وطائفهٔ ثانيه مسبوق بولنور نتكيم بابنده بيان اولنور .

سجودسهو سلامى كبيدر كه مسبوقك مع الامام ويا قبل الامام ويرديكى سلام نمازسلامى دخى اولسه سجودسهو لازم اولماز . سجودسهوده امامدن صكره سلام ويرمش ايسه سجودسهو لازم اولور زيرامنفرد اولمشدر . بونده نماز سلامى سجودسهو سلامى كبى دكلدر چونكه امامك نماز سلامندن صكره مقتدى سهواً سلام ويرمكله اكا سجودسهو لازم اولماز زيرا سجودسهوه امام ايله برابر وارمقله اقتدايه عودت ايلمش اولور مقتدى يه ايسه سجودسهويوقدر .

(١) چونكه حكماً منفرد اولمشدر . ص . يعنى انك مقتديلكى امام ايله برابر نمازده بولنديغى قدردر . ط .

(٢) مؤلف بوبابده صلاة المسافر بابنده ذكر ايتديكنك غيرينى سويله مشدركه اوراده مسافره اقتدا ايدن مقيملره سجودسهو يوقدر ديمشيدى . اصحدر تعبيرندن بو خصوصده ايكى قول اولديغى وهربرى بربابده ذكر اولنديغى اكلاشيلوركه محشى دخى : وهو اصح الروايتين وصححه فى البدائع . ديمشدر اهـ ديمك كه خلف مسافرده اولان مقيم بر قوله كوره مسبوق وبرقوله كوره لاحق كبيدر . كما فى الدر . لاحق كبيدر دييانلر بلاقراءه اتمام صلاتى دليل طوتمشلردر . كمافى ط على الدر .

(٣) نمازى فاسد دخى اولماز زيرا حال اقتداده اوكيمسه انجق ايكى سجده زياده ايتمش اولور . ص .

مسبوق قضاء ماسبق اثناسنده سهو ايدرسه ينه سجود سهو ايدر . انك امام ايله برابر ايتديكى سجده كنديسنه كافى اولماز . سجود سهوك بر نمازده تكرارى ، مشروع اولمديغى حالده مسبوقك نمازى حكماً ايكى نماز كبى اولمق اعتباريله در . چونكه مسبوق امامه يتشديكى ركعتنده مقتدى وقضاء ماسبقده منفرددر . بو ايكى اعتبار ايله انك نمازى ايكى نماز كبى اولمشدر .

مسبوق سجود سهوده امامنه متابعت ايتميوب همان قضاء ماسبقه قيام ايلمش ايديسه نمازينك صوكنده ايتديكى سجود سهو اكا كافى اولور . چونكه تحريمه متحد اولمغله نمازك جمله سى صلات واحده كبى عد اولنور . كافى ط على الدر .

مسبوق امامنك سهوينه مبنى برابرجه سجود ايده بيلمك ايچون اكا لائق اولان امامك اوزرنده سجود سهو اولوب اولمديغنى بيله جك قدر مكث ايلمكدركه بوده امام ايكنجى سلامى ويرمكله اولور (١) .

مسبوق ايچون اخف ضررينى ارتكاب قبيلندن اوله رق مواضع آتيه ده مقدار تشهد قعوددن صكره سلام امامه منتظر اولميوب قضاء ماسبقه قيام ايتمك واردر : مدت مسحك كذرانندن قورقمق ، صاحب عذره وجمعه وبيرام وصباح نمازلرينى فيلانه كوره خروج وقت خوفنده اولمق ، اوكندن مرور وقوع بولمقدن قورقمق (٢)

---

(١) على الاصح . ط . اكر مكث ايتميوب قالقار ايسه كراهت تحريمه ايله مكروه اولور . نتكيم آخرسنن صلانده ذكر اولنمشدر .

(٢) محشى ديركه مرورناس ضرورتندن ماعدا اولان صورتلرك

امام یاخود منفرد بولنان کیمسه(١) فرضك(٢) ولوکه فرض عملی اولان وتر اولسون قعدهٔ اولاسندن سهو ایدر یعنی آنی اونودرق قیامه طاورانور ایسه(٣) تماماً طوغرلمش اولمدقجه(٤) ظاهر روایتده وجوباً قعوده عودت ایدر ودر مختارده مصرح اولدیغی اوزره قول اصحده سجود سهو لازم کلمز. اکر تماماً طوغرلمش اولور ایسه فریضهٔ قیام ایله مشتغل دیمك اولدیغندن قعوده عودت ایتمیوب ترك واجبه مبنی ختام صلاتده سجود سهو ایدر .

(بو صورتده قعوده عودتی فرض اولمیان شی ایچون فرض رفض اولنمش اولدیغنه مبنی مفسد صلات عد ایدنلر اولمش ایسه‌ده عدم فساد ارجحدر چونکه قعده‌یه عودتك غایتی نمازده بر قیام زیاده ایدلمش اولمقدر ، کرچه بو حلال دکلدر(٥) ولکن مخلّ صحت دخی دکلدر(٦))

هپسنده « مسبوق قیام ایتمز ایسه نماز فاسد اولور » دینیله‌جکندن مقتضای مسئله قیامك جائز اولمسی دکل ، واجب اولمسیدر . فلیحرر اه سنن صلات آخرنده کندیسی دخی بو مسائلی : وقد یباح القیام الخ دیه‌رك ذکر ایتمشیدی فلینظر .

(١) مقتدی اولانك حکمی کله‌جکدر . ط .

(٢) نافله‌نك حکمی دخی کله‌جکدر . ط .

(٣) قعدهٔ اولایی عمداً ترك ایدنلك حکمنی مؤلف بیان ایتمامشدرکه قعوده عودت ایدرمی ایتمزمی ؟ قعدهٔ اخیره‌ده عمدك حکمنی آتیاً بیان ایتمشدر . ط .

(٤) یعنی کرك قعوده اقرب اولسون ، کرك بلی منحنی اولدیغی حالده قیامه اقرب بولنسون . کما فی ط . بخلاف قول صاحبی الهدایة والکنز علی ما حکاه المؤلف فان فیه التفصیل .

(٥) لکونه زاد فیها مالیس منها . ط .

(٦) چونکه بر رکعتك مادوننی زیاده ایتمك نمازی افساد ایتمز

مقتدی بولنان کیمسه قعده‌ٔ اولادن سهو ایدرسه آنك حکمی متنفلك حکمی کبیدرکه قالقوب تماماً طوغرلمش اولسه بیله مقتدی حکم متابعته ومتنفل قیلدیغی نافله نك(١) هر شفعی مستقل بر صلات اولدیغنه مبنی قعوده عودت ایدر(٢) .

نمازك قعود اخیرندن یعنی فرض اولان صوك قعده‌سندن (٣) سهو ایدوب زائد رکعته قیام ایتمش بولنان کیمسه تماماً طوغرلمش دخی اولسه او رکعتی رکوع وسجود ایله تمـاملامش اولمدقجه ترك ایدوب

ودینیله‌بیلورکه او کیمسه بعد القیام قعوده عودتی کندی نمازینی احکام ایچون یاپمش اولدیغندن انك زیادهٔ قیامدن عبارت اوله‌رق حاصل اولان نقص فعلی اکمال ایچون حصوله کلمش بر نقص اولمغله حلال اولماق بیله مسلم دکلدر . أفاده المؤلف .

(١) محشی دیرکه مؤلف نفلی اطلاق ایتمش اولمغـله کلام سنت مؤکده‌یه وسائره‌یه عام اولمشدر اه لـکن نفلك هر شفعی مستقل برصلات اولمق دلیلی شو مقدمه‌نك انضمامیله تام اوله بیلور: «علی حدةٍ اولان‌هر نمازك‌قعده‌سی ایسه فرضدر. فریضهٔ قیامك رفضی فریضهٔ قعود مکانی ایچون اولمغله رکعت ثالثه سجده ایله تقیید اولنمدقجه جائز اولور . » بو مقدمه ایسه منظور فیها در چونکه قعود غیر اخیرك فرض اولمق احتمالی‌ده واردر اولماق احتمالی‌ده واردر . فرض اولمسی اجرا اولنمسی صورتنده‌در . اجرا اولنمامسی صورتنـده واجبـدرکه او قعود ترك اولنه‌رق بر شفع بنا ایدیلورسه نماز فاسد اولماز . أفاده ط .

(٢) طحطاوینك در حاشیه سنده‌کی تصویرینه کوره امام بعد التشهد رکعت ثالثه‌یه قیام ایتمش اولدقده ارقه‌سنده کیلردن تشهدی اونودرق برابرجه قیام ایدنلر دخی قعوده عودت وتشهدی قراءت ایدوب بعده امامه متابعت ایلمك کرکدر .

(٣) لیشمل مافیه قعدة واحدة کالفجر . أفاده ط فی حاشیته .

قعوده عودت ايله تحياتى اوقور و تأخير فرض ايتمش اولديغندن طولانى[١] سجود سهو ايدر . بونده فرض ايله نفل بردر[٢] .

قعودك بر مقدارندن سهو ايتمك مثلا نصف تحيات قدر اوطوروب قالقمق دخى تمامندن سهوك ايتملك كبيدر . كما فى الدر مع ط[٣] .

اكر قعوده عودت ايتميه‌رك ركعت زائده‌نى سجده ايله تقييد ايدر يعنى اوركعتك ركوع وسجودينى كرك عامداً وكرك ناسياً ايفا ايلر ايسه[٤] فرضى نفله منقلب اولور[٥] وآرتق ديلرسه اوطوروب سلام

(١) أشار به الى الرد على من قال ان السبب ترك واجب السلام لانه لم يؤخره عن محله لانه بعد القعود ولم يقعد اه ط على الدر .

(٢) عمد دخى سهو كبيدر . شوقدركه عمدده انسان كنهكار اولوب نماز اعاده ايله وسهووده سجود سهو ايله منجبر اولور . ط .

(٣) ومقدار تشهد قعودك دفعهٔ واحده‌ده اولمسى شرط اولمديغندن آخر صلاتده براز قعوددن صكره قيام وقعوده عودت ايدوب برازاوطوردقدن صكره ينه قيام وقعوده عودت وصكره ينه قيام وعودت ايله مقدار تشهد قعود بو صورتله تمام بولسه صحيح اولور . ص .

(٤) ركعتى سجده ايله تقييدك معناسى بواولديغنى طحطاوى مرحوم در مختار حاشيه‌سنده وبوراده ذكر ايدوب : ركوع ايتميه‌رك سجده‌يه وارمش اولورسه قعوده عودت ايدر زيرا ركعتك مادونى محل رفضده اولمغله او سجوده اعتبار اولنماز . ديمشدر اه جماعتده اعتبار امامه‌در . حتى امام قبل السجود قعده‌يه عودت ايدوب جماعت انى بيلميه‌رك سجده‌يه وارسه‌لر نمازلرى فاسد اولماز . چونكه امامك قعوده عودت ايتمسيله ركوعى مرتفض اولدقده جماعتك ركوعلرى دخى اكا تبعاً مرتفض اولور . بو حالده انلر بر سجده زياده ايتمش اولورلركه اوده متعمداً اولمدقجه مفسد دكلدر . اكر امام سجده‌يه وارمش اولورسه مقتدى مدرك وياسبوق اولسون قعوده عودت ايتسه‌ده ايتمسه ده انك نمازى فاسد اولور . قاله المحشى .

(٥) عدم وصف عدم موصوفى استلزام ايتمديكيچون اصل صلات مفتى به

ويررك من غير قصدٍ تك ركعتلى بر نافله قيلمش اولور وديلرسه بر ركعت دها ضم ايدرك تام ركعتلى بر نافله قيلمش بولنور . قصداً شروع ايتمش اولمديغى جهتله او نافله‌يى تماملامق اكا لازم دكل ، مندوب اولور .

صلات عصر دخى اولسه ضم ركعت ايده بيلور . چونكه قيلديغى عصر نفله منقلب اولديغيچون انى ادايه بورجلى قالديغندن قبل العصر بر نافله قيلمش اولوركه انك قصداً قيلنمسنده بيله كراهت يوقدر . من غير قصد اولانده كراهت اولماسى اولويتده‌در .

صلاتّ مغرب ركعت زائده سببيله درت اوله‌جغندن انده‌ضمه حاجت اولميوب زياده‌ٴ مذكوره صلات فجرده وقوع بولور ايسه اكا دردنجى بر ركعت ضم ايديله بيلور .

كرك ضملى وكرك ضمسز قيلنمش اولان بو نمازلر نافله اولمغله فرضلر يكيدن قيلنور .

كرچه طلوع فجردن صكره صلات فجرك سنتندن بشقه نافله

اولان قول شيخين اوزره باطل اولماز . مبدأ بطلان بو خصوصده فتوى ايچون مختار اولان قول امام محمد اوزره سجده‌دن رفع رأس ايتمك زمانيدر . امام ابويوسفجه بطلان سجده‌يه وضع جبهه ايتمكله‌در . بو خلافك ثمره‌سى وضع جبهه حالنده سبق حدث وقوع بولق صورتنده ظاهراولوركه مصلى امام محمده كوره على شرطه تجديد وضوءدن صكره نمازينه بنا وقعوده عودت ايله فرضى تدارك ايده‌بيلور زيرا انك عندنده تمام ركعت سجوددن رفع رأس ايتمكله اولوب او ايسه حاصل اولمامش اولديغندن بطلان تحقق ايده‌مز . وهو المفتى به . امام ابويوسفه كوره فرض اوله‌رق بنا ايده‌مز چونكه وضع جبهه ايتمكله وصف صلاتى فاسد اولمشدر .

قیلمق وغروب شمسدن صکره صــلات مغربدن اوّل نافله قیلمق مکروهدر ولـکن بو نلر کندیلرینه شروع قصدی اولمدیغندن صلات فجرك رکعت زائده‌سنه عدم ضم وصـلات مغربك رکعت زائده‌سنه بلا حاجةٍ ضم صورتلرنده‌کی تك رکعتلر کبی مکروه دکلدر . بر رکعت تهجد قیلمغی متعاقب طلوع فجر وقوع بولمق صورتنده اولدیغی کبی که انی مصلی چفت اوله‌رق بلا کراهه اتمام ایدر .

ذکر اولنان ضملرده مصلی ترك قعود ایتمش اولمسندن طولانی فی الاصح سجود سهو دخی ایتمز . چونکه فساد ایله حصوله کلان نقصان سجود ایله منجبر اولماز(۱) .

اکر مقدار تشهد قعود اخیردن صکره رکعت زائده‌یه قالقمش

---

(۱) ضم حالنده او مصلی‌یه بر کیمسه اقتدا ایدوب بعده قطع وافساد ایلسه درت رکعتلی اولان نمـازلره کوره اوکیمسه‌یه التی رکعت اوده‌مك لازم کلور زیرا بو تحریمه ایله تأدیه اولنان او ایدی. مقتدی‌یه اولان ساهیدن انك سقوطی (یعنی مضمون اولمامسی) ظنه (یعنی ساهیاً شروع ایدلمش اولمق عارضنه) مبنی ایدی . مقتدی حقنده اوظن موجود اولمدی . انك اقتداسندن صکره مقتدی بهك (رکعت زائده‌یی سجده ایله تقیید ایتمیه‌رك ط) قعوده عودت ایتمش اولمسی صورتی بونك خلافنه درکه انده مقتدی‌یه‌درت رکعت قیلمق لازم اولور . چونکه مقتدی‌یه قعوده عودت ایتمکله رکعت زائده‌یه قیام ایتمامش کبی عد اولنور . ص. محشی دیرکه مؤلف درت رکعتلی اولمیان نمازلردن سکوت ایتمشدرکه اوده صلات فجر ومغربدر بوکا قیاساً انلرده دردر رکعت لازم اولمقدر اه امام محمد بعد السجده صلاتك باصلها بطلاننه قائل اولمغله اکا کوره قضا متصور اولمیه‌جغندن بو مسئله قول شیخین اوزره‌در . کما فی البحر .

ايسه ولوكه عمداً قيام وقراءت وركوع ايتمش اولسون قعوده عودت ايدوب تحياتى اعاده ايتميه‌رك سلام ويرر (١) چونكه بر ركعتك مادونى ترك اولنه بيلور . قائماً دخى سلام ويرسه اولورشوقدركه ترك سنت ايتمش بولنور. چونكه صلات مطلقه‌ده عذر اولمديغى حالده سنت اولان قاعداً سلام ويرمكدر .

قعود اخيردن صكره ركعت زائده‌يه قيام ايدن امام اولديغنه كوره جماعت اكا اتباع ايتميوب قعوداً منتظر اولورلر چونكه بدعتده اتباع يوقدر . اكر ركعت زائده‌سنى سجده ايله تقييدن اوّل قعوده عودت ايلر ايسه جماعت سلامده اكا متابعت ايدر يعنى بكله‌يوب برلكده سلام ويرر . واكر ركعت زائده‌سنى سجده ايله تقييد ايتمش اولورسه جماعت انى بكله‌ميوب درحال سلام ويرر .

قعود اخير موجود اولديغى ايچون اندن صكره حاصل اولان ركعتك سجده ايله مقيد اولمسى فرضى ابطال ايتمز . او كيمسه ركعت زائده‌سنه بر ركعت دها ضم وعلاوه ايدر (٢) تاكه ايكى ركعت

---

(١) زيرا تحيات قيام ايله باطل اولمامشدر. ناطفى : انى اعاده ايدر ديمشدر . ص .

(٢) ضم مذكور استحباباً در . على قول وجوباً در . ص . استحبابى اولمق ظاهر دركه قطعنه قضا ترتب ايتمز. محل خلاف وقت كراهت اولمامق صورتنده اولمق كركدر اكر وقت كراهت ايسه ضم مذكور نه مندوب ونه واجب اولميوب : مكروه اولورمى ؟ اصح اولان بودركه مكروه ده اولماز . وعليه الفتوى . ط . اوكله وايكندى وياتسو نمازلرينه كوره ضم ايديله‌جك ركعت التنجى واقشام نمازينه كوره بشنجى وصباح نمازينه كوره دردنجى اولور . نتكيم در مختارده مصرحدر .

كندیسیچون نافله اولمش اولسون .

سلامی تأخیر ایتدیکیچون ذکر اولنان صورتلرك ایکیسنده‌ده

ایکندی و صباح نمازلرینك دخی مساواة ذکرندن اکلاشیلان بودرکه ضمك مشروعیتی خصوصنده اوقات مکروهه ایله اوقات غیرمکروهه‌ارەسنده‌فرق‌اولمدیغی کبی صلات عصر ایله صلات فجر ارەسنده دخی ضمك عدم کراهتنجه فرق یوقدر. کما فی رد المحتار . بوندن اولکی مسئله‌ده یعنی قعدهٔ اخیره‌اونودلق‌صورتنده‌دیلرسه‌ه قیدی اخذ ایدلدیکی حالده بو مسئله‌ده قیدمذکورك اخذ و اعتبار ایدلمامسی بوضم او ضمدن مؤکد اولدیغندندر . چونکه بو مسئله‌ده مصلینك فرضی قعدهٔ اخیره‌نك تحقق سببیله تام اولوب رکعت زائده سیچون سجده ایتمکله فاسد اولمدیغندن شروع ایتدیکی نفلی نصابنه ابلاغ ایلیه‌رك‌سلام ویردکدن صکره سجودسهو ایلره بوندن‌اولکی مسئله بویله اولمیوب انده فرضیت قالمدیغیچون نقصاننی تدارکه دخی حاجت اولماز . بوکا بناءً اوصورتده سجود سهو دخی لازم کلمز . کما فی الدرر والدر والرد . بو مسئله‌ده‌کی ایکی رکعت زائده اثناسنده اوکیمسه‌یه بری اقتدا ایتسه امام محمد عندنده نمازینی التی رکعته تماملار چونکه تحریمه منقطع اولمامشدر انکله تأدیه اولنان ایسه التی رکعتدر . وعند الشیخین ایکی رکعت قیلار چونکه مقتدی‌به کندینك فرضدن خروجی مستحکم اولمغله او ایکی رکعته مستقل تحریمه ایله باشلامش کبی اولمشدر زیرا که فرضك تحریمه‌سی نفله انتقال سببیله منقطع اولمشدر مقتدی مذکور نمازینی افساد ایتسه امام محمد عندنده انك مقتدی به‌ی کبی کندیسنه قضا لازم اولماز . شیخین عندنده ایکی رکعت قضا ایدر . فتوی دخی بونك اوزینه‌در . ص . لزوم ستده مصحح اولان دخی قول امام محمد در . ط .

اقتدامسئله‌سنده دخی بو صورت ایله بوندن اولکی‌صورتك فرقی‌واردرکه بو صورتده مفترضك اقتداسی مفترضك متنفله اقتداسی دیمك اولدیغیچون صحیح اولمیوب بوندن اولکی صورتده ایسه مقتدی‌به رکعت زائده‌یی سجده ایله تقیید ایتمدکجه فرضدن خروج ایتمش اولمامق جهتیله صحیحدر . کما فی البحر .

يعنى كرك ركعت زائده‌دن قعوده عودت وكرك ركعت زائده‌يى سجده ايله تقييد صورتنده سجود سهو ايدر .

نافله اولان او ايكى ركعت زائده قول صحيحده فرضك صوك سنتى مقامنه قائم اولماز . چونكه اكا مستقل تحريمه ايله مواظبت اولنه كلمشدر .

(فصل)

برنمازك اكمالندن اوّل انك عدد ركعاتنده شك ايتمك يعنى اوچ ويا ايكى قيلديغنى كسديره مامك مصليجه معتاد حكمنده اولمديغنه كوره اونمازى ابطال ايدر . مترتب ذمتى اولان صلاتى مصلى بروجه يقين اسقاطه قادر اولديغنه وحديث شريفده « اذا شك أحدكم فى صلاته أنه كم صلى ؟ فليستقبل الصلاة » بيورلديغنه مبنى اوكيمسه نمازينى يكيدن قيلار . نتكيم وقت باقى ايكن نمازى قيلوب قيلمديغنده شك ايدن اونمازى قيلار (١) .

صلاتك اكمالندن صكره اولان شكه اعتبار يوقدر . بناءً عليه مصلى سلام ويردكدن وياخود قعدهٔ اخيره ده تحياتى اوقودقدن ياخود اوقويه جق قدر اوطوردقدن صكره عدد ركعاتده شك ايدرسه انك حالنى صلاحه يعنى اتمام صلاتنه حملاً اوشكى معتبر اولماز وبرشى اكا لازم كلمز . مكركه تركى متيقن اوله . او حالده متروكنى اتمام ايدر .

شكّ مذكور معتاد درجه يى بولور يعنى مصلى يه كثير الوقوع اولور ايسه اوكيمسه باخصوص موسوس بولنديغنه كوره دفعاً للحرج اعادهٔ صلات ايله مكلف اولميوب تحرى ايدر (٢) كه

---

(١) ونتكيم بركون وبر كيجه لك نمازلردن برينك تركنى تيقن ايدوبده تعييننده شك ايليان كيمسه عهده دن يقيناً خروج ايتمك ايچون بركون وبركيجه لك نمازلرى قضا ايلر . كذا فى الفتح اه ط .

(٢) تحرى : طلب احرى ايتمكدر . احرى دخى رأى غالب هرنه ايسه اودر . محشينك افاده سنه كوره اندن بعضاً ظن وبعضاً غالب ظن ايله تعبير اولنور .

حصول شككدن صكره كنديسنه لائح اولان (١) رأی غالبیله عامل اولور (٢) . اكررأى غالبى يوقايسه اقلى اخذ ايدوب فرض ويا واجب قعودى تارك اولمامق ايچون كنديجه آخر صلات توهم اولنان هر ركعت صوكنده اوطورر وتحيات اوقورو ختام صلاتده سجود سهو ايدر (٣) .

مصلی یه بعد السلام برعادل کیمسه اکسیك قیلدیغنی اخبار ایدوب حالبوکه مصلی کندینك تام قیلدیغنی متیقن بولنسه او کیمسه نك اخبارینه التفات ایتمز (٤) . اكر ايكى عادل كيمسه اخبار ايدرلر ايسه انلرك قوللرنى اخذ واعتبار ايتمك لازم كلور (٥) .

امام ایله جماعت اختلاف ایتمك صورتنده امام یقین اوزره

---

(١) بوقيدك علاوه سنه مبنى «موضوع مسئله صاحب شك حقنده در ظنى غالب اولان حقنده دكلدر» اعتراضى وارد اولماز . قاله ط .

(٢) اكر تحرى ايله عمل بر ركن ادا ايدجك قدر تفكرى مستلزم اولمش ايسه سجود سهو دخى ايدر . ذكره ط عند ذكر الصورة الآتية .

(٣) بوبابده ذكر اولنان حديثدن بشقه ديكر ايكى حديث دها مذكور اولديغنه مبنى فقها انلرك هر برينى برصورته حمل ايله بينلرينى جمع وتوفيق ايتمشلردر. حديثك برى : إذا شك أحدكم فى الصلاة فليتحر الصواب فليتم عليه . وديكرى : إذا شك أحدكم فى صلاته فلم يدر واحدة صلى أو ثنتين فليبن على واحدة فان لم يدر ثنتين صلى أو ثلاثاً فليبن على ثنتين فان لم يدر ثلاثاً صلى أوأربعاً فليبن على ثلاث ويسجد سجدتين . كما فى ص وصور الشك مذكورة فى ط .

(٤) چونكه انك يقينى بشقه سنك يقينيله زائل اولماز بونكله برابر كه اوغيرك قولى ملزم دخى دكلدر . ط .

(٥) چونكه بو اخبار نصاب شهادتده در . انلرك ايسه نيجه احكامده ملزمدر . ط .

ايسه جماعتك سوزيني اخذ ايتمز . يقين اوزره دكل ايسه اخذ ايدر. جماعت اختلاف ايدوبده امام آنلردن برفرقه‌ايله برابر اولمق تقديرنده بركشي دخي برابر اولسه امامك بولنديغي فرقه معتبر اولور .

نماز ايچنده عدد ركعاتك غيريده مثلا افتتاح تكبيريني آلديغنده وياخود كنديسنه نجاست اصابت ايلديكنده ويا كنديسندن حدث واقع اولديغنده شك ايليان كيمسه دخي شك ايتمك كندنجه معتاد ويا كثير الوقوع دكل ايسه استيناف ومعتاد كبي ايسه صلاتنه دوام ايدر .

نمازك افتتاح تكبيرنده شك ايدوب اني وسبحانك ‌يي اعاده ايتدكدن صكره تكبير افتتاحي آلمش اولديغني خاطرليان كيمسه قطع واستيناف صلات ايتمش اولميوب سجود سهو ايله مكلف بولنور . اكر تكبير افتتاحي اوجه آلمش اولديغني خاطرلاماز ايسه سجود سهو دخي لازم اولماز ط .

(باب)

سجود تلاوت

بو تركيب شيئك سببنه اضافتيدركه تلاوت سببيله اولان سجود ديمكدر . مقصود قرآن كريمده كي آيات سجده‌دن برينك اوقنمسى سببيله واجب اولان سجده‌در .

سماع دخى تلاوت كبى موجب سجود ايسه‌ده سبب سجودك انجق تلاوت اولمسى مختار اولديغنه و برده سماعك دخى سببى تلاوت اوله‌جغنه مبنى انك ذكرى من وجهٍ ذكر سماعى دخى مشتمل اولمغله انكله اكتفا اولنمشدر (١) .

تلاوت اوقومق ديمك اولديغى كبى سماع دخى ايشتمكدر . اوقويانه تالى وايشيدنه سامع ديه جكز .

سجدهٔ تلاوتك شرطى ، ركنى ، حكمى ، صفتى ، سببى ، كيفيتى واردر .

شرطى : تحريمه ونيت تعيين مستثنى اولمق اوزره شروط صلاتدر (٢) .

(١) محشى ديركه تلاوت تعبيرنده آيت سجده‌يى يازان وياهجاليان كيمسه‌يه سجده واجب اولمديغنى ايما واردر . آيت سجده‌يه من غير تلفظ نظر دخى موجب سجود دكلدر اهـ موضعين . وسيأتى متناً .

(٢) حدثدن طهارت ونجاستدن طهارت وستر عورت وعند الاختيار استقبال قبله بونده دخى شرطدر . صلاتيه اولاننده انك وقتى مدت صلات ياخود صلاتك

ركنى : عن وجه التعظيم وضع جبهه ايتمك ياخود ركوع ايلمك(١) وياخود بونلر مقامنه قائم اولەجق ايمائى(٢) ايتمكدر .

حكمى : دنياده سقوط واجب ، وعقباده نيل ثواب ، در .

صفتى : نماز ايچنده على الفور(٣) و نماز خارجنده على التراخى(٤) واجب اولمقدر .

سجدهٔ تلاوت واجبدر . چونكه آيات سجود اوچ قسمدر . بر قسمى صريحاً امر سجدەدر . وبر قسمى كفارك سجود حقدن استنكافلرينى متضمندر . وبر قسمى انبيا عليهم السلام حضراتنك امر سجوده امتثاللرينى حكايەدر . بونلردن هربرى ايسه يعنى كرك امتثال امر وكرك اقتداء انبيا وكرك مخالفت كفار واجبدر(٥) .

قبل المنافى اولان مابعدى وصلاتيه اولمايانده مدت عمردر . اوقات ثلاثهٔ مكروههنك برنده اولمامق دخى مشروطدر . مكركه انده تلاوت اولنەرق ادا ايدلش اوله. نيتده انك هانكى آيتك سجدەسى اولديغنى تعيين لازم اوليوب سجدەنك شكر وسهو ايچون اولان مزاحمه مبنى تلاوت ايچون ولديغنى تعيينده سوز يوقدر . قاله ط فى حاشية الدر .

(١) آيت سجده نمازده اوقنديغنه كورەدر . نتكيم معلوم اولور .

(٢) خستەيه ودابه اوزرنده اولانه كورەدر .

(٣) يعنى آيتنى بعد القراءه سجدەسى اوچ آيتدن صكرەيه براغلمامق اوزره همان ايفا ايدلمك .

(٤) يعنى اول اوقات امكان ايله مقيد اولمامق اوزره موسعاً ايفا اولنمق .

(٥) آيتى اوقويوب ويا ايشيدوبده سجده كنديسنه ممكن اوليان كيمسەيه مستحب اولان : سمعنا وأطعنا غفرانك ربنا واليك المصير . ديمكدر سجدەيى صكره قضا ايدر . ص .

سببی : تالی حقنده اتفاقا وسامع حقنده علی الصحیح[١] تلاوت آیت سجده‌در(٢) .

سجده آیتلری قرآن کریمك : (١) أعراف (٢) رعد (٣) نحل (٤) اسراء (٥) مریم (٦) حج (٧) فرقان (٨) نمل (٩) سجده (١٠) ص (١١) حم السجدة (١٢) نجم (١٣) انشقاق (١٤) علق سوره‌لرنده اولمق اوزره اون درت آیت جلیله‌در .

آنلردن برینی مکلف بالصلاة اوله‌رق اوقویانه وایشیدنه سجده تلاوت واجب اولور تالی حقنده فهم وسامع حقنده قصد سماع شرط دکلدر . تالی آیت سجده اولدیغنی کرك فهم ایتسون ، کرك ایتمسون سجده ایله مکلف اولدیغی کبی سامع دخی سماع کندینك مقصودی کرك اولسون کرك اولمسون ایشتمکله مکلف بالسجود اولور[٣] .

---

(١) علی قولٍ حق سامعده سبب سجود سماعدر . ط . قولی صحیحه کوره سماع تالینك ومقتدینك غیری حقنده شرط اولمغله صاغر اولوبده اوقودیغنی ایشتمیانه سجده لازم اولور دیکرینك تلاوتی سببیله سجده ایتمك هرنقدر ایدنی کوسه بیله اکا لازم اولماز . کما فی ص و ط بإیضاح من الدر مم ط .

(٢) سبب سجود تلاوت بحرده مذکور اولدیغی وجهله اوچ امرك بری اولمق ظاهردر : یا کندی اوقومق(*) یاخود بشقه‌سنك اوقودیغنی ایشتمك ویاخود اوقویان ایشتمسه دخی مقتـــدی بولنمق‌در . حقیقتده سبب ، تلاوتدر . سامع حقنده سماع ومؤتم حقنده اقتدا انك شرط عمل وتأثیریدر .

(٣) لـكن لایجب علی الاعجمی مالم یعلم یعنی أنه یعذر فی التأخیر مالم یعلم بها . كما فی المنحة لابن عابدین .

(*) ولو لم یوجد السماع کتلاوة الاصم اه بحر .

آيت سجده ترجمةً اوقنمق صورتنده دخی تالی فهم ایتسه‌ده ایتمسه‌ده اتفاقاً کاوعلی المعتمد فهم ویا اخبار شرطیله سامعه سجده واجب اولور .

حرف سجده‌یی یعنی سجده آیتندن اکا دال اولان کلمه‌یی ماقبلندن ویا مابعدندن برکلمه ایله برابر اوقومق قول صحیحده بتمامها اوقنان آیت سجده کبی موجب سجوددر(۱) .

آیت سجده‌یی یازمق ومن غیر تلفظ آیت سجده‌یه نظر ایتمك ایله سجده واجب اولماق . چونکه کاتب وناظر اولان کیمسه آیت سجده‌نك نه تالیسی ونه‌ده سامعیدر .

هجالمك دخی بویله‌در . نه آنی هجالیانه ونه هجاسنی ایشیدنه سجده واجب اولماز . چونکه هجالمك حروفی تعداد ایتمکدر ، قراءت دکلدر(۲) .

کیفیتی : بلا رفع ید «الله اکبر» دیو سجده‌یه واروب اوچ کره «سبحان ربی الاعلی» دیمك(۳) وینه الله اکبر دیو قالقمدر .

(۱) علی قول آیت سجده‌نك اکثری اوقنمدقجه سجده واجب اولماز .ص . اکثر کرك کلمهٔ سجوددن اول وکرك صکره اولسون ویاخود کلمهٔ سجده متوسط بولنسون . بو امام محمددن بر روایتدر .زیلعی بونی اختیار ایتدی . صاحب درر دخی اکا تابع اولدی . ط .

(۲) بوکا مبنی نمازده تهجی قراءت یرینه کچمز واو حرفلر قرآنده موجود اولدیغی ایچون نماز انکله فاسدده اولماز . بر کیمسه آیت سجده‌یی هر برندن برحرف اولمق اوزره بر جماعتدن ایشتسه حروف متفرق اوله‌رق تلاوت تحقق ایتمدیکیچون اکا سجده واجب اولماز . اه ط بتصرف .

(۳) ویقال فی السجود فی النفل وخارج الصلاة : سجد وجهی للذی خلقه وصوره وشق سمعه وبصره بحوله وقوته فتبارك الله أحسن الخالقین . أو : اللهم اجعلها لی عندك ذخراً وأعظم لی بها أجراً وضع عنی بها وزراً وتقبلها منی کما تقبلتها من داود . ص بتحریر ط .

بونده تشهد وسلام يوقدر . تكبير وتسبيحلر سنتدر . سجده واجبدر وسجود سهو كبي ايكي دكلدر .

جالس بولنانه كوره سجود تلاوت ايچون قالقمق مندوب اولوب بعدالفراغ دخی قيام ايتمك مستحب اولور .

اوزرنده متعدد سجده اولان كيمسه دخی هر سجده‌ده قيام ايلر .

آيتي جماعت ايچنده اوقونه‌رق مجتمعا سجده ايدلمك لازم كلدكده اوقويان ايلرو طورمق وايشيدنلر صف باغلامق لازم دكلدر . هركس بولنديغی موضعده مستقبل قبله اوله‌رق سجده ايدر . شوقدركه سامع تاليدن اوّل سجده‌دن قالقهامق مندوب اولور .

سجده ايچون متهيء اولميانلدن آيت سجده‌يی اخفا ايتمك تالی‌يه مندوبدر .

وجوب سجده مكلف بالصلاة اولانه كوره اولديغندن حائض ويا نفساء بولنان قادين سجده آيتنی ايشتمك ويا تلاوت ايلمك ايله اكا سجده واجب اولماز .

جنب اهل صلات اولمغله اكا سماعاً وتلاوةً وآندن وحائض ونفساءدن وكافردن وصبیّ مميزدن آيت سجده‌يی ايشيدنه سجده واجب اولور .

مجنوندن ياخود نائمدن ايشدينه سجده واجب اولماز علی الأصح(١)

---

(١) لعدم صحة التلاوة بفقدالتمييز ،ص ، هذا إذا كان المجنون مطبقاً واختلف التصحيح فی السماع عن غير المطبق،كما فی ط علی الدر ، والمغمی عليه مثل النائم بل الاغماء أشد من النوم ، ولا عليه أيضا إذا أخبر أنه قرأها فی نومه فی الصحيح ، ذكره المؤلف ،

سرخوشك تلاوتی هم کندیسنه وهم سامعنه موجب سجده‌در .

کاتب آیت سجده اولانه آنی یازمقله سجده واجب اولمدیغی کبی دیلسزه وصاغره دخی سجده ایدنی کورمکله سجده واجب اولماز . صاغره وکاتب آیت سجده‌یه سجده‌نك وجوبی انجق تلاوت ایله‌در .

سجده محاکاته‌دکل، تلاوته ترتب ایده جکندن آیت سجده‌یی قوشدن ومعلم مایمونندن وصدادن(۱) ایشیدنه دخی سجده واجب اولماز(۲) .

مصلی نمازده اوقودیغی آیت سجده‌نك سجده‌سنی نمازده ایتمك لازم کلور .

قراءت امتداد ایدجك ایسه آیت سجده‌دن صکره مستقل سجود یاخود رکوع اولنورکه در حال سجوده ویاسجده‌ٔ تلاوت قصدیله رکوعه واریلوب قالقیلور وقراءته دوام اولنور .

قراءت امتداد ایتمیه‌جك ایسه آیت سجده‌یی ویا آندن بر ویا ایکی یاخود اوچ آیت صکره‌یی متعاقب(۳) ایدیلان رکوع صلات

(۱) صدی : صوت منعکسدر . قال أبو الطيب :

ودع كل صوت بعد صوتي فانني أنا الصائح المحكي والاخر الصدى

محشی دیرکه بونلر هپ محاکاتدر تمییز اولمدیغیچون تلاوت دکلدر اه .

(۲) وقيل تجب بالسماع من الطير وصحح بانه سمع كلام الله تعالى . ص .

(۳) معلوم اولسونکه فور آیت سجده‌دن صکره بر یاخود ایکی آیت ایله اتفاقا منقطع اولماز. درت آیت ایله اتفاقا منقطع اولور. اوچ آیتده اختلاف اولنمشدر. منقطع اولمامق راجحدر . بدائعده بوبابده تقدیر اولمیوب رأی مجتهده تفویض اولدیغی یاخود طویل عد اولنانه اعتبار اولنه‌جغی دخی مذکوردر . کما فی ط . سورهٔ انشقاقك سجده‌سندن صکره موجود اولان درت‌قیصه آیت قول اخیرجه مانع فور دکل دیمکدر .

مع النيه[١] وسجود صلات بلا نيه آنك سجدەسی مقامنه قائم اولور .

خارج صلاتده اوقنان آيت سجدەنك سجدەسی موسعا واجب اولديغی حالده وقت مكروه اولمدقجه تأخير ايدلمك طول زمان ايله اونودلق احتمالنه مبنی تنزيهاً مكروه اولديغی كبی نمازده اوقنان آيت سجدەنك سجدەسی فورياً واجب اولديغنه مبنی تطويل قراءت ايله آنی تأخير ايتمك دخی قضايه براقق ديمك اولديغندن تحريما مكروهدر . سهواً تأخر ايدرسه ولو بعد السلام منافی وقوع بولميەرق حرمت صلات باقی اولدقجه قضا اولنور . نمازخارجنده قضا اولنماز . چونكه جزء صلاتدن اولمش وكسب مزيت ايلمشدر . ناقصاً تأديه اولنەمازكه خارج صلاتدەكی سجده داخل صلاتدەكی سجدەيه مانند اولەماز. آنك بوصورتله تاركنه عمداً ترك واجب ايدرك كنهكار اولديغيچون توبه لازم كلور .

نمازده ركن قراءت ركن قيامه خاص اولديغندن مصلی حال قيامك غيريده تلاوتدن محجوردر . محجورك تصرفی ايسه حكمسز اولمغله حال ركوع وياسجودده ياخود تشهدده وياخود قومەده آيت سجده تلاوت ايتمكله اكا سجده واجب اولمديغی كبی مقتدی دخی حال اقتداده قراءتدن محجورايكن سجده آيتنی تلاوت ايتمش اولمقله نه كنديسنه ونه امامنه نەده كنديسيله برابر نمازده مشارك بولنان ديكر مقتدی يه سجده واجب اولماز . اما آنكه نمازده مشارك اولميان كيمسه دائرهٔ

---

(١) وينبغی أن لاينويها الامام فی الركوع لانه ان نواها فيه ولم ينوها المقتدی لم يجزه ويسجد اذا سلم الامام ويعيد القعدة . كما فی الدر .

خجردن خارج اولمغله كرك جماعت ديكردن وكرك منفرد وياخود نمازدن بالكليه خارج اولسون آيت سجده‌سنی اومقتديدن ايشتمكله اكا سجده واجب اولور .

نمازده اولميانك نمازده اولاندن ايشتديكی آيت سجده‌نك سجده‌سنی خارجده ايتمك لازم اولديغی كبی نمازده اولانك دخی خارجدن ايشتديكی آيت سجده‌نك سجده‌سنی نمازدن صكره ايتمسی لازم كلور .

اكر نمازده كيلر آنی نمازايچنده ايدرلو ايسه نمازه اجنبی ايكن (١) ادخال ايتمش اولملری نقصاننه منی اوسجده كنديلريچون كفايت ايتمز (٢) ومع‌مافيه جنس صلاتدن اولمق‌حسبيله نمازلری آنكله فاسدده اولماز (٣) .

نمازده اوقنان آيت سجده‌نك سجده‌سی نماز خارجنده اولماز (٤) ايسه‌ده خارج ازصلات اولان كيمسه امامدن آيت سجده‌نی ايشيدوب اكا اقتدا ايتمامك ياخودامامك سجده‌سندن صكره ديكر ركعتده اكااقتدا ايلمك صورتنده سجده‌نی نماز

---

(١) حيث لم تسكن من قرائتها . ط . ويقال مثله فی الصورة الاولی .
(٢) وجه كامل ايله‌تأديه ايدلمش اوله‌بيلمك ايچون آنی اعاده ايدرلر . كما فی ط .
(٣) وزيادة سجدة واحدة لاتبطل التحريمة . ط .
(٤) مكركه نماز قبل السجود حيضك غيری بر سببله فاسد اوله . اوحالده مجرد تلاوت قالمش اولمغله خارج صلاتده سجده ايدلور . افساد دخی فساد كبيدر مفسد صلات حيض اولديغنه كوره سجود تلاوت قاديندن ساقط اولور . كما فی الدر مع ط .

خارجنده ایدرکه بوصورتله هم سجده‌نی ضیاعدن وهم صلاتی زیاده‌دن صیانت ایتمش اولور .

اکر اوکیمسه امامك سجودندن اوّل اکا اقتدا ایدرسه انکله برابر سجده ایلر . واکر امام سجود تلاوتی ایتدکدن صکره اورکعتده اکا اقتدا ایتمش اولور ایسه مقتدی سجده‌یه حکماً یتشمش اولمغله تلاوت ایچون ارتق سجده ایتمز (١).

خارج صلاتده برسجده آیتی اوقیوب ویاایشیدوب سجده‌سنی ایتدکدن صکره ینه اومجلسده نمازه طوروب او آیتی اوقوسه نمازده اوقنانك مزیتنه مبنی خارجده‌کنه تابعیتی اوله‌میه‌جغندن ینه سجده ایدر . اکر اولجه سجده‌سنی ایتمامش ایدیسه نمازده‌کی سجده اکا ایکی تلاوت ایچون کفایت ایدر .

مجلس واحدده آیت واحده‌نی تکرار ایدن کیمسه اولور که اکاده سجدهٔ واحده کافیدر (٢) کرك ابتداء تلاوتده ، کرك اثناء

---

(١) أصلا باتفاق الروايات يعنى لافى الصلاة ولاخارجها لانه لايمكنه أن يسجدها فى الصلاة لمافيه من مخالفة الامام ولابعد فراغه منها لانها صلوية ٠ص معط .

(٢) مجلس متحد اولمازسه سجدهٔ واحده کفایت ایتمز . مجلس خارجده ولو برچوزمك صورتیله اولسون اوچ آدیم آتمقله وآغاج اوزرنده بردالدن برداله کچمکله ونهر ویا حوض کبیرده یوزمك وحیوان اوزرنده کیتمك ایله وخرمن دوکمك ودکرمان اطرافنی طولاشمق ایله تبدل ایدر . اوطه‌نك وبیوك دخی اولسه مسجدك کوشه‌لرینه وارمقله وکمی یوریمکله و بر ویا ایکی رکعت نماز قیلمق و بر ویا ایکی جرعه ایچمك ویا بر ایکی لقمه ییمك وبر ایکی آدیم آتمق ایله واتکاء وقیام وقعود ایله ومحل تلاوتده رکوب ونزول ایله ومصلی اوله‌رق سیردابه‌ایله تبدل ایتمز .

تلاوتده وكرك بعد التلاوه ايدلمش اولسون(١) .

سامع حقنده مجلسك اختلاف واتحادی تالينك دكل ، كنديك تبديل مجلس ايدوب ايتمامسيله‌در . على الاصح .

خطيب منبرده آيت سجده‌یی اوقوسه اينوب سجده‌ايدر . جماعت دخی برابرجه سجده ايدرلر . ط على الدر(٢) .

ركننده افاده اولنديغی اوزره سجود حال مرض وركوبده(٣) ايماء ايله دخی اولور .

سجدهٔ تلاوت واجب اولديغنه مبنی انك بلاعذر دابه اوزرنده ايماءً ايفاسی كافی اوله‌مامق مقتضای قياس ايسه‌ده تلاوت تطوع كبی امر دائم اولديغندن انك سجده سيچون نزولی اشتراطده كلفت اوله‌جغنه مبنی ايمائی استحسان ايتمشلردر .

آيتی يرده اوقنه‌رق نازلاً واجب اولان سجده راكباً اوله‌ماز(٤) .

---

(١) لان تكرار القراءة محتاج اليه للحفظ والتعليم فلو تكرر الوجوب لزم الحرج وهو مرفوع بخلاف ما اذا تعدد المجلس أو المتلو حيث يتكرر الوجوب عملاً بالقياس لعدم الحرج . ط . وهو تداخل فى السبب بان يجعل الكل كتلاوة واحدة وهو أليق بالعبادة كما أن التداخل فى الحكم أليق بالعقوبة . كما فى ص والدر .

(٢) قال لما روى فى الموطأ أنه عليه الصلاة والسلام قرأ آية السجدة وهو على المنبر يوم الجمعة فنزل وسجد وسجد الناس معه اه عن الفتح .

(٣) أى على الدابة خارج المصر اذا تلاها أو سمعها اه من ط على الدر .

(٤) لان ما وجب على الارض وجبت تامة فلا تسقط بالايماء اه بحر

آيتی حیوان اوزرنده اوقنه‌رق راکباً واجب اولان سجده راکباً اوله‌بیلدیکی کبی نازلاً دخی اولور.

دابه اوزرنده آیت سجده‌یی اوقیوب اینه‌کدن صکره رکوب ایدرك سجده‌یی ایما ایتسه دخی اولور. کما فی البحر.

سجده‌سی اولان سوره ویا آیاتی اوقیوبده سجده آیتنی کچمك نظم آیتی بوزمقله برابر سجده‌دن استنکاف ایتمك کبی اولدیغیچون مکروهدر.

بونك عکسی یعنی یالکز آیت سجده‌نك قراءتی سجده‌یه مبادرت دیمك اولدیغیچون مکروه دکلدر. ولکن تفضیل توهمنی (۱) دفع ایچون تلاوتنده اکایا اول ویا صکره بر ویا دها زیاده آیت ضم ایتمك مندوب اولور. ص مع البحر.

جمعه و بیرام نمازلرنده قراءت صوکنه کلدکجه آیت سجده‌یی اوقومق امامه مکروه اولدیغی کبی صلات سریه‌ده دخی مکروهدر (۲).

حدث عمد وکلام وقهقهه کبی مفسد صلات اولان شیلر

(۱) أی تفضیل آیة السجدة علی غیرها اذ الکل من حیث أنه کلام الله تعالی فی رتبة واحدة. وان کان لبعض زیادة فضیلة لاشتماله علی ذکر صفات الحق جل جلاله. ط.

(۲) لانه لاینفك عن مکروه من ترك السجدة ان لم یسجد أو التلبیس علی القوم ان سجد اه ط علی الدر.

سجدهٔ تلاوتی دخی مفسد اولوب اعاده لازم کلور . شوقدرکه قهقههده آبدست آلمق لازم کلمز . محاذات مشتهات دخی صلات جنازهده اولدیغی کبی انی افساد ایلمز . بحر(١) .

(مهمة لدفع کل مهمة) : سجده آیتلرینی جمعاً مجلس واحدده اوقیوب هر بری ایچون بشقه بشقه ویاخود هپسنه بردن اون درت دفعه سجده ایلیانك امر دنیا وآخرتنجه کندینه مهم اولانه جناب حق کافی اولور . کذا فی ص والدر المختار .

سجدهٔ شکر

سجدهٔ شکر دخی قول مفتیٰ به اوزره طاعت مثاب علیها - درکه وقت سرور وتبشیرده(٢) شکراً لله تعالی سجدهیه وارمق

---

(١) قال ولو نام فيها لاتنتقض طهارته كالصلبية على الصحيح اه

(٢) بونلرك بری رؤیت ومشاهده حالنه وبری عدم مشاهده حالنه مصروفدر . نعم الٓهیه عباده مستمردر . سجدهٔ شکر تجدد نعمته ویااندفاع نقمته مبنی اولمش اولور . جناب رسالتمآب برنغاشی‌یی (جوجه) مشاهده‌لرنده سجدهٔ شکره وارمش اولدقلری کبی امتلری حقنده مقبولیت شفاعتلریله من عند الله مبشر اولدقلرنده دخی اوچ دفعه سجدهٔ شکره واروب هردفعه‌سنده کندی دعاء شفیعانه واستشفاع عالیجاهانه‌لری اوزرینه امتلرینك برثلثی کندیلرینه بخش اولندیغی استبشارینه تشکراً بارکاه بروردکاره جبهه‌سای شکران اولدقلرینی بیان بیورمشلردر . صلی الله تعالی علیه وسلم .

واردر وثوابدر (١) حضرت سيد الكائناتده وصحابه سنده واقع اولمشدر (٢).
سجده شكر بشروطها سجده تلاوت كبيدر . تكبير ايله واريلور
وجناب حقه حمد وشكر وتسبيح اولنوب تكبير ايله قالقيلور .

---

(١) وفي الدر وسجدة الشكر مستحبة به يفتى لكنها تكره بعد الصلاة لان الجهلة يعتقدون أنها سنة أو واجبة وكل مباح يؤدى اليه فهو مكروه اهط .

(٢) حضرت فخر كائنات رأس مقطوع ابى جهلى مشاهده لرنده بش دفعه سجده شكر ايتمشلر وحضرت ابوبكر يمامه نك فتحنده ومسيلمه نك قتلنده وحضرت عمر يرموكك فتحنده وحضرت على رئيس خوارج اولان ذوالثديه يى مقتول كوردكارنده سجده شكره وارمشلردر . كما فى ط .

(باب الجمعة)

اجتماعدن جمعه افتراقدن فرقة(١) كبيدر . اكا يوم وصلات اضافه ايديلەرك : يوم الجمعه(٢) وصلاة الجمعة دينيلور . كثرت استعمال ايله مضاف محذوفده اولور . بورادە مقصود صلات جمعەدر .

صلات جمعه معلوم اولديغى اوزره جمعه كونى وقت ظهرده صلات ظهره بدل اولان ايكى ركعتدن عبارتدر . جماعتله قيلنور وجهر اولنور واولجه خطبه اوقنور . او فرضدر . انك درت ركعت ايلك سنتى و درت ركعت صوك سنتى واردر . ايكيسى دخى

(١) بضم الفاء كما فى حديث الخوارج : يخرجون على حين فرقة من الناس . أى على زمان افتراقهم . وروى : على خير فرقة من الناس . بكسر الفاء فلاشاهد .

(٢) يوم جمعەنك اسم قديم عربيسى عروبة ايدى كه افصاح وتحسين معناسنه اولان اعرابدندر ناس انده تزين ايتدكلريچون اويله دينلمشدر . [عرباً أترابا] قول كريمى دخى بوندندر كه زوجلريچون متحسن اولوب كنديلرينى انلره سوديرنلر ديمكدر . اكا يوم جمعه نامنى ابتدا ويرن كعب بن لؤى در . « ان يوم الجمعة سيد الايام وأعظمها عند الله من ايام الاضحى والفطر » حديث شريفى منطوقنجه يوم جمعه سيد الايام اولوب سورهٔ بروجدەكى (يوم موعود) يوم قيامت و (يوم مشهود) يوم عرفه و (يوم شاهد) يوم جمعه ايله مفسردر . كنديسنده خيرات متزايد اولديغنه مبنى يوم المزيد دخى تسميه اولنور . عيد المؤمنين وحج المساكين در . كما فى ط بزيادة من حاشيته على الدر مع شىء من البحر . قال أبو الطيب :

هو الجد حتى تفضل العين اختها * وحتى يصير اليوم لليوم سيدا

وجمع الجمعة بضم ففتح قال ابو تمام :

ويضحك الدهر منهم عن غطارفة * كأن أيامهم من حسنها جمع

مؤكددر . تتكيم باب نوافلده ذكر اولنمشدر .

جمعه نمازى شروطى كنديسنده مجتمع اولان هر كيمسه ايچون فرض عيندر .

فرضيتى كتاب وسنت واجماع امت ايله ثابتدر . عقل دخى بوكا دليلدر .

كتاب كريمده (اذا نودى للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الى ذكر الله وذروا البيع) بيوريلەرق ذكر اللهه سعى ايله امر صلات ايچون ندايه مترتب قيلنمشدر . ذكردن مقصد صلات اولمق ظاهردر . خطبه مقصود اولمق دخى جائزدر . وعلى كل التقديرين آيت مفيد فرضيتدر. تقدير اوله كوره بو ظاهر در . تقدير ثانى يه كوره دخى ظاهردر كه شرطه سعيك فرضيتى مشروطك فرضيتنك فرعيدر . اوزرينه جمعه لازم اولميانه سعى الى الخطبة دخى بالإجماع لازم اولماز(١) .

حديث شريفده : « اعلموا أن الله تعالى فرض عليكم الجمعة فى يومى هذا فى مقامى هذا فى شهرى هذا فريضة واجبة الى يوم القيامة فمن تركها جحوداً واستخفافاً بحقها فى حياتى وبعد موتى وله امام عادل أو جائر(٢) فلا جمع الله شمله ولا أتم له فى أمره ألا فلا صلاة له ألا فلا زكاة له

(١) تفاسيرده مذكور اولان : ذكردن عموم مجاز طريقيله هم خطبه وهم صلات مقصود اولديغيدر . احق اولانده بودر . زيرا كه انلرك ايكيسنەده ذكر اطلاق صادقدر . همده جناب حق جمعەنك فرضيتى بر مباحك تحريميله تأكيد ايلمشدركه اوده بيعدر . تحريم مباح ايسه مقتضاى حكمت اولديغى وجهله انجق برامرواجب ايچون اوله بيلور . ط .

(٢) قوله أوجائر اشارة الى مساواة الحالين فى الوجوب والا فالاستخفاف مكفر وان لم يكن امام أصلا . كما فى ط .

ألا فلا صوم له الا أن يتوب فمن تاب تاب الله عليه . » بيورلمش(١) اولديغى كبى ديكر بر حديث شريفده دخى : « من ترك ثلاث جمع متواليات عن غير عذر طبع الله على قلبه ومن يطبع الله على قلبه يجعله فى أسفل درك جهنم » بيورلمشدر(١) .

مسلمين دخى عصر حضرت رسالتدن بوكونه قدر صلات جمعه نك فرضيتى اوزرينه كيمسه نك انكارى اولميه‌رق اجماع ايلمشلردر .

شو معنى دخى معقولدركه بزيوم جمعه‌ده صلات جمعه‌يى اقامه ايچون صلات ظهرك تركيله امر اولنمشزدر . صلات ظهر ايسه فرضدر . بر فرضك تركى انجق اندن دها مؤكد واولى بر فرض ايچون

---

(١) حديث مذكور ايلك خطبهٔ نبويه دندركه انى حين مهاجرتده قيلدقلرى ايلك جمعه‌ده ايراد بيورمشلردر . معلوم اولديغى اوزره هجرت سنيه سنين نبوتك اون دردنجى سالى ربيع الاولى اوائلنده ايدى . بر پازار ايرتسى كونى قرب مدينهٔ طاهره‌ده بنى عمرو بن عوف يوردينه نزول ايله صالى وچهارشنبه وپنجشنبه كونلرى اوراده اقامت وانلره مسجدلرينى تأسيس بيورمشلردركه مدينهٔ منوره‌نك جنوب جهتنده واقع مسجدشريف قبا در . جمعه كونى اورادن خروج ايله سالم ابن عوف يوردينه وصوللرنده جمعه وقتى اولمغله (رانونا) ديتيلان وادى بطننده واقع مسجدبنى سالمده ايلك دفعه اوله‌رق خطبهٔ بليغه ايراديله صلات جمعه يى ادا بيورمشلردر .

(٢) آخر حديث شدت عذابه محمولدر . اويله بيورلمسى او كيمسه وحدانيتى وانك توابعنى اقرار ايتمكله برابر ترك جمعه ايتمش اولمق جهتيله فعل منافقينده بولنمش اولمسندندر . منافقون ايسه جهنمك درك اسفلنده درلر . ياخود جمعه‌يى انكاراً ترك ايدنلر وياخود او عقيده اوزره وفات ايدنلر حقنده‌در . ط .

اوله بيلور . ديمككه صلات جمعه فرضيتجه صلات ظهردن دها تأكيدلى برفرضدر .

صلات جمعه ايچون شروط وجوب وصحت اولهرق ايكى نوع شروط واردركه الىر بالجمله نمازلرده معتبر اولان شروطدن فضلهدر .

شروط وجوب مصليده و شروط صحت مصلينك غيرى حقندهدر. ارهده كى فرق دخى شروط وجوب منتفى ومسلوب اولمقله ادا صحيح وشروط صحت منتفى اولدقده ادا غير صحيح اولمقدن عبارتدر .

(شروط وجوب) التيدر : برنجيسى ذكورتدر (اركككلك)(١) . قادينلره جمعه لازم دكلدر . ايكنجيسى حريتدر . مملوك اولانلره جمعـــه لازم دكلدر(٢) . اوچنجيسى اقامتدركه شهر ايچنده ياخود شهردن معدود اولان كنارنده(٣) مقيم بولنمقدر . كويليلره وبر

---

(١) خنثايى اخراج ايچون ذكورتى قيد تحقيق ايله تقييد ايتمشلر ايسهده محشى : خنثى معامل بالاضر اولمق جهتيله مقتضاى حال جمعه اكا واجب اولمقدر ، ديبور اه .

(٢) افندى كندى كولهسنى جمعه وجماعاتدن منع ايدهبيلور ، أذون ايدرسه كوله جمعه قيلمقده مخير بولنور ، حيوانى حفظ ايچون افندى ايله برابر جامعه كاورسه حفظه خلل كتورمامك اوزره جمعه قيله بيلور ، اجرتلى خدمتكارى مستأجر جمعهدن منع ايدهمز . شوقدركه جمعه محلى اوزاق ايسه انكله اشتغال ايتديكى مدتك اجرتنى اسقاط ايده بيلور ، ياقين ايسه ايدهمز ، ط .

(٣) صلاة المسافر بابنه باقـكز .

شهرده هیچ اولماز ایسه اون بش کون اقامتی نیت ایلمامش اولان مسافره جمعه لازم دکلدر (١) . دردنجیسی صحتدر . جامعه چیقمقدن عاجز اولان یاخود خسته لکنك آرتمسندن ویا کیج ای اولمسندن قورقان مریضه جمعه لازم اولمدیغی کبی جامعه چیقمسیله خستهسی ضائع قالهجق اولان ممرضه (خستهیه باقانه) دخی جمعه لازم دکلدر . پیرناتوان دخی مریضه ملحقدر بشنجیسی سلامت عیندر . کوزسزه جمعه لازم دکلدر . مکرکه یدیجیسی اوله (٢) . التنجیسی سلامت رجلدر . کوتورمه وآیاقسزه جمعه لازم دکلدر . اکر بر آیاغی مفلوج ویا مقطوع اولوبده بلامشقة مشیهقادر ایسه جمعهیه چیقار (٣) .

﴿ شروط صحت ﴾ دخی التیدر : جمعه قیلنانیر شهر ویا

---

(١) حدیث شریفده : « لاجمعة ولا تشريق ولا صلاة فطر ولاأضحى الا فى مصر جامع أو مدينة عظيمة » بیورلمش اولدیغی کبی فتح بلاد وامصار ایدن صحابه حضراتندن دخی شهرلردن ماعدا مواضعده نصب منابر ایدلدیکی وجمعه اقامه اولندیغی نقل وروایت اولنمامشدر : ص .

کویلی جمعه کونی شهره کیرراوکون اوراده قالمغی نیت ایلر ایسهجمعهیی قیلار . والا ظهری قیلار . كما فى الجوهرة .

(٢) وهى مسئلة القادر بقدرة الغير . والمصحح فيها قول الامامين . كما مر . قال فى البحر ولم أر حكم الاعمى اذا كان مقيما بالجامع الذى فيه الجمعة هل تجب عليه ؟ لعدم الحرج اه .

(٣) جماعتك أعذار مسقطه سندن اولان مطر عظیم وقار وچامور جمعه ایچون دخی أعذاردندر . اشتراط عقل وبلوغ صلات جمعهیه خاص اولمامغله ذکر اولنمامشدر . ص مع ط .

كنارشهر اولمقدن (١) . كويده وقيرده جمعه قيلنماز (٢) .
بر شهرك متعدد مواضعنده جمعه‌قيلنور (٣) .
ايكنجيسى جمعه قيلدرمق ايچون وظيفه‌دار كيمسه بولنمقدر .
مأموريت ومأذونيتلرى جهتيله جمعه اقامه‌سنه مالك اولان ائمه
وخطبا كندى يرلرينه بشقه‌لرينى اقامه‌يه دخى مالكدرلر .

(١) شهر : اكبر مساجدى جمعه ايله مكلف بولنان اهاليسنى استيعاب ايتميان يردر . ديو تعريف اولنديغى كبى بو تعريفك بر چوق قرايه دخى صادق اوله‌جغى ادعاسيله شويله‌ده تعريف ايدلمشدر « شهر : ايچنده‌مقيم اميرى ومفتيسى وتنفيذ احكامه قادر قاضيسى اولان يردر . » مقصود معرفت احكام اولوب كثرت‌ذوات اولمديغندن قاضى ياخود امير بلده مفتيلك ايشنى دخى كوريوير ايسه عدددن استغنا حاصل اولور . مسلمينه ولات كفار غالب اولان يرده اقامهٔ جمع وأعياد ايتمك جائز اولور . قاضى تراضىء مسلمين ايله قاضى اولمش اولور . والىء مسلم التماسى كنديلرينه واجب بولنور . ط . كنار شهر تعبيريچون باب صلاة المسافره مراجعت لازم كلور .

شهر ايچنده جمعه نمازينك جامعده قيلنمسى شرط اولميوب نماز كاهلرده ومنبر اتخاذيله اوق ميدانى كبى آچيق يرلرده دخى جمعه قلنور .

(٢) موسم حجده مناده اميرمكه موجود اولمقله برابر ابنيه دخى بولنديغندن جمعه قيلمق جائز اولور . عرفات قير اولديغيچون اوراده جمعه قيلمق جائزاولماز . كما فى الدر وغيره .

(٣) بو صراحته كوره اعتبارسبقه واحتياطاً ظهر اخير قيلمغه لزومده قالمازكه انك اعتبارى و ظهر اخير احتياطى تعدد جمعه‌نك منعى حقنده‌كى قول ضعيفه مبنيدر . اكا كوره كه ـ قول‌ابى‌يوسف ومذهب امام شافعيدر ـ جمعه ايلك قيلانلكدر . بناءً عليه احتياط اولەرق آخر ظهر ياخود ظهر اخير نيتيله درت ركعت نماز قيلنور . انى‌قيلان هرركعتنده فاتحه اوقور وضم سوره ويا آيات ايدر . قيلدان اكر فرض واقع اولورسه ضمك ضررى اولماز . واكر نفل واقع اولورسه ضم مذكور

اذننامه‌لرنده بوكاده مأذون نيت مذكور اولمق شرط دكلدر (١) .

اوچنجيسى اوكـله نمـازى وقتى اولمقـدر . وقت ظهرك دخولندن اول جمعـه قيلمق صحيـح اولمديغى كبى انك خروجيله

واجب بولنور . قعده‌ٔ اولاده تشهده اقتصار ايدر . شفع ثانى اولنده سبحانك اوقوماز . مؤلف ديركه احتياط انى قيلمقده دكلدر چونـكه احتياط اقواى دليلين ايله عملدر بو بابده اقواى دليلين ايسه تعـدد جمعه‌نك اطلاق جوازيدر . همده انى قيلمقده جهله جمعه‌يى فرض دكل اعتقاد ايتمك وياخود جمعه وقتنده فرض اولان نمـازك متعدد اولديغنى اعتقاد ايلمك محذورى واردر . انى قيلمق ايچون خواصدن ماعدايه افتا اولنماز . انلرك دخى او نمازى قيلملرى اولرنده اولور اه

بو افاده‌يه كوره صـلاتظهر اخير صوم يوم شك كبى كارخواص ايكن تعميم وعوام‌ناس تكليف كثرت ركعات ايله تنفير ايديله‌رك صـلات جمعه‌نك صوك سنت مؤكده‌سندن دخى محروم براغلمقده‌در

محشى كتاب الصومده ديمشدركه صوم يوم‌شكده فرض نيت اولنميوب صلات ظهر اخيرده فرض نيت اولنمق ارەسنده‌كى فرق صلاتك وقتى ظرف اولديغندن انده نيت تعيينك لزومى وصومك وقتى معيار اولديغندن انده نيت تعيينك عـدم لزومى جهتيله‌در . بوده باب جمعه‌ده‌كى قول ابى يوسفه كوره‌در . قول معتمده كوره دكلدر اه

ابن نجيم دخى بحررائقده : صلات ظهراخيرصلات جمعه‌نك مصرواحدده عدم جواز تعددى روايتى‌سببيله صحتنده‌ايديلان‌شك اوزرينه بعض متأخرينك وضع ايتدكلريدر روايت‌مذكوره ايسه مختار دكلدر وبعد الجمعه ظهراخير نمازى نه امام اعظمدن ونه صاحبيندن روايت اولنمامشدر « يوم جمعه‌نك فرضى اودر جمعه فرض دكلدر » ديو اعتقاداولنمق خوفنه مبنى بن او نمازك عدمنى كراراً افتاايتدم . ديمشدر اه

ولابن عابدين كلام على هـذا فى‌المنحة وردالمحتار لايلزمنا مع هؤلاء الفحول الاخيار .

(١) بعدالخطبه كرك بر عذره مبنى وكرك بلا عـذر نمازه كچيرمك ايستدكلرى كيمسه‌نك خطبه اوقنور ايكن بولنمش وياخود خطبه‌نك

دخی باطل اولور (١) . دردنجیسی نمازدن اول خطبه اوقنمقدر (٢) .
بشنجیسی اذن عام اولمقدر (٣) . آلتنجیسی جماعت اولمقدر (٤) .

بعضنه یتشمش اولمسی شرطدر نمازه بعـد الشروع سبق حدث صورتنده صالح امامت هرکیم اولورسه امام انی استخلاف ایده‌بیلور .

ایکیسی شیء واحـد کبی اولدیغیچون خطبه‌یی بری اوقیوب نمازی بشقه‌سی قیلدرمق لائق دکل یعنی تنزیهاً مکروهدر . صحت خطبه‌ده بلوغ شرط اولمدیغندن نمازه کچمامك اوزره خطبه‌یی صبی ممیز دخی اوقویه‌بیلور . کما فی تنویر الابصار .

(١) ولوکه خروج وقت مقـدار تشهد قعوددن صکره اولسون وارثق او نماز ظهر اوله‌رق‌ده اتمام ایدیله‌مز . قول شیخین اوزره نفل اوله‌رق اتمام ایدیله‌بیلور . خلافالمحمد أفاده ط . مفسداته واثناعشریه‌دن اون برنجینك هامشنه باقـکز .

(٢) محشینك بیاننه کوره صدراسلامده خطبه بیراملرده اولدیغی کبی نمازدن صکره‌ایدی . ترك استماع خطبه‌ده برشی یوقظنیله أستعیذ بالله تعالی [واذا رأوا تجارةً أو لهواً انفضوا الیها وترکوك قائما] قول کریمنده محکی اولان حالك حادث اولمسی اوزرینه خطبه تقدیم بیوریله‌رق تأخیر منسوخ اولدی .

(٣) چونکـه صـلات جمعه شعائر اسـلامدن وخصائص دینندندر . وبرطاقم خصوصیات ایله مشروعدرکه انلرسز اولماز . علی سبیل الاشتهار اذن عام ایله اقامه اولنمق دخی اوجمله‌دندر . کلانلر ایچون جامع قپولرینك آچیق بولنمسی اذن عامدر . جامعك قپوسنی قپایه‌رق ایچنده جمعه قیلان جماعتك و باب قصربنی سائرینه سـد ایدرك ویاخود نماز قیلدیغی محله کندی اعوان واصحابیله قیانه‌رق جمعه اقامه ایلیانك جمعه‌سی جائزدکلدر . اکر خلق دخوله مأذون ایتمش ایسه انلر کیرسه‌لرده کیرمسه‌لرده جمعه صحیح وفقط او کیمسه مسجد جامعك حقنی قضا ایتمامش اولمق حسبیله کراهتده بولنمش اولور . کما فی مں و ط .

(٤) منفردك جمعه‌سی بالاجماع صحیح دکلدر . جمعه جماعتندندر . جماعت عنـدالامام جمعه‌نك شرط انعقاد اداسی اولدیغندن رکوعده اقتدا

جماعتك اقلى امامدن بشقه اوچ اركك اولمقدر (١) . ايكى اركك ايله برقادين ياخود براركك چوجق بو بابده كافى دكلدر .

امام ابو يوسف : امامدن بشقه ايكى كشى جماعتدر . ديدى اه

خطبه

خطابدن اولمغله فى الاصل متكلم ايله مستمع آره‌سنده اولان

ايتمش اولسه‌لر بيله امام ايلك سجده‌يه وارنجه قدر برابر بولنملرى لازمدر . اندن صكره نمازلرينى بوزوب طاغيلورلر ايسه امام نمازى جمعه اوله‌رق يالـكزجه اتمام ايدر . واكر امام سجده‌يه وارمدين انلر طاغيلوب امامك ارقه‌سنده ايكى اركـكدن بشقه قالميه‌جق اولورسه جمعه باطل اولور . عنـد الامامين جماعت شرط انعقاد تحريمه اولوب او دخى تحقق ايتمش اولمغله انلردن صكره امام يالـكزجه جمعه‌يى اتمام ايلر .

على خلاف لابى يوسف فى اشتراط الثلاثة فانه أجاز الجمعة باثنين كما يأتى ذكره فلاتبطل فى تلك الصورة مع بقاء رجلين خلفه . وقال زفر يشترط دوامهم كالوقت الى تمامها . كما فى ص مم ط .

(١) عند الطرفين . چونكه جمع ــ اكا دلالت ايدن صيغه تثنيه ومفرد صيغه‌لرينه مخالف اولديغيچون ــ حقيقةً اوچدر . ايكى‌يه جمع اطلاقى مجازدر . اصل اولان حقيقت ايله عملدر . همده [فاسعوا الى ذكر الله] قول كريمنده طلب حضور لفظ جمعه تعلق ايتمشدر . سعيك مسند اليهى اولان ذكر دخى بر ذاكرى مستلزمدركه او مطلوب الحضور اولان جمعك غيريدر . انلرك خطبه‌ده حاضر اولمش اولملرى وجمعه ايله مكلف بولنملرى مشروط دكلدر . حتى خطبه‌يى ديكله‌يانلر كيدوب بشقه اوچ كشى كلسه خطيب انلره ظاهر روايتده اعادهٔ خطبه ايتميه‌رك جمعه‌يى قيلدرمق جائز اولديغى كبى جماعت اولان اوچ كشينك جملةً ويا مختلطاً كوله ياخود مريض ويا مسافر اولملرى دخى جائزدر ؛ چونكه بونلر جمعه ايله مكلف اولمسه‌لرده امامته صالح كيمسه‌لردر ؛ اقتدايه صالح اولملرى اولويتده‌در . كما فى ص مم ط .

كلامدن عبارت اولەرق موعظەيە ومقدمەيە (١) اطلاق اولنمشدر . بوراده مقصود معناى موعظه در .

خطبەنك ركنى جناب حقك ذكر خالصيدر . لغت عربيه يەاقتدار ايله برابر عربينك غيرى لغت ايله ايرادى دخى جائزدر .

خطبه ايكيدركه برى ديكرندن برجلسهٔ خفيفه ايله مفصولدر . هربرى حمد وثنايى وتشهد وصلواتى مشتملدر . خطبهٔ اولاده آيت اوقنوب وعظ وتذكير ايديلور . خطبهٔ ثانيەده وعظه بدل مؤمنين ومؤمناته دعا اولنور .

شروط خطبه

خطبەنك شروطى شونلردر : (١) نمازدن اوّل اولمق . (٢) خطبه قصديله اوقنمق(٢) (٣) وقت داخلنده اولمـــق(٣) (٤) خوين خطبەده لااقل بركيمسه بولنمق (٤) (٥) اوكيمسه كنديسيله

(١) فى الاصل مقدمهٔ زواج (طلب ازدواج) اولوب كتاب ديباجەلرينەده اطلاق اولنه كلشدر . هرايكى معناده باب اولدن مستعملدر . معناى موعظەده ضم خاء ومعناى طلب زواجده كسر خاء معروفدر . معناى اولده « خطب القوم وعليهم » ومعناى ثانيده « خطب المرأة الى القوم » دينور . اولـكينك فاعلى خطيب ، وايكنجينك فاعلى خاطب ، در . خطاب بونك مبالغه سيدر . تقول : خاطبه أحسن خطاب وخطب الخطيب خطبةً حسنةً وخطب الخاطب خطبةً جميلةً .

(٢) آتياً مذكور اولديغى اوزره خطبەده عند الامام برذكر خالصه اقتصار جائز اولمغله بوشرطك اشتراطى انده ظاهردر . خطيب آقسيروبده الحمد لله وبر شيئه تعجباً سبحان الله ديمك خطبه عد اولنماز . كما فى ص . على قولٍ خطبەده قصد شرط دكلدر . . كما فى ط .

(٣) وقتدن اول خطبه اوقنوب وقتك دخوالنده نمـاز قلنسه اولماز. ط.

(٤) در مختارده مذكور اولديغى اوزره خطيبك كندى كنديه اوقوديغى خطبه صحيـح دكلدر . خطبەنك جماعت حضورنده اولماسى لازم

جماعت جمعه منعقد اوله بيله چكلردن اولمق (١) (٦) خطبه ايله نمازك آره‌سى عمل قاطع ايله فصل اولنمامق (٢) .

خطبه صلات اولمديغى وشطر صلات دخى اولمديغى ايچون (٣) آنده طهارت واستقبال قبله شرط اولمديغى كبى كلام دخى آنى مفسد دكلدر (٤) . طهارت آنده سنت اولمغله آبد ستسزك وحتى مبتلاى حدث اكبر اولانك خطبه‌سى خطبه‌ده استقبال قبله ايتمك كبى مكروه اولوب استقبال جماعت مسنو ندر .

ايسه‌ده مؤلفك افاده‌سنه كوره خطبه بركشى حضورنده دخى صحيحدر ولو نائم ياخود صاغر ويابعيد بولنسون اما جماعت جمعه‌نك شرطيدر .

(١) بر عبدك ويابر مريضك وياخود بر مسافرك حضورى‌ده كافيدر . يالكز بر اركك چوجغك ياخود قادينك بولنمسى كافى اوله‌ماز . ص .

(٢) مؤلف اكلى قاطع عد ايتمشدر . خطيب بعد الخطبه غسل جمعه ويا تجديد وضوء ايچون اوينه كيتمش اولمق صورتنده خطبه‌نك صحتنده اختلاف اولندى ديمشدر . لكن اغتسال وتوضى أعمال صلاتدن اولمغله قاطع عد اولنمامق مختاردر . محدثك وحتى جنبك خطبه‌سى مع الكراهه صحيح اولمغله بعد الخطبه اغتسال ايدرك نمازى قيلار واغتسالى أعمال صلاتدن اولديغيچون قاطع عد اولنماز . كما فى الدر وحواشيه . محشينك افاده‌سنه كوره بعد الخطبه صلات تطوعه شروع (حرام اولمقله برابر) عمل قاطع اولمديغندن خطبه‌يى ابطال ايتمز ايسه‌ده اعاده اولى اولور . فائته‌سنى خاطرليه‌رق قضا ايله مشغول اولمق دخى بويله‌در اه بحذف بعض .

(٣) اثرده خطبه‌نك شطر صلات كبى عد بيورلمسى حكم ثواب اعتباريله‌در . ص .

(٤) حضرت عمر بر جمعه خطبه‌سنده حضرت عثمان مسجد شريفه اثناء خطبه‌ده كلديكيچون : بونه وقت كلش ؟ ديو بيوروب مقام اعتذارده حضرت عثمانك : اذانى ايشتدكدن صكره آبدست المقدن فضله برشى ياپمدم . ديمسى اوزرينه حضرت خليفه : رسول الله صلات جمعه ايچون غسلى امر ايتمش اولدقلرى حالده همده آبدستمى ؟ بيورمشدر . ط .

سنن خطبه

خطبه‌نك سنتلری شونلردر : (١) خطيب قبل الخطبه منبر جهتنده بولنمق (١) (٢) سياه كيينمش اولمق (٢) (٣) منبره چيقديغنده اوطورمق (٣) (٤) حضورنده اذان اوقنمق (٤) (٥) بعد الاذان خطيب قيام ايدوب هرايكی خطبه‌يی قائماً (٥) اوقومق (٦) حرباً آلنان هربلده‌ده خطيبك صول النده برسيف بولنوب خطبه‌يی اكا طيانه‌رق اوقومق (٦) (٧) صلحاً فتح اولنان بلادده خطبه بلاسيف اوقنمق (٧) (٨) خطبه‌يی جماعته

(١) منبرك صاغ جهتنده خطيبه مخصوص حجره وار ايسه خطيب انك ايچنده ويوق ايسه منبر جهتنده بولنور . قبل الخطبه محرابده نماز قيلمق اكا مكروه اولور . ط .

(٢) اقتداء بالخلفاء للتوارث وهو مهجور فى هذه الازمان . ط على الدر . وقال المؤلف : أو البياض . وأما الاخضر فلم يذكر .

لم يشنك السواد بل زدت حسنا إنما يلبس السواد الموالى

(٣) بو قعود اذان ايچون اولديغندن بيرام خطبه‌سنده يوقدر .

(٤) خطيبك حضورنده يعنی منبر اوكنده اوقنور . محشينك باب‌اذانده كی بيانه كوره يوم جمعه‌ده اوكه وقتی ايچ اذاندن بشقه اذان اوقنماز ايدی اذان اولی حضرت عثمان احداث ايتدی اما اوكونك اقامتی دخی داخل حساب ايديلمه‌رك حضرت عثمان بر اوچنجی ندا زياده ايتمش دينلدی . كما فى ط على الدر . ولعل السبب فى تلك الزيادة ماقص عنه وعن سيدنا عمر رضى الله تعالى عنهما فيما مضى وراء هذه الصفحة فى الهامش .

(٥) بلا عذر قعوداً خطبه مكروهدر . كما فى ص . والاضطجاع أولى بالكراهة .

(٦) دينلدی كه بونده كی حكمت دينك سيف وشوكت ايله قائم اولديغنه اشارتدر . ط .

(٧) مكهٔ مكرمه عنوةً يعنی قهر وغلبه ايله آلنديغندن مسجد حرامده خطبه سيف ايله‌در . مدينهٔ منوره مفتوح بالقرآن اولمغله مسجد شريف نبويده خطبه بلا سيفدر . ص .

قارشو طوروب اوقومق (١) (٩) خطبه‌یه کیزلیجه تعوذ ایدرك
حمدخدا وثناءجناب‌ذی‌کبریاء ایله باشـــلامق (١٠) شهادتین
اوقومق (١١) حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
افندمزه صلوات اوقومق (١٢) وعظ وتذکیر ایتمك (١٣) قرآندن
برآیت اقومق (٢) (١٤) خطبه‌یی ایکی یاپمق (١٥) ایکی خطبه
ارەسنده اوچ آیت اوقویه‌جق قدردن زیاده اولمامق اوزره
اوطورمق (٣) (١٦) ایکنجی خطبه‌یه دخی حمـد خدا وثناء
جناب ذی کبریایی وصـلوات حضرت نبیّ مجتبایی اعاده ایدرك
باشلامق (٤) (١٧) مؤمنین ومؤمناته مغفرت ونصرت وعافیت
ایله دعا ایتمك (١٨) خطبه‌ٔ ثانیه‌ده خطبه‌ٔ اولادن دون اولەرق
جهر صوت ایلمك (١٩) هرایکی خطبه‌یی پك اوزاتمیوب خفیف
طوتمق (٥) (٢٠) فراغ خطبه‌یی متعاقب اقامت آلنمق .

---

(١) اکر خطیب خطبه‌یی مستقبلاً للقبله جماعته ارقه‌سنی دونەرك اوقورسه
مکروه اولور . ط . بزم خطبا حین‌دعاده جماعتدن بلا وجه منحرف اولملریله
مکروهده بولنیورلر وقبله‌ٔ دعایی‌ده بیلمیورلر دیمکدر .

(٢) علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك (واتقوا یوماً ترجعون فیه إلی
الله) الخ قولی کریمی تلاوت بیورمش اولدقلری مرویدر . خطیب آیت اوقویه‌جغی
زمان دخی تعوذ ایدر . سوره باشی اولمدقچه بسمله چکمز . ص .

(٣) بونده دعا اولمدیغی کبی منبر قپوسنده ومنبره چیقلدیغنده دخی دعا ایتمك
یوقدر .

(٤) خطبه‌ٔ ثانیه‌ده خلفاء راشدینك وعمین محترمینك أذکار علیه‌لری مستحسندر.
بین المسلمین توارث بویله جاری اولمشدر . ص . بزم دیارده بونلر ایلك خطبه‌یه
کچمشدر .

(٥) فقه وسنت تقصیر خطبه وتطویل صلات ایکن بزده بوده بر عکس

ذكر اولنان سنتلردن برینی ترك ایتمك وخطبه‌ئی طوال مفصلدن اولان (١) برسوره‌دن زیاده تطویل ایلمك مكروه‌در . خطیب منبره چیقدیغی وقت جماعته سلام ویرمك یوقدر (٢) .

خطبه‌ده برتسبیح ویاتحمید یاخود تهلیل ویاتكبیر كبی ذكر خالص الٓهی‌یه اقتصار ایتمك عند الامام صحیح ولكن ترك‌سنت ایدلمش اولمق جهتیله مع الكراهه‌در . امامین اكا خطبه اطلاق اولنمیه‌جغی بیانیله : خطبه دینیله‌جك قدر طویل اولمق لابددر انكده اقلی التحیات الخ مقداری حمد وصلوات ودعاء مسلمیندر دیدیلر (٣) .

جمعه كونی تبكیر مطلوبدركه جمعه نمازیچون جامعه ایركنجه چیقیلور (٤) . ایكی ركعت تحیت مسجد قیلنوب اوطوریله‌رق

اولمشدر . صلات جمعه‌ده سورهٔ جمعه ومنافقون یاخود سورهٔ اعلی وغاشیه اوقنمق مسنوندر .

(١) سنن صلات بحثنه باقكز .

(٢) والمروی من سلامه عندنا غیر مقبول . ص . وقال الشافعی اذا استوی علی المنبر سلم علی القوم اه بحر .

(٣) وله قوله تعالی (فاسعوا إلی ذكر الله) من غیر فصل بین كونه ذكرا طویلا یسمی خطبة أولا . ولقضیة عثمان رضی الله تعالی عنه أنه لما صعد المنبر أول جمعة ولی الخلافة قال الحمد لله فارتج علیه . فقال : ان أبا بكر وعمر كانا یعدان لهذا المقام مقالا وانكم إلی امام فعال أحوج منكم الی امام قوال وستأتیكم الخطب بعد وأستغفر الله العظیم لی ولكم . فنزل وصلی بهم ولم ینكر علیه أحد . فكان اجماعا منهم . ص مر ط .

(٤) حتی صاحب‌در : طرناق كسمك وتراش اولمق جمعه‌دن صكره افضل‌اولور دیمش ایسه‌ده محشی مرحوم انی مخالف نص حدیث بوله‌رق رد ایلمشدر وهو حدیث : من غسل یوم الجمعة واغتسل ثم بكر وابتكر ومشی ولم یركب ودنا من الامام واستمع ولم یلغ كان له بكل خطوة عمل سنة أجر صیامها وقیامها .

تلاوتی یوم جمعه مندوباتندن اولان سورهٔ کهف (١) دیکلنور . اوکون اوکله اذانندن اعتباراً اداء صلات جمعه‌یه دکین ایش وآلش ویرش مکلف بالجمعه اولانلره (٢) تحریماً مکروه اولور .

سعی الی الجمعه فریضه‌سنك ثوابی اکا مبادرتده کی تفاوت اعتباریله متفاوتدر (٣) .

جامعه ماشیاً کیدوب کلمك راکباً دن افضلدر .

« واذا خرج الامام فلا صلاة ولا کلام » (٤) لخواسنجه سنت جمعه قیلنوب خطیب منبره صعود ایتمك اوزره حجره‌سندن چیقدیغندن وحجره‌سی اولمدیغنه کوره قیام ایتدیکندن اعتباراً ختام خطبه وصلاته دکین سوز ایتمك وحتی سویلیانه صوص دیمك جائز اولمدیغی کبی نماز قیلمق دخی جائز دکلدر (٥) . مکرکه اوزرنده

(١) ذکر فی أحکامات الاشباه : مما اختص یوم الجمعة قراءة الکهف فیه . در مختار .

(٢) قادینلر مکلف بالجمعه اولمامغله ایشلرندن قالمازلر .

(٣) اثرده وارد اولدیغی اوزره جمعه نمازیچون غسل ایدوب جامعه ایلك ساعتده واران بردوه وایکنجی ساعتده واران براینك واوچنجی ساعتده واران برقوچ وردنجی ساعتده‌واران بر طاوق وبشنجی ساعتده‌واران بریمورطه تصدق ایتمش اولور. محشینك افاده‌سنه کوره ساعتلردن مقصد لحظات لطیفه یعنی برطاقم اجزاء زمانیه درکه مبدأی زوال شمس ومنتهاسی خطیبك منبراوزرنده اذان دیکلمه‌مك ایچون اوطوردیغی اواندر. ایدیٔ کاتبین کرامده جمعه حسناتیچون مفتوح اولان دفتر ثواب اندن صکره دوریلور .

(٤) نص النبی علیه السلام . ص . والمعروف کونه من کلام الزهری . ط .

(٥) خطبهٔ ثانیه اثناسنده قالقوب سنت قیلانلر بو مسئله‌نك جاهللریدر . سنت فرضدن صکره دخی قیلنه بیلور .

ترتيب ساقط اولمدق فائته اوله . اوحالده جمعه صحيح اوله بيلمك ايچون آنىلدى التذكر قيلمق لازمدر .

كلامدن تسبيح واجابت مؤذن كبى اخروى قسمى خارج ايسه‌ده بوقسمك جوازى‌دخى خطبه‌يه شروعدن اوّله كوره‌در . خطيب خطبه‌يه شروع ايتدكدن صكره كلام باقسامه حرام اولور (١) كما فى‌ط على الدر (٢) .

نمازده حرام اولان هرشى خطبه‌ده دخى‌حرام اولمغله اثناء خطبه‌ده امر بالمعروف نوعندن دخى اولسه كلام (٣) وحتى تعاطىء سلام جائز اولمديغى‌كبى اكل وشرب وسائر شغل وتلاوت ومطالعه (٤) دخى جائز اوله‌ماز . وعدم جوازده خطيبه قريب اولان ايله آندن بعيد بولنانك فرقى اولماز(٥) اواثناده مأمور به

(١) ولا بدع فى اطلاق الحرام على المكروه التحريمى كما هوالمصرح به فى‌الدرالمختار .

(٢) بناءً على هذا خطيبك حين صعودنده مؤذنك (ان الله وملائكته‌الخ) آيت كريمه‌سنى تلاوت ايتمسنده ـ كه ترقيه تعبير اولنور ـ وامتثالا لامر الآية صلوات وتسليمات كتورلسنده بأس يوق ايسه‌ده مؤذنلرك اثناء خطبه‌ده‌كى ترضيلرى وصلوات وآمينلرى بدعت مكروهه‌در . كما هو المصرح به فى عامة الكتب

(٣) إذا قلت لصاحبك صه والامام يخطب فقد لغوت . الا اذا كان من الامام كما كان من سيدنا عمر لعثمان رضى الله تعالى عنهما كما مر . ولا بأس بأن يشير برأسه أو يده عند رؤية منكر . قاله فى الدر .

(٤) وعن أبى‌يوسف أنه كان ينظر فى كتابه ويصححه . والمعتمد حرمة ذلك لهذه القاعدة كما فى ط على الدر .

(٥) محشينك نقلنه كوره شمس الأئمه : خطيبك اوكنده بولنان اكا استقبال ايدر صاغنده ياخود صولنده بولنان اكاطوغرى انحراف ايلر . ديمش ايسه‌ده سرخسى : بزم زمانمزده رسم وعادت جماعتك قبله‌يه متوجهاً اوطورملرى وخطيبه

اولان اتصالات وسكوتدر (١) . اسم نبی كچدكجه نفسندن صلات وسلام ایدر . اقسیررایسه حقه حمدایلر . ساعت اجابت (١) اولمغله قلبندن دعاده ایدر . اثناءخطبه‌ده اویومق دخی مكروهدر (٣) . اطرافنه باقنمق‌ده مباح اولماز (٤) .

خطیبك خروجندن اوّل باشلامش اولدیغی جمعه سنتنی قراءتی تطویل ایتمیه‌رك یعنی واجبه‌اقتصار ایلیه‌رك بیتورر .

جمعه كونی قبـل الزوال ویاخود صلات‌جمعه دن بعد الفراغ مسافرت ایتمـكده بأس اولمیوب انجق مكلف بالجمعه اولانه كوره یوم جمعه‌ده اوكله اذانی اوقندقدن صـكره صلات جمعه‌یی قیلمدین چیقمق مـكروه اولور (٥) .

انحراف ترك ایتملریدرزیرا كثرت زحامه مبنی‌بعد الخطبه تسویه صفوفده كوچلك چكیلور احسن اولان ده بودر . دیمشدر اه .

(١)هلا كندن خوف اولنانك تحذیری مستثنادركه انك ایچون نماز بیله قطع اولنور . كما مر . چونكه اوحق آدمیدر . انك مبناسی احتیاج اوزرینه‌در .

(٢) وهی من خروج الامام الی فراغه من الصلاة علی الصحیح . ط .

(٣) مكركه اویقو اكا غالب اوله . ط علی الدر .

(٤) خطبه اوقنور ایكن نمازده اولدورر كبی اوطورمق دخی لازم اولمیوب ختام خطبه‌ده نمازدن چیقار كبی ایكی طرفنه سلام ویرمك بسبتون فضله‌در .

(٥) مؤلف كراهتی اطلاق ایتمكله انك تحریمیه اولدیغی اكلاشلدی . مكلف بالجمعه اولمیانلری اخراج ایتمش اولمغله انلرك خروجنده كراهت اولمدیغی دخی ثابت اولدی .ط .

مريض ومسافر ومملوك واعمى كبي مكلف بالجمعه اولميانلر صلات جمعه‌ني قيلمش اولورلرايسه فرض وقتدن اولمق اوزره جائز يعني آنكله فريضهٔ وقت عهده‌لرندن ساقط اولمش اولور . چونكه جمعه‌نك آنلردن سقوطي كنديلرايچون رخصتدر . قيلملري صوم مسافر كبي عزيمت وافضلدر (١) .

جمعه ايله مكلف اولميانلر حقنده مستحب اولان جمعه قيلنمدقدن صكره آنلر صلات ظهري منفرداً قيلمقدر . وقتنك دخولنده ظهري جمعه‌قيلنمدين دخي قيله‌بيلورلر (٢) . هرحالده جماعت اوله‌مازلر (٣) .

جمعه ايله مكلف اولانلرجمعه‌قيلميوبده ظهري جمعه قيلنمدين قيلمق حرامدر . كرچه وقتنك تحققنه‌مبني صلات ظهر منعقددر ولكن او ساعتده مأموربه صلات جمعه اولمغله صلات ظهرك عقدي حرام وانعقادي جمعه ايچون سعي اولنمامغه موقوفدر . اكر ظهري قيلدقدن صكره ندامت ايدرك جمعه‌يه‌ده چيقارسه خانه‌سندن آيرلديغي وقت (٤) امام صلات جمعه‌ده بولنوب هنوز اتمام ايتمامش ياخود آنك خروجندن صكره جمعه اقامه ايدلمش

---

(١) قادينلر جماعتدن ممنوع اولدقلريچون بوندن مستثنادر . ص .

(٢) أى مع الكراهة التنزيهية لمخالفة المستحب أفاده ط فيما بعد .

(٣) لما تسمعه من كراهة الجماعة وقتئذ لغير الجمعة .

(٤) وقيل اذا مشى خطوتين فى البيت الواسع يبطل . ص . وان لم ينفصل عن الدار . ط .

اولمق صورتنده قيلديغى ظهرك صفت فرضيتى باطل اولور (١) كنديسى كلوب جمعه‌يه كرك يتشمش ، كرك يتشمامش اولسون (٢) يتشور ايسه جمعه‌ى قيله‌رق فرضى يرينه كتورمش اولور يتشمز ايسه وياخود يتشوبده آنى افساد ايتمش اولور ايسه ظهرى اعاده ايتمك لازم كلور .

معذور اولان يعنى جمعه ايله مكلف بولنميان دخى بوبابده بويله دركه ظهرى قيلدقدن صكره جمعه‌يه چيقمق آنك دخى فرضى ابطال ايدر (٣) معذور ايله غير معذورك فرقى جمعه قيلنمدين اداء ظهرك غير معذوره كوره حرمتى ومعذوره كوره عدم حرمتى خصوصنده‌در .

جمعه ايله مكلف اولميانلره (٤) ومحبوسلره (٥) جمعه كونى

---

(١) انك خروجى امامك جمعه‌دن فراغنه مقارن اولمق ويا بعد فراغ الامام سعى اولنمق وياخود جمعه هيچ اقامه اولنمامق صورتلرنده ظهر باطل اولماز . ص .

(٢) فالبطلان به مقيد بامكان ادرا كها وهذا عند الامام . وقالا لايبطل ظهره حتى يدخل مع القوم وفى رواية حتى يتمها وحتى لو أفسد الجمعة قبل تمامها لايبطل ظهره على هذه الرواية .ويقتصر الفساد عليه لوكان اماما ولم يحضر الجمعة من اقتدى به فى الظهر . كما فى ص والدر . وفيها يلغز : أى صلاة فسدت على الامام ولم تفسد على المأموم ؟ ط على الدر .

(٣) وقال زفر والشافعى لايبطل ظهر المعذور باداء الجمعة بعده وتقع الجمعة نفلاً . ط . وظاهر مافى المحيط أن ظهر المعذور انما يبطل بحضوره الجمعة لا بمجرد سعيه كما فى غير المعذور . قاله ط فى حاشية الدر .

(٤) انما قيد بهم ليعلم حكم غيرهم بالاولى . ط .

(٥) انما صرح بهم مع دخولهم فيمن قبلهم للخلاف فيهم . كما فى ط على الدر .

شهر ايچنده (١) صلات ظهری کرك جمعه نمازی قیلندقدن صکره وکرك آندن اوّل جماعت ایله قیلمق مکروهدر (٢) .

اهل بلده‌دن جمعه کندیلرینی فوت ایتمش اولانلردخی بویله درکه آنلر صلات ظهری اذانسز و اقامتسز وجماعتسز اوله‌رق قیلارلر . در مختار (٣) .

....

صلات جمعه‌یه تشهدده (٤) دخی یتشان آنی جمعه اوله‌رق اتمام ایدر (٥) وجهر ایله اخفا بیننده مخیر بولنور .

---

(١) أما فی حق أهل السواد فغیر مکروه لانه لاجمعة علیهم ، وکذا ان کان المکان بعیداً عن المسجد ، وجعلها فی البحر مستثناة . ط علی الدر .

(٢) أی تحریما . وکذا یکره الاذان والاقامة ، ط علی الدر .

(٣) چونکه جماعت اولمقده معذور اولمیان دخی معذوره اقتدا والتحاق ایدرك جماعت مطلوبه اولان جمعه جماعتنك تقلیلنی مؤدی اولمق محذوری اولور ، عمده اندن بشقه جماعت اقامه اولنمقله اکا صورت معارضه کورینور ، ط .

(٤) یاخود امام سجودسهوی ترك ایتمدیکنه کوره انك سجده‌سنده ویا تشهدنده . ص ،

(٥) « وما فاتكم فاقضوا » بیورلمشدرکه صلات امامدن سزی فوت ایدنی قضا ایدك دیمکدر ، صلات امامدن فائت اولان شی ایسه جمعه‌در ظهر دکلدر ، ص مع ط ، قال المؤلف : وهذا عندهما وقال محمد ان أدرکه قبل رفع رأسه من رکوع الثانیة أتم جمعه والا أتم ظهرا وفی العیدیتمه اتفاقا .

احكام عيدين

(عيدين) لفظى بيرام معناسنه اولان عيدك تثنيه سيدر . برى فطر وديكرى اضحى اولمق اوزره سنه‌ده ايكى بيرام واردر(١) . آنلرك ايكيسنك بردن واجبات ومندوباتى كبى احكام شرعيه‌سنك بيانى قصد اولنه‌رق (احكام عيدين) دينلمشدر .

عيدتسميه‌سى جناب حقك او كون مؤمن قوللرينه دينى ودنيوى عوائد احسانى اولديغنه وياخود تكرار فرح ومسرت ايله تفأل عودتنه مبنيدر (٢) .

بيراملرك واجباتى نمازلر ونمازلرينه مخصوص تكبيرلر ايله عيد

---

(١) اهل مدينه‌نك ايكى يوم لهو وسرورلرى اولديغى حلولنده بالسؤال معلوم عالى نبوى بيورلدقده انلره خطاباً : حق تعالى سزك ايچون او ايكى يومه انلردن خيرلى ايكى كون بدل ايتمشدركه يوم اضحى ويوم فطردر . بيورلمش اولديغى حضرت انس روايتيله سنن ابى داودده مذكوردر .

(٢) روحدن ريح وخوفدن خيفه كبى معلدر . بيرام ايتمكه تعييد دينور . قال أبو الطيب :

هنيئا لك العيد الذى أنت عيده وعيد لمن سمى وضحى وعيدا

مقامات حريريه‌نك (برقعيديه) سنه باقكز . لزوم يايه مبنى عيدك جمعى ظاهرى اوزره أعيادر . ابن الراوندى :

محن الزمان كثيرة لاتنقضى وسروره يأتيك كالأعياد

اصلى اوزره أعواد اولمامسى عود لهو وخشبك جمعى اولان أعواده التباس ايتاملك ايچون اولديغى حقنده‌ئى افاده اطرادسزدر چونكه ارواح روحك جمعى اولديغى كبى ريحك دخى جمعيدر . قال ميسون :

وبيت تخفق الارواح فيه أحب الى من قصر منيف

اضحاده‌کی تشریق تکبیرلرندن وعید فطرده کی صدقهٔ فطردن عبارتدر .

بیراملرك مندوباتی شونلردر :

(۱) ایرکن قالقمق .

(۲) غسل ایتمك .

(۳) مسواك طوتنمق .

(٤) طیب سورنمك

(٥) کیمه‌سی مباح اولان البسه نك أحسننی کیمك (۱) .

(٦) نعمت حقه تشکراً اظهار فرح وسرور ایتمك وخاتم طاقنمق (۲) .

(۷) عید فطرده جامعه چیقمدین طاتلی برشی ییمك .

(۸) ییناش شی قوری خرما اولمق .

(۹) تك عدد اوزره ییمك .

(۱۰) عیداضحاده قربان کسه‌جك کیمسه آندن ییمك ایچون اکلی نمازدن صکره یه تأخیر ایتمك (۳) .

(۱۱) نمازه ایرکنجه‌طاوراوب صلات فجری محله مسجدنده قیله‌رق صلات‌عید ایچون نمازکاهه وجامع کبیره کیتمك .

(۱۲) سکون وتمکین اوزره یوریمك (٤) .

(۱) کرك جدید ، کرك غسیل (ییقانمش) اولسون .

(۲) صحابه‌دن أیام سائرده خاتم طاقنمیانلر یوم عیدده طاقنورلر ایدی . ط .

(۳) قال فی الدر وان یضح فی الاصح . ولو اكل لم یكره أی تحریما اه .

(٤) مشی رکوبدن افضلدر . عودتده قاصد قربت اولمدیغیچون رکوبده بأس یوقدر . کما فی الدر مع ط .

(١٣) نمازه كيدر ايكن عيد فطرده سراً وعيد أضحاده(١) جهراً تكبير آلمق(٢) .

(١٤) عودتده ممكن ايسه ديكر يولدن كلمك(٣) .

(١٥) مؤمنينه ملاقى اولدقجه اظهار بشاشت ايلمك(٤) .

(١٦) قادر اولديغى تكثير صدقات ايتمك .

عيد فطر واجباتندن اولان صدقهٔ فطرك اعطاسيچون افضل اوقات بيرام نمازندن اوّل ويرمكدر(٥) .

---

(١) عشر ذى‌الحجه‌ده‌بيله زقاقلرده تكبير آلمقدن ناس منع‌اولنماز . درمختار . بر طاقم مشايخ فقها انى مستحب كورمشلرايمش . كما فى‌ط‌عليه .

(٢) مؤلفك افاده‌سنه كوره تكبيرى نماز كاهه وارنجه وعلى رواية نمازه باشلار ايكن قطع‌ايدر . ناسك عملى اليوم ايكنجى روايت اوزره دراه نماز كاهلرده جمعاً وجهراً تكبيرلر آلنور ديمكدر . بزم‌خلق بوندن غافلدر .

(٣) اقتداءً بالنبي صلى‌الله تعالى عليه‌وسلم وتكثيراً للشهود لان مكان القربة يشهد لصاحبه . ص مم ط . أوليتصدق على فقرائهما . وينبغى أن يكون ذلك على الوقار مع غض البصر . ط على الدر .

(٤) « تقبل الله منا ومنكم » ياخود « غفر الله لنا ولكم » مثلى تعبيرلر ايله تهنئت ايتمك محشينك افاده‌سنه كوره منكر دكل ، بلكه مستحبدر . دعاءبالتقبل اصحاب رسول‌اللهده واقع اولمشدر . مصافحه‌دخى مطلوبدر اه معانقه مكروهدر .

(٥) مأموربه مطلق نوعندن اولديغيچون انى رمضان شرطيله وعلى قولٍ رمضان شرطى دخى اولميه‌رق يوم فطردن اول ويرمك بيله جائز ويوم‌فطرده قبل الصلاة مستحب واوكون بعد الصلاة دخى جائز ويوم‌فطرك خروجندن صكره اعطا ايتمك‌دخى جائزدر ولكن بوتأخير بر كناهدركه ادا ايله مندفع اولور . نتكيم بعدالقدره تأخير حج ايدن كنهكار اولقله برابر او كناه اداءحجدن صكره زائل اولور . كما فى ط .

صلات عيد

بیرام نمازی ایکی رکعتدن عبارتدر وجمعه نك شروط وجوبی حائز اولانلره واجبدر(١) شروط صحتی بالجمله نمازلرك شروط صحتی اولوب فضله اوله‌رق بو نده شروط صحت جمعه دخی معتبردر . آندن یالکز خطبه مستثنادرکه صلات جمعه‌ده خطبه شرط صحت و نمازدن مقدم اولوب صلات عیدده شرط دکل ، سنت و نمازدن مؤخردر .

کیفیتنجه سائر نمازلردن فرقی بو نلك هر رکعتنده اوچر فضله اولمسنده‌در . او تکبیرلر واجبدر .

بیرامك ایلك کونی(٢) بعد الطلوع وقت کراهت چیقدقدن صکره(٣) جماعت صف باغلایوب : بیرام نمازینه . دیو نیت ایدیله‌رك طوریلور(٤) مقتدی یه کوره نیت اقتدا دخی زیاده ایدیلور . افتتاح تکبیرینی متعاقب

(١) سنت مؤکده دییان دخی اولمشدر . جمعه کبی فرض دکل ایسه‌ده ترکی ضلالت وبدعتدر . کما فی الجوهرة . [ولتکبروا الله علی ما هداکم] قول کریمندن صلات عید فطرك و [فصل لربك وانحر] قول کریمندن صلات عید اضحانك وجوبنه استدلال اولنمشدر .

(٢) عذره مبنی صلات عید فطر ایرتسی کونه وصلات عید اضحی دها ایرتسی کونه تاخیر اولنه بیلور .

(٣) مبدأی بو ومنتهاسی ماقبل الاستواءدر . بعد الزوال صلات عید قیلنماز .

(٤) وجوبی بر منوال محرر مختلف فیه اولدیغیچون واجب اولان بیرام نمازینه دیمکه لزوم یوقدر . ط . طقوز تکبیر ایله دیمك معناسزدر . چونکه تکبیرات زائده طقوز اولمدیغی کبی اصلیه دخی طقوز دکلدر . زائده مع الاصلیه ایسه دها زیاده‌در .

ال باغلانه‌رق سبحانك اوقنور . بعده « الله اكبر » ديو اللر رفع(١) ويانلره ارسال اولنور . حين ارسالده اوچ سبحان الله دينه‌جك قدر ساكتاً توقف اولنور(٢) . بعده ينه الله اكبر ديو رفع يد وارسال يد اولنوب اوچنجی دفعه تكبيرده اللر رفع اولندقدن صكره ارسال اولنميوب باغلانور . امام كيزليجه تعوذ وتسميه‌دن صكره قراءته جهراً شروع ايدوب سوره‌ٔ فاتحه‌يی اوقور وكيزليجه جملهٔ آمين دينيله‌رك ضم سوره ويا آيات ايدر . ركعت اولاده اوقونه‌جق سوره‌نك سبح اسم ربك الاعلى الخ اولمسی وركعت ثانيه‌ده سوره‌ٔ غاشيه‌نك اوقنمسی مندوبدر. ركوع وسجود اولنوب ركعت ثانيه‌يه قيام ايدلدكده قراءتدن صكره وركوعدن اوّل الله اكبر ديو اللر رفع وارسال اولنور . بعده ينه الله اكبر ديو رفع يد وارسال يد ايديلوب اوچنجی تكبير دخی بووجهله آلندقدن صكره الله اكبر ديو ركوعه واريلور(٣) سجده‌لردن صكره قعوداً تحيات وصلوات وادعيه اوقنه‌رق سلام ويريلور .

نمازدن صكره امام منبره چيقوب اوطورميه‌رق(٤) خطبه اوقور وجمعه خطبه سنده‌كی حمد وثنايه بدل : « الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد » دير . جماعت دخی برابرجه

---

(١) رفع يد سنن صلاتده مذكوردر .

(٢) كما فی الدر . قال وهذا يختلف بكثرة الزحام وقلته اه لان المقصود منه ازالة الاشتباه . ط عليه .

(٣) ركعت ثانيه‌نك تكبيرات زائده‌سی دخی ركعت اولاده اولديغی كبی قراءتك اولنه آلمق جائز ايسه‌ده ذكر اولنان صورت اولی ومستحبدر . كما فی واجبات ط .

(٤) چونكه بونده جمعه خطبه‌سی كبی اذان يوقدر .

بو تكبيرى آلور(١) وخطبه‌يى ايكى ياپوب آره‌لرينى جلسهٔ خفيفه ايله فصل ايدر .

خطبه‌نك نمازه تقديمى تركى كبى مكروهدر(٢) .

خطبهٔ عيد فطرده خطيب صدقهٔ فطر احكامنى(٣) وخطبهٔ عيد اضحاده اضحيه‌يى وتكبير تشريقى تعريف ايدر(٤) .

بيرام نمازندن اول اوده وجامعده و بيرام نمازندن صكره جامعده نافله قيلمق مكروهدر ، اوه كلدكدن صكره قيله بيلور(٥) .

---

(١) تكبير ايچون ظاهرروايتده عدد معين يوقـايسه‌ده خطيب اكثر خطبه‌يى تكبيردن عبارت قيلماز . عيداضحى خطبه‌سنده عيد فطر خطبه‌سندن زياده تكبير آلور . ص . متن درمختارده يخطبهٔ اولايه على التوالى طقوز وخطبهٔ ثانيه‌يه يدى تكبير ايله استفتاح ايتمك مستحب اولور ديو مذكوردر . ظاهرروايت مؤلفك ذكر ايتديكيدر . كما فى ط على الدر .

(٢) در مختارده خلاف سنت اولديغى بيانيله اساءت تعبيراولنمشدر . ومثله المؤلف .

(٣) كيمه ونه مقدار واجب اولديغى وكيمه ويريله‌جكنى و وقت وجوبنى ذكر ايدر . ص . لكن صدقهٔ فطرك اداسيچون وقت مستحب نمازه چيقلمدين اول اولان زمان اولديغيچون احكام‌مذكوره‌يى بيرامدن اول اولان جمعه خطبه‌سنده ذكرايتمك كركدر . ط .

(٤) عيداضحايه كوره تكبير تشريق‌دخى‌يوم‌عرفه‌دن بدءايتديكيچون انى دخى بيرامدن اولكى خطبه‌ده تعريف لازم كلور . كما فى ط على الدر .

(٥) عليه‌الصلاة والسلام افندمزحضرتلرى نوافله حريص اولدقلرى حالده صلات عيددن اول نافله قيلمامشلردر . خانهٔ سعادت آشيانه لرينه عودت بيوردقلرنده ايكى ركعت قيلدقلرى اولمشدر . ص مع ط .

وقتی کچملك وامامه یتشهمامك (۱) صورتیله صلات عید کندیسنی فوت ایدن کیمسه انی قضا ایدەمز ومنفرداً قیلاماز (۲) دیلرسه دونر کیدر ودیلرسه نافله قیلار . افضل درت رکعت قیلمقدرکه انك ایچون صلات ضحی اولمش اولور (۳) .

صلات عیدك رکعت اولاسنده امامه تکبیرلردن صکره اقتدا ایتمش اولان کیمسه تکبیرلری فی الحال ایدر . رکعت اولانك رکوعنده یتشان کیمسه قائماً بالاقتداء افتتاح تکبیرینی آلور وامامه رکوعده مشارکت ایده بیلهجکی تقدیرده تکبیرات زائدەسنی دخی قائماً ایدر . امامه رکوعده مشارك اولهمیهجغی تقدیرده افتتاح تکبیرندن صکره رکوعه واروب تسبیحات رکوعه بدل ال قالدیرمیهرق تکبیرات زائدەیی آلورکه رکوع ایچون حکم

(۱) سواء کان لعذر أملا الا أنه یأثم فی الثانی دون الاول . ط .

(۲) چونکه جماعةً مشروعدر . بعدالشروع افساد ایتمك صورتنده دخی قضا لازم کلز . بو مسئله الغاز اولەرق : هانکی کیمسەدر اوکه اوزرینەواجب اولمش نمازی افساد ایتمشدرده قضا لازم کلمامشدر؟ دینیلور . صلات عید اتفاقا جائزالتعدد اولمغله بر امامه یتشهمیان دیکر بر امام جمعه ایله انی قیلهبیلور . کندیسی امام جمعه ایسه جماعت بولوب اقامه ایلر . کما فی ط .

(۳) ابن‌مسعود حضرتلرندن مروی‌اولان شیئه بناءً که مشار الیه حضرتلری : صلات عید کندیسنی فوت ایدن کیمسه درت رکعت نماز قیلار رکعت اولاده سورهٔ أعلایی ورکعت ثانیەده سورهٔ والشمسی ورکعت ثالثەده سورهٔ واللیلی ورکعت رابعەده سورهٔ والضحایی اوقور . بیورمش وبوبابده حضرت رسول اللهدن صلی الله تعالی علیه وسلم وعد جمیل واجر جزیل روایت ایلمشدر . ص . یعطی ثواباً بعدد کل مانبت فی هذه السنة . ط .

قيام واردر وواجبى اتيان مسنونى اتيانذن اولادر . اكر انك تكبيرات زائدەسى اثناسنده امام ركوعدن رفع رأس ايدرسه قالان تكبيرلر مقتدينك اوزرندن ساقط اولور .

صلات عيدك ايكنجى ركعتنده امامه يتشان كيمسه ركعت اولاىى سلام امامدن صكره قضايه قيام وتكبيرات زائدەىى قراءتدن صكرەيه تأخير ايدر (١) .

تعريف ـ كەعرفه كونى عرفاتدەكى حجاجه تشبهاً بلده خارجنه چيقوب باش آچيق طورمق ولبيكخوان اولمقدر (٢) ـ هيـچ برشى دكلدر (٣) .

---

(١) وهو مخصص لقولهم : ان المسبوق يقضى اول صلاته فى حق الاذكار . ص .

(٢) محشينك بياننه كوره تعريف طيب سورنمكه وانشاد ضاله ايتمكەده اطلاق اولنور .

(٣) بوندن درمختارده اولديغى وجهله فرض ياخود واجب ويا مستحب اولان عبادت انواعندن دكلدر معناسى آكلەرق تعريف مذكور مباح ظن اولنمسون كه مؤلف تصريح كراهت ايتمش ومحشى كراهتك تحريميه اولديغى سويلەمشدر . كعبەنك غيريده طواف جائز اولمديغى كبى عرفاتك غيريده دخى يوم عرفەده وقفه اولماز . نتكيم قربان كسمكه قادر اولميانه طاوق ياخود خروس قربان ايتمك اولماز . مقامه بصريەسنده حريرينك « وبكم اقتدى فى التعريف ، وعرف التسحير فى الشهر الشريف » قولندن اكلاشلديغنه كوره بو بدعت تعريف بصرەدن ظهور ايتمشدر . شرح مقاماتده بدعت مذكوره سيدنا ابن عباسه عزو اولنمش ايسەده مشاراليه حضرتلرندن منقول اولان كنديلرينك بصرەده استسقا (يغمور ايچون دعا) يه چيقمش اولمريدر . والتسحير الايقاظ للسحور .

تكبير تشريق كه ايام تشريق تكبيرى ديمكدر (١) واجبدر . (واذكروا الله فى ايام معدودات) بيورلمشدر (٢) . اركككه كوره انك جهرى دخى واجبدر . عرفه كونى (٣) صباح نمازندن اعتباراً بشنجى كونككه ذى الحجه نك اون اوچنجى كونيدر

(١) تشريق : اتى كونشلنوب قديدايتمكدر ، عادت عربان قربان اتلرينى ذى الحجه نك اون برنجى واون ايكنجى واون اوچنجى كونلرى كونشه سرمك اوزره جاريدر . بواوچ كونه انك ايچون ايام تشريق تعبير اولنور . ذى الحجه نك طقوزنجى واوننجى كونى ايام تشريقدن دكل ايسه ده تكبيرك اكثر اوقاتى ايام تشريق اولمق اعتباريله تكبير اكا اضافه ايدلمشدر . تشريق برده تكبيرايله رفع صوت ايتمكه اطلاق اولنور . بوكا كوره اضافت تشريقدن عبارت اولان تكبير ديمك اولەرق بيانيه كبى اولور . كما فى ط .

(٢) انما لم يكن فرضاً بهذه الآية لما قيل ان المراد به ذكر الله تعالى عند رمى الجمار بدليل [فمن تعجل فى يومين الآية] فلم يكن الكتاب قطعى الدلالة فيفيد الوجوب لا الافتراض وقد واظب عليه صلى الله تعالى عليه وسلم من غير ترك وكذا الخلفاء والصحابة أجمعون . ط .

(٣) ذى الحجه نك طقوزنجى كونيدر . راسى مفتوحدر . عرفات موضع اسمى اولديغى كبى عرفه دخى يوم مذكورك اسمى اولمغله يوم عرفه تعبيرنده كى اضافت بيانيه در . رمضان بيرامنده عرفه يوقدر . ذى الحجه نك عشر اولى موسم يعنى وقت حج اولمغله ايام معلومات تسميه اولنوب انلردن سكزنجى كون كه حجاجك مكه دن منايه چيقدقلرى كوندر يوم ترويه تسميه اولنور . نمازلر عقبنده تكبير آلنان كونلره مبدأى اولان عرفه دن اعتباراً ايام معدودات دينور . قربان بيرامى معلوم اولديغى وجهله ذى الحجه آينك اوننجى واون برنجى واون ايكنجى واون اوچنجى كونندن عبارت اولمق اوزره درت كوندر . ايلك كونى صرف يوم نحر دركه يوم ذبح ديمكدر . صوك كونى صرف يوم تشريقدر . اوره ده كى ايكى كون انلرده قربان دخى كسيله بيلديكيچون هم يوم تشريق همده يوم نحر در . نتكيم ان شاء الله تعالى كتاب الذبائحده ذكر اولنور .

ايكندى نمازينه‌دكين هرفرض عقبنده آلنور . يعنى ذكر اولنان مدت ايچنده‌كى يكرمى اوچ وقت نمازى متعاقب برر كره : « الله اكبر الله اكبر لا آله الاالله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد. » دينيلور (١) وبونده منفرد ومقتدى وامام ومقيم ومسافر وبلدى وقروى وكذا اركك وقادين مساوى بولنور (٢) .

مسبوق دخى لاحق كبى قضاء مافات عقبنده تكبير مذكورى آلور . مسبوق انى مع الامام دخى آلسه نمازى فاسد اولماز .

امام اوزرنده سجودسهو وار ايسه اولا انى ايفا ايدوب بعده تكبير تشريق آلور . احرامده ايسه تلبيه‌يى (لبيك الخ ديمكى) دها صكره ياپار .

تكبير تشريق ذكراولنان ايام تشريق اوقاتنده قيلنان نمازلرك ادا وقضاسنده واجب واوكونلره خاص اولديغندن ايام تشريقك نمازلرى‌اوقاتنده فوت ايديله‌رك ايام سائره‌ده قضا اولنه‌جق‌اولورسه تكبيرلر قضا اولنماز .

---

(١) تكبير تشريق بزجه قبل التهليل ايكى تكبير ايله بعد التهليل ايكي تكبير وبرحمدله‌دن عبارتدر . وعند الشافعى قبل التهليل اوچ تكبيردر . قاله الحلبي .

(٢) مفتى‌به اولان قول امامين بودر . نزد حضرت امامده تكبير تشريقك وجوبى جماعت مستحبه ايله قيلنمق شرطيله يالكز سكزوقتك فرضلرى عقبنه خاصدركه انلرى عرفه كونى صباح نمازندن اعتباراً ايرتسى كونك ايكنديسى نهايتنه قدردر . جماعت مستحبه قيديله جماعت نسا وعرات خارج قالمشدر . شهرده مقيم امامه اقتدا ايتمش اولمدقجه مسافرده واجب دكلدر . كما فى ص مم ط .

صلات كسوف

كسوف و خسوف وزلزله ورياح شديده وأمطار دائمه وصواعق محرقه و ظلمت هائله و ضوء هائل وعموم أمراض كبى هول وفزع زمانلرنده بالجمله حادثاتك مبدع كائناته اضافه‌سنى تحقيقاً وقت كراهتك غيريده نمازه طورمق وايكى ويادها زياده جفت ركعت نماز قيلمق سنتدر (١) بيورك سوره‌لر اوقويه‌رق وركوع وسجود تسبيحاتنى چوغالته‌رق بو نمازلرى تطويل ايتمك دخى سنتدر (٢) عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى : « اذا رأيتم شيئاً من هذه الافزاع فافزعوا الى الصلاة » بيورمشلر وولد مكرملرى جناب ابراهيمك يوم وفاتنده واقع كسوفى موت مشار اليهه بنا واسناد ايتمك ايستديانلره جواباً مع الجماعه ايكى ركعت

(١) أجرامه تأثير اثباتى زعمندن خالى اولميان انسانلر خسوف وكسوفده دخى درلو توهمانه تابع اوله كلدكلرندن تأثيرى واحد قهاره حصر وهر بار صبروصلات ايله استعانه يى امر ايدن دين عالى بزه او اوهامدن فراغى وبو كبى برر سبب ووسيله‌يه مبنى دخى نماز ايله اشتغالى توصيه بيورمش ديمكدر . تفنن وتفلسف داعيه‌سنده بولنان بعض ابناء عصره بوبابده « احذر من الخسوف والكسوف، ولاتستمع لقول الفيلسوف » ديمكدن قطع نظر له موعظهٔ حسنه اولمق اوزره مطبوع (قافلهٔ شعرا) نلك حرف الجيم فصلنده (١٠٦٥) تاريخنده متوفى صاحب ملحمهٔ منظومه ابراهيم جورى نام شاعر شهيرينك ترجمهٔ حالنى اوقوملرينى توصيه ايدرم .

(٢) ركوعى عليه السلام افندمز اطاله بيوردقلرى ايچون ايكى يابدى ظن ايديله‌رك حديث حضرت عائشه‌ده صلات كسوف ايكيشر ركوع ايله قيلندى ديو روايت اولنمش واو روايت مذهب امام شافعى اولمشدر .

نمازدن صكره خطبه صورتيله : « شمس وقمر جناب حقك آياتندندر هيچ كيمسه نك وفاتى ياخود حياتى ايچون طوتلمازلر . » بيورمشلردر . عصر حضرت رسالتده خسوف دخى مراراً واقع اولمش ايسه‌ده انده جماعةً نماز قيلنديغى روايت اولنمامشدر .

كسوف جماعتى دخى جمعه امامنك موجوديتيله مشروط اولوب انده‌ده اذان واقامت وجهر قراءت مشروع دكلدر . اذانه بدل : «الصلاةَ جامعةً » ديو ندا اولنور .

بو نمازلرك هيچ برنده خطبه اولمديغى كبى(١) دعا ايچون منبره چيقمق دخى يوقدر .

صلاة كسوف جماعةً قيلنديغنه كوره امام بعدالصلاة اوطورديغى يرده قبله‌يه قارشو اوله‌رق وياخود دها كوزل اولمق اوزره آياق اوزرى اولديغى حالده جماعته يونله‌رك دعا ايدر . جماعت قعوداً آمين ديرلر .

---

(١) وخطبته صلى الله تعالى عليه وسلم ايست إلا للردّ على من توهم ماذكرناه . كما فى ط .

﴿ باب ﴾
الاستسقاء

طلب سقيا (١) ايتمك يعنى برندن صو ايستەمك ديمك اولان استسقاء اصطلاح فقهاده حق جل وعلادن وقت قحطده يغمور طلب ايتمك معناسنده استعمال اولنمشدركه تركجەسى يغمور دعاسنه چيقمقدر (٢) دعا واستغفاردن عبارت ايسەده قبل الدعاء مفتىبه اولان قول حضرت امام وجهله بلا جماعة وامامين قولنجه جهراً مع جماعة ايكى ركعت نماز قيلمق دخى جائز اولديغندن باب الاستسقاء كتاب الصلاة ابوابندن اولمشدر .

ايچەجك وقوللانەجق وماشيه (٣) ومزرعەلرينى صولايەجق آبار وأنهارى اولميان وياخود اولسه كفايت ايتميان يرلر اهاليسى (٤)

---

(١) والسقيا بالضم الماء . ط . قال تعالى : ناقة الله وسقياها .

(٢) قال الحموى ويعجبنى ما قيل :

خرجوا ليستسقوا فقلت لهم قفوا * دمعى ينوب لكم عن الانواء
قالوا صدقت ففى دموعك مقنع * لكنها ممزوجة بدماء

اه ط فى حاشيته . وفى مرثية المعرى أباحمزة الفقيه ما يشاكل هذا المعنى حيث قال :

و دعا أيها الحفيان ذاك الشخص ان الوداع أيسر زاد
واغسلاه بالدمع ان كان طهراً * وادفناه بين الحشا والفؤاد

(٣) حيوانات .

(٤) استسقاده ذمى بولنديرلماز وانلرك كنديلرينه استسقا ايتديرلمز . كما فى ص .

حاجت وقتنده استسقاء ايتمك جائز ، وسنت سنيه‌ده واقع ، در(١).

استسقاده مستحب اولان اوچ کون(٢) على التوالى صحرايه چيقوب دعا ايتمك واولجه صدقه‌لر ويرمك ومعاصى‌يه توبه ايتمك وتتمه‌ٔ توبه اولمق اوزره بغير حق اخذ اولنمش شيلر وار ايسه انلرى اصحابنه رد واعاده ايلمك وحين خروجده ماشى وپاك واسكى وحتى يامه‌لى لباسلرى لابس بولنمق و بيونلر بوكيله رك كمال ذل وخشوع وتواضع اوزره اولمق ودواب ومواشى‌نى دخى ياوريلريله چيقاروب انلرى ياوريلرندن آييرمق(٣) وچوجقلر وپك ياشلى اختيارلر دخى دعايه چيقمقدر(٤)

مكهٔ مكرمه ده ناس مسجد حرام ومدينهٔ منوره‌ده مسجد شريف نبوى وقدس شريفده مسجد اقصى داخلنده اجتماع ايدرلر(٥) .

---

(١) صح فى كثير من الاثار أنه صلى الله تعالى عليه وسلم استسقى وكذا الخلفاء بعده . ط . انظر لاستسقاء سيدنا عمر فى تاريخ ابن الاثير الى وقائع سنة ثمان عشرة . وذكرته انا فى الحقائق فى ترجمة سيدنا ابن عباس رضى الله تعالى عنهما مع الاشعار التى قيل فيه .

(٢) اندن زياده‌سى منقول دكلدر . ص .

(٣) تاكه دعاء بنى‌آدم ايله حاصل اولان غريو و فريادك مثلى بهائمدن دخى انالرك ياوريلر اوزرينه وياوريلرك انالر اوزرينه رفع اصوات ايتمسيله حاصل واحتياج خلق ظاهر اولسون . كذا فى ص مع ط .

(٤) چونكه نزول رحمت ضعفا يوزندندر . حديث شريفده « هل ترزقون وتنصرون الا بضعفائكم » بيورلمشدر . رواه البخارى ص . وقد استسقى به صلى الله تعالى عليه وسلم وهو صغير . وفى ذلك يقول ابوطالب :

وابيض يستسقى الغمام بوجهه ثمال اليتامى عصمة للارامل

(٥) وتوقف الدواب عند الابواب . ص .

قبله‌یه استقبال اولنوب امام قائماً ال قالدیررق(١) دعا ایدر(٢) وجماعت قاعداً آمین دیر .

استسقاده قلب رداء ایتمك یعنی لباسی ترس کیمك یوقدر(٣) .

---

(١) برشیئك طلب وتحصیلی ایچون ایدیلان هردعاده سنت اولان اللرك ایچ یوزینی سمایه طوتمقدر. ط.

(٢) دعاده لازم اولان متضرعانه طلبدر . بو بابده مأثور اولان دعا شونلردر : « اللهم اسقنا غيثا مغيثا هنيئا مريئا مريعا غدقا مجللا سحا طبقا دائما . » یعنی یاربـبزی شدتدن قورتاریجی وحقمزده ظاهراً وباطناً نافع و محمود العاقبه وبادیء نمو ورصا بر یغمور ایله صولا که صغاناقلی واطرافی محیط وتأثیرلی و انتهاء حاجته دکین دائم اولسون . « اللهم اسقنا غيثا مغيثا نافعا غير ضار عاجلا غير آجل . اللهم اسق عبادك وبهائمك وانشر رحمتك وأحي بلدك الميت . اللهم انت الله لااله الاأنت الغنى ونحن الفقراء أنزل علينا الغيث واجعل ماأنزلت لنا قوة وبلاغا الى خير . »

یغمورك نزولنده « اللهم صيباً نافعاً » دینیر . فوق اللزوم نزولی سببیله رفعی مطلوب اولدقده « اللهم حوالينا ولاعلينا » دیو دعا ایدیلور . كما فى ص والدر .

(٣) جماعتك قلب البسه ایتمامری اتفاقیدر . امامك قلب لباس ایتمسی مسئله‌سی اختلافلیدرکه امام محمد وبر روایتده امام ابویوسف تبدل حاله تفألاً انك قلب لباس ایدرك دعا ایتمسنه قائللردر . كما فى ص .

(باب)

صلاة الخوف

حال خوف وخطرده مجتمعا ادا اولنه‌جق نمازك صورت اداسنی بیان ایچون معقود اولان بابدرکه مقصود أستعیذ بالله تعالی (وإذا کنت فیهم فاقمت لهم الصلاة فلتقم طائفة منهم معك الخ) آیت کریمه‌سنده امر بیوریلان کیفیت تأدیه‌در .

صلات خوفك اصل مشروعیتنه نظراً ترکیبده‌کی اضافت شیئك سببینه اضافتیدرکه خوف سببیله کیفیت آتیه اوزره قیلنان نماز دیمکدر. عصر کزین رسالتدن صکره یه نظراً شیئك شرطنه اضافتیدرکه سبب خوف اولان وجود عدو شرطیله(۱) او صورتده قیلنمسی جائزاولان نماز دیمکدر . بلا حضور عدو صلات خوف جائز اولمیوب حتی کوریلان قارالتی دشمن ظن اولنه‌رق صلات خوفه طورلسه‌ده بعده ظنك خلافی تبین ایتسه جماعتك اعادهٔ صلات ایتماری لازم اولدیغی کبی(۲) اشتداد خوف وصفت مأموره اوزره عقد جماعتدن عجز حالنده نمازلر (فان خفتم فرجالاً أو رکبانا) قول کریمنده(۳) مأموربه

(۱) ولو بدون خوف وهو قول العامة لان المعتبر فی تعلق الرخصة هو السبب الظاهر دون الحقیقة . ط .

(۲) مکرکه فرقهٔ اولی صفوفی تجاوز ایتمدین ظنلرینك خلافی تبین ایتمکله نمازلرینه بنا ودوام ایتمش اوله‌لر . چونکه انلر ایچون استحسانا بنا جائزدر . امامك نمازی هرحالده صحیحدر زیرا انك حقنده مفسد یوقدر . ط .

(۳) قول کریم مذکور (صلات فرض وواجبی دابه وتحمل اوزرنده قیلمق) فصلنده کچمشدر . باقکز (۳۹۷) .

اولديغى وجهله پياده وياسوارى اولهرق (١) كنديلرينك مقدورى اولان وجه وجهت اوزره على الانفراد (٢) اداء صلات ايتمك وياخود خندق وقعه‌سنده اولديغى كبى وقتدن بالتأخير صكره دن قضا ايلمك لازم اولور .

كيفيت صلات خوف

انسان وياحيواندن اولان دشمن مواجهه‌سنده ياخودسيل ويا حريق كبى خوف ومخاطره حالنده مجتمع بولنان مسلمين اداء فريضهٔ صلات ايچون حصراً برامام محترمه اقتدا آرزوسنده متنازع اولدقلرنده اوامام محترم انلرى ايكى فرقه‌يه آييره‌رق (٣) برفرقه‌سنى دشمنه مواجه براغوب ديكر فرقه‌سيله نمازه طورر . قيلنه‌جق نماز سفرى ياخود صلات فجر وياجمعه ياخود صلات

(١) ماشياً نماز اولمديغى جهتله پياده حالنده قيلنان نمازده واقف بولنمق لازم اولديغى كبى ركوب حالنده ايما ايله قيلنه‌جق نمازك دخى شهر خارجنده بولنمق شرطيله قيلنمش اولمسى لازمدر . چونكه شهر ايچنده راكباً تنفل صحيح اولمينجه فرض لضرورةٍ دخى اولسه صحيح اوله‌مامق اولادر . ذكره ط . حال ركوبده لضرورةٍ قيلنان فرض نمازه كوره حيوانك يورر اولمسى مانع دكلدر . مؤلف « ولو مع السير مطلوبين للضرورة لاطالبين لعدمها فى حقهم » ديمشدر .

(٢) اذ لايصح الاقتداء لاختلاف المكان الا أن يكون رديفاً لامامه . ص.

(٣) لافرق بين أن تكون احدى الطائفتين اكثر عدداً من الاخرى أو تساويا لان الطائفة تطلق على الكثير والقليل حتى على الواحد فلو كانوا ثلاثة جاز لاحدهم أن يصلى بواحد ويحرس واحد ثم يصلى بالآخر . وهو أقل مايتصور فى صلاة الخوف . ط .

عيد (يعنى ايكى ركعتلى) اولديغنه كوره اوفرقه يه بر وحضرى ياخود اقشام نمازى (يعنى ايكيدن زياده ركعتلى) اولديغنه كوره ايكى ركعت قيلدردقدن صكره كنديسى امام قالوب جماعتى اولان فرقه يوريه رك صف حرب اوزره دشمنه مواجه اولورلر (انلرك امام آرقه سندن آيرلملرى صلات ثنائيه يه كوره ايلك ركعتك سجدهٔ ثانيه سندن امامك رفع رأس ايتديكى وصلات ثنائيه نك غيريده قعدهٔ اولى تشهدندن قيامه طاورانديغى زماننده اولور . ط) .

دشمن قارشوسنده بولنان ديكر فرقه كلوب اقتدا ايدرك اوامام محترم انلره بقيهٔ صلاتى قيلديرر وكندى باشنه سلام ويرر . بونلر كيدوب دشمنه مواجه اولدقلرندن صكره اوايلكى فرقه كلوب لاحق اوله رق بلاقراءه اتمام صلات ايدرلر وسلام ويروب دشمنه قارشو كيدرلر . بعده ديكر فرقه ايسترلر ايسه كلوب وايسترلرايسه اولدقلرى يرده طوروب مسبوق اوله رق ايفاءفريضهٔ قراءت ايله اتمام صلات ايلرلر وسلام ويروب نمازدن چيقارلر (١) .

صلات خوف بلا وجود عدو جائز اولمديغى كبى موجوديت

---

(١) اشته سورهٔ جليله نساءك يوزنجى آيت كريمه سى اولان أستعيذ بالله تعالى (وإذا كنت فيهم فاقمت لهم الصلاة فلتقم طائفة منهم معك وليأخذوا أسلحتهم فاذا سجدوا فليكونوا من ورائكم ولتأت طائفة أخرى لم يصلوا فليصلوا معك الخ) قول كريمله امر بيوريلان صلات خوفك كيفيتى حقنده كى روايانك اولاسى وظاهر آيته أقربى بودر . عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى ذات الرقاع وبطن نخل وعسفان وذى قرد وقائعنده انى اقامه بيورديلر . كنديلرندن صكره صحابه حضراتى دخى مجوسيلر جنكنده انى اقامه ايتديلر . كما فى ص والدر . وهذا دليل على من لايجيزها بعد النبى عليه السلام وهو الامام الثانى . كما فى الملتقى وشرحه .

عدو حالنده شروع اولندقدن صكره مواجهه اعدايه آيريلان ونمازلری هنوز تام اولمامش بولنان هرايكی فرقه كيرو دونمك وموقع دكشدرمك وذهاب ويا ايابده حيوانه بينمك وحرب وقتال ايتمك (١) ايله دخی بوزيلهرق آنلرك استيناف صلات ايتملری لازم اولور .

صورت مشروحه اوزره صلات خوف اقامهسنی موجب اولان حال اوجله دخی افاده اولنديغی وجهله جماعتك منحصراً برامام آرقهسنده نماز قيلمق ايچون يكديكره متنازع بولنملريدر . اكر آنلر اوبابده متنازع دكلر ايسه افضل اولان : هرطائفه مستقل برامام آرقهسنده حال امنده اولديغی كبی نماز قيلمقدر .

سفر بر عاصی ايچون بو نماز صحيح اولهماز (٢) .

عند الخوف نمازده سلاحلی بولنمق مستحبدر (٣) .

---

(١) واستثنوا القليل كرمية سهم . كما فی الدر .

(٢) فلا تصح من البغاة لان العاصی فی السفر عدو الله وهی مشروعة لغيره عند حضوره . ط .

(٣) امام مالك وامام شافعی حضرتلری (وليأخذوا أسلحتهم) أمرينه مبنی صلات خوفده حمل سلاح ايتمهنك وجوبنه قائل اولمشلردر . بز ايسه حمل سلاح أعمال صلاتدن اولمامق حسبيله امر مذكورك ندب ايچون اولديغنه حكم ايتمشزدر . ص .

(باب)

أحكام جنائز

احكامك جنائزه اضافتى شيئك سببنه اضافتيدر . چونكه ميته متعلق احكامك كافه‌سى ميت سببيله مترتب وآنلرده وجود ميت لابددر. رسائل وزننده مفتوح الجيم اولان جنائزك مفردى بولنان جنازه لفظنده جيمك كسر وفتحى جائز وكسرى افصحدر (١) .
محتضرى (٢) يعنى حالت نزعه كلمش خسته‌يى اكا مشقت

---

(١) مصباح منيرده بويله ذكر اولنمش و : اشتقاقى ستر معناسنه اولان جنزدندر دينلمشدر . ميته جنازه اطلاق اولنديغى كبى ايچنده ميت اولان تابوته دخى جنازه دينيلور • على قولٍ : الاعلى للاعلى والاسفل للاسفل ، دركه جيمك فتحيله اولان جنازه تابوتده اولان ميتدر • جيمك كسريله اولان جنازه ميتك تحتنده بولنان سرير يعنى تابوتدر . ايچنده ميت اولان تابوت معناسنجه جنازه‌يه نعش دخى دينور . ايچنده ميت اولمدقجه اسمى سريردر . ميت منعوش تعبيرى دخى واردركه نعشه يعنى تابوته قونلمش ميت ديمكدر . ديوان حماسه‌نك مذمت نساء فصلنده‌كى شو قطعه خوشدر :

دمشق خذيها واعلمى أن ليلة ... تمر بعودى نعشها ليلة القدر
أكلت دماً إن لم أرعك بضرة ... بعيدة مهوى القرط طيبة النشر

تابوت معلوم اولديغى اوزره قپاقليدر . اكثر بلادده نقل ميت قپاقسز آلت اوزرنده اولديغندن سرير اطلاق اولنور • كعب ابن زهير حضرتلرى اكا آلت حدباء تعبير ايتمشدر :

كل ابن انثى وان طالت سلامته ... يوماً على آلة حدباء محمول

(٢) محتضر مختصر وزننده‌دركه كنديسنه موت حاضر اولمش خسته‌در . قدوسى قدس سره :

سن ايدرسين كرچه دنيا بحثنى تطويل بوكون
بو مطول بحثنى يارين اختصار ايلر اولوم

اولدقجه قبله‌يه قارشو صاغ طرفنه چويرمك سنتدر (١) وجهى اولدقجه قبله‌يه كلمك اوزره باشى يوكسلديله‌رك قبله‌يه طوغرى آرقه اوزرى ياترمق دخى جائزدر (٢) . محتضره تلقين كلمهٔ توحيد ايتمك دخى سنتدر (٣) .

تلقين تفهيم معناسنه اولوب مقصود كلمهٔ توحيدى اكا اوقو-مقدر (٤) . سن‌ده سويله ديو خسته‌يه امر والحاح ايتمك يوقدر . تلقينى ايدن كيمسه خسته‌نك اولومنه سوينه‌جكلردن اولمامق واكا حسن ظنى بولنمق كركدر .

توبه هرزمان لازم اولديغى (٥) واولومى اشعار ايتمديكى (٦)

---

(١) نومده ولحدده دخى مسنون اولان وضع بودر . ط .

(٢) غسلده واوزرينه نماز قيلنه‌جق اولديغنده دخى ميت بو حال اوزره بولنور . وبونده كوزلرينى قاپامق وچكه‌سنى باغلامق خدمتلرى قولاى اولور . اعضانك تقوسنه بوصورت دها مانع بولنور . اولكيسى سنت اولمق جهتيله افضلدر قصاصاً قتل اولنه‌جق كيمسه دخى قبله‌يه توجيه اولنور . رجم اولنان قبله‌يه توجيه اولنماز . ط .

(٣) زمانى عند النزع وقبل الغرغره‌در . يالكز « لا اله الا الله » ديمك كافيدر . حديث شريفده امر اولنان اودر . خسته غير مسلم ايسه كلمتين شهادتين تلقين اولنور . أفاده ط .

(٤) اشته « لقنوا موتاكم لا إله إلا الله » حديثنده مندوب اليه اولان تلقين ميت بوندن عبارت اولوب موتادن مجاز اول طريقيله حال احتضارده اولان خسته‌كان مقصوددر . تتمهٔ حديث بوكاديلدرله « فانه ليس مسلم يقولها عند الموت الا انجته من النار » بيورلمشدر . كافى ص . بعد الدفن دخى تلقين مشروعدر . آتياً ذكر اولنور .

(٥) زيرا توبه هر كناهك عقبنده واجبدر . يأسك ايمانى مقبول دكل ايسه‌ده توبه‌سى مقبولدر . (وهو الذى يقبل التوبة عن عباده) قول كريمى مطلقدر . بخلاف الكافر لعدم الايمان بالغيب . ط .

(٦) چونكه خسته كنديسنك حال احتضارده بولنديغى اشعار ايدن سوزدن متضرر اوله‌بيلور . ص .

جهتله تلقيني : « أستغفر الله العظيم الذى لا اله الا هو الحى القيوم . » ديمك كبي استثنابه طرزنده ايتمك دخى كافى ومناسبدر .

محتضرك اقرباسنه واصدقاسنه وجيرانه مستحب اولان حقنى يرينه كتورمك ايچون يانده بولنمقدر . چونكه مسلمك مسلم اوزرنده اولان حقوقندن بريده خسته لكنده آنى عيادت ايتمكدر (١) . كنديسنه تلقين توحيد واستغفار ايله برابر جناب حقه ظننى تحسين واعتمادينى تقويه ايدجك سوزلر ايله تذكير وتسليتده بولنورلر حرارتى وار ايسه آزجه آزجه صو ويررلر وممكن ايسه آنى قبله يه چويررلر ويانده يس شريف اوقورلر (٢) سوره رعدك اوقنمسى دخى مستحسندر (٣) .

وفاتى وقوعنده چكه سى اكلميجه بر بز ايله چكيلوب آغزى قپاديلەرق تپه سندن باغلانور وكوزلرى يومديريلور .

عند الموت آغز وكوز آچيق قالوراولمغله تحسين شكل ايچون بويله امر اولنمشدر .

بو ايشلرى ياپان كيمسه : « باسم الله وعلى ملة رسول الله . اللهم يسر عليه أمره وسهل عليه ما بعده وأسعده بلقائك واجعل ماخرج اليه خيراً مما خرج عنه . » دير .

---

(١) خسته يى زيارته عيادت وخسته يه باقمغه تمريض تعبير اولنور .
كم من عليل قد تخطاه الردى فنجا ومات طبيبه والعود

(٢) للامر به . ص . وهو : اقرأوا على موتاكم يس . ط . وفى خبر : مامن مريض يقرأ عنده يس إلا مات ريانا وادخل قبره ريانا . ص .

(٣) استحسنها بعض المتأخرين لقول جابر رضى الله تعالى عنه : فانها تهون عليه خروج روحه . ص .

بعده میتك اوزرینه براورتی چکیلور ویاننده طیب بولند-
یریلوب توتسو یاقیلور .
شیشماملك ایچون قارننك اوستنه دمیر پارچه‌سی یاخود آینه وضع
اولنور .
اللری یانلرینه کتورلمش اولور . قوللرینی کوکسنه قویمق
جائز دکلدر (١) .
بعد الوفاة غسل اولننجه قدر یاننده قرآن اوقنمق مکروه اولور(٢) .
وفاتی تیقن ایدلدکدن صکره تجهیزی تعجیل اولنور(٣) .

---

(١) صنیع اهل کتابدر ص . بز ایسه اناره مخالفتله مأمورز . عدم جواز تعبیری حرمتی افاده ایدر . ط .

(٢) تنزیها للقرآن عن حدث المیت . ص . ولو آیة . ط .

(٣) میتك دفنی لوازمنه جهاز وانی تدارکه تجهیز تعبیر اولنور غسل دخی او جمله‌دندر . تعجیل اکا اکرامدر . « وعجلوا به فانه لاینبغی لجیفة مسلم أن تحبس بین ظهرانی أهله » بیورلمشدر . وجوب تعجیلی صارف اولان شی مریض حقنده‌کی احتیاطدر تا که موتی متحقق اوله . کما فی ص .

غسل ميت(١)

ميت برسرير اوزرينه واولديغنه كوره غسل وتقليبي ممكن اوله‌جق يوكسكجه بريره آرقه اوزرى ياتيريلوب اطرافى تك عددله توتسولنور . موضع عورتى اولان ديزندن كوبكنه قدر ستر اولندقدن صكره لباسى چيقاريلور . موضع عورتى اله‌بربز صاريله‌رق(٢) اورتينك التندن وبز بولنمديغنه كوره وارتينك اوستندن ييقانور . بعده ميته بر آبدست آلديريلور(٣) . اللربنى آيروجه ييلكرينه قدر ييقامغه حاجت‌اولميه‌رق(٤) يوزندن باشلانور . مضمضه واستنشاق دخى عسرتلى اولديغيچون ايدلميوب دوداقلرينك

(١) غسل ميت فتح غين ايله‌در ۰ اكا تغسيل دخى دينور . غسل ميت‌ايدن ارككى غاسل وقادينه غاسله دييه‌جكز . ميت مشدد الياء اوله‌رق سيد وزننده‌در . تخفيف دخى اولنور . تتكيم شاعر ايكى لغتى دخى جمع ايدرك :

ليس من مات فاستراح بميت انما الميت ميت الاحياء

ديمشدر ۰ وأما قولهم كل حى ميت فثقل لاغير . وعليه قوله تعالى (انك ميت وانهم ميتون) أى سيموتون كما فى المصباح ۰ وفى شرح البخارى للقسطلانى فى صفحة ٥١٤ من جزئه السادس :

أيا سائلى تفسير ميت وميت فدونك قد فسرت ان كنت تعقل
فما كان ذا روح فذلك ميت وما الميت الامن الى القبر يحمل

(٢) چونكه باقمسى جائز اولميان بره‌الى سورمسى دخى جائز دكلدر ۰

(٣) حى وميته غسلده سنت اولان ايلك آبدستدر . غسلدن صكره تكرار آبدست آلمق وآلدرمق زائددر . حلبينك افاده‌سنه كوره ميت دها نمازى تعقل ايتميان چوجق ايسه آبدست آلديرلماز ۰

(٤) چونكه يوزينى وسائر اعضاء وضوءنى غسل ومسحه كنديسى مباشرت ايدجك دكلدر ۰

ايچى وديشلرى وبورن دليكلرى وكوبك چقورى پارمغه صاريلان بربز پارچەسيله مسح اولنور . يوزى ومع اليد قوللرى غسل وباشى مسح ايديلوب آياقلرى دخى ييقانمق (١) صورتيله آبدستى على الترتيب تام اولدقدن صكره اوزرينه ممكن ايسه ايصدلمش (٢) طاتلى صودوكيلور . صاچى وصقالى خطمى ايله (٣) وموجود اولمديغنه كوره صابون ايله ييقانور (٤) باشى وبدنى تنظيف ايدلدكدن صكره ميت صول طرفنه چوريلەرك ابتدا صاغ طرفى ييقانور . دوكيلان صولر صرتنك سريره كلان يرلرينه قدر وارديريلور . بعده صاغ طرفنه چوريلەرك صول طرفى دخى اوصورتله ييقانور . اندن صكره غاسل انى كنديته ياصلايەرق قارنني ياواشجه مسح ايدر وبرشى ظهور ايدرسه انى ييقار . ويرديكى آبدستى وغسلى اعاده ايتمز (٥)

غسلك هردفعەسى اوچردن اكسيك اولمامق سنتدر . حاجته مبنى زياده دخى ايديلور . صو بلاحاجة اسراف اولنماز .

طاغلمق اوزرەشيشمش وطوقنلمق متعذر بولنمش اولان ميتك غسلنده همان اوزرينه صو دوكلمكله اكتفا اولنور .

---

(١) صو بريكنتيسنده اولمديغيچون آياقلرينك غسلى الك صكرەيه براغلماز . ط .

(٢) چونكه صويك صيجاغى تنظيفده ابلغ اولور . ص .

(٣) عراقده نابت خوشبو بر نباتدر صابون ايشنى كورر . ص .

(٤) قيل يوق ايسه بوتكلفەده حاجت اولماز . ص .

(٥) لانه ليس بناقض فى حقه . ص . وفى المضمرات عن الخزانة اذا كفن فى كفن نجس لاتجوز الصلاة عليه بخلاف مالو تنجس بنجاسة الميت لان فيه ضرورة وبلوى ولا كذلك الكفن النجس ابتداء . ط .

جنازه‌نك يبقانديغى محل اورتيلى أولوب انى غاسلدن ويار ـ دمجيسندن بشقه كيمسه كررمز (١) .

يبقايان كيمسه فريضهٔ غسلى اسقاطه نيت ايدرك (٢) بسمله‌ايله باشلايوب نهايت غسله دكين : « غفرانك يا رحمن » دير . وميت حقنده مطلع اولوبده نشرى لائق اولميان احوالى غاسل ستر وكتم ايدر (٣) .

ميتى كنديسنه الك ياقين اولان قريبى وياخود ورع وامانت اهلى بركيمسه غسل ايدر ومجاناً يبقار (٤) .

---

(١) ميتك خانه‌سنده غسلى كندى حوائجندن اولمله مقدم اولديغندن ورثه‌نك بز انى بوراده غسله راضى اولمايز ديه‌لرينه باقلماز . كما فى ط على الدر .

(٢) اولولرى يبقامق ديريلره فرض كفايه‌در . غسل ميتده نيت ميتك تطهيرى ايچون دكل ، بوفريضه‌يى ذمت مكلفيندن اسقاط ايچون لازمدر . انى بلانيه غسل ايتمك دخى طهارتيچون كافيدر . كما فى الدر . صوده بوغلمش بولنان كيمسه دخى نيت مذكوره ايله صويك ايچنده ايرغالنه‌رق چقاريلور . عند الاخراج غسلى نيت ايدلمش اولديغنه كوره تحريك اولنمامش بيله اولسه فرض ساقط اولوب بعد الاخراج ايكى كره يبقانمقله سنت دخى يرينه كلمش اولور . كما فى ص مم ط .

(٣) يوزينك نورلانمسى ورائحه‌سنك كوزللنمسى وقولايلقله چورلمسى كبى ميتك خوشه كيدجك احوالى اولورسه غاسل انى سويله‌مك مستحبدر ، فنا قوقسى وقارارمسى وقورقنج اولمسى كبى خوشه كيتميه جك حالاتى اولور ايسه انى سويله‌مك حرامدر . حديث شريفده « اذكروا محاسن موتاكم وكفوا عن مساويهم » بيورلمشدر . حيك عفو واستحلالى ممكن اولمقله مبنى غيبت حيى غيبتدن فنادر . ط .

فهناك ان تر مايشين فواره كرماً وان تر مايزين فاقشه

(٤) من غسل ميتا غفر له سبعون مغفرة او قسمت مغفرة منها على جميع الخلائق لوسعتهم . كذا فى حديث على رضى الله تعالى عنه على ماذكره ط .

اجرت ایسته‌مك كنديسندن بشقه غاسل بولنمق تقديرنده جائز اولور . بولنماق تقديرنده بيقامغه كنديسى متعين اولمغله اجرت ایسته‌مك جائز دكلدر .

اركك اركك وقادینی قادین غسل ايدر . غاسل وياغاسله‌نك حدث اكبر حالنده اولمسى مكروهدر (١) .

قادین قسمی كندی زوجنی ییقایه‌بیلور (٢) رجعياً مطلقه‌سى دخی اولسه عدتی باقی اولدقچه زوجه‌سى ديمكدر . بائناً مطلقه‌سى وعدتی منقضيه اولمش (٣) بولنان مطلقهٔ رجعيه‌سى غسل ایده‌مز (٤) .

اركك كندی زوجه‌سنی ییقایه‌ماز (٥) . ییقایه‌جق قادین

(١) غیر مسلمك ییقامسى دها زياده مكروهدر مكركه مسلم حقنده اندن بشقه اركك ومسلمه حقنده اندن بشقه قادین بولنميه . ط .

(٢) حضرت ابوبكرى كندى وصيتلرى وجهله زوجه‌لرى اسماءخاتون غسل ایتمشدر . اووصيت حضرت ابو موسى الاشعرى‌ده دخی واقع اولمشدر . رضى الله تعالى عنهم .

(٣) زوجی وفات ایدن قادین متعاقباً وضع‌حمل ایتمكله دخی منقضية العدة اولور .

(٤) ظهارده وايلاده دخی مس ونظر حلال اولمغله غسل جائز اولور . على احدى الروايتين فى الظهار على ماذكره المحشى رحمه الله تعالى .

(٥) ائمهٔ ثلاثه حضرت عليك حضرت فاطمه‌يى غسل ایتمش اولدقلرى بيانيله بونك دخی جوازينه قائلردر . جواباً دينيلوركه حضرت فاطمه‌يى حضرت ام ايمنك غسل ایتدیکی دخی مرويدر : ثابت اولديغنه كوره حضرت عليك غسلی بقاء زوجيته محمولدر . شو حديث شريفه بناءً كه « كل سبب ونسب ينقطع بالموت الا سببي ونسبي » بيورلمشدر . بونكله برابر كه حضرت عليك مشار اليهايى غسل ایتمسنی حضرت ابن مسعود منكر كورمكله حضرت على اكا جواباً

بولنماز ايسه زوجى اكا تيمم ايتديرر (١) .

جاريه كبى كه امولد بيله اولسه (٢) افنديسى انى غسل ايدهمز . جاريه دخى افنديسنى غسل ايدهميوب النه بربز آله‌رق تيمم ايتديرر (٣) .

صو بولنماز ايسه ميته تيمم ويريلور (٤) اولديغى كبى ارككلر ايچنده اولن قادينه انلردن برى وقادينلر ايچنده وفات ايدن ارككه دخى انلردن برى محرم اولمديغنه كوره النى بر بزه صارارق و (قادينك) قوللرينى كورمامك اوزره كوزلرينى يومارق ومحرم بولنديغنه كوره النى بزه صارميه‌رق وكوزلرينى يوميه‌رق تيمم ويرر (٥) .

« أما علمت أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن فاطمة زوجتك فى الدنيا والآخرة » بيورمشدر . حضرتك ادعاء خصوصيت ايتمسى دخى بينلرنده انك عدم معروفيتنه دليلدر . ط .

(١) واجنبى كبى النه بز صارماز وقوللرندن غض بصر ايتمز . ص مع ط .

(٢) وكذا المكاتبة لزوال ملكه عن الامه والمكاتبة الى الورثة وبطلانه فى أم الولد والمدبرة لعتقهما بالموت . وعدة أم الولد لم تجب قضاء لحقه بل للتعرف عن براءة الرحم ولوجوبها بزوال الفراش أشبهت عدة النكاح فلم تكن بحيضة. كما فى ط .

(٣) تيمم كتاب الطهارهده مبيندر . انك ايچون ميتى تجريدده اقتضا ايتمز .

(٤) واذا يمم وصلى عليه ثم وجد الماء يغسل. وهل يعاد الصلاة عليه؟ فيه قولان عن أبى يوسف . ص مع ط بتصرف .

(٥) والخنثى اما ذكر واما انثى . والمشكل حكمه حكم ماذكر هنا. فلا يجرد وييمم.

مشتهات اولمیان قیزچوجغی (١) ارکك ومراهق اولمیان ارکك چوجغی قادین غسل ایده بیلور (٢) .

مجبوبك (٣) وخصینك (٤) فحلدن فرقی یوقدر .

میتك طرناغی کسیلمز (٥) صاچی ، صقالی یاخود بیغی قیرپلماز وطارانماز وباشنه صارق صارلماز (٦) واقلف یعنی غیر مختون اولان میت ختان ایدلمز (٧) .

---

(١) مفسدات صلات بحثنده مسئلهٔ محاذاته مراجعت ایدکز .

(٢) وعن أبي يوسف أنه قال : أكره أن يغسلهما الاجنبي . ص .

(٣) مجبوب : آلت تناسلی مقطوع اولاندر .

(٤) خصی : منزوع الخصية . درکه حیوانده ایکدش تعبیر اولنور . قال أبو الطيب يهجو الاخشيدى :

لقد كنت أحسب قبل الخصى أن الرؤس مقر النهى

فلما نظرت إلى عقله * البيت ...

(٥) طرناق قوپق اولورسه آلنوب آنلقده بأس اولماز . ط .

(٦) واستحسنها بعض المتأخرين بالعلماء والاشراف لما روى أن ابن عمر رضى الله تعالى عنهما كان يعمم الميت ويجعل العذبة على وجهه . ص مع ط .

(٧) ذكر ذلك فى الملتقى .

تكفين ميت

اولو ييقاندقدن صكره كفنى ايصلاتمامق ايچون قوريلانور. قوريلاندقدن صكره كفن كوملكى كيديريلور. بعده بقيه ٔ اكفانى يايیلارق باشنه وصقالنه (١) حنوط (٢) ومساجدينه يعنى سجده‌ده يره كلان مواضعنه - آلننه، بورننه، اللرينه، ديزلرينه، آياقلرينه - كافور قونيلور (٣).

چوق استعمالى روايات ظاهره‌ده يوقدر (٤).

كفن اوچ نوعدر. برنجيسى (كفن سنت) دركه ارككه كوره (٥) قميص وإزار ولِفافه‌دن عبارت اولمق اوزره اوچ قاندر (٦).

---

(١) وسائر جسده بعد أن يوضع على الازار. ط.

(٢) طيب انواعنك مخلوطى.

(٣) كافور قوردى دافعدر. وبونده احرامده بولنان بولنميانه مساويدر. چونكه احرام موت ايله منقطعدر. وذكر اولنان اعضا سجده انلر ايله حاصل اولديغيچون سرعت فساددن صيانت صورتيله اولان مزيداكرام انلره خاص قيلنمشدر.

(٤) هله اسفله چوق وضعى مشايخ فقها كافة قبيح كورمشلردر. ص.

(٥) اركك بالغ ديمكدر. مراهق دخى بالغ حكمنده‌در. مراهق اولميان يعنى هنوز اون ايكى ياشنده بولنميان اركك چوجق حقنده يالكز بر قات كفن جائز ايسه‌ده احسن اولان اودخى اوچ قات اولمقدر. دوشوك واولوطوغمش اولان چوجقلر ميتدن موجود اولان بر عضوكى بربز پارچه‌سنه صاريلور. انلرايچون حرمت كامله اولمديغندن وجه كفنه مراعات اولنماز زيرا شرعده وارد اولان تكفين ميتدر بونلره ايسه ميت نامى ويرلمز. ط.

(٦) اوچدن اكسيك اولورسه كفن سنت عد اولنماز. محشينك افاده‌سـ

قميص : بيون كوكسندن آياقلره قدر اولور . يكى وياقەسى اولماز واطرافى اويولمانماز.

ازارايله لفافه باشدن آياغەاولور(١). لفافەلك اوستەكلەجكى وباش وآياق طرفلرندن دوكولمنەجكى ايچون ازاردن دها اوزون طوتيلور.

قادينده باش اورتيسى ايله كوكس اورتيسى دخى زياده ايدلمكله قادينه كوره كفن سنت بش قاتدر .

ايكنجيسى (كفن كفايت) دركەاركككه كوره ازارايله لفافەدن عبارت اولمق اوزره ايكى ، وقادينه كوره برده باش اورتيسى ايله اوچ ، قاتدر .

مالك قلتى وورثەنك كثرتى صورتنده كفن كفايت وعكسى صورتنده كفن سنت اولادر .

اوچنجيسى (كفن ضرورت) دركه اركك وقادين هر نه بولنەرق اكا صاريلورايسه اودر(٢) . بلاضرورة كفن واحده اقتصار اولنماز .

كوره اوچدن زيادەسى دخى مكروه اولور . قال الا أن يوصى بالاكثر فلايكره. ولايراعى شرطه إذا أوصى بالاقل لانه خلاف السنة اه باختصار .

(١) قميص كه بوبابده اكا درع دخى دينور : كوملك ، وازار : طون واتككلك ، ولفافه : صارغى وبوركى مقامندەدر .

(٢) صحابەدن بر طاقم ذوات بر قاندن عبارت اولا كندى لباسلرى درونده تكفين اولنديلركه باشلرى اورتلسه آياقلرى وآياقلرى اورتلسه باشلرى آچيق قالمغله افندمز صلى الله تعالى عليه وسلم انلرك باشلرى اورتيلوب آياقلرى اوزرينه اذخراوتى قونلمسى امر بيوررلر ايدى . منهم حمزة ومصعب بن عمير رضوان الله تعالى على جميعهم .

كفننك بياض بموق بزندن اولمسى افضلدر . يكيسى ويبيقانمشى مساويدر(١) .

كفنلر دخى ميت ايچنه وضع اولنمازدن اقدم تك عددله توتسولنور(٢) .

كفن سنته كوره ابتدا لفافه يايبلور . انك اوستنه ازار يايبلور . بعده ميت مقمص اوله‌رق يعنى كفن كوملكى ايچنده اولديغى حالده ازاره قونيلور . واولا ازار ميتك صولنه وصكره صاغنه كتوريله‌رك صاريلوب بعده لفافه دخى بنه اويله صاريلوركه ميتك صاغى صولندن براز قابارتيلى اولور . آچيلمق قورقوسى اولورسه كفنه باغ (قوشاق) دخى اولور .

قادين قسمنك صاچلرى ايكى اوركو ايديله‌رك كوكسى اوزرينه قميصى اوستندن قونور . انك اوزرينه باش اورتيسى يوزيله برابر اورتيلور ودها اوستنه‌ازار كلور. ازارك‌اوزرندن كوكس‌اورتيسى(٣) باغلانوب دها صكره لفافه صاريلور .

تجهيزميت(٤) عامهٔ مسلمينه نظراً فرض كفايه در .

---

(١) لايعجبن مضيعاً حسن بزته ◆ وهل يروق دفيناً جودة الكفن

(٢) بشى تجاوز ايتديرلمز • ص • حديث شريفده « جمروا كفن الميت ثلاثاً » بيورلمشدر • ميت اوچ يرده تجميراولنور . (توتسولنور) : روحنك خروجنده، حين غسلنده ، حين تكفيننده . ط .

(٣) ممه‌لردن كوبكه وعلى قول، ديز قپاقلرينه قدر وا كليجه اولور .

(٤) غسلندن دفننه قدر اولان تداركاتدركه ميتك دفنى لوازمندن عبارت اولمق اوزره تعريف اولنور •

هر كسك كفنی حياتنده‌كی لباسی كبی كنديسنه عائد وديننه دخی مقدمدر .

زوجه‌نك كفنی و مؤنت‌دفنی معسر دخی اولسه زوج اوزرينه‌در . مالی اولميان(١) ميتك كفنی نفقه‌سی كيمه لازم ايديسه اكادر(٢) .

نفقه‌سی اوزرينه واجب اولان كيمسه‌سی بولنمازايسه تجهيزی بيت المالدن - اصحابنك وارثی‌اولميان تركات اموالندن - اولور .

بيت المال ياعجزاً ويا ظلماً ويرميه‌جك اولور ايسه تجهيز ميت اهل اقتدار اولان ناسه عائد وقدرتی اولميان قدرتی اولاندن ايسته‌مك لازم اولور(٣) .

حديث شريفده وارد اولمشدركه : هركيم برميتی‌غسل‌ايدر ونشری لائق اولميان احوالنی كتم ايلرايسه جناب حق اوكيمسه‌نك قرق بيوك كناهنی مغفرت ايدر وهركيم برميتی كفنلرايسه جناب الله انی سندس واستبرق‌ايله كسوه‌لر وهركيم برميته قبرقازوب‌انی دفن‌ايلر ايسه كويا كه الی‌قيام‌الحشر برمسكنه اسكان ايتمش اولور .

---

(١) چونكه مالی اولانك تجهيزی كنديسنه واجبدر . دينه ووصيته وميراثه تقديم اولنور . مالم‌يتعلق بعين ماله حق‌الغير كالرهن والمبيع‌قبل‌القبض‌والعبد الجانی ،ط .

(٢) نفقه‌سی اوزرينه واجب اولانلر متعدد اولديغنده كوره كفن دخی نفقه كبی حصهٔ ميراث مقدارنجه‌در .

(٣) أی يجب أن يسأل له التجهيز من لايقدر عليه غيره من القادرين بخلاف الحی إذا عری لايجب السؤال لاجله لانه قادر بنفسه علی السؤال بل يجوز لانه من التعاون علی البر . ص مر ط .

مواعيد مذكوره اخذاجرت ايتميانلره كوره‌در .

ميت مسلم بدنك اكثرى وياخود باش ايله برابر نصفى موجود ايسه(١) غسل وتكفين اولنوب نمازى قيلنور . بدنكه كوده‌در اكثريتله مفقود وياخود باشسز اوله‌رق نصفاً موجود ايسه غسل وتكفين اولنماز واوزرينه نماز دخى قيلنماز . بر بزه صاريله‌رق دفن اولنور .

---

(١) بخلاف مالو وجد نصفه مشقوقاً بالطول‌اه حلبي .

صلاة على الميت

جنازه‌نك نمازى دخى تجهيز ودفنى كبى منفرد بالخطاب اولميانه كوره (١) فرض كفايه در (٢) وانده جماعت شرط دكلدر.

كبير اوزرينه قيلنان نماز صغير اوزرينه قيلنان نمازدن افضلدر.

وصلات جنازه امر تجهيز كبى اولميوب قربت مقصوده اولمغله انى نذر ايتمك صحيحدر (٣).

جنازه بلا صلاة دفن اولنمش اولمق صورتنده بيقانمامش بيله اولسه نمازى قبرى اوزرنده قيلنور. بعد الدفن قبر آچمق حرام اولديغيچون ميتك شرط طهارتى ساقط اولمش ديمكدر. قبل الدفن بلاغسل قيلنان نماز اعاده اولنور.

---

(١) اكر منفرد بالخطاب اولورسه كه يالكز بر كيمسه‌دن بشقه بوانمازايسه ديمكدر. امر تجهيز وصلات ودفن اكا تعين ايدر. كما فى ط.

(٢) مجمع عليه اولديغندن منكرى اكفار اولنور. بو بابده أصل [وصل عليهم] قول كريميله « صلوا على كل بر وفاجر » حديث شريفيدر. فرضيتك على الكفايه اولمسى برميت مديون حقنده « صلوا على صاحبكم » بيورلمش اولديغيله ثابتدركه اكر فرض عين اولسه كنديلرى دخى ترك ايتميوب قيلارلر ايدى. همده صلات جنازه‌نك هركسه فرض عين اولمسنده كلفت ومحاليت واردر. بعض ايله اكتفا اولنمشدر. صلات جنازه بو امت خصائصندندر. حضرت خديجه‌نك رضى الله تعالى عنها وفاتنده هنوز مشروع اولمامشيدى كه وفات مشار اليها نبوت حضرت خاتم الانبياءدن اون سنه صكره‌در. ط.

(٣) تكفين وتشييع بويله اولمديغندن انلرك نذرى صحيح دكلدر. بونارى بحردن نقلا محشى مرحوم ذكر ايتمشدر. شروط نذر كتاب الصومده مذكوردر.

قبر اوزرنده صلاتك جوازی میت مدفونك چوریيوب طاغلمش اولماسی تقدیرنده‌در . بوندەده معتبر اولان زمانك ومكانك وسميزلك وضعيفلك جهتيله انسانك حالته كوره ظن غالبدر .

صلات جنازه‌نك شروطی سائر نمازلرده اولان شروطدن بشقه التيدر : برنجيسی میت مسلم اولمق (١) ایكنجيسی طاهر بولنمق (٢) اوچنجيسی میتك تمامی یاخود اكثر بدنی وهیچ اولماز ایسه باشيله برابر نصفی موجود اولمق (٣) دردنجيسی

(١) اسلام یا بنفسه‌اولور یاخود ابویندن بری مسلم بولنمقله‌اولور ویاخود داره تبعاً اولور . كنديسندن اسلامك تعريفی ایستنيلوبده تعریف ایتمیه‌رك اولن بالغك نمازی قیلنماز . ط . مؤلف دیركه صلات جنازه میت حقنده شفاعت دیمكدر اوده كافره اولماز اه همده [ولاتصل علی أحد منهم مات ابدا] بیورلمشدر . ط .

زید مسلمك زوجه‌سی هند نصرانیه حامل‌ایكن فوت اولسه بطننده فوت اولمش ولدمسلم اوزرینه اجماعاً نماز قیلنماز اه فیضیه .

اوقادین كنار مقبره اهل ذمته كوموله‌رك چوجغك یوزی قبله‌یه كلمك ایچون قادینك‌ارقه‌سی قبله جهتنه كتوریلور . أشباه .

(٢) اوزرینه نمازقیلانلرك طهارتلری شرط اولدیغی كبی میتك دخی طهارتی‌شرطدر . چونكه جماعتك‌من‌وجه امامی دیمكدر . طهارت نجاست حقیقیه وحكمیه‌دن عاری اولمقدر كرك كندی كرك كفنی كرك مكانی .

كفنك میتدن ظهور ایدن نجاست ایله تنجسی‌معفودر . كمامر .

وقید الامامة بوجه لصحة‌الصلاة علی الصبي كما فی ط عند ذكرالشرط الذی یلی هذا .

(٣) عضو اوزرینه نماز قیلنمدیغی كبی غائب اوزرینه دخی نماز قیلنماز . ملتقی . اكر غائب‌اوزرینه نماز قیلنمق‌اولیدی حضرت نبی‌اكرم انتقال بیوردقلرنده واقع ومنقول اولوردی . مجمع . كرچه نبی اكرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزحضرتلری نجاشینك نمازینی غیاباً قیلمشلردر

ميت جماعتك اوكلرنده اولمق آرقه‌لرنده اولورسه اولماز (١) بشنجيسى جنازه نمازينى قيلان كيمسه بلاعذر راكب ويا قاعد اولمامق (٢) التنجيسى جنازه يره وضع اولنمش بولنمقدر . جنازه الده ويا اوموزده ياخود دابه اوزرنده ايكن نمازى قيلنماز (٣) .

(مفسدات صلات صلات جنازه‌يى دخى مفسد اولوب جماعات، سائره‌ده شرط اولان بلوغ امام بونك جماعتنده دخى شرط معتبردر . ميتك مستور العوره اولمسى دخى شرط اوله‌رق مذكور (٤) واوقات ثلاثهٔ مكروهه جنازه ايچون دخى بيانى تقدم ايتديكى وجهله مكروهدر .)

ولكن كرامة من الله ميت مشار اليه ظاهراً غائب ايديسه‌ده معجزةً للنبى حاضر ومشهود بولنمشدر . ص . احد وقعه‌سنده يتمش پارچه ايديلان حضرت حمزه‌نك هر جزءى اوزرينه بر نماز اولمق اوزره يتمش دفعه صلاتنى وقوع بولديغى مرويدر . تنكيم اصولك اشارت بحثنده مذكوردر .

(١) لانه كالامام من وجه . ط .

(٢) چونكه قيام انده ركن اولديغندن بلاعذر ترك اولنه‌ماز . ص .

(٣) مكركه وضع ميت ممكن اوله‌ميه‌جق درجه‌ده يرچامور اولمق كبى بر معذرته مبنى اوله . ص مم ط .

جنازه نمازنده مسبوق بولنانلر جنازه يردن قالديرلدقدن صكره دخى تكبيرلره قصر ايدرك اكمال صلات ايده‌بيله‌جكلرينه نظراً شرط مذكور مدرك حقنده ظاهردن . كما فى ط .

(٤) كفنده جميع بدنك مستوريتى فرض اولديغى حالده سترعورتك اشتراطاً ذكرى اوميته تكريم وحقنى ادا حيثيتندن وبو اوزرينه نماز قيلنمق حيثيتندندر . امام ميتك بر جزءنه محاذى بولنمق دخى شروط معتبره‌دن ايسه‌ده شرط مذكور موتانك عدم تكثرنده مرعى اولوب موتى متعدد ومتكثر اولمق تقديرنده امام انلرى صف واحد قيله‌رق افضللرى حذاسنه طوره‌بيلور اولمغله انى اشتراط محتاج اليه دكلدر . أفاده ط .

صلات جنازه‌نك اركانى تكبيرات وقيامدر (١) انده ركوع وسجود اولمديغى كبى قراءت (قرآن) وتشهد دخى يوقدر .

تكبيرلر دردتدر (٢) برنجيسى كنديسيله شروع اولنمق يعنى افتتاح صلات اولمق اعتباريله شرط وركعت مقامنه قائم اولمق اعتباريله تكبيرات باقيه كبى ركندر .

قائماً قيلنمسى دخى اركانى جمله سندن وشروط صحتندندر . كما مر .

دردنجى تكبيردن صكره ايكى طرفه سلام ويرمك واجبدر .

سلامده جماعتله برابر ميت نيت اولنور . جماعت سلامده امامى ده نيت ايلر .

صلات جنازه‌نك كيفيتى بوندن وسنتلرندن معلوم اولور .

سنتلرى دردتدر : برنجيسى ميت اركك اولسون قادين اولسون امام انك صدرينه محاذى طورمق . ايكنجيسى ايلك تكبيرى متعاقب ال باغلايوب سبحانك الخ اوقومق (٣) . اوچنجيسى

---

(١) دعا انك اركانندن دكلدر . على التحقيق . ط .

(٢) امام بش تكبير ايدرسه جماعت متابعت ايتميوب سلام امامه منتظراً طورر، چونكه او قنوت فجر مثلى منسوخدر منسوخده ايسه متابعت يوقدر . درت تكبير آخر فعل نبيدر . اجماع صحابه دخى انك اوزرينه مستقر اولمشدر . امام اوچ تكبيره اقتصار ايدرسه صلات جنازه فاسد اولور . اوچنجى تكبيرده سهواً سلام ويررسه دردنجى يى دخى آله‌رق سلام ويرر . سجود سهوك لزومى بيان ايتمامشلردر . كما فى ص مم ط . والظاهر عدم لزومه .

(٣) «وجل ثناؤك» جمله‌سنك صلات جنازه‌نك غيريده تركى اولادر . ط . ثنا قصديله فاتحه اوقومق دخى جائزدر . ص . محل دعا اولوب محل قراءت اولمديغندن فاتحه‌يى قراءت نيتيله (قرآنيت قصديله) اوقومق غير جائزدر . ط .

ايكنجى تكبيردن صكره نمازارك قعدهٔ اخيره سنده اوقنان « اللهم صلّ الخ » لرى اوقومق . درد نجيسى اوچنجى تكبيردن صكره ميت ايچون وكندى نفسى و جماعت مسلمين ايچون دعا ايتمك(١) در .

تكبيرلر جهر ودعالر اخفا اولنور.

ايلك تكبيردن ماعداده ال قالديرلماز . ودردنجى تكبيردن صكره دعا ايدلمز (٢)

اوچنجى تكبيرده ايديله جك دعانك امور آخرته متعلق اولمسندن بشقه سى تعيين ايتمز (٣) . شوقدر كه دعاء مأثورى اوقومق البته احسن وابلغدر . اوده شودر :

«اللهم اغفر لحيناوميتنا وشاهدناوغائبنا وذكرنا وانثانا وصغيرنا وكبيرنا(٤) . »

امام ابوحنيفه حضرتلرى مسندنده حديث حضرت ابوهريره اولمق اوزره بونى روايت ايدوب امام احمد، ونسأيدن ماعدا اصحاب سنن شو زياده يى دخى ذكر و روايت ايلمشلردر :

« اللهم من أحييته منا فأحيه على الاسلام ومن توفيته منا فتوفه على الايمان(٥) . »

(١) نفسى ايچون اولان دعايى ميت ايچون اولان دعايه تقديم ايدر زيرا دعاده سنت اولان اودر . ط .

(٢) هو ظاهر المذهب . وقيل يقول (ربنا لاتزغ قلوبنا الخ) أو (سبحان ربك رب العزة الخ) أو (اللهم لاتحرمنا أجره ولا تفتنا بعده واغفر لنا وله) . ط على الدر .

(٣) چونكه تعيين دعا ايله اشتغال رقت قلبى ازاله ايدر .

(٤) وقوله وصغيرنا أى الصغير من الذنوب والكبير منها . أوان المغفرة لاتقتضى سبق ذنب اه ط .

(٥) وانى مرحوم حاشيهٔ درررده ديمشدركه اسلامك حيانه وايمانك موته مناسبتى

روايت اخراده شو دخى : « اللهم ان كان محسناً فزد فى احسانه وان كان مسيئا فتجاوز عن سيئاته . اللهم لاتحرمنا أجره ولا تفتنا بعده » زياده ايدلمش اولمغله بورواياتارى هب برلشديررك اوقومق كوزلدر(١) .

ميت مؤنث ايسه ضميرلر تأنيث اولنور .

دعا بيلميان : «اللهم اغفر لى وله وللمؤمنين والمؤمنات.» دير(٢).

بعض مشايخ فقها موضع دعاده : (ربنا آتنا فى الدنيا حسنة) الخ (ربنا لاتزغ قلوبنا) الخ آيتلرينك اوقنمسنى مستحسن كورديلر .

خفى دكلدر چونكه اسلام أعمال مكلفه ايله‌دركه اوده انجق حال حياتده اولور . ايمانك مدارى ايسه اعتقاد اوزرينه‌در عند الموت معتبر اولان‌ده اودر اه .

اسلامك بر معناى شرعيسى وبرده معناى لغويسى واردر . معناى شرعيسى ايماندر . معناى لغويسى استسلام وانقياددر .

وتحرير الوانى مبنى على المعنى الثاني . كما فى حديث : الاسلام علانية والايمان فى القلب .

(١) صحيح مسلمده وسنن ترمذى ونسأى‌ده مذكور اولديغى اوزره اصحابدن عوف بن مالك رضى الله تعالى عنه حضرتلرى بر جنازه نمازنده حضرت سيد المرسلين افندمزك شودعايى : «اللهم اغفر له وارحمه وعافه واعف عنه واكرم نزله ووسع مدخله واغسله بالماء والثلج والبرد ونقه من الخطايا كما ينقى الثوب الابيض من الدنس وأبدله داراً خيراً من داره وأهلاً خيراً من أهله وزوجاً خيراً من زوجه وأدخله الجنة وأعذه من عذاب القبر وعذاب النار .» اوقومش اولدقلرينى ذكر ايدوب : كاشكى او ميت بن اوليدم . ديو تمنى ايتدم ديمشدر . ص .

(٢) ياخود كنديسنه قولاى كلانى اوقور . ط .

صبينك و جنون اصلی ایله مجنون اولانك[(1)] نمازلرنده مغفرت دعاسنه بدل «فتوفه على الايمان» دن صكره مصلی: «اللهم اجعله فرطاً واجعله لنا أجراً وذخراً واجعله لنا شافعا مشفعاً.» دیر[(2)].

جنازه نمازنده اوچ صف اولمق افضلدر. حتی جماعت یدی کشیدن عبارت بیله اولسه بری امام اولوب باقی التینك اوچی بر صف وایکیسی بر صف ودیکر بری دخی بر صف اولەرق طوریلور. حدیث شریفده: «من اصطف عليه ثلاثة صفوف من المسلمين غفر له.» بیورلمشدر[(3)].

جنازه نمازینی قیلدرمغه احق اولان ولايت عامه اصحابیدر[(4)].

---

(١) یعنی مجنون اولەرق بلوغه ایرمش بولنانك. چونکه بعد البلوغ مجنون اولانلر امراض سائره ایله معلول اولانلر کبی دعاء مغفرتدن استثنا اولنمازلر. بخلافهما إذ لاذنب لهما. كما في ط مع ص.

(٢) المشفع بفتح الفاء مع تشديدها معناه مقبول الشفاعة. كما في ص. والسقط يصلى عليه ويدعى لوالديه بالمغفرة وفى رواية بالعافية والرحمة. كما في الحديث الذى ذكره ط عن تخريج الهداية. وسيأتى ذكر من يصلى عليه. ومن لايصلى عليه.

(٣) فقد جعل الواحد صفاً. وهل الحكم كذلك فيما اذا كانوا ثلاثة فيجعل كل واحد صفا؟ يحرر. ط. وخير صفوف صلاة الجنازة آخرها لانه أدعى للاجابة بالتواضع. قاله المؤلف رحمه الله تعالى.

(٤) اصل حق ولى مينك ايسەده ولايت عامەسى اولانى اولياء ميت تعظيماً كنديلرينه تقديم وترجيح ايدرلر. حضرت حسين افندمز برادرلرى حضرت

انلردن صكره امام الحى يعنى قبيله نك ويامحله نك امامى(١) وبعده ولى جنازه بولنان اردر. قادينك واركك چوجغك ومعتوهك بوبابده حقى يوقدر .

اولياء ميتك ياقينى اوزاغنه تقديم اولنور . محله امامنك ولى يه تقدمى افضل اولمسى شرطيله‌در .

كوله نك افنديسى كندى قريبندن اولادر(٢) . عبدك قريبى دخى معتقنه مقدمدر (٣) .

قادينك وليسى يوق ايسه زوجى احقدر (٤) .

حقّ تقدمى اولان ديكرينه اذن ويره بيلور(٥) انك اذنى اولميه‌رق بشقه‌سى قيلديروبده اقتدا ايتمامش اولمق تقديرنده ايستر ايسه كندى كنديسنه وياخود ديكر جماعت ايله اودخى بر نماز قيله بيلور(٦) چونكه فرض تأديه اولنمش ايسه‌ده انك حقى ساقط اولمامشدر .

حسن افندمزك جنازه نمازلرينه مدينهٔ منوره واليسى بولنان سعيد بن العاص حضرتلرينى كچيرمشلر . و : تقدم ولولا السنة ماقدمتك . بيورمشلردر . كما فى ط .

(١) امام جمعه اولادر . (نتيجه) .

(٢) على الصحيح . ص. لانه مالك له . ط .

(٣) لانه قد خرج عن ملكه فنعتبر القرابة . ط .

(٤) لما بينهما من المودة والرحمة . ط . ثم الجيران . ص. أى من يعد فى العرف جاراً . وفى الحديث : الجار الى أربعين داراً . لما بينهم من مزيد الحقوق المأمور بها شرعاً دون غيرهم من الاجانب . ط .

(٥) لان له ابطال حقه . وان تعدد فللثانى المنع . والذى يقدمه الاكبر أولى من الذى قدمه الأصغر . ص .

(٦) ولو على قبره كذا فى الدر . ط .

اما اذن ويرمش اولمق وياخود اكا اقتدا ايتمش بولنمق تقديرنده حق ساقط اولمغله قيلهماز .

نمازي قيلنمان جنازه‌يه ولايتي اولميانك كلوب نمازقيلمسي جائز اولمديغي كي بشقه‌سيله نمازده بولنانلر ولينك اعادهٔ صلات ايتمسي صورتنده بتكرار جماعت اولمق دخي جائز اولماز چونكه بونده تنفل مشروع دكلدر .

ولئ جنازه انك نمازيني قيلمقدن صكره كندي مرتبه‌سنده بولنان ديكر اوليانك اعادهٔ صلات ايتملري دخي اولماز چونكه قيلانك ولايتي متكاملدر .

حقّ تقدمي اولان كيمسه صلات ميته ميتك وصيت ايتديكي كيمسه‌دن احقدر .

باب امامتده كچن كراهت جماعت نساء مسئله‌سندن صلات جنازه مستثنادركه اركك بولنميوبده جنازه نمازيني قادينلر قيله‌جق اولدقلرنده آنلرك بري وسط صفده بولنمق اوزره امام اولوب ديكرلري اكا اقتداءً جماعت اوله‌رق قيلملرنده كراهت يوقدر . چونكه آنلرك على الانفراد قيلملري صورتنده بري اولجه ختم صلات ايديويرمكله فرض انكله يرينه‌كلمش اوله‌رق(١) ديكرلرك نمازي نافله اولور(٢) . صلات جنازه ايله تنفل ايسه مكروهدر(٣) .

---

(١) حتى لو أمت المرأة فى صلاة الجنازة رجالاً لاتعاد لسقوط الفرض بصلاتها. ذكره المحشى فى باب الامامة فى فصل بيان الأحق بالامامة .

(٢) فيكون فراغ تلك موجباً لفساد فرضية صلاة الباقيات . ولا يقال : قد يفرغن معا ؛ لانه نادر اهـ ط على الدر .

(٣) صلات جنازه فرض وامامك ترك تقدمي مكروه اولوب ايش فرضي يرينه

حضرت سيدالسادات عليه ازكى الصلوات افندمز غسل وتكفين اولنوب (١) سريره وضع اولندقلرنده حضرت ابوبكر وعمر رضى الله تعالى عنهما يانلرنده مهاجرين وانصاردن خانهٔ سعادتك الهجغى قدر ذوات برابر اولەرق داخل اولوب جناب رسالتمآب افندمزه قارشو صف اولديلر . مشارالیهما حضرتيني « السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته » ديديلر . مهاجرين وانصار حضراتى دخى انلركبى سلام ويرديلر . بعده مشارالیهما حاصل اولان صفوفك ايلكى اولەرق : « اللهم انا نشهد أنه بلغ ما انزل اليه و نصح لامته وجاهد فى سبيل الله حتى أعز الله دينه وتمت كلمته و اومن به وحده لا شريك له فاجعلنا الهنا ! ممن يتبع القول الذى معه واجمع بيننا وبينه حتى تعرفه بنا و تعرفنا به فانه كان بالمؤمنين رؤفاً رحيما لايبتغى بالايمان بدلا ولايشترى به ثمناً أبدا . » ديديلر . صفوف سائره آمينخوان اولديلر . هركس فوج فوج كلوب عليه الصلاة والسلامه صلاتخوان اولەرق چيقارلر ايدى . ارككلر وقادينلر وحتى چوجقلر رسول اللهك نمازينى بو وجهله قيلديلر . يوم وفاتلرى اولان بازارايرتسى كوننك وقت زوالندن صالى كوننك زوال وقتنه دكين بو صورتله اداء صلات اولنمشدر (٢) . قيلنان

كتورملك ايچون مكروه ايشيلەمك ايله ترك مكروه ايچون ترك فرض ايتمك بيننده دائر اولمغله اولكيسى اخذ اولنمشدر . كذا أفادوا فى حواشى الدر عن الفتح والبحر فى باب الامامة وعليه كلام لط وابن عابدين انظر اليهما ان شئت .

(١) وكفن صلى الله تعالى عليه وسلم فى ثلاثة أثواب بيض سحولية . بفتح السين قرية باليمن . ص . ولا ينافيه غسله فى ثيابه كما لايخفى .

(٢) توفى صلى الله تعالى عليه وسلم يوم الاثنين ضحوة ودفن ليلة الاربعاء . كما فى ص .

نماز وجه مذكور اوزره فرادى اولوب عقدجماعت صورتيله اولمديغى مجمع علىهدر اه ط .

جنازه نمازينه صكره‌دن كلوب امامى ايكى تكبير ارەسنده بولان كيمسه نمازه همان داخل اولميوب امامك تكبيرينه منتظر اولور .

امامك افتتاح تكبيرنده موجود ايكن متأخر اولان كيمسه ايكنجى تكبيرينه انتظار ايتميه‌رك مقتديسى اولور .

دردنجى تكبيردن‌صكره كلان كيمسه جنازه نمازينه يتشمش اولماز .

جنازه نمازنده مسبوق بولنان كيمسه امامك سلامندن صكره جنازه مصلادن دها قالديرلمامش ايسه دعالر ايله برابر وجنازه همان قالديريليويرر ايسه يالكز تكبيرلر ايله اتمام صلات ايلر .

متعدد جنازه‌لرك اجتماعنده هر برينه آيرى نماز قيلنق اولادر . هانكيسى سابق ايسه انك نمازى اول قيلنور . سابق يوق ايسه افضلى تقديم اولنور (١) .

هپسنه برنمازقيلنق دخى‌صحيحدر . اوحالده جنازه‌لر يابرصف عريض اولوب امام آنلرك افضلى پيشكاهنه طورر وياخود قبله‌يه طوغرى برصف طويل اولوب هر برينك صدرى امامك اوكنه

---

(١) نمازلرى مجتمعاً قيلينمق تقديرنده‌كى صف عريض ترتيبنه نظر اولنسون .

محاذی بولنور . وترتیبه مراعات اولنه‌رق میتلرك افضلی ، (١) ومختلط اولدیغنه کوره ارککی ، امامه یاقین بولندیریلور . ارککلردن صکره ارکك چوجقلر جنازه‌سی وآنلردن صکره خنثالر وصکره قادینلر ودها صکره مراهقه‌لر وقیزچوجقلر جنازه‌سی قونلمش اولور .

جنازه‌یی جامع شریفك ایچنه آله‌رق نمازینی قیلمق مکروهدر (٢) . بوندن مسجد حرام مستثنی اولدیغی کبی (٣) صلات جنازه ایچون معد وایچنده صلات جنازه اقامه‌سی معتاد اولان خصوصی مسجد ونمازکاهلر دخی مستثنادر . نتکیم شدتلی یغمورکبی برعذره مبنی

(١) علم وتقواجه اکثر وسنجه اکبر اولمق کبی . کما فی ص . ولا فضل لمالك فی التقوی علی مملوك ولا لغنی علی صعلوك .

(٢) کراهت تنزیهیه اولوب وجهی دخی جوامع ومساجدك مکتوبات خمس وتوابعی ایچون بنا ایدلمش اولمسیدر . بوکا مبنی مؤلف جنازه بعض جماعت ایله خارجده اولمق صورتنده بیله داخلدن نمازی قیلنمق دخی علی المختار مکروهدر دیمش ایسه‌ده محشی مرحوم شمس الائمه‌دن نقلاً : « مقتضای مذهب کراهت جنازه‌یی جامعه ادخال ایتمکده اولوب خارجده جماعت ایله قیلنان صلات جنازه‌نك امامنه داخلدن اقتدایه برمانع اولمدیغیدر . » دیمش والیوم عمل ناسك دخی بووجهله اولدیغنی سویلمشدر .

(٣) مسجد شریف مذکور عقدکاه جمع وجماعت ومصلای انواع صلواتدر . [انما یعمر مساجد الله الخ] آیت کریمه‌سنده اکا صیغهٔ جمع ایله مساجد اطلاقنده مبین اولان وجوهك بری‌ده بودر . علی قولٍ ظاهراً وباطناً اولان عظمتنه وعلی قولٍ قبلهٔ مساجد اولدیغنه وعلی قولٍ هرجهتی مسجد بولندیغنه مبنی مساجد دینلمشدر . کما فی ط .

جنازه مسجد جماعت داخلنه دخی آلنور (۱) .

جاده‌لرده وخلقك مملوكی اولان اراضی داخلنده دخی جنازه نمازی قیلمق مكروهدر . اوّلكنده حق عامه‌یی وایكنجیده حق مالكی مشغول ایتمك واردر .

جنازه نمازینی قبرستانده قیلمق دخی لائق اولماز (۲) .

حین ولادتنده حایقران یعنی صاغ طوغوبده اولان چوجغك اسمی قونیلور وغسل وتكفینی (همان ییقانمق وبر كفنه صارلمق صورتیله) اجرا اولنوب نمازی قیلنور .

اكر مولود حایقرمامش واسنه‌مك وآقسرمق كبی حیات مستقره‌سنه دلیل اوله‌جق براثر كورلمامش ایسه (۳) بر اسم

---

(۱) سعد بن ابی‌وقاص رضی‌الله‌تعالی عنه حضرتلرینك جنازه‌سنك حضرت عائشه رضی‌الله‌تعالی عنها مسجد شریف نبوی داخلنه ادخالنی امر ایدوب نمازینی سائر ازواج طاهرات ایله برابر قیلمشلر وصحابه‌دن بونی منكر كورنلره حضرت مشارالیها : بیضاء خاتونك اوغللری سهیل وبرادرینك نمازلرینی حضرت رسول‌الله داخل مسجدده قیلمدیلر . دیو جواب ویرمشدر ولكن تمسك بالمنسوخدر . كما فی كتابنا الحقائق وهو رضی‌الله‌تعالی عنه لكونه من العشرة من أحیاء الدارین كما یأتی ذكره عند ذكر نقله بعد موته فی عقیق الی مدینته علیه الصلاة والسلام .

(۲) حضرت علی وابن عباس انی كریه كورر اولدقلری بیانیله حضرت امام بویله سویله‌مشلردر . معمافیه قیلنور ایسه كافی دخی اولورکه حضرت عائشه وحضرت ام‌سلمه‌نك نمازلری مقابر بقیع اره‌سنده قیلنوب امامتی حضرت ابوهریره ایتمش ومصلیلر میاننده حضرت ابن عمر دخی بولنمشدر . كما فی ط .

(۳) الّنی مجرد بومق وآچمق كبی حركتنه اعتبار یوقدركه انلر مذبوحك حركتی قبیلندندر . ط .

ويريله‌رك غسل ايديلور وبر بزه صاريله‌رق دفن اولنور (١) ، نمازی قیلنماز .

دوشوك دخی بویله‌در (٢)

دارحربدن حال كفر اوزره اولان ابوينك بريله برابر سبی ایدیلوبده داراسلامده وفات ایلیان صبی کی که اودخی اوزرینه نماز قیلنمیه‌رق دفن اولنور (٣) .

مسئله : رحمنده چوجق اولان قادین اولور وچوجق حرکتده بولنور ایسه قادین یاریلوب چوجق آلنور (٤) .

دیگر : برمسلم وایسندن بشقه کیمسه‌سی اولمیان برغیر مسلم وفات ایدرسه ولی مسلم آنی لاعلی‌وجه السنه غسل ودفن ایلر (٥) .

---

(١) اكراماً لبنی آدم . ط .

(٢) خلقتی ظاهر ومیتاً واقع اولان سقط اوزرینه نماز قیلمق لازم‌اولورمی ؟ الجواب اولماز . ابن نجیم . وتقدم فی الکفن أیضا فی الهامش .

(٣) چونکه او چوجق احدابوینه تبعاً غیرمسلمدر . اكر كنديسی یاخود ابویندن بری مسلم اولمش ویاخود بلاأبوین سبی اولنمش ایسه نمازی قیلنور . چونکه صورت‌اولاده اصالةً وصورت ثانیه‌ده احدابوینه تبعاً وصورت ثالثه‌ده داره تبعاً مسلمدر . کما فی ص .

(٤) مال غیری (مثلا برینك شهدانه اینجوسنی) یودان کیمسه اکا مقابل مال ترك ایتمیه‌رك اولمش اولمق صورتنده انك اخذیچون او کیمسه‌نك یارلمسی مختلف فیهدر . تعدیسی سببیله احترامی ساقط اولدیغندن یارلمسی جائز کورن اولمشدر . اكر مال ترك ایتمش ایسه او کیمسه اتفاقا شق اولنماز . کما فی ط .

(٥) یاخود انی اهل ملتنه دفع ایدر . ص . بوده کافر اصلی‌یه کوره‌در . مرتدك حکمی آتیاً مذکوردر . مؤلف دیرکه : او غسل انی تطهیر دکل ، بلکه علیهنه حجت اولمق اوزره جنس بنی آدم حقنده‌کی

برغير مسلم وليسندن بشقه كيمسه‌سی حاضر اولميان ميت مسلمك جنازه‌سی اكا براغلماز چونكه ميت مسلمك تجهيزی ونمازی بتون مسلمينه فرض كفايه‌در .

رجماً ويا قصاصاً اعدام اولنانلر غسل اولنوب نمازلری قيلنور اه ملتقی فی باب الشهيد .

شدت وجعه مبنی اولميه‌رق عمداً كنديسنی اولديرن كيمسه غسل اولنوب نمازی دخی امام ابو يوسف قولنك غيريده قيلنور (١)

انتحار خطأً ياخود شدت وجعه مبنی وقوع بولمش اولمق صورتنده نماز اتفاقا قيلنور (٢) .

باغی وقاطع طريق اولان مسلمينك حين مقاتله‌ده مقتول اولان ميتلری اوزرينه نماز قيلنماز ايسه‌ده بعدالاخذ قتل اولنانلرينك اوزرلرينه دخی نماز قيلنور .

ابويندن برينی عمداً وظلماً (بغير حق) اولديرن كيمسه‌نك نمازی قيلنماز (٣)

تسكر عدركه بشقه‌سی سنك جيفه‌كی تطهيره تشبث ايتدی حالبوكه سن نفسكی تطهيره مأمور ايكن تطهير ايلمدك ديمكدر اه مم ط .

(١) نفسنی قتل ايدن كمسنه غسل اولنوب نمازی قيلنمق جائز اولورمی ؟ الجواب : اولور • ابن نجيم .

(٢) كنديني اولديرنك كناهی بشقه‌سنی اولديرنك كناهندن اعظمدر • ص • وفی جنائز البخاری : كان برجل جراح فقتل نفسه فقال الله عزوجل بدرنی عبدی بنفسه حرمت عليه الجنة .

(٣) عمداً قيدی خطأً اولان قتلی اخراج ايتديكی كبی ظلماً قيدی دخی حربی ياخود باغی اولان بابانك قتلنی اخراج ايتمشدر •

قصاصدن قورتلمق ايچون فعل قتلی شبه عمدصورتنده ايقاعه دادانانلرك (١) وبغير حق تشهيرسلاح ايتمش اولديغندن طولالی مقابلةً قتل اولنانك وبعض صنوف وطوائف وشعوب وقبائل آره سنده اولديغی كبی عصبيت مقتوللرينك دخی نمازلری قيلنماز

مرتداً قتل اولنان كيمسه نك نمازی قيلنمديغی كبی لاشه سی دخی نه مقابر مسلمينه نه ده انتقال ايتديكی ملت اهلنك قبرستاننه دفن ايتديرلميوب برخالی يرده حفر اولنان چقوره كوميلور .

غزوهٔ بدرده حضرت ابو عبيده پدری عبدالله نام عبدالصنمی غضباً لله ولرسوله قتل ايتمشدر . بزم الحقائقه وسورهٔ مجادله آخرنده تفاسيره باقكز .

(١) بونلر سياسةً اعدام اولنور . كما فی آخر قطع الطريق من الدر .

دفن ميت

جنازه‌نك موتی تحقق ايتدكدن‌صكره تجهيز ودفننده تعجيل مستحب (١) اولمغله جمعه صباحی حاضرلنان جنازه‌نك نمازينی جماعت چوق اولمق ايچون‌جمعه نمازندن‌صكره‌يه براقمق مكروهدر.
اكر جماعت دفن‌سببيله جمعه‌نك فواتندن‌خوف ايدرلرايسه دفنی تأخير ايده‌بيلورلر.

جنازه‌نك دفنی كبی حملی دخی فروض كفايه‌دندر. متعين اولانلره اخذ اجرت جائز اولماز.

جنازه كوتورمك عبادتدر. هر كسه لائق اولان اكا مبادرتدر. سيدالمرسلين صلوات الله وسلامه عليه وعليهم اجمعين افندمز حضرتلری دخی جنازه كوتورمشلر يعنی سعد بن معاذ رضی الله تعالی عنه حضرتلرينك تابوتنه اوموز ويروب كيتمشلردر (٢).

جناز كوتورمكده سنت اولان انی‌درت طرفندن درت كشی

---

(١) اكراماً له لما فی الحديث: وعجلوا به فانه لاينبغی لجيفة مسلم أن تحبس بين ظهرانی أهله. والصارف عن‌وجوب التعجيل الاحتياط. قال بعض الاطباء ان كثيرين ممن يموت بالسكتة ظاهرا يدفنون أحياء لانه يعسرادراك‌الموت الحقيقی بها الا علی أفضل الاطباء. فيتعين التأخير فيها الی ظهور اليقين بنحو التغير. ص.

(٢) جنازه‌يه كيتمك قرابته ياخود قومشولغه وياخود ميتده اولان صلاح معروفه مبنی ايسه نافله قيلمقدن افضلدر. چونكه هم حيه وهم ميته ايلككدر اكا ترتب ايدن ثواب دخی اكثردر. در مع ط.

اوموزلامقدر . بونده هم جنازه‌یه تکریم ، هم کوتورنلره تخفیف واردر .

معذرت اولمدقجه[۱] جنازه‌یی آرقه‌یه یاخود حیوانه (ویا آرابه‌یه) یوکله‌مك ودرت کشیدن اکسیك کوتورمك مکروهدر .

کوچك چوجق جنازه‌سنی برکشی اللری اوزرنده کوتورر . راکب دخی اوله بیلور . درمختار .

چوجق کوچك اولمازسه بالغ کبیدر . ط .

لائق اولان درت کشیدن هر بری جنازه‌یی قرق آدیم کوتورمکدر باش طرفندن باشلایه‌رق ابتدا صول طرفنه کچوب تابوتك صول قولنی کندینك صاغ اوموزی اوزرینه آلور[۲] بعده آیاق طرفنه کله‌رك تابوتك صول قولنی کندینك صاغ اوموزینه آلور . صکره تابوتك صاغ طرفنه کچه‌رك ابتدا اوك قولنی وبعده آرد قولنی صول اوموزی اوزرینه آلور . وهر قولده اون آدیم یورر .

جنازه‌یی قرق آدیم کوتورن کیمسه حقنی ایفا ایتمش اولوب[۳]

---

(۱) اماحل بعید اولوب کوتورنلره مشقت اولمق ویاخود برحاملدن بشقه کیمسه بولنمامق کبی معذرت اولورده اوده ارقه‌سنه آلورسه کراهت اولماز . ط .

(۲) میت تابوتده ارقه اوزری اولمغله بوصورتله ایشارتیامن ایدلمش اولور . کما فی ص مم ط .

(۳) یعنی دینی قرنداشنك کندینه عائد حصه حقوقنی تعبیر حضرت ابو هریره وجهله قضا ایتمش اولمغله اندن صکره ارقه‌سندن یورر . چونکه تمام مطلوب قبره قدر کیتمك ودفن اولنمدقجه دونمامکدر . مگر که ولی میت اکا اذن ویرمش اوله . أفاده ط .

حديث نبوى ناطق اولديغى اوزره كنديلك قرق كبيره‌سى دخى كفارت بولمش اولور(١) .

جنازه كوتورمكده برازسرعت ايتمك مستحبدر (٢) تابوت ايچنده ميتك صارصيله‌جغى درجه‌ده سرعت ايتمك مكروهدر .

جنازه‌نك ارقه‌سندن يوريمك اوكندن يوريمكدن فرض اولان نمازك نافله اولان نمازه فضل ورجحانى كبى افضلدر .

ككشلك حاصل اولمق ايچون اوكنه دخى كچيلور .

هركسك اوكده بولنمسى مكروه اولديغى كبى هركس كيروده قالەرق جنازه‌نك يالكز بولنمسى دخى مكروهدر .

كيمسه‌يى اضرار ايتمامك اوزره جنازه‌نك ارقه‌سندن راكباً كيتمكده دخى بأس يوقدر(٣) .

---

(١) لفظ حديث : « من حمل جنازة أربعين خطوة كفرت عنه أربعون كبيرة . » اولمغله نقل مذكورك كبائره كفارت اوله‌جغى مصرحدر بونى افاده‌دن صكره محشى : ولاينبئك مثل خبير . ديمشدر اه

(٢) لقوله صلى الله تعالى عليه وسلم : أسرعوا بالجنازة (أى مادون الخبب كما فى رواية ابن مسعود) فان تك صالحة فخير تقدمونها اليه وان تك غير ذلك فشر تضعونه عن رقابكم . ص

(٣) راكبك اوكه كچمسى مكروهدر . چونكه توز قالدرمسيله ناس متضرر اولور . « بأس يوقدر » تعبيرنده يوريمك افضل اولديغنه اشارت واردر . زيرا تواضعه اقرب وحال شفيعه اليق اولان اودر . رسول اكرم افندمز حضرتلرى ابن الدحداحك جنازه سنده ارقه‌دن يورييه‌رك بولنوب عودتده آته بينمشلردر . سنن اربعه‌ده مذكور « الراكب يسير خلف الجنازة والماشى أمامها قريباً منها عن يمينها أوعن يسارها » حديث شريفى جنازه‌ده راكب اولانلره ارقه‌دن كلكى وماشى بولنانلره اوكده ياخود صاغده وصولده يورييوب جنازه‌دن اوزاق

جنازه ارقه‌سندن قادينلر كلمك تحريماً مكروه اولديغى كبى(١) ذكر ويا قرآن ايله رفع صوت ايدرك جنازه كوتورمك دخى تحريماً مكروهدر .

موضع غفلت اولديغى جهتله عواقب حال اهل دنيايى وميتك ملاقى اوله‌جغى احوالى دوشونه‌رك جناب‌حق قلباً ذاكر اولمق وبى‌لزوم سوزه بدل صوصمق لازمدر .

جنازه ارقه‌سندن «كلّ حىّ سيموت» كبى ندالر بدعتدر . جنازه‌يه فرياد ايتمك دخى مكروهدر(٢) .

جنازه‌يى كورن برابر كيده‌جك دكل ايسه قيام ايتمك لازم دكلدر . بو بابده اولان امر منسوخ وجنازه‌يه قيام مكروهدر .

قبرستانده جنازه ايندير لمدين اوطورمق مكروه اولديغى كبى ايندير لدكدن صكره (بلاعذر) آياقده طورمق دخى مكروهدر(٣) .

قالملمغى توصيه بيورمقده‌در . ص ، ط . (سنن اربعه) ابو داود وترمذى ونسأى وابن‌ماجه‌دركه صحيحينك ضميله‌مجموعندن كتب‌سته حاصل اولور .

(١) حضرت‌انسدن‌مرويدركه برجنازه‌ده رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلريله برابر چيقمشيدق بر طاقم قادينلر كورديلر . جنازه‌يى كوتوررلومى ؟ سؤال عاليسنه : لا . جوابى ويرلمكله : كومرلرمى ؟ سؤال‌عاليسنه دخى : لا . دينمكله : مأجور اوله‌رق دكل ، موزور (وزرلى) اوله‌رق دونكز . بيورديلر اه ط عن شرح البخارى للعينى .

(٢) انما يعذب‌الميت ببكاء أهله اذا أوصى بذلك . درمختار .

(٣) حديث شريفده « من تبع الجنازة فلايجلس حتى توضع » بيورلمش وقبل الوضع قعود جنازه حقنده احتقار عداولنمشدر . ميت‌قبره قونيلنجه قدر رأس قبرده مع‌الاصحاب قائم بولنمق عادت سنيه‌دن ايكن بر يهودينك : بز دخى اولولرمزده بويله بولنورز . ديمسى اوزرينه :

دفن كوندز اولمق مستحبدر . كيجه دخى مكروه دكلدر كما هو المصرح به فى الدر مع ط(١) .

جنازه اوموزدن ايندريلدكدن صكره قيامده يهوديلره مخالفت ايدك بيورلمشدر . كما فى ص و ط .

(١) لان النبي صلى الله تعالى عليه وسلم دفن ليلة الاربعاء و عثمان وفاطمة وعائشة رضى الله تعالى عنهم دفنوا ليلاً . كما فى ط عن الجوهرة . بعد ذكر مارواه ابن ماجة من قوله عليه السلام : لاتدفنوا موتاكم بالليل الا أن تضطروا .

قبر

قبركه انسانك بعد الوفاة مدفنيدر ومحل زيارت اولمق اعتباريله مزار تسميه اولنور[١] برقامت عمقنده ونصف قامت عرضنده حفر اولنور تاكه أجساد بنى آدم بعد الممات دخى صيانت ايدلمش اولوب هم قوقو ويرمامش همده طعمهٔ وحوش اولمق احتقارندن حفظ اولنمش اولسون .

صلابتلى ير اولورسه قبرك ايچى قبله جانبندن لحد ياپيلور كه قبر تماميله قازلدقدن صكره قبله طرفى اويیلوب جنازه صيغه جق قدر بر بيت مسقف قيلنور .

شق ياپلماز يعنى قبر تماماً حفر اولندقدن صكره اورته سى ميت يرلشه جك قدر بر حفيره قيلنماز[٢] .

---

(١) قبر بو معناده اسم اولوب جمعى قبور اولديغى كبى دفن ميت معناسنده باب اول وثانيدن مصدر دخى اولور . « وأنت غداً مقبور وتقول نقلوا من القصور الى القبور ومن المنابر الى المقابر . وهذا مقبر فلان . قال :

لكل اناس مقبر بفنائهم فهم ينقصون والقبور تزيد

كل قريب لك عليك رقيب ، يود أن تقبر عما قريب » قاله الزمخشرى فى أساس بلاغته و نوابغ كلمه . وقال فى تفسيره سورة عبس فاقبره فجعله ذا قبر يوارى فيه تكرمة له ولم يجعله مطروحاً على وجه الأرض جزراً للسباع والطير كسائر الحيوان يقال قبر الميت اذا دفنه وأقبره الميت اذا أمره أن يقبره و مكنه منه ومنه قول من قال للحجاج أقبرنا صالحا اه ويسمى القبر جدثا ورمسا . تقول شر الاحداث نزول الاجداث غدا الى الرمس كأن لم يغن بالامس .

(٢) حديث شريفده : اللحد لنا والشق لغيرنا . بيورلمشدر مس كه

مكركه بر رخاوتلى اوله . اوحالده شق یاپوب اوزرينه تخته چكمكده وياخود جنازه‌يى تابوتيله دفن ايتمكده بأس يوقدر (١) .
ميت ممكن اولورسه قبره قبله طرفندن ادخال اولنور . وانى قبره وضع ايدن كيمسه « باسم الله و على ملة رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم » دير (٢) ولازومنه كوره بر ويا برقاچ كشى قبره اينر. بونك ايچون عدد معين وانارك تك وياجفت اولملرنده تعيين اولميوب (٣) قدر كفايه‌ده اولملرى وقوت وامن وصلاح اربابى بولنملرى آرانور .

لغير المسلمين ديمكدر . ط . لحدكه فتحلام ايله فاس وضم لام ايله قفل وزنلرنده اولوب اواسكينك جمعى لحود وايكنجينك جمعى ألحاد كلمشدر : شول حفيره‌دركه قبرك قبله جانبندن آچيلوب ايچنه ميت وضع اولندقدن صكره آغزى كرپيج ايله قپادیلور . شق : شول حفيره‌دركه قبرك قعرى استقامتنده آچيلوب ايچنه ميت يرلشديرلدكدن صكره اوزرينه تخته ويا قامش اورتيلور بعده طوپراق آتيلور .

(١) هم تخته ديزمك وهم ميتى تابوتله كومك فضله اولديغى كبى محشينك بيانه كوره قبرده ميتك التنه يوقلى ويا حصير سرمك دخى مكروهدر .

(٢) أى باسم الله وضعناك و على ملة رسول الله سلمناك . ص . قال الامام الماتريدى هذا ليس بدعاء له لانه لاتبديل عن الذى مات عليه غيران المؤمنين شهداء الله فى الأرض يشهدون بوفاته على الايمان وبهجرت السنة كذا فى البحر . ط . وفى الطهيرية اذا وضعوه قالوا باسم الله وبالله وفى الله و على ملة رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم . ص . أى وضعناك متبركين باسم الله وبه آمنا وفى رضاه رغبنا ونحن فى ذلك كله على ملته ودينه . قهستانى اهـ ط .

(٣) قبر منير حضرت رسول الله‌ه درت ذات محترم داخل اولمشدر . انلردن برى حضرت على وبرى حضرت عباس وديكر برى حضرت

قادینی قبره ادخالده کندینك قریب محرمی اولادر . قادین(١) قسمی میتك الك یاقینی دخی اولسه قبره کیرمز(٢) .

میت داخل قبرده ارقه اوزری یاخود یوز اوستنه ویاخود صول طرفی اوزرینه یاتیرلمیوب بلکه صاغ یانی اوزرینه قبله یه قارشو بولندیریلور(٣) .

حتی ترسقونلمش اولمق صورتنده لحدی اورتلمش وتحته سی دیزلمش بیله اولسه اوزرینه طوپراق آتلمش اولمدقجه آچیلوب یوزی قبله یه کتوریلور .

حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز بویله امر ایتمشلر و : بیت حرام سزك حیاً ومیتاً قبله کزدر . بیورمشلردر اه بعده کفنك دوکومی چوزیلور(٤) ولحدك کرپیجی وقبرك تحته سی دیزلدکدن صکره ال وکورك وهر ممکن اولان شی ایله طوپراق آتیلور .

بولنالر میتك باش طرفندن اوچر آووج طوپراق آتمق وایلك آتشده اقتباس طریقیله : (منها خلقناكم) ، وایکنجیده :

عباسك اوغلی حضرت فضل اولوب دردنجیلری حضرت صهیب یاخود حضرت مغیره ویاخود حضرت ابو رافع اولمق اوزره مختلف فیهدر . ط .

(١) ولا کافر . ط .

(٢) قادینه جنازه سنی تابوتدن قبره وحتی ییقانوب کفنلندکدن صکره تابوته آلمق دخی ارککلره عائددر . حیاتنده مداوات مثلی بر حاجته مبنی قادینه اجنبی ارکك برحائل ایله وضع ید ایده بیلدیکی کبی حال مماتنده کی حاجته مبنی دخی مع الحائل وضع ید ایده بیلور وضع ید ایده بیلدیکی . ص ، ط .

(٣) ویسند المیت من ورائه بنحو تراب لئلا ینقلب . ط .

(٤) للاستغناء عنها بوقوع الامن من الانتشار اه در مع ط .

[وفيها نعيدكم] ، واوچنجيده : [ومنها نخرجكم تارة أخرى] ديمك مستحب اولور .

برقبره كندى ايچندن چيقان طوپراقدن زيادهسنى آتمق مكروهدر .

طوپراغى زميندن برقارش قدر ويادهازيادهجه يوكسلدوب قبرى دوه اوركجى كبى ياپمق مندوبدركه بوكا (تسنيم) واوقبره (مسنم) تعبيراولنور . پكشمك ايچون اوزرينه صو سرپيلور .

قبر مسطح اولماز وكيرجلنمز . خراب اولان قبرلر چامور ايله تعمير اولنور .

قبر بللى اولمق وخوارلانمامق ايچون اوزرينه آغاجديكيلور . اوفاق برطاش ديكوب اسم يازمقده دخى بأس يوقدر(١) .

موتىدفنى مقابرهمخصوص اولوب اولنچوجق دخى اولسه قبرستانه كوتورلمك لازماولديغى كبى (٢) برقبره ضرورت اولمدقجه

---

(١) شاعرمعرىدنيايهذريت كتورمكى جنايتعدايتديكندن هيچ تأهلايتميهرك وفات ايتمش اولديغيچون سنك مزارينه شوبيتك :

هــذا جناه أبى علىّ وما جنيت على أحد

يازلسىتوصيه ايتمشدر . بو (قبر) بنم بابامك بكا جنايتيدر ، بن بوجنايتى كيمسهيه ايتمدم ديمكدر . نتكيم قوله جيدمزده مذكوردر .

محشى ديركه اهل مصر قبرىلرى اشيلهكدن ومندرس اولمقدن حفظ ايچون اوزلرينه أحجار وضعنى اعتياد ايتمشلردر وبونده بر بأس يوقدر اه .

(٢) خانه درونده دفن انبيايه خاص اولمغله صغير وكبير ميت مقابر مسلمينه نقلاولنور . بونكمقتضاسىمدفن مخصوصه دخى دفن اولنمامقدر . نتكيم مدرسه مثلى بنا ياپانلر انك قرينه كنديلريچون برده مدفن ايدينورلر ، قاله ابن عابدين .

برميتدن زياده دفن اولنمامق دخى لازمدر . دافنلرك قلتى ويا ضعفى ياخود دها مهم شيله اشتغاللرى ضرورت مبيحه دندر(١) .

اوحالده شهداء أُحد كبى هرايكى ميتك ارەسى ممكن ايسه على وجه الندب تراب ايله فصل اولنمق اوزره قبر واحده متعدد ميتى دفن جائز اولوب مدفونلر متحد الجنس اولدقلرينه كوره افضلى تقديم اولنوركه قبله جانبنه طوغرى ايلرو اوقونيلور . متحد الجنس اولمدقلرينه كوره اولا اركك ، بعده اركك چوجق ، بعده خنثى ، واندن صكره قادين وضع ايديلور (٢) .

ميت چوريوب طوپراق اولدقدن صكره ديكرينى انك قبرينه دفن ايتمك جائز اولور (٣) .

موجود كميكلرى قيرمق ياخود بشقه يره نقل ايتمك جائز اولماز(٤) .

مؤلف عليه الرحمه خانيه ،وتى دفننك كراهتنى سويلديكى صرەده : فساقى تعبير اولنان لغم وارى قبرلره دخى موتى دفنى مكروه اولور . ديمش ومحشى مرحوم وجوه كراهتى تعداد ايلمشدر . (فساقى) بلاد شاميه‌جه معروفدر .

(١) بر كيمسه‌نك قربى ايله برابر مدفون اولمق ايستلمەسى عذر اولمديغى كبى بشقه مقبره موجود ايكن اومقبرەده‌يرك طارلغى دخى مجاورت صالحينه بناءً دفن متبرك بيله اولسه عذر دكلدر . ط .

(٢) على عكس الوضع الذى عند الصلاة عليهم . كما مر فى (٥٩٤) .

(٣) صاح هذى قبورنا تملأ الرحب فأين القبور من هذه الاجساد
خفف الوطء ماأظن أديم الأرض الا من هـذه الأجساد
رب لحد لقد صار لحداً مراراً ضاحك من تزاحم الاضداد
ودفين على بقـايا دفين فى طويل الازمان والآباد

(٤) مقابر أهل ذمت دخى بويله‌درچونكه انلر احياءً وأمواتاً أتباع مسلمیندر . بخلاف أهل الحرب اذا احتيج الى نبشهم فلا بأس به : ط . فتنبش وترفع العظام والآثار وتتخذ مقبرة للمسلمين أو مسجدا . ابن عابدين .

ميتى وفات ايتديكى ويا مقتول اولديغى محلك مقبره‌سنه دفن ايتمك مستحبدر (١) .

بر بلده ويا قريه‌دن ديكر بلده وياقريه مزارلغنه نقل جنازه ايتمك مفيد اولميان شيله اشتغالدر چونكه هر يرميت ايچون كفاتدر (٢) . همده نقلده تأخيردفن واردركه اوده كراهت كافيه‌در .

مدينهٔ منوره مقبره‌سى قريب اولديغى حالده شهداء احدك كندى مشهدلرينه دفنلرينى عليه السلام افندمز امر ايتمشلر ودمشقك فاتحى اولان اصحاب حضراتى ابواب دمشق قربنه دفن اولنوب جمله‌سى محل واحدده مدفون اولمق اوزره نقل اولنمامشلردر . ابن عابدين(٣)

---

(١) متعدد مزارلقى اولان بلده‌يه كوره دخى ميتك جهت موتنه الك قريب بولنان مقبره‌يه دفن اولنمسى اولادر . ط على الدر . بر ياخود ايكى ميل قدر اوزاغه كوتورمكده بأس يوقدر . رد محتار .

(٢) كفات كتاب‌وزننده كنديسيله ضم وجمع‌حاصل اولان شيدركه ضام وجامع معناسنه‌در . [ألم نجعل الأرض كفاتا احياءً وأمواتا] قول كريمى منطوقنجه يرك يوزى أحيايى وايچى أمواتى جامعدر . مؤلف ديركه حضرت ابوبكرك اوغلى عبد الرحمن شامدن‌مكه‌يه كلور ايكن اون ميل قدر مسافه قالەرق وفات ايدوب مكهٔ مكرمه‌يه نقل اولنمش ايدى همشيره‌سى حضرت عائشه مكه‌ده بولنوب قبر مشار اليهى زيارت ايتديكنده : بكا قالايدى سنى بورايه نقل ايتميوب وفات ايتديككك محله دفن ايدردم بيورمشدر اه بتصحيح بالمراجعة الى اسد الغابة .

(٣) كرچه عشره‌دن سعد بن ابى‌وقاص رضى تعالى عنـه حضرتلرى مدينهٔ منوره‌يه درت فرسخ مسافه‌ده كائن عقيقده‌كى خانه‌سنده وفات ايتمش اولديغى‌حالده أعناق رجالده اوله‌رق مدينـهٔ مشار اليهايه نقل ايدلمش وبيانى وبيانى كذران اولديغى اوزره جنازه‌سى مسجد شريف نبوى داخلنه آلنه‌رق نمـازى قيلنمشدر

ميتى بعدالدفن بشقه يره نقل ايتمك أصلا جائز اوله ماز[١] .

مكركه دفن اولنديغى ير برينك ملكى ايكن غصب اولنوب دفن ميت ايدلمكله صاحب ارض ميتك اورادن اخراجنى طلب ايتمش اوله .

اوحالده صاحب ارض ارضك ظاهرينه مالك اولديغى كبى باطننه دخى مالك اولديغندن ديلرسه مدفونى اخراج ايدر وديلرسه قبرى دوزله يوب اوزرنده زراعت وسائر صورتله انتفاع ايلر .

دفن ميت اولنان يرميتك وياوارثنك ملك مشتراسى اولمشيكن شفيعى طويوب طالب وبالشفعه مالك اولمق صورتنده دفننه رضا داده اولمامق دخى بويله‌در .

كيمسه‌نك ملكى اولميان يرده بريسيچون حفراولنمش قبره بشقه برى دفن اولنمق صورتنده مدفون اخراج اولنميوب قيمت حفر تضمين اولنور[٢] .

بركيمسه كندى نفسيچون حاضرلاديغى قبره بشقه‌سى دفن اولنمق صاحب قبرى ممنون ايتميه‌جكى جهتله يركنكش ايسه مكروه اولوب طار ايسه بلا كراهه جائزدر[٣] .

ولكن حضرت مشار اليه أحياء داريندن اولمغله سائرينه مقيس عليه دكلدر : جسد پاك اوليا چوريمز .

(١) وأما نقل موسى عليه السلام تابوت يوسف عليه السلام من مصر الى الشام وكذا ماروى من نقل يعقوب عليه السلام منها اليها فليس شرعاً منقولا الينا . كما فى الفتح وغيره .

(٢) والضامن اما الوارث أو بيت المال أواغنياء المسلمين . كما فى ص .

(٣) جامع ايچنده ويا مجالس علمده بركيمسه كندى نفسيچون سجاده سرمك ويايغى ياپمق كبى كه ير واسع ايسه بشقه‌سنى انك اوزرنده نماز قيله‌ماز واوطوره‌ماز

انسان نرده اوله‌جكنى بيله مديكيچون موتندن اوّل قبر حاضرلامق كنديسنك اكا حاجتى متحقق اولميان شيئى ياپمقدر .

انسانه لازم اولان حضرت صديقك بيوردقلرى كبى كنديسنى قبره حاضرلامقدر .

كفن نرده اولسه لابد اولمغله آنى احضارده بأس يوقدر (١) .

نبش قبر حرامدر يعنى اولو دفن اولنوب اوزرينه طوپراق آتلدقدن صكره قبرى آچمق (٢) جائز دكلدر . مكركه ذكر اولنان غصب مسئله‌سى مثللى حق غيره مبنى اوله .

وضع مسنونه مراعات اولنميه‌رق كوميلان ومثلا باشى آياق طرفنه كلمش وياخود صول يانى اوزره ياتيرلمش اولان ميتك وضعنى دكشديرمك ويوزينى قبله‌يه كتورمك ايچون بيله نبش قبر جائز

ايسه‌ده يرطار اولديغنه كوره انى عندالضياح داخل ضمانى اولمامق ايچون اك‌صونوب قالدرمق صورتيله اوليه‌رق بر طرف ايدوب اوراده نماز قيله‌بيلور واوطورر . ص مع ط .

(١) قبر حاضرلامق دخى عمر بن عبد العزيز حضرتلرى كبى بعض سلف صالحينده واقع اولديغيچون بى بأس وبلكه‌ده موجب اجردر . كما فى ص .

(٢) بولغتوارايكن فتح ميت ديمك لزومسز ومعناسزدر . يقال نبش الارض عما تحتها نبشاً من باب قتل . قال الفضل بن العباس بن عتبة بن ابى لهب :

مهلاً بنى عمنا مهلاً موالينا   لاتنبشوا بيننا ما كان مدفونا

وانتباش العروق استخراجها من الارض . قال الكميت :

موتهن انتباشهن من الارض ويحيين ماسكن القبورا

اى مادامت العروق تحت الارض كانت حية فاذا نبشت ماتت .

اولميوب انجق حين دفنده ايچنه دوشمش ويا بالخاصه برابر كوملمش بر ماله و صاحبنك طلبي اوزرينه كفن مغصوبه مبنى قبر آچيله بيلور(١) .

---

(١) لأن النبى صلى الله تعالى عليه وسلم أباح نبش قبر ابى رغال لذلك ٠ص٠ أى لمال وهو قضيب ذهب وضع معه.ط. وابو رغال كـكتاب دليل أبرهة وقبره بموضع فى طريق الطائف يقال له المغمس كمعظم ومحدث يرجم واسم ابى رغال نفيل بصيغة التصغير ٠

تلقين

دفن ايشندن فارغ اولدقدن صكره جماعت دوه بوغازلنوب بده پايلاشيله‌جق قدر مدت اوطوروب قرآن اوقومق مستحبدر : ايچلرندن بری تجويد اوزره يس شريف سورهٔ جليله‌سيله تبارك الذی بيده الملك سورهٔ شريفه‌سنی واون بر اخلاص وبرر معوذتين ايله سورهٔ فاتحه‌يی وسورهٔ بقره‌نك اولنی وآخرينی اوقور وثوابنی جنازه‌نك روحنه اهدا ايدرك عفوومغفرتی ايچون دعا ايدر . سائرلری دخی بخلوص البال آمين ديوب بعد الفاتحه هركس ايشنه كيدر .

تلقين ميتده اصل اولان اشته بو توقف وتلاوتدركه ميتك دفنی متعاقب قبری يانندن انفكاك ايدلميه‌رك كنديسيله استيناس ايدرجه‌سنه روحنه اهداء ثواب تلاوتده بولنمقدر .

سنن ابی داود وبيهقيده حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه روايتيله مذكوردركه رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری دفن ميتدن صكره همان عودت بيورميوب مدفنده بولنورلر وحضاره خطاباً : قرنداشكز ايچون جناب حقدن مغفرت ايستيكز وكنديسنه تمكين احسانی طلب ايليكز كه اوشمدی سؤال كورر . بيوررلر ايدی اه .

صحيح مسلمده دخی مذكور دركه عمرو بن العاص رضی الله تعالی عنه حضرتلری وصيتلرنده : بنی دفن ايتديككز وقت دوه بوغازلنوب اتی تقسيم اولنه جق قدر مدت قبرم يانده بولنكز

تاكه بن سزكله استيناس ايده‌يم وربمك ملكلرينه نصل جواب ويره‌بيله‌جكم باقه‌يم ديمشدر (١).

صكره‌لرى بوكا كيفيت آتيه دخى منضم اوله‌رق « مارآه المؤمنون حسناً فهو عند الله حسن » قاعده‌سنه كيرمشدر.

كيفيت تلقين

دفندن وذكراولنان تلاوت ودعادن صكره برصالح كيمسه قالوب قبرك باش طرفنه ميت مدفونك وجهى مقابلنه طوررق اكا خطاباً اسميله : يافلان ياابن فلانه . (مثلا) يامحمد يا ابن ام كلثوم ديو (٢) اوچ كره ندادن صكره : « اذكر ما كنت عليه من شهادة أن لا إله الا الله وأن محمداً رسول الله وأنك رضيت بالله رباً وبالاسلام ديناً وبمحمد صلى الله تعالى عليه وسلم نبياً وبالقرآن اماماً . » دير .

---

(١) تلقين سؤال قبره‌بيتمكين ديمك اولديغنه نظراً قبر سؤالى كورميه‌جكلره يعنى انبيايه واطفاله تلقين اولنماق كركدر . معركهٔ كفارده مقتول اولان وسرحد بكليه‌رك ياخود طاعونه طوتيله‌رق وفات ايليان وحتى زمن طاعونده اولن ومبطون ويا مجنون اوله‌رق وفات ايدن وجمعه كونى ويا كيجه‌سى وفات ايليان وهركيجه سورهٔ ملك اوقيان وطالب علم اوله‌رق اولن كيمسه‌لر دخى سؤال كورميه‌جكلردندر . حكمت سؤال شرف مؤمنى وخذلان كافرى اظهاردر . ذكره ط .

(٢) ميتك هم كندى اسمنى آكار همده انى والده‌سنه اضافه ايدر . چونكه مولودك والده‌سنه نسبتى پدرينه اولان نسبتندن دها محققدر . والده‌سنك اسمى معلوم دكل ايسه حضرت حوايه اضافه اولنور . قادينده كندى اسمندن صكره صيغهٔ تأنيث ايله يا بنت فلانة دينور .

سالف البيان تلقين محتضره متعلق افاداتى متعاقب مؤلف بو وجه اوزره اولان تلقين ميت حقنده اوچ قول درميان ايدرك دييوركه : ميتى قبره كومدكدن صكره دخى تلقين مشروعدر (١) على قولٍ ميت بعد الدفن تلقين اولنماز (٢) وعلى قولٍ تلقين ميت نه امر اولنور نه ده نهى اولنور (٣) .

سماع موتى كلام الخلق قدوردت ٭ حقاً وجاءت به الآثار فى الكتب
وآية النفى معناها سماع هدى ٭ لايقبلون و لايصغون للادب

---

(١) بو اهل سنت وجماعته منسوب سوزدر . « لقنوا موتاكم » حديثنك حقيقتده بودر . ص . بو حالده تلقين محتضره نظراً جمع بين الحقيقة والمجاز ايدلمش اولور . ولا مانع منه فى مثل هذا . قاله ط .

(٢) بو سوز معتزله يه نسبت اولنمشدر . ص .

(٣) حلبى بوكا قصر كلام ايتمشدر .

تعزيت

تعزيت حسن صبر معناسنه اولان عزاءدن مصدر متعديدر (١) كه اهل ميته ومصيبتزده يه : « جناب حق سزه صبر جميل واجرجزيل ويرسون . » كبى سوزلر سويله مك وتسليتده بولنمقدر .

مطاوعتى تعزيدركه صبر وتحملدن عبارتدر . انكده شعارى (انا لله وانا اليه راجعون) ديو حقه توسلدر (٢) .

تعزيت رجال ونسايه مستحبدر وميتك جميع اقاربى تعزيت اولنور (٣) .

حديث شريفده . برمصيبت مقابلنده اخوان ديننددن برينى

---

(١) والعزاء مثل سلام اسم من التعزية مثل سلم سلاما وكلم كلاما قاله الفيومى .

(٢) وروى الطبرانى وغيره : إذا أصاب أحدكم مصيبة فليذكر مصيبته فى فإنها من أعظم المصائب . وفى لفظ ابن ماجه : فليتعز بمصيبته بى فان أحداً من امتى لن يصاب بمصيبة بعد أشد عليه من مصيبتى .

ولله در القائل :

اصبر لكل مصيبة وتجلد ... واعلم بأن المرء غير مخلد
واذا ذكرت مصيبة تسلو بها ... فاذكر مصابك بالنبى محمد

وأنشدت فاطمة الزهراء رضى الله تعالى عنها بعد موت أبيها صلى الله تعالى عليه وسلم:

ماذا على من شم تربة أحمد ... أن لايشم مدى الزمان غواليا
صبت على مصائب لو أنها ... صبت على الأيام عدن لياليا

كذا فى ط والمحفوظ صرن وكلاهما بمعنىً .

(٣) لكن قادينى اركككك تعزيتى خوف فتنه اولمامق قيديله مقيددر . وفى الحديث : من عزى ثكلى كسى بردين فى الجنة . كما فى ص .

تعزيت ايدن كيمسه يى جناب حق يوم قيامتده تكريمه دال اولان حله‌لر ايله كسوه‌لر بيورلشدر .

تعزيتك بعد الدفن اولمسى افضلدر چونكه قبل الدفن اهل ميت تجهيز ايله مشغوللردر . انلرك وحشتى بعد الدفن مزداد اولور .

قبل الدفن دخى جزع ايتدكلرى تقديرده تعزيت اولنور .

تعزيتك عند القبر اولمسى مكروه اولور .

بركره تعزيت ايدنه بردها ايتمك لائق دكلدر .

ولىّ ميته مسنون اولان دفندن صكره ايلك كيجه كچمدين متيسر اولانى تصدق ايتمك وبرشى بوله‌مديغنه كوره ايكى ركعت نماز قيلوب ثوابنى ميتك روحنه اهدا ايلمكدر .

ميتى بعد الدفن هركون متيسر اولانى ويرمك اوزره يدنجى كونه قدر روحيچون تصدقده بولنمق مستحبدر .

ولىّ ميتك يمكلر ياپوب ضيافت ايتمسى (حلواء ياپمسى ولقمه دوكمه سى) مكروهدر (١) .

ميتك قومشولرينه واوزاقده دخى اولسه اقرباسنه مستحب اولان اوكون واوكيجه طعام ترتيب ايدوب انلرى يعنى اهل ميتى طويورمقدر (٢) .

(١) لانها شرعت فى السرور لا فى الشرور وهى بدعة مستقبحة ٠ص ٠ قال فى البزازية يكره اتخاذ الطعام فى اليوم الأول والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى المقبرة فى المواسم واتخاذ الدعوة بقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء للختم أو لقراءة سورة الأنعام أو الاخلاص ٠ ط ٠

(٢) شرعه‌ده مذكور اولديغنه كوره حضرت حمزه‌نك واصلده مذكور

كميده وفات ايدن مسلم قاره اوزاق اولديغى وجنازه طورد قجه تغير ايتمسكدن قورقلديغى تقديرده (١) غسل اولنوب كفنلندكدن (٢) ونمازى قيلندقدن صكره صاغ جانبى اوزره قبله يه قارشو اوله رق دكزه براغيلور وامام احمد بن حنبل حضرتلرندن منقول اولديغى اوزره قعر بحره باتمق ايچون اكا آغر برشى ربط اولنور .

دار حربه يعنى دول اجنبيه سواحلنه قريب اولان دكزلر ايچون ائمهٔ شافعيه دن دخى منقول اولان بودر .

دار حربه قريب دكل ايسه صولر انى بر ساحله آته رق ايصال ايادىء اسلاميان ايتمكله انلردفن ايدرلر ديو ميت ايكى تحته اره سنه صيقيجه باغلانوب دكزه براغيلور .

بزم اهل مذهبمزدن دخى بويله منقولدر . كذا فى ص مع ط .

اولديغنه كوره حضرت جعفر طيارك (ولا مانع من الجمع) وقوع شهادتلرنده رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى كندى اهل بيتلرينه آل حمزه وآل جعفر ايچون طعام ترتيبنى امر ايدوب : زيرا انلره كنديلرينه باقه ميه جق حال حاصل اولدى . مآلنده « فقد جاءهم مايشغلهم » بيورديلر . مؤلف ديركه وانلره اكل ايچون الحاح ايلمليدر چونكه حزن كنديلرينى اكلدن منع ايله اضعاف ايدر . جناب حق ملهم صبر ومعوض اجر در اه .

(١) قاره اوزاق اولسه ده ميتك تغيرندن قورقلديغى وياخود قاره قريب اولوب چيقمق دخى ممكن بولنديغى تقديرده جنازه دكزه آتلماز . ط .

(٢) ويشد عليه كفنه . ط .

زيارت قبور

دفن وزيارت كبي برحاجت صحيحه اولمدقچه قبرلري چيكنه‌مك كناهدر.

آتش قورينه باصمق قبره باصمقدن وقور اوزرينه اوطورمق قبر اوزرينه اوطورمقدن خيرليدر بيورلمشدر[1].

قبرستاني زيارت تذكير آخرت ايتديكيچون مندوبدركه حديث شريفده زوروا القبور تذكركم الموت. ياخود: تذكر الآخرة. و: كنت نهيتكم عن زيارة القبور فزوروها. بيورلمشدر

خوف فتنه اولمامق شرطيله مندوبيت زيارت نسوانه دخي شامل اولوب «لعن الله زائرات القبور» حديثي تجديد حزن وبكا ايتمك عادت جاهليه‌سيچون زيارت قبور ايدن قادينلره عائد بولنمشدر.

زيارت قبر قائماً وقاعداً اولور[2]. زائر قبره مستحب اولان

---

(١) ولفظ الحديثين: لان يطأ الرجل على جمرة خيرله من أن يطأ على قبر. لان يجلس أحدكم على جمرة فتحترق ثيابه فتخلص الى جلده خيرله من أن يجلس على قبر. كما في جامع السيوطي الصغير. والكلام في غير حالة الضرورة.

وقبيح بنا وان قدم العهد هوان الآباء والأجداد
سران استطعت في الهواء رويداً * لا اختيالاً على رفات العباد

(٢) رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلري مقبرهٔ مدينهٔ منوره‌لري اولان بقيع شريفه چيقدقلرنده قائم بولنورلر و: «السلام عليكم دار قوم مؤمنين وإنا ان شاء الله بكم لاحقون أسأل الله لي ولكم العافية» بيوررلر

اوطورب(١) يس شريف اوقومقدر .

قائماً زيارتده اون بر اخلاص شريف اوقنور .

حديث حضرت انسده : داخل مقابر اولان كيمسه يس سورەسنى اوقيوب ثوابنى امواته اهدا ايدرسه حق جل وعلا انلره آسانلق ويرر و اوقويانه اموات عددنجه حسنات اعطا ايدر . بيورلمش اولديغى كبى حديث حضرت عليده دخى : قبرستانه اوغرايان كيمسه اون بر سوره اخلاص اوقيوب اجرينى امواته اهدا يلرسه اواموات عددنجه كنديسنه اجر ويريلور . بيورلمشدر(٢) .

....

قبرستانك آغاجنى كسمك ويشيللكنى يولمق مكروهدر(٣) قوريلرى قلع اولنه بيلور .

ايدى . ص . موتايه التحاف محقق ايكن ان شاء الله قيدى اتم حالات اوزره التحاق تمنيدر . عافيتدن متصد سخط الهيدن ومكروهات آخرتدن معافاتدر . ط .

(١) لتأدية القرآن على الوجه المطلوب بالسكينة والتدبر والاتعاظ - ط .

(٢) قبرستانه داخل اولوبده : « اللهم رب الاجساد البالية والعظام النخرة التى خرجت من الدنيا وهى بك مؤمنة أدخل عليها روحاً منك وسلاماً منى . » ديىان كيمسه ايچون عهد آدمدن برو وفات ايدن ميت مؤمن استغفار ايدر . ياخود : الى قيام الساعة وفات ايدن مؤمن وغير مؤمن ولد آدم عددنجه اكا حسنات يازيلور . روايتلرىده واردر . كما فى ص .

(٣) لانه مادام رطبا يسبح الله تعالى فيؤنس الميت وتنزل بذكر الله تعالى الرحمة . ص .

غضبه ياخود ضيق معيشته وياخود دوچاراولديغى زيانه مبنى موتى تمنى ايتمك مكروهدر . قضايه عدم رضا ديمكدر (١) .

بخارينك كتاب المرضاسنده حضرت انس رضى الله تعالى عنهدن روايةً مذكوردركه حضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم « سزك بركز كنديته اصابت ايدن ضرردن طولايى موتى صاقين تمنى ايتمسون اكر تمنىٔ موتدن بشقه چارهسى قالمامش ايسه : يارب حقمده حيات خير اولدقجه بنى ياشات و حقمده وفات خير اولدقجه بنى متوفى ايله . ديسون » مآلنده اولمق اوزره « لا يتمنين أحدكم الموت لضر أصابه فان كان لابد فاعلاً فليقل اللهم أحينى ما كانت الحياة خيراً لى وتوفنى ما كانت الوفاة خيراً لى » بيورمشلردر .

(*) هى الايام و الغير و أمرالله منتظر
أتيأس أن ترى فرجا فأين الله والقدر

احكام شهيد

شهيد كه مقصود شهيد كاملدر : فى سبيل الله مقتول اولاندر . فعيل يا بمعنى فاعل ويا بمعنى مفعولدر . اعتبار اوّله كوره عندباريده صحيح اوله جق معنى وجهله حاضر اولهرق مرزوق بولنمق كبى بر معنايه مبنى واعتبارثانىيه كوره مشهودله بالجنه بولنديغنه مبنى شهيد تسميه اولنور . جمعى شهداء كلور (١) .

سورهٔ بقره نك يوزاللى بشنجى آيتى اولان أستعيذ بالله تعالى : (ولا تقولوا لمن يقتل فى سبيل الله أموات بل احياء ولكن لا تشعرون .) وسورهٔ آل عمرانك يوزالتمش طقوز ويوزيتمش ويوزيتمش برنجى آيتلرى اولان أستعيذ بالله تعالى : (ولا تحسبن الذين قتلوا فى سبيل الله أمواتاً بل أحياء عند ربهم يرزقون . فرحين بما آتاهم الله من فضله ويستبشرون بالذين لم يلحقوبهم من خلفهم ألاَّ خوف عليهم ولاهم يحزنون . يستبشرون بنعمة من الله وفضل وأن الله لايضيع أجر المؤمنين) . قول كريملرى خاويسنجه شهدا نائل سعادت عظمى اولوب عالم آخرتجه ممتاز اولدقلرى كبى أحكام دنياجه دخى بلا غسل نمازلرى قيلنمق و « زملوهم بكلومهم » حديث شريفى موجبنجه دملريله دفن اولنمق امتيازيله اموات سائرهٔ مسلميندن ممتازدرلر .

---

(١) شاهد معناسنه اولان شهيدك دخى جمعى شهداءدر . أشهاد دخى كلور . [والله على كل شىء شهيد .] كلمته على رؤس الاشهاد .

شاهدك جمعى شهوددر . انلر بنم شاهدلرمدر ديمك ايچون : «هم شهودى.» دينلديكى كبى وهم شهدائى . (ياخود) : هم أشهادى » دخى دينور .

انلرك بوامتياز دنیویلری آتی التعداد شروط ایله مشروط ومقید اولدیغی کبی کیمی احکام دنیاده وکیمی ثواب آخرتده انلره ملحق بر طاقم ممتازین دخی اولمغله شهدا : شهیددنیا وشهید آخرت وشهید دنیا وآخرت . دیو اوچه تقسیم اولنوب انلردن شهید کامل انجق قسم ثالثدرکه حکم دنیا واجرعقبایی جامعدر . قسم اوّل یالکز حکم دنیاجه وقسم ثانی یالکز اجر عقباجه انلره ملحقدر . قسم اول افرادنده بفضل الله تعالی اجر آخرتی احراز ایدنلر دخی اولور .

شهید کاملك وحکم دنیاجه اکا ملحق بولنان قسم اوّل افرادینك افرادینك ذکر اولنان احکام وجمله بلا غسل نمازلری قیلنمق التی شرط ایله مشروطدر : عقل ، بلوغ ، حدث اکبردن طهارت ، بغیر حق مقتولیت ، قتل محاربانك غیریده وقوع بولدیغنه کوره انك تعمدی قسمیله واقع اولمش اولمق ، مقتول مرتث اولمامق .

شرط اوّل ایجابنجه مجنون ومجنونه وشرط ثانی موجبنجه صبی وصبیه وشرط ثالث موجبنجه جنب ویاحائض یاخود نفساء اولانلر حکم مذکوره معروض اوله میوب غسل وتکفین اولنه‌رق نمازلری قیلنمق لازم اولدیغی کبی شرط رابع موجبنجه رجم وقصاص مثلی برحقه مبنی مقتول اولانلر دخی غسل وتکفین اولنمق ونمازلری اندن صکره قیلنمق لازم کلور .

مقتولیت قیدی بریردن یووارلانه‌رق ویا آتشه یانه‌رق ویا اوزرینه برشی ییقیله‌رق ویاصویه بوغیله‌رق اولن یعنی آخرك مقتولی اولمیان میت مصابدن احترازدرکه اندن ومقتول بولنوبده

قاتلی معلوم اولمامغله بحقٍ ویا بغیر حقٍ اولدیرلدیکی بیلنه‌میاندن غسل ساقط اولماز .

کندی نفسنی ویامالنی یاخود مسلمیندن ویا اهل ذمتدن برینی مدافعةً مقتول اولانلر بغیر حق اولدیریلانلر جمله‌سندندرکه انلر قتل تعمدی ایله مقتول اولمق یعنی آلت جارحه ایله عمداً اولدیرلمش بولنمق شرطیله بلا غسل اوزرلرینه نماز قیلنور .

قتل تعمدینك غیری اولان اقسام قتل ایله — که انلر شبه عمد وخطاوجاری مجری الخطأ وتسبباً قتلدر وموجبلری قصاص دکل ، عوض مالیدر — مقتول اولانلر حکم مذکوره معروض اولمیه‌رق غسل اولنورلر .

بوندن یعنی قتله عوض مالی دکلده قصاص ترتب ایتمك مسئله‌سندن کندی اصولنك مقتولی اولان ولدایله افندیسنك مقتولی بولنان کوله ویاجاریه مستثنی اولوب بونلرده وقصاصه بدل اخذ مال صورتنده قصاص لعارضٍ ساقط اولمش اولدیغنه مبنی حکم اصلی اولان بلاغسل صلات جاری اولدیغی کبی محاربه مقتوللری دخی قتلك تعمدی اولمسی قیدندن مستثنادرکه انلرك قاتلی کرکسه باغی ویاقاطع طریق اولسون وقتل کرك مباشرةً وکرك تسبباً وقوعه کلمش بولنسون غسللری اجرا اولنمیه‌رق نمازلری قیلنور .

شرط سادس اولان مقتول مرتث اولمامق قیدینه کلنجه ، (مرتث) لفظی مهتز کبی باب افتعالدن اسم فاعلدرکه مصدری اولان ارتثاث : موتی مؤدی جرح ایله مجروح اولان کیمسه همان وفات

ايتمامكله انقضاء حربدن صكره يا لاجل المداواة (١) بشقه يره نقل اولندقدن وياخود يمك ييك وصوايچمك ياخوداويقواويومق وياخود لقرديلر ويا آلش ويرشلر ايتمك كبي منافع حياتدن برشيله منتفع اولدقدن وياخود عقلي باشنده اولەرق اوزرندن بر نماز وقتی کچدكدن صكره وفات ايتمكدر .

ارتثاث تركغسله مانعدر . حضرت عمر وعثمان وعلى رضوان الله تعالى عليهم هپ شهدا ايكن حضرت عمر وعلى مرتث اولدقلرندن غسل اولنديلر . حضرت عثمان مرتث اولمديغندن غسل اولنمدی .

شروط مذكوره كنديسنده مجتمع اولان شهيد شهداء أُحد كبي (٢) دميله تكفين اولنوب يعنى قاتلى اولان لباسندن صويلميوب وبلاغسل نمازى قيلنوب دفن اولنور .

اوزرنده كورك وخرقه كبي صالح كفن اولميان فضله لباسى وارايسه چيقاريلور . سلاحى وزرهى آلنور . آياققابى وباش كسوەسى دخى چيقاريلور . كفن سنتدن ناقص اولانى اتمام وزائد اولانى تنقيص ايديلور .

ايچنده مقتول اولديغى لباسى تماماً اوزرندن آلمق وانى بشقه بركفنه صارمق مكروه اولور .

---

(١) كنديسنه باقلمق اوزره دكلده آياقالتنده قالوب چيكنمامك ايچون بر طرفه قالديرلمق ارتثاثدن معدود دكلدر . صايلان منافعك انقضاء حربدن اول اولمسى دخى ارتثاث عد اولنماز . كما فى ص . (*)

(٢) الذين قال فيهم رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم : زملوهم بدمائهم فانه ليس كلمة تكلم فى سبيل الله الا تأتى يوم القيامة تدمى اونه لون الدم والريح ريح المسك .

(*) اعلم أن بعضهم كصاحب البدائع جعل العلة فى ارتثاثه أن نقله

شروط مذكوره‌يى جامع اولميان ميت آتشده‌يانمق ويا صويه بوغلمق ياخود طاعونده اولمك كبى شهيد آخرت دخى اولسه (١) انلك احكام دنيادن‌اولان امر تجهيزى اموات عاديه‌ء مسلمين وجهله اولور .

---

(١) ممن وردت فى حقهم الآثار مثل : أيما امرأة ماتت بجمع فهى شهيدة . أى بشىء مجموع فيها غير منفصل عنها من حمل أو بكارة . ومن مات بالسل أو بالصرع أو بالحمى أو دون أهله أوماله أو بالشرق أو بافتراس السبع أو بالبطن أو الغرق أو الهدم أو بالجنب أو مات على طلب العلم الشرعى أو مؤذنا محتسبا أو تاجراً صدوقا ومن سعى على امرأته وولده وما ملكته يمينه يقيم فيهم أمرالله تعالى ويطعمهم من حلال كان حقا على الله تعالى أن يجعله مع الشهداء فى درجاتهم يوم القيامة والمائد فى البحر فله أجر شهيد اى ان مات من ذلك ومن ماتت صابرة على الغيرة لها اجر شهيد ومن قال كل يوم خمسا وعشرين مرة اللهم بارك لى فى الموت وفيما بعد الموت ثم مات على فراشه اعطاه الله اجر شهيد ومن صلى الضحى وصام ثلاثة ايام من كل شهر ولم يترك الوتر سفرا ولا حضرا كتب له اجر شهيد والمتمسك بسنتى عندفساد امتى له اجر شهيد ومن قال فى مرضه اربعين مرة لااله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين اعطى اجر شهيد وان برىء برىء مغفوراً له اه من ط بتصرف .

من المعركة يزيد ضعفا ويوجب حدوث الم فيكون النقل مشاركاً للجراحة فى اثارة الموت فلم يمت بسبب الجراحة يقينا فلا يسقط الغسل بالشك وحينئذ فلا فرق بين ان ينقل لمرض او لخوف وطء الحيوان وبعضهم جعل العلة فى الارتثاث نيل شىء من مرافق الدنيا فعلى هذا يظهر وجه الفرق بين ما لو حمل للتداوى او للخوف من وطء الحيوان . ط .

بو بنا داخليدر باغ نعيم خارجی ناحيهٔ نار جحيم
داخلی اهل هدايتدر هپ خارجی اهل غوايتدر هپ
فرضدر ايتمه‌صاقين فوت صلات اقتدارك وارايسه حج وزكات
قيل ادا سنده درونی تك وتاز بريتك فوتنه كوسترمه جواز
اولمه كردنكش فرمان غنی هرنه امر ايتدی ايسه ايله انی
مؤمنه خلعت ديندر قات قات واجبات وسنن ومندوبات
سری وارهر بريتك حكمتی وار حصره كلمز نيجه خاصيتی وار
ايلمش حضرت وهاب كريم هر برين واسطهٔ لطف عظيم
حق غنيدر سنك أعمالكدن ينه سنسين ييه‌جك مالكدن
وقتی كلدكده همان ايله وضو ما سوادن دهن ودستكی يو
كيدر اندامكه پيراهن نور اوله‌سين لائق ديوان حضور
مؤمنك اولدی چومعراجی نماز ديده‌كی ايله بومعراج ايله باز
سن قياس ايتمه نمازی تكليف جانب حقدن اولور برتشريف
دين عماديني اقامت ايله قصر اسلامی عمارت ايله
پيش حقده يوزكی يرلره سور بندهٔ دركهی اول دولتی كور
بی توجه ياراماز كاره نماز ايله هر سجده‌ده بيك‌سوزوكداز
محوومستغرق ديوان حق‌اول مست لايعقل وحيران حق اول
اولمه حيرتزدهٔ جنت ونار اوله كور صاحبنه عاشق وزار
ياتمه هنكام سحر بيدار اول وقف سجادهٔ استغفار اول
نه‌سعادت وارب ال باغلايه‌سين حق‌حضورنده طورب آغلايه‌سين
قيلمه‌ده قالماز ايدی آرامك اكلاسه‌ك قدرين اكراسلامك

طبع فی ١٥ شعبان سنة ١٣٢٢

بو بنا داخلیدر باغ نعیم خارجی ناحیهٔ نار جحیم
داخلی اهل هدایندر هپ خارجی اهل غوایتدر هپ
فرضدر ایتمه‌صاقین فوت صلات اقتدارك وارایسه حج وزکات
قیل ادا سنده درونی تك وتاز برینك فوتنه کوسترمه جواز
اوله کردنکش فرمان غنی هرنه امر ایتدی ایسه ایله انی
مؤمنه خلعت دیندر قات قات واجبات وسنن ومندوبات
سری وارهر برینك حکمتی وار حصره کلمز نیجه خاصیتی وار
ایلمش حضرت وهاب کریم هر برین واسطهٔ لطف عظیم
حق غنیدر سنك أعمالکدن ینه سنسین بیه‌جك مالکدن
وقتی کلدکده همان ایله وضو ما سوادن دهن ودستکی یو
کیدر اندامکه پیراهن نور اولسین لائق دیوان حضور
مؤمنك اولدی چومعراجی نماز دیده‌کی ایله بومعراج ایله باز
سن قیاس ایتمه نمازی تکلیف جانب حقدن اولور بر تشریف
دین عمادینی اقامت ایله قصر اسلامی عمارت ایله
پیش حقده یوزکی یرلره سور بندهٔ درکهی اول دولتی کور
بی توجه یاراماز کاره نماز ایله هر سجده‌ده بیك سوزوکداز
محوومستغرق دیوان حق اول مست لایعقل وحیران حق اول
اوله حیرتزدهٔ جنت ونار اوله کور صاحبنه عاشق وزار
یاتمه هنکام سحر بیدار اول وقف سجادهٔ استغفار اول
نه‌سعادت وارب ال باغلایه‌سین حق حضورنده طورب آغلایه‌سین
قیلمه‌ده قالماز ایدی آرامك اکلاسه‌ك قدرین اکراسلامك

طبع فی ١٥ شعبان سنة ١٣٢٢

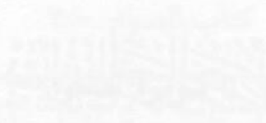
فهرست

صحیفه

صحيفه

صحیفه

صحيفه

كتاب الصوم

١٢٢٨

[illegible]

٣٧٠ [illegible]

٣٧١ [illegible]

٣٧٢ [illegible]

٣٧٣ [illegible]

٣٧٤ [illegible]

٣٧٥ [illegible]

٣٧٦ [illegible]

٣٧٧ [illegible]

٣٧٨ [illegible]

٣٧٩ [illegible]

٣٨١ [illegible]

٣٨٢ [illegible]

صوموا تصحوا

كتاب الصوم

— نعمت اسلام —

مما من الله تعالى به على عبده

محمد زهنی

لب فروبند از طعام و از شراب ٭ سوی خوان آسمانی کن شتاب

تقول أنا صائم ، وأنت فی لحم أخیك سائم

جاء الصیام فجاء الخیر أجمعه ٭ ترتیل ذکر و تحمید و تسبیح
فالنفس تدأب فی قول وفی عمل ٭ صوم النهار و باللیل التراویح

باب والای فتواپناهیجه مصدقدر

باب عالی جاده‌سنده شرکت مرتبیه مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

طبعهٔ ثانیه

سنهٔ هجریه

١٣٢٨

بسم الله الرحمن الرحيم

— كتاب الصوم —

صوم — كه اورجدر — نمازكبي عبادت بدنيه اولديغندن اني متعاقب مذكور اولمشدر [١] .

بو بابده مبدأ مسائل صومك لغةً وشرعاً اولان معناسى ، سببي ، شرطى ، ركنى ، حكمى ، حكمت شرعيتى ، صفتى واقساميدر .

صوم [٢] لغتده امساكدر [٣] شريعتده : زمان مخصوصده

---

[١] برچوق كتابلرده صلاتي متعاقب زكات واندن صكره صوم ذكر اولنمشدر . آنلرده وجهى آيات كثيره‌ده و « بني الاسلام على خمس الخ » حديث شريفنده زكاتك صلاته مقارن بولنمسيدر . ترتيب فرضيتجه دخى زكات صومه مقدمدر . مدح مسلمين ايچون مسوق اولان شو آيت جليله دخى ترتيب فرضيت اوزره‌در : (والخاشعين والخاشعات والمتصدقين والمتصدقات والصائمين والصائمات) . ماوردى مرحوم كتاب ادب الدينده صومى ترتيب فرضيتجه زكاته مقدم كوسترمشدر .

[٢] صيام دخى صوم كبي مصدردر . آني صومك جمعي ظن ايدنلر يا كلمشلردر (صيام) جمع دخى اولور اما صومك دكل ، صائمك جمعيدر : قيام هم مصدر وهم قائمك جمعي اولديغى كبي . قال نابغة بني ذبيان :

خيل صيام وخيل غير صائمة * تحت العجاج واخرى تعالك [*] اللجما .

صومك ضدى فطردر . اورجلي‌يه صائم واورجسزه مفطر دنلديكى كبي صائمه تسميه بالمصدر طريقيله صوم وضدينه ينه اوطريق ايله فطر دخى دينور .

[٣] امساك طوتمقدركه مقصود كف نفس ايتمكدر . كرك

---

[*] بوكلمه تفسير ابن جرير ده غلط اولەرق لامه بدل راء ايله (تعرك) طبع اولنمشدر .

وجه مخصوص اوزره اشياء مخصوصه دن امسا كدر .

[١] « زمان مخصوص » نهار شرعيدن عبارتدركه طلوع فجردن غروب شمسه قدر اولان مدتدر .

[٢] «وجه مخصوص » نيتدن يعني قصد طاعت ايتمكدن عبارتدر

« اشياء مخصوصه » اكل وشرب ووقاع كبي شيلردركه (مفطرات) عنوانيله آتياً ذكر اولنور [٣] .

طعامدن ، كرك كلامدن وكرك سير و اقدامدن . كما فى ط على الدر . صمته صوم اطلاقى (انى نذرت للرحمن صوماً فلن اكلم اليوم انسيا) قول كريمندن وعربك « شاخ فصامت عنه النساء » ديملرله ابو النجمك « فصرن بعد الفطر عن صيا » قولندن وامساك عن السير معناسى اصطبله مصام ومصامة اطلاقندن ظاهردر .

[١] كتاب الصلاتك اوقات بحثنه باقيكز .

[٢] چونكه مفطراتدن امساك اكا حاجت اولمديغنه ياخود حميه ايدلديكنه مبنى دخى اوله بيلهجكله امساكك اورج اولمسى آنجق لوجه الله اولمسيلهدر . عبادتك عادتدن تميزى نيت ايلهدر . تتكيم شروط واركان صلات بحثنده ذكر اولنمشدر . رمضانده هر كونك اورجى محتاج نيتدر . كما فى الدر . نيت ، جزمى اولور . يارين دعوته چاغريلور ايسه ييمك ، چاغرلماز ايسه اورج طوتمق اوزره نيت ايليان كيمسه او نيت ايله اورجلى اولهماز . كما فى ط على الدر . نيت اهلندن صادر ومحلنده واقع اولمقله معتبردر . آكا اهليت اسلام ايلهو حيض ونفاسدن طهارت ايلهدر . آكا محليت شرعاً معتبر اولان وقت اجزاسندن برجزءده واقع اولمقلهدر . نتكيم آتياً معلوم اولور .

[٣] اورجى طوتمغه (امساك) وآچمغه (افطار) دينلديكى كبي افساده دخى افطار دينيلور نتكيم آتياً ذكر اولنور . وقت سحرده ييلان طعامه (سحور) وافطارلغه (فطور) تعبير اولنور . بونلر وقود وطهوركى مفتوح الاوائلدر .

صومك سببی : منذور قسمنده نذر وصوم كفارانده موجب كفارت اولان‌شی [١] وصوم تطوعده شروع وصوم رمضانده شهود شهر در .

(شهر) دن شهر صيام اولان رمضان مبارك مقصود دركه اكا (شهر صبر) دخی دينور [٢] . (شهود) دخی انی ادراكدر [٣] .

سبب قضا عين سبب وجوب ادا در .

---

[١] من نحو الحنث والجناية والافطار والعزم على الوطء فى الظهار .

[٢] كما فى حديث الجامع الصغير : « صوم شهر الصبر وثلاثة أيام من كل شهر يذهبن وحر الصدر » . شهر رمضان هو الذى بين شعبان وشوال والمعين منه للصوم الايام دون الليالى وحد اليوم ما ذكرناه .

[٣] رمضان شريفه يتشمك آنده صائم اولمق ايچون سببدر . على قول سبب ايام رمضاندر . جمعاً بين القولين دينيلوركه سببيت انك هر كوننده انشاء صومه صالح اولان جزء ايله قائمدركه اوده طلوع فجردن ضحوهٔ كبرى قبيلنه قدر اولان جزء زمانيدر . هر كونك اورجنه آنك تمامى سبب اولهماز . والا كون تمام اولمدقچه وجوب تحقق ايتمامك لازم كلور اولديغى كبى كنديسنده انشاء صوم ممكن اولوب اولمامقدن اعم بولنان جزء دخی سبب وجوب اولهماز . و الا رمضان كونى بعد الزوال بالغ اولان صبي‌يه او كونك اورجى واجب اولمق لازم كلور . قال المحشى عند قول المؤلف « وسبب وجوب رمضان شهود جزء منه وكل يوم منه سبب لادائه » مانصه : وحاصل ماذكره المصنف أنهم اتفقوا على ان رمضان انما يجب بشهود جزء منه واختلفوا بعد فذهب السرخسى الى أن السبب مطلق شهود جزء من الشهر حتى استوى فيه الايام والليالى وذهب فخر الاسلام ومن وافقه الى أنه الجزء الذى يمكن انشاء الصوم فيه من كل يوم كما فى الدر وهو ما كان من طلوع الفجر الصادق الى قبيل الضحوة الكبرى . فما بعدها الى الفجر لايلزم بشهوده شىء اهـ ثم ذكر ثمرة الخلاف راجعه ان أردت .

صومك شرط وجوبى : اسلام ، عقل ، بلوغدر [١] .
شرط وجوب اداسى : صحت واقامتدر [٢] .
شرط صحتى [٣] حيض ونفاسدن طهارت [٤] ونيتدر .
نيت جميع انواع صومده شرط صحتدر ووقتنده اولمق معتبردر [٥] .
صومى افساد ايديجى شى اكا عارض اولمامق دخى جملهٔ شروط

[١] وجوب صومى بيلمك ياخود دار اسلامده اولمق دخى جملهٔ شروط وجوبدن اولمق اوزره زياده ايديلەرك دينلمشدركه : دار حربده مسلم اولان حربي صوم رمضانك فرضيتنه آگاه دكل ايديسه دار اسلامه كلوب آگاه اولدقدن صكره آني قضا ايتمز . دار الاسلام شائع الاحكام اولمغله آنده بولنمق وجوب ايچون كافيدر . جهل عذر دكلدر .

[٢] صحت مرضك واقامت مسافرتك ضديدر . طهارت آتيه دخى بوجمله دندر . كما سنذكره .

[٣] بو صحت صحت ادا دركه شرعاً مقبوليت معناسنەدر . فساد وبطلان مقابلى اولەرق مسقط قضا اولمق ديمكدر .

[٤] انلردن طهارت هم شرط وجوب ادا وهم شرط صحتدر . بوبابده اشتراط طهارتدن مقصد عدم حيض وعدم نفاسك مشروطيتيدر . يوقسه آنلردن اغتسال ايدلمش اولمق دكلدر . كما هو المصرح به فى البحر . وفى المقامة الثانية والثلاثين : « قال فان ضحكت المرأة فى صومها ؟ قال بطل صوم يومها » ضحكت ههنا أى حاضت ومنه قوله تعالى فضحكت فبشرناها باسحاق اه وفى الاستدلال بالآية نظر .

[٥] وقت نيت آتياً تفصيل اولنه جغى وجهله مختلفدر . محشى ديركه اداء صوم رمضانه نظراً نيتك وقتى غروب شمسدن صكرەدن اعتباراً (چونكه قبل الغروب نيت اولماز) قوشلق وقتندن اولجەيه قدر اولان زماندر . زمان مذكورك هرهانكى جزئنده نيت واقع اولورسه صوم صحيح اولور . قضاء صوم رمضانه نظراً زمان نيت بتون كيجەدر . طلوع فجردن صكره كى نيت كافى اولماز اه .

صحتندر [١] .

صومك ركنى : امساك مخصوصدن عبارت اولان حقيقت شرعيه سيدر .

صومك حكمى : واجبك ذمتدن سقوطى ودار آخرتجه ثواب حصوليدر [٢] .

صومك حكمت شرعيتى : مباشرينه تقوى حصوليدركه آيت صيام [لعلكم تتقون] قول كريميله ختام بولمشدر [٣] . تقوى درجهٔ كماله ارتقا ايچون دركهٔ طبيعتدن اتقا اوزره اولمقدر . انسانك كمالى ملكيت ونقصانى بهيميتدر . بهيميت قويه مانع ظهور

[١] صحت واقامت شروط صحتدن دكلدر . مريضك ومسافرك طوته بيلدكلرى اورج صحيحدر . عقل وافاقت دخى شروط صحتدن قيلنمامشدر . چونكه كيجه‌دن صومه نيت ايدوبده كوندزين چيلديران ويا بابيلان كيمسه‌نك اوكونكى اورجى صحيحدر . ايرتسى كونى اورجنك صحيح اولماسى نيتك عدمنه مبنيدر . بلوغ دخى شرط صحتدن دكلدر . كما فى البحر .

[٢] بولردن حصول ثواب منهى عنه اولميان صومه كوره تكرماً من الله تعالى حكم اخرويدر . سقوط واجب حكم دنيويدر . واجب لازم معناسنه در كرك فرض وكرك فرضك غيرى اولسون . رمضان وكفارات اورجلرنده وجوب ايجاب حق ايله‌در . نذور ونوافلده وجوب ايجاب عبد وشروع ايله‌در . كما فى ص و ط .

[٣] قال الرازى فى تفسير قوله تعالى [يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون] ماملخصه الصوم يورث التقوى لانه يكسر شهوة البطن والفرج وانما يسعى الناس لهذين فمن اكثر الصوم هان عليه أمر هذين فكان ذلك رادعاً له عن ارتكاب المحارم ومهوناً عليه أمر الرياسة فى الدنيا وذلك جامع لاسباب التقوى اه .

احكام ملكيه اولمله انسان كنديتك مانع كالى اولان حاله بغض ايدوب انى كسر ايتمك كركدر .

بو بابده كنديسنه اورجدن اعلى معين بوله مازكه نفسى ضبط وتهذيب وانقياد حق ملكه سنى تحصيل ايچون صوم بر حسنهٔ عظيمه‌در .

مرض نفسانيسنى ازاله يه اندن اعلى علاج اولمازكه بهيمينك سبب قوت وشدتى لوازم حيوانيته انهماك اولوب اورج اكا مضاد اولمله بالعكس ملكيتى تقويه وبهيميتى تضعيف ايدر .

وجه روحه صيقله وطبيعته غلبه امرنده وخصوصيله عواقبى اونتدريجى اولان شهوات خداعه‌نك حرارتنى اطفا بابنده صومك مثلى يوقدركه حديث شريفده « فانه له وجاء » بيورلمشدر [*] .

وكا مبنيدركه نفس طويارسه اعضا آجيقر ونفس آج قالور ايسه اعضا طوق بولنور دينلمشدر .

اعضانك آجلغى لائق اولميانى ايشلمكه آماده لكيدر . طوقلغى او آماده لكك يوقلغيدر . (فالنفس ان أعطيتها هواها » فاغرة نحو هواها فاها) قلب اويوزدن صفا بولور ومراقب اوامر ونواهى اولور .

(صوم) ذهنى تصفيه ايتديكيچون حديثده وارد اولدغى وجهله باب عبادتدر . صائمك نومى دخى عبادت وسكوتى تسبيح وعملى مضاعف ودعاسى مستجابدر .

(صوم) صبردر . صابرينك اجرى ايسه با نص كتاب بغير

[*] و اول الحديث : « ومن لم يستطع (أى التزوج) فعليه بالصوم فانه له وجاء . » أى اختصاء . كذا فى هامش حجة الله البالغة . والمحفوظ كما هو المذكور فى الجامع الصغير: عليكم بالباءة فمن لم يستطع فعليه بالصوم فانه له وجاء .

حسابدر [١] .

(صوم) أعمال سائره كبى ظاهر دكل ، برسر باطندر . انك ايچون أعمال سائرهٔ اسلاميه‌دن جناب حقه نسبت خاصيتيله متميز دركه احاديث آلهيه‌ده «كل عمل ابن آدم له الا الصيام فهو لى وانا أجزى به» وارد اولمشدر .

(صائم) موعود باللقاء دركه حديث نبويده : للصائم فرحتان فرحة عند افطاره وفرحة عند لقاء ربه ، بيورلمشدر [٢] .

عبادت صوميه‌يى ايفا ايده‌ميان عبد بطنلر كنديلرينى اصحاب عزم عد ايتمسونلر كه انلر ساقط همت واسير شهوتدرلر [٣] . سعدى :

ندارند تنپروران آگهى ٭ كه پرمعده باشد ز حكمت تهى

صائمينك غروب قبيلنده ييه‌جك وايچه‌جكلرى اوكلرنده آماده وايستكلرى كالده اولديغى حالده اندن برذره‌يى تناوله دنيالرجه ترغيب دخى كورسه‌لر كونش غروب ايتمدكجه متناول اولمامالرى اجمل خصال فاضله اولان صبر ومتانتلرينى و ضبط نفسه مزيد قدرتلرينى كوسترركه صومك هيچ بشقه مزيتى اولمسه شرفنه بو كافيدر . مثنوى :

باش در روزه شكيبا ومصر ٭ دمبدم قوت خدارا منتظر

كان خداى خوب كار وبردبار ٭ هديه هارا ميدهد در انتظار

---

[١] أراد به قوله عز من قائل : انما يوفى الصابرون أجرهم بغير حساب .

[٢] (كلوا واشربوا هنيئاً بما أسلفتم فى الايام الخالية) قول كريمنده‌كى ايام خاليه‌يى امام وكيع ايام صوم ايله تفسير ايدوب : اهل صيام لوجه الله ترك اكل وشرب ايتدكلرى ايام عوضنده دار نعيمده او خطاب عزت ايله اكرام اولنورلر ديمشدر . كما فى الاحياء ومثله فى الكشاف عن مجاهد .

[٣] ماهو الا — كماقال الزمخشرى — عبد معدته ، همته اصابة مستلذه ، يرضيه بطنه اذا شبع ، ولا يسخطه عرضه اذا سبع .

ومع هذاكه صوم « الصيام جنة الخ [١] » حدیث شریفی وقنجه سپر معاصی ومانع مالايعنی در .

فم صائمك متغير رائحه‌سی عند الله ريح مسكدن اطيبدر .

صومده انسان كنديسنك شیء قليله احتياج ذاتنده [٢] بولنديغی اكلامق مزيتيله برابر شوفائده دخی واردركه صائم اولان كيمسه آچلغك المی طويوب اكثر اوقاتده اولمی طانمقده اولان فقرا ومساكينه رقت ورحمت [٣] اوزره بولنور والمك تحمل ايتمكده اولدقلرينه أحياناً اولسون متحمل اولوب انلرله همحال بولنمش وعندالله رفعت بولمش اولور [٤] .

---

[١] وتمام الحديث : فلا يرفث ولا يجهل وان امرؤ قاتله أو شاتمه فليقل اني صائم مرتين والذی نفسی بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك يترك طعامه وشرابه وشهوته من أجلی الصيام لی وأنا أجزی به والحسنة بعشر أمثالها . كما فی مختصر البخاری للزبيدی .

[٢] ماوردیدیركه حضرت عيسانی و والده‌سنی (عليهما السلام) آله اتخاذ ايدنلر عليهنه جناب حق قرآن كريمده آنلرك اكل طعام ايدر اولدقلريله احتجاج ايتمشدر . (ماالمسيح بن مريم الا رسول قد خلت من قبله الرسل وامه صديقة كانا يأكلان الطعام .) بيوره‌رق ييمك وايچمك احتياجنده اولانك آله اوله‌ميه‌جغی وچونكه برشيئه محتاج اولان آندن طولايي ذليل اوله‌جغی آكلاتمشدر اه اكل طعامه دفع فضلات دخی لابد اولوب انسانك آكا مجبوريت مذاقی ايسه اكل وشربه اولان احتياج ذاتندن اشددر . قرآن كريم بونی تصريحدن تكرماً ساكت وفقط بيان ضرورت طريقيله بونكته‌يی اسلوب حكيمانه ايله ناطقدر .

[٣] رحمت — كه آجيمقدر — آنك انسانه كوره حقيقتی برنوع الم باطندركه انسان آجيديغی كيمسه‌يه ايلك ايتمكله او المی كنديسندن دفعه مسارعت ايدر وبوصورتله عند الله اولان حسن جزايه‌ده نائل اولور اه فتح القدير .

[٤] اكر « آچلق انسانی طاعاته دخی حركتدن منع ايدر » ديئيلور

معرفتنامه :

نور وظلمتدن يوغورمشلر سنى ٭ جانكى نور آكلا ظلمت بوتنى
تن مرادى اكل وشرب وملك ومال ٭ جان تمناسى جمال ذوالجلال
لاجرم ادنا يرى ادنا ســــور ٭ يعنى تن دنيا وجان مولى سور
عاريت كوملـكدر اون كونلك تنك ٭ بسله جانى عاريت نـكدر سنك

صومك صفتى اقساميله معلوم اولور .

صومك فرض وواجب ونفل قسملرى واردر [**] . او

ايسه : آچقدن اوحالى مؤدى اولان جوع مفرط مقصود دكلدر . جوابي ويريلور . ط .

الحقائق [*] مطالعه سندن معلوم اولوركه صحابه حضراتندن سفرده وحتى حال حرب وخطرده صائم بولنانلر اولمش وجنك وصواشده ايسه قوت بدنيه نك لزومى دركار بولنمشدر .

مثنوى :

قوتت ازقوت حق مى زهد ٭ نه از عروقى كزحرارت مى جهد
اين چراغ شمس كوروشن بود ٭ نه از فتيل وپنبه وروغن بود
همچنان اين قوت ابدال حق ٭ اوزحق دان نه ازطعام ونه ازطبق
جسمشان اهم زنور اسرشته اند ٭ تا زروح وازملك بكذشته اند

[**] نفلك دخى مسنون ومندوب ومكروه قسملرى واردر تـكيم افادات آتيه دن معلوم اولور . تحفه ده صوم ، صوم عين وصوم دين اسملريله ايكى نوعه آيريلوب هربرى اوچه تقسيم اولنمشدر . (صوم عين) رمضان ونفل ونذرمعين اورجلريدر . (صوم دين) قضاء رمضان و صوم كفارات ونذر غـير معين اورجلريدر دينلمشدر اهـ .

[*] احاديث شريفه يه وتراجم صحابه يه دائر (الحقائق مما فى الجامع الصغير والمشارق من حديث خير الخلائق) اسمنده كى اثر عاجزانه مدر . أسأل الله تعالى اتمامه .

اعتبار ايله صفت صوم : فرضيت ، وجوب ، ندب ويا كراهتدر .

رمضان اورجى اداءً وقضاءً فرض عيندر . كفارت اورجلرى [١] دخى فرضدر [٢] . نذر اورجلرى واجبدر [٣] . تطوعاً طوتيلان اورجدن افساد ايديلنك قضاسى [٤] واعتكاف منذور اورجى دخى واجبدر .

بونلردن ماعداسى نفلدر [٥] . انكده مسنون ومندوب [٦] ومكروه اولانى واردر .

مسنونى : محرمك هم طقوزنجى وهم اونجى كونلرى طوتيلان

[١] كفارت ظهار ، كفارت افطار ، كفارت قتل خطا ، كفارت يمين كه بونلرده توالى دخى شرطدر ايله احرامده جزاء صيد وفديه اذى اورجى دخى بوقسمدندر . كما فى ص .

[٢] لكن عملاً فرضدر اعتقاداً فرض دكلدر . بونك ايچون منكرى اكفار اولنماز . ط .

[٣] كرچه (وليوفوا نذورهم) بيورلمشدر ولكن عيادت مريض كبى جنسندن واجب اولميانلر مخصوص اولمغله آيت مذكوره قطعى قالهمیه‌رق وجوب افاده ايتمشدر . مؤلفك بياننجه بودخى بوندن اول كى صيام كفارات كبى فرض قسمندندر . محشى هرايكيسى قول مرجحدر ديور . ملتقاده نذور وكفارات واجب كوسترلمشدر .

[٤] صوم نفلك بعد الشروع اتمامى دخى واجبدر . كما فى ط . أى ان لم يكن منهياً عنه .

[٥] قادين قسمى قوجه‌سنك رضاسى اولمدقجه نافله اورج طوته‌ماز . قادينك نفلاً طوتديغى اورجى زوجى بوزديره بيلور . آنك قضاسى دخى زوجنك اذنيله اولور . فرض اولان اورج فرض عملى دخى اولسه زوجك رضاسنه توقف ايتمز . چونكه آنك تركى معصيتدر . خالقه معصيتده مخلوقه اطاعت يوقدر . ص مع ط .

[٦] (مندوب) مستحب كبى سنت غير مؤكده‌يه اطلاق اولنور .

اورجدر [١]

مندوبى : صوم ايام بيض [٢] وحاجك غيرى ايچون صوم يوم عرفه وصوم يوم الاثنين والخميس وصوم داود [٣] وصوم ستهٔ شوال [٤] در.

مكروهى : ايكى نوع اولوب برى تنزيهاً وديكرى تحريماً مكروهدر.

---

[١] يالكز عاشوراء اورجى قسم مكروهدندر . كما يأتى .

[٢] بانك كسر ومديله ابيضك جمعى اولوب ليالئ بيض ايامى ديمكدركه هر شهر قمريك اون اوچنجى واون دردنجى واون بشنجى كونلريدر . ايام بيض اورجى سنه اورجنه معادلدر . حديث شريفده : « صوموا أيام البيض ثلاث عشرة واربع عشرة وخمس عشرة هن كنز الدهر . » وحديث ديكرده « صيام ثلاثة أيام من كل شهر صيام الدهر وهى أيام البيض » بيورلمشدر .

[٣] (صوم داود) بركون ييوب بركون طوتمقدركه حديث شريفده وارد اولديغى اوزره افضل صيامات نافلهدر . وحضرت داود عليه السلامه مضافدر . حديث نبويده « أفضل الصوم صوم أخى داود كان يصوم يوماً ويفطر يوماً ولا يفر اذا لاقى » بيورلمشدر . كما فى الجامع الصغير . نفس انده مألوفه بركون مصادف وبركون مفارق اولمغله صوم مذكور نفسه مشقتلى اولمقله برابر صوم دهر كبى موجب ضعف كلىده دكلدر . آخر حديثدهكى « ولا يفر اذا لاقى » بوكا اشارتدر . كما فى التيسير .

[٤] صوم ستهٔ شوال ماه شوال ايچنده على التوالى ياخود لاعلى التوالى التى كون اورج طوتمقدركه بره اون ثواب حسابيله مع رمضان سنه اورجى كبى اولور . وفى الحديث : صيام شهر رمضان بعشرة أشهر وصيام ستة أيام بعده بشهرين فذلك صيام السنة . كما فى الجامع الصغير .

طحطاوى مرحوم مراقى حاشيهده صوم ست شوال كرك متفرق وكرك متتابع اولسون عند الامام مكروهدر لكن عامهٔ متأخرين آنده بأس كورمامشلردر ديور .

تنزيهاً مكروه اولان : محرمك طقوزنجى ويا اون برنجى كونلرينى علاوه ايتميه‌رك يالـكز اوننجى كونى طوتيلان اورجدر [١] . يالـكز جمعه ويالـكز جمعه‌ايرتسى وبالخاصه‌نوروز ومهرجان كونلرى[٢] اورج طوتمق دخى مكروهدر .

تحريماً مكروه اولان : عيد فطرك ايلك كونى وعيد اضحانك درت كونى اورجيدركه سنه‌ده بش كون اورج طوتمق حرامدر دينيلور .

سنه‌ده ذكراولنان بش كونى استثنا ايدرك بتون كون اورج طوتمق دخى بوندن اولـكى قسمدن اولمق اوزره مكروهدر [٣] .

كرك صوم فرض وكرك صوم واجب ونفلك وصالى دخى مكروهدر [٤] كه (صوم وصال) غروبده افطار ايتميه‌رك بركونك اورجنى ايرتسى كونه اولامقدر .

---

[١] حديث شريفده « صوموا عاشوراء وخالفوا فيه اليهود صوموا قبله يوماً وبعده يوماً » بيورلمشدر .

[٢] (نوروز) ايلك بهار و (مهرجان) صوك بهار اولديغى كونلردركه مجوسه مخالفةً تعظيمندن نهى اولنديغمز كونلردر . ذكر اولنان كونلرده صوم ، تعمدى اولمازسه ياخود معتاده مصادف اولور ايسه مكروه اولماز .

[٣] بوكا (صوم دهر) تعبير اولنور . صاحبنى ضعيف دوشورر ياخود آكا عادت اولور . عبادتك مبناسى ايسه عادته مخالف اوزره در . ص .

[٤] وكراهته لغيره صلى الله تعالى عليه وسلم أما هو فلا يـكره له . ط . روى أنه عليه السلام واصل فواصل أصحابه فانـكر عليهم الموافقة فى وصال الصوم فقال : أيـكم مثلى ؟ يطعمنى ربي ويسقينى . يعنى أنتم لاتستطيعون الصيام متوالياً الليل والنهار ولى قوة روحانية من عند الله تعالى أطعم عنده وأسقى من شراب المحبة . كما قال قائل شعراً :

(صوم صمت) دخی مکروهدرکه صائم اولوب سکوتی عبادت اعتقاد ایدرك [١] سوز سویله مامسکدر [٢] . خیر وحاجت اولان سوزی سویله‌مك لازمدر من صمت نجا لکن نه‌یرجا .

وذکرك للمشتاق خیر شراب * وکل شراب دونه کسراب .

ولذا تري الامة المجاهدين يفطرون بشرب قطرة فی أربعینیات ليخرج عن حد الكراهة . وهذا فی صوم الفرض والنفل سواء . كذا فی شرح المنار المسمى بنور الانوار .

[١] اما عادت وجهله سكوتده كراهت يوقدر . ط . ضروب أمثال عربيه‌ده : « الصمت حكم وقليل فاعله . » ديبلوركه استعمال سكوت حكمتدر آني ايشليان آزدر ديمكدر . بوراده کی (حكم) [وآتيناه الحكم صبيا] نوك كريمنده اولديغی کبی حكمت معناسنه‌در . « الصمت يكسب أهله المحبة » دخی دینور . كما فی مجمع الامثال .

تكلم وسدد ما استطعت فانما * كلامك حی والسكوت جماد
فان لم تجد قولا سديداً تقوله * فصمتك عن غير السداد سداد

لسان الفتى نصف ونصف فؤاده * فلم يبق الا صورة اللحم والدم

المرء باصغريه لسانه وجنانه . وسيأتي الكلام على السكوت والكلام فی باب الاعتكاف .

[٢] محشی باب اعتكافده ذکر ایتمشدرکه : عبادت صوم صمتك بياننده حضرت امام سؤال اولندقلرنده : « صائم اولوب كيمسه‌يه كلام ايتمامكدر (صوم صمت) بزم شريعتمزده يوقدر منهی عنهدر . » ديو جواب ويرمشلردر .

﴿ فصل ﴾

— نيتك تبييت وتعييني كنديلرنده شرط اولوب اولميان —

— اورجلر —

(تبييت) كيجه لنمكدر . (تعيين) بللى ايتمكدر [١] .

شواورجلرده نيتى تبييت وتعيين ايتمك شرط دكلدر : اداء رمضان، نذر معين ، اداء نفل .

بواوچ نوع اورجك نيتى كيجه‌دن اولديغى كبى [٢] كوندزين قوشلق وقتنه قدرده اولور [٣] . ونيتنده رمضان اورجى ديو

---

[١] تبييت برخصوصى كيجه تدبير ايتمك وكيجه‌لين دشمنى باصمق معنالرينه‌ده كلور . بوراده كيجه لنمكدن مقصد نيتى كيجه‌دن ايتمك ديمكدر .

[٢] كيجه بعد الغروب طلوع فجر قبيلنه قدردر . قبل‌الغروب وعند الغروب نيت صحيح اولماز . ط . كيجه‌دن نيت ايدوب طلوع فجردن اول نيتندن رجوع ايدنك رجوعى بتون صياماتده صحيحدر . ط على الدر .

[٣] غايت مغياده داخل دكلدر . وبوبابده صحيح ايله مريض ومسافر ايله مقيم بيننده فرق يوقدر . ط على الدر . قوشلق وقتى ـ كى ضحوه تعبير اولنور وقيد كبرى ايله توصيف اولنديغنه كوره قبا قوشلق دينيلور — مبدأ طلوع فجر اولمق اوزره نصف نهارشرعيدر . نصف نهار عرفى اولان وقت استواءدن برساعت قدر واطول ايامه كوره دها زياده مقدمدر . كيجه‌دن ذكر اولنان وقت قبيلنه قدر اولان زمان ظرف نيت اولمغله آنك هانكى جزئنده نيت واقع اولورسه طلوع فجردن صكره صومه منافى اولان شى وقوع بولمامش اولمق شرطيله صوم صحيح اولور . افضلى كيجه‌دن نيت اولنمقدر . نيتك حقيقتى بارينكى اورجى قلباً قاصد اولمقدر . ليالئ شهر رمضانده بر مسلم ديانتكار بوندن خالى اولماز .

تعيين دخی لازم اولميوب صوم رمضان مطلق صوم نيتيـله حتی نيت نفل كبی وصفده خطا ايله دخی صحيح اولور [١] .

شهر صيامه كوره اداء صوم رمضان بويله اولديغی كبی ايام سائره‌يه كوره صوم نفلك [٢] وكونی معين اولان صوم نذرك اداسی دخی بويله‌در [٣] .

شو اورچلرده نيتی هم تبييت وهم تعيين ايتمك شرطدر :

صوم رمضانك قضاسی ، صوم نفلدن افساد ايديلنك قضاسی ،

تسحر دخی نيتدر . نطقاً نيت شرط دكل ، سنت مشايخدر . كما فی س مع ط بزياده من البحر . كيجه‌دن عازم صوم اولمامق وسحوره دخی قالقمامق تقديرنده نيت كوندزه يعنی ضحوهٔ كبری قبيلنه قالور ديمكلدر . وفيه خلاف الامام الشافعی .

[١] وشهر صيامده صوم آخری نذر معتبر اولماز . بونلر عند الامام مقيمه كوره‌در . مسافر واجب آخری نيت ايدرسه مستثنادركه صومی نيتندن واقع اولور . نفلده آندن ايكی روايت واردر . مريض قول صحيحده مسافر كبی دكلدر .

عند الامامين مسافر دخی بوبابده مقيم كبيدر ، مختار اولانده بودر . نتكيم موضعنده مبيندر .

[٢] نفلدن فرض وواجب اولميان مقصوددر كرك سنت ويامندوب ياخود مكروه اولسون . ط .

[٣] يعنی محتاج تعيين دكلدر . چونكه ايام رمضان صوم آخر كنديسنده مشروع اولميان برمعياردر فرض ايچون متعين اولمغله محتاج تعيين اولديغی كبی نذر دخی ايجاب حق ايله معتبر اولديغيچون آنده‌ده اوحكم جاری اولور . نفل ايسه آنده تخصيصه احتياج اولمديغندن نيت مطلقه ايله حصوله كلور . ط . منذورمعين اطلاق نيت ايله ونيت نفل ايله صحيح اولور ايسه‌ده واجب آخری نيت ايله صحيح يعنی ذمتدن ساقط اولماز . مي .

بانواعها كفارت اورجلری ، حج تمتع وقرانده قربان اورجی ، نذر مطلق اورجی [١] .

صومك وقتی اولان نهار شرعی صلاتك وقتی کبی فضله‌لی اولمیوب مؤدایه مساوی بولندیغندن (معیار) تسمیه اولنور که فعل مأموربه وقتی مستغرق وانکله مقدر اولوب وقت اوزار ایسه اوده اوزار وقیصالور ایسه او دخی قیصالور اولور .

وقتك مؤادیه معیار اولمسنك حکمی : اکر شریعت اکا وقت تعیین ایتمش ایسه او فعل جنسندن بشقه بر فعلك او وقتده عدم صحت وجوب واداسیدر . واکر شریعت اکا وقت تعیین ایتمامش ایسه عبد ایچون اکا وقت تعیین ایتمك اولماسیدر .

ایمدی شرع منیر ایام شهر رمضانی صوم رمضانه تخصیص ایتمش اولمغله انده صوم آخری نذر معتبر اولمیوب طوتیلان اورج نه نیت ایله اولسه رمضانه مصروف بولنور .

[فعدة من ایام اخر] قول کریمنجه قضاء رمضان نذر معینی اادن ماعدا اولان صیامات سائره کبی وقت معینه تابع اولمدیغندن عبدك قضاء رمضان ایچون تعیین ایتمش اولدیغی کونلرده صوم کفارت وصوم نفل وقضایی یوم آخره نقل جائز اولور . عبد ایچون نفسنه برشیئی ایجاب ایتمك وار ، تغییر حکم شرع ایتمك یوق ، در .

بنابرین بونلرده وجود مزاحمه مبنی تعیین نیت لازم کلور [٢]

---

[١] کفارت وقربان او جلری موضعلرنده ونذراورجی آتیده‌کی فصل مخصوصده مبیندر .

[٢] اشتراط تعیینه تفرع ایدن مسائلدندرکه هم کفارتي وهم قضايي نيت ايليان کیمسه آنلر هیچ برینه شروع ایتمش اولوب متنفل اولور . ط علی الدر .

ذكر اولنان صيامات ايچون شرعاً معين اوقات اولمامغله اونهارك انك ايچون تعييني مبداندن اولمق لازم كلوب مبدأ اولان طلوع فجرى تحريده ايسه دركار اولان عسرته مبني نيتك بالضروره تبييتي يعني فجره تقديمي لازم كلمشدر [١] .

نيت اوزرينه دوام وثبات دخي شرطدر . نيتندن كيجه رجوع ايدن كيمسه صائم اولمش اولماز [٢] .

كيجه‌دن ايديلان نيتي اندن صكره‌كي قبل الفجر اكل وشرب الخ ابطال ايتمديكي كبي يارين ان شاء الله تعالى صائمم ديو نيته مشيت علاوه‌سي دخي اني ابطال ايتمز . چونكه بو « ان شاء الله » استثنا دكل ، استعانه وطلب توفيقدر .

مكركه حقيقت استثناني قصد واراده ايتمش اوله [٣] .

---

[١] ايمدى ذكر اولنان صياماته نهاراً نيت ايليان كيمسه تطوعاً اورج طوتمش اولوب آني اتمام ايتمك كنديسنه مستحب بولنور . افطارينه قضا لازم اولماز . ط على الدر .

[٢] طلوع فجردن مقدم نيتدن رجوع — اوجه دخي افاده اولنديغي اوزره هر صومده — صحيح ونيت رجوع ايله منقطع اولديغندن اداء رمضانه كوره آنك اوكونكي افطارينه قضادن بشقه برشي ترتب ايتمز . مكركه تجديد نيته عودت ايتمش اوله . ص .

[٣] او حالده نيتي جزمي اولمامش اولور . محشى ديركه بحرده مسئله « چونكه مشيت آنجق لفظي ابطال ايدر . نيت ايسه فعل قلبدر » ديو تعليل ايدلمش اولديغنه باقيلور ايسه مشيتك حقيقي دخي قصد اولنسه نيت باطل اولمامق لازم كلور . لكن مؤلفك كلامي ايچون بر وجه واردركه قصد تعليق ايدن كيمسه جازم بالنيه اولمش اوله‌ماز . بوده ظاهردر اه .

﴿ فصل ﴾

ـــ ثبوت رمضان وشوال ـــ

عربى آيلر معلوم اولديغى اوزره شهور قمريه‌در . شهور قمريه‌نك ثبوتى ايسه اهله سيله‌در .

(اهله) امامك جمعى اولديغى كبى (اهله) دخى هلالك جمعيدر .

(هلال) ماه نودركه وقت غروبده قمرك مشاهد اولان نور قوسيسيدر [*] .

هوا مغموم اولمدقجه انى رؤيت هر اهل بصره ميسر اولور . هوا مغموم بولنوب رؤيت ثابت اوله‌ماز ايسه حساب ايام لازم كله‌جكندن هر شهر قمرينك اولى معلوم ومضبوط اولمق اقتضا ايدر .

شهور قمريه كاه يكرمى طقوز وكاه اوتوز اولمغله هر شهر

---

[*] آيك يكيسنه اطلاق اولنديغى كبى طلوع قبيلنده مرئى اسكيسنه يعنى يكرمى آلتنجى ويكرمى يدنجى كيجه لكنه دخى اطلاق اولنور . بورادە مقصود معناى اولدر . اوچنجى كيجه‌يه قدر (هلال) وآندن صكره (قمر) در . ديشده وقولاقده استعمال اولنان (خلال) در .

هلالك مستتر بالسحاب اولاننه (ابن مزنة) تعبير اولنور نتكيم معرى منك الصدود ومنى بالصدود رضا * من ذا على بهذا فى هواك قضى مطلع لطيفنده‌كى قصيده سنده :

وليلة سرت فيها وابن مزنتها * كميت عاد حياً بعدما قبضا

ديمشدر . سحاب ايله استتارينى آيك ايچون موت وتحت سحابدن خروجنى آكا اعادهٔ حيات كبى قيلمشدر . ومما يستحسن من تلك القصيدة قوله :

جربت دهرى وأهليه فما تركت * لى التجارب فى ودامرىءٍ غرضا

قمرينك ابتداسى ياهلالنى كورمك [١] وياخود اندن اولكنك ايامنى اوتوزه ابلاغ ايتمك ايله ثابت اولور .

حديث شريفده هلال رمضانى كوروب صائم وهلال شوالى كوروب مفطر اولمق و رؤيت ممكن اولمديغنه كوره عدد ايام شعبانى اوتوز ياپمق ايله امر اولنديغمزدن شعبان آخرنده هلال رمضانى ورمضان آخرنده هلال شوالى رؤيت قيدنده اولمق على الكفايه واجبدركه فرض كفايه ديمكدر [٢] .

هلال رمضانى رؤيت ممكن اولورسه نه اعلى ؛ ممكن اولمديغنه كوره شعبان ايامى اوتوزه تماملانوب ايرتسى كون رمضان طوتيلور .

ماه شوال دخى بويله‌دركه انك هلالنى رؤيت واقع اولورسه بيرام ايديلور . رؤيت ممكن اولماز ايسه رمضان اوتوز طوتيلور [٣] .

---

[١] هوا آچيق بولنديغنه كوره هانكى آى اولورسه اولسون جم عظيمك كورملرى لابد اولوب هوا آچيق اولمديغنه كوره رمضانك غيرينى ايكى شاهدك كوروب شهادت ايتملرى لازمدر . هلال رمضانى عادل واحدك كوروب اخبار ايتمسى كافيدر . تشكيم تفصيل اولنور .

[٢] (قوله يجب كفاية التماس الهلال) الظاهر منه الافتراض لانه يتوصل به الى الفرض .ط. واذارأوا الهلال يكره تنزيهاً أن يشيروا اليه لانه من عمل الجاهلية . كما فى الدر وغيره .

[٣] حديث شريفده « صوموا لرؤيته وأفطروا لرؤيته فان غم عليكم فاكملوا شعبان ثلاثين » بيورلديغى كبى « اذا رأيتم الهلال فصوموا واذا رأيتموه فافطروا فان غم عليكم فصوموا ثلاثين يوماً » دخى بيورلمشدر . كما فى المشارق .

بو بابده يعنى نه ايجاب صومده ونه ايجاب فطرده اهل توقيت وحسابك قوللرينه باقلماز [١] .

رمضان ٢٩ و ٣٠ اولور . رمضانه مترتب ثواب انك ايامنه باقلميه رق هرايكى صورتده بر اولور [٢] .

صوم رمضان سال هجرت سنيه نك ايكنجيسنده فرض اولوب عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى طقوز رمضان طوتمشلردر . انكدردى يكرمى طقوز وبشى اوتوز اولمشدر [٣] .

[١] ولو كانوا عدولاً . كما فى الدر . ولو لانفسهم . كما فى ط عليه . ولايجوز للمنجم أن يعمل بحساب نفسه . هنديه .
وقول اولى التوقيت ليس بموجب . وقيل نعم والبعض ان كان يكثر قاله ابن وهبان . ولعل من قال بالعمل بموجب قول الحساب تمسك بقوله تعالى [وقدره منازل لتعلموا عدد السنين والحساب] والامام السبكى الشافعى تأليف مال فيه الى اعتماد قولهم لان الحساب قطعى والشهادة ظنية . ورده متأخرو أهل مذهبه . كما فى ردالمحتار .

[٢] أما مايترتب على صوم الثلاثين من فرضه ومندوبه عند سحوره وفطره فهو زيادة يفوق الكامل بها الناقص اه ط على الدر . فلرمضان فضل من حيث هو بقطع النظر عن مجموع أيامه كمغفرة الذنوب لمن صامه ايمانا واحتسابا والدخول من باب الجنة المعد لصائمه وغير ذلك من التكريم وهذا لافرق فيه بين كونه ناقصاً أو تاماً . وأماالثواب المترتب على كل يوم بخصوصه فامر آخر قد يثبت للكامل بسببه مالايثبت للناقص . ط .

[٣] على قول بردن وعلى قول ايكيدن ماعداسى يكرمى طقوز كلمشدر . بونى اجهورى مرحوم نظم آتي ايله بيان ايلمشدر :

وفرض الصيام ثانى الهجرة * فصام تسعة نبى الرحمة
فاربعاً تسعاً وعشرين وما * زاد على ذابالكمال اتسما
كذا لبعضهم وقال الهيثمى * ماصام كاملاً سوى شهراعلم
وللدميرى أنه شهران * وناقص سواه خذبيانى

والحكمة فى ذلك زيادة طمأنينة نفوسهم على مساواة الناقص للكامل فيما قدمناه . ط على الدر

رؤيت هلال محتاج اثبات ايسه ده [١] صوم رمضان امر دينى اولديغندن هوا مغموم اولديغنه كوره انك هلالنى رؤيتده عاقل وبالغ بر عادلك وقول صحيح اوزره [٢] برمستورك خبرى مقبول اولور . فاسقك خبرى اتفاقا مقبول اولماز [٣] .

(عادل) : حسناتى سيئاتنه غالب اولاندر [٤] .

(مستور) : فسق وعدلى ظاهر اولمامش اولان مجهول الحالدر .

عادل ويامستور اولان مخبر واحدكرك قادين [٥] ياخود مملوك اولسون وكرك محدود فى القذف اولوب [٦] توبه ايتمش

[١] اما بجمع عظيم اذا لم تسكن بالسماء علة أو بشهادة شاهدين ان كانت . كما تقدم وسيأتى .

[٢] مقابله ظاهر الرواية أنه لايقبل خبر المستور . ط . زاد فى حاشيته على الدر قوله : وهو المعول عليه . وفى الرد مايؤيد ما فى الاصل ويفيد أنه هو ظاهر الرواية .

[٣] وفى البحر قول الفاسق فى الديانات التى يمكن تلقيها من العدول غير مقبول كالهلال ورواية الاخبار ولو تعدد كفاسقين فاكثر . ط على الدر .

[٤] صفت عدالتك ادناسى بودر . شرط اولانده بودر . ط . حقيقت عدالت : انسانى ملازمت تقوى ومروته سوق ايدر برملكهدر . شرط اولان آنك ادناسيدركه كبائرى واصرار على الصغائرى ومخل مروت اولانى ترك ايتمكدر . ومسلم عاقل وبالغ اولمق لازمدر . ط على الدر . قيدعدالت اسلامدن مغنيدر .

[٥] قادين مخدره دخى اولسه ومملوكه اولديغنه كوره وليسنك اذنى دخى بولنمسه بوبابده اخبار ايچون تعين ايتدكده چيقوب اخبار ايتمك لازم كلور . چونكه فروض عيندندر . كما فى ص مع ط .

[٦] اهل عفته عزوزنا ديمك اولان قذفى ثابت اولهرق آنك عقوبت شرعيه سنى كورمش اولاندركه بعد التوبه دخى مقبول الشهاده اولهماز .

بولنسون [١] .

اخبارده لفظ شهادت [٢] وسبق دعوى دخى شرط دكلدر [٣] .

صورت دعوى : وكالت معلقه ادعاسى ياخود دين مؤجل دعواسى اوزرينـه اولور. وكالت معلقه ده بركيمسه شخص آخرك مديونى عليهنه ، رمضان (ياخود) شوال اولديغى كون دائن قبض دينه بنى وكيل ايتمشدر ، ديو دعوى ايدوب مديون ايسه دينى و وكالتى اقرار ودخول رمضان وياشوالى انكار ايلمكله رؤيت هلال شاهدلرى اداء شهادت ايدرلر. دين مؤجل مسئله سنده دخى بركيمسه آخر اوزرنده حلول شهر رمضانه دكين مؤجل دين دعوى ايدوب مدعى عليه دينى مقر وحلول شهر رمضانى منكر اولمغله مدعى هلال رمضانك رؤيت اولنديغنه شاهد اقامه ايدر [٤] .

---

[١] توبه ايتمامش اولورسه ثابت الفسق ديمكدر. خبرى مقبول اولهماز امه وبوبابده بونلردن برينك دیکرینك شهادتی اوزرینه شهادتی دخی قبول اولنور. سائر احکام حقنده کی شهاده على الشهاده مسئله سى بويله دکلدر . کما فى س مع ط .

[٢] شهادت : برحق حضور حاكمده (أشهد) لفظيله خبر ويرمكدر .

حقوق ناسه شهادتده سبق دعوى شرطدر . وحكم حاكم لازمدر . مانحن فيه اولان اخبار شكل شهادتده اولمديغندن رؤيت هلال رمضان ايتديكنى ظاهر العداله بركيمسه حاكمه اخبار ايدر ايسكن حضور حاكمده بولنوب ايشيدن كيمسه يه حكم حاكمه حاجت اولميه‌رق صوم لازم اولور كما فى ط .

[٣] هذا على قولهما . وأما على قول الامام فينبغى أن يشترط تقدم الدعوى .ط.

[٤] رمضان دخى ضمناً ثابت يعنى داخل حكم اولمش اولور .

طحطاوى ديركه بوكا حاجت مذهب حضرت امام اوزره‌در . بوخصوصده

عيد فطره نفع عباد تعلق ايتمكده اولديغندن هوا مغموم اولديغنه كوره هلال شوالى رؤيتده تقدم دعوى شرط اولمسهده لفظ شهادت ونصاب شهادت شرطدر .

(لفظ شهادت): شهادت ايدرم كه ديو خبر ويرمكدر .

(نصاب شهادت) : مسلم مكلف اولوب محدود فى القذف اولميان عادل ايكى حر اركك ياخود وصف مذكور اوزره برحر اركك ايله ايكى حر قاديندر .

شهادت مذكوره عتق امه [١] و طلاق زوجه حقنده كى شهادتلر كبى شهادت حسبه اولديغندن حقوق ناسه شهادت مسئلهسنده اولديغى كبى بونده سبق دعوى لازم اولماز .

جاريه كنديسنك آزاديغى [٢] وزوجه طلاقنى دعوى ايتمسهدخى شاهدلر نزد قاضيده حسبةً لله شهادت ايدرلر هم شاهد وهم مدعى بولنورلر .

هوا مغموم اولمديغنه كوره كرك رمضان ، كرك شوال هلالنك ثبوت مرئيتى ايچون جمع عظيمك شهادتلرى لابددر .

چونكه مقتضى موجود ومانع مفقوددر [٣] . انجق جمع عظيمك

مشار اليهدن خلاف دخى مرويدر . مذهب امامين اوزره بوتكلفه حاجت يوقدر . چونكه تقدم دعوى اولمسه دخى نزد مشاراليهاده شهادت مقبولدر. اهـ

[١] (عتق امه) جاريه آزادى ديمكدر .

[٢] اما اركك كولهنك آزادينه شهادتده آنك ادعاسى شرطدر . ط .

[٣] وهذا خلاصة ما ذكره المؤلف بقوله لان المطلع متحد فى ذلك المحل والموانع منتفية والابصار سليمة والهمم فى طلب رؤية الهلال مستقيمة (أى متوفرة متهيئة ط) فالتفرد فى مثل هذه الحالة يوهم الغلط فوجب التوقف فى رؤية القليل حتى يراه الجمع الكثير .

مقداری اختلاف اوقات واماكن ايله مختلف وصدق خصوصنده ناس متفاوت اولديغندن عددايله مقدر اولميوب [١] رأى امامه [٢] مفوضدر [٣] .

سائرشهور قمريه نك ثبوتى دخى بويله دركه هوامغموم ايسه نصاب شهادت [٤] وآچيق ايسه جمع عظيمك شهادتلرى لازمدر [٥] .

لكن هوا آچيق اولديغنده دخى نصاب شهادتك كفايت ومقبوليتى حضرت امامدن مروى اولمغله فى زماننا ناسك اهله كوزلەمك مثلى اموردەكى تكاسللرينه مبنى جمع عظيمى اشتراطده عسر عظيم اوله جغندن روايت مذكوره ايله عمل اولنمق كركدر . كما فى الدر مع الرد .

مغموم هواده كويلكده هلال رمضانى رؤيت ايدن بركيمسه موثوق به ايسه اورادە نه والى و نه قاضى بولنمامق ضرورتنه مبنى ناس بالاستقلال انك سوزيله رمضان طوتارلر [٦] . رؤيت هلال شوالى

[١] ولا فرق فى ظاهر الرواية بين اهل المصر ومن ورد من خارج المصر . ص . أى اذا لم يكن تفاوت فان هواء الصحراء أصفى من هواء المصر وقد يرى الهلال من أعلى الاماكن مالايرى من الاسفل كما فى ردالمحتار .

[٢] أو نائبه . ط على الدر .

[٣] وفى فتح القدير والحق ماروى عن محمد وأبي يوسف أن العبرة بتواتر الخبر ومجيئه من كل جانب . ص .

[٤] بوندن ثبوت رمضان مستثنادركه آنده لفظ شهادت ونصاب شهادت شرط اولميەرق واحد عدلك اخبارى كافيدر . كما ص .

[٥] جمع عظيمك خبرلرنده اسلام مشروط اولەماز ، تواترده ناقللرك فسق شويله طورسون كفرلرى بيله آراماز . ص .

[٦] أى افتراضاً . ط .

ايكى عادل اخبار ايدرسه بيرام دخى ايده بيلورلر [١] .

هلال رمضانى (مغموم هواده) يالكز حاكم كورمش اولمق صورتنده طرفندن برنائب نصب ايدوب اكا حكم ايتديرمك وياخود طوغريدن طوغرى‌يه ناسه صومى امر ايتمك بيننده مخير اولور .

هلال عيدى رؤيت بويله دكلدركه انده رائى يالكز حاكم اولمق صورتنده نه كنديسى بيرام ايده بيلور نه ده ناسه بيرام اعلام ايليه بيلور [٢] .

عادل واحدك ياخود برمستور الحالك اخباريله ثابت اولان رمضانك ايامى اوتوزه تماملانوب هوا دخى اچيق اولديغى حالده هلال شوال رؤيت اولنه‌مسه فطر حلال اولماز وشاهد رمضان تعزير اولنور .

صورت مذكوره‌ده رمضان نصاب شهادت ايله ثابت اولمش بولنمق تقديرنده فطرك حلال ليتنجه ترجيح مختلف ايسه‌ده اصح اولان حلاليتدر .

نتكيم ايام رمضان تا وهوا مغموم اولاق صورتنده فطر بلا خلاف حلالدر ثبوت رمضان كرك شاهد واحدك اخباريله وكرك نصاب شهادت ايله وقوع بولمش اولسون .

---

[١] عبر فى الاصل بلابأس . فالظاهر الجواز لا الوجوب . كما فى ط على الدر .

[٢] كما فى الدر مع الرد . قال ط : ولا يفطر لاسراً ولاجهراً .

هلال رمضانی یاخود هلال شوالی یالکز کوروب اخبار ایتمکله قولی نزدقاضیده رد اولنمش اولان [١] مکلف ایچون [٢] صائم اولمق یعنی رؤیت هلال رمضان صورتنده اورجی طوتمق [٣] ورؤیت هلال شوال صورتنده اورجی بوزمامق لازمدر . چونکه صورت اولاده اوکیمسه [فمن شهد منکم الشهر فلیصمه] قول کریمنك تحت حکمنده بولنه رق مکلف بالصوم اولدیغی کبی صورت ثانیه ده دخی « صومکم یوم تصومون وفطرکم یوم تفطرون [٤] » حدیث شریفی حکمنجه ینه مکلف بالصومدر [٥] طوتماز ایسه قضا لازم کلور [٦]

---

[١] مردودیت هوانك آچیق ویا قپالی اولمسی بیننده فرق اولمامق اوزره اوکیمسه نك یانفسنه ویا انفرادینه مبنی اولور . ص . نفسنه مبنی اولمق فسقنه ویا غلطنه بناءً قولی مردود اولمقدر که هوانك متغیم اولمسی صورتنده اولور . انفرادینه مبنی اولمق رائی متعدد اولمدیغنه بناءً رد اولنمقدر که هوانك آچیق اولمسی صورتنده اولور . دلیل شرعی ایله رد دیمکدر . کما فی الدر مع الرد .

[٢] وکذا کندینی مصدق اولان صدیقنه اخبار ایتمکله اکا دخی صوم لازم اولور . اودخی افطار ایتمز . ایدرسه ده کفارت لازم کلمز . ط .

[٣] قولی رد اولنمامق صورتنده صائم اولمق بالطریق الاولادر . ط .

[٤] بفتح التاء بدلیل الفطر ولو کان بضمها لقال وافطارکم . وفی القاموس : فطر الصائم أکل وشرب کانفطر وفطرته مخففاً ومشدداً وأفطرته . ط .

[٥] و أورد أن الحدیث یفید أن الصوم یوم صوم الناس ومن رأی هلال رمضان وحده ورد قوله وجب علیه صومه مع أن الناس لم یصوموا . واجیب بان الصوم ثبت بدلیل خاص وهو الآیة المتقدمة . ط .

[٦] کفارت شبهه یه مبنی نه آکا ونه آنك مصدق ومتابعی بولنان

قمرك شمسدن نور استفاده ايلمكه باشلامسى اختلاف اقطار ارض ايله مختلف اولسه‌ده لزوم صومده اختلاف مطالعه اعتبار اولميوب ثبوتاً اسبقه‌اعتبار اولنه‌جغندن بر بلده ده رمضان ثابت اولديغى كون بلاد سائره ده دخى رمضان ديمك اولمغله اوبلده‌نك ثبوت هلالى طريق موجب ايله ــ كه شهادت ويا استفاضهٔ خبر طريقيدر ــ كندیلرينه واصل اولان ديكر بلده اهاليسى يكرمى طقوز طوتمش اولورلر ايسه بركون قضا ايدرلر [*] .

صديقنه لازم كلمز . چونكه صورت اولاده شبههٔ رد اولديغى كبى صورت ثانيه‌ده دخى اوكون آنلرجه يوم عيد اولمق شبهه‌سى واردر . كفارت ايسه شبهه ايله مندفعدر . كما فى ص مع ط على الدر .

رائىٔ هلال نزد قاضيده مردود القول اولمازدن مقدم افطار ايتمش اولمق صورتنده دخى حكم مسئله قول راجحه كوره ينه بودركه يالكز قضا لازم كلور كفارت لازم كلمز . وكذا نزد قاضيده شهادت ايتميه‌رك صائم اولوب صكره افطار ايتمش اولمق صورتنده‌ده كفارت لازم كلمز . چونكه آنك كورديكى هلال دكل ، خيال اولمق محتملدر . مرويدركه حضرت عمر رضى الله تعالى عنه « بن هلالى كوردم » ديان بركيمسه نك قاشلرى صو ايله مسح ايدلمسنى امر ايتمش وبعده : هلال نرده ؟ ديو سؤال غاليلريله اوكيمسه‌لك : غائب ايتدم . ديو جواب ويرمسى اوزرينه : سنك ايكى قاشلرندن بربياض قيل قالقمش ايدى سن آني هلال ظن ايلدك . بيورمشدر اه اما قولى قبول اولندقدن صكره افطار ايدنه نفسنده فاسق دخى اولسه كفارت لازم كلور . كما فى الدر . بومسئله دخى دلالت ايتديكى اوزره تعليل سابق هلال رمضان مسئله‌سنده ظاهر اولوب هلال فطرى رؤيت مسئله‌سنده كفارتك سقوطنه علت آكا كوره اوكون يوم عيد ديمك اولمقدر . كما فى رد المحتار .

[*] بربلده اهاليسى هلال رمضانى رؤيت ايدوب يكرمى طقوز

شهر رمضان پنجشنبه کلوب یوم عرفه [٥] دخی پنجشنبه کلسه اوکون یوم عرفه در ، یوم اضحی دکلدر . حتی حضرت علینك رضی الله تعالی عنه «یوم نحرکم یوم صومکم» قولنه اعتماداً اوکون اضحیه جائز اولماز حضرت مشار الیه احتمالکه اوسنه‌یی اراده بیورمشدر . الی الابد بو یله‌در دیمك ایسته مامشدر . کذا فی اعتکاف الهندیة .

کون صائم و بلده ٔ اخری اهالیسی کذلك رؤیت ایدوب اوتوز کون صائم اولسه‌لر یکرمی طقوز کون صائم اولان بلده اهالیسنه برکون قضا ایتمك لازم اولورمی ؟ الجواب : اولور . فتاوای ابن نجیم .

[*] ذی الحجه‌نك طقوزنجی کونی اسمیدر . رمضان بیرامندن برکون اوله اطلاقی عامیدر .

— يوم شك —

مغموم هواده شعبانك يكرمى طقوزينى ولى ايدن كون يوم شكدركه هلال رمضانك مغموميتى سببيله كمال (٣٠) ويا نقصانى (٢٩ اولمسى) محتمل اولمقدن ناشى حقيقت حاله علم وجهل كنديسنده مساوى اولان يعنى رمضان ويا شعباندن اولديغى بيلنه ميوب مشكوك فيه بولنان كوندن عبارتدر .

— صوم يوم شك —

يوم شكده اورج طوتمق رمضان نيتيله ياخود واجب آخر نيتيله اولورسه مكروهدر [١] .

نيتى تعيين ايتميوبده : اوكون رمضان ايسه فرض ودكل ايسه واجب ياخود نفل اولەرق صائمم . ديو فرض ايله واجب ياخود فرض ايله نفل ويا واجب ايله نفل ارەسنده ترديد ايلمك صورتيله صائم اولمق دخى من وجه فرضه ويا شبهه نيت ديمك اولديغندن مكروهدر [٢] .

[١] ايكنجينك كراهتى برنجينك مادوننده‌در . هنديه . محشى ديركه مذهب ابى يوسف اوزره صحت جمعه‌ده شك اولنمق صورتنده قيلنان ظهر جمعه‌ده فرضه نيت اولنمق ايله بونده فرضه نيت اولنه‌مامق آراسنده‌كى فرق نمازك وقتى ظرف واورجك كى معيار اولمغله صلاتده تعيين لازم اولمسندندر .

[٢] در مختاردن آكلاشلديغنه كوره على التعيين فرضه وعلى الترديد فرض ايله نفله نيتك كراهتى تحريمى ، وواجبه نيتك كراهتى تنزيهى ، در

يوم شكك صومندن بزى نهى ايدن حديث شريفده كه « لاتقدموا [١] رمضان بصوم يوم ولا يومين الا رجل كان يصوم صوماً فيصومه » حديثيدر [٢] شهر صيامى اندن اول بر ويا ايكى كون اورج طوتەرق استقبال ايتميك . بيورلمش اولديغى جهتله يوم شك ايله برابر اندن يالكز بر كون اول اورج طوتمق دخى مكروهدر [٣] .

وبوكراهت تنزيهيه مقيم حقندەدر . مسافرك واجب آخرى نيت ايتمسندە كراهت دخى يوقدر . أى عند الامام كما فى ردالمحتار .

[١] بحذف احدى التاءين أى لاتتقدموا . ط على الدر .

[٢] هذا ما فى الفتح . قال رواه الستة فى كتبهم اه وأما ما فى الدرر وغيره فلفظه : لاتقدموا الشهر بصوم يوم ولايومين الا أن يكون بشىء يصومه أحدكم. والذى فى البحر : لاتتقدموا رمضان بصوم يوم أويومين الا أن يوافق صوماً كان يصومه احدكم . وأما حديث من صام يوم الشك فقد عصى أبا القاسم فقال انه لا أصل له . وكذا حديث : لايصام اليوم الذى شك فيه الا تطوعا . وقد ذكرهما صاحب الهداية انظر حاشية الدرر للخادمى و ط على الدر .

[٣] بونلرده مرجح وجه كراهت عوام ناسك آنى فرض رمضانه زيادە ايدلمش اولق ظنيله صومنى اعتياد ايتملريدر . صورت اخيرەدە كراهتك بر ويا ايكى كون اورجنه انحصارى استقبال مذكورك يالكز شعبانده ياخود هم ده رجبده نقصان اولق توهمنه مبنيدركه آنلرله تلافى ايام شهر صيام ايچون احتياط ايدلمك ظننده بولنيلور . وجه كراهت تحريم صاحب بحرك بيانته كوره اهل كتابه تشبهدركه آنلر كندى اورجلرينه زيادە ايتمشلردر . حديث متقدمك محليدە اودر اه آيت صيامده كى [كما كتب على الذين من قبلكم] قول كريميله مبين اولان مماثلت اصل وجوبده اولميوبده همده مقدار ووقتده اولديغنه كوره تفاسيرده دينلمشدركه نصارى صوم رمضانى حر وبرد شدائدندن قورتارمق مقصديله شمسك برج حمله نزولى زماننه تحويل ايدوب بو تحويله وعلى قولٍ دوچار

حديث شريف مذكورده نهى بر و ايكى كون ايله مقيد بولنمش اولديغندن اندن زياده صائم اولمقده كراهت اولميه جغنه اشارت اولديغى كبى[١] يوم شك اورجى تطوعاً صومى اعتياد اولنان كونه مصادف اولمق صورتنده كراهت اولميه جغنه دخى صراحت واردر .

عدم كراهت ايچون كار خواص اولمق ارزره بر صورت دها قالمشدركه اوده اوكون رمضان خاطره‌سى اولميه‌رق صوم نفل محضى نيت ايلمكدر[٢].

اشته بواوچ صورتده صوم يوم شكده كراهت اولميوب مكروه وغير مكروه نيت ايچون مذكور اولان وجوهده اوكونك رمضان

اولدقلري موتانه (قرانه) كفارت اولمق اوزره آكا يكرمى كون زياده ايتديلر اه يهود ونصارانك صيامات وأعيادندن اخذ معلومات ايچون تاريخ ابي الفدايه مراجعت اقتضا ايدر .

[١] وانما لم يكره صوم ثلاثة منه ومافوقها لانها كثيرة لايستتبعها غيرها فلا يتوهم زيادتها بخلاف يوم أويومين اه عبد الحليم على الدرر . وبالاولى اذا صام شعبان كله . ط على الدر .

[٢] كفيت صوم يوم شكى بيلان خواصدن وبيلميان عوامدندر . قاله فى التنوير. خواص دخى آني عوامدن كيزلى طوتارلر . امام ابويوسفي يوم شكده باب هارونده سياه صاريق وسياه لباس ايله سياه اكرلى سياه آت اوزرنده اوله‌رق ناسه افطارى افتا ايدر ايكن كوروب : سن دخى مفطر ميسين ؟ ديو سؤال ايدن اسد بن عمرو اوكون امام مشاراليهده صقالندن بشقه بياض اولمديغى و ذكراولنان سؤالنه جواباً مشار اليه : بكا ياقلاش . ديوب اودخى ياقلاشدقده : بن صائمم . ديو قولاغنه سويلديكنى حكايه ايتمشدر . كما فى ط . سياه لباس شعاردولت بنى عباس ايدى . قال الصابئ فى غلام له أسود :

لم يشنك السواد بل زدت حسناً * انما يلبس السواد الموالى .

اولديغى ظاهر اولورسه طوتيلان اورج رمضاندن اولمقاوزره صاحبنه كفايت ايدر [١] يوم مذكورك رمضانيتى ظاهر اولمازسه طوتيلان اورج نفل غير مضمون اولور .

يوم شكده صوم ايله فطر آره‌سنده ترديد نيت ايدن يعنى رمضان ايسه اورجلى ودكل ايسه اورجسز اولمق اوزره نيتلنان كيمسه صومى تصميم ايتمش اولمديغى جهتله صائم دكلدر [٢] . بناءً عليه يوم مذكورك رمضانيتى ظاهر اولور واو كيمسه نيتى نصف نهار شرعى اولان ضحى وقتندن اول صورت قطعيه‌ده تجديد ايلمامش بولنور ايسه انى قضا ايتمك لازمكلور . كمافى الرد .

وأغنانى فى هذا البحث عن ذكر التلوم [٣] ما أورده المناوى فى التيسير عند شرح قوله عليه السلام « الاناة من الله تعالى والعجلة من الشيطان » من قول المرقش [٤] :

يا صاحبىّ تلوما لا تعجلا ❊ ان النجاح رهين أن لا تعجلا .

---

[١] چونكه اصل نيت موجوددر . اوده رمضان ايچون كافيدر . كفايت مذكوره مكروه اولان وجوه نيتده مع الكراهه و وجوه غير مكروهه ده بلا كراهه‌در .

[٢] نتكيم يارين دعوته كيدر ياخود اوكله يمكى بولور ايسه مفطر والا صائم اولق اوزره نيت ايليان كيمسه دخى صائم دكلدر .

[٣] وهو الانتظار بلانية صوم فى ابتداء يوم الشك ثم الافطار اذا ذهب وقت النية .

[٤] (مرقش) قول جيد مزك طبعهٔ ثالثه سندن ٢٧٥ نجى صحيفه سنده مذكوردر .

— مفطرات وانك لوازمى —

صومكه لجام متقين ورياض ابرار ومقرّ بيندر جوهرهٔ نيره‌ده مبين اولديغى وجهله صوم عموم وصوم خصوص وصوم خصوص الخصوص اولمق اوزره اوچ درجه در .

عمومك صومى نفسى مفطراتدن منع ايتمكدر . خصوصك صومى منع مفطرات ايله برابر سمعى وبصرى ولسانى والى وآياغى والحاصل جميع جوارحى آثامدن منع ايلمكدر. خصوص الخصوصك صومى قلبى دخى هموم دنيه وافكار دنيويه‌دن صائم قيلوب انى ماسوادن بالكليه منع ايتمكدر اه

(افطار) صومك حقيقت شرعيه‌سى اولان امساك مخصوصك ضدى اولمغله لفظ مفطراتدن مقابل امساك اولان شيلر معناسنى قصد ايدرك افطارى هم بعد الامساك افساده وهم عدم امساكه شامل قيله‌جغز .

افطارك صوم رمضانه ياخود صيامات سائره‌يه تعلق وعمد ياخود خطا صورتيله وقوعى وبر عذره مبنى اولوب اولماسى ومفطرك نوعى اعتباريله لوازمى دخى مختلفدركه كيمنده يالكز قضا وكيمنده همده كفارت ياخود فديه وياخود بقيهٔ نهارى امساك لازم كلور .

(مفطرات) مأكولات ومشروبات تناولنه وبالفعل مواقعه اجراسنه منحصر دكلدر . كرك اغذيه [*] كرك ادويه نوعندن

[*] بدنده بدل مايتحلل اولان غـذانك جميدر . بونده ومفردنده

اولسون اكل ويا شرب ايتمك وحتى نه غذا ونه دوا اولەرق صالح اكل وشرب اولميانى بلع ايلمك ناقض صوم اولديغى كبي حقنه نوعندن جوفه شي ايصالى وبوغازه ياخود كـكزه — بيان آنى وجهله — برشى وصولى دخى صومى ناقض ومفسد در .

احتلام مستثنى اولمق اوزره بلا مواقعه نزول منى دخى مفسد صومدر .

استقاءه دخى استمناء كبي مفسد در [*] .

مفطراتدن اولوبده نسيانه اقترانندن طولايى اورجى نقض وافساد ايتميان ومفطراتدن اولميوبده بعض اجتهاد ويا توهمه مبنى مفطر ظن اولنان شيلر دخى اولمغله اولا انلر وصكره موجب قضا الخ اولان مفطرلر ذكر اولنور .

وتغذى كلمەسندە ذالى اهمال ايتمك غلطدر . دال مهمله ايله سماء وزننده اولان غداء صباح طعاميدر . تغدى اني تناولدر . آقشام طعامنه او وزنده عشاء وانى تناوله تعشى دينور .

[*] (استقاءه) قى كتورمكدر . (استمناء) منى كتورمكدر .

﴿ باب ﴾

— اورجی افساد ایتمیان شیلر —

شو نلر اورجی بوزماز :

١ ناسیاً اكل

٢ ناسیاً شرب

٣ ناسیاً وقاع

٤ ناسیاً هم اكل و شرب و هم وقاع

ناسی نسیاندن اسم فاعلدر . نسیان : اونتمقدر . انسان اورجلی اولدیغنی اونوده بیلور . ناسیاً اكل حقنده نبی علیه الصلاة والسلام : « اذا أكل الصائم ناسیاً فانما هو رزق ساقه الله الیه . » بیورمش اولدیغندن اكا قضا یوقدر . شرب دخی اكل كبیدر . وقاع دخی اكل وشرب معناسنده در [١] . همده حدیث دیكرده « من أفطر فی رمضان ناسیاً فلا قضاء علیه ولا كفارة » بیورلمشدركه جمیع مفطراته شاملدر . صومنی خاطرلار ایسه فی الحال امساك ایدر [٢] .

ناسیاً اكل صوم ایدن اتمام صومه قادر ایسه كورنبه انی اخطار

---

[١] لانه من شهوة البطن كالاكل والشرب . ط .

[٢] فان تذكر نزع من فوره أی افتراضاً فان مكث بعده فسد صومه أی من غیر كفارة فان حرك نفسه ولم ینزع أو نزع ثم أولج لزمته الكفارة أنزل أم لا . ص مع ط .

ايتمك لازم وترك اخطار مكروه اولوب اتمام صومه‌قادر اولمیانی ايسه كوروب اخطار ايتمامك اولادر [١] .

٥ مس وملاعبه ویاتقبیل ایله دکل‌ده مجرد نظر ویاتفکر ایله انزال [٢]

٦ بلا انزال تقبیل [٣]

٧ ایویوب احتلام اولمق

٨ جنب اوله‌رق صباحلامق وحتی او کون ویاکونلرجه جنب قالمق [٤]

٩ آغزه كلان لغمی یوتمق

١٠ بورنی داخلنه اینان آقنتی‌یی چكوب یوتمق [٥]

---

[١] لمافيه من قطع الرزق واللطف به سواء كان شيخاً أوشاباً . ص . وعبارة الفتح وسعه أن لايخبره . ط .

[٢] بونده کی و آلتنجیده کی ایودك فوائدی باب آتیده ظاهردر . آنك اوتوزنجیسنه باقكز .

[٣] تقبیلده و مس وملاعبه‌ده نزول منی مفسد صوم ایسه‌ده هر حالده نزول مذي مجرد نظر و تفكر ایله اولان نزول منی كبی مفسد صوم دكلدر . تشكیم موجب قضا اولان‌مفسداتك اوتوزنجیسی هامشنده منقولدر . مكروهاته‌ده باقكز .

[٤] چونكه (احل لكم ليلة الصيام الرفث الى نسائكم) آیت كریمه‌سی لیلهٔ صیامده مباشرت أزواجك جواز وحلالیتنی ناطق اولوب كیجه‌لین یعنی طلوع فجردن اولجه یه دكین مباشرتك جواز وحلالیتی ایسه غسلك بالضروره فجردن صكره‌یه قاله بیلمسنی استلزام ایدر . حدیث شریفده دخی « وأنا أصبح جنبا وأنا أريد الصيام وأغتسل وأصوم » بیورلمشدر . ص .

[٥] آغزدن چیقان توكرك دخی آغزدن منقطع اولمدین یودیلور ایسه چكه‌یه‌. طوغری ایپلك كبی اینمش بیله اولسه اوروجی بوزماز . ص . لائق اولان آنی منديله آلمقدر .

١١ صويه طالوب قولاغنه صو قاچمق [١]
١٢ كندى صنعى اولميەرق بوغازينه دومان كيرمك [٢]
١٣ بوغازينه توز كيرمك [٣]
١٤ بوغازينه سينك قاچمق
١٥ آغزينه آلديغى علاجك اثر طعمى بوغازه واصل اولمق [٤]

[١] « زيد صائم ايكن قولاغى ايچنه خلال صوقوب قاريشدرسه صومى فاسد اولورمى ؟ الجواب : اولماز . فيضيه » . خلال ولو كه كيرلى اولسون .

[٢] كندى صنعيله كيرن دومان مفسد صومدر . هانكى صورتله كيررايسه كيرسون . اكر عود وياعنبردومانى ايسه ايچلان توتونكبى آكا كفارت لزومى بيله بعيد اولماز . كذا قال المؤلف فى باب مايفسد الصوم ويوجب القضاء .

[٣] چونكه بونلردن امتناعه قدرت يوقدر . آغزينى قاپار ايسه بورنندن كيرر . بنابرين بونلر بعدالمضمضة آغزده قالان ياشلق حكمنده اولشدر . ص . كمورجيلك وقالبورلا ييجيلق كبى توزيوتمق مقتضاى صنعتى اولانك حكمى بوندن معلوم اولوركه آنلرك اورجلرى فاسد دكلدر . كما فى ط .

[٤] بونلر ممكن الاحتراز اولمامقله صومى افساد ايتمز . ص . « زيد نهار رمضانده صائم ايكن ديشى آغريمقله وجعنى تسكين ايچون ديشنه قرنفل قودقدن صكره حاصل اولان بزاق جوفنه داخل اولوب لكن قرنفل داخل اولمسه صومى فاسد اولورمى ؟ الجواب : اولماز . » على افندى . قرنفل خطأً حلقنه داخل اولوب يوتسه صومى فاسد اولوب قضا لازم كلور اولديغى دخى بوندن صكره تصريح ايتمشدر . محشى ديركه كوزندن آقان ياشلر ويوزندن كلان ترلر وبورنندن آقان قان وياغان ياغمور ويا قار — بونلردن آغزينى يومەرق احتراز اولمق ممكن اولمقله — صائمك آغزينه قاچارايسه صومى فاسد اولور . عمداً يودار ايسه كفارت بيله لازم كلور اه .

١٦ ديشلری آره‌سنده سحور بقیه‌سی اوله‌رق قالان ونخود دانه‌سندن کوچك اولان شیئی ییمك [١] .

١٧ خارج فمدن صوصام دانه‌سی قدر بر شیئی آلوب آغزده تدریجاً منمحی (نابود) اوله‌جق و بوغازده طادی بولنمیه‌جق وجهله چیکنه‌مك [٢] .

١٨ احلیله علاج آقتمق [٣] .

١٩ بیق یاغلامق (صائم ایچون مکروه بیله دکلدر کما یأتی)

٢٠ کندی کندینه چوق دخی اولسه قی کلمك

٢١ کلان قی کیرو کیتمك

٢٢ پارمق صالوب آزاجق قی کتورمك

٢٣ آغزه آز مقدارده کتوریلان قی کیرو کیتمك یاخود کیرو آلمق

---

[١] اني یوتمش و یاچیکنه‌مش اولمق مساویدر . یوتمق مقصودی اولوب اولمامق دخی مساویدر . ط . اوقدر شیء قلیل خلال أسنانده قاله بیلور . و آنك اکلی انسان کندی آغزی داخلنده اولان ریق ولعابي یوتمق قبیلندن اولور کما فی ص . قالان شی نخود دانه‌سی قدر ایسه آنك اکلی صومی مفسد اولمق آتیده مذکور اولدیغی کبي نخود دانه‌سندن کوچك اوله‌رق خلال أسنانده قالان شیئی آغزندن چیقاردقدن صکره اکل ایتمه‌نك مفسد صوم اولدیغی دخی ملتقاده وبلاخلاف یالکز موجب قضا بولندیغی شرحی مجمعده مذکوردر .

[٢] چیکنه‌مك قیدی یوتمقدن احتراز درکه خارج فمدن آغزه آلنان شی کوچك دخی اولسه آني یوتمق اورجی مفسددر . وجوب کفارتده ایکی قول مصحح واردر . کما فی ط . مؤلف انی موجب کفارت اولان مفسدات میاننده ذکر ایتمشدر . کما یأتي فی بابه . بوخصوصده افساد صوم ایله افساد صلات متخالف المعنی در . کما لایخفی .

[٣] قید بالاحلیل لانها لوصبت فی قبلها ذلك أفسد بلاخلاف فی الاصح قاله السید . ط .

(كتاب الطهاره مزده معلوم اولديغى اوزره قيئك چوقلغى آغزى طولدرمق و آزلغى اومقدارده اولمامقدر . حديث شريفده « من ذرعه القئ وهوصائم فليس عليه القضاء وان استقاء عمداً فليقض » بيورلمشدر . ذرع : قيئك طبعاً كلسيدر . استقاءه : فى كثور مكدركه مقى علاج آلمق ويا خود بوغازه پارمق صالمق ايله اولور . مانحن فيه اولان صوم مسئله سنده ايكنجى صورت متعيندر چونكه صورت اولى بلا شبهه مفسددر . كرك ذرع وكرك استقاءه (كه اكا تقيؤ دخى دينور) آغز طولوسى اولوب اولمامق احتماليله عودت واعاده صورتلرينى محتملدر . بو صور محتمله دن آغز طولوسى استقاءه ايله آغز طولوسى كلان ويا كثوريلان قيئى اعاده صورتلرندن ماعداسنده اورجه خلل كلمامك مجمع عليه ويا قول مختاردر . آغز طولوسى استقاءه بالاجماع مفسد صوم اولديغى كبى [١] كرك ذرع كرك تقيؤ طريقيله كلان آغز طولوسى قيئى اعاده دخى بالاجماع مفسد صوم اولوب آغز طولوسى اولميان قيئك اعاده سى صورتنده ايكى روايت واردر اصحى عدم افساد در . كما فى ص مع الدر .)

٢٤ حجامت اولمق [٢]

[١] وفى المقامة الثانية والثلاثين : « قال فان استثار الصائم الكيد ، قال أفطر ومن أحل الصيد . » الكيد القئ واستثاره استدعاء اهـ .

[٢] لانه صلى الله تعالى عليه وسلم احتجم وهو محرم واحتجم وهو صائم . وحديث « أفطر الحاجم والمحجوم » مؤول بذهاب الاجر . ص . بل محمول على مص الدم فى الحاجم وبلعه وعلى المجاز الاول فى المحجوم بايراث الضعف اهـ قال فى الدر : وكذلك الافتصاد . ولكن لامص فيه . والحجامة مذكورة فيما يكره للصائم وما لايكره له على ما يأتى .

٢٥ سورمه چكمك [١]
٢٦ غيبت ايتمك [٢]
٢٧ اورجى بوزمغه نيت ايلمك (چونكه فعل يوقدر) [٣] .

[١] قال ولو وجد طعمه فى حلقه ولونه فى بزاقه أو نخامته فى الاصح وهو قول الاكثر وسواء كان مطيبا أو غيره اه ويذكر فيما لايكره للصائم .

[٢] غيبت ـ كه انسان چكشدرمكدر ـ مستور الحال اولان كيمسه نك غيابندن آنى غملنديره جك سوزسويله مكدر اورجك صحتنه دكل ، ثوابنه طوقنور : سويلنان سوز صادق ايسه (غيبت) وكاذب ايسه (بهتان) در آنك كناهى دها زياده در مجاهرك غيبتى يوقدر .

[٣] ولا اثم عليه أيضا إلا إذا عزم . والذى يكتب فى العزم على السيئة اثم العزم لافعل المعصية .

مراتب القصد خمس هاجس ذكروا ٭ فخاطر فحديث النفس فاستمعا
يليه هم فعزم كلهـــا رفعت ٭ سوى الاخيرة فيه الاخذ قد وقعا

فالهاجس هو الذى يمر على القلب ولا يمكث . والخاطر الذى يتردد تردداً ما وحديث النفس ما تتكلم به والهم الارادة . والعزم التصميم اه من ط .

﴿ باب ﴾

ـــ اورجى افساد وقضانى ايجاب ايدن شيلر ـــ

هر اورج كه عبادتدر [١] شروع ايله متحتم ذمت اولور نقضنه قضا ترتب ايدر [٢] كه مصلحت فائتهيى تدارك ديمكدر .

شروع ايديلن اورج اداء رمضان اولمق صورتنده موجب كفارت اولان مفسدات بوندن صكره مبين اولمقاوزره بوراده يالكز موجب قضا اولان مفسدات ذكراولنور كرك اداء رمضانه وكرك صوم رمضانى قضايه كركسه صيامات سائرهيه تعلق ايتمش اولسون .

صوم رمضانه تعلق ايتسهده مفطر اولوب موجب كفارت اولميان شيلرك ضابطى بودركه كنديسنده غذائيت ياخود او معناده اولان دوائيت وياالهو ويا فاكهيت اولميان وياخود اولسهده مقارن عـــذر [٣] ياخود مقارن قصور [٤] اولهرق صائمك جوفنه

---

[١] بوقيد شرعك نهى ايتديكى اورجدن احتراز ايچوندركه ايام منهيهنك صيامى شروع ايله واجب اولماز .

[٢] اوزرنده قضا يعنى اورج بورجى وار ظنيله قضايه نيت ايدرك اورجه شروع ايتمش اولان كيمسه بورجى اولمديغى تبين ايتمكله باشلاديغى اورجى بوزه بيلور وهيچ رشى لازم كلمز . نتكيم الغاز فقهيهمزك كتاب الصومندن اوچنجى مسئلهدر .

[٣] كطرو نحو حيض . ط .

[٤] كما اذا أعاد اللقمة الممضوغة المستخرجة وابتلعها فانه افطار قاصر فى الغذائية لان النفوس تعافه . ط .

ويا دماغنه ايصال ايلديكى شى وقضاء وطره متعلق خصوصده كمالى احتوا ايتميان شى مفطر وموجب قضادر . موجب كفارت دكلدر .

اشته بو ضابطك فروعى شونلردر :

١ چيك پرنج ييمك (چيك ات اكلنه كفارت لازم كله‌جكى آتيده مذكوردر .)

٢ ساده اون اكل ايتمك

٣ ساده يوغرلمش خمير ييمك [١]

نه اونى اولورسه اولسون [٢] ساده اولميوبده ياغ ياخود بال ويا پكمز (ويا شكر) ايله قاريشق اولورسه كفارت دخى لازم كلور .

٤ دفعة چوق طوز ييمك [٣]

٥ كل ارمنينك غيرى اولان طوپراغى اعتياد ايتميه‌رك ييمك [٤]

---

[١] (قوله أو عجينا) عند أبي يوسف وبه أخذ الفقيه ابو الليث خلافاً لمحمد فانه يلزمه الكفارة . واذا كان اكل هذه المذكورات انما يوجب القضاء فكيف يوجب الكفارة اكل لحم الميتة . ط . نعم لايوجبها ان كان منتناً يستقذر .

[٢] يعنى كرك بغداى ويا آرپه وكرك دارى ومصر وچاودار ويا پرنج اونى اولسون . كما فى ط . ابلي اوني — مذكوردكل ايسه‌ده — معتاد الاكل اولمغله ساده دخى اولسه آنك اكلنه كفارت لازم كلور .

[٣] اكر برقاچ دفعه‌ده اكل ايدرسه ايلك دفعهٔ قليله ايله اورج بوزيله‌رق قضا وكفارت لازم كلور . ط .

[٤] چونكه غذا اولمديغى كبي دوا دخى دكلدر . ص . اكر اكلنى اعتياد ايتمش وياخود اعتياد ايتسون ، ايتمسون كل ارمنى اكل ايلمش ايسه

٦ چکردك يیمك [١] .
٧ پموق وكاغدكبی اكلی معتاد اولمیان شیئی یوتمق [٢] .
٨ آیوا كبی كالندن اول اكل اولنمیان شیئی خام وچیك اولەرق وطوزلا میەرق يیمك [٣] .
٩ هنوز لبی اولمیان تازه جوزی یوتمق [٤]
١٠ قوری جوزی (وقوری فندق وفستق وبادامی) قاتی قابوغیله یوتمق [٥] .

كفارت لازم كلور . ط چونكه كل ارمنی دوا اولق اوزره اكل اولنور . مجمع الانهر . آش يیرن قادینلرك كل یاخود كول ویا كمور اكل ایتملرینه دخی كفارت لازم كله جكی قید اعتیاددن آكلاشیلور . مفاهیم كتب حجتدر .

[١] آتی الذكر لوزهٔ رطبه مسئلەسی قرینەسیله مقصود كرازوزیتون چكردكی معتاد الاكل اولمیان چكردەكدر . قایسی وشفتالو چكردهكی كبی تفكه ویا تداوی ایچون معتاد الاكل اولانه كفارت دخی لازم كلور .

[٢] ومثله اكل نحو التبن . قال ابن الشحنة .
ومستقذر مع غير مأكول مثلنا ٭ ففی أكله التكفير يلغی ويهجر
كمافی ط علی الدر .

[٣] أما اذا وجد أحدهما (يعنی الطبخ أو الملح) فلزم الكفارة كما يؤخذ من مفهومه لانه مما يؤكل عادة . ط .

[٤] لوزهٔ رطبه كه جغاله بادامیدر آنك لب پیدا ایتمش اولانی یوتمغه كفارت لازم كلور . چونكه آنی قشریله يیمك معتاددر . لبی يوق ایسه تازهسی وقوریسی مساوی اولق اوزره یالكز قضا لازم كلور . ص مع ط .

[٥] جوزی قابوغیله برابر چیكنهمك ومضوغی جوفه واصل اولق صورتنده لزوم كفارتده اختلاف اولنوب مشایخ فقهانك افاده لرندن مفهوم اولان : اكر صائمك بوغازینه قابوق اول واصل اولمش ایسه كفارت لازم كلمامك ولب اول واصل اولمش ایسه كفارت لازم اولمقدر . وعن محمد وأبي يوسف تجب مطلقا من غير تفصيل كما فی ص مع ط .

١١ ولو زمرد اولسون طاش ویادمیر یاخود باقر ویاخود آلتون ویاکوش یاخود طوپراق یوتمق [١]

١٢ حقنه ایتمك [٢]

١٣ بورننه علاج چكمك [٣]

١٤ بوغازینه خونی ایله برشی آقتمق [٤]

١٥ قولاغی داخلنه یاغ طاملاتمق [٥]

١٦ آغزندهكی بویالی ابریسم كبی برشیئك بویاسیله تغیر ایتمش اولان توكركنی یوتمق

١٧ بوغازینه یغمور یاخود قار قاچوب انی كندی صنعیله یوتمامش اولمق [٦]

---

[١] لم تلزمه الكفارة لقصور الجناية وعليه القضاء لصورة الفطر . ص .

[٢] مخرجه دوا ایصالیدركه كندی فعلیله اولاننه احتقان تعبیر اولنور .

[٣] محشی دیركه حكمك علاجه اختصاصی اولمیوب صو دخی استنشاق اولنهرق كتكزه واصل اولورسه ادرج بوزیلور اه اونسكرنجی یه باقكز . انفه كشلرك آتی چكمه لری وتوتون اچمك كبی موجب كفارت اولان افطار كاملدر . كما يأتي .

[٤] (على الاصح) متعلق بالاحتقان وما بعده . وهو احتراز عن قول أبي يوسف بوجوب الكفارة . وجه الصحيح أن الكفارة موجب الافطار صورة ومعنى والصورة الابتلاع كما فى الكافي وهى منعدمة والنفع المجرد عنها يوجب القضاء فقط . ص . وفى انعدام الصورة فى الايجار بالميجر نظر ولو علله بفقد الذوق لكان أحسن .

[٥] اتفاقا أو أقطر فى أذنه ماء فى الاصح . ص . الحاصل انه لاخلاف فى افطاره باقطار الدهن وأما الماء فاختار فى الهداية وشروحها والوالجى عدم الافطار مطلقا دخل بنفسه أو أدخله وفصل قاضيخان بين الإدخال قصداً فافسد به الصوم والدخول فلم يفسد . ط وقد مر (فى ١١) مما لا يفسد .

[٦] اكر كندی صنعیله یوتمش اولورسه كفارت لازم كلور . ط .

١٨ مضمضه ويا استنشاق صوبى بوغازينه ويا كككزينه قاچەرق خطأً افطار ايتمش اولمق [١] .

١٩ صائم اويور ايكن بريسى انك آغزينه صو آقتمق [٢]

٢٠ مكرهاً افطار ايتمك [٣] .

٢١ قادين بالاكراه موطوءه اولمق [٤] .

٢٢ قادين اويور ايكن وطء اولنمق ياخود قادين كيجەدن صومه نيت ايتمش ايكن [٥] كنديسنه نهاراً جنون طارى اولدقدن

صومى مفسد اولميانلرك اون بشنجيسى هامشنده على افندى فتاواسندن كچن مسئله يه باقكز .

[١] حديثده مرفوع اولان : خطانك حكم اخرويسيدر . ص . حساً متحقق اولان صورتى وبرده حكم دنيويسى دكلدر . ط .

[٢] نائمك اثناى نومده صو ايچمسى كبى مفطر آنك جوفنه واصل اولمقدر . (نائم) ناسى حكمنده اوله مازكه افطار ايتامش اولسون چونكه ناسى بسمله اولانك ذبيحەسى يينور . زيراكه شارع آني ذاكر منزله سنه تنزيل ايتمشدر . مجنونك ونائمك ذبيحه لرى اكل اولنماز . مادامكه بعض احكامجه بينلرنده بويله فرق واردر . برينك حكمى دليل اولمدقجه ديكرى اوزرينه جارى اولەماز دليل ايسه موجود دكلدر ص مع ط .

[٣] ولوكه اكراه زوجەسى طرفندن وقاع اوزرينه وقوع بولمش اولسون . انتشار آلت نائمده دخى تحقق ايتديكندن دليل طواعيت دكلدر . كما فى ص مع ط . تمثيل مذكور اكراهك كامل وقاصر قسملرينك بوخصوصده مساواتنى ارائه ايتمكدەدر . اكراه غير ملجىء محرمى مباح قيله‌ماز ايسەده شبهه ايراثنه مبنى كفارتي دفع ايدر .

[٤] يعنى قادينجغزك اورجى جبراً وقاع صورتيله بوزلمق . بعد الايلاج مطاوعتى اولسەده اومطاوعت صومنك فسادندن صكره اولديغندن موجب كفارت اولەماز . كما فى ص .

[٥] بوقيد ايله تقييد شونك ايچوندركه اكر كيجەدن صومه

صكره وطء اولنمق [١] وبعده افاقت بولوب موطوءه لكندن خبردار اولمق [٢] .

٢٣ جاريه ولوكه منكوحهٔ غير اولسون خدمتدن خسته لنمك خوفيله [٣] افطار ايتمك [٤] .

٢٤ ديشلرى ارهسنده نخود دانهسى قدر قالان شيئى ييمك .

٢٥ آغز طولوسى قى كتورمك

٢٦ اوقدرجه كلان ويا كتوريلان قيئى معدهيه اعاده ايتمك .

نيت ايتميه رك كوندزين مجنون اولمش ايسه كفارت لازم كلمامك بالطريق الاولادر . ط .

[١] ذكر اولنان ايكى صورتده قادينك صوم رمضانه جنايتى اولمديغندن كفارت لازم دكلدر . عروض جنون صورتنده مفسد بولنمه آنك اوكونكى صومى صحيحدر . چونكه جنون طارى مفسد صوم دكلدر . ص .

[٢] وطء اولنمقدن صكره سى شرح ملتقادن مأخوذدر .

[٣] توهم مجرده اعتبار اولمديغندن غلبهٔ ظن درجه سنه ارتقا ايتمش اولان خوف مقصوددر . كما فى ط .

[٤] كوريليوركه بو مسئله تحت قهر مولاده معذوره اولان جاريه حقنده در . تشكيم كفارته وآني ذمتدن اسقاط ايده جك شيئه دائر اولان فصلده دخى مذكوردر . رنجبر وحمال كبي اتعاب نفس ايدن أحراره حكم مسئله شامل دكلدر . لكن محشى فصل عوارضده قهستانيدن نقلاً ديمشدركه حرّ اولان خادم ياخود كوله وياخود سدّ نهر كبي آغر ايشه كيدن كيمسه حرارت اشتداد ايدرك هلاكدن خوف ايتمك صورتنده يك پيشورمكدن ويا چماشير ييقامقدن بيتاب دوشن قادين ويا جاريه كبي اورج ييه بيلور اهـ كوله وجاريه فرائض حقنده اصل حريت اوزره ابقا اولنمشلردر . بناءً على ذلك اداء فرضدن كنديلرينى عاجز قيله جق امرده افنديلرينه امتثال ايتميه بيلورلر . ط . قال وإذاعلم الحكم فى الامة يعلم الحكم فى الحرة بالاولى اهـ .

٢٧ كندي صنعيله جوفه ياخود ككزينه دومان ادخال ايتمك [١] .

٢٨ فجر طالع اولمشيكن انك طلوعنده شك ايدرك سحور يمك [٢] ياخود وقاع ايتمك [٣]

٢٩ شمس باقي اولديغي حالده غروب ايتدي ظنيله افطار ايتمك [٤]

---

[١] كندي صنعي اولميه‌رق داخل اولان دومان مفسد اولمديغي كبي مفسد اولان ادخاله كفارتك عدم لزومي دخي ادخال اولنان دومان عود وعنبر وايچيلن توتون دوماني كبي نفع وتداوي وياتفكه وتلهي ايچون استعمال اولنمش اولمامق قيديله مقيددر . كما في ص . وقد مر في ١٢ مما لا يفسد . ويأتي فيما يفسد ويوجب الكفارة .

[٢] وذكر القهستاني أنه يتسحر بقول عدل وكذا بضرب الطبول . واختلف في الديك . وأما الافطار فلا يجوز بقول واحد . وظاهر الجواب أنه لابأس به اذا كان عدلاً . ط .

[٣] بونده شبهه‌يه مبني كفارت لازم كلمز . زيرا شبهه دافع كفارتدر چونكه اوكيمه ايشي اصله بنا ايتمش اولمغله جنايتي كامل اولمامشدر . اصل ايسه بقاء ليلدر . شوقدركه عند الشك تثبت واحتياطي ترك ايتمامك كرك ايسه‌كن ترك تثبت ايتمش اولمق وبالنده بولنمش اولور . اورج يمك كناهي قازانمش اولماز . اكر فجرك طلوعي تبين ايتمديسه قضا دخي لازم كلمز . كما في ص مع ط .

[٤] بوبابده اصل بقاء نهار اولديغندن شك كافي دكل ، ظن لازمدر . كفارتك عدم لزومي دافع كفارت اولان شبهه‌يه مبنيدر . در مختارده ديركه تسكيم ايكي كشي غروبه وايكي كشي عدم غروبه شهادت ايدرب شهادت اثباته اعتماداً افطار ايلايان كيمسه عدم غروبك تبيني صورتنده يالكز قضا ايدر . بوحال اكر طلوع فجر حقنده واقع اولسه هم قضا وهم كفارت ايلر . چونكه بينه اثبات ايچون اولوب نفي ايچون اولمديغنه مبني شهادت نفي شهادت اثباته معارض اوله‌ماز ايسه‌كن او كيمسه شهادت نفيه اعتماد ايله تعديده بولنمش اولور اه مع ط مختصراً .

٣٠ تفخيذ [١] ياخود تبطين [٢] ويالمس وياتقبيل ايله ياخود عبث باليد طريقيله انزال اولمق [٣]
٣١ ناسياً اكل ويا شربدن صكره عامداً اكل ويا شربده بولنمق [٤]
٣٢ ناسياً وقاعدن صكره عامداً وقاع ويا اكل ياخود شرب ايتمك [٥]
٣٣ صوم رمضانه نيت ايتميه‌رك اورجى بيمك [٦]

---

[١] اويلغه سورمك .

[٢] قارنه سورمك .

[٣] بونلرده جنايت قاصر اولدیغله قضا لازم كلور . كفارت لازم كلمز . زوجه‌سنى تقبيل ايله انزال‌نى ايليان صائمك اورجى بوزيلور . مجرد تقبيل ايله اورج بوزلماز اولديغى كبى قبيل ايدوبده ياكندندن ويا زوجه‌سندن مذى ظهور ايتمكله دخى اورج بوزلماز . كما فى ط . بوندن اولكى بابك بش وآلتى‌رقملرينه باقكز .

[٤] چونكه ناسياً اولان اكليله اورجى قياساً بوزلمش اولديغنه نظراً شبهه شرعيه‌قائم اولوب مخالف قياس اوله‌رق وارد اولان : « من نسى وهو صائم فاكل أو شرب فليتم صومه . » حديث شريفنه ـ كه خبر واحد در ـ كندينك علمى اولسه دخى شبهه منتفى اولمامغله كفارت لازم كلمز . امر بالاتمامى متضمن اولان خبر مذكور موجب عمل اولملغه قضا لازم كلور . ظاهر روايت بودر . روايت ديكرده كفارت دخى لازم اولور . كما فى ص مع ط .

[٥] سواء ظن أن جماعه الاول يفطره أم لا على المعتمد لما ذكرناه علة لاسقاط الكفارة من قيام الشبهة نظراً الى فطره قياساً . ص مع ط . وهذا غير مناف لما سبق فى هامش ما يتعلق بالجماع ناسياً من لزوم أحد الامرين اما امساك النفس عند التذكر واما الكفارة .

[٦] نقض صوم رمضان ايتمك جنايتى اولديغيچون اعتياد اولنمامق شرطيله بوكا كفارت لازم كلمز .

٣٤ صوم رمضانه كيجه‌دن نيت ايتمامش ايسه‌ده كوندزين داخل وقت نيتده انشاء نيتدن صكره نقض صوم ايتمك [١]

٣٥ صوم رمضانی نيتاندكدن صكره نهاراً نقض ايدوب بعده خسته‌لك ياخود حيض ويا نفاس كبی برعذر شرعیّ سماوی عارض اولمق [٢]

٣٦ نهار رمضانده مسافر صائم ايكن [٣] صالح اقامت بر يرده اقامتی نيت ايدوب بعده افطار ايلمك [٤]

٣٧ صائم مقيم ايكن انشاء سفر ايدوب اكل ويا وقاعده بولنمق [٥]

« زيد مقيم رمضان شريفده صومه نيت ايتمدين صباحه داخل اولوب بعده اكل وشرب ايلسه زيده كفارت لازم اولورمی ؟ الجواب : اولماز . بهجة الفتاوی . »

وعندهما تجب الكفارة أيضا . ملتقی . أی ان أكل قبل الزوال وبعده لا . شارح.

[١] بوصورتده دخی كفارتك عدم لزومی كيجه‌دن نيت اولنمدقجه صوم رمضانك عند الشافعی عدم صحتی سببيله اوكيمسه‌نك ولو برمجتهد قولنجه اولسون غير صائم اوله‌رق افطار ايتمش اولمسندندركه شبههٔ عدم صيام واردر . كما فی ص.

[٢] بونی مؤلف (كفارتك وانی مسقط اولان شی) فصلنده ذكر ايتمشدر.

[٣] يعنی كيجه‌دن نيت ايتمش ونيتنی بوزمامش ايكن . ص . نيت ايتمامش اولمق صورتنده كفارتك عدم لزومی اولويتده در . ط . وكذلك يقال فيما يأتی بعد .

[٤] كوريليوركه نيت اقامت اكلدن اولدر . اكل ايدوبده صكره اقامتی نيت ايلمك تقديرنده كفارتك عدم لزومی اولويتده‌در . كما فی ط .

[٥] ذكر اولنان ايكی صورتده اكل صوم حلال دكل ايسه ده

٣٨ نه صومه و نه فطره نيت ايتميه‌رك نهار رمضانى تماماً امساك ايتمك [١] .

٣٩ اداء رمضانك غيرى بر اورجى افساد ايتمك [٢] .

٤٠ حقنه محلنه پارمق ويا سائر واسطه ايله صو ياخود ياغ ايصال وحتى بز ويا پموق ادخال ايتمك

٤١ قادين قسمى موضع تناسلى داخلنه برشى طاملاتمق حتى ياش پارمغيله رطوبت صالمق ويا بز طيقايوب تغييب ايتمك

٤٢ جوفه وصولى جهتيله (جائفه) تعبير اولنان قارن يارەسنه وجمع رأس ديمك اولان امّ‌رأسه – كه مافوق الدماغدر – وصولى جهتيله (آمّة) تعبير اولنان باش يارەسنه علاج صالمق [٣] .

شبهۀ سفره مبنى كفارت ساقطدر . صورت ثانيه ده كفارتك سقوطى انشاء سفر حالنه خاص اولوب شايد وطنى عمراننده انفصال ايتمدين اكل ايدر وياخود عمران وطندن آيريلوب يوله چيقدقدن صكره اونتديغى برحاجته مبنى وطننه رجوع ايدرك اوراده اكل ايلر ايسه بونلردن صورت اولاده سفر دها تحقق ايتمامش اولديغندن وصورت ثانيه ده وطننه رجوع ايله سفر منتقض اولمش بولنديغندن كفارت لازم كاور . ص .

[١] شرط صحت اولان نيت مفقود اولمغله مشروط دخى مفقود اولمشدركه اوكون اورج طوتمامش ديمكدر . قضا لازم كاور . كفارت لازم دكلدر چونكه كفارت آنجق صائم اولوبده افطار ايدن شخص حقنده‌در . بونده ايسه صوم تحقق ايتمامشدر . كونى تماماً امساك ايتمامش اولمق صورتنده قضانك لزومى ظاهردر . ط .

[٢] شروع ايله لازم اولان صيامات نافله‌دن ايسه قضا اولنور . والواجب أولى .

[٣] علاج كرك رطب ، كرك يابس اولسون وجوفه ياخود دماغه

صور مذكورەدە وبردە هلال رمضانى [١] يالـكزجه رؤيت ايتمش اولان كيمسه نزد قاضيدە قولى رد اولنديغنه بناءً اورج ييمش اولمق صورتنده يالكز قضا لازم كلوب كفارت لازم كلمديكى كبى كوى اهاليسى دخى رمضانك اوتوزنجى كون بشقه برشى ايچون چالينان طبل سسيله بيرام اولمش ديو افطار ايتسەلر كفارت ايتمزلر [٢].

كفارتك منتفى اولديغى هر افساد قصد معصيت ايله مرةً بعد اخرى [٣] واقع اولمش اولمامق قيديله مقيد اولوب اكر تكررايدرسه زجراً كفارت لازم كلور. كما فى الدر وذكره المحشى.

— فصل —

رمضانده صومى فاسـد اولان [٤] كيمسەيه وطلوع فجردن

كرك وارمش، كرك وارمامش بولنسون. ص. ملتقادە و در مختاردە فساد وصولايله مقيددر. مجمع الانهردە مذكور اولديغنه كورەبونـكله صومك فسادى عند الاما اولوب امامين عندنده اوكيمسه افطار ايتمش اولماز.

[١] وكذا هلال شوالى ، على مامر بيانه فى بابه.

[٢] بومسئلەيى مؤلف فصل عوارضده ذكر ايتمشدر. محشى بوزادە كوسترمشدر.

[٣] المعصية هى الافطار. ظاهره انه بالمرة الثانية تجب عليه الـكفارة ولو حصل فاصل بايام وأنه اذا لم يقصد المعصية لاتجب. ط.

[٤] ولوكه صكرەدن زائل اولمش برعذره مبنى اوله. ص. كقتال عدو وحمى زالا. ط.

صكره طاهر اولان حائضه ونفسايه [١] واقامت ايدن مسافره وصحت بولان مريضه [٢] وافاقت بولان دلی‌يه و بلوغه ايرن چوجغه ومهتدی اولانه اوكونك بقيه‌سنی حقّ وقتی قضايه تشبهاً امساك ايتمك على الصحيح واجب وعلى قول مستحب اولوب [٣] ايكی صكره‌كيلردن ماعداسنه قضا دخی لازم كلور [٤].

---

[١] اما حيض ونفاسك تحقق حالنده امساك ايتمك حرامدر چونكه او حالده اولانلرك اورج طوتملری حرام اولمغله حرامه تشبه دخی حرام اولور ط.

[٢] بالفعل مسافر اولانه وخسته بولنانه امساك لازم دكلدر چونكه حرج ومشقته مبنی آنلره رخصت افطار ويرلمشيكن تشبهی لازم قيلمقده نقض موضوع ايتمك اولور. شوقدركه آنلر دخی اكلی آشكار ايتميوب سراً ييرلر. ط.

[٣] بقيهٔ نهاری امساك ــ اولجه افاده اولنديغی اوزره ــ جملهٔ لوازم مفطراتدن اولوب ينه او جمله‌دن بولنان فديه عوارض مبيحه فصلنده مذكوردر.

[٤] أما او آنده بالغ اولان صبی ايله او آنده اهتدا ايدن غيرمسلمه هنوز خطاب متوجه اولمامغله آنلر او كونی قضا ايتمزلر. كذا فی ص. واستشكل بوجوب قضاء الصلاة عليهما. انظر المحشی ان شئت.

﴿ باب ﴾

ــ اورجی افساد ایدوب هم قضاىی وهم كفارتی ــ

ــ ایجاب ایلیان شیلر ــ

قضانك لزومی مصلحت فائته‌یی تدارك ایچوندر . كفارتك لزومی شروطنك تحققنده كمال جنایته مبنیدركه جناب حقك كون تعیین ایتمش اولدیغی صومك بلاعذر اوكونده عمداً افطار ایله نقض ایدلمش اولمسندندر .

(قضا) : كوننه كون طوتمقدر .

(كفارت) : آتیده فصل مخصوص ایله مبیندر .

بلاعذر عمداً اورج بیمه‌نك كناهی توبه ایله ساقط دكل ، محتاج كفارتدر [١] .

كفارت انجق صوم رمضانك اداسنی اخلاله لازم كلوب [٢] شرط لزومی دخی صائم مكلف اولمق وكیجه‌دن نیتلنمش بولنمق [٣] وكنداِیسنه بعد الفطر خسته‌لك وقبل الفطر یــوجیاق [٤]

---

[١] وعن أبي هريرة رضى الله تعالى عنه عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم أنه قال « من أفطر يوماً فى رمضان من غير رخصة رخصها الله تعالى له لم يقض عنه صيام الدهر كله وان صامه . » كما فى الجامع الصغير .

[٢] زيد رمضانده بر كون بعذرٍ افطار ايدوب بعده يوم مزبورى قضاءً صائم اولدقده بلاعذر افطار ايلسه زيده كفارت لازم اولورمى ؟ الجواب : اولماز . فيضيه .

[٣] ففى قول شارح الملتقى: سواء نوى من الليل أو النهار على الصحيح . نظر .

[٤] مقصود مسافرت شرعيه‌در : مسافر اولوبده افطار ايدن

كي برعذر مبيح طاري اولمامق واكراه (يعني جبر) ايله دكلده طوعاً ، وخطا طريقيله دكلده تعمداً وبلااضطرار نقض صوم ايتمش اولمق وناقض صومي اولان شيده قصور اولمامقدر .

شروط مذكوره‌يه بناءً صوم رمضانك غيري اولان اورجك وحتى قضاء صوم رمضانك نقضنه كفارت لازم اولمديغي كبي اداء صوم رمضانه شروع ايدن مكلف اولميوب صبي ويا معتوه اولديغنه ياخود مكلف ايسه‌ده كيجه‌دن نيتلنمديكنه وياخود نيتلنديسه‌ده اورجي ييدكدن صكره كنديسنه اوكون قبل الغروب خسته‌لك كبي برعذر مبيح طاري اولديغنه وياخود مسافرت ايدوب وياجبر واكراه كوروب اورج بوزديغنه ياخود تعمداً دكلده خطاً افسادصوم ايلمش بولنديغنه وياخـــود مضطر وبيتاب دوشه‌رك اورج بييديكنه ياخود اورج بوزديغي شي مجامعتك مادونيله انزال ويالقمهٔ ممضوغهٔ مخرجه‌يي اعاده نوعندن قصورلي بولنديغنه ويا معتادالاكل اولمديغنه كوره دخي كفارت لازم اولماز .

صومي افساد ايتمكله قضايي همده شروطنك تحققنه مبني كفارتي ايجاب ايدن شيلر بروجه آتي تعداد اولنور :

١ وقاع ايتمك [*]

كيمسه‌دن كفارت ساقطدر . أما طوعاً افطار ايدوبده صكره مسافرت ايليان كيمسه‌دن كفارتك عدم سقوطي حقنده روايات متفقدر . ط .

[*] ايكي طرفه دخي كفارتي ايجاب ايدر . انزال وقوعي دخي شرط دكلدر . ص خزانه‌ده التقاء ختانين موجب كفارتدر ديو مذكوردر . شرح الملتقى .

٢ مأكولاتدن برشي ييمك
٣ مشروباتدن برشي ايچمك [١]
٤ آغزينه كيرن يغموري ، قاري ، طولوني يوتمق [٢]
٥ تتون ايچمك وعود وياعنبر ايله توتسوانوب دوماني چوفنه وياككزينه چكمك [٣]

[١] بونلرك كرك تغذي ياخودلفسكه طريقيله اولسون ، كرك تداوي وياتلهي طريقيله ييلمش ويا ايچلمش بولنسون . طباع سليمه اصلاح بدن ايچون تناول دوايي دخي داعي اولمغله حال صومده اندن زجر مشروع اولمشدر . تغذينك معناسنده اختلاف ايتديلر . كيمي ديديكه تغذي : طبعك برشيئه ميل ايدوب شهوت بطن آنسكله منقضي اولمقدر . وكيمي ديديكه تغذي : نفعي صلاح بدنه عائد اولان شيئي تناول ايتمكدر . ثمرهٔ خلاف لقمهٔ ممضوغهٔ مخرجه‌يي اعاده‌ده ظاهر دركه قول اوله كوره اكا كفارت لازم كليوب قول ثانيه كوره لازم كلور . اصح اولان قول اولدر . نيجه شيلر واردركه آنلر صلاح بدنه عائد اولمق شويله طورسون خراب بدني منتج ايسكن اشتها اولنور وبناءً عليه كفارت لازم كلور توتون ايچمك كبي اهـ من ص ملخصا . اسرار ايچمك وافيون يوتمق دخي بونوع مفسدات صومدن وجمله‌سي محرماتدندر . درمختارك كتاب الاشربه‌سنه باقكز

[٢] چونكه بونلردن آغزيني براز يومق ايله تحرز ممكندر . ص . بوخطأ اولان فساد صومك علتيدر . تسكيم موجب فساد وقضا اولانلرك اون يدنجيسنده كچمشدر . موجب كفارت اولمسنك سببي آنك قصداً بودلمش اولمسيدر . كما مر من المحشي في الهامش .

[٣] اورجي افساد وقضايي ايجاب ايدنلرك يكرمي يدنجيسنه باقكز . مؤلف شرح وهبانيه ده :

ويمنع من بيع الدخان وشربه ❋ وشاربه في الصوم لاشك يفطر

ديمشدر . كما في رد المحتار . نظم مذكورده مؤلف شرب دخانك بلا شبهه مفسد صوم اولديغني وبوراده تغذينك اصح اولان تفسير اولنه كوره آنك همده موجب كفارت بولنديغني سويله‌مشدر . تسكيم بوندن برهامش اول دخي ذكر اولنمشدر .

٦ انفيه چكمك [١] .

٧ چيك ات ييمك [٢] .

٨ ايچ ياغى ييمك .

٩ پاصدرمه ييمك [٣] .

١٠ بغداى دانه‌سنى و قاورلمش ياخود بشاغندن تازه چيقارلمش آرپه دانه‌سنى ييمك يعنى يوتمق وياخود چيكنه‌يوب طادينى آلمق [٤] .

١١ صوصام دانه‌سنى وياخود مأكولاتدن اولان اوقدرجق بشقه برشيئى خارج فمدن آلوب اكل ايتمك [٥] .

---

[١] افطار كاملدر . تغذينك ذكر اولنان تفسيرنده بوده داخلدر . شهوت بطندن شهوت فرجك غيرى مقصود اولمق ظاهردر . استعاط واستنشاق موجب قضا اولان مفطر اتدندر . آنلرك ١٣ و١٨ نجيلرينه باقكز .

[٢] ات كنديسيله تغذى مقصود اولان شيلردن اولمغله آنك چيكى دخى قوردلنمش اولمدقچه مأكول ، واميدسز خسته‌لره ييديرلديكى مرئى ، در . مؤلفك « ولو من ميتة » قولنه محشى مناقشه ايتمشدر ميته ايسه عند الفقهاء وجه شرعى اوزره مذبوح اولميانلدر .

[٣] كرك ات وكرك ايچ ياغى پاصدرمه‌سى اولسون بالاتفاق موجب كفارتدر . ص . ات پاصديرمه‌سى مأكولات معتاده‌دن اولمغله آنى افراد بالذكره برجه حاجت بيله يوقدر .

[٤] مكركه آغزده ديشلنوب تدريجاً مستهلك اوله‌رق طادى بولنمامش اوله . اوحالده داخل فمده تلاشى ايدن (تدريجاً لاشى اولان) صوصام دانه‌سى كبى آغز لعابندن عداولنه‌رق اوروجى افساد بيله ايتمز . كما مر . آرپه نك قوريسنى اكل دخى معتاد اولمديغندن كفارتى ايجاب ايلمز اه من ص مع ط .

[٥] كرك يوديرمك وكرك چيكنه‌مك صورتيله اولسون ييمك بلا خلاف مفسد صوم اولوب مابه الغذاء اولمق جهتيله آنك موجب كفارت

١٢ كل ارمنی تعبیر اولنان دوا چامورینی ییمك [١] .

١٣ كل ارمنینك غیری اوله‌رق اكلنی اعتیاد ایتدیـكی چاموری ییمك [٢] .

١٤ براز طوز ییمك [٣] .

١٥ زوجه‌سنك وسودیـكی كیمسه‌نك آغزیارینی یوتمق [٤]

اولمسی دخی قول مختاردر . ص . بوندن اولـكی هامشی واورجی افساد ایتمیان شیلرك اون یدنجیسنی دخی اونتمیكز .

[١] علاج اوله‌رق یینور اولدیغی ایچون آنك اكلی — آ كلنك كرك معتادی اولسون ، كرك اولمسون — موجب كفارت اولان افطار كاملدر . ص .

[٢] طاش وطوپراق مقوله سنك اكلی معتاد اولمدیغنه كوره یالـكز موجب قضا اولان مفسداتدن اولدیغی بوندن اولـكی بابده ذكر اولنمشدر . بومسئله‌ده‌كی اعتیاد واون بشنجی مسئله‌ده‌كی التذاذ قیدینه نظراً یكمز مایه‌سی وچوملمكجی چاموری كبی طوپراقلرك اكلنی اعتیاد ایدنلره وآش یروب كمور كبی اكل اولنه‌میه جق شیلری سوه سوه ییان قادینلره — بونلر ایله رمضان اورجی نقض ایتدكلرنده — كفارت لازم كلور . وبحرر .

[٣] طوزك چوغی اشتها اولنمیه‌جغندن برچوق طوزی دفعةً ییمش اولان كیمسه‌نك اورجی بوزیلور ایسه‌ده كفارت لازم كلیوب قضا اولنور . بوندن اولـكی بابك دردنجی رقمنه باقـكز . مؤلف‌مرحوم بوكا : وهومن الامتحانیات . دیمشدركه ألغازدن اولمغه ومخاطبی امتحان قصدیله ایراد اولنمغه شایان مسائلدن دیمكدر : نصل‌اولوركه‌برشی آزیینورایسه كفارت‌لازم كلوب‌چوق‌یینورایسه یالـكز قضا لازم كلمش اوله ؟ (جواب) ذكر اولناندر .

[٤] چونـكه آنـكله التذاذ ایدر . وكندی آرزومی یرینی بولمش اولور . سائرینك توكركی نفسی ایكرندرمكله برابر آنده صلاح بدن دخی اولمدیغی جهتله كفارتی ایجاب ایتمز . ص مع ط .

١٦ غيبت ايتدكدن صكره (اورجم بوزلدى ديو) عمداً اورج ييمك [١] .

١٧ حجامتدن صكره (اورجم بوزلدى ديو) عمداً اكل صوم ايتمك [٢] .

١٨ فرط خـواهش ايله و فقط بلا انزال [٣] مس ويا تقبيلدن صكره اورج بوزلدى ظنيله اكل صوم ايلمش [٤] .

---

[١] غيبت اورجك صحتنه دكل ، ثوابنه طوقنور اولديغى صومى افساد ايتميان شيلر ميياننده (٢٦) ذكر اولندى . بعضلر بوبابده‌كى حديث آتينك ظاهرينه تمسكاً غيبتك مفطر اوله‌جغى اجتهادنده بولنمش اولدقلرندن بومسئله‌يى بوندن صكره‌كى حجامت مسئله‌سى كبى ـ ذكره لزوم كورلمشدر . مؤلف ديركه كرك « الغيبة تفطر الصائم » حديثنى اوكيمسه ايشتمش وكرك ايشتمامش وتأويل حديثى كرك بيلمش وكرك بيلمامش وبرمفتى كرك آكا افتا ايتمش وكرك افتا ايتمامش اولسون كفارت لازم كاور . چونكه غيبت ايله افطار خلاف قياسدر حديث ايسه بالاجماع ذهاب ثواب ايله مؤولدر ا هـ .

[٢] بودخى بوندن اولكى غيبت مسئله‌سى كبيدر . كما فى ط . درمختارده قان آلدرمغى وسورمه چكمكى دخى زياده ايتمشدر . وقد تقدم الكحل فيما لا يفسد وذكرنا الاقتصاد هناك فى الهامش .

[٣] « بلا انزال » قيدى اكرمس و تقبيل ايدر ايكن انزال اولورق اورجى ييمش اولورسه كفارت لازم كلميه‌جكنى مقيددر . ط .

[٤] مسكركه اوماده برحديث ايشيدرك وياخود بالاستفتاء اويله برفتوى آله‌رق اكل ايتمش اوله . اوحالده هرنقدر حديث ، غير ثابت ومفتى ، مخطئ دخى اولسه آنلرى ظاهرى اسقاط كفارت خصوصنجه شبهه اولور . بونى بدائعدن نقلاً ابن الهمام سويلمشدر . ص . بونده شو واركه بوبابده حديث ثابت اولمديغى حالده آنك ظاهرينه اعتبار ايتديلر . غيبت مسئله سنده حديث ثابت اولمشيكن آنك ظاهرينه اعتبار

١٩ بیقلرینه یاغ سوردکدن صکره بیق یاغلامق اورجی بوزار ظنیله اورجی ییمك [١] .

٢٠ نهار رمضانده وقاع ایچون اکراه کورن کشی‌یه قادین (اورجلی ارلدیغی حالده) تمکین نفس ایتمك .

تمکیم زوجه فجرك طلوع ایتدیکنی بیلدیکی حالده اندن خبیر اولمیان زوجك طلب مواقعه‌سنه مطاوعت ایدوب موطوءه اولمقله دخی اکا کفارت لازم کلور [٢] .

موجب کفارت اولان مفطر محرماتدن اولدیغنه کوره مرتکبنه اختلاف اسبابه مبنی حد و تعزیر دخی لازم کلور .

« زید مسلم نهار رمضانده صائم ایکن طوعاً ومتعمداً شرب خمر ایلسه زیده نه لازم اولور ؟ الجواب : قضا وکفارت وحد شرب ، اکر انی علنی ایچرسه تعزیراً قتل دخی اولنور . » کما فی بهجة الفتاوی وغیرها .

ایتمامش اولدیلر . حجامت ایله غیبت مساوی طوتلدیغنه کوره امر ظاهردر . ط .
مؤلف ذکر اولنان استثناسنی بوندن صکره‌کی دهن شارب مسئله‌سنه دخی شامل قیلمشدر .

[١] چونکه آنك ظنی دلیل شرعی‌یه مستند اولمدیغی حالده کندیسی معتمددر . ص . قال وان استفتی فقیهاً أو أول حدیثاً لانه مما لایشتبه فیه علی ما ذکره الکمال . ثم استثنی کما قدمنا .

[٢] صورت اولاده واطیء ، مسکره اولدیغی ایچون اکا کفارت لازم کلمدیکی کبی صورت ثانیه‌ده زوج طلوع فجره آکاه اولمدیغیچون آکا دخی کفارت لازم اولماز . آنلر قضا ایدرلر . کما یأتي في التمرین .

﴿ فصل ﴾

ـــ كفارته وانى ذمتدن اسقاط ايديجى شيئه دائر ـــ

كفارت صوم [١] كفارت ظهار [٢] كبيدركه نيت كفارت ايله تحرير رقبه ايتمك واندن عاجز ايسه آى على التوالى اورج طوتمق و اكاده قادر دكل ايسه آلتمش فقيرى اقشاملى صباحلى طويرمق وياخود انلردن هرفقيره يا عيناً ويا قيمةً برر صدقهٔ فطر ويرمكدر . (ويريلان صدقهٔ فطر دكل ، انك عيناً ويا بدلاً مقداريدر .) [٣]

(تحرير رقبه) تركيبنده كى (تحرير) حرقيلمق معناسنه دركه آزاد ايتمك تعبير اولنور . (رقبه) دخى كوله وجاريه‌دن اعم اولمق اوزره مملوك ديمكدر [٤] .

---

[١] كفارت صوم حديث ايله ثابتدر : عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه بركيمسه — كه سلمة بن صخر الانصارى رضى الله تعالى عنه حضرتلريدر — كلوب يارسول الله بن هالك اولدم ديمش . سنى اهلاك ايدن شى ندر ؟ سؤال عاليسنه جواباً نهار رمضانده زوجه‌سنك اوزرينه واقع اولديغنى سويلمه‌مش اولمغله كفارتى امر بيورمشلردر . قصه لطيف برطاقم خصائصى حاويدركه كتب حديث مطالعه ايدنلرك معلوميدر .

[٢] (كفارت ظهار) سورهٔ مجـادله‌ده منصوصدر . سبب نزول سوره اولان خولة بنت ثعلبة مناسبتيله (مشاهير النساء) اسمنده اولان كتابمزده مذكور اولديغى كبى عنه تعالى (نعمت اسلام) مزك قسم ثالثى بولنان كتاب مناكحات ومفارقاتمزده دخى مذكوردر .

[٣] در مختارده « كالفطرة قدراً ومصرفاً » ديمشدر . « ومصرفاً » ديمكله كفارتك اصول وفروعه ويريله‌ميه‌جكنى واحد زوجينك يكديكره اعطا ايده‌ميه‌جكلرينى اشعار ايتمشدر .

[٤] آنك مؤمن وبالغ اولمسى شرط دكلدر . ال وآياق وكوز

تحرير رقبه‌دن عاجز اولان يعنى نه آزاد ايدجك قولى ونه آزاد ايتمك اوزره اشترايه قدرتى اولميان ويا آلوب آزاد ايدجك رقبه بوله‌ميان كيمسه [١] آره‌يه رمضان وايام منهيه ومانع تتابع بر عذر كيرمامك شرطيله ايكى آى على التوالى صائم اولور [٢] .

ولسان وعقل منافعنك جنسندن محروم اولمامسى يعنى هيچ السز ويا هيچ آياقسز ويا هيچ كوزسز ياخود دلسز ويا جنون مطبق ايله عقلسز بولنمامسى شرطدر . مرهون ويامعلوم الحياة عبد آبق (فرارى كوله) ومبتلاى جنون غير مطبق اولمسى (حال افاقتنده اعتاق اولنور) وصغير وحتى رضيع بولنمسى وباغرلديغى وقت ايشيدر درجه‌ده صاغر وباقولاقسز ياخود طواشى وياتك كوزلى ياخود بر قوللى ويا بر آياقلى وحتى چپ وراست اوله‌رق هم بر السز وهم بر آياقسز اولمسى مانع دكلدر . مدبر ويابعض بدلنى تأديه ايتمش مكاتب اولمق ياخود ام ولد بولنمق مانعدر اكر هيچ تأديهٔ بدل ايتمامش مكاتب اولور ايسه جائز اولديغى كبى حين اشترادە كفارتي نيت ايلديكى عبد كنديننك قريب محرمى بولنور ايسه دخى جائزدر . مورثنك موتيله كنديسنه انتقال ايدن عبد قريبك آزادنده كندى صنعى اولمديغى ايچون آنك آزادى كفارته كافى اوله‌ماز . تشكيم در مختارك ظهارنده مبيندر .

[١] محتاج خدمتى اولديغى عبد موجودينى بيله اعتاق ايتمكه بورجليدر . دين دخى رقبهٔ موجوده يي اعتاقه مانع دكلدر . على قول مانع شرا در . اشتراء عبد ايچون مسكننى صاتمق يوقدر . مال غائبى وارايسه انتظار ايدر . كما فى الدر مع ط .

[٢] غره‌دن بدء ايتمش ايسه مجموع ايام شهرين اللى سكز دخى اولسه كافى اولور . غره‌دن بدء اولنمديغنه كوره تام آلتمش كون صائم اولمق لازم كلور .

السنهٔ عوامده كى (التمش بر) تعبيرى ييه‌يكى كونك قضاسى دخى داخل حساب اولمق اعتباريله در . عدد ايام قضا ايله مجموع ايام صيام التمش ايكى و اوچ و بش الخ دخى اوله بيلور .

ایکنجی آیك صوك کوننده اعتاقه قادر اولسه ینه اعتاق لازم اولوب طوتمش اولدیغی اورجلر تطوع قالور . اوکونك اورجنی دخی ندباً اتمام ایدر [١] .

صوم کفارتده تتابع (توالی) شرط اولدیغندن یابلاعذر ویاخود سفر ومرض کبی برعذر مبیحه مبنی صیام کفارت ایامی اثناسنده افطار وقوع بولور ایسه استیناف ایتمك یعنی یکیدن باشلایوب متوالیاً طوتمق لازم کلور .

قادینلرك ایام حیضی بوندن بالضروره مستثنی ایسه‌ده [٢] ایام نفاسی بیله مستثنی دکلدر . آره‌یه رمضاندن یاخود ایام منهیه‌دن برکون کیرمك دخی مانع توالیدر [٣] .

خسته لکه یاخود یاشلیلغه مبنی ایکی آی متوالیاً اورج طوتمغه‌ده قادر اولمیان کیمسه آلتمش فقیری اقشاملی صباحلی طویورر [٤] .

[١] افطار ایدرسه قضا لازم اولماز . کما فی ظهار الدر .

[٢] قادین حیضدن طاهره اولدقدن صکره صوم کفارتنی وصل ایتمك آکا لازم اولمغله وصل ایتمز ایسه استیناف ایلر . ط .

[٣] اوزرینه کفارت صوم لازم اولان هند رجب شریفك دردنجی کونی کفارت ایچون صومه شروع ایله اللی آلتی کون صائمه اولدقدن صکره رمضان شریف داخل اولوب رمضان شریفده درت کون دخی صائمه اولسه اول درت کون رمضان شریفدن عد اولنوب هنده کفارت مرقومه‌یی استینافی لازم اولور ؟ یوقسه کفارت عد اولنوب رمضان شریفك درت کونی قضاسی لازم اولور ؟ الجواب : کفارت مزبوره‌یی استیناف لازم اولور . (بهجة‌الفتاوی) .

[٤] برکونلك حاجتك دفعنده طریق اعــدل بودر . آنلرك مجتمعاً اکل ایتمه‌لری شرط دکلدر . اطعامده اباحه کافیدر . لازم اولان طوقلق حصولیدر . بغدای اتمکی اولورسه قاتیغه بیله حاجت یوقدر . اربه اتمکی

انلرك صباحاً ومساءً اطعاملری لازم اولمغله يالكز صباح وياخود يالكز اقشام طعامی ايله كنديلرينی اطعام ايتسه كفارت تام اولميه جقی كبی يوز يكرمی كشيدن آلتمش فقيری صباح وديكر آلتمش فقيری اقشام طعامی ايله اطعام ايتمش اولاق صورتنده دخی كفارت يارم اولوب آلتمش كشيدن عبارت اولان طاقمی اطعاماً تماملامق [١] ياخود صباحاً اطعام ايتمش اولديغی آلتمش فقيره انلرك اقشام يمه جكلری بدلنی و اقشامدن اطعام ايلمش ايسه انلره صباح طعاملرينك بدلنی ويرمك لازم اولور. (اطعام طعام ايام رمضانه مصادف اولورسه صباح يمكنه بدل سحور ويريلور.)

برفقيری آلتمش كون صباح واقشام ياخود يوزيكرمی صباح ويا يوزيكرمی اقشام اطعام ايدرسه اودخی كافی اولور [٢].

آلتمش فقيری صباحاً ومساءً اطعامه بدل اوله جق شیء برر صدقهٔ فطر اولوب [٣] انكده عينی بغدايدن ياخود بغدای اوننده

خصوصنی جهتيله محتاج ادامدر. اطعام ايديله جك فقيرك آج اولمسی وچوجق اولمامسی شرطدر. مراهق اوله بيلور. طوق كيمسه آج كبی استيعاب دخی ايتمه كفارت ايچون كافی اولماز. كما فی ص مع ط.

[١] چونكه لازم اولان مع المقدار عدددر. كما فی الدر. عددن مقصد آلتمش كشی اولمق ومقداردن مقصد ايكی اوكين يمكدر. كما فی الرد.

[٢] هر كونك حاجتی متجدد اولديغی ايچون آلتمش فقير اطعام ايدلمش كبی اولور. كما فی رد المحتار.

[٣] مقصود اومقداردر كما مر. يوقسه صدقهٔ فطر انكله ساقط دكلدر. همده صدقهٔ فطرده زكات كبی تمليك شرطدر. نتكيم فصل عوارضده فديه ايله انك وجه فرقی اولمق اوزره مذكوردر.

ويا انك سويقندن نصف صاع وقوری خرمادن یاخود آرپه‌دن ویاقوری اوزومدن برصاعدر . تتکیم باب مخصوصنده مبیندر.

فقیرلره بونلرك بدلنی ویرمك دخی جائزدر

بر فقیره ایکی آیده هر کون یاعیناً ویاقیمةً برردن آلتمش صدقه فطر اعطا ایدرسه جائز وصحیح اولوب برکونده برفقیره التمش دفعه دخی اعطا ایدجك اولورسه اوکوندن ماعداسیچون صحیح اولماز .

کرك اطعام وکرك اعطا — فقیره اولمق شرط اولدیغندن — غنی یه وانك مملوکنه اولماز .

اخذ کفارتده اسلام شرط دکلدر . ذمی زکاته مصرف اوله‌ماز ایسه‌ده کفارته اولور [١] حربی نه زکاته ونه کفارته نه‌ده سائر صدقاته محل اوله‌ماز .

کفارت ایچون ذکراولنان صورثلاثه مطلق اوله‌رق مذکور اولمغله هرکسه سویةً شاملدر. پك زنکین برکیمسه دخی تحریر رقبه ایله ومملوك بولنانلر مالك مال اولمدقلری جهتله [٢] صیام ایله کفارت ایدرلر [٣].

کفارت — زجراً مشروع اولدیغندن [٤] — آره یه کیرمش

[١] فقراء مسلمینه ویرلمسی احبدر . کما فی مصرف البحر .

[٢] سفاهتندن طولایی محجور علیه اولان دخی اویله‌در . کما فی ظهار الدر.

[٣] بعضلر : « کفارتدن مقصد انزجاردر زنکینه کوره برآی یبوب بررقبه آزاد ایتمك سهل اولمغله زجر حاصل اولمیه‌جغندن اغنیا بهمه حال ایکی آی اورجیله کفارت ایتملیدرلر دیو افتا اولنور » دیمشلردر . ط .

[٤] (کفارت) عبادت ایله عقوبت بیننده دوران ایدن حقوقدر

اولمدقجه تداخل ايدر: متعدد كونلر ايچون وحتى ايكى رمضانك متعدد كونلرى ايچون بر كفارت كافيدر [١] . اكر آره‌يه كيرر — يعنى بر كفارتك اجراسندن صكره كفارتى موجب بر افطار دها وقوعه كلور — ايسه اولكى كفارت صكره‌كى جنايت ايچون كافى اولميوب ينه كفارت ايدلمك لازم كلور .

كفارانك وجوبى بطريق الفتوى اولديغندن حدود كبى كرهاً استيفا اولنماز .

ذمتنه كفارت صوم ترتب ايدن كيمسه افطارى بوزديغى كون كنديسنه فطرى مبيح اولان مرض وقادين اولديغنه كوره حيض ويا نفاس طارى اولسه كفارت ساقط اولور [٢] .

عارض اولان مرض آسمانى اولميوبده كندى صنع واختيارى ايله اولور ومثلا كنديني بر يردن آته‌رق ياخود ياره‌ليه‌رك

وآنلرك كفارت فطردن ماعداسنده غالب اولان جهت عبادتدر . كفارت فطرده جهت عقوبت راجحدر . شو دليل ايله كه مخطئ وناسى اولانه ترتب ايتمز وشبهه اباحه تحقق ايدن هر موضعده حدود كبى سقوط ايدر . كما فى المرآة .

[١] جنايت كرك اكل وكرك وقاع يوزندن اولسون . فى ظاهر الرواية . كما فى ص . قال لانها للزجر وبواحدة يحصل للتداخل بقدر الامكان اهـ .

[٢] چونكه كفارت آنجق صوم مستحق ايچون واجب اولوب بر كون ايچنده‌كى صومك استحقاقى ايسه ثبوتاً وسقوطاً متجزى يعنى آنك بعضى ثابت وبعضى ساقط اوله‌ميه‌جغندن نقض صوم اولنديغى كونك آخرنده عذر ظهور ايتمكله او كونك ابتداسندن اعتباراً اورجك عدم استحقاقنه شبهه تمكن ايتمشدر . كفارات ايسه شبهات ايله مندفعدر . ص مع ط . بومسئله موجب قضا اولان مفطراتك اوتوزبشنجيسى اوله‌رق كچمشدر .

خستەلنمش بولنور ايسه كفارت ساقط اولماق مختاردر [١] .

كنديني ايش ايچنده يوروب ياخود چالشه چالشه حرارتلنوب ظن مرض ايله اورجني بوزمش اولان كيمسه نه مريض ونه مسافر اولمديغيچون كفارت چكر [٢] .

مكركه افنديسنك تحت قهرنده بولنان جاريه اوله . نتـكيم موجب قضا اولان مفطراتك يكرمي اوچنجيسنده مذكوردر .

(سفر) مرض كبي عذر آسماني اولمديغندن عمداً بلا عذر نقض صوم رمضان ايتديكندن طولايي ذمتنه كفارت صوم ترتب ايدن كيمسه اختياريله اوكون قبل الغروب مسافرت ايتمـكله كفارت كنديسندن ساقط اولمـديغي كبي بالاكراه مسافر ايدلسه دخي ايدن كفارت ساقط اولماز [٣] .

---

[١] فعل عبد ايله اولان شيئك حق شرعي اسقاطده تأثيري اولەماز . همده جرحدن حاصل اولان مرض موجود اولديغنه كوره حاله مقصور اولوب ماضي يه تأثير ايده مز . ط .

[٢] وقيل لاتلزمه . وبه أفتى البقالى . قال فى الوهبانية :
وان أجهد الانسان بالشغل نفسه ٭ فافطر فى التـكفير قولين سطروا

[٣] فى ظاهر الرواية . چونـكه عذر صاحب حق اولان حق جل وعلا جانبندن كلمامشدر . ص . بوده افطارك قبل المسافره اولمسنه كورەدر . بعد المسافره اولان افطارده كفارتك ساقط اولەجغنده خلاف يوقدر . مسافرت كرك كرهي وكرك اختياري اولسون . ط .

﴿ فصل ﴾

– صائمه مكروه اولوب اولميان شيلر –

صائم ايچون شونلر مكروهدر [١] :

١ برشى طاتمق [٢] .

٢ بلالزوم برشى چيكنه‌مك [٣] .

٣ ساقز چيكنه‌مك [٤] .

٤ تقبيل ايتمك } [٥]

٥ معانقه ودر آغوش ايتمك }

[١] كراهتك ظاهر اطلاقى تحريميه اولمسيدر . ط .

[٢] چونكه بونده صومنى نافله دخى اولسه فساد معروض قيلمق واردر . قادين قسمى — قوجه‌سى يمكك طوزندن طولايى خويسزلق ايتمكده ايسه — يمكك طوزينه باقه بيلور . جاريه و اجرتلى اشجى دخى بويله‌در . طاديلور اولان مأكولى اشتراده آلداتق قورقوسى اولمق صورتنده اختلاف اولنمشدر . ص .

[٣] قادين قسمى چوجغنه چيكنه‌ميك ييديرجك اورجسز بركيمسه بوله‌مديغى حالده — چوجغى صيانت ايچون — آنى چيكنه مكده بأس يوقدر . ص .

[٤] بونك كراهتى آندن برشى آغز رطوبتيله جوفه واصل اولمامق قيديله مقيد اولوب اكر قارە ساقز كبى چيكنه‌مكله اريبوب جوفه واصل اولور ياخود ساقز بياض ايسه‌ده هناز چيكنمامش وياخود چيكننديسه‌ده اجزاسى يكديكره دها التيام ايتمامش بولنور ايسه اورج كراهتده قالميوب فاسد بيله اولور . كما فى ط . كتاب الطهاره منزده مسواك بحثنه باقكز .

[٥] آغزينى امك ويا انزال وقوعه كلمك كبى فاحش اولمامق شرطيله بونلرك كراهتى نفسندن امين اولميانه كوره‌در . تتكيم مكروه اولميانلر ميانده دخى ذكر اولنور .

٦ توكركني آغزنده بريكديروب يوتمق .

٧ قان آلدرمق ، حجامت اولمق ، مشقتلي ايشده بولنمق كبي كنديني ضعيف دوشور جكنه ظن حاصل اولەجق شيئي ياپمق .

(مكروه اولميانلرك بشنجيسنه باقڭز .)

صائمه شونلر مكروه دكلدر :

١ مسك ياخود كل كبي برشي قوقلامق [١] .

٢ فاحش اولمامق ونفسندن امين بولنمق شرطيله تقبيل ودر آغوش ايتمك .

٣ كوزينه سورمه چكمك .

٤ بيغنه ياغ سورمك .

٥ ضعيف دوشميەجك ايسه قان آلدرمق ويا حجامت اولمق .

(صائمه مكروه اولانلرك يدنجيسنه باقڭز .)

٦ مسواك استعمالي ايتمك [٢] .

---

[١] قوقلامق قوقولي هوا آلمقدر . آنده كراهتي موجب برشي يوقدر . « زيد صائم ايكن يوزينه كلاب سوروب شكوفه استشمام ايتمك مكروهميدر ؟ الجواب : دكلدر . » (على افندى) .

[٢] « لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك » حديث شريفنه مبنى رمضانده بعد الزوال مسواك استعمالي مذهب شافعيده مكروه ايسەده بزجه « من خير خلال الصائم السواك » و « صلاة بسواك أفضل من سبعين صلاةً بلا سواك » حديث شريفلرينه مبنى مكروه دكل ، مستحبدر . حديث شريف سابقده استياك اولنمامغه دلالت ايدرشي دخي يوقدر . فم صائمك متغير اولان رائحەسنك مدح بيورلمسي آنكله تكلمدن تحرج اوزره اولانلري منع ايچوندر . كما في ص مع ط .

٧ مضمضه ایتمك } [١]
٨ استنشاق ایتمك }

٩ تبرد ودفع حرارت ایچون ایصلاق برثوبه صارنمق [٢] .

صائم ایچون شواوچ شی مستحبدر :

١ سحور ییمك [٣] .

٢ سحوری كیج ییمك [٤] .

---

[١] ولوكه بونلر آبدستك وغسلك غیریده اولسون . ص .

[٢] على المفتى به وهو قول ابى يوسف . لان النبى صلى الله تعالى عليه وسلم صب على رأسه الماء وهو صائم من العطش أو من الحر . رواه أبوداود . وكان ابن عمر رضى الله تعالى عنهما يبل الثوب ويلفه عليه وهو صائم . ولان بهذه عوناً على العبادة ودفعاً للضجر الطبيعى . وكرههما أبوحنيفة لما فيه من اظهار الضجر فى اقامة العبادة . ص . واجيب بان فيه اظهار ضعف بنيته وعجز بشريته فان الانسان خلق ضعيفا وليس المقصد اظهار التضجر فى أمر العبادة . ط .

[٣] چونكه حدیث شریفده « تسحروا فان فى السحور بركة » بیورلمشدر. بركت آنكله قوت ومزید ثواب حاصل اولمقدر . آنجق صومدن مقصود اولان معنایی اخلال ایتامك ایچون مترفهلركبی چوق ییمز . (تسحردن امتناع ایتمیوب) بریودوم صو ایچمكله اولسون استحصال بركت ایدر . قال صلى الله تعالى عليه وسلم : السحور أكله بركة فلاتدعوه ولوان يجرع أحدكم جرعة من ماء فان الله وملائكته يصلون على المتسحرين . رواه أحمد رحمه الله تعالى . ص .

همده سحرده اكلی دعانك مستجاب اولهجغی وقت سحرده واقع اولور . انسان او وقت قالقوب تسحر ایدرسه اولوركه برطاقم دعاده دخی بولنهرق دعاسنه اجابت واقع اولور . سحوره قالقمقده ذكر واستغفارده بولنمق فوائدی دخی اولور . أفاده ط .

[٤] حدیث شریفده « اوچ شی اخلاق مرسلیندندر : تعجیل افطار ،

٣ غروبك تحققنده افطارى تعجيل ايتمك [١] .

افطارى يعنى اورج بوزمغى اقشام نمازندن اول ايتمك مستحب اولوب [٢] عند الافطار : « اللهم لك صمت و بك آمنت وعليك توكلت و على رزقك أفطرت (وصوم غدٍ من شهر رمضان نويت) [٣] فاغفر ماقدمت وما أخرت . » ديمك دخى سنتدندر . ط .

افطارى خرما ايله و بولنمديغنه كوره صو ايله ايتمك مسنوندر [٤] .

تأخير سحور ، نمازده صاغ الى صول ال اوزرينه باغلامق » بيورلمشدر . ص . طلوع فجرده شك ايديله جك وقته قدر آنك تأخيرى مكروه اولور . ط .

[١] بوندن اولكى هامشى اوقوبكز .

[٢] وفى البحر التعجيل المستحب التعجيل قبل اشتباك النجوم . ط .

[٣] معترضه آره سنده اولان عباره يي بيرام كيجه سى حذف ايدر . وفى الحديث : ان لكل صائم دعوة فاذا أراد أن تقبل فليقل فى كل ليلة عند فطره يا واسع المغفرة أغفر لى .

[٤] وكان صلى الله تعالى عليه وسلم يفطر بثلاث تمرات أو بشىء لم تمسه النار . وقيل كان يفطر فى الصيف على الماء وفى الشتاء على التمر . كذا فى الشرعة . قال ويدعو عند الافطار باهم حوائجه ويقول عند اول لقمة ياواسع المغفرة اغفر لى ويقول الحمدلله الذى أعاننى فصمت ورزقنى فافطرت . ويفطر صائماً لينال مثل اجره اهـ .

﴿ فصل ﴾

— عوارض مبيحه —

اورج ييمه نك برطاقم احكامى واردر كه انلرك بعضيسى بتون صياماته عام و بعضيسى بعض صياماته خاصدر .

هپسنه عام اولان حكم — بلاعذر افطار اولنديغنه كوره — اثمدر چونكه بلاعذر ابطال عمل حرامدر [ولا تبطلوا أعمالكم] بيورلمشدر [١] برعذره مبنى افطار اولنديغنه كوره اثم يوقدر .

عذر ايله حكم مختلف اولمغله اثم و مؤاخذه يى مسقط اولان اعذارى بيلمك لازم كلمشدر . بو فصلده اشته انلر مبيندر .

عوارض مبيحه — مفطر انده كچن معنى وجهله افطارى يعنى عدم امساكى [٢] وياخود بعد الامساك نقض و ابطالى اباحه ايدن امور عارضه ديمكدر كه صاحب منحه نك :

مرض واكراه رضاع والسفر ٭ حبل كذا عطش وجوع والكبر

نظمنده مجتمع اولديغى اوزره — سكزشيدر [٣] : مرض ، سفر ، اكراه ، حبَل ، رضاع ، جوع ، عَطش ، هَرَم

مرض : خستهلك ، سفر : يولجيلق ، اكراه : مجبورلق ،

---

[١] بو بحثك تحقيق اواخر فصلده صوم تطوعك دخى بلاعذر افسادى لائق اولميه جغى مسئله سنك هامشنده در (صفحه ٨١) .

[٢] چونكه سفر شروع اولنان صومك نقضنى اباحه ايتميوب بلكه صومه عدم شروعى مباح قيلار .

[٣] قال ويزاد تاسع وهو قتال العدو فان الغازى اذا خاف العجز عن القتال له الفطر ولو مقيماً كما يأتى .

حبل : كبه‌لك ، رضاع : امزكليلك ، جوع : آجلق ، عطش : صوسزلق هرم : دوشكون اختيارلقدر .

(مرض) ولو باش آغريسى وكوز آغريسى ويارە خستەلكى اولسون مبيح فطراولمغله رمضانده صحيح وصائم ايكن خسته‌اين كيمسه ايچون‌صكره قضا ايتمك‌اوزره‌اورج يېمك‌جائزاولديغى‌كبى‌خسته‌لكنك كماً ويا كيفاً [١] ازديادندن ياخود بطاءت برءندن خوف ايدن خسته ايچون دخى [٢] صكره قضا ايتمك اوزره اورج طوتمامق جائزدر[٣].

---

[١] (كماً ازدياد) دن ازدياد ايام مقصود دكلدر چونكه او حالده « بطاءت برء » قيدى تكرار اولور بلكه اورجدن بشقه برخسته‌لك دها نشأت ايتمكدر . (كيفاً ازدياد)مرض موجوده شدت حادث اولقدر. صاغلام اولوبده اورج طوتار ايسه خسته‌لنه جكنه ظنى غالب اولان كيمسه ايچون اورج طوتمامق وارميدر ؟ محشينك افادەسنه كوره بوراسى اختلافلى اولوب اصلك عبارەسندن او كيمسه ايچون افطار ايتمك مباح اولمديغى اكلاشلمقده‌در . درمختارده ايسه اكا افطارك اباحه‌سى مذكوردر .

[٢] اباحهٔ فطرده معتبر اولان خوفك طريق معرفتى ايكيدر : ياتجربهٔ سابقه‌يه مبنى غلبهٔ ظن وياخود طبيب حاذق مسلم و عادلك اخباريدر . كما فى ص . مريضك اتحادى صورتنده تجربه ولوكه مريضك غيرندن اولسون . ط . ابطال عبادت اولميان يرده غير مسلمك دخى استطبابى (طبيب اتخاذى) جائز ايسه‌ده ديانتده و ابطال عبادتي داعى خصوصاتده طبيبك حذاقتيله برابر اسلامى وحتى عدالتى شرطدر . بعضلر قيدعدالته بدل فسق ظاهر اولمامق قيدينى قويمشلردركه مستور الحال برطبيب حاذق مسلم ديمكدر . كما فى ص مع ط .

ذمى اولان طبيب مريض مسلمه صوم مضر اولديغى خبرويرسه مسلم ايچون افطار مباح اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (ابن نجيم) .

[٣] زيد مريضك رمضان شريفده مرضى كيدوب لكن ضعفى اولوب

حمى نوبتى اولان كيمسه يه وحيض عادتى اولان قادينه كندنجه نوبت وعادت مظنون اولان كونده اورج طوتمامق دخى جائزدر. و ــ شايد اوكون نوبت كلمزو عادت اولمازايسه ــ كفارت لازم كلمامك اصحدر [١].

خسته يه باقان دخى خسته يه ملحقدر . ط .

(سفر) كه مقصود سفر شرعيدر [٢] اورجسزلغى مبيح اولمغله رمضانده طلوع فجردن اول انشاء سفر ايدن يولجى عبد آبق وقاطع طريق كبي سفر بر عاصى دخى اولسه اورج طوتمامق جائزدر [٣] .

طوتمق مؤدى ضعف اولمدقجه افضلدر [٤] .

صائم اولورسه ضعفى زياده اولسنى طبيب حاذق مسلم اخبار ايلسه زيده افطار ايلمك جائز اولورمى ؟ الجواب . اولور . (على افندى) .

[١] ازاء عدو ده مقيم اولوبده قتال ووقوعى كندنجه ظن غالب ايله مظنون اولنقدن ناشى ضعيف دوشمامك ايچون اورجنى بين غازى يه دخى اوكون حرب اولمامق تقديرنده كفارت لازم كلمامك اصحدر . ص . هذا ماتقدمت الاشارة اليه فيما زيد على عدد العوارض .

[٢] كتاب الصلاتمزك (صلاة المسافر) بابنه باقكز .

[٣] صكره قضا ايدر . سفربر عاصينك معصيتى مجاوراً قبيح لغيره در .

[٤] [وأن تصوموا خير لكم] بيورلمشدر . همده رمضان افضل الوقتين اولمغله ادا افضلدر . « ليس من البر الصيام فى السفر » حديث شريفى صوم كنديسنه ضرر ويرجك اولان مسافر حقنده در . ط .

افضليت مذكوره بتون آرقداشلرى اورجسز وياخود نفقه ده مشترك اولمامرى قيديله مقيد اولوب اكر آرقداشلرى نفقه ده مشترك اولوبده اورج طوتميورلر وآنلك اورجليلغندن مشتكى بولنيورلر ايسه وياخود نفقه ده مشترك دكللر ايسه ده اكثريتله اورج بيورلر ايسه افضل اولان اورجى طوتميوب قضايه براقمقدر . ص .

(عامه) قيدى آنلردن برازنك افطارى تقديرنده فطرك افضل اولمديغنى مفيددر . ط .

صائم اولەرق صباحلا دقدن صکره یولجی اولانه اوکون افطار ایتمك ومسافر ایکن طوتدیغی اورجی بوزمق موجب کفارت اولمسەده سفر مرض کبی عوارض سماویەدن اولمدیغیچون حلال اولماز نتکیم موجب قضا اولان مفطرات بابندە کذران اولدی.

(اکراه) که تهدیدینی ایقاعه قادر اولان کیمسەنك قتل ایله ویا قطع عضو ایله بالتهدید صائمه کرهاً اورج بیدرمسیدر افطاری مبیحدر

اکراه غیر ملجیٔ که حبس وضرب کبی موجب غم والم اولان شیلر ایله بالتهدید حصوله کلان اکراه غیر کاملدر — کفارتی مسقط اولسەده محرماتی مباح قیله ماز [١]

(حبل ورضاع) دخی حدیث شریفده « ان الله وضع عن المسافر الصوم وشطر الصلاة وعن الحبلی والمرضع الصوم » بیورلمش اولدیغندن مبیح فطر اولمغله کندی حقنده نقصان عقلدن یاخود یا کندی ویاچوجغی حقنده هلاکدن یاخود خستەلکدن قورقان کبه ویا امزکلی قادینه دخی صکره قضا ایتمك اوزره اورج ییمك جائزدر [٢]

---

[١] نتکیم (موجب قضا اولان مفطرات) بابندە کذران اولدی . طحطاوی مراقیەکی حاشیەدە بحردن نقلاً ذکر ایتمشدرکه افطار اوزرینه اوغلنك هلاکیله اکراه کورن کیمسەیه افطار جائز اولماز . حامل ومرضع کبی دکل ، بونده نفس غیری صیانت ایچون اوکیمسه معذور اولەماز دیمشدرکه مرآتده بوده (اکراه غیر ملجیٔ) امثلەسندن اولمق اوزره مذکوردر .

[٢] امزکلییه چوجغنك اسهالنی کسر دیو طبیب (حاذق مسلم) ك ویردیکی علاجی آلوب اورجی بوزمق واردر . ص .

امزكلي‌يه كوره چوجق كنديسنك ويا بشقه‌سنك اولق مساويدر.
سوت آنا كه اكا عربيده (ظئر) تعبير اولنور [١] حقنده ارضاع عقداً واجبدر عقد ولوكه رمضان ايچنده واقع اولسون [٢].
والده‌نك ارضاعى مطلقا ديانة واجبدر.
چوجغك باباسى معسر (تنكدست) اولوب سوت آنا طوته‌مامق وياخود چوجق كندى آناسنك مه‌سندن ماعدانى الماموق تقديرنده والده‌نك ارضاعى قضاءً دخى واجبدر [٣].
كنديسنده (جوع) مفرط و (عطش) شديد حاصل اولان كيمسه — كه هلاك نفسندن ويانقصان عقلندن وياخود بعض حواسنك ذهابندن خوف اوزره اوله اكا دخى — صكره قضا ايتمك اوزره اورج ييمك جائزدر [٤].

---

[١] أمثال عربيه ده « ظئر رؤم ، خير من ام سؤم » دينيلوركه چوجغه ايي باقان سوت آنا اوصانغان اولان اصل آنادن خيرليدر ديمكدر.

[٢] خلافاً لما فى صدر الشريعة من تقييد حل الافطار بما اذا صدرت الاجارة قبل رمضان. ط.

[٣] حق حضانه مدت رضاع ايله محدود اولوب اوده يكرمى درت آيدن عبارتدر. (قضاء) : حكم حاكمدركه محكمه‌يه مراجعتده ظاهر اولور. (ديانت) : حق شرعدركه مفتى‌يه مراجعتله معلوم اولور.

[٤] شو قيدايله كه اوعطش شديد كندى كندسنى اتعاب ايتمسيله حاصل اولمش اولميه. چونكه او حالده كفارت دخى لازم كلور. ص. قيد مذكور اسقاط كفارت ايچون اولمق ظاهردر. أما عذر مذكوره مبنى افطارك حل وجوازى قيد مذكور ايله مقيد اولميه‌رق مطلق اولمق ظاهردر. تنكبم قهستانينك عباره‌سى آكا دلالت ايتمكده‌در : ط.

قهستانينك او عباره سيچون موجب قضا اولان مفطراتك يكرمى اوچنجوسى هامشنه مراجعت ايدكز.

(هرم) عجز محض دائمی اولمقله مبیح فطر وموجب فدیه در. کرك ارکك وکرك قادین وجودجه کوندن کونه دوشمك وآشاغیلامق اوزره اختیارلامش ارلورسه اورج طوته‌میه‌جغی وقضا دخی ایده‌میه جکی ایچون ییوب فدیه و یرمك لازم کلور .

(فدیة) : أستعیذ الله تعالی [و علی الذین یطیقونه الخ] آیت کریمه‌سنده مفسر اولدیغی اوزره طعام مسکیندرکه فقیر بینوانك اقشاملی صباحلی بر کونلك ییه‌جکیدر .

مقداراً مساواتی جهتیله هرکون ایچون برصدقهٔ فطر ویریله‌جك دیمکدر [١] .

صدقهٔ فطر ایله بونك فرقی بودرکه انده زکات کبی تملیك شرطدر . بونده ایسه اطعام صورتنده اولدیغی کبی اباحه کافیدر [٢] .

تملیك واعطایی دیلرسه رمضانك اولنده ، دیلرسه آخرنده ایدر .

ویریله جك فقیرك متعدد اولمسیده شرط دکلدر .

بدل صوم دیمك اولان (فدیه) عجزلرینك الی الموت دوامی شرطیله [٣] بر منوال محرر پیر فانیلره مخصوص اولدیغندن

---

[١] اصل صدقهٔ فطر بنه واجبدر . ساقط دکلدر . قال فی الهندیة فی الباب الثامن من کتاب الزکاة مانصه : وفی تجنیس الملتقط من سقط عنه صوم الشهر لکبر أومرض لا تسقط عنه صدقة الفطر کذا فی المضمرات . وذکره ط فی آخر بابها کما یأتی .

[٢] آقشاملی صباحلی یاخود سحورلی آقشاملی اکل مشبع ایله اطعام فقیر ایدر .

[٣] شاید قدرتلرینك عودتی فرض اولنسه قضا ایتملری لازم کلور . محشی دیرکه پیرفانی سیجاغك شدتنه مبنی اورجه قادر اولمیور ایسه افطار ایدوب قیشین قضا ایلر اهـ .

پيرلكدن بشقه اولان عذر اصحابيچون [١] زوال عذرده قضادن بشقه بدل جائز اولهماز .

فديه برده (صوم ابد) ى نذر ايدن حققنده جارى اولوركه عمرى اولدقجه الى الابد هركون اورج طوتمغى نذر ايدن كيمسه ضعيف دوشوب ايفاى نذره قادر اولهمامق وياخود قدرتى وار ايكن برقاچ كون ييمش اولمق تقديرنده قضايه امكان اولمديغندن فديه ويرر .

فديه ويره جك اولان كيمسه انى اعطايه قادر دكل ايسه جناب حقدن استغفار واستقاله ايدر يعنى حق اللهده اولان تقصيرندن طولايى عفو الهيى طلب ايلر [٢] .

فديه انجق بنفسه اصل اولان صومده جائزاولور : ذكر اولنان ايكى صورتده اولديغى كبى كه انلردن برى پيرفانينك رمضان اورجى وديكرى صوم ابدى نذر ايدنك اورجيدر .

اصل اولميوبده بشقه بر شيدن بدل اولان صومده مثلا صياماً اولان كفارات بدلنده فديه ويريلهمز چونكه بدلك بدلى اوله ماز : كنديسنه كفارت يمين ياخود كفارت قتل وياكفارت

[١] حامل ومرضع ومريض ومسافر ومكره الخ كبى كه آنلردن ايام قدرتده قضا ايتمسكدن ماعداسى مقبول اولهماز . چونكه (فديه) مثل غير معقول ايله قضا ديمك اولديغندن موردنصه متصوردر . كما يأتي .

[٢] استقاله طلب اقاله معناسنه اولوب اقاله ايسه ترك مؤاخذه دركه اوده عفو ديمكدر . ط . والاقالة التى هى عبارة عن رفع عقد البيع وازالته أشار اليها العارف بالله جلال الدين بقوله فى ابيات ديوانه :

مفتى قلم كرفته اينجا ضمان نباشد ٭ قاضى بفكر مانده كاين بيع شداقاله

ظهار یاخود کفارت افطار ترتب ایدوبده اعتاق ویا اطعام ایتمکه یاخود کسوه لهمکه [١] قادر اولمیان کیمسه همده پیرفانی اولور ویاخود صیاماً کفارته قادر ایکن صائم اولمیهرق پیرفانی حالنه کلور ایسه فدیه ویرهمز [٢]

هرمدن ماعدا اوله رق مذکور اولان أعذار و عوارضه مبنی اورج ییینلر عذرلری زائل اولدیغندن اعتباراً ایام منهیه دخی مستثنی اولمق اوزره قادر اولدقلری کونلری قضا ایدرلر.

قادر اولدقلری کونلردن مقصد مسافره کوره ایام اقامت وخسته یه کوره ایام صحت ودیکرلرینه کوره فراغ وفطام [٣] ایله حادث اولان ایام قدرتدر.

اوکونلره ایرمدین وفات ایدنلر عذرلری زائل اولمدین أولمش اولهجقلرندن قضایه قادراولمدقلری کبی انلره اسقاط صوم وصیتی دخی واجب اولماز [٤].

---

[١] بونلردن اعتاق ذکر اولنان کفاراتك دردینه عامدر. اطعام و کسوه کفارت یمینه خاصدر. کفارت قتلده نه اطعام، نه کسوه واردر. ظهار وافطار کفارتلرنده اطعام بعد الصیامدر. کما فی ط.

[٢] چونکه بونلرده صوم براصلدن بدلدرکه اوده تکفیر بالمالدر. آنك عجز تحقق ایتمدکجه او بدله عدول اولنماز. کفارتي وصیت ایدر و وصیتی ثلث مالندن معتبر اولور.

[٣] بابثانیدن (فطم) چوجغی سوتدن کسمکدر. (فاطمة) چوجغی سوتدن کسن قادیندر. (فطیم) رضیعك ضدیدرکه مهدن کسیلن چوجقدر. «أفطم الصبي» دینورکه چوجق وقت فطامه یعنی سوتدن کسلمه زمانته ایردی دیمکدر.

[٤] چونکه آیت کریمه ده کی [عدة ایام اخر] ه یتشهمشدر بومسئله اتفاقیدر: اختلاف آنجق نذر صورتندهدرکه « ایي اولورسهم برآی اورج

قضایه قادر اولوب یعنی رمضانده ییدیکی کونلر قدر رمضاندن ویوم منهیدن صکره صحت وفراغ واقامت اوزره یشایوب قضا ایتمه‌مش وباخود قضا ایتمکه باشلامش ایسه‌ده تماملامش ، ایسه قضایه قدرتی اولدیغی حالده طوتمدیغی کون عددنجه صوم اسقاطنی وصیت ایتمك واجب اولور .

صوم رمضانی قضاده تتابع (توالی) شرط دكلدر چونکه حقنده‌کی نص مطلقدر یعنی قید تتابع ایله مقید دكلدر [*] ولكن مستحب اولان تتابع اوزره طوتمق وتبرئهٔ ذمته وخیر وفضیلته مسارعةً زمان قدرتدن تأخیر ایتمامکدر .

اکر بورجنی اوده‌مدین ایکنجی رمضان کلور ایسه ادا قضایه تقدیم اولنور ایام مبارکهٔ رمضانی شرع منیر ادا ایچون تعیین ایتمش اولمغله انلرده طوتیلان اورج قضا دیو منوی اولسه بیله ادادن واقع اولور . و قضانك تأخیرندن طولایی برشی لازم کلمز . چونکه [ایام اخر] نصی مطلقدر .

مطوع بالصوم اولان یعنی نافله اورجی طوتان کیمسه ایچون

طوتمق نذرم اولسون « دیو نذر ایلیان کیمسه برکون دخی ایي اولسه عند الشیخین تام برآی ایچون وصیت ایتمك و امام محمده کوره یالکز صحت بولدیغی کوني قضا (ویا وصیت) ایلمك لازم اولور . ص .

[*] نصاً متتابع اولان اورج درتدر : اداء رمضان ، کفارت ظهار . کفارت قتل ، کفارت یمین . (کفارت افطار) حدیث ایله ثابت و اودخی متتابعدر . کفارت یمینك تتابعی بطریق الشهره منقول اولان قراءت ابن مسعود ایله‌در . کما فی ص مع ط . وتمام الکلام فیهما .

اورجى بلاعذر دخى بوزمق امام ابو يوسفدن برروايتده جائزدر . ولكن شروع اولنان عبادت نافله دخى اولسه ابطال اولنمق لائق اولمديغندن [١] صوم تطوعك دخى بلاعذر بوزلمسى تجويز اولنمامق مقتضاى ظاهر الروايه‌در [٢] .

صوم نفله كوره ضيافت هم مهمان حقنده وهم صاحب خانه حقنده عذردر [٣] . اما صوم فرض وواجبه كوره ضيافت

[١] معلوم اولسونكه نفل اوله‌رق شروع اولنان صوم وصلاتى بلاعذر بوزمق مكروهدر . قضا لازم كلور ايسه‌ده حقنده كى دليل [*] قطعى الدلاله اولمديغندن حرام دكلدر . برعذر عارض اولور ايسه متطوعه فطر اتفاقا مباح اولور . ص . دليلك عدم قطعيتى معنانك « ثواب أعمالكزى ريا وسمعه كبى شيلرله ابطال ايتميك » ديمك اولمسى احتمالنه مبنيدر . ط .

[٢] در مختارده صوم نفلك بلا عذر جواز افسادينى نيت قضا ايله اولمق شرطيله تقييد ايتمشدر .

[٣] اخوان ديندن برينك ضيافتنده بولنان صائم متنفل كنديسنك صوم وامساك اوزره بولنمسندن صاحب ضيافت خشنود اولميوب متأذى اولور ايسه اورجى بير ، صكره قضا ايدر . حديث شريفده : « من أفطر لحق أخيه يكتب له ثواب صوم الف يوم ومتى قضى يوماً يكتب له ثواب صوم ألفى يوم » بيورلمشدر . وكنديسيچون بوفائده جليله ثمره اولمشدر . ص . عدم رضا وتأذى قيدلرى تنوير الابصاردن اخذ اولنمشدر . بونلرك مقتضاسى : صاحب ضيافت آنك مجرد حضوريله خشنود اولمق صورتنده اورجك يينلمه‌مسيدر . بوده اوراده مصرحدر . اصلده بومسئله ماقبل الزوال اولمق قيديله تقييد اولنوب : ضيافت بعد الزوال اولديغنه كوره اورج ابويندن برينك عقوقنى مستلزم اولمدقجه نقض اولنماز دينلمشدر .

(عقوق) ابوينه عصيان ومخالفتدر . عاصى اولاده (عاق) دينور . جمعى

[*] فصلك اولنده (ص٧٢) كچن (ولا تبطلوا أعمالكم) قول كريميدر .

عذر دكلدر [١] . ردمحتار.

متطوع بالصوم اولان كيمسه هرنه حال اوزره اولورسه (يعنى كرك برعذره مبنى اولهرق وكرك هيچ برعذره مبنى اولميهرق) اولسون اورجنى نقض ايتدكده قضا ايلر [٢] .

مكركه نافله اولهرق شروع ايتديكى اورج أيام منهيه ده واقع اولمش اوله . انك نقضنه قضا لازم كلمز [٣] .

(عقة) كاور . « پدرينه نه فنا عاصيدر » مآلنده « ما أعقه لابيه » دينلديكى كبى يسير الاحسان وكثيرالعصيان كيمسه‌يه دخى « فلان هين المبرة شديد المعقة » دينيلور . حضرت امام عقيقه‌دن سؤال اولندقلرنده توريه طريقيله « أنا لا أحب العقوق » جوابنى ويرمشلردر . وفى الحديث : قولوا نسيكة ولا تقولوا عقيقة . (عقيقه) كتاب الحجمزك آخرنده مذكوردر .

[١] يوم معينك صومنى نذر ايدن زيد عذر ضيافت ايله اول يومده افطار ايتملك مباح اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (بهجة الفتاوى) .

وفى حديث جامع السيوطى : اذا دخل أحدكم على أخيه المسلم فان أراد أن يفطر فليفطر الا أن يكون صومه ذلك رمضان أو قضاء رمضان أو نذرا .

[٢] لاخلاف بين أصحابنا فى وجوبه صيانة لما مضى عن البطلان . ص . (قوله لاخلاف بين أصحابنا) الا فى صائمة تطوعاً عرض عليها الحيض ففى القضاء خلاف والاصح الوجوب . ط .

[٣] فى ظاهر الرواية عن أبى حنيفة لان صومها مأمور بنقضه ولم يجز اتمامه لانه بنفس الشروع ارتكب المنهى عنه للاعراض عن ضيافة الله فأمر بقطعه . وعن أبى يوسف ومحمد : عليه القضاء . يعنى وان وجب الفطر . ص .

— تمرين —

ألغاز فقهيه مزك صوم مسائلندن :

مسئله : نصل اولوركه بركيمسه نهار رمضانده بلاعذر عمداً افطار ايتمش اولديغى حالده كفارت لازم كلميه ؟ (جواب) : بوشويله اولوركه بركيمسه هلال رمضانى يالكز رؤيت ايدوب نزد قاضيده قولى مردود اولمش بولنور .

مسئله : رمضانده اورجه كيجه‌دن نيت ايتمش اولديغى حالده اوكون طوتديغى اورج نافله اولان نصل كيمسه‌در ؟ (جواب) : طلوع فجردن صكره بلوغه ايرمش اولاندركه وقت وجوبه ايرمدن طوتمش اولديغى جهتله انك اوكونكى اورجى نفل وتطوعدر .

مسئله : اورجنى بلاعذر عمداً بوزديغى حالده كنديسنه قضا دخى لازم كلمين كيمسه هانكى صائمدر ؟ جواب : اوزرنده قضايعنى اورج بورجى وارظنيله قضايه نيت ايدرك اورجه شروع ايتمش اولوبده بورجى اولمديغى بعده كنديسنه متبين اولان كيمسه‌در . اشته اوكيمسه باشلاديغى اورجى بوزه‌بيلور وهيچ برشى لازم كلمز [*] .

مسئله : مقيم وصحيح البدن اولدقلرى حالده نهار رمضانده بلااكراه بيلرنده وقاع واقع اولمغله بريسنه كفارت لازم كلوب ديكرينه كفارت لازم كلمين زوج وزوجه نصل كيمسه‌لردر ؟ جواب :

---

[*] بومسئله اورجى افساد وقضايي ايجاب ايدن شيلره دائر اولان بابك ايكنجى هامشنده دخى ذكر اولنمشدر .

طلوع فجری بری بیلوب بری بیلمیه‌رك اقتران ایتمش اولانلردرکه هانکیسی جانبندن بیله‌رك کتم واقع اولمش ایسه کفارت اکا لازم کلور ، دیکری قضا ایدر .

(موجب کفارت اولان مفطراتك صوکنه باقکز)

مسئله : کیمدر او مکلف که نهار رمضانده مقیم وصحیح البدن ایکن متعمداً بلا اکراه اورج ییمش اولسون‌ده اکا کفارت لازم کلمسون ؟ جواب : کونك ابتداسنده ییوب انتهاسنده قبل الغروب مریض اولاندرکه یالکز قضا ایدر [*] .

مسئله : مقیم وصحیح البدن بولنوب نهار رمضانده عمداً بلا عذر افطار ایتدیکی واوکون خسته‌لنمدیکی حالده یالکز قضا لازم کلوبده کفارت لازم کلمین صائم مکلف کیمدر ؟ جواب : صومه نیت ایتمامش اولاندر .

مسئله : هانکی مسلم مکلفدر که صوم رمضانی بسبتون ترك ایتمش اولدیغی حالده اکا قضا ایتمك بیله لازم کلمامش اوله ؟ جواب : دیار اجنبیه‌ده اهتدا ایتمش اولان شول اجنبیدرکه صوم رمضانك مسلمینه فرضیتنی جاهل اولوب انی دار اسلامه ورودندن صکره بیلمش اولور . (صومك شرط وجوبی هامشنه باقکز) .

مسئله : مقامات اوقویانلر « رمضانده کوندز ییانه برشی لازم کلمیوب کیجه ییانه قضا وکفارت لازم کلور » دییورلر بوندر؟ جواب: کوندزك عربیه‌سی اولان (نهار) طوی قوشنك یاوریسنه دخی اطلاق اولنور . کیجه‌نك عربیه‌سی اولان (لیل) آغاج دان

[*] یالکز موجب قضا اولان مفطراتك اوتوزبشنجیسنه وکفارت مترتبه‌یی ذمتدن اسقاط ایدن شی فصلنه باقکز .

ديدكارى قوشلك ياوريسنه دخى اطلاق اولنور. تتكيم شو نظمده واقعدر:

أكلت النهار بنصف النهار ٭ وليلاً أكلت بليل بهيم

نصف نهارده نهار وشب تاريكده ليل اكل ايتدم ديمكدر. ماكول اولان ليل ونهاردن مقصود ذكر اولنان پيلجلردر. رمضانده دخى مفطرات مباحه كيجه حلال وكوندز انلر حرامدر. مسئلهٔ مذكوره مقامات حريرينك اوتوزايكنجيسنده در [٭].

[٭] مقامهٔ مذكوره فتح طاء (طيبيه) ياخود (حربيه) اسمنده اولوب يوز مسئلهٔ فقهيهٔ ملغزه‌يي حاويدر. آنلردن برى كتاب صلاتمزك باب المسافرينه واوچى بوكتاب صومه قيد اولنمشدر. مانحن فيه اولان مسئله‌سى شويله‌در: « قال فان اكل الصائم بعدما أصبح ؟ قال هو احوط له وأصلح. قال فان عمد لان أكل ليلا ؟ قال ليشمر للقضاء ذيلا. » قوله أصبح أى استصبح بالمصباح والليل فرخ الحبارى.

— اسقاط صوم —

اسقاط صوم دخی اسقاط صلات کبی فرض وواجب اولەرق ذمت میتدە قالمش اولان اورجلرە تعلق ایدر .

هر کونلك اورجە هر نماز ایچون اولدیغی کبی برفدیە ویرلمك لازم کلوب فدیەنك مقداری وصورت لزوم واعطاسی ودور اجراسی کتاب صلاتمزك اسقاط فصلندە بیان اولندیغی وجهلەدر [١] .

قضا اولنەجق صوم رمضانك ایامی معلوم اولدیغی کبی نذر ایدلمش اولان صومك عدد ایامی دخی ناذرجە معلومدر . کفارتی وار ایسە اودە معلوم اولاق لازم کلور . وصیتدە اکا کورە اولور . لزوم وصیت لزوم قضانك فرعیدر [٢] .

قادینلر ایام حیض ونفاسلرندە کچن نمازلری قضا ایتمزلر ایسەدە اورجلری اودرلر [٣] .

---

[١] اسقاط صلاتدە ذکر اولندیغی اوزرە کیمسەنك نمازینی کیمسە قیلەمدیغی کبی کیمسەنك اورجنیدە کیمسە طوتەماز . حدیث شریفدە « لایصوم أحد عن أحد ولایصلی أحد عن أحد ولکن یطعم عنه » بیورلمشدر . « فصومی عن امك » و « من مات وعلیه صیام صام عنه ولیه » دیو وارد اولانلر منسوخدر . بنابرین میتك نمازینی قیلمق واورجنی طوتمق یاخود کندینك صوم وصلاتندن برمقدارینی میتە باغشلامق اوزرە فقیرە پارە ویرمك عبثدر . میتی مؤاخذەدن جناب حق آنجق شرعك تقدیر ایتدیکی صدقە واسطەسیلە تفضلا کچر . أفادە المؤلف فی اسقاط الصلاة . قال وان قلنا بان للعبد أن یجعل ثواب طاعته لغیره فهو غیر هذا الحکم فلیتنبه له اه .

[٢] عوارض مبیحە فصلنك اواخرینە وکتاب الصلاتمزك اسقاط بحثنە باقکز .

[٣] ومنها الحیض والنفاس وهما لایعدمان الاهلیة الا أنه ثبت أن الطهارة عنهما شرط للصلاة والصوم . وللحرج سقط قضاؤها دونه . مرقاة .

﴿ باب ﴾

— اورج واعتكاف كبى عباداتدن ايجاب عبد ايله —

— لازم اولانلر —

صوم وصلات كبى قربات وطاعاتدن اولان شيئى نذرايدن كيمسه‌يه نذربنى ايفا ايتمك شروط آتيه نك اجتماعنده على طريق الوجوب لازمدر. ايت كريمه‌ده [وليوفوا نذورهم] [١] وحديث شريفده « من نذر أن يطيع الله فليطعه ومن نذر أن يعصى الله فلا يعصه . » بيورلمشدر [٢] . اجماع دخى نذر طاعتك وجوب ايفاسى اوزرينه‌در .

شروطك برنجيسى نذر اولنـان شيئك جنسندن فرض بولنمقدر [٣] نمـاز ، اورج ، صدقه كبى ايكنجيسى نذر اولنان

---

[١] نذرلرينى ايفا ايتسونلر ديمكدر . نذر ـ كه آدامقدر ـ واجب اولميانى نفسنه واجب قيلمقدر . باب ثانيدندر . باب اولدن دخى لغتدر . ايدنه (نذر) وايديلان شيئه (منذور) و(نذر) دينور . (منذورله) جناب حقدر. آيت كريمهٔ مذكوره عيادت مريض و انشاء جسر كبى جنسندن واجب اولميانلرله تخصيص كورمش اولديغندن كنديسيله فرضيت دكل ، وجوب ثابت اولمشدر . كما مر فى صفة الصوم وذكر المحشى القول بالفرضية أيضا .

[٢] حـديث شريف مذكورى امام بخارى روايت ايتمشدر . ص . حديث مذكور نذر طاعت اولورسه لازم ومعصيت اولورسه غـير لازم اولديغى ناطق اولوب نذر معصيتده لزوم وفا شويله طورسون آنك فعلى حرامدر . كما فى ط . وسيجئ حكم النذر بصوم يوم النحر .

[٣] اصلده واجب ايله تعبير وفرض معناسى قصد اولنمشدر . كما فى ط .

شى لذاته مقصود عبادت اولمقدر . آبدست كبى لغيره مقصود اولانلر نذرايله واجب اولماز [١] . اوچنجيسى نذراولنان شى ذاتاً واجب اولمامقدر : بش وقت نماز [٢] ورمضان اورجى وصلات وتركبى. دردنجيسى نذر اولنان شى نفسنده محال اولمامقدر: دونكى كونك صوم ويا اعتكافنى نذرايتمك كبى [٣] . بشنجيسى نذر ايتديكى شى كنديتك مالك اولديغندن اكثر ويا خود بشقه سنك ملكى اولمامقدر .

شروط مذكوره يه بناءً [٤] عيادت مريض نذرايله واجب

كرك فرض عين وكرك فرض كفايه اولسون . كما يظهر مما يأتي من الامثلة .

وجوبدن لوصفه ارتكابي حرام اولسهده باصله واجب اولمق مقصوددر : يوم نحرك صومى كبى كه ضيافةاللهدن اعراض عارضهسنه مبنى وصفاً حرام اولديغى حالده نذرى — نفسنده طاعت اولديغيچون — صحيحدر . ص مع ط .

[١] لغيره مقصودك معناسى مقصود بالذات بشقهسى اولمقدر : آبدست آلمق كبى كه آندن مقصود نماز كبى فعل ديكردر . درمختارده « عبادت مقصوده قيديله وضوء وتكفين ميت خارج قالدى » دينلمشدر .

[٢] آنلرى اول اوقاتنده اداپي نذر ايتسه باق كه واجب اولورمى ؟ ظاهر اولان عدم وجوبدر . چونكه وجوب موسع دخى اولسه اولجه تحقق ايتمشدر. ط

[٣] وكذا بوكونك اورجنى بعد الزوال نذر ايتمك كبى . ص .

[٤] قراءت قرآن وصلات جنازه و دخول مسجد وبناء مساجد و سقايت حاج وعمارت بيت حرام و اكرام أيتام وعيادت مريض وزيارت قبور وزيارت قبرنبى عليه السلام واكفان موتي وزوجهيى تطليق وفلان قيزى تزويج ايتمكى نذر ايلمكله بونلردن برى لازم اولماز چونكه فروض مقصوده ايچنده آنلر ايچون اصل يوقدر اه شرح الملتقى . وفى هذا التعليل بالنظر الى بعض تلك الامثلة نظر كما فى بعضها وستعرفه .

اولماز چونکه جنسندن واجب يوقدر . عبدك ايجابی ايسه ايجاب الله ايله معتبردر چونکه عبدايچون ابتداع ايتمك دكل ، اتباع ايتمك واردر همده عيادت مريض تشييع جنازه كبی هر نقدر كنديسنده معنای حق الله وار ايسه‌ده مقصود حق مريض وحق ميتدر ناذر ايسه كندی نذريله انجق حقاًلله مشروع ومقصود اولانی التزام ايدر [١] .

آبدست آلمغی نذر ايتمكله آبدست آلمق واجب اولماز چونکه آبدست جواز صلات كبی [٢] كندندن بشقه برشی ايچون شرط اولمق اوزره مشروع اولديغندن مقصود لذاته دكلدر [٣] .

---

[١] ظاهرروايتده بويله‌در. امام حضرتلرندن ديكر روايتده بوكون برخسته عيادت ايتمك نذرم اولسون دير ايسه نذر صحيح اولوب فلان خسته‌يی عيادت ايتمكی نذر ايدرسه برشی لازم اولماز . چونکه عيادت مريض قربتدر . حديث شريفده « عائد المريض على مخارف الجنة حتى يرجع » بيورلمشدركه خسته زيارت ايدن كنديسنی جنت بوستانلرينه ايصال ايدجك شيئی ايشله‌مش اولور ديمكدر. (مخارف) بوستان معناسنده ومرحله‌وزننده اولان (مخرفه)نك جمعيدر . شخص معينك عيادتنده معنای عبادت ناذره مقصود اولميوب بلكه اوذاتك حقنی مراعات اكا مقصود اولديغندن آنك نذرايله التزامی صحيح اوله‌ماز . ص مع ط .

[٢] ادات تشبيه مس مصحفی ده ادخال ايتمشدر . ط .

[٣] قراءت قرآن دخی نذرايله واجب اولماز . ص . شرح كبيرنده‌دخی مؤلف بويله سويلمشدر ولكن قراءتك جنسندن فرض وواجب اولانی واردر . ولذاتها مقصوده‌در . واولجهه واجب‌ده دكلدر . قهستانيده عدم وجوب آنك لزومی ذاتی ايچون اولميوب صلات ايچون اولمسيله تعليل اولنمشدر . ط .

درمختارك كتاب الايماننده مذكوردركه نمازلرعقبنده تسبيحاتی يعنی اوتوزاوچر تسبيح وتحميد وتكبيری نذرايدنه نذر لازم اولماز . هركون نبی عليه السلامه شوقدر صلوات شريفه نذر ايدنك نذری لازم اولور .

دخول مسجدی نذرایتمك دخی بویله‌در ولوکه مسجد حرام ومسجد شریف نبی علیه السلام اواسون : کرچه دخول مسجد حرام خصوصنده فرض وواجب اولان طوافلر اکا متوقف اولمق وفرضك موقوف علیهی فرض و واجبك واجب بولنمق حسبیله انك جنسندن واجب شرعی موجود دیمکدر ولکن عبادت غیر مقصوده اولمق اعتباریله دخول مسجد نذری صحیح اولمیانلردن عد اولنمشدر . کما فی الدر مع ط .

سجدهٔ تلاوتی نذر ایتمکله سجده واجب اولماز چونکه ذاتاً واجبدر واجبی ایجاب محالدر . همده ایجاب عبد ایجاب حقك مادونی اولمغله ایجاب حق وار ایکن ایجاب عبدك اثری ظاهر اوله ماز

میتك تکفینی ونمازینی نذرایتمك دخی انلر ذاتاً فروض کفایه‌دن اولدیغی و ناذر دخی انلرله مخاطب بولندیغی ایچون صحیح اوله ماز [*]

یوز غروشه مالك اولان بیك غروش تصدق ایتمکی نذر ایدرسه انجق یوز غروش لازم اولور .

بشقه‌سنك ملکی اولان قیون ایچون « شوقیونی قربان واتیده تصدق ایتمك نذرم اولسون » دیبانك نذری صحیح اولماز کما فی الدر مع ط .

بیرامك ایلك کونلرینك وایام تشریقك صومنی نذرایتمك قول

---

[*] عدم صحت نذردن عدم لزوم منذور مقصود اولدیغی ظاهردر .

مختارده صحيح اولوب [١] وجوباً افطار ووجوباً قضا اولنور [٢] سنه اورجنى نذر ايدن كيمسه دخى ايام مذكوره ده افطار ايدوب بعده آنلرى قضا ايلر ملتقى .

اعتاق واعتكافى وفرض اولميان نمازى واورجى وصدقه يى وقربان كسمكى نذرايتمك صحيحدر . چونكه هپ بونلر جنسندن واجب بولنان شيلردر : كفارانده تحرير رقبه فرضدر . اعتكافك نظيرى نمازك قعدهٔ اخيره سيدر چونكه اعتكاف دخى على وجه الوجوب مكث واقامتدر . همده اعتكافده نمازايچون انتظار دخى مقصود اولمغله معتكف نمازده اوطوريور ديمكدر [٣] . فرض اولميان نماز و اورجك نظيرى فرض اولان نماز و اورجدر . صدقه نك نظيرى زكاتدر . « خسته‌م ايى اولورسه قربان كسه‌يم » ديو نذرايدن كيمسه « اتنى تصدق ايتمك » جمله سنى زياده ايتمدكجه اكا او نذرايله برشى لازم اولماز . زيرا ذبحك جنسندن فرض اولموب انجق واجب اولان اضحيه واردر . صدقه نك جنسندن ايسه فرض واردركه اوده زكاتدر .

---

[١] محشينك بياننه كوره بونده منهى عنهك ذكرينى تصريح ايله : « صوم يوم نحرى نذرايتدم . » ديمكله : «يارينكى كون صائم اولمق نذرمدر . » ديو بعده يارين بيرام اولمق بيننده فرق دخى يوقدر . فلا تعبأ بما فى المرآة .

[٢] اكر اوكونلرده صائم دخى اولورسه عهده‌دن چيقمش يعنى صومى — مع الحرمه — كندى نذرينه كافى اولمش اولور . قال ابن الدهان :

نذر الناس يوم برئك صوماً * غير أني نذرت وحدى فطرا
عالماً أن يوم برئك عيد * لا أرى صومه ولو كان نذرا

[٣] جنسيتدن صورتده اتحاد آرانمامق‌اوزره مطلق جنسيت مقصود اولديغنه باقه‌رق اعتكافه وقوف بعرفه يى نظير قيلانلردخى اولمشدر . كما فى ط . مرأه نك ومملوكك نذر اعتكاف ايتملرى صحيح وآنجق ايفاء نذر ايتملرى اذنه موقوفدر . كما يأتى فى آخر شروط الاعتكاف .

ماشياً حجى نذر ايدنه ماشياً حج ايتمك لازم اولور چونكه مكهٔ مكرمه‌يه قريب اولان قدرتلى‌يه ماشياً حج لازم اولمغله شرع شريفده انك‌ده نظيرى موجوددر . نتكيم كتاب الحجده مذكوردر .

قيس بن الملوح العامرى‌كه (مجنون) ديو معروفدر :

علىّ اذاما زرت ليلى بخفية ٭ زيارة بيت الله رجلان حافيا .

ديمشدر .

تصدقى نذرده محل صرف منذور اكا احتياجى اولان فقرا اولديغندن[١] احتياجى اولميانلره نذر اعطاسى جائز اولمديغى كبى ناذره كندى نذريله التزامى لازم اولان شى دخى انجق حقاً لله تعالى مشروع اولاندر .

اموات ايچون اولان نذرك صحتى يوقدر . بناءً عليه اولياء كرامك ضرائحنه (مرقدلرينه) ياغ وموم آدامق صحيح اولمديغى كبى بونلرك نذر آقچه‌سنى آلمق دخى حلال اولماز [٢]

مكركه نذر مذكور شووجهله ايدلمش اوله : يارب اكر بنم خسته‌مه شفا ويررسه‌ك (ياخود) غائمى رد ايدرسه‌ك (ياخود) حاجتمى قضا ايلرسه‌ك سيده نفيسه حضرتلرينك وياخود

---

[١] لم يثبت فى الشرع جواز الصرف للاغنياء . ط . وفى القنية نذر التصدق على الاغنياء لم يصح مالم ينو أبناء السبيل . در مختار .

[٣] نذر مذكورك عدم صحتى وجوه ايله‌در : برى بوكه اونذر مخلوقه‌در مخلوقه نذر جائز اوله‌ماز چونكه عبادتدر . برى‌ده بوكه منذورله ميتدر ميت ايسه مالك اوله‌ماز . برى دخى بوكه اكر ناذر اموردە تصرف اوميتك اولمق ظننده ايسه كافردر . ط .

(تيز وبرن دده تعبيرينى دوشنملى)

امام شافعی حضرتلرینك [*] تربه‌لری قپوسنده بولنان فقرایی اطعام ایتمك یاخود انلرك مسجدلرینه حصیر آلمق ویاخود مساجد شریفه لری قندیللرینك ایقادی ایچون زیتون یاغی اشترا ایتمك ویاخود بوکبی اموره باقانلرینه پاره ویرمك نذرم اولسون .

اشته بووجهله ایدیلان نذر « اتی فلان مدرسه ویاتکیه فقراسنه تصدق ایتمك اوزره الله ایچون قربان کسه یم » دیو ایدیلان نذرکبی هم حقاً لله اولوب همده نفع فقرایی متضمن بولندیغی ایچون صحیح اولور . کذا فی ط .

[*] حضرتین مشار الیهما همعصر ودفین خاك مصر درلر . مشار الیها ست نفیسه حضرتلری بزم (مشاهیر النساء) ده (نفیسة الطاهرة) نام هالیسیله مقیددر .

ــ أحكام نذر ــ

(نذر) مطلق ومعلق اولمقدن خالی اولماز . برمكلف نذری صحيح اولان شيلردن برينی مطلق اولەرق نذر ايدوب مثلا : « ايكی ركعت نمازقيلمق (ياخود) بركون اورج طوتمق الله ايچون نذرمدر . » ديديكی تقديرده انی ادا وايفا ايتمك كنديسنه لازم (واجب) اولديغی كبی برشرطه معلق اولەرق نذر ايدوبده او شرط حصوله كلديكی و : (مثلا) جناب حق بكا اركك اولاد احسان ايدرسه اون فقيری اطعام ايتمك ياخود كسوەلەمك نذرم اولسون . ديمش اولوبده اركك ولدايله مرزوق اولديغی تقديرده دخی نذرينی ايفا ايتمك لازم اولور .

آيت كريمەده [وليوفوا نذورهم] وحديث شريفده « من نذر وسمی فعليه الوفاء بماسمی » بيورلمشدر .

نذر معلقده اكر حصولی كنديجه مطلوب اولميان برشرطه تعليق نذر ايتمش و(مثلا) طارغين اولديغی شخص ايچون : « اكرفلان ايله لقردی ايدرسەم بركوله آزادی نذرمدر . » ديمش بولنورسه انكله مكالمه ايتمك ايستەميەرك كنديسنی اكا كلام ايتمكدن منع قصد ايتمش اولمغله لقردی ايتديكی تقديرده تعليقنك ظاهری نذرايسەده معناسی يمين اولديغندن ايفاء نذر ايله كفارت يمين بيننده مخير اولور [*] .

[*] صحيح ومفتیبه . « كفارة النذر كفارة اليمين » حديثی اشته بومعنايه يعنی شرط غير مراده معلق اولان نذره محمولدر . ص مع ط .

نكتيم ، نذرم اولسون كه فلانجه ايله لقردي ايتمم ، ديمك دخي ، عهدم اولسون ، ديمك كبي محض يميندر .

بوكا كفارتدن بشقه برشي ترتب ايتمديكي كبي تعليق طلاق وتعليق اعتاق مثلي خصوصلرده دخي عند حصول الشرط معلق اولان شي بلاتخيير واقع اولور .

يمينده قبل الحنث [١] كفارت جائز اولمديغي كبي نذر معلقده دخي قبل وجود الشرط ايفاء نذر ايتمك جائز اولماز [٢] .

غير معلق اولان نذر زماناً معين دخي اولسه اني اوزمانك حلولندن اول ايفا ايتمك جائز اولور : فلان كون قوشلق وقتي شوقدر ركعت نماز نذرمدر ، ديبان كيمسه اوقدر ركعت نمازي اوكوندن مقدم ويا مؤخر دخي قيله بيلور .

نذرده تعيين زمان وتعيين مكان وتعيين درم وتعيين فقير

مسئلهٔ نذرده اوچ قول واردر . برنجيسي : منذوره مطلقا وفادر . بوظاهر روايتدر . ايكنجيسي : مطلقا تخييردر . بونوادر روايتيدر ، اوچنجيسي : اكر كندنجه مطلوب اولان برشرطه تعليق ايتمش ايسه آنك حصولنده نذرك ايفاسنه واكرمطلوب اولميان برشرطه تعليق ايتمش ايسه آنك حصولنده ايفاءنذر ايله اداء كفارت بيننده مخير اولمسنه دائر اولان تفصيلدر . بو قول امام محمددر . امام ابو حنيفه حضرتلري دخي موتندن يدي كون مقدم آ كا رجوع ايلمشدر . ط على الدر .

[١] (حنث) برّك ضديدركه يميني محافظه يه (برّ) وبوزمغه (حنث) تعبير اولنور . ايكيسي دخي مكسور الاولدر . (حنث) برده كناه معناسنه در . قال تعالى (وكانوا يصرون على الحنث العظيم) يعني الشرك . قال في الكشاف : ومنه قولهم بلغ الغلام الحنث أى الحلم ووقت المؤاخذة بالمآثم .

[٢] شوعلت بندن كيدرسه ديو نذر ايدن كيمسه يه علت كيدوب صكره ينه عودت ايلرسه برشي لازم كلمز . ط .

ملغادر [١] : شعبانى صائم اولمغى نذر ايدنه رجب ياخود شوالى صائم اولمق [٢] ومكهٔ مكرمه‌ده ياخود مسجد نبويده ويامسجد اقصاده اداسنى نذر ايلديكى صلات نفلى مصرده قلميمق [٣] وشو درم ويادينارى صدقه ايتمك نذرم اولسون‌ديو تعيين ايلديكى درم ويا ديناره بدل بشقه بردرم ويا دينار تصدق ايلمك وفلان فقيره ويرمك نذرمدر ديديكنى ديكر برفقيره ويرمك جائزدر .

ملكنده موجود اولان رقبه‌نك (كوله وياجاريه‌نك) آزادبنى نذر ايدن مكلف انى ايفا ايتمك كنديسنه لازم وآزاد ايتمزايسه آثم اولور [٤] . ايفاء نذر تحت حكمه كيرمديكى ايچون قاضى اكا جبر ايده‌مز . درمختار .

ألغاز فقهيه مزدن :

مسئله : آيك اولندن وآخرندن على التوالى برر كون

---

[١] لان النذر ايجاب الفعل فى الذمة من حيث هو قربة لاباعتبار وقوعه فى زمان ومكان وفقير . وتعيينه للتقدير به أو التأجيل اليه . ص .

(قوله وتعيينه) أى الزمان . ويقاس عليه الباقى ط .

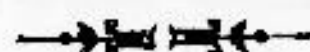
[٢] شوالده صائم اولديغنه كوره صومه يوم فطردن صكره باشلار وآني قضا ايدر .

[٣] چونكه صحت‌اعتبار قربت‌ايله‌در ، اعتبار مكان ايله دكلدر . زيرا صلات جميع بدن ايله تعظيم اللهدر . بو معناده امكنه‌نك هپسى بردر . كرچه فضيلت متفاوتدر : حديث شريفده وارد اولديغى اوزره نماز قيلمق ورمضان طوتمق واعتكاف چيقارمق ايچون مسجد اقصى مساجد سائره‌دن ومسجد شريف نبوى مسجد اقصادن ومسجدحرام مسجد شريف نبويدن بيكردرجه افضلدر . ص‌مع‌ط واعتكاف ردالمحتار .

[٤] اثم ترك الواجب أو الفرض . ط على الدر .

اورج طوتمق نذرم اولسون دیین کیمسه نه یاپمليدر ؟ جواب : اون بشنجی و اون التنجی کونلری طوتملیدر .

مسئله : « فلان ایش اولدیغی کون اورج طوتمق نذرم اولسون » دیو برخصوص تعیین ایدرك نذر صومی اکا تعلیق ایتمش اولوبده کونك برنده اوخصوص وقوعه کلمش اولدیغی واوکون رمضان وبیرام اولمدیغی [*] حالده انك او اورجی طوتمسی لازم کلمین مکلف کیمدر ؟ جواب : اول قادیندرکه نذرینی کندی عادتنی کوره‌جکی کونه تعلیق ایتمشدر . صومی قبول ایتمین برکونه مضاف قیلدیغی ایچون نذر صحیح اولمـــامشدر .

[*] رمضانی نذر ایتمه‌نك حکمی یوقدر . بیرامی نذرایدنك نذری صحیح وافطار وقضا ایتمسی لازمدر . کما مر فی آخر الصفحة ٩٠ .

— باب الاعتكاف —

(اعتكاف) حبس ومنع و برشيئه اقبال وملازمت معنالرينه اولان ومعناى اوّلده بنفسه ومعناى ثانيده حرف جرايله متعدى [١] وباب اوّل وثانيدن مستعمل بولنان عكف وعكوف مصدرلرندن ماخوذ افتعال اولوب نفسنى — قصد طاعتله — مسجده حبس ايتمك معناسنه در .

على الاكثر اورجسز اولديغى ورمضان شريف اواخرنده مسنون بولنديغى ايچون اعتكاف مسائلى كتب فقهيه نك كتاب الصومنه كچمشدر . حتى وقايه ده « اعتكاف : صائمك انى نيت ايدرك مسجد جماعتده مكث ايتمسيدر . » ديو تعريف اولنمشدر .

فاعلنه (معتكف) ياخود (عاكف) دينور .

(اعتكاف) اركككه كوره اذان اوقنوب اقامت آلنور يعنى جماعتله بش وقت نماز قيلنور اولان جامع ايچنده [٢] وقادينه كوره خانه سى مسجدنده — كه نمازكاه اتخاذ ايتديكى اوطه سنده ويا كوشه سنده ديمكدر — نيت اعتكاف ايله مكث واقامتدر .

(اعتكاف) مشروعدر ومشروعيتنه كتاب وسنت دليلدر . كتاب كريمده [ولا تباشروهن وانتم عاكفون فى المساجد]

---

[١] قال تعالى [والهدى معكوفاً] أي محبوساً منعه الكفار سنة ست فى الحديبية من [أن يبلغ محله] وهو الحرم . وقال سبحانه [يعكفون على أصنام لهم] أى يقبلون عليها بطريق المواظبة لعبادتها . وقرىء بضم الكاف وكسرها .

[٢] تاكه بش وقت نمازى جماعتله قيله بيلسون .

بيورلمشدر . بو قول كريم مفهومنجه اعتكافك قرب وعباداته مختص اولان مساجدده ايقاعى ومباح اولان وطئك معتكفدن نهى اعتكاف ايچون دليل قربت ومشروعيت اولديغى كبى [١] حضرت عائشه وابو هريره رضى الله تعالى عنهمانك روايتلرى اوزره نبى اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك مدينهٔ منوره‌لرينه دخوللرندن (يعنى صومك فرضيتندن) آخر عمرلرينه دكين عشر اواخر رمضانانده اعتكاف ايتمش اولدقلرى دخى مشروعيت اعتكافه سنّةً دليلدر .

بو مواظبت سنيه [٢] اكر صحابه‌دن انى ترك ايدنلرى عدم انكاره مقرون اولمسه على حدة هركس حقنده دليل وجوب اولور ايــدى .

(اعتكاف) امام زهرينك تعبيرى وجهله أشرف أعمالدرچونكه معتكف — صائم اولمقله برابر — منتظر صلات اولديغيچون همده دائما صلاتده ديمكدر نتكيم حديث نبوى ناطقدر . صلات ايسه حالت قرب و انقطاعدر .

اعتكافك : اقسامى ، شروطى ، سببى ، ركنى ، حكمى ، صفتى ، آداب و محاسنى و مفسدات و محظوراتى واردر .

---

[١] (أن طهرا بيتى للطائفين والعاكفين) قول كريمندن وحضرت زكريا ومريم — عليهما السلام — قصه‌لرى حقنده‌كى آيات كريمه‌دن اعتكافك شرعى قديم اولديغنه دخى استدلال اولنور .

[٢] أزواج طاهرات دخى عصر سعادتدن باشلايه‌رق كنديلرندن صكره‌دخى مواظب اعتكاف اولمشلردر .

وأمر عليه السلام مرة بنزع قبته غضباً لقبب نسائه ثم قضى فى شوال كما فى ط . وهو مذكور فى صحيح البخارى .

اعتكافك أقسامى : واجب ، سنت ، مستحب اولمسيدر [١] .
(اعتكاف) نذر اولنورسه (واجب) و رمضان شريفك عشر اواخرنده (سنت) و بونلردن ماعداده (مستحب) اولور .

بونلردن قسم اول وثالث ايچون زمان معين اولميوب بر كيمسه مثلا حصول مطلوبنه تعليقاً وياخود — هيچ برشيئه تعليق ايتمامكله — تنجيزاً نذر ايدرك اعتكافى نه وقت اولسه ايستديكى قدر مدتله نفسنه واجب قيله بيلديكى كبى بلانذر نيت اعتكاف ايله بر جامعده برمدتجك نافلةً دخى معتكف اوله بيلور .

قسم ثانى انجق رمضان شريفك يكرميسندن اعتباراً صوكنه قدر اولور . بناءً عليه انك وقتى ومدتى معين بولنور .

قسم اول ايله قسم ثالث ارەسنده دخى بر فرق واردركه قسم اول اولان اعتكاف واجب — انده اورج شرط اولديغندن — بركوندن اكسيك اولەماز . بوجهتله انكده مدت اقلى معين ديمكدر . قسم ثالث اولان اعتكاف نفل عشراخير رمضان اولمامق اوزره هرنه وقت اولور وهرنه مدت طوريلور ايسه اوله بيلەجكندن انك نه وقتى ونه مدتى معين دكلدر . حتى جامعه كيرن كيمسه — كيجه دخى اولسه — چيقنجه قدر اعتكافه نيت ايدرسه اوراده قالديغى مدت نافلةً معتكف اولور وجامعدن چيقمقله اعتكافى نهايت بولور [٢] .

---

[١] (مستحب) وتعبير ديكر ايله (مندوب) سنت غير مؤكده ديمكدر نتكيم كتاب الطهارەضمنده تعريف اولنمشدر . باب اعتكافده قسم مستحبه نفل نامى دخى ويرلمكدەدركه مراد واجب و — مؤكداً — مسنون اولميان ديمكدر

[٢] حتى ايكى جهته قپولرى اولان جوامع شريفه دواخلنى يول ايدنمك

اعتكافك شروطى : نيت و مسجد جماعت واورج وحيض و نفاسدن طهارتدر .

بونلردن نيت [١] شرط عامدركه نيتسز هيچ بر اعتكاف اولماز . نفسنه اعتكافى واجب قيلمق ايستين كيمسه نيت قلبيه ايله اكتفا ايتميوب انى لساناً دخى سويله‌مك كركدر . هنديه .

نطقسز نذر اولماز چونكه نذر نيت كبى دكل متعلقات لساندندر . نيتك ايسه محلى قلبدر . ص .

مسجد جماعت قسم واجب وسنت ايچون اركه شرطدر [٢] . اعتكافك افضلى مسجد حرامده و بعده مسجد شريف نبويده و بعده مسجد اقصاده اولاندر (٩٦ نجى صحيفه‌نك هامشنه باقكز) .

جوامع سائره‌ده‌كى فضيلت جماعتك كثرتنجه متفاوتدر .

صوم دخى منحصراً قسم واجبده شرطدر [٣] . اعتكاف

جائز اولمديغى حالده طهارت اوزره كاوب كچمك ايچون چارهٔ شرعى بودر . يعنى اعتكافى نيت ايلمكدر .

[١] بونكله اشتراط عقل واسلامه حاجت قالمشدر . چونكه مجنون وكافر اهل نيت دكللردر . كما فى البحر .

[٢] قادين خانه‌سى داخلنده‌كى نماز كاهنده اعتكاف ايده جكندن هر ايكيسنه شامل اولمق اوزره اعتكافك شرطى : « مسجد مخصوصده اولمق » ديليور . اكر قادين خانه‌سى داخلنده كنديسنه نمازكاه تعيين ايتمامش ايسه آنك اعتكافى‌ده صحيح اولماز . تشكيم اركك ايچون دخى مسجد جماعتك غيريده واجب ومسنون اولان اعتكاف صحيح اوله‌ماز .

مع الجماعه اداء صلوات خمسه انتظار اولنمق مزيتى حاصل اوله‌مديغى ايچون بيرام وجنازه نمازكاهلرنده دخى اعتكاف ايديله‌مز . كما فى القهستانى .

[٣] وليس شرطاً فى النفل لقوله صلى الله تعالى عليه وسلم : ليس على المعتكف صيام الا أن يجعله على نفسه ، ومبنى النفل على المساهلة . ص .

واجب صوم واجب ايله اولەجغندن صوم تطوع ايله صباحلاديغى كون اعتكاف ايتمەكى نذر ايتمكله اعتكاف ايتمش اولماز . هنديه .

اعتكاف منذورده صوم مشروط اولديغنه مبنى بركيجەنك [*] ياخود اكل وياشربده الخ بولنديغى بر كونك اعتكافنى نذر ايلينك نذرى معتبر اولماز . وبر آى بلاصوم اعتكافنى نذرايدنه هم اعتكاف وهم صوم واجب اولور .

اعتكاف رمضانى نذر ايدنك نذرى صحيحدر . اوكيمسه رمضانى صائم اولوبده اعتكاف ايتمسه بر آى متتابعاً اعتكاف ايدوب صائم اولمق لازم كلور . اعتكاف ايتميوب رمضان ديكر حلول ايدرك معتكف اولسه نذر اعتكاف سببيله صوم ذمتەدن اولەرق مقصود بالذات اولديغنه ومقصود بالذات اولان بغيره تأديه اولنەميەجغنه بناءً انك او اعتكافى كافى اولماز نتكيم بر آى اعتكافى نذر ايدوبده رمضانده معتكف اولانك اعتكافى دخى كافى اولماز . اوزج نذر ايتديكى آيده افطار ايدوبده صكره بر آى اورجنى مع الاعتكاف قضا ايتسه اولور . يالكز بر كونك اعتكافنى نذرده كيجه داخل اولميەبيلور ايسەده بردن زياده كونك اعتكافنى نذر ايتمكده كيجەلردخى ـ نيةً تخصيص واستثنا ايلمديكى تقديرده ـ داخل نذر اولمش اولەجغندن جامعه ايلك كيجەده قبل الغروب كيروب صوڭ كونده بعد الغروب چيقمق لازم كلور . كيجەلرى بالاستثناء يالكز كوندزلرى اعتكاف ايتمك اوزره نذر ايلمك دخى صحيح

[*] مكركه ليلاً ونهاراً ديو كوندزيله برابر كيجەنك اعتكافنى نذر ايتمش اوله . كما فى ص .

ويالكز كوندزلرى معتكف اولمق لازم اولور [١] . يالكز كيجه‌لرك اعتكافنى نذرايتمك كيجه اورج طوتيله‌مديغى ايچون صحيح دكلدر .

وجوب اعتكافده كيجه داخل اولمديغنه كوره اعتكافى متفرقاً ايتمك جائز وكيجه‌لر داخل اولديغنه كوره اعتكافده تتابع لازمدر [٢] بناءً على هذا بعينه ياخود بغير عينه بر آى ياخود اوتوز كون اعتكاف ايتمكى نذرايلين كيمسه يه على التوالى اعتكاف ايتمك لازم كلور [٣] .

يوم معينك ياخودشهر معينك اعتكافنى نذر ايدن كيمسه اوكوندن، او آيدن مقدم اعتكاف ايتسه ياخود مسجد حرامده اعتكافى نذر ايدن بشقه بر جامعده اعتكاف ايلسه جائزاولور [٤] .

كچمش برآيك اعتكافنى نذر معتبر دكلدر [٥] .

حال صحتنده بر آى اعتكافى نذر ايدوبده ايفا ايتميه‌رك

---

[١] نيةً تخصيص مادون الشهر حقنده جارى اوله بيلور . (شهر) زمان مقدره اسم اولمغله آندن استثنا تصريح ايدلمدكجه نيت تخصيصك تأثيرى اولماز. كافى ص

[٢] (اعتكاف) صوم كبي اولميوب متصل الأجزاءبولنديغيچون آنك اطلاقى تتابعى تصريح حكمنده‌در . تفرق تصريح ايدلمدكجه تتابع ساقط اولماز . (صوم) ايسه كنديسنه محل اولميان ليل اكا تخلل ايتمكله نفسنده متفرق الاجزاءدر بناء عليه صومك نذرنده تتابع — تصريح اولنمدقجه — لازم اولماز كما فى ص .

[٣] لكن زوجه‌نك لاعلى التعيين بر آى اعتكافى نذر ايتمسنده زوجنك مانع توالى اولمق حق واردر . كما يأتي بيانه .

[٤] احكام نذرك اواخرينى اوقويكز .

[٥] لزوم نذرك شرط رابعنه باقكز .

وفات ايدن كيمسه هركون ايچون بر صدقهٔ فطر وصيت ايتمك لازم كلور .

خسته اولديغى حالده بر آى اعتكافى نذر ايدوب انى اوله‌ميه‌رق وفات ايدن كيمسه‌يه برشى لازم كلمز .

صوم ، اعتكاف منذورده مشروط واعتكاف مسنونده ذاتاً موجود اولوب حيض ونفاس صومه منافى اولمغله طائفهٔ نسايه كوره انلردن طهارت دخى شرط صحتدر .

اعتكاف نفلده [١] صوم مشروط اولمديغندن انلردن طهارت شرط جواز وحلاليتدر .

جنبلك صومه منافى اولمديغندن اندن طهارت اعتكاف واجبده بيله شرط دكلدر (معتكف جامع ايچنده محتلم اوله بيلور) .

اعتكافده بلوغ شرط اولمديغندن صبى مميزك اعتكافى صحيحدر .

ذكورت وحريت دخى اعتكاف ايچون شرط صحت دكلدر .

قادينك قوجه‌سى وارايسه انك ، وخانمنك ويا افنديسنك اذنيله كوله وجاريه‌نك اعتكافلرى صحيحدر .

زوجه‌سنك اعتكاف ايتمسيچون زوج اذن ويردكدن صكره منع ايتمك يوقدر [٢] . افندى بعد الاذن مملوكنى منع ايده بيلور . انجق او منعندن طولايى اساءت ايتمش اولور [٣] .

[١] مقصود واجب ومسنون اولميان قسم مستحبدر . كما مرت الاشارة الى هذا الاصطلاح .

[٢] ايتسه‌ده صحيح اولماز . هنديه . زوجه‌يه ويريلن اذن منافعنى كنديسنه تمليك ديمك اولوب اودخى اهل ملك بولنمغله آندن رجوع اوله‌ماز . أفاده ط .

[٣] اذن ويرلسكله مملوكه منافع نفسى اعاره ايدلش ديمكدر . آندن رجو

مرآه‌نك ومملوكك نذراعتكاف ايتملری صحيح ايسه‌ده ايفاء نذر ايتملری اذنه موقوف اولديغندن اذن آلميه‌رق اعتكافی نذر ايدن قادينی زوجی اندن منع ايده‌بيلور . مملوكك دخی نذرينه مالكی مانع اوله‌بيلور .

يا رضالريله وياخود زوجه بائناً مطلقه وكوله وياجاريه معتق اولدقدن صكره ايفاء نذر ايدرلر .

برآی اعتكافه اذن‌ويرن‌زوجك زوجه‌سی علی التوالی اعتكاف ايتمك ايستدكده زوجی اكا متفرقاً اعتكافی امر ايده‌بيلور [١]

معين برآيك اعتكافنه اذن ويرمش اولمق صورتنده زوجه‌نك علی التوالی اعتكاف ايتمسنه زوج مانع اوله‌ماز . هنديه .

اعتكافك سببی : منذوره كوره نذردر . منذورك غيری‌يه كوره طلب ثوابه داعی اولان نشاطدر .

اعتكافك ركنی : مسجد مخصوصده مكثدر [٢] . نفله كوره هانكی جامعده اولورسه اولسون ولومدت يسيره ظرفنده وحتی ماشيا حصوله كلمش بولنسون [٣] .

اولنه‌بيلور . معير ايچون رجوع واردر . شوقدركه خلف وعد اولديغيچون مكروهدر . أفاده ط . مكاتب ايچون بلا اذن اعتكاف ايتمك واردر . وافندی انی منع ايده‌مز . هنديه . چونكه مكاتب تصرفاتنده حركبيدر .

[١] هذا مااستدرك مما سبق من لزوم التتابع فی الاعتكاف .

[٢] « مسجد مخصوص » تعبيری مسجد جماعتدن اعم اوله‌رق قادينلرك خانه داخلنده‌كی اعتكافكاهلرينه دخی شامل اولمق اوزره اختيار اولنمشدر . كما فی الاصل وقد تقدم فی هامش الصفحة (١٠١) .

[٣] كما قد عرفت تقدم فی آخر هامش الصفحة (١٠٠) . قال المحشی : لانه لابد فيه من لبث ولوقليلاً بين الخطوات .

اعتكافك حكمى : نيل ثوابدر . ثواب متفاوتدر . منذورده سقوط واجب دخى حكم اعتكافدر .

اعتكافك صفتى : على الكفايه سنت مؤكده اولمسيدر [١] .

اعتكافك آدابى : انجق خير سويلهمك [٢] واعتكاف مسنونى فوت ايتمامك وجوامعك افضلى [٣] وباجماعة اكثرينى اختيار ايتمك وذكره و قرآن كريم تلاوتنه وحديث وسير قراءتنه وحكايات صالحين مطالعهسنه ودينيات كتابتنه مداوم اولمقدر .

اعتكافك محاسنى : بى احصادر [٤] . معتكفك قلبنى امور دنيادن تفريغ و نفسنى مولايه تسليم ايله ملازم باب كريم اولمش ومكر عدودن انك حصن حصيننه صيغنمش و لسان حال ايله : ربم بنى مغفرت ايتمدكجه بن بو قپودن آيرلمام ديمش اولور [٥] .

اعتكافك مفسداتى : مسجد مخصوصدن بلاحاجة خروج ووقاع وانك دواعيسى وجنون واغماء (بايلمق) در .

---

[١] آنى ترك ايدن بلده اهاليسى اساءت ايتمش اولورلر . قهستانى .

[٢] گناه اولميان سوزى سويلهمكده بأس يوقدر .

[٣] يوزبرنجى صحيفهيه باقسكز . بوده اركككه كورهدر . قادين حقنده فضيلت خانهيه ملازمتدر .

[٤] ومحاسن الاعتكاف ظاهرة فان فيه تسليم المعتكف كليته الى طاعة الله تعالى لطلب الزلفى وتبعيد النفس عن شغل الدنيا التى هى مانعة عما يستوجبه العبد من القربى . ولهذا كره احضار السلع فى المسجد . ومن محاسنه أيضاً اشتراط الصوم فى حقه والصائم ضيف الله فالاليق به أن يكون فى بيت الله . جوهرة .

[٥] واللائق بمالك المنزل اكرام نزيله تفضلاً . وفى الحديث الآلهى : من تقرب إلى ذراعاً تقربت اليه باعاً ومن أتانى يمشى أتيته هرولة . ص ، ط .

معتكفك اكلى وشربى ونومى ومحتاج اولديغى شى ايچون [١] عقد بيع ايتمسى مسجدده اولور .

اكر بونلر ايچون چيقارسه اعتكافى فاسد بوزيلور [٢] .

معتكف بولنديغى مسجددن حاجت شرعيه وياطبيعيه ياخود حاجت ضروريه نك غيريده چيقاماز .

(حاجت شرعيه يه مبنى خروج) : معتكف بولنديغى مسجدده جمعه نمازى قيلنور اولمامغله انى سنتلريله برابر قيله بيلمك ايچون بشقه برجامعه وياخود اذان اوقومق ايچون مسجد خارجنده بولنان مناره يه چيقمقدر .

(حاجت طبيعيه يه مبنى خروج) : بول وغائط وازالهٔ اخباث وأحداث [٣] ايچون چيقمقدر .

(حاجت ضروريه يه مبنى خروج) : ايچنده بولنديغى مسجددن كرهاً چيقارلمق وياخود نفسى ويامتاعى حقنده خوف اوزره اولمق سببيله بشقه برجامعه انتقال ايچون چيقمقدر .

ذكر اولنان حاجتلرك غيريده [٤] معتكف مسجددن چيقمقله

---

[١] لنفسه أولعياله . ص . فلوللتجارة كره . درمختار .

[٢] وقيل يخرج بعد الغروب للاكل والشرب . ص .

[٣] بو تعبيرلر ايچون كتاب الطهاره مزه باقـكز . غسل ايتمك وآبدست آلمق حاجت شرعيه دن ايسه ده آنلر سببلرى اعتباريله حاجت طبيعيه دن عد اولنمشدر . اغتسالك دخى سببى احتلام اولمق لازمدر . چونكه وطء مفسد اعتكافدر . أفاده ط .

[٤] ولوكه عيادت مريض ويا جنازه ياخود آنك نمازى وياخود تخليص غريق ويا حريق ويا اداء شهادت ايچون چيقمش اولسون . هنديه . ولوكه اداء شهادته وصلات جنازه يه كنديسى متعين بولنسون . زيلعى .

اصلده متعين اولديغى شهادتك اداسى حاجت ضروريه اولەرق مذكور

اعتكاف فاسد اولور [١] .

وقت نذرده عيادت مريض وصلات جنازه وحضور مجلس علم ايچون خروجى شرط قيلارسه انلر جائز اولور . درمختار . قال فليحفظ [٢] .

حاجت طبيعيه ايچون چيقوبده عيادت مريضه وصلات جنازه‌يه كيدرسه بو انلركنديننك مقصودى اولميه‌رق وقوعه كلمش اولديغنه كوره جائزدر .

حاجت مذكوره ايچون چيقوبده اندن فارغ اولدقدن صكره مكث ايتمك كبى دكلدركه انده عند الامام اعتكاف منتقض اولور . ط على الدر . والله يعلم المفسد من المصلح .

اثناء اعتكافده وقاع — هرنصل اولسه — مفسد اعتكافدر : كرك عمداً ، كرك ناسياً وكرك ليلاً ويا نهاراً اولسون وانزال كرك واقع اولسون وكرك اولمسون .

انك دواعيسى — كه لمس وتقبيل ومعانقه وملاعبه مثلى اولان مقدماتيدر — انزالى انتاج ايدرسه مفسددر [٣] .

بولنمش اولوب محشى : «فيه أن هذا من الحوائج الشرعية .» ديمشدر . فليفظر .

[١] وقالا ان خرج اكثر اليوم فسد والا فلا . ص . و لو خرج لبول أوغائط فحبسه الغريم ساعة فسد اعتكافه عند ابى حنيفة وعندهما لا يفسد . قال الامام السرخسى قولهما أيسر علي المسلمين . هنديه .

[٢] هذا على قول الامام . وأما على قولهما فالامر أوسع . ط على الدر .

[٣] اعتكافكاهده احتلام مفسد اعتكاف اولمديغى كبى مجرد نظر وتفكر ايله وقوعه كلن انزال دخى مفسد اعتكاف دكلدر . هنديه .

غسل ايتمك مسجدى تلويث ايتميه‌رك ممكن اولورسه آنده بأس يوقدر . والا چيقوب غسل ايدرك مسجده عودت ايدر . جامع ايچنده ابريق ايله

قطع تتابع ايتمدكجه نفس جنون واغماء بلاخلاف غير مفسد اعتكافدر .

اكر معتكف كونلرجه بايغين ويا مجنون اولورسه اعتكافى فاسد اولوب افاقت بولديغنده اعتكافى استيناف ايتمك لازم كلور .

سنه‌لرجه مجنون قالوب صكره افاقت بولورسه قضا ايدر .

معتوه اولوبده برقاچ سنه صكره افاقت بولانه دخى قضا لازم اولور . هنديه .

اعتكافك محظوراتى — مكروهاتنه دخى عام وشامل اولمق اوزره ممنوعاتى ديمكدر — وقاع ومقدماتى ومسجده تجارت ايچون امتعه احضارى و عبادت اعتقاديله سكوت وما لايعنى كلامدر [١] .

عبادت اعتقادينه مقارن اولميان سكوت مكروه اولماز . معاصى‌دن لسانى سكوت اعظم عباداتدندر . هنديه [٢] .

اعتكافى سباب وجدالى افساد ايتمز .

محظورات اعتكافدن اولان خصوصاتده عمد ونسيان ولیل

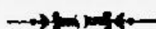
آبدست آلمق دخى بوتفصيل اوزره‌دز . هنديه . (بونلر خالى ويا حصير ايله پوشيده اولان بزم جوامع شريفه‌ده تصور اولنه‌ماز .)

[١] قادينه كوره مسجد جماعتده اعتكاف ايتمك دخى محظوراتدندر . نتف

[٢] خيرسز سوز ايتمك معتكف اولميانه جائز دكلدر . معتكفه آنك عدم جوازى اولويتده‌در . حديث شريفده « رحم الله امرأ تكلم فغنم أو سكت فسلم » بيورلشدر . بناءً عليه خيرسز سوز مكروهدر . عند الحاجه مباح اولان سوز خير اولمق ظاهردر . حاجت يوق ايسه دكلدر . مباح اولان كلامى ايتمك اوزره جامعه كيروب قونشمق آتشك اوطونى اكل ايتمسى كبى اكل حسنات ايدیجى برمكروهدر . نماز ايچون كيروبده كلام مباح دخى ايدرسه بويله دكلدر . ص مع ط . قال : وبعضهم أطلق .

ونهار اختلاف ايتمز : وقاع و بلاحاجـه خروج كبي كه بونلر هر نصل ونه وقت اولسه اعتـكافى افساد ايدر .

محظورات صومدن اولان خصوصاتده عمـد ونسيان وليل ونهار مختلفدر : اكل وشرب كبي كه بونلر نهاراً وعمداً اولمدقجه صومى افساد ايتمز [*] .

[*] معتكف ليلاً مسكر ايچمك ويا مال غيرى ييمك كبي محظور دينيلي ارتـكاب ايله فاسد الاعتكاف اولماز . كذا فى الفتاوى العالمكيرية .

— باب —

— صدقة الفطر [١] —

بو بابك مسائلی : صدقهٔ فطرك حقيقتنه ، صفتنه ، جنسنه ، مقدارينه ، حكمنه ، سببنه ، مصرفنه ، وقت وجوب واستحبابنه دائردر .

صدقهٔ فطرك حقيقتی : متضمن مؤنت بر عبادت اولمسيدر [٢] . (صدقه) تسميه اولنمسی وصائم ايچون طهره اولمسی [٣] واداسنده نيتك مشروط بولنمسی انك عبادت اولمسنی اراءه ايدر .

انده معنای مؤنت دخی بولنديغندن عبادات ماليه‌ده مشروط اولان كمال اهليت شرط قيلنمامشدر . غنی اولان صبی ومجنونك مالنه‌ده مترتب اولور [٤] .

(صدقه) : اعطاسيله عندالله مثوبت قصد اولنان عطيه‌در .

---

[١] وظائف ماليه‌دن اولمق اعتباريله صدقهٔ فطری فقها كتاب الزكاة آخرنده ذكر ايتمشلردر . ترتيب طبيعی‌يه مراعاةً بز آنی بورايه آلدق .

[٢] مؤنة ومأونة بركيمسه‌نك صدرمق ايدجك قوت وزاديدر .

[٣] (طهره) ضم طاء وسكون هاء ايله پاكلك معناسنه اسمدر .

[٤] مرآتده بويله مذكوردر . «طهرهٔ صائم» تعبيری حديثدن مأخوذ دركه جامع صغيرده حضرت ابن عباس روايتيله مذكور اولان برحديث شريفده : « زكاة الفطر طهرة للصائم من اللغو والرفث وطعمة للمساكين من أداها قبل الصلاة فهي زكاة مقبولة ومن أداها بعد الصلاة فهي صدقة من الصدقات . » بيورلمشدر . طهرهٔ صائم ديمك صائمدن حال صومنده واقع اولان لوث تقصيرات ايچون پاكلك ديمكدر .

مضاف اليه واقع اولان (فطر)دن يوم فطر مقصود درکه او
کونك صدقه‌سی دیمکدر . (زکاة الفطر) دخی دینور [١] . بواضافتده
انك اوکون کچیرلمیه‌رك ادا اولنمسنه تشويق واردر [٢] .

صدقهٔ فطرك صفتی: مالك نصاب ویا مالك قیمت نصاب اولان هر حر
مسلم مکلفه وجوب موسع ایله واجب اولمسیدر .

نصاب : هرشیئك اصل ومرجعی معناسنه اوله‌رق عرف شرعده
اساس غنا عداولنان مقدارماله اطلاق اولنورکه کوشه کوره ایکیوز
درهمدن عبارتدر [٣] .

دیندن وحوائج اصلیه دن فارغ وفاضل اوله‌رق اومقدار ماله عیناً
ویا قیمةً مالك اولان کیمسه غنی عد اولنوب کندیسنه احکام اربعه
تعلق ایدر :

[١] صدق واخلاص ایله ویرلدیکی ویاخود متصدقك مثوباته صدق رغبتی اظهار ایلدیکی ایچون (صدقه) تسمیه اولنمشدر . نتکیم زوجك زوجه‌یه صدق رغبتی اظهار ایتدیکندن طولایی مهر معجله (صداق) دینلمشدر . (زکات) تعبیرنده معنای طهره ملاحظدر . آکا (زکاة رمضان) و (زکاة الصیام) دخی دینلدیکی جامع صغیر شروحنده کورلمشدر .

[٢] ولم یقل صدقة الرأس (أی مع کونه من اضافة الشیء الی سببه کما هو الاصل) تحریضاً علی الاداء فی یوم الفطر اذا المراد به یومه کیوم النحر لا الفطر اللغوی لحصوله فی کل لیلة . ط علی الدر بزیادة .

[٣] نصابك اشتراطی شونك ایچوندرکه صدقهٔ فطر « أغنوهم فی هذا الیوم عن المسئلة » حدیث شریفنه بناءً آنجق اغناء فقیر ایچون واجب اولمشدر . اغنا ایسه غناسز اولماز . غناء شرعی دخی نصاب ایله مقدردر . دیندن وحوائج اصلیه‌دن فارغ وفاضل اولمسنك اشتراطی مستحق بالحاجه اولان مال ، معدوم کبی اولدیغندندر . بوبابده نماء وحولان شرط دکلدر . کما فی البحر . او واواشیاسی والبسه وآت و سلاح وخدمت کوله وجاریه‌سی حوائج اصلیه‌دندر .

١ وجوب صدقهٔ فطر ٢ وجوب اضحيه ٣ وجوب نفقهٔ اقارب ٤ حرمت اخذ صدقه .

صدقهٔ فطر درت جنس شيدن واجب اولور : بغدای ، آرپه ، قوری خرما ، قوری اوزوم .

مقدار آتی وجهله بونلردن ويا قيمتلرندن ويريلور .

صدقهٔ فطرك مقداری : بغدايدن ياخود بغدای اوندن ويا انك سويقندن [*] يارم صاعدر .

آرپه‌دن وقوری خرما ويا قوری اوزومدن برصاعدر [**] .

(صاع) : بر اولچكدر كه رطل عراقی ايله سكز رطلدر . بر (رطل عراقی) وزناً يوزاوتوزدرهم اولمغله بر (صاع) : بيك قرق درهمدر . نصفی : بشيوز يكرمی درهمدر .

بونلرك قيمتنی (بدل نقديسنی) ويرمك دخی جائزدر .

بوللق اولوبده فقيرلك محتاج اليهی موجود اولديغی زمانلرده قيمت ويرمك — حاجات متنوع اولديغی ونقدايسه قضاء حاجاتده اسرع بولنديغی ايچون — افضلدر .

زمان قحط وشدتده عين اعطاسی آقچه اعطاسندن افضلدر .

---

[*] (سويق) قاود تعبير اولنان نسنه‌يه دينوركه اون ياخود حبوب قاورلدقدن صكره نفخ و — ريحنی تقليل ايچون برقاچ دفعه صيجاق صو ايله بعده صغوق صو ايله — غسل اولنور . بدويلرك اكثری زادراهلريدر . طغارجغه باصوب يولده آنـكله آزيقلانورلر . ميوه‌لرك سويقی بعد التجفيف قاوروب سحق ايلـكله اولور . (اوقيانوس) .

[**] قوری اوزومی قوری خرما كبی عـد ايتمك امامين قوليدركه اوده حضرت امامدن برروايتدر . مفتیٰ‌به اولانده بودر . روايت اخراده قوری اوزوم بغدای كبيدر . ط .

صدقهٔ فطرك حكمى : دنياده عهدهٔ واجبدن خروج وعقباده ثوابه وصولدر .

صدقهٔ فطرك سببى : مكلفك كندى نفسى وولايت كاملهٔ مطلقه ايله كنديك تحت اداره وولايتنده بولنان كوله وجاريه‌سى و صغير فقير اولان چوجقلريدر [١] .

مكلف مالك نصاب هم كندى نفسى همده نابالغ وبيمال بولنان چوجقلرى وتجارت ايچون دكلده [٢] استفراش ويا خدمت ايچون اولان جاريه وكوله‌لرى ايچون صدقهٔ فطر ويرر . مملوكى ولوغير مسلم ياخود مدبر ويا ام ولد اولسون [٣] .

پدرى ووالده‌سى ايچون ويرمديكى كبى كندى زوجه‌سى [٤] وولدكبيرى ايچون دخى ويرمز ولد صغيرينك دخى كندى مالى اولديغنه كوره صدقهٔ فطرينى انك كندى مالندن ويرر .

صدقهٔ فطرك ركنى : انى مصرفنه تاديه‌دن عبارتدر .

---

[١] للحديث : « أدوا عمن تمونون » ومابعد عن يكون سبباً لما قبلها اهـ بحر .

[٢] تجارت ايچون اولان كوله وجاريه صدقهٔ فطرى يوقدر . كما فى الملتقى وغيره .

[٣] عبد مكاتب ايچون صدقهٔ فطر ويرمك آنده ولايتى اولمديغندن افنديسنه واجب اولمديغى كبى مكاتبك كنديسنه‌ده واجب اولماز . چونكه النده اولان افنديسنكدر . عبد مشتركده دخى شريكاردن هربرينك ولايتى قاصراولمغله صدقهٔ فطر هيچ برينه واجب دكلدر . كما فى ط . وفيه خلافها راجعه ان شئت .

[٤] زيد زوجه‌سى هندك صدقهٔ فطرينى ويرمك اوزرينه واجب اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (ابن نجيم) .

صدقهٔ فطر دخی زکات کبی تملیك اولنور . اباحه طعام ایله ادا اولنمش اولماز . بحر .

صدقهٔ فطرك مصرفی - كهرانك كسريله محل صرفی ديمكدر - مصرف زكات اولان : فقراء مسلمينندر .

زنكينه وذمی‌يه ويرلمز [١] . اصول وفروعدن اولان فقيرلره وزوجه‌يه [٢] وكندی مملوكنه ومكاتبنه دخی ويريله مز .

هركس كندی فطره‌سنی برفقير مسلمه ويرر . متعدد كيمسه‌لر دخی صدقهٔ فطرلرينی فقير واحده ويره بيلورلر .

صدقهٔ فطرك بردن زياده فقيره طاغيدلمسی دخی على الخلاف جائزدر [٣] .

نيت ايله ويريلور . حين افرازنده ايديلن نيت دخی كافی اولور . فقيره ويرر ايكن بيلدرمك لازم دكلدر .

صدقهٔ فطرك وقت وجوبی : يوم فطر صباحيدركه شوالك ايلك كوننك طـــلوع فجرندن اعتباراً اعطاسی واجب اولور [٤] .

---

[١] ذمی‌يه ويرلمامسی مفتی‌به اولان قول امام ابی يوسفدر . كما فی ط . فلا يغرنك ما فی البحر عند شرح قول صاحب الكنز فی مصرف الزكاة : « لاالی ذمی وصح غيرها . » راجع المنحة وطالع ما كتبناه فی هامش الصفحة ٣٦ من كتابنا الزكاة .

[٢] اتفاقا . ولاتدفع هی لزوجها عند الامام وقالا تدفع اليه . ط فی مصرف الزكاة .

[٣] اصلده بويله‌در . فتاوای ابن نجيمده : « صدقهٔ فطر واحده‌يی فقرادن برقاچ كيمسه‌يه ويرمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولماز . واجب اولان فطرهٔ واحده‌يی برفقيره ويرمكدر . » ديومذكوردر .

[٤] بوكا بناءً ديديلركه كوله سنه : يوم فطر كلديكی وقته سن آزادسين «

اندن مقدم ويا مؤخر اولەرق دخی ويريله بيلور [١] .

وقت وجوبدن اول وفات ايدنه ويافقير دوشنه صدقهٔ فطر واجب اولمديغی كبی اندن صكره طوغان ويا مسلم ياخود غنی اولان ايچون دخی صدقهٔ فطر واجب اولماز .

صدقهٔ فطرك وقت استحبابی : بيرام نمازينه چيقلمدن اولجه اولان زماندر [٢].

برعذره مبنی صوم كنديسندن ساقط اولاندن صدقهٔ فطر ساقط اولماز . ط [٣].

ديديلركه صدقهٔ فطری اخراج واعطاده قبول صوم ونجاح وفلاح وسكرات موتدن خلاص وعذاب قبردن نجات واردر . ط .

والله سبحانه وتعالى أعلم . وأستغفر الله العظيم .

تم كتاب الصوم ويليه كتاب الزكاة

ان شاء الله تعالى

ديمك كيمسه نك كوله سی بيرام كونی آزاد اولور . وبلافاصل قبل العتق اوكوله نك صدقهٔ فطرينی ويرمك اوكيمسه يه واجب اولور . چونكه مشروط وجودده شرطدن متأخردر آكا مقارن دكلدر . بحر .

[١] حقنده كی امر ، مطلق يعنی بروقت ايله غير مقيد اولديغندن آنك وجوبی موسعدركه مدت عمر ظرفنده متعدد سنه لر ايچون طوپدن ويا متفرقاً وياخود سال بسال وقت مستحبنده ادا اولنه بيلور. كما تقرر فی الاصول وصرح به فی الدر.

زيد صدقهٔ فطری رمضان دخولندن اول ويرمك جائز اولورمی ؟ الجواب: اولور . (ابن نجيم) .

[٢] بعد طلوع فجر الفطر عملاً بامره وفعله صلى الله تعالى عليه وسلم . ط .

[٣] عوارض مبيحه فصلنده هرم عذرينی تعقيب ايدن فديه بحثنه باقكز .

خيريه‌ٔ نابيلدن :

بى مرض تا اوله جسمكده توان
ايلمه فوت‌صيام رمضان

صومدر قوللرينه لطف خدا
صومه بالذات ايدر الله جزا

صوم بر مائده‌ٔ رحمتدر
نوردن صائمه بر خلعتدر

صومدر قابل كتم و اخفا
دخله فرصت بوله‌ماز صومه ريا

سر پاك صمديتدر صوم
اتصاف ملكيتدر صوم

نفس صائم ايچون ديدى رسول
مشكدن بيش خداده مقبول

رهنماى نعم جنت اولور
ترك نعمت سبب رحمت اولور

نه سعادت اوله‌سين لب‌بسته
اوله‌سين دغدغه‌دن وارسته

بند اوروب راهگذار دهنك
اوله آسوده ديار بدنك

سيله‌سين زنگنى قنديل دلك
آچه‌سين آينه‌سنى آب وگلك

اوله ذاتكده كثافت ناياب
بوله انوار لطافت تف وتاب

فهرست

صحیفه

صحیفه

طبع بحمده تعالى مرة ثانية فى آخر سنة ۱۳۲۸ هجريه
بتصحيح مؤلفه الفقير الى ربه الغنى محمد ذهنى

[illegible]

٢ [illegible]

٩ [illegible]

١٥ [illegible]

١٦ [illegible]

١٩ [illegible]

٢٢ [illegible]

٢٤ [illegible]

٣٠ [illegible]

٣٤ [illegible]

[illegible]

[illegible]

٤٥ [illegible]

٥١ [illegible]

٥٨ [illegible]

٥٩ [illegible]

٦٠ [illegible]

[illegible]

[illegible]

الزكاة احدى مبانى الاسلام

كتاب الزكاة

— نعمت اسلام —

مما من الله تعالى به على عبده

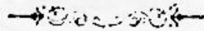
محمد زهنى

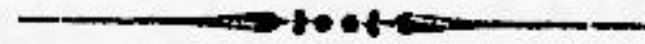
وفى اموالهم حق معلوم للسائل والمحروم

وقال تعالى . آمنوا بالله ورسوله وأنفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه

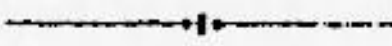

أى مال اديت زكاته درت بركاته

باب والاى فتواپناهيجه مصدقدر

باب عالى جاده سنده شركت مرتبيه مطبعه سنده طبع اولنمشدر

طبعهٔ ثانيه

سنهٔ هجريه

١٣٢٩

بسم الله الرحمن الرحيم

— كتاب الزكاة —

(زكات) برعبادت ماليهٔ سنويه‌دركه اغنياء مسلمينك سنه‌دن سنه‌يه مالل‌رينك قرقده بريني فقراء مسلمينه ويرملرندن عبارتدر .

نماء وطهارت معنالرندن مشتقدر . [وما انفقتم من خير فهو يخلفه] وعد كريمه‌مبنى مال ايچون زكات موجب نماء وبركات اولديغى كبى همده موجب طهارتدر [١] .

طهارت ماله تعلق ايدوب انك حق اللهى اخراج ومستحقنه اعطا اولنه‌رق تطهيرى حاصل اولديغى كبى نفس معطى ايچون دخى طهارتدركه انى دنس بخل ومخالفتدن طاهر قيلار .

عبدك عبوديتده اولان صدقنه دلالتندن طولايى زكاته لسان شرعده (صدقه) دخى دينلمشدر [انما الصدقات للفقراء الخ] آيت كريمه‌سنده‌كى (صدقات) زكاتدن عبارت اولديغى كبى [خذ من اموالهم صدقة تطهرهم وتزكيهم بها] قول كريمنده‌كى (صدقه) دخى زكاتدر [٢] .

معلوم اولديغى اوزره ثواب ايچون هبه ايديلن يعنى بلاعوض فقيره تمليك قيلنان مال ديو تعريف اولنان (صدقه) فرض وتطوع اولمقدن خالى اولميوب تطوع اولان صدقه معين دكل ايسه‌ده [٣]

---

[١] (زكات) ناقص واويدر . (نماء) ناقص يائيدر : نمى ينمى نماءً .
او معناده اولان (نمو) ناقص واويدر : نما ينمو نمواً .

[٢] الحقائقده حضرت صديقك ترجمه‌لرينه باقكز .

[٣] بر خرمانك نصفى دخى تصدق ايديله بيله‌جكى وفقير هركيم اولورسه

فرض اولان صدقه مقداراً ومصرفاً معيندركه مانحن فيه بولنان زكات اشته اودر [١].

لفظ زكات _ من حيث التصريف _ لفظ صلات كبيدر. فعلة وزننده مفرددر جمعى صلوات كبى زكواتدر [٢]. زكات ويرمكه تزكيه [٣] وويرنه مصلى وزننده مزكى دينور [٤].

زكات مسائلى: انك حقيقتنه، صفتنه، حكمنه، ركننه، سببنه، شرطنه، متعلقنه، مصرفنه دائر اولمق اوزره متنوعدر.

زكاتك حقيقتى: مال مخصوصى شخص مخصوصه تمليكدر.

صدقه ويريله جكى جهتله تصدقده مقداراً تعيين اولمديغى كبى مصرفاً دخى تعيين يوقدر. تبعه‌دن اولان غير مسلمه دخى صدقه ويريلور.

زيد عمروذمى‌يه صدقه ويرسه جائز اولوب زيده ثواب اولورمى؟ الجواب: اولور. (ابن نجيم).

حربى‌يه صدقه ويرلمز. سورهٔ ممتحنه‌ده‌كى [لاينهاكم الله عن الذين لم يقاتلوكم الخ] قول كريمى [هم الظالمون] ه قدر اوقيكز.

[١] شرعاً ماله تعلق ايدن حقوق اون نوعه بالغ اولور: زكات، صدقات، خمس، عشر، خراج، جزيه، صدقهٔ فطر، كفارات، نفقات، كافى النتف.

[٢] فيومى ديركه اسم منسوبنده مال زكوى واموال زكويه دينور، زكاتيه تعبيرى عاميدر اه لفظ زكات دخى صلات كبى مصحف شريفك غيريده واوايله يازلماز، تاسى دخى تركيب واسلوب عربينك غيريده قصير اولماز.

[٣] (تزكيه) ثنا معناسنه‌ده كلور: تزكيهٔ شاهد، فلاتزكوا أنفسكم.

[٤] باب تفعلدن متصدق و — تايه بدل تشديد صاد ودال ايله — مصدق دخى مزكى وعلى الاطلاق تصدق ايديجى معناسنه‌در. اخذ صدقه‌يه مأمور اولانه تفعيلدن اسم فاعل صيغه‌سيله (مصدق) دينوركه ساعى‌يه يعنى زكات تحصيلدارينه وعاشره يعنى عشرجى‌يه دخى شاملدر.

(مال مخصوص) : قرقده بر ديمك اولان ربع عشردن وانك مقامنه قائم اولان جزء مالدن عبارت اولوب (شخص مخصوص) دخي : مصرفنده مبين بولنان فقير مسلمدر .

زكات وجوب ايله موصوف اولمق ومتعلق اعتبار يله وجوب صفات افعال مكلفيندن اولوب موضوع علم فقه دخي فعل مكلف بولنمق حسبيله زكاتي فعل مكلف اولان تمليك ايله تعريف ايتمك صحيح اولديغي كبي [وآتوا الزكاة] قول كريمنده ايتايه [١] متعلق اولان مال مؤدى اولمله زكاتي اكا اسم قيلمق دخي صحيحدر [٢] .

زكاتك صفتي : فريضهٔ محكمه اولمسيدر [٣] كتاب كريمده اوتوز ايكي موضعده [٤] زكات صلاته مقارناً مذكوردر . « بني الاسلام على خمس الخ » حديث شريفنده زكات ركن ثالث اسلام اوله‌رق مذكور اولديغي كبي حديث شريف ديكرده دخي « اتقوا الله وصلوا خمسكم وصوموا شهركم وادوا زكاة أموالكم وأطيعوا اذا أمرتم تدخلوا جنة ربكم » بيورلمشدر [٥] .

(زكات) صوم كبي هجرت سنيه نك ايكنجي سالنده وصومدن

[١] (ايتاء) اعطا معناسنه‌در . استعمالاً اندن اخصدر : شيء عظيمده (ايتاء)، وقليل وكثيرده (اعطاء) قوللانيلور .

[٢] طحطاوي ديركه زكاتك مخرج اولان مقدار ماله اطلاقي مجاز شرعيدر (وآتوا الزكاة) قول كريمي دخي اندندر ياخود مقصود (أقيموا الصلاة) ده اولديغي كبي اني عدمدن وجوده اخراجدر اه

[٣] (محكم) غير منسوخ معناسنه‌دركه (ثابت) دخي دينور .

[٤] بحر رائقده واندن اخذاً دها بعض كتبده ومؤلفك درر حاشيه سنده ودر مختارده « سكسان ايكي موضعده » دينلمش ايسه‌ده طحطاوينك بيانينه كوره عند التعداد اوتوزايكيدن زياده بولنمامشدر .

[٥] حديث مذكور حضرت ابوامامه‌دن - رضي الله تعالى عنه - مروى

اول واجب فرض اولمشدر . قول مفتی به اوزره وجوبی فوریدر [۱] كه بلاعذر تأخير ايدن آثم اولور وشهادتی رداولنور .

وجوب زكاتی فهمده آرانه جق نكت ومعانينك عمده‌سی ايكيدر : بری نفسی رذيلهٔ بخلدن قورتارمق وديكری مواسات اهل حاجانده بولنمقدركه بونلردن بری تهذيب نفسه وديكری تدبير مملكته عائدايكی مهم مصلحتدر [۲] .

زكاتك حكمی : من جهة الدنيا عهدهٔ تكليفدن خروج ومن جهة العقبی عقابدن [۳] نجات وثوابه وصولدر .

صدقه ديمك اولديغيچون مزكينك ويرديكی زكاتدن رجوع ايتمسی جائز اولمامق دخی حكم زكاتدندر [٤] .

اولديغی كوره حجة الوداع خطبه‌سندندر . كمافی فتح القدير . وذكرت الزكاة فی حديث الاعرابی الذی قال لاأزيد علی هذا ولاأنقص انظر صحيح البخاري .

[۱] چونكه حاجت فقير معجله‌در . درمختار .

[۲] قال الغزالی فی الاحياء شرط تمام الوفاء بالتوحيد أن لايبقی للموحد محبوب سوی الله تعالی فان المحبة لاتقبل الشركة والتوحيد باللسان قيل الجدوی وانما يمتحن به درجة المحب بمفارقة المحبوب والاموال محبوبة عند الخلائق لانها آلة تمتعهم بالدنيا وبسببها يأنسون بهذا العالم وينفرون عن الموت مع أن فيه لقـــاء المحبوب فامتحنوا بتصديق دعواهم فی المحبوب واستنزلوا عن المـــال الذی هو موموقهم اه باختصار .

[۳] زكاتنی ويرميانلر حقنده شارعك وعيدی شديددر . [ولايحسبن الذين يبخلون الخ] آيت كريمه‌سنك تفسيرينه وصحيح بخاری‌یه والحقائقمزده حضرت صديقك وثعلبه‌نك ترجمه‌لرينه مراجعت اولنسون .

[٤] زيد عمرو فقيره : مالمك زكاتيدر . ديو برمقدار آقچه ويروب اول دخی قبض ايلسه زيد بعدزمانٍ عمروه اينجنمكله رجوع ايدوب اول زكات ديو ويرديكی آقچه‌يی عمرودن آلمغه قادر اولورمی ؟ الجواب اولماز . (فيضيه) .

زكاتك ركني : تمليكدركه منفعتنى من كل الوجوه كندندن قطع ايتمك طريقيله جزء مالى مصرفى اولان فقيره ويرمكدر .

كنديىنك مديونى بولنان فقيرك ذمتنى زكاتنه طوته ابرا ايتمك[١] ياخود نيت زكات ايله قول آزاد ايلمك وياجامع ياپدرمق وحج وياعمره ايتمك تمليك وزكات اولمديغى كبي اصول وفروعندن اولان فقيره تمليك دخى منفعتى كندندن بالكليه منقطع اولمامق جهتيله زكات دكلدر . (مال) قيديله منفعت خارج قالمشدركه تمليك منفعت ايتمك — مثلا زكاتنه طوته عقارنده فقيرى اسكان ايلمك — زكات دكلدر .

زكاتك سببى : نصابدر . هرشيئك اصل ومرجعى ديمك اولان (نصاب) اصطلاح شرعده مالك متعلق زكات اولان مقدارينه اطلاق اولنوركه كموشدن ايكيوز درهم والتوندن يكرمى مثقال وانعام سائمه‌دن دوه ده بش وصيغرده اوتوز وغنمده قرق عدددر .

نصاب مذكور نامى وحولى اولمق شرطيله صاحبنك مملوكى اولمق[٢] زكات ويرمسيچون سببدر [٣] .

---

[١] بونك ايچون چاره : زكاتنى او مديونه ويروب بعده آني آلاجغنه طوته آلمقدر . مديون اعطادن امتناع ايدرسه دائن النى اوزادوب آلور . چونكه جنس حقه دسترس اولمشدر . مديون ممانعت ايدرسه دائن حاكمه رفع دعوى ايلر . ط. بلامال وفات ايدن مديونك ذمتنده اولان آلاجغنى دائن زكاتنه طوتمق جائز اولماز . عبدالرحيم .

[٢] مال مكانى اخراج ايچون « ملك تام ايله » قيدينى زيادەيه حاجت يوقدر چونكه حريت جمله شروط زكاتدندر . على أن المطلق ينصرف للكامل كمافى الدر المختار وانظرهامش الصفحة ١١ .

[٣] وقت زوالك صلات ظهره سبب اولمسى كبي بو سبب ظاهربدر .

ایندن اقله زكات ترتب ایتمز [١] .

زكاتك شرطی : مزكی مسلم وحر ومكلف (عاقلی وبالغ) ودیندن وحاجت اصلیه‌دن خالی مالك نصاب اولمق ومزكاده نماء وحولان ونمنیت یاخود سائمیت ویاخود نیت تجارت بولنمقدر .

غیر مسلم زكات ایله مكلف اولمدیغی كبی زكات ایچون اسلام همده شرط بقا اولدیغندن بعدوجوبها مرتد اولاندن دخی زكات ساقط اولور .

دار حربده مسلم اولوب سنه‌لرجه قاله‌رق زكاتك وجوبنی جاهل اولان كیمسه‌یه دخی زكات مترتب اولمامغله [٢] دار اسلامه دخولندن صكره اوسنه‌لرك زكاتنی اعطا ایله اوكیمسه مكلف اولماز .

عبد مملوك ماذون فی التجاره دخی اولسه زكات ایله مكلف اولماز [٣] . مدبر وام ولد ومكاتب دخی اویله‌در . عند الامام مستسعی [٤] دخی مكاتب حكمنده‌در . (هندیه) .

سبب حقیقی : [وآتوا الزكاة] خطاب جلیلنك توجهیدر . كما فی ط علی الدر .

[١] فی القهستاني : النصاب لغة الاصل وفی الشریعة مالایجب فیما دونه زكاة .

[٢] مزكی فرضیت زكاتي حكماً اولسون عالم اولمق دخی شرطدر . حكماً علم دار اسلامده بولنمقله‌در .

[٣] زیدك مأذون اولوب مدیون اولمیان عبدمدبری عمروك یدنده اولان بالغ نصاب مال مكسوبندن عمروك اوزرینه زكات واجب اولورمی ؟ الجواب : عمروك یدندن الدقده حولان حول بولندیسه زیدك اوزرینه لازم اولور عمروك اوزرینه لازم اولماز . (فیضیه) .

[٤] (مدبر) : آزادی افندیسنك موتنه معلق اولان كوله‌در . مؤنثی (مدبره) در . (ام ولد) : افندیسندن چوجق كتیردیكی ثابت اولان جاریه‌در . (مكاتب) : كندینك آزادی برمقدار مال اعطاسنه كسلمش

شرط مكلفيته مبنى صبى ومجنون زكات ايله مكلف اولماز [١] عته دخى برنوع جنون اولمغله معتوه صوم وصلات ايله مكلف اولمديغى كبى زكات ايلەده مكلف دكلدر .

مالك نصاب اولان صبىّ حرّ مسلم بالغ اولدقده سنه ابتداسى وقت بلوغدن معتبر اولور .

مالك نصاب اولان مجنون حرّ مسلمك جنونى برسنه ممتد اولورسه بعد الافاقه اوسنەنك زكاتى اكا لازم اولماز . ملك نصابدن صكره سنەنك اوّلندن آز چوق برمدتده افاقت بولمش اولورسه زكات لازم اولور [٢] .

اغماكه بايغينلقدر نقدر امتداد ايتسه زكاتى اسقاط ايتمز .

مالك نصاب اولميان حرّ مكلفه زكات واجب اولمديغى كبى ديندن وحاجت اصليەدن خالى اولميان نصابه مالك اولانه دخى زكات واجب اولماز .

واو جهتله كسبه مأذون بولنمش اولان كولەدر . مؤنثى (مكاتبه)در . (مستسعى) اسم مفعول صيغەسيله : معتق البعض اولان كولەدر كه تخليص رقبەسيچون بقيهٔ قيمتنى تحصيله چالشديرلور . عند الامامين او حرمديوندر . مؤنثى (مستسعاة) در .

[١] نصاب زكاته مالك اولان زيدصغيره (يعنى صبىبه) مالنك زكاتى لازم اولورمى ؟ الجواب : اولماز . بوصورتده زيدك وصيسى عمرو صغيرك مالندن شوقدر آقچه مالنك زكاتى اولمق اوزره فقرادن برطاقم كيمسه لره دفع وتسليم ايله استهلاك ايلسه عمروه ضمان لازم اولورمى ؟ الجواب : اولور . (فيضيه ونتيجه)

[٢] بوده جنون عارضىيه يعنى بعد البلوغ طارى اولان جنونه كورەدر . اما جنون اصلىيه يعنى مجنون اولەرق بالغ اولانه كوره عند الامام ابتداء حول وقت افاقتدن معتبر اولور (هنديه) .

(دين) كه بورجدر — ذمتده ثابت بروصفدر اثرى مطالبه‌ده ظاهردر — مقصود نصابى مستغرق اولوب [١] جهت عباددن مطالبى اولان بورجدر : كرك قرض وثمن مبيع وضمان متلف وكفالت [٢] وزوجه‌سنك مهر معجلى كبى حقوق عباددن اولسون وكرك زكات وغله حاصله‌نك عشر وخراجى كبى حقوق اللهدن اولسون .

نذر وكفارت وحج بورجلرينك جهت عباددن مطالبى اولمامغله انلر مانع دكلدر .

(حاجت اصليه) : نفقه ، مسكن [٣] ، يازلق وقيشلق البسه [٤] ، صنعت ادواتى ، خانه اشياسى ، دوابّ ركوب [٥] مماليك خدمت [٦] ،

---

[١] دينندن فضله مالى اولور و نصابه بالغ بولنور ايسه حولان حصولنده زكات ويرمسى لازم اولور . كما صرح به ابن نجيم فى فتاواه على مايأتى فى آخر الكتاب .

[٢] وضمان اللقطة لايمنع وكذا ضمان الدرك قبل الاستحقاق لايمنع اه هنديه .

[٣] اوه ، دكانه ، مغازه‌يه شاملدر . بيوت ومنازلك سكنى ايچون اولمسى دخى شرط دكلدر . نماسى اولمديغندن نفس عقاره زكات ترتب ايتمز .

[٤] ولوكه كفايتدن زائد وقيمتلرى نصابه بالغ اولسون اه

زيد كفايت مقدارندن زياده اولوب قيمتلرى نصابه بالغه اولان اثوابه مالك ايكن برسنه مرور ايدوب لكن زيد تجارت نيت ايلمسه اثواب مزبوره ايچون زيده زكات واجب اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (على افندى) .

[٥] بينمك ايچون اولوب تجارت ايچون اولميان آت ، استر ، حمار ، دوه .

[٦] تجارت ايچون اولميوب خدمت ايچون اولان مملوكلر يعنى كوله‌لر وجاريه‌لر .

وكتب واسلحه [١] كبي شيلردركه انلردن خالى اولميان نصابه زكات ترتب ايتمز [٢].

(نماء) ـ كه مالك نامى ومتزايد اولمسيدر ـ حقيقى وتقديريدن اعم اولوب (نماء حقيقى): ربح وتجارت وتوالد وتناسل ايلهدر. (نماء تقديرى): مال كندى صاحبى ياخود نائبى يدنده بولنمقله انى نمالندرمغه مالكى متمكن اوله بيلمكلهدر.

نصاب، نامى اولمدقجه اكا زكات ترتب ايتمديكى كبى حولان حاصل اولمدقجه دخى زكات ترتب ايتمز.

(حولان) ـ كه سنه معناسنه اولان حوله اضافتله حولان حول [٣] دخى دينور ـ دوران سنه معناسنه دركه نصاب برسنهٔ قمريه يبللانمش اولمقدر.

يبللانمقده صاحبنك ملك تام ايله مملوكى بولنمق دخى مشروط اولديغندن ايكى كشى بيننده مشترك بولنان نصابه شريكيندن برى بالآخره تماماً مالك اولمق تقديرنده سنهٔ ماضيه ايچون زكات ترتب ايتمديكى كبى [٤] رهن اولان مال دخى مقدار نصابده

[١] تجارت ايچون اولمدقجه ولوكه اهلنك غيريده اولسون.

[٢] لان المشغول بها كالمعدوم. درمختار. نظيره الماء المستحق للعطش كالمعدوم يباح معه التيمم. ط على الدر.

[٣] تركيب اضافى اولهرق حولان تعبيرى طوغرى اوله مماز. صاحب بهجه غالطدر.

[٤] لان أحد الشريكين مالك بعض النصاب. وقال عليه الصلاه والسلام: «لاصدقة الا عن ظهرغنى.» ومالك بعض النصاب ليس بغنى ط على الدر.

اولەرق صاحبنك مقبوضى اولدقدن صكره مرهو نيتده كچن مدتلر ايچون اكا زكات ترتب ايتمز [١] .

(مال ضمار) تقديراً دخى تمادار اولمديغندن حولان اولسەده انك ايچون زكات مترتب اولماز [٢] .

قيام ملك ايله برابر كنديسنه وصول متعذر اولان ماله كسر ضاد ايله (ضمار) تعبير اولنور [٣] : تجارت ممالكندن اولان عبد آبق ومال مفقود [٤] وغصباً ويامصادرةً اخذ وضبط ايدلمش [٥] ويا دكزه دوشمش وياخود قيربريره ويا واسع عرصەيه دفن اولنوبده يرى اونودلمش ياخود بيلمديكى بركيمسه نزدنده امانت قالمش [٦]

---

[١] رهن مدتنده مال مرهون راهنك يداً مملوكى اولمديغى كبى مرتهنك دخى رقبةً مملوكى دكلدر . بناءً عليه هيچ برينه زكات لازم اولماز . چونكه مملوكيتده معتبراولان ملك مطلقدركه صاحبى اكاهم رقبةً وهم يداً مالك بولنمقدر مكسوب مكاتب دخى بويلەدر كه حق سيدده ملك يد وحق مكاتبده ملك رقبه اولمديغندن انلردن هيچ برينه زكات مترتب اولماز . تجارت ايچون اشترا اولنان ماله دخى قبل القبض زكات ترتب ايتمز . كمافى الدرمعط . وتقدم فى هامش الصفحة ٦ .

[٢] والاصل فيه حديث « لازكاة فى مال الضمار » وهو مالا يمكن الانتفاع به مع بقاء الملك . در مختار . أى مال غير مقدور الانتفاع به . ط على الدر .

[٣] مأخوذ من قولهم بغير ضامر اذا كان لاينتفع به لهزاله . أو من الاضمار وهو الاخفاء و التغييب . ومنه أضمر فى قلبه شيئا . ط على الدر .

[٤] وجد بعد سنين . در مختار .

[٥] المغصوب يشمل المجحود بلابينة كمالا يخفى . فليس منه الدين الذى على الجاحد وعليه بينة كمايأتى .

[٦] الغاز فقهيەمترك زكاتندن طقوزنجى مسئلەدر .

اولان مال كبي كه بونلر بروقت صكره صاحبي النه كچسه انك الده اولمديغى سنه‌لر ايچون زكاتنى ويرمك لازم كلمز.
زكات دين آتيده مذكوردر [١].

مالك برسنه ظرفنده برحالده قالمسى نادراندن اولمغله بدايت ونهايتنده تام اولمق شرطيله اثناء حولده نصابك اكسلمسى ضرر ايتمز. اكر نصاب كاملاً هالك اولورسه حول دخى باطل اولور [٢].

سنه‌نك ايكى باشنده نصابك كالى شرط اولديغنه مبنى بشقه مالى اولميان كيمسه‌نك نصاب قيمتندن دون اوله‌رق مالك اولديغى مال تجارت سنه آخرنده نصاب دكرينى بولسه بيله اوسنه ايچون اكا زكات لازم اولماز.

شرط حولان نصاب اصلى ايچوندر. اثناء حولده دخى استفاده اولنان مال [٣] كندى جنسنه [٤] منضم اوله‌رق [٥]

---

[١] ذمت زوجده دين اولوب كنديسنك وفاتي وياطلاقى اوززينه بد زوجه‌يه كچن مهر مؤجل دخى بويله دركه قبضندن اول اكا زكات ترتب ايتمز تتكيم آتيده دين ضعيف قسمنده ذكر اولنور.

[٢] دين قطع حول ايتمز.

[٣] طرق استفاده: ربح وتوالد وارث واتهاب كبي شيلردر. توفير وارد ايله ادخار اموال ايتمك دخى بر طريقدر. زمخشرى أطواق الذهبده « الوجه ذو الوقاحة من وجوه الرقاحة » ديمشدر.

[٤] قيدبه لان المستفاد من خلاف الجنس كابل مع شياه لايضم. ط على الدر.

[٥] بشرط عدم المانع وهو الثنى المنهى عنه فلو أدى زكات نقـــده ثم اشترى به سائمة وعنــده سائمة لم يتم حولها بعد لاتضم هذه المشتراة الى

حول اصلينك تمامنده جملهسنك زكاتى ويريلور .

صاحب نصاب اولان كيمسه برقاچ سنه نك زكاتنى تعجيلده ايتسه اولور [١] .

(ثمنيت) : بالخاصه التونه وكوشه عائددركه انلر اصل خلقتده أثماندر [٢] . بناءً عليه هرنه وجهله امساك اولنسهلر متعلق زكات اولورلر . زكات نقوده باقكز .

(سائميت) كه اكاسوم دخى دينور: زكات انعامه كورهدر [٣] . زكات سوائمه باقكز .

(نيت تجارت) زكات عروضدهدر :

تلك السائمة عند تمام الحول لوجود المانع وهو الثنى . كما فى الدر مع ط . والثنى مذكور عند ذكر نية التجارة فى العروض .

(٢) چونكه سبب وجوبك موجوديتندن صكره تأديه ايتمشدر . كما فى الدر مثلا اوچيوزدرهم كوشى اولان كيمسه انك يوز درهمنى ايكيوز درهمك يكرمى سنهلك زكاتى اولمق اوزره پيشين ويرسه اولور . كما فى ط فى حاشيتيه . « نصاب زكاته مالك اولان زيد مالك اولديغى مالك اوزرينه حولان حول ايتمدين برسنه ويابرسنهدن اكثر ايچون اداء زكاتى تقديم وتعجيل ايتمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . بهجه . »

(٢) بونك ايچوندركه متقوم اولميان مالك بيعى باطل ومقايضهسى فاسددر . حريرينك نظم آتيسى انلرك ذاتى مقصود اولمديغنه مبنيدر :

وشرمافيه من الخلائق * أن ليس يغنى عنك فى المضايق

الا اذا فر فرار الآبق .

(٣) چارپا اولان حيوانات اهليه مأكولهيه : (أنعام) تعبير اولنور . قال تعالى (والانعام خلقها لكم فيها دفء ومنافع ومنها تأكلون) قال الفيومى والانعام ذوات الخف والظلف وهى الابل والبقر والغنم .

بونلر شروط وجوبدر [١] .

وجوب زكاتده ذكورت شرط دكلدر . شروط وجوب كنديسنده تحقق ايتمش اولان قادين دخي زكات ويرمكله مكلفدر .

زكاتك صحت اداسنك شرطي : مزكي نيت ايلسكدر . زكاتي ويررايسكن ياخود ويرمك اوزره وكيلنه (مديراموورينه) تسليم ايدرايسكن [٢] وياخود مالنك زكاتني كلاً ويابعضاً آييررايسكن[٣] نيت ايلر .

نيتك اعطايه حكماً مقارنتي دخي كافيدر : بلانية ويروبده يدفقيرده مال مستهلك اولمدن نيت ايتمك كبي .

حين نيتده فقيرك حاضر بالمجلس اولمسي شرط اولمديغي كبي كنديسنه ويريلن شيئك زكات اولديغني بيلمسي دخي شرط دكلدر [٤] . حتى فقيره نيت زكات ايله ويرديككي مزكي هبه ياخود قرض تسميه ايتسه صحت ادايه ضرر ايتمز .

---

[١] برچوغي شرط نفس وجوب اولوب نماكبي شرط وجوب ادا اولاني ده واردر .

[٢] وكيل بلانيه اعطا ايتسه ياخود فقراء مسلمينه ويرمك اوزره اني برذمي يه تسليم ايلسه جائزاولور . چونكه اعتبار آمرك نيتنه‌در . ط .

[٣] آييرمغه (عزل) اعبير اولنور : زكاتني عزل ايتمكله عهده‌دن چيقمش يعني زكات ويرمش اولماز . حين عزلده‌كي نيت دخي كافي اولمق اوزره تأديه لازمدر. كما في ط .

[٤] لكن صدقهٔ تطوعده اخفاواسرار وصدقهٔ فريضه‌ده اعلان واظهار افضلدر. (علي افندي) .

ورثه نك مداخله‌سندن خوف اوزره اولان مريض زكاتني انلردن كتم ايده‌بيلور . تتكيم الغاز فقهيه‌مزده بشنجي مسئله اوله‌رق مذكوردر .

اقرباسى چوجقلرينه بيرام بخششى نامیله ويرديكى پاره لر بيله نيت ايله زكات اولور .

زكاتك متعلق — كه تعلق ايتديكى انواع اموال ديمكدر — شونلردر : نقود ، عروض ، سوائم .

زكات زروع ومعادن بونلره ذيل اوله بيلور . زروع وثمارك زكاتى (عشر) ويا (نصف عشر) در . معادنك زكاتى (خمس) در .

(زكات نقود)

نقود — كه نقدك جمعيدر تثنيه صيغه‌سيله (نقدين) و (ثمنين) دخى دينور — آلتون وكموشدن عبارتدر [١] كرك كولچه ويا سكه وكرك حلى ويا اوانى اولسون [٢] جمله‌سى معروض زكاتدر .

زكاتك سببنده بيانى كچدران اولديغى اوزره كموشده نصاب ايكيوز درهم وآلتونده يكرمى مثقال اولديغى كبى بونلرده زكات

---

[١] نقدك (عقال) مقابلى اوله‌رق استعمالنى دخى الحقائقده حضرت صديقك ترجمه سنده اولقويكزكه مصدق مال زكاتي عيناً آلورسه : اخذ عقالا . وبدل قيمتنى اخذ ايدرسه : أخذ نقداً . دينور اه

[٢] (حلى): حانك ضمى ولامك كسرى ويانك تشديديله دركه فتح حاء وسكون لام ايله اولان (حلى)ك جمعيدر . زينت اوراق اوزره طاقيلان شيلردر . كرك مباح الاستعمال اولسون : قادين ايچون طاراق ، كمر ، بيلازك كبى . وكرك مباح الاستعمال اولمسون : اركك ايچون كوستك وبازوبند وكوملك دوكمه‌سى وآلتون يوزك كبى .

هندك استعمال ايتديكى آلتون وكموشدن مصنوع بيلازكلر وقوشاقلر ايچون بعد الحول زكات لازم اولورمى ؟ الجواب : اولور . (نتيجه) .

(اوانى): (اناء)ك جمعى اولان (آنيه) نك جمعيدر قاب نوعندن اولان

دخی ربع عشردن یعنی قرقده بردن عبارت اولمغله کموشك هر ایکیوز درهمنده بعد الحول بش درهم وآلتونك هریکرمی مثقالنده نصف مثقال ویریلور.

بردرهم اون درت قیراطدر [١] برمثقال یکرمی قیراطدر. هر قیراط بش آرپه‌در [٢]

ربع عشردن اقل زکات اولمامغله ذکراولنان نصابلردن زائد اولانی انلرك خمسنه بالغ اولمدقجه زکاته متعلق اوله‌ماز. کموشه کوره ایکیوز درهمك خمسی قرق درهم اولدیغی کبی آلتونه کوره یکرمی مثقالك خمسی دخی درت مثقال اولمغله کموشك نصابی

شیلردر . طاس ، صحن ، ظرف ، کموش دوات ، یازی طاقمی ، تتون یاخود انفیه قوطیسی کبی ، بوللرك وکموش آینه وچکمجه وشمعدان ولکن ، ابریق امثالنك استعمالی قادینه دخی مباح اولمدیغی حالده نصاب حولیسنه زکات ترتب ایدر .

[١] مقصوددرهم شرعیدرکه هراون درهمی یدی مثقال وزننده اولانیدر . عصر حضرت فاروقده درهملر مختلف وزنلرده اوچ نوع ایدی حضرت مشارالیه انلری توحید ایدرك مجموعنك ثلثنی اخذ واعتبار بیورمشدرکه اوده شودر : (١٠+٦+٥ = ٢١ ÷ ٣ = ٧) . اون درهمك مجموع قراریطی یوزقرق اولدیغی کبی یدی مثقالك مجموع اجزاسی دخی یوز قرقدر .

زکانده ومهرده ودیاتده ونصاب سرقتده معتبر اولان هپ بو درهمدر . هر بلده‌نك کندی درهمی معتبر اولمق اوزره دخی افتا ایدلمشدر . بزجه درهم عرفی اون التی قیراط اولمغله ایکیوز درهم شرعی یوز یتمش بش درهم عرفیدر. طحطاوی دیرکه عقودده مطلق اولان درهم متعارفه مصروفدر . وکذلك اذا أطلقه الواقف اه

[٢] خمس شعیرات متوسطة غیر مقشورة مقطوع ما امتد من طرفیها . ط علی الدر .

اولان ايكيوز درهمدن صكره هرقرق درهمده بردرهم وآلتونك نصابی اولان يكرمی مثقالدن صكره هردرت مثقالده ايكی قيراط زكات ويرلمك لازم كلور.

صاحب نصاب ايچون خالص كموش ويا آلتونك عيننده وجوباً واداءً وزن معتبر اولوب ايكيوز درهم قيمتنده يوز اللی درهم كموش ابريقی اولان كيمسه‌يه زكات لازم اولمديغی كبی ايكيوز درهم وزننده وفقط اوچيوز درهم قيمتنده كموش ابريقی اولانه دخی لازم اولان يدی بچوق درهم قيمتنده بش درهم ويرمكدر. بش درهم قيمتنده بش درهم دخی ويرسه اولور.

خلاف جنسندن اعطاده اجماعاً [١] قيمت اعتبار اولنور.

خالص اولميوبده غشنه غالب بولنان آلتون وياكموش دخی خالص حكمنده‌در.

بری قرق پاره‌يه رائج اولان مجيديه قروشی الی قيراطدر.

بری يكرمی قروشه رائج اولان مجيديه يوزيكرمی قيراطدر.

بری بش قروشه رائج اولان آلتيلق آلتمش درت قيراطدر [٢].

كموشك آلتون ايله مسبوك اولاننده اعتبار غالبنه‌در آلتونی غالب اولان آلتوندر، كموشی غالب اولان كموشدر.

---

[١] وفی هذا اشارة الی ان المسئلة الاولی غير اجماعية فهی قول الشيخين وعند زفر تعتبر القيمة وعند محمد يعتبر الانفع للفقراء كما فی شرح الـكنز للزيلعی والعينی.

[٢] برمجيديه يدی بچق درهم عرفيدر. برآلتيلق درت درهم عرفيدر. (خلاصة الاجوبة).

(مغشوشه) تعبير اولنان مسكوكات كبى غشى غالب اولان نقود رائجه‌ده عروض كبى قيمت معتبردر .

(زكات عروض)

عروض ـــ كه عرضك جمعيدر ـــ نقود وسوائمك غيرى اولان اموال معناسنه‌در . نيت تجارت ايله ايدينلمش اولديغنه كوره انلرك دخى نصاب حوليسيچون سنه بسنه قيمتنك قرقده برى ويريلور .

مال تاجر كرك كيلى وياوزنى ياخود ذراعى وياصناعى ، عددى وغير عددى ، مثلى وياقيمى اولسون [١] .

نقود ايله سوائمك غيرى‌يه زكات تعلق ايتمامك اصل اولديغندن تجارت ايچون اولميان عروضك زكاتى اولماز . بناءً عليه جواهر ولآلى‌يه زكات ترتب ايتمز [٢] .

مكركه تاجر انلرى‌ده نيت تجارت ايله تملك ايتمش اوله .

---

[١] (مثلى) و (قيمى) تعبيرلريچون مجله‌نك بيك يوز اون طقوزنجى وديكر مقدرات ايچون يوز اوتوز ايكنجى الخ ماده‌لرينه باقيلور .

[٢] خاتملره طاقيلدقلرى الماس ايسكنه وباشلق وكردنلك وبيلازك وياقوت ياخود زمرد كوپه ويوزك ومرصع كمر وبلپازه ايچون زكات لازم كليوب انلرك حدنصابده اولان آلتون ويا كموشلرينه زكات ويريلور . اينجونك تاجرندن غيرى‌يه زكاتي اولماز . « زيد قيمتلرى نصابه بالغ اينجو وياقوته مالك اولوب تجارته نيت ايلمسه حصول حولانه مبنى زيده اول اينجو وياقوت ايچون زكات ويرمك لازم اولورمى ؟ الجواب : اولماز . » على افندى . « قال ولا فيما يستخرج من البحر كالعنبر واللؤلؤ والسمك اهـ »

نيت تجارتك ــ كسر ثاء ايله ثنايي (تكرر زكاتي [١]) مؤدى مانعك عدمي شرطيله [٢] برابر ــ عند العقد اولمسى مشروطدر . مثلا ارض عشريه‌يي اشترا وحاصلنك عشريني اعطا ايتدكدن صكره غله‌سنى تجارت ايچون درانبار ايتمش اولمق صورتنده اكا زكات ترتب ايتمديكى كبي [٣] بعد العقد تجارته نيت ايتمك وياخود نفسى ايچون برشى ايدنديكى زمان كاربولورسه صاتمغى نيت ايلمك صورتلرنده دخي زكات ترتب ايتمز . كما في الدر .

نصابده نقدين ــ بينلرنده كى ثمنيت جامعنه مبنى ــ يكديكره قيمةً ضم وعلاوه [٤] اولنديغى كبي قيمت عروض تجارت دخي نقدينه ضم اولنور [٥] وزكات نقدينه بدل قيمةً عروض اعطاسى صحيح اولور .

---

[١] الثنى بكسر المثلثة وفتح النون فى آخره ألف مقصورة وهو أخذ الصدقة فى عام مرتين . ط على الدر .

[٢] وعدم هذا المانع مشروط أيضاً فى ضم المستفاد فى اثناء الحول الى جنسه كما مر فى هامش الصفحة ١٢ .

[٣] زيد تزلاسنده حاصل اولان بغداى وآرپه‌نك عشريني ويروب ماعداسنى انبارينه وضع ايدوب تجارت نيت ايدوب اوزرينه حولان حاصل اولدقدن صكره زيد اول بغداى وآرپه‌يي بيع ايدوب ثمنى نصابه بالغ اولسه زيده زكات لازم اولورمى ؟ الجواب : ثمن مرقوم اوزرينه حولان حول ايتمدكجه لازم اولماز . (بهجة الفتاوى) .

عشرى ويريلان اوزمك زكاتى اولماز . (عبد الرحيم) .

[٤] قيمةً ضم قول امامدر . امامين ضم بالاجزايه قائلدر . كما فى ط .

اللى درهم كموش ويوز اللى درهم قيمتلى اون مثقال آلتونه مالك اولان زيد اوزرينه زكات واجب اولورمى ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

[٥] چونكه جمله‌سى تجارت ايچوندر وضعاً وحملاً . درمختار .

كرچه قصد تجارت ايله متخذ اولان سوائم دخی عروضدر ولكن زكات سوائم ايله زكات تجارت مقداراً وسبباً مختلف اولمغله [١] . برينك حولانی ديكرينه بنا ايديلەمز .

زكات تجارتك سنەسی سائمەلك نيتنه اقتران ايله باطل اولەجغندن تجارت ايچون اشترا ايتديكی حيواناتی سائمه ياپمق ايسه سنه ابتداسی وقت نيتندن معتبر اولور . در مختار .

عروضدن قيمةً اولديغی كبی عيناً دخی زكات ويريله بيلور . مثلا ايكيوز درهم كموش قيمتنده ايكيوز اولچك ذخيرەسی اولان تاجر حولان حولدن صكره زكاتنی عيناً ويا قيمة اعطاده مخير اولوب عيناً اعطا صورتنده مالنك قيمتی كرك آرتمش ، كرك اكسيلمش اولسون بش اولچك ويرر . قيمةً اعطا صورتنده يوم وجوبندەكی قيمتنی ويرمك لازم كلور [٢] .

بالغ نصاب اولان دينك (آلاجغك) دخی زكاتی واردر وبو بابده دين اوچ قسمدر : دين قوی ، دين وسط ، دين ضعيف .

(وضع) قيدی عينيه و (جعل) قيدی عروضه عائددر . أی بوضع الله تعالی وبجعل العبد . ط علی الدر .

[١] مال تجارتده مقدار زكات ربع عشردر . سوائمده اوبله دكلدر . مال تجارتك زكاتنده سبب ملك نصاب ناميدر . سائمەده ايسه عدد معينه مالكيتدر مع قصد الدر و النسل ا هـ ط علی الدر . ألغاز فقهيەمزك يدنجی مسئلەسنی اوقويكز . آتيده زكات ابل قبيلندەكی حامشه باقكز .

[٢] عند الامام كما يأتی بعد ذكر السوائم .

(دين قوى) : قرض وبدل تجارت اولان آلاجقدر .

[١] مقرّ ملئٌ اوزرنده اولديغى وحتى مقرّ معسر ويا مفلس اوزرنده بيله بولنديغى تقديرده [٢] انى دائن قبض ايتديكى وقت سنين ماضيه ايچون زكاتنى ويرر .

شوقدركه زكاتده خمس نصابك مادونى معفو اولمغله كچن مدت برسنه‌دن عبارت اولديغنه كوره زكاتك وجوب اداسى دين مذكوردن لااقل قرق درهم قبض ايدلنجه قدر تاخر ايدر .

(دين وسط) : تجارت ايچون اولميان مالك ــ مثلاثياب بذله نك وعبد خدمتك و دار سكناتك ــ بدلاتندن اولان آلاجقدر .

بومقوله اموالك اثمانى مشتريده ذمت قاله‌رق اوزرندن سنه كندراننده نصاب تام قبض ايدلمش اولمدقجه زكات لازم اولماز . وكذشته سنه‌لر دين مذكورك ذمت مشترى‌يه وقت لزومندن معتبر اولور .

(دين ضعيف) : برشيدن بدل اولميه‌رق ذمتده قالاندر . مهر [٣]

---

[١] (مليء) وزناً ومعنىً غنى كبيدر . (معسر) ميمك ضمى وعينك سكونى وسينك كسرى ايله مليئك ضديدر . (مفلس) كلمه‌سى بوراده محكوم بالافلاس معناسنه اولديغيچون فانك فتح وتشديدى ايله‌در .

[٢] مديون مقر اولميوب منكر بولنديغنه كوره بينه‌سى اولان دين دخى بوقسمدن ايسه‌ده انده قول امام محمد تصحيح اولنمشدركه امام مشار اليه زكاتك عدم وجوبنه قائلدر . چونكه هر بينه مقبول اولماز . هر قاضى دخى عدالت ايتمز . كما فى ط .

[٣] ذمت زوجده قالمش اولور . « هند بيك غروش مهر مؤجلى زوجى ذمتنده ايكن اون سنه مرور ايتسه حالا زيد فوت اولوب هند مهر مرقومى تركه‌دن آلدقده سنين مرقومه ايچون زكاتى هند اوزرينه واجب اولورمى ؟ الجواب : اولماز . نتيجه . »

ووصيت [١] ومال مخالعه [٢] ودم عمددن صلح [٣] وديت [٤] وبدل كتابت [٥] وسعايت [٦] كبي كه بونلردن مقدار نصاب قبض اولنمدقجه وبعد القبض اوزرندن سنه آشمدقجه زكات لازم اولماز [٧]

واهبه هبه ايتديكي مقدار نصاب مالك زكاتي لازم اولمديغني كبي بعد الحول رجوع ايتمك صورتنده موهوب لهه ده لازم اولماز رجوع كرك بالقضاء وكرك بالرضا اولسون. كافي الدر [٨].

بومسئله مال ضمار ذيلندهكي هامشده (ص١٢) ذكر اولنديغي كبي ألغاز فقهيهمزده دخي الغاز اولنمشدر. اوتوز سكزنجي صفحهسنه باقملز.

[١] عند الوارث مثلا برسنه تأخر ايتسه. ط.

[٢] زوجهٔ مختلعه نزدنده مثلا برسنه تأخر ايلسه. ط.

[٣] آنك بدلي مثلا برسنه عند القاتل تأخر ايتسه. ط.

[٤] عندالعاقلة ياخود عندالقاتل مثلابرسنه تأخر ايدوب بعدهولي دم آني قبض ايلسه ط.

[٥] عبد مكاتب نزدنده قالوب مثلا برسنهصكره سيد آني قبض ايتمش اولسه. ط.

[٦] اعتاق بعض صورتنده بقيهٔ قيمتنه ساعي اولان عبدك نزدنده اوپاره مثلا برسنه تأخر ايدوب سيد آني بعده قبض ايلسه. ط.

[٧] أي الا اذا كان عنده مايضم الى الضعيف ط. وهذا (التقسيم) عند الامام. وأوجبا عن المقبوض من الديون الثلاثة بحسابه مطلقا. ص. قليلا أو كثيراً. ط.

[٨] قال لورود الاستحقاق على عين الموهوب له اه لأن الرجوع في الهبة فسخ من الاصل في الجملة. ومنه يعلم الفرق بين مسئلة المهر والهبة ط على الدر. وهي من الحيل المسقطة للزكاة كما يأتي بيانه.

(زكات سوائم) [١]

(سوائم) ــ كه سائمه نك جمعيدر ــ علوفه نك ضديدر . آخورده بسلنان حيواناته علوفه [٢] وقيرده يايبلان حيوانانه (سائمه) دينور . علوفه لك وسائمه لك سنه نك اكثر مدتى اعتباريله در . سنه نك اكثر مدتنده آخورده علفخوار اولان حيوانلر (علوفه) اولديغى كبى سنه نك اكثر مدتنده قيرده يايبلان حيوانلر دخى (سائمه) در .

سنه نك اكثرنده وحتى نصفنده علوفه اولانلر (سائمه) عداولنمديغى كبى مراعئ غير مباحه ده مرعى پاره سى ويريله رك يايديريلان حيوانلر دخى (سائمه) صاييلماز .

حيوانات سائمه دن متعلق زكات اولان يالكز شواوچ نوع حيواندر : ابل ، بقر ، غنم .

(ابل) : دوه لردر . (بقر) : ماندايه دخى شامل اولمق اوزره صيغرلردر . (غنم) : قيونلر وكچيلردر .

آتلر واسترلر وحمارلر سائمه دخى اولسه لر انلرك زكاتى اولماز [٣] . مكركه بونلر تجارت ايچون ايدينلمش اولسونلر .

تجارت ايچون بسلنان هرنوع حيوانات علوفه بيله اولسه عروضدن عد اولنه رق متعلق زكات اوله بيلور .

---

[١] بوبابك مسائلندن (مراقى الفلاح) ساكتدر .

[٢] بونده عين مفتوحدر . ضم عين ايله اولان (علوفه) يه معناسنه اولان (علف) ك جمعيدر . يكيچرى علوفه سى آندندركه عاصم مرحوم تعريف علفده : علوفه خوارانك علوفه لرى بوندندر . ديمشدر اه

[٣] وهذا عندهما . وهو المختار للفتوى . هنديه . فلا حاجة فيما يأتى عن الدر الى ذكر الحيل المسبلة عند استثناء سوائم الوقف عن لزوم الزكاة لعدم الملك .

نتكيم انواع ثلاثهٔ مذكوره سائمه سنك سائمه اولەرق متعلق زكات اولمسى بيثمك ويايوك يوكلتمك ياخود تجارت ايتمك ايچون اولميوب بده محضا سوت ويرمك واورەملك ايچون متخذ اولمسيله مشروطدر [١] . علوفه يه وعوامل وحوامله يعنى چالشديريلان ويوك طاشيان صيغر ودوه سائمەلرينه زكات اولمديغى كبى ات وتجارت ايچون سائمه اولان طواره دخى زكات تجارتدن بشقه زكات اولماز [٢] .

تجارت ايچون اولان اموالده [٣] عروض احكامى جارى اولمغله اندەعلوفەلك دخى مانع زكات اولماز .

سائمەده وسائر متعلق زكات اولان أموالده نصاب مادونته زكات ترتب ايتمديكى كبى نصابك ملك اولمسى دخى مشروط بولنديغندن وقف سوائمنه دخى زكات ترتب ايتمز . كافى الدر [٤] .

---

[١] لابد من هذا القصد (يعنى قصد الدر والنسل) حتى اذا لم يقصد شيئاً أصلا لايلزمه زكاة . ط على الدر .

[٢] زكاة تجارت ايله زكات سوائم مقداراً وسبباً مختلف اولمغله بريتك حولانى ديكرينه بنا ايديلەميەجكى حقنده كى افادهٔ سابقەيى اونتميكز .

ايكيوز درهم كموشه مساوى اولديغى حالده زكاتى ويرلمك لازم كلن مال نصل مالدر ؟ جواب : عددجه تام اولوب قيمتجه نصاب نقددن دون بولنان سوائمدر . (الغاز فقهيه) .

[٣] المـال عند أهل البادية النعم اه مصباح . وقد تقدم فى هامش الصفحة ١٣ أن الأنعام ذوات الخف والظلف وهى الابل والبقر والغنم . والمـال ماملكته من جميع الأشياء . قال ابو الطيب :

لاخيل عندك تهديها ولا مال * فليسعد النطق ان لم تسعد الحال

[٤] ولا حاجة لنا الى ذكر قوله : والخيل المسبلة . أي المجعولة ليغزى عليها فى سبيل الله تعالى كما قلنا وراء هذه الصفحة .

ملك و بالغ نصاب اولان أنواع ثلاثهٔ مذكوره سائمه‌سنك ارككلری وديشيلری ومختلطلری متعلق زكاتدر .

(زكات ابل)

سائمه اولان دوه‌لرك بشدن اقلنه زكات لازم كلميوب [١] اوزرلرندن سنه آشان بش سائمه دوه‌ده برشات (قيون ويا كچى) ويريلوركه بش دوه‌نك زكاتی اودر . يكرمی بش دوه‌يه قدر هر بشده برشات ويريلوب ايكی نصـــاب مابينی معفو اولور . دوه‌لرك عددی تمام يكرمی بش اولدقده بر بنت مخاض [٢] (ايكی يشنه كيرمش برديشی دوه) ويرلمك لازم كلور . اوتوز بشه قدر ويريله‌جك زكات بودر . دوه‌لر اوتوز التی اولدقده بر بنت لبون [٣] (اوچ ياشنه كيرمش برديشی دوه) ويريلور . قرق بشه قدر ويريله‌جك زكات بودر . دوه‌لر قرق الی اولدقده برحقه (درت ياشنه كيرمش برديشی دوه) ويريلور . التمشه قدر ويريله جك زكات بودر . دوه‌لر التمش بر اولدقده برجذعه [٤] (بش ياشنه كيرمش برديشی دوه) ويريلور . يتمش بشه قدر ويريله‌جك زكات بودر . دوه‌لر يتمش التی اولدقده ايكی بنت لبون ويريلور . طقسانه قدر ويريله‌جك زكات بودر . دوه‌لر طقسان بر اولدقده ايكی حقه ويريلور . يوز يكرمی‌يه قدر زكات بودر . يوز يكرمی دوه‌دن صكره ايكی حقه ايله برابر هر بش دوه‌ده برشات ويريلوب

[١] شروط وجوبه وتعريف نصابه باقـكز .

[٢] لفظ (مخاض) فتح ميم ايله‌در .

[٣] لفظ (لبون) فتح لام ايله‌در .

[٤] لفظ (جذعه) فتحتين ايله‌در .

عدد ابل يوز قرق بش اولدقده ايكى حقه ايله بر بنت مخاض ويرلمك لازم كلور. يوزاللى دوه‌ده اوچ حقه ويريلور. يوز اللیدن صكره فريضه استيناف اولنوب اوچ حقه ايله برابر هر بش دوه‌ده برشات ويريلور. يكرمى بشده يعنى دوه‌لر يوز يتمش بشه بالغ اولدقده اوچ حقه ايله بر بنت مخاض واوتوز التيده يعنى يوز سكسان التى دوه‌ده اوچ حقه ايله بر بنت لبون ويوز طقسان التى دوه‌ده درت حقه ويريلور. ايكييوز دوه‌يه قدر زكات بودر. ايكييوز دوه‌نك زكاتنى ديلرسه هر اللیده بر حقه اولمق اوزره درت حقه ويرر وديلرسه هرقرق دوه‌ده بر بنت لبون اولمق حسابيله بش بنت لبون ويرر. ايكييوز دوه‌دن صكره فريضه استيناف اولنوب يوز اللیدن صكره اولان حساب وجهله باشلانور.

لزوم زكاتده هر نوع دوه بردر: كرك تك، كرك جفت اوركجلى اولسون.

كوچكلرى وكورلرى، طوپاللرى الخ داخل تعداد اولسه‌ده انلر زكات اوله‌رق ويرلمز.

الك كزيده لرى دخى اخذ اولنميوب وسطلرى آلنور.

(زكات بقر)

سائمه اولان صيغر جنسنك اوتوز عدددن اقلنه زكات لازم كلميوب انلر اوتوز اولوبده اوزرلرندن سنه اشديغنده بر تبيع وياتبيعه (تام برسنه‌لك [*] اركك ويا ديشى بوزاغى) ويريلور.

---

[*] يعنى برسنه‌سنى تماملايوب ايكنجى سنه‌يه باصمش. هنديه.

قرق قدر زكات بودر . صيغرلرك عددى تام قرق اولديغنده برمسن ويامسنه (تام ايكى سنه‌لك [١] اركك ويا ديشى طنه) ويريلور [٢] . آلتمشده ايكى تبيع ويا تبيعه ويريلوب آلتمشدن صكره قرقلر واوتوزلر اعتبـــار اولنوركه هر قرقده برمسن ويامسنه وهر اوتوزده برتبيع ويا تبيعه ويريلور . يتمشده برمسن ايله برتبيع وسكسـانده ايكى مسنه وطقسانده اوچ تبيع ويوزده برمسنه ايله ايكى تبيعه ويريلور .

بقرك عددى يوز يكرمى اولمق كبى مسنه ويا تبيعه تقديرينى محتمل اولدقده اعطاء زكاتده دخى مخيرلك حاصل اولوب مزكى ديلرسه قرقده برمسنه اولمق اوزره اوچ مسنه وديلرسه هراوتوزده برتبيعه حسابيله درت تبيعه ويرر .

اينك واوكوز ايله ماندا قاريشق اولان بقرسائمه‌نك زكاتى انلرك اغلبندن آلنور .

مطلوب اولان سنده حيوان ويرلمز ايسه ادناده فرقى برابر ويريلور . أعلاده فرق كيرو آلنور .

(زكات غنم)

سـائمه اولان قيون وكچى سوريسنك قرقدن اقلنه زكات

---

[١] يعنى ايكى ياشنى بيتروب اوچنه باصمش . هنديه .

[٢] فاذا زادت على الأربعين وجبت فى الزيادة بقدر ذلك الى ستين عند ابى حنيفة ففى الواحدة الزائدة ربع عشر مسنة وفى الاثنين نصف عشر مسنة . وهذ رواية الأصل . هنديه . وهذا ظاهر الرواية عن الإمام . وعنه لاشىء فيمازاد . در مختار .

لازم كلمز . غنم قرق اولوب اوزرلرندن سنه آشديغنده يوز يكرمي يه قدر برشات (قيون ويا كچي [١]) ويريلور . يوز يكرمي بر اولديغنده ايكيوزه قدر ايكي شات ويريلور . عدد أغنام ايكيوزي كچر ومثلا ايكيوز بر اولور ايسه اوچيوز طقسان طقوزه قدر اوچ شات ويريلور. درتيوز اولدقده درت شات الخ ويريلوركه ارده كيلر معفو اولمن اوزره هريوزده برشات آرتيريلور .

زكوات سوائمده امر حضرت رسالت بووجهله در .

برياشدن اشاغي اولان كوچكلره وقوزيلره مستقلا زكات ترتب ايتمز . انجق انلر سوريده داخل تعداد اولور . ايچلرنده بربيوك بيله اولسه نصابلرينه زكات تعلق ايدر [٢] وزكات اوله رق او بيوك اخذ اولنور . مكركه يك كزيده اوله . اوحالده اواخذ اولنميوب برشات وسط آلنور .

زكات اوله رق عيناً ويريله جك شي دائما وسطدركه ادنانك اعلاسي واعلانك ادناسيدر . [ولا تيمموا الخبيث منه تنفقون ولستم بآخذيه الاأن تغمضوا فيه] .

زكاتده وعشرده وخراجده وفطره ده ونذرده [٣] واعتاقك

[١] اركسكه ديشي يه شاملدر . در مختار .

[٢] مثلا حولان حولده اوتوز طقوز قوزي ايله بر طوقليسي قالمش اولان كيمسه يه زكات واجب اولور . ط على الدر . آنك هلاكيله زكات ساقط اولور در مختار .

[٣] بر صاع بغداي تصدق ايتمكي نذر ايلمك صورتنده اولديغي كبي كه نذر كرك مطلق وكرك معلق اولسون آنده دفع قيمت جائزدر . ط .

غيرى اولان كفارتده [١] عينه بدل دفع قيمت جائزدر [٢].
معتبر اولان يوم وجوبنده‌كى قيمتدر.
امامين يوم اداسنده‌كى قيمتدر ديديلر.
سوائمده اتفاقا [٣] يوم اداده‌كى قيمت معتبردر [٤].
زيد مالنك زكاتيله برجاريه اشترا ايدوب زكات ايچون اول جاريه‌يى عمر وفقير صالحه ويرسه زكات يرينه كچرمى؟ الجواب: كچر. (نتيجه).

زكات، مال حلاله ترتب ايدر. نصاب حرام اولورده انك خصمى حاضر يعنى صاحبى موجود ايسه آكا ويرلمسى وصاحبى موجود اولمديغنه كوره تصدق اولنمسى واجبدر [٥].

[١] اعتاق استثنا ايتمسنك وجهى انده‌كى معناى قربت اتلاف مالك ونفى رق اولوب بوايسه تقوم ايتمز اولمسيدر. ط على الدر.
[٢] فالواجب اما العين أوالقيمة بخلاف الضحايا والهدايا لان معنى القربة فيهما اراقة الدم وذلك لايتقوم. ولايخفى أنه فى الضحايا مقيد ببقاء أيام النحروأما بعدها فيجوز دفع القيمة. ط على الدر.
[٣] وهو الاصح. وروى عن الامام اعتبار يوم الوجوب. كما فى الدرمع ط
[٤] ويقوم فى بلد المال الذى فيه. ولوفى مفازة ففى أقرب الامصاراليه. در مختار.
[٥] مغصوب اولان وياشراء فاسد ايله مملوك بولنان مـاله زكات يوقدر. قهستاني ومجمع الانهر.
صاحب درك تعبيرنجه مال خبيثه زكات اولماز.
زيد غصب ورشوت طريقيله جمع ايتديكى مالندن زكات ويرمسى جائز اولورمى؟ الجواب: اصحابنه رد اولنور. (فيضيه).
زيد مال حرام جمع ايدوب يدنده ايكن اوزرندن سنه كچسه اول مالده زيد اوزينه زكات واجب اولورمى؟ الجواب: اولماز. (ابن نجيم).

مال حلاله مال حرام قاريشوب تميز اولنه ماز ايسه جمله سنك زكاتی ویریلور [١] .

زكات ذمته دكل ، عينه تعلق ايتديكی ايچون [٢] بعد الوجوب (يعنی حصول حولاندن صكره) نصابك هلاكيله ساقط اولور [٣] .

نصاب اكر بعد الحلول استهلاك ايدلمش ايسه زكات - وجود تعدی يه مبنی - تضمين اولنور [٤] .

---

[١] زيد حلالدن كسب ايتديكی شوقدر آقچه سنی حرامدن كسب ايتديكی شوقدر آقچه سنه خلط ايدوب احدهمانی آخردن تميز ممكن اولمسه حولان حصولنده اول آقچه نك جمله سيچون زيد اوزرينه زكات واجب اولورمی ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

[٢] يدل عليه قوله تعالى (وفى أموالهم حق معلوم للسائل والمحروم) وقوله صلى الله عليه وسلم : فى أربعين شاة شاة . ط على الدر .

[٣] لفوات القدرة الميسرة للاداء التى هى وصف النماء . كما تقرر فى موضعه .

[٤] مسئله : زكاتی ويريله جك ايكی نوع مالی اولوبده برنوعنك اوزرندن سنه آشدقدن صكره كنديسی استهلاك ايتمكله ديكر نوعنك زكاتی ساقط اولمش اولان كيمسه كيمدر ؟ جواب : بو اول كيمسه دركه سائمه اوله رق بش دوه سی وقرق غنمی اولوب دوه لرك اوزرندن سنه آشه رق زكاتی اولاق اوزره برشات ويرمك لازم كلديكی حالده صاحبی آنلری استهلاك ايتسه زكات ساقط اولماز ايسه ده آندن صكره غنمك اوزرنده حولان حاصل اوله رق زكات زمانی كلديكنده آنلرك زكاتنی ويرمك لازم كلمز . چونكه كنديسی دوه نصابنی استهلاك ايتمش اولمقله ذمتنده فقير حقی اوله رق برقيون قالمش اولور و آنكله غنمك نصابی تناقص ايتمش بولنور . بناءً عليه آندن غنم زكاتی ساقط اولور . اكر دوه نصابی آنك صنعی اولميه رق هالك اولورسه ذمتنده برشی قالمش اولمامغله غنمنك نصابی تام وكامل اولمش اوله رق زكاتی لازم كاور . (الغاز فقهيه) .

حصول حولاندن صكره نصابك اقراض واعاره طريقيله نواسی (یاتماسی) هلاك ، ونصاب سائمه‌یی یمسز یاخود صوسز براقق استهلاك ، در [۱] .

بعد الوجوب اسقاط واجب ايچون چاره آرامق بالاجماع مكروهدر .

امام ابویوسف دفع وجوب زكات ايچون چاره بولمغی جائز كورمش وامام محمد انی‌ده مكروه صایمشدر [۲] .

حیوانات سائمه سنی سنه تماميندن بركون اول — وجوب زكاتدن فرار ايچون — صاتمق امام محمده كوره مكروه وامام ابویوسفه كوره غیر مكروهدر .

نفقه ايچون صاتمق بالاجماع مكروه دكلدر .

سنه خلالنده نصابی برینه هبه ايدوب مال ، موهوب‌له عندنده ایكن سنه تمام بولدقدن صكره قضا یاخود رضا ايله واهبه رجوع ايتمك زكاتك قبل الوجوب اسقاطيچون اولان چاره‌لردندر كه هیچ برینه زكات لازم كلمز .

نتكیم سوائم قبیلنده دخی ذكر اولنمش والغاز فقهیه‌مزدن كتاب الزكاتك ايلك مسئله‌سی بو اولمشدر [۳] .

---

[۱] مال تجارتك مال تجارت ايله استبدالی (هلاك) ومال تجارتك غیری ايله استبدالی (استهلاك) عداولنور . س . وذكره صاحب الدر أيضا .

[۲] وبالنده قالماق ايچون دكلده بخلدن ناشی وجوبدن قاچمق دخی اجماعاً مكروهدر . ط .

أيها الحول القلب أمن حيلتك ؟ أن تجمع المال لبعل حليلتك

(۳) بونك اورادەاوچ نظیری دهامذكوردر . ایستەرسه كز اوقویكز .

زكات حق فقرا ايسه‌ده جبراً آلنه‌ماز [١] و نيت اولمديغيچون ميتك تركه‌سندن دخی اخذ ايديله‌مز .

مكركه كنديسی انی وصيت ايتمش اوله [٢] اوحالده ثلث مالندن اخذ اولنور .

ورثه اجازه ايدرلر ايسه مجموع مالندن دخی آلنه بيلور .

زكاتك مصرفی [٣] كه محلّ صرفی ديمكدر [انما الصدقات للفقراء الخ] قول كريمنده تعداد بيوريلان صنوفدر : فقير صنفی ، مسكين صنفی ، مكاتب صنفی ، مديون صنفی ، فی سبيل الله منقطع اولان صنف ، ابن سبيل صنفی ، عامل صنفی .

بونلرك اجمالی : زكاتك كنديلرينه صرف واعطاسی شرعاً صحيح اولان مسلمدن عبارتدر. كرك اركك ، كرك قادين وياصبی مميز اولسون .

اغنياء مسلمينه فرض اولان زكات مسلمينك غيری‌يه ويريله‌ـ مديكی كبی مسلمينك دخی هر صنفنه دكل ، انجق ذكر اولنان صنوف ضعفاسنه ويريلور .

---

[١] زيد عمروی قاضی‌يه كتوروب : « بن فقرادن اولمغله عمرو مالنك زكاتنی بكا ويرسون . » ديو عمرودن دعوی ايلسه مسموع اولورمی ؟ الجواب اولماز . (فيضيه) .

زيد فقير عمروغنی بالغ اوزرينه مالنده زكاتك وجوبنی دعوی وعمرودن زكات طلب ايلسه دعواسی مسموعه اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (ابن نجيم)

[٢] حاجت غيره بناءً مشروع اولان صلات نوعی وصيت اولمدقجه موت ايله ساقط اولان احكام دنيويهٔ ميتدن اولمق اوزره اصولده مذكوردر .

[٣] (مصرف) باب ثانيدن اسم مكان اولديغيچون مجلس وزننده‌در .

نظم ايتده برده مؤلفهٔ قلوب صنفى مذكور ايسه‌ده آنلره اعطاء زكات خصوصى عليه السلام افندمز حضرتلرينك آخر امرده حضرت معاذبن جبله ــ رضى الله تعالى عنه ــ ويردكارى تعليمات سنيه‌ده‌كى «خذهامن أغنيائهم وردهافى فقرائهم» قول‌شريفلريله‌منسوخ‌اولمشدر [١].

فقير: نصابه بالغ ماله، نه‌ده آنك قيمتنه مالك اولمياندر. ولوكه صحيح البدن وصاحب كسب اولسون [٢].

اومقدار ماله مالك ايسه‌ده مملوكى اولان مال كندى حاجتنى مستغرق ايسه اودخى فقيردر.

برينك اوزرنده مؤجل آلاجغى اولان كيمسه نفقه‌يه محتاج

[١] محشى بويله ديمشدر. اصولك (بيان تبديل) بحثنده «اجماع نه ناسخ ونه منسوخ اولور» دينلديكى يرده: «مؤلفهٔ قلوب حصه‌سنك زمان حضرت صديقده سقوطى اجماع ايله دكل، سببينك سقوطنه مبنيدر» دينلمشدر. مرآتي حاشيهٔ طرسوسى ايله برابر مطالعه ايدكز.

[٢] شوقدركه عسردن سدادى اولانه يعنى قوت يوميسنى تدارك ايدنه اخذ زكات ايتامك اولادر ط. محشى مرحوم بورادە بوقدرجق افاده‌دن صكره صدقهٔ فطر بابي قبيلنده ديمشدركه قوت يوميسى بالفعل موجود اولانه وياخود — صحيح مكتسب اولمق جهتيله — قوتي بالقوه موجود ديمك اولانه قوته دائر برشى ايسته‌مك حرام اولور. حالنى بيله‌رك ويرن دخى محرم اولان شيئه اعانه ايتديكندن طولايي كناهه كيرر. كسوه ايچون ياخود كنديسى جهاد ايله وياطلب علم ايله اشتغالندن‌ايچون ايسترايسه محتاج بولنديغنه كوره جائزدر. اه وينه باب مذكور قبيلنده ديمشدركه زكاتي سرفه ياخود معصيته صرف ايده‌جكى معلوم بولنان كيمسه‌يه ويرمك لائق دكلدر. ابو حفص الكبير: غازى أحياناً قيلان كيمسه‌يه زكات ويرمك كافى اولورسه‌ده ويرلمز. ديمشدر اه.

اولدقده آلاجغنك ميعادى حلول ايدنجه‌يه دكين كنديسنه كفايت ايده‌جك قدر زكات آلمق جائز اولور [١].

آلاجغى اكر غير مؤجل ايسه مديونك معسر اولوب اولمديغنه باقيلور : مديون معسر اولديغنه كوره دائنك عند الاحتياج اخذ زكات ايتمسى — اصح اقوال اوزره — جائز اولوب [٢] مديون موسر ودينى مقر بولنديغنه كوره اخذ زكات ايتمك دائنه حلال اوله‌ماز. ط .

مسكين : هيچ برشيئى اولمياندركه زواللى تعبير اولنان فقيردر [٣].

مكاتب : رقبه‌سنى رقدن (مملوكيتدن) تخليص ايچون افنديسيله بدل معين اوزرينه عقدلشن كوله‌در [٤] .

مديون : ورجندن فضله نصابه ، نه‌ده آنك قيمتنه مالك اولميان بورجليدر [٥] .

---

[١] تتكيم ألغازمزك دردنجى مسئله‌سيدر .

[٢] لانه بمنزلة ابن السبيل . ط .

[٣] مذكر ومؤنثى مساويدر . مؤنثنده (مسكينه) دينه‌بيلور . فقير محتاج معناسنه‌در. قال ط وهذا على المذهب لقوله تعالى (أومسكيناً ذامتربة) وآية السفينة للترحم وقيل تعريفهما على عكس ما ذكرهنا ا هـ .

[٤] ذكر اولنان آيت صدقاتده‌كى (وفى الرقاب) قول كريمندن — اكثر اهل علمجه — مراد بودر . صغير ايله كبير بيننده فرق اولمديغى كبى غنينك مكاتبيله فقيرك مكاتبى آره‌سنده دخى — على الصحيح — فرق يوقدر . هاشمى نسب اولان ذاتك عبد مكاتبنه زكات ويرلمز . مكاتب دخى كنديسنه ويريلن زكاتى فك رقبه‌سندن غيرى خصوصه صرف ايده‌مز . ط .

[٥] آيت كريمهٔ مذكوره‌ده‌كى (والغارمين) دن مراد مديونيندر . ظهيريه‌ده مديونه اعطادن فقير غير مديونه اعطادن اولى اولديغى مذكور اولوب مقصود مديون غير هاشميدر . ط .

فی سبیل الله منقطع : غزا یاخود حج ایچون چیقوبده نفقه‌سنك نفادی ویادابه‌سنك هلاکی سببیله یولده قالمش اولاندر [١] .
ابن سبیل : یولجی دیمك ایسه‌ده [٢] مراد مملکتنده مالی اولسه بیله یاننده بولنمدیغی ایچون محتاج قالان یولجیدر . اکر وطننه ایصاله کافی شیئی وارایسه اکا زکات ویرلمز [٣] .

عامل : زکات تحصیلنه مأموراولاندر [٤] . هاشمی اولمامق شرطیله آنك دخی کندینه واعواننه عمللری وذهاب وایابلری مدتده حدمتوسط ایله اداره لرینه کافی اموال موجودهٔ زکاتدن حق اولور [٥] . غنی دخی اولسه غناسی اخذینه مانع دکلدر چونکه نفسنی بوایش ایچون فارغ قیلمشدر محتاج کفایتدر .

---

[١] غربا اولان طلبهٔ علومه وفقرا بولنان حملهٔ قرآنه دخی شاملدر . کما فی ط . قال ان طالب العلم یجوز له أخذ الزکاة ولو غنیاً اذا فرغ نفسه لافادة العلم واستفادته لعجزه عن الکسب والحاجة داعیة الی مالا بد منه اه بتصرف . ومثله العامل المفرغ نفسه للعمل کما یأتي .

[٢] اضافت ادنی ملابسه‌یه مبنیدر . هریولجی‌یه (ابن سبیل) دینور . ط .

[٣] مالندن جدا اولان کیمسه‌یه اولی اولان — قادرایسه — استقراض ایتمکدر . مالنه دسترس اولدیغی زمان فضله‌سنی تصدق ایتمك دخی لازم کلمز . ط .

[٤] (عامل) عملدن مشتقدر (عمل) اصلده مقرون اولان فعل انساندر . فعلدن اخصدر ط .

[٥] مآ کل ومشارب وملابسجه مشتهیاتنه تابع اولمق اکا جائز اوله‌ماز . اسراف محض دیمك اولدیغیچون اوحرامدر . امیره لازم اولان وسطه راضی اولانی مأمور ایتمکدر . ط .

زكات ويره جك كيمسه ذكر اولنان صنوف سبعه نك هپسنه ويره ـ بيلديكى كبى هپسى موجود ايكن آنلردن يالكز برصنفه دخى ويره بيلور .

زكات، أغنياء مسلميندن آلنوب فقراء مسلمينه ويريلور اولديغندن مسلم اولميانلر آنكله مكلف اولمدقلرى كبى اكا مصرف دخى اوله مازلر . غير مسلمه ويريلن زكات صحيح دكلدر [*] .

زكات مسلم غنى يه دخى ويرلمز . غنى : مالك نصاب اولاندر . حوائج اصليه سندن فضله اوله رق نصابه وياخود هانكى مالدن اولورسه اولسون قيمتى نصابه مساوى شيئه مالك اولانه زكات ويريله مز .

غنى بر كيمسه نك هنوز نابالغ بولنان چوجغنه دخى زكات ويرمك صحيح اوله ماز . كرك پدرينك زير اداره سنده اولسون، كرك اولمسون. چونكه پدرينك غناسيله اوچوجق غنى صاييلور .

ولد كبير اويله دكلدر .

ذات الزوج اولان قيرى حقنده اختلاف واردر . اصح اولان اكا اعطانك جوازيدر .

غنيه اولان قادينك چوجغى پدرى مرحوم دخى اولسه ووالده سى نزدنده بيله بولنسه غنى دكلدر . اكا زكات ويريلور .

---

[*] تنويرده وشرحنده ديمشدركه ذمى يه زكات ويرلمز زكاتدن وعشردن وخراجدن ماعدا اولان صدقاتي — نذر وكفارت وفطره كبى واجب دخى اولسه — ذمى يه اعطا ايتمك جائز اولور . امام ابو يوسفجه جائز اولماز . مفتى به اولانده بودر . حربي — مستأمن دخى اولسه — هيچ برصدقه اكا اعطا اولنماز . زيلعى صدقهٔ تطوعك حربى يه جوازاعطاسنى جزم ايلمشدر . ط . اوچنجى صحيفه يه وكتاب الصومزك ١١٥ نجى صفحه سنه باقكز .

غنينك زوجهٔ فقيره‌سنه دخی زکات ویریلور .

بنی هاشم ـ که آل رسولدر (علیه الصلاة والسلام) ـ حصهٔ غنائم ایله استغنالری جهتیله اوساخ اموال دیمک اولان زکاتی [١] اخذدن صیانت اولندیلر [٢] . حدیث شریفده « انا لاتحل لنا الصدقة » بیورلدی « مولی القوم من انفسهم » حدیث شریفی موالئ بنی هاشمی یعنی آنلرک آزادلیلرینی دخی آنلره ملحق قیلدی .

زکاتی مزکی کندی اصول وفروعنه [٣] وزوجه‌سنه اعطا ایتمك دخی صحیح اوله‌ماز [٤] .

---

[١] وکذا کفارتلری ونذرلری وصدقهٔ فطری . کما فی النتیجة .

[٢] واختار الطحاوی دفعها لبنی هاشم ص . لان عوضها وهو خمس الخمس لم یصل الیهم لاهمال الناس أمر الغنائم وایصالها الی غیر مستحقیها فاذا لم یصل الیهم العوض عادوا الی المعوض . ط . فالحرمة کانت علی عهد وصول خمس الخمس الیهم لا علی غیر ذلك العهد . وبه أفتی ابن نجیم . ففی فتاواه :

« سادات کرامدن زید فقیره زکات ویرمك جائز وادا ایدن کیمسه‌دن زکات ساقط وزید شریفه اخذی حلال اولورمی ؟ الجواب : اولور . » وفی شرح الکنز للعینی : والهاشمی یجوز له أن یدفع زکاته الی هاشمی مثله عند ابی حنیفة خلافا لابی یوسف .

[٣] یعنی : آباء واجدادینه وامهات وجداتنه واولاد واحفادینه .

[٤] چونکه قطع منفعت ایدلمش اولماز . رکن زکات اولان تملیکه باقلمز . بوحکم زکاته خاص اولمیوب کفارات ونذور وصدقهٔ فطر کبی بتون صدقهٔ واجبه انواعنه شاملدرکه بونلر دخی اصول وفروعه ویرلمك جائز اوله‌ماز. انلره انجق صدقات غیر واجبه ویریله‌بیلدیکی کبی انلردن ماعدا اولان اقاربك محتاجلرینه دخی : برادرلره ، همشیره‌لره ، عموجه‌لره ، خاله‌لره ، دابیلره ، تیزه‌لره زکات وصدقات واجبه وغیر واجبه ویریلور. هم ده بونلره ویرمك ـ مع الصدقه صله دخی اولدیغیچون ـ اولی اولور . اولا بونلره وبعده سائر اقاربه وبعده جیرانه ویریلور . زوجه‌یه زکات اعطاسنك عدم صحتی اتفاقیدر زوجهٔ غنیه‌نك زوج فقیره زکات

زكاتی مزکی کندی مملوکنه ومکاتبنه ومعتق البعض اولان کوله ویا جاریه‌سنه ویرمك دخی جائز اولماز [١].

بالتحری مصرف ظنیله زکات ویردیکی کیمسه خلاف چیقسه زکات حق الله اولوب آنده‌ده معتبر وسع اولدیغی ومزکی دخی

اعطاسی دخی عند الامام غیر صحیح وعند الامامین صحیحدر. کما فی ط. قیضیه‌ده وبهجه‌ده فتوی امام قولی اوزرینه‌در.

[١] مملوکنه ویرمه‌نك عدم صحتی — که مدبر دخی انك مثلیدر — تملیك اولمدیغندندر. مکاتبنه — که معتق البعض دخی انك مثلیدر — اعطانك عدم جوازی انلرك کسبنده سیدك حقی اولمغله تملیك تام اولمدیغندندر. ط. اصول وفروعك واغنیانك وبنی‌هاشمك وکفارك مملوکارینه دخی زکات اعطا اولنه‌ماز.

نتفده شویله مذکوردر زکاتی شو اون ایکی صنفه اعطا جائز اولماز: ابوین وانلرك آبا واجدادی، اولاد وانلرك اولاد واحفادی، اغنیاء، کفار، بنی هاشم [*]، بوصنوف خمسه‌نك کوله وجاریه‌لری، کندی کوله وجاریه‌لری، ام ولدلری، مدبرلری، مکاتبلری، زوجه‌لری، زوجه‌نك کندی زوجی [**].

بونلردن التی اولسکیلره بیلمیه‌رك ویرسه‌ده صکره بیلسه قول امام ابو یوسف وشافعیده اعاده ایتمك لازم کلور: ماء نجس ایله آبدست آلوب نماز قیلمش اولان کبی‌که بو حال‌معلومی اولدقده ماء طاهر ایله آبدست آلوب نمازی اعاده ایلمك لازم کلور. امام ابو عبد الله وابو حنیفه ومحمد عندنده اعاده لازم کلمز: بالتحری نماز قیلوبده قبله‌نك غیری‌یه قیلمش اولدیغی تبین ایدن کیمسه کبی‌که اکا اعادهٔ صلات لازم اولماز.

انلردن التی صکره کیلره بیلمیه‌رك ویروب بعده بیلسه اعاده ایتمك متفقاً لازم اولور. چونکه ملکندن اخراج ایتمش اولمامشدر. یالکز زوجه‌نك کندی زوجنه ویرمش اولمسی مسئله‌سی اختلاف اوزره‌در اهـ.

---

[*] فی قوله ابی یوسف ومحمد وابی عبدالله. ویجوز فی قول ابی حنیفة اهـ

[**] فی قول ابی حنیفة ویجوز اعطاؤها الیه فی قول أبی یوسف ومحمد وابی عبد الله رحمهم الله تعالی اهـ

كندى وسعنده اولانى ياپمش بولنديغى ايچون جائز وكافى اولور. مكركه اوكيمسه كندى كوله‌سى وياعبد مكاتبى ظهور ايتمش اوله [١].

زكاتى افضل اولان غير ازاصول وفروع ياقيندن ياقين اقربايه [٢] وبعده قومشولره وبعده صنعتتاشه واهل محله وبلده‌سندن اولان مصرفنه صرف واعطا ايلمكدر.

زكاتده معتبر اولان مكان مالك فقراسى و وصيتده معتبر اولان مكان موصينك فقراسى وصدقهٔ فطرده معتبر اولان مكان مؤدينك فقراسيدر . ط .

سنه تماميندن صكره [٣] مال زكاتى كندى قريبنك [٤] ياخود دها محتاجنك [٥] وياخـــود دها متقيسنك ياخود تعليم ايله مسلمينه دها نافعنك [٦] غيريسيچون ديكر بلده‌يه ــ ولو مسافهٔ

---

[١] او حالده ويرديكى كندى ملـكندن اخراج ايتمامش اولديغى جهتله زكات ويرمش اولمـاز .

[٢] اولاسى اولا محتاج اولان برادرلره، صكره انلرك اولادينه ، صكره محتاج بولنان عموجه‌لره ، دايىلره ، صكره سائر ذوى الارحامه ، صكره قومشولره ويرمكدر . ط . شيخ ابو حفص الـكبير ديمشدركه كشينك كندى اهل قرابتى محتاجلر ايكن انلردن باشلايوب حاجتلرينى سد ايتمدن سائرلرينه ويرديكى صدقه مقبول اولمـاز . ص . يعنى صدقه زكات اولديغنه كوره فرض اوزرندن ساقط اولسه‌ده كنديسى انك ثوابنه ايرمز . ط .

[٣] أما المعجلة ولو لفقير غير احوج ومديون فتنتفى الـكراهة فيها . ط .

[٤] أما نقلها للقريب فلا كراهة فيه لان الدفع الى الفقير منهم صلة وصدقة . ط .

[٥] لان المقصود سد خلة المحتاج فمن كان أحوج كان أولى . ط .

[٦] التصدق على العالم الفقير أفضل منه على الجاهل الفقير . ط .

سفرك مادونی بولنسون ـــ كوندرمك تحريماً مكروه اولور .

دار حربدن دار اسلامه نقل زكات ايتمك اوراده مصرفی موجود اولمق تقديرنده دخی مكروه اولماز .

فقيری سؤالدن اغنا ايتمك مندوب اولوب لائق اولان هرفقيرك احتياجی جهتندن مقتضای حالنه نظر اولنمقدر [١] .

زكاتی متعدد فقيرلره آزار آزار ويرمكدن ايسه برفقيره طوپدن ويروب انك احتياجنی دفع ايتمك اولادر [٢] .

برفقيری زكات ايله غنی قيلمق يعنی كنديسنه دينندن وحوائجندن فضله اوله‌رق نصاب قاله‌جق درجه‌ده شی اعطا ايتمك مكروهدر .

نصابدن فضله ودينی تأديه ايده‌جك قدرشی اعطاسی مكروه دكلدر .

(آخر كتابده فتاوای فيضيه‌دن محرر اولان دردنجی فتوايه باقكز .)

زكاتی بناء وتعمير مساجده صرف ايتمك صحيح اولمديغی كبی [٣]

---

[١] من عيال أو حاجة كدين وثوب . ط .

[٢] بر درهمی تصدق ايتمك ايستيان كيمسه انی بوزديروب اوفاقلغنی طاغيدر ايسه امر صدقه‌ده تقصير ايتمش اولور چونكه جمع تفريقدن اولادر . همده چوغی ويرمك عمل كرامه اشبه اولمقله دخی اولادر . رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری : « جناب حق معالیٔ اموری سور ، اموری سفسافنه (غير معاليسنه) بغض ايدر . » بيورمشدر . حق جل وعلا دخی اعطاء قليلی ذم ايدوب (أفرأيت الذی تولی وأعطی قليلا وأكدی) بيورمشدر . ط .

[٣] ركن زكات اولان تمليكه باقكز .

ميتك جهازينه ودينني تأديه يه وآزاد اولنه جق كوله نك ثمننه صرف ايلمك دخى اولماز [*] .

الغاز فقهيه مزدن :

مسئله : امام ابوحنيفه حضرتلرينه كوره غنى اولمغله اخذ زكات ايتمسى حلال اولميان وامام محمد حضرتلرينه كوره فقير اولمغله اخذ زكات ايلمسى حلال اولان كيمسه كيمدر ؟ (جواب) : عقارى اولوبده كراسندن نصابه مالك اوله ميان در . قيمت عقارى جهتيله غنى عد اولنسه بيله آلديغى كرا اداره سنه كافى اولمديغى صورتده قبول زكات وصدقه ايتمكده امام محمد رأينجه اوكيمسه يه بأس يوقدر .

مسئله : هانكى اون كشيدر انلركه حوائج اصليه خارجنده بيللانمش اون بيك درهم (بيكر درهم) كموشه مالك اولدقلرى حالده انلره زكات ترتب ايتمش اولميه ؟ جواب : بيك درهم كموش استقراض ايتمش بركيمسه يه كفيل بولنان كشيلردركه مالك اولدقلرى مال حسب الكفاله ديندن خالى دكل ديمكدر . چونكه بر بورج ايچون بشقه بشقه كفيللر بولنمق صورتنده مكفول له انلردن هانكسنه ايسترسه مراجعت ايده بيلور .

[*] زكاتدن تكفين ميت ايچون چاره : زكاتي بر فقيره ويروب اوفقير اني تكفين ايتمكدر . ايكيسنه ده ثواب اولور . تعمير مساجد مثلي خيراته صرف ايتمه نك دخى چاره سى بودر . فقير ايچون بوبابده امره مخالفت وارميدر ؟ نقل كورلمامش ايسه ده ظاهر اولان : اولمقدر . كذا فى ط .

كتب فتاوادن :

زيد مديونك مالى اولوب دينندن زيادەسى نصابە بالغ اولدقدە زيد اوزرينە زكات واجب اولورمى ؟ الجواب : اولور . (ابن نجيم) .

زيدغنى مالنك زكاتنى زوجەسى هندك زوج آخردن اولان فقير اولادينە ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (ابن نجيم) .

زيد زكاتنى قارانلقدە مسلم ظنيلە عمروە ويروب بعدەعمروك يهودى اولديغى ظاهر اولسە زيدە اعادە لازم اولورمى ؟ الجواب : اولماز ، كفايت ايدر . (ابن نجيم) .

زيد فقيرك اخذ وقبضى تعقل ايدن اوغلى عمرو صغير فقيرە زكات ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (نتيجە) .

باباسى اولميوب اخذ وقبضى تعقل ايدن زيد صغير فقيرە زكات ويرلمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (نتيجە) .

زيد اثواب ايديويرماسە آيريلور مقولەسى اولان خدمتكارى عمروە كفايت مقدارى اثواب ايديويردكدە زكات نيتيلە ايلسە زكات يرينە كچرمى ؟ الجواب : كچمز . (نتيجە) .

طلبەء علومدن اولميوب [١] حوائج اصليە سندن فاضل قدر نصابە مالك اولان زيدە زكات آلمق حلال اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (نتيجە) .

زيد مالنك زكاتنى قرانداشى عمرو فقيرە ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (فيضيە) [٢] .

---

[١] مصرفدە كچن فى سبيل اللهك هامشنە باقكز (ص ٣٥) .

[٢] ومثلە فى بهجة الفتاوى بزيادة الخال على الاخ .

زيد مالنك زكاتنى باباسنك اناسى هنده ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (فيضيه) .

زيد مالنك زكاتنى زوجهٔ مطلقه‌سى اولوب عدتى منقضيه اولميان هنده ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب . اولماز . (فيضيه) .

ومثله فى البهجة بوصف الطلاق بالبينونة .

زيد مالنك زكاتندن نصابدن زياده اولان شوقدر آقچه‌يى اول قدر آقچه دينى ادا ايتمك ايچون ويرسه بأس وارميدر ؟ الجواب : يوقدر . (فيضيه) [*] .

زيد كوله‌سى عمروى زكات نيتى ايله آزاد ايلسه زكاتنه محسوب اولمش اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (فيضيه) .

نصاب زكاته مالك اولان زيد مالك اولديغى مالك اوززينه سنه دور ايتمدين برسنه ويا برسنه‌دن اكثر ايچون اداء زكاتى تقديم وتعجيل ايتمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

زيد كتب حديث وفقه وآدابدن قيمتى نصابه بالغ شوقدر كتابه ياخود مصنف واحدك تصنيف ايتديكى كتابدن ايكى نسخه‌يه مالك اولوب تجارت نيت ايتمسه زيد اول كتابلر ايچون زكات ويرمك واجب اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (بهجه) .

بو صورتده زيد حفظ وتدريس ايچون اوقدر كتابه وتصحيح ايچون ايكى نسخه‌يه محتاج اوليجق زيده اخذ زكات حلال اولورمى ؟ الجواب : اولور . (بهجه)

---

[*] بهجه الفتاواده دخى بويله‌در . قرقنجى صحيفه‌ده كچن كراهت وعدم كراهت مسئله لرينه‌ده باقكز .

زيد مالنك زكاتى اوغلنك زوجه‌سى هند فقيره‌يه ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

زيد مالنك زكاتى باباسنك اناسى هنده ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (فيضيه) .

هند حوائج اصليه‌سندن زياده اون مثقال آلتون بيلازكه مالكه اولوب اندن غيرى آلتون وكموش نسنه‌يه مالكه اولماسه اوقدر آلتون ايچون هند اوزرينه زكات واجب اولورمى ؟ الجواب : اولماز (بهجه).

زيد غنينك زوجه‌سى هند فقيره‌يه زكات ويرمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولور . (على افندى)

زيد مالنك زكاتى اولان شوقدر آقچه‌يى فقير اولمق ظنيله عمروه ويروب بعده عمروك غناسى ظاهر اولسه زيد مبلغ مزبورى عمرودن استرداده قادر اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (على افندى) .

زيد مالنك زكاتى اولان شوقدر آقچه‌يى فقير اولان عمروه وير ديو بكره ويروب بكر دخى عمروه ويرسه حالا زيد نادم اولوب مبلغ مزبورى بكره تضمينه قادر اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (على افندى) .

عادت اغنام [١] جمعنه مأمور اولان زيد عمروك قيونلرينى صايوب رسمنى آلدقده عمرو ويرديكى قيونلرى [٢] زكات نيتيله ويريجك زكاتى يرينه كچرمى ؟ الجواب : كچر . (بهجة فى باب المصرف).

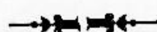
تكاليف عرفيه اخذينه مأمور اولان زيد تكاليف عرفيه نامنه عمروك شوقدر آقچه‌سنى آلدقده عمرو ويرديكى آقچه‌يى

[١] رسم اغنام ديمك ايستر .
[٢] ويا پاره‌لرى .

زكات نيتيله ويريجك زكات يرينه كچرمی ؟ الجواب : كچر (نتيجه) .
تجار طائفه سندن زيدك مال تجارتدن كمرك ناميله ويرديكى آقچه‌يى زكات نيتيله ويريجك زكات يرينه كچرمی ؟ الجواب : كچر .

(على افندى)

تم كتاب الزكاة ويليه كتاب الحج
ان شاء الله تعالى

خيريهٔ نابيدن :

ذمتلرده قومه برحبه زكات ٭ ويرر كاوله مايهٔ خير و بركات
حقيدر حضرت حقك اول مال ٭ سن دخى ايتميه اداده اهمال
چونكه ايتمش سنى حق اهل نصاب ٭ سن‌ده ايت تزكيهٔ مال شتاب
فقرا حقيدر امساك ايتمه ٭ پاك ايكن مالكى ناپاك ايتمه
امر حق اوزره سن ايتدكجه ادا ٭ برينه اون ويرر آنك مولا
ويرمز ايسه‌ك بركاتى قالماز ٭ نعمتك سنده ثباتى قالماز
بى زكات اولمه‌ده‌در مال تلف ٭ نائبانه اولور البته هدف
تخمدر ماله زكات مشروع ٭ كه اولور خاك قبوله مزروع
تخم پاشيده‌نك أضعافى بتر ٭ ايكى عالمده سكا داخى يتر
ايليان فقر و غناىى تكوين ٭ ايتمش آنى فقرايه تعيين
سنى اغنا ايدن الله قدير ٭ ايلمش آنى‌ده حكمتله فقير
ايلمه كتم حقوق فقرا ٭ سنه‌سى كلديكى دم ايله ادا
استمكدن نيجه‌لر شرم ايلر ٭ مستحقن آره بول سن كوندر

صدقاتيله قيل اتمام زكات ٭ فرعيدر اصل زكاتك صدقات
فضلنه يوق صدقاتك غايت ٭ چوق بو معنايى مؤيد آيت
اغنيا آيينه‌سيدر فقرا ٭ ضد ايله منكشف اولور اشيا
دفعه قادرمى اولوردك تقدير ٭ سنى آنك يرينه ايتسه فقير
فقرسز حسن‌غنادر ضائع ٭ بويله وضع ايلمش آنى صانع
فقردر باعث شكر نعمت ٭ فقردر زيور حسن دولت
فقرايه نظر مرحمت ايت ٭ عنف ايله ايتمه‌سخن‌مكرمت‌ايت
دولت ونعمتكه آلتيدر ٭ سكا حقدن اوده بر نعمتدر
نه‌سعادت بو نه عزت دولت ٭ كه يوزكدن كوله اهل حاجت
اكا شكرايت كه انك يرينه سن ٭ اولمش اولسه‌ك نه كلوردى الدن

طبع بحمده تعالى مرةً ثانية فى شهر ربيع الآخر سنة ١٣٢٩ هجرية
بتصحيح مؤلفه الفقير الى ربه الغنى محمد ذهنى

— فهرست —

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] آنك [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
دولت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

كتاب الحج

والصدقة والنذر والأضحية

[illegible]

[illegible]

الحج سبيل الله تضعف فيه النفقة بسبعمائة ضعف

كتاب الحج

والصيد والذبائح والاضحية

والعقيقة

نعمت اسلام

مما من الله تعالى به على عبده

محمد ذهنى

الحج فرض الهى على الناس • من عهد والدنا المنعوت بالناسى
فرض علينا ولكن لانقوم به • وواجب الفرض أن نلقى على الراس
(فتوحات)

باب والاى فتواپناهيجه مصدقدر
باب عالى جاده سنده شركت مرتبيه مطبعه سنده طبع اولنمشدر

طبعهٔ ثانيه

سنهٔ هجريه

١٣٢٩

بسم الله الرحمن الرحيم

— كتاب الحج —

(حج) عبادت عمريه اولمق حسبيله هركسك معلومی دكلدر اكا علم اجمالی حاصل ايتمك اولبابده‌كی تعبيرات واصطلاحاتی بيلمكه اوله‌جغندن مسائل حجی بيانه شومقدماتدن باشلايه‌جغز . بيان وسائل ومسائلدن صكره افعال حجی تركيب دخی ايده جكز :

— حج وعمره —

معلوم اولسون كه برحج برده عمره واردر . بونلرك ايكيسی دخی قبلهٔ اهل اسلام اولان كعبهٔ مكرمه‌يی واكا مجاور بولنان اماكن مشرفه‌يی زيارتدن عبارتدر [١] .

(زيارت) : كورمكه وارمق ديمك ايسه‌ده بوراده مقصود احرام اوزره طواف وسعيدن عبارت اولان فعل مخصوصدر .

اوفعل مخصوص وقت معينده اولور وفعل وقوفی دخی حاوی بولنور ايسه (حج) ووقت مخصوصه تابع اولميه‌رق يالكز طواف وسعيدن عبارت اولور ايسه (عمره) تسميه اولنور [٢] .

---

[١] مثنوی :

حج زيارت كردن خانه بود ✻ حج رب البيت مردانه بود

وقال ذو الرمة :

تمام الحج أن تقف المطايا ✻ على خرقاء واضعة اللثام

[٢] سعی اركاندن دكل ايسه‌ده عمره‌يی ايضاح ايچون ذكر اولنمشدر . (عمره) — آتيده فصل مخصوص ايله مبين اولديغی اوزره — احرام وطواف وسعی وحلق ياخود تقصيردن عبارت درت شيدر انلردن ايكيسی ركندر كه احرام وطوافدر وايكيسی واجبدركه سعی وحلق وياتقصيردر .

اولـكيسى (حج اكبر) وايـكنجيسى (حج اصغر) در [١] حج اكبرك يوم جمعه‌يه اختصاصى يوقدر . جمعه‌يه مصادف اولان يوم عرفه‌نك مزيد مثوبتى « أفضل الايام يوم عرفة اذا وافق جمعة وهو أفضل من سبعين حجةً فى غير جمعة » حديث شريفيله مبيندر نتـكيم (أيام) عنوانند‌ه ذكر اولنور .

هم حج وهم عمره ايتمليدر كه حديث شريفده : « تابعوا بين الحج والعمرة فان المتابعة بينهما تنفى الفقر والذنوب كما ينفى الـكير خبث الحديد . » بيورلمشدر . حج ايتديككز وقت عمره وعمره ايتديـككز وقت حج دخى ايدرك انلردن برينه ديكرينى تابع قيلـكزكه حج ايله عمره اره سنده واقع اولان متابعت دميرجى اوجاغنك دمير كيرينى كيدرمسى كبى فقروذنوبى كيدرر ديمكدر .

حجك وقتنه [٢] (موسم) وافعالنه (مناسك) تعبير اولنور [٣]

---

[١] سورهٔ جليلهٔ براءه اولنده‌كى (يوم الحج الاكبر) قول كريمنك مقتضاسى بودر . صاحب نتف واكا تبعاً قهستاني دخى : « اعلم أن الحج على وجهين الحج الاكبر والحج الاصغر فاما الاكبر فهو حجة الاسلام وأما الاصغر فهى العمرة . » ديمشلردر .

دل بدست آوركه حج اكـبرست * از هزاران كـعبه يك دل بهترست

تعبيرى قلب ارباب قلوب حقنده‌در . مثنوى :

آن دلى كزآسمانها برترست * آن دل ابدال يا پيغمبرست

[٢] مراد وقت مضيقيدركه مكهٔ مكرمه‌نك جمعيتلى زمانى اولان عشر ذى الحجه‌در نتكيم افادات آتيه‌دن ظاهردر .

[٣] (مناسك) افعال عمره‌يه دخى شاملدركه نتف وهنديه كبى بعض كتب فقهيه‌ده كتاب الحج (كتاب المناسك) عنوانيله معنون بولنمشدر . (نسك) طاعتدر . ان صلاتى ونسكى ومحياى ومماتي لله رب العالمين .

(موسم) آتى الذكر اشهر حجك صوكاون كرنمدن و (مناسك) طواف وسعى ووقوف افعالندن و بونلرك متمماتندن عبارتدر .

حج ايتمامش كيمسه‌يه — كه صبور وزننده (صرور) تعبير اولنور — شروطنك تحقيقنده حج ايتمك على حسب نيته [١] فرضدر .

تكرار ايدنك ايكنجى واوچنجى الخ حجى نفل وتطوعدر . نذر ايله واجب دخى اولور . عمره سنتدر .

حج ايدنه تشديدجيم ايله (حاج) وجمعنده (حجاج) دينور [٢] مؤنثى خاصه وزننده (حاجة) وجمعى خواصّ كبى (حواجّ) در . (محجوج) بيت معظمدر [٣] .

عمره ايتمكه (اعتمار) وايدنه (معتمر) دينور [٤] (عامر) دخى معتمر معناسنه كلور جمعى زوار كبى عمار اولور نتكيم « الحجاج والعمار وفدالله دعاهم فاجابوه وسألوه فاعطاهم » حديثنده وارد اولمشدر . حجاج اكثريتله همده عماردر .

---

[١] بوقيدك فائده‌سى علم اصول اوقيانلرجه ظاهردر كه مرقانده « وحكمه الصحة فى العمر ولذا صح تطوع من عليه الفرض » ديمشدر .

[٢] وهم حجيج أيضاً . وهؤلاء الداج وليسوا بالحاج . والحجيج لهم عجيج . وهو العج أى رفع الصوت بالتلبية . كما يروى : أفضل الحج العج والثج . والثاني اسالة دم الهدي .

[٣] نتكيم حريرى (كوفيه) اسميه ايتديكى بشنجى مقامه‌سنده :

وحرمة الشيخ الذى سن القرى * وأسس المحجوج فى ام القرى
ماعندنا لطارق اذا عرا * سوى الحديث والمناخ فى الذرى

ديمشدر . قوله اذاعرا أى عرض والذرى بالفتح الدارأوفناؤها والمناخ بالضم الاقامة .

[٤] (معتمر) همده ايج كوو بسيدر .

-أشهر حج-

حج آيلری دیمکدر که شوال وذی القعده وعشر ذی الحجه در . افعال حجه شوالدن اول بده اولنماز حتی حج ایچون طواف قدومی تعقیب ایده‌جك اولان سعی انجق اشهر حجده جائز اولور [١] . آفاقی ایچون طواف قدوم اشهر حج خارجنده دخی مسنون اولور .

-مکی وآفاقی-

حجاج وعمارك مکیسی وافاقیسی واردر . مکهٔ مکرمه وجواری سکنه‌سندن اولانه (مکی) وبزم کبی خارجدن اولانه (آفاقی) تعبیر اولنور .

-حج قران ، حج تمتع ، حج افراد-

حجك عمره‌یی دخی حاوی اولوب اولماسی اعتباریله اوچ نوعی واردر : حج قران ، حج تمتع ، حج افراد ،

حجك بلافاصله عمره ایله اجتماعنه کسر قاف ایله (قران) وبالفاصله [٢] اجتماعنه (تمتع) یاخود (متعه) وعمره‌سز اولانه (افراد) تعبیر اولنوب فاعللرینه هپ اسم فاعل صیغه سیله : (قارن) ، (متمتع) ، (مفرد) دینور .

---

[١] تسکیم واجبات حجده بیانی کلیر .

[٢] حجی عمره‌دن فصل ایتمك أفعال عمره یی اجرادن صکره تراش اولوب احرامدن چیقمق ایله اولورکه وقتی حلولنده حج ایچون ینه احرام ایدیله جکندن اره‌ده‌کی فاصله مدتك اختلافیله مختلف بولنور . قرانده حج ایله عمره‌نك احرامی براولور . تمتعده انلر ایچون بشقه بشقه احرام ایدلمش اولور .

مكيلر على الاكثر (مفرد) وآفاقيلر (متمتع) بولنور . (قارن) اولانلرىده اولور . جدهدن طوغرى عرفاته چيقان بحريون كبى مفرد بالحج آفاقيلر ومتمتع ياخود قارن مكيلر دخى بولنور .

محرماً ايديلن طواف وسعى فعللريله هرنه وقت اولسه برعمره حاصل اولور . حج ايتمك ايچون وقتنه انتظار اولنور .

— احرام ، حلق ، تقصير —

(احرام) : نيت وتلبيهدن [١] عبارتدركه حجى ياخود عمرهىى وقرانه كوره هرايكيسنى نيت ايدرك حرامه داخل اولمقدر .

احرام حجك شرط صحتيدر .

(احرام) ايدنه اسم فاعل صيغهسيله (محرم) تعبير اولنور .

اندن اول كنديسنه حلال اولان صيد ونساء كبى شيلر حرام اولمق اوزره ديكشلى (ويا پشديريلى) لباسلردن چيقوب ميت مكفن كبى وفقط باش وآياقلرك اوزرى آچيق اولهرق اورتى ايچنده بولنيلور . تنظيف بدن ايله غسل ايديلوب ياخود آبدست آلنوب [٢] حمام حالى كبى برپشتمال وبراوموز خاوليسى طوتينيلور وايكى ركعت نماز قيلنور وتلبيه ايديلور .

پشتمال طرزنده بلدن آشاغى طوتينيلانه (ازار) واوموزدن اورتيلنه (رداء) تعبير اولنور .

---

[١] أو مايقوم مقامها من الذكر أو تقليد البدنة مع السوق (منحة) .

[٢] ممكن اولورسه غسل ايتمك افضلدر . وبوغسل تنظيف قيلمندن اولديغيچون انى حال حيضده اولان قادين دخى ايدهبيلور ونتكيم (كتاب الطهاره) مزده كچمشدر .

بو نلر اركـكه كوره‌در . قادينلر مستوره‌در .

احرامه كيرمك بويله وختام افعال عمره ويا حجده احرامدن چيقمق حلق ويا تقصير ايله‌در .

(حلق) : صاچ تراش ايتمكدر . (تقصير) : انى قيرپوب قيصالتمقدر [١] .

بو نلرده اركـكاره كوره‌در .

— تلبيه —

تربيه وزننده لبيكخوان اولمقدركه سنتدن اولديغى اوزره حال احرامده : « لبيك اللهم لبيك ، لاشريك لك لبيك ، ان الحمد والنعمة لك والملك ، لاشريك لك » ديو رفع صوت ايلمكدر . تركيب افعال حج فصلته باقمكز .

رفع صوت — كه اكا (اهلال) و (عج) تعبير اولنور [٢] — ينه اركـكلر ايچوندر . نابى .

عزم ايدر كوكاره مانندهٔ پيك ، نفس غلغله ناك لبيك

احرامده اولانه (محرم) دينلديكى كبى (حرام) دخى دينور . جمعى ضمتين ايله (حرم) كلور [٣] .

---

[١] سورهٔ فتحده ايكيسنك‌ده اسم‌فاعلى باب تفعيلدن وارد اولمشدر . بو نلر مكاناً حرمه وزماناً يوم نحره مختص اولور .

[٢] قيل : يارسول الله وما الحج ؟ قال : العج والثج . يعنى بالعج العجيج بالتلبية والثج نحر البدن . كما فى سنن ابن ماجه .

[٣] (قذال) ك جمعى (قذل) اولديغى كبى‌كه (قذال) حلال وزننده انسه ديمكدر . قال تعالى : (لاتقتلوا الصيد وانتم حرم .) وجمع محرم على القياس كما ان جمع محرمة كذلك .

بومعناجه دخی (حرام) ك ضدی (حلال) درکه احرامده اولمیان دیمکدر .

احرامه میقاتندن کیریلور .

— مواقیت —

احرام ایتمك ایچون معین موضعلر واردرکه انلرك هربرینه (میقات) دینور جمعی (مواقیت) کلور [١] . موافیتی احرامسز کچمك جنایتدر [٢] .

انلر شو بش موضعدر : ذوالحلیفه ، ذات عرق ، جحفه ، قرن ، یلملم [٣] .

اهل مدینه ذوالحلیفه‌دن واهل عراق ذات عرقدن واهل شام جحفه‌دن واهل نجد قرندن واهل یمن یلملمدن احرام ایدرلر .

بحراحمره — که شب دکزیدر — بزم کبی سویسدن [٤] کیرن

[١] الوقت والمیقات بمعنىً وقد استعیر الوقت للمكان ومنه مواقیت الحج لمواضع الاحرام . كذا فی المصباح . وقد یقال انها مكانیة وزمانیة وما ذكرهنا مكانی وأما الزمانیة فهی شوال وذو القعدة وعشر ذی الحجة وعن ابی یوسف تسعة أیام من ذی الحجة وعشر لیال فلا یجوز شیء من أفعاله قبلها ابتداءً ویفوت بفوت معظم اركانه انتهاءً .

[٢] انلری محرم اولمیه‌رق کچوب صكره احرام ایلمینه‌دم لازم کلور . اکر میقاته محرماً عودت ایدرسه دم ساقط اولور .

(دم) : قرباندر .

[٣] شو نظمده انلر مجتمعدر :

عرق العراق یلملم الیمنی * وبذی الحلیفة یحرم المدنی
للشام جحفة ان مررت بها * ولاهل نجد قرن فاستبن

[٤] فتح شین وتشدید باء ایله (شب) عربی اولدیغیچون انی الف ایله یازمق (سویس) ك سین ثانیه‌سنه نقطه آچق کبی غلطدر .

حجاج (رابغ) حذاسنده احرامبند اولورلركه ميقات اهل شام اولان (جحفه) قربنده‌در .

مواضع مذكوره حدود حرم بيت معظم ديمك اولمغله مكهٔ مكرمه‌يه كيدنلر مواضع مذكوره‌يى بلا احرام تجاوز ايده مزلر . نابى :

اوليجق واصل حد ميقات ٭ ايكى احرامدن آچ ايكى قنات

— بيت معظم ياخود كعبهٔ مكرمه —

(كعبه) : مكهٔ مكرمه جامع شريفى داخلنده — كه مسجد حرام وحرم شريف تعبير اولنور — درت كوشه بر بناء عاليدر [٭]

[٭] مكهٔ مكرمه‌ده مسجد حرامدن بشقه جامع يوقدر . اكا (حرام) اطلاقى احترامندندر . هتك حرمتى حلال اولمديغيچون مكهٔ مكرمه‌يه دخى (بلد حرام) تعبير اولنور . (مسجد حرام) — كه اكا (حرم شريف) دخى دينور — بزم اصطلاحمزجه اولان مسجدلر كبى دكل ، اك بيوك جامعلرمزدن وحتى آياصوفيا جامع شريفندن دها چوق بيوكدر .

منبرى ومقام ابراهيم عليه السلامى وبئرزمزمى ومذاهب اربعه اصحابيچون بشقه بشقه درت مقامى حاويدر . هرطرفده بر چوق قپولرى وبدى مناره‌سى واردر. شادروان حواليسى كى اطرافـدن قبه‌لى و اورته‌سى آچيقدر . بيت معظم ونام ديكر ايله كعبهٔ مكرمه اشته انك اورته يرنده شادروان آسادر. مربع شادر— وانلردن‌چوق بيوك وچوق يوكسكدر. وسراپا سياه كسوه ايله پوشيده‌در. أضلاع اربعه‌سى بيننده‌كى نسبت معلومز اولديغيچون مربع ياخود مستطيل ديه‌ميه‌جكز.

فهو بيت ظاهره الاحجاروالاستار وباطنه الانوار والاسرار أحجاره مغناطيس القلوب القدسية والنفوس الانسية وأستاره أسباب لكشوف التجليات الرحمانية والتنزلات الصمدانية ومن أحجاره المتضمنة لانوار أسراره ماسمى بيمين الله المنور بلاده يصافح بها عباده ا ه من شرح لباب المناسك .

حطیمی ، میزابی ، بابی ، حجر اسودی واردر :

ضلع شمالیسنده کی ایکی کوشه‌نك بری (رکن شامی) ودیگری (رکن عراقی) در .

آلتون اولوق تعبیر اولنان (میزاب کعبه) بو ایکی رکنك ارەسنده و مقام حنفی پیشگاهنده‌در .

اولوغك منصبی [١] نصف دائره بریارم دیوار ایله محاط اولوب انك محیطی اولان یارم دیواره (حطیم) ومحاطنه (حجرالکعبة)[٢] تعبیر اولنور . اوده کعبه‌دن معدوددر . اوراده نماز قیلنور ، دعا اولنور . محیطی دیوار کعبه‌یه متصل اولمیوب ایکی طرفدن آچیق بولندیغیچون اطراف بیت معظمی اورادن طولاشمق دخی ممکن ایسه‌ده (طواف) وراء حطیمدن یعنی اومحیطك آرقه سندن ایدیلور .

ضلع جنوبیسنده کی ایکی کوشه‌نك بری (رکن حجر) یعنی حجر اسود محلی ودیگری (رکن یمانی) در .

(باب بیت معظم) حجر اسود محلنه قریب وشرقه ناظر اولان ضلعنده‌در . عتبه‌سی یتشیله‌میه‌جك درجه‌ده یوکسکده‌در .

(حجر اسود) اسمندن اکلاشلدیغی اوزره برسیاه طاشدرکه نشانهٔ مبدأ طوافدر .

اوته‌دن برو معظم ومحترم اولوب شدت زحام ایله برابر زواردن تقرب ایده‌بیلنلر انی لمس وتقبیل ایله تبجیل ایدر ، صوقیلامیانلر اوزاقدن استلام (سلاملامق) صورتیله اکا

---

[١] محل انصباب دیمك اولدیغیچون (منصب) کلمه‌سی میمك ضمی وبا حرفنك تشدیدیله‌در . انی مکتب کبی تلفظ ایتمك غلطدر .

[٢] (حجر) حانك کسری وجیمك سکونی ایله‌در قوجاق دیمکدر .

احترام ايلر اولدقلريچون ، الحجر الاسود من الجنة ، مديحهٔ سنيه سنه مظهر بختيار بر حجردر . انك ايچون اسوده بدل (اسعد) وصفيله دخی توصيف اولنور .

نابی : كعبه‌در مخزن أسرار خدا ✿ زادها الله تعالى شرفا
كرسیٔ مملكت ربانی ✿ سـدهٔ باركه رحمانی
حجر اسوديدر سنك شفا ✿ بوسه‌گاه لب محبوب خدا

ـ طواف ومطاف ـ

(طواف) : بيت معظم اطرافنی طولاشمقدركه ركن حجردن باب كعبه جهتنه طوغری صاغه كيدلمك شرطيله بيت معظم صوله آلنه‌رق حجر اسوددن بدء واوراده ختم اولنمق اوزره يدی دوره ياپيلور .

هر دوره برشوط تسميه اولنوركه برغايته يلمك ديمكدر هريدی شوط برطوافدر [١] .

هر طوافدن صكره وقت كراهت خارجنده ايكی ركعت نماز قيلنور بو نماز واجبات حجدندر .

طواف ايدنه (طائف) دينلديكی كبی كعبهٔ مكرمه چورەسنده طوافه مخصوص اولان محله دخی فتح ميم ايله (مطاف) تعبير اولنوركه وراء حطيمدن طولانور مفرز برطريقدر [٢] .

---

[١] انك درت شوطی ركن وباقی اوچ شوطی واجبدر . كما يأتی .

[٢] طائفينك اوطريقی طاشدقلری‌ده اولور . مـكان طواف داخل مسجد حرامده حول بيت معظمدر . اوزاقدن ستونلر ارقه سندن طولاشلسه بيله اولور . كما فی لباب المناسك . قال ولوطاف علی سطح المسجد ولو مرتفعاً عن البيت جاز اه .

نابی :

بونه دولت نه‌سعادت بونه جاه ٭ کاوله‌سین طـائف درکاه اله

ایله میدان مطاف اوزره خرام ٭ جبهه‌ك ایت فرش ره‌رکن ومقام

دلی پروانهٔ شمع حرام ایت ٭ طوف درکاه ولی نعم ایت

فتح طاء ایله (طوف) دخی طواف معناسنه‌در [٭] .

وقت معینی اولماقی اوزره کیجه وکوندز برچرق طواف ایدیله - بیلورکه انلر طواف نفلدر وآفاقی‌یه کوره صلات نافله‌دن افضلدر موسمك غیریده مکی ایچون دخی اویله‌در . موسمده اکا صلات نفل طواف نفلدن افضلدر .

طوافده تلبیه ایدلمیوب تکبیر وتهلیل ایدیلور وصلوات شریفه اوقنور .

حجه تعلق اعتباریله طوافك انواع ثلاثه‌سی واردر : طواف قدوم ، طواف زیارت ، طواف صدر .

(طواف قدوم) مکهٔ مکرمه‌یه واردقده ایدیلن طوافدرکه اکا (طواف تحیت) و (طواف لقاء) و (طواف اول عهد بالبیت) دخی دینور . آفاقی ایچون سنتدر .

(طواف زیارت) که اکا (طواف افاضه) دخی دینور : عرفاتدن اینلدکدن صکره ایدیلن طوافدر . ارکان حجدن اولان طواف اشته بودرکه هر حج ایدنه فرضدر . آنك ایچون بو طوافك براسمی‌ده اضافت بیانیه ایله (طواف رکن) در .

(طواف صدر) که حذر وزننده‌در و (طواف وداع)

---

[*] دوران وزننده (طوفان) واستفعال وتفعلدن (استطافة) و (تطوف) دخی دینور . (طوف) برده کلك معناسنه‌در . کلك شط کچنلرك معلومیدر .

دخی دینور : ایام نحر رمی جمار ایله [۱] نهایت بولەرق منادن مکهٔ مکرمه‌یه اینلدیکی وقت ایدیلن طوافدر . آفاقی حقنده بوواجبدر . مناسك بونکله ختام بولور .

حذروزننده اولان (صدر) عودت معناسنه‌در حجاج اولوقت احرامدن چیقمش و آفاقی اولانلر کعبه‌یه وداع ایدوب بلده‌لرینه عودت ایتمك اوزره بولنمش اولورلر . انك ایچون طواف مذکورك براسمی‌ده (طواف وداع) اولمشدر . نابی :

کعبة الله دل انسان کبیر ٭ حجر اول قلبه سویدای ضمیر

عارف مرتبهٔ آب وکل اول ٭ وارطولان دائره سن دل بدل اول

تا سکا ظاهر اوله نقطهٔ کار ٭ اوله کور دائره‌سنده پرکار

[۲]

ـ اضطباع ، رمل ، استلام ـ

(اضطباع) : طوافه [۳] شروعدن مقدم ردانك براوجنی [٤] صاغ قولتغی آلتندن آله‌رق صول اوموزی اوزرینه آتمقدر . ارککه سنتدر . بوطرزاوزره اولان محرمه (مضطبع) دینیلیر .

---

[۱] (ایام نحر) و (رمی جمار) آتیده مشروحدر .

[۲] ویقال : الکعبة بیت الحق سبحانه فی الجهر والقلب بیت الحق سبحانه فی السر . قال قائلهم :

لست من جملة المحبین ان لم ٭ أجعل القلب بیته والمقاما

وطوافی اجالة السر فیه ٭ وهوركنی اذا أردت استلاما

[۳] مقصود : بعده سعی ایدیله‌جك اولان طواف قدوم ویاطواف زیارتدر .

[٤] (رداء) التنجی صحیفه‌ده مبیندر .

(رمل) امل وزننده اضطباع حالنده طوافك ايلك اوچ دوره‌سى — آديملر قيصالتلمق واوموزلر سيلكه‌لنمك وجهله — سرعتلى وچالملى اجرا اولنقدر.

عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى — مع صحابته — عمره ايدرلر ايكن [١] مشركين كرك سيد المرسلين افندمزك، كرك صحابهٔ كزينك عسرت وجهد وشدت ايچنده اولدقلرينى سويلشه‌رك دار الندوه اوكنده صف اولوب سيره طورمش بولندقلرندن افندمز حضرتلرى رداء شريفرلريله اضطباع ايدوب صاغ بازولرينى اخراج ومشيلرنده رمل وهروله [٢] ايتمشلر و: «رحم الله امرأ أزاهم اليوم من نفسه قوة.» يعنى بوكون كنديسنى انلره قوتلى كوسترن كشى‌يه حق رحمت ايتسون بيورمشلردر.

رجاله كوره سنن حجدن اولان (اضطباع) و (رمل) هر طوافده دكل، كنديسنى سعى تعقيب ايده‌جك اولان طوافده ياپيلور. طواف نفللرده سعى اولمديغى جهتله اضطباع و رمل اولمديغى كبى واجب اولان طواف وداعدن صكره دخى سعى اولمديغى جهتله انده‌ده اضطباع ورمل يوقدر. طواف قدومده رمل

---

[١] بو عمرهٔ سنيه سنهٔ سابعهٔ هجرتك ذى‌القعده‌سنده واقع اولمشدركه تاريخ صلح حديبيه اولان التنجى سنه ذى القعده‌سنده ايديله‌مين عمره‌يه بدل اولمق اوزره صلحاً مقرر اولديغيچون اكا (عمرة القضاء و (عمرة القضية) و عمرة القصاص) تعبير اولنور.

[٢] طوافده وجه مذكوراوزره لولان سرعته رمل دينلديكى كبى سعيده ميلين اخضرين ارده‌سنده ايديلن سرعته دخى هروله تعبير اولنور. تتكيم بيانى كلور.

اجرا اولنور ایسه فیها . والا طواف زیارتده یاپیلور [١] .

(استلام) : سلاملامقدرکه طوافه کرك حین شروعده ، کرك اثناء طوافده حجر اسود پیشگاهنه کلندکجه اکا استقبال ایدرك نمازه طورر کبی ال قالدیروب تکبیر وتهلیل ایله حجر مشار الیهه وضع وانی تقبیل ایلمك وبو ممکن اولمدیغنه کوره اوزاقدن وضع ید اشارتنی ایتمکدر .

صلات طوافدن صکره دخی حجر اسود استلام اولنور .

- سعی ومسعی -

(سعی) : مکهٔ مکرمه نك ایچنده ومسجد حرام خارجنده (صفا) و (مروه) تعبیر اولنان باصه مقلی ایکی تپه ارهسنده صفادن بده ایله ومروه‌دن صفایه یدی کره کیدوب کلمکدر .

سعی دخی یدی شوطدر صفادن مروه‌یه هرذهاب بر (شوط) اولدیغی کبی مروه‌دن صفایه هرایاب دخی برشوطدر [٢] درت ذهاب (کیدش) واوچ ایاب (کلش) اولور . مبدأ : صفا ، منتهی : مروه بولنور . هر برنده کعبه کورینجه قدر [٣] باصه مقلره چیقیلور .

---

[١] همده سنته دکل فرضه تابع قیلندیغی ایچون رملك طواف زیارتده اجرا ایدلمسی افضل عد اولنور . کمافی مجمع الانهر .

لکن احرامدن چیقلمش بولندیغندن بو (رمل) اضطباعسز اولور .

[٢] برغایته یلمك دیمك اولان شوطك اومعناسی سعیده اظهر دوشمشدر .

[٣] ابنیه حائل اولمغله مروه‌دن کعبه شمدی بالفعل کورنمز . ط .

سعیه طواف وتشدید طاء وواوایله (اطواف) دخی دینور (أن یطوف بهما) قول کریمی ایکی وجهله‌ده اوقنور . شوطك جمعی أشواط اولمغله کرك طواف ، کرك سعی « سبعة أشواط » اوزره ذکراولنور .

(سعی) واجبات حج وعمره‌دندر وهربريچون بردن زياده دكلدر . طواف قدومدن صكره عمره‌نك سعي وطواف زيارتدن صكره حجك سعي ياپيلش اولور [١] .

محل طوافه (مطاف) دينلديكي كبي محل سعيه دخي معنی وزننده (مسعی) دينيلور . نابی :

سرمه‌در ديده‌يه خاك مسعی ٭ ساحهٔ مروه طربگاه صفا

ـ هَرْوَلَه ـ

هر طوافدن صكره سعی اولمديغی كبی سعی تعقيب ايتميه‌جك طوافده وآنك‌ده اوچ شوطندن صكره‌سنده رمل دخی اولمديغی افادات سابقه‌دن مفهوم اولمشدر .

سعيك هرشوطنده اركك ايچون برهروله يعنی سرعت [٢] واردركه بين الصفا والمروة اولان هرذهاب واياىده (ميلين اخضرين) تعبير اولنان ايكی يشيل ديرك مابينی سرعتله كچيلوب صكره يواش يوريئور .

بوده طوافده‌كی (رمل) كبی سببی زائل وكندی باقی اولان سنن حجدندر .

---

[١] طواف صدردن صكره سعی يوقدر .

[٢] وفی الحديث الالهی : « من تقرب الی ذراعاً تقربت اليه باعاً ومن أتانی يمشی أتيته هرولة . »

قاموس مترجمی (رمل) واومعناده اولان (رملان) و (مرمل) كلمه‌لرينی لينك ايله كيتمك و (هروله) يی يلمك ديو ترجمه ايتمشدر . رحمه الله تعالی .

— وقوف —

آياقده كيتميوب طورمق ديمك اولان (وقوف) مناسك مصطلحاتنجه عرفه كونى عرفاتده بولنمق معناسنه‌در . بومنه اضافتله اكا (وقوف عرفة) دخى دينور [١] .

برده مزدلفه وقوفى واردركه يوم نحر صباحى (مزدلفه) ونام ديكرايله (جمع) دينيلن موقعده (مشعر حرام) قربنده بولينلور . اولكيسى حجك ركن اعظميدر . ايكنجيسى واجبات حجدندر .

(عرفات) : مكهٔ مكرمه‌نك شرق شماليسنده التى ساعت مسافه‌ده‌در .

(مزدلفه) : منا ايله عرفات آره‌سنده در . ميانه‌ده‌كى مسافه‌لر ايكيشر ساعتدر [٢] .

عرفات يولى اوزرنده مكه‌دن ايكى ساعت صكره منا وآندن ايكى ساعت صكره مزدلفه وآندن ايكى ساعت صكره عرفاتدر .

نابى :

عرفه صورت ميدان نشور ٭ روز ديوان خداوند غفور
يازمه‌ده عفومعاصى‌يه برات ٭ سطر برسطر صفوف عرفات

[١] عوام انك صيغهٔ مره‌سنى آلوب طورمق كلمه‌سنى ده اكاعلاوه ايده كلشاردر .

[٢] وهو غير منصرف لمافيه من التأنيث والعلمية . سميت تلك البقعة بذلك لاقتراب الناس الى منى بعد الافاضة أولتقريبهم الى الله سبحانه زلفى . وقيل من الازلاف بمعنى الجمع لاجتماع الناس بها . ولايدخلهاال الالمحاً للوصفية ومنه قول الزمخشرى : كم بين العارف والبارع فى المعرفة ، وماليلة المزدلفة كيوم عرفة .

شسته‌در آنده اولان نامه سياه ٭ اولور آزاد اسيران كناه
محرمان دائره‌بنده سـسيمين ٭ جبل رحمت اكا فص نكين
جرم ايله رحمت ايدر بيع وشرا ٭ بائع ومشترئ سوق منا

— رمى جمار

(رمى) معلوم اولديغى اوزره آتمقدر . كسر جيم ايله اولان (جمار) فتح جيم ايله اولان (جمره) نلك جمعيدر .

قاموس ترجمه سنده مبين اولديغى اوزره (جمره) آتش پارچه‌سنه دينلديكى كبى سنكريزه يعنى اوفاجق طاش معناسنه‌ده كلوركه اكا عربيده (حصاة) دخى دينور . صاحب مصباحك بيانته كوره (جمره) اوفاجق طاش كومه‌سى ديمكدر [١] .

اولـكنه كوره (رمى جمار) تركيبى اوفاجق طاشلر آتمق معناسنه اولوب ايكنجى‌يه كوره جمراته حصيات آتمق ديمدر [٢] هرحالده مصدر مفعولنه مضافدر .

(رمى جمار) واجبات حجدندر ايام نحرده يعنى قربان بيرامى كونلرنده مناده مواضع مخصوصه‌سنده اولور . برى برندن برر اوق آتمى قدر اوزاقده اوچ جمره يعنى اوفاق طاش ييغنى

---

[١] قال وكل شىء جمعته فقدجمرته ومنه الجمرة وهى مجتمع الحصى بمنى فكل كومة من الحصى جمرة والجمع جمرات وجمرات منى ثلاث بين كل جمرتين نحو غلوة سهم اهـ .

[٢] (جمرات) جمره نك جمعى اولديغى كبى او وزنده اولان (حصيات) دخى اوفاجق طاش معنـاسنه اولديغى ذكر اولنان حصاتك جمعيدر : فتات ايله فتيات كبيدر .

واردركه جمرهٔ اولى ، جمرهٔ وسطى ، جمرهٔ عقبه تسميه اولنور . انلر اوچ كون طاشلانور وهركون هربرينه يديشر طاش اتيلور وآتيلور ايكن « الله اكبر » دينور (تركيب افعال حجه باقكز) .

مناسك بتون افعال انبيادر كاركزيدكان پسنديدهٔ خدادر .

تومكومارا بدان شه بارنيست ٭ باكريمان كارها دشوار نيست

— ايـام —

(أيام) معلوم اولديغى اوزره يومك جمعيدر . مراد قرآن كريمده وارد ايام معلومات ومعدوداتدن اولان كونلردر .

(ايام معلومات) عشرذى الحجه دركه يوم ترويه ويوم عرفه ويوم نحر اوجملهدندر .

(يوم ترويه) ذى الحجه نك سكزنجى كونيدركه حجاج اوكون مكهدن منايه چيقارلر [٭] .

(يوم عرفه) ذىالحجه نك طقوزنجى كونيدركه حجاج اوكون عرفاتده بولنورلر .

(يوم نحر) ذى الحجه نك اوننجى كونيدركه نحر يعنى ذبح قرابين اولنور . اون برنجى واون ايكنجى كونلر دخى قربان

[*] (يوم التروية) تفعله وزننده ثامن ذى الحجه دركه عرفه كوننن مقدم اولان كوندر . حجاج اول كون منايه عزيمت ايدوب انده صو اولمامغله كنديلرينى ودابهلرينى كركى كبى صويه قاندردقلريچون اطلاق اولندى . ياخود حضرت ابراهيم — على نبينا وعليه التسليم — رؤياى ذبحى اول كيجه كورمكله يوم مزبورده رؤياى مرقومهيي تروى وتفكر ايلدى فرداسى رحمانى اولديغنى بيلوب يوم عاشرده امر ذبحه مباشرت ايلدى . مؤلف يوم عرفهنك دخى وجهتسميهسنه تلميح ايلمشدر . (اوقيانوس) .

كونى اولديغندن هپسنه بردن (ايام نحر) واوزمانلرده حجاج منا ده مقيم بولنمق اعتباريله ايام نحره (ايام منا) دخى دينور [*].

(ايام معدودات) واذكروا الله فى ايام معدودات قول كريمى موجبنجه نمازلر عقبنده تكبيرلر آلنان كونلردركه يوم عرفه‌دن اعتباراً قربان بيرامنك دردنجى يعنى ذى الحجه‌نك اون اوچنجى كوننه قدر اولان بش كوندر.

كتاب صلاتمزك (أحكام عيدين) فصلنده مذكور تكبير تشريق احتوالرى حسبيله بونلره (ايام تشريق) دخى دييه بيلورز.

حقيقتده (ايام تشريق): ذى الحجه‌نك اون برنجى واون ايكنجى واون اوچنجى كونلريدر. تتكيم كتاب مذكورده بيان اولنمشدر.

افضل ايام جمعه‌يه تصادف ايدن يوم عرفه‌در. وقوف عرفه‌سى يوم جمعه‌ده واقع اولان حج اكا مصادف اولميان يتمش حجدن افضلدر. نتكيم حج ايله عمره‌نك تعريفنده حديث اوله‌رق كچمشدر.

— هـدى —

حجده كسيلن قرباندر. آفاقى اولان حجاج سفربر بولندقلرى ايچون اضحيه ايله مكلف اولمدقلرندن (هدى) اضحيه ديمك دكلدر.
حج قران وياحج تمتع ايدنلر نسك حج وعمره‌يى جمعه موفق اولدقلرينه تشكراً قربان كسمك انلره واجبدر. مفرد بالحج اولانلره مستحبدر. (هدى) اشته بوقربانلرك اسميدر.

---

[*] اون برنجى كون منا ده قرار لاشلديغى ايچون اكا فتح قاف وتشديد راء ايله (يوم قر) دينلديكى نهايهٔ ابن اثيرده كورلمشدر: افضل الايام عند الله عزّ وجلّ يوم النحر ثم يوم القرّ.

جزا وكفارت ايچون اولان دمه يعنى كسيله‌جك قربانه‌ده (هدى) اطلاق اولنور . هديك محل ذبحى حرم مكه‌در آتيده فصل مخصوص ايله مبيندر . لفظ هدى هانك فتحى ودالك سكونى ايله‌در :

— حل [١] وحرم —

لفظ حرمدن عند الاطلاق حرم شريف ديديكمز مسجد حرام معناسى متبادر اولور ايسه‌ده (حرم) اندن عبارت اولميوب (حل) مقابلى اوله‌رق دخى استعمال اولنور .

مكهٔ مكرمه وجوارينك نباتى قطع اولنمامق وحيواناتى آولانلمامق اوزره اطرافندن حدود تعيين بيورلمش ونشان ايدلمشدر . اشته اوحدودك داخلى (حرم) وخارجى (حل) در . حدود مذكوره مواقيتدن بشقه‌در . (مواقيت) حدود احرامدر . انلر مكهٔ مكرمه‌يه دها اوزاقدر [٢] .

حلك اك ياقينى جانب غربيدن مكه‌يه اوچ درت ميل مسافه‌ده اولانيدركه مكهٔ مكرمه‌دن عمره چيقارانلر احرام ايچون اورايه چيقدقلرندن (عمره) تسميه اولنور [٣] . اسم اصليسى (تنعيم) در .

---

[١] حانك كسريله‌در ، لام مشدد در .

[٢] حرم سكنه‌سى (مكى) صاييلور . سكنهٔ حله بزم كبى (آفاق) دينور . (حرم مكه) مدينهٔ منوره جهت منيفه‌سندن (٣) وعراق وطائف ويمن جهتلرندن (٧) وجعرانه سمتندن (٩) وجده جهتندن (١٠) ميل مسافه‌در . هدية الناسك .

[٣] عمره فصلنى اوقويكز .

— مشعر حرام —

منتهای مزدلفه‌ده برموضعدرکه (جبل قزح) قربنده‌در . صاحب مصباحك بیاننه کوره نفس جبلدر . میمی مفتوحدر ، مکسور دخی اولور . مزدلفه وقوفنك اورادە اولمسی افضلدر چونکه موقف نبیدر . علیه الصلاة والسلام .

(مشعر) محل شعار دیمکدر . کسرشین ایله (شعار) علامت معناسنه‌در . موضع مشارالیهك (مشعر) تسمیه‌سی معلم عبادت اولدیغنه و (حرام) دیو توصیفی حرمتنه مبنیدر .

— فوات ، فساد ، احصار —

(فوات) حجك فوت ایدلمسیدرکه عرفه وقوفنی فوت ایتمکله اولور .

(فساد) حجك ویاعمره‌نك فاسد اولمسیدر . حجك فسادی حال احرامده عرفاتدن اول وعمره‌نك فسادی حال احرامده طوافدن اول مجامعتله‌در .

(احصار) ارکان حج وعمره‌دن ممنوع قالمقدر . بونلر احکامیله برابر آتیده مبیندر .

— جنایات —

حجك جنایاتی محظورات وممنوعاتدن عبارتدرکه بعضیسی احکام احرامه وبعضیسی احکام حرمه تعلق ایدر . باب مخصوصنده تفصیل اولنور .

— مسائل حج —

حج مسائلی : حجك لغةً وشرعاً اولان معناسنه، صفتنه ، سببنه ، شروطنه ، اركاننه ، واجباتنه ، سننتنه ، آدابنه ،محظوراتنه متعلق اولمق اوزره متنوعدر .

(حج) لغتده حانك فتح وكسری ایله قصد معظم معناسنه اولوب [*] شریعتده : مكان مخصوصی زمان مخصوصده فعل مخصوص ایله قصد ایلمكدر .

(مكان مخصوص) : كعبه وعرفاتدر .

---

[*] علی قول تیمم كبی مطلق قصددر . معظمی قصد معناسنه اولدیغنه مخبل سعدینك شوقولیله استدلال اولنمشدر :

ألم تعلمی یا ام أسعد أنما * تخطأني ریب الزمان لا كبرا
وأشهد من عوف حلولاً كثيرةً * يحجون سب الزبرقان المزعفرا

(تخطأنی) أخطأني معناسنه دركه بسكا اصابت ایتمدی دیمكدر . (ریب الزمان) بعض روایاتده كی (ریب المنون) كبي موت معناسنه‌در . (لا كبرا) لاجل أن اكبر معناسنده مضارع متكلم منصوبدر . (واشهد) اكا معطوفدر . (حلولاً) اشهدیه مفعولدر . (حلول) تشدیدلام ایله اولان (حال) ك جمعی اوله‌رق جماعات معناسنه‌در . (حول) ك جمعی اولمق اوزره (حؤول) ضبط ایدنلر غلط ایتمشلردر . (سب الزبرقان) تركیبنده‌كی (سب) سینك كسریله عمامه معناسنه دركه صاریقدر . است معناسنه‌ده كلور . (زبرقان) قمرمعناسنه اوله‌رق جمالی جهتیله (حصن بن بدر) الفزازینك علمیدر . شاعر حطیئه‌نك مهجوی اولان صحابیدر . (المزعفر) مصبوغ بالزعفران معناسنه اوله‌رق سبك صفتیدر . سادات عرب عمائمی زعفران ایله بویانور وعمائم وثیاب مصبوغه ایله انلره اوطه طونانور ایمش . زبرقانك روایت اولنان مجبوسیتنه مبنی سبك دیكر معناسی مراد اولدیغنه دائر دخی لسان عربده برقول واردر اكا كوره هجا متعین اولملغله استشهاده محل یوقدر .

(زمان مخصوص) : طواف زيارت ايله وقوف عرفه زمانيدركه اولكيسى يوم نحرك طلوع فجرندن ابتدا ايله آخر عمره قدر امتداد ايدن اجزاء زمانيه‌دن برجزء وايكنجيسى يوم عرفه‌نك زوال وقتندن يوم نحرك طلوع فجرينه قدر اولان اجزاء زمانيه‌دن برجزءدر [١] .

(فعل مخصوص) : وقوف وطوافدر .

حجك صفتى : فريضهٔ محكمه اولمسيدركه حج فرض غير منسوخدر . استعيذ بالله تعالى [ولله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا] قول كريمى اهل استطاعت اولانلره حجى امر ايتمكده‌در. منكرى مكفردر [٢] .

حج ، فرض عمرى وفوريدركه مقتدر اولانه عمرنده بركره حج ايتمك على الفور فرضدر . بوسنه ممكن وامن طريقدن قلبلر

[١] افعال حجدن بريني انك خارجنده ياپمق كافى اولميه جغى بيانيله زمان مخصوصى اشهر حج ايله تفسير ايدنلرده اولمش ايسه‌ده طحطاوى بووجهله تفسيرى اولى كورمشدر .

طواف زيارتك ايام نحرده ايدلمسى واجباتدندر . تأخيرينه دم ترتب ايدر نتكيم (تركيب افعال حج) فصلنده ذكر اولنور. بهجة الفتواده شويله مذكوردر: اوزرينه حج فرض اولان زيد حجه كيدوب بعد الاحرام عرفاتده وقوفدن صكره طواف زيارتى ترك ايدوب بعده بش آلتى آى مرورنده طواف زيارتى ايتمدن زيد فوت اولسه فرض حج زيددن ساقط اولورمى ؟ الجواب : اولماز . بوصورتده زيد برسنه زياده مروردن صكره عودت ايدوب طواف زيارتى ايقسه زيدك حجى تمام اولورمى ؟ الجواب : اولور .

[٢] فرضك حكمى : فعلنه ثواب وتركنه عقاب وانكارينه كفر ترتب ايتمكدر .

مطمئن ايكن سنهٔ آتيه‌يه تاخير مباح دكلدر [١] .

حجك سببى : بيت معظمدر . (حج البيت) تركيبنده كى اضافت دليل سببيتدر . « امر تكرار اقتضا ايتمامك » قاعده‌سنجه عباداتدن متكرر اولانلر سببلرينك تكرريله‌در . بونده ايسه تكرار يوقدر [٢]

---

[١] حديث شريفده « من أراد الحج فليتعجل فانه قد يمرض المريض وتضل الراحلة وتعرض الحاجة » بيورلمشدر . بو مفتى‌به اولان قول امام ابى يوسفدر . امام ابوحنيفه حضرتلرندن اولان ايكى روايتك اصحى دخى بودر . مذهب امام مالك دخى بودر . امام محمد حضرتلرنجه حج وظيفهٔ عمر اولديغيچون فرضيت على التراخى اولمغله مدة العمر ممتددر . مذهب امام شافعى واحمد دخى بودر . كنز شرحى عينى وابن نجيمده بويله مذكوردر . صاحب جوهره : امامين آره‌سنده‌كى اختلاف ظن غالب سلامت اولمق صورتنده‌در اما مرض ياخود هرم جهتيله غالب ظن موت اولمق صورتنده وجوب حج اجماعاً تضيق ايدر . ديمشدر اه .

نسكه دارفرصت كه عالم دميست * دمى پيش دانا به از عالميست

معلومدركه وقت حج اصطلاح اهل اصولده (مشكل) تسميه اولنور چونكه انده هم جهت معياريت وهم جهت ظرفيت واردر . فوره قائل اولان اني ايلك سنه‌دن تأخير ايدنك فعلى قضادر ديديكى كبي تراخى‌يه قائل اولان دخى اني تأخير ايدن اصلا كنهكار اولماز ديمز . اثم دخى اخيراً ادا ايله زائل اولور بر اثمدر .

وفى تفسير آخر سورة المنافقون للجلالين : قال ابن عباس رضى الله تعالى عنهما ماقصر أحد فى الزكاة والحج إلا سأل الرجعة عند الموت اه .

[٢] كعبهٔ معظمه أستعيذ بالله تعالى [ان اول بيت وضع للناس للذى ببكة الخ] قول كريمنك دلالت عباره‌سى وجهله حائز مقام ابراهيم بربيت شريف قديم اولوب قبله‌كاه عبادت انام اولمق اوزره موضوعدر .

كعبه بنا كشت كه روى نياز * سوى وى آرند بوقت نماز

دين حنيف حضرت ابراهيم خليل (عليه السلام) اوزره اولمق ادعاسى بالجمله اهل ملت سماويه ايچون مابه المباهاة ايكن بو مدعايه اقامهٔ بينه

حجى آمر اولان آيت كريمهٔ مذكوره طقوزنجى سال هجرتده نازل [١] اولمغله حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز اوسنه حضرت ابوبكرى ــ رضى الله تعالى عنه ــ عادات جاهليه نك الغاسيله خلقه تعليم مناسك ايتملك وبرنهج شرع حج ايتدرملك اوزره امير حج قيلمشلر وايرتسى سنه كنديلرى دخى ايفاء فريضهٔ حج بيورمشلردركه حجة الوداعدر [٢].

حجك شرطى : شروط وجوب وشروط وجوب ادا [٣]

يالكز اهل اسلامه متيسردركه بنيان حضرت خليل اولان كعبه بفضل الله تعالى اهل اسلامه قبله‌در . اني وجه‌مخصوص اوزره زيارت دخى‌مستقل بر عبادتدر واو عبادت منعم عليهم اولان اولوالعزملك وجه منعميتلرينى مذكر اولان حالتدر . اوحال اوزره مجتمعاً ابتهال شبهه‌يوق كه سبب غفران وباعث فيض لايزالدر . حديث شريفده : « فسق وفجور ايتميه‌رك حجه كيدن اناسندن طوغديغى كونده‌كى كبى دونر . » مآلنده اولمق اوزره « من حج فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته امه » بيورلمشدر .

[١] كرچه (وأتموا الحج والعمرة لله) آيتى سال سادس هجرتده نازل اولمشدر ولكن بوآيت كريمه شروع اولنان حجك وعمره‌نك اتمامنى آمردر. انده بغير شروع ايجابه دلالت ايدر شى يوقدر . كما فى شرح الكنز للعينى .

[٢] وبما حررنا ظهر وجه تأخيره عليه الصلاة والسلام الحج الى السنة العاشرة فليس فيه دليل على القول بالتراخى . قال العينى واما تأخيره عليه السلام فيحتمل أن يكون لعذر إما لان الآيه نزلت بعد فوات الوقت أو للخوف من المشركين على أهل المدينة أو على نفسه . وأما ما قال بعضهم أنه عليه السلام كان قد علم أنه يدرك الحج قبل موته فليس بشئ اه وماذكرناه أولى وهوالمذكورفى كتابنا الحقائق.

[٣] ذمت مكلفك مأموربه ايله مشغوليتنه (نفس وجوب) وانك لزوم تفريغنه (وجوب ادا) ديبورز . ثمره لزوم ايصاده ظاهر اولور تسكيم ذكر اولنور.

وشروط صحت اولمق اوزره اوچ نوعدر [١] .

(شروط وجوب) سكزدر : اسلام ، عقل ، بلوغ ، حريت ، وقت ، قدرة على الزاد ، قدرة على الراحلة ، فرضيت حجه علم .

اسلام شرط وجوب اولمغله حال كفرنده استطاعتى اولان كيمسه يه حج واجب اولميوب [٢] اوكيمسه فقير دوشه‌رك مسلم اولسه استطاعت سابقه‌سندن طولايي كنديسنه برشى لازم كلمز . مسلم بوكا مخالفدركه مقتدر ايكن حج ايتميه‌رك فقير دوشسه وجوب حج انك ذمتنده دين اولور .

حج ايتدكدن صكره عياذاً بالله تعالى مرتد اولانه دخى بعد التوبه

---

[١] تلميذ ابن همام اولان سندى (لباب المناسك) تسميه ايتديكى منسك متوسطده نوع رابع زياده ايدرك ديمشدركه اوده حجك فرض واقع اولسنك شروطيدر وطقوزدر: اسلام ، إلى‌الموت انك بقاسى ، عقل، حريت ، بلوغ ، قادر اولانه كوره بنفسه ادا ، عدم نيت نفل ، عدم افساد ، عدم نيت عن الغير .

مسلم اولان كافرك حال كفرنده كى حجى نه فرض نه نفل واقع اولمديغى كبي مرتد اولان مسلمك حال اسلامنده كى حجى دخى — توبه ايتمش بيله اولسه — نه فرض ونه نفل واقع اولماز . مجنونك وصبينك ومملوكك — بونلر بعد الحج الافاقة و بلوغ و حريت بولسه‌لر بيله — حجى نه فرض ونه نفل واقع اولماز . قبل العذر اداء غير ايله ياخود نيت نفل ايله ويا عن الغير نيت ايله وياخود مع الفساد ايفاء فريضهٔ حج ايدلمش اولميوب بونلرك ايتدكارى حج بعد الاستطاعه بيله اولسه كنديلرندن آنسكله حج ساقط اولماز . مقتدر اولدقلرنده شروط محرره وجهله ينه حج ايتملرى لازم كلور اه منحة الخالق .

[٢] بوده كفارك فروع شريعت ايله مخاطب اولمامللرينه مبنيدر . مخاطب اولملرى حقنده كى قول عراقيونه كوره اسلام شروط صحتدن اولور . ط .

استطاعت كلور ايسه برحج دها ايتمك لازم اولور .

جنون و — على خلاف فيه — عته [١] وصبا [٢] مانع وجوب اولديغندن مجنون ومعتوه وصبي حج ايله مكلف دكلدر . اوحاللرده انلر حج ايتسه‌لر بيله فرض واقع اولماز . بعد الافاقه والبلوغ مقتدر اولورلرايسه ينه حج ايتملرى لازم كلور .

حر اولميانلر عبادات بدنيهٔ محضه ايله مكلف اولسه‌لرده عباداتلك حج كبي همده مالى اولانيله مكلف دكلردر . افنديلريله برابر حج ايتسه‌لر بيله ايتدكلرى حج فرض واقع اولمامغله بعد العتق استطاعت حصولنده ينه حج ايتمك لازم كلور .

وقت — كه وقت وقوف وطوافدر — شرط وجوب اولديغندن انى مدرك اولميانه حج واجب اولماز .

(وقتدن كنديسنده حج حاصل اوله‌بيلن زمان اراده اولنوركه اوده افاقى‌يه كوره اختلاف بلاد ايله مختلف بولنور) [٣] .

قدرة على الزاد : يول آزيغنه اقتدار ديمكدركه حدوسط ايله — يعنى تبذير [٤] وتقتير [٥] ايتميه‌رك — معتادى اولان معيشتى

---

[١] بوناقلق .

[٢] چوجقلق .

[٣] بوكا مبنى فتاواى هنديه ده : «زاد وراحله كبي شروط وجوبك وجودى وقت خروجده معتبر اولوب حتى اهل بلده‌سنك حج ايچون خروج ايده جكلرى زماندن اول مالك مال اولان كيمسه‌يه اني ديله‌ديكى يره صرف ايتملك واردر . وقت مذكورك حلولنده انى حج حاضرلغنك غيرى‌يه صرف ايتمك يوقدر . اكر صرف ايدرسه وجوب كنديسندن ساقط اولماز . » دينلمشدر .

[٤] مسرفلك .

[٥] جيمريلك .

وصحتی محافظه ایده بیلهجکی نفقه یه اقتدار در [١] .
قدرة على الراحلة : بینك دوەسنی تدارکه اقتدار دیمکدرکه (عربستانه وصول اقتدارندن صکره) یا بالاستقلال ویا بریله بالاشتراك [٢] برراحله [٣] اشترا یاخود اکترا [٤] ایتمکه

---

[١] حتی ات یمك معتادی اولان کیمسه اتمك پنیر تدارکنه قادر اولمقله شرط وجوب اولان قدرته مالك اولمش صاییلماز . ط .

[٢] (اشتراك) : ایکی کمی شقدفلی بردوه طوتوب هر بری برشق منفعته مالك بولنور اولمقدر . یوقسه نوبتلشه بینمك اوزره ایکی کشی بر دوه طوتمق کافی دکلدر . کما قال حاتم :

اذا كنت رباً للقلوص فلا تدع * رفيقك يمشي خلفها غير راكب
أنخها فاردفه فان حملتكما * فذاك وان كان العقاب فعاقب

[٣] بینك دوەسیدر که بزم هجین دیدیکمزدر . حدیث شریفده « الناس كابل مائة لاتجد فيها راحلة » بیورلمشدر. اکا (رکاب) دخی دینور هرایکیسنك جمعی (رواحل) در . زمخشری (الکلم النوابغ) ده « کم لایدی الرکاب من أیاد فی الرقاب » دیمشدر. لکن کوندن کونه چوغالمقده اولان حجاجه عربستانك رواحلی کفایت ایتمامکله صکره صکره زوامل دخی رواحل حکمنی آلمشدرکه حجاج شمدی زامله سواردر یعنی بینیلن دوەلر علی الاکثر یوك دوەسیدر . جدەدن مکه یه ومکه‌دن منایه وعرفاته مرکب اوزرنده دخی کیدنلر اولمغله ابن نجیم مرحوم بحررائقده « دوەیه بینمك افضلدر. حمار اوزرنده حج ایتمك مکروه اولور » دیدکدن صکره : کراهتك افضله مقابل ذکر اولنمسندن ظاهر اولان تنزیهیه اولمسیدر . دیمشدر اه .

[٤] (اشتراء) صاتون آلمق دیمك اولدیغی کبی (اکتراء) دخی کرالامقدر. برینك اباحه واعاره ایتمسی کافی دکلدر. ص . ولوکه بابانك اوغله یاخود اوغلك بابایه اباحەسی کبی کندیسنه منت اولمیان جهتدن واقع اولسون . بوبابده هبه اولنان مالی قبول ایتمك دخی اکا واجب اولماز ولوکه منت واهب عاري دخی اولسون چونکه شرط وجوبی تحصیل واجب دکلدر . هندیه مع ط .

مقتدر اولمقدر [١] .

بونلردن (قدرة على الزاد) هم مكى وهم آفاقى حقنده و (قدرة على الراحلة) يالكز آفاقى اولانلرده شرطدر .

مكه ايچنده وياجوارنده بولنانلر بلامشقة يوريمك كنديلرينه ممكن اولدقجه سعى الى الجمعه كبى يوريه‌رك حج ايتمك لازم كلور . والا راحله تداركى انلرده‌ده شرط وجوب اولور .

وجوبك تحقق ايچون زاد وراحله‌يه اقتدارده استطاعت ماليه‌سنك كندى نفقه‌سندن وعودتنه قدر [٢] عيالى [٣] نفقه سندن ومسكن ويا انك تعميرى پاره‌سى واثاث بيت و ادوات حرفت و قضاءدين مثلى كنديسنه لابد بولنان شيلردن فضله اولمسى شرطدر .

اواشياسندن مستغنىً عنه اولانلك برطاقمنى حج ايتمك ايچون صاتمق كا واجب اولماز [٤] . وكذا نزدنده اولان اقچه ايله مسكن وياخدمت حالايفى اشترا ايده‌جك اولسه اندن صكره‌سى

---

[١] حتى ركوب مقتبه قادر اولميانه محاره تداركنه اقتدار مشروطدر . ط . (مقتب) : قازيق دوه تعبير ايتدكلريدركه انك ركوبنه هركس متحمل اوله‌ماز . (محاره) محمل حاجدر . لساعزده‌كى (سحاره) بوندن محرف اولسه كركدركه ميم اوستندن آچيق بازيله‌رق سين توهم اولنمش اولور .

[٢] على قولٍ عودتندن بركون وعلى قولٍ برآى صكره‌يه قدر . ص .

[٣] كشونك عيالى : نفقه‌لرى اوزرينه لازم اولانلردر. انلرك نفقه سنده دخى لازم اولان كندى نفقه‌سنده اولديغى كبى وسطدركه تبذير وتقتير اولمامقدر . هنديه .

[٤] نعم هو الافضل . ط .

حجه كافى اولماز درجهده اولانه دخى حج واجب اولماز . ص معط .

شرط ثامن اولان (فرضيت حجه علم) دار حربده مسلم اولوبده شرائع اسلامى جاهل بولنانه كورهدر . دار اسلامده بولنمق اكا وسائر فروضه عالم اولمق ديمكدر . وبونده اسلام اوزره نشأت ايتمش اولوب اولمامق مساويدر [١] .

(شروط وجوب ادا) بشدر : مع البصر سلامت بدن ، زوال مانع ، امن طريق ، عدم عدت ، وجود محرم [٢] .

كوزليلك و صاغلاملق شروط وجوب ادادن اولديغندن زاد وراحلهيه قادر وحر ومكلف بولنان اعمايه اداء حج واجب اولمديغى كبى مريض ويا مقعد ياخود مفلوج [٣] اولانه دخى واجب اولماز [٤]

---

[١] دار حربده بولنانه دخى ايكى اركسكك ويابر اركك ايله ايكى قادينك وحتى واحدعدلك اخباريله علم حاصل اولور . عند الامامين انده عدالت وبلوغ وحريت بيله شرط دكلدر . هنديه .

بلادمفتوحه (دار اسلام) در . بلاد غير مفتوحه — كه دياراجنبيه تعبير ايتديكمز يرلردر — (دار حرب) تسميه اولنور .

[٢] زوج ويامحرمك شرط وجوب وياشرط ادا اولمسنده امن طريق خصوصندهكى اختلاف وجهله اختلاف اولنمشدر . ثمرهٔ خلاف وجوب وصيتده ومحرمك امتناعى تقديرنده وجوب نفقه وراحلهسنده ومحرم بولهميان قادينه برابرجه حج ايتمك ايچون تزوجك وجوبنده ظاهر اولوركه شرط وجوب دييانلر بونلرك برى اكا واجب اولماز ديديلر چونكه شرط وجوبك تحصيلى واجب اولهماز . بوكا مبنيدركه كنديسنه مال اباحه اولنان كيمسه حج واجب اولمامق ايچون اني قبولدن امتناع ايده بيلور . شرط ادا ديیانلر انلرك هپسنى اكا واجب قيلديلر . ط .

[٣] ميمك ضميله (مقعد) كوتورم اولاندر . (مفلوج) اينمهلى در .

[٤] دوهده طورهميهجق اختيار دخى بويلهدر . هنديه .

زوال مانع : محبوسيت كبي مانع حسينك زواليدر .

امن طريقده اعتبار : براً وبحراً غلبهٔ سلامتدر . سلامت غالب ايسه [١] حجه كيتمك واجب ، تهلكه غالب ايسه غير واجب در .

(الغاز فقهيه‌مزدن بوبابك ايكنجى مسئله‌سنى اوقويكز)

عدم عدت : عدتك عدم قيامى ديمكدركه مطلقه ويازوجى متوفى اولان قادين حقنده‌در [٢] كرك بائن ، كرك رجعى طلاق ايله مطلقه اولوب وياخود زوجى وفات ايدوب‌ده هنوز عدت ايچنده بولنان قادينه اداء حج واجب دكلدر [٣] .

وجود محرم : محرمك بولنمسى ديمكدركه بوده قادين حقنده‌در . حجه كيدن قادين آره‌ده مسافهٔ سفر بولنديغنه كوره كرك كنج ، كرك اختيار اولسون زوجى ويامحرمى برابر بولنمق شرطدر [٤] . (زوج ويامحرم اولمدقجه قادين ايچون استطاعت ثابت اولمش اوله ماز . على افندى .)

حق زوج فرائضده ظاهر اوله‌مامغله بوبابده اذن زوج شرط دكلدر [٥]

---

[١] ولو بالرشوة . وقتل بعض الحجاج عذر . ط .

[٢] لقوله تعالى : لاتخرجوهن . والحج يمكن أداؤه فى وقت آخر . ط .

[٣] اكر بعد الخروج مسافره ايكن اكا عدت لازم كلور ايسه طلاق رجعى اولديغنه كوره زوجى اندن مفارقت ايتمز وافضل اولان مراجعتدر . طلاق بائن ايسه زوج اجنبى كبى اولور . هنديه .

[٤] اللى بش ياشنده اولوب مكهٔ مكرمه‌يه مدت سفر بعيد اولان بلده اهاليسندن هند يانقده زوجى يامحرمى يوغيكن حجه كيتمك جائز اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (على افندى) .

[٥] كنديه حج فرض اولان هند زوجى زيد آخر دياره اولمغله

قادينك محرمی : باباسی ، دايیسی ، عموجه‌سی ، قارنداشی ، دامادی، سوت اوغلی کبی قرابت نسبیه ویاصهریه یاخود رضاعیه سببیله نکاحی علی التأبید كنديسنه حرام اولان اركڪدر . قادینك كوله‌سی وقایینی واشته‌سی محرمی دكلدر .

قادینك زوجی برابر اولورسه محرمه حاجت اولماز .

محرمك حرومسلم اولمسی شرط دكل ، مأمون (امنيتلی) اولمسی شرطدر . مجوسی اولان محرمی اكرمباحیت مناكحه‌سنی معتقد ايسه قادين انكله مسافرت ايده‌مز

محرمك مكلف اولمسی يعنی صبی‌ومعتوه وياجنون اولمامسی‌ده لازمدر . مراهق بالغ كبيدر .

حج يولنده محرمك زاد وراحله‌سی قادينه عائددر .

(شروط صحت) دردر : احرام ، زمان ، مكان ، اسلام [*] .

كلسنه توقف ايتميوب محرمی اولان دامادی عمرو ايله مكهٔ مكرمه‌يه كيدوب اسقاط فريضهٔ حج ايتمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

اوزرينه حج فرض اولان هند حجه كيتمكه عزيمت — يعنی نيت — ايتمكله لابوين قرنداشی عمروی يانـه آلوب كيتمك ايستدكده زوجی زيد هندی منعه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (علی افندی) .

مكهٔ مكرمه‌دن مسافهٔ سفر بعيد اولان بلده اهاليسندن هندك اوزرينه حج فرض اولمغله حج ايتمك مراد ايتدكده زوجی زيد هند ايله كيتمكدن امتناع ايلسه هند لابوين قرنداشی اولوب مأمون اولان عمرو ايله واروب حج ايتمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولور . (علی افندی) .

[*] اسلام عمده شرط وجوبدر كما مر فی ص ٢٧ . ابن نجيم ديشدرکه بعضلر احرامه بدل نيتی ذكر ايتمشلر ايسه‌ده احرام نيت وتلبيه‌دن عبارت اولمق جهتيله مستلزم نيتدر اه مؤلفك تعبيرنجه حج درت شی ايله صحيح اولور . انلرك ايكيسی احرام واسلامدر وديكر ايكيسی وقوف وطواف

حجك ركنى : ايكى شيدر برى طواف زيارت وديكرى عرفه وقوفيدر [١]

حجك واجباتى ـــ كه تركنه‌دم ترتب ايدن افعالى ديمكدر [٢] ـــ سعى ووقوف جمع ورمى جمار وحلق ياخود تقصير وطواف صدر كبى شيلردر [٣] بروجه آتى تعداد اولنور :

ـــ واجبات حج ـــ

١ احرامه ميقاتدن كيرمك [٤] .

٢ عرفاتده وقوفى غروبه دكين تمديد ايتمك [٥] .

افاضه‌در . بونلردن ايكى اولـكيلر (شرط) وايكى صكره‌كيلر (ركن) در . افاده‌سى فتاواى هنديه‌دن مأخوذدر .

وقوف ذى الحجه‌نك طقوزنجى كونى عرفاتده وطواف افاضه ونام ديكر ايله طواف زيارت اوننجى الخ كونى مطافده اولور .

[١] لـكن « الحج عرفة » بيورلديغى جهتله وقوف ، طوافدن اقوادر . قبل الوقوف اولان وقاع ايله حج فاسد اولورده قبل الطواف اولان وقاع ايله فاسد اولماز . كما فى الهندية . حجنى قبل الوقوف وقاع ايله افساد ايدن كيمسه‌يه بقيهٔ افعال حجنه دوام ايدوب سنهٔ آتيه‌ده قضا ايتمك لازم كلور . كما فى ط . وهو المذكور فى باب الامر من كتب الاصول .

[٢] الضابط أن كل مايجب بتركه دم فهو واجب . ط .

[٣] هنديه‌ده شرح طحاويدن نقلاً بالـكز بو بش مذكوردر . فلله درّ المؤلف رحمه الله تعالى .

[٤] يعنى ميقاتى احرامسز كچمامك .

[٥] غايت مفياده داخلدر چونكه واجب اولان كيجه‌دن دخى بر لحظه‌يه يتشمكدر . ط .

٣ يوم نحرك طلوع فجرندن صكره وطلوع شمسندن اول مزدلفه‌ده وقوف ايتمك .

٤ رمى جمار ايلمك .

٥ قارن ياخود متمتع قربان كسمك [١] .

٦ حلق وياتقصير ايتمك .

٧ انى داخل حرمه وايام نحره تخصيص ايلمك .

٨ رمى جمارى اندن اول ياپمق (عند الامام ط) .

٩ قربان كسمكى رمى جمار ايله حلق وياتقصير آره سنده ياپمق [٢] .

١٠ طواف زيارتى ايام نحرده ايقاع ايتمك .

١١ سعى ايتمك وانى اشهر حجده [٣] اجرا ايلمك .

١٢ سعى برطواف معتدبهدن صكره ياپمق [٤] .

١٣ عذرى اولميانه كوره سعى ماشياً اولمق .

١٤ سعيه صفادن باشلامق [٥] .

---

[١] آفاقى اولان حجاج مسافر بولندقلريچون بوقربان اضحيه‌دكل ، دم قران وتمتعدركه حج وعمره نسكلربنى جمعه موفق اولدقلرينه تشكراً قارن ويامتمتع اولان حاجى‌يه واجبدر كسه‌مز ايسه بيان آتى وجهله اون كون اورج طونار . مفرد بالحج بولنان آفاقى‌يه دم واجب دكل ، مستحبدر .

[٢] كه بونلر (رذح) حروفنك ترتيبى اوزره اجرا اولنور . ط . يعنى اولا رمى بعده ذبح وبعده حلق اولور .

[٣] (اشهر حج) : حج آيلرى ديمكدركه شوال و ذى القعده ايله عشر ذى الحجه‌دن عبارتدر . (كما مر فى ص ٥) .

[٤] (معتدبه) معتبر ديمكدر. طوافك اعتبارى لااقل درت شوطى حصوله كلمكله‌در . چونكه انك معظمى ركندر . أشواط ثلاثهٔ اخيره‌سى واجبدر . طوافده طهارت اوزره اولمق دخى واجبات حجدندر . كما يأتي .

[٥] مروه‌دن باشلار ايسه شوط اوله اعتبار اولنماز . على الاصح ط .

١٥ آفاقى اولانلر طواف وداعى اجرا ايتمك [١] .
١٦ بيت معظمى هرطوافه حجراسوددن باشلامق .
١٧ حجراسودى استقبال اعتباريله صاغه طوغرى كيدرك يعنى كعبه‌يى صوله آله‌رق طواف ايتمك .
١٨ عذرى اولميان طوافى يوريه‌رك ايتمك [٢] .
١٩ طوافده طاهر بولنمق [٣] .
٢٠ طوافده مستور العوره اولمق [٤] .
٢١ طوافى وراء حطيمدن ايتمك .
٢٢ طوافك تمامندن صكره ايكى ركعت نماز قيلمق [٥] .
٢٣ طواف زيارتك صوك اوچ شوطنى دخى ياپمق .
٢٤ محظورات احرامى ترك ايتمك [٦] .

---

[١] مكه‌ده قاله‌جقلردن وطواف زياره دن صكره حيض كورن خاتونلردن بو طواف ساقطدر .

[٢] خسته‌لر تحته اوزرنده طولاشديريلور .

[٣] محشينك افاده‌سنه كوره **واجب اولان** : حدثدن طهارتدر . خبثدن طهارت سنت مؤكده‌در . عند الاكثر اﻫ حديث شريفده « الطواف بالبيت صلاة » بيورلمش اولديغندن انده نمازده اولديغى كبى حدثلردن طهارت معتبر اولور. شوقدركه طهارت مذكورەنك نمازده اعتبارى فرض وطوافده واجبدر. آنسزدخى جواز فوت اولماز اﻫ مجمع الانهر .

(محدثاً طوافك دمايله انجبارى مسئله سيچون جنايات بابنه باقكز .)

[٤] عضوعورتدن ربعنك ودها زياده‌سنك كشفى سببيله دمواجب اولور. ط.

[٥] فلو تركها هل عليه دم ؟ قيل : نعم . فيوصى به . ط .

[٦] (محظورات احرام) محرم حقنده ممنوع اولان شيلر ديمكدر :

حجك سنتلری : طواف قدوم ورمل وهروله وايام نحر كيجه‌لری مناده يتوتت واوچ جمره آره‌سنده‌كی ترتيبه رعايت كبی شيلردركه بروجه آتی تعداد اولنور :

— سنن حج —

١ احرام ايدر ايكن ييقانمق [١] ياخود آبدست آلمق .
٢ ايكی ركعت نماز قيلمق [٢] .
٣ بياض برازار ايله بياض بررداء طوتنمق [٣] .
٤ طيب سورنمك [٤] .
٥ احرامبند اولدقدن صكره وسط درجه‌ده رفع صوت ايله چوقجه تلبيه ايتمك [٥] .

اركككك ديكشلی ياخود يابشديريلی لباس كيمه‌سی وباشنی ياخود يوزينی قپالی بولندرمه‌سی وآو آولامسی الخ كبی .

[١] ولوكه حائض ونفساء اولسون چونكه بواغتسال نظافت ايچوندر . بوبابده عند العجز تيمم مشروع دكلدر . ط .

[٢] بونلرده احراز فضيلت سنت ايتمك ايچون سنت احرامی نيت ايلر . ايلك ركعتده سورهٔ كافرونی وايكنجی ركعتده سورهٔ اخلاصی اوقور . ط .

[٣] بونلرك يكيسی ييقانمشندن افضلدر . بياض اولمسی‌ده رنك ديكرده اولمسندن افضلدر . بونلر بيان سنت ايچوندر . بوقسه سترعورت كافيدر . ط .

[٤] بوده حين احرامده اولور . بعد الاحرام اولماز . محشی ديركه : طيبی (يعنی كل ياغی كبی خوشبو اولان شیء طاهری) لباسنه دكل ، بدننه سورينور . قال وله أن يتطيب بما تبقى عينه بعد الاحرام خلافاً لمحمد اهـ .

[٥] هر نماز قيلشده ، هربوقش چيقشده ، هراينش اينشده ، هردوه سواره راست كلشده ، سحر وقتلرنده . ص .

٦ تلبيه هرباشلايشده اوچ كره ايتمك .

٧ رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينه صلوات شريفه كتيرمك .

٨ جناب حقه دعا ايتمك [١] ،

٩ مكهٔ مكرمه‌يه دخول ايچون غسل ايتمك .

١٠ مكهٔ مكرمه‌يه نهاراً معلى جهتندن داخل اولمق [٢] .

١١ بيت مكرمى مشاهده‌ده ديله ديكى دعاىى ايتمك [٣] .

١٢ بيت معظم پيشكاهنده تكبير وتهليل ايلمك .

١٣ اشهر حج اولمسه بيله آفاقى اولان كيمسه طواف قدومى ايتمك [٤] .

١٤ طوافده اركـكلر اضطباع ايلمك

١٥ سعى تعقيب ايدجك اولان طوافك ايلك اوچ شوطنده اركك قسمى رمل ايتمك .

١٦ سعى ايدرايكن ايكى ميل اخضرمياننده اركـكلرهروله ايتمك .

١٧ سعيك هروله موضعندن ماعداده يواش يواش يوريمك .

١٨ طوافى چوق ايتمك [٥] .

---

[١] صلوات تلبيه‌يي ودعا دخى صلواتي تعقيب ايدر .

[٢] مكهٔ مكرمه‌نك قبرستاني جهتندن ديمكدر . محشى ديركه اخيراً او بوده ونهاراً دخول متروك اولمشدر .

[٣] كه او دعا مستجابدر . دعاسنك مقبوليتنى ايستمليدر .

[٤] كيج قالوبده مكه‌يه كيرميه‌رك عرفاته چيقانلردن بوسنت بالطبع ساقط اولور . كنز .

[٥] آفاقى حقنده طواف ، صلات نفلدن افضلدر . ص . مقيم حرم

١٩ ذی‌الحجه‌نك يدنجی كونی صلات ظهردن صكره مكه‌ده خطبه اوقنمق[١] .

٢٠ ذی‌الحجه‌نك سكزنجی كونی طلوع شمسدن صكره مكه‌دن منايه چيقمق

٢١ اوكيجه مناده قالمق .

٢٢ ذی الحجه‌نك طقوزنجی كونی طلوع شمسدن صكره منادن عرفاته چيقمق[٢] .

٢٣ كرك عرفه‌ده‌كی جمع تقديمده ، كرك مزدلفه‌ده‌كی جمع تأخيرده [٣] تضرع وخشوعه وكوزياشلری دوكه‌رك آغلامغه چالشمق ونفسی وابوينی واخوان دينی ايچون امر دارينه دائر ديله‌ديكی دعايی ايتمك .

٢٤ غروب شمسدن صكره آغر آغر عرفاتدن اينمك .

٢٥ مزدلفه‌يه اينلديكی وقت كلان كچنلره ككشلك اولمق ايچون بطن واديدن يوكسكجه جبل قزح قربنه قونمق . (مشعر حرام) عنوانته باقكز .

اولان ايچون موسمده بونك عكسی افضل اولوب موسمك غيريده انك ايچون دخی افضل اولان طوافدر . ط . وقدمر فی الصفحة ١٢ .

[١] بوخطبه تكدر . بونده جلسه يوقدر . ناسه مناسك تعليم اولنور. ص.

[٢] امام اوكون عرفاتده جمع تقديم ياپاركه ايكندی نمازينی وقتی كيرمدن اوكله ايله برابر وقت ظهرده قيلار. اندن اول بعد الزوال خطبه ايدوب وخطبه‌سنی ايكی قيلوب اره‌ده اوطورروانلرده ناسه عرفه ومزدلفه‌وقوفلرينی واو وقوفلردن صكره يوم نحرده‌كی جمرهٔ عقبه‌يی وذبحی و طواف زيارتی وحلقی تعليم ايدر . ص مع ط .

[٣] (جمع تقديم) و (جمع تأخير) تعبيرلريچون كتاب الصلاتمزك اوقات بحثنه باقق لزومی اخطار اولنور .

٢٦ بيرام كيجه‌سی اوراده قالمق .
٢٧ بيرام صباحی منايه اينوب ايام نحرده جميع أحمال واثقالی ايله مناده قالمق [١] .
٢٨ رمی جمار ايچون طورلدقده منانی صاغه ومكهٔ مكرمه‌يی صوله آله‌رق طورمق .
٢٩ جمرهٔ عقبه‌يه رميده هروقت راكب ومسجد خيف قربنده‌كی جمرهٔ اولاده وكذا جمرهٔ وسطاده راجل بولنمق .
٣٠ جمرهٔ عقبه‌يه رمی ايدر ايكن بطن واديده بولنوب جمراتی آشاغيدن يوقاری آتمق [٢] .
٣١ رمی ايلك كونی شمسك طلوعيله زوالی بيننده وباقی كونلر زوال ايله غروب ارەسنده اولمق .
٣٢ يوم نحرده دخی برخطبه ايديلوب انده بقيهٔ مناسك بيان اولنمق [٣] .
٣٣ منادن مكه‌يه نزولی تعجيل ايتمك ايستين كيمسه‌اون ايكنجی كون غروب شمسدن اول چيقمق [٤] .

---

[١] اشياسنی مناده ابقادن امين اولدقجه كنديسی اوراده ايسكن يوكی مكه‌يه كونده‌رمك مكروهدر . ص مع ط .
مصلی‌يه دخی اشياسی (مثلا آياق قابی وال چيقيني) آرقه‌يه براقق قلبی مشغول ايتديكی ايچون مكروه اولور . ط .
[٢] بونك عكسی ناسی‌راحتسز ايده‌جكی جهتله مكروهدر . كما يأتي .
[٣] حج خطبه لرينك اوچنجيسی اشته بودر . ص .
[٤] اكر غروبه دكين طورر ايسه برشی لازم كلمز ايسه‌ده اساءت ايلمش اولور . واكر مناده اون دردنجی كونك طلوع فجرينه دكين

٣٤ منادن مكه‌يه كلور ايكن تحصيب ايتمك يعنى محصب [١] تعبير اولنان دوزلكه برمدتجك اينمك .

٣٥ مكهٔ مكرمه‌يه كلينوب طواف صدرك اجراسندن وطواف نمازندن صكره ماءزمزمدن چوقجه ايچمك .

٣٦ آب زمزمى ايچر ايكن بيت معظمه قارشو قائم وناظر اولمق .

٣٧ ماء زمزمى هم ايچمك ، هم دوكنمك [٢] .

٣٨ ملتزمى التزام ايتمك يعنى حجراسود ايله باب كعبه ميانى اولان موضعه كوكسنى ويوزينى وضع ايلمك

٣٩ أستار كعبه‌يه ياپشوب ديله‌ديكى دعاىى ايتمك .

٤٠ داخل بيت شريفه ـــ كيمسه‌يى اينجتميه‌ك دخول ممكن اولور ايسه ـــ ادب وتعظيم ايله كيروب ايكى ركعت نماز قيلمق [٣] .

اقامت ايلرايسه اكا او كونك دخى رميى لازم اولور . ص . او كون او رميى زوالدن اول ياپسه ده اولور . ط . وسيأتي .

[١] (محصب) تحصيبدن اسم مفعول صيغه‌سيله مكه قربنده‌بريردر (ابطح) دينور دوز وطاشلقدر . (تحصيب) اورايه نزولدر . ط .

[٢] باشنه وبتون بدننه دوكمك . كتاب الطهارمزده كچديكى وباب جنايات قبيلنده حاشيه‌ده ذكر اولنديغى اوزره ماءزمزم ايله‌استنجا مكروهدر . اغتسال مكروه دكلدر . نابي عليه الرحمة :

اولمش آمادهٔ تطهير عصات * چاه زمزمدن آقان آب‌حيات

روييدر يريوزينك خاك حرم * عالمك يوزى صوييدر زمزم

آب زمزمدر او داروى صفا * كه ويررخستهٔ عصيانه شفا

وفى الحديث : ماء زمزم لما شرب له .

[٣] كيفيت تركيب افعال حجه باقكز .

حجك آدابي : دينى تأديه وكناهلرينه توبه (١) و تقصير ايتديكى عباداتنى قضا ايدرك مال حلال ايله كيتمك (٢) ويولده كيمسه ايله جدال وشقاق ايتمامكدر

كتاب الصلاتمزده ذكر اولنديغى اوزره امر خيرده استخاره يه حاجت اولميوب بو بابده ايديله جك استخاره نفس فعله دكل ، تعيين وقته محمول اولور (٣)

حجك محظوراتى :ـ كه احرامك ممنوعاتى ديمكدرـ ايكى نوعدر . برنوعى حاجك كندى نفسنده ايشليه جكى وديكر نوعى غير حقنده ياپه جغى در .

اولكيسى : حليله سيله بولاشمق ، تراش اولمق ، طرناق كسمك ، طيب سورنمك ، ديكشلى لباس كيمك ، باشنده فس وياصارغى بولندرمق كبى محرمه جائز اولميان شيلردر .

ايكنجيسى : آوه يامباشرت ويا اشارت ياخود دلالت صورتيله تعرض ايتمك وقطع شجر حرم ايلمكدر .

---

[١] بغير حق آلديغى يرينه ويرمك واصحاب حقوق وخصومات ايله حلاللاشمق قبيلندن اولان شروط توبه يه مراعات ايدرك . ط .

[٢] چونكه حرام نفقه ايله ايديلن حج مقبول اولماز . شبهه لى اولان مال حلال ايله حج ايتمك ايستين كيمسه حج ايچون استدانه ايدوب دينى كندى مالندن تأديه ايلر . (هنديه) .

إذا حججت بمال أصله دنس * فما حججت ولكن حجت العير
مايقبل الله الا كل طيبة * ما كل من حج بيت الله مبرور
(ابو الشمقمق)

[٣] براً ياخود بحراً كيتمك وراحله يى اشترا ويا اكترا ايتمك وفلان ياخود فلان كيمسه يى رفيق اتخاذايلمك خصوصلرنده دخى استخاره ايده بيلور . ط .

حرم مكه‌يه عائد اولان بوحرمتك حج واحرامه بيله اختصاصى يوقدر نتكيم فصل جناياتده مبيندر .

حجك مكروهاتى تركيب افعال حج فصلنده صره‌سى كلدكجه ذكر اولنور .

ـ فضل حج ـ

كتاب كريمده [ولله على الناس حج البيت الخ] و [وأذن فى الناس بالحج يأتوك رجالا و على كل ضامر] بيورلديغى كبى حديث شريفده دخى : « يا أيها الناس قد فرض الله عليكم الحج فحجوا . » « بنى الاسلام على خمس شهادة أن لااله الا الله وأن محمداً رسول الله واقام الصلاة وايتاء الزكاة والحج وصوم رمضان . » « أماعلمت أن الاسلام يهدم ماقبله وأن الهجرة تهدم ماقبلها وأن الحج يهدم ماقبله » بيورلمشدر [١] .

صحيح بخاريده شونلر مذكوردر : حضرت عائشه رضى الله تعالى عنهادن مرويدركه مشاراليها حضرتلرى صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينه : يارسول الله جهادى افضل أعمال كوريورز بز جهاد ايتميه‌لمى ؟ ديو سؤال ايتدكلرنده عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى : خير ؛ سزك ايچون افضل جهاد حج مبروردر [٢] بيورمشلر . ابو هريره رضى الله تعالى عنهدن مرويدركه مشار اليه :

---

[١] حديث شريف اخير حضرت ابن عمره خطاباً وارد اولمشدر .

[٢] (مبرور) : مقابل بالبر ديمكدركه مقبول معناسنه در . (حج مبرور) : كناه قارشميان حجدر اه تيسير . وقيل هو الذى لا يعقبه معصية . ومن علامات القبول أن يرجع خيراً مما كان عليه ولا يعاود المعاصى اه من السندى محشى سنن ابن ماجه .

بن حضرت رسول اللهك صلى الله تعالى عليه وسلم « من حج فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته امه » بيورر [١] اولدقلريني ايشتدم . ديمشدر اه كشف الغمه ده عليه السلام افندمزك « اللهم اغفر للحاج ولمن استغفرله الحاج » بيورر اولدقلرى ده مذكوردر [٢] .

حج ، جهاد كبى اولميوب فرض عين اولديغندن [٣] حجه كيتمه نك جوازنده ابوينك رضالرى شرط دكل ايسه ده [٤] بلا ارضاء ابوين حجه كيتمه نك جوازى ابوينك استغنالريله مقيددر . اكر بر كيمسه نك ابويندن برى خدمتنه محتاج ايسه انك رضاسى اولميه رق او كيمسه نك حجه كيتمسى مكروه اولور . ابوينك عدمى حالنده جد ايله جده ابوين كبيدر . هنديه .

فرض اولان حج طاعت والديندن افضلدر . نفل اولان حج اويله دكلدر [٥] غنينك حجى فقيرك حجندن افضلدر .

مكهٔ مكرمه ده مجاورت حقوق بيت معظمه و حرمه مراعات

---

[١] ترجمهٔ حديث سبب حج هامشنده كچمشدر .

[٢] وقد أسمعتك غير هذه الأحاديث من نحو قوله عليه السلام : الحج سبيل الله الخ . و: تابعوا بين ج والعمرة الخ . الحجاج والعمار وفد الله الخ . وفى سنن ابن ماجه العمرة الى العمرة كفارة ما بينهما والحج المبرور ليس له جزاء الا الجنة .

[٣] اوزرينه حج فرض اولان زيد حجه مى كيتمك افضلدر يوقسه غزايه مى كيتمك افضلدر ؟ الجواب : حجه كيتمك افضلدر . (نتيجه) .

[٤] اوزرينه حج فرض اولان زيد حجه كيتمك ايستدكده زيدك باباسى عمرو بغير وجه شرعى زيدى حجه كيتمكدن منعه قادر اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (نتيجه) .

[٥] (حج فرض) و (حج نفل) ايچون صدر كتابه مراجعت ايدكز .

اولنەمیەجغی ایچون نزدحضرت امامدە مكروهدر [١] . امامین نی كراهت ایتمشلردر [٢] :

---

[١] مراعات حقوق امرندە كندیسنە واثق اولانە كورە كراهت یوق دیمكدر . مدینۀ منورەدە مجاورت دخی مكۀ مكرمەدە مجاورت كبیدر . ط . كتاب‌صلاتمزدە كچن وكتاب صوممزك بوزبرنجی صحیفەسندە دخی كوستریلن (مساجد ثلاثە) احكامندن‌ظاهر اولدیغی‌اوزرە مكۀ مكرمە مدینۀ منورە دن افضلدر . ضریح مقدس حضرت رسول اقدس (صلوات الله تعالى علیه) بوندن مستثنادركە اوجای دلارا هر یردن و حتى كعبەدن وعرش وكرسیەدن افضلدر .

[٢] سید ابو السعودك — كە نور الایضاح شارحی ومنلا مسكین محشیسی اولان ابو السعود المصریدر — افادەسنە كورە انلرجە مجاورت مستحبدر . وعلیه الفتوى . ط بزیادة .

— فصل —

كيفيت تركيب افعال حج

حجه كيدن كيمسه رابغ كبى برميقاتدن احرام ايدر [١] اولجه طرناق كسمك وقولتق تميزلهمك كبى نظافتلو اجراسندن صكره غسل ايدر ياخود آبدست آلور . البسهسنى چيقاررق سنت اوزره برازار ايله برردا، طوتنور [٢] انلره ايليك دوكمه ياپماز واوجلرينى دوكملهمز . باشنى وآياقلرينى آچيق بولنديرر . باشنه هيچ برشى كيمزواورتمز (شمسيه طوته بيلور) . آياقلرينه اوستى آچيق آياق قابى كيير . (محرم امان آلهيدهدر .)

آبدست آلوب احرامبند اولدقده ايكى ركعت نمازقيلهرق : « اللهم انى اريد الحج فيسرهلى » يعنى : يارب بن حج ايتمك ايستيورم انى بتم ايچون قولايلا ديو دعاايدر [٣] و : « لبيك اللهم لبيك ، لاشريك لك لبيك ، ان الحمدو النعمة لك والملك [٤] . لاشريك لك . » ديو رفع صوت ايلر [٥] .

---

[١] احرام ومواقيت عنوانلرينه باقكز .

[٢] (ازار) و (رداء) تعبيرلريچون آلتنجى صحيفهيه مراجعت ايدكز .

[٣] بودعا حج افراده كوره در . حج تمتعده اولا عمره وحج قرانده هم عمره وهم حج نيت اولنور . دعالرده اكا كوره اولور .

[٤] متعارف اولان بودر . اصلده « ان الحمد والنعمة والملك لك » واقع اولمشدر .

[٥] (لبيك) اقامت معناسنه اولان البابدن مأخوذ اوله رق . « بن سنلك قپوكده كراراً اقامت ومرة بعد اخرى نداكه اجابت ايلدم ديمكدركه

بو انظاردن برینی اکسیمك سویلمزسین [١] . شونلری زیاده ایده بیلورسین : « لبیك وسعدیك و الخیر كله بین یدیك والرغبی الیك . » [٢] (بو نلرصوكه زیاده ایدیلور زیادهٔ مذكور سنتدر .)

مع الذیه بو تلبیه یی ایتمكله محرم اولورسین : آرتق حلیله‌ك یانكده ایسه انكله مجامعتدن وفحش سویله‌مكدن وفسوق ومعاصیدن ویولداشلر وخدمتجیلر ومكاریلر ایله جدللشمكدن وبرآو آولامقدن یاخود آوجی‌یه انی اراثه ویاخود برینی اخبار ایتمكدن ودیكشلی ویاپشدیریلی لباس كیمكدن وصاریق صارمقدن و آیاغه مسح كیمكدن [٣] وباشكی یاخود یوزكی اورتمكدن [٤] وتراش اولمق وطرناق كسمك وطیب سورتمكدن توقی ایدرسین .

احرامده ایكن یبقانمق وخیمه یاخود محمل التنده وخانه ساچاغی كبی یرلرده كولكه‌لنمك [٥] وبله پاره باغلامق جائزدر (٦) .

تثنیه تكریر ایچوندر ، انتصابی فعل مقدر ایله در . (ان الحمد) همزه‌نك كسر یله در مفتوح دخی اولور . ط .

[١] چونكه مكروهدر اكسیلتن اساءت ایتمش اولدیغی كبی رفع صوت ایتمین دخی اساءت ایلمش اولور . ط .

[٢] (سعدیك) «اطیعك اطاعة بعد اخری» دیمكدر . (رغبی)ضراعت ونیاز در . ط ، صحیح مسلمده مدایله (والرغباء) دخی واقعدر .

[٣] یوزسز مركوب (یعنی) بوله‌میان كیمسه مسحك وبوتینك قونجلرینی طوپوقلرندن آشاغی قطع ایدوب انلری مركوب كبی كیر . ط .

[٤] مخاطبمز اركك اولدیغندن بونك قادینه شمولی اولەماز. انلر مستوریتلرینی هروقت محافظه ایله مأموردرلر .

[٥] باش دكمیه‌رك دیمكدر . دكر ایسه مكروه اولور . ط .

[٦] كمر وسلاح قوشانمق وخاتم طاقنمق ومطیب اولمیان سورمه‌یی چكمك وختان اولمق وقان آلمق وحجامت اولمق دخی جائزدر . ط .

هر نماز قيلدقجه ويولده يوقش چيقدقجه وايتش ايندكجه ويولجيلره راست كلدكجه وسحر وقتلرنده تلبيه‌يي تكثير ايله .

مكهٔ مكرمه‌يه واصل اولديغكده مستحب اولان غسل ايتمكدر . غسل ايدرك ياخود آبدست آله‌رق همان حرم شريفه كيدرسين ومستحب اولديغى اوزره باب سلامه واروب اورادن خشوع وتواضع وجمله تلبيه ايدرك وجلالت مقامى ملاحظه ايله تكبير وتهليل ايليه‌رك وصلوات شريفه اوقويه‌رق وصيقشانلره لطف ايله معامله ايدرك مسجد حرامه (حرم شريفه) كيررسين وبيت معظمى مشاهده‌ده ديله‌ديكك دعايى ايدرسين [*] . مسجد حرامك تحيتى طواف اولمغله تحيت مسجد قيلميه‌رق همان طواف قدوم تشبثنده اولورسين . شويله‌كه :

تلبيه‌يي كسه‌رك تكبير وتهليل وصلوات شريفه ايله حجراسودى استقبال ايدوب اللركى نمازه طورر كبي قالديررق ممكن ايسه حجر اسود مشاراليهه وضع واني بلاصوت تقبيل ايدرسين . اوراسى پك زحامكاه اولمغله كيمسه‌يه اذى ايتمكسزين يناشمقدن عاجز اولورسه‌ك وضع‌يد ايتمكى ترك ايله اني اوزاقدن اشارتله سلاملارسين . مبدأ طوافك بواولور . بعده كعبه‌يي صوله اله‌رق باب كعبه جهتنه طوغرى صاغه كيدرسين وحطيمك آرقه‌سنـــدن

[*] او دعا مستجابدر . بلا حساب دخول جنتى طلب اهم ادعيه دندر . ط.

« أعوذ برب البيت من الدين والفقر ومن ضيق الصدر وعذاب القبر » ادعيهٔ سنيه دندر .

كعبه‌يی طولاشور وباشلاديغك يره كلورسين . مطاف داخلنده [١] بو وجهله يدی دوره ياپارسين . حجراسوده هركلشده انی وجه مذكور اوزره استلام ايدرسين [٢] يدنجی دوره‌نك استلاميله طواف نهايت بولور اولديغندن حرم شريف داخلنده مقام ابراهيم دينيلن موضع مباركه [٣] واروب ايكی ركعت نماز قيلارسين اوراده ير بوله‌ماز ايسه‌ك حرم شريفك نره‌سنده متيسر اولورسه او نمازی قيلارسين . صكره كلوب حجراسودی ينه استلام ايدرسين .

هر طوافده لازم دكل ايسه‌ده بو طواف قدومك [٤] ايلك اوچ شوطنده رمل ايديله‌جكندن بونده مضطبع [٥] بولنورسين .

[١] يعنی بيت معظم حولنده . ولوكه مطاف متعارفدن بعيد اولسون . تكيم اون برنجی صحيفه‌نك حاشيه‌سنده بيان اولنمشدر .

[٢] ركن يمانيی‌ی دخی استلام حسندر . ظاهر روايده سنت دكلدر . ديكر ايكی ركن – كه بری عراق وديكری شامی‌در – استلام اولنماز . ط .

[٣] مقام ابراهيم برطاشدركه حضرت ابراهيم عليه السلام حضرت هاجر ايله ولد مكرمی حضرت اسماعيلی كورمكه كلدكجه دوه‌دن اينر ودوه‌يه بينر ايكن انك اوزرنده قائم اولور ايدی . قدمين مباركلرينك اثری او طاشده ظاهر اولمشدر . ط . حجر مذكورك بولنديغی محله دخی مقام ابراهيم اطلاق اولنور . الآن شائع اولان اطلاق بودر . تفاسيرده حجر مبارك مذكور حضرت ابراهيمك ناسی حجه دعوت ايچون ياخود رفع بناء بيت ايچون اوزرينه چيقدقلری طاش ديو مذكوردر . طحطاوينك ذكر ايتديكی وجه وجيه تفاسيرده غير مذكوردر . بالكز آلوسی مرحوم اكا ياقين ديكر بر وجه ذكر ايتمشدر . قاضينك ذكر ايتديكی دعوت ناس خصوصنك جبل ابی قبيس اوزرنده اولدقی مشهوردر . امام مجاهددن نقلاً كشافده : حرم شريفك هپسی مقام ابراهيمدر . دينلمشدر اه

[٤] ياخود طواف زيارتك . (١٤ و ١٥ نجی صحيفه‌لره باقكز .)

[٥] اون اوچنجی صفحه‌ده : مبين اولان اضطباعه باقكز .

غلبه‌لك سنی صیقشدیرر ایسه طوروب رملی آرالق بولدقجه ایدرسین [۱] . طوافدن وانك نمازندن صکره سعی ایتمك ایچون حرم شریفدن چیقوب [۲] مسعایه کیدرسین . سعیه صفادن بده ایتمك اوزره (صفا) دینیلن باصه‌مقلی تپه‌یه کعبه کورننجه قدر صعود ایدوب اوراده بیت معظمه‌دونه‌رك تکبیر وتهلیل ایدر وصلوات شریفه اوقور واللرکی قالدیروب دعا ایلرسین . بعده اینوب (مروه) جانبنه یواش یواش کیدرسین . (مسعی) ایکی تپه آره‌سی برواديدر . تپه‌نك بری صفا ودیکری مروه‌در . بطن وادی‌یه وصولکده قارشولقلی وبری دیکرینك استقامتنده اولمامق اوزره آره‌لری براز اوزاق ایکی یشیل ستون واردرکه (میلین اخضرین) تسمیه اولنور انلر میاننده هروله ایدرسین . یعنی اوراسنی پك سرعتله کچرسین . بعده یواش یواش یوریه‌رك مروه‌یه واررسین . انك دخی باصه‌مقلرندن کعبه کورینه‌جك قدر [۳] اوزرینه چیقوب صفا

---

[۱] چونکه (رمل) لابد اولمغله اني درست یاپمق ایچون ازدحامده توقف ایتمك لازم کلور . حجر اسودی استلام ایتمك کبی دکل که اکا اوزاقدن اشارت دخی بدل اولور . ص .

[۲] هانکی قپودن ایسته‌ر ایسه‌ك چیقارسین نبی اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری سنت اولمق اوزره دکل ، صفایه‌اقرب‌ابواب‌اولدیغیچون باب بنی مخزومدن چیقمشلردرکه اوراسی‌شمدی (باب الصفا) تسمیه اولنور . ط . (صفا) قیا معناسنه‌در .

[۳] کعبه‌نك کورنمسی زمان اول اعتباریله‌در . شمدی مروه ایله بیت معظم میاننی بنالرحائلدر لکن ینه مستقبل کعبه اوله‌رق طورر . ط .

(مروه) بیاض طاش پارچه‌سیدر . بونك جمعی (مرو) وصفانك مفردی (صفاة) در .

اوزرنده ياپديغكى ياپارسين . يعنى بيت شريف جهتنه دونه‌رك تكبير وتهليل وتصليه واللركى آچوب وقالديروب دعا ايدرسين . بونكله سعيك برشوطى حاصل اولمش اولور . بعده‌مروه‌دن اينوب يواش يواش يورييه‌رك وذكر اولنان ميلين اخضرين آره‌سنده هروله ايدرك صفايه كيدرسين صفانك اوزرينه چيقوب اول ياپديغكى ياپارسين . بونكله‌ده سعيك ايكنجى شوطى حاصل اولور . صفا جانبندن درت كيدش ومروه جانبندن اوچ كلش ايله يدى شوط حاصل اولوركه بواشواط سبعه‌نك مجموعى برسعيدر . كيدوب كلور ايكن تلبيه ايدر وحين هروله ده « اللهم اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم فانك انت العلى الاعظم » ديرسين .

تعريفمز حج افراد اولمغله [*] سعى ايتدكدن صكره مكه‌ٔ مكرمه‌ده محرم اوله‌رق مقيم بولنورسين . نه‌وقت ايسترسه‌ك بيت معظمى برچوق طواف ايدرسين . انلرده رمل وسعى يوقدر . ذى‌الحجه‌نك سكزنجى كونى صباح نمازينى قيلدقدن صكره حاضرلنوب منايه كيتمك اوزره بعد الطلوع مكهٔ مكرمه‌دن چيقارسين . اوكون اوكله نمازينى منا ده قيلمق مستحبدر .

تلبيه‌يى طوافدن بشقه هيچ برحالده ترك ايتمزسين . منا ده مسجد خيف قربنه قونوب اوراده بيتوتت وايرتسى (عرفه) كونى آلاجه قارانلقده صباح نمازينى قيلنجه قدرمكث واقامت ايدرسين . طلوع شمسدن صكره اورادن عرفاته كيدرسين . زوال شمسه دكين طوروب اوكله وقتى نمره مسجدينه واررسين .

[*] حج قران وتمتع فصل آتيده مبيندر . بشنجى صفحه‌يه‌ده باقكز .

اوراده اوقنان خطبه‌لردن صکره جماعت کبری ایله صلات ظهر وعصری جمعاً قیلوب [۱] محل وقوفه کیدرسین [۲] . عرفانك (بطن عرنه) دینیلن [۳] موقعندن بشقه هریری موقفدر . یالکز اوراده وقوف اولنماز اولنسه‌ده کافی اولماز . عرفاتده وقوف ایچون بعد الزوال ممکن اولورسه غسل ایدرسین و جبل رحمت قربنده اکا قارشوطوروب تکبیر وتهلیل وتلبیه ایلرسین وطلب طعام ایدر کبی ال اوزادوب کندك وابوینك واخوان دینك ایچون دعاده بذل مجهود ایدرسین . کوزلرکدن یاش چیقارمغه چالشورسین که اماره‌ٔ قبولدر . اجابتی قوتله امیدایدرك دعاده الحاح ایله . (اوکون نیاز وتضرعده تقصیر ایتمامیسین که آفاقی یه کوره تدارك وتلافیسی پك قولای اولمیه‌جق برکوندر . انی چادرلرده‌چای صحبتیله اضاعه ایدیویرمك لائق دکلدر .)

وقوفی راحله اوزرنده ایتمك افضلدر . یرده آیان اوزری طورمق دخی اوطورمقدن افضلدر .

غروب واقع اولدقده هرکس ایله برابر یواش یواش عرفاتدن اینرسین . کیمسه‌یه اذی ویرمیه‌رك فرجه بولدقجه سرعت دخی

---

[۱] کتاب الصلاتمزك اوقات بحثنه باقکز که جمع مذکور ده هم احرامك وهم جماعت کبرانك اشتراطی مذهب حضرت امامدر . امامین عندنده انك احرامده بولنمقدن بشقه شرطی یوقدر . محشی دیرکه ائمهٔ ثلاثه دخی بویله دیمشلردر اظهر اولانده بودر اه

[۲] اکر جماعت کبرایه یتشه‌مزایسه‌ك اوکله‌یی وایکندی‌یی معتاد اولان وقتلرنده بشقه بشقه قیلوب موقفه کیدرسین . س . اصلك بو افاده‌سی مذهب حضرت امامه مبنیدر . بوندن اولکی هامشه باقکز .

[۳] (عرنه) لفظی عینك ضمی ورانك فتحی ایله اوقنور .

ايدرسين . جهله ٔ ناسك ياپدقلری شدتسیر وزحامدن وخلقه اذادن احتراز اوزره اول كه انلر حرامدر .

مزدلفه‌یه كلوب مشعر حرام قربنه قونارسین . كلوب كچنلره طارلق اولمامق ایچون اسلم‌محل اوراسیدركه بطن واديدن براز مرتفع بولنورسين . اوراده اقشام نمازيني وقت عشاده یاتسو نمازیله برابر قیلارسین . اقشام نمازيني مزدلفه‌یه كلور ايكن يولده قيلمق جائز دكلدر (شايدقيلمش بولنور ايسه طلوع فجر اولمدقجه اني اعاده ايلر . بلااعاده فجر طالع اوليورر ايسه اونماز جوازه عودت ايدر . تتكيم كتاب الصلاة نمزك اوقات بحثنده كچمش و ٤٦٤ نجى صفحه‌سنده كی هامشده نظائريله ذكر اولنمشدر) .

مزدلفه‌ده كيجه‌له‌مك سنتدر . طلوع فجرده امام صباح نمازيني ایركن قیلدیروب وقوف ايدر . ناس دخی برابر وقوف ايدرلر . مزدلفه نك (بطن‌محسر) [١] دينيلن موقعندن بشقه هريری موقفدر . دعاسنده بذل مجهود ايدرك وقوف ایدرسین [٢] .

اورتالق كركی كبی آيدينلاندقده هركسله برابر اورادن قبل الطلوع قالقوب منايه كلورسين . مزدلفه‌ده ايكن ياخود يولده كلورايكن مناده رمی ايتمك اوزره اوفاجق طاشلر طوپلامش بولنورســين [٣] وطهارتلريني تيقن ايچون انلری ییقامش

---

[١] (محسر) لفظى يورمق معناسنه اولان تحسيردن اسم فاعل صيغه‌سيله‌در . قال ط : سمى به لان الفيل حسر وأعيا فيه فلا يجوز الوقوف فيه .

[٢] ويدعو الله أن يتم مراده وسؤله فى هذا الموقف كما أتمه لسيدنا رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم . ص . أى دعاءه بغفران الدماء والمظالم لامته . ط .

[٣] طاشلرك عددجه لزومی يتمش ياخود قرق طقوزدر . يديسى

اولورسين . چونكه انلرله اقامهٔ طاعت ايده جكسين [١] . برطاشي قيروب اوفاقلامازسين . جمره يانندهكيلردن آلوب آتمازسين .

منايه كلديككده جمرهٔ عقبهيه رمي ايدرسين . و ايلك آتشده تلبيهيي كسرسين . او بر يوقوش يرده اولديغندن (عقبه) تسميه اولنور . نامه اذى اولمامق ايچون اني يوقوشك اوستندن دكل ، آلتندن طاشلارسين . هانكى جمره اولورسه اولسون انك يانده بيريكن طاشلردن آلوب آتمق مكروه اولديغى كبى [٢] جمرهٔ عقبهيه اوست طرفدن رمى ايتمك دخى ناسى راحتسز ايدهجكى جهتله مكروهدر . طاشى صاغ الـكك باش وشهادت پارمقلرى اوجيله طوتوب آتارسين [٣] . يدى طـاش آتاجقسين . هربرنده الله اكبر ديه جكسين . آتديغك طاش بركيمسه نك اوستنه دوشوب قالور ايسه رمي اعاده ايدرسين . قالميوب جمرهيولنه وياقيننه دوشرسه كفايت ايدر . اوزاق دوشر ايسه كفايت ايتمز [٤] .

ايلك كوني جمرهٔ عقبهده آتيلور . ايكنجى و اوچنجى و دردنجى كونلرده دخى هر جمرهده بهركون يديشر طاش آتلمق اوزره آلتمش اوچ طاش صرف اولنور جمعاً يتمش اولور . دردنجى كون منادده بولنلماز ايسه يكرمى برطاش اكسيلك صرف اولنهرق صرمياتك عددى قرق طقوز اولور .

[١] طاهر اولميان طاشى آتمق دخى كافى ايسهده مكروهدر . ص .

[٢] چونكه « من قبلت حجته رفعت جرته » حديثى مدلولنجه انلر مردود طاشلردر . ط .

[٣] بودها قولايدر . طاشى پارمغنك طرناغى اوستنه قويوب شهادت پارمغنك معاونتيله آتمق دخى واردر . هرحالده سنت اولان صاغ ال ايله آتمقدر . ص

[٤] ذراع اوزاقدر ، انك مادوني ياقيندر . ط .

(جمرهٔ عقبه رمیندن صکره مفرد بالحج دیلرسه قربان کسر [۱] بعده حلق ویا تقصیر ایدر . اندن صکره احرام ممنوعاتندن اولان هرشی اکا حلال اولور . یالکز قادین حلال اولماز . تمثیلمزده سن دخی مفرد بالحج بولنیورسین .)

بعده اوکون یاخود ایرتسی کون ویاخود دها ایرتسی کون مکهٔ مکرمه‌یه اینوب [۲] طواف زیارتی ایدرسین . اندن صکره سکا حلیله‌ك دخی حلال اولور .

طواف مذکورك اجراسیچون منادن مکه‌یه اینمکده افضل ایام ایلك کوندر . اکر انی اواوچ کوندن‌ده صکره‌یه براغور ایسه‌ك واجبی تاخیرکدن طولایی برشات یعنی قیون ویاکچی قربان ایتمك لازم کلور.

طواف زیارتدن صکره منایه عودت ورمی جمـــار ایچـون اوراده اوچ کون اقامت ایلرسین رمی جمار ایامنده منانك غیری محلده بیتوتت مکروهدر . ایکنجی یوم نحر ده کونش زواله ایردکده مسجد خیف قربنده کی جمرهٔ اولادن باشلایه‌رق جمره‌لرك اوچنی‌ده اجرا ایدرسین (جمـرهٔ اولی ، وسطی ، عقبه اسمیله اوچ جمره بولندیغی اولجه افاده اولنمشدر) جمرهٔ اولی ووسطاده یایان بولنه‌رق یدیشر طاش آتار وهر برنده تکبیر ایدرسین وبو ایکی جمره‌ده بشقه بشقه طوروب کندك و ابوینك و اخوان

[۱] آفاقی اولان حجاج سفربر بولندقلریچون اضحیه ایله مکلف دکللردر . قارن ویامتمتع اولانلر ایکی نسکی جمعه موفق اولدقلرینه تشکراً آنلره قربان واجبدر مفرده مستحبدر . الاأن یکون محصراً فیجب لـکونه بدلا عن الحلق أو التقصیر الواجب.

[۲] یعنی او اینش وجوب موسع ایله واجبدر . ط .

دينك ايچون دعا واستغفار ايلرسين . صكره جمرهٔ عقبه‌يه كلوب آتى راكباً رمى ايدرسين وانك يانندە دعايه طورميوب كيدرسين . اوچنجى يوم نحرده ينه بعد الزوال اولوجهله اوچ جمره ياپارسين .

[ومن تعجل فى يومين فلا اثم عليه] قول كريمى مفهومنجه مكهٔ مكرمه‌يه عجله ايتمك ايستر ايسه‌ك اوكون يعنى بيراملك اوچنجى كونى غروبدن اول ايترسين . اكرغروبه دكين تأخر ايدرسه‌ك مكروه اولور بشقه برشى ترتب ايتمز [١] .

تعجيل ايتميوب قاله‌رق مناده ايكن دردنجى كونك طلوع فجرى وقوع بولورايسه اوكون دخى رمى جمار ايتمك لازم كلور . ينه بعد الزوال رمى جمار ثلاث ايدرسين [٢] .

اوكونه مخصوص اولمق اوزره قبل الزوال دخى رمى جمار جائزاولور . طلوع شمسدن اول رمى ايتمك مكروهدر .

منادن مكهٔ مكرمه‌يه رحلت ايدركن تحصيب ايدرسين يعنى محصب[٣]دينيلن دوزلكه كلنجه‌كده‌اوراده اينوب براز آرام ايلرسين بعده مكهٔ مكرمه يه دخول ايله حرم شريفه واروب طواف صدرى ، نام ديكرايله طواف وداعى اجرا ايدرسين وايكى ركعت نمازقيلارسين . بعده بئر زمزمه واروب قادر ايسه‌ك صوينى كندك

---

[١] قرق طقوز طاش آتمش اولورسين . انك يديسى ايلك كونى جمرهٔ عقبه‌ده صرف ايدلمش وقالان قرق ايكيسى يكرمى برردن ايكى كونده آتلمش اولور .

[٢] ايلك كونى جمرهٔ عقبه يه آتيلان يدى طاشدن صكره اوچ كون يكرمى برردن آلتمش اوچ طاش كه جمعاً يتمش طاش تماماً آتلمش اولور .

[٣] فرق برنجى صحيفه‌يه باقكز .

چکه‌رك بيت معظمه قارشو طوروب قائماً قانه قانه ايچرسين و ايچر ايكن برقاچ كره‌لر نفس آلورسين و هردفعه‌سنده كوزكى بيت معظمه ديكوب باقارسين . ممكن اولورسه ماء زمزمى بدنكه دوكرسين ياخود يوزكه وباشكه سوررسين . انى ايچديككده « اللهم انى أسألك علماً نافعاً ورزقاً واسعاً وشفاءً من كل داء » ديو دعا ايدرسينكه بوسيدنا ابن عباس حضرتلرينك دعاسيدر [١].

آب زمزمى ايچدكدن صكره باب كعبه يه واروب عتبه‌يى اوپمك مستحبدر . دخول ممكن اولور ايسه كيروب حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزك نماز قيلدقلرى يره طوغريلورسين كه باب كعبه يى آرقه جهته براغه‌رق اوك طرفده اولان جدارك اوچ ذراع قريبنه طوروب ايكى ركعت نماز قيلارسين [٢] وبعد الصلاة يناغكى ديواره وضع ايله جناب حقه حمد واستغفار ايدرسين . بعده بيتك زاويه‌لرينه واروب حمد وتهليل وتسبيح وتكبير ايدرسين وحقدن ديله ديككى ايسترسين وملازم ادب بولنورسين [٣] .

---

[١] عطشى ديركه حقنده « ماء زمزم لما شرب له » بيورلمش اولديغيچون لائق اولان يوم عطش اكبرده قطع عطش نيتيله ايچمكدر . كما نقله بعضهم اه

[٢] بين العمودين اولان بلاط اخضر ـ يعنى دوشه‌مه يشيل طاش ـ نمازكاه‌نبى دكلدر . ص .

[٣] عوام ناسك قرآنده‌كى « عروة وثقى » جدار بيتده‌كى موضع عاليدن عبارت اولديغنه دائر اولان سوزلرى اصلسزدر . وسط بيتده‌كى مسماره ـ كه « سرة دنيا » نامنى ويررلر ـ كشف عورت ايدوب وضع سره ايلمك ـ على اولان شويله طورسون ـ عقلى اولميانلرك ايشيدر . ص .

بعده چیقوب ملتزمه کل و یوزکی وکوکسکی اورایه وضع والصاق ایله [*] وأستار کعبه یه یاپشه‌رق جناب حقه عرض حاجت وضراعت ایله وشویله‌سویله : « اللهم ان هذا بيتك الذى جعلته مباركاً وهدى للعالمين اللهم كما هديتنی له فتقبل منی ولاتجعل هذا آخر العهد من بيتك وارزقنی العود اليه حتى ترضى عنی برحمتك يا أرحم الراحمين . »

مکه‌ده قالمیه‌جق اولان کیمسه طواف وداعدن وانك نمازندن وذکر اولنان زمزم وملتزم الخ ایشلرندن صکره یوزینی بیت معظمدن آییرمیه‌رق آغلایه آغلایه وآغلایه مازایسه مفارقت بیته متحسراً آغلارجه‌سنه آرقه آرقه چکیلوب حرم شریفدن چیقار .

قادین جمیع افعال حجده ارکك کبیدر شوقدر که احرامده انلرك باشلری ویوزلری دخی اورتیلی بولنور وانلر تلبیه‌ده رفع صوت ایتمزلر وطوافده رمل وسعیده هروله ایلمزلر . احرامده معتاد اوزره کیملی بولنورلر . احرامدن چیقمق ایچون حلق ویا تقصیر ایتمزلر . حجر اسودی استلام ایچون ارککلرك آره‌سنه صیقشمازلر .

حائض اولان قادین حال حیضنده طوافدن ماعدا مناسکك

---

[*] (مطاف ، ملتزم ، تحت الميزاب ، داخل بيت ، زمزم ، مقام ابراهيم ، سعی ، صفا ، مروه ، عرفات ، مزدلفه ، منى ، جمرات) دعا مستجاب اولان مواضعدندر . كما فی ص .

هپسنی یاپار. طواف زیارتی زمان طهارتنه تأخیر ایدر [*] چونکه انك حدث اکبر حالنده اجراسی بدنه — یعنی دوه ویاصیغر کبی بیوك برحیوان — قربان ایدلمسنی ایجاب ایلر نتکیم باب جنایاتده ذکر اولنور. اکر حیضی طواف زیارتدن صکره کورر ایسه اندن طواف وداع — مکه‌ده اقامت ایدیجیلر حقنده اولدیغی کبی — ساقط اولور.

— فصل —

تعریف اولنان حج افراد فضیلتجه حج تمتعك مادونیدر. (حج تمتع) اندن افضل اولدیغی کبی (حج قران) ده حج تمتعدن افضلدر.

(حج قران): حج ایله عمره‌یی جمع ایتمك یعنی بر احرامده هم عمره وهم حج ایلمکدر. حین احرامده قیلدیغی ایکی رکعت نمازدن صکره: «اللهم انی ارید العمرة والحج فیسرهما لی وتقبلهما منی» یعنی: یارب بن هم عمره، هم حج ایتمك ایستیورم انلری بکا تسهیل وبندن انلری قبول ایله. دیو نیت ودعا ایدر. بعده

[*] وایام نحرده ظاهر اولمامش ایسه تأخیر طواف ایتمسندن طولایی کندیسنه برشی‌ده ترتب ایتمز. اکر طواف زیارتی ویا انك اکثرینی ایام نحرده ایفا ایده‌جك مدت طاهر اولمش ایدیسه تأخیرندن طولایی کندیسنه دم ترتب ایدر. چونکه بلاعذر ترك واجب ایتمش اولور.

«حائض اولان هنده طواف بیت الله ایتمك حلال اولورمی؟ الجواب: اولماز. بوصورتده هند حائض اولمغله طواف زیارتی تأخیر ایلسه هنده دم (یعنی قربان) لازم اولورمی؟. الجواب اولماز.» (بهجه).

تلبیه ایلر . مکهٔ مکرمه‌یه داخل اولدیغنده عمره طوافندن باشلایوب اضطباع ورمل ایدر وطواف نمازندن صکره مسعایه چیقوب سعی وهروله ایلر . عمره بوفعللر ایله تمام بولمغله بوندن صکره بیت معظمه واروب حج ایچون طواف قدوم ایدر واضطباع ورملنی یاپار . ختام طواف وصلاتدن صکره مسعایه چیقوب ینه سعی وهروله ایلر .

بوایکی طوافی — نمازلریله برابر — علی التوالی یاپمق وصکره ایکی سعی بردن ایتمك دخی جائزدر . ولکن بو اساءتدر ، ط .

بعده محرم اوله‌رق قالوب وقوف وطواف زیارت و رمی جمار کبی بقیهٔ افعال حجی اجرا ایچون انلرك زماننه منتظر اولور [١] زمانی کلدکده [٢] انلری اجرا ایله حجنی اتمام ایدوب احرامدن چیقار . آفاقی ایسه یعنی مکه‌ده قالیجی دکل ایسه طواف وداعی دخی تعریف اولنان مستحباتیله ایفا ایلر .

نحر کونی مناده جمرهٔ عقبه‌دن صکره وجوباً قربان کسر . چونکه جناب حق انی ایکی نسکك دخی اداسنه موفق ایتمشدر .

کسیلن قربان اضحیه دکل ، دم قراندر . اوده یابرشات یعنی قیون ویاکچی ویاخود سبع بدنه یعنی دوه ویاصیغرك یدیده بریدر [٣] .

---

[١] دیله‌دیکی قدر طواف ایدر . آرتق انلرده اضطباع ورمل اولماز .

[٢] اکا مبدأ ذکر اولندیغی اوزره ذی الحجه‌نك سکزنجی کونیدر .

[٣] لکن تلبیه هامشنده سنن ابن‌ماجه‌دن نقلاً واندن اوله حج وعمره مبحثنده‌کی حجاج لفظنه دائر اولان هامشده کچن حدیثلر مفهومنجه تلبیه‌ده (عج) یعنی باغرمق مندوب اولدیغی کبی اراقهٔ دمده‌دخی (ثج) یعنی شورلداتمق مندوب بولندیغندن قربانك بدنه یعنی بردوه ویا صیغر اولمسی افضلدر .

قربان بولەمازايسه اوچى يوم نحرك حلولندن اول ويديسى ايام تشريقك كذراننەدن صكره [١] اولمق اوزره اون كون اورج طوتار [٢] .

اكر يوم نحردن مقدم اوچ اورج طوتەمدين بيرام اوليويرر ايسه شات ذبحى اكا متعين اولمغله صكرەكى صوم وياصدقه كافى اولماز .

(حج تمتع) : حج ايله عمرەيى بشقه بشقه ايكى احرام ايله جمع ايلمكدر . ميقاتدن احرام ايتديكى صرەده « اللهم انى اريد العمرة فيسرها لى وتقبلها منى » يعنى يارب بن عمره ايتمك ايستيورم انى بكا تيسير وبندن انى قبول ايله ديو يالكز عمره ايچون نيت وتلبيه ايدر . مكهٔ مكرمەيه دخولده بر منوال سابق عمره ايچون طواف وسعى ايتدكدن صكره حلق ويا تقصير ايله احرامدن چيقار [٣] مكەده حلال اولەرق يعنى محرم اولميەرق قالوب البسهٔ معتادەسيله (اول جانب عالى يه مناسب لباس ايله) طوافلر ايدر [٤] وهرفعل حلالى ايشلر . حليله سيله اجتماع بيله ايدر . منايه چيقلمق كونى كلدكده

---

[١] ولو بمكة ولو فرقها جاز . ص .

[٢] كتاب الصومزده ذكرى كچن قربان اورجى اشته بو ورده بوقبيلدن اولان آتي الذكر تمتع قربانى اورجيدر . نيتك تبييت وتعيينى شرط اولان صوم اقسامنه باقكز (١٦ ـ ١٧) .

[٣] اكر سوق هدى ايتمامش ايسەكه منايه قربان كوندرمامش ايسەديمكدر اكر متعه قربانى كندندن اول منايه كوندرمش بولنور ايسه عمره احرامندن چيقاماز . ص .

[٤] انده طواف قدوم يوقدر .

ياخود دها اول [١] مكه‌دن احرام ايدوب [٢] حجه نيت ايلر وهركسله برابر چيقوب تعريف سابق وجهله اولا منادة وايرتسى كون عرفاتده وبيرام كيجه‌سى مزدلفه‌ده بولنوب صباحلين اورانك وقوفندن صكره منايه كلور . اوراده جمرهٔ عقبه‌يه رمى ووجوباً قربان ذبح ويا نحر ايتدكدن [٣] وحلق ويا تقصيردن صكره مكه‌يه اينه‌رك طواف زيارتى ايدر وطواف قدومى متعاقب سعى ايتمامش ايسه انى‌ده ايدوب ينه منايه چيقار و رمى جمار دن صكره مكهٔ مكرمه‌يه كله‌رك اوراده قالميه‌جق اولديغنه كوره طواف وداعى دخى ياپار .

— فصل —

(عمره) : احرام وطواف وسعى ايله وجود وحلق ويا تقصيرايله ختام بولور برحج اصغردر .

احرام : شرطدر . طوافك معظمى يعنى درت شوطى : ركنندر . ماعداسى واجبدر . ط .

احرامسز عمره اولمديغى كبى ركننك دخى بدلى اوله‌ماز . واجب ترك اولنورسه اكا دم يعنى قربان بدل اولور .

ذكر اولنان امور اربعه دن ماعداسى سنن وآدابدر [٤] .

---

[١] واحرامه يكون يوم التروية . وقبله أفضل . ط .

[٢] يعنى حله چيقمغه حاجت يوقدر .

[٣] ذبح ايله نحرك فرقى كتاب الذبائحمزده مذكوردر . قربان بوله‌ميان (متمتع) قارن كبى اون كون اورج طوتار .

[٤] حجك سنن وآدابى عمره‌ده دخى سنن وآدابدر . هنديه . أى فيما عدا مايخصه .

انلری ترك ایدن مسیء اولور . بشقه برشی لازم كلمز . جوهره .

عمره ایدن دخی كرك طوافده وكرك سعیده حج ایدنك ایشلهـ دیكنی ایشلر .

(عمره) سنت مؤكده‌در [١] . سنه‌نك جمیع اوقاتنده جائزدر . فائت اولماز [٢] . رمضان‌شریفده مندوبدر . یالكز‌شو‌بش كونده مكروهدر : عرفه كونی ، نحر كونی ، تشریق كونلری . جوهره .

عمره‌نك مفسدی : طوافك اكثرندن اول موقعه‌ایتمكدر .

(هندیه)

هنوز داخل مكه اولمیان آفاقی عمره قصد ایتدكده‌احرامنی میقاتدن ایدر .

مكه‌ده بولنان كیمسه حله یعنی حرم مكه خارجنه چیقارق اورادن احرام ایدر [٣] .

طواف وسعی ایدوب (قارن اولمدیغنه ومتمتع‌اولوبده سوق هدی ایتمدیكنه كوره) تراش اوله‌رق ویاخود صاچندن‌قیر پهرق احرامدن چیقار . نابی علیه‌الرحمة :

بخش ایدر عمره ترقی عمره ☆ حصهٔ رحمت آلور هرزمره

[١] وصحح فی الجوهرة وجوبها . ط . واعتمر صلی الله تعالی علیه وسلم أربع عمر علی ماذکره النووی .

[٢] انده شروط حجدن وقتدن ماعداسی معتبردر . كما فی‌الهندیة . (فوات) انجق حجده متصوردر . كما سیأتي .

[٣] (حل وحرم) عنوانته باقكز (ص ٢١) .

— فوات وفساد واحصار أحكامی —

(فوات) : حجك فوت ايدلمسيدر . عمره نك وقت معينى اولمديغيچون انده (فوات) تصور اولنماز.

حجك فواتی عرفه وقوفنی فوت ايتمكله‌در . حديث شريفده « الحج عرفة » بيورلمشدر [١] . عرفه كونی ويا اقشامی عرفاتده بولنميان كيمسه حجی فوت ايتمش اولور.

اوحالده بر عمره ايدرك احرامدن چيقار . سنه‌ٔ آتيه ده قضاء حج ايدر

بشقه برشی لازم كلمز شروع ايتمش اولديغی حج كرك فرض ، كرك نفل ويا نذر اولسون.

(فساد) : حجك وياعمره نك فاسد اولمسيدر حاجی حال احرامده عرفه وقوفندن اول مجامعت ايتمكله حج فاسد اولور [٢].

حجی بوصورتله افساد ايتمش اولان كيمسه برقربان كسر و — حج صحيح كبی — افعال حجه ومحظورات احرامدن اجتنابه دوام ايله برابر نفل دخی اولسه سنه‌ٔ آتيه‌ده قضاء حج ايلر.

مجامعتی عرفه وقوفندن صكره وطواف زيارتدن اول ايتمش ايسه حجی فاسد اولماز انجق بر بدنه يعنی دوه وياصيغر قربان ايتمك لازم كلور.

طواف زيارتدن صكره مجامعت ايتمكله برشی لازم كلمز.

[١] أی معظمه وملاكه الوقوف بها لفوت الحج بفوته اه تيسير.

[٢] ولو بلا انزاله اولسون . وناسياً ياخود مكرهاً وا نائماً وقوع بولسون . ايكی طرف دخی فاسد الحجدر.

(فساد) عمره‌ده دخی جاری اوله‌بیلور . عمره‌نك فسادی‌حال احرامده قبل الطواف [١] مجامعت ایتمکله‌در . آنك دخی دوامی وقضاسی لازم اولور . طواف عمره‌دن [٢] صکره ایدیلن وقاعه بدنه [٣] ترتب ایدر .

(احصار) : ارکان حج ویاعمره‌دن ممنوع قالمقدر قالانه اسم مفعول صیغه سیله (محصر) تعبیر اولنور .

محرم اولان کیمسه یاخسته‌لنه‌رك ویاپاره‌سی توکنه‌رك یاخود دشمن ایله محصر — وقادین اولدیغنه‌کوره محرمسز — قاله‌رق وقوف وطوافه [٤] و — عمره‌یه‌کوره — طواف وسعیه قادر اولمسه محصر دیمك اولمغله حرم داخلنده ایسه برقربان کسه‌رك [٥] ، دکل ایسه برکیمسه‌یه برقربان ویاپاره‌سنی ویروب بالمقاوله تعیین‌ایتدیکی کون اوکیمسه طرفندن داخل حرمده قربان کسیله‌رك محرم محصر احرامدن چیقار .

دم مذکور تراش‌اولمغله ویاصاچ کسدرمکه بدل اولدیغیچون انلره حاجت اولماز . [فان احصرتم فما استیسر من الهدی] بیورلمشدر .

مانعك زوالندن صکره حج ویاعمره ایده‌بیله‌جك ایسه ینه احرام ایدرك حجنی ویاعمره‌سنی ایدر . والا ، دیکرسنه‌ده قضا

---

[١] مراد : طوافك اکثری یعنی درت شوطیدر . اندن صکره ایدیلن مجامعت عمره‌یی افساد ایتمیوب بربدنه قربان‌ایتمك لازم کلور .

[٢] وحتی انك اکثرندن . کما مر آنفاً .

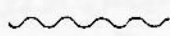
[٣] (بدنه) فتحتین ایله : دوه وصیغر کبی بیوك قربانلردر .

[٤] فاذا قدر علی أحدهما فلیس بمحصر . زیلعی وعینی .

[٥] قارن ایدیسه ایکی‌قربان .

ايلر : محصر بالعمره ايديسه عمره‌يى و محصر بالحج ايديسه هم حج وهم عمره‌يى قضا ايدر ، اكر حج قرانده محصر اولمش ايديسه برحج وايكى عمره قضا ايلر .

احصار قربانى اكر عمره ايچون ايسه يوم نحرده كسلمك — اتفاقا — لازم اولميوب يوم نحردن اول دخى ذبح اولنه بيلور . حج ايچون ايسه عند الامامينه اويله‌در . عنـــدالامامين انك يوم نحرده ذبح اولنمسى لازمدر . وعلى كلاالقولين محل ذبح حرمدر ، حل دكلدر .

— باب —
جنايات حج

(جنايت) آغاجك يمشنى قوپارمق معناسندن مأخوذ وفى الاصل احداث شر ايلمك مآلنده مصدر اولوب حاصل بالمصدر اولەرق فعل محرمه اسم قيلنمش واواعتبار ايله جمعلنمشدر كرك ماله ، كرك نفسه تعلق ايتمش اولسون .

كتب فقهيەنك باب جناياتندەجانه واعضايەعائد اولان شره خاص اولديغى كبى باب حج جناياتنده دخى حرمده واحرامده جائز اوليان افعاله خاص اولمشدر .

(جنايات حج) محظورات احرامه منحصر اولمامق اوزره ايكى قسمدر : برقسمى احرامه وديكر قسمى حرمه عائددر . ايكنجى قسم جنايتك محرمه اختصاصى يوقدر .

محرمه مختص اولان جنايت برقاچ نوعدر :

موجب دم اولان ، موجب صدقه اولان ، موجب تصدق اولان ، موجب قيمت اولان .

(دم) اطلاق اولنديغى يرده اندن (شات) اراده اولنور كه برقيون ويا كچى قربان ايدلمك ديمكدر . جنايت قارنده دم ايكى اولور [*] .

شات قربان ايتمك موجب دم اولان هر جنايتده كافيدر .

---

[*] مسئله ٥ : اوهانكى محرمدركه برجنايت ايتمش اولديغى حالده ايكى قربان كسمك لازم كلمش اولسون ؟ جواب : احرام حقنده دمى موجب جنايتى ايشلين قارندر كه مفرده بر دم لازم كلن جنايتده اكا ايكى دم لازم كلور زيرا ايكى احرامكده حرمتنى هتك ايلمشدر . (ألغاز فقهيه) .

يالكز ايكى نوعنده كافى دكلدر . انلردن برى عرفه وقوفندن صكره وطواف زيارتدن اول مواقعه ايتمك وديكرى طواف زيارتى حدث اكبر حالنده ايلمكدر . بوايكى نوع جنايتده واجب اولان بدنه دركه بردوه وياصيغر قربان ايتمكدر .

(صدقه) : بغدايدن نصف صاعدركه مراد برصدقهٔ فطر مقدارينك اعطاسيدر .

(تصدق) : انك مادونيدر . برمقدار تصدق ياخود دم ويا صوم بيننده مخير اولمغهده شاملدر . كافى الدر .

(قيمت) : جزاءقتل صيددر . محرملرك تعدديله متعدداولور [١] . بونلر — سببلرى اولان — جنايتلرك كفارتلريدر .

موجب دم اولان جنايت شونلردر : محرم اولان كيمسه برعضوينى كاملاً طيبلهمك [٢] . صاچنه ياغ ياخود حناسورمك ،

---

[١] چونكه فعل تعدد ايتمشدر . صيدحرمى ايكى حلال (يعنى محرم اولميان ايكى كشى) قتل ايدرسه يالكز برقيمت لازم كلور . چونكه محل متحددر . أفاده ط .

[٢] (طيب) : رائحهٔ مستلذه‌سى اولان هر جسمه اطلاق اولنور مسك ، عنبر ، عود وبونلرله كافوردن مركب اولان غاليـــه كبى . ولوكه اونودرق ويا بيلميه‌رك ياخود مكره اوله رق استعمال ايتمش اولسون . طبى اكل ايتمك دخى سورمك حكمنده‌در . جمندن بر عضو مقدارى محل حاصل اولان متفرق محللر دخى برعضو حكمنده اولوب اتحـــادمجلس شرطيله جميع بدن دخى عضوواحد حكمنده‌در . مجلس متحد دكل ايسه هرطيب ايچون بركفارت لازم كلور . كفارت ايدوبده طيبى عضوندن كيدرمامش اولورسه بر دمدها لازم كلور . ط .

ديكيشلی (ياخود ياپشدريلی) لباسی معتاد وجهله [١] تام بركون كيمك [٢] ، باشنه برشی اورتمك يعنی فس وياطاقيه كيمك ياخود صارغی صارمق ، تراش اولمق [٣] ، حجامت دخی اولمق شرطيله [٤] موضع حجامتی تراشيده ايتمك ، قولتقلرينك برينی ياخود ايكيسنی وياموی زهارينی ياخود بيون قيللرينی ازاله ايلمك . طرناق كسمك [٥] . واجبات حجدن برينی (مثلا رمی جماری وحتی بركونلك رمی) ترك ايتمك ، رمی وذبح وحلق فعللرنده تقديم وتأخير وقوعه كتيرمك [٦] .

---

[١] معتاد اوزره كيميوبده بلنه قوشانور و ياخود اوموزينــه آتار ايسه برشی لازم كلمز . ط .

[٢] تام بركيجه كيمك دخی بويله‌در . كافی الدر . قال والزائد علی اليوم كاليوم وان نزعه ليلا وأعاده نهارا اه مثله عكسه . ط . وسيأتي حكم الأقل من اليوم .

[٣] باشنك ويا صقالنك برربعنی دخی تراش ايتمك بويله‌در . ييق قيرعقده صدقه ويريلور . ص مع ط .

[٤] بوقيدی مؤلف درر حاشــيه‌سنده زياده ايتمش وديمشدركه تراشی حجامت تعقيب ايتمز ايسه عندالامام صدقه‌دن بشقه برشی لازم كلمز . وقالا عليه صــدقة بالحلق للحجامة و غيرها اه وحكم النتف والقص والاطلاء بالنورة والقلع بالأسنان حكم الحلق . هنديه .

[٥] كرك ايكی اللرينك وايكی آياقلرينك طرناقلرينی مجلس واحدده كسمش اولسون ، كرك يالــكز برالنك ويا يالــكز بر آياغنك طرناقلرينی كسمش بولنسون . ص . اكر ال واياق طرناقلرينی بشقه بشقه درت مجلسده كسرايسه درت دم لازم كلور . كما فی الملتقی .

[٦] لما روی عن ابن عباس أنه قال: من قدم شيئاً من حجه أو أخر فليهرق لذلك دماً . وتأويل الحديث المذكور فی كتاب العلم وغيره من صحيح البخاری « افعل ولا حرج » اســقاط الاثم عمن حلق قبل الذبح أو ذبح قبل الرمی جهلاً

ولوكه محظورات مذكوره‌يي معذوراوله‌رق ياپسون [١] .

طوافده طاهر بولنمق دخي واجبات حجدن اولمغله انى ترك ايتمه‌نك كفارتي حدثك اصغر واكبرى وطوافك نوعى اعتباريله مختلفدر. شويله‌كه:

طواف قدومى ويا طواف وداعى حدث اصغرايله اجرا ايتمك جنايتنك كفارتي نصف صاع اولان (صدقه) در . انلرى حدث اكبر حالنده ياپمق جنايتنك كفارتي طواف زيارتي حدث اصغرايله اجرا ايتمك جنايتنده اولديغى كبي (دم) در . طواف زيارتي حدث اكبر ايله ايتمه‌نك كفارتي (بدنه) در [٢] .

هانكي طواف هانكي حدث ايله اولور ايسه اولسون اجرا ايدلدكدن صكره طاهراً اعاده اولنـــورايسه موجب اولان كفارت ساقط اولور [٣] .

واجبات حجدن اولان سعيك [٤] ومزدلفه وقوفنك و آفاقي‌يه

منهم ونسيانا . كما ذكره العينى فى شرحى الكنز والبخارى .

[١] حج شريفه كيدن زيدبالغ محرم ايكن باشنى ستر ايلسه زيده نه لازم اولور ؟ الجواب : كاملاً بركون ستر ايلديسه دم لازم اولور ، اقل ستر ايلديسه بغدايدن نصف صاع فقرايه تصدق ايلر . زيدك وجه محرر اوززه ستري بعذر اولسه زيده دم لازم اولورمى ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

وذكر المؤلف التخيير فى صور لزوم الدم أعنى التطيب واللبس والحلق لعذر بين الذبح أو التصدق بثلاثة أصوع على ستة مساكين أو صيام ثلاثة أيام .

[٢] لأن الجناية أغلظ فيجب جبر نقصانها بالبدنة اظهاراً للتفاوت بين الحدثين. وهذا فى الفرض فانه لو طاف الأقل جنباً ولم يعد وجب عليه شاة . ط على الدر .

[٣] والأصح وجوب الاعادة فى الجنابة وندبها فى الحدث . ولو طاف للعمرة جنبا أو محدثا فعليه دم مالم يعد اه من الدر مع ط .

[٤] اكثريني ترك دخي تمامنى ترك كبيدر ، انده يلاعذر راكب اولمق دخي موجب دمدر . كما فى الدر .

كوره طواف وداعك تركنه دخی دم لازم کلور [١] .

موجب صدقه اولان جنایت شونلردر : برعضودن اقلی طيبلەمك، بركوندن اكسيك مدتده كيينمك ، رأس ويا لحيه نك ربعندن اقلنی تراش ايتمك ، برطرناق کسمك [٢] ، طواف قدوم ويا صدری آبدستسز ايتمك ، طواف صدردن ويا سعيدن برشوطی ترك ايتمك ، رمی جمارده برطاش اكسيك آتمق [٣] ، بشقه‌سنی تراش ايتمك [٤] ، ياخود انك طرناغنی کسمك .

موجب تصـــدق اولان جنايت شونلردر : كهله اولدرمك [٥] ،

---

[١] كما هو حكم ترك الواجب فی الحج وترك أربعة أشواط من طواف الصدر كتركه صرح به فی الدر . قال ولا يتحقق الترك الا بالخروج من مكة .

[٢] هرطرناق ايچون برنصف صاع ويا انك قيمتی تصدق اولنور . اكر انلرك مجموعی برقربان قيمتنه مساوی اولورسه ديله‌ديكی برمقداری تنزيل ايدرك ويرر . بش پارمغك طرناقلرينی مفترقاً كسمك صورتنده اولديغی كبی كه مجلس واحد ده كسمكده ارتفاق (استراحت) تام اولمغله جنايت كامل وبناءً عليه دم لازم اولور . متفرقاً كسمكده صدقه ويريلور . ص مع ط قوپق طرناغی آلمقده برشی يوقدر . كما فی الكنز .

[٣] هرطاشك تركنه ـ بركونلك رميك تركنه بالغ اولمامق شرطيله ـ برنصف صاع تصدق اولنمق لازم كلور . بركونلك رمی جمارك تركنه دم ترتب ايدر . كما فی الدر وقد مر الاخير . ترك اولنان طاشلرك عددی بركونلك رميه ويا انك اكثرينه بالغ اولور ايسه‌ينه دم لازم كلور . اكرجمار متروكه‌نك مجموعنك صدقه بدلی برقربان قيمتنه بالغ اولورسه اندن ديله ديكی برمقداری تنزيل ايدر . ص مع ط .

[٤] اوغير كرك محرم ، كرك غير محرم اولسون . بشقه‌سنه طيب سورمك ويا ديكشلی لباس كيدرمك بونك خلافنه‌دركه اكا اجماعاً برشی لازم كلمز . ط .

[٥] كهله‌يي ـ اولمك اوزره ـ بريره براقق ولباسنی كونشه عرض

چكركه اولدرمك . (بونلرده نه‌ديلرسه انى تصدق ايدر) .

موجب قيمت اولان جنايت : آو اورمقدر [١] .

ايكى أهل‌عدل ووريلان آوه كرك كوچك ويا بيوك اولسون مقتلنده، ومقتلنده قيمتى اولمديغنه كوره مقتلنه قريب موضعده تقدير قيمت ايدنلر . قتل صيد جنايتنك جزاسى انك قيمت مقدره‌سيدر [٢] او قيمت تصدق اولنمق لازم كلور . اكر قيمت مقدره قربان قيمتنه بالغ اولور ايسه يا بر قربان آلوب انى حرم داخلنده ذبح ايتمك وياخود بغداى اشترا ايدوب انى هر نره‌ده اولورسه يارم‌شرصاع اولمق اوزره فقرايه تصدق ايلمك [٣] ياخود هر يارم‌صاع بدلنده ولو متفرقا اولسون بر كون اورج طوتمق بيننده اوكيمسه مخير بولنور .

قتل اولنان حيوان غيرمأكول — فيل كبى — كبير دخى اولسه جزا بر دم قيمتنى تجاوز ايتمز .

مأكول اللحم اولان حيوانك بالغا مابلغ قيمتى تصدق اولنور . كما فى لدر مع ط .

ايتمك دخى موجب تصدقدر . اولديرلمن وياتهلكه‌يه القا اولنان كهله كثير يعنى اوچدن زياده ايسه نصف صاع صدقه ويريلور . قمله دلالت دخى صيده دلالت كبي موجب جزادر . ط .

[١] محرم اولان كيمسه صياده صيدى اخبار ويا اراءه ايله قتل صيد انك دلالت ويا اشارتنه اقتران ايتمك دخى بويله‌در . كما فى الدر . قال : بدءاً أو عوداً سهواً أو عمداً .

(٢] بر نصف صاع قيمتندن اقلده بر كون اورج طوتمق دخى كافى اولور . ط .

(٣] اكر نصف صاعدن اقل آرتار ايسه انى دخى تصدق ايدر وياخود بركون اوروج طوتار . ص .

حیوانك آیاقلرندن برینی وقوشك قنادینی کسرایله انی حیز امتناعدن آلیقویمق [١] اولدرمك دیمك اولدیغیچون تام قیمتی ایجاب ایدر .

قوشك جیلق‌اولمیان یمورطه‌سنی قیرمق دخی بویله‌در .

حیوانك قیلنی یولمق،امتناعنی اخلال ایتمین عضوینی کسمك‌وقوشك اوچوب قورتلمغه مداری اولان قنادتویلرینك غیریسنی یولمق نقصان قیمت‌اعطاسنی موجب‌اولورکه‌او حیوان و او قوش برصاغلام وبرده اولوجهله ناقص ومعیوب‌اوله‌رق تقویم‌اولنوب ایکی قیمتنك مابینی اولان مقدار تصدق اولنور [٢] .

قارغه‌یی [٣] ، چایلاغی ، عقربی ، فاره‌یی ، ییلانی ، کلب عقوری [٤] ، سیوری سینکی ، قارنجه‌یی [٥] ، پیره‌یی ، کنه‌یی ، قپلوبغه‌یی ، سینکی [٦] ، کلبکی ، آری‌یی ، کرپی‌یی ، کرتنکله‌یی

---

[١] معلومدرکه (صید) انساندن متوحش وممتنع بولنان یبانی حیواندر .

[٢] بوده ایی اولویده اثری قالمق صورتنده‌در . اکر اثری قالماز ایسه موجبی زائل اولدیغندن ضمانده اولماز . ط .

[٣] سقسغان دینیلن آلاجه قارغه مستثنادر . کما فی ط .

[٤] کلب اهلینك ضرری اولدقجه قتلی حلال اولماز . قتل کلاب حقنده‌دکی امر منسوخدر . ط . جوهره‌ده دیورکه اسد دخی کلب عقور منزله سنده‌در . قورد ویبان کدیسی حقنده ایکی روایت واردر . مایمونده وخنزیرده اختلاف اولنمشدر امام ابو یوسف انلرده جزا اولدیغنه قائلدر . امام زفر : خنزیرك قتلی مندوب الیه اولمغله انده جزا اولماز . دیمشدر اه

[٥] لکن قارنجه‌نك اذاسی اولمیانی اولدرمك حلال اولماز . ط .

[٦] اهل عراقدن برینك : محرم اولان کیمسه سینك اولدیررایسه نه لازم کلور ؟ دیو واقع اولان سؤالنه جواباً حضرت ابن عمرك (رضی الله تعالی عنهما) :

والحاصل آو جنسندن اولميان وبدن انسانيدن تولدايلمين بالجمله هوام وحشراتى اولدرمكه برشى ترتب ايتمز .

آو حيواننك صائلنى يعنى انسانه صالار اولاننى اولدرمكله دخى برشى لازم كلمز .

حرمت حرم محرمه مختص اولمـديغندن حرمك آوينى آولامق ونباتنى قوپارمق محرم اولميانه دخى حلال وجائز اولميوب غير محرم بولنان كيمسه صيد حرمى قتل ونبات حرمى قطع ايتمك صورتنده صائم اولمق كافى دكل ، قيمت ويرمك لازم كلور [١] .

بر كيمسه نك ملكنده ثابت دكل ايسه برقيمت واكر بر كيمسه نك ملكنده ثابت ايسه ايكى قيمت ويريلوركه برى حق مالك وديكرى حق شرعدر [٢] .

ريحانه ئبى اولان حضرت حسينى قتل ايتدكزده شمدى سيڭك قتاتى صورييورسكز . ديعش اولدقلرينى بخارينك فضائل اصحاب فصلندن نقلاً الفائقنده ذكرايتمشزدر .

[١] شجر حرم ، درت نوعدر . انلردن اوچنك قطع وانتفاع اولنمسى بلا جزاء حلالدر . برينك قطعى و انسكله انتفاع اولنمسى جزاسز حلال دكلدر . يعنى قطعنه جزا ترتب ايدر . بونلردن اوچ اولكيلر : ناسك يتشديرر اولدقلرى جنسدن اولان وانارك يتشدردكلرى بولنان هر آغاج ، وناسك يتشدردكلرى جنسدن دكل ايسه ده انلرك يتشدرمش اولدقلرى هر آغاج ، وناسك يتشدردكلرى جنسدن اولديغى حالده بنفسه نابت اولان هر آغاجدر . حلال اولميان شجر : ناسك يتشدردكلرى جنسدن اولميان وخدايى نابت اولاندر . هنديه . ط .

[٢] ولواشترك فى قطع شجر الحرم محرمان أوحلالان أن محرم وحلال فعليهما قيمة واحدة . هنديه .

حرم مكه داخلنده حيوان اوتلاتمق [١] و اوت بيچمك حرامدر . آغاجك قورومشنى قطع ويا قلع ايلمكده بأس اولمديغى كبى مكه صمانى ديدكلرى اذخر اوتيله مثنار دخى حكم حرمتدن مستثنادر .

— فصل —

حجده كسيلن قربانه (هدى) تعبير اولنور كه واجب اولان متعه وقران قربانلرينه وتطوعاً ذبح اولنانه وجزا وكفارت ايچون كسيلنه شاملدر .

[ثمانية أزواج الخ] قول كريمنده تعداد بيورلديغى اوزره صنوف أنعامك ارككى وديشيسى مأكول اولمغله انلر جائز التضحيه [٢] اولديغى كبى « ماجاز فى الضحايا جاز فى الهدايا »

مسئله ٧ : هانكى ايكى محرمدر آنلركه بر موضعده ايكيسى دخى جنايت احرامده بولنديغى حالده جزا برينه لازم كلوبده اوبرينه لازم كلميه ؟ (جواب) بو آغاجك كوكى ميقاتك خارجنده ودallرى ميقاتك داخلنده اولوبده دالك اوزرنده قوش بولنمق حالنده محرمك برى قوشى ووروسه وديكرى دالى كسسه جزايى قوشى ووران چكر . آغاجك كوكى داخل ميقاتده اولوبده داللرى خارج ميقاتده بولنمق صورتنده جزايى دالى كسن چكر . چونكه قوش تابع دكل، مستقلدر بناءً عليه آنك بولنديغى محل معتبردر آغاجك دالى ايسه مستقل دكل ، اصله تابعدر . اصلك يعنى كوكك بولنديغى يرحرم ايسه اودالى كسمك جنايتدر ، دكل ايسه دكلدر . (الغاز فقهيه)

[١] أى بداية . ط .

[٢] آتيده (كتاب الاضحيه) يه باقكز .

فحوا سنجه هدی [١] دخی دوه‌دن وصیغر جنسندن وغنمدن [٢] اولور . هدیك اعلاسی (بدنه) یعنی بردوه ویا صیغردر . ادناسی (شات) یعنی برقیون ویا برکچیدر .

شانك جذعی یعنی برسنه‌لکی وحتی قیونك التی آیی اکمال ایدن طوقلیسی وبدنه‌نك ثنیسی یعنی دوه‌یه کوره بش یاشنی وصیغره کوره ایکی یاشنی تماملایانی کورلك وطوپاللق کبی عیوب مانعه‌دن [٣] سلامتی شرطیله جمله‌سنك ارککی ودیشیسی قربان اولور .

طواف رکنی — که طواف زیارتدر — حدث اکبر حالنده ایتمك وعرفه‌وقوفندن صـــکره وطواف زیارتدن اول حلیله‌سنی وطء ایلمك جنایتلرندن ماعداده شات قربان ایتمك جائز اولوب ذکر اولنان ایکی جنایت کفارتلرنده بدنه قربان ایتمك لازم کلور .

متعه وقران قربانلری اضحیه‌ده اولدیغی کبی برنجی کونی افضل اولمق اوزره بالخاصه ایام نحرده کسیلور .

هدیك هر نوعی ایچون محل ذبح حرم مکه در [٤] مناده کسلمك شرط دکلدر .

---

[١] (فان احصرتم فما استیسر من الهدی) و (حتی یبلغ الهدی محله) قول کریملرنده متلو اولدیغی وجهله (هدی) لفظی هانك فتحی ودالك سکونیله‌در. تشدید یاء ایله غنی وزننده دخی اوقنور . جمعی (أهداء) کلور . (هدایا) تعبیری مشددك مؤنثی اولان هدیه اعتباریله‌در . (ضحایا) یه مشاکل دوشرمشلردر.

[٢] (غنم) : قیون وکچیدن اعمدر . بالخاصه قیونه (ضأن) وکچی‌یه (معز) دینیلور .

[٣] کتاب الاضحیه‌یه باقـکز .

[٤] مکرکه یولده تعیب ایتمش هدی تطوع اوله‌که انك همان اورادهء دخی ذبحی جائز اولور . ص .

جزا وكفارت قربانلرندن ماعداسنك اكلی كسنه حلال اولور [١] . طاغتمق ایچون حرم مكه فقراسی ایله سائری سیاندر [٢] .

قربانك شات نوعی دكلده بدنه نوعی علامتلنور . اكاده علامت وضعی واجب دكلدر . تطوع ویا نذر یاخود متعه ویاخود قران قربانی اولمق شرطیله علامت وضعی مستحبدر . جزا وكفارت قربانلرینه علامت وضع اولنماز [٣] .

ضرورت اولمدقچه قربانلق دوه‌یه بینلمز . قربانلق حیوانك سودی صاغلماز . مكركه محل اوزاق اوله . اوحالده صاغلمق ایجاب ایتدكجه صاغیلوب تصدق اولنور . یول یاقین ایسه‌ممه‌لرینه صغوق صو وویلور .

ماشیاً حجی نذرایدن كیمسه‌یه ماشیاً حج ایتمك لازم كلور [٤] . اوكیمسه طواف ركنی ایفا ایلمدكجه راكب اوله‌ماز [٥] . اكر

---

[١] شوقدركه بولده قصورلنوبده كسیلن تطوع قربانی كسن اكل ایده‌مز چونكه هدی تطوعك جوازاكلی محلنه وصول ایله مشروطدر . ص مع ط .

[٢] لكن فقیر حرم افضلدر . ط .

[٣] چونكه شهرت طاعته یاقشور . طاعت اولمیانه ستر انسبدر . ط .

[٤] جنسندن واجب (فرض) اولدیغیچون نذرمذكور معتبردر : فقیر اولوبده مشیه مقتدر بولنان مكینك حجی كبی . كتاب صومزك نذربحثنه (صفحه ٩٢) باقكز .

[٥] حین احرامندن اعتباراً مشی ایدر دینلمشدر . اوندن چیقدیغندن

راكب اولورسه [١] قربان كسر .

نفسيچون حفظ وسلامت وملالدن ابعد اولديغيچون حج يولنده راكب بولنمق راجل بولنمقدن افضلدر . ص [٢] .

فقير اولان كيمسه ماشيا حج ايلسه زنكين اولدقده اعاده ايتمز. كما في الفيضية .

اعتباراً ماشي اولور دينده اولشدر . اصح اولان ده بودر . ط .

[١] يابتون يولده ياخود يولك اكثرنده‌دېمكدر . نصفنده ياخود نصفندن اقلده راكب اولمش ايسه قربانك بدلندن اوحساب اوزره قيمتنى تصدق ايدر.ط .

[٢] مشيه مقتدر اولانه كوره مشيك ركوبه تفضيل اولنديغى دخى صلده مذكوردر .

ــ احجاج وحج عن الغير ــ

(احجاج) حجه بدل چیقارمقدر . (حج عن الغير) بشقه‌سی طرفندن حج ایتمکدرکه عبادت حجده نیابت ایتمك دیمکدر. ایدنه نائب یاخود فاعل ویامأمور ، وایدیلنه منوب یاخود محجوج‌عنه ویا آمر دینور .

بو بابده اصل بودرکه برکیمسه ثواب عملنی بشقه‌سنه ویرمك اهل سنت وجماعت مذهبنده جائزدر کرك صلات یاخود صوم ویاحج اولسون ، کرك صدقه وقراءت‌قرآن ویاأذکار نوعندن بولنسون .

ثواب بخش اولنان کیمسه میت ایسه او ثواب اکا واصل واو اندن منتفع اولور [*] .

انجق برکیمسه‌نك قیله‌جغی نمازی وطوته‌جغی اورجی بشقه برکیمسه قیلمق وطوتمق اولماز .

بو بابده یعنی عبادتده نیابت جاری اولوب اولمامق مسئله‌سنده دخی اصل بودرکه عبادات اوچ نوع اولوب برنوعی مالیهٔ محضه‌در : زکات وصدقهٔ فطر کبی . برنوعی بدنیهٔ محضه‌در : صلات وصوم کبی . وبرنوعی ایکیسندن مرکبدر : حج کبی .

---

[*] حدیث شریفلرده بوکا دلالت ایدر دلیللر واردر . بوبابده (وأن ليس للانسان الا ماسعى) آیت کریمه سنك ظاهریله استدلال مذهب اهل اعتزالدر . اهل سنتك اکا اجوبه‌سی واردر .

زیدحجه کیدوب بروجه‌شرعی اتمام حج ایدوب اول حجك ثوابنی بکر متوفایه باغشلاسه اول حجك ثوابی بکرك اولورمی ؟ الجواب : اولور .
(بهجه)

بو نلردن نوع اولده نيابت ــ حال اختيار واضطرارده ــ جارى ونوع ثانيده غير جاريدر . نوع ثالثده اتحق عندالعجز جاريدر . (هنديه)

عباداتك مالى قسمنده مقصود سدّ حاجت فقير اولوب اومقصود فعل نائب ايله‌ده حاصل اوله‌جغندن انده نيابت مطلقا جائزدر .

عباداتك بدنى قسمنده مقصود امارهٔبالسوء اولان نفسى اتعابدر [١] اوايسه فعل نائب ايله حاصل اولەميه‌جغندن نماز واورج واعتكاف وتلاوت قرآن‌كبى عبادت بدنيهٔ محضه‌ده نيابت مطلقا جائز دكلدر .

مانحن فيه اولان حج كبى هم مالى وهم بدنى اولان عبادتده عملاً بالشبهين عجز حالنده نيابت جائز وقدرت حالنده غير جائزدر [٢] .

كنديسنه حج فرض اولمشيكن ادا ايتميه‌رك وطرفندن ادا اولنمغى وصيت ايلميه‌رك وفات ايدن كيمسه بلاخلاف كنهكاردر . وارثى ايسترايسه كنديلكندن احجاج ايدر و اواحجاج ان شاء الله تعالى ميت حقنده مقبول اولور [٣] اكر احجاجى وصيت ايدرك وفات ايلر ايسه حج اندن ساقط اولميوب ثلث مالنــدن احجاج اولنمق لازم كلور . ايديلن احجاج شروط جواز نيابتى مستجمع ايسه جائز اولور .

---

[١] ففى الوحى : عاد نفسك فانها انتصبت لمعاداتي . (زيلعى) .

[٢] لانها تتعلق بالبدن وانما المال شرط . (شلبى) .

[٣] كذا ذكر ابوحنيفة رحمه الله تعالى . (هنديه) .

حجده نيابتك جوازيچون برطاقم شروط واردر . لباب المناسكده شروط جواز احجاج بروجه آتى يكرمى يه ابلاغ اولنمشدر [١] :

برنجيسى حج واجب اولمقدر . كنديسنه حج فرض اولميان (مثلا) فقير كيمسه احجاج ايتسه غيرك حجى انك فرضندن واقع اولماز هرنقدر اندن صكره وجوب حاصل اولمش اولسون چونكه نيابت سابقه عبادت لاحقه نك وجوبيچون كافى اولهماز .

ايكنجيسى محجوج عنه مالدار اولديغى حالده بنفسه اداء حجدن عاجز اولمق [٢] وعجزى وقت احجاجدن وقت موته دكين دائم بولنمقدر. معذور اولان كيمسه نك احجاجنده امرى موقوف اولوب عذرى موتنه دكين مستمر اولورسه غيرك انك طرفندن حجى جائز اولور . اكر عذرى زائل اولهرق كنديسى بنفسه ادايه متمكن بولنور ايسه كنديسنك بالنفس حج ايتمسى لازم كلور (٣) ايتديكى احجاج نافله يعنى تطوع اولمش اولور .

اوچنجيسى قبل الاحجاج عذرموجود اولمقدر . حين احجاجنده صحيح وقادر (يعنى غير معذور) اولوبده صكره دن مريض وعاجز اولان كيمسه نك احجاجى كافى اولماز . (سبب رخصتك وجودندن

[١] هنديه ده جواز احجاج ايچون يالكز التى شرط مذكوردر كه انلر بوراده كى شروطك ايكنجى ودردنجى والتنجى ويدنجى وطقوزنجيسيدر . ايكنجينك برقسمى برنجى وبرقسمى ايكنجى قيلنه رق عدد شروط التى اولمشدر .

[٢] اكر بنفسه حج ايتمكه قادر يعنى مالاً اولديغى كبى بدناً دخى مقتدر ايسه انك طرفندن آخرك حج ايتمسى جائز اولهماز .

[٣] مثلا خسته ايكن احجاج ايدن كيمسه اكر وفات ايدرسه احجاجى كنديسنه كافى اولور . اكر عافيت بولور ايسه احجاجى باطل اولور . محبوس ايكن احجاج ايدنده بويله در . كما فى الهنديه .

اول رخصتله عمل ایتمش اولور . لکن بوکا ماقبلی شاملدر . شرح .)

دردنجیسی محجوج عنه حجی نائبه امر ایتمش اولمقدر امری اولمیه رق انك طرفندن بشقه سنك حج ایتمسی جائز اولماز [٭] .

بشنجیسی اجرت شرط قیلنمامقدر . احجاج ایچون استیجار اولنان کیمسه کندی طرفندن حج ایتمش اولور . اجاره سوزی ایتمیه رك « طرفمدن حج ایتمکی سکا امر ایدیورم » دیر ایسه اولور .

التنجیسی نائب محجوج عنهك پاره سیله حج ایتمکدر اکر کندی پاره سیله تبرع ایدرسه انك طرفندن حج ایتمش اولماز . اکثر نفقه یی مال آمردن واقلی کندی مالندن صرف ایلر ایسه جائز اولور . هپسنی یاخود اکثرینی کندی مالندن صرف ایتمك صورتنده اکر کندیسنه ویریلن مالده حجه وفا وار ایسه اکا رجوع ایدر وحجی کافی اولور واکر نفقه ده کفایت اولماز ایسه حکم اکثر ایچوندر اکثری مال میتدن ایسه جائز والاغیر جائزدر . اکر کندی اوغلی ویا دیکر وارثی بعده ترکه یه مراجعت ایتمك اوزره کندی مالندن حج ایدرسه میت احجاجی وصیت ایتمش اولدیغنه کوره جائز اولور . واکر ترکه یه مراجعت ایتمامك اوزره حج ایلر ایسه میتك اولوجهله امری اولسه بیله جائز اولماز .

یدنجیسی مال - ثلث - مساعد اولدیغی حالده راکباً حج ایتمکدر .

[٭] مورثنك امری اولمیه رق وارث انك طرفندن حج ایدرسه اولور . دلیلی حدیث خثعمیه در . وارثك بلاامر احجاجی ده جائزدر . چونکه دلالةً امر موجوددر. زیرا وارث انك مالنه مستولی اولدقده کویا که میت اکا : « بنم اوزرمده اولان حقی تأدیه یه قائم اول . » دیمش اولور . در مع ط .

لکن بو تبرعك جوازی مورثك وصیتی اولمامق صورتنده در . اکر مورث احجاجی وصیت ایتمش بولنور ایسه ایدیلن تبرع کافی اولماز . رد .

اكر ماشياً حج ايدرسه محجوج عنـه اكا مشي امر ايتمش اولسه بيله نفقه‌يي ضامن اولور . محجوج عنه مشي امر ايتمش اولمديغي حالده ماشياً حج ايدوب دوه كراسني كنديايچـون امساك ايتمش بولنورسه دخي بويله درك نفقه‌يي بالتضمين راكباً احجاج اولنمق لازم كلور. اكر نفقه ركوبه مساعد اولمديغنه بناءً مشي ايتمش ايسه جائزدر .

مكز نجيسي ثلث مساعد اولديغي حالده ميتك وطننذن حج ايتمكدر . اكر ثلث مساعد دكل ايسه مساعد اولديغي يردن حج اولنور . بنفسه حج ايتمك اوزره چيقوب يولده وفات ايدن وطرفندن حج اولنمسني وصيت ايلين كيمسه ايچـون عندالامام وطننذن حج اولنـــور . عنـدالامامين وفات ايتديكي يردن حج ايديلور . ديكري طرفندن حج ايتمك اوزره چيقوبده يولده وفات ايدن كيمسه دخي بويله درك عندالامام وطننذن وعندالامامين وفات محلندن حج اولنور وصيت ايدنك اوطان عديده‌سي [۱] اولديغنه كوره مكهٔ مكرمه‌يه اقرب اولان وطننذن حج اولنـــور . اكر هيـــچ وطني يوق ايسه اولديكي يردن حج ايديلور . كندي‌سيچـون بلده‌سـنك غيريدن حج اولنمغي وصيت ايدن كيمسه‌نك احجاجي وصيتي وجهله اولور [۲] .

بلده‌سندن حج ايتمك لازم اولان كيمسه‌ايچـون وصي بلده‌سـنك غيريدن احجاج ايدرسه ضامن اولوب او حج انك اولور ، ميت ايچـون ثانياً حج اولنور . مكركه انك احجاج ايتديكي ير بركونده

---

[۱] وطن بحثيچون كتاب الصلاتڭ (صلاة المسافر) بابنه باقـكز

[۲] خراسانلي اولان كيمسه مكه‌ده و مكه‌لي اولان كيمسه خراسانده احجاجي وصيت ايتمش اولق صورتنده وصيت مطلق اولديغنه كوره وطنلرندن حج اولنور .

كيجه‌له‌میه‌رك كیدوب كلمك ممكن اوله‌جق درجه‌ده محجوج عنهك بلده‌سنه قريب اوله .

طقوزنجیسی عنـــد الاحرام یاخود ـــ افعال حجه شروعدن اقدم اولمق اوزره ـــ بعدالاحرام محجوج عنهی نیت ایدوب لسانیله‌دخی « لبیك عن فلان » دیمكدر . ایسترایسه نیت قلبیه سیله اكتفا ایلر .
اسمنی اونودبده حجك آمر طرفندن اولمسنی نیت ایلرســـه اوده اولور [١] .

اونجیسی آمرك میقاتندن احرام ایتمكدر [٢] .

اون برنجیسی مامور اولان كیمسه بنفسه حج ایتمكدر . خسته‌لنه‌رك یاخود بشقه بر عارضه‌یه‌اوغرایه‌رق پاره‌یی حج ایتمك اوزره دیكرینه ویررایسه انك ایتدیكی حج میتدن واقع اولماز . ایكیسی دخی ضامن اولورلر . مكركه آمر اكا اوبابده اذن ویرمش ویاخود دیله‌دیكك كبی ایشله دیمش اوله .

اون ایكنجیسی حجنی افساد ایتمامكدر . اكر قبل الوقوف وقاع ایله افساد ایدرسه آمردن واقع اولمیوب پاره‌یی تضمین ایتمك لازم كلور . مأمور افسادینه اراقهٔ دم ایله كفارت ایدرك حج فاسدینك بقیهٔ افعالنه دوام ایله سنهٔ آتیه‌ده انی قضا دخی ایتسه حج میتدن ساقط اولماز .

اون اوچنجیسی آمره مخالفت ایتمامكدر . آمر اكا افراد حج ویا عمره‌یی امرایتمشیكن او قران یاخود تمتـــع ایتسه آمردن واقع

---

[١] درمختارده « فیقول : أحرمت عن فلان ولبیك عن فلان . ولونسی اسمه فنوی عن الآمر صح و تـكفی نیة القلب » دیمشدر .

[٢] وللشارح فیه نظر راجعه ان شئت .

اولميوب نفقه‌يى تضمين ايتمك لازم كلور . اكر ايكى كشى احجاج ايدوب انلردن برى حجى وديكرى عمره‌يى اكا امر ايلسه وجمع ــ يعنى قران ــ ايتمك ايچون اذن دخى ويرسه‌لر جائز اولور . اذن ويرمزلر ايسه اولماز . آمر حجى امر ايتديكى حالده مأمور عمره ايدرسه ضامن اولور . عمره امر ايتديكى ايچون عمره ياپوب صكره كنديسيچون حج ايلسه ياخود حجى امر ايتمش اولمغله حج ايدوب بعده كندى نفسيچون عمره ايتسه جائز اولور . شوقدركه صورت اولاده حج ايچون وصورت ثانيه‌ده عمره ايچون اقامتى نفقه‌سى كندى مالنده اولور . انلردن فارغ اولدقدن صكره نفقه مال ميته عائد اولور . آمر اكا عمره‌يى امر ايتمش اولديغى حالده او انك امرى عكسنه اوله‌رق طرفندن حج ايدوب بعده كندى نفسيچون عمره ايتسه وياخود نفسيچون حج ايدوب بعده انك طرفندن عمره ياپسه وياخود كنديسنه حج امر اولنمشيكن او اكا ياخود كنديته عمره ايدوب بعده انك ايچون ويابشقه‌سى ايچون حج ايلسه جائز اولماز .

اون دردنجيسى بر حج ايچون احرام ايتمكدر . ايكى حج ايچون تلبيه ايدوبده انلرك برينى كندى ايچون وديكرينى آمر ايچون قيلسه اولماز . نفسى ايچون ياپديغى براغوب ديكرينه دوام ايدرسه اولور

اون بشنجيسى تلبيه‌يى يالكز بركشى ايچون ايتمكدر . ايكى كشى كنديسنى احجاج ايتمش اولمق صورتنده انلر ايچون تلبيه ايدرسه هيچ برندن واقع اولميوب انلرك پاره‌لرينى تضمين ايتمك لازم كلور . اكر انلردن برينى تعيين ايدرك احرام ايدرسه انك

ایچـون واقع اولور . دیکر ایچـون تضمین ایتمك لازم کلور . اکر لاعلی التعیین بر یی نیت ایدرسه افعال حجه شروعدن اول هانکیسنی ایسترسه تعیین ایده بیلور . بعد الشروع ایده مز .

اون التنجیسی آمر ومأمور مسلم اولمقدر . مسلمك غیر مسلم ایچـون وبالعکس غیر مسلمك مسلم ایچـون حجی صحیح اولماز .

اون یدنجیسی انلر عاقل اولمقدر . مجنونك عاقل ایچـون وبالعکس عاقلك مجنون ایچـون حج ایتمسی اولهماز

اون سکزنجیسی مأمور حجه متعلق اعمالی ممیز اولمقدر . صبی یی احجاج ایتمك اولهماز . (مراهق احجاج اولنور . ابن عابدین) .

اون طقوز نجیسی حجی فوت ایتمامکدر . حوائج نفسی ایله تشاغل ایدرك حج کندیسنی فوت ایدرسه جائز اولمیوب ضامن اولمق لازم کلور . اکر فوات حج حستهلك کبی بر آفت سماویهیه مبنی اولورسه نفقه یی ضامن اولمیوب میت طرفندن حجی استیناف ایتمك لازم کلور .

یکرمنجیسی محجوج عنهك : « بنم طرفمدن بشقهسی دکل ، فلان کیمسه حج ایتسون . » دیو تعیین ایتدیکی ذات حج ایتمکدر . اکر او کیمسه وفات ایدرسه دیکری انك طرفندن حج ایده مز . دیکرینك منعنی تصریح ایتمیهرك بنم طرفمدن فلان کیمسه حج ایتسون دیدیکی کیمسه وفات ایدوبده دیکرینی احجاج ایدرلر ایسه اولور .

احجاجی وصیت ایدوبده کیمسهیی تعیین ایتمامش اولان ذاتك وفاتنده ورثه طوپلانوب بر کیمسهیی احجاج ایدرلر ایسه اولور .

شروط مذکورهنك هپسی فرض اولان حج ایچـوندر . حج نفل

ايچون بالـكز اسلام وعقل وتمييز [١] ونيت شرطدر .

جواز احجاج ايچون مأمورك حج ايتمش اولمسى مشروط دكلدر . صرورر [٢] دخى بدل اوله بيلور .

خلافدن خروج ايچون [٣] افضل اولان : نفسيچون حج ايتمش بولنان كيمسه احجاج اولنمقدر .

مع هذا هيچ حج ايتمامش كيمسه‌يى وحتى زوجنك اذنى ومحرمنك موجوديتى ايله برابر قادينى احجاج ايتمك واذن مولى ايله كوله وجاريه‌يى احجاج ايلمك جائزدر . وانـكله فريضهٔ حج آمردن ساقط اولور .

افضل اولان عالم بالمناسك بولنان حر بر كيمسه‌يى احجاج ايتمكدر مامور بعد الحج مكه‌ده قالمق جائزدر . افضلى حج ايتدكدن صكره دونوب كلمكدر .

بوسنه حج ايتمسى كنديسنه امر وتنبيه اولنمشيكن مأمورك حجى بوسنه ايتميوب كله‌جك سنه ايتمسى جائزدر .

ثلث مالندن احجاج اولنمغى وصيت ايدن كيمسه‌نك مالى بر قاچ احجاجه كافى ايسه احجاج واحدى تصريح ايتمش اولديغنه كوره بركره احجاج اولنوب آرتان مال ورثه‌سنه رد اولنور . تصريح ايتميوب انى تقييددن ساكت اولمش بولنديغنه كوره ثلثك مسـاعد

---

[١] والظاهر ان التمييز شرط لصحة حج النفل للصغير والا فليس للصغير ولاية التبرع للغير ولا أن يجعل ثواب حجه لغيره ولاسيما الاجارة فى الحج غير صحيحة فلا يتصور احجاج الصبى ولو باذن وليه . شرح اللباب .

[٢] دردنجى صفحه‌يه باقـكز .

[٣] چونـكه بوبابده امام شافعى بزه مخالفدر .

اولدیغی قدر متعدد احجاج اولنور . وصی بو بابده مختار اولوب دیلرسه انلری سنهٔ واحده‌ده ایدرکه مسارعت طاعته مبنی افضلی اودر ودیلرسه متعدد سنه لرده ایدر . (الی هنا من لباب المناسك بزیادات من شرحه)

نائب راكباً كیدوب كلمك [١] واسراف وتقتیر ایتمامك [٢] شرطیله منوبك پاره‌سنی صرف ایدرك انك طرفندن حج ایدر [٣] ، آرتان آقچه‌یی كتیروب كندیسنه یاخود وارثنه ویرر [٤] .

نائبك بوصورتله ایتدیكی حج منوبدن واقع اولمغله نائب ذاتاً حج ایتمامش ایسه فریضهٔ حج كندیسندن ساقط اولمش اولماز .

بر سنه‌ده ایكی حج ممكن اوله‌میه‌جغندن ایكی كیمسه بر كیمسه‌یی احجاج ایتمش اولمق صورتنده نائب اكر عند الاحرام انلرك ایكیسی

---

[١] حتی لو أمره بالحج فحج ماشیاً یضمن النفقة ویحج عنه راكباً . كما مر .

[٢] ولیس له أن یدعو احداً الی طعامه . ولو تعجل الی مكة فی رمضان تكون نفقته من مال نفسه الی عشر ذی الحجة . (زیلعی) .

[٣] نائب وجه شرعی اوزره منوب طرفندن ایفاء حج ایتدكدن صكره دونوب كلمك شرط دكلدر . بعد الحج متوفی یاخود مجاوردخی اولسه ایتدیكی حج منوب ایچون كافیدر . تتكیم علی افندی فتاواسنده مصرحدر . افضل كیدوب كله‌جك اولانی احجاج ایتمكدر . كما فی بهجة الفتوی .

[٤] مكركه آمر حین اعطاده « بونك آرتاننی نفسك ایچون هبه‌یه سنی توكیل ایتدم » دیمش اوله . كما فی البهجة . احجاجی وصیت ایدرك وفات ایدن هندك ورثهٔ كباری احجاج ایچون عمروه آقچه ویردكلرنده : بونك فضله‌سنی كندی نفسنه هبه ونفسك ایچون قبض ایله . دیو عمروی توكیل ایتمش اولملریله عمرو دخی كیدوب وجه شرعی اوزره هند طرفندن ایفای حج ایتدكدن صكره آرتان آقچه‌یی كندی نفسنه هبه ونفسیچون قبض ایلسه اول فضله عمروه طیب اولورمی ؟ الجواب : اولور . (نتیجه) .

طرفندن نيت ايتمش اولورسه هيچ برينك كى صحيح اولميوب ايتديكى حج كنديسنه عائد اولمغله [١] انلرك آقچەلرينى كنديلرينه اودەمك لازم كلور [٢] .

باب نفل اوسع اولمق جهتيله نافلةً احجاج حال قدرتدەدخى جائز اولوب فرض اولمق اوزره احجاجك معظم شرط جوازى ذكر اولنديغى وجهله ياموت ويا موتەمنتهى اولان عجز مستمردر .

ميتك كندى وصيتى اوزرينه طرفندن فريضهٔ حجى ادايه بدل چيقارمق صحيح اولديغى كبى مرض وحبس مثلى زوالى مأمول اولان برعجزه مبنى طرفندن بدل كوندرن كيمسەنك فريضهٔ حجى دخى عجزى كنديسنك موتنەدكين مستمر اولمق شرطيله صحيح وفرضى اوصورتله ساقط اولور. اكرعجزى زائل اولوبرر ايسه كيدنك ايتديكى حج كوندرن كيمسه طرفندن تطوع اولوب فريضهٔ حجى كنديسنك ايفا ايتمسى لازم كلور [٣] .

---

[١] ولا يمكنه بعد ذلك جعله عن أحدهما . بخلاف ما اذا حج عن أبويه فان له أن يجعله عن أيهما شاء . هنديه .

[٢] زيد مالمدن شوقدر آقچه ايله بنم ايچون احجاج اولنه ديو وصيت ايتدكدن صكره مصراً فوت اولوب ثلث مساعد اولمغله زيدك وصيسى تركەدن اولمقدار آقچەيى عمروه دفع وعمروى حج ايچون ارسال ايدوب عمرو واروب وجه شرعى اوزرينه زيد ايچون حج ايتدكدن صكره عمرو اوسنه مكهٔ مكرمەده مجاور اولوب سنهٔ آتيەده نفسيچون حج ايدوب كلسه عمروك زيد ايچون ونفسيچون ايتديكى حج صحيح اولورمى ؟ الجواب : اولور . (على افندى) .

[٣] امام ابو يوسف عندنده عجزك زوالى مأمورك حجدن فراغندن صكره اولمش ايسه اوحج فرضدن واقع اولور . اندن اول اولمش ايسه نفلدن واقع اولور . (مجمع الانهر) .

اكر اعمالق ويتالاقلق كبي زوالى مأمول اولميان عجزه مبتلى ايديسه ايتديكى احجاج صحيح ونائبنك ايتديكى حج ايله كندندن فرض ساقط اولور . عجزى كرك موتنه دكين دائم وكرك زائل اولسون . كافى الدر [١] .

مأمور بالحج اولان كيمسه يولده خسته لنمكله آمرى طرفندن ايفاء حج ايتدرمك اوزره پاره يى بشقه سنه ويرمك يوقدر .
مكركه پاره كنديسنه ويرلديكى وقت « ديله ديككك وجهله حركت ايله » دينلمش اوله . اوحالده وكيل مطلق اولمغله خسته اولمسه دخى ديكرينى اخراج ايده بيلور .

مكلف بالحج اولان كيمسه مكلف اولديغى سنه حج ايتمك ايچون چيقوب يولده وفات ايدرسه نيتيله مأجوردر [٢] . اكا وصيت احجاج لازم دكلدر .
اكر حجى انكله مكلف اولدقدن صكره تأخير ايتمش ايديسه احجاجى وصيت ايلر . وصيتنده تعيين مال ومكان ايتمش اولديغنه كوره پاره سنك كفايتى وجهله وتعيين ايتديكى محلدن احجاج اولنور . تعيين ايتمامش اولديغنه كوره ثلث مالى وفا ايدرسه بلده سندن [٣] وايتمز ايسه وفا ايتديكى يردن احجاج اولنور .

---

[١] بصر وصحت شروط وجوب ادادن اولق اوزره ذكر اولنمشدر .
(٢) قال تعالى (ومن يخرج من بيته مهاجراً الى الله ورسوله ثم يدركه الموت فقد وقع اجره على الله) وقال عليه الصلاة والسلام : من مات فى طريق الحج كتبت له حجة مبرورة فى كل سنة . ط على الدر .
(٣) فلو أحج عنه الوصى من غيره لم يصح . در مختار .

ـــ زيارت مدينهٔ منوره ـــ

يادار خير المرسلين [١] ومن به ٭ هدى الانام وخصّ بالآيات
عندى لاجلك لوعة وصبابة ٭ وتشـــوق وتوقد الجمرات

(١) زين المرسلين دخى روايتدر. بو ابيات بشيوزقرق درت تاريخنده متوفى قاضى عياضكدر . اثارى مشار اليه شفاء شريفك قسم ثانيسى ابوابندن باب رابع قبيلنده ايراد ايتمشدر . كما فى كتابنا الالغاز .

عاصم منلا مرحوم :

اى ساربان زمامى چك سمت كوي يارە
ويرانه دلده زيرا بر قالمــدى قرارە
بيم ظلام شـــبدن اولە صاقين وهمناك .
آه شرارەبارم حاجتمى قـــور نهارە
آزردە پاى اولورسه جمازك [*] ايليم فرش
ديباجهٔ جبينم شوق ايله رهكذارە
اى ساربان مشفق هيچ اولمدمى عاشق
آهسته رولك ايتمه رحم ايليوب بوزارە
بن دردمند عشقم بر يردە قيلمام آرام
تا واصل اولماينجه سرحد كوى يارە
اول كوى جانفزا كيم اهل نظر دكشمز
برسنك ريزەسنى بيك در شاهوارە
اىكوى عرش‌رتبت كيم خاك عطر ناكك
مالشـكه ايلمش حق پيشانئ كبارە
دار السكينه يعنى شهر مدينه كاولدر
عز وشرفـــله مأوى سلطان كامكارە
سلطان ملك سرمد محبوب حق محمد
كيم قوللغى شرفدر شاهان تاجدارە
اى جمله عالمينه محضا عطاسى حقك
سندن‌اولور اولورسه عاصم‌فقيرەچارە

[*] (جماز) شداد وزننده راهوار دوه .

وعليّ عهد ان ملأت محاجري ٭ من تلكم الجدرات والعرصات
لاعفرنّ مصـــون شيبي بينها ٭ من كثرة التقبيل والرشفات
لولا العوادي والاعادي زرتها ٭ أبداً ولو سحباً على الوجنات
لكن ساهدي من حفيل تحيتي ٭ لقطين تلك الدار والحجرات
اذكى من المسك المفتق نفحةً ٭ تغشاه بالآصال والبكرات

قاصد زيارت قبر نبی اولانه مسجد شريف نبوی‌ بی زيارت دخی مقصود اولمق كركدركه مسجد شريف مشار اليه شدّ رحال اولنه‌جق مساجد ثلاثه دندر [١].

زيارت حضرت نبی احسن طاعات وافضل مندوباتدر اهل سعه‌يه كوره درجه‌ٔ وجوبده‌در. احاديث شريفه‌ده «من وجد سعة ولم يزرني فقد جفاني»، «من حج البيت ولم يزرني فقد جفاني»، «من زار قبري وجبت له شفاعتي» بيورلمشدر [٢] سعه‌ٔ حالی اولوبده بنی زيارت ايتميان بكا جفا ايتمش اولور. حج ايدوبده بنی زيارت ايتميان بكا جفا ايتمش اولور. قبرمی زيارت ايدنه شفاعتم ثابت ومحققدر ديمكدر بوشفاعت مقام محمود شفاعت عامه‌سندن بشقه برشفاعتدر.

[١] هنديه‌ده بويله مذكوردر. محشی ايسه نهردن نقلاً: «والاولى في الزيارة تجريد النية لزيارة قبره صلى الله تعالى عليه وسلم وقيل ينوي زيارة المسجد أيضا» ديمشدر. (مساجد ثلاثه) كتاب الصـــومزك ٩٦ نجی و١٠١ نجی صحيفه‌لرنده مبيندر. كما مر في هامش الصفحة ٤٥.

[٢] «من زارني بعد مماتي فكأنما زارني في حياتي» دخی وارد اولمشدركه بنی وفاتمدن صكره زيارت ايدن كويا كه بنی حياتمده زيارت ايلمشدر ديمكدر. بوحديثی محشی «انله أجراً كاجره» ديو تفسيردن صكره «والمشبه لا يعطى حكم المشبه به من كل وجه» ديمشدر.

حج فرض اولديغنه كوره اولاحج ايدلمك احسندر . حج نفل اولديغنه كوره قاصد زيارت انى تقديم وتأخيرده مخيردر .

عازم زيارتنى اولان كيمسه هرزماندن زياده ملازم صلوات شريفه اولەرق يولرده دخى اوقور .

فضيلت صلواتى ذكره حاجت يوقدر . انك شهرتى ذكرندن مغنيدر [١] . عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه ايديلن صلوات كنديلرينه بالغ وموقع قبولده واقعدر .

مدينهٔ منوره سورينى مشاهدەده صلوات شريفه كتيرەرك « اللهم هذا حرم نبيك [٢] ومهبط وحيك فامنن علىّ بالدخول فيه واجعله وقايةً لى من النار واماناً من العذاب واجعلنى من الفائزين بشفاعة المصطفى يوم المآب » دير وممكن اولورسه داخل مدينهٔ طيبه اولمازدن اول وياخود بعد الدخول برلشوب يرندن ويوكندن اطمئنان اوزره اولدقدن صكره لاجل الزياره مسجد شريف نبوى يه وارمازدن مقدم غسل ايدر وطيب سورينور واحسن ثيابنى كيير . بونلرى تعظيماً للقدوم ياپار . ضرورت اولمدقجه دوەدن اينەرك مدينهٔ منورەيه ماشياً كيرمش بولنور . جلالت مقامى ملاحظه ايله وقار وسكينت اوزره متواضعانه يوريیەرك

[١] فى الحديث « من صلى على عشر مرات صلي الله تعالى عليه مائة مرة ومن صلى على مائة مرة كتب بين عينيه براءة من النفاق وبراءة من النار وأسكنه الله تعالى يوم القيامة مع الشهداء » « من صلى على فى يوم ألف مرة لم يمت حتى يرى مقعده من الجنة » « من صلى على كل يوم ثلاث مرات وكل ليلة ثلاث مرات حباً وشوقاً إلى كان حقاً على الله أن يغفر له ذنوب تلك الليلة وذلك اليوم » . ط .

[٢] أى مسجده أو مايحترم لاجله . ولاحرم المدينة عندنا . ط . ومن ذلك المعنى تسمية الحرمين .

و : « بسم الله وعلى ملة رسول الله [رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق واجعل لي من لدنك سلطاناً نصيرا] اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد كما صليت على سيدنا ابراهيم الخ واغفر لي ذنوبي وافتح لي أبواب رحمتك وفضلك . » ديه‌رك كيدر . مسجد شريف نبوي‌يه وارد يغنده باب سلامدن ياخود باب جبريلدن دخول ايدوب منبرني قربنده (وقت كراهت دكل ايسه) ايكي ركعت تحيت مسجد قيلار . نمازده منبر شريفك عمودي صاغ اوموزي حذاسنه كلەجك يره طورركه اوراسي موقف نبيدر وقبر منيرلريله منبر منورلرينك ما بيني حديث نبويلري ناطق اولديغي اوزره جنت باغچه‌لرندن برباغچه‌در [١] ومنبرعاليلري حوض نبويلري اوزرنده‌در [٢] . تحيت مسجد نمازندن صكره شكراً لله تعالى ايكي ركعت نماز دها قيله‌رق جناب حقه كنديسنه اولان توفيقندن واو مقام عالي‌يه وصول شرفي انعامندن طولايي سجدهٔ شكره وارر . بعده ديله ديكي دعايي ايدر وقالقوب كمال ادب ايله حضور سعادتده قبله‌يه آرقه ويررك ضريح اقدس رسول اللهه متوجه اولور . مقصورهٔ شريفه‌دن (يعني شبيكهٔ سعادتدن) درت ذراع مقداري بعيد ورأس سعادته محاذي بولنور . وجه كريم نبي ونظر سعيد نبويي كنديسنه معطوف وسمع عالئ جناب رسالتي كندي سوزلريني استماعه مصروف بيله‌رك وسلامني

---

[١] ولفظ الحديث الشريف : « مابين بيتي ومنبري روضة من رياض الجنة » . كما في الجامع الصغير . وهو متواتر وفيه الترغيب في سكنى المدينة . قوله مابين بيتي أى قبري لان قبره في بيته . وقوله روضة أى مثلها في نزول الرحمة وايصال المتعبد فيها اليها . كما في التيسير والسراج المنير .
[٢] (قوله وقال منبري على حوضي) لامانع من حمله على الحقيقة . ط .

آلەجقلرینی وایتدیکی دعایه آمین خوان استجابه اولەجقلرینی ملاحظه ایلیەرك [١] : « السلام علیك یاسیدی یارسول الله ، السلام علیك یانبی الله ، السلام علیك یاحبیب الله ، السلام علیك یانبی الرحمة . السلام علیك یاشفیع الامة ، السلام علیك یاسید المرسلین ، السلام علیك یاخاتم النبیین ، السلام علیك یامزمل ، السلام علیك یامدثر ، السلام علیك وعلى اصولك الطیبین واهل بیتك الطاهرین الذین أذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهیرا جزاك الله عنا افضل ماجزى نبیاً عن قومه ورسولاً عن امته . أشهد أنك رسول الله قد بلغت الرسالة وأدیت الامانة ونصحت الامة وأوضحت الحجة وجاهدت فی سبیل الله حق جهاده واقمت الدین حتى أتاك الیقین [٢] صلى الله تعالى علیك وسلم وعلى أشرف مكان تشرف بحلول جسمك الكریم فیه صلاةً وسلاماً دائمین من رب العالمین عدد ما كان وعدد مایكون بعلم الله تعالى صلاة لا انقضاء لامدها [٣] یارسول الله نحن وفدك [٤] وزوار حرمك تشرفنا بالحلول بین یدیك وقد جئناك

---

[١] عند المحققین مقرر اولان خصوصاتدندرکه حضرت رسول الله صلى الله تعالى علیه وسلم حیّ مرزوقدر . مقامات عالیەدن قاصر اولانلرك أبصارندن محتجبدر . ص .

صورت و سر محمد دن کاور فیض حیات
عقل کلدرکیم اودر أصل وجود کائنات
نعت پاکن ایده کور ورد زبان قال وحال
ویر سلامی جان ودلدن قیل اکاهردم صلات
(حقی قدس سره)

[٢] أی الموت . ط .
[٣] الامد بفتحتین الغایة والمنتهى . ط .
[٤] أی الوافدون والواردون علیك . ط .

من بلاد شاسعة وامكنة بعيدة نقطع السهل والوعر [١] بقصد زيارتك لنفوز بشفاعتك والنظر الى مآثرك ومعاهدك [٢] والقيام بقضاء حقك (على قدر الاستطاعة) والاستشفاع بك الى ربنا فان الخطايا قد قصمت ظهورنا [٣] والاوزار قد أثقلت كواهلنا [٤] وانت الشافع المشفع الموعود بالشفاعة العظمى والمقام المحمود والوسيلة وقد قال الله (ولو أنهم اذظلموا أنفسهم جاؤك فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله توابا رحيما) وقد جئناك ظالمين لانفسنا مستغفرين لذنوبنا فاشفع لنا الى ربك واسأله ان يميتنا على سنتك وأن يحشرنا فى زمرتك وأن يوردنا على حوضك وأن يسقينا بكأسك غير خزايا ولاندامى. الشفاعة الشفاعة يارسول الله. ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان ولاتجعل فى قلوبنا غلاً للذين آمنوا ربنا انك رؤف رحيم » ديره

توديع اولنمش سلام وارايسه اداءامانت واجب اولمغله انىده تبليغ ايتمك اوزره: « السلام عليك يارسول الله عن فلان بن فلان [٥] يتشفع بك الى ربك فاشفع له وللمسلمين. » دخى دير. بعده صلوات شريفه كثيره رك ديله ديكى دعايى اوقور.

ادعيه نك احسن واخصرى « الصلاة والسلام الخ » لردن وذكر اولنان [ولو أنهم اذ ظلموا أنفسهم جاؤك الخ] آيت

[١] السهل من الارض ضد الحزن والوعر ضد السهل ط.
[٢] المآثر جمع مأثرة وهى المكرمة المتوارثة والمعاهد جمع معهد المنزل المعهود به الشىء. ط.
[٣] القصم الكسر مع الابانة أو عدمها. ط.
[٤] الكواهل جمع كاهل وهو مقدم أعلى الظهر مما يلى العنق. ط.
[٥] بوراده مودعك اسمى تعيين اولنور.

كريمه‌سنى اقتباسدن صكره : «جئتك مستغفراً من ذنبى مستشفعاً بك الى ربى» ديوب شوقطعه‌يى اوقومقدر :

ياخير من دفنت بالقاع اعظمه ٭ فطاب من طيبهن القاع والاكم

نفسى الفداء لقبر انت ساكنه ٭ فيه العفاف وفيه الجود والكرم

بونلرده هپ قبله‌يه آرقه ويره‌رك وجه‌كريم نبوى جهتنه متوجه بولنور .

بعده بر ذراع قدر صول طرفه كيده‌رك ابوبكر الصديق رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك راس شريفلرى حذاسنه كلور و : «السلام عليك ياخليفة رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ، السلام عليك يا صاحب رسول الله وانيسه فى الغار ورفيقه فى الاسفار وامينه فى الاسرار جزاك الله عنا افضل ما جزى اماماً عن امة نبيه فلقد خلفته باحسن خلف [١] و سلكت طريقه ومنهاجه خير مسلك [٢] وقاتلت اهل الردة والبدع ومهدت الاسلام وشيدت اركانه فكنت خير امام و وصلت الارحام [٣] و لم تزل قائماً بالحق ناصراً للدين ولاهله حتى اتاك اليقين سل الله سبحانه لنا دوام حبك والحشر مع حزبك وقبول زيارتنا ، السلام عليك ورحمة الله وبركاته » دير .

بعده ينه بر ذراع قدر صوله كيده‌رك امير المؤمنين عمر

[١] يقال هو خلف صدق من أبيه اذا قام مقامه . أى فقمت بعده باحسن قيام . ط .

[٢] أى سلوك . ط .

[٣] أى أرحامه صلى الله تعالى عليه وسلم . وهذا رد على من اثبت عداوة بين فاطمة والصديق . حاشاهما الله من ذلك . ط .

ابن الخطاب رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك راس شريفلرينه محاذى طورر و : « السلام عليك يا امير المؤمنين ، السلام عليك يا مظهر الاسلام ، السـلام عليك يا مكسر الاصنام جزاك الله عنا افضل الجزاء لقد نصرت الاسلام والمسلمين و فتحت معظم البلاد بعد سيد المرسلين و كفلت الايتام ووصلت الارحام وقوى بك الاسلام وكنت للمسلمين اماماً مرضيا وهادياً مهديا جمعت شملهم واغنيت فقيرهم وجبرت كسرهم ، السلام عليكما ياضجيعى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ورفيقيه والمعاونين له على القيام بالدين والقائمين بعده بمصالح المسلمين جزا كما الله احسن الجزاء جئنا كما نتوسل بكما الى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ليشفع لنا ويسال الله تعالى ربنا ان يتقبل سعينا ويحيينا على ملته ويميتنا عليها ويحشرنا فى زمرته » دير .

بعده كندى نفسى وابوينى وذريتى ايچون وكنديسنه دعا سپارش ايدنلر ايچون وبتون مسلمين ايچون دعا ايدر .

اندن صكره كالاول رأس كريم نبوى جهتنه كلوب طورر و : « اللهم انك قلت وقولك الحق [ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاؤك فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله تواباً رحيما] وقد جئناك سامعين قولك طائعين امرك مستشفعين بنبيك اليك . اللهم ربنا اغفر لنا ولآبائنا وامهاتنا و اخواننا الذين سبقونا بالايمان ولاتجعل فى قلوبنا غلاً للذين آمنوا ربنا انك رؤف رحيم . ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار . سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمدلله رب العالمين . » دير ودیلرسه دعا بشقه

دعائىده زيادهايدر . كنديلنك قولاينه وكوكلنه كلن دعائى ايدر .

بعده اسطوانهٔ ابى لبابه يه ــ كه اصحابدن ابو لبابة رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك كنديسنى ربط ايلديكى وجناب حقك مظهر توبه ومغفرتى اولديغى ستوندر [*] ومسجد شريف نبوى داخلنده قرب روضهده در ــ واروب ديلهديكى قدر صلات نفل قيلار وجناب حقه تائب ومستغفر اولور وديلهديكى دعائى ايدر . بعده ينه روضهٔ مطهرهيه كلوب ديلهديكى قدر نماز قيلار وايستديكى دعائى ايدر . تسبيح وتهليلى وثنا واستغفارى چوق ايلر .

بعده اسطوانهٔ حنانهيه وارركه اوراده منبر وضعندن مقدم رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك چيقوب خطبه اوقودقلرى كوتوكك بقيهسى واردراو كوتوك حضرت خطيب الانبياء افندمزك اخيراً بنا ايديلن منبر اوزرنده خطبه ايتمكه باشلاملرى اوزرينه مفارقت نبىيه مبنى حنين ايتمش وحضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم منبر شريفلرندن اينوب انى قوجاقلايهرق تسكين بيورمق شرفنه مظهر اولمشدر .

آثار نبويه واماكن شريفه بقاياسيله تبرك ايدر ومدينهٔ منورهده مقيم اولديغى مدتده احياء ليالى ايچون قيامه وبش وقتده نمازلرى مسجد شريف نبويده وممكن اولورسه روضهده قيلمق و عموم اوقاتده حضورنبويده وشرف زيارتده بولنمق مزيتنى اغتنامه بذل مجهود ايدر .

---

[*] بزم الحقائق اوقوبكز .

بقيع شريفه چيقمق [١] ومشاهد ومزاراته [٢] وخصوصا سيدالشهداء اولان حضرت حمزه نك وسائر شهداء احدك زيارتلرينه وارمق مستحب اولور . بقيعده حضرت عباسي وحضرت حسن افندمزي وسائر آل رسول اللهي وامير المؤمنين حضرت عثماني وولدمكرم حضرت رسول اكرم اولان جناب ابراهيمي [٣] وازواج طاهرات حضرت سيدالكائناتي وعمه نبي اولان حضرت صفيه يي [٤] وسائر صحابه وتابعيني زيارت ايلر . رضوان الله تعالى عليهم .

شهداء احدى پنجشنبه كونى زيارت - اكر متيسر اولورسه - احسندر . انلرى وبقيع شريفى حين زيارتده [سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار] ديوب آيت كرسي يى واون بركره سورهٔ اخلاصى وممكن ايسه برده سورهٔ ياسيني اوقور [٥] وبونلرك ثوابنى جميع شهدايه ومؤمنين مدفونينه اهدا ايلر .

مسجد قبايه [٦] وارمق دخى جمعه ايرتسى كوننده وياسائر

---

[١] (بقيع) : مقبرهٔ مدينهٔ طاهره در .

[٢] محل زيارتلر ديمكدر . محشى ديركه مدينهٔ منوره ده اون بيك صحابه وفات ايتديكى سويلنور ولكن اكثرينك مكاني خصوصيت اوزره بيلنه مز .

[٣] مدفن مشاراليهده كريمهٔ محترمهٔ نبويه (حضرت رقيه) وبرادر رضاعى نبوى (عثمان بن مظعون) وعشرهٔ مبشره دن (عبدالرحمن بن عوف) ايله (سعد ابن ابي وقاص) واجلهٔ اصحابدن وبعدالخلفاء افقه صحابه اولان (عبدالله بن مسعود) رضى الله تعالى عنهم حضراتي دخى مدفوندرلر ٠ كما فى ط .

[٤] بزم (مشاهير نسا) يه باقكز .

[٥] بونلرى اوقومه نك فضائلى كتاب الصلاة مزك زيارت قبور فصلنده ذكر اولنمشدر .

[٦] مسجد قبا - كه ماصدق قول كريم (لمسجد أسس على التقوى)

بركونده مستحب اولور . اوراده دخی نماز قیلوب (ومسجد القبلتینه واروب) دیله‌دیکی دعایی ایتدکدن صکره : یاصریخ المستصرخین یاغیاث المستغیثین یا مفرج کرب المکروبین یا مجیب دعوة المضطرین صل علی سیدنا محمد و آله و اکشف کربی وحزنی کما کشفت عن رسولك حزنه وکربه فی هذا المقام یا حنان یامنان یا کثیر المعروف والاحسان یادائم النعم یا أرحم الراحمین . » دیر [*] .

سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم وصلی الله تعالی علی سیدنا رسول الله محمد خاتم المرسلین وعلی آله واصحابه اجمعین .

تم كتاب الحج

در — مسجد حرام و مسجد شریف نبوی ومسجد اقصادن عبارت اولان (مساجد ثلاثه) دن صکره افضل مساجددر .

[*] حاکم حضرت ابو هریره رضی الله تعالی عنه روایتیله ذکر ایتمشدرکه حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز : جناب حقك یا أرحم الراحمین دیبانه موکل برملکی واردر هرکیم اوچ دفعه یا أرحم الراحمین دیر ایسه اوملك : « أرحم الراحمین سکا اقبال ایتدی ایسته » دیر . بیورمش اولدقلری کبی ینه روایت مشارالیه ایله « افضل عبادت دعادر ، جناب حقه راغب وعندا کرمنده اولانه طامع وطالب اوله‌رق ذل آوجلرینی آچکز » مآلنده اولمق اوزره دخی « افضل العبادة الدعاء فابسطوا أكف الذل راغبین وفیما عند ربکم طامعین » بیورمشلردر . ط .

وأسأل الله تعالی أن یمینی علی الایمان ویرحم فاقتی بذلك وأن یسعدنی بلقائه وأن یتقبل هذا الکتاب وغیره مما من به علی و ینفع به عباده المؤمنین ویغفر لی ما فرط منی فیه آمین .

خيريهٔ نابيدن :

ای كل تازه‌رس كلشن جان ٭ بوی پیرای دماغ عرفان
كعبه‌دن غیری یره ایتمه‌سفر ٭ سفر بیهوده در نار سقر
كعبه بيت الشرف اعظمدر ٭ نقطهٔ دائرهٔ عالمــدر
كعبه‌در قبلهٔملك وملكوت ٭ پایه پیرای سریر ناسوت
كعبه‌در ساق درخت رحمت ٭ كعبه‌در سدهٔ دین ودولت
كعبه‌در شمع سراپردهٔ راز ٭ اولدی پروانه‌سی ارباب نیاز
كعبه‌در سجده‌که انس وملك ٭ كعبه‌در خمزدهٔ طاق فلك
كعبه در ساحهٔ كلزار نعیم ٭ نعم نور ایله پر صحن عظیم
مركز دائرهٔ عالم خاك ٭ باشنه دورایدر آنك افلاك
اولین نقطهٔ سرّ تكوین ٭ ظلّ عنبرشكن روی‌زمین
اولین صورت آیینهٔ آب ٭ كرد بالاكش میدان‌تراب
مخزن سرّسرای لاهوت ٭ خطه‌پیرای فضای ناسوت

(عدد مأخوذجه طقوزنجی واوننجی واون ایكنجی واقع اوله‌جق اوچ بیت اون برنجی صحیفه‌نك زینت‌سطوری اولدیغندن بورایه درج اولنمشدر)

زادها الله تعالى شرفا

(كتاب الصيد)

بسم الله الرحمن الرحيم

صيد و ذبائحك و اضحيه نك مناسكه مناسبتی آشکار اولمغله صـــيد و ذبائح و اضحيه مسائلنی دخی کتاب الحجه ذيل ايتدك . صـــوکنده عقيقه دن ده بحث ايلدك .

بونلرده باشليجه ماخذمز فتاوای هنديه در . و بالله تعالى التوفيق .

— كتاب الصـــيد —

لفظ صيد هم اصطياد يعنی آولامق معناسنه مصدر همده مصيد يعنی آو معناسنه اسم اولور .

بز بو بابده هم آودن همده آولامقدن بحث ايدجكز . آوجی يه (صائد) ياخود (صياد) دييه جكز [٥] .

آو : انساندن متوحش و ممتنع اولان يبانی حيواندر. مأكول وغير مأكول اوله بيلور .

آولامق : انی حيز امتناعدن چيقاروب الده ايتمکدر . بونك رکنی وحكمی واردر .

آولامه نك رکنی : فعل اصطيادك شرطنجه اهلندن صدوری ومحلنده وقوعيدر .

فعل اصطيادك شرطی : صيده وصائده وآلت صـــيده متعلق اولمق اوزره متنوعدر . انلرك آتياً ذکرندن اصطيادك اهـــلی

---

[٥] آوجی يه (قانص) و (قناص) دخی دينور .

وليس كل قانص وغائص * يظـفر باللأى وباللآلى

(اللأى) وزان جبل الثور الوحشى انثاه لآة كفتاة والجمع ألآء كاجبال .

ومحلى دخى معلوم اولوركه اهلى : محرم اولمامق شرطيله متعقل ذبح وتسميه اولان مسلم ويا كتابيدر . محلى : حيوانات بريه‌يه كوره حشراتك وحرم‌مكه‌ده اولانك غيريسى و حيوانات مائيه‌يه كوره بالق جنسيدر .

آولامه‌نك حكمى : ثبوت‌ملك و ـــ آوك مأكولى حقنده ـــ حلاليت اكلدر .

بونلردن برى حكم‌دنيوى وديكرى حكم‌اخروى ديمكدر .

آو مباحدر . يعنى آولامق جائزدر كرك عيناً ويا بدلاً انتفاع ايتمك ايچون اولسون ، كرك اكلنمك واظهار جلادت ايلمك ايچون اولسون .

حيوانات‌وحشيه‌ مأكوله اتى ايچون وحيوانات وحشيه‌ غير مأكوله دريسى وياتويى ياخود ديشى وياخود دفع‌شرى ايچون آولانلديغى كبى مجرد تلهى وتجلد ايچون دخى آولانه بيلور [*] .

ـــ ثبوت ملك ـــ

مالكى اولميان برمباح شيئ حقيقةً ويا تقديراً اله كچرمكله ملك ثابت يعنى اوشى اله كچيرن كيمسه‌نك اولور .

---

[*] كتاب الطهاره‌مزده مذكوراولديغى اوزره طموز نجس عـــين اولمق جهتيله بزجه اندن عيناً انتفاع ممكن اولمديغى كبى انك بيعى باطل بولنمق جهتيله نصرانى ايله مقايضه‌نك غيرى برطريق ايله بدلاً انتفاع دخى ممكن اولەميه‌جغندن صائد مسلم انى انجق تجلد ويا تلهى مقصديله وورمش اولور .

حقيقة اله كچرمك : اكا بالفعل وضع يد ايتمكدر .

تقديراً ـــ كه اكا (حكما) دخی دينور ـــ اله کچرمك : انی الده ايتمك ايچون تهيئهٔ اسباب ايلمکدر .

آو ايچون اسباب : تفك ومزراق كبی آلات وآغ وطوزاق كبی ادوات ومعلم كلب كبی آزيلی ، ياخود معلم طوغان كبی پنچه‌لی معلم حيواناتدر .

« الصيد لمن قبض » فحواسنجه آو طوتانكدر . هركيم بر آوی حيز امتناعدن چيقارر ايسه انی طوتمش اولور [*] .

حيز امتناعدن چيقارمق انی آياقلريله قاچوب ياخود قناداريله اوچوب صاوشمقدن آليقويمقدر .

حيز امتناعدن چيقارمش اولمدقجه آنی طوتمش اولمامغله كيم آولار ايسه آنك اولور .

آولامق بالاستقلال اولديغنه كوره ملك مستقل وبالاشتراك اولديغنه كوره ملك مشترك اولوب مثلا ايكی آوجيدن برينك دوشوروب حيز امتناعدن چيقارديغی آوی ديكری اولدرمك صورتنده ملك مستقلاً دوشورنكدر . انلردن ايكيسنك بردن تفك دانه‌لری بر آوه اصابت ايلمك تقديرنده او آو آنلرك ايكيسی بيننده مناصفةً مشترك اولديغی كبی معلم كلبلری انلرك ارساليله ايكيسی برآوه اصابت ايتمك تقديرنده دخی او آو آنلرك آره‌سنده ملك مشترك اولور .

---

[*] بو اصله تفرع ايدن تضمين مسئله‌سی حلاليت اكل فصلنك صوكلرنده مذكوردر .

ــ حلاليت اكل ــ

آوك اكلى حلال اولمق اون بش شرط ايله مشروطدر . انك بشى صائده وبشى صيده وبشى آلت صيد اولان كلبه عائددر .

صائده عائداولان شروط خمسه شونلردر : صائداهل ذكاتدن اولمق ، ترك تسميه ايتمامك ، كنديسندن ارسال بولنمق ، ارسال ايله اخذ آره سنده عمل آخر ايله مشغول اولمامق ، ارسالده اكا صيدى حلال اولميان كيمسه مشارك اولمامق .

صيده عائداولان شروط خمسه شونلردر : حيوانات مأكوله دن اولمق ، وحشيّ ممتنع بولنمق ، حشراتدن اولمامق ، مائيّ المولد اولديغنه كوره بالق جنسندن اولمق ذبحنه يتشيله ميه رك اصطياد ايله اولمش بولنمق .

كلب صيده عائداولان شروط خمسه شونلردر : كلب معلم اولمق ، طريق ارسال اوزره آولامق ، آوى جرحاً اولدرمك ، اندن اكل ايتمامك ، صيدى حلال اولميان حيوان اخذده اكا مشارك اولمامق . بواجمال تفصيلات آتيه ايله اتضاح ايدر .

(ذكات) ــ كتاب ذبائحده مذكور (ذبح) و (نحر) نوعلرينه شامل اولمق اوزره ــ بوغازلامقدر [*] .

---

[*] كتاب الطهارەمزك مطهرات فصلنده كچمشدر . رسم خطنه دقت ايتمليدركه ذال معجمه ايله مرسومدر . كتاب مخصوص ايله مبين اولان وعبادت ماليه بولنان (زكات) زاى ايله‌در . بوده انك كبي باب تفعيلدن تصريف اولنور : الا ما ذكيتم .

انك اختياريه واضطراريه قسملرى واردر .

(ذكات اختياريه) : حيوانى معتاداوزره بوغازندن كسمكدركه انك ركنى ذبح اولنه جقلك ذبحى ونحراولنه جقلك نحريدر .

(ذبح) بوغازدن و (نحر) كوكس اوستندن اولور : دوه نحر ، صيغر وغنم وطيور ذبح اولنور .

(ذكات اضطراريه) : حيوانى هر نره سندن ممكن اولورسه ووروب اولدرمكدر . انك ركنى (عقر) دركه يارهله مكدر .

(اصطياد) : ذكات اضطراريه دندر [١] .

ذكات اختياريه يه اهل اولان ذكات اضطراريه يه دخى اهلدر . اكا اهل اولميان اكاده اهل دكلدر

على الاطلاق اهل ذكات : ذبح وتسميه يى تعقل ايتمك شرطيله اهل اسلام ايله اهل كتابدر .

ذبح وتسميه يى تعقل ايتميان كوچك چوجقلك ومجنونك ذبيحه لرى يعنى [٢] بالاختيار كسوب ويا بالاضطرار ووروب اولدردكلرى حيوان مأكول حلال الاكل اولديغى كبى اهل اسلام ويا اهل كتاب اولميانلرك ذبيحه لرى دخى حلال دكلدر .

يهود ونصارى اهل كتاب اولدقلرى ايچون [٣] انلر اهل اسلام

---

[١] ذكات اضطراريه برده حيوانات اهليه نك آزغينلرنده واقع اولوركه صائل ومستوحش اولانلرى بالضروره عقر اولنور .

[٢] (ذبيحه) ذبح شانندن اولان حيوان ديو تعريف اولنديغنه مبنى بالغه شامل دكل ايسه ده بوراده كى صيغه عنايتك احاطه سندن اوده خارج دكلدر .

[٣] چونكه انلرده ادعاء دين توحيد اوزره درلر .

كبى اهل ذكاتدرلر . بناءً عليه انلرك دخى شرطنجه اولان ذبيحه لرى اكل اولنور .

بتپرست وآتشپرست اولانلر اهل كتاب اولمدقلرندن اهل ذكات دخى دكللردر . انلرك نه كسدكلرى نه ده آولادقلرى اكل اولنماز.

منكر دين اولان بى دينك ياخود اسلامدن ارتداد ايله [١] اهل كتاب دينه كيرنك دخى ذبيحه سى اكل اولنماز .

اهل ذكات اولمق ايچون بلوغ وذكورت شرط دكلدر . تمييز وتعقل لازمدر . اهل اسلام ويا اهل كتابدن اولان نسوان اهل ذكات اولديغى كبى متعقل ذبح وتسميه بولنان صبيان دخى اهل ذكاتدر .

اخطار : صائدك محرم وصيدك داخل حرمده اولمامسى دخى حلاليت اكلك جملهٔ شروطندن اولمغله محرمك آوى اكل اولنمديغى كبى حلالك [٢] داخل حرمده آولاديغى دخى اكل اولنماز . كما فى الهندية .

متروك التسميه اولان ذبيحه نك دخى اكلى منهى اولمغله اهل

---

[١] اهل اسلام اولميانلرك تبديل دين ومذهب ايتملرى ارتداد عد اولنماز . انلر انتقال ايلدكلرى دينده ابقا اولنورلر . تنصرايدن يهوديك ويا تهود ايدن نصرانينك ذبيحه سى مأكول اولديغى كبى اعتبار وقت ذكاته اولمق جهتيله تنصر ويا تهود ايدن مجوسينك دخى ذبيحه سى مأكولدر . تمجس ايدن يهودى ويا نصرانينك ذبيحه سى اكل اولنماز . كما فى الدر .

[٢] حاجينك احرامده اولميانه (حلال) اطلاق اولنديغى كتاب الحجده ذكر اولنمشدر .

ذكاتك حين ذبحـــده اولديغى كبى حال اصطياد ده دخى ترك تسميه ايتماسى يعنى تفكنى آتارايكن ياخود كوپكنى ارسال ايدرايكن بسم الله ديمسى شرطدر . (ترك تعبيرى مشعر عمد اولمغله بسمله اونودلمش اولمق تقديرنده بأس يوقدر .)

أهل ذكات اصطيادى معلم كلب ايله ياپمق صورتنده كلبى مع البسمله كنديسى ارسال ايتمش اولمق دخى مشروط بولنديغندن انك ارسال وياغراسى [*] اولميەرق كوپكك كوروب كنديلكندن اوزرينه وارەرق اولدرديكى آوك دخى اكلى حلال اولماز .

كلب معلمى بعد الارسال اوطورميوب وعمل آخر ايله مشغول اولميوب آراشدرمق دخى شرط اولديغندن آرقەسنى آراميوب اوطورر ويا بشقه برشيايله مشغول اولور وبعده آوى اولمش بولورايسه سبب آخرايله اولمش اولمق احتمالنه مبنى انكده اكلى حلال اولماز .

اهل ذكاتك ارسالنه اهل ذكات اولميان بركيمسەنك ارسالى قاريشـــەرق ايكى كلبك برلكده اخذ واماته ايتدكلرى آو دخى حلال الاكل اولەماز . مخالط اولان كلب تعليمسز اولمق وياخود بلابسمله ارسال اولنمش بولنمق دخى اهل ذكات اولميان كيمسه طرفندن ارسال اولنمق كبيدر .

حلاليت اكلك صيده عائد اولان شروطى موجبنجه آوك حيوانات وحشيه ماكولەدن اولمسى يعنى قورد ، چقال كبى

[*] ارسال : صاليويرمك ، اغراء : قشقرتمقدر . اغراء ارسالدن صكرەدر . آوە كنديلكندن واران كوپكك آرقەسندن ايديلن اغراء دخى ارسال حكمندەدر .

سيورى ديشى وقاپلان وطاغ كدیسی كبى هم سيورى ديشى وهم پنجه‌سى اولان وحوشدن و قاره‌قوش وآتمجه كبى يير تيجى وقار غه وقار تال كبى جيفه ييجى طيوردن اولماسى وانساندن متوحش اولمغله قنادلريله ياخود آياقلريله نفسنى منع ايدر اوله بيلمسى لازمدر . اومقوله جانور وياجيفه خوار اولان وحوش وطيورك اكلى حلال اولمديغى كبى حيوانات مأكوله اهليه نك وحتى فى الاصل غير اهلى ايكن انسانه آليشه‌رق اهلى كبى اولمش اولان [١] مأكول آوحيوانلك - مثلا آليشق كيك وقره‌جه نك - دخى اصطياداً يعنى ذكات اضطراريه ايله اكلى حلال اولماز طوزاغه دوشوب وياخود قنادى وياياجاغى قيريلوب حيز امتناعدن چيقمش بولنان صيد مأكولك دخى اصطياداً اكلى حلال اولماز .

بونك وبوندن اول مذكور اولان وحشى مستأنسك ذكات اختياريه وجهله بوغازلنمسى لازم اولديغى كبى وورلدقدن صكره مذبوحك حياتنه فائق حيات ايله حى اوله‌رق يتشيلان آوك دخى بوغازلنمسى لازم اولديغندن وورلان آوك بوغاز لنمقسزين اكلى حلال اوله بيلمك ايچون ذبحنــــه يتشيله‌ميه‌رك اولمش اولمسى‌ده آوه عائد اولان شروط حلاليت اكلدندر [٢] . قنادندن وورلان قوشك ذبحنه بدل قفاسنى قوپاروب

---

[١] بوكا (وحشى مستأنس) ومقابلنه (اهلى مستوحش) ديورز . اولكيسى اختياراً ذبح وايكنجيسى اضطراراً عقر اولنمق لازم كاور . كما فى هامش الذكاة الاضطرارية (ص ١٠٨) .

[٢] زيد صيادك اكلى حلال اولان صيده بسمله‌ايله توفنك آتوب صيدى ضرب وجرح ايدوب دوشورد كدن صكره زيد وارنجه قدر صيد اول جرحدن هلاك اولمغله ذبح ايلمسه توفنك فنديغنك جرحندن هلاك اولديغى متعين اوليجق اكلى حلال اولورمى ؟ الجواب : اولور . (على افندى)

آتمق انك اكلنی تحریم ایدر .

چکرکه‌دن ماعدا حشرات مأکول دکلدر .

صیدبریده آوك حشرات نوعندن اولمامسی حلالیت اکلده شرط اولدیغی کبی صیدمائیده دخی آوك بالق جنسندن اولمسی شرطدر . بالق‌جنسندن اولمیان‌حیوان مائیلر : ینکچلر ، مدیه‌لر ، ایستردیه‌لر ، ایستاقوزلر الخ حلال اوله‌رق اکل اولنماز .

بالغك هر نوعی وحتی ییلان بالغی اکل اولنور [١] .

بالق طاهر اولمیان صوده تولدایتمش اولمق مانع اکل دکلدر .

حلالیت اکلك شرطی آفت ایله اولمش اولمقدر .

آغ واولته آفت اولدیغی کبی بالق صویك صیجاقلغی ویا صغوقلغی سببیله ویا چکلمسیله یاخود بر یره قیصیله‌رق ویاخود اوزرینه برشی آتیله‌رق اولمك دخی آفت ایله اولمکدر [٢] .

---

[١] یونس بالغی دیدکلری حیوانك اکلی حلالمیدر ؟ الجواب : حلالدر . (علی افندی) .

[٢] زید بر کولده اولان بالقلری صید ایتمك ایچون اول کوله بالق اوتی القا ایتدکده اول کولده اولان بالقلر اول اوتی ییه‌لریله قبل‌الاخذ کولده هلاك اولسه‌لر اول بالقلرك اکللری حلال اولورمی ؟ الجواب : اولور . (نتیجه) .

قلنچ ومور بنه بالقلری صید اولندقده صودن اخراج اولنمدین باشلرینه طوقماق ایله ضرب‌شدید اولندیغندن صو ایچنده هلاك اولسه‌لر شرعاً اکللری حلال اولورمی ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

صید ایچون دریایه القا اولنان آغه طوتیله‌رق خلاصه قدرتی اولمامغله آغك ایچنده هلاك‌اولان بالغك اکلی حلال اولورمی ؟ الجواب : اولور . (بهجه) .

بلاافت اولوب صویك یوزینه صرتی اوزره کلن [١] بالق اکل اولنماز .

بر بالغك ایچنده ظهور ایدن بالق صاغلام ایسه ایکیسی دخی اکل اولنور . صاغلام دکل ایسه اکا ظرف اولان بالق ییلنور ، مظروف اولان بالق ییلمز .

مسئله : بالغك قارننده بولنان اینجو بولانه حلالدر . یوزك والتون حلال دکل ، لقطه‌در . بولان کیمسه انی اعلان ایتمك لازمدر .

نتکیم امثالی دلالتیله یبانی اولمدیغی معلوم اولان کوکرچین یاخود آیاغنده زیل اولان طوغان و بیوننده طاسمه بولنان کیکطو تلسه صاحبی ظهورنده ویرلمك اوزره طوتان کیمسه انی اعلان ایتمك لازم کلور .

حلالیت اکلك کلب صیده دائر اولان شروطنه کلنجه : کلبك [٢] معلم اولمسی اوچ دفعه ترك اکل ایتمسیله معلوم اولور یعنی تعلمی طوتدیغی آوی ییمدیکی اوچ دفعه واقع اولمسیله ثابت اوله بیلور [٣]

ایلك ترکی طوقلغه وایکنجی ترکی شکه محمول اولوب اوچنجی ترکنده تعلم تحقق ایتمکله دردنجی آوی اکل اولنور .

---

[١] اکر صرتی یوقاری ایسه ییلنور . کما فی الدر .

[٢] قابل تعلیم اولان هر آزیلی حیوان آوه آلت اولور: پارس ومایمون کبی .

[٣] چونکه اوچ مدت خیارده اولدیغی کبی اختبار وابلاغ أعذار ایچون مضروب برمدتدر . وهذا عندهما وهو روایة عنه . وعنده یثبت التعلم بغالب الرأی أو بالرجوع الی اهل الخبرة . کما فی الملتقی .

طوغان مقولەسنك [١] تعلمی دعوته اجابت ايله يعنی صاليویر ـ لدكدن صكره چاغرلدقده دونوب كلمسيلەدر . طوتدیغی آودن اكل ایتمسی ضرر ویرمز .

معلم اولان طوغان عند الدعوة اجابتی ومعلم اولان كلب ترك اكلی ترك ايدرسه اولدردكاری آو حلال الاكل اولماز [٢] . تاكەمرة ثانية تعلملری ثابت اوله .

كلب معلم اولادیغی حيوانك قانندن ايچمك ضرر ایتمز [٣] . برطرفنی قوپاروب آتمق دخی ضرر ایتمز [٤] . آودن صاحبنك آتدیغی پارچەیی يیمك وحتی آوی صاحبی احراز ایتدكدن صكره انی یيمك دخی مانع دكلدر .

آوكوپكنك اكل ایتدیکی آو حلال الاكل اولمدیغی كبی جرح

---

[١] مثلا : شاهين وآتمجه و دلیجه طوغان . بونلری دیری قوش ايله آوه آلشدرمق مكروهدر . كما فی الدر المختار .

[٢] بوسوز مابعده دائر اولدیغی كبی ماقبله دخی شاملدركه قبل الاكل آولادیغی دخی تعلمی ثابت اولمدن آولامش دیمك اولمق جهتيله ملكنده باقی اولمق صورتنده حرام اولور . موجود اولميوب اكل واستهلاك ايدلمش اولمق صورتنده فوات محله مبنی حرمت اتفاقا ظاهر اولماز . شارح ملتقانك بیاننه كوره مسئلەده حكم حرمت مذهب حضرت امام اولوب عند الامامين انك تعلمی اجتهاد ايله بيلنمش ايدی . ايكنجی براجتهاد اني نقض ایتمز .

[٣] بلكه انك غايت تعلمنه دلالت ايدركه صاحبنه صالح اولمیانی آلوب صالح اولانی آلیقویمشدر . (جوهره) .

[٤] آوی اخذ ایتدكدن صكره كاوب اوپارچەیی یيسه دخی ضرر ایتمز . اخذ صيد ایتمدن قوپاردیغی پارچەيي ییرایسه آوی نفسيچون طوتمش اولمق سببيله يينمز .

ایتمیه‌رك بوغدیغی وچارپوب ویا بانی قیروب اولدردیکی صید دخی حلال الاكل دکلدر [١] .

آوی آوجینك ارسال ایتدیکی جهتنده آرامیه‌رق صاغه وصوله صاپوب و طلب صید دن بشقه برشی ایله اویالانوب کلدکدن صکره کندیلکندن طوتوب اولدردیکی آو یکیدن ارسال ویا اغراء ایدلمش اولمدقجه اکل اولنماز .

اصطیادی حلال اولمیان [٢] بشقه بر کلبك أخذ صیدده اکا اشتراك ایتمش اولمسی دخی مانع اکلدر . تذکیم صائده عائد اولان شروطك صوکنده دخی ذکر اولنمشدر .

آوده تعیین مشروط اولمدیغندن برصیده شرطنجه ارسال اولنان کلب انی آولادقدن صکره بشقه برصیدی دخی آولامق صورتنده ایکیسنك اکلی حلال اولور .

اوزرینه ارسال اولنانی طوته‌میوب بشقه بر آوی طوتوب اولدرمك تقدیرنده انك اکلی ــ کلب طریق ارسالدن آیرلمش یعنی دونوب کلمش اولمدقجه ــ حلال اولور . (دونوب کلدکدن صکره ظهور ایدن آو ارسال جدیده محتاج بولنور .)

---

[١] ذکات اضطراریه‌ده جرح شرط اولمدیغندن آوه آتیلان شیئك مثلا طاشك و (معراض) دینیلن یصی حربه‌نك ثقلتیله بلا جرح اولمش اولان آو دخی اکل اولنماز .

[٢] یعنی یا بر بتپرست ویا آتشپرست طرفندن ارسال اولنان و یاخود ترك تسمیه ایدیله‌رك صالیویرلمش اولان یاخود معلم بولنمیان .

بر آوه آتيلان مرمى اكا اصابت ونفوذ ايتدكدن صكره ديكر بر آوه دخى اصابت ايتمك وياخود اكا دكميه‌رك ديكرينه طوقنمق دخى بويله‌دركه هرايكى صورتك صيدى حلال الاكلدر .

متعدد آولر اوزرينه بر بسمله ايله ارسال اولنان كلب انلرك هپسنى طوتوب وكومه‌يه باالبسمله آتيلان صاچمه انلرك هپسنى ووروب اولدرمه هپسى‌ده حلال اولور [١] .

ووريلان آوصو قوشى اولمديغى حالده صويه‌دوشه‌رك ويا برسطحه چارپدقدن صكره يره يووارلانه‌رق وياخود ديكيلى بر مزراغه صاپلانه‌رق‌اولسه حرام اولور .

بر كيمسه بر آوه آتوب انى اثخان ايتدكدن يعنى‌حياتنه‌خلل كلمديكى حالده قاچوب قورتيله‌ماز حاله كتوردكدن صكره ديكربر كيمسه آتوب اولدرسه اكلى حرام اولوب (چونكه باالاختيار بوغازلنمق لازمكلوب) آو شخص‌اولك ملكى اولمغله شخص ثانى انك مجروحاً قيمتنى شخص أوله تضمين ايدر [٢] .

اكر شخص‌اول انى اثخان ايتمامش‌ايسه اكلى‌حلال‌و او آو شخص‌ثانينك اولور .

اهل‌ذكاتدن ايكى شخصك بر آو اوزرينه باالبسمله ارســـال ايتدكلرى ايكى كلب دخى بوحكمده‌دركه انلردن برى آوى يره

---

[١] ذبح اختياريده بربسمله ايكى ذبيحه‌يه — ايكنجينك ذبحى فعل ديكر اولديغندن — كفايت ايتمز ايسه‌ده مانحن فيه اولان مسئله‌ده ارسال ياخود رمى فعل واحد اولديغندن اكا بسمله‌ٔ واحده كافى اولور .

[٢] ثبوت ملك قصلنده « الصيد لمن قبض » قاعده‌سنى اونوتميكز .

چارپه‌رق اثخان ایتدکدن‌صکره‌دیکری اولدرسه آوکلب‌اول صاحبنك اولوب ارسالك ایکیسی برزمانده اولدیغنه کوره‌بونده حرمت اکل دخی بوقدر چونکه ارسال قبل الاثخان وقوع بولمشدر. اکر ایکنجینك ارسالی برنجینك اثخانندن‌صکره اولمش ایسه رمی مسئله‌سنده اولدیغی کبی حرمت وتضمین لازم کلور.

نشانه آتیلان مرمی آوه راست کلور انی‌اولدرسه او آو اکل اولنماز.

تم كتاب الصيد

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(كتاب الذبائح)

بسم الله الرحمن الرحيم

— كتاب الذبائح —

(ذبائح) : ذبيحه نك جمعيدر . (ذبيحه) : ذبح اولنمق شانندن اولان حيواندر [١] . بالق بلاذبح مأكول اولمغله ذبيحه دكلدر .

(ذبح) معلوم اولديغى اوزره بوغازلامقدركه حيوانك بوغازينه بيچاق ووروب أوداجنى كسمكدر [٢] . اكربيچاق حيوانك كوكسى اوستندن ووريله‌رق أوداجى قطع ايديلور ايسه اكا (نحر) تعبير اولنور [٣] .

دوه كسمكده سنت اولان : نحردر . بقرنوعى غنم وطيور كبى ذبح اولنور . دوه‌يى ذبح وبقر وغنمى نحر ايتمك مكروه اولور .

ذبح ونحره شامل اولان تعبير كتاب صيدده ذكر اولنان (ذكات) لفظيدر .

بوبابده انك يالكز حيوانات مأكوله حقنده اولان قسم اختياريسندن بحث ايدجكز . فاعلنه ذابح ياخود مذكى دييه جكز .

ذكات اختياريه‌نك ركنى : كتاب الصيدده ذكر اولنديغى اوزره ذبح اولنه جقلك ذبحندن ونحر اولنه جقلك نحرندن عبارتدر .

شرطى : ذابحك اهل ذكات اولمسى وبسمله ايله كسمه‌سيدر .

اهل ذكاتك ارككك اولمسى ومختون بولنمسى شرط دكلدر . ديلسز اولمسى‌ده مانع دكلدر .

---

[١] اكا كسرذال ايله (ذبح) دخى دينور : و فديناه بذبح عظيم .

[٢] (أوداج) بوندن صكره كى صحيفه‌ده مبيندر .

[٣] الذبح فرى الاوداج ومحله مابين اللبة واللحيين والنحر فرى الاوداج ومحله آخر الحلق . كذا فى الهندية .

حكمی : مذبوحك طهارتی و اكلنك حلالیتیدر . (كتاب الطهاره - مزك مطهراتنه باقكز .)

تسمیه‌ده — كه بسمله چكمكدر — شرط اولان ذكر خالص الهی اولمق وعلی طریق الانشاء اوقنمقدر [١] . بلاواو « باسم الله ، الله أكبر » دیمك مستحبدر . كما فی النتیجة .

لغت عربیه‌نك غیری لسان ایله دخی تسمیه صحیحدر . كما فی البهجة [٢] .

ذكاتك محلی : قیون وقوزی وصیغروطاوق الخ كبی حیوانات ماكوله‌در .

بونلر اهل ذكات طرفندن مع البسمله بوغازلرندن كسلمك شرطیله اكل اولنور . بلاذكاة اولان حیوان اكل اولنماز .

ذكات یاخود تذكیه : قطع أوداجدن عبارتدر .

(أوداج) : بوغازك ایكی طرفنده اولان وریدلر (ایكی بیوك طمار) ایله مجرای نفس اولان حلقومك و آنك آرقه‌سنده مجرای طعام وشراب بولنان مرینك اسمیدر [٣] .

ذبح ونحرده بونلرك دردینده كسیلور . اوچنی یعنی حلقومی

---

[١] مثلا عند الذبح آقسیروبده الحمد لله دیمك علی طریق الانشاء اولمدیغیچون كافی دكلدر .

[٢] خرستیانلك دخی حین ذبحده « باسم الله » یاخود « الله اكبر » دیو اولدیغنی ظن ایدرز . اكر « باسم ربنا المسیح » دیو حضرت عیسی علیه السلام نامنه كسدیكنی كورر ایسه‌ك ذبیحه‌سنی اكل ایتمیز .

[٣] (حلقوم) : غرتلاقدركه منتهاسی جكردر . (مری) قزل اوكن دیدكلریدركه منتهاسی معده یاخود كرش (یعنی اشكمبه) ویاخود حوصله (یعنی قورساق) در .

ومرىيى وايكى وريدك برينى كسمك دخى كافيدر .

(تذكيه) تطييب لحم ايچون مشروع اولمشدر . قانى جيقميه‌رق اولن حيوان ميته‌در .

ميته مأكول اوله‌ماز .

حتف انفه يعنى بلاذبح اولن حيوان ميته اولديغى كبى وجه شرعى اوزره بوغازلانميوبده بوغلمق وباشى قوپارلمق ياخود بكى اوزرينه طوقماق وورلمق وياقولاق توزينه شيش صاپلانمق مثلى نهج شرعينك غيرى بروجه ايله اولديريلن حيوان دخى ميته ديمكدر .

حيوانك أوداجنى قطعه اكسه‌سندن شروع اولنور ايسه مكروه اولور . اكسه‌سندن كسيلان حيوان أوداجى قطع اولنمدن اولورسه ميته اولور .

بريردن يووارلانه‌رق ياخود بشقه بر حيوان ايله سوسيشوب دوكشه‌رك وياخود قورد پاره‌ليه‌رك اولان دخى ميته حكمنده‌در .

اولمدن يتشيلوب ذبح اولنمش اولمدقجه اكل اولنماز .

ديريدن منفصل اولان جزء دخى ميته‌در : ديرى بر قيونك برطرفنى كسوب ييمك حلال دكلدر . بوندن مذبوح مستثنادر .

ذكات اختياريه‌نك آلتى : كسكين بيچاقدر . حيوانك بوغازينه اشاغيدن يوقارى يوريديلور .

أوداجى پاره‌ليوب قانى آقيديجى هرشى وحتى جام وكسكين طاش ويا قامش ذكاته آلت اوله‌بيلور .

ديش وطرناق ايله ذبح منهيدر [*] بونلر منزوع (يعنى بردن

---

[*] اني ناهى اولان حديث شريف سيبوبهك تعلم حديثدن اول تعلم نحوه بادىء عدولى اولمشدر . قصه اهل مطالعه‌نك معلوميدر .

جیقمش) ایسه مع الکراهه آلت ذکاتف اوله بیلور . وجه کراهتی ده کور بیچاقله کسمك کبی حیوانه اذی اولمسیدر .

کور بیچاقله بوغازلامق وحیوانی مذبحه‌یاتردقدن صکره بیچاق بیله‌مك ومذبحه آیاغندن چکوب سوریمك وبوغازلامقده حیوانك نخاعه‌سنی (یعنی مردار ایلیکنی) دخی قوپارمق وکله‌سنی کسوب آلمق واولمدن یوزمك مکروهدر .

ذبیحه‌دن ظهور ایدن یاوری مفرد باخکمدر . یعنی آناسی مذبوح اولمقله اودخی مذبوح اولمش اولماز . دیری ایسه برنهج شرع ذبح اولنور اولو ایسه اکل اولنماز .

خسته حیوان کسلدیکی وقت حرکت ایدر یاخود قان آقار ایسه ییئور [۱] . بوایکی علامتك بری اولماز وحین ذبحده حیاتی دخی معلوم بولنماز ایسه ییئمز [۲] .

---

[۱] بوغولمق و بریردن یووارلانمق و سوسشمك وباشنه طوقاق وورلمق و جانور کلوب قارنی یارمق کبی برسببله خفیف الحیاة (یعنی حال هلاکده) اولان حیوان حیاتنه یتشیله‌رك بوغازلنور ایسه [الاماذکیتم] قول کریمنده کی اطلاقه مبنی حرکت ایتمسه و قان چیقمسه‌دخی اکل اولنور . کما فی الدر . بو جواز شرعیدر . جواز طبیدن بحثمز یوقدر .

[۲] عند الذبح حیات و مماتي معلوم اولمیان وقاني آقمیان حیوانك آغزینی یاخود کوزینی آچمسی و آیاغنی اوزاتمسی وتویلرینك یاتمه‌سی علامت موتدر . اکلی حلال اولماز . آغز ویا کوز یومسی و آیاغنی چکمسی وتویلرینك دیکلمسی علامت حیاتدر . اکلی حلال اولور.

(تنویر الابصار)

صائل ومستوحش اولان حيوان اهلی مأكولك ذكات اضطراريه يه معروض اولمسی طبيعی اولديغی كبی الفت واستيناس ايتمش اولان حيوان وحشی مأكولك دخی بالعكس ذكات اختياريه ايله مذبوح اولمسی لازمدر .

— حيوانات غير مأكوله —

حيوانات اهليه‌دن آت واستر وحمار اكل اولنمديغی كبی اهليه وغير اهليه‌دن كدی وكوپك وقورد وچقال وشاهين وطوغان وچايلاق وپاپاغان مثلی يرتيجی وات ييجی وحوش وجوارح طيور وليلك وآق بابا وقارتال وقارغه [١] مثلی جيفه ونجس ييجی طيور دخی اكل اولنماز .

فاره وكوستبك وكرپی وكلنجك وكرتنكله وييلان وقوربغه وقابلوبغه وسومكلی وصولوجان والحاصل قوردلره وبتون بوجكلره دخی شامل اولان حشرات وسينك وآری وكله‌بك اكل اولنماز .

سرچه وكوكرجين وهدهد الخ قوشلرينك اكلی حلال وصيدی جائزدر [٢] . قل أحل لكم الطيبات وحرم عليكم الخبائث .

مائی المولد اولان حيواناتك اكل اولنميانلری بالق جنسی اولميانلريدر نتكيم (كتاب الصيد) ده ذكر اولنمشدر .

تم كتاب الذبائح

[١] اكين ودانه دخی اكل ايتمكده اولان تارلا قارغه‌سی طاوق الخ كبی مستثنی طوتمشلردر .

[٢] قوش آزاد ايتمه‌نك ثوابيده يوقدر .

﴿ كتاب الاضحيه ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

— كتاب الاضحية —

امنيه وزننده (اضحيه) وقضيه وزننده (ضحيه) ايام عيد اضحاده كسيلن حيوانك اسميدركه (قربان) تعبير اولنور [*] اوٌلكينك جمعی (اضاحی) وايكنجينك جمعی (ضحايا) كلور . ذبائح بوكادخی عام وشامل اولمغله اضحيه نك بوراده ذكری لازمه‌دن اولمشدر . قربان كسمكه (تضحيه) دينوركه نيت طاعت ايله‌وقت مخصوصده حيوان مخصوصی تذكيه‌دن يعنی ذبح ياخود نحر ايتمكدن عبارتدر .

تضحيه نك صفتی ، شرطی ، سببی ، وقتی ، ركنی ، حكمی واردر .

تضحيه نك صفتی : وجوبدر . حديث شريفده « من وجد سعةً ولم يضح فلايقربن مصلانا » بيورلمشدركه سعه‌ٔ حالی اولوبده تضحيه ايتمين كيمسه نمازكاهمزه ياقلاشمسون ديمكدر .

بوكبی وعيد انجق ترك واجبه لاحق اولور .

واجب اولان اراقهٔ دمدر . قربانی ديری اوله‌رق تصدق ايتمكله عهده‌دن چيقيله‌ماز .

دمی اراقه اولندقدن صكره اتنی تصدق ايتمك مستحبدر . ايدلمسه‌ده اولور . ط علی الدر .

تضحيه نك شرطی (يعنی شروط وجوبی) : اسلام ، حريت ، اقامت ، صاحبنك شرعاً غنی صاييلديغی ثروتدر .

---

[*] (قربان) دخی عربيدر جمعی (قرابين) در . لكن قربت كبی مطلق ما يتقرب به الی الله معناسنه‌در .

مسلم اولمیانه ، حر اولمیانه ، مقیم اولمیانه تضحیه واجب اولمدیغی كبی صدقهٔ فطر نصابنه [١] مالك اولمیانه دخی واجب دكلدر .

(اقامت) شهرده وكویده وقیرده مقیم اولمه شاملدركه مسافر اولمامق دیمكدر . مالك نصاب اولمیانلرك تضحیه‌سی تطوع اولدیغی كبی مكی اولمیان حجاج مسافرین اولمغله انلرك تضحیه‌سی دخی تطوعدر . دم قران وتمتع واجبدر . تشكیم كتاب الحجده كچمشدر .

رجوب تضحیه‌ده ذكورت شرط اولمدیغندن مالكهٔ نصاب اولان حر قادینه دخی كندی آقچه‌سیله تضحیه واجبدر .

تضحیه‌نك سببی : وقتدر . وقت تكرر ایتدكجه وجوب تضحیه دخی تكرر ایدر .

تضحیه‌نك وقتی : ایام نحردركه ذی الحجه‌نك اوننجی واون برنجی واون ایكنجی كونلریدر افضلی ایلك كونیدر [٢] . شهرلرده

---

[١] كتاب الصومزك یوز اون ایكنجی صفحه‌سنه باقكز . (نصاب نامی) كتاب زكاتده ذكر اولنمشدر . چونكه نصاب اوچدر . بری : كندیسنده نما مشروط اولوب اكا زكات وسائر مال نامی یه متعلق احكام تعلق ایدندر . ایكنجیسی : مالكنه حرمت اخذ صدقه ، وجوب اضحیه ، وجوب صدقهٔ فطر ، وجوب نفقهٔ اقاربدن عبارت اولان (احكام اربعه) مترتب اولاندركه بونده نه تجارت و نه حولان حول ایله نما مشروط دكلدر . اوچنجیسی : مالكنه انكله حرمت سؤال ثابت اولاندركه اوده كندینك قوت یومیسی اولمقدن وعلی قول اللی درهمی بولمقدن عبارتدر . ذكره ط فی باب صدقة الفطر .

[٢] ایستر ایسه‌ك اوچ كونك هر برنده بشقه بشقه ومتعدد قربانلر كسه بیلورسین . علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری حجة الوداعده یوز دوه قربان ایتدیلر . سن عالیلری عددنجه اولان آلتمش اوچنی كندی اللریله نحر و ماعداسنی حضرت علی یه احاله بیوردیلر .

بيرام نمازندن صكره وكويلرده وكوچبه لكده طلوع فجردن صكره‌در . چونكه انلرك بيرام نمازي يوقدر .

قرباني كيجه كسمك مكروهدر .

تضحيه‌نك ركني : جائز الذكاة اولان حيواني تذكيه‌دن عبارتدر .

قربان اولمق اوزره ذكاتي (يعني ذبح ويا نحري) جائز اولان حيوان اوچ نوعدر : ابل ، بقر ، غنم .

بونلرك ارككي وديشيسي قربان اولور [١] غنمده‌كچي دخي داخلدر . ثمانية أزواج الآية .

طاوق وخروس وحيوانات وحشيه مأكوله تضحيه ايديله مز [٢] .

دوه‌نك انجق بش سنه‌لكي وصيغرك (اينك ، اوكوز ، ماندا) ايكي سنه‌لكي وغنمك برسنه‌لكي تضحيه اولنور [٣] .

بالخاصه قيونك كوسترشلي اولان التي آيلغي دخي كافي اولور .

برقوچ ويا تكه نقدر ياشلي وجسامتلي [٤] دخي اولسه بركشيدن زياده‌يه قربان اوله‌ماز .

---

[١] دوه‌نك وصيغرك ديشيسي وقيون و كچينك اركگي افضلدر . كما في الفتاوى الخيرية .

[٢] حضرت عمره براعرابينك : أيظحي الضبي ؟ سؤالنه حضرت مشاراليهك (لا) جوابيله برابر : مالك ؟ لو قلت « أيضحي الظبي » بيوردقلري كتب محاضراتده كورلمشدر .

[٣] كتاب الحجك هدي فصلنده كچذران اولديغي اوزره بونلره غني وزننده (ثني) تعبير اولنور . كما قيل :

ان الثني من الاغنام ذوسنة . والخمس للابل والعامان للبقر .

[٤] يقال جسم جسامة من الباب الخامس اذا عظم كما في القاموس .

بردوه و یا صیغر یدی کشی‌یه قدر اشتراك قبول ایدر [۱].
شرطی : شریکلر هپ اهل قربت اولمق وانجق قربان قصدیله اشتراك ایلمش بولنمقدر.

(اهل قربت اولمق) اهل اسلام اولمق دیمکدر چونکه (قربت) طاعتدر . طاعت‌ده اسلام ایله‌در . ایچلرنده مسلم اولمیان یاخود قرباندن بشقه مقصدی اولان : مثلاً آلمق ویا تجارت ایتمك قصدیله اشتراك ایلین اولور ایسه اراقه تجزی ایتمیه‌جکی جهتله هیچ برینك کی مقبول اولماز.

اشتراکك قبل الشری اولمسی اولادر . برحر مسلمك قربان ایتمك اوزره اشترا ایتدیکی بردوه ویاصیغره اهل قربتدن التی کیمسه صکره‌دن دخی اشتراك ایده‌بیلور.

تضحیه‌نك حکمی : دنیاده عهده‌ٔ واجبدن خروج وعقباده بفضل الله تعالی ثوابه وصولدر.

قربانلق حیوانك کچی ویا دیشی اولمسنده باس اولمدیغی کبی بوینوزلی ویا بوینوزسز یاخود بوینوزی برازقیرق ویاخصیه‌سی بورق اولمسنده دخی باس یوقدر [۲].

عیوب آتیه‌دن سالم اولمسی لازمدر : کورلك ، برکوزلیلك ، دیشسزلك ، قولاقسزلق ، مذبحه یوریه‌میه‌جك درجه‌ده طوپاللق

---

[۱] حج قران فصلنده ذکر اولندی که قربان یا برقیون ویا کچی ویاخود بردوه ویا صیغرك یدیده‌ٔ بری در.

[۲] اکل ایچون بورق البتده اطیبدر . آریق اولمیان اویوزك بیله قربانه ضرری اولماز.

ويا خستهلك ، كميكلری ايچنده ايليكی قالمامش درجهده ضعيفلك ، قولاغنك ويا قويرغنك قسم اكثری ياخود بمه باشلری قوپقلق .

عيوب مذكورهنك بريله معيوب اولان حيوان قربان اولهماز .

قربان عيوبدن عاری اوله رق اشترا ايديلوبده ذكر اولنان عيوب مانعهنك بريله مشتری نزدنده صكرهدن تعيب ايتمش اولمق تقديرنده مشتری غنی ايسه انك يرينه بشقهسنی قربان ايدر . فقير ايسه اوقربان يتر .

فقيره اضحيه واجب اولديغندن حين اشترادهه معيوب بولنان قربان بيله اكا كفايت ايدر . درمختار .

قربان ايديلهجك حيوان اولمك صورتنده دخی غنی يه ديكرينی آلمق لازم ، وفقيرة غير لازم ، در . درمختار .

قربان فقيرك اشتراسيله تعين ايدجكندن غائب ويامسروق اولدقدن ويرينه ديكری كسلدكدن صكره ظهور ايتمك تقديرنده فقير انی دخی كسر . زنكينه كسديكی قربان يتر . در مختار [١] .

قربانلق حيوان نذرايله [٢] ويا تضحيه ايچون اشترا سببيله متعين ايكن ايام تضحيه بلاذبح كذران اولمق صورتنده موجود ايسه عيناً ومستهلك ايسة قيمةً تصدق اولنور . حكم سنهٔ آتيه‌يه انتقال ايتمز [٣] .

---

[١] بو مسئله كتاب الغازمزده شو وجهله ملغزدر (مسئله ٣) : هانكی صاحب يساردركه قربانی بيرامنده اكا بالكز برقيون كسمك لازم وهانكی صاحب اعساردركه اكا ايكی قربان كسمك لازم كلمش اولسون ؟ جواب : ذكر اولنانهدر .

[٢] نذرمافوق الواجبه محمولدرزيراذاتاً واجب اولان تضحيه منذور اولهماز .

[٣] تصدق مذكور فديهٔ صلات كبی باب عبادتده اخذبالاحتياطدر .

تضحيه ايدن كيمسه اضحيه‌سنك اتندن هم ييروهم ييديرر . ييدرديكى كيمسه فقير دخى اولميه بيلور . قربان اتى ادخار دخى اولنور . لائق اولان تصدق دخى ايتمك وتصدق ايديلن ثلثدن اقل اولمامقدر . زيرا انفاقنده بولنانلر حقنده بوللق اولمق اوزره طاغتميوب آليقويمق دخى مندوب اولور . در مختار .

قربانى ـ الندن كلورسه [۱] ـ مندوب اولان : كندى اليله كسمكدر [۲] الندن كلميورايسه يانده بولنه‌رق بشقه سنه كسديرر .

قربانى اهل كتابه كسدرمك مكروهدر [۳] .

چونكه هر نعمتك شكرى كندى جنسندن اولمغله تضحيه دخى نعمت ماله مالاً تشكر قبيلندن بر عبادت ماليه ديمك اولديغنه نظراً آنده عين ويا قيمت ايله تصدق اصل اولوب آنجق شارع معظم مال‌صدقه‌ده اولان أوساخ آثامى ازاله ايله تطييب طعام ايتمك ايچون تعيين اراقه ايلمش اولمق محتمل اولديغى كبى معناى صدقه اعتبار اولنميه رق نفس اراقه اصل اولمق دخى محتملدر . داخل وقتنده يعنى أيام تضحيه موجودايكن قيام نصه مبنى تعليل مظنون ايله عمل ايد لمامشدر . وقتك كذرانندن صكره احتياطاً انكله عمل ايدلمشدر . كمافى مرآة الاصول

[۱] كلامك ده اركسكه عيبدر

[۲] بسمله چكمه‌نك صورتى وآلت ذبحى استعمال ايتمه‌نك طريقى كتاب الذبائحده مذكوردر (فى ص۱۲۱ و ۱۲۲)

زيد اضحيه سنى ذبح ايچون عمروه امر ايدوب كندى تسميه ايقسه عمرو ذبح ايلسه زيدك تسميه سى كافى واضحيه‌نك اكلى حلال اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (ابن نجيم)

[۳] عند الائمة الثلاثة . وقال الامام مالك انه لا يجوز استنابة الذمى ولا تكون اضحية . كما فى الميزان .

قربانك پوستی تصدق اولنور. یاخودآندن قالبور ویا طغارجق یاخود سفره ویا سجاده یاخود کورك اتخاذ ایدیلور. کچی طلوم چیقاریله‌رق اندن قربه ویا قوغه یاپیلور [١] یاخود پوست باقیاً انتفاع اولنه‌جق برشی ایله مبادله اولنور. صاتیلوب پاره‌سی آلنماز یاخود یینه‌جك ویا ایچیله‌جك برشی ایله مبادله اولنماز.

قربانك کرك اتی وکرك پوستی صاتیلوبده پاره‌سی آلنور ویاخود دمیرباش اولمیان برشی ایله مبادله اولنورایسه ثمنی تصدق ایدیلور [٢]. اندن قصاب اجرتی دخی ویرلمز.

قربانك قبل التضحیه توینی قیرپمق مکروهدر. اکر قیرپمش ایسه انی تصدق ایدر. بعدالتضحیه قربانك توینی یولوب ویا قیرپوب قوللانه بیلور.

قربانلق حیوانك سودندن دخی انتفاع مکروه اولور.

ایکی کیمسه غلط ایدوب هر بری دیکرینك قیونی قربان ایتسه کسیلن حیوان کسنك قربانی اولمق اوزره جائز وضمان

---

[١] زید اضحیه سنك دریسیله منزلنده انتفاع ایتمك جائز اولورمی الجواب: اولور. (ابن نجیم).

[٢] بیع صحیح ایسه‌ده مکروه دیمکدر. وقف کبی اولمق حسبیله بیعك بطلانی امام ابویوسفدن منقولدر کافی الدر.

زید قربانك دریسنی بیع ایدوب ثمنی ایله کندی یاخود خادمی انتفاع ایتمك جائزاولورمی؟ الجواب. اولماز. بوصورتده ثمن مزبوری فقرایه تصدق ایتمك لازم اولور. (ابن نجیم)

غیرلازم اولوب [*] موجود اولدیغنه‌کوره انلردن هربری کندی قیوننی آلور . مأکول اولدیغنه کوره یکدیکریله حلالاشور .

اکر ، بنمکی دها عظیم یاخود سمیز ایدی ، دیو بخللشور لر ایسه هربری دیکرینه اتك قیمتنی اوده‌مك و بعدالاخذ انلری تصدق ایتمك لازم کلور .

تم كتاب الاضحية

---

[*] مسئله ۲ : نصل اولورکه بر کیمسه بشقه سنك قیوننی انك اذنی اولمیه رق تعدیاً ذبح ایتمش اولدیغی حالده ضمان لازم کلسون ؟ جواب : قربان بیرامی کونی بر کیمسه بشقه برینك قربانی انك اذنی اولمیه‌رق کسیویرسه استحساناً ضمان لازم کلمز وقربان کسلمش اولور .

(ألغاز فقهيه)

— عقيقه مسئله سى —

(عقيقه) - كه اسم اسلاميسى (نسيكه) در [١] - مولودك [٢] يدنجى كونى باشى تراش ايديله رك كسيلن قرباندر . طوغان چوجغك باشنده كى آنا توبى ديمك اولان (عقيقه) او قربانه اسم اولمشدر .
[واذا بشر أحدهم بالانثى ظل وجهه مسوداً وهو كظيم]
آيت كريمه سى دليل اولديغى اوزره عرب جاهليه قيزچوجغى ايسمه مدكلرى وحتى بعضلر وأد [٣] بيله ايتدكلرى ايچون عقيقه يى اركك چوجغه ياپارلر وچوجغك باش تويلرينى تراشيده ايدوب عقيقه نك قانى چوجغك باشنه سوررلر ايدى .
پيغمبرمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى بو عادت جاهليه يى قربانى شكراً لله تعالى قيز چوجغه دخى تشميل وچوجغك باشنه قان سورمكى زعفران سورمكه وتويلر وزننجه تصدق ايتمكه تبديل طريقيله تعديل و لفظ عقيقه يى آنده ملاحظ اولان معناى عقوقه [٤] مبنى (نسيكه) يه تحويل بيورديلر [٥] .

---

[١] كتاب الصومزك سكسان برنجى صفحه سنده صوك هامشه باقكز .
[٢] طوغان چوجغك .
[٣] (وأد) قيزچوجغى ديرى دفن ايتمكدر . مشاهير نساءده (موؤده) عنوانته باقكز .

[٤] (عقوق) عصيان معناسنه دركه بالخاصه اولادك ابوينه عصيانيدر . كتاب الصومك ذكر اولنان صفحه سى هامشنده كچمشدر .

[٥] (نسك) اوچنجى صحيفه ده ذكر اولنديغى اوزره طاعتدر . ابن عابدينك تنقيح حامديه ده بيانته كوره (نسيكه) ياخود (ذبيحه) تسميه سى مندوب ، (عقيقه) تسميه سى مكروه اولور : خبر ابي داود بوكا دليلدركه اني سؤال ايدن بر

كتب متداوله ٔ فقه حنفيده عقيقه بحثى كوريله مز . فتاواى هنديه نك كتاب الكراهيه سى ابوابنك يكرمى ايكنجيسنده شو قدرجق مذكوردر : اوغلان وقيز چوجغنه عقيقه ـ كه ولادتنك يدنجى كونى برشات يعنى قيون ويا كچى كسوب ضيافت ايتمك وچوجغك صاچنى تراش ايلمكدر ـ مباحدرنه سنت ونه واجبدر . كردرينك (كتاب الوجيز) نده بويله‌در امام محمد عقيقه حقنده : « ايستين ياپار ، ايستين ياپماز . » ديمشدركه بوسوز اباحه يى مفيددر آرتق انك سنت اولديغى تسليم ارلنه ماز . جامع صغيرده « نه اوغلان ونه قيز چوجغنه عقيقه ايدلمز » دينلمكله انك كراهتنه اشارت اولنمشدر . بدائعك (كتاب الاضحيه) سنده بويله مذكوردر اه

تنقيح حامديه نك ذبائحنده سراج وهاجدن اولان نقلده دخى « عقيقه مسئله‌سى تطوعدر ديله‌ين ياپار ديله‌ين ياپماز » دينلمكله برابر نبىّ اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك حضرت حسنيندن نسيكه اوله‌رق برر قوچ قربان ايتدكلرى دخى ذكر اولنمشدر.

كتب علماء شافعيه‌دن ميزان شعرانيده مبين اولديغنه كوره عقيقه قربانى قول امام مالك وشافعيده مستحب ومذهب امام ابى حنيفه‌ده مستحب دكل ، مباح اولوب امام احمد بن حنبل حضرتلرندن ايكى روايتك اشهرنده سنت وروايت ديكرده واجبدر . ائمهٔ ثلاثه چوجق اركك اولورسه اركك ميراثى وشهادتى ايكى قات اولديغى

كيمسه‌يه حضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم « لايحب الله العقوق » بيورمشلردر حديث حسندر . روايت ديكرده « لا أحب الله العقوق » وارد اولمشدر .

كبی[١] انك عقيقه‌سی‌ده ايكی‌شات وقيزاولورسه‌برشات اولديغنه قائللردر . امام مالك‌قولنجه اركك چوجغه دخی عقيقه قيز چوجغنده اولديغی كبی برشاتدر . قول امام شافعی واحمدده چوجغك سلامتی تفألاً (عقيقه) كميكاری قيرلميوب بيوك بيوك پارچه اوله‌رق پيشورلمك مستحب اولوب ديكرلرينك قولنجه بالعكس چوجغك حصول مزيدتواضعنه وخمودنار بشريتنه تفألاً عقيقه‌نك طبخنده كميكاری قيرلمق مستحب اولور اه

جامع صغير احاديثندن اكلاشلديغنه‌كوره چوجغك‌نسيكه‌سی ولادتنك يدنجی ياخود اون‌دردنجی ويا يكرمی‌برنجی كونی ذبح اولنور .

تنقيح حامديه‌ده شويله مذكوردر : ولادتدن بلوغه دكين وقت نسيكه‌در ، يوم سابع ولادت افضلدر ، (نسيكه) قربان كبی صباحلين صدر نهارده وقت كراهت چيقدقدن صكره كسيلور كميكی قيرلميه‌رق پيشيريلور [٢] صكره تصدق اولنور ، يينور ويديريلور ، بوطی ابه‌يه ويريلور . چوجقلغنده عقيقه قرباني كسلمين كيمسه كنديسيچون كسه‌بيلور .

وهذا آخر الكتب التی اريدجمعها تحت عنوان القسم الثانی من رسالتنا الموسومة (نعمة الاسلام) من الطهارة والعبادات ويليه القسم الثالث بمنه وكرمه وهو المناكحات .

طبع فی جمادی الآخر سنة ١٣٢٩ بتصحيح
مؤلفه الفقير الی ربه الغنی محمد ذهنی

---

[١] تنقيحده بونكته شويله مبيندر : عقيقه سرورولادت ايچون اولوب او ايسه اوغلان چوجقده اكثر اوله جغنه الخ .

[٢] قيريلمه‌رق پيشور لسه‌ده مكروه اولماز .

[illegible]

وهنا انهي الكتاب [illegible] التي هي رسالتنا الموسومة (نبعة الاسلام) من الطهارة والعبادات [illegible]

[illegible]

[illegible] سنة ١٩٧٢ [illegible]

مؤلفه الفقير الى ربه [illegible]

[١] [illegible]

[٢] [illegible]

استوصوا بالنساء خيرا

مناكحات ومفارقات

نعمت اسلام

بو قسمك مندرجاتى : (كتاب النكاح وكتاب الطلاق وكتاب الرضاع) مسائليدر .

مما من الله سبحانه وتعالى به على عبده

محمد ذهنى

انّ النساء رياحين خلقن لنا * وكلنا يشتهى شم الرياحين
دلارام باشد زن نيكخواه * ولى از زن بد خدايا پناه

باب والاى فتوانك تصديقى ومعارف نظارت جليله سنك فى ١٤ محرم ١٣٢٤
تاريخلى و ٤٩٣ نومرولى رخصتنامه سى ايله شركت مرتبيه
مطبعه سنده طبع اولنمشدر .

محرم سنة

١٣٢٤

مطابع دار الكتاب العربى بالقاهرة

بسم الله الرحمن الرحيم

حمداً لله تعالى نعمت اسلامك قسم ثانيسى كتاب الحج وآنك لواحقى (١) ايله ختام بولەرق عبادات انواعى (٢) بوسائلها اتمام ايدلمش اولديغندن نوبت بيان مناكحاته كلمشدر . بو بابه مبدأ اوله جق كتاب النكاح (الوجوه الملاح (٣) فى فصول النكاح) ناميله آيريلوب طلاق مسائليله برابر جملەسى نعمت إسلامه قسم ثالث قيلنمشدر ، كتاب الطلاق بابوابه بو اوّله ثانى وكتاب الرضاع اكا تاليدر . نفقه مسائلى كتاب نكاحك صوكيله عدت مسائلنك صوكنه مناسبي وجهله درج وتفريق ايدلمشدر . كتاب أيمان دخى ملخصاً باب ايلايه مدرجدر ، كتاب رضاعدن اول احكام دعيدن ولقيطدنده بحث اولنمشدر . كتاب الطهارەمزك باشنده ارائه اولنان تقسيماته كوره فقهجه (مناكحات) نامى مفارقاته دخى شامل او لمغله كتابمزك عنوان عموميسى (مناكحات ومفارقات) اولمشدر . وما توفيقى الا بالله .

---

(١) كتاب صيدى وكتاب ذبائحى وكتاب اضحيەيى اكا لاحق قيلدق نهايتده عقيقەدنده بحث ايلدك . ذلك الفضل من الله .

(٢) يعنى فرض عين اولانلرى (كتاب الطهاره مزك اوندردنجى صفحه -- سنه باقكز) .

(٣) ملاح نكاح وزننده‌در بو موازنلردن برى مفرد وديكرى جمعدر : نكاح مفرددر جمعى انكحه‌در ، ملاح جمعدر مفردى مليحدر . وجه مليحك نكاحه مناسبتى منكر دكلدر .

انسانه دخی شامل اولمق اوزره جنس حیوانده لازمهٔ فطرت اولان اکل وشرب کبی سفاد[1] وزواج دخی مقتضای جبلت اولمغله حیوانك نوع ممتازی بولنان انسانك مآکل ومشاربی مثلی مناکحی دخی امتیازلی اولەرق شرائع مقدسه سایەسنده سنت راشده اوزره بولنه کلمشدرکه اوده برطاقم نسوانك برطاقم رجاله اختصاص وانحصارندن عبارت اولان نکاح شهراهیدر . بوشاهراهدن عدول انسانیت محیطندن خروج ایله کریوهٔ فحشاء حیوانیته دخولدر . انه کان فاحشة ومقتاً وساء سبیلا .

نکاح لسان وحی ایله ممدوحدر . أستعیذ بالله تعالی (فانکحوا ماطاب لکم من النساء) قول کریمیله مندوب الیه اولدیغی کبی «تناکحوا تکثروا فانی اباهی بکم الأمم یوم القیامة» حدیث شریفیله دخی مُرَغبٌ فیهدر : (تناکح ایدوب چوغالکزکه بن یوم قیامتده امتلره سزك کثرتکزله مباهات ایدرم) دیمکدر . حدیث شریف دیکرده (من أحبَّ فطرتی فلیستسن بسنتی وإن من سنتی النکاح) بیورلمشدر : بنم فطرتمی سون بنم سنتمه سالك اولسون سنتم جملەسندن بریده نکاحدر دیمکدر سنن ابن ماجەده (النکاح من سنتی فمن لم یعمل بسنتی فلیس منی) دخی وارد اولمشدر[2]

---

(١) سفاد عنادوزننده ازدواج حیوانیدرکه جفتلشمك تعبیراولنور .

(٢) (النکاح من سنتی ومن رغب عن سنتی فلیس منی) لفظی آنجق احیاده وتبیینده و (فمن رغب عنه الخ) لفظیله کشف الغمەده موجوددر . (من ترك التزوج مخافة العیلة فلیس منا) حدیثی دخی احادیث احیادن ودها اول قوت القلوبده مذکور اولانلردندر : تاهلی فقر قورقوسندن ترك ایدن بزدن دکلدردیمکدر . التزوج بدلنده التزویج دخی واقع اولمشدر . هدایه شرحی عینیده (من قدر علی

كشف الغمه‌ده[1] مذكور اولان احاديث شريفه‌نك برنده كوتولركز بكارلركزدر مالنده اولق اوزره « شراركم عزابكم » بيورلمش اولديغى كبى عليه السلام افندمز حضرتلرينك چوق كره : « متأهلك ايكى ركعت نمازى بكارك سكسان ايكى ركعتندن خيرليدر » ديو بيوردقلرى دخى مذكور بوانمشدر . كشف الغمه‌ده شودخى ذكر اولنمشدركه : سعد بن أبى وقاص رضى الله تعالى عنه « رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم عثمان بن مظعون حقنده تبتلى (عدم تأهلى) رد بيوردى اكر اكا اذن ويريدى بز اختصا ايدر ايدك » دير ايمش[2] صحيحينده[3] روايت حضرت انس رضى الله عنه ايله

أن ينكح فلم ينكح فليس منا) لفظيله دخى برحديث شريف مذكوربولنمشدر . بومآل كشف الغمه‌ده (من كان موسراً لأن ينكح ثم لم ينكح فليس منى) لفظيله مذكوردر . وفى التبيين : (من كان على دينى ودين داود وسليمان وابراهيم فليتزوج وإن لم يجد اليه سبيلا فليجاهد فى سبيل الله).

(١) (كشف الغمة عن جميع الأمة) ٩٧٣ تاريخنده‌متوفى عبد الوهاب الشعرانى حضرتلرينك حديثه دائر ابواب كتب فقه‌اوزره مرتب اثرلريدر .

(٢) عثمان بن مظعون حضرتلرى انقياء اصحابدندر. اختصاء : اركك كندىسنى خادم ايتمسكدر . ذكر اولنان حديث ابن مظعونده تبتله بدل اختصاء دخى روايتدر. اسلامده رهبانيت اولمديغندن تأهله اقتدار ماليلرى اولميان كنج بكارلره عليه السلام افندمز حضرتلرى صيامى توصيه بيوررلر. ايدى نتكيم كتاب الصومزك يدنجى صفحه سنده حديثدن مفهومدر . وكان أبوهريرة رضى الله تعالى عنه يقول قلت يارسول الله إنى رجل شاب وأخاف العنت ولاأجد ماأتزوج به ألا أختصى ؟ فسكت عنى ثم قلت له فسكت عنى ثم قلت له فاعرض عنى ثم قال ياأبا هريره جف القلم بما أنت لاق فاختص على ذلك أوذر. كما فى كشف الغمة وغيره .

(٣) صحيحين : (جامع صحيح بخارى) ايله (جامع صحيح مسلم) در.

مذکور درکه اوچ کشی خانهٔ سعادتدن نوافل طاعات حضرت سید الکائناتی تحقیق ایدرك انلردن بری بتون کیجه قائم ودیکر بری بتون کون صائم وبری دخی قادینمدن عزلت ایدرك هیچ تأهل ایتمامك اوزره عباداته ملازم اولمغه عزم ایلمشیدی . علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری آنلره خطاباً : بنم خشیت واتقام سزدن زیاده‌در بونکله برابر بن کیجه قائم اولدیغم کبی نائم دخی اولورم ، کوندزلری دخی صائم وغیر صائم بولنورم ، قادینلری‌ده تزوج ایدرم ، بنم مسلکمدن اعراض ایدن بندن اوله ماز بیورمشلردر .

تأهلدن مقصد قضاء وطر (استیفای حاجت جنسیه) ایتمکدن عبارت اولمیوب بلکه انسان کندیسنه برشریك تدارکیله تدبیر منزل ایتمك واو یوزدن دین وناموسنی تحصین(*) ایلمکدر .

حدیث شریفده « دنیا هپ متاعدر (یعنی کندیسیله براز مدت تمتع اولنمق اوزره مخلوقدر) متاعنك‌ده خیرلیسی مرأة صالحه درکه زوجی کندیسنه نظر ایدرسه قادین آنی مسرور ایدر وزوجنك امرینه اطاعت ایلر وغیبوبتنده آنی کندی نفسنجه وزوجنك مالنجه حفظ وصیانت ایلر » مآلنده اولمق اوزره « الدنیا کلها متاع وخیر متاعها المرأة الصالحة ان نظر الیها سرّته وان أمرها أطاعته وان غاب عنها حفظته فی نفسها وماله » بیورلمشدر . حدیث دیکرده : کشی اولندیکی وقت نصف دینی استکمال ایتمش اولور آرتق نصف باقیده جناب حقدن اتقا اوزره اولسون . مآلنده اوله‌رق « إذا تزوج الرجل فقد استکمل

(*) محیط حفظ وامانه آلمق .

نصف الدين فليتق الله فى النصف الباقى » وارد اولمشدر .

زوجه دن مطلوب ذريت اولديغندن حديث شريفده « تزوجوا الودودالولود فانى مكاثر بكم الأنبياء يوم القيامة » يعنى : قادينكزوجنه سوكيلى اولاننى وچوق چوجق طوغراننى تزوج ايدككه بن يوم قيامتده انبيايه سزكله مكاثر ومباهى بولنه جغم بيورلمشدر .

قيمت سيرتى اولميان حسن صورتك چندان مقبوليتى اولميه جغنى اشعاراً محل نشأتى حسن اولميان مرأة جميله دن « اياكم وخضراء الدمن » حديثيله تحذير بيورلديغى كبى « تخيروا لنطفكم » قول شريفيله دخى القاء بذرتناسل ايچون مزارع صالحه وأرحام طاهره اختيارى امر و تنبيه بيورلمشدر(*) .

وأول خبث الماء خبث ترابه ○ وأول خبث القوم خبث المناكح

متأهل كيمسه نفسنى حرامدن حفظ ايله برابر انفاق عيال وتربيهٔ اولاد مصالحنه قائم اولمش اولوركه بونلر جملهٔ طاعاتدن اولان كسب وكاره وحسن معاشرت ايچون تهذيب اخلاقه متوقف شيلردر .

مذهب حضرت امامده شغل أزواج وعيال ايله اشتغال ايتمك نوافل عبادات ايچون عزلتنشين انزوا اولمقدن افضلدر . كتب فقهيه‌ده دخى مناكحات فرض عين اولان عباداتى تعقيب ايتمكده ومعاملاته وحتى وقف وجهاد واعتاق ابوابنه تقدم ايلمكده در .

(*) وفى مجمع الأمثال : المناكح الكريمة مدارج الشرف . وفى المقالة السابعة والتسعين من أطواق الذهب : لاتخطب المرأة لحسنها ولكن لحصنها فان اجتمع الحصن والجمال فذاك هو الكمال .

بو بابده بزه باشلوجه مأخذ : (فتاوای عالمکیریه) تعبیر اولنان (هندیه) ایله (در مختار) وکتب أربعۀ فتاوادر[١] .

والله سبحانه هو الموفق .

إذا تزوجت فكن حاذقاً ٭ واسال عن الغصن وعن منبته

تعدد زوجه وطلاق

شرع اسلامده کرك طلاق وکرك تعدد زوجه مسئله‌لری اسباب مخففه جمله‌سندن اولان (عسر وعموم بلوی) أحکامندندر . أشباهك فن قواعدنده « مشقت تیسیری جلب ایدر » اصلنه تفریعا دینلمشدرکه : تعدد زوجه ارککلر ایچون تیسیر اولدیغی کبی قادینلر ایچون دخی کثرتلری جهتیله تیسیردر درتدن زیاده اولماسی قسمده[٢] کوچلك اولمامق ایچوندر . طلاقك مشروعیتی دخی خفتدر چونکه عند التنافر زوجیت اوزره بقاده مشقت واردر اهـ

ازدواج مقتضای جبلت اولدیغی کبی بو بابده تعدد وتنوعه میل دخی مقتضای جبلت وطبیعتدر[٣] انسانلرك حال بهیمیتلرینی تحدید وتعقیب ایده کلمکده اولان شرائع آلهیه نوع بشره بر

(١) نتیجه ، علی افندی ، بهجه ، فیضیه . (وبعضاً ابن نجیم وانقروی ونادراً عبد الرحیم) .

(٢) قسم جزم وزننده آتیده فصل مخصوص ایله مبیندر .

(٣) بوندن قادینلر دخی کندیلرنجه احکام چیقارمق ایسته‌مسونلر چونکه ارککلره ویریلان قوه غریزیه انلره ویریلامشدر. قادین ارککه مقارن اولدقجه قادینلغی بیله‌مز .

لطف ورحمت اولمق اوزره هم تعدده همده طلاقه مساغ کوستر ـ مشدرکه اوته‌دن بروامم انبیا نهج شریعتلری وجهله بری لطف وعنایت ودیکری رخصت اولان بوایکی نعمتدن‌مستفید اوله کلمشلردر. قبل الاسلام کرك تعدد زوجه کرك تطلیق زوجه خصوصلری حد معینه تابع اولمیه‌رق حکمفرما ایکن شرع منیر اسلام ذکر اولنان ایکی مسئله‌نك ایکیسنی دخی تحدید ایدرك جواز طلاقده اوچی وتعدد زوجه‌یه مساغده دردی غایت قیلمشدر. اوچ طلاقدن‌صکره زوجیتك حق اعاده‌سی نفسلرك ابا ایده جکی برحال ایله مشروط قیلنمش اولدیغی کبی دردن زیاده زوجه‌سی اولانلره دخی عصر رسالتده انلردن یالکزدردینی اختیار ایتملری حقنده امر ویرلمشدر.

طلاقه ترتب ایده‌بیله‌جك ندامتك تلافیسی مصلحتنجه طلاقده عددك مشروعیتی معقول اولدیغی کبی تکثیر نسل مصالحنجه زوجاتك جواز تعددی دخی معقولدر. آتمکك بیوکی خمیرك چوغندن اولمق طبیعی وبین الأقوام تزاید نفوس مطلوب قطعیدر.

بونکله برابر طلاق اولسون تعدد زوجه اولسون دین اسلامده‌نه واجب نه ده مندوبدر بلکه عند الحاجه مأذون فیهدر. طلاق آتیاً مبین اولدیغی اوزره شرع اهل اسلامده حلال بحت (مباح محض) بیله دکلدر. حدیث شریفده «جناب حقجه الك سومسز اولان حلال، طلاقدر» بیورلمشدر. تعدد زوجه حقنده دخی حضرت شارع جل جلاله (فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع) قول کریمیله اذن ویرمکله برابر (وإن خفتم أن لا تعدلوا فواحدة) دیو دردن زیاده زوجه‌لری اولانلرك نفقه

ونوبت عدالتيله مكلف بولندقلريني اشعاراً اولويت بره اقتصار ايدلمكده اوله جغنه ارشاد بيورمشدر .

عمل اقتضايه مبني وعلاج علته كوره اولهجغندن انسان حاجت صحيحه ايله محتاج بولنديغي شيئه مأذون اولمق اندن ممنوع بولنمقدن احقدر ، « الامر إذا ضاق انسع » يعني ايش طارالديغي وقت كڭشلر قاعده‌سي شرعي اولديغي كبي همده طبيعيدر تعدد زوجه‌يه قولاً معترض اولانلر فعلاً بر قادينه منحصر دكللردر . طلاقه معترض بولنانلر دخي اني قلباً متمنيلردر . انلرجه تعدد فراش واقع ، وفقط نسل و ذريت ضائع ، در . نسل اضاعه ايدلديكنه كوره مادر بخطادر (۱) .

اشته اهل اسلامك بوبابده انلردن فرقي تعدد فراشك دخي دائره مشروعيتده اولمسي ونسل وذريتك مشروعاً متزايد بولنمسيدر .

دين اسلامده اركككلر متعدد زوجه اتخاذينه مأموراولمدقلري كبي قادينلر دخي اشتراك (۲) قبولنه مجبوردكللردر . بوندن طولايي

(۱) مادربخطا اولان ولده عربيده (نغل) دينور جمعي (نغول) كلور حرامزاده ديمكدر . حرامزاده‌يه (ولدالزنية) دخي دينور مقابلي اولان حلالزاده‌يه (ولدالرشدة) تعبير اولنور . لفظ زنيه‌ده زا مكسور ونون ساكندر . لفظ رشده‌ده را مفتوحدر مكسور دخي اولور .

(۲) بردن زياده زوجه‌سي اولان كيمسه‌نك زوجه‌لرندن هربري ديكرينك (ضره) سيدر . اكان (جاره) دخي دينور . اسلامزده اورتاق تعبير اولنور . جاره‌نك جمعي طوغريدن طوغري‌يه (جارات) اولديغي كبي ضره نك دخي جمعي (ضرات) در . (ضرائر) دخي كلور . قال الشاعر :

شهدت لحسن صفاتها ضراتها — والفضل ماشهدت به الأعداء

وقال : كضرائر الحسناء قلن لوجهها — حسداً وبغضاً انه لدميم

بين الزوجين مفارقت وقوعه كالديكى‌ده اولور . بوندن‌ده قادينلرك شرع اهل اسلامده ظن اولنديغى وجهله اسير كبى اولمدقلرى اكلاشيلوركه قادينلر قوجه‌لرندن طلاق ايستيه بيلمك حقنى‌ده حائز بولنيورلر ديمكدر .
وان يتفرقا يغن الله كلاً من سعته .

كاشكى متعدد زوجه اداره‌سنه مقتدر ارلر اولسه‌ده مزارع أنسال اولان برچوق نسوان اولرده معطل قالوب[1] قوجامسه‌لر ! تولدات اناثيه ذكوريه دن اكثر اولمقله برابر قادينلرك حيض و حبل[2] كبى عوارضه معروض بولنملرى وسن ايايسه[3] واروب نسلدن كسلملرى دخى بو مسئله لر ايچون ارككلره حق ويرمكده در .

محمد ذهنى

وكم من عائب حكماً صحيحاً ٭ وآفته من الفهم السقيم .

---

(١) فيزك بلوغندن صكره اوده قالمسنه (عنوس) دينور صفتى (عانس) در. جمعى (عوانس)در. عنوسك متعديسى تعنيسدر .
(٢) حبل جبل وزننده كبه قالمقدر .
(٣) سن اياس ايچون كتاب الطهاره‌مزك (احوال نساء) فصلنه باقكز .

الوجوه الملاح فى فصول النكاح

كتاب النكاح

دين اسلامده ازدواجك ايكى طريقى واردركه برى تسرّى وديكرى استنكاحدر[1] بونلره اوچنجى اولمق اوزره بر طريق ثالث يوقدر . بوده أحرار مسلمين ايچوندر . تسرى ملكه بنا ايدلمش اولديغندن مالك مال اوله‌ميان مملوكلرك (أحرار اولميانلرك) ازدواجلرى طريق ثانى يه منحصر قالور[2] .

تسرى : سريه اتخاذ ايتمك يعنى اوطه‌لق جاريه ايدنمكدر[3] حرّ مسلم كنديسنك مستقلاً مملوكى اولان جاريه‌نك رقبه‌سى ضمننده متعه‌سنه دخى مالك بولنور .

(رقبه) مملوكك ذاتى و (متعه) انك منفعت مخصوصه‌سى ديمكدر . (مستقل) قيدى أبضاع[4] قبول اشتراك ايتمديكندندر .

ذى قدرت اولان حر ديله‌ديكى قدر تسرى ايده‌بيلديكى كبى درت زوجه دخى استنكاح ايليه‌بيلور .

---

(١) نكح الرجل والمرأة أيضاً من باب ضرب وامرأة ناكح ذات زوج واستنكح بمعنىً اه مصباح .

(٢) افندى كوله‌يه جاريه ويررك انى وطئه مأذون ايتمكله دخى كوله‌يه آنك وطئى حلال اولماز . ابن عابدين بونى (نكاح الرقيق) ده تصريح ايتمشدر . مسئله بهجة الفتوانك مسائل شتاسنده دخى مصوردر . اصولده مقرردركه رق مالكيت ماله منافيدر . رقيق مالدن برشيئه افنديسى اكا تمليك دخى ايتسه مالك اوله‌ماز .

(٣) تسرى ترقى وزننده اولديغى كبى سريه دخى ذريه وزننده‌در جمعى (سرارى) در اكا (سريه) اطلاق سردن ياخود سروردندر .

(٤) أقفال قفلك جمعى اولديغى كبى أبضاع دخى ضم باء ايله اولان بضعك جمعيدر قادينك موضع تناسلى ديمكدر .

تسری محتاج استنكاح دكلدر(١) و بو اركه مخصوصدر قادين كندی كوله سنه تمكين نفس ايده مز و آزاد ايتمدكجه اكا واره ماز .

استنكاح : نكاحلامقدر .

نكاح : قصداً ملك متعه يی مفيد اولور بر عقددر .

(قصداً) قيدی تسری ايچون جاريه اشتراسنه شامل اولمامق ايچوندركه انده مقصد اصلی ملك رقبه و بونده ملك متعه در .

(ملك رقبه) ذاته مالكيتدر (ملك متعه) قادينك منفعت مخصوصه سنه مالكيتدركه نكاحی ممنوع اولميان قادينلدن اركك استفاده سی حلال اولمقدر(٢) . او استفاده يه استمتاع تعبير اولنور.

(١) نكاح تنزيهی ايچون محرمات فصلنده اسباب شرعيه‌دن اولان ملكه مراجعت ايدكز .

(٢) حلاليت مذكوره يه محل اولان قادينه (حليله) تعبير اولنوركه زوجه يه وجاريه يه شاملدر . جمعی (حلائل) در . (زوج) اش معناسنه اولديغيچون زوجيندن هر برينه اطلاق اولنور وتوأمان كبی مثنی ده اولور . كتب فقهيه ده كلام متميز اولمق ايچون ارككنه (زوج) وقادننه (زوجه) دينيلمكلشدر بالخاصه لفظ زوجه نك جمعی زوجات اولديغی كبی هر ايكی معناده اولان زوجكدخی جمعی أزواجدر . (وأزواجه امهاتهم) (ولهم فيها أزواج مطهرة) قول كريملرنده مقصود زوجاتدر . زوجه لفظی دخی مولد دكل ، عربی قديمدر فرزدق بر شعرنده :

وإن الذی يسعی ليفسد زوجتی كساع إلی أسد الشری يستبيلها

ديمشدر . (ديوان علی) دينيلان كتابده دخی شو بيتلر كورلمشدر :

طلق الدنيا ثلاثاً واطلبن زوجاً سواها
إنها زوجة سوء لا تبالی من أتاها

زوجه (بعل) و (حليل) وزوجه يه كسرعين ايله (عرس) دخی دنور . لفظ بعل وجمعی اولان بعوله قرآن كريمده واردر . زمخشری نوابغ الكلمه ده :

بو بابده عقد . طرفينك ازدواج خصوصنى التزام وتعهد ايتملريدركه ايجاب وقبول ايله اولور .

ايجاب : التزام مذكوره دائر ابتدا ايديلان سوزدر .

قبول : اكا دائر ثانياً سويلنان سوزدر

طرفين : زوج ايله زوجه‌دن ويا آنلرك ولى ويا وكيللرندن عبارت اولان متخاطبيندركه انلره (عاقدين) دخى دينور .

نكاحك سببى ، ركنى ، شرطى ، حكمى ، صفتى واردر .

نكاحك سببى : نوع انسانيتك وجه اكمل اوزره بقاسنك اكا متعلق اولمسيدر .

سبب عمران عالم اولان بنى آدمك انتظام تناسلى انتظام تناكحى نسبتنده‌در [(١)] .

بيرون ز شرع هرچه بود رنج وعلتست
قانون حفظ صحت عالم شريعتست

نكاحك ركنى : ايجاب وقبولدر . طرفيندن برى نفسنى يا خود موكله‌سى وياخود قيزنى سكا تزويج ايتدم ديوب ديكرينك

« أيها الحول القلب امن حيلتك ؟ أن تجمع المال لبعل حليلتك » ديمشدر .

فرزدق : وذات حليل أنكحتها رماحنا حلال لمن يبنى بها لم تطلق

ابن الحكم : وتخزب الدنيا فلا بؤس يدوم ولا نعيم
كل امرىء ستئيم منه العرس أو منها يئيم

ومما يعجبنى من كلمات العرب قول دعبل الخزاعى :

فاحفظ عشيرتك الأدنين أن لهم حقاً يفرق بين الزوج والمرة .

(١) احصاءات تولداتيه بوكا شاهددر . زنا مشتمل انواع مفاسددر . سورهٔ اسراده تفسير فخررازى يه مراجعت اولنسون .

دخی : بن‌ده تزوج ایلدم یاخود نفسم ویا موکلم ویاخود اوغلم ایچون قبول ایتدم دیمسی کبی .

ایجاب ویاقبول لفظ تزویج ویا نکاحه منحصر اولمیوب هبه وتملیك وتصدق کبی فی الحال تملیك عینه موضوع هر لفظ ایله نکاح منعقد اولور [١] .

عقدك بر زمانه مضاف ومشیئة اللهه [٢] ویا بر شرط غیر کائنه معلق [٣] بولنمامسی واستعمال اولنان صیغه‌نك مضارع مستقبل اولمامسی لازمدر [٤] .

نکاحده خیارات جاری اوله‌ماز . (فصل آتی قبیلنه باقکز)

رهن وایداع کبی ملك افاده ایتمیان واجاره یاخود اعاره ویاخود وصیت مثلی یا اصلاً ویا حالاً تملیك عینه موضوع اولمیان الفاظ وتعبیرات ایله نکاح منعقد اولماز [٥] .

کلمه ایجاب ویاقبول بولنمقسزین اعطا ویا قبض مهر مثلی بر فعل ایله تعاطیا دخی نکاح منعقد اولماز .

---

(١) ترکجه‌ده‌کی آلدم ، ویردم لفظلری معنای نکاحده صریح اولما مغله خطبه وتسمیهٔ مهرکبی قرینه‌یه محتاج اولدیغی علی افندی نقولنده مذکوردر . نکاحله آلدم ، نکاحله ویردم تعبیرینه دیه‌جك یوقدر .

(٢) کتاب طلاقك استثنا بحثنه باقکز .

(٣) چونکه شرط کائنه تعلیق تنجیزدر . بونلر اهلنك معلومیدر تعلیق طلاق بحثنده ایضاح اولنور .

(٤) المضارع عندنا موضوع للحال ويحتمل الاستقبال فاشهد فی کلمة الشهادة وأداء الشهادة للتحقيق دون الوعد . ذکره ط فی باب التفويض .

(٥) وصیت مابعد الموته مضاف اولان تملیکدر . مقید بالحال اولان ایصاء ایله عقد صحیح اولور : أوصيت لك ببضع ابنتی للحال بألف درهم . کما فی رد المحتار

حاضرك كتابتيله دخی نكاح منعقد اولميوب غائب عن المجلس اولانك كتابتی ومضموننه شاهدلرك اطلاعی ايله منعقد اولور .

ايجاب وقبول اثناسنده مهر تسميه‌سی نكاحك ركنی ياخود شرط صحتی دكلدر[١] (محله امامنك « عقد ايتدم » ديمسنده ده حاجت يوقدر[٢]) . اكر تسميهٔ مهر ايجابه وصل اولنورايسه قبولك‌ده آكا كوره اولمسی لازم كلور[٣] .

نكاحك شرطی : زوج وزوجه مانع شرعيدن خالی اولمق وعاقدلر يكديكرينك ايجاب وقبولنی ايشيدر اولمق[٤] وحين عقد ده انلرك ايجاب وقبوله دائر اولان سوزلرينی ايشيديجی حر ومكلف ايكی مسلم شاهد وياخود صفت مذكوره اوزره بر مسلم ايله ايكی

---

(١) بلا ذكر مهر وحتی نفی مهر ايله نكاح صحيح اولور . صحت عقده مهر مثل ترتب ايدر .

(٢) عقد واقعك وثيقه‌يه ربطی مستحب اولمغله امامك او مجلسده ايشی كتب وتوثيقدر . كما يأتی من ط . عقد نكاح قيزك بولنديغی محله امامنه‌ده مشروط دكلدر . كما فی خلاصة الأجوبة عن النتيجة .

(٣) مثلا پدر : قيزمی سكاشوقدر غروش مهر مقابلنده ترويج ايتدم . ديو ايجاب ايتمش اولمق تقديرنده زوج اوله جق عاقدك دخی اولوجهله قبول ايتمسی لازم ايكن : نكاحی قبول ايتدم اما مهری قبول ايتمدم. ديمسی عقدی ابطال ايدر . عقدك يكديكره مطابق ايجاب وقبول ايله تماميندن صكره مهرده حط وهبه ويا تزييد طريقيله تصرف جائز اولور نتكيم بيانی كلور .

(٤) أی ولو حكماً كالكتاب إلى غائبة . وينعقد النكاح من الأخرس إذا كانت له إشارة معلومة . رد المحتار .

مسلمه بولنمقدر . ولوكه شاهدلر طرفینك اصول ویافروعندن اولسونلر[١] .

اهل کتابدن اولان یعنی یهود ویا نصاری دیننده بولنان قادینی مسلمك تزوجنده شاهدلرك اسلامی شرط اولمیوب اهل کتابدن ایکی کشینك بولنمسی دخی کافیدر ولوکه انلر قادینك اهل ملتندن اولمسونلر .

(الله تعالی نك ورسولنك یاخود ملکلرك شهادتیله نکاح ایتمك صحیح اوله ماز .)

زوجك مانع شرعیسی حر اولدیغنه کوره درت وحر اولمدیغنه کوره ایکی منکوحه‌سی اولمق یاخود کندیسی غیر مسلم یاخود مرتد ویادین بولنمقدر .

(عدت رجال ایله معتده بولنمق دخی زوج ایچون مانع شرعیدر . عدت بحثنه باقکز .)

زوجه‌نك مانع شرعیسی بشقه‌سنه منکوحه یاخود هنوز معتده[٢] ویاخود مشرکه (بت ویا آتش پرست) اولمقدر .

---

(١) وإن لم يثبت النكاح بهما عند الادعاء والانكار . قال ط وينبغي أن يكون النكاح في كتابة الوثيقة كالعتق فإنه يستحب للعبد أن يكتب للعتق كتاباً و شهد عليه توثيقاً وصيانه عن التجاحد اه بتصرف .

زید عمروه : صغیره قیزم هندی اوغلك بكر صغیره نكاح ایله ویردم . دیوب عمرو دخی : بكر ایچون آلدم قبول ایتدم . دیوب لکن اول مجلسده عمروك کبیر اوغللری بشر و خالد بولنوب آنلردن غیری کیمسه بولنمسه نکاح مذکور منعقد اولەرق هند مزبوره بکر مزبورك منکوحه‌سی اولورمی ؟ الجواب : اولور (نتیجه) .

(٢) عدت بكلمه‌كده اولان قادیندرکه زوجنك وفاتی ویابعدالدخول طلاق اوزرینه مدت معلومه تربص وتوقفده بولنمش اولور .

آخرك مملوكەسی اولمق ويهود ويا نصاری دينده بولنمق مانع دكلدر. ارتداد[١] قادين ايچون دخی مانع عقد نكاحدر.

ارەده نسباً ويا رضاعاً قرابت قريبه ويا مصاهرت اولمق وكندی زوجی حقنده زوجه اوچ طلاق ايله مطلقه بولنمق دخی ايكی طرف ايچون مانع شرعيدر. (محرمات فصلنه باقكز)

قادين حرۀ بالغه وعاقله اولديغنه كوره انك، وصغار واو حكمده بولنانلر حقنده صفات مذكوره اوزره اولان ولی مسلمك رضاسی صحت نكاحده وزوجده كفاءت[٢] لزوم نكاحده[٣] شرطدر. كما فی النتيجة.

لكن بوبابده رضانك معنای اشتراطی صورت اولاده[٤] ولينك حرۀ بالغه اوزرينه ولايت اجباری اولەمامق ديمكدر. يوقسه معدم رضا اولان اكراه مانع صحت نكاح دكلدر[٥].

صغيرك وصغيرەنك بالولايه انكاحی صحيح اولمغه زوجينده، وصبی مميزك وكالتی صحيح اولمغله مباشر عقدده بلوغ شرط دكلدر[٦].

---

(١) ارتداد: دين اسلامدن دونمكدركه دينسز اولمغەده شاملدر.

(٢) كفاءت فصل مخصوص ايله مبيندر، مهر ونفقەيه قدرتدخی اوجملەدن اولمغله آنلری نقل نتيجه وجهله آيروجه ذكره حاجت يوقدر.

(٣) لزوم: صحتكمافوقی بر معنادر. آتيده نفاذايله برابر هامشاً تعريف اولنور.

(٤) والصورة الثانية لم تظهر فيها ثمرة الاشتراط المذكور.

(٥) فإنه من الأمور العشرة التی يجمعها قول القائل:

طلاق عتاق والنكاح ورجعة وعفو قصاص واليمين كذا النذر

ظهار وايلاء وفیء وفهذه تصح مع الإكراه عدتها عشر

كما فی المرآة وضموا إليها اموراً إلی أن أبلغوا العدد عشرين كما تراه فی الدر.

(٦) مرقاتك « ويصح تصرفه وكيلا » قولنك شرحنده « اذ فی الصحة

اصيل اولسون اولمسون عاقدده تمييز شرطدر ، مجنونك وصبي غير مميزك مباشر تيله نكاح منعقد اولماز .

بلوغ وحريت بشقه سيچون دكلده[١] كندي نفسيچون مباشر عقد اولانده شرط نفاذ در[٢] . صبي مميزك ومملوكك عقدي اجازت ولي ومولايه موقوفدر[٣] .

نكاحك حكمي : حلاليت وحرمت مصاهرت ووراثتدر . زوجين بينلرنده زوجيت قائم اولدقچه[٤] شرعاً مأذون فيه

— اعتبار للآدمية الخ » دينلمشدر . مطبوع نتيجه‌نك شروط نكاحه دائر نقفدن اولان نقلنده‌كي « أو وكيل مكلف » عباره‌سي هرنقدر ابراهيم صائب بصمه سي ايسه‌ده غلط طابعدر . عبارۀ صحيحه « أو وكيل أو متكلف » دركه متكلف فضوليدر .

(١) چونكه وكالتده بلوغ شرط اولمديغي كبي حريت دخي شرط دكلدر . بهجة الفتوانك نكاح وكيل فصلنده شويله مذكوردر : « هند نفسني عمروه تزويج مراد ايتدكده عمروك قولي بكري تزويجه توكيل ايدوب بكر دخي شاهدين محضرلرنده هندي عمروه تزويج ايلسه عقد مزبور صحيح اولورمي ؟ الجواب : اولور » .

(٢) نفاذ دخي لزوم كبي صحتك فوقنده بر معنادركه اجزاء تصرفك يكديكره ارتباطندن عبارت اولان انعقاده اثر ترتبيدر . مثلا بيع فضولي منعقددر اما نافذ دكلدر .

لزوم : ترتب مذكورك بلا تراضي رفعي ممكن اولمامقدر . بر عقدك نفادي اكا حق غير تعلق ايتمامكله‌در . لزومي خياراتدن عاري اولمقله در.

(٣) نفع وضرر بيننده دوران ايدن هرتصرفك نفاذيچون اهليت بلوغ ياخود انضمام رأي ولي شرطدر . صبي مميزك ومملوكك بو بابده توكيلي دخي بويله‌در . تتكيم فصل آتينك منتهاسي قربنده مذكوردر .

(٤) ولو حكماً كما في المطلقة الرجعية مدة العدة .

اولان وجه اوزره یکدیکرندن مستمتع اولورلر[۱] . اشته حلالیت بودر . بوکا کسر حاء ایله (حل) دخی دینور .

زوجك اصول وفروعی زوجه یه وزوجه نك اصول وفروعی زوجه محرم اولوب ارتق انلرله تناکح ایدیله مزکه حرمت مصاهره ده بودر[۲] . برکیمسه یتشمش اوکی قیزینی ویاقاین والده سنی حس دیکر ایله مس ویا تقبیل ایتسه زوجه سی کندیسنه حرام اولمق و برقادین یتشمش اوکی اوغلی ویاقاین پدری ایله بویله معامله ده بولنسه زوجی کندیسنه حرام اولمق دخی مقتضای حرمت مصاهره در . (محرمات فصلنه باقکز) .

زوجیندن برینك وفاتنده دیکری اکا فریضهٔ مقدره سی وجهله وارث اولور . اشته وراثت ده بودر .

بونلر هپ عقد صحیحه کوره درکه نکاح واقع استجماع شروطیله صحیح اولدقده زوجه حقنده عقد دیکره مانع اولمق وزوجه نفع زوج ایچون حبس نفس ایتمك وبناءً علیه اودن انجق اذن زوج ایله چیقه بیلمك ومهر ونفقه زوجه عائد اولمق دخی جملهٔ أحکام نکاحدندر. آتیاً تفصیل اولنور .

نکاحك صفتی : عند التوقان (شدت آرزو حالنده) واجب وبلکه فرض ،[۳] ، وعند الاعتدال سنت مؤکده ، وخوف جور

---

(۱) مستمتع : سالف الذکر استمتاعدن اسم فاعلدر . استفاده زوجه یه ده شاملدر .

(۲) نکاح صحیح ثمره سی اولان حرمت مذکوره زنا ورضاع ایله ده ثابت اولور . نتکیم فصل محرماتده تفصیل اولنور .

(۳) بان یخاف الوقوع فی الزنا لولم یتزوج بحیث لایمکنه الاحتراز عنه

حالنده مكروه ، و تيقن جورصورتنده حرام اولمقدر .

وجوبده مهره مالك و نفقه‌يه قادر اولمق وجور ايديجى اولمامق شرطدر .

حال اعتدال : « زناده واقع اوله جق درجه ده توقان اوزره اولمامق ايله برابر مهره و نفقه يه قدرت » ايله مفسر وآنده دخى جور ايتاملك ايچون نفسندن امين بولنمق شرطى معتبردر .

عقد نكاح جمعه كونى اولمق ومسجد ايچنده اجرا اولنمق مندوبدر [١]

بين العيدين دخى نكاح وزفاف بلا كراهه جائزدر . كما فى رد المحتار .

ركننده مذكور اولديغى اوزره نكاحده خيارات (مخير لكلر) جارى اوله‌ميه‌جغندن خيار رؤيت [٢] وخيار عيب [٣] وخيار

الا به لان مالايتوصل إلى ترك الحرام الا به يكون فرضاً اه بحر . وفى قوت القلوب لأبى طالب المكى : قال سبحانه وأنكحوا الايامى منكم الآية فامر المحتاجين وندب المعصومين فالنكاح فرض مع الحاجة وسنة على الكفاية ثم وعدهم تعالى الغنى على الفقر .

(١) مسجد ايچنده اولمسنك مندوبيتى حديثده اويله‌امر اولنديغنه مبنيدركه « أعلنوا هذا النكاح واجعلوه فى المساجد » بيورلمشدر . جمعه كوننده اولمسنك مندوبيتى يوم جمعه‌نك اشرف ايام اسبوع اولمسنه مبنيدر . كافى ط . (ديوان على) دينيلان كتابده دخى .

وفى الجمعيات تزويج وعرس ولذات الرجال مع النساء

دينلمشدر . بونده‌كى عرس ضم‌عين‌ايله دركه زفاف‌وطعام زفاف‌معنالرينه‌در .

(٢) كورنجه‌يه‌دك مخير اولمق .

(٣) عيب وقصوردن سالم اولمق اوزره مخيرلك .

شرط [١] و خيار وصف [٢] معتبر اولماز . طرفيندن برى ويا ايكيسى عقدده بو نلردن برينى درميان ايتسه لرده نكاح جائز وشرط لغو اولور [٣] . بناءً عليه زوجيندن برى ديكرينك كورلكدن وچولاقلقدن وكوتورملكدن سالم اولمسنى وياشو وجهله كوزل ويا هنرور بولنمسنى وزوج زوجه نك بكارتنى شرط قيلسه ده خلافى ظهور ايلسه مخير الك قالماز [٤] .

(١) طرفيندن برى ويا ايكيسى مدت معلومه ايچنده نكاحى فسخ ايتمك ياخود اجازت وانفاذ ايلمك مخيرلكنده بولنمق .

(٢) بر صفت مرغوبه ايله اتصاف مخيرلكى درميان اولنمق .

(٣) الا إذا كان العيب هو الجب والخصاء والعنة فان المرأة بالخيار وهذا عند أبى حنيفة وأبى يوسف رحمهما الله تعالى . هنديه .

(٤) بر وصف مرغوبه مبنى مهرمثلندن زياده يى تسميه ايتمش ايسه آنك فقدانى او زياده يه مؤثر اولور .

نكاحده وكالت وعقد فضولى

ازدواج ایدجك حرّ بالغ ایله حرّهٔ بالغه عقد نكاحى شهود محضرنده بالذات اجرا ایده بیلدكلرى كبى بالتوكيل دخى اجرا ایده‌بیلورلركه برینك بالذات كندى ودیكرینك وكیلى یاخود ایكیسنك ده وكیلى عقدى یاپمش اولور .

مملوكك وغیر بالغك عقدى موقوف اجازت اولمغله انلرك بو بابده توكیلى یعنى كندى طرفلرندن وكیل تعیین ایتملرى ده صحیح وثمره دار اولماز . وكیلك انجق عاقل ومميز اولمسى شرط اولدیغندن مملوك ومعتوه وصبى ممیز وكیل اوله‌بیلور .

توكیل — كه بركیمسه كندى ایشنى (ما نحن فیهه نظراً عقد نكاح خصوصنى) بشقه‌سنه تفویض ایدوب انى اولبابده كندى یرینه اقامه ایلسكدر — محتاج اشهاد دكلدر .

خوف انكاره مبنى اشهاد اولنمقده‌در .

توكیلده اشهاد شرط اولمدیغندندركه زوجه زوجنه خطاباً « سن بنى هرنه زمان تطلیق ایدرسه‌ك ینه كندى نفسكه بنى تزویجه سنى وكیل ایتدم » دیوب زوج دخى قبول ایتمكله وكالت منعقد اوله‌رق زوج انى برطلاق بائن ایله تطلیق ایتدكدن صكره شهود محضرنده « بن مطلقه‌م فلانه‌یى كندمه تزویج ایتدم » دیمكله زوجه سنى ینه تزوج ایتمش واكا آزواج معامله‌سى ایتمك كندیسنه جائز وحلال اولمش اولور .

وكیلده شرط اولان عقل وتمییز در . بلوغ وحریت وذكورت

شرط دکلدر . وکیل ولوکه عبد غیر بالغ ویا قادین اولسون انك محضر شهودده اولان عباره سیله نکاح منعقد اولدیغی کبی عبارهٔ فضولی ایله‌ده منعقد اولور .

کشینك کندی فعلنه شهادتی مقبول اولمدیغندن وکیل، هم عاقد وهم شاهد اوله‌ماز ایسه‌ده موکلك حضورنده وکیل مکلف شاهد دیمکدر . بناءً علیه انك حین عقدنده موکل مکلف دخی حاضر اولور ایسه برشاهد دها بولنمق کافی اولور[1] .

فضولی : نه اصیل ونه وکیل نه‌ده ولی اولمیاندر . بلا اذن شرعی متصرف (ایشه مداخل) اولدیغیچون آنك عقدی متوقف اجازت بولنور . مجیزی یا اصیل ویا ولی اولور . (ولی بو بابده مولایه دخی شاملدر ولایت ونکاح رقیق بابلرینه باقکز .)

قبل الاجازه زوجیت وحلالیت حاصل اوله مدیغی کبی وفات وقوعنده ترکه دن مهر ویا میراث طلبنه حق ده اولماز .

بعد الاجازه عقد لازم اوله‌رق فسخی محتمل اوله‌ماز . بنابرین برحرهٔ بالغه نفسنی شهود محضرنده فلان ذاتك غیابنده اکا تزویج (ایجاب) ایدوب فضولی برکیمسه دخی او ذات ایچون قبول ایلسه‌کله او ذات واقف اوله‌رق عقد واقعی اجازه ایلسه نکاح منعقد ولازم اولمغله زوجه ندامت ایدوب جایه‌مدیغی کبی

(١) حرهٔ بالغـه حضورنده ولی دخی بوبابه در مثلا پدرك عقدی صورتنده حرهٔ مکلفه اولان قیزك حضوری انی بالذات مباشر عقد عد ایتدیره‌رك پدرینك شاهد اعتبار او لنمسی جسبیله دیگر بر شاهد دها بولنمق کافی اولور . بخلافها إذا کانت غیر مکلفة أو کانت غیر حرة فی تزویج المولی .

زوج دخی اجازتنه نادم اولوب عقد مذكوری فسخ ایدەمز (ایتدیرەمز).

كذلك حرۀ غیر بالغه‌یی فضولی بركیمسه ولیسنه طانشیمیه‌رق مهر مثلیله كفء ومناسبی بر ذاته شهود محضرنده تزویج ایدوب ولیسی دخی واقف اوله‌رق مجیز اولورایسه نكاح منعقد ونافذ اولور [١].

حر صغیرك دخی حكمی بویله‌در.

اجازت مولایه نظرا غیر حرك انكاحی دخی اجازت ولی‌یه نظراً انكاح صغیر وصغیره كبیدر. (نكاح رقیق بابنه باقكز)

حر بركیمسه بالغه قیزینی كندیسنه طانشمیه‌رق محضر شهودده طالب مناسبنه تزویج ایدوب مهر تسمیه ایلسه بعده بلا تسمیۀ مهر فلان ذاته تزویج ایلدیكنی قیزینه سویلیوب اودخی رد ایتمیه‌رك سكوت ایلسه عقد مذكور نافذ واو قیز اوذاتك منكوحه‌سی اولور [٢]. ومهر مثل لازم كلور.

نكاح فضولینك نفاذی اجازت مجیز ایله اوله‌بیله‌جكندن بركیمسه برینك جاریۀ مملوكه‌سنی اكا طانشمیه‌رق شو قدر غروش

---

(١) هند صغیره‌یی اجانبدن زید ولی اقربی آناسی زینبك اذنسز مهر مثلیله كفء عمروه تزویج ایدوب بعده زینب واقفه اولدقده عقد مزبوری مجیز اولسه عقدمزبور نافذ اولورمی؟ الجواب: اولور. (علی افندی)

(٢) انكحهٔ جاریه‌نك اكثری وكالت‌صورتیله اولوب موكله ایسه بر چوق قادینلر ایچنده بولنه‌رق متعین اولمامغله وكیل فضولی قبیلندن اولیوركه عقد واقع موكله‌نك اكا رضاسی واجازت فعلیه‌سی ایله تمام بولیور دیمكدر. كما فی ط.

مهر تسمیه‌سیله شهود محضرنده تزوج ایدوب صاحب جاریه واقف اولدقده قبول ایتمسه نکاح منعقد اولماز (*) .

کذلك برکیمسه فضولی اوله‌رق دیلسز بر ذاتك صغیره قیزینی شهود محضرنده مهر مثلیله برینه تزویج ایدوب قیزك بی‌زبان بولنان پدری عقدی اکلادقده قبول ایتمیوب اشارت معهوده سیله رد ایلسه نکاح منعقد اولماز .

تعلیق اجازت اجازت اولمدیغندن برکیمسه همشیره‌سی حرهٔ بالغه‌سی اکا طانشمیه‌رق محضر شهودده طالب مناسبنه تزویج ایدوب بعده همشیره‌سنه سویلدکده همشیره‌سی : « اکر والده‌م راضی اولورسه بن‌ده اجازت ویردم » دیمش اولمقله اجازت ویرمش اولماز . بناءً علیه اندن صکره‌کی ردی ایله عقد مذکور مردود ومنفسخ اولور .

فضولی برطرفدن اولدیغی کبی ایکی طرفدن‌ده‌اوله بیلور واوحالده عقد هرایکی طرفك متوقف اجازتی بولنور .

برکیمسه ایکی طرفك‌ده ولیسی ویاوکیلی اوله‌رق یاخود بر طرفدن اصیل ودیکر طرفدن ولی ویاخود بر طرفدن ولی وبرطرفدن وکیل یاخود هم وکیل وهم اصیل بولنه‌رق نکاحك ایکی طرفنی‌ده در عهده ایده بیلور :

(*) بوصورتده اوکیمسه نکاح مزبوره بناء جاریهٔ مزبوره‌یی وطء ایلمش اولسه صاحب‌جاریه‌اوکیمسه‌دن جاریه‌نك مهر مثل ومسماسندن اقلنی آلمغه قادر اولور . نکاح موقوفده کی دخول نکاح فاسدده‌کی دخول کبیدر . حد ساقط ، نسب ثابت ومهر مثل ومسمادن اقل لازم اولور . (بهجه) .

مثلا پدر كندی صغير اوغلی ايچون كندی تحت ولا يتنده بولنان صغيره برادر زاده سنی محضر شهودده عقد وتزويج ايدر اولديغی كبی افندی ياخود خانم دخی جاريهٔ مملوكه سنی كندی عبد مملوكنه شهود محضرنده تزويج ايلركه بو ايكی صورتده مباشر عقد ولی طرفين اولمش اولور .

اركك تزويجه توكيل ايتديكی كيمسه يی قادين دخی تزويجه توكيل ايتمش بولنمق صورتنده شخص واحد ايكی طرفكده وكيلی اولمش اولور .

ولايت كنديسنه منتهی اولان عمزاده عموجه سنك صغيره (يعنی نابالغ) قيزينی نفسنه تزويج ايتمك صورتنده كندی طرفندن اصيل وقيز طرفندن ولی بولنمش اولور .

عمزاده تحت ولايتنده بولنان صغيره قيزی موكلنه تزويج ايتمك تقديرنده برطرفدن ولی و برطرفدن وكيل اولمش اولور .

بركيمسه نفسنه تزويج ايچون وكيلی اولديغی قادينی كنديسنه عقد ايتمك صورتنده كندی طرفندن اصيل وزوجه طرفندن وكيل بولنمش اولور . كما فی الملتقی مع المجمع .

موكلك موكل به اولان ايشی بالذات يا په بيلمكه مقتدر اولمسی صحت توكيلده شرط اولديغی و بناءً عليه صبی غير مميز ايله مجنونك توكيلی صحيح اولمديغی كبی صبی مميزك دخی[١] نفع ايله ضرر آره سنده متردد تصرفاتدن اولان بو بابده كی توكيلی رأی ولی انضمام ايتمدكجه نافذ اوله ماز .

---

(١) وكذا من بمعناه أعنی المعتوه .

برکیمسه وکیل اولدیغی خصوصده موکلندن مأذون اولمدقجه بشقه‌سنی توکیل ایده‌مز اولدیغندن وکیل‌تزویج اولان کیمسه ایچون بشقه‌سنی توکیل ایتمك یوقدر . مکرکه موکل «رأیکله عمل ایت» دیوا کا ضمناً اولسون مأذونیت ویرمش اوله .

مأذون اولمیه‌رق توکیل ایتمش اولمق تقدیرنده دخی وکیل ثانی تزویج ایشنی وکیل اول حضورنده اجرا ایدرسه اوده جائز اولور . کما فی الهندیة .

برقادین یاخود ارکك تزویجه ایکی کشی‌یی توکیل ایتمش اولمق صورتنده انلردن یالکز بری وکالت ایدرسه جائز اولماز . هندیة .

برقادین نفسنی تزویجه برینی توکیل ایتدکدن صکره بنفسها تزوج ایلسه وکیل بونی بیلسون ، بیلمسون وکالتدن چیقمش اولور . اما قادین انی بعد التوکیل وکالتدن اخراج ایلسه وکیل کندینك عزل واخراج اولندیغنی بیلدکجه وکالتدن چیقمش اولماز : موکله‌سنی تزویج ایدرسه نکاح جائز اولور . هندیه .

محرمات [١]

استنكاح وتزوجلری حرام اولان قادینلر دیمکدرکه مؤقتاً حرام اولانلره دخی شامل اولمق اوزره انواع اسباب تحریم اعتباریله بروجه آتی تعداد اولنور .

اسباب تحریم شونلردر : نسب ، صهریت ، رضاع ، جمع ، جمع دیگر ، حق غیرك تعلق ، شرك ، ملك ، طلقات [٢] .

ذکر اولنان اسباب تحریمك برطاقمی مؤبد وبرطاقمی موقتدر : نسب وصهریت ورضاع سببیله اولان حرمت مؤبددر . بونلردن ماعداسندن حاصل اولان حرمت انلرك بقاسیله مؤقتدر . تتکیم بیانلرندن ظاهردر .

نسب سببیله نکاحی حرام اولان خاتونلر شونلردر : امهات ،

(١) باب تفعیلدن اسم مفعول مؤنث صیغه‌سی اوزره جمعدر . بوبابده اصل (ولا تنکحوا ما نکح آباؤکم الخ) دن اعتباراً (حرمت علیکم أمهاتکم الخ) آیات کریمه سیله اولبابده وارد احادیث شریفه‌در .

(٢) هندیه‌ده مذکوراولان بوطقوزنوعدر . ردالمحتارك نظم آتیسنده مندرج انواع اثناعشری تماماً ذکره حاجت یوقدر :

انواع تحریم النکاح سبع — قرابة ملك رضاع جمع
کذاك شرك نسبة المصاهره — وامة عن حرة مؤخره
وزید خمسة أتتك بالسان — تطلقة لها ثلاثاً واللعان
تعلق بحق غیر من نکاح — أو عدة خنوثة بلا اتضاح
وآخر الکل اختلاف الجنس — کالجن والمائی لنوع الانس

لعانك سبب تحریم اولمسی حکم تلاعنك بقاسیله موقت اولوب بعداللعان اولان تفریق بر طلاق بائندن عبارتدر . قون‌امام‌ابویوسفده فرقت مؤبددر . تتکیم بابنده مبیندر .

بنات ، اخوات ، عمات ، خالات، بنات الاخ ، بنات الاخت .

١ ـــ امهمات : انالردر . كشي‌يه كندى آناسى حرام اولديغى كبى آناسنك آناسى الخ و باباسنك آناسى الخ دخى حرامدر [١] .

٢ ـــ بنات : قيزلردر . كشي‌يه كندى قيزى وقيزينك قيزى الخ واوغلنك قيزى الخ حرامدر [٢] .

٣ ـــ اخوات : همشيره لردر . لا بوين همشيره حرام اولديغى كبى لاب همشيره ياخود لام همشيره دخى حرامدر [٣] .

٤ ـــ عمات : خاله‌لردر . كشي‌يه لابوين اولان خاله‌سى يعنى باباسنك آناوبابابر همشيره سى حرام اولديغى كبى لاب خاله سى و لام خاله‌سى دخى حرامدر . باباسنك و أجدادينك خاله لرى دخى بويله‌در . آناسنك وجداتنك خاله لرى دخى بويله در [٤] .

٥ ـــ خالات : تيزه لردر . كشي‌يه لابوين اولان تيزه‌سى يعنى آناسنك آناوبابابر همشيره‌سى حرام اولديغى كبى لاب تيزه‌سى ولام تيزه‌سى دخى حرامدر . آبا وامهاتنك تيزه لرى دخى اويله در [٥]

---

(١) زيد آخرت آنا ايدنديكى‌هندى‌تزوج جائزاولور . (على افندى) .

(٢) اولاد ايدنديكى قيز وآخرت قيزى حرام النكاح دكلدر . تتكيم احكام‌دعيده بيان اولنور .

(١) سوت همشيره دخى حرامدر : تتكيم رضاعاً اولان حرمتده ذكر اولنور قاردشلك قادين حرام دكلدر . نسب ورضاعك غيرى‌برطريق ايله اركك‌ك قادينه قاردشلكى اوله‌ماز .

(٤) وأما عمة العمة فإنه ينظر إن كانت العمة القربى‌عمة لأب وأم أولأب فعمة العمة حرام وان‌كانت القربى عمة لأم فعمة العمة لاتحرم . هنديه .

(٥) وأما خالة الخالة فإن كانت الخالة القربى خالة لأب وأم أو لأم نخالتها تحرم عليه وإن كانت القربى خالة لأب نخالتها لاتحرم عليه . هنديه .

٦ – بنات الاخ : برادر قيزلريدر . كشی‌يه لابوين اولان برادرينك قيزلری الخ حرام اولديغی كبی لاب ياخود لام اولان برادرينك قيزلری الخ دخی حرامدر .

٧ – بنات الاخت : همشيره قيزلريدر . كشی‌يه لابوين اولان همشيره‌سنك قيزلری الخ حرام اولديغی كبی لاب ياخود لام اولان همشيره‌سنك قيزلری الخ دخی حرامدر .

صهريت سببيله حرام النكاح اولان خاتونلر درت فرقه‌در .

برنجيسی : قاين والده‌لردر . كشی‌يه حليله‌سنك (١) آناسی حرام اولديغی كبی آناسنك آناسی الخ وباباسنك آناسی الخ دخی حرامدر (٢) .

ايكنجيسی : اوكی قيزلردر . كشی يه زوجهٔ مدخول بهاسنك (٣) قيزلری الخ واوغللرينك قيزلری الخ حرامدر (٤) .

اوچنجيسی : كلين خانملردر (٥) . كشی يه كندی اوغلنك

---

(١) حليله تعبيری زوجه‌يه وسريه‌يه (اوطه لغه) شاملدر . « زيد زوجه‌سی هندك آناسنك اناسی زينبی شهوت ايله مس ويا تقبيل ايلسه هند زيده علی التأبيد حرام اولور. » (نتيجه) . « زيد جاريه‌سی هندك آناسی زينبی وطء ايلسه هندك وطئی زيده حرام اولور. » (فيضيه) .

(٢) زيد هندی عقد صحيح ايله تزوج ايتدكدن صكره هندی تطليق ايلسه زيدهندك آناسی زينبی تزوج ايتمك جائز اولماز. (نتيجه) .

(٣) يعنی كوكی كيروب وطء ايلديكی قاريسنك ومستفرشه جاريه سنك .

(٤) قيز كرك كنديسنك حجر تربيه‌سنده اولسون ، كرك اولمسون . حرمت مذكوره‌ده والده‌نك مدخول بها اولمسی شرطدر . بو بابده خلوت صحيحه دخول مقامنه اقامه اولنمامشدر. هنديه .

(٥) بوراده كلين مجازكونی طريقيله امرأة الابن معناسنه در .

حليله‌سی حرام اولدیغی کبی اوغلنك اوغلی الخ و قیزینك اوغلی الخ نك حليله سی دخی حرامدر[١] . او غللغنك[٢] حليله سی حرام اولماز[٣] .

درد نجیسی : اوکی آنالردر . کشی‌یه باباسنك حليله‌سی ـ که کندینك اوکی آناسیدر ـ حرام اولدیغی کبی جدینك یعنی کرك بابا باباسنك وکرك آنا باباسنك الخ حليله‌سی دخی حرامدر . مزنیه سی[٤] بیله حرامدر .

حـــرمت مصاهره ـ که حکم نـکاحده مذکـور درت حرمتدر ـ نـکاح صحیحك ثمره‌سی[٥] اولمقله برابر رضاع

لغت عربیه‌ده کلینه (عروس) وبوکا فتح کاف وتشدید نون ایله (کنة) تعبیر اولنور. قاین‌آنا (حماة) در. علی الاکثر کلین ایله قاین‌آنا ارهسـنده عداوت مستحکمه اولدیغندن أمثال عربیه‌ده :

ان الحماة اولعت بالـکنه * واولعت کنتها بالظنه

وارد اولمشدر . ظنه کسرظاء ایله تهمت معناسنه‌در .

(١) اوغلنك زوجه‌سـنك زوج‌آخردن اولان قیزینی تزوج جائز اولور. فیضیه .

(٢) اوغللق تعبیری ربیبه ودعی‌یه‌شاملدر. (ربیب) اوکی‌اوغلدر (دعی) تبنی ایدیلاندر . آیت کریمه‌ده حلائلی حرام قیلنان ابناء [الذین من أصلابکم] قیدیله مقید واقع اولمشدر .

(٣) زید زوجـه‌سی هنـدك زوج آخردن اولان اوغلی عمرو متوفانك زوجه‌سی زینبی تزوج ایدوب هنـد ایله جمـع ایتمك جائزاولورمی ؟ الجواب : اولور (علی افندی) .

(٤) مزنیه منهیه‌وزنـده زن‌زنا کرده در . باباسنك زنا کرده‌سی اولان قادینی آلمق اوغله حلال اولماز .

(٥) نـکاح فاســدده وطء ویا آنك دواعیسی اولمـدقجه حرمت مصاهره ثابت‌اولماز نتـکیم بابنده‌مبیندر . وطء کرك حلال وکرك عن‌شبهه

وزنا ايله دخی ثابت اولور . كشی يه زوجه سنك قيزی وزوجه سنك آناسی حرام اولديغی كبی زوجه‌سنك سوت قيزی وزوجه سنك سوت آناسی دخی حرامدر[١] . زنا ايتديكی قادينك قيزی وآناسی وسوت قيزی وسوت آناسی دخی حرامدر .

رضاع سببيله نـكاحلری حرام اولان خاتونلر قرابت نسبيه وصهريه سببيله حرام النكاح بولنان خاتونلر دركه كشی يه نسباً اولان امهات وبنات واخواتی الخ حـرام اولديغی كبی رضـاعا اولان امهاتی وبناتی واخواتی الخ دخی حرامدر[٢] . كذلك صهريت سببيله قاين والده‌لر الخ حرام اولديغی كبی سوت قاين والده

وكرك حرام محض اولسون انـكله وانك دواعيسيله حرمت مصاهره ثابت اولور .

(١) بونلری نكاح ايله آلمق حرام اولديغی كبی بونلر ايله عن شهوة اويناشمق دخی كشی‌يه كندی حليله‌سنی مؤبداً حرام‌ايدر . « زيد زوجه سی هندك رضاعاً قيزی زينبی وطء ايلسه هند زيده حرام اولور . علی افندی »

(٢) نسب سببيله حرام النكاح اولان صنوف سبعه‌يه وآيده كتاب‌الرضاعه باقـكز . حجةالله‌البالغه‌ده ديركه مرضعه دخی چوجغك سبب نشو ونماسی وبادیء‌قيام‌بناسی اولمقده شبيه‌والده‌در شوقدركه والده خلقت ولدينی كندی‌قارننده بولندرمقده ومرضعه اكا بعد الولاده سادرمق اولمقده‌در چوجغك اناسندن صكره بر آناسی‌ده اودر انك چوجقلری دخی او چوجغك قاردشلرندن بشقه اكا قاردشلردر . اثناء حضانه سنده او قادين چكديكی چكمش وبناء‌عليه آنالق حق هرنه ايسه چوجغك ذمتنده اكا قارشو او دخی ثابت اولمشدر . قال فيكون تملكها والوثوب عليها مما تمجه الفطرة السليمة وكم من بهيمة عجماء لاتلتفت إلى أمها أو إلى مرضعتها هذه اللافتة فما ظنك بالرجال اه .

وسوت اوکی قیزی وسوت اولاد حلیله‌سی وسوت بابا حلیله‌سی دخی حرامدر [١] .

جمع سببیله محرماتدن اولانلر ایکی نوعدر : بری اجنبیاتك جمعی ودیکری ذوات الارحامك جمعیدر .

اجنبیاتك یعنی بری برلرینه یبانجی بولنان قادینلرك جمعی سببیله کشی یه درت قادیندن زیاده سنی وعبد مملوك اولد یغنه کوره (ولو مکاتب ویامدبر کبی صاتیلمیه جق کوله اولسون[٢]) ایکی قادیندن زیاده سنی جمعاً تزوج ایتمك جائز اولماز .

تعدد زوجه جائز اولمقله برابر زوجاتك عـــددی وجه مذکور اوزره محدوددر . سراری ایچون حـد یوقدر [٣] أحرار

(١) کما مر وسیأتی فی الرضاع .

(٢) مکاتب ومدبر تعبیرلریچون کتاب الزکاتمزك یدنجی صفحه‌سنك صوکنده‌کی هامشه وآیده نکاح رقیق فصلنه باقـکز . هندیه‌ده ابن‌ام ولد دخی زیاده‌ایدلمشدر . أم ولد آتیده ثبوت نسب فصلنده‌دخی مذکوردر .

(٣) درت زوجه‌سی وبیك جاریه‌سی وار ایکن بر جاریه دها اشترا ایتمك ایستیان اری لوم ایدن کیمسه‌نك کفرندن قورقیلور چونکه جناب حق (فانهم غیر ملومین) قول کریمیله آندن سلب لوم ایتمشدر . زوجه‌سنك اوزرینه اولمك ایستیانی لوم ایدنك‌ده حکمی بودر . متزوج ایکن تزوج ویاتسری ایتمك ایستیان کشینك حلیله‌سی : « کندمی اولدیررم . » دیسه دخی زوج امتناع ایتمیه بیلور چونکه (فانکحوا ماطاب لـکم الخ) قول کریمیله مشروعدر . انجق حلیله‌سنی غملندرمامك ایچون تزوج وتسری‌یی ترك ایدرسه مأجور اولور حدیث‌شریفده بنم امتمه رقت ایدنه جناب حق رقت ورحمت ایدر مالنده اولمق اوزره « من‌رق‌لامتی رق‌الله‌له » بیورلمشدر . در مع ط . تعدد زوجه مسئله سیچون آتیده کی (قسم) مسائلنی دخی اوقومق لازمدر .

مسلمیندن اولان کیمسه دردن و أحرار اولمیانلر ایکیدن زیاده زوجه جمع ایده‌میه‌جکلرندن (١) برحر کیمسه علی التعاقب بش قادین تزوج ایدرسه درت اوّلکیلرك نکاحی جائز وصحیح و بشنجینککی غیر جائز اولور. اکرانلری عقد واحدده نکاحلار ایسه هیچ برینك نکاحی صحیح اولماز.

حر اولمیان کیمسه‌نك اوچ قادین تزوجی دخی بوحکمده در. (بونلر عدداً اولان جمعك حرمتیدر. بوندن صکره‌کیلر نوعاً اولان جمعك حرمتیدر):

ذوات الارحامك جمعی سببیله کشی‌یه ایکی همشیره‌یی نکاح ایله و انلر کندی مملوکه‌سی بولندیغنه کوره وطء واستفراش ایله جمع ایتمك جائز اوله ماز. همشیره‌لر کرك نسباً قاردش وکرك رضاعا قاردش اولسونلر.

اصل بودرکه هانکی ایکی قادینك بری ارکك فرض اولندقده بینلرینه نکاح دوشمز اولورایسه انلری جمعاً استنکاح ویاتسری ایتمك جائز اولماز (٢).

بناءً علی هذا نسباً ویا رضاعا اولان ایکی همشیره‌یی نکاحده ویا ملك یمین ایله وطء ده جمع جائز اولمدیغی کبی برقادینی نسباً ویا رضاعا اولان خاله‌سی یاخود تیزه‌سی ایله دخی اولوجهله جمع

(١) بینلرنده نکاح قائم ایکن جمع ایدیله‌مدیکی کبی انلردن بری مطلقه اولمق تقدیرنده انك طلاق عدتی مدتنجه دخی جمع ایدیله‌مز. عدت بحثنه باقکز.

(٢) برقادینی انك اوکی قیزیله وکذا بر قادینی کندی جاریه‌سیله نکاحا جمع جائزدر. بونلردن صورت‌اولاده حرمت یالکز برجهتده‌در. صورت ثانیه‌ده دخی ذکر اولنان فرض وتقدیره کوره عدم حل نکاح قرابته یاخود رضاعه مبنی دکلدر. هندیه.

ايتمك جائز اولەماز (١) استنكاح صورتنده انلرك ايكيسى جمعا نكاح ايدلمش ايسه ايكيسنك ده نكاحلرى فاسد اولوب برر برر نكاحلانمش اولديغنه كوره اولكينك نكاحى صحيح وايكنجينك نكاحى غير صحيح اولور . بونلردن صورت اولاده زوج انلرك هرايكيسندن وصورت ثانيه ده يالكز ايكنجيسندن تفريق اولنور (٢) .

ايكى همشيره الخ جاريه يه مالك اولان كيمسه انلرك هانكيسنى ايستر ايسه استفراش ايدر . برينى استفراش ايتدكدن صكره ديكرينى آرتق استفراش ايده مز .

كذلك جاريهٔ مستفرشه‌سنك همشيره‌سنى ويا تيزه ياخود خاله‌سنى تملك ايليان كيمسه اولكنى قوجه يه ويررك ياخود اعتاق (٣) ايليه‌رك ويا بيع وياخود هبه (٤) ايله ملكندن چيقاررق (٥) نفسنه حرام قيلمدقجه (٦) ايكنجى يى استفراش ايده مز .

---

(١) زوجه‌سنك قرنداشى قيزينى دخى زوجه‌سيله نكاحاً جمع جائز اولماز. عبد الرحيم .

(٢) ايكى خاله ويا ايكى تيزه‌نك جمعى دخى جائز اولماز مثلا ايكى كيمسه يكديكرينك والده‌لرينى ياخود كريمه‌لرينى تزوج ايدوب برر قيزلرى اولسه صورت اولاده قيزلر برى برينك خاله‌سى وصورت ثانيه‌ده تيزه‌سى اولمغله انلرى برابرجه نكاحنده جمع ايده‌مز. هنديه .

(٣) واعتاق البعض كاعتاق الكل وكذا تمليك البعض كتمليك الكل . هنديه .

(٤) أو صدقة أو كتابة . هنديه .

(٥) انلردن برى صاتلوق صورتنده عيب قديمى سببيله رد ، وتزويج صورتنده تطليق ، وهبه‌صورتنده رجوع اولندقده دخى ينه انلردن برينى — ديكرينى نفسنه تحريم ايتمدكجه — وطء ايده‌مز. هنديه .

(٦) بكا حرام اولسون ديمكله ديكرى اكا حلال اوله‌ماز. هنديه .

اكر انلرك ایكیسنیده استفراش ایتمش بولنور ایسه هیچ برینك استفراشی كندیسنه حلال اولهماز . مكركه انلردن برینی ذكر اولنان طریقلرك بریله نفسنه تحریم ایتمش اوله .

بریسنك جاریهٔ مملوكه‌سنی تزوج ایدن كیمسه او جاریه‌نك همشیره سنی اشترا ایدنجه قدرا كا داخل اولمامش بولنمق صورتنده دخی آلدیغی جاریه ایله استمتاع ایده‌مز چونكه منكوحه‌نك فراشی نفس نكاح ایله اكا ثابت اولوراولد یغندن انك همشیره سنی استفراش ایدجك اولورسه انلری فراشده جمع ایلمش بولنور . مستفرشه سنك همشیره سنی تزوج ایتمك صورتنده نكاح صحیح اولور ومنكوحه‌یی وطء ایتمامش دخی اولسه مستفرشه‌یی ارتق استفراش ایده‌مز وانی طرق مذكوره نك بریله نفسنه تحریم ایتمدكجه منكوحه یی‌ده وطء ایلیه‌مز . اكر جاریه كندیسنه مستفرشه دكل ایدیسه انی استخدام ومنكوحه‌سنی وطء ایلر[1] . هندیه .

محرمه یه مضمومه اولان قادینك تزوجی حلالدر . مثلا محرم یاخود ذات زوج ویا مشركه بولنمق كبی نكاحی حلال اولمیان قادین ایله برابر برقادینی نكا حلامق جائزدر . حلال اولان قادینك نكاحی صحیح وحلال اولمیان قادینك نكاحی باطل اولور ، مهر مسمانك مجموعی نكاحی جائز اولاننكدر[2] . هندیه .

---

(۱) بونلر نكاح‌صحیحه كوره‌در . اكر جاریه‌سنك همشیره‌سنی نكاح فاسد ایله تزوج ایتمش ایسه اكا دخول ایتمدكجه مستفرشه‌سی كندیسنه حرام اولماز. دخول ایدرسه حرام اولور. هندیه .

(۲) وهذا عند ابی حنیفة رحمه‌الله‌تعالی . ولو دخل بالتی لا تحل فلها مهر المثل . والمسمی كله للمحللة. هندیه .

جمع دیگر سببیله محرماتدن اولانلر دخی شوکه : حره ایله برابر برینك جاریهٔ مملوکه‌سنی نکاحلامق (۱) ویاخود حره اوزرینه جاریه تزوج ایلمك جائزدکلدر(۲) .

انلری عقد واحدده جمع ایتمش اولمق تقدیرنده حره‌نك نکاحی صحیح وجاریه‌نك نکاحی باطل اولدیغی کبی حره اوزرینه نکاحلانان جاریه نك نکاحی دخی باطلدر(۳) . اکر اولا جاریه‌یی نکاحلایوب صکره ده حره‌یی نکاحلار ایسه ایکیسنك ده نکاحی صحیح اولور .

مسلمه ویا کتابیه اولان جاریهٔ غیری حرك تزوج ایتمسی جائز وفقط حره استنکاحنه اقتدار حالنده مکروهدر(٤) .

حق غیرك تعلقنه مبنی محرماتدن اولانلر : بشقه سنه منکوحه بولنانلر ویاخود انك وفاتی ویا طلاقی وقوعنه مبنی هنوز عدت ایچنده اولانلردر(٥) که بونلری نکاحلایانك نکاحی باطلدر .

---

(۱) مکرکه آلدیغی خاتمك کندی جاریه‌سی اوله . نته‌کیم ۳۵ نجی صفحه‌نك ایکنجی هامشنده هندیه‌دن نقلا کچمشدر .

(۲) عدت بحثنده امهات اولاد مسئله‌سنی اشهرایله‌عدتك ایکنجی نوعی هامشندن اوقویکز .

(۳) حرهٔمطلقه‌نك عدتی ایچنده جاریه نکاحلامق دخی بویله‌در . طلاق رجعی اولدیغنه کوره حکم مسئله اتفاقیدر . طلاق بائن یاخود اوچ‌اولمق صورتنده امامین مخالفدرکه انلرجه نکاح جائزدر. کافی الهندیة .

(٤) چونکه حاصل اولان ولد مشروطالحریه اولمدقجه واندەسنه تبعاًمملوك اولور. نکاح رقیقه باقکز .

(٥) تحت مسلمه‌ده اولان ذمیه‌دخی بویله‌در بالاتفاق . تحت ذمیده اولان ذمیه انلر عدتی معتقد اولمدقلرینه کوره عندالامام بوندن مستثنادرکه زوج‌ذمیسنك وفاتنی ویا طلاقنی متعاقب (حامل‌اولمدقجه) مسلم وغیر مسلم بر ارککه واره‌بیلور. کما یأتی فی بابه .

بر قادين آخر دیارده بولنان زوجنك شيوع وفاتی یا خود انی تطلیق ایتدیکی خبرینك کندیسنه موثوقا وصولی اوزرینه نفسنی انقضاء عدتندن صکره زوج دیکره تزویج ایده‌بیلور ایسه‌ده زوج اولنك حیا ظهورنده و بوشامدیغنی ادعاسنده ایکنجی نکاحنك فسادی متبین اولمغله اندن تفریق اولنه‌رق بلاتجدید عقد زوج اولنك اولور. (نكاح فاسد بابنه باقکز.)

شرك سببیله محرماتدن اولانلر: مجوسیه (آتشپرست) ووثنیه (بتپرست) اولان قادینلردر. انلرك حره وجاریه‌سی مسلمه حلال دكلدر.

شمس ونجوم پرست اولانلر ویکندکلری صورته طاپانلر ومعطله وزنادقه و باطنیه (۱) واباحیه‌دن بولنانلر و (ادعاء اسلام ایتدیکی حالده) اعتقادی کندیسنی اکفار ایدن هر اهل مذهب عبدهٔ اوثانده داخلدر. هندیه.

مشرکه نك ملك یمین ایله دخی وطئی مسلمه حلال اولماز.

کتابیه (۲) کرك حربیه وکرك ذمیه اولسون (۳) کرکسه حره

---

(۱) باطنیه‌که آنلره تعلیمیه واسمعیلیه واباحیه‌الخ دخی‌دینور امام غزالی آثارندن‌اولوب ایضاحات فقیرایله مترجم وایکی‌کره مطبوع بولنان (المنقذ من الضلال) ترجمه‌سنده وسفینهٔ راغبده مشروحدر. أعصار اخیره‌ده انلر وهابیه اسمنی آلمشلر وکسوهٔ دین ایچره اوته‌دن برو بی‌دین ومهین‌اهل دین بولنه کلمشلردر.

(۲) وفرق القفال بین الکتابیة وغیرها بان غیرها اجتمع فیه نقصان الکفر فی‌الحال وفسادالدین فی الاصل والکتابیة فیها نقص واحد وهو کفرها فی‌الحال اه قسطلانی.

(۳) دین اسلام اوزره اولمیان طوائف بتپرست وآتشپرست الخ

وياجاريه بولنسون مسلم ايچون انى تزوج ايتمك ويا ملك يمين ايله وطء ايلمك جائزدر (١) شوقدركه اختلاف دين ــ رق كبى ــ مانع ارثدر (٢) . صلب مسلمدن تولد ايدن چوجق مسلمدر .

كتابيه تزوج ايدن مسلم انى كليسايه وسناغويه كيتمكدن واوده خمر اتخاذ ايلمكدن منع ايده بيلور . دم حيض ويا نفاسدن وجنبلكدن غسل ايتمك ايچون اكا جبر ايده مز (٣)

(تحت حجابه آلمقدن بحثه لزوم يوقدر چونكه انلر بلاد اسلاميه ده

ايسه (مشرك) و (اهل شرك) ويهود ويا نصارادن ايسه (اهل كتاب) تسميه اولندقدن صكره ذمت اهل اسلامى قبول ايله تحت تابعيت مسلمينده بولنورلر ايسه (اهل ذمت) وبولنميورلر ايسه (اهل حرب) تسميه اولنورلر . اشته (كتابى) كلمه سى اهل كتابك و (ذمى) كلمه سى اهل ذمتك مفرديدر . مؤنثى (كتابيه) و (ذميه) در. (حربيه) دخى اهل حربك مفرد مؤنثيدر . اهل حربك بلادى دخى (دارالحرب) اولمغله انلردن موقتاً داراسلامده تحت امانده بولنانلرى (مستأمن) تسميه اولنور . انكحهٔ كفار فصلنه باقكز .

(١) اهل كتابك ذبيحه لرى اكل اولنديغى كبى قيزلرى دخى تزوجه قبول اولنور. مسلمه اولمق اوزره تزوج ايديلان قادين كتابيه ظهور ايتسه زوج فسخ نكاح ايده مز. كما فى تنقيح الحامدية . هنديه ده ديركه اولى اولان انلرك نه قيزلرينى تزوج ايتمك نه ده ذبيحه لرينى اكل ايتمكدر . مكركه لضرورة اوله اه كراهتنك تنزيهيه اولديغى درمختارده مصرحدر . طحطاوى ديركه اصحابدن حذيفة بن اليمان وكعب بن مالك رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينك برر يهوديه تزوج ايتمش اولدقلرى صحيحدر. حربيه يى دارحربده نكاحلامق مكروهدر اه من موضعيه .

(٢) مهرينى اخذه مانع يوقدر . فيضيه ده مذكوردركه : وفات ايدن زيد مسلمك زوجه سى هند نصرانيه مهرمسماسنى زيدك تركه سندن اخذه قادره اولور .

(٣) كتاب الطهاره مزك يوز سكسان دردنجى صفحه سنه باقكز .

مستوره بولنمق كركدر . مستوريته دائر استطراداً يازيلان بحثى حقوق زوجين فصلنده اوقويكز) .

ابو يقندن برى كتابى وديكرى مجوسى اولانك حكمى حكم اهل كتابدر (١) .

مسلمك تزوج ايتديكى كتابيه تمجس ايتسه (مجوسى اولسه) نكاحى منفسخ ووطئى حرام اولور .

مسلمك تزوج ايتديكى كتابيه يهودى ايكن خرستيان وياخود خرستيان ايكن يهودى اولسه نكاح فاسد اولماز .

مسلمه اوزرينه كتابيه وبالعكس كتابيه اوزرينه مسلمه تزوج ايتمك جائز اولور (٢) .

مسلمه نك هيچ بر غير مسلمه وحتى اعتقادى كنديسنى مكفر اولان مسلم ظاهره تزويجى جائز اولمديغى كبى (٣)

---

(١) چونكه ولد — انكحهٔ كفار فصلنده مذكور اولديغى اوزره — ديناً خيرابوينه تابعدر .

(٢) وانلر محليت نكاحده مساوى اولدقلريچون قسمده دخى مساوى بولنور . هنديه .

(٣) زيد مسلم أبوبكر الصديق و عمر الفاروق رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينه سب ولعن ايلسه زيده نه لازم اولور ؟ الجواب : بلا تأخير قتل اولنور . سب الشيخين ولعنهما كفر . أشباه . كذا فى فتاوى على افندى قبيل باب المرتد . مسلم نامنه اولان زيد بعض قبائح ايشلمكله عمرو زيده بو مقوله ايشى ايشلمه آخرت واردر ديدكده زيد آخرتك اصلى يوقدر انسان اوت كبى بتر وينه اوت كبى يتر بو عالمده صفاك وار ايسه سن دخى ايشليه كور ديوب بو اعتقاد اوزره مصر اولسه زيده نه لازم اولور ؟ الجواب : قتل اولنور . كذا فيها فى ذلك الموضع فيما يكون كفراً من المسلم .

ارتداد ایتمش یعنی دین اسلامدن دونمش اولان کیمسه‌یه دخی نه مرتده ونه مسلمه نه‌ده کافرهٔ اصلیه تزویج اولنماز .

مرتده اولان قادین دخی هیچ کیمسه یه تزویج اولنماز .

وثنیه ومجوسیه‌نك مرتددن بشقه هر کافره تزویجی جائز اولور .

اهل ذمت مختلف المذهب دخی اولسه‌لر انلرك بری برلرینه نکاحی جائزدر .

ملك سببیله محرماتدن اولانلر : مملیکه (کوله بولنانلره) کوره کندی سیده‌لری (خانملری) درکه بر حره خاتون کندینك مملوکی بولنان کوله‌یه بلانکاح تمکین نفس ایده‌مدیکی کبی آزاد ایتمدکجه انکله تزوج دخی ایده‌مز .

بالاستقلال مملوکی اولانه واره‌مدیغی کبی بشقه‌سیله بالاشتراك مملوکی بولنان کوله‌یه دخی واره‌ماز .

نکاح اوزرینه ملك یمین وارداولمق یعنی زوجیندن بری دیکرینه یاخود انك بر شقصنه (نصفه ، ربعنه الخ) ارثاً ویا اتهابا مالك اولیویرمك ایله دخی نکاح باطل اولور(١) .

بر کیمسه کندی جاریهٔ مملوکه‌سنی(٢) (آزاد ایتمدین) تزوج ایدرسه او نکاح دکلدر . هندیه .

یعنی وجوب مهر ووقوع طلاق وحصول ارث کبی مترتب نکاح اولانشیلر اکا ترتب ایتمز وبعد الاعتاق او نکاح باقی اولماز . نتیجه.

---

(١) المأذون والمدبر إذا اشتریا منکوحتهما لایبطل النکاح وکذا المکاتب إذا اشتری منکوحته لایفسد النکاح ، کذا فی الهندیة .

(٢) یاخود مکاتبه‌سنی ویامدبره‌سنی یاخود ام ولدینی ویاخود مالك بعض اولدیغی جاریه‌یی . کذا فی الهندیة .

كشى كندى جاريه‌سنى آزاد ايتمش اولمدقجه بلا نكاح استفراش ايده بيلوركه طريق تسريدر ،
نكاحك لزومى آزادلى يه كوره در . لكن فى زماننا تسرى ايده‌جك كيمسه يه اولى اولان(١) قبل الاعتاق دخى نكاح ايتمكدركه جاريه حرة الأصل اولمق ياخود آزادلى بولنمق (٢) احتمالنه مبنى شبهۀ حرامدن احتياط ايدلمش اولور (٣)

طلقات سببيله محرماتدن اولانلر : مبتوته بولنانلر دركه زوجلرى طرفندن حق نكاحلرى قطع اولنمش اولمغله انلره حرمت غليظه ايله حرام اولمش بولنان قادينلردر . زوجندن اوچ طلاق ايله مطلقه اولان حره حله كورمدكجه يعنى زوج ديكر كنديسنه دخول ايتمدكجه زوج اولنه حلال اولماز .

(حره اولميان زوجه حقنده ايكى طلاق ، حره حقنده‌كى اوچ طلاق كبيدر . كتاب طلاقه باقكز) .

حره اولميان منكوحه‌نك ايكى طلاقدن صكره زوجنه بلاحله نكاح ايدلمسى حلال اولمديغى كبى ملك يمين ايله وطء اولنمسى‌ده حلال اولماز.

---

(١) عبارة الهندية : قالوا فى هذا الزمان الأولى أن يتزوج جارية نفسه حتى لو كانت حرة كان الوطء حلالا بحكم النكاح اه .

(٢) بان كانت معتقة الغير أو محلوفاً عليها بعتقها وقدحنث الحالف . وكثيراً مايقع ذلك .ولاسيما إذا تداولتها الأيدى . نتيجة عن الأشباه .

(٣) بوكا (نكاح تنزهى) ديبورز . جاريه بونكاله آزاد ايدلمش اولماز . وافنديك وفاتنده جاريه او نكاحدن طولايى تركه‌دن ميراث آله‌ماز. كما هو المصرح به فى نكاح النتيجة وفى باب نكاح الرقيق من فتاوى على افندى .

منتهای طلاق حره حقنده اوچ وجاریه حقنده ایکی اولدیغندن برکیمسه حره اولان زوجه‌سنی یادفعة ویامتفرقا اوچ طلاق ایله تطلیق ایتدکدن صکره اوقادین بعد انقضاء العدة نکاح صحیح ایله زوج دیکره‌واروب واکا مدخوله‌اولوب بعده بالطلاق ویابالوفاة اندن آیریله‌رق عدتی منقضیه اولمدقجه او کیمسه‌یه نکاحلانماز.
آخرك مملوکه‌سنی تزوج ایتمش اولان کیمسه‌یه دخی آنی دفعة ایکی طلاق ایله ویا ایکی کره تطلیق ایتدکدن صکره آله‌بیلمك — ولوکه او جاریه‌یی بالآخره کندیسی اشترا واعتاق دخی ایتمش بولنسون — انجق انك بروجه مذکور زوج دیکره واروب آیرلمسیله جائز اولور. کما فی الهندیة.
نکاح موقت باطلدر. مدتك اوزون وقیصه اولمسنده ومعلوم ویا مجهول بولنمسنده فرق دخی یوقدر. هندیه [1]
(نکاح متعه) دخی باطل اولان نکاح موقت جمله‌سندندر. صورتی: محرماتدن اولمیان قادین ایله محضر شهودده «شوقدر مدت شو مال مقابلنده سنکله استمتاع ایده‌یم» دیو یا بالاصاله ویا بالوکاله ایجاب وقبولده بولنمقدر.
نکاح باطل مفید حل [2] اولماز واکا طلاق وایلاء وظهار [3]

(۱) مکرکه حین عقدده طرفین کندیلرینك یشایه‌میه‌جقلری برمدتی تسمیه ایتمش اوله‌لر. اوحالده نکاح منعقد وشرط باطل وبی‌حکم اولور: بیك‌سنه یاخود قیام‌ساعته ویاخروج‌دجاله یاخود نزول‌عیسی علیه‌السلامه دکین. دیمك کبی اه هندیه.
مطلق اوله‌رق تزوج ایدوبده نیتنده «کندنجه مصمم‌اولان برزمان برابر بولنمق» اولور ایسه نکاح ینه صحیحدر. هندیه.
(۲) یکرمنجی صفحه‌نك باشنه باقیکز.
(۳) ایلاء وظهار کتاب الطلاقده فصل مخصوص ایله مبیندر.

واقع اولماز وانكله متزوج اولانلر يكديكره وارث اوله مازلر [١] .

نهاريات تزوجنده بأس يوقدر . (نهاريات) : كوندزلك قادين معناسنه اولان نهاريه‌نك جمعيدر . يالكز كوندزلرى برابر بولنمق اوزره تزوج جائزدر [٢] .

احرام حج وعمره مانع نكاح اولمديغندن محرم اولان كيمسه حال احرامده دخول ايتمامك اوزره تزوج ايده‌بيلور واحرامده بولنان قادينى دخى آله بيلور . مُحرم بولنان ولى دخى تحت ولا يتنده اولان قيزى برينه تزويج ايده بيلور .

---

(١) مأمون العباسينك قاضى القضاتى اولان يحيي بن اكثمك ترجمه‌سنده وفيات الأعيانده مذكوردركه مأمون طريق شامده تحليل متعه‌يى ندا ايتدرمشيكن قاضى يحيانك آيت وحديث ايله بالاحتجاج : سن زنانك حلاليتى ندا ايتديريورسين. ديمسى اوزرينه مأمون استغفار ايدرك متعه‌نك تحريمى ندا اولنمسنى امر ايلمشدر . قاضى مشار إليه ديمشيدى كه جناب حق كتاب كريمده قد أفلح المؤمنون الخ آيات شريفه سنده ازدواج ايچون مشروع اولان ايكى طريقى (استنكاح وتسرى طريقلرينى) بيان ايله انلردن ماعدايه عدول ايدنلرك حدود الاهى تجاوز ايتمش اوله‌جقلرينى بيلدرمشدر زوجۀ متعه ملك يمين اولمديغى كبى زوجنه وارث ويامورث اولان وولدى والدنه الحاق ايليان زوجه دخى دكلدر امام زهرى محمد بن الحنيفه‌نك اوغللرى عبد الله وحسندن وانلردخى پدرلرندن واودخى پدرى حضرت عليدن اولمق اوزره روايت ايلمشدركه حضرت على رضى الله تعالى عنه : « رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم متعه‌يى امر ايتمش اولدقلرندن صكره انك نهى وتحريمى ندا ايتمكلكمى بكا امر ايلدى . » بيورلمشدر اه متعه زنادر حتى زنا ايتامكه شرط ايدن كيمسه‌نك زوجه‌سى متعه ايله وطئنده مطلقه اولور . تتكيم بهجة الفتاودن نقلا كتاب الطلاقك تعليق بحثى نهايتنده ذكر اولنور .

(٢) أهل أشغال ايچون قادينلر هپ ليلى اولمغله ليلياتى ذكره حاجت يوقدر .

ولایت

واوك کسریله[١] باب سادس و ثانیدن اولان (ولایت) : غیر اوزرینه انك موافقی اولسون ، اولمسون تنفیذ قول ایتمك یعنی اکاسوز کچیرمکدر .

صاحبنه (ولی) دینور جمعی (اولیاء) کلور . مؤنثلری (ولیه) و (ولیات) در .

صبیان ومجانینك کیمسه اوزرینه ولایتلری اولمامغله (ولی) : بالغ عاقل وارثدر[٢] .

ولایت قرابت ایله اولدیغی کبی ملك وولاء وامامت ایله دخی اوله جغندن ولایتك اسبابی درتدر : قرابت ، ملك ، ولاء ، امامت .

بونلردن اوچ اولکیلرك مسببی (ولایت خاصه) ودرد نجیسنککی (ولایت عامه) در . خاصه اولانی اقوادر[٣] .

وصایت (وصیلك) بوبابده سبب ولایت دکلدر . مکرکه وصی همده ولی اوله[٤] .

ارککه وقادینه شامل اولمق اوزره شخص صغیر ومعتوه ومجنونك امر اموالی اولیایه مفوض اولدیغی کبی بونلرك وفصل مخصوص ایله مبین رقیقلك امر انکاحی دخی انلره مفوضدر .

---

(١) فتح وکسر ایله اولان ولایت نصرت معناسنه‌در . کما فی المصباح .

(٢) رقیقلر دخی اولیاء اوله‌مازلر . وارثقیدی انلری‌ده اخراج ایدر . ابن‌عابدینك افاده‌سنه کوره حاکم وسیدعبد دخی ولی غیروارث اولمغله تعریف من جهة القرابه اولان ولی‌یه خاصدر .

(٣) إلا فی الاقراض فان القاضی فیه أقوی لکونه أقدر علی الاستیفاء .

(٤) التقاط دخی اسباب ولایتدن دکلدر . کما سنذکره .

اولياء آتياً اكلاشيله جغى اوزره : اقرباء ، موالى ، قاضى ياخود والى در .

فسق مانع ولايت دكلدر . كما فى الهندية[1] .

بوبابده تنفيذقول · ولى تحت ولايتنده اولانى ـــ كه انك مذكرينه مهدى وزننده (مولى) ومؤنثنه (موليه) تعبير اولنور ـــ ديله ديكنه تزويج ايده بيلمك وولايت خاصه اصحابنك عصبه قسمندن اولديغنه كوره همده رضاسى اولميان عقدى فسخه قادر اوله بيلمكدر

قرابت سببيله ولى : ترتيب ارث اوزره[2] عصبه در[3] . كرك نسبيه وكرك سببيه اولسون[4] .

اقرب اولياء : ابن[5] ، صكره ابن الابن الخ ، صكره اب[6] ،

---

(١) أى مالم يكن مفوتاً للمصلحة بسوء الاختيار . كما فى الرد .

(٢) أى والحجب فيقدم ابن المجنونة على أبيها لانه يحجبه حجب نقصان . كما فى الدر .

(٣) بشرط حرية وتكليف واسلام فى حق مسلمة و ولد مسلم . ولاولاية لمسلم على كافرة إلا أن يكون سيد أمة كافرة أو إماماً . وللكافر ولاية على مثله . (تنوير الأبصار) .

(٤) اوغل وبابا ولابوبن ياخود لاب برادركبى بلاواسطهٔ نسا اولان اقرباء ذكوره عصبه بنفسه دييورزكه بو عصبهٔ نسبيه دن برنوعدر . اما عصبهٔ سببيه آتى الذكر مولى العتاقه وانك عصبهٔ نسبيه سيدر .

(٥) صغار حقنده ابن متصور اولماغله ابنك ولايتى معتوه ومعتوهه يه الخ مقصور اولور .

(٦) مجنونه نك ابى وابنى ياخود جد وابنى موجود اولمق صورتنده ولايت عندالشيخين ابنكدر . امام محمد عندنده ابكدر . نكاح بلاخلاف جائز اولمق ايچون افضل اولان : بابا اوغله امر ايتمكدر . هنديه .

صكره اب الاب الخ ، صكره اخ لامدن ماعدا اولان برادرلر ، صكره انلرك اوغللری ، صكره عم لامدن ماعدا اولان عموجه لر ، صكره انلرك اوغللری ، صكره بووتیره اوزره بابا عموجه لری ، انلرك اوغللری ، جدعموجه‌لری ، انلرك اوغللری‌در .

(قول جنسی حقنده عصبهٔ نسبیه مقدم اولمغله انلر حقنده بونلردن صكره‌ولايت عصبهٔ سببيه‌نك يعنی‌مولى العتاقه‌نكدركه كوله‌ويا جاريه‌نك معتق ويا معتقه‌سی كيم ايسه وليسی اودر[١] اندن صكره ولايت انك عصبه سنكدر .)

عصبه موجود اولمديغنه كوره ولايت والده‌نكدر[٢] . صكره لابوين همشيره‌نك ، صكره لاب همشيره‌نك ، صكره ولدامك يعنی ارككی ديشيسی مساوی اولمق اوزره لام برادر وياهمشيره‌نك ، صكره انلرك اولادينك ، صكره سائر ذوی الارحامك[٣] : خاله لرك ، صكره دايیلرك ، صكره تيزه‌لرك ، صكره عموجه قيزلرينكدر[٤] .

بونلردن صكره ولايت انكاح مولى الموالاتك[٥] ودها

(١) قالوا يستوى فيه الذكر والأنثى .

(٢) ثم لام الاب وفى القنية عكسه ثم للبنت ثم لبنت الابن ثم لبنت البنت ثم لبنت ابن الابن ثم لبنت بنت البنت وهكذا ثم للجد الفاسد . (در مختار) .

(٣) سائر قيدی اولاد اخوانك‌دخی ذوی الارحامدن اولدقلرينه مبنيدر . ذووالارحام ذی سهم وعصبه اولميان اقربادر . ط .

(٤) وبهذا الترتيب اولادهم فيقدم أولاد العمات ثم اولاد الاخوال ثم أولاد الخالات ثم أولاد بنات الأعمام . درمع ط .

(٥) بلاوارث اولان ايكی كيمسه (ولوقادين اولسون) حياتلرنده يكديكرينك ارش‌جنايتلرينی چكمك و وفاتلرنده ميراثی ييمك اوزره معاهد اولورلر ايسه انلرك هر بری ديكرينك موالاةً مولاسيدر .

صكره تزويج صغاره ماذون اولان(١) حكامكدر .

ملك سببيله ولى : كوله‌نك وجاريه‌نك سيدى (افنديسى) ياخود سيده‌سى (خانمى) در . بونلر كوله وجاريه لرينى قبل الاعتاق ديله‌دكلرينه تزويج ايده بيلورلر . (نكاح رقيق فصلنه باقكز .)

ولاء سببيله ولى : مولى الموالاة ايله مولى العتاقه در(٢) .

امامت سببيله ولى : ولايت عامه اصحابيدر . قاضى مأذون اولديغنه كوره نكاحى محتاج ولى اولانى بالولايه انكاح وتزويج ايدر(٣) .

كندى نفسى حقنده قاضى دخى رعيه اولديغندن صغيره‌لى نفسنه تزويج ايدجك اولور ايسه بلاولى نكاح ايتمش اولوركه صحيح دكلدر . حق انك مافوقى بولنان واليندكدر . اوده كندى نفسى حقنده رعيه‌در(٤) .

مانحن فيه اولان ولايت انكاح مسئله‌سنه كوره صغيره‌نك پدرى مجهول النسب اوله‌رق بركيمسه‌نك النده مسلم اولمش اولقله او كيمسه انك مولى الموالاتى صاييلور بناءً عليه كنديئك وفاتندن صكره صغيره‌سنى بالولايه ديله ديكنه تزويج ايده بيلور . كما فى ط .

(١) بان كان مكتوباً فى منشوره .

(٢) « مولى الموالاة » ذكر اولنمشدر . (مولى العتاقة) : قول جنسى حقنده انى آزاد ايتمش اولان سيد ويا سيده‌در . مولى الموالاتك سبب ولايتى اولان صفته فتح واو ايله (ولاء موالات) ومولى العتاقه‌نك سبب ولايت اوله‌رق حائز اولديغى صفته (ولاء عتاقة) تعبير اولنور . بونلر سبب ارث دخى اولور . ولاء : اوسببله استحقاق اولنان ميراثه‌ده اطلاق اولنور . « الولاء لمن أعتق » .

(٣) ولايت خاصه اصحابى بولنميان صغير وصغيره كى .

(٤) كما فى الهندية . قاضينك اصول وفروعى دخى كندى نفسى حكمنده‌در . كما فى الدر .

وصایت بو بابده سبب ولایت اولمدیغی کبی صغیر وصغیره کندیلرینی مجرد انفاق واداره ایدر برکیمسه نك حِجرنده (قوجاغنده ، بوجاغنده) بولنمش اولمقله دخی او کیمسه انلری تزویجه مالك اولهماز : مثلا ملتقط ولیّ لقیط دکلدر(۱) .

ولی عاقل وبالغ ووارث اولهجغندن مجانین ومعتوهینك وصبیان ومماليكك کیمسه اوزرینه ولایتلری اولمدیغی کبی کفارك دخی مسلمین اوزرینه وکذلك مسلمینك بو بابده کفار اوزرینه ولایتلری یوقدر(۲) . (ولکن بر مسلم محضر شهودده بر کتابیه یی ولیّ کتابیسنك مباشرتیله تزوج ایده بیلور) .

صغیر وصغیرهنك ورقیق ورقیقهنك ومجنون ومجنونهنك وکذا معتوه ومعتوههنك نکاحلرنده ولی شرطدر(۳) اذن و لی

---

(۱) لقیط : ولد منبوذدرکه آتلمش اولوبده برکیمسهنك ثوابنه آلوب باقدیغی چوجقدر . ملتقط : انی آلاندر . آتیده حکمی مذکوردر .

(۲) هندنصرانیه قیزی زینب صغیرهٔ مسلمهیی ولایةً تزویجه قادر اولماز . (بهجه) . زیدذمی شرف اسلام ایله مشرف اولدقده بالغه اولان قیزی هندنصرانیهیه سن دخی اسلامه کل دیو جبر اولنماز . بوصورتده هند نفسنی عمروذمییه تزویج ایتمك ایستدکده زید هندی منعه قادر اولهماز . (بهجه) .

(۳) انلرك انکحهسی موقوف اذن اولیا اولوب احکام صغارده وباب نکاح رقیقده مسطور اولدیغی وجهله اولیا وموالینك اجازهلریله نافذ وردلریله باطل اولدیغنه نظراً ولی شرط نفاذ اولمق لازم کلدیکی واصولده مقرر اولانده بو اولدیغی حالده درمختارده شرط صحت دیو تصریح ایدلمشدر . ردمختارده بومعنی تأیید اولنمش اولدیغی کبی شرط نکاحده دخی بووجه اوزره محرر بولنمشدر .

اولمدقجه بونلرك نكاحنه طلاق و توارث كبی احكام صحت ترتب ايتمز.

اوليانك بونلر اوزرنده ولايت انكاحلری يعنی ديله‌دكلرينه تزويج و نكاح ايتمك حقلری ده واردر.

ولی پدر ياخود پدر پدری اولوبده كنديلرندن سوء اختيار معروف اولمديغنه كوره مولی و موليه سنی غبن فاحش ايله(*) وكفئنك غيری‌يه دخی تزويج ايده‌بيلور : نكاح صحيح ولازم اولور. (صغير وصغيره ايچون عند البلوغ فسخ نكاح ايتمك مخيرلكی‌ده اولماز . اوغلنك تزويجی صورتنده مجنونه ومعتوهه‌نك دخی بعد الافاقه خيار فسخی اوله ماز. شرح ملتق).

اكر بابا ياخود بيوك بابا طمع وسفهی ولا يباليلكی جهتيله كنديسندن سوء اختيار معروف ايسه نكاح مزبور (يعنی غبن فاحش ايله ويا كفئنك غيری‌يه اولان نكاحی) صحيح اولمديغی كبی سرخوش اولوبده قيزينی سرخوش ياخود شرير ويا انفاقدن عاجز فقير بركيمسه‌يه تزويج ايتمش اولمق صورتنده دخی كنديلك سوء اختياری ظاهر اولمش اولمغله شفقت مظنونه‌سی اكا تعارض ايده‌ميه‌رك نكاح صحيح اولماز.

ولی پدر ياخود بيوك پدر اولمديغنه كوره ولوكه والده ياخود قاضی اولسون نكاح مزبور اساساً صحيح اولميوب اكر عقد مهر مثل ايله وكفئنه واقع اولور ايسه صحيح ولكن صغير وصغيره

(*) غبن — كه آلدانمقدر — صغيره جانبنده مهر مثلندن دون وصغير جانبنده اندن افزون اولمقلدر فنده ناسك آلدانير اولدقلری يعنی آلدانمغه متحمل بولندقلری مقداره (غبن يسير) وتحمل ايدر اولمدقلری مقداره (غبن فاحش) دينيلور . غبن فاحشك حد اصغری برقوله كوره اونده بش وبر قوله كوره اونده بردر كما فی رد المحتار عن الجوهرة .

ايچون عند البلوغ قاضي يه فسخ نكاح ايتديرمك مخيرلكي ثابت اولور .

رقيق اولان صغير وصغيره ايچون سيد وسيده ، حر اولان صغير وصغيره حقنده پدر وپدري كبيدركه انلر بعد الاعتاق بالغ اولمقله كنديلريچون خيار بلوغ ثابت اولماز . مجنونه نك اوغلى دخي اكا كوره اويله‌دركه بعد الافاقه كنديسيچون مخيرلك قالماز .

رقيقه حقنده خيار عتق خيار بلوغدن مغني اولديغي كبي مجنونه حقنده دخي اوغل بابايه مقدم اولديغندن پدرك تزويجنده ثابت اوله‌ميان مخيرلك اكا مقدم اولانده اولويتله ثابت اوله‌ماز ط .

قيزك واوغلانك حال صغرنده وليسنك نكاحه ولايت اجباري اولديغي كبي حال كبرنده دخي مجنون ويا معتوه اولديغنده نكاحنه ولايت اجباري اولور .

ولي اقربك مسافهٔ سفر غيبوبتنده ولي ابعد ايچون مناسبني فوت ايتامك اوزره حق تزويج واردر . وليّ اقربك عودتيله اوعقد باطل اولماز :

وليّ اقربك عضلي - يعني كفء ومناسبي ظهورنده قيزي مهر مثليله اكا تزويجدن امتناعي - صورتنده ولايت وليّ ابعده وحتى قاضي‌يه ويا نائبنه انتقال ايدر .

صغيره نك بالولايه انكاحي تقديرنده مصلحت رجاله صالح اولمدقجه زوجنه همان تسليمي لازم كلمز . بو بابده اعتبار سنه دكل ، طاقته در . هنديه .

خیار بلوغ و خیار عتق

ولینك حق انكاحی اولدیغی کبی پدردن و پدرندن ماعدا اولان ولینك[1] انكاحنده صغیر وصغیره ایچون خیار بلوغ ومالكنك انكاحنده مملوكه ایچون خیار عتق دخی واردر .

طائفهٔ نسا تحت ولایت رجالده اولدیغی وتعبیر دیكر ایله نكاح بر نوع ملك[2] دیمك بولندیغی ایچون بالغه نك نكاحی كندی رضاسنه معلق قیلنمش وغیر بالغه ایچون دخی بروجه آتی حق خیار ویرلمشدركه انك صبی غیر بالغه دخی شمولی اولمشدر . جاریه نلك خیارعتقی خیار بلوغندن مغنی بولنمشدر .

(خیار بلوغ) : بلوغ سببیله فسخ نكاح ایتدیرمكه مخیر اولمق دیمكدركه صغیر یاخود صغیره اب وجدینك غیری طرفندن بالولایه ایدیلان عقده خبیر اولدقلرینه كوره حین بلوغلرنده ، وخبیر اولمدقلرینه كوره بعد البلوغ خبیر اولدقلرنده منكوحلرینی ایستهمزلر ایسه محضر طرفینده حكم قاضی ایله فسخ نكاح

(١) ولوكه والده یاخود قاضی اولسون . درمختار وقد مر .

(٢) حدیث حضرت عائشهده وارد اولدیغی اوزره « نكاح رق دیمكدر : كشی كندی كریمهسنی كیمه نكاحلایور ایی باقسون » بیورلمشدر . بوكابناء لغت عربده بر فلانك عقدندهایدك مآلی افادهده « كنا فی املاك فلان (یاخود) فی ملك فلان (ویاخود) فی ملكان فلان » دینیلور . كما فی الكامل . حدیث حضرت مشارالیهاده « النساء أغلال فلینظر أحدكم غلا یجعله فی عنقه » دخی وارد اولمشدركه بوده رجالی نساءمؤذیهدن تحذیر در . « من النساء غل قمل یقذفه الله تعالی فی عنق من یشاء ثم لایخرجها إلا هو » حدیثی مفهومنجه بعض زوجه طوتساغك بیوننده بتنمش اولان تویلی قایش لالهیه بكزركه اندن تخلیص رقبه ایتمك پك مشكل اولور .

ايده بيلورلر(١) . خيار مذكوره خيـــار بلوغ ديندیکی کبی (خيار ادراك) دخی دینیلور . فسخ مذکور طلاق دکلدر (٢) .

خيار مذكوره اهل اولان صغار حق مذكورك كنديلرينه توجهنده نفسلريني اختيار ايدوب طالب فسخ نكاح بولنمد قلرينه همان اشهاد ايتمك لازمدر اندن صكره رضايه دليل اولمدقجه حاكمه مراجعت تأخر ايده بيلور .

قيزك حين بلوغنده (٣) نكاحی بيلوب بالاختيار سكوت ايتمسيله خياری آخر مجلسه امتداد ايتميه رك باطل اولور(٤) حكم مسئله يی

---

(١) اب وجدك غيری ولينك عقد ايلديكی نكاحی زوج غائب ايكن زوجه خيار بلوغ ايله فسخه قادره اولماز (على افندی) .

قاضيدن غيری وليسی اولميان هند صغيره يی قاضی مهر مثليله كفئی زيده تزويج ايتدكدن صكره هند بالغه اولديغی آنده نفسنی اختيار واشهاد ايدوب خيار بلوغ ايله عقد مزبوری زيدك حضورنده حاكمه فسخ ايتدرمكه قادره اولور . (نتيجه) .

(٢) كتاب الطلاقه باقـكز . هند بالغه يه خبر نكاح واصل اولدقده فسخ ايدوب صكره راضيه اولسه عقد جديده محتاج اولور . (نتيجه) .

(٣) وإذا أدركت بالحيض لابأس بأن تختار نفسها مع رؤية الدم . وان رأت الدم فى الليل تقول فسخت النكاح وتشهد إذا أصبحت وتقول إنما رأيت الدم الآن لأنها لاتصدق أن تقول رأيت الدم فى الليل وفسخت . هذا وإن كان كذباً لكن الكذب فى بعض المواضع مباح هنديه .

(١) إذا كانت بكراً ولاتمتد إلى آخر المجلس حتى لو سكتت كما بلغت وهى بكر بطل الخيار . وإن كانت ثيباً فى الأصل أو كانت بكراً إلا أن الزوج قد بنى بها ثم بلغت عند الزوج لايبطل خيارها بالسكوت ولابقيامها عن المجلس . وإنما يبطل خيارها إذا رضيت النكاح صريحاً أو بوجد منها فعل يستدل به على الرضا كالتمكين من الجماع أو طلب النفقة أو ما أشبه ذلك . هنديه .

بيلمامسى اكا عذر دكلدر . اكر نكاحى بيلميور ايديسه بيلوب سكوت ايدنجه قدر خيارى باقى بولنور .

اوغلانك (١) بلوغه ايروب سكوت ايتمسيله ومجلسدن قياميله خيارى باطل اولميوب جميع عمر انك ايچون وقت خيار اولور . دلالة اولسون انك رضاسنه باقيلور . اكر رضاسنى سويلر ياخود وطء ويا تسليم مهر معجل ياخود التزام نفقه ايتمك كبى رضاسنه دلالت ايدجك شيئ ايشلرايسه خيارى قالمامش اولور . نكاحدن ما عدايه جهل انك حقنده دخى عذر دكلدر . (در مختار) .

قبل الفسخ وفات وقوعنده بينلرنده توارث جريان ايدر . بعد الفسخ سبب ارث كيدر .

صغير وياصغيره يى انكاح ايدن ولى پدراولديغى ياخودپدرپدرى بولنديغى صورتده سوء اختيار ايله معروف اولمامق وحين عقدده سرخوش بولنمامق شرطيله نكاح نافذ ولازم اولوب خيار بلوغ دخى اولماز(٢) .

اكر طمعندن وسفهندن ناشى سوء اختيار ايله معروف

(١) قالوا وخيار الصغير والثيب اذا بلغا لايبطل بلاصريح أودلالة كقبلة ولمس ودفع مهر ولابقيامهما عن المجلس اهـ سواء كانت الثيب حرة أوامة وسواء كانت ثيبا عند التزوج أو عند البلوغ كما لودخل بها الزوج قبل البلوغ وانما لم يكتف بسكوتها قياساً على ابتداء نكاحها فانها تعرب عن نفسها . ط .

(٢) چوجغى كفئنك غيرى يه تزويج ايدن : مثلا اوغلنه برمملوكه وقيزينه بركوله نكاحلايان ياخود اوغلنك زوجه‌سى مهرينى ازيد وقيزينك مهرينى انقص قيله‌رق غبن‌فاحش ايليان باباتك اوتزويجى صحيحدر . اب وجدك غيرى ايچون بوجائز دكلدر اهـ كنز مع العينى أى ما دام صاحياً وغير معروف بسوء الاختيار كما عرفته وساذكره .

وياخود عقد ايدر ايكن سرخوش بولنور ايسه صغيره يى كفئنك غيرى يه ويامهر مثلندن اقله وصغيرى مهر مثلندن اكثره تزويج وانكاح ايتمسى صحيح اولماز .

(خيار عتق) - كه اكا (خيار عتاقه) دخى دينور - عتق سببيله جاريه نك فسخ نكاح ايتمك مخيرلكى ديمكدر . افنديسى ياخود خانمى طرفندن برينه تزويج وانكاح ايدلمش اولان مملوكه اعتاق اولنديغنده زوجى ايستەمز ايسه اندن آيريله بيلور . اشته خيار عتق بودر .

بونده حكم قاضى يه حاجت اولميەرق جاريه كنديسنك آزادينه علمى متعاقب . « بن نفسمى اختيار ايتدم . » ديمك كافيدر (١) .

بوبابده جاريه نك عتقه ياخود نكاحه جهلى عذر اولديغى كبى حكم مسئله يه جهلى دخى عذردر (٢) .

كوله ايچون خيار عتق يوقدر .

(١) زيد جاريه سى هندى عمروه تزويج ايتدكدن صكره زيد هندى اعتاق ايدوب بعده هند عتقه عالمه اولديغى مجلسده نفسنى اختيار ايتميوب عمروه نفسنى تمكين ايتمكله عمرودخى هندى وطء ايلسه حالا هند نادمه اولوب عقدمزبورى فسخه قادره اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (نتيجه) .

(٢) خيار عتقك خيار بلوغه مخالف اولديغى وجوهك برى بودر . برى دخى بوندن صكره مذكور اولاندركه خيار عتق يالكز جاريه ايچون ثابت اولور خيار بلوغ ايسه هم قيز وهم اوغلان ايچون ثابت اولور . اوچنجى وجه بوكه معتقه نك مخيرلكى مخيره بالطلاقده اولديغى كبى آخر مجلسه دكين امتداد ايدر . دردنجى وجه بوكه خيارعتق مخيره ده اولديغى كبى مجلسدن قيام ايله باطل اولور خياربلوغ ايسه ثيب وغلام حقنده قيام من المجلس ايله باطل اولماز . بشنجى وجه بوكه خيار بلوغده قضا شرطدر خيارعتقده شرط دكلدر . كافى ط .

ولايت مع العقل بلوغ ايله ومملوكه‌يه كوره آزاد ايله منقطع اوله‌جغندن عاقل اولان حرة بالغه ومعتقة بالغه بكر دخى اولسه نكاحه جبر اولنه ماز (١) . كنديلك رضاسى لازمدر . اوده ثيبك سويله مسيله وبكرك سويله مكده صيقلديغى ولى اقربنه قارشو بلا رد سكوت ايتمسيله معلوم اولور .

بلا استهزاء كولمك وبلاصوت آغلامق دخى رضا عد اولنور .

معتقه‌يه دخى شامل اولمق اوزره (٢) حرة مكلفه‌نك وليسى اولمديغنه كوره على الاطلاق (٣) نكاحى — اتفاقا — ووليسى اولوبده حاضر ويا راضى اولمديغنه كوره — ظاهر روايتده — صحيح ونافذدر (٤) .

حرة مكلفه نفسنى بلااذن ولى كفئنك غيرى يه تزويج ايتمش اولور ايسه عصبه‌دن بولنان ولى ايچون حق اعتراض واردركه اوولى قاضى يه فسخ نكاح ايتديره بيلور . تتكيم بيانى كلور .

نكاح مذكورك من أصله (يعنى أساساً) عدم جوازى خلاف ظاهر الروايه اوله‌رق مؤخراً مختار فتوى اولمشدر . كما فى التنوير والدرّ (٥) . لكن عمل ظاهر الروايه اولان ماتقدم ايله در .

(١) بوجبر جبراولياءدر . جبرا كراه مانع نكاح دكلدر . كما مر .

(٢) خرج به الامة والمدبرة والمكاتبة وامالولد . فلايجوز نكاحهن الا باذن الولى . ط .

(٣) يعنى كفئنه وغير كفئنه .

(٤) اصل بودركه مالنده متصرف اوله بيلان نفسنده دخى متصرفدر . ومالا فلا . درمختار . هذا ظاهر على قول الامام الاعظم فانه لايرى الحجر على الحر . أما على قولهما فلا يظهر لانها تملك وان حجر عليها فى المال . ط .

(٥) قال لفساد الزمان فلا تحل مطلقة ثلاثاً نكحت غيركفء بلارضا ولى بعد معرفته اياه فليحفظ اه

كفاءت

فتح كاف ايله (كفاء) و (كفاءت) مساوات وممائلت معناسنه اسمدر . فعلى باب مفاعلهدن مصرف اولمغله كسر كاف ايله كفاء : مكافأه مثلى مصدردر . نظير معناسنه اسم دخى اولور(١) بومعناده (كفء) لفظى شائعدركه جزء وزننده‌در (٢) فعول وزننده (كفوء) وفعيل وزننده (كفىء) دخى دينوركه نظير وصاحب كفاءت ديمكدر . جمعى اجزاء وزننده (اكفاء) در(٣) .

كفاءت قادينك اركك‌ده آرايه جغى شيدر ولزوم نكاح ايچون معتبردر (٤) . اركك ديله ديكى قادينى كنديسنه فراش ايديه‌بيلور وخساست فراشندن طولايى انك شرفى خللدار

(١) كما فى قول سيدنا حسان : وروح القدس ليس له كفاء . ومن الاول أعنى المفتوح قول غيره :

فانكحها لاابى كفاء ولاغنىً   زياد أضل الله سعى زياد

(٢) سورهٔ شريفهٔ اخلاصى او قويكز . شاعر ابو الطيب مفسدات صلاتك اون آلتنجيسى هامشنده كتاب الصلاتده ايراد ايتديكمز ابياتى قصيده سنده :

وإذا لم تجد من الناس كفءاً   ذات خدر أرادت الموت بعلا

ديمشدر . رسمخط بودر خط مصحف مقيس عليه دكلدر .

(٣) كما قال قائل ولا آرتضيه للمرتضى :

الناس من جهة التمثال أكفاء   أبوهم آدم والام حواء

(٤) لزومك معناسى ماسبقده معلوم اولمشدر . نكاحك حكمى قبيلنده كى هامشه باقكز .

اولماز . حالبوکه شرفلی برخاتون کندینك قدر وقیمتیله غیر متناسب برار کسکه فراش اولمقدن صویحق عارلانه بیلور .

بناءً علیه زوج ایله زوجه آره‌سنده مضمون نظم آتی اوزره التی خصوصده مساوات آرانور(۱) ویاخود زوجه او خصوصلرده زوجدن دون بولنور :

انّ الکفاءة فی النکاح تکون فی * ستٍّ لها بیت بدیع قد ضبط
نسب واسلام کذلك حرفة * حرّیةٌ ودیانة مال فقط

انلردن (نسب) قوم نجیب عربده اولور . قبائل قریش(۲) یکدیکره کفء اولدیغی کبی قبائل سائرهٔ عرب دخی هپ یکدیکرینك کفئیدرلر(۳) . عربدن اولمیان عربه کفء اوله‌مدیغی کبی عرب

(۱) چونکه بحسب العاده مصالح انجق بین المتکافئین انتظام بولور . ذکر اولنان خصوصات سته ایسه انلرله بین الناس تفاخر واقع اولور . بوندن طولایی انلرك اعتباری لابد بولنور . بحر .

(۲) قریش : علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك اون‌ایکنجی جدلری اولان نضر بن کنانه اولادیدر . بنی‌تیم ، بنی‌عدی ، بنی‌امیه ، بنی‌هاشم‌الخ قریش قبائلندندر . خلفاء اربعه رضی الله تعالی عنهم حضراتندن : حضرت ابوبکر قرشی تیمی وحضرت عمر قرشی‌عدوی وحضرت عثمان قرشی‌اموی وحضرت علی قرشی‌هاشمی در . قیل :

وقریش هی التی تسکن البحر بها سمیت قریش قریشا .

(۳) الانصاری والمهاجری فیه سواء . هندیه . واستثنی فی بعض الکتب بنوباهلة منهم لخستهم .

وفیهم قیل : ولاینفع الاصل من‌هاشم * اذا کانت النفس من باهلة
وقیل : اذا قیل للکلب یا باهلی * عوی الکلب من شؤم هذا النسب
والحق الاطلاق فان النص لم یفصل ولیس کل باهلی بخیلاً بل فیهم الاجواد .

سائره دخی قریشه کفء اولەماز (١) .

(اسلام وحریت) جه کفاءت عربك غیریده آرانور چونکه بونلر آنلرجه لازمهٔ حالدر . بوایکی خصوصده کفاءت من جهة الأصل معتبر اولمغله بنفسه مسلم ویامعتق اولان ، پدری دخی مسلم ویامعتق اولانه کفء اولەماز . یالکز پدری مسلم ویاحر اولان دخی ابوینی مسلم ویاحر اولانه کفء اولەماز .

نسب جدايله تام اولديغندن ابوجدی مسلم ویاحر اولان جدبجد مسلم وحر کبیدر .

(حرفت ودیانت ومال) خصوصلرنده کفاءت عرب وعجمده (٢) آرانه بیلور ،

صناعت خسیسه اربابی صناعت عالیه اربابنه کفء اوله ماز .

أصحاب وظائف اهل حرفتدن معدوددر . کما فی الدر .

فاسق اولان کیمسه ٣) . کرك اعلان فسق ایدیجی اولسون

کما فی الدر معالرد . وزاد المرحوم اوجی زاده علی البیت الاول و احسن حدیثه بیتا ترکیاً جانس فیه فقال :

دنیدر اوکیم عفتی ترك ایدوب * تفاخر ایده کثرت باه ایله

ولا ینفع الاصل من هاشم * اذا کانت النفس من باهله

وفی الجزء الثانی من کتابنا مشاهیر النساء ص ٣٨١ :

اذا ولدت حلیلة باهلیّ * غلاما زاد فی عدد اللئام

(١) قالوا الحسیب کفء للنسیب فالعالم یکون کفءاً للعربیة . کذا فی الهندیة .

ما الفضل الا لاهل العلم انهم * علی الهدی لمن استهدی ادلاء

(٢) عرب : فوق‌النضر اولان پدرك جمع ایلدیکیدر . اسم جمعدر مفردی عربی‌در . أعراب : اهل بادیه‌در . انك مفردی أعرابی‌در . عجم : عرب اولمیاندر . بونك‌ده مفردی عجمی در .

(٣) فسق : خروجدر . آغاجك حدنظامندن شاخك خروجی‌دخی

ـــ كه اكا (فاسق مُجاهر) تعبير اولنور ـــ كرك اولمسون صالحه بر قيزه وحتى صلحادن بركيمسه نك قيزينه كفء اوله ماز .

مالاً كفاءتده زوجك مهـــر معجلى اعطـايه وحرفت اهلى اولمديغنه كوره همده زوجه نك بر آيلق نفقه‌سنه واهل حرفت اولديغنه كوره هر كونك نفقه سنه اقتدارى كافيدر (١)

بونلره مالك ومقتدر اولان اركك اموال عظيمه يه مالك اولان قادينه كفئدر . بونلره مالك اوله‌ميان اركك هيچ برقادينه كفء دكلدر (٢) .

كفاءتك اعتبارى ابتداء عقدده‌در . مال كبي عُرضهٔ زوال اوله بيلانك صكره‌دن زوالى ضرر ويرمز ،

فقير دوشن كيمسه‌نك صكره‌دنكى عجز وافتقارينه مبنى زوجه‌سى كندندن تفريق اولنمديغى كبى حين تزوجنده كفء اولوبده صكره‌دن فجوره ايرنك نـكاحى دخى فسخ اولنماز (٣)

فسق وأوشاخ فاسقدر . اصطلاح فقهاده فاسق : ارتـكاب معاصى ايله حدودحقدن خارج اولاندر . نمازقيلميان ياخود ايچكى ايچن مسلم فاسقدر .

(١) لـكن نفقه‌يه اقتدار زوجه اركـكه قادينلق ايده‌بيله‌جك سنده بولنديغنه كوره‌در . دها كوچك ايسه نفقه‌سى لازم اولمديغندن زوجك مهر معجلى اعطايه اقتداريله اكتفا اولنور . هنديه . قادينك اختيار اولمسى مانع وطء دكلدر .

(٢) قضاتدن اولوب اغنيادن اولانك قيرى ساداتدن اولوب نفقه‌يه قدرتى اولميان فقيره كفء اولماز ، (عبدالرحيم) . حصكفى ديركه صبى مهر معجل ايچون پدرينك ويا والده‌سنك ويدرى جهتندن اولان جد وجده‌سنك غناسيله كفء اولور .

(٣) ثم الـكفاءة تعتبر عند ابتداء النـكاح ولايعتبر استمرارها بعد ذلك حتى لوتزوجها وهو كفء ثم صار فاجراً داعراً لايفسخ النـكاح . هنديه .

امور ستۀ مذكوره خارجنده كفاءت آرانميه‌جغندن بلده‌يه وكنجلكه وكوزللكه اعتبار اولنماز: كويلى اركك شهرلى قيزه واختيار كيمسه كنج قيزه وچركين قوجه كوزل قادينه كفئدر .

كفاءت دعواسى ونكاحه اعتراض حق عصبه‌دن اولان اوليانكدر(١) .

حرۀ مكلفه‌نك نفسنى بلااذن‌ولى كفئنك غيرى‌يه تزويجنده نكاحه على تقديرصحته(٢) ولى معترض اوله‌رق — چوجق اولمدقجه — (٣) انى قاضى‌يه فسخ ايتديره بيلور . تجدد نكاح ايله حق اعتراض دخى تجدد ايدر .

حق اعتراض اولجه عدم رضايه متوقفدر . حرۀ مكلفه‌ىى وليلر كندى رضاسى‌ورضالرى ايله كفئى اولميان بركيمسه‌يه بيلميه‌رك تزويج ايتمش اولوبده اوكيمسه‌نك كفء اولمديغى تبين ايتمك صورتنده انلرك تقصيرايدوب تحقيقسز ويردكلرى‌ايچون حق‌اعتراضلرى‌اوله‌ماز .

مكركه وقت عقدده كفاءتى شرط قيلمش اوله‌لر . ياخود زوج كنديك انلره كفء اولديغنى سويله‌مش اولمسى اوزرينه عقد ايدلمش

---

(١) هندبالغه نفسى كفئى اولمان زيده تزوج ايدوب هندك ذى رحم محرمندن وليسى عمرودن غيرى كيمسه‌سى اولمسه عمرو ايچون حق‌اعتراض وارميدر ؟ الجواب : بوقدر . (نتيجه) ولايت بحثنده كچدكى وفتاواده تصريح ايدلديكى اوزره اب ايله جدك غيرى اولان والينك صغيره‌يى كفئنك غيرى‌يه تزوج ايتمسى صحيح اولمامغله زوجيندن برينك وفاتنده ديكرى اكا وارث اوله‌ماز .

(٢) أى فى ظاهر الرواية الغير المختارة للفتوى على ماسبق بيانه فى آخر باب‌الولاية

(٣) تبين اولان حمل دخى ولادته ملحقدر .

اولو بده کفء اولمديغى صكره‌دن ظاهر اولمش اوله . او حالده اوليانك اعتراضه حقلرى اولور .

رضاء اولياء ياصراحةً ويادلالةً اولور . كلان آغرلغى قبول ايتمك ياخود وليمه ويازفاف ترتيبنده بولنمق دلالةً رضادر . سكوت رضا دكلدر .

ولايت تجزؤ ايتميان سبب ايله ثابت بر حق غير متجزىء در هرولى ايچون على وجه الكمال ثابت اولمغله اوليادن برطاقمنك رضاسى جمله‌سنك رضاسى كبيدر . اقرب واقوى اولمدقجه برى ديكرينك رضاسنى نقض ايده‌مز .

نفسنى مهر مثلندن اقله نكاحلايان حرةٌ بالغه‌نك دخى وليسى معترض اوله بيلوب يازوج انى اتمام ايدر وياخود دفعاً للعار حاكم انلرك بينلرينى تفريق ايدر . حاكمك تفريقى ولينك طلبى اوزرينه زوجك حضورنده اولور (*)

دخول واقع اولمامش ايسه مهردخى يوقدر. اكرولينك تفريقندن اول زوج قبل الدخول تطليق ايدر ايسه انده احكام مهرجريان ايدركه مهر مسمانك نصفى لازم كلور .

قبل التفريق زوجيندن برينك وفاتى وقوع بولمق دخى بويله‌دركه مهر مسمانك تمامى لازم كلور .

بونلرده ولينك مطالبهٔ اتمامه حقى اوله ماز .

تفريق مذكور طلاق دكل ، فسخدر . (كتاب الطلاقه باقكز)

(*) محتاج حكم اولان هرفرقت زوجك غيابنده اوله‌ماز : مانحن فيه ، خياربلوغ ، لعان ، اباءعن الإسلام ، محبوبيت وعنينيت ايله تفريق كبى . محتاج حكم اولميان فرقت زوجك غيابنده‌ده اولور : خيار مخيره ، خيار عتاقه ، امرباليد كبى . (فيضيه فى نكاح الكافر) .

مهر

مهر - كه فتح ميم ايله در - زوجه نك عقد صحيح ايله مستحق اولديغى مالدن عبارتدر . زوجه حره اولديغنه كوره مهرى كنديسنه وآخرك مملوكه‌سى اولديغنه كوره مولاسنه يعنى افنديسنه ياخود خانمنه عائد اولور .

(مهرك جمعى بعل وبعوله كبى(۱) (مهوره) در . (مهور) دخى دينور(۲) . فارسيده مهرزنانه (كابين) تعبير اولنور . تركجه‌مزده انك نكاحدن بشقه آدى يوقدر .)

مهر نكاحك شرطى ياخود ركنى دكل ، بلكه حكمى يعنى اثر مترتبيدر حين عقدده تسميهٔ مهر اولنمامش وحتى « مهر اولمامق اوزره » ديو شرط درميان ايدلمش بيله اولسه عقد صحيح وصحت عقده حق شرع اولان مهر مترتب اولوركه او مهرمثلدر . تسميه ايدلمش اولورسه اكا مهر مسمى دينور .

مهر مثل ومسمى

(مهر مثل) زوجه‌نك بلا تسميه قدرمعروفنجه مستحق اولديغى

---

(۱) بعل زوج معناسنه‌در اون اوچنجى صفحه‌نك هامشنه باقكز . بعوله‌انك جمعيدر قال تعالى : وبعولتهن الخ . لبعولتهن أو آباء بعولتهن .

(۲) مهرمصدر اولەرق باب ثالثدن وباب أفعالدن دخى تصريف اولنور زوجك زوجه‌يه صدق رغبتنه دلالتندن طولايى مهره صادك فتح وكسرى ايله (صداق) وضم دال ايله (صدقه) دخى دينور . قال تعالى : وآتوا النساء صدقاتهن نحلة ، أى بطيب نفس . وجعلوا النحلة من أسماء المهر . انظر الدر .

مهردرکه واجب بالعقد اولدیغیچون اصل اولان اودر(١) .

(مهرمسمی) تراضی‌یه مبنی انك قائممقامیدرکه طرفینك قرار ورضالریله تسمیه‌و تعیین ایتدکلری مهردیمکدر. باب تفعیلدن اسم مفعول صیغه‌سیله‌در .

مهر مثلده معتبر اولان زوجه‌نك بابا طرفی اقرباسندن بکارت وسن وحسن وآن وکمال خلق‌وعقل وعلم وادب ومال کبی اوصاف مرغوبه‌جه کندینه امثال اولانلرك مهریدر(٢) اکر پدری‌جهتندن امثالی یوق ایسه بلده سی وعصر وزمانی اهلندن بولنان اقران اجانبی‌مهرینه باقیلور(٣) . والده‌سی‌جهتندن امثال اعتبار اولنماز . مکرکه والده دخی پدر قومندن اوله : عموجه قیزی کبی .

مهر مسمی حین عقدده ویاده‌ها اول یاخود صکره تسمیه وتعیین اولنان مقدار هرنه ایسه اودر .

مهرده شرط اولان اون درهم کموشدن ویا انك قیمتندن اقل

---

(١) زید هندی شهود محضرنده تزوج ایدوب لکن مهر تسمیه اولنمسه بعده زید هنده داخل اولدقدن صکره برنسنه اوزرینه تراضی بولنمدین هندی تطلیق ایلسه هند زیددن نه‌مقدار مهر آلور ؟ الجواب : مهر مثل آلور . (علی افندی) .

وفت صورتی دخی بویله‌در وانده دخول شرط دکلدر . تکمیم بیان اولنور .

(٢) ویشترط فی‌ثبوته اخبار رجلین أورجل‌وامرأتین ولفظ‌الشهادة فان‌لم‌یوجد شهود عدول فالقول للزوج بیمینه . درمختار .

(٣) بونلر حرائره کوره‌در . جواری حقنده مهرمثل جاریه‌نك مرغوب اولدیغی مقداردر .

اولمامقدر . اندن اقلی تسمیه ده اتمامی امر اولنور[١]

مهر ، نقود واثماندن اولدیغی کبی عروض واموالدن دخی اولور.

مهر اوله جق مالك متقوم یعنی مباح الانتفاع اولمسی لازمدر کوله وجاریه واسب واثواب کبی هر مال متقومك مهر اولمسی صحیحدر[٢]

تسمیه اولنان کوله الخ معین اولدیغنه کوره انك عینی اعطا اولنمق لازم کلور . عیناً ادا متعذر اولمدقجه قیمتیله قضا اولنه ماز[٣]

---

(١) مهرك اقلی مضروب وغیرمضروب اون درهم کموشدر . حتی اون درهم وزننده کولچه کموش قیمةً اقل دخی اولسه جائزاولور . دراهمك غیریسی انك مقامنه وقت عقدده کی قیمتیله قائم اولور . وقت عقدده اون درهم کموش قیمتنده بر ثوب یاخود برمکیل ویا موزون اوزرینه تزوج ایدن کیمسه نك اعطا ایتدیکی مهر یوم قبضنده اندن اقل اولسه زوجه انی رد ایده مز . عکسنده ایدر . اکر ثوبك انتقاصی قبل القبض بر جزءنك فواتنه مبنی ایسه زوجه انك یاخود عیناً اون درهم کموشك اخذنده مخیر بولنور . هندیه .

(٢) ماله مال اولمیان شی دخی ضم اولنه بیلور . مثـــلا مهری بیك غروش وبرده فلانجه اورتاغنك طلاقی اولمق اوزره ایدیلان تزوجده نفس عقد ایله فلانجه یه طلاق واقع اولور وزوجهٔ منکوحه یه مهر مسماسی اولان بیك غروش عائد بولنور . فلانجه یی بوشامق اوزره یعنی اوشرط ایله ایدیلان عقدده انی تطلیق ایتمدکجه طلاق واقع اولماز . کما فی الهندیة . بزم مشاهیر نساده (قطام) ی اوقویکز .

(٣) معین برمال اوزرینه تزوج اولنوبده مالك قبل التسلیم هالك اولمسی یاخود مستحق ظهور ایتمسی صورتنده مثلیاتدن اولسنه کوره مثلی وقیمیاتدن اولمسنه کوره قیمتی ویرلمك لازم کلور . هندیه

بر كوله ويا بر جاريه ياخود بر اسب ديو مبهم بر جنس معين تسميه‌سنده زوج انك اورته حاللیسیله قيمتی ارەسنده مخير بولنور : مسمى معلوم الجنس اولديغنه نظراً انك عينى ومجهول الوصف بولنديغنه نظراً قيمتی لازم كلوب واجب بالعقد ايكی شيئك برى اولمغله زوجك اعطاسنده تخيير حاصل اولور . كما فی شرح المنار لابن ملك .

تسميه اولنان مالك جنسى معلوم اولمق جهتيله وصفنك مجهوليتى بو بابده ضرر ويرمز . اما برحيوان ياخود برقات اوربه ديمیلوبده حيوانك نه جنس اولديغی واوربه‌نك نه نوع بولنديغی تعيين اولنمازايسه تسميه صحيح اولميوب مهر مثل لازم كلديكی كبی متقوم اولميان برمال تسميه اولنمق وشويكمز ديوكوستريلان شی شراب چيقمق وشوكوله ديو ارائه اولنان شخص حر اولمق صورتلرنده دخی مهر مثل لازم كلور . كما فی الخانية (*)

برمسلم بر مسلمه‌يی تزوج ايدوبده عقد نكاحده حلال اولان واولميان مالی تسميه ايتمك ومثلا زوجه‌نك مهری مقدار صحيح مال متقوم ايله برقاچ رطل شراب اولمق اوزره ديو سويله‌مك

(*) خانيه : فتاواى قاضيخاندر . تتارخانيه انك غيريدر . هنديه ده شويله مذكوردر : تسميه ده اصل بودركه تسميه صحيح ومقرر اولديغنده مسمى نه ايسه او واجب اولوب بعده باقيلور مسمى اون درهم كموش ويا دها زياده ايسه انجق انك اعطاسى لازم اولور اكر اون درهمدن دون ايسه اونه اكمال اولنور . تسميه اكر فاسد اولور ايسه مهر مثل لازم كلور : قادينى بلده‌سندن اخراج ايتمامك ياخود اوزرينه اولنمامك اوزره تزوج ايتسه تسميه صحيح اولماز چونكه ذكر اولنان شی مال دكلدر . وكذا مسلم مسلمه‌يی ميته ياخود دم ويا خمر وياخود خنزير اوزرينه تزوج ايلسه تسميه صحيح اولماز اه

صورتنده حرام اولان مال ابطال اولنور : مهر مثلنى اتمام لازم اولماز چونكه خمرده مسلمين ايچون منفعت يوقدر . اما منفعت اولان برشيئى علاوةً سويلرده عهدينه وفا ايتمزايسه قادينك مهر مثلى اكثر اولديغنه واقلنه رضاسى اولمديغنه كوره مقدار مسمايى اكا ابلاغ ايتمك لازم كلور . كما فى الهندية .

مدت معلومه (يازلق) خانه سنده ساكن اولمق ، دبه (ويا آرابه) سنه بينمك ويا يوك يوكلتمك ، ترلاسنده زراعت ايتمك مثلى منافع اوزرينه دخى تزوج جائز وتسميه صحيحدر . هنديه .

مقابلنده اخذ اجرت جائز اولان هر منفعتك مهر تسميه سى جائزدر (١) .

انجق زوج حر نفس زوجه يه خدمت ايتمك اوزره تزوجده مهر مثل لازم كلور (٢) .

شغارده دخى مهر مثل لازمدر .

(شغار) حصار وزننده مشاغره معناسنه دركه ايكى كيمسه يكديكرينه قيزلرينى ياخود قيز قاردشلرينى هربرى ديكرينك مهرى اولمق اوزره بلابدل تزوج ايلمكدر (٣) .

---

(١) ومنه تعليم القرآن لأن الفتوى اليوم على جواز الاستئجار لتعليمه . وأما قوله صلى الله تعالى عليه وسلم « زوجتكها بما معك من القرآن » فليست الباء متعينة للعوض لجواز أنه تكون للسببية أو للتعليل أى بسبب مامعك من القرآن أو لأجل أنك من أهل القرآن أو المراد ببركة مامعك منه فلا يصلح دليلا . كما فى البحر .

(٢) ولها خدمته لو عبداً مأذوناً فى ذلك كما أن تزوجها على أن يخدم وليها صحيح كقصة شعيب مع موسى عليهما السلام . كما فى الدر .

(٣) بحرده دها شمولى اوله رق « ايكى عقددن برى آخرك عوضى اولمق =

« لاشغار فی الاسلام » حدیثیله شغارك منهی فعل شرعی اولان نکاحك بطلانی موجب دکل ، مهردن خالی اولمسنه محمولدر .

مهر معجل و مهر مؤجل

مهر مسمی عرف ناسده ایکی یه انقسام ایدوب عادت بر قسمی پیشین و بر قسمی وقت غایتده ویرلمك اوزره جاری اولمشدر . پیشین ویریلانه (مهر معجل) دینورکه تعجیل ایدیلوب اولجه ویرلمش اولان مهر دیمکدر (١) . وقت غایتده ویریلانه (مهر مؤجل) دینیلورکه وقت مفارقت دیمك اولان وقت غایت ایله تأجیل ایدلمش بولنان مهر دیمکدر (٢) . بونلرك مجموع حاصلی بر مهر مسمادر . عند الاطلاق متبادر اولان مهر مؤجلدر .

مهر مسمی ایکی یه انقسام ایتمك صورتنده بین الزوجین نکاح قائم ایکن زوجه مهر مؤجلنی زوجندن اخذه قادر اولەمازکه دین مؤجلی اجلندن اول ایستەمك قبیلندن اولور . زوج دیلرسه ویرر (انی ویرمکله زوجەسنی بوشامش اولماز) . زوجه مهر معجلنی اخذه

═ اوزره کشی کندی مولیه سنی دیکرك مولیه سی مقابلنده اولا تزویج ایتمکدر » دیو تعریف اولنمشدرکه شغارده ایکی عقددن بری دیکره ایکی طرفجه دخی عوض اولمق قیدی لابددر . ایکی کیمسه بری برینك همشیره سنی تناکح ایتمك وزن تفاعلده اوله رق (تجاب) اطلاق اولنور .

(١) بزم عرفمزده بوکا (آغرلق) اسمی ویریلیور . بعضاً پیشین ویریلەمیەرك جمله سی ثبت دفتر ایدلمکله پیشین اولانی (مستوفی) نامنی آلیورکه دفترده اخذ واستیفا اولنمش دیو کوسترلمش اولیور . ابن عابدین آغرلغه عرف اعاجمده (دستیمان) دینلدیکنی سویلیور . انظره قبیل نکاح الرقیق .

(٢) غایت : موت یاخود طلاقدن عبارتدر . اوده فی نفسها معلومدر ، کما فی بهجة الفتوی .

قادردر (١) . انی اخذ و استیفا ایلمدکجه نفسنی زوجنه تمکین ایتمیه‌بیلور (٢) .

مهر مؤجل وقت غایتده ویرلمك لازم کلور . اندن صکره تأجیل ده اولنماز(٣) .

مهرك هپسنی مؤجل قیلمق دخی صحیح اولمغله شو قدر غروش مهر (مؤجل) تسمیه‌سیله واقع اولان تزوجده مهر معجل تسمیه اولنمسه وقت غایتده انی عرف وعادته مبنی طلبه حق اولماز . کما فی فتاوی علی افندی .

مهرك معجل ومؤجلی عقدده ادراج اولندیغنه کوره تماماً زوجه‌نك حقیدر . اکا مقابل زوجك بر شی ایستمکه حق یوقدر . تزوجدن ارکك ایچون مقصد تأهلدر . ماله توسل دکلدر . انجق عرف وعادت دخی مراعی اولمغله مهر معجل عقدده تأخیر اولنمیه‌رق آغرلق نامیله زوج طرفندن اولجه اعطا اولنوب زوجه جانبندن اخذ واستیفا ایدلمش بولنمق صورتنده اکا مقابل

(١) مصلحت رجاله صالحه اولیان صغیره‌یی باباسی زوجنه قبل التسلیم مهر معجلنی طلب واخذه قادر اولور . (نتیجه) .

(٢) طوعاً خلوت وحتی دخول وقوع بولمش اولقله زوجه‌نك بوحق زائل اولمدیغی کبی نفسنی بوسببله زوجندن منع ایتمکده اولسندن طولایی کندیسی نفقه دن دخی ساقط اولماز . خروجی ده اذن زوجه توقف ایتمز . کما فی الدر .

(٣) یعنی طلاق ویا موت ایله اداسی لازم کلان مهرده تأجیل صحیح اولماز « زید زوجه‌سی هندی بائناً تطلیق ایتدکدن صکره زید ذمتنده اولان مهر مؤجلنی اجل معلوم ایله تأجیل ایلسه هند قبل حلول الأجل مهرینی زیددن آلمغه قادره اولورمی ؟ الجواب : اولور . » بهجه . رجعیاً تطلیقده دخی انقضاء عدتله مهر مؤجل بیله معجل اولور .

تیزك جهازی میاننده زوجه متعلق اشـــیا دخی اولمق معتاد بولندیغندن زوجـه‌سی کندیسنه بلا جهاز کوندریلان کیمسه بعد الزفاف راضی اولوب سکوت ایتمدکجه مطالبه‌یه حقلی اولور دینلمشدر . کما فی الدر مع الرد .

« لابد من فراق اما بالموت و اما بالطلاق » فحواسنجه مفارقت زوجین لا بد (ناچار) اولدیغندن وفات صــــورتیله مفارقتده مطلقا یعنی دخول ویاخلوت کرك وقوع بولمش اولسون کرك اولمسون مهر مثل ویامسمانك تمامی لازم کلور : زوج وفات ایتمش ایسه ترکه‌سندن زوجه آنی آلور [1] زوجه وفات ایلمش ایسه زوجك انی ورثهٔ زوجه‌یه ویرمسی لازم کلور .

طلاق صـــــورتیله مفارقتده دخول ویاخلوت، وقوع بولوب بولمدیغنه باقیلور : انلردن بری واقع اولمش ایســـه مهر مسمانك تمامی وواقع اولمامش ایسه انك، نصفی لازم کلور[2] . مهر مسمی

---

(١) زید هندی، برمعین ملك منزل ایله باغچه‌سی وشوقدر اشیاء معینه‌سی مهر معجل اولمق اوزره تزوج ایتدکدن صکره زید فوت اولسه هند اول منزل وباغچه واشیاء المغه قادره اولورمی ؟ الجواب : اولور . (علی افندی) .

(٢) مهر زوجه‌یه تسلیم اولنمامش ایسه زوجك مجرد طلاقیله انك نصفی زوجك ملکنه عودت ایدر . اکر تسلیما اولنمش ایسه زوجه‌نك آنده اسباب ملکدن اولان قبضی باطل اولمامغله نصفك ملك زوجه عودتی قضایه یاخود رضایه توقف ایدر . (درمختار) . حقیقةً ویا حکما وطئدن اول وقوعی سببیله نصف مهری موجب اولان فرقت زوج طرفندن کلان فرقتدر کرك طلاق وکرك فسخ طریقیله اولسون : ایلاء ، لعان ، عنینیت ، ارتداد ، زوجه‌سنك اسلامی تقدیرنده کندینك اسلامدن امتناع ایتمسی ، زوجه‌نك اصول یاخودفروعنه حرمت‌مصاهره‌یی

اولمديغى تقديرده دخول و ياخلوت واقع اولديغنه كوره مهر مثل اعطا اولنور انلردن برى واقع اولمديغنه كوره مطلقه يه متعه ويريلور [۱].

بو بابده متعه : قادين كسوه سندن برجار وبركوملك (يعنى انتارى) وبرباش اورتيسندن عبارت اوچ پارچه شيدر .

انلرى قيمةً اعطاده دخى زوجى قبوله مجبور اولور .

متعه قول مفتى به اوزره نفقه كبى حال طرفينه كوره اولوركه طرفين غنى اولديغنه كوره متعه نك اعلاسى وفقير اولديغنه كوره ادناسى ومختلف الحال بولنديغنه كوره وسطى ويريلور . زوج فقيرك ويره جكى قيمت بش درهم كموش دكرندن دون و زوج غنينك ويره جكى قيمت نصف مهر مثلدن افزون اولماز [۲]

نفسنى خيار بلوغ ايله قبل الدخول والخلوه اختيار ايتمش اولان نو بالغه نك مهرى اولماز .

دخول وخلوت

مهر مثل اولسون مهر مسمى اولسون برچه انك موجبى عقد صحيحدر . دخول مؤكد يدر .

موجب فعلده بولنمسى كبى . فرقت اكر زوجه طرفندن كلمش ايسه اكا نصف مهر دخى لازم اولميوب ساقط اولور : زوجه نك ارتدادى ، كتابيه اولمديغى حالده زوجنك اسلامنده كنديسنه عرض اولنان اسلامدن امتناع ايلمسى ، زوجنك اصل ويافرعنه حرمت مصاهره يى موجب فعلده بولنمسى كبى كه بونلره تفريق بالمعصيه تعبير اولنور .

(۱) متعه طلاقه لغت عربده (تحميم) دينلديكنى دردست اولان الحقائقمزك عبدالرحمن ابن عوف عنوانلنده حاشيه اولهرق يازمشزدر . تحميم و بو معناده كى تحميم عتين كبى اسمدر . عتين طناب معناسنه دركه چادر ايپيدر .

(۲) هذا غاية تحرير م في التنوير على افادة الحصكفي وان لم يظهر وجهه لبعض الناظرين

مهر اوچ معنانك بريله تأكد ايدر : دخول ، خلوت صحيحه ، وفات .

بومعانيك برى حاصل اولمازدن اول مهر ثابت الوجوب ، وشو قدركه محتمل السقوط اولوب عقدده صحت اولمديغنه كوره قبل الدخول وفات دخى اولسه تماماً وعقدده صحت اولوبده قبل الدخول طلاق وقوعنده نصفاً ساقط اولور .

ذكر اولنان معانئ ثلاثه‌نك برى حاصل اولدقدن صكره زوجه وانك وفاتى صورتنده صاحب حق حط وهبه (١) ايتمدكجه مهردن برشى ساقط اولماز .

• (دخول) : زوجك زوجه يه مقارنتيدر (٢) .

دار اسلامده بلاملك يمين دخول يعنى برارككك برقادينه مقارنتى ايكيدن خالى اولميوب ولو من وجهٍ اولسون مشروع ايسه مهرى وغير مشروع ايسه حدى (عقوبتى) استلزام ايدر (٣) .

صورت مشروعه‌ده نكاح شروطنى استجماع ايده‌ميه‌رك فاسد ويا موقوف اوليويرر ايسه حد ساقط اولور . مهركده مثل

---

(١) حط : برمقدارتنزيل ايتمكدر . هبه باغشلامقدر . صاحب هنديه ابراء تعبير ايتمشدر .

(٢) مصباحده مذكوردركه دخول لفظى باء حرفيله‌صله‌لندقده قادين ايله ايلك مقارنتدن كنايه اولور . وطء مباحده غالب الاستعمالدر واو قادين مدخول بها در اه دخول مذكوره بنادخى دينور واو معناده بنا افتعال‌واستفعال بابلرندن‌دخى استعمال اولنور . شوبيتده بوايكى لغت مجتمعدر :

أرى كل ذى أهل يقيم ويبتنى * مقيماً وما استبنيت الا على ظهر

زفاف : زوجه يى زوجنه تسليمدن عبارتدر .

(٣) واستثنى من هذه القاعدة فى الدر مسئلتان وزيد عليهما فى الرد ست مسائل راجعهما ان شئت قبيل نكاح الرقيق .

ومسمادن اقلی لازم کاور . تتکیم بابنده بیان اولنور .

نکاح صحیح ایله اولان خلوت صحیحه دخی دخول حکمنده‌در :

(خلوت) : زوج ایله زوجه اذنلری اولمدقجه شخص ثالثك کندیلرینه اطلاعندن امین اولدقلری بر یرده یالکز بولنملرندن عبارتدر .

خلوتك صحتی : زوجینك برنده وطء ومقارنته بر مانع بولنمامقدر . مانع کرك حسی اولسون : خسته لك ، کوچکلك چلیمسزلك کبی[1] . کرك شرعی اولسون : فرض اولان نماز ، فرض اولان اوروج[2] ، على الاطلاق احرام ، حیض ، نفاس کبی[3] .

یانلرنده ذکور واناثدن برکیمسه بولنمق ولوکه بولنان کیمسه اعمى ویا نائم یاخود صبی اولسون[4] مانع خلوت اولدیغی کبی

(١) زید هندی شوقدر اقچه مهر تسمیه‌سیله تزوج ایتدکدن صکره زفاف واقع اولوب لکن زید صایض اولمغله وطء ممکن اولمیوب هندی تطلیق ایلسه زید مهر مسمانك نصفنی هنده ویررایکن هند راضیه او لمیوب تمام آلمغه قادره اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (نتیجه) .

زید سکز یاشنده اولان قیزی هند صغیره یی شو قدر اقچه مهر تسمیه سیله عمروه تزویج ایتدکدن صکره زفاف واقع اولوب لکن هند مهزوله (چلیمسز) اولمغله وطء بولنمدین عمرو هندی تطلیق ایلسه مهر مسمانك نصفیمی یوقسه تمامی‌می لازم اولور ؟ الجواب : نصفی . (بهجه) .

(٢) أعنی الاداء فان صوم التطوع والمنذور والکفارات والقضاء غیر مانع لصحتها اذ لا کفارة بالإفساد . والمانع فی الصلاة الفرضیة فقط . کما فی الدر .

(٣) ایکی صکره کیدن ماعداسی ایکی طرفده ده اوله بیلور .

(٤) مقصود صبی ممیزدر . بولنان شخص صبی غیر ممیز ویا مجنون یاخود مغمی علیه (بایغین) ایسه مانع خلوت صاییلماز . کما فی الدر . قال وجاریة أحدهما لا تمنع والکلب یمنع إن کان عقورا أو للزوجة وإلا لا . وبقی من المانع عدم صلاحیة المکان کمسجد وطریق وصحراء وسطح اه بحذف

هيچ كيمسه بولنمامق صورتنده زوجينك برنده ذكر اولنان موانعك برى بولنمق دخى خلوتك مانع صحتيدر .

عنينيت مانع صحت خلوت دكلدر (١) .

خلوت صحيحه (٢) مجرده غسلى واحصانى (٣) وحرمت بنانى ومبتوته (٤) حقنده زوج اوله حلاليتى ورجعتى (٥) وميراثى موجب اولماز ايسه‌ده ثبوت نسبى ولزوم عدتى ولزوم نفقه‌يى وتاكد مهرى موجب اولور (٦) .

(وفات) : كرك موت معتاد ايله وكرك قتل ويا انتحار (٧) طريقيله اولسون ودخول ويا خلوت كرك واقع اولسون ، كرك اولمسون مهر مثل ويا مسمادن هيچ برشى ساقط اولمامق اوزره

(١) وكذا الخصاء اجماعا . وأما المجبوب إذا خلا بامرأته ثم طلقها فكذلك عند ابى حنيفة . وعندهما لها نصف المهر وعليها العدة اجماعا . لكن قالوا الرتق يمنع صحة الخلوة فلو خلا بالرتقاء فلها نصف المهر ولا عدة عليها . كما فى الجوهرة وعدة الدر المختار .

(٢) قيد صحت لزوم‌مهره كوره‌در . لزوم عدتده قيد مزبور معتبر دكلدر .

(٣) حقنده عزوزنا ايدنه‌حد ، وارتكاب زنا تقديرنده كنديسنه رجم ، ترتب ايتمك اوزره محصن اولمق .

(٤) اوچ طلاق ايله مطلقه معناسنه‌در . محرماته وكتاب الطلاقه باقكز .

(٥) كتاب الطلاقه مراجعت ايدكز .

(٦) أى إذا كان النكاح غير فاسد ولاموقوف . كما مر وسيأتى .

(٧) چونكه كشينك كندى نفسنه جنايتى أحكام دنيا حقنده معتبر اولمديغندن زوجه‌نك انتحار ايتمسى حتف‌أنفها وفات ايلمسى كبى اولور . همده زوجه انتحار ايتمكله كندى ورثه‌سنك حقوقنى اسقاطه مالك اوله‌ماز . ط .

انی ذمت زوجده مقرر قیلار (١) .

زوجه‌یی کندی وارثی قتل ایتمك دخی بویله در .

انتحار صورتنده زوجه مملوکهٔ غیر دخی اولسه حکم بویله‌در (که جاریه‌نك مالکی اکا عائد اولان مهردن محروم اولماز) علی الصحیح .

اکرجاریه‌یی زوجی کندیسنه داخل اولمدین مالك مکلفی (٢) قتل ایدرسه مهر ساقط اولور . بوصورتده مالك قبل التسلیم اتلاف مبیع ایدن بائع کبی مبدلی منع ایتدیکیچون منع بدل ایله مجازات اولنور (٣) .

بر قیز بریسنه مجرد نامزد ونشانلی اولمقله اکا زوجه اولمیه جغندن نشان یاخود آغرلق (مهر معجل) نامیله ویریلان شی قیزك قبل العقد وفاتنده موجود ایسه عیناً ومستهلك ایسه مثلاً ویا قیمةً استرداد اولنه بیلور (٤) قبل العقد زوجك وفاتی صورتنده حق استرداد ورثه‌نکدر (٥) .

---

(١) جنون‌مطبق ایله مجنون اولان زیدك ولی اقربی لأبوین عمی عمرو هندی مهر مثلی اولان شوقدر اقچه مهر تسمیه‌سیله زیده تزویج ایتدکدن صکره زید فوت اولسه هند زیدك ترکه‌سندن مهرمسماینی وماعدادن حصه‌سنی آلمغه قادره اولورمی ؟ الجواب : اولور . الولی شرط فی انکاح الصغار والمجانین والممالیك (علی افندی) .

(٢) جاریه‌نك قاتلی اولان مالکی صبی یاخود مجنون بولنمق کبی مکلف دکل ایسه مهر ساقط اولماز . علی الراجح . کما فی الدر مع ط .

(٣) درمختارك نکاح‌رقیقنده بویله مذکور اولوب .هندیه‌ده سقوط مهرك قول حضرت‌امام اولدیغی وامامین عندنده مهرك عدم سقوطی ذکر اولنمشدر .

(٤) چونکه هنوز تمام بولمامش برمعارضه‌در .

(٥) زید نامزدی اولان هنده مهرمعجل نامیله براینك ویروب =

هديه ناميله ويرلمش اولمق صورتنده شیء موهوب موجود ایسه استرداد اولنه بیلور . هالك یاخود مستهلك ایسه اولنماز . کما هو حکم الهبة .

نشاندن صکره جایلمق دخی حکم مذکور اوزره در[1] .

کیمسه نك تحت ولایتنده اولمیان حرۀ مکلفه[2] حقنده کرك ولینك وکرك شخص اجنبینك « نفسم ایچون شوقدر شی ویرلمدکجه نکاح ایتدرمم » دیمکه حقی اولەماز .

بو یولده آلنان شی روشوتدر استرداد اولنور[3]

اما زوجك ترویج تزویج ایچون واسطه یه وعدایتدیکی شیء انك سعی مقابلنده اجری دیمك اولمغله اولبابده او واسطه‌یه ویردیکی اجر مثلی زوج استرداد ایده‌مز . (وعدلر صورت تعلیقی اکتسا ایله لازم اولور ,)

مهرده مواضعه وتصرف وتکرار

عاقدلر سرأ برمقدار ویاجنس مهر اوزرینه وعــلانیة[4]

== لـکن عقد نـکاح اولنمدین زید فوت اولسه ورثه‌سی اینـکی هندن آلمغه قادر اولورلرمی ؟ الجواب : اولورلر . (فیضیه) .

(۱) زید هنده نامزد اولدقده مهر معجل نامنه هنده شوقدراشیا کوندروب بعده هندی تزوجدن فارغ اولسه زید أشیاء مزبوره‌یی هنددن استردادە قادر اولورمی ؟ الجواب : اولور . (علی افندی)

(۲) تحت ولایتده اولمامق انك صفت کاشفه سیدر . کما قد عرفت .

(۳) فیضیه نك مسائل شتاسنه باقـکز . اهل مرأه قادینی زوجه تسلیم ایدر ایکن برشی آلسه زوج انی ده استرداد ایده بیلور چونـکه اوده رشوتدر . کما فی الهندیة .

(٤) علانیت کلمه‌سی رفاهیت وکراهیت کبی مخفف الیاء در علناً دیمکدر .

اندن زیاده برمقدار ویا بشقه بر جنس مهر اوزرینه عقد نکاح ایتمش اولمق صورتنده طرفین مواضعه‌ده یعنی ظاهرك سُمعه(١) اولدیغنده متفق اولمدقجه ظاهر عقد معتبر اولور . مکرکه عکسی اثبات اوله .

بعد الامهار استملاك اولنمق قبیلندن اولمامق اوزره(٢) مهر بالتسمیه زوجه‌نك ملکی اولمغله انده تصرف حقی دخی زوجه‌نکدر .

زوج کندیسنه داخل ولسون ، اولمسون زوجهٔ مکلفه کندی مهرینی زوجنه بالرضا باغشلایه بیلور وبو بابده اولیاءدن هیچ برینك نه پدرینك ونه غیریسنك اعتراضه حقی اوله‌ماز . زوج میتنه دخی باغشلایه بیلور . مهرینی زوجنك ورثه سنه دخی هبه ایتسه اولور .

مهر حق زوجه ومملوکه‌یه کوره حق مولی‌اولدیغندن مولی دخی‌مکاتب اولمیان جاریه سنك‌مهرینی زوجنه هبه ایده‌بیلور (٣) پدر تحت‌ولایتنده تزویج ایتدیکی صغیره قیزینك مهرینی کیمسه یه باغشلایه‌ماز .

زوجه مهرینی زوجنه برشرط ایله هبه ایتمش اولدیغنه کوره

---

(١) مسموعاته نظراً (سمعه) مرئیاته نظراً (ریاء) کبیدر که کوسترش دیمکدر . زمخشری نوابغ الـکلمده «رب دعاءٍ ودمعة من أجل رياءٍ وسمعة» دیمشدر .

(٢) بو قید فائده سی اصول اوقویانلرجه معلومدر .

(٣) وکذلك مدبرته وام ولده وأما المكاتبة فالمهر لها فلا يهبه مولاها . هندیه .

شرط موجود اولورسه مهر موهوب اولور شرط موجود اولماز ایسه مهر کما کان زوجه یه عائد بولونور. هندیه[1]

زوجه مهرینك برمقدارینی حطّ و تنزیل دخی ایده بیلور.

بونلر زوجك قبولنه‌ده توقف ایتمز. شوقدرکه انك ردیله مردود اولور.

زوجه‌ده حق تنزیل اولدیغی کبی زوجیت قائم اولمق شرطیله زوجده دخی[2] حق تزیید واردر[3]. بین الزوجین نکاح قائم ایکن زوجك مهره مقدار معین[4] ایتدیکی زیاده زوجه‌نك وصغیرهٔ غیر متعقله اولدیغنه کوره ولیسنك[5] درحال قبولیله معتبر اولوب وفات زوجده زوجه اوزیاده‌یه دخی مستحق بولنور[6]

(١) زیدك زوجهٔ مدخول بها سی هند زیده «بکا برجاریه آلیویرر ایسه‌ك مهرمی سکا هبه ایده‌یم» دیوب لـکن زید جاریه آلیویرمیوب بعده زید هندی تطلیق ایلسه هند مهرینی زیددن طلب ایتدکده زید مجرد «هبه ایده‌یم» دیمشیدك دیو ویرمامکه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (فیضیه) .

(٢) وکذا فی الولی . کما فی الهندیة . قال سواء کانت الزیادة من جنس المهر او لا من زوج أو من ولی اه .

(٣) عند علمائنا الثلاثة . (هندیه) . خلافاً لزفر . (علی افندی) .

(٤) فلوقال زدتك فی مهرك ولم یعین لم تصح الزیادة للجهالة . رد المختار .

(٥) زدته علی الهندیة من نقول علی افندی . بشرط قبولهما فی المجلس . کما فی الدر المختار .

(٦) زوجه‌نك وفاتندن صکره مهرینی زیاده ایتمك عند الامام جائز وعند الامامین غیر جائز در . هندیه .

اردەن زوجيت زائل اولدقدن صكره مهره ايديلان زياده معتبر اولماز (١) .

تزييد بر شرط ايله مشروط اولديغنه كوره شرط موجود اولمدقجه زياده لازم اولەماز (٢) .

زيادهٔ مهر دخى ذات مهر كبى دخول وخلوت ووفاتدن عبارت بولنسان معانىٔ ثلاثه نلك بريله تأكد ايدر . بومعانيدن برى بولنميه رق فرقت واقع اولور يعنى زوجه قبل الدخول والخلوه تطليق اولنور ايسه زياده باطل اولوب اصل مسمى انتصاف ايدركه انجق ذات مهرك نصفى ويريلور . زياده انتصاف ايتمز (٣) .

مرض موت حق غريمى وحق وارثى وقايه مقدارىحجرى موجب اولديغندن كرك زوجه نكجواز هبه سى وكرك زوجك زيادهٔ مهر ايده ـ بيلمسى حال صحت ايله مقيددر . (مهر مثل ايله تزوجدن مريض محجور دكلدر) (٤) .

---

(١) قبل الدخول تطليق ويا بعد الدخول ابانه ايديلان زوجه نك مهرينه زياده ايتمك صحيح اولمديغى كبى رجعياً مطلقه نك عدتى انقضا سنده ايديلان زياده دخى صحيح اولماز . كما فى الهندية .

(٢) يكرمى ايكنجى صفحه ده كى دردنجى هامشى اوقويكز . ولو تزوجها بازيد من مهر مثلها على أنها بكر وهى ثيب لاتجب الزيادة . (فيضيه) .

(٣) يعنى ايديلان زياده نك دخى نصفى ويرلمك لازم كلمز چونكه تنصيف نصاً مفروض فى العقده مختصدر . قاله الحصكفى .

(٤) زيد مرض موتنده هندى شوقدر آقچه مهر تسميه سيله تزوج ايتدكدن صكره زيد فوت اولسه مهر مزبور هندك مهر مثلنه مساوى اوليجق هند مبلغ مزبورى زيدك تركه سندن آلمغه قادره اولورمى ؟ الجواب : اولور . (فيضيه) .

بائنده مبين اولديغى اوزره طلاق رجعيده زوجه يه رجعت كافى اولمغله تجديد عقده لزوم اولمديغى كبى اشتراط مهر جديده دخى لزوم يوقدر . بناءً عليه رجعياً مطلقه يه مراجعتده مهر تكرر ايتمز[١]

بائناً طليقده تجديد عقد ايديله جكندن مهر مسماسنى ويرمدن بتكرار تزوج وتسميه وقوع بولورايسه هرايكيسنى غايتده اخذ ايتمكه زوجه مستحق اولور[٢] ايكنجى تزوجده زوجين مباراٌه ايتسه لرذمت زوج مهر ثانيدن برى اوله بيلور .

بلا تطليق تجديد نكاحده — كه احتياط زعميله اولان تجديد لى لزومدر[٣] — مهر ثانى زائد دخى اولسه معتبر اولماز[٤] عقد ثانى ايله تزييد مهر مقصود اولمدقجه برشى واجب اولميوب اكر تزييد مهر مقصديله برعقد دها ايدلمش بولنورايسه اوحالده مهر ثانى معتبر اولور . كما فى الهندية .

---

(١) اكر زوج : « سكا بيك غروش ايله مراجعت ايتدم . » دير وزوجه قبول ايدر ايسه جائز اولور . قبول ايتمز ايسه اولماز چونكه مهرده زياده ديمكدر زوجه نك قبولنه توقف ايدر . هنديه .

(٢) نكاح ثانى عدت اثناسنده واقع اولديغنه كوره زوج انى ثانياً قبل الدخول دخى تطليق ايتسه زوجه هرايكى نكاحدن مهرلرك تمامنه مستحق اولور . تطليق ثانيدن صكره كى عقد ثالث دخى بويله در . مسئله فيضيه ده مصوردر .

(٣) ان كان الرجل تقياً معرضاً عما لايعنيه .

(٤) وان جدد النكاح للاحتياط لاتلزمه الزيادة بلانزاع لان الغرض ابقاء الأول . ولان العقد الثانى لم يثبت فكيف يثبت مافى ضمنه اه بهجة عن البزازية ومثله فى طلاق الفيضية .

وفاتده ، ودخولدن واو حكمده اولان خلوت صحيحه‌دن صكره كى طلاقده تمام مهر مثل ويا مسمانك وبلا دخول وخلوت تطليقده نصف مهر مسمانك ياخود متعه‌نك لزومى عقد صحيحه كوره‌در . عقد فاسد وتعبيرديكر ايله نكاح فاسد ابقا اولنه‌ميه‌جغندن انلك مفارقتنده اكر دخول واقع اولمامش ايسه خلوت صحيحه وقوع بولمش بيله اولسه مهره دائر هيچ برشى لازم كلميوب دخول واقع ولمش بولنديغنه كوره مهر (مسمى دكل ايسه) بالغاً مابلغ مهر مثل ومهر (مسمى ايسه) اندن اكثر اولميان مهر مثل اعطا اولنور . يعنى انلردن هانكيسى اقل ايسه او ويريلور . ويريلان انلك مهرى دكل ، عُقـــرى (ديت بُضعى) در (*) .

(*) بضم ايچون اون ايكنجى صفحه‌نك دردنجى هامشنه باقــكز . العقر بالضم من أسماء المهر كما فى الدر . وهو فى الأصل ديةبضعها إذا غصبت على نفسها ثم كثر ذلك حتى استعمل فى المهر . كما فى المصباح . يعنى المهر الذى يجب بنحو الوطء بشبهة . قال ابن‌عابدين فى بيان مهر المثل مانصه : ثم اعلم ان اعتبار مهرالمثل المذكور حكم كل نــكاح صحيح لاتسمية فيه أصلا أوسمى فيه ماهو مجهول مالايحل شرعاً وحكم كل نــكاح فاسد بعد الوطء سمى فيه مهر أولا وأما المواضع التى يجب فيها المهر بسبب الوطء بشبهة فليس المراد بالمهر فيها مهر المثل المذكور هنا لما فى الخلاصة أن المراد به العقر وفسره الاسبيجابى بانه ينظر بكم تستأجر للزنا لو كان حلالا يجب ذلك القدر اه .

نكاح فاسد یاخود عقد فاسد وانك احكامی

عقد نكاحك فسادی شروطنی جامع اولمامسیله‌در . مثلا شاهدسز اولان یاخود شاهدواحد حضورنده عقد اولنان ویاخود یالكز عقده وكیل اولانلرك (كندی فعللری دیمك اولان عقده شهادتلری مقبول اولمامغله) محضرنده ایدیلان نكاح فاسد اولدیغی كبی فصل محرماتده مذكور اسباب تحریمك بری ـ كه مانع شرعیدر ـ موجود ایكن اولنان عقد دخی فاسددر[١] : نسباً ویا رضاعاً قریب محرمنی آلمق ، زوجینك بری‌دیكرینه مالك اولمق ، حره‌اوزرینه مملوكهٔ غیری نكاحلامق ، منكوحه اوزرینه انك همشیره‌سی ویا خاله‌سی مثلی قریبه‌سنی تزوج ایتمك ، معتدهٔ غیری ودرت زوجه‌سی اولانه كوره انلرك برینی تطلیق‌عدتنده بشنجی برقادینی نكاحلامق كبی .

نكاح فاسدك حكمی : زوجین زوجیت اوزره ابقا اولنمیوب كندیلری مفارقت ایتمزلرایسه بینلری تفریق‌ایدلمك[٢] ودخول

(١) عباداتده ومن جهة عبادت اولان مناكحاتده فاسد ایله باطل سیاندر . باب عدتده صاحب در : « نكاح باطلده عدت یوقدر » دیو انی نكاح فاسده مقابل طوتمش وطحطا ویده اكا مثال اوله رق : منكوحهٔ غیری بیله‌رك نكاحلامق ویاخود نكاحی عقد اولنمیه‌جق الفاظ ایله عقد ایلمك كوسترلمشدر . ابن عابدین بوبابده ویردیكی تفصیلدن صكره « فاسد ایله باطل عدتك غیریده فرقسزدر عدت خصوصنده انلرك فرقی ثابتدر » دیمشدر . فلینظر .

(٢) مثلا بین الزوجین رضاع ثابت اولسه بینلری تفریق ایدیلور . قبل الدخول ایسه مهر لازم اولمیوب بعد الدخول ایسه مهر مثل ومسمادن اقلی ویریلوركه بو مهر مسمی اولدیغنه كورده در . اولمدیغنه كوره تام مهر مثل ویریلور . تتكیم سكسان ایكنجی وسكسان دردنجی صفحه لرده متناً مبیندر .

وقوع بولمش اولمدقجه مهر وعدت لازم اولميوب وبونلر بالفعل مواقعه نك غيرىيه ترتب ايتميوب[١] اكر دخول واقع اولمش ايسه مهر مسمى اولمديغنه كوره قادينه اندن ومهر مثلدن اقلى ويرلمك ومهر مسمى اولمديغنه كوره بالغاً ما بلغ مهر مثل لازم كلمك ودخول وخلوته عدت ترتب ايتمك[٢] ودخولدن مجرد اولان نكاح فاسد ايله حرمت مصاهرت ثابت اولمامق و او عقد موجب توارث اولمديغى كبى عقد ديكره مانع دخى اولمامقدر . تشكيم امثلهٔ آتيه‌دن ظاهر اولور .

نكاح فاسدده كرك زوجينك كندى مفارقتلرى ، كرك حاكم طرفندن تفريق اولنملرى طلاق دكلدر . زوجينك كندى مفارقتلرى متاركه‌در . اومتاركه‌يى انلر قبل الدخول وبعد الدخول يا په بيلورلر ، هربرى ديكرينك غيابنده دخى مفارقت ومتاركه ايده‌بيلور . ايتمدكلرى صورتده ايكيسنك مواجهه‌سنده حاكم تفريق حكم ايدر ،

كرك تفريق مذكور كرك مفارقت مذكوره طلاق اولمديغندن عدد طلاقه محسوب اولميوب حرمت محل بولنمديغنه كوره عددطلاق عقد صحيح اجراسندن صكره وقوع بوله‌جق تطليقدن ابتدا ايدر .

عقد فاسد دخولى انتاج ايتمش ايسه او دخول حلال اولمامق

(١) فلا يجب بالمس والتقبيل بشهوة ولا بالوطء فى غير محل النسل مهر صرح به ابن عابدين .

(٢) چونكه مهرك موجبى عقد صحيحدر . عقد صحيح اولمينجه دخولدن مجرد اولان خلوت مهرى موجب اوله‌ماز . كما يأتى وهو المصرح به‌فى مهر الدرر . عدتك موجبى صحيح وغير صحيح خلوتدر . كما يأتى عن ط .

وموجب تعزير اولمق ايله برابر شبههٔ نكاحه مبنی حد — كه عقوبت شرعيهٔ دنيويه‌در — اندن ساقط ، ووجه مذكوراوزره مهر وعدت لازم ، وحمل وقوعنده نسب ثابت اولور ، دخول وقوع بولمديغنه كوره بونلرك برينه محل اولماز ، فسادعقده مبنی بو بابده مهر مجردعقد ايله دكل ، منافع بضعی استيفا ايله لازم اولور .

نكاح فاسدك خلوت صحيحه‌سی[1] نكاح صحيحك خلوت فاسده‌سی كبيدركه بو بابده خلوت صحيحه[2] مهر خصوصنده[3] دخول مقامنه قائم اوله‌ماز .

دخول وقوعندن صكره اولان تفريقده دخی قادين معتده اولسه‌ده محلّ طلاق اوله‌ماز . بناءً عليه زوجك اكا اوچ طلاق ايقاعنك‌ده حكمی اولمامغله محلّ نكاح اولانی بعده بلاحلّه تزوج ايده‌بيلور نتكيم كتاب الطلاقده ذكر اولنور .

نكاح فاسدك ذكر اولنان حكمی موجبنجه نكاح صحيح احكامی انده جاری اولمديغندن عقدلرينك فسادی تبين ايدن زوجيندن برينك ياقبل الدخول ويا بعد الدخول وفاتی وقوعنده ديكرينك زوجيتدن طولايی ميراث طلبنه حق اولمديغی[4] كبی قبل الدخول والدواعی

(١) وفی هذا التعبير من التسامح مالايخفی فان المراد بها الخالية عما يمنعها أويفسدها اه منحة .

(٢) وحتی بشهوة مس وتقبيل . كامر عن ابن عابدين .

(٣) أی لافی حق العدة فان وجوبها من أحكام الخلوة سواء كانت صحيحة أم لا . صرح به ط فی باب المهر . قال فی الهندية وتعتبر من حين يفرق بينهما عند علمائنا الثلاثة اه

(٤) زيد زوجه‌سی هندك قرنداشی قيزی زينبی تزوج ايدوب هند ايله جمع ايتدكدن صكره زينب زيددن تفريق اولنمدن زيد فوت اولسه زينب زيده وارثه اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (نتيجه) .

تفريق وقوع بولمق صورتنده حرمت مصاهره دخی ثابت اولەمیەجغندن زوج منكوحهٔ فاسدەسنك اناسنی استنكاح ایده بیلور . « بعد الدخول اولان تفریقده ایدەمز » .

نكاح صحیح ایله منكوحەسی اولدیغی زوج داخلنك تطلیقی اوزرینه نفسنی عدتی ایچنده زوج دیگره فاسداً عقد و تزویج ایدن قادینك ایكنجی زوجی اكا داخل اولمدین بشقه بلده یه كیتمش اولمق تقدیرنده اوقادین عدتنك انقضاسنده نفسنی نكاح صحیح ایله اوچنجی بر ذاته تزویج ایده بیلور . زوج ثانی كلوب انی آلەماز .

كذلك زوجنك شیوع وفاتی اوزرینه نفسنی انقضاء عدتندن صكره زوج آخره تزویج ایدن قادینك اسكی قوجەسی ظهور ایتدكده زوج ثانینك فسادنكاحی متبین اولمغله قادین اندن تفریق اولنور(*) : دخول واقع اولمش ایسه قادین بعد التفریق عدت بكلر حمل‌وار ایسه چوجغك نسبی پدرندن ثابت اولور . زوج اولی تطلیق ایتمدیكنه كوره قادین انك زوجه سیدر زوجەسنی زوج ثانیٔ فاسدالنكاحك كندیسنه دخولندن اول بولمش اولور ایسه بلاعدة وبعد الدخول بولمش اولور ایسه حاكمك تفریقندن اعتباراً باشلایان عدتنك انقضاسندن صكره بلاتجدید عقد اكا ازواج معاملەسی ایدر .

كذلك بركیمسه آخر بلدەده ایكن كندیسنه زوجەسنك وفاتی خبر ویریلەرك انك اوراده بولنان همشیرەسنی شوقدر غروش مهر

(*) قبل التفریق بیله وفاتی وقوع بولسه قادین اندن زوج میراثی یەمز چونكه ارثه استحقاق نكاح صحیح ایلەدر . تامر .

تسميه سيله تزو واكا دخول ايتدكدن صكره زوجه سى صاغ ظهور ايتسه همشيره‌سنك نكاحى فاسد اولديغى متبين اولمغله بالمفارقه اكا مهر مثل ومسماسندن اقلنى اعطا وعدتى منقضى اولنجه قدر صبرايدوب بعده زوجهٔ قديمه سيله ازواج معامله‌سى ايدر .

نكاحى كنديسنه حلال اولان قيزك وليسى انى بلوغندن صكره كنديلنك اذنى اولميه‌رق نفسنه تزويج ايتمش اولمق صورتنده نكاح صحيح اولمديغى كبى صبي محجور بلا اذن ولى برقادين تزوج ايدوب ولى انى رد ايتمك صورتنده دخى نكاح صحيح اولمامغله زوجه‌يه بلا دخول مهر لازم اولماز .

باب آتيده مبين اولديغى اوزره موقوف اجازت اولان نكاح دخى مهر خصوصنده نكاح فاسد كبيدر . مثلا : وكيل تزويج اولان كيمسه موكلنك تعيين ايتديكى مقدار مهره كنديلكندن زياده ايتدكده موكل رد واجازه بيننده مختار ايكن زيادهٔ واقعه يه بعد الدخول واقف اولسه مخيرلكى باقى اولمغله فسخ عقد ايتمك صورتنده زوجه‌يه كندى تسميه ايتديكى مهر ايله انك مهر مثلندن هانكيسى اقل ايسه انى ويرر . قبل الدخول رد ايتمش اولديغنه كوره زوجه اندن مهر تامنه برشى آلمغه قادر اوله ماز . كما فى فضولى الفيضية .

نكاح رقيق

رقيقك نفاذ نكاحى موقوف اذن مولادر ومكاتب صنفندن ما عداسى حقنده مولانك نكاح اوزرينه ولايت اجبارى واردر .

بوبابك مسائلى شوايكى اصلك شروح وفروعندن عبارتدر .

رقيق – كه اكا مرقوق(۱) دخى دينور – صاحب رقّ ومملوكيت اولاندر . كوله يه وجاريه يه شاملدر . مؤنثنده رقيقه دخى ديمه جكز .

(مولى) رقيقك مالكيدركه ولايت فصلنده كچن افندى ويا خانمدن عبارتدر . من جهة العربية مؤنثى (مولاة) در .

(رقيق)ك جمعى أطباء وزننده (ارقاء) در . انواعى واردر .

كنديسنه هيچ آزاد تعلق ايتميانه (قِنّ) وآزادى مولاسنك موتنه معلق اولانه معمر وزننده (مدبر) وآزادى بر بدل اعطاسنه تعليق قيلنمش اولانه مخاطب وزننده (مكاتب) وقسماً آزاد اولوب[۲] اكان حريتى ايچون چالشديريلانه مستثنى وزننده

---

(۱) (مرقوق) استعمله الفقهاء وقالوا لم يسمع عن أئمة اللغة رقه حتى يشتق منه مرقوق ورد بان الازهرى حكى عن ابن السكيت أنه جاء عبد مرقوق وهو ثقة اه شهاب فى شفاء الغليل . وقال أيضاً فى حرف الميم منه : (مملوك) معناه لغة كل ماتعلق به الملك من حيوان أو غيره ثم خص بغير الزنجى والحبشى قال :

ياسيدى إن جرى من مدمعى ودمى للعين و القلب مسفوح و مسفوك
لاتخش من قود يقتص منك به فالعين جارية والعبد مملوك

(۲) معتق البعض اولمق قول حضرت امامدركه او كوله تخليص رقبه سيچون بقيه قيمتنى تحصيله چالشديريلور . عند الامامين او حر مديون اولور . دائنى =

(مستسعی) دینور . افندیسندن چوجق کتوردیکی ثابت اولان جاریه‌یه (ام ولد) تعبیر اولنور .

بونلر یعنی مدبردن اعتباراً مذکور اولانلر بیع وهبه اولنه‌ماز اولدقلرندن اوکبی لوازم تملکه معروض اوله‌بیلانلر انجق قن بولنانلردر .

رق ومملوکیت اصولده مقرر اولدیغی اوزره مالکیت ماله منافیدر(۱) . مالکیت غیر ماله منافی دکلدر : رقیق یده وحیاته ودمه مالك اوله یغی کبی (۲) نکاحه دخی مالکدر .

بونلره نظراً رقیق اصل حریت اوزره ابقا اولنمش دیمکدر . انك بلا اذن مولی نکاحی منعقد اولور (۳) . شو قدرکه رقبه‌سنه

= یاخود وارثی اولان مریضك مرض موتده اعتاق ایتدیکی کوله‌دخی — اعتاق قابل فسخ اولمیان تصرف اولدیغیچون — مدبر حکمنده اوله‌رق دین صورتنده مجموع قیمتنه وحق وارث صورتنده ثلثان قیمتنه‌سعی ایتدیریلور .

(۱) چونکه کندیسی مال مملوکدر مالك مال دخی اولسه جهت واحده دن هم عاجز وهم قادر اولمق لازم کلور . رقیق مالدن برشیئه — افندیسی اکا تملیك دخی ایتسه — مالك اوله‌ماز . رقیقك تسری ایده‌مامسی وافندیسی اکا کندی جاریه‌سنی اباحه واولبابده انی مأذون دخی قیلسه جاریه‌نك وطئی اکا حلال اولمامسی بوکا مبنیدر . کماسر . انك کفاراتی ده طریق صیامه منحصردر . کما یأتی فی الإیمان والظهار .

(۲) ید : محلده حقاً وصواباً تصرفه کندیسیله قدرت ثابت اولان شیدر . آلش ویرشه مأذون اولان کوله ماله متصرف اولور . رقیق حیاته دخی مالکدرکه اتلاف حیاتنه مولاسی دخی مالك اوله ماز . قاتلی — غیر ازسید — حردخی اولسه قتل اولنور . رقیق دمه دخی مالکدرکه انك اقرار حدودوقصاص ایتمسی صحیحدر .

(۳) مرآتده وسائر کتب اصولده مذکوراولان بودر . در مختارك باب ولیسنده ایسه کرك ارقاء وکرك صغار حقلرنده ولی شرط صحت نکاح کوسترلشدر .

تعلق ایدجك مهرك وجوبی سببیله کندی مالیتی نقصان بوله‌جغندن نفاذ نکاحی محتاج اذن مولی اولور(١) .

رق کرامات دنیویه‌یه اهلیتده کمال حاله دخی منافی اولمغله رقیق حر وغیر حر ایکی زوجه‌دن زیاده‌سنی جمعاً تزوج ایدەمز .

رقیقك تزوج ایتدیکی قادین حره اولدیغنه کوره انك مهری کندینه وجاریه اولدیغنه کوره مهر جاریه‌نك مولاسنه عائد اولور . صاحب جاریه جاریه‌سنی کندی کوله‌سنه نکاحلامش ایسه او حالده مهره ده لزوم قالماز (٢) .

مهر معلوم اولدیغی اوزره مالدر رقیق ایسه مالك مال اولمدیغندن انك تزوجنده زوجه‌سنك مهری نفقه‌سی کبی کندی رقبه‌سنه معلق دین اولور .

تزوج ایدن رقیق وفات ایدرسه تزوجه کرك اذنلی وکرك اذنسز وزوجه‌سنه کرك داخل وکرك غیر داخل بولنسون نفقهٔ زوجه احرارده اولدیغی کبی ساقط اولورکه وفات زوجده زوجه‌یه نفقهٔ عدت یوقدر . مهر دخی محل استیفا فائت اولمقدن

= ابن عابدین مرحوم نفاذی صحت ایله تفسیر ایدرك دفع منافاته اشارت ایتمشدر . فلیتنبه .

(١) طحطاوینك افاده‌سنه کوره نکاح موقوف بیع موقوف کبی توقف حالنده وقت عقددن اعتباراً سبب حل اولوب شو قدرکه وطء وانك دواعیسی کبی احکام حل وقت اجازتنه متأخر بولنور .

(٢) لاستلزامه الوجوب لنفسه علی نفسه وهو لا یعقل . وهذا إذا لم تکن الأمة مأذونة مدیونة فان کانت کذلك بیع العبد لحق الغریم . کما فی الدر مع ط .

ناشی ساقط بولنور (١) ،

وفات ایتمدیکی صورتده مهر و نفقهٔ زوجه ساقط اولامغله اذن مولی ایله تزوج ایتمش اولدیغنه کوره نکاح نافذ اولدیغندن دخول وقوع بولمش ایسه مهر و نفقه رقیقك رقبه سنه دین اولور .

غایبده وحین حاجتده انلری مولانك ویرمسی ویاخود رقیقی صاتوب وصاتیلامیان صنفدن اولدیغنه کوره چالشدیروب اودهمسی لازم کلور .

نفقه تجدد ایتدکجه رقیقك بیعی ده تکرر ایدر . انی او عیبیله آلان (٢) ذمتنده نفقه اجتماع ایتدکجه صاتمغه مجبور طوتیلور .

مهر ایچون رقیق بردفعه‌دن زیاده صاتیلمیوب (٣) ثمن رقیق رقبه‌سنده‌کی مهره وفا ایتمدیکی تقدیرده باقیسی عتقندن صکره کندندن طلب اولنور (٤) .

رقیق اذن مولی ایله تزوج ایتمش اولمدیغنه کوره عقد مولانك اجازتنه موقوف اولمغله مولی انی اجازه ایدرسه نافذ ورد ایدرسه باطل اولور .

عقدك بطلانی صورتنده دخول دخی واقع اولمامش ایسه

---

(١) بوده عبدك ترك کسب ایتامش اولسنه کوره‌در چونکه مکسوبی موجود اولورایسه محل استیفا فائت اولمش اولماز . کمافی الدرمعط .

(٢) آلمق بیله‌رك آلمغه وآلدقدن صکره بیلوب راضی اولمغه شاملدر . اکر علمی ویارضاسی یوق ایدیسه مطلع اولدیغی عیبندن ایچون رده حقلیدر . کما فی کتاب النفقة .

(٣) لانه بیع بجمیع المهر . هندیة .

(٤) الا إذا باعه منها . درمختار . و المسئلة صورها الطحطاوی راجعه ان شئت .

عند المفارقه[1] مهر نه زوجه ایچون ثابت ونه رقبهٔ زوجه مترتب اولماز[2] دخول واقع اولمش ایسه کوله مهر مثل ویا مسمی ایله بعد العتق مطالب اولور .

بلا اذن تزوج ایدن جاریه اولوبده مولاسی عقدینی اجازه ایتمدیکی حالده مدخول بها اولمش ایسه نکاح فاسد حکمنجه[3] عند المفارقه کندینك مهر مثلی ویاخود انکله مهر مسمادن اقلی کندیسنه ویریلور[4] .

دلالةً اجازت بلا استهزاء : کوزل ، طوغری ، نه اعلی ایتمش کبی برشی سویله مکدر .

---

(١) بو مفارقت متارکه‌در طلاق دکلدر تتکم نکاح فاسده‌ده ذکر اولندی . هندیه‌ده مذکوردر که قن یاخود مکاتب ویامدبر یاخود ابن‌ام‌ولد بلااذن‌مولی تزوج ایدوب بعده زوجه‌یه اجازت مولادن مقدم اوچ طلاق ویرسه او طلاق متارکهٔ نکاحدر حقیقةً طلاق دکلدر انکله عددطلاق تناقص ایتمز . اندن‌صکره رقیق اوقادینی وطء ایدرسه حد اولنور . مولی او نکاحی اندن صکره اجازه ایدرسه انك‌ده اجازه‌سی کار ایتمز اه .

(٢) بونلرك بری بلااذن تزوج ایدن جاریه‌یه ودیکری کوله‌یه عائددرکه بلااذن تزوج ایدن جاریه اولدیغنه کوره نکاحی مولاسنك‌ردیله باطل اولدقده مهره مستحق اولماز . کوله اولدیغنه کوره رقبه‌سنه مهر تعلق ایتمز دیمکدر .

(٣) چونکه نکاح‌موقوف دخی مهر خصوصنده نکاح‌فاسد حکمنده‌در . کما مر .

(٤) یعنی مهر اکر مسمی دکل ایسه بالغاً مابلغ مهر مثل واکر مسمی ایسه مهر مثلندن زائد اولامق اوزره او ویریلور . کما مر بیانه قبیل النکاح الفاسد .

فعلاً اجازت : تماماً یاخود قسماً سوق مهر ایتمك وجهاز ویرمك کبی شیلر در .

سکوت اجازه دکلدر(۱) .

کوله ویا جاریه‌نك بلا اذن مولی اولان نکاحنده نفاذك امتناعی حق مولانك تعلقنه مبنی اولوب مانع کیدنجه ممنوع عودت ایتمك قاعده سنجه عقدینی اجازه ایتمدیکی رقیق ویا رقیقه‌یی مولی آزاد ایتمکله عقد نافذ اولور(۲) .

آزادك وقوعی مولانك اعتاقیله اولدیغی کبی مدبر کوله ویا جاریه حقنده مولانك وفاتیله ده اولور .

ولایت ملك سببیله مولی مملوکنی نکاحه جبر ایده‌بیلورکه کوله ویا جاریه‌نك رضالری اولمسه بیله (جاریه‌ده خیار عتق اولمق اوزره) مولانك انلرحقنده‌کی عقدی نافذ اولور(۳) .

بوندن رقیقك مکاتب صنفی مستثنادرکه انلر حرمدیون کبی اولدقلرندن مکاتب بولنان رقیق ورقیقه‌نك عقدی کندی رضا سنه

---

(۱) زیدك جاریه سی هند زیدك حضورنده نفسنی زیددن اذنسز عمروه تزویج ایتدکده زید اول مجلسده سکوت ایدوب بعده عقدمز بوری مجیز اولمامغله عمرودن تفریق مراد ایلسه عمرو مجرد سنك سکوت ایتمکله عقد نافذ اولمشدر دیوب زیدی منعه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولماز . فیضیه .

(۲) واوحالده جاریه‌ایچون خیارعتق دخی اوله‌ماز . اکرزوجی‌انی قبل العتق وطء ایتمش ایسه مهری مولاسنه وقبل العتق وطء ایتمامش ایسه کندیسنه عائد اولور . کوله ملك آخره انتقال ایتمك تقدیرنده مالك ثانینك اجازتی دخی موجب نفاذ در . کافی الدر .

(۳) (ولایت‌ملك) ایله (خیارعتق) تعبیرلریچون ولایت بابنه باقکز .

موقوف بولنور(١) .

خيار عتق معلوم اولديغى اوزره جاريه ايچوندر . كولهده خيار عتق اولماز . جاريه‌نك خيار عتقى سكوت ايله باطل اولميوب نكاحى اختيار ايتديكنه دائر اولان قول ياخود فعل ايله باطل اولور . بيله رك قيام عن المجلس ايتمكله دخى باطل اولور . جاريه‌نك خيار عتق حقنده جهلى عذردر . حتى كنديسنك آزاد اولنديغى بيلسه‌ده مخيرلكنى بيلمسه آزادينه آكاه اولديغى مجلسدن قيام ايتمش بيله اولسه مخيرلكى باطل اولماز . خيار عتق ايله اولان فرقت قضاء قاضى يه دخى محتاج اولنماز . هنديه .

كرك جبر مولى ايله وكرك بالرضا متزوج اولان كوله وجاريه‌نك رقبه‌سى مولاسنه وجاريهٔ متزوجه‌نك متعه‌سى منحصراً زوجنه عائد اولور(٢) .

رقبه واندهكى تصرف ينه مولايه عائد اولمغله متزوج كوله وجاريه‌سنى مولى استخدام واعتاق ولوازم تملكه عُرضه (معروض) اوله بيلاننى بيع ويا هبه ايده بيلور .

حين عقدده زوج حر كنندى صلبندن كله‌جك ولدك حريتنى شرط قيلمش اولمدقجه جاريه‌دن كلان چوجق دخى كوله ياخود جاريه اولمق اوزره مولايه عائد بولنور(٣) .

---

(١) انلر صغير دخى اولسه‌لر نكاحه جبراولنمازلر . صغيروصغيره‌نك امر زوبجلرنده كنندى رأيلرى اعتبار اولنديغنه نظراً بو اغرب مسائلدندر . هنديه .

(٢) رقبه ومتعه تعبيرلريچون كتابك باشنه باقكز .

(٣) زوج شرط مذكورى ادعا ايدوب بينه اولماسامق ومولى منكر

متعه انجق زوجه عائد اولمغله متزوج جاريه‌یی مولاسی آرتق وطء ایده‌مز واکا زوجندن ماعدا کیمسه ایقاع طلاق دخی ایایه‌مز . انما الطلاق لمن أخذ بالساق .

مدبره یه وام ولده دخی شامل اولمق اوزره جاریه‌سنی آخره تزویج ایدن کیمسه تبوئه‌یی یعنی اکا دفع وتسلیم ایدوب آرتق استخدام ایتمامکی - وعد ایتمك شویله طورسون - اثناء عقدده شرط بیله قیاسه تبوئه واجب اولماز .

بناءً علیه جاریه‌سنی ینه یاننده بولندیروب استخدام ایده‌بیلور زوج ظفر بولد فجه زوجه سیله برلشور . لکن زوج وزرینه نفقه‌نك (طعام وکسوه وسکنانك) لزومی انجق تبوئه ایله اولور .

جاریه‌سی اوزرنده مولانك حقی باقی اولد یغیچون بعدالتبوئه اندن رجوع ایتمسی‌ده صحیحدر (*) اوحاله نفقه زوجدن ساقط اولور .

= بولنمق صورتنده مولی تحلیف اولنور . کما فی الدر . بوکبی محاذیره مبنی جاریه استنکاحی حره استنکاحندن عاجز اولان أهل توقانه کوره در . حره استنکاحی البته افضلدر . ذلك لمن خشی العنت منکم .

ومن لم تکن فی بیته قهرمانة * فذلك بیت لا أبالك ضائع

وفی هذا المعنی قول الآخر :

إذا لم تکن فی منزل المرء حرة * تدبره ضاعت مصالح داره

ومأخذ کلیهما قوله صلی الله تعالی علیه وسلم : الحرائر صلاح البیت والاماء فساده .

(*) زوجك حق استمتاعی مولانك استخدامیله باطل اولمدیغی کبی حق مولی رقبه یه تعلق ایتمك حسبیله حق زوجدن أقوی اولدیغندن زوج منکوحهٔ مملوکه‌سنی مولاسنك استخدامندن منع ایده مز .

كنديسی استخدام ايتميه‌رك جاريه‌كاوب مولاسنه خدمت ايتسه وياخودمولی انی كوندزين استخدام ايليوب كيجه‌لری زوجنك خانه‌سنه اعاده ايلسه تبوئه باقی اولد يغيچون نفقه زوجدن ساقط اولماز .

(مهر جاريه‌نك لزوم وسقوطی مسائلی دخول وخلوت مسائلی منتهاسنده كچمشدر .)

زيد جاريه‌سی هندی عمروه تزويج ايتدكدن صكره زيد عمروه « ظفر بولدقجه هنده أزواج معامله‌سی ايله » ديرايكن عمرو راضی اوليه‌رق هند ايله بنم ايچون منزلكده براوطه تخليه ايدوب بعد اليوم انی استخدام ايتمه ديكه قادر اولمديغی كبی بن هندی كندی منزله كوتوروب اسكان ايدرم ديو زيدی هندی استخدامدن منعه دخی قادراوله ماز . (نتيجه وفيضيه) .

انكحهٔ كفار

امثله مثالك جمعی اولدیغی كبی انكحه دخی نكاحك جمعی اولمغله (انكحهٔ كفار) تركیبی كفارك نكاحلری دیمكدركه مشركینك واهل كتابك نكاحلرینه شاملدر.

اهل اسلام ارهسنده جائز اولان هر نكاح أهل كفر ارهسنده دخی جائز وصحیحدر[1] اهتدا دخی ایتسهلر ینه او نكاح اوزره بولنورلر[2].

بین المسلمین جائز اولمیان نكاح ایكی نوع اولوب یا اودركه كشی كندی محرمنی نكاحلامق كبی حرمت محله مبنی جائز اولماز اولور ویاخود عقد بلا شهود اولمق یاخود نكاحلانان قادین هنوز عدت ایچنده بولنمق كبی فقدان شرطه مبنی غیر جائز بولنور.

كفار كندی دینلری اوزره قالوب حكم اسلامی طالب اولمدقچه متروك التعرض اولمقده ذكر اولنان ایكی صورت مساویدر[3].

(۱) « صحیح دكلدر » دییان امام مالك حضرتلرینك قولنی [و امرأته حمالة الحطب] قول كریمی رد ایدركه مشرك اولان ابولهبك منكوحهٔ مشركهسنه « امرأته » بیورلمشدر. كما فی الدر.

(۲) انلرك صحت نكاحنه شو مسئله دخی تفرع ایدركه تحت مسلمده بولنان نصرانیه‌یی زوجی اولان مسلم اوچ طلاق ایله تطلیق ایدوب بعده مزبوره كندی كبی بر نصرانی ایله متزوج واكا مدخوله اولدقدن صكره طلاق ویا وفات ایله اندن بعد المفارقه انقضاء عدتدن صكره زوج اولی اولان مسلمه نكاحا عودت ایده بیلور. كما فی فتاوی علی افندی.

(۳) یهودی طائفه سنك دینلرنده قرنداشی قیزینی تزوج جائز اولمغله زید =

دينلرى ازوره قالميوب مسلم اولمق ياخود حكم اسلامى طالب بولنمق تقديرنده بين الصورتين شوفرق واردركه صورت اولاده زوجين بيني تفريق اولنور(١) وصورت ثانيه ده انلر او نكاح اوزره مقرر قيلنور.
حكم اسلامى طلب خصوصنده زوجينك معاً طلب وترافعى تفريق ايچون شرطدر (٢) مسلم اولمق خصوصنده زوجيندن يا الكز برينك اسلامى كافيدر (٣) .

كتاب صيد وذبائحده كچديكى وفصل محرماتده دخى مبين اولديغى اوزره دين مبين اسلامه قارشو ملت واحده عد اولنان كفر انواعى نكاح وذبائح بابنده اهل كتاب واهل شركدن عبارت اولمق اوزره ايكى يه آيريلوب اهل كتاب ايله اهل اسلام ارهسنده - اركك مسلم اولمق شرطيله - ازدواج صحيح واهل شرك ايله اهل اسلام اره سنده ازدواج هيچ بروجهله غير صحيح اولديغى كبى مسلمه نك نه مشرك ونه كتابى برغير مسلم ويا بى دين ايله ازدواجى دخى نه ابتداءً ونه بقاءً غير جائزدر (٤)

= يهودى قرنداشى قيزى هند يهوديه يى تزوج ايلسه زيد وهند حاكمه مرافعه ايتميجك هند زيددن تفريق اولنورمى ؟ الجواب : اولنماز . (على افندى) .
(١) زيد يهودى زوجهسى هندك قزقرنداشى قزى زينبى هند اوزرينه تزوج وهند ايله جمع ايتدكدن صكره زيد شرف اسلام ايله مشرف اولسه زينب زيددن تفريق اولنورمى ؟ الجواب : اولنور . (بهجه) .
(٢) لبقاء حق الآخر . در مختار
(٣) لأن الإسلام يعلو ولا يعلى عليه . در مختار .
(٤) زيد ذمى هند مسلمه يى تزوج ايلسه زيده نه لازم اولور ؟ الجواب : تعزير شديد اولنوب تفريق اولنور . قادين بيلهرك وارمش ايسه اوده عقوبت كورر . آره ده واسطه اولان اركك ويا قادين دخى =

بناءً على هذا اهل شرك اولان زوجيندن برى مسلم (مهتدى) اولدقده ديكرينه عرض اسلام اولنور [1] . اكر اودخى مسلم اولورايسه فبها ، بينلرنده كى نكاح — زوجه زوجك محرمى اولمديغنه كوره — باقى بولنور . اكر اسلامى قبولدن امتناع ايدرايسه [2] بينلرى تفريق اولنور .

اسلامى عند الاتيان صحيح اولانك عند العرض اندن امتناعى دخى صحيح اولديغندن صاحب تميز اولمق شرطيله صبى وصبيه نك دخى بوبابده حكمى بودر . معتوه دخى صبى مميز حكمنده‌در ، صبى غير مميزك سن تمييزينه يعنى اديانى تعقل ايده‌بيله‌جك وقتنه انتظار اولنور . مجنونك افاقتنه انتظار اولنميه‌رق ابوينه عرض اسلام ايديلور انلردن برى اسلامى قبول ايدرسه مجنون اكا تبعاً مسلم صاييلوب نكاح (حرمت محل اولمدقجه) على حاله قالور . هيچ برى قبول اسلام ايلمزايسه بينلرى تفريق اولنور . مجنونك اكر اناسى وباباسى يوق ايسه قاضى انك طرفندن مسلم ويا ذمى بروصى اقامه ايدرك فرقتى اكا حكم ايلر .

اهل كتابدن اولان زوجك زوجه‌سى مسلم اولمق صورتنده دخى حكم مسئله بودركه زوجه‌نك اسلامى صورتنده زوج غير مسلم

= عقوبتلنور . ذمى بونكله نقض عهد ايتمش اولمديغى جهتله قتل اولنماز . خلافا لمالك . كذا فى نقول حدود على‌افندى ص۱۵۸ بطبع ابراهيم صائب .

(۱) عرض اسلام : مسلمانلغى بلاالزام تكليفدن عبارتدر .

(۲) امتناعى تصريح ايتمك صورتنده عرض‌اسلام خصوصى تكرار ايدلميه‌رك بينلرى تفريق ايديلور . اكر عند العرض برشى سويلميوب سكوت ايدرسه قاضى اكا عرض‌اسلام‌خصوصنى اوچ كره‌يه قدر تكرار ايدر . ط . سكوت‌مجرد امتناع عد اولنماز . كما سيظهر .

دخی مسلم اولور ایسه تجدید نکاحه حاجت اولمیه‌رق انلر نکاحلری اوزره ابقا اولنورلر. زوج مسلم اولمدیغی وکندیسنه طرف حاکمدن عرض اولنان اسلامی‌ده قبول ایتمدیکی صورتده بینلری تفریق اولنور[1].

قبل التفریق وفات وقوع بولور ایسه مهر واجب، ومانعهٔ کفره مبنی توارث ساقط، اولور.

تفریق فعل حاکم اولوب محتاج حکم اولان فرقتده حضور طرفین شرط اولمغله قوجه‌سی بشقه بلده‌ده ایکن شرف اسلام ایله مشرف اولان غیر مسلمه‌نك زوجی حاضر اولوب کندیسنه عرض اسلام اولنمدین بینلری تفریق اولنه‌ماز.

فرقت نفس اسلام ایله دکل، لدی العرض اسلامدن اباء (امتناع) ایله اوله‌جغندن زوجهٔ غیر مسلمه‌نك اسلامی اوزرینه زوج غیر مسلم اباء ایتمکسزین (مثلا برکون صکره مسلم اولمقله) بینلرنده‌کی زوجیت زائل اولماز. کما فی الفیضیة[2].

(١) طقوز یاشنده اولوب تعقل دین ایدن زیدصغیرنصرانینك زوجه‌سی هند نصرانیه شرف اسلام ایله مشرف اولوب بعده زیده اوحالده اسلام عرض اولنوب زید ابا ایلسه هند زیددن تفریق اولنور. بلوغنه انتظار اولنماز. (بهجه).

زیدذمینك زوجه‌سی هند نصرانیه‌دن متولد اوغلی عمرو مجنونك زوجه‌سی زینب نصرانیه شرف اسلام ایله مشرفه اولدقده حاکم زید وهنده اسلام عرض ایتدکده زید اسلامه کلسه زینب عمرودن تفریق اولنماز وعمروك زیده تبعاً اسلامنه حکم‌اولنور. اسلامه کلیوب ابا ایلر ایسه حاکم زینبی عمرودن تفریق ایدر. (بهجة).

(٢) زید نصرانینك زوجه‌سی هند نصرانیه شرف اسلام‌ایله مشرفه اولدقدن صکره حاکم طرفندن زیده اسلام عرض اولنمیوب زید کفر

عند العرض زوجك اسلامدن امتناعی طلاق بائندر : هم عدد طلاق انكاه اكسلمش اولور همده زوج اندن صكره مسلم دخی اولسه مالك رجعت اوله‌میوب زوجیتك انلر ارەسنه عودتی محتاج عقد جدید بولنـــور .

صبی ممیزك ومجنونه كوره احدابوينك امتناعی صورتنده قاضينك تفريقی دخی طلاقدر .

كتابيه اولميان زوجه‌نك اسلامدن امتناعی طلاق دكلدر . چونكه قادين طرفندن طلاق اولماز . حاكم فسخ نكاح ایدر .

كتابيه اولان قادينك زوجی مسلم اولمق صورتنده نكاح باقی اولور (*) ولوكه مجوسيه ويا وثنيه ایکن زوجنك اسلامی اوزرينه يهـود ويا تنصر ايتمـك كبی مآلاً اهل كتابدن اولسون . كما فی الدر .

عرض اسلام خصوصی داراسلامده ممكن اوله‌بيله‌جكندن زوجين اهل شركـدن اولدقلرينـه كوره انلردن لاعلى التعيين برينك واهـل كـــتابدن اولدقلرينـه كوره زوجـه‌نك اسـلامی تحـت ولايت

= اوزره ایکن هند اوچ حيض كورسه مزبورلر بيننده فرقت واقع اولورمی ؟ الجواب : اولماز . بوصورتده زید ايله هند بينلرينی اسلامدن اباء ايله حاكم تفريق ايتمش دكل ایکن هنـد نفسنی عمرو مسلمه تزويج ايلسه عقد مزبور صحيح اولورمی ؟ الجواب : اولماز . بوصورتده هند نفسنی عمروه تزويج ايتدكدن صكره زید شرف اسلام ايله مشرف اولسه حالا زید هندی حاكمه تفريق ايتديروب هند ايله ازواج معامله‌سنه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولور . (بهجه)

(*) زید ذمی شرف اسلام ايله مشرف اولدقده زوجه‌سی هند نصرانيه اسلامه كلسه زید تجديد نكاح ايتمدين هند ايله ازواج معامله‌سنه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولور . (فيضيه) . هند زيدك (محارمندن) اولمامق شرطيله . كما هو المصرح به فی فتاوی ابن نجيم (مسئله ۱۸) .

اهل اسلامده اولمیان دار حربده وقوع بولمش اولورایسه دیكرینه عرض اسلام ایتمك - ایكیسی مجتمعاً بوراده بولنمدقلریچون -[(١)] ممكن اولمامغله انك كفر اوزره بقاسی تقدیرنده بینلرینه فرقت وقوعی قادین حامل ایسه وضع حمل ایتمك وحامل اولمیوبده ذوات الحیضدن (حیض كورن قادینلردن) اولدیغنه كوره اوچ حیض كورمك وذوات الحیضدن اولمدیغنه كوره اره‌دن اوچ آی كچمك زماننه تاخر ایدر . مدت مذكوره كذران اولمدقجه انلر یكدیكرندن آیرلمش اولمیوب كذران اولورسه دیكری اسلامدن بعد العرض امتناع ایتمش عد اولنورکه شرط فرقت اولان مضی مدت سبب فرقت اولان امتناع مقامنه اقامه اولنمش دیمكدر . كما فی الدر[(٢)] .

كفار اجانبه كوره بین الزوجین تباین دارین وقوعی سبب فرقت وبینونتدر . چونكه دار حرب اهلی بزه قارشو موتی حكمنده‌در . حی ایله میت اره‌سنده ایسه زوجیت قالماز .

(تباین دارین) ایكی دارك تباینی دیمك ایسه‌ده مراد دار حرب اهلندن اولان زوجین حربیینـــدن برینك (زوجك) اوراده ودیكرینك (زوجه نك) بوراده لاعلی سبیل الرجوع بولنمسیدر :

---

(١) ایكیسنك‌ده اوراده اولمسنه ویاخود بریسنك اوراده وبریسنك بوراده بولنمسنه شاملدر .

(٢) عرض اسلام ممكن ایكن بواولماز . یوزنجی صفحه‌نك صوكنده بهجه‌دن نقلا مسطوراولان فتوایه باقكز . حصكفی دیركه حكم مسئله زوجهٔغیرمدخول بها حقنده دخی جاری اولمغله مدت مذكوره عدت دكلدر اه اكر عدت اواسه مدخول بهایه مختص اولق لازم كاوردی . ط .

كرك سبى واستـرقاق اولنەرق[1] داراسلامه ادخال ايدلمك وياخود مسلم ويا ذمى اولەرق كنديسى يعقوب كلمك طريقيله ، وكرك طوعاً واستيماناً بورايه كلدكدن صكره اهتدا وياذمت اسلامى قبول ايدرك قالوب بردها دار حربه عودت ايتمامك اوزره دار اسلامه يرلشمك صورتيله ، اولسون .

صورت اولاده او قادين تسرى وياخود بالاعتاق تزوج اولنمق جائز اولديغى كبى صور اخيرەده دخى حائل اولديغنه يعنى حامل بولنمديغنه كوره بلاعده[2] بائن اولديغندن درحال وحامل بولنديغنه كوره (عدت ايچون دكل رحمى حق غير ايله مشغول بولنديغى ايچون) وضع حملدن صكره تزوج اولنمق جائز وحلال اولور .

اما دار اسلامه امان ايله كلان وكندى دين وتابعيتنده قالان ذات الزوج بوراده على سبيل الرجوع بولنديغيچون زوجندن موقتاً جدا اولمقله مفارق دوشمز اولديغى كبى كرك طوعاً وكرك كرهاً دار اسلامه معاً كلمش ويا كتورلمش ولا على سبيل الرجوع بوراده

---

(١) سبى : سوروب كوتورمك ، استرقاق : رقيق ايدنمك‌در .

كشافده مذكوردركه بومسئله وبرده يمين لغو مسئله‌سى حسن بصرى حضرتلرندن صورلديغى وقت شاعر مشهور فرزدق نزد مشار اليهده حاضر ايمش مسئلهٔ مانحن فيهه جواب اوله رق

وذات لحليل أنكحتها رماحنا ❋ حلال لمن يبنى بها لم تطلق

بيتنى ويمين لغو مسئله‌سنه دخى جواب اوله رق .

فلست بمأخوذ بلغو تقوله ❋ إذا لم تعمد عاقدات العزائم

بيتنى اوقو مقله حضرت مشار اليهك « أنت أشعر وأفقه » خطابيله مظهر استحسانى اولمشدر .

(٢) أى عند الإمام وقالا عليها العدة . ط .

قالمش بولنسان زوجين دخی يكديكرندن مفارق اولمدقلريچون زوجه يی زوجندن آيروب آلمق جائز اولماز .

بين الزوجين موجب بينونت سی دكل ، بلكه حقيقةً وحكماً تباين داريندر .

دارينك حقيقةً تباينی : زوجينك تباعد شخصلری يعنی يكديكرندن جدا دوشملريدر .

حكماً تباينی انلردن برينك داخل بولنديغی دار اسلامده علی سبيل الرجوع بولنميوب بلكه علی سبيل القرار بولنمقده اولمسيدر . حتی دارمزه امان ايله كيرن حربی حكماً كندی دارنده ديمك اولديغندن انك زوجه سی اندن بائن دوشمز . مكركه كنديسی قبول ذمت ايتمش اوله . ط .

مسلمك كتابيه ايله ازدواجی جائز ايسه‌ده زوجهٔ مسلمه‌سنك بالارتداد كتابيه اولمسی زوجهٔ كتابيه سنك مشركه ويا بی دين اولمسی مثلی غير جائز دركه او حالده انلرك زوجيتی قالماز .

ارتداد : دين اسلامدن دونمكدر . هانكی دينه دونر ايسه دونسون ، ايسترسه بی دين اولسون دونان اركك ايسه (مرتد) وقادين ايسه (مرتده) تسميه اولنور [*]

مرتدك حكمی قتل ومرتده‌نك حكمی اسلامه كلنجه‌يه‌دكين

(*) رده ارتدادن اسمدر . ارتدادك هزلی جدينه مساويدر . سكران ذاهب العقلك ارتدادينه اعتبار اولمديغيچون زوجه‌سی استحساناً بائن اولماز . كما تقرر فی الأصول وذكر فی الهندية قبيل باب القسم .

حبس اولنمق ومرتد متزوج ومرتده ذات الزوج ايسه بينلرندهكى نكاح فى الحال باطل اولمقدر[١] .

زوجيندن برينك عياذاً بالله تعالى ارتدادى فسخ عاجلدركه عدد تناقص ايتمز وحكم قاضى يه متوقف اولماز[٢] .

زوجه مدخول بها اولديغنه كوره ارتداد ايدن كرك او وكرك زوج اولسون تمام مهر مسمى ويا مثل ونفقۀ عدت لازم اولور[٣] .

حكما اولسون مدخول بها اولمديغنه كوره اكر ارتداد زوجده واقع اولمش ايسه نصف مهر مسمى ويا متعه لازم كلور . ارتداد اكر زوجهده واقع اولمش ايسه حق مهر ساقط اولوب عدت اولمديغى ايچون نفقهده لازم كلمز .

زوجين ايكيسى بر آنده مرتد اولوب بعده ينه بر آنده

(١) أجمع أصحابنا على أن الردة تبطل عصمة النكاح فيقع الفرقة بينهما بنفس الردة وعند الشافعى لا تقع الفرقة إلا بقضاء القاضى . كذا فى باب المرتد من فتاوى على افندى عن ردة قاضيخان .

(٢) قال الحموى فى شرح الاشباه عند ذكر الضابطة فى الفرق بين الفسخ والطلاق بقوله « أن كل فرقة جاءت من قبل المرأة لا بسبب من الزوج فهى فسخ كخيار العتق والبلوغ وكل فرقة جاءت من قبل الزوج فهى طلاق كالايلاء والجب والعنة » مانصه : وإنما كانت ردته فسخاً مع أنها من قبله لأن بها ينتفى الملك فينتفى الحل والفرقة إنما جاءت بالتنافى لا لوجود المباشرة من الزوج اه .

(٣) ذوات الحيض اولان حرائردن ايسه أوچ حيض وآيسه ياخود صغيره ايسه اوچ آى وحامل ايديسه وضع حمل ايله اعتداد ايدر . ط . حره اولديغنه كوره حملك غيريده ايكى حيض وياخود بر بچق آى بكلر اه اكر زوجه بعد الارتداد عدتى ايچنده وفات ايلرسه زوج اكا استحساناً وارث اولور . در مختار .

مسلم اولورلر ایسه بینلرندهکی نکاح باقی اولور . اکر بری دیکرندن اوّل مسلم اولمش اولورسه نکاح فاسد اولوب قادین بائن دوشر[١] ومتأخر الاسلام اولان زوجه اولدیغنه کوره قبل الدخول ایسه[٢] مهر لازم کلمیوب زوج اولدیغنه کوره نصف مهر ویا متعه لازم اولور . در مختار[٣] .

مرتدك ذکر اولنان حکمی موجبنجه دین اسلامده نکاح ایمان اوزرینه مؤسس اولمغله مخلّ ایمان اولان شیلر همده مخلّ نکاحدر . ضرورات دینیهدن اولان یعنی دین مبینجه ثبوتی صورت قطعیهده معلوم بولنان خصوصاتدن برینی مثلا امر آخرتی ونماز واورج الخ کبی فرائض اللهیی انکار ویا بونلرك برینی استخفاف ایتمك ومصحف وکعبه وشرع ومسجد مثلی محترمات دینیهدن برینی احتقار ایلمك موجب کفر اولدیغی کبی بلا ضرورة[٤] شاپقه کیمك وکفره ایله ال طوتشوب انلرك آیینلری اوزره خورا دیمك وسین وکاف مادهسیله دین وایمانه سوکمك دخی کتب فتاواده مسلمدن صدوری کفر وموجب تجدید ایمان ونکاح اولان شیلردن اولمق اوزره مذکوردر .

« بن شرعه کیتمم » « بن فتوی بیلمم » « بنم شرع » ایله ایشم

---

(١) برینك اسلامندن صکره دیکرینك اسلامدن امتناعی کبی .

(٢) چونکه بعد الدخول مطلقا برشی ساقط اولماز . ط .

(٣) نصف مهرك لزومی مهر مسمی اولدیغنه ومتعهنك لزومی مسمی اولمدیغنه کوره در . ط .

(٤) کدفع البرد او لان البقرة لاتعطیه اللبن اه من نقول علی افندی .

بوقدر ، بن ایشمی قانون ایله کوریرم » ؛ سن مسلمان دکلمیسین ؟ دییانه جواباً - یاکلمش اولمیه رق - : «دکلم» دیمك علی افندی فتاواسنده و : حلالندن بی . دییانه : « بکا حرام دها سوکیلیدر » ؛ سن اللهدن قورقمازمیسین ؟ دییانه جواباً « بن مسلم دکلم ، اللهدن دخی قورقمام » ، کندیسنه : بش وقت نمازی ادا ایله بلکه بومرضدن خلاص بولورسین دینیلان خسته : « بن بویله خسته ایکن نه نماز قیلارم نه تکری یه منت ایدرم بعد الیوم شیطانلره منت ایدرم » ؛ زوجندن طلاق ایستیان قادین نائل امل اولهمامق اوزرینه « الله (تعالی شأنه) صاغلقله تطلیقی ارککلره تخصیص ایتمییدی نه فنا ایتمش » دیمك بهجة الفتواده او جملهدن اولمق اوزره تصریح اولنمشدر .

مرتده هیچ بر قادین ومرتده یه هیچ بر ارککك انکاح وتزویج اولنماز . نتکیم محرمات فصلنده ذکر اولنمشدر .

ولد ، رق خصوصنجه والده یه[۱] ودین خصوصنجه خیر ابوینه تابعدر[۲] . کتابیه تزوج ایدن مسلمك صلبندن کلان اولاد ذکور واناث هپ مسلم اولدقلری کبی زوجیندن برینك اسلامی صورتنده دخی ارەده ولد صغیر موجود[۳] ، ویاخود دیکرینه عرض اسلام اولنمدین ویا بعد العرض چوجق مولود

(۱) نکاح رقیق فصلنه باقیکز .

(۲) ولد جده تابع اولماز وانك اسلامیله صاییلماز ولوکه باباسی وفات ایتمش بولنسون . ردمحتار .

(۳) ولد کبیرك اسلامی کندی اختیارینه منوط اولدیغیچون ولد صفت صغر ایله توصیف اولنمشدر .

اولور ایسه حکماً اولسون اتحاددار شرطیله مسلمه تابع اولور[۱].

چوجغك مسلم اولان احدابوینیله برابر دار اسلامده ویاخود دار حربده بولنمسی دارك حقیقةً اتحادیدر. یالکزجه داراسلامده بولنمسی دارك حکماً اتحادیدر. چونکه انك مسلم اوله‌رق دارحربده قالان پدری یا خود والده‌سی حکماً دار اسلام اهلندندر. اما چوجق دار حربده اولوبده بوراده قالان پدری مسلم اولورسه ولد اکا تابع اوله‌ماز. چونکه مسلم اوله‌رق داراسلامده بولنان والدی دار حرب اهلندن قیلنق ممکن اولمدیغی کبی دار حرب اهل اسلامده اولمامق حسبیله اوراده‌کی چوجغی بوراده‌کی والدینه تابع قیلمق ده ممکن اوله‌ماز[۲].

ولد دیناً خیر ابوینه تابع اولمق قاعده‌سنجه اهل کتاب ایله اهل‌شرك ارەسنده تولد ایدن چوجق کتابیدر. مسلم ایچون انك ذبیحه‌سنی ییمك وقیز اولدیغنه کوره انی تزوج ایتمك جائز اولور. کما فی الهندیة.

یهودی ایله نصرانی ارەسنده تولد ایدن ولد یهودیدر[۳].

---

(۱) ولدك ابویندن مسلم اولانه تابعیتی کرك عاقل ومميز اولسون وکرك اولسون چوجقلغی مدتنجه در: عاقلاً بالغ ویا بنفسه مسلم او لمدقجه تابعیتی منقطع اولماز. اکر مجنون اوله‌رق بالغ اولور ایسه تابعیتی ینه مستمر اولور. کما فی رد المحتار.

(۲) صورت مذکوره ده نه حقیقةً ونه حکماً اتحاد دار اولمدیغیچون ولد والد مسلمنه تابع اوله‌میه‌رق انك عند الاستیلاء سبیی صحیح اولور. ط.

(۳) وقیل بالعکس.

قسم

ارککلر متزوج اولدقلری قادینلرایله حسن معاشرته مأمور اولمقله برابر احراره کوره دردی وارقایه کوره ایکی نی تجاوز ایتماملک اوزره متعدد زوجه تزوجنه‌ده مأذوندرلر .

متعدد زوجه اقتناسنه مبتلی اولانلر[1] انلر بیننده عدالت ایتمکله مکلفدرلر .

اشته فتح قاف وسکون‌سین‌ایله اولان (قسم) : بین المنکوحات عدل ومساوات اجراسندن عبارتدر . بردن زیاده زوجه‌سی اولانلر حقنده بوده بشقه جه برواجبدر[2] : زوج انلری صحبت ومؤانست ایچون برابرجه بیتوتتده[3] مساوی طوتار . بینلرنده مساوات اوزره برر وبا ایکیشر الخ کون ویا کیجه تعیین ایدرك هر بریله علی وجه المناوبه برابر بولنوب مؤانست ایدر . هیچ برینك نوبتنی دیکرینه کچیرمز .

---

(۱) اقتناء : ایدنمکدر . زمخشری نوابغ الـکلمده : «لاأدری أیهما أشقی ؟ من یعوم فی الأمواج ، أم من یقوم علی الأزواج . » دیمشدرکه طالفه لرایچنده یوزنلرمی ؟ یوقسه متعدد زوجه یه زوج اولمش بولنانلرمی ؟ بدبختدربیله مم دیمکدر.

(۲) لدی المرافعه قاضی انی یعنی قسمی زوجه امرایدر . حکم قاضیدن صکره قسم ایتمیان زوج جائر اولمغله عقوبت ایله ایجاع یعنی تعزیر اولنور . کما فی بهجة الفتوی . أی بغیر الحبس کما لا یخفی .

(۳) بوراده مأکول وملبوسك وسکنانك زیاده‌سی باب نفقه‌ده‌کی افاده‌یه مخالفدرکه اوراده قول مفتی به نفقه‌نك حال زوجینه کوره معتبر اولمسیدر . زوجۀ فقیره‌نك نفقه‌سی زوجۀ غنیه‌نك نفقه سنه مساوی اولمق لازم دکلدر . ذکره ط عن البحر ونبه علیه خیر الدین الرملی فی فتاواه .

مقدار نوبتی و بدایت نوبتی تعیین زوجه عائددر .

زوجه‌لردن بری کندی نوبتنی اورتاغنه ترك ایده‌بیلور . بعد الترك نوبتنی ینه ایسته‌یه‌بیلور . زوج انلردن برینك نوبتنده اذنی اولمدقچه دیکرینه کیده‌مز . مکرکه خسته‌لکی جهتله عیادتنه کیتمش اوله . مرض مشتد اولورسه ای اولنجه قدر قاله‌بیلور .

انلردن برینك نوبتنده زوج خسته‌لنوب قالورایسه بعد الافاقه دیکرینك نوبتنده دخی اومقدار قالمق لازم کلور . زوج اکر انلردن خالی برخانه‌ده خسته‌لنمش اولورسه هرزوجه‌سنی کندی نوبتنده یانته چاغیرر .

امر قسمده زوجه‌نك بکری(*) وثیبی وقدیمی وجدیدی ، تازه‌سی ویاشلیسی ، مسلمه‌سی وکتابیه‌سی ، حائضی ونفساسی ، زنده‌سی وخسته‌لکلیسی مساویدر .

زوجك بوبابده هیچ برکونه اعتذاری مقبول اولماز .

مسافرتده قسم یوقدر : زوج دیله‌دیکی زوجه‌سیله مسافرت ایدر . قرعه آتمق احبدر . بعد الاقامه زوج ینه نوبت مساواته مراعات ایدر . دیکرلرینك ، « مسافرت ایتدیکك ایله بولندیغك مدت قدر شمدی ده بزم ایله بولنه‌جقسین » دیمکه حقرلری اولماز .

سفرك غیریده زوج نوبت ترتیبندن اول زوجه‌لرندن برینك یاننده برچوق مدت بولنمش اولوزده دیکری دعوی ایدرسه حاکم بوندن بویله مساواته مراعات ایتمسنی زوجه امر و تنبیه ایدر . مراعات ایتمیان زوج حبسدن غیری طریق ایله تعزیر کورر .

قسم : بین المنکوحات مساوات اجراسندن عبارت اولمغله

(*) باکر وباکره تعبیرلری غلطدر .

سراری (اوطه‌لقلر) ارەسنده قسم لازم دکلدر[١] . منکوحه‌لرك بری مملوکهٔ غیر بولنمق صورتنده حره ایله انك نوبتی دخی علی التساوی دکلدر .

نکاح رقیق فصلنده مذکور اولدیغی واصولده مقرر بولندیغی اوزره رق ، حلالیت وانك فروعی کبی کرامات دنیویه‌یه اهلیتده کمال حاله منافیدر : حل خصوصنده رقیق کامل الحال اولمدیغندن ایکیدن زیاده زوجه آله‌مدیغی وحره اوزرینه جاریه نکاحلانه‌مدیغی کبی فروع حلده دخی أهل رق کامل الحال اوله‌مدقلرندن جاریه‌نك عدتی ایکی حیض ویا نصف مقدردر . طلاقی ایکیدر . قسمده جاریه‌نك حره ایله حقی ثلث و ثلثاندر .

قسم ذکراولندیغی اوزره الده اولان اموردە واجبدر . محبت کبی الده اولمیان اموردە ومتوقف نشاط بولنان خصوصده قسمه مراعات واجب دکلدر[٢] . زوجه قضاء واجب اولان زوجه‌سیله مدت زوجیتده برکره موافعه ایتمکدر[٣] .

---

(١) قال تعالى (فان خفتم أن لاتعدلوا فواحدة أوما ملكت أيمانكم) فافاد أن العدل بينهن ليس واجباً . رد محتار . متعدد منکوحه‌سی اولان کیسه انلری کندی رضالری اولمدقجه مسکن واحدده جمع ایده‌مز . بو بابده دخی سراریناک رضالری آرانماز . سریه ایله جمعنده زوجه‌نك دخی رضاسنه باقلماز چونکه جاریه متاع بیت منزله سنده در . علی افندی فتواسنده بویله مذکوردر .

(٢) حدیث شریفده بیله « اللهم هذا قسمی فیما أملك فلا تؤاخذنی فیما تملك ولا أملك » بیورلمشدر . جمیع استمتاعاتده مساواتی کوزتمك مستحبدر . کما فی الدر مع الرد .

(٣) ویسقط حقها بمرة . ویجب دیانةً أحیاناً ولایبلغ مدة الایلاء إلا برضاها .

حقوق زوجين

زوجه‌سنه حسن معامله ومعاشرت ايتمك زوج اوزرينه ، وزوجك موافق شرع اولان امرينه اطاعت ايلمك زوجه اوزرينه واجبدر . (وعاشروهن بالمعروف) قول كريميله « استوصوا بالنساء خيراً » حديث شريفى أزواج اوزرنده‌كى وجوبه دليل اولديغى كبى زوجات اوزرنده‌كى وجوبه‌دخى حديث آتى دليلدركه « بر كيمسه‌نك بر كيمسه‌يه سجده ايتمسنى امر ايديجى اوليدم قوجه‌سنه سجده ايتمسنى قادينه امرايدرايدم » مآلنده اولمق اوزره : « لو كنت آمرا أحداً أن يسجد لأحد لأمرت المرأة أن تسجد

= در مختار . وذكر ط أن امرأة جاءت إلى سيدنا عمر وعنده كعب بن مسور رضى الله تعالى عنهما تشكو زوجها فى هجره فراشها فقالت تخاطب كعباً بأمر أمير المؤمنين :

يا أيها القاضى الحكيم أرشده * ألهى خليلى عن فراشى مسجده
زهده فى مضجعى تعبده * نهاره وليله مايرقده
ولست فى أمر النساء أحمده

فقال كعب لزوجها : ما تقول ؟ فقال :

زهدنى فى فرشها وفى الكلل * أنى امرؤ أذهلنى ما قد نزل
فى سورة النمل وفى السبع الطول

فقال له كعب :

أن لها حقاً عليك يا رجل * تصيبها فى أربع لمن عقل
فاعطها ذاك ودع عنك العلل

فقال له عمر : من أين لك هذا ؟ قال : لأن الله تعالى أباح للحر أربع زوجات فلكل واحدة يوم وليلة . فأعجب ذلك عمر وجعله قاضى البصرة اه بتصرف فى العبارة .

لزوجها » بيورلمشدر[١] .

زوج زوجه‌یی (الرجال قوامون على النساء الخ) قول كريمنك كوستردیکی شان رجال وجهله حمايه وانفاق ايدر . زوجه دخی انك مالنه مقيد ومنزلنه ملازم اولوب اذنی اولمدقجه بريره چيقماز وزوجنك مالندن اندن اذنسز كيمسه‌يه برشی ویرمز .

(قل للمؤمنين يغضوا من أبصارهم الخ) امر جليليله هرمسلم ومسلمه كوزینی ومحل عورتنی حرامدن حفظ ايله مأمور ومأموره‌در . محافظهٔ عفت ومستوريت فرض عيندر .

كلّ الحوادث مبداها النظر ※ ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة فعلت فى قلب فاعلها ※ فعل السهام بلا قوس ولا وتر

— استطراد —

قادينلرك مستوريتلری كنديلرینی صيانت وحق‌لرنده شرف وسيادتدر[٢] . ضـــدی ابتذال ومهانتدر[٣] . چونكه اناث تجاوزكاه ذكور در عرضهٔ تجاوز اولمق قدر ذلت اولەماز . قادينك عزتی عفتنده‌در . عفتی‌ده كوره‌جكی تجاوزدن تباعد نسبتنده‌در . بو تباعده دخی احتجابدن اسلم طريق يوقدر .

احتجاب ومستوريتك نوعی ايكيدر : بری خانه درونده احتجابدركه قادين قسمی او ايچنده زوجنك ومحارمنك غيری‌يه مخالط اولمامق

---

(١) كذا فى الجامع الصغير برمز الصحة . ويروى لو أمرت بدل لو كنت آمراً ولبعلها بدل لزوجها .

(٢) سيادت اركـكار ايچون افنديلك ديمك اولديغی كبی قادينلر ايچون دخی خانملق ديمكدركه جامع خير وفضيلت برمعنادر .

(٣) مهانت : مكانتك ضديدركه حقيرلك وحيثيتسزلـكدر .

وكورنمامكدر . ديكرى خانه خارجنده احتجابدركه كيمسه‌يه كورنمامك اوزره يوزيني وباشندن آياغه قدر بتون اندامني وحتى لباسني ستر واخفا اوزره اولمقدر . بونك ضدينه (تكشف) واولكينك ضدينه (تبذل) تعبير اولنور . قادينلر تكشف و تبذلدن ورجالك عيون اشتهاسنه طار اورتيلرله عرض اندام ايتمكدن ممنوعدرلر. يوزلريني والليريني وحتى آياقلريني نمازده آچيق بولنديره بيلورلر ولكن ضرورت اولمدقجه نامحرمه بونلرى دخى كوسترەمزلر . زقاقده يوز آچمق ولباسنك قوللرى ويا اتكنى اورتيدن يقارمق مخالف امر شرعدر . احتجاب امر قرآنيدر انده تهاونك وبالى عظيمدر (يوز نامحرم دكلدر) تعبيرى حق صلاتك غيريده غلطدر .

سترعورت ذكور و اناثده قديمدر . نسوان عرب دين مبيندن اول وحتى صدر اسلامده ستر اندام ايله اركـكه مخالط اولوب باشلرنده بر اورتى بولنور وفقط برچوغنده قيدسزلقله (*) يقا آچيغى وقول بيلازكى كورينور واورتى ايچنده اولانلر بيله يوريوب يره آياق ووردقجه باجاقلرنده كى خلخاللرك موجوديتى احساس اولنور ايدى .

(*) وهكذا كانت نساء العرب تفعل إذا كانت جميلة كما قال عمر بن أبى ربيعة على ما يحويه باب النسيب من ديوان الحماسة :

ولماتفاوضنا الحديث وأسفرت ❊ وجوه زهاها الحسن أن تتقنعا
تبالهن بالعرفان لما عرفنني ❊ وقلن امرؤ باغ أكل وأوضعا
وقربن أسباب الهوى لمتيم ❊ يقيس ذراعاً كلما قسن أصبعا

قوله زهاها الخ أى استخفها الحسن من أن تتقنع وقوله أكل أى أعيا وأوضع معناه أسرع . والوجه أن يقول أوضع فاكل قاله الخطيب .

سورهٔ جلیلهٔ احزاب ایله نزول آیت حجابده بونلر نهی وقادینلر ارککله اختلاطدن منع اولنەرق تحت الحجاب صیانت قیلندیلر . زینتلرندن معدود اولان لباسلرینی دخی ارککدن ستره مامور اولەرق مِرط و مُلاءه (بورکی وچارشاف) لر ایچنده بولندیلر ویوزلرینه نقاب چکوب یالکز کوزلرینی آچیق بولندردیلر.

قیلقلر زمان ومکانه کوره متبدل اوله کلدیسەده نسوان اهل اسلامك زیّ احتجابلری بحمده تعالی زائل اولمدی. حتی مسلمینه رعیه اولان غیر مسلم نسوانی بیله بعض محللرده کوریلان بقایانك دلالتی وجهله مستور ومحتجب اولدیلر[1] . انجق طائفهٔ نساجه هروقت ایچون حال طبیعی اولان میل تبرج (ارککه اظهار محاسن ایتمك) رجالك مسامحەلریله انلری ورطهٔ تبذله واردیرراولدی : زقاقلرده بچەلر قالدیرلمقده ، صاغریلرکرلمکده ، قولاقلرله برابر یوزلر ، بیلکلرله برابر اللر ، دیرسکلرله برابر قوللرك لباسیوذیل زینتی کوسترلمکده درکه بواحوالدن انلرك حسابنه متشرع ارککلر استحیا ایلمکدەدر .

اولرك ارزاقی کبی ملبوسات ومزیناتی دخی کتوروب کندیلرینه بکندرمك صورتیله خارجدن تدارکی وظائف رجالدن اولەرق ارککلر ایچون اهمّ وآسان ایکن قادینلرك چارشویه چیقوب اغیار ایله الفت وهیچ اولماز ایسه بلا ضرورةٍ صحبت دادوستد ایتمك خوش کوریلیور . ارککلرینك کیجەلکلرینی دخی کندیلرینه قادینلرك آلوب کتورملری عار اولسەده آغرکلمیور! فسبحان الله العظیم . (تم الاستطراد)

---

(۱) بزاستانبول خرستیان قادینلرینك دخی مستوریتلری زماننه یتشدك .

« فالصالحات قانتات الخ » قول كريمنجه قادينك صالحه‌سی قانته‌سیدرکه زوجنه مطیع اولانی وعاصی وخائن اولمیانیدر . مقدمهٔ کتابده کچن « الدنیا کلها متاع وخیر متاعها المرأة الصالحة » حدیث شریفنده مرأهٔ صالحه : « ان نظر إلیها سرته وإن أمرها أطاعته وان غاب عنها حفظته فی نفسها وماله » دیو تفسیر بیورلمشدر . حدیث دیکرده دخی مرأة ومسکن صالح ومرکب صالح کشینك بختیارلغندن ومرأة سوء ومسکن سوء ومرکب سوء کشینك بدبختلغندندر مآلنده « من سعادة ابن آدم ثلاثة المرأة الصالحة والمسکن الصالح والمرکب الصالح ومن شقوة ابن آدم ثلاثة المرأة السوء والمسکن السوء والمرکب السوء » وارد اولمشدر . کما فی کشف الغمة .

زوجك زوجه اوزرنده‌کی ولایتی تأدیبیه‌در : زوجه‌سنك مناسب کورمدیکی وقولنی زوج ترك ایتدیره‌بیلور ، رضاسی اولمدقجه مالی حقنده تصرف ومداخله ایده‌مز .

زوج زوجه‌سنی معاملهٔ زوجیتدن بشقه برشیئه جبر ایده‌مز .

حال طهرده اکا جبر ایده‌بیلدیکی کبی کندی ایچون تزینه و (مسلمه اولدیغنه کوره(۱)) حیض ونفاسدن وجنبلکدن تطهره دخی جبر ایدر .

زوج زوجه سنی بونلر ایچون تعزیر(۲) ایده‌بیلدیکی کبی ترك صلات اوزرینه دخی تعزیر ایدر(۳) .

---

(۱) محرمات فصلنده کتابیه‌نك جوازاستنکاح وتسریسی بحثنه باقکز .

(۲) تعزیر تکدیردن عبارت اولمیوب مادون الحد اولان تأدیبدر . درجاتی فقهك کتاب الحدودنده مبیندر .

(۳) علی قول زوجك انی تعزیری زینت کبی نفعی کندینه عائد اولان ==

صلاتك غيرى اولان فرائضك تركى دخى صلات ئبيدر .

صارمساق وياچيك صوغان بيمك وتتون ايچمك كبى رائحه‌سندن متأذى اولديغى شيئى اكل واستعمالدن دخى زوجه‌سنى زوج منع ايده‌بيلور .

= خصوصانده در . منفعتى نفس زوجه‌يه عائد شيلرده انى تعزير ايتمك يوقدر . كما فى تعزير الشرنبلالية . هنديه ده مذكوردر كه زوجه‌سى نماز قيلماز اولان كيمسه ايفاء مهرينه قادر اولمسه بيله انى بوشامق واردر اما بدزبان ومؤذيه ياخود تاركهٔ صلات اولان زوجه‌نك طلاق واجب دكل ، مستحبدر . حضرت ابن مسعوددن رضى الله تعالى عنه مرويدركه مشار إليه : مهرى ذمتمده اوله‌رق جناب حقه ملاقى اولمقلغم نماز قيلميان بر قادين ايله معاشرت ايتمكلكمدن خيرليدر. ديمشدر . كما فى رادلمحتار .

نفقه

منكوحه نك نفقه‌سی یعنی بوغازی و لباسی وسكناسی كنديسی عجوز ويا غیر مسلمه وزوجی صغیر وفقیر دخی اولسه زوجنه واجبدر شو شرط ايله‌كه منكوحه مصلحت رجاله صالح سنده بولنه وخسته‌لكی جهتله زوجنه مدخول بها اوله‌میه‌رق باباسی اونده قالمش اولمیه ومهر معجلنی آلمش اولدیغی حالده زوجندن نشوز واعراض اوزره بولنمیه[1] ومملوكهٔ غیر اولدیغنه كوره تبوئه ايدلمش اوله[2] .

شروط مذكوره‌یی حائز اولمیان زوجه نفقه‌دن ساقطدر . (سرّیه نك نفقه‌سی سبب ملك ايله[3] واجب اولدیغندن بوراده اندن بحثه وذكر اولنان شروطی اخذه حاجت یوقدر .)

نفقهٔ زوجه عوضه شبيه صله‌دركه نفع زوج ايچون حبس نفس ايتمش اولمسنه بدل كی بر عطادر[4] . صله اولديغندندركه

---

(١) زوجنه اطاعت اوزره اولمیان قادینه (ناشزه) تعبیر اولنور . معنای نشوز ايچون كتاب طلاقده مخالعه فصلنی اوقويكز .

(٢) تبوئه ايچون نكاح رقيق بابنه باقكز .

(٣) بركيمسه‌نك نفقه‌سی بشقه بركيمسه‌يه واجب اولمق : زوجيت ، نسب ، ملك مثلی اسبابك بريله‌در . نفع غیر یاخود منفعت عامه ايچون حبس نفس دخی او جمله‌دندر . كما فی الشرنبلالية . زوجيت اصل نسب ونسب ملكدن اقوی سبب اولمغله بز بوراده زوجيت وولاد سببلریله اولان نفقه‌یی یازدق ، نفقهٔ مملوك واقاربدن‌ده بحث ايتدك . نفقهٔ معتده‌یی كتاب طلاقك عدت بحثنه براقدق . والله سبحانه هو الموفق .

(٤) عقد معاوضه ايله بطريق التسميه متحتم اولمديغيچون عوض محض قيلنما مشدر . كما فی المرآة .

التزام ایدلمیه‌رك مدت کذران اولورسه سقوط ایدر . جزاء احتباس اولدیغندندرکه زوجه‌نك نشوزیله ساقط اولدیغی کبی مغصوبه و یا محبوسه اولمسیله‌دخی ساقط اولور[1]

اوزرینه فرض اولان حج ایچون زوجه‌نك محرمیله مسافرتنه زوجی مانع اوله‌میه‌جغندن حجه کیتدیکنده کیدوب کلنجه قدر نفقه‌سی زوجنه عائد اولماز . زوجنی برابر کوتورمسی صورتنده کیتدیکی حج نفل دخی اولسه انی‌ینه زوجی انفاق ایدر . شوقدرکه یول مصرفنی چکمز .

نفقه ، زوجینك حالنه کوره اولور : زوجهٔ غنیه‌نك زوج غنیسی اغنیا نفقه‌سیله[2] و زوجهٔ فقیره‌نك زوج فقیری فقرا نفقه‌سیله مکلفدر .

زوجینك فقر و غناجه مختلف بولنملری صورتنده زوج نفقهٔ متوسطه ایله مکلف اولور : زوجهٔ غنیه‌نك زوج فقیری زوجه‌سنی فقیره‌نك مافوقی و غنیه‌نك مادونی نفقه ایله انفاق ایتمك لازم کلور ایسه‌ده زوج فقیر کندی وسعیله مخاطب اولوب زوجه‌نك زیاده‌یی طلبی اوزرینه باقیسی حال یسرینه معلق دین اولور . زوجهٔ فقیره‌نك زوج غنیسی کندی ییدیکندن زوجه ـــ سنه ییدرمك اکا واجب دکل ، مندوب بولنور .

زوج زوجه‌سنی انفاقدن اظهار عجز ایتمکله ویاخود نفقه‌سز

---

(۱) مکرکه زوجك دیننذن طولایی حبس ایدلمش اوله اوحالده نفقه‌سی زوجنه لازم اولور .

(۲) زوجه‌نك خادم مملوکنك نفقه‌سی دخی زوج موسره‌در . زوجه‌نك رضاسی اولمیه‌رق خدمتجیسنی زوج اندن متضرر اولمدقجه دکشدیره‌مز . کما فی الدر .

براغوب ديشارى كيتمكله بينلرى تفريق اولنماز . حاكم نفقه تقدير ايدر بعد التقدير زوجه يه استدانه ايچون اذن دخى ويرر . زوج حاضر ومتمرد ايسه حاكم انلك مالنه مراجعت ايلر .

تقدير نفقه زوجينك تفاوت حاللرينه كوره قابل تنقيص وتزييد اولور .

مسكن اغنيا مسكن فقرايه بكزه‌ميه جكندن سكنى خصوصى دخى زوجينك حاللرينه كوره اولمق لازم كلور .

زوج زوجه سنى كندى ايستديكى محلده وشوقدركه جيران صالحين اره‌سى برخانه‌ده اسكان ايدر[١] . قومشوسز او مسكن شرعى دكلدر .

زوجه كندى مسكننده زوجك ابوينى ايله برابر بولنمق ايستميه بيلديكى كبى زوج دخى زوجه سنى ابوينى ايله برابر بولندرميه بيلور .

انجق هفته‌يه انلرك - كيجه ياتمامق اوزره - كلملرينى وآنلر كلمه‌مدكلرى تقديرده هر هفته زيارت ابوينمدن زوجه سنى منع ايده‌مز . ابوينمدن ماعدا اولان اقاربى زيارته زوجه نك سنه‌دن سنه‌يه حق اولور .

اجانبى زيارت وعيادتدن ودوكونلره ودرنكلره كيتمكدن زوج زوجه سنى منعه حقليدر[٢] .

---

(١) وبر مستقل اوطه ايچنده بولندرمغه مجبور اولوركه اورايه نه كندى ونه زوجى اهلندن هيچ كيمسه نك حق دخول وبيتوتتى اوله ماز . كليدى اولور وخلا ومطبخ كبى مرافقى بولنور . اكا مونسه يعنى جان يولداشى برقادين بولمغه زوجك مجبوريتى يوقدر . كما فى الدر .

(٢) مناهيدن خالى اولميان دوكونلره و محللره اذن ويرر ايسه ايكيسى دخى عاصى اولورلر . كما فى الدر .

زيارت كوننك غيريده ابوينلك بيله وليمه سنه يوللاميه بيلور .

زوجلك نك كسبه حاجتى اولماز . كنديسى ابه ويا غاسله (١) دخى اولسه وتعيينى جهتيله پاره آلماسى بيله لازم كلسه (٢) حقّ زوجك فروض كفايه يه تقدمى اولديغندن خروجنى منعه حق واردر (٣) .

مسائل دينيه سنى تعلم ايچون زوجه سنك مجلس علمه خروجنه ــ كنديسى تعليم ايده مديكى حالده ــ أحيانا اذن ويرر (٤) .

ترك طيب وزينت وداخلده سترعورت ايتمك شرطيله قادينلر ، باخصوص لخوسه بولنانلر حمامه كيده بيلورلر .

پدرى مريض مزمن اولوبده باقه جق كيمسه سى بولنميان زوجه كيدوب باباسنه ــ كافر دخى اولسه ــ باقه بيلور . زوجك منعه حق اوله ماز . شوقدركه اوراده اولدقجه ــ حج مدتى كبى ــ نفقه سنى زوج اعطا ايتميه بيلور .

طعامك خارجدن تداركى ارككه وداخلده تهيئه سى قادينه عائددر . داخل خانه ده (طشره عادتنجه) الدكرمننده اون اوكتمكدن واتمك ياپوب پيمكدن و (بزم اصولمزجه) يمك پيشورمكدن امتناع

(١) اولو ييقاييجى .

(٢) كتاب صلا تمزك احكام جنائز فصلنده (ص ٥٧٤) بيان ايتدك كه غسل ميت مجاناً اولور اولابابده اجرت طلبى كنديسندن بشقه غاسل بولنمق تقديرنده جائز اوله بيلور بشقه غاسل بولنمق تقديرنده بيقامغه كنديسى متعين اولمغله اجرت ايسته مك جائز دكلدر اه ابه لكده بويله در .

(٣) فرض عين بويله دكلدر . كما تقدم بيانه فى كتاب الحج .

(٤) برحادثه حدوثنده زوجك استفتادن امتناعى شرطيله زوجه نك حاجتنه مبنى مجلس علمه بلا اذن خروجى جائز اولور .

ایدن قادین اکر کندیسی خدمت ایدر مقوله‌دن‌دکل ، ویاعاجز وعلیل ایسه زوج اوزرینه‌لازم‌اولان حاضر یمك تدارککی‌ویاخود یمك حاضر ایدجك برکیمسه‌نك جلب واستخدامیدر . اکر قادین خدمت ایدر مقوله‌دن اولوب خدمته دخی قدرتلی ایسه حاضر یمك تدارکی ویا انك ایچون آدم استخدامی زوجه لازم اولمیوب انك بوبابده یاپه‌جغی شی زوجه‌یه جبر ایتمك دکل ، قاتق ویرمامکدر .

خدمت داخلیه ایچون زوجه‌نك زوجدن اجرت ایستمسی جائز اوله‌ماز چونکه خدمت مذکوره زوجه‌یه دیانةً لازمدر (*) رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری حضرت علی ایله حضرت فاطمه (رضی الله تعالی عنهما) ارەسنده أعمال معیشتی تقسیم بیوروب خارج اعمالی حضرت علی یه وداخل أعمالی حضرت فاطمه‌یه عائدقیلمشلردر . مع هذا که حضرت فاطمه سیدهٔ نساء عالمیندر . درمختار .

اوکتمك آلتنك ومطبخ ادواتنك تدارکی ودوشەمەدن سوپورکه‌یه قدر او لوازمنك احضاری وتنظیف ثیاب وبدن ایچون صو وصابون کبی شیلرك وباش طاراغنك اشتراسی هپ زوج اوزرینه واجبدر . هرنصف سنه‌ده تجدد حاجته مبنی زوجه یه یازلق وقیشلق کسوه دخی ویریلور .

حناء وسورمه کبی مزینات اشتراسی زوجه واجب اولمدیغی

(*) (دیانت) اصطلاح فقهاده قضا مقابلیدر که مفتی یه مراجعتده دیمکدر . (قضا) محکمه‌یه مراجعتده دیمکدر .

کبی یمش بارهسی و — مبتلاسی اولوب ترکندن متضرر دخی اولسه — قهوه و تتون اقچهسی دخی زوج اوزرینه لازم دکلدر .

والده چوجغنی ارضاع ایچون جبر اولنهماز . پدر سوت انا استیجار ایدر . والدهیه ولدینی ارضاع ایتمك قضاءً دكل ، دیانةً واجبدر . مکرکه چوجق کندی اناسنك مهسندن ماعداسنی آلماز اوله . اوحالده قضاءً دخی واجبدر .

ارضاع اوزرینه والدهنك والددن اجرت طلبنه حق اولهماز . مکرکه عدتی انقضا ایتمش مطلقه اولمغله نفقهسی زوجنه عائد اولمیه . اوحالده تبرعاً ارضاع ایدن اولماز ایسه والدهنك اجرت ایستمکه حق اولور . تتکیم زوج برزوجهسی دیکر زوجهسندن اولان چوجغنی ارضاع ایچون استیجار ایدهبیلور .

حر اولان پدر حر اولان طفل فقیر صغیرینی اوغلان ایسه حد کسبه قدر وقیز ایسه قوجهیه کیدنجه قدر انفاق ایتمك اكا واجبدر . وکذا کسبدن عاجز اولان ولد کبیرینی پدر انفاق ایدر .

پدر حر اولمدیغنه کوره چوجغك والدهسی حره ویا مکاتبه ایسه نفقهٔ ولد اكا ، وجاریه ایسه ولد مملوکاً - پدری کرك حر وکرك عبد اولسون - انك مالکنه عائددر .

حر اولان چوجق فقیر اولمدیغنه کوره نفقهسی انك مال حاضرینه عائد اولوب اکر مالی غائب ایسه پدرهدر (*) .

احراره کوره مزمن خستهلك یاخود کورلك ویاچولاقلق

(*) ولا رجوع إلا للام موسرة . ط .

ياخود عقلسزلق كبي اسباب عجزه مبنى اكتساب ايده‌ميان ولد كبيرك نفقه‌سى پدرينه واجب اولديغى كبي ياتحصيل علم ايله مشغوليتندن وياكسب خسيس ايله اشتغاله عار ايدر مقوله‌دن بولنمقدن ناشى كسبسز قالان ولد كبيرك وعلى الاطلاق ذات زوج اولميان قيز اولادك دخى نفقه‌سى پدره واجبدر .

بوبابده پدره بشقه‌سى مشارك اولماز . مگركه پدر تسألاً دخى كسبه قادراولميان مُعسر اولوبده والده موسره اوله(١) . او حالده نفقه پدره بورج اولمق اوزره چوجغى والده‌نك انفاق ايتمسنى حاكم والده‌يه امرايدر . والده‌ده دخى يسار (انفاق ولده اقتدار) يوق ايسه ابوين امواته الحاق اولنه‌رق چوجغك نفقه‌سى بلارجوع آخره (٢) عائد اولور .

اختلاف دين نفقهٔ ولادوزوجيتى اسقاط ايتمز(٣) انفاق ولدده پدره انفاق زوجه‌ده زوجه كيمسه‌مشارك اولمديغى كبي انفاق ابوين وتعبير اصح ايله - اناسنك باباسى دخى داخل اولمق اوزره - انفاق اصول خصوصنده دخى اهل يسار اولان اولاده هيچ كيمسه مشارك اولماز . قيز واركك اولاد بو بابده حصهٔ ارثيه اوزره

---

(١) بونلرك مصدرلرى اولان (اعسار) ال طارلغى و (ايسار) ال كنكشلكيدر .

(٢) من الأقارب وبيت المال .

(٣) زوجهٔ غير مسلمه‌نك بيله نفقه‌سى زوج مسلمه واجب اولديغى كبي ولد مرتدينك نفقه‌سى دخى پدر مسلمه‌دو . وبر مسلم فقيرك ذى قدرت وفقط غير مسلم بر اوغلى وبرده مسلم برادرى اولمق صورتنده ميراثى برادرينه ونفقه‌سى اوغلنه عائددر .

دكل[١] على السويه اولمق اوزره اصول محتاجلريني انفاق ايدرلر . اصولدن ماعدا اولان وفقير وكسبدن عاجز بولنان اقاربي اهل يسار اولانلر حصهٔ ارثيه لري نسبتنده انفاق ايلرلر .

نسب وزوجيت اسباب نفقه دن اولديغى كبى ملك دخى اسباب انفاقدندر : مملوكك نفقه‌سى مالكنه در . مالك ياخود مملوك كرك كبير وكرك صغير اولسون واركك ياخود ديشى بولنسون[٢] .

مالك اكر انفاقدن امتناع ايدر ايسه مملوكك نفقه‌سى قادر كسب يعنى صحيح البدن اراولمق ومحلّ بيع بولنمق شرطيله كندى كسبنده‌در. صنعت بيلمزاولمسى مانع دكلدر نفسنى ايجار ايده بيلور. اكر قادركسب دكل ايسه — كه خوف فتنه‌يه مبنى جاريهٔ حسناء دخى اويله عداولنور — مالكه انك بيعى امر اولنور . مالك امتناع ايدرسه قاضى بيع ايدر . مدبر وام ولد كبى محلّ بيع دكل ايسه مالك انفاق ايله الزام اولنور .

افنديسنك انفاق ايتمديكى مملوك قادر كسب ياخود مأذون كسب اولمديغنه كوره انك مالندن رضاسى اولميه‌رق مقدار كفايه اخذ واكل ايده بيلور . قادر كسب ومأذون كسب اولديغنه كوره ايده‌مز .

افنديسى انك اداره‌سنى طار طوتمق صورتنده دخى افنديلك

---

(١) كما هو مذهب الإمام الشافعى رحمه الله تعالى .

(٢) لزوم نفقه ده مالكك موصى له بالخدمة اولمسى كبى مالك منفعت بولنمسى بيله كافيدر . مكاتب كندى منافعنه مالك اولمغله نفقه‌دن ساقط ايسه‌ده مدبر وام ولد غير ساقطدر .

رضاسی اولمیه‌رق مالنی اخذ و اکل ایتمك مملوکه جائز اوله ماز .

مملوك مغصوبك نفقه‌سی ــ مالکنه ردایدنجه قدر ــ غاصب اوزرینه در . غاصب حاکمدن نفقه ویا بیع امرینی طلب ایتسه‌ده حاکم اکا اجابت ایلمزو لکن حاکم مملوکك ضیاعندن خوف ایدرسه انی صاتار وثمننی مالکی ایچون حفظ ایلر (١) .

نفقهٔ عبدك بیت الماله لزومی کندی عتقندن و قریب منفق بولنمدیغندن صکره در .

مملوکك انفاقنه یاخود بیعنه اجبار اهل استحقاقه خاص اولمغله بهائمنی انفاقه اصحابی انجق دیانةً مامور درلرکه تعذیب حیوان و تضییع أموالدن نهی بیورلمشدر (٢) .

---

(١) وكذا الحكم فى عبد الوديعة إذا طلب المودع من القاضى الأمر بالنفقة عليه لا يجيبه لئلا تأكله النفقة بل يؤجره وينفق منه أو يبيعه ويحفظ ثمنه لمولاه . دابة مشتركة بين اثنين امتنع أحدهما من الانفاق أجبره القاضى لئلا يتضرر شريكه اهـ تنوير مع الدر .

(٢) بناءً عليه حیوانك یعنی لزومندن آزویرمك مکروه اولدیغی کبی سودینی چوق صاغمق ومضر اولدیغنه کوره هیچ صاغمیوب براقمق دخی مکروهدر . سوت صاغانه مستحب اولان طرناقلرینی اوزاتمامق وحیوانك یاوریسندن آرتانی صاغمقدر .

إبانة الإغلاق عن مسائل الطلاق

الطلاق بيد من أخذ بالساق

جامع صغيرده مذكور اولديغى اوزره حديث شريفده : «تزوجوا ولا تطلقوا فإن الله لايحب الذواقين ولا الذواقات» بيورلمشدركه معناسى : تزوج ايدك وبلا موجب شرعى تطليق ايتميك چونكه سريع النكاح وسريع الفراق اولان رجال ونسايى جناب حق سومز ديمكدر .

رحلت انيسة بالطلاق * وعتقت من رق الوثاق
بانت فلم يألم لها * قلبى ولم تبك المآقى
ودواء ما لا تشتهيـ * ـه النفس تعجيل الفراق
لو لم ارَح بفراقها * لارحت نفسى بالاباق
وخصيت نفسى لا أريـ * ـد حليلةً حتى التلاقى

كتاب الطلاق

ازدواجك طريقی ايكی اولديغی كبی افتراقك طريقی دخی ايكيدر : بری طلاق وديكری فسخدر . ايكيسنكده نتيجه‌سی زوجينك يكديكرندن آيرو دوشمسی اولمقله برابر طلاق بشقه وفسخ بشقه‌در .

طلاقك عددی واردركه ايقاع اولندقجه اكسيلور وعدد وعدت باقی اولدقجه مطلقه دخی تطليق اولنه بيلور (غير مدخوله‌نك عدتی اولمديغندن بوسوزك اكا شمولی‌ده يوقدر) .

فسخك ايسه عددی وتنقيص أعداد طلاقه تأثيری اولمديغی كبی انتاج ايتديكی فرقت زوجه‌يی زوجندن بسبتون جدا ايتمكله اكا زوجك ايقاع طلاق ايتمسی دخی ممكن اوله ماز[١] .

زوجك ايقاعی وتفويض صورتنده زوجه‌نك اختياری كبی محتاج حكم قاضی اولميان ومجبوبيت وعنينيت مثلی محتاج حكم قاضی بولنان اسباب نتيجه سنده كی فرقتلر طلاق قسمندندر .

خيار بلوغ وعدم كفاءت كبی محتاج حكم قاضی اولان وخيار عتق وفساد نكاحده قبل الدخول متاركه مثلی محتاج حكم قاضی اولميان اسباب نتيجه‌سنده كی فرقتلر فسخ قسمندندر[٢] .

---

(١) إلا فی الردة فانه يقع طلاق زوج المرتدة فی العدة كما فی الدر مع الرد .

(٢) شو افاده‌يه كوره طلاقی فعل زوجدن وفسخی فعل حاكمدن عبارت قياله ميه‌جغمز كبی زوج جانبندن كلان هرفرقتك طلاق وزوجه جانبندن كلان هرفرقتك فسخ اولديغنده ده علی الاطلاق حكم ايده‌ميه‌جكز زوجك ايلاسی طلاقدرده ارتدادی فسخدر .

صاحب نتف ديمشدركه طلاق اولميان فرقت اون آلتی وجه اوزره در :

فسخ نوعندن اولان تفریقلر یاخود فرقتلر فصول نکاحده کچمشدر . طلاق نوعندن اولان فرقتلر یاخود تفریقلر قالمشدرکه بوکتابك عقدی اشته انلر ایچوندر .

طلاق : حل عقدهٔ نکاح ایتمکدرکه قید نکاحی لفظ مخصوص ایله فی الحال و یا فی المآل رفع ایلمکدن عبارتدر .

برنجیسی بوکه برکیمسه قاین والدهسنی کرك بیلهرك وکرك بیلمیهرك نکاحلایوب وطء ایلسه زوجهسی کندیسنه حرام اولورکه بو طلاق دکلدر ایکنجیسی بوکه قاین والدهسی شبههٔ ملکهمبنی وطء ایلیان کیمسهنك زوجهسی کندیسنه حرام اولور بوده طلاق دکلدر اوچنجیسی بوکه قاین والدهسنی شهوت وشبههٔ نکاح ایله تقبیل ویا معانقه یاخود بشرهسی بشرهسنه تماس ویا موضع تناسلنه نظر ایلسه زوجهسی کندیسنه حرام اولورکه بوده طلاق دکلدر دردنجیسی بوکه قاین والدهسنه اوشیلردن برینی شبههٔ ملکهمبنی یاپسه زوجهسی کندیسنه حرام اولورکه بوده طلاق دکلدر بشنجیسی بوکه اوشیلردن برینی اوکی قیزینه شبههٔ ملك ویا شبههٔ نکاحه مبنی یاپسه زوجهسی کندیسنه حراماولور بوده طلاق دکلدر آلتنجیسی بوکه انلردن برینی شبههٔ نکاحه ویاشبههٔ ملکهمبنی اوکی اناسنه یاپسه او قادین باباسنه حرام اولورکه بوده طلاق دکلدر یدنجیسی بوکه انلردن برینی اوغلنك زوجهسنه شبههٔ نکاح ویاشبههٔ ملکه بناءً یاپسه اوغلنك قاریسی اوغلنه حرام اولورکه بوده طلاق دکلدر سکزنجیسی بوکه جاریهٔ مزوجه کرك مملوکهٔ صرفه وکرك مدبره ویا مکاتبه یاخود امولد اولسون آزاد ایدلدکده نفسنی اختیار ایدرسه فرقت واقع اولور بوده طلاق دکلدر طقوزنجیسی بوکه صبیهیی پدرینك غیری اولان ولیسی تزویج ایتمش اولمق صورتنده صبیه خیار بلوغ ایله نفسنی اختیار ایدوب حکم قاضی ایله زوجندن تفریق اولنمقله فرقت واقع اولور بوده طلاق دکلدر اوننجیسی بوکه بر قادین قرشی یاخود عربی اولمق اوزره برارککه تزویج اولنوب زوج عتقادن ظهور ایتمکله قادین نفسنی اختیار ایتدکده قاضینك تفریقیله فرقت واقع اولور بوده طلاق دکلدر اون برنجیسی بوکه قادین اسلامدن ارتداد ایدرسه نکاح باطل اولور ==

رفع مذكوره (تطليق) (*) وانى ايقاع ايدن زوجه اسم فاعل صيغه‌سيله (مطلق) و تطليق اولنان زوجه‌يه اسم مفعول صيغه‌سيله (مطلقه) دينيلور .

(لفظ مخصوص) طلاقى مشتمل اولان تعبيردر . انكله فسخدن احتراز اولنمشدر . (فى الحال) قيدى طلاق بائنه ناظر اولوب (فى المآل) قيدى طلاق رجعى‌يه نظراً دركه انقضاء عدتدن وياخود بر طلاقه ايكى طلاق دها منضم اولدقدن صكره ديمكدر . نتكيم حكم طلاقى افاده‌دن ظاهردر .

طلاقك اقسامى اولديغى كبى سببى ، شرطى ، ركنى ، حكمى ، صفتى ، محاسنى دخى واردر .

طلاقك سببى : تباين اخلاق حالنده خلاصه حاجتدر .

= بوده طلاق دكلدر اون ايكنجيسى بوكه زوج اهتدا ايدوب زوجهٔ مشركه امتناع ايدرسه بينلرنده فرقت واقع اولور بوده طلاق دكلدر اون اوچنجيسى بوكه مسلمك تحت تزوجنده بولنان كتابيه تمجس ايتسه فرقت اولور طلاق اولماز اون دردنجيسى بوكه زوجيندن برى ديكرينه وحتى انك برشقصنه (حصه‌سنه) مالك اولسه نكاح فاسد اولور بوده طلاق دكلدر اون بشنجيسى بوكه بر كيمسه‌نك زوجهٔ كبيره‌سى زوجهٔ صغيره‌سنى مدت رضاعنده ارضاع ايلسه ايكيسى دخى اكا حرام اولوع بوده طلاق دكلدر اون آلتنجيسى بوكه درت زوجهٔ رضيعه‌سى اولان بر كيمسه‌نك زوجه‌لرينى بر قادين ارضاع ايتسه جمله‌سى اكا بلاطلاق حرام اولور . أما لعان وايلاء ومخالعه وعنين فرقتى عند الفقهاء هپ طلاقدراه اون برنجيده حكم ارتدادى زوجه‌يه حصر اتفاقى واقع اولمشدر زوجك ارتدادى دخى فسخدر .

(*) تطليقدن (طلاق) تأذيندن (اذان) وتكليمدن (كلام) وتسليمدن (سلام) كبى اسمدر . نتكيم كتاب الصلاتده ذكر اولنمشدر .

طلاقك شرطى : زوجك مكلف ومستيقظ اولمسى يعنى عاقل و بالغ وبيدار بولنمسى وزوجه‌نك نكاح صحيح ايله منكوحه ويا خود محلّ طلاق اولمغه صالح معتده بولنمسيدر[1] .

طلاقك ركنى : نفس لفظ يعنى رفع قيده دال اولان واستثنادن خالى بولنان تعبير مخصوصدر[2] .

طلاقك حكمى : رجعى‌يه كوره انقضاء عدت ايله مؤجل وبائنه كوره بلا تأجيل وقوع فرقتدر ، عدتينك تمامنده حصول حرمت غليظه‌در . آتياً معلوم اولور .

طلاقك صفتى : حاجت اولمدقجه حظر وممنوعيتدر[3] . آيت كريمه‌ده (فإن أطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا) وحديث شريفده « أبغض الحلال إلى الله تعالى الطلاق » بيورلمشدر[4] .

---

(١) حتى حرمت مصاهره ايله روال‌حلده وفسخ نوعندن اولان تفريقده دخول وقوعندن ناشى عدت لازم كلسه‌ده او عدتده ايقاع اولنان طلاق واقع اولماز . كما فى الهندية . بهجه‌ده مذكوردركه هند بالغه نفسنى ولى‌اقربى ار قرنداشى عمروك اذنسز كفئى اولميان بكره تزويج ايدوب بكرهنده بعد الدخول ولدكتورمدين عمرو راضى‌اولميوب هندى بكردن تفريق ايتدردكدن صكره بكر هندى عدتى ايچنده اوچ طلاق ايله تطليق اياسه طلاق واقع اولماز . بوصورتده بكر عمروك اذنيله هندى رضاسيله بلاحلله تزوجه قادر اولور اه قبل الدخول تطليقده‌دخى زوجه لاالى عدةٍ بائنه اولمغله اكا اندن‌صكره ايقاع اولنان ايكى طلاقك‌ده حكمى‌اولميوب رضاسيله انى زوج‌مطلقنك بلاحلله تزوجى جائز اولور . كما فى الفيضية ص ٧٣ .

(٢) استثناء : ان‌شاءالله ديمكدر . لفظك كتابت‌مستبينه‌يه‌واشارت اخرسه شمولى واردر .

(٣) كذا فى‌الشرنبلالية عن الفتح .

(٤) مال‌آيت كريمه : زوجه‌لركز سزه‌طاعت ايدرلرايسه عليهلرينه =

(فأن كرهتموهن فعسى أن تكرهوا شيئاً ويجعل الله فيه خيراً كثيرا) وعدجليلنجه انسان كريه كورديكي زوجه‌سنه صبر يوزندن نتائج صالحه‌يه نائليت كبي مظهر خير كثيراولمق دخي واردر .

طلاقك محاسنى : مكاره‌دينيه ودنيويه‌دن انكله خلاص اولنمسى[1] وايدئ رجالده اولمسى ومتعدد بولنمسيدر[2] .

= يول آراميكز . ديمكدر و مآل حديث‌شريف : جناب حقه انك سومسز اولان حلال طلاقدر ديمكدر . ذواق‌عسيلات‌نساء اولمق اوزره مطلاق اولانلرك يعنى مجرد تجديدذوق ايچون چوق قارى آلوب بوشايانلرك عندالله ملعون (غيرمقبول) اولدقلرى دخى مآل حديث ديكردر . در مختاردن بعض آيات كريمه‌نك ظاهر اطلاقنه مبنى طلاقك بلا حاجه اباحه‌سى‌دخى مفهوم ايسه‌ده حاجت انده مذكوراولان تهمت وكبرسن كبي شيلره‌منحصر دكلدر . امثله‌ٔ آتيه‌ده بوكادليلدر : عليه الصلاةوالسلام افندمز حضرتلرى حضرت حفصه‌يى بخاريده مذكور اولديغى اوزره رجعياً تطليق ايتديلر صكره مراجعت بيورديلر. حضرت‌عمر ام عاصمى وحضرت عبدالرحمن ابن عوف زوجه‌سى تماضرى وحضرت مغيره درت‌زوجه تطليق ايتديلر وحضرت حسن برچوق تزوج وتطليقده بولنديلر . رضى الله تعالى عنهم .

(١) چونكه عندالتنافر زوجيت اوزره بقاده مشقت واردر . مشقت تيسيرى جالبدر . تحكيم مقدمهٔ كتابده‌ميندر . حصكفى ديركه تخلص مذكورك محاسن طلاقدن اولمسيله معلوم اولوركه « ان طلقتك فانت طالق قبله ثلاثاً » يعنى بن اكر سنى تطليق ايدرسه‌م سن‌آندن اول اوچ طلاق ايله بوشسين ديمك طرزنده اولان (طلاق‌دور) اجماعاً واقعدر اه اكر واقع اولمسه بوحكمت فائت اولور . بوكا طلاق‌دور دينلمسى ايشك ايكى متنافى اره‌سنده دائر اولمسندندر چونكه‌طلاق‌منجزك وقوعندن اندن اول اوچ طلاق معلقك وقوعى لازم كلوب انك وقوعندن ايسه منجزك عدم‌وقوعى لازم كليور . دورمذكور ايكى شيدن هربرى ديكرينه توقف ايتمكله شى كندى‌نفسنه توقف‌ايتمك معناسنجه علم كلامده مصطلح اولان دور دكلدر . كما فى الرد .

(٢) عندالندامه تدارك و تلافى ممكن اوله‌بيلمك ايچون طلاق =

طلاقك شاهده احتياجى يوقدر(*) . تطليقده استعمال اولنان لفظ افادهٔ معناده صريح اولدقجه طلاقك نيته دخى احتياجى اولماز نحن نحكم بالظاهر والله سبحانه يتولى السرائر .

اقسامنه كلنجه طلاقده شوقسملر كوريلور : سُنّى ، بِدْعىّ ، بائن ، رَجْعى ، مُفْصَح مَكْنىّ .

بونلر تداخل ايديجى اقسامدر: طلاق صفتى اعتباريله (سنى و بدعى) وحكمى اعتباريله (بائن ورجعى) واستعمال اولنان لفظ اعتباريله مفصح ومكنى ياخود (صريح وكنايه) اولور .

= متعدددر وملعبه اولمامق ايچون عدد اوچه منحصر در . بوده حرائر حقندهدر . امه نك طلاقى ايكيدر . تتكيم بيان اولنور .

(*) اصولده مقرردركه بضع عندالدخول متقومدر : محتاج عوض وشهوددر ، انضمام رأى ولى يه بيله بعضاً عرض احتياج ايدر . بونلر محالك اظهار قدر وقيمتى ايچوندركه مجاناً مالك اولنان شيئك جندان قدروقيمتى وابتذالدن مصونيتى اولماز . بضع محل نسل اولمق اعتباريله نفوس كبى قيمتدار اولمغه سزادر . ثبوتنده ملاحظ اولان معانى زوالنده ملاحظ اولمامق جهتيله بضعك عند الخروج تقومى وبناءً عليه شاهده وولى يه وعوضه احتياجى اولماز . كما فى الكشف . بوبابده واسطه يه احتياج اولمامق ده معقولدركه زوجينك موجب بغض وفراق اولان اسرارى كندى بينلرنده منكتم قالوب فاشى اولمامش اولور . بوده عقلى اولانلرجه مطلوب اولسه كركدر . افشاء سر نسانك وعيد شرعيسى عظيمدر زوجه سنك طلاقنى مراد ايدن بر صالح كيمسه : زوجه كك نسندن شبهه ايديورسين ؟ ديو كنديسنه توجه ايدن سؤاله : «عاقل اولان كندى زوجه سنك سترينى هتك ايتمز» جوابنى ويرمشدر . بين الزوجين تنافر وقوعنده اصلاح ذات بين ايچون بعث حكم خصوصى امر قرآنى وجهله اولجه ايديله جك تدابيردندركه [فإن خفتم شقاق بينهما فابعثوا حكماً من أهله وحكماً من أهلها] بيورلمشدر .

طلاق سنّی وبدْعی

(سنی) سنته و (بدعی) بدعته منسوبدر . بوبابده سنتك معناسی مستوجب عتاب اولمیاندر . مستعقب ثواب اولان دیمك دكلدر چونكه طلاق فی نفسه عبادت دكلدركه اكا ثواب ترتب ایتسون . اكر نفس انی بدعیاً تطلیقه داعی ایكن اوكفْ نفس ایدرك طلاقی وقت سنته تأخیر ایدرسه كفْ معصیت ثوابیله مثاب اولور(*) .

بدعت : خلاف سنتدر . موجب اثم بر معصیت دیمكدر .ط.) زوجه‌یه عند الحاجه برطلاق ایقاعی كافی ایكن زیاده‌سنك ایقاعی بدعتدر .

طلاقده بدعت : عدداً اولدیغی كبی زماناً دخی اولور . چونكه طلاق فی حد ذاته مطلوب اولمدیغندن ایقاعنك تجدد رغبت زماننه تأخیری مستحسندركه اوده وطءدن خالی اولان طهر زمانیدر . حیض زمانی زمان نفرت اولدیغی كبی وطءدن خالی اولمیان طهر زمانی دخی رغبتك فاتر اولدیغی زماندر . بنابرین

(*) ذكره ط . وقال القهستانى عند ذكر السنى الاحسن : وفيه دلالة على أن السنة نوعان : سنة عبادة ، وسنة اتباع كالطلاق على الوجه المذكور متابعة للنبى عليه الصلاة والسلام . وفى النتف : وأما السنى فشرائطه خمس : أحدها : أن يكون الطلاق واحدة ، والثانى : أن تكون المرأة مدخولا بها ، والثالث : أن تكون طاهرة من الحيض والنفاس ، والرابع : أن تكون المرأة خالية من ماء الرجل ، والخامس : أن لا تكون حاملا . وكل طلاق يكون مع هذه الشرائط الخمس فهو سنى وإلا فهو بدعى اه . واقتصر القهستانى على أربع منها وأسقط رابعها ولعله أدرجه فى الطهارة .

مدخول بها اولان زوجەیی زمان حیضده ویا وطء ایدیلان زمان زمان طهرده تطلیق ایتمك دخی بدعتدر(*) .

سنی دخی مقابلی اولان بدعی كبی یامن حیث العدد ویا من حیث الوقت یاخود هم من حیث الوقت وهم من حیث العدد (سنی) اولمق اعتباریله بری برندن متمیز اولمغله طلاقك سنی وبدعی‌یه تقسیمندن شو اوچ قسم حاصل اولمقده در : طلاق سنیّ أحسن ، طلاق سنیّ حسن ، طلاق بدعی .

(*) آیت تربصده‌كی (قروء) ك أحیاض ایله تأویلی بابنده‌كی متمسكات جمله‌سندن اولان [فطلقوهن لعدتهن] قول كریمنك تفسیرنده لامك وقت ایچون اولمسندن تعلیل ایچون اولمسی اصل اولدیغنه بناءً دینلمشدركه طلاق حال‌حیضده واقع اولورسه عدت أوچ حیضی تجاوز ایدرك ممتد اولمق محذوری اولدیغی كبی وطء وقوع بولان طهرده واقع اولمق صورتنده دخی او مواقعه‌دن علوق حاصل اولمش بولنمق محذوری اولوركه بوده زوج ایچون موجب‌ندامت اوله‌بیلور . اما قادین طاهرهٔ غیرموطوءه اوله‌رق تطلیق ایدلمش بولنور ایسه بو محذورلر اولماز . طلاقه بدعت وسنت اطلاقنك وجهی اشته بونكله ظاهر اولمش اولور . معنای قول كریم مذكور : قادینلری تطلیق ایدرسه كز انلری عدتلری اجلندن یعنی احصاء عدت ممكن اولور حیثیتدن تطلیق ایدكز دیمكدركه اوده وطء وقوع بولمیان طهرده ایقاع طلاق ایدلمكله اولور چونكه قادینك غیر حامل اولدیغی اكلاشیله‌رق بلاشبهه أوچ حیض‌ایله اعتدادایتمسی تعین ایدر . ایچنده وطء وقوع بولان طهرده تطلیق ایتمیك كه اوحینده قدینك حامل اولوب وضع‌حمل ایله‌می یوقسه غیرحامل بولنوب حیض ایله‌می اعتداد ایدجكی معلوم اوله‌ماز . وكذا حال حیضده دخی تطلیق ایتمیك چونكه نه بو حیض نه ده آنی ولی ایدن طهر معتبر اولمامغله اوچ حیض كامل دها بكله‌مك لازم كله‌رك مدت عدت ممتداولور دیمكدر . كما فی شرح المنار المسمی بنور الأنوار .

(سنیّ احسن) : شــــول طلاق رجعیدر[١] كه مدخول بها بولنان زوجه‌یه ایچنده وطء وقوع بولمیان طهر حالنده بردن زیاده اولمیه‌رق ویریلوب عدت منقضی اولنجه قدر بردها تكرار ایدلمامش اولور[٢] (بأس یوق ایسه عدت ایچنده رجعت افضلدر .)

(سنیّ حسن) : شول طلاق رجعیدركه مدخول بها بولنان زوجه‌یه ایچنده وطء وقوع بولمیان طهر حالنده بر كره ایقاع اولندقدن صكره انقضاء عدتنه دكین طهرلره وذوات الحیضدن اولمدیغنه كوره شهرلره توزیعاً بلا وطء برر دها ایقاع ایدیله‌رك مملوكه حقنده ایكی وحره حقنده اوچ اولان عــدد طلاق متفرقاً تماملانمش اولور[٣] .

(طلاق بدعی) : شول طلاقدركه طلاق سنینك ذكر اولنان ایكی قسمنه‌ده مخالف اوله‌رق زوجه‌یه یا حال حیضــــده[٤] ویا وطء اولندیغی طهر ایچنده بردن زیاده اولماق اوزره یا خود

(١) طلاق واحد بائنك سنی اولمسی متفق علیه اولمدیغندن رجعی قیدی زیاده ایدلمشدر . هندیه‌ده دیمشدركه طلاق بائن ظاهرروایتده سنی دكلدر . مخالعه حال حیضده دخی اولسه سنیدر اه قهستانیده بائنك سنیتی عند الامام اولوب امامینك بوبابده مخالفتلری اولدیغی مذكوردر . بحررائقده « أما الواحدة البائنة فبدعیّ » دیمشدر .

(٢) احسنیت دیكرینه نسبتله‌در . درمختار . تفسنده احسن دیمك دكلدر . آرتق : ابغض الحلال اولان شی نصل اولور ؟ دینیله‌مز . ط .

(٣) مدخول بها اولمیان زوجه‌یه كوره حال حیضده ویریلان بر طلاق دخی كتب متداوله‌ده بو قسمك امثله‌سی میاننده مذكوردر .

(٤) زوجه‌یه زمان حیضده ویریلان طلاق بدعی‌یه مغنیده (طلاق محظور) ومرآتده (طلاق فاسد) اسمی ویرلشدر . نهی بحثنه باقكز . اندن بوراده غیرمدخوله‌یی استثنا ایتدیلر . وقد عرفت معناه .

طهر واحدده يامتفرقاً ويادفعةً بردن زياده اولەرق ايقاع ايدلمش اولور .[١]

بدعت من حيث العددك بعد الايقاع دفع و تداركى ممكن اوله ماز .

بدعت من حيث الوقتك تداركى ممكن اولمغله زوجۀ مدخول بهانك[٢] وقت اعتباريله بدعى" رجعى اولەرق تطليقنده دفع بدعت ايچون اكا مراجعت ايتمك زوجه واجبدر . (بعده ديلرسه طهر ثانيده بلا وطء انى تطليق ايدر)

(طلاق بدعى منهى اولمقله برابر واقعدر . فعل شرعى‌يه وارد اولان نهى انى ابطال ومشروعيتدن اخراج ايتمز مكركه قبيح لعينه اولديغنه دليل قائم اوله[٣])

طلاقك عددى زوجەنك حره ويامملوكه اولمسنه كورەدر : حرەنك طلاقى اوچـــدر زوجى كرك حر وكـــرك عبـــد اولسون

(١) اوچ تعريفده واقع وطء ايله مقصود زنا اولميان وطئدر زيرا زنا زوجە‌ٔ‌ زنيه‌يى تطليقك سنى‌اولمسنه‌مناڧى دكلدر طلاق‌سنيلرك تعريفلرنده واقع طهرك قبلنده‌اولان حيضده‌ده وطء مذكورك اولماسى لازمدر كذلك حيض‌مذكورده طلاق اولماسيده لازم زيرا وطء وطلاق‌مذكورلر طهرده ايقاع اولنان طلاقك سنيتنه منافيدر . كذا قيل .

(٢) چونكه غيرمدخول‌بهايه ايقاع اولنان طلاق رجعى اولەماز كما يأتى بيانه

(٣) نتكيم اصولده اولان موضعنده تقرر ايتمشدر . طلاق‌غيرسنى واقع اولماز دييانى رد بابنده امام‌محمدحضرتلرى نبى‌عليه‌السلام بزى صوم‌يوم‌نحردن نهى ايتدى اولەجق شيدنمى نهى‌ايتدى ؟ اوليەجق‌شيدنمى نهى ايتدى ؟ اوليەجق شيدن نهى لغودر ؟ اعمايه كورمه ، انسانه اوچمه دينيلەمز ديمشدر . كما فى الكشف .

مملوکه نك طلاقی ایکیدر زوجی کرك حر وکرك عبد بولنسون . (باب قسمه باقکز .)

بر حره زوجندن کرك دفعةً وکرك متفرقاً اوچ طلاق ایله ومملوکه ایکی طلاق ایله مطلقه اولدقدن صکره زوج دیکره زوجهٔ مدخوله اولمدقجه زوج اوّلنه حلال اولماز . (کتاب النکاحك محرمات فصلنه وآتیده بینونت بحثنه باقکز .)

حر اولسون ، اولمسون هر زوج عاقل و بالغك ، محجور ویا مریض دخی اولسه [1] بیدار اوله‌رق ویردیکی طلاق کرك سنی وکرك بدعی اولسون واقع یعنی معتبردر . زوجه مدخول بها اولسه‌ده اولمسه‌ده انکله بوش دوشر . مکرکه جهراً ومتصلاً ان شاء الله دیو استثنا ایتمش اوله . اوحالده طلاق واقع اولماز . تتکیم آتیاً بیان اولنور .

طلاقك هزلی جدینه وحال سکرده ویرلمسی حال صحوده ویرلمش اولمسنه مساویدر . یعنی هزل ولطیفه طرزیله ویریلان طلاق جدی ، وسرخوشك [2] ویردیکی طلاق دخی واقع ، در .

---

(۱) مرض معلوم اولدیغی اوزره خسته‌لکدر . (حجر) جیمك سکونیله بر شخص مخصوصی تصرف قولیسندن منعدرکه بعد الحجر او شخصه (محجور) دینیلور عاقل وبالغك ، (حاجر) ی حاکم اولور . طلاق کبی قابل فسخ ومتوقف رضا اولمیان تصرف قولی تحت حجره داخل اولماز .

(۲) مراد طریق محظور ایله سکران اولاندرکه مسکراتدن برینی طوعاً وبالاختیار داخل ایچمش بولنور . آفیون کبی مخدر شیلر دخی مسکر حکمنده در . اسرار کشك طلاقی دخی واقعدر . کما فی الدر المختار . وهذا للزجر بخلافه بالطریق المباح لعدم قصد المعصیة . کما تقرر فی موضعه من الأصول .

مخطئك يعنی مقصودی طلاق دكل ايكن ياكيله‌رق زوجه‌سنه طلاق ويرن زوجك ومكرهك يعنی اكراه واجبار كورن زوجك طلاقی دخی واقع ومعتبردر .

صبينك (١) ومعتوهك (٢) ومجنونك (٣) ونائمك وبايغينك وخسته‌لكله ويا مصيبتله بيهوش اولانك(٤) وزوجهٔ عبد حقنده مولانك وزوجهٔ صبي حقنده وليينك طلاقی واقع دكلدر .

تطليق شفاهاً اولديغی كبی تحريراً دخی اولور(٥) . وكيل

(١) ولوكه مراهق اولسون . درمختار .

(٢) وهذا إذا كان فی حالة العته ، أما فی حالة الإفاقة فالصحيح انه واقع هكذا فی الجوهرة النيرة . هنديه .

(٣) مجنونك طلاقی انجق شو صورتده صحيح اولور كه كنديسی عاقل ايكن زوجه‌سنك طلاقنی برشرطه تعليق ايتمش اولوب او شرط جنون حالنده تحقق ايتمش بولنور . صحيح اولميان (طلاق مجنون) انك حال جنونده ويرديكی طلاقدر. مطبق اولميان تجنونك حال افاقتنده ويرديكی طلاق واقعدر . مجنون ، مجبوب وياعنين اولمق صورتنده زوجه‌سنك طلبی اوزرينه قاضينك فی الحال ويا بعدالتأجيل تفريق ومجنون ذمينك اسلام زوجه‌سی صورتنده ابوينك عندالعرض اسلامدن امتناعلری اوزرينه قاضينك تفريقی دخی طلاقدر . كما فی الدر .

(٤) زيد خسته اولوب عقلی بالكليه زائل ايكن زوجه‌سی هندی اوچ طلاق ايله تطليق ايتسه طلاق واقع اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (علی افندی)

(٥) زيد آخر دياره كيتدكدن صكره زوجه‌سی هنده معنون ومرسوم مكتوب يازوب مكتوبنده « وصول مكتوبمده بندن بوش اول » ديو تحرير =

ورسول واسطه‌سيله دخی ايديله‌بيلور . ديلسزك اشارت معهوده سی تطليق ايچون دخی معتبردر .

طلاق عند الإطلاق وكذا وكالتده وتفويضده رجعی‌يه منصرفدر .
ط فی طلاق المريض

طلاق رجعی وبائن ياخود صريح وكنايه

بر كيمسه زوجه‌سنك تطليقنی مجرد نيت ايتمك وقلبندن كچيرمك ومهرينی ويرمك ايله انی بوشامش اولميوب تطليق انك تعبير مخصوصنی ايراد ايتمكه متوقف بولنور(*) .

تطليقده استعمال اولنان الفاظ او معناده يا صريح ويا غير صريح اولوب صريح اولاننه مفصح دخی دينلديكی كبی غير صريح اولاننه كنايه يا خود مكنی دخی دينيلور واشته طلاقك صريح وياكنايه اولمسی تعبيرينك صريح وياغير صريح

= ومكتوبی هنده ارسال ايلسه هند كندويه مكتوبك وصولنده زيددن بوش اولور . (علی افندی وصاحب بهجه) .
لزوم عدت زوجه‌نك مضمون مكتوبه اطلاعندن اعتبارأدر . كما فی الهندية .

(*) حتی ديلسز اولميان زوجك طلاق طلبنه وتطليق سؤالنه جوابا باش اكمه‌سی طلاق دكلدر . بهجةالفتواده مذكوردركه : « زيد اخرس اولميان عمروه زوجه‌ك هندی تطليق ايله ديدكده عمرو اصلا نسنه نطق ايتميوب انجق باشنی اكسه مجرد بويله ايتمكله هند عمرودن بوش اولورمی ؟ الجواب : اولماز » زوجه‌كی بوشادكمی ؟ سؤالنه جواباً مجرد باش اكمك دخی بويله‌در . كما فی نقوله قال كما فی العتق . وأما طلاق الاخرس فيقع بالإشارة اه من جامع الفصولين .

بولنمسندن عبارت اولوب حكمی اعتباريله دخی طلاق (رجعی وبائن) قسملرينه تقسيم اولنور .

الفاظ صريحه وآنلرك حكمی

طلاق كلمه‌سنك مشتمل اولديغی حروفدن متشكل اولان ولغت عربيه ده قاری بوشامقدن بشقه برمعناده استعمال اولينميان كلمات الفاظ صريحهٔ طلاقدر .

عربيده : أنت طالق ، أنت مطلقه (١) طلقتك ، ولسان تركيده : سن بندن بوش اول ، بن سنی بوشادم ، سن بوشسين بندن كبی كه تعبيرات مذكوره معنای طلاقه موضوع واني افاده‌ده صريح اولمغله محتاج نيت وقرينه اولميه‌رق معناسی مقامنه قائم اولور برحيثيتده‌كه نظر واعتبار انك معناسنه دكل ، نفس لفظ وعباره‌يه تعلق ايدر . نتكيم آز چوق سبب مشقت اولان سفر نفس مشقت مقامنه قائم اوله‌رق مشقته ترتب ايدجك احكام مشقت اولمسه‌دخی نفس سفره ترتب ايلر . بناءً عليه زوجه‌سنه خطاباً (٢) آنلرك

(١) تفعيل بابندن اسم مفعول صيغه‌سيله درکه لامی مشدددر تخفيف لام ايله باب افعالدن ملفوظ اولورسه كناياتدن اوله‌رق معنای طلاقی افاده‌ده محتاج معونت يعنی متوقف قرينه ويا نيت اولور .

(٢) زوجه‌سنه طلاق ايله خطاب ايتميه‌رك : « اكر چيقارسه‌ك طلاق اولور بندن اذنسز چيقامليسين چونكه بن طلاق اوزرينه يمين (شرط) ايتدم . » ديیان كيسمه‌نك زوجه‌سی چيقسه‌ده بوش دوشمز چونكه طلاقی اكا توجيه ايتمامشدر . زوج طلاقی كنديسنه توجيه ايدرك « أنا منك طالق ، بری = بن سندن بوشم ياخود بری‌يم » ديمك دخی طلاق دكلدر . كما فی الدر .

بزيني سويليان (١) كيمسه‌نك آغزندن اولفظ خطأً دخي چيقمش بولنسون ومعنى ومقتضاسى كنديسنك معلوم ومقصودى اولسون اولمسون زوجه‌سى قضاءً بوش دوشر (٢)

زوجك: « بن اني اخافه ايچون سويلمشيدم » ديمسى اولجه اشهاد ايتمش اولمدقجه قضاءً تصديق اولنماز . كما في الدر

الفاظ كنائيه وآنلرك حكمى

طلاقه موضوع يعني او معنى ايچون معين اولمديغى حالده معناى طلاقده مستعمل وديكر معنانى دخي محتمل بولنان كلمات الفاظ كنايه طلاقدر (٣)

مرآتده مذكور اولديغنه كوره صريحك ندا وخبر وصفت وجهلرى دخي خطاب كبيدر : قوجه‌دن بوشانمش اولميان زوجه‌سنى اى مطلقه ديو چاغران ويا اوصفتله وصفلايان كيمسه‌نك زوجه‌سى بوش دوشر .

(١) القلم أحد اللسانين خواسنجه يازمق دخي سويلمك كبيدر . كما مر .

(٢) قضاءً قيدى ديانتدن احترازدركه لفظ صريحك لافظى كلامنى كندى نيتيله وجهندن محتملنه صرف وتحويل ايتمك ايستر ايسه عنـد المرافعه مسموع ومعتبر اولماز ايسه‌ده ديانتده يعني مفتى‌يه مراجعتده بينه وبين الله تعالى اولمق اوزره تصديق اولنور : أنت طالق تعبيرندن آزاده‌لك معناسنى قصد واراده ايلمك كبي . كما في المرآة.

تكيم لسانمزده دخي سن بوشسين تعبيرندن بوش بكينليسين معناسى قصد واراده اولنه بيلور . لـكن عدده مقارن اولمامق مشروطدر . زوج اكر اني سويلـكده مكره ايديسه قضاءً دخي تصديق اولنور . كما في الدر . زوجه‌سنه « أنت طالق » ديوبده معناسنى بيلميان كيمسه‌نك زوجه‌سى مطلقه اولور . « أنت طالق » ديوبده بو لفظك طلاق اولديغنى بيلميان كيمسه‌نك زوجه‌سى بينه وبين الله تعالى بوش دوشمز ايسه‌ده قضاءً بوش دوشر . كما في الهندية .

(٣) كنايه ناقص يائيدر . واوى دخي اولور . قال الشاعر :

واني لاكنو عن قذور بغيرها   وأعرب أحياناً بها فاصارح

الحقی باهلك = اهلکه لاحـق اول[١] ، حـبلك علی غاربك = یولارك بوینکده‌در [٢] ، اذهبی عنی وأفلحی = بندن کیت مرادکه ایر ، استتری = اورتك ، تخمری = باشکی اورت ، أنت حرة = سن آزادسین ، کندکه قوجه آرا ، جهنمه کیت ، سن بکا لاشه (یاخود) لحم خنزیر کبیسین [٣] ، سنك زوجك دکلم . سن بنم زوجه‌م دکلسین ، سن بندن بائنسین ، بن سندن مفارقم کبی‌که بو نلر معنای طلاقی افاده‌ده صریح اولمیوب اکا و دیکر معنایه محتمل اولمغله آنلرله طلاقك وقوعی زوجك نیتنه ویاخود مذاکرهٔ طلاق کبی قرینه‌نك دلالتنه توقف ایدر [٤].

مقصود افهام‌اولمق جهتیله کلامده اصل اولان صریحدر . عربیده (تطلیق) معنای طلاقده صریح و (اطلاق)اومعناده کنایه اولدیغی کبی ترکجه‌مزده دخی (بوشامق) لفظی صریح و (براقمق)

قذور : أقذار وریبدن مجتنب اولان قادیندر . کنایه لفظنك یاسی لغت اولایه کوره نهایه و سقایه لفظلرنده اولدیغی کبی اصلیه‌در . لغت ثانیه‌یه کوره علی‌غیرالقیاس واودن منقلبدر . تکیم جبیت الخراج جباوةً قوللرنده واو یاءدن منقلب اولمشدر اه من الکشف . (کنایات الطلاق) ترکیبی صریح طلاقدن کنایه اولان الفاظ دیمك دکل ، بلکه بطریق الطلاق حاصل اولان فرقتدن کنایه دیمکدر . حتی لایردمایرد .

(١) یعنی بندن آیرلده آنانك وباباك ایله اول ، باباکك اوینه کیت .

(٢) غارب : دوه‌نك اورکجیله بیونی اردسیدر .

(٣) « سن بکا حرامسین » تعبیری افتاءمتأخرین‌اوزره محتاج نیت اولمیان الفاظ‌طلاقدندر . کما فی رد المحتار .

(٤) الفاظ کنایه‌نك بوحکمی ایلاء وظهار تعبیرات کنائیه‌سنده دخی جاریدر . کما یأتی .

لفظی کنایه‌در . انجق لفظ اطلاق او معناده متعارف اولمدیغیچون محتاج نیتدر . (براقمق) و (ترك ایتمك) لفظلری ایسه معنای طلاقده متعارف اولدیغندن بلانیة موجب طلاق بائندر

برکیمسه زوجه‌سنك پدرینه : « بن سنك قیزکی ایسته‌مم کیمه ایسترایسه وارسون » دیمکله طلاقی نیت ایتمش اولمدقجه زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولماز . بهجه .

کذلك برکیمسه زوجه سنك سیر طلبی اوزرینه . « بن سنی ایپ ایله باغلامدم بوشسین کیت . » دیوب بونکله طلاق مراد ایتمدیکنی سویلسه تصدیق اولنور . بهجه .

کذلك برکیمسه زوجه‌سنه یوککدن بوش اول دیوب مرادی وضع حمل ایله خلاص اول دیمك اولسه طلاق واقع اولماز . بهجه .

کذلك زوجه‌سنه ایستدیکك یره کیدرسین بکا عورت اولمازسین دیمکدن بشقه برشی سویلمامش اولان کیمسه مجرد بوسوزایله زوجه سنی بوشامش اولماز . بهجه .

« سکا درت یول آچیقدر » دیمکله نیت دخی ایتسه طلاق واقع اولماز . اکر « هانکی یولی ایسترایسه‌ك انی طوت » جمله‌سنی دخی علاوه ایدر و نیت ایلرایسه طلاق بائن واقع اولور . در مع رد .

برکیمه زوجه‌سیله چکشوب اکا «وار ییقل کیت » دیمکله طلاق مراد ایتمدکجه انی تطلیق ایتمش اولماز. « ارتق بن‌سنی ایسته‌مم باباكك اوینه کیت » دیمك دخی بویله‌در . علی افندی .

« جهنمه کیت » دیمك دخی بویله در . در مختار .

كذلك بركيمسه زوجه‌سيله چكشوب زوجه‌سى اكا : سنك مرادك ندر ؟ ديو كده : « مرادم سنى بوشامقدر » ديسه ولكن ايقاع طلاق ايلمسه زوجه‌سنى اوسوزله بوشامش اولماز . فيضيه .

« امرك بيدك » يعنى سنك ايشك كندى الكده‌در تعبيرى لغت عربيه‌ده تفويضدركه حق طلاقى زوجه‌يه ترك ايتمكدر . زوجى طرفندن او تعبيره مخاطب اولان زوجه او مجلسده شىء آخر ايله مشغول اولميه رق طلاقى اختيار و نفسنى تطليق ايدرسه زوجندن بوش دوشر . والا دوشمز . تتكيم بيان اولنور .

اكا قريب المفهوم اولان « اراده‌ك الكده اولسون » تعبيرى بزجه ايقاع طلاق الفاظندندر [1] . بناءً عليه زوجه‌سنه اثناء مذاكرهٔ طلاقده « اراده‌ك الكده اولسون » ديديان كيمسه‌نك زوجه سى بلانيه مبانه اولور [2] .

« شرط اولسون » تعبيرى دخى وقوع طلاق ايچون بويله‌دركه عربيده شرط طلاقى تنجيزدكل ، تعليق ايسه‌ده تركجه‌ده تنجيز دخى اولوركه بهجه ده : « شرط اولسون ديمك عورتم بوش اولسون معناسنده متعارف اولان بلده اهلندن برى زوجه سنه اويله ديمكله انى بوشامش اولور . » ديو مذكوردر .

---

(١) بوبابده على‌افندى فتواسنه بدل بهجة‌الفتوى قولى معمول بهدر كما فى تصحيح الفيضية .

(٢) إرادتك انكده اولسون ديمك امرك بيدك معناسنه اوليوب طلاق زوجه‌ده متعارف اولان بلده‌اهاليسندن زيد مذاكرهٔ‌طلاق‌اثناسنده زوجه‌سى‌هنده ارادتك الكده اولسون ديسه هند زيددن بائن‌طلاق بوش اولورمى ؟ الجواب : اولور . بوصورتده زيدك طلاق نيتى ياخود هندك اول‌مجلسده نفسنى تطليق لازميدر ؟ الجواب : دكلدر . (بهجه) .

كذلك « باشكه كون طوغسون » ديمك بن سنی بوشادم معنا سنده متعارف اولان بلده اهالیسندن بری زوجه‌سنه اویله سویلمكله انی صريحاً بوشامش اولور . كما فى البهجة .

« سندن كچدم » تعبیری مفارقت ایتدم معناسنده متعارف اولان بلده اهلندن برکیمسه زوجه‌سنه نیت طلاق ایله بویله سویلسه زوجه‌سی اندن بائن دوشر . كما فى فتاوى على افندى .

نفی نكاح دخی مع النیه طلاقدر [1] . بناءً عليه زوجه‌سیچون نیت طلاق ایله « بینمزده نكاح یوقدر » دییان کیمسه‌نك زوجه‌سی بائن اولور .

بلانيةٍ نفی نكاح طلاق دكلدر : متزوج كيمسه « اولیمیسین ؟ » دیو كندیسنه ایدیلان سؤاله « دكلم » دیو جواب ویرمك بلانيةٍ طلاق اولمدیغی كبی زوجه‌سنك بن سكا زوجه اولمام دیمسی اوزرینه اویله ایسه بنم زوجه‌م یوقدر دیمك دخی نیت اولمدقچه طلاق دكلدر . كما فى فتاوى على افندى .

بركيمسه زوجه‌سنه : آنام یاخود قیزم ویاقاردشم دیمكله طلاق واقع اولمیوب [2] اكر طلاق مراد ایدرك « شمدن صكره آنام یاخود قیزقاردشم اول » دیرایسه انی بائناً بوشامش اولور .

---

(١) عنده خلافاً لهما . على افندى . ومثله فى الدر . قال ط : فقالا لا يقع لانه من الكذب .

(٢) زوجه‌یه « سن بنم آنامسین » دیمك یاخود انی : قیزم ! همشیره‌م ! كبی تعبیرلرایله چاغرمق ظهار دكل‌ایسه‌ده تحريماً مكروهدر . كما فى ظهار الدر على ما يأتى .

طلاق رجعی و انك حكمی

كلامده اصل اولان صریح اولدیغی كبی طلاقده اصل اولان دخی رجعی اولمقدر . زوجهٔ مدخول بهاسنه الفاظ صریحهٔ طلاقك بریله توجیه خطاب ایدن كیمسه برشیئی نیت ایتسون ایتمسون انی بر طلاق رجعی ایله بوشامش اولور .

طلاق بائنی یاخود بردن زیادهسنی نیت ایتمش اولسهده نطقه كتورمش اولمدقجه حكمی اولماز .

(طلاق رجعی) : زوجهنك عدتی باقی اولدقجه زوجك رجعته حقی اولان طلاقدر .

ــ رجعت قولیه و فعلیه ــ

(رجعت) رانك فتح و كسری ایله : عدتك بقاسنجه موجود اولان نكاحی ادامهدن عبارتدر . قولی یاخود فعلی اولمق اوزره ایكی درلودر .

(رجعت قولیه) : زوجهٔ مطلقه كرك حاضر وكرك غائب ویا نائم اولسون زوج « بن زوجهمه مراجعت ایتدم » دیمكلهدر .

(رجعت فعلیه) زوج زوجهٔ مطلقهسنی لمس ویا تقبیل یاخود وطء كبی اكا ازواج معاملهسی ایتمكلهدر [١] .

مطلقهٔ رجعیهنك بیت عدتنه زوج داخل اولهبیلهجكی جهتله مراجعت فعلیه ممكن ایسهده [٢] قبل القول فعلاً رجعت مكروهدر .

---

(١) رجعت فعلیه یدی درلو اولهبیلور : مواقعه ، تبطین و تفخیذ ، معانقه ، مباشره ، لمس ، تقبیل ، موضع تناسله نظر . كما فی النتف .

(٢) ثبوت نسب خصوصنجه اولان مساغ امتداد بو امكانه مبنیدر . كما یأتی فی بابه عن الهندیة .

مراجعتك كرك قوليسی وكرك فعليسی زوجه نك و- صغيرة اولديغنه كوره - وليسنك رضاسنه وشاهد اقامه سنه محتاج دكلدر . رجعت بلاشهود صحيح اولديغی كبی قادينك رضاسی وحتی علمی اولميه رق دخی صحيحدر . لكن زوج مراجعه مندوب اولان رجعت قوليه سنی قادينه بيلدرمك ورجعت فعلاً اولسه بيله انك حصولنه ايكی عدلی اشهاد ايلمكدر .

رجعتك فی الحال منجز اولمسی لازمدر[١] وقت مستقبله اضافه سی وبرشرطه تعليقی صحيح دكلدر .

رجعت اولكی طلاقلری هدم واسقاط ايتمز : اولجه ايكی طلاق ويرمش اولديغی زوجه سنه اوچنجی برطلاق رجعی ايقاع ايدن كيمسه نك اندن حقی وحلاليتی زائل اولور . ويرديكی طلاق رجعی بردن عبارت ايسه بعد الرجعه حره حقنده ايكی وغير حره حقنده برطلاق حقی اولمق اوزره زوجه سنك حلّ نكاحی باقی بولنور .

طلاق رجعی عدد طلاقی تنقيص ايدر . انجق حكم نكاحی بسبتون رفع وازاله ايتمزكه عدد طلاق نهايت بولمش[٢] وياخود عدت انقضا ايتمش اولمدقجه زوج زوجيتی بلاعوض اعاده ايده بيلور[٣] تجديد عقده واشتراط مهر جديده لزوم اولماز[٤] .

(١) تعليق وتنجيز ومعلق ومنجز كلمه لريچون تعليق طلاق قبيلنه مراجعت ايدكز .

(٢) معلوم اولديغی اوزره عدد طلاق حره ده اوچ ، وغير حره ده ايكی ، ايله نهايت بولور .

(٣) زيد زوجهٔ مدخول بهاسی هنده بندن بوش اول ديو آنی تطليق ايتدكدن صكره زيد هنده عدتی ايچنده مراجعت ايدوب تجديد نكاح ايتمدين هند ايله ازواج معامله سنه قادر اولورمی ؟ الجواب : اولور . علی افندی .

(٤) عقد جديده ومهر جديده احتياج انقضاء عدتدن صكره در .

انقضاء عدتدن اوّل زوجك مطلقهٔ رجعیه‌سنه مالکیتی وحق رجعتی زائل اولمامغله بینلرنده زوجیت قائم صاییلور واومدت ظرفنده زوجیندن بری وفات ایدرسه دیکری اکا وارث اولور . زوجك تطلیقی کندینك کرك حال وصحت ویا مرضنده اولسون وکرك زوجه‌نك رضاسی ویا عدم رضاسی ایله وقوعه کلمش بولنسون. کما فی القهستانی .

طلاق رجعی ایله طلاق بائن ارهسنده اون درت وجهله فرق واردر : برنجیسی طلاق رجعی تجدید نکاحه محتاج اولماز ایکنجیسی زیادهٔ مهره محتاج اولماز اوچنجیسی اقامهٔ شهوده محتاج اولماز دردنجیسی قادینك رضاسنه محتاج اولماز بشنجیسی زوجه صغیره ایسه ولیسنك رضاسنه محتاج اولماز التنجیسی زوج اکا ظهار ایدرسه مظاهر اولور[1] یدنجیسی ایلا ایدرسه مولی اولور[2] سکزنجیسی زوجه‌سنی قذف ایدرسه لعان لازم کلور[3] حد لازم کلمز طقوزنجیسی زوجه عدتده اولدقجه زوجیندن برینك وفاتنده دیکری اکا وارث اولور اوننجیسی زوجه‌نك عدتی اچنده زوجی وفات ایتسه عدتی عدت وفات اولور[4] اون برنجیسی زوجه‌یه طلاق رجعی عدتنده ترك زینت ایتمك یوقدر[5]

= قادینك عدتی منقضیه اولدقده مهر مؤجلی دخی معجل اولورکه انی قادین ارتق حالا طلب ایدر . مکرکه مهر منجم (مقسط) اوله . کما مر فی بابه .

(١) ظهار ومظاهر تعبیرلریچون باب مخصوصنه باقکز .
(٢) ایلاء ومولی دخی باب مخصوصنده مبیندر .
(٣) باب لعانه باقکز .
(٤) باب عدته باقکز .
(٥) حداد بحثنه باقکز .

اون ایکنجیسی عدت مذکوره‌ده زوج وزوجه بیت واحده براغیله بیلور (رجعت وقوع بولمدقجه اره‌لرنده بر پرده بولندیریلور) اون اوچنجیسی عدتی ظرفنده اعتاق اولنان جاریه‌نك طلاقی رجعی ایسه عدتی حره عدتی اولور[1] اون دردنجیسی طلاق رجعی نکاحی هدم ایتمز اکا وهن ویرر . طلاق بائن هادم نکاح اولور و وجوه مذکوره‌نك هپسنده طلاق رجعی‌یه مخالف بولنور . نتف[2] .

اشته طلاق رجعینك حکمی بودر .

طلاقك رجعی اوله بیلمسیچون شونلر شرطدر :

اولاً زوجه مدخول بها بولنمق ، ثانیاً طلاق لفظ صریح ایله اولمق ، ثالثاً عوضه مقرون اولمامق ، رابعاً انده عدد ثلاثه‌یه[3] نه صراحةً و نه دلالةً مقارنت بولنمامق ، خامساً لفظ صریح طلاق بینونتی مفید برصفت ایله موصوف اولمامق .

شروط مذکوره‌یه بناءً زوجه‌یه قبل الدخول ویریلان طلاق بائن اولدیغی کبی بعد الدخول دخی مع النیه « سن بندن بائنسین » کبی لفظ صریح طلاق ایله اولمیان یاخود مال مقابلنده ویریلان ویاخود « اوچ طلاق ایله مطلقه‌اول » ویاخود « سن شویله جه مطلقه‌سین » دیو پارمقلریله اوچه اشارت اولنان یاخود « سن بندن طلاق بائن ، قطعی ، ایله‌اك فنا و فاحش طلاق ایله » ویاخود « طلاق عریض ویا طلاق طویل ویا طلاق کبیر ایله مطلقه سین » کبی

(١) باب عدته باقکز .

(٢) بوکا بناءً رجعی قطع وبائن قتل کبیدر دینور . قهستانی .

(٣) غیر حره حقنده ایکی دخی عدد منتهادر .

صفتلر ايله توصيف اولنان طلاق لفظ صريح ايله اولديغى حالده بائن واقع اولور[١] .

طلاق بائن وآنك حكمى

الفاظ كنائيه ايله ويريلان طلاق بائن اولديغى كبى صور مذكوره‌ده الفاظ صريحه ايله اولان طلاق دخى بائندر[٢] . ايكى صورت اره‌سنده‌كى فرق برنده نيت الخ لازم و ديكرنده غير لازم اولمسنده‌در . صريح بائنك نيته وقرينه‌يه احتياجى يوقدر . طلاق بائن : زوجه‌نك عدتى باقى اولسه‌ده زوجك رجعته حقى اولميان طلاقدر[٣] .

بائن طلاق ويرمكه (ابانه) واو زوجه‌يه (مُبانه) دينوركه

---

(١) بوندن طولايى بعض كتبده صريح : صريح رجعى وصريح بائن ، ديو ايكى نوع اولمق اوزره كوسترلمشدر . زوجه‌سنه «سن بندن بورادن بغداده قدر بوشسين» دييان كيمسه اكا بر طلاق رجعى ايقاع ايتمش اولور . طول ويا كبر صفتلريله توصيف ايتمدكجه طلاق بائن اولماز . كما فى الدر المختار .

(٢) انلرده نيت دخى لازم اولمديغندن بونده (اولان) والفاظ كنائيه‌ده نيتك ويا دلالت حالك اشتراطنه اشارةً (ويريلان) دينلمشدر . الفاظ كنائيهٔ عربيه‌دن شواوچى : (اعتدى ، استبرئى رحمك ، أنت واحدة .) استثنا ايتمشلردركه بونلرك انتاج ايتديكى طلاق رجعيدر . زوجه سنه انلرك بربنى حال حلم ورضاده سويليانك طلاقى نيته متوقف اولوب اكر منويسى طلاق ايسه بر طلاق رجعى واقع اولور . دكل ايسه اولماز . مكر كه حال دلالت ايليه

(٣) وكالت بابنده توكيلده اشهاد شرط اولمديغنه متفرعاً كچن مسئله‌يى اونتميكز . (ص ٢٣) .

ابانه آييرمق ومبانه آيرلمش ديمكدر[1] . مصدر اصلی اولان (بينونت) آيريلقدر . انك بروجه آتی اولان تعريف وتقسيمندن طلاق بائنك حكمی ظاهر اولور .

بينونت صغری و كبری

بينونت : زوجين اره‌سنده زوجك ندامتی و عدت ايچنده مراجعتی ايله زائل اولمامق اوزره واقع اولان فرقتدر[2] .

بائن اوله‌رق ويريلان طلاق بر ويا ايكی[3] ايسه فرقت واقعه (بينونت صغری) دركه زوجه‌نك رضاسی وايكی شاهد اقامه سی ايله تجديد عقد اولنه‌بيلور . طلاق رجعيده اولديغی كبی بونده يالكز زوجك رضاسی و ندامت ومراجعتی كافی اولماز .

ويريلان طلاق اوچ ويا اوچنجی ايسه رجعی دخی اولسه فرقت واقعه (بينونت كبری) دركه هم ملكی وهم حلاليتی درحال مزيلدر . اكا (بينونت مغلظه) وتعبير ديكر ايله (حرمت غليظه) دخی

---

(١) مبانه‌يه (مبتوته) دخی ديمشلر ايسه‌ده بز مبتوته‌يی منتهای طلاق ايله مطلقه معناسنده قوللانه‌جغز .

(٢) زوجيت عقد جديد ومهر جديد ايله عودت‌ايده‌بيلور . بوبابده عدتك منقضيه‌اولوب اولمامسنده فرق يوقدر . حتی اوزرينه اولتمام ديو يمين ويا شرط ايتمش ايسه انك بائناً طلاقنی متعاقب اولنه‌بيلور . كما فی تطبيق البهجة . فرق مذكور قادينك محل طلاق اولمسنده ظاهردركه طلاق رجعی اولسون بائن‌اولسون اخير اولمدقجه مطلقه عدتی ايچنده محل طلاقدر . انقضاءعدت ايله او محليت زائل اولور .

(٣) منتهای طلاقك ايكيدن زياده‌اولمسی حره حقنده‌در . غير حره حقنده ايكی منتهای طلاقدر .

دينور . بونده رضاء طرفين اولسه‌ده حله ايدلمدكجه تجديد عقد دخی اولنه‌ماز[١] .

(حُله) : حره‌يه كوره اوچ وغير حره يه كوره ايكی طلاق ايله مطلقه اولان زوجه ولوكه كندیسنه ويريلان طلاقك جمله‌سی رجعی اولسون انقضاء عدتندن‌صكره نكاح صحيح شرعی ايله[٢] ديكر برزوجه واروب انك كنديسنه‌دخو لندن صكره يا وفاتی ويا طلاقی وقوع بوله‌رق اندن دخی عدت چيقارمش اولمقدر[٣] .

حله‌دن صكره او مطلقه عقد جديد ايله زوج اولنه بكيدن زوجه اوله‌بيلور . زوج ثانينك فعلنه (تحليل) وكنديسنه (مُحَلِل) تعبير اولنوركه او زوج اولدن حاصل اولان حرمت غليظه يی هدم واسقاط ايتمش اولديغی كبی حرمت‌خفيفه‌نك يعنی منتهای طلاق مادوننك دخی هادميدر . زوجندن بر ويا ايكی طلاق ايله مطلقه اولان قادين انقضاءعدت ايله زوج‌ديكره واروب مدخول بها

(١) طلاق ثلاثه‌نك موجب بينونت كبری اولمسی نكاح صحيحه كوره‌در . نكاح فاسدده انك حكمی يوقدر . كما مر فی بابه

(٢) زوج ثانی‌يه عقدفاسدايله منكوحه اولان قادين اكا مدخول بها اولسه‌ده زوج اولنه حلال اولماز : عدتی چيقمدين ويا بلاشهود نكاحلانمق وياخود عقدی معين بر مدت اوزرينه ايتمك ياخود زوج ثانی كفء اولميوب عاراوليايی مؤدی بولمق وياخود انك درت منكوحه‌سی اولمق ياخود برينك كوله‌سی اولوبده مولاسندن اجازه‌سز انی تزوج ايتمش اولمق كبی .

(٣) وكره التزوج بشرط التحليل تحريماً ؛ أما اذا أضمر ذلك فلا ، وكان مأجوراً . تنوير الأبصار . ومن لطائف الحيل إذا خافت أن لا يطلقها قوله : إن تزوجتك وجامعتك فأنت بائن . أوتقول : زوجتك نفسی علی أن أمری بيدی . كما فی الدر المختار .

اولدقدن صکره اندن ده آیرلمش و عدتنی چیقارمش بولنور ایسه زوج اولنك نکاحنه - انك کندیسنی اوچ طلاق ایله تطلیقه حقی اولمق اوزره - عودت ایده بیلور .

زوج ثانی محلل اوله بیلمك ایچون زوجه یه بالفعل داخل اولمش بولنمق لازمدرکه ازواجك حق تطلیقی سوء استعمال ایتاملریچون بو بر زجر شرعیدر . قبل الدخول بوشار و یا وفات ایدرسه قادین زوج اولنه حلال اولماز(*) .

بو بابده خلوت صحیحه مجرده کافی اولمدیغی کبی حرمت غلیظه ایله مطلقه اولان زوجه مملوکه غیر اولدیغنه کوره زوج دیکرده نکاحلانمیه رق مولاسی طرفندن ملك یمین ایله وطء ایدلمش اولمق دخی کافی دکلدر . زوجهٔ غیر مسلمه یه کوره انقضاء عدت شرطیله محللك کتابی اولمسی ده جائزدر . کما فی البهجة .

بینونت صغری اولسون کبری اولسون طلاق بائنك حکمی .
زوجك زوجه اوزرنده اولان حق مالکیت و حلالیتی - کبرایه کوره

(*) ولابد من الوطء فی محل الزرع . ویقع الشك فی المفضاة إذا لم تحبل . وهی التی اتحد سبیلاها . کما قیل :

وفی المفضاة مسألة عجیبه ... لدی من لیس یعرفها غریبه
إذا حرمت علی زوج وحلت ... لثانٍ نال من وطء نصیبه
فطلقها فلم تحبل فلیست ... حلالاً للقدیم ولا خطیبه
لشك ان ذاك الوطء منها ... بفرج أو شکیلته القریبه
فإن حبلت فقد وطئت بفرج ... ولم تبق الشکوك انا مریبه

والأبیات من إفضاء الکلیات ، وذکرها ابن عابدین نقلا عن الدر المنتقی فی أثناء مسائل التحلیل من باب الرجعة .

معاً وصغرايه كوره يالكز حلاليتى ــ زائل اولمق و بينلرندهكى زوجيتدن ــ عدتدن و اكا متفرع نفقهدن بشقه ــ اثر قالمامقدر . اندن صكره زوجهسنك يانته وارمق زوجه ، وزوجنه تمكين نفس ايتمك زوجهيه جائز اولماز .

طلاق بائنك عدتنده بيله زوجه زوجندن تستر ايدر وآنلرك ايكيسى بر يرده بولنديرلماز (*) وبينونت صغرى اولديغنه كوره بلا تجديد عقد وكبرى اولديغنه كوره بلا حله برلشملرى جائز اولماز . عدت باقىده اولسه زوجك مراجعتى مفيد اولماز . عدتك بقا وعدم بقا سنجه فرق عددى ختام بولمش اولميان طلاق رجعيده ظاهر اولوركه اوعــــدت قابل رجعت ايكن بالانقضاء بينونت حاصل اولور .

عدت بائنده زوجيندن برينك وفاتى وقوع بولسه ديكرى اكا وارث اولهماز . مكركه فراق فرار اوله .

(طلاق فارّك حكمى طلاق مريض بابنده مبيندر .)

بينونت طلاق بائنك حكمى اولديغى كبى عدتك انقضاسنده طلاق رجعينك دخى حكميدركه طلاق رجعى انقضاء عدت ايله طلاق بائن اولور . نتكيم زوجهيه قبل الدخول ويريلان طلاق لفظ صريح ايله دخى اولسه بائن اولور . غير مدخولهنك عدتى اولمامغله كنديسى ارتق محلّ طلاق دخى اولماز . بناء عليه اكا اوچ طلاق ايقاعى انجق دفعةً ممكن اولور نتكيم بيان اولنور .

(*) وان ضاق المنزل عليهما أو كان الزوج فاسقاً فخروجه أولى لان مكثها واجب لا مكثه . ومفاده وجوب الحكم به . وحسن أن يجعل القاضى بينهما امرأة ثقة رزقها من بيت المال قادرة على الحيلولة بينهما . كذا فى حداد ابدر .

آتی الذکر ایلاء و لعانك انتاج ایتدیکی طلاق دخی مخالعه نتیجه‌سی کبی طلاق بائندر .

زوجه‌نك یاخود بشقه برینك معاذالله تعالی دین و ایماننه سب ایتمك وکلمات کفردن برینی سویله‌مك دخی موجب فرقت و بینونتدرکه تجدید ایمان و نکاح لازم کلور (*) .

(*) زید زوجه‌سی هند مسلمه‌یه بره دین وایمانـکی فلان ایتدیکم دیو جماع لفظیله شتم ایلسه هند زیددن مبانه اولورمی ؟ الجواب : اولور . فیضیه .

زیدمسلمدن کفر ایجاب ایدر بر امرصادر اولمغله زوجه‌سی هند مبانه اولدقدن صکره زید تجدید ایمان ایدوب لـکن تجدید نـکاح ایتمدین هندك عدتی منقضیه اولوب بعده زید هنده اوچ طلاق بوش اول دیسه زید هندی رضاسیله بلامحلله تزوج ایتمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولور . فیضیه .

زوجندن کلمهٔ کفر صدوریله مبانه‌اولان هندی زوج بعد تجدید الإیمان رضاسز جبراً تزوجه قادر اولماز . عبدالرحیم .

زوجه کندندن کلمهٔ کفر صدوریله مبانه اولدقده تجدیدایمان ایتدیریلوب نـکاحه دخی جبر اولنور عبدالرحیم .

زوجه‌دن کلمهٔ کفرصادر اولوب تجدیدایمان ایدوب تجدید نکاح ایتمدین‌زوجی فوت اولسه مزبوره وارثه اوله‌ماز . عبدالرحیم .

ايقاع طلاق

زوجه‌يه طلاق ويرمك انجق زوجك حقيدر (١) حين عقدده زوجه‌نك ايجاب واشتراطنه بناءً حق تطليق اكاده عائد اولمق اوزره زوج قبول عقد ايتمس اولمدقجه (٢) وياخود زوج زوجه‌سنه (مقصور على المجلس اوله‌رق) تفويض طــلاق ايتمدكجه زوجه ايقاع طلاق ايده مز.

كلمهٔ طلاقى زوجه‌سنه اضافه والحاق ايدن كيمسه (٣) انى لامحاله برطلاق ايله تطليق ايتمش اولور. بردن زياده‌سنى سويلر ياخود پارمقلريله اشارت ايلر وياخود لفظك تحملنه كوره انى نيت ايدرايسه اوده واقع اولوركه كلامنك موجب ويا محتمليدر.

شرعا اوچدن زياده طلاق اولمديغى جهتله زوجه‌سنه درت ياخود بش ويا بيك طلاق ويرن كيمسه دخى انى اوچ طلاق ايله بوشامش اولور (٤).

---

(١) برينك زوجه‌سى حقنده بشقه برينك تنجيز ويا تعليق طلاق ايتمسى زوجك اجازتيله معتبراولور نتـكيم تعليق طلاق بحثنده طحطاويدن نقلا هامشده ذكر اولنور (طلاق فضولى) ده دخى كاور.

(٢) تفويض طلاق بحثنه باقكز. ومن ذلك ما قدمنا عن الدرمن الحيلة فى التحليل.

(٣) بتون دنيا اهلنك نسوانى بوش اولسون ديبان كيمسه كندى زوجه‌سنى نيت ايتمش اولمدقجه تطليق ايلمش اولماز. هنديه.

(٤) شرعاً اوچدن زياده طلاق اولمديغندن ايكى زوجه‌سندن برينه: بندن درت كره ياخود بش كره بوش اول. ديبان كيمسه‌نك اوسوزينه مخاطب واقع اولان زوجه‌سى اوچ طلاق ايله مطلقه اولمقله برابر: «بكا =

زوج طلاق ثلاثه‌يى محلنه(١) بربربر ايقاع ايده بيلديكى كبى بردن (دفعةً) دخى ايقاع ايده بيلور . مدخول بها اوله‌رق مطلقه‌سى اولان قادينه انك زوج مطلق عدت وعدد باقى اولدقجه برويا ايكى طلاق دها ايقاع ايليه بيلور(٢)

بينونت كبراده عدت اولسه‌ده عدد قالمديغندن ومدخول بها اولميه‌رق مطلقه اولان زوجه لاالى عدة بائن دوشمكله محل طلاق اولمديغندن اولكيسنه بر طلاق دهاً ايقاع اولنه‌مديغى كبى ايكنجيسنه دخى دفعةً اولمدتجه بردن زياده طلاق ايقاع اولنه‌ماز . كامر فى آخر ص ١٥٥ .

طلاق تجزى ايتميه‌جكى وتجزى ايتميان شيئك بعضنى ذكر ايتمك كلنى ذكر ايتمك كبى اوله‌جغى جهتله زوجه سنه نصف ياخود ربع ويا ثلث الخ طلاق ويرن كيمسه آنى بوشامش اولور .

متعدد زوجه‌سى اولوبده انلردن لاعلى التعيين برينى تطليق ايدن كيمسه‌يه خيار تعيين لازم كلير(٣) .

= اوج طلاق كافيدر » ديمك وانك اوزرينه زوج : « زياده‌سى‌ده اورتاغكزكدر » سوزينى سويله‌مك ايله ديكر زوجه‌سنى‌دخى تطليق ايتمش ولماز . كما فى أواخر باب التعليق من تنوير الأبصار . والمسألة أصولية .

(١) شرط طلاقه وبينونت بحثنه وافادات آتيه‌يه باقكز .

(٢) المطلق قد تطلق والمطلق قد تبان
والمبانة قد تطلق والمبانة لا تبان

وهذا ملخص قولهم : الصريح يلحق الصريح والبائن ، والبائن يلحق الصريح لا البائن . راجع المطولات .

(٣) هانكيسنى ديلرسه مطلقه او اولمق اوزره كنديسنه تعيين وارائه ايتديريلور . انلرك ارەسنه بينلرنده پايلاشمق اوزره بر طلاق ايقاع ايدن كيمسه دخى طلاق تجزى ايتميه‌جكندن انلرك لاعلى التعيين برينى بوشامش اولمق حسبيله كنديسنه خيار تعيين لازم كلور .

زينب بوش اولسون دييه‌جك ایکن نفيسه بوش اولسون دیيان کیمسه‌نك زوجه‌لرندن تسمیه ایتدیکی قادین بوش‌دوشر (١)

آوجه‌ده قیل نابت اولمدیغی حالده زوجه‌سنه : « سن بنم آوجمك قیلی قدر بوش اول » دییان وایچنده بالق بولنمیان حوضی کوستررك : « سن شوحوضده‌کی بالقلرصاییسنجه بندن بوش اول » دیو طلاق ویرن کیمسه عددلغو اولمغله قاریسنه بر طلاق رجعی ویرمش اولور . « بدنمده‌کی قیللر عددنجه بوش اول » دیر ایسه طلاق ثلاثه ویرمش اولور (٢) . دڪزده‌کی بالقلر وکوکده‌کی ییلدزلر قدر الخ دیمك دخی بویله‌در (٣) .

---

(١) فی القضاء . وفیما بینه وبین الله تعالی لا تطلق واحدة منهما . هندية .

(٢) اکر قیللربنی تماماً ازاله ایتمش‌ایسه هیچ برشی واقع اولماز . کما فی کتابنا الالغاز .

(٣) زوجه‌سنه: سن نجوم مثالی بندن بوشسین. دییان کیمسه اکرآشکارلقده نجوم کبی دیمك ایسته‌مش ایسه برطلاق رجعی واقع اولور . عدد مراد ایتمش‌ایسه اوچ طلاق واقع اولور . (الغاز فقهیه) .

زوجه سنه : سن بندن قارکبی (بوزکبی) بوشسین . دییان کیمسه اکرمعنای برودتی مراد ایتمش ایسه زوجه‌سنه برطلاق بائن واکر معنای بیاض وروشنایی مراد ایتمش‌ایسه برطلاق‌رجعی ویرمش‌اولور اه الغاز فقهیه . نتکیم زوجه‌سنه لفظ مثل ایله « أنت‌علی‌مثل‌امی » دییان کیمسه استعمال‌ایتدیکی لفظك معنای حرمت وکرامته احتمالی اولمق جهتله مطلق مظاهر اولمش‌اولماز . حالك دلالتی ویا قائلك نیتی‌اولمدقجه اوسوز لغو اولور . کما تقرر فی الاصول فی بحث المشترك .

تفويض طلاق

حق تطليقى زوج وكيله اعطا ورسوله توديع ايده بيلديكى كبى زوجه نك كنديسنه وصغيره نك وليسنه دخى ويره بيلوركه اشته بو تفويضدر .

تفويض : طلاقى زوجه يه تمليكدر . حق تطليقى سكا ويردم ايستر ايسه ك بندن بوشان ديمكدر . زوجه اومجلسده فعل آخره تشبث ايتمدين (١) نفسنى تطليق ايدرسه مطلقه اولور . تطليق ايتميوب رد ايدرسه مطلقه اولمديغى كبى اومجلسدن قالقار وياخود طلاقدن اعراضنه دليل اولمق اوزره فعل آخر ايله اشتغال ايلر ايسه مخيرلكى باطل اولەرق نفسنى اندن صكره تطليق دخى ايدەمز .

تفويض فلان زمانه قدر ديو توقيت اولنمدقجه مجلسله مقيددركه حاضرده مجلس خطابه وغائبده مجلس علمه مقصوردر (٢) .

وقوع بولەجق طلاقك بائن ويارجعى اولمسى زوجك تعبيرينه تابعدر : « نفسكى اختيار ايت » ياخود « سنك ايشك كندى الكده اولسون » كبى تعبيرات كنائيه مع النيه طلاق بائنى و « نفسكى تطليق ايت » ديو صريحاً تفويض بلا نيةٍ طلاق رجعى يى انتاج ايدر .

توكيلده و انشاده اولديغى كبى تفويضدەدخى طلاق عند الاطلاق

---

(١) چونكه مجلس انك جالسى محل آخره تحول ايتمكله وحتى قيام ايله كله حقيقةً تبدل ايتمش اولديغى كبى عمل آخره شروع ايلەده حكماً تبدل ايتمش اولور . كما فى ط .

(٢) وان طال يوماً أو اكثر مالم يوقته ومالم تقم أومالم تعمل مايقطعه مما يدل على الاعراض اه من التنوير مع الدر .

رجعی یه منصرفدر .

بالصراحه طلاق بائن ویارجعی‌یی امروتفویض ایدن زوجك زوجه‌سی عكس امر ایدرك بائن یرینه رجعی‌یی ورجعی یرینه بائنی اختیار وایقاع یدرسه طلاق زوجك امری وجهله واقع اولوب زوجه‌نك وصفده اولان نقص وزیاده‌سنه اعتبار اولنماز .

زوجه‌نك زوجه مخالفی‌عدد طلاقده اولدیغنه كوره اكر اكثریتده ایسه جوابی لغو وابطال ایدر . اقلیتله اولور ایسه ایتمز : مثلا زوجی اكا برطلاق تفویض ایتدیكی حالده او كندیسنی اوچ طلاق ایله تطلیق ایتسه هیچ بری واقع اولماز . اما زوجی اكا اوچ طلاق تفویض ایتدیكی حالده او كندیسنی برطلاق ایله تطلیق ایده بیلور .

(تفویض) تملیك دیمك اولدیغندن زوجه‌سنه تفویض طلاق ایدن زوج اندن رجوع ایلیه مز(١) .

زوجه‌نك كندندن غیریسنك (مثلا اورتاغنك) تطلیقی زوجی طرفندن كندیسنه ویرلمش اولورایسه اوتملیك دكل بشقه برینه سویله‌مك كبی توكیلدر(٢) اندن زوجك رجوعی صحیح اولدیغی

(١) بعد التفویض زوجه‌سنی تطلیق ایتمیه جكنه یمین ایدن زوجك زوجه‌سی كندینی تطلیق ایتمكله زوج یمیننده حانث چیقماز چونكه مقتضای تملیكی جهتیله مطلق زوج دكل ، زوجه در . كما فی الدر مع ط .

(٢) تملیك : ابتداءً تصرفه اقداردر توكیل : لا ابتداءً تصرفه اقداردر . زوجه‌یه « كندكی واورتاغكی تطلیق ایله » دیو ایدیلان تفویض زوجه‌نك كندی حقنده تملیك واورتاغی حقنده توكیلدر . زوج اولكندن رجوع ایده‌مز ایسه‌ده ایكنجیدن رجوع ایده‌بیلور . بونده صیغه هم معنای تملیك وهم معنای توكیلده استعمال اولندیغی ایچون برلفظ مشتركی هرایكی معناسنده استعمال =

كبي(١) زوجه‌نك حق تطليقى دخى مجلسله مقيد اولماز .

تفويض علاوهٔ مشيت‌ايله « نه زمان ديلرسه‌ك » ديو تعميم ايدلمش اولورايسه اودخى مجلس ايله مقيد اولميوب زوجه نه وقت ايسترايسه نفسنى تطليق ايده‌بيلور .

نتكيم قادين نفسنى بركيمسه‌يه تزويج ايدر ايكن « نه وقت ايسترسه‌م كندمى سندن بوشامق‌اوزره الخ » ديوايجاب ايدوب زوج دخى بووجهله قبولده بولنسه نكاح صحيح وامر طلاق زوجه‌يه‌ده عائد اولور . كما فى الدر مع ط(٢) .

« أنت طالق متى‌شئت ، اذا شئت = سن‌نه وقت ايسترايسه‌ك ياخود ايستديكك وقت بندن بوشسين » ديمك دخى علاوهٔ مشيت ايله‌اولان تفويض كبيدر . وبوصورتده زوجه : « بن طلاق‌ايسته‌مم » ديو رد دخى ايتسه حق تطليق مردود اولماز ومجلسله مقيد اولميه‌رق

= ايتمك نوعندن عموم‌مجاز واردر . تمليك ايله توكيلك بش وجه ايله فرق واردر : تمليكده رجوع يوق ، عزل يوق ، زوجك بعد التفويض جنونيله بطلان يوق ، مجلسله تقيد وار ، عقل‌ايله تقيد يوقدر . بنابرين مجنونه وصبي‌غيرمميزه دخى تفويض صحيحدركه زوج زوجه‌سنك طلاقنى بر صبي‌غيرمميزك ومجنونك النده قيله‌بيلور . چونكه بوتمليك معناى‌تعليق دخى متضمن اولمغله عملا بالشبهين مجلسله مقيد اولمق اوزره كوياكه زوج زوجه‌سنه : « مجنون سكا : سن‌بوش‌اول » دير ايسه « سن بندن بوشسين » . ديمش اولور اه من ط مع الدر .

(١) مكركه مشيته تعليق ايتمش اوله . او حالده تفويض واقع توكيل دكل ، تمليك اولمش اولور رجوع ايده‌مز چونكه ايشى انك‌رأينه تفويض ايتمشدر مالك دخى عن مشيته منصرف اولاندر . وكيل ايسه كنديسندن فعل ايستر ايسته‌مز مطلوب بولناندر . در مع ط .

(٢) بومسئله ايقاع طلاقده واندن اول حله هامشنده كچمشدر .

نه وقت دیلرسه نفسنی بر طلاق رجعی ایله تطلیق ایده بیلور .

« نرده ایستر ایسه‌ك » دیو تخییرده زوجه او مجلسده طلاقی اراده ایتمدکجه مطلقه اولماز واو مجلسدن صکره انك مشیتی‌ده قالماز . چونکه (نرده) کلمه سی وانك (حیث) و (این) کبی عربیسی مکانه موضوع اولوب طلاقك ایسه مکانه تعلقی اولمدیغندن انلر ادوات شرط معناسنده مجاز قیلنمشدرکه اکر ایستر ایسه‌ك دیمکدر .

طلاقك زمانه اضافتی صحیحدر . زوجه‌سنه : یاریندن اعتباراً بوش اول (یاخود) یارینکی کون بندن بوشسین . دیيان کیمسه‌نك زوجه‌سی ایرتسی کون طلوع فجر ایله مطلقه اولور (*) .

برسنه‌یه یاخود آی باشنه قدر ، ویاخود خسته اولدیغك ویاطوغردیغك زمان ، مکه‌یه داخل اولدیغمز کون کبی تعبیرلردخی طلاقی زمانه اضافه‌در .

طلاقی مکانه اضافه ایتمك صحیح اولمدیغندن زوجه‌سنه : سن اوده ، اوواده ، کولکه‌ده کونشده بوش اول دیمك طلاقی فی الحال تنجیز وایقاع ایلمکدر .

تنجیز : تعلیقك ضدیدرکه طلاقی برشیئه معلق وبر زمانه مضاف قیلمیه‌رق همان ایقاع ایلمکدر . تنجیزاً ویریلان طلاقه اسم مفعول صیغه‌سیله (منجز) وتعلیقاً واقع اوله‌جق طلاقه (معلق) دینور .

(*) ایکندی‌یه‌قدر نکاحك بقاسنی ادعا دیانةً هرایکی صورتده وقضاء یالکز ایکنجی صورتده مصدق اوله‌بیلور . کما فی الدر .

(تعليق) معلوم اولديغى اوزره برجمله نك حصول مضمونني ديكر جمله نك حصول مضمونته مربوط قيلمقدركه مانحن فيه نظراً زوجه نك وقوع طلاقنى انك ياخود ديكرينك برفعل ويا قولته ياخود حالنه وياخود بر حادثه يه ربط ايلمكدر .

تعليق طلاق

طلاق شفاهی اولسون تحریری اولسون منجز اولدیغی کبی معلق دخی اولورکه اکا «شرط ایتمك» تعبیر اولنور . منجز اولانی فی الحال واقع اولوب معلق بولنانی شرطنك حصولنده وقوعه کلور .

تعلیقه شرط دینلدیکی کبی (یمین بالطلاق) دخی(١) دینور(٢) شرط تسمیه‌سی صراحةً ویادلالةً ادات شرط استعمال اولندیغندندر . یمین تسمیه‌سی افادۀقوت ایتدیکندندر(٣) .

---

(١) وکذا الیمین بالعتاق . کما فی الدر .

(٢) تعلیق وضعاً یمین دکل ایسه‌ده کندیسنده منع ویا حملدن عبارت بولنان معنای یمین موجود اولمق حسبیله شرعاً یمیندر حتی یمین ایتامکه یمین ایدن کیمسه تعلیق ایتمکله حانث اولور . الا فی مسائل ذکروها فی کتاب الإیمان .

(٣) نفس ایچون مکروه اولانی وقوعنده انك دخی شرعاً وقوع بوله‌جغی برامره تعلیق ایتمه‌نك‌او امردن قوت امتناعی افاده ایده‌جکنده شك یوقدر . یمین‌دخی قوت معناسنه‌در کندیسیله تقویه حصولنه مبنی قسمه یمین اطلاق‌اولنمشدر . کما فی ط . یمینك لغةً قوت معناسنه کلدیکنه عینی مرحوم شرح‌هدایه‌ده شاعرك شوقولیله استشهاد ایتمشدر :

إن المقادیر بالأوقات نازلة ولا یمین علی دفع المقادیر

قال أی لا قوة اه

یمین ایتمش اولان کیمسه یمین بالطلاقی ویاخود یمین باللهمی ایتدیکنی بیلمه‌مسه یمینی لغو اولور . نتکیم زوجه‌سنه طلاق ویروب ویرمدیکندن شك ایدن کیمسه ایقاع‌طلاق ایتمش اولماز . برمی یاخود زیاده‌می طلاق ویردیکنده شك ایدن کیمسه ظننی اقله بنا ایدر مکرکه اکثر متیقن ویاخود اکبرظن ایله مظنون اوله . در مع رد .

تعليقك شرط صحتی مدلول فعل شرط علی خطر الوجود معدوم اولمقدرکه جائز الوجود والعدم اولوب نه ممتنع الوجود ونه بالفعل موجود اولمامقدر . چونکه محاله تعليق لغودر ، محققه تعليق تنجيزدر (١) : باق قواغه چيقارسه الخ ديو شرط ايتمك طلاقی محاله تعليق ديمك اولديغندن لغو ونی حكمدر . جناب اللهك قولی ايسه‌م الخ ديو شرط ايتمك طلاقی محقق اولان برشيئه ربط ايتمك ديمك اولديغيچون همان تنجيز وايقاع ايلمكدر .

تعليقك شرط لزومی يامالكيت ويا اكا اضافتدر . كشی زوجهٔ منكوحه‌سنی تعليقاً تطليق ايده‌بيلديكی كبی حكماً منكوحه‌سی ديمك اولان معتده‌سنی دخی تطليقاً بردها تطليق ايده‌بيلوركه مالكيتی هنوز باقيدر اما نه حقيقةً ونه حكماً منكوحه‌سی اولميان برمرأهٔ اجنبيه‌يه طلاق معلقی اضافه ايتمش اولان كيمسه انی مؤخراً بعد التزوج قادين كنديسنك منكوحه‌سی ايكن او شرط واقع اولسه طلاق واقع اولماز (٢) .

---

(١) زوجه‌يه قصد مجازات ايله ايديلان شرطك دخی مفهومی تعليق دكل ، تنجيزدر مثلا : زوجه‌سنك كنديسنه سويلديكی فنابرسوز اوزرينه زوجك اكا قصدجزاوادی ايله : « اكر بن‌سنك ديديكك كبی ايسه‌م سن بوش اول . » ديمش اولمسی صورتنده انك ديديكی كبی اولمقدن قطع نظر زوجه فی الحال مطلقه اولور . كما فی الدر مع الرد .

(٢) ايقاع طلاق هامشنده مذكوراولديغی اوزره برينك زوجه‌سی حقنده بشقه بركيمسه‌نك طلاق منجزی زوجك اجازتنه موقوفاً صحيح اولديغی كبی طلاق معلق دخی اجازت زوجه موقوفاً صحيحدر . صورت اولاده زوج مجيز طلاق اولديغنه كوره وقت اجازته مقتصراً وصورت ثانيه‌ده بعد الاجازه شرطك حصولنده طلاق واقع اولور . كما فی ط عن البحر وسيأتی فی طلاق الفضولی .

ملکه اضافت صورتیله تعلیق طلاق دخی جائز و حصول ملك ایله طلاق واقع اولور کرك : آله جغم قادین بوش اولسون . دیمك کبی غیر معین حقنده اولسون وکرك بر قادینه خطاباً ویا اندن اخبار طریقیله : اکر بن سنی تزوج ایدرسه‌م بوش‌اول . یاخود : اکر بن‌فلانجه‌یی تزوج ایدرسه‌م بوش اولسون . دیمك کبی بر شخص معین ایچون سویلنمش بولنسون .

غیر معین حقنده معنای شرط کافی ، ومعین حقنده ادات‌شرط لازم ، در : « آله‌جغم‌زوجه بوش‌اولسون . » دیمکده بالتزوج‌طلاق واقع اولور .

« تزوج ایده‌جکم هر قادین بوش اولسون » دییان کیمسه ایچون چاره : فضولی اوله‌رق تزویج اولنوب اودخی زوجه‌نك مهر معجلنی یوللامق کبی فعلاً اجازه‌ده بولنمقدر . کمافی ردالمحتار (*) .

شرطه تعلیق اولنان طلاق شرط حاصل اولمدقجه واقع اولماز . عند حصـول الشرط وقوع بوله‌جق طلاق دخی بائنی مفید

(*) عالم بالمسئله اولان کیمسه‌یه کیدوب کندینك یمینی ، شرطنی ونـکاح فضولی‌یه احتیاجنی سویلر وفقط انك طالبی اولماز . اوکیمسه دخی فضولی اوله‌رق اکا بر قادین تزویج ایلر . کندیسی‌ده عقدی فعلاً اجازه ایدر . کما فی البهجة . لـکن لسانمزده‌کی (هر) لفظی عربیده‌کی (کل) کلمه‌سی کبی عموم اسما ایچون اولوب عموم افعال ایچون اولمدیغندن هر تزوج ایتدیکی قادین برر کره مطلقه اولورایسه‌ده قادینك ایکنجی نـکاحنه طلاق ساری اولماز . کما فی نقل الفیضیة عن البحر . فالحیلة المذکورة هنا لتعلیق الثلاث أو لمفهوم کلما کما یأتی . وقد یراد عدم وقوع الطلاق أصلا فیحتاج إلى الاحتیال بما ذکر واذا انسد باب الفضولی بان قال ان تزوجت أو أجزت نـکاح فضولی ولو بالفعل فحینئذ یرفع الامر الی شافعی لیفسخ الیمین المضافة . کما فی رد المحتار قبیل فصل المشیة .

اولمدقجه رجعيدر . مثلا « بوندن بويله راقى (عرقى) ايچرسه‌م زوجه‌م بوش اولسون[1] » دييان كيمسه راقى ايچمدكجه انك زوجه‌سى بوش اولمديغى كبى راقى ايچمك تقديرنده دخى انجق بر طلاق رجعى ايله مطلقه اولور .

تطليق مراد ايدرك « ايچرسه‌م حلالم حرام اولسون » ياخود « مسلمينك حلالى بكا حرام اولسون » ديمش ياخود « زوجه‌م طلاق بائن ايله بندن بوش اولسون » ديو صراحةً تعليق طلاق بائن ايتمش بولنور ايسه عند حصول الشرط بر طلاق بائن واقع اولور .

(عدد اولمدقجه ايكى صورتده‌ده بردن زياده طلاق واقع اولماز .)

طلاقنى ايكى شيئه تعليق ايتمش اولان كيمسه‌نك زوجه‌سى شرطلرك ايكنجيسى دخى تحقق ايتدكده مطلقه اولور . زوجه‌سنه مثلا : « اكر سنك اوزريكه اولنوبده سنى بوشار ايسه‌م آلديغم قادين بندن بوش اولسون » ديمش اولان كيمسه‌نك طلاقى انجق فعل ثانيده واقع اوله‌جغندن قاريسنك اوزرينه اولنوب انى تطليق ايتمز ايسه آلديغى قادين بوش دوشمز . كافى البهجة .

(طلاق معلق) شرطنك حصولنده واقع اولور حصول شرط كرك بالفعل ملك نكاح موجود ايكن اولسون وكرك حكماً موجود بولنسون[2]

---

(١) « شرط اولسون » ديمك دخى زوجه‌م بوش اولسون ديمكدر . كما فى بهجة الفتوى .

(٢) ملك نكاح حقيقى اولديغى كبى حكمى دخى اولوركه تعليق =

بر شرطه معلق بولنان طلاق شرطنك بركره حصولنده واقع اولمقله يمين منحل اولور[1] ولوكه ملك نكاحك بسبتون زوالندن ، يعنى او قادين زوجنك طلاق منجزى عدتندن بيله چيقدقدن ، صكره حصوله كلمش اولسون .

بقاء ملك انحلال يمين ايچون دكل ، طلاق معلقك وقوعى ايچون مشروطدر . شرط ملكده تحقق ايدرسه[2] يمين منحل ، وطلاق واقع ، اولور . شرط ملكده تحقق ايتمزايسه يمين منحل اولورسه‌ده طلاق واقع اولماز .

وقوع طلاق ايچون زوجك عنـــد التعليق طلاقه اهليتى[3] وزوجه‌نك — عند وجود الشرط — طلاقه محليتى لازمدر . مجنونك تطليقى وتعليقى معتبر اولمديغى كبى تنجيزاً مطلقه و منقضية العده اولان قادين دخى محل طلاق دكلدر . بناءً على ذلك زوجه‌سنه « فلان ايشى ايشلر ايسه‌ك (ياخود) ايشلر ايسه‌م بندن اوچ طلاق ايله بوش اول » ديبان كيمسه هم او فعلك ايشلنلمسنى همده طلاق

طلاق ايتمش اولان زوج شرطك تحققندن اول زوجه‌سنه تنجيزاً دخى بر طلاق ويرمش اولمق صورتنده قادين عدتى ظرفنده ايقاع شرط ايتمكله حقنده‌كى طلاق معلق دخى واقع اولور . عبدالرحيم ديركه طلاقك تعليق اولنديغى شرط اكراه وجبر ايله حصوله كلسه طلاق واقع اولمازه .

(١) يعنى شرط يرينه كلمش اولور .

(٢) جميع شرطك ملكده تحقق لازم اولميوب انك ملك ايچنده تمام بولمسى‌ده كافيدر حتى زوجه‌سنه اكر سن ايكى حيض كوررايسه‌ك بندن بوش اول ديمش اولوبده زوجه برنجى حيضى انك ملك نكاحى خارجنده كوروب ايكنجيسنى انك ملكنده كورسه مطلقه اولور . ط .

(٣) اعلم أنه يعتبر فى المعلق أن يكون اهلاً عندالتعليق لا عند وجودالشرط حتى لوعلق عاقلاً ووجدالشرط مجنوناً وقع . لاعكسه ط .

ثلاثه‌نك وقوع بولمامسنی مراد ایتمك صورتنده چاره : زوجه‌سنه بر طلاق ویروب عدتی چیقدقدن صکره او ایش ایشلنمك وبعده انی تزوج ایلمکدر . انحلال یمیندن صکره‌کی ازدواجده انك حکم وتأثیری قالماز[۱] مگرکه تکرار ، ویاخود (کلما) مفهومیله شرط ایدلمش اوله[۲] .

شرط تکرار ایدیلور ایسه اکا معلق اولان طلاق دخی تکرر ایده‌جکی کبی (کلما) کلمه‌سی دخی عموم اقتضا ایتمکله زوجه‌سنه : « کلما فعلت کذا فانت طالق ـــ سن هرنه زمان فلان ایشی ایشلر ایسه‌ك بندن بوش اول » دیمش اولان کیمسه‌نك یمینی (شرطی) انجق اوچ طلاقدن صکره منحل اولور . قادین زوج دیگره کیتدکدن صکره زوج اولنه وارمق تقدیرنده اوفعلده بولنمقله ارتق طلاق واقع اولماز .

مگرکه (کلما) کلمه‌سی تزوج فعلنه داخل اوله : « کلما تزوجتك فانت طالق = هرنه زمان سنی تزوج ایدرسه‌م سن بوش اول » دیمك کبی که بویولده شرط ایدلمش اولور ایسه طلاق هرتزوجده واقع اولور . اوحالده زوج دیگره وارمه‌نك ده فائده‌سی اولماز[۳] .

---

(۱) تتون ایچرسه‌م زوجه‌م بوش اولسون دیمش اولان کیمسه تتون ایچوب زوجه‌سی مطلقه اولدقدن صکره انی یاخود دیگر بر قادینی تزوجنده شرط مذکوره بناءً طلاق واقع اولماز . بهجه .

(۲) هر نه زمان تتون ایچرسه‌م زوجه‌م بوش اولسون دیمش اولورسه هر تزوجنده (تتون ایچرسه) طلاق واقع اولور . بهجه .

(۳) بو بابده مخلص شرعی : عقد فضولی‌یی فعلاً اجازه‌در . کافی‌الفیضیة وقد مرت المسئلة فی ص ۱۶۷ .

تعليق كيرو آلنماز وانى زوال ملك ابطال ايتمز (*) بنابرين زوجه‌سنك طلاقى برشيئه تعليق ايدن كيمسه اندن جايه‌مديغى كبى تنجيز طلاق ايله كنديسنك ملك نكاحنى ازاله ايلمك صورتنده يمين (شرط) يرينه كلميه‌رك ايكنجى بر نكاح حاصل اولور ايسه انده دخى حكم شرط باقى، وحصولنده اكا معلق اولان طلاق واقع، اولور.

تعليق انجق زوال حل ابطال ايلركه اوده بعد التعليق زوجه‌يه بينونت كبرى ايقاع ايلمكله‌اولور. بناءً على هذا زوجه‌سنك طلاقنى مثلا دخول داره تعليق ايتمش اولان كيمسه شرطك حصولندن اول انى اوچ طلاق ايله تنجيزاً تطليق ايلرايسه حلاليت زائل اولمغله تعليقك دخى حكمى قالميه‌رق تحليلدن — يعنى زوجه زوج ديكره واروب آيرلدقدن — صكره‌كى زوجيتده اورايه داخل اولمقله برشى لازم كلمز.

طلاقى بغض ومحبت مثلى مضمراته تعليقده شرط اخبارايله تحقق ايدر. مثلا «بنى سوميور ايسه‌ك بندن بوش اول» دييان كيمسه‌نك زوجه‌سى انى سومديكنى سويلمكله بوش دوشر.

ذات الحيض اولان خاتونك طلاقنى حيضنه تعليقده كندى

(*) تعليق حاصل زوال‌ملك ايله زائل‌اولمديغندن‌دركه تعليق طلقات ثلاث اوزرينه اولوبده انلرك مع حصول‌الشرط عدم‌وقوعى ايچون چاره: بر طلاق ايقاعيله انقضاءعدته قدر طوروب عدتك انقضاسيله حلاليت زائل اولدقدن صكره اوشرطى حاصل ايتمكدر. يمين اوصورتله يرينه كلمش اولوب انك صكره‌كى تزوجده ارتق تأثيرى‌اولماز. كمامرقبل هذه الصفحة.

حقنده كندى قولى تصديق اولنور . حائضم ديديكنى زوج تصديق ايتمسه دخى طلاق واقع اولور .

حيضدن كسلمش اولان قادينك حائضم ديمسنه اعتبار اولنمديغى كبى بو بابده برقادينك ديكر بر قادين (مثلا زوجه نك كندى اورتاغى) حقنده كى اخبارينه دخى اعتبار اولنماز .

ايكى زوجه سى اولان كيمسه انلرى ذكر وتعيين ايتميه رك اكر فلان ايشى ايشلر ايسه م زوجه م بوش اولسون ديمش واوايشى ياپمش اولور ايسه انك ايكى زوجه سى دخى بوش اولميوب طلاق انلردن يالكز برينه واقع اولمغله او كيمسه يه تعيين لازم كلور . هانكيسنى ديلرسه طلاقى اكا صرف ايدر . كما فى الفيضية والبهجة .

اما انلرى ذكر وتعيين ايليه رك تعليق طلاق ايتديكى ايشى ايشلر ايسه زوجه لرينك ايكيسى ده بوش دوشر . كما فى البهجة .

(مسئله) زوجه سيله چكشوب : اكر بن سنى بوكون اوچ طلاق ايله تطليق ايتمز ايسه م بندن اوچ طلاق بوش اول . ديمان كيمسه ايچون چاره ندر ؟ جواب : اوكون او كيمسه زوجه سنه : بكا شوقدر غروش ويرمك اوزره سنى اوچ طلاق ايله تطليق ايتدم . ديوب زوجه انى قبول ايتمامكدر . كما فى النتيجة . (*)

(مسئله) فلان فعلى ايشلمز ايسه م زوجه م بوش اولسون ديان كيمسه زمان تعيين ايتمش اولمدقجه او فعلى ايشلمامكله زمان يأسدن (يعنى حال احتضاره كلمزدن) اول انك زوجه سى بوش اولماز. كما فى النتيجة .

(*) وهذا ماروى عن ابى حنيفة وعليه الفتوى . كما فى الفيضية . ويشبهه ماذكر فى كتابنا الالغاز من المسئلة العاشرة من مسائل الأيمان .

(مسئله) ادعا اولنان دین بنم بورجم دکلدر اکر بورجم ایسه زوجهم بوش اولسون دییان کیمسه نك علیهنده ادعا اولنان دینی ثابت اولور ایسه زوجه‌سی مطلقه اولور .فیضیه .

(مسئله) شرط اولسون دیمك طلاق معناسنده متعارف اولمغله « فلان فعلی ایشلرسه‌م شرط اولسون » دییان کیمسه زوجه‌سنك طلاقنی او فعلی ایشلمکه تعلیق ایتمش اولور . انی ایشلدکجه زوجه‌سی بوش دوشمز . کما فی الفیضیة .

(مسئله) معلق بالشرط اولان طلاق شرطنك حصولیله واقع اوله‌رق یمین منحل اولمغله صکره‌کی ازدواجه انك تأثیری اولمیه‌جغندن[۱] برکیمسه زوجه‌سنه « مادامکه تحت نکاحمده‌سین اوزریکه تزوج یاخود تسری ایدرسه‌م بندن بوش اول » دیدکدن صکره تزوج یاخود تسری ایدوب زوجه‌سی بوش دوشه‌رك شرط یرینه کلمش اولمغله انی ایکنجی تزوجنده اوزرینه تکرار تزوج ویا تسری ایتسه زوجه‌سی بتکرار بوش دوشمز. کمافی البهجة .

(مسئله) تتون ایچرسه‌م شرط اولسون دییان کیمسه‌نك زوجه‌سی وفات‌ایدوب بشقه برقادین تزوج ایتمسی وتتون ایچمسی صورتنده شرط مذکوره بناءً او قادین بوش دوشمز[۲] .

زیدقاضی عمروه : فلان فعلی ایشلر ایسه زوجه‌سی هند

---

(۱) یوزیتمشنجی صفحه‌یه باقکز .

(۲) زوجه وفات ایتمیوب شرطمذکوره مبنی بوش دوشدکدن صکره انکله اولان ایکنجی ازدواجه دخی شرطك شمولی اولماز . کمامرآنفا وفی هامش ص ۱۷۰ .

اوچ طلاق ایله بوش اولمق اوزره اوچ پارمغیله اشارت ایدوب عمرو دخی او فعلی ایشلمامکه اولوجهله تعهد اینیوب لکن طلاقه متعلق سوز سویلمسه او فعلی ایشلدکله زوجه‌سی بوش دوشمز . (نتیجه وفیضیه) .

اهل عرف طائفه‌سندن زید فلان فعلی ایشلمامکه شرط اولمق اوزره عمروك النه : « آت . » دیو اوچ طاش ویروب عمرو دخی طلاقه متعلق سوز سو یلمیه‌رك او طاشلری آلوب آتسه بعده او فعلی ایشلسه زوجه‌سی بوش اولماز . (نتیجه) .

برقاچ کیمسه بر یرده ایکن ایچلرندن بری هرکیم شویله دیر ویا ایشلر ایسه زوجه‌سی بوش اولسون دیوب بعده او سوزی کندیسی سویلر ویا او ایشی کندیسی ایشلر ایسه انك زوجه‌سی بوش اولور . چونکه هرکیم لفظی اکا دخی عام وشامل اولدیغی حالده اوکیمسه کندیسنی اخراج واستثنا ایتمامشدر . کمافی البهجة . دیکرلری او شرطی قائل ومجیز اولمدقلری جهتله انلره برشی ترتب ایتمز .

زیدعمروه : فلان فعلی ایشلرسه‌ك عورتك بوش اولسونمی ؟ دیدکده عمرو سکوت ایدوب برشی سویلمسه بعده او فعلی ایشلسه عورتی بوش اولماز . (علی افندی) (*) .

« دیدیکم اولسونمی » دیمك عورتك بوش اولسونمی معناسنده متعارف اولان بلده اهالیسندن زید عمروه : فلان ایشی ایشلر ایسه‌ك دیدیکم اولسونمی ؟ دیدکده عمرو دخی اولسون دیوب

(*) سؤال مذکوره جواباً باش اکمك بیله اخرس اولمیان ایچون طلاق وتعلیق طلاق عد اولنه‌ماز . کمامر فی الطلاق الرجعی والبائن اول البحث فی الهامش .

بعده عمرو او فعلی ایشلسه معنای طلاقی مراد ایتمش اولمدقجه زوجه‌سی بوش اولماز (علی افندی)[۱] .

فلان ایشی ایشلرسه‌م طلاق ثلاثه اوزرمه اولسون دیوبده او فعلی ایشلیان کیمسه‌نك زوجه‌سی اوچ طلاق ایله مطلقه اولورمی ؟ الجواب: بویله‌دیمك عرفلرنده عورتم اوچ طلاق ایله بوش اولسون دیمك ایسه اولور . (علی افندی) .

« مفهوم کلما اوزرمه اولسون » دیمك عورتم بوش اولسون معناسنده متعارف اولان بلده اهلندن زید : « اگر عمرو ایله بر دها مکالمه ایدرسه‌م مفهوم کلما اوزرمه اولسون . » دیر وعمرو ایله کلام ایدرایسه زوجه‌سی بوش اولوو . (علی افندی) .

لکن کلما مفهومی عربیده اولدیغی کبی نکاح ثانیه وتزوج دیگره ایقاع اثر ایتمز . صرح به فی الفیضیة .

زنا ایتمامکه شرط ایدن کیمسه‌نك زوجه‌سی نکاح متعه ایله وطئنده مطلقه اولور . کما فی البهجة[۲] .

زید عمروی ضرب ایتمك ایستدکده عمرو : بن کندمی سکا ضرب‌ایتدرمم اگر ایتدیرو ایسه‌م زوجه‌م مطلقه اولسون . دیدکدن صکره زیدی فعل ضربدن قولاً نهی ایدوب فعلاً منعه قادر ایکن منع ایتمامکله زید عمروی ضرب ایلسه عمروك زوجه‌سی مطلقه اولور . کذا فی بهجة الفتوی .

باب ایلاءده دخی تعلیقه دائر بعض مسائل مذکوردر .

---

(۱) اراده‌نك اشتراطی تعبیر مذکور کنایاتدن اولدیغنه مبنیدر . قرینه‌دخی مقام‌نیته‌قائمدر . مسئله‌دخی بوندن صکره‌کی‌مسئله‌وجهله‌تعارفه مبنی‌اوله‌رق‌مصوردر . الفاظ کنایه بحثنده « اراده‌ك الکده اولسون » تعبیری حقنده‌کی هامشه باقکز .

(۲) وقد مر فی آخر فصل المحرمات فی الهامش ص ٤٥ .

مخالعه

تعليق طلاقك بر نوعی‌ده مخالعه درکه ملك نـكاحی زوجه‌نك قبولنه تعليقاً ازاله‌در [١] .

مخالعه‌نك : رکنی ، سببی شرطی ، صفتی ، حکمی واردر .

(مخالعه‌نك رکنی) ایجاب ایله قبولدر . (بیان حکمندن صکره‌کی افاداتی اوقویکز .)

(مخالعه‌نك سببی) بين الزوجين اولان خلاف و شقاقدر . مخالعه نشوز نتيجه‌سيدر .

نشوز : بين الزوجين مطلوب اولان حسن معاشرتك ضدیدر .

قادينك نشوزی : زوجنه عصيان ومخالفتيدر .

ارککك نشوزی : زوجه‌سنه باقيوب جفا ايتمسيدر .

تطليقی اخذماله یاخود ذمتی دين‌مهردن ابرایه تعليق ايتمك مروءت دکلدر .

نشوز زوجه‌ده اولديغنه کوره زوجه‌دن بر شی آلمق تحريماً مکروه اولوب نشوز زوجه‌ده اولديغنه‌کوره زوجك آلديغی کندی ویردیکندن اکثر اولمامق اوزره مکروه دکلدر . کندی ویردیکندن اکثری آلمق تنزيهاً مکروهدر . نشوز ايکی طرفدن اولديغنه کوره دخی اخذمال مباحدر . کمافی الدر [٢] .

(١) بونك مالی قسمنه تعبير عامی ایله : « قادين دالاغنی (طلاقنی) صاتون آلمق » دينور .

(٢) ابن عابدين ديرکه (فلاجناح عليهما فيما افتدت به) قول کريمی نشوز ايکی جانبدن اولديغنه کوره اخذك اباحه‌سنه عبارهٔ نص ایله ویالـکز زوجه جانبندن اولديغنه کوره بالطريق الاولی دلالت نص ایله دلالت ایدر اه سبب نزول آيت اولان جميلة بنت عبدالله زوجی بولنان ثابت بن قيسه مبغض و زوجی‌ا کا محب ایدی مهر اوله‌رق ویردیکی حديقه‌نك استردادیله مخالعه‌یه زوج وزوجه حضور عالیء نبويده محکوم اولديلر . کمافی معالم التنزيل لمحيي السنة .

(مخالعه‌نك شرطی) صحت نکاح ایله برابر زوجك طلاقه اهلیتی (۱) وزوجه‌نك اكا محلیتی‌در (۲) (رشیده ومعنایه واقفه واعطایه طائعه اولمسی‌ده لازمدر .)

(مخالعه‌نك صفتی) بر منوال مذکور عند الحاجه‌لابأس اولوب زوج جانبنده یمین (یعنی طلاقی قبول زوجه‌یه تعلیق) وزوجه جانبنده معاوضه عد اولنمسیدر .

(مخالعه‌نك حکمی) طلاق بائن وقوعی ، واو نکاحه متعلق حقوقك سقوطی ، در .

طلاق معلق عند الاطلاق رجعی ایکن بوندن حاصل اولان طلاق بائندر .

مخالعه ، زوج جانبنده یمین بالطلاق وتعبیر دیگر ایله طلاقی قبول زوجه‌یه تعلیق دیمك اولدیغندن موجب کندیسی اولدیغنه کوره زوجه‌نك قبولندن اول دخی اندن رجوع ایده‌مز وانی فسخ وزوجه‌یی قبولدن منع ایلیه‌مز وتعلیق مذکور مجلس زوجه مقصور اولمیوب زوجه‌نك قبولندن اول زوج او مجلسدن قیام ایتمکله انك تعلیقی باطل اولماز . مخالعه‌سنی زوج برشرطه تعلیق وبروقته مضاف ایده‌بیلور . مثلا فلان یره کیدرسه‌ك یاخود یارندن ویا آی باشندن اعتباراً سنکله مخالعم دیه‌بیلور . اورایه

(۱) فتصح من المکره و السکران ولاتصح من الصبي والمعتوه . کما فی الهندیة .

(۲) فتصح من المنکوحة صحیحا ومن المعتدة منه .

کیتدکدن ومضاف اولان وقت کلدکدن صکره قبول قادینه عائد بولنور. اندن اولکی قبوله اعتبار یوقدر.

مخالعه، زوجه جانبنده معاوضه یعنی عوض نفس مقابلنده تملیك دیمك اولدیغندن ایجاب انك طرفندن وقوع بولدیغنه کوره زوجك قبولندن اول او بومعاوضه‌دن رجوع ایده‌بیلور وزوجك ایجابی صورتنده زوجه‌نك قبولی مجلسه مقصور اولوب قبل القبول مجلسدن قیامیله مخالعه باطل اولدیغی کبی زوجه‌نك ایجابنده زوجك قبل القبول قیامیله‌ده باطل اولور. کما فی الرد(۱).

مخالعه بو لفظ ایله وانك مشتقیله اولدیغی کبی ماخذ اشتقاقی اولوب مضموم الخاء بولنان کلمه ایله ومباراٴه وبیع وشرا لفظلریله دخی اولور(۲).

مخالعه کرچه عند الاطلاق عوض مقابلی اولان طلاق معناسنه محمولدر حتی مخالعه‌یی دیکرینه امر وانی اولبابده توکیل ایدن کیمسه‌نك مأموری بلاعوض اجرا ایدرسه صحیح دکلدر. (ردمختار) ولکن مال اوزرینه اولان طلاقدن عبارت‌ده دکلدر. مخالعه‌نك مالیسی اولدیغی کبی غیر مالیسی‌ده اولور.

(هر حالده مهرو نفقهٔ مقدرهٔ ماضیه کبی حقوق زوجیتی اسقاط ایتمسی جهتیله عوضدن خلوی یوق دیمکدر

---

(۱) وصح خیار الشرط لها لا له اه کنز.

(۲) بو بابده مفاعله ایله ثلاثینك فرقی شودرکه ثلاثی متوقف قبول اولمامق اوزره الفاظ کنایه‌دن اولوب زوجه‌یه نیت طلاق ایله توجیه اولندقده انك قبولنه توقف ایتمیه‌رك برطلاق بائن واقع اولور وحقوق زوجیت ساقط اولماز. بخلاف خالعتك الخ. کما فی الدر.

زوجك زوجه یه « بندن استیفا ایتدیکك مهر معجلی کیرو ویرمك ویاخود دوکون مصروفمی اوده ملك وحقوق زوجیتدن برشی طلب ایتماملك شرطیله بوش اول » دیمسی مخالعه اولدیغی کبی « بری برمزدن برشی ایسته‌مامك شرطیله بندن بوش اول » دیمسی دخی مخالعه در . زوجه‌نك درحال قبولیله برطلاق بائن واقع وحقوق زوجیت ساقط اولور .

کذلك زوجه « بن سندن برشی ایسته مم بنی بوشا » یاخود « نفسمی سندن مهرم و نفقه م مقابلی صاتون آلدم بنی بوشا » دیوب وزوج قبول ایدوب بوشامق دخی مخالعه درکه حقوق زوجیت ساقط اولور .

مال اوزرینه ایدیلان تعلیق بویله اولمیوب مثلا زوج طالبهٔ تطلیق بولنان زوجه‌سنه « بکا بیك غروش ویرر ایسه‌ك بندن بوش اول » دیمش اولدقده طلاقی تادیهٔ ماله تعلیق ایتمش اولمغله‌قادین پاره‌یی ویرمکله برطلاق بائن واقع اولور . بونده قبول زوجه‌یه توقف اولمدیغی کبی قادینك مهر ونفقه ایسته‌مك حقی ده ساقط اولماز . مخالعه‌ده ایسه طلاقك وقوعی زوجه‌نك فی الحال قبولنه موقوفدر .

برده مخالعه اسقاط حقوقی متضمن اولمغله انده مهر طلبنه وتقدیر اولنمش نفقهٔ ماضیه‌سی وارایسه قادین‌ایچون انی ایستمکه‌محل اولماز. (مبارأه صورتنده مهردن زوجك زوجه‌یه کچمسی وارایسه اوده انی طلب ایده‌مز) .

نفقهٔ عدت وولد عند المخالعه تصریح اولنمدقجه ساقط اولماز . حق سکنی تصریح اولنسه ده ساقط اولماز . چونکه حق شرعدر .

أسكنوهن" الخ لاتخرجوهن" الخ بيور لمشدر [۱] .

تأديه ويا ابرا اولنمدق حقوق سائره ساقط اولمديغى كبى مخالعه نك واقع اولديغى نكاحه متعلق اولميان حقوق زوجيت دخى ساقط اولماز . مثلا اولجه ابانه ايدوبده مؤخراً مهر جديد ايله نكاحلاديغى قادينى ايكنجى نكاحده مهرى اوزرينه كنديسيله مخالعه ايدرسه زوج ايلك مهردن دكل ، انجق ايكنجى مهردن برى اولور .

مهر مسماسى اولميان منكوحهٔ غير مدخول بها حقنده متعه دخى مهركبيدركه مخالعه نك واقع اولديغى نكاحده ساقط وآنك غيريده غير ساقط در . كما فى الدر مع الرد .

مخالعه ده عند التصريح نفقهٔ عدت دخى ساقط اوله جغندن زوجيله كندى مهرى و نفقهٔ عدتى اوزرينه مخالعه ايدن حامل قادين وضع حمل ايدنجه قدر برشى طلب ايده مز . بعد الوضع حضانه مدتنجه [۲] نفقهٔ ولد ساقط اولمديغى كبى حين مخالعه ده قادين حائل (غير حامل) ظن اولنه رق عدتى حيضيله اولمق اعتقادينه مبنى نفقهٔ عدت اوزرينه مخالعه ايديلوب حامل ظهور ايتدكده آنك وضع حمل ايدنجه قدر اولان عدتى نفقه سى دخى ساقط اولماز .

مدت تعيين اولنمق شرطيله نفقهٔ ولد اوزرينه مخالعه دخى صحيحدر . بناءً عليه حامل اولان قادين زوجندن كندى مهرى و نفقه سى و نفقهٔ ولدى اوزرينه مخالعه ايدوب طوغره جغى چوجغى

(۱) الا اذا أبرأته عن مؤنة السكنى بان كانت ساكنة فى بيت نفسها أو تعطى الاجرة من مالها فيصح التزامها ذلك . در مع رد .

(۲) باب حضانه يه باقكز .

يدى سنه تمامنه دكين كندى مالندن انفاق وا كسا ايده جكنى تعيين ايلسه مُعسره اولمدقجه او مدتده چوجغك باباسندن برشى طلبنه حقلى اوله‌ماز . ومخالعه قادين ايچون برمعاوضه ديمك اولديغندن او مدتدن اقلده چوجق وفات ايتسه انك بقيۀ نفقه سندن باباسى يعنى قادينك زوج مخالعى كنديسنه رجوع بيله ايدر . نتكيم زوجه معسره اولوب انفاق ولده قادره اوله‌مامق چووجغك مالى بولنمامق صورتنده باباسنه مراجعته حقلى اولور . كما فى على افندى .

مخالعه‌نك خاء لام عين ماده‌سنه انحصارى اولمديغندن زوجه‌سنك طلاق طلب ايتمسى اوزرينه : « اكر بنى ابرا ايدرسه‌ك بوش اول » ديبان كيمسه‌نك زوجه‌سى « سنى حقوقمدن ابرا ايتدم » ديمكله بائناً بوش اولوب زوجنك ذمتنى زوجيته متعلق حقوقدن ابرا ايتمش اولور . لكن ابراء مذكور قادينك حقوق سائره‌يه متعلق دعواسنه ومثلا بنم برسمور كوركمى غصباً اخذ ايتمشيدك انى ايسترم ديمسنه مانع اولماز . فيضيه .

مخالعه اكراهاً واقع اولديغنه كوره اكراه زوجه‌نك مال اعطا ايلسى ويا ذمت زوجى مهردن ابرا ايتمسى ايچون وقوع بولمش ايسه اكراه مانع طلاق اولمديغندن طلاق واقع اولور ايسه‌ده لزوم مال وصحت ابرا متوقف رضا اولديغندن زوجه‌يه اعطا ويا ابرا لازم اولماز .

صغيره‌نك مخالعه‌سى دخى بويله‌در كه طلاق بلامال واقع اولور (*) ،

---

(١) كما فى المرآة . وكذلك المحجورة .

اكر اكراه زوجك مخالعةً وياخود مال اوزرينه ايقاع طلاق ايتمسيچون وقوع بولمش ايسه هم طلاق واقع وهم اعطا لازم اولور چونكه قادين انى كنديسنه عائد اوله‌جق بينونت مقابلنده طوعاً التزام ايتمشدر . ابراءدخى بويله‌در .

مخالعه قابل فسخ اولمديغندن انك بدلى زوجه يدنده هالك اولور ويا اكا مستحق ظهور ايدرايسه مثلاً وياقيمةً زوجه‌نك انى اوده‌مسى لازم كلور . كما فى الدر .

مهراولمسى جائز اولان شيئك بدل مخالعه وياطلاق اولمسى‌ده جائزدر . كما فى الهندية .

بدل مخالعه‌نك وطلاقك تعجيلى صحيح اولديغى كبى، قريب ويا بعيد برمدته تأجيلى دخى صحيحدر . طلاق ياخود انك كنايتندن اولان خلع ، حر وخمر مثلى مال ويا متقوم اولميان‌شى مقابلنده اولورايسه مجاناً برطلاق رجعى ويابائن واقع اولور . كما فى الدر (*)

دماغده اولميان مرض مانع تصرف اولمديغندن زوجه‌نك مرض موتده دخى مخالعه‌سى صحيح وانجق مال اوزرينه مخالعه اولنديغنه‌كوره تبرع ديمك اولديغيچون انك‌بدلى ثلثدن‌معتبردر . عدت ايچنده وفاتى وقوعنده زوجنك حصهٔ ارثيه‌سندن وبدل مخالعه وثلثدن هانكيسى اقل ايسه اواعطا اولنور (طلاق مريضه مراجعت ايدكز .)

(*) طلاق‌واقعك رجعى اولمسى صورت‌اولايه و بائن‌اولمسى صورت ثانيه‌يه نظرآدر و ايكى‌صورتده‌ده بدل مال‌اولديغى ويا متقوم بولنمديغى ايچون طلاق ، مجانى يعنى بلابدلدر .

زوجه او مرضدن افاقت بولور ایسه زوجنه بدل مسمانك تمامی ويريلور(*) .

(*) لتراضيهما على ذلك .

طلاق فضولی

حکم فضولیده وقولاً ویا فعلاً اجازتده طلاق دخی نکاح کبیدر : عبارهٔ فضولی ایله منعقد اولان نکاح موقوف اجازت اولدیغی کبی عبارهٔ فضولی ایله ایقاع اولنان طلاق دخی موقوف اجازت اولوب زوج مجیز اولورسه واقع و اولمازایسه غیر واقع اولور (١) .

توقف اجازتده تعلیق دخی تنجیز کبیدر . تنجیز فضولیده طلاق زوجك حین اجازتنده واقع اولدیغی کبی تعلیق فضولیده دخی بعدالاجازه شرطك حصولنده واقع اولور .

« الطلاق بیدمن أخذ بالساق » حکمنجه حق تطلیق منحصراً زوج مکلفکدر . بر قادینك زوجی عبدمملوك دخی اولسه انی اوتطلیق ایتمدکجه وافندیسی فضولاً تطلیق ایتمش اولدیغنه کوره انك تطلیقنی کوله اجازه ایلمدکجه قادین مطلقه اولماز (٢) .

معلوم اولدیغی اوزره تطلیقده توکیل دخی جاری ، ووکیلك ایقاع ایتدیکی طلاق واقع ، در .

فضولی کتاب نکاحده (ص ٢٤) تعریف اولندیغی اوزره وکیل دکلدر . کندی زوجه‌سنی تطلیق ایده‌میان معتوه آخرك زوجه‌سنی تطلیقه وکیل اوله بیلور .

---

(١) زید عمروك زوجه‌سی هندی فضولاً تطلیق ایلسه عمرو مجیز اولمیجق هند بوش اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (علی افندی) .

(٢) زیدك مدبر قولی عمرو زیدك اذنیله هندی تزوج ایتدکدن صکره زید عمروك اذننسز هندی تطلیق ایلسه عمرو مجیز اولمیجق هند بوش اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (علی افندی) .

طلاق مريض

خسته‌لك دماغده اولمدقجه تصرفات قوليه‌يه مانع اولمديغندن (١) خسته نك طلاقی واقعدر .

مالنه حقی تعلق ايدن يعنی ايكيسی‌ده حر ومتحد فی‌الدين اولمغله يكديكره وارث اوله‌بيلان زوجيندن زوج مريضك مرض موتنده (٢) بيله زوجه‌سنه ويرديكی طلاق رجعی حال صحتده‌كی طلاق رجعی‌يه مساوی اولوب (٣) بعدالموت عدت باقی اولدقجه مانع ارث اولمديغی كبی (٤) زوجك مرض موتنده زوجه‌نك طلب وموافقتی اولميه‌رق ايقاع ايتديكی طلاق بائن دخی

---

(١) مرض منافی اهليت دكلدر كرك صلات وزكات كبی حقوق‌الله حقنده وياخود قصاص و نفقه كبی حقوق عباد حقنده اولان اهليت حكم اولسون ، كرك نكاح وطلاق واسلام كبی اهليت عباره اولسون مرض بونلردن هيچ برينك صحتنه مانع و وجوبنه منافی اولماز . كما تقرر فی الاصول .

(٢) (مرض موت) اول خسته لكدركه اكثريا انده اولوم قورقوسی اولديغی حالده خسته ذكوردن ايسه خانه‌سی خارجنده واناثدن ايسه خانه‌سی داخلنده اولان مصالحنی كورمكدن عاجز اولوب بو حال اوزره برسنه مرور ايتمدين وفات ايليه كرك صاحب فراش اولسون ، كرك اولمسون .

قصاص ورجم ومبارزه كبی زمان هلاك ومخاطره دخی مرض موت كبيدر . وكذا ارتداده كما فی الدرالمختار .

(٣) بو بابده زوجه‌نك رضاسی وعدم رضاسی وطلب طلاق رجعی ايتمسی وحتی علی الاطلاق طلب طلاق ايلمسی دخی سياندر . كما فی الدر . طلاق عند الاطلاق رجعی‌يه منصرفدر . ط .

(٤) وقت طلاقده كتابيه ياخود مملوكه بولنان زوجه عدت ايچنده مسلمه ويا معتقه اولمق دخی بويله‌دركه زوجنه او دخی وارثه اولور . كما فی الهندية.

مادام‌العده[1] مانع‌ارث دكلدر .

كرچه طلاق بائن — حكمنده مبين‌اولديغى‌وجهله — مانع‌ارث زوجيندر ولكن مرض موتده‌ويريلان‌طلاق رجعى‌اولمق كافى‌ايكن انك بائن اوله‌رق ايقاع ايدلمسى زوجه‌يى ميراثدن محروم ايتمك مقصدينه حمل‌اولنه‌رق او زوج‌قراردن اسم‌فاعل صيغه‌سيله (فارّ) تسميه اولنور وباقى‌العده اولان يعنى هنوز عدتى انقضا ايتامش بولنان زوجهٔ مطلقه‌سى اكا توريث ايديلور . زوج طلاق‌بائن ايقاعيله كندى حقنى كنديسى اسقاط ايتمش اولديغندن او مدت ظرفنده اندن‌اول زوجه‌سنك وفاتى تقديرنده اكا وارث‌اوله‌ماز .

اكر زوجه كنديسنك امر وطلبى ويا مخالعه‌سى وياخود تفويض صورتنده كندى اختيارى ايله ابانه ايدلمش اولور ايسه ابطال‌حقنه كنديسى ساعى اولمش اولمغله توريث اولنماز .

زوجه حال مرضده خياربلوغ وعتق ايله نفسنى اختيارايتمك وياخودابن زوجى تقبيل ويا انك طلب‌غير مشروعنه مطاوعت مثلى معصيتده بولنمق‌صورتيله سبب فرقته مباشرت ايلمش اولور ايسه اودخى بالمفارقه (فارّه) عد اولنه‌رق انقضاء عدتندن اوّل وفات ايتديكنده زوجى اكا وارث اولور[2] .

(۱) انك عدتى عندالطرفين ابعداجليندر . على‌ماياتى بيانه فى بابها .

(۲) بخلاف وقوع الفرقة بينهما بالجب والعنة واللعان فانه لا يرثها على المذهب اه تنوير الابصار .

استثناء

استثنا كندى اداتيله وضعى اولديغى كبى برامرى مشية اللهه تعليق ايله عرفى دخى اولوركه « ان شاء الله » ديمكده عند الفقهاء (استثناء) تعبير اولنور (١)

بواستثنا قلبه (يعنى نيته) متعلق اولان شيلرده طلب توفيقه محمول ايسه‌ده قوله متعلق شيلرده حكمى مبطلدر . كرك عبادت اولسون : نذر واعتاق كبى . وكرك معامله اولسون : طلاق واقرار كبى (٢) . (وكذا النكاح كما مر) .

يمينه ان شاء الله قيدينى متصلاً علاوه ايليان كيمسه يمين ايتمش اولمديغى كبى (٣) زوجه‌سنه « سن مطلقه‌سين » ياخود « بن

---

(١) اولكيسى موجب عموم لفظك رفعى وايكنجيسى موجب لفظك رفعى مقتضى شى ايراديله اولور استثناء ، بيان تغييردركه صدر كلامدن مراد نه اولديغى اظهار اولنه‌رق موجبى تغيير ايدلمش وتناقض لازم كلمامك ايچون كلامك اولى آخرينه توقف ايدرك مجموعى كلام واحد اولمش ديمكدر نتكيم موضعنده مقرردر . فمن الاول قوله تعالى : [قل لاأجد فيما أوحى الى محرماً على طاعم يطعمه الاأن يكون ميتة] ومن الثانى قوله : [ولاتقولن لشىء انى فاعل ذلك غداً الاأن يشاء الله .] وقال [ولا يستثنون] .

(٢) مكركه صيغهٔ امر ونهى اوله : « أعتقوا عبدى بعـد موتى ان شاء الله » و « بع عبدى هـذا ان شاء الله » ديمك ووكيل ويا مضاربنه : لاتبع لفلان . لاتسافر الى كذا ان شاء الله ، ديو سويلمك كبى كه بونلرده استثنا صحيح اولميوب صورت اولاده عبد موصى له بالعتق وصورت ثانيه‌ده مخاطب بيعه وكيل اولور . كمافى أيمان الدر . قال ط ونقل عن حاشية الاشباه أن عدم الصحة فى الامر أحد قولين اه .

(٣) يعنى عند الطرفين او يمين غيرمنعقد اولور . امام ابو يوسفه

سنى بوشادم » ديسان كيمسه دخى جهراً ومتصلاً انشاء الله دير ايسه طلاق واقع اولماز. بونده قصد ومعنانى علم شرط دكلدر(١) .

(جهراً) قيدى قضاء مسموع اولمق ايچوندر . كما فى فتاوى الانقرى(٢)

(متصلاً) قيدى بعد الانفصال اولان استثنا رجوع ديمك اولوب بونده ايسه رجوع صحيح اولمديغندندر . كما فى أيمان الدرر(٣) . تنفس وياا وكسورك ايچون اولان انقطاع حكماً اتصال ديمك اولديغندن مانع دكلدر . كما فى الشرنبلالية .

حمار وجداركبى مالك مشيت اولميانك وياخود انس وجن

كوره يمين منعقد ايسه‌ده مشيةالله‌ه اطلاع ممكن اولمديغندن اكا أصلا حنث ترتب ايتمز . كذا فى أيمان ط .

(١) زيد عمروه : فلان ايشى ايشلرسه‌ك عورتك بوش اولسونمى ؟ ديوب عمرو دخى اولسون ديدكده جهراً ومتصلاً انشاءالله ديوب بعده اول فعلى ايشلسه عورتى بوش اولورمى ؟ الجواب : اولماز . (على افندى) . سواء قصد الاستثناء او لم يقصد علم حكمه او لم يعلم اه شرنبلالى .

(٢) ١٠٩٨ ده متوفى شيخ الاسلام محمد بن الحسين الانقرى مرحومك فتاواسيدركه مطبوعدر . انقره‌نك اسم منسوبى بويله‌در . انقروى غلط شائعدر . انقره : انكوريدر . عموريه : اناموردر .

(٣) قال وعن ابن‌عباس رضى‌الله‌تعالى عنهما أنه كان يجوز الاستثناء المنفصل الى ستة أشهر لقوله تعالى [و اذ كر ربك اذا نسيت] أى اذا نسيت الاستثناء المتصل فاستثن مفصولا . قال مشايخنا فى تصحيح الاستثناء المنفصل اخراج العقود كلها من أن تكون ملزمة ولا يحتاج الى المحلل لان المطلق يستثنى اذا ندم . وأما قوله تعالى [واذ كر ربك اذا نسيت] فمعناه اذا لم تذكر انشاءالله‌تعالى فى اول كلامك فاذكره فى آخره موصولاً به اه مختصراً .

وملك كبى مشيتلرينه اطلاع اولنمیانك مشيتلرينه تعليق دخى ان شاء الله ديمك كبيدر .

تشريك طريقيله « ان شاء الله وشاء فلان » ديمكله دخى فلان ديلهسهده برشى واقع اولماز . درمختار .

« أنت طالق لولاابوك (ياخود) لولاحسنك (وياخود) لولا أنى أحبك » يعنى « پدرك اولمسه ، حسنك اولمسه ، بنسنى سور اولمسهم سن مطلقهسين » ديمكله دخى طلاق واقع اولماز .

زوجهسنه اوچ طلاق ويروبده برينى استثنا واخراج ايلمكده ، مثلا « أنت طالق ثلاثاً الاواحدةً » يعنى برى مستثنى اولمقاوزره سن اوچ طلاق ايله مطلقهسين ديمكده (ايكى) و « الاثنتين » ديو ايكيسنى استثنا ايتمكده (بر) طلاق واقع اولور . « الاثلاثاً » ديو هپسنى بردن استثنا صورتنده كلدن كلى استثنا باطل اولمغله اوچ طلاق وقوع بولور .

ايـلاء

افعال بابندن مصدر اولوب يمين ايتمك معناسنـه اولان (ايلاء)(١) زوجه‌يه تقرب ايتمامك اوزره يمين‌ايلمك معناسنـده مصطلحدر. انك‌ده سببى، شرطى، ركنى، حكمى واردر افادات آتيه‌دن اكلاشيلور.

بوبابده اصل‌اولان استعيذ بالله تعالى (للذين يؤلون من نسائهم تربص أربعة أشهر الخ) آيت كريمه‌سيدر(٢).

عرب جاهليه‌نك نسوان حقلرنده روا كوردكلرى تحكمات جمله‌سندن اوله‌رق طارلدقلرى زوجه‌لرينه سنه‌لرجه طاريلوب

---

(١) آلى يؤلى ديو تصريف اولنور. افتعالدن (ايتلاء) دخى يمين ايتمـكدر. قال‌تعالى: [ولايأتل اولوالفضل منكم والسعة أن يؤتوا اولى القربى] الآية. يمين قضيه وزننده (أليه) در. قضايا وزننده اولان (ألايا) ايلانك دكل، اليه‌نك؛ جمعيدر. نتكيم شاعرك شو قولنده مفرد وجمع اوله‌رق وارد اولمشدر:

قليل الالايا حافظ ليمينه * وان‌بدرت منه الالية برت

تركجه‌سى: ممدوح آز يمينليدر ويمينى حفظ ايديجيدر، آغزندن يمين چيقه‌جق اولور ايسه چيقان يمين بار اولور (كندیسى حانث اولماز) ديمكدر. نون ايله ندرت ضبطى حسن دكلدر.

(٢) سمع عمر رضى‌الله‌تعالى‌عنه فى الليل امرأة تقول:

فوالله لولاالله تخشى عواقبه * لزحزح من‌هذا السرير جوانبه.

فسأل عنها فاذا زوجها فى الجهاد فسأل بنته حفصة: كم تصبر المرأة عن الرجل؟ فقالت أربعة أشهر. فامرامراءالاجناد أن لا يتخلف المتزوج عن أهله اكثر منها. ولولم‌يكن فى هذه المدة زيادة مضارة بها لما شرع الله‌تعالى الفراق بالايلاء فيها اه من قسم رد المحتار.

تقرب ایتمزلر و ایتمیه جکلرینه یمین ایدرلر ایدی [١] .

قادینلر بوندن متضرر وآزرده‌دل اولملریله شرع منیر انلری حمایةً یمین مذکوره‌یه برحد تعیین بیورمش واوحدك تجاوزینی طلاق عد ایتمشدر . شویله‌که :

زوجه‌سنه تقرب ایتامك اوزره یمین ایدن کیمسه زوجه‌سی حره اولدیغنه کوره درت وغیر حره‌اولدیغنه‌کوره ایکی آیدن زیاده ایشی‌اوزاتمامق لازم کلوب مدت مذکوره ظرفنده یمینی بوزارایسه فیها . کفارت ایدر . نکاحنه خلل کلمز یمیننده ثبات ایدرك مدت مذکوره بلا تقرب کذران اولورایسه برطلاق بائن واقع اولور .

ایلاء ایدن زوجه مفتی وزننده (مولی) تعبیر اولنورکه زوجه‌سنه تقربدن نفسنی منع مؤکد ایله منع ایتمش اولان کیمسه دیمکدر [٢] ایلاء اولنان زوجه‌یه دخی‌صیغهٔ مفعول‌ایله (مولی منها) دینیلور .

منع مذکور یمین بالله ایله اولدیغی کبی یمین بالطلاق و یمین بالعتاق یاخود نذرحج ویا اعتاق مثلی نفس ایچون موجب کلفت ومشقت اولان شیئه تعلیق تقرب ایله دخی اولور .

زوج مولینك ایلاءده ثبات ایتمسی ممکن اولدیغی کبی ثبات

---

(١) کان ایلاء الجاهلیة السنة والسنتین فوقته الله‌تعالی أربعةأشهر . فمن کان ایلاؤه دون أربعة أشهر فلیس بایلاء . ط . و فی النتف والایلاء من طلاق الجاهلیة فحکم الله‌تعالی فی‌الاسلام کما یری اه .

(٢) الایلاء منع‌النفس عن قربان المنکوحة منعاً مؤکداً بالیمین بالله أو غیره من‌طلاق أو عتاق أو صوم أو حج أو نحوذلك مطلقاً أو موقتاً باربعة أشهر فی الحرائر وشهرین فی الاماء . هندیه .

واصرار ایتمیوب اندن رجوع ایتمسی دخی ممکندر .

بو بابده‌کی رجوعه آیت کریمهٔ مذکوره‌ده‌کی (فان فاؤا) قول کریمندن اخذاً فتح فاء وسکون یاء ایله (فیء) تعبیر اولنور (١)

ثبات صورتنده برمنوال مذکور برطلاق بائن واقع اوله‌رق اره‌ده زوجیت قالماز اولور .

فیء صورتنده یا کفارت ویا جزا لازم کله‌رك(٢) زوجیته خلل کلمامش اولور .

صورت ثباتده یمین وصورت فیئده ایلا ساقط بولنور(٣) .

کفارت : کفارت یمیندرکه اون (٤) فقیری نیت کفارت ایله اطعام (٥) ویا اکسا یاخود تحریررقبه (قول آزاد) ایتمکدر وبونلردن عاجز اولان (٦) اوچ کون علی التوالی اورج طوتمقدر(٧) .

جزا : معلق به اولان شی هرنه ایسه اوواقع ولازم

---

(١) کتاب الصلاتده (شیء) موازنی اوله‌رق مذکور اولان (فیء زوال) دخی رجوع معناسندندر . اوقات صلات بحثنده اون دردنجی صفحه‌نك هامشنی اوقویکز .

(٢) کفارت یمین باللهه وجزا یمین بالطلاقه الخ ناظردر .

(٣) یمینك ده سقوطی موقت اولمسنه کوره‌در . « لاأطأك أبداً » کبی مؤبد بولنان یمینلر درت آی ثبات ایله ساقط اولەماز .

(٤) تحقیقاً أو تقدیراً حتی لو اعطی مسکیناً واحداً فی عشرة أیام کل یوم نصف صاع یجوز ولوأعطاه فی یوم واحد بدفعات فی عشر ساعات لایجزیء علی الصحیح ط

(٥) کامر فی الصوم .

(٦) حتی ایکی کون اورج طوتوب اوچنجی کون میراث ویا سائر وجه ایله قادر اولسه مالاً کفارت ایتمك لازم کلور .

(٧) خسته‌لك کبی بر عذر شرعی‌یه وحتی قادین قسمی معذرت شهریه‌یه مبنی متتابعاً طوتامسه استیناف ایلر .

اولمقدر . طلاق ، اعتاق ، حج . يوزركعت نماز كبي[1] .

اشته ايلانك حكمى بودر .

(ايلانك شرطى) زوجك طلاقه اهليتى(٢) وزوجه‌نك اكا محليتى‌در .

صبينك ومجنونك ايلاسى صحيح اولميوب عبدك ايلاسى صحيحدر . چونكه عبد طلاقه ومالك غيرى ايله كفارته اهلدر .

زوجه‌نك طلاقه محليتى منكوحه(٣) اولمسيله‌در .

اجنبى اولان قادينه — تزوجنه اضافه‌ايتمدكجه(٤) — ايلا واقع اولمديغى كبي اوطه‌لق جاريه حقنده(٥) دخى ايلا واقع اولماز .

---

(١) لزوم‌جزا عدم‌تعذر ايله مقيددر جزا متعذر اولدقده ايلاده ساقط اولور : كوله‌سنك آزاديني زوجه‌سنك وطئنه تعليق ايتمك صورتنده كوله‌نك وفات‌ايتمسى كبي كه ايلا ساقطدر . كوله‌نك صاتلمسى دخى وفات ايتمسى كبي اولوب انجق قبل‌التقرب افنديك ملكنه عودت‌ايتمسى تقديرنده ايلا منعقد و بعدالتقرب عودت ايلمسى صورتنده غير منعقد اولور . كما فى ط .

(٢) عنده و عندهما اهليته للكفارة فيصح ايلاءالذمى عنده لانه من اهل‌الطلاق ولايصح عندهما لان‌الشرط عندهما أهليته للكفارة وهو ليس من أهلها . وصحة ايلائه عنده بغيرما هو قربة . كمافى‌الدر . قال‌ط : اعلم أن ايلاء الذمى على ثلاثة أنواع صحيح اتفاقا كما لو حلف بما لا يتعلق‌به قربة كالعتاق وباطل اتفاقا كالحلف بالحج والصوم والصدقة ومختلف‌فيه وهو الحلف بالله تعالى .

(٣) ومن بمعناها .

(٤) بخلاف مالوقال لاجنبية : ان تزوجتك فوالله لاأقربك . فانه ايلاء . كمافى‌الدر .

(٥) قال القهستانى لو آلى من‌زوجته الامة ثم اشتراها فانقضت مدته لم يقع اه .

مدتندن اكسيك اولمامق دخی ايلاءده شرطدر . درمختار(١) .

(ايلانك سببی) بين الزوجين قيام مشاجرت و عـــدم حسن معاشرتدر .

(ايلانك ركنی) عدم تقربه يمين وياخود تقربی موجب كلفت برامره تعليقدر .

يمينسز ايلا اولمديغی كبی ايكی ركعت نماز مثلی موجب مشقت اولميان(٢) شيئه تعليق تقرب دخی ايلا دكلدر .

مدتندن اقل اولان برزمان ايچون ايديلان يمين وياتعليق دخی ايلا دكلدر .

مدت ايلاء : زوجهٔ حره حقنده على التوالی درت وزوجهٔ غير حره حقنده ايكی شهر هلالی ياخود يوميدر . (غره اولورسه هلال واولمازسه يوم اعتبار اولنور .)

مدت مذكورهدن اقلی عادی يميندركه نقضنه كفارت لازم كلور ايسهده مدتنك بلاوطء كنذران اولمسنه طلاق ترتب ايتمز(٣).

حره اولان زوجهسنه « سكا طقسان كون تقرب ايتمم » ديو

(١) ومن شروطه أن لايعين نفى القربان بزمان أو مكان لانه يمكنه قربانها فى مكان آخر أو زمان آخر و أن لايجمع بين الزوجة وغيرها (كامته) حتى لو حلف لايقرب امرأته وأمته لايصير مولياً مالم يقرب الامة لانه يمكنه قربان امرأته من غير شيء يلزمه اه منط بتصرف .

(٢) تنبللك كبی نفسك برعارض ذميمنه مبنی اولان مشقته اعتبار اولنماز . ط . يوز ركعت اويله دكلدر . بونك قياسی : ايشی يوزختم ايتمكه ياخود يوز جنازهيه كيتمكه تعليق ايله مولی اولمقدر . درمختار .

(٣) ايلا مدتنده زوجك وطئی ديانةً لازم و بو بابده كنديسی شرعا مطالبدر . وطء ايتمز ايسه آثم اولور . قاضی اكا جبر بيله ايدر . ايلا مدتندن اقل اولان يمين بويله دكلدر . قهستانی .

يمين ايدن كيمسه يميننده ثبات ايتمكله زوجه‌سی كندندن مبانه اولمديغی كبی « بوندن بويله سكا تقرب ايتميه‌يم ملكلر وير وكوك شاهد اولسون اكر ايدرسه‌م محرمله زنا ايتمش اوله‌يم » ديمكله دخی ايلا منعقد اولماز . بناءً عليه تقرب ايتميه‌رك درت آی مرور ايتمكله زوجه بائن دوشمز ، تقرب‌ايتمش اولمق تقديرنده كفارت دخی لازم كلمز چونكه يمين دكلدر . كمافی بهجةالفتوی .

ايلاءده لفظ صريح وغير صريح اوله‌بيلديكی كبی (١) مدت دخی مصرح وغير مصرح اوله‌بيلور : تحريم حلال يمين اولمغله زوجه‌سنه « سن بكا حرامسين » ياخود « سن بكا حرام اول » دييان كيمسه تحريم مراد ايدرسه ايلا ايتمش اولور ايلا ايتمك ايسته‌مامش اولديغنه كوره زوجه‌سنی بائناً بوشامش اولور . درمختار(٢) .

چوجغك سوتدن كسلمه‌سنه درت آيدن اكسيك زمان اولميان قادينه زوجك « چوجغكی سوتدن كسنجه قدر يمين اولسونكه سكا تقرب ايتمم » ديمسی مدتی غيرمصرح ايلادر .

(ايلاء) مؤبد دخی اولور : والله بن سكا ابدا تقرب ايتمم ديمك كبی(٣) .

---

(١) أما الصريح فنحو قوله والله لا أقربك . لا أجامعك ، لا أطأك ، لاباضعك ، لا أغتسل منك . وأما غير الصريح فنحو قوله لا أمسك ، لا آتيك ، لا أغشاك ، لا اضاجعك ، لا أقرب فراشك . فهذه كنايات لا بد لها من نيات . كما فی كتب الفتاوی .

(٢) قضاءً محتاج نيت اولميان الفاظدندر . علی افتاء المتأخرين .

(٣) ايلا مدت معينه‌سيله موقت و ابد قيديله مقيد اولديغی كبی بلامدت دخی اولوركه بوكا صاحب‌نتف (ايلاء مجهول) ديمشدر : نه‌مدت ونه قيدابد =

بونده زوجه‌نك حين خطابده حائض اولماسی شرطدر .
در مختار .

(ايلاء موقت) فیء وقوع بولمديغنه كوره بر طلاق بائن ايله نهايت بولور ايسه‌ده (ايلاء مؤبد) انكله نهايت بولميوب ايكنجی واوچنجی نكاحه دخی ساری اولور . شويله كه :

زوجه‌سنه « سكا أبدا تقرب ايتمم » ديو يمين ايدن كيمسه يميننده ثبات ايدرك اره‌دن درت آی بلا تقرب مرور ايتمكله زوجه‌سی كنديسندن طلاق بائن ايله بوش دوشديكی كبی ايكنجی واوچنجی نكاحلرده دخی وقت تزوجدن اعتباراً دردر آی بلاوطء كذران اولور ايسه برر طلاق بائن دها واقع اولور . (تنوير الابصار) .

زوجه‌نك زوج ديكردن صكره عودتی تقديرنده ايلاقالميوب انجق يمينك حنث حقنده بقاسنه مبنی فيئه يعنی وطئه كفارت لازم كلور .
(تنوير) .

ايلاءدن فیء يعنی رجوع ايتمك وطء ايله اولور(*) مكركه

= اولميه‌رق « يمين اولسونكه سكا ياقينلق ايتمم » ديمك كبی‌كه بونك‌ده حكمی حكم ابددر . كما فی نقول بهجة الفتوی . وفی فتاوی الانقروی : ولو قال والله لاأقربك حتی تطلع الشمس من مغربها أو حتی يخرج الدجال لايكون مولياً قياساً لانه يرجی وجوده ساعة فساعة وفی الاستحسان يكون مولياً لانه يستعمل للتأبيد عادة وكذا اذا قال والله لا أقربك حتی تقوم الساعة أو حتی يلج الجمل فی سم الخياط يكون مولياً . كذا فی شرح الطحاوی اه .

(*) زيد زوجه‌سی هنده « والله دوشككه كيرميه‌يم » ديدكده ايلا نيت ايدوب بعده درت آی مرور ايدوب وطئه قادر ايكن وطء ايلمسه هند بائنه اولورمی ؟ الجواب اولور . (علی افندی) .

كندنده ویا زوجه‌ده اولان برمانعه مبنی وطء وقوع بولمامش اوله. اوحالده زوج « بن‌سکا رجوع ایتدم » یاخود « بن ایلامی ابطال ایلدم ، سوزمی کیرو آلدم » دیمك كبی قولاً فیء ایدر. مانعك زوالنده فعلاً فیء ایتمك لازم كلور(١).

هرحالده كفارت ایدیلور.

كرك ایلا وكرك فیء متوقف رضا اولمیوب معالاكراه‌دخی صحیح اولان اموردندر(٢).

متعدد زوجه‌سی اولان كیمسه‌نك بتون زوجاتی حقنده‌كی یمینی كفارت واحده ایله ساقط اولور. چونكه لزوم كفارت هتك‌حرمت‌اسم‌الله ایچوندر. اوده متعدد دكلدر. كمافی‌ظهار الدر مع ط.

---

(١) مانعك خسته‌لك وزوج‌حقنده كبرسن وزوجه حقنده صغرسن ونشوزكبی عجز حقیقی اولمسی لازمدر. احرام واعتكاف كبی عجز حكمی بوبابده معتبر دكلدر. وعجز حقیقینك وقت ایلادن مدتك كچمسنه قدر دوامی شرطدر. صحیح ایكن ایلاایدوبده صكره مریض اولان‌كیمسه‌نك فیئی وطئسز اولماز. لساناً اولان فیء زماننده نكاحك بقاسی دخی شرطدر. زوج زوجه‌یی بعد الابانه اكالساناً فیء ایتمش‌اولسه ایلا ساقط اولماز. كما فی الدر.

(٢) كما مر من المرآة فی هامش شرط النكاح ص ١٨.

ـــ استطراد ـــ

ایلاء مناسبتیله کتاب أیمانی شورایه خلاصه ایده‌لم :

کتاب أیمان

همزه‌نك فتحیله أیتام یتیمك جمعی اولدیغی کبی فتح همزه ایله اولان أیمان دخی یمینك جمعیدر .

یمینك تعریفندن اول مرادفلرینی بیلملیزکه لفظندن اشتقاق واقع اولمدیغی جهتله(١) انلر محتاج الیهدر : قسم وحلف یمینك مرادفلریدر .

قسم که فتحتین ایله‌در باب افعالدن مصرفدر . قال تعالی لا أقسم .

حلف که فتح حاء وکسر لام ایله‌در تخفیفاً کسر حاء وسکون لام ایله‌ده ملفوظ اولور باب ثانیدن تصریف اولنور ومتعدیسنده تحلیف واحلاف واستحلاف دینیلور .

(یمین) تعلیقه دخی شامل اولمق اوزره(٢) شویله تعریف اولنور : خبرك ایکی طرفندن برینی مُقْسَم به ایله تقویه‌در(٣) .

(مقسم به) : جناب حقك اسم ذات ویا صفاتی و یمین باللهك غیری یه کوره جزانك شرطه تعلیقیدر .

یمین ایدنه (حالف) وایدیلان خصوصه (محلوف علیه) تعبیر اولنور . مقسم بهه (محلوف به) دخی دینور .

---

(١) وأما قوله « عند یمین من عین یزداد للمکذوب الیقین » فهو من المین بمعنی الکذب

(٢) تعلیق طلاقه باقلز .

(٣) ایکی طرف امر آتی یه نظراً فعل وترکدن عبارت اولوب امر ماضی ویا حاله نظراً تقویه اولنه جق جهت واقعه مطابقتدر .

أقسام يمين

يمين اوچ قسمدر : يمين غموس ، يمين لغو ، يمين منعقده .

(يمين غموس) كه اكا (يمين فاجره) و (يمين صبر) ويا (صابره) دخی [1] دينور : يلانيره عمداً ايديلان يميندر . كبائردندر (٢) .

(يمين لغو) : ظنه مبنی خلاف واقع ايديلان يميندر . مثلا : « فلانه اولان بورجمی ويردم انك بنده الاجغی يوقدر » ديو ايديلان يمين واقعه مطابق ايسه صادقدر . غير مطابق اولديغنه كوره عدم مطابقتی حالفك معلومی ايسه يمين مذكور (غموس) ومعلومی دكل ايسه (لغو) در(٣) .

(يمين منعقده) : فعل وياترك اوزرينه اولان عزمی تأكيد ايچون ايديلان يميندركه بالخاصه امرآتی حقنده اولور . كفارت

(١) فجور بوراده كذبدر يمين مؤنثدر . فتح غين ايله اولان غموس باترمق معناسنه اولان غمسدندركه فعول بمعنی فاعلدر صاحبنی كناهه صوقان يمين ديمكدر . صبره اضافتله اكا (يمين الصبر) وتركيب توصيفی ايله (يمين صابره) دينلمسی صاحبنك مع وجود الزواجر جرأت واقدام ايتمكده كی ثباتنه مبنيدر . فما أصبرهم علی النار . قال قائد الشعراء اليها :

حلفت لها بالله حلفة فاجر * لناموا فما ان من حديث ولا صال

(٢) عند القصد لاذهاب مال الغير . كما دل عليه الحديث الوارد فی ذلك .

(٣) يمين لغو انجق يمين باللهده اولور . امر ماضی حقنده ظنه مبنی خلاف واقع اوزرينه طلاق ياخود عتاق ايله يمين ايديلور ايسه طلاق وعتاق واقع اولور . يمين باللهك لغو قسمنده مؤاخذهٔ دنيويه اولان كفارت اولمديغی كبی مؤاخذهٔ اخرويه ده دخی اولمامق الطاف آلهيه دن مرجودر . كما فی الجوهرة .

فلست بمأخوذ بلغو تقوله * اذا لم تعمد عاقدات العزائم

دخی یالکز بوقسم یمینه عائدبولنور (١) ، لآیة واحفظوا أیمانکم یمینك منعقد (موجب کفارت) اولمسیچون محلوف علیهده برّ وحنثك امکانی وحالفك عقل وبلوغ واسلامی شرطدر .

(یمینك مقتضاسی اوزره ثباته کسر باء وتشدید راء ایله (بر) وعدم ثباته کسر حاء وسکون نون ایله (حنث) دیيه‌جکز ، بونلرك اسم فاعللری (بارّ) و (حانث) در (٢) .)

مجنونك ویمین بیله اولسه صبینك یمینی صحیح اولماز .

اسلام اوزره اولمیانك دخی یمیننه اعتبار اولنماز (٣) .

غیر مسلمك حال کفرنده ایتدیکی یمینده حال اسلامنده حانث اولمسیله کفارت لازم کلمز ، هندیه ودرمختار .

یمین ارتداد ایله‌ده باطل اولور . بعده مسلم اولسه‌ده حکمی اکا لازم اولماز (٤) . هندیه ودرمختار .

---

(١) دیکر ایکی قسم یمینك کفارتی یوقدر . یمین غموسده توبه واستغفار لازمدر . آیت کریمه‌ده [ان الذین یشترون بعهدالله وأیمانهم ثمناً قلیلا اولئك لاخلاق لهم فی الآخرة الخ] و حدیث شریفده « ثلاث من الکبائر الیمین الغموس و عقوق الوالدین و الفرار من الزحف » بیورلمشدر . جوهره‌ده بویله مذکوردر . دیکر حدیث شریفده شرك وقتل نفس دخی زیاده ایدیله‌رك خمس من الکبائر الخ دخی وارد اولمشدر . انده غموسه بدل فاجره وصابره صفتلری مذکور بولنمشدر .

(٢) اسناد مجازی ایله یمینه دخی صفت قیلنه‌رق یمین بارة وحانثة دینیلور .

(٣) چونکه یمین تعظیم الله ایچون عقداولنور . کفرایله برابرایسه تعظیم اولماز . ط .

(٤) لما تقرر أن الاوصاف الراجعة (کالکفر ط) للمحل (هو ذات الکافر ط) یستوی فیها الابتداء والبقاء . درمختار . والمراد بالبقاء الطروّ والعروض . ط .

يمينك حكمی : اصلاً برّك وحلفاً كفارتك وجوبيدر .

اسلامی اولميانك كفارته اهليتی دخی اولەماز . چونكه كفارت معلوم اولديغی اوزره حد ذاتنده عبادتدر . انك عقوبت اولمسی سببنه نظراً در(۱) . وعن هذا (أنهم لا أيمان لهم بيورلمشدر(۲) .)

حالفده حريت شرط دكلدر مملوكك يمينی دخی صحيحدر . شوقدركه كفارت بالمال اكا فی الحال لازم اولميوب كفارت بالصوم لازم كلور .

حالفده طواعيت (عدم اكراه) دخی شرط دكلدر مكرهك دخی يمينی صحيحدر .

يمينك عقدنده طوع ، كرهه مساوی اولديغی كبی نقضنده دخی مساويدر .

بونلرده جد ايله هزل دخی طواعيت ايله كراهيت كبيدر .

انعقادده يمينك استثنادن(۳) خالی اولمسی محلوف عليهك ممكن بولنمسی كبی شرطدر : مثلا « بن اولميەجكم » ياخود « يارين كونش طوغميەجق » مثلی يمينلر (غموس) وعقدينه « انشاء الله » علاوه اولنان يمينلر (حكمسز) عد اولنور .

---

(۱) انك ايچون كفارتلر اصولده عبادت ايله عقوبت بيننده دوران ايدن حقوق اللهدن عد اولنمش وكفارت افطاردن ماعداده معنای عبادت غالب بولنمشدر . كفارت فطر مخطیء ايله ناسی يه ترتب ايتمامكده اولديغنه وفجر طلوع ايتمامك ياخود شمس غروب ايتمك ظنيله ايديلان افطارده — موضع شبههده ساقط اولان حدودكبی — سقوط ايلمكده بولنديغنه نظراً انده جهت عقوبت راجح كورنمشدر . كما فی المرآة .

(۲) [وان نكثوا أيمانهم] آيتی انلرك اظهار ايتدكلری صوری عهود حقندهدر . نكول اميديله حاكم دخی انلری يمينه چكر ويمين صوريلرينه اعتبار ايلر . كما فی الدر مع ط .

(۳) بنحو ان شاء الله أو الا أن يبدولی غير هذا . ط .

(يمين منعقده) : مُرْسَل ، موقت ، فور اسملريله اوچ درلو اوله بيلور .

(مرسل) كه اكا مطلق دخی دينور : بروقت ايله مقيد اولميا ندر كرك نفياً وكرك اثباتاً اولسون .

« فلانجه‌يی آلورم » ديوايديلان يمين مرسل اثباتدر . « فلانجه‌يی آلمام » ديو ايديلان يمين مرسل نفيدر .

اولکنده حالف ومحلوف عليه قائم اولدقجه حنث اولماز . حانثيت انلردن بريك هلاك كنده حاصل اولور . هالك حالف ايسه عند الموت ايصاء كفارت ايتمك وهالك محلوف عليه ايسه انك موتنده حالف ايفاء كفارت ايتمك لازم كلور (*) . نتكيم « فلان ايشی ايشلرم » ديو يمين ايدن كيمسه‌انی ايشله‌مامك صورتنده انجق آخر حياتنده حانث اولور .

ايكنجيده انی آلمدقجه ابدا حانث اولماز . آلورايسه حانث اولور وكفارت لازم‌كلور . يمين ايكنجی دفعه اوله‌رق انعقاد ايتمز .

(موقت) : بروقت ايله مقيد اولاندر . بوكون ياخود بوهفته ويابو سنه فلان‌ايشی‌ايشلرم ديو ايديلان يمين اوكون‌الخ كچمدكجه حانث اولماز . ايشلمام ديو نفی ايله ايديلان يمين اوكون الخ ظرفنده بركره ايشلمكله حانث اولور وكفارت لازم كلور .

(فور) بركلامه جواب اولمق كبی برسببه بنا اولنان يميندركه دلالت‌حال ايله تقييد ايدوب اندن صكره‌يه شامل اولماز . مثلا

(*) قال فی الدر وجوب‌الحنث لايتأتی الا فی اليمين‌الموقتة أما المطلقة فحنثه فی‌آخر حياته فيوصی بالكفارة بموته ويكفر عن يمينه بهلاك المحلوف عليه اهـ

صوقاغه چیقمق اوزره حاضرلنان یاخود چوجغنی دوکمك اوزره دکنك حاضرلیان قادینه زوجنك (اکر صوقاغه چیقارسه‌ك) یاخود (چوجغی دوکرسه‌ك) مطلقه سین دیمسی طلاق ایله اولان یمین فور درکه ایتدیکی تعلیق او خروجه واو ضربه مقصور اولور. کذلك برکیمسه تناول ایتمکده اولدیغی صباح یاخود اقشام طعامنه — که اولکیسنه فتح غین ایله (غداء) وایکنجیسنه ینه او وزنده (عشاء) وانلری اکل وتناوله (تغدی) و (تعشی) تعبیر اولنور - یاننده بولنه‌رق لاجل المؤاکله چاغردیغی ذاتك : (بن تغدی «یاخرده» تعشی ایتمم) دیو ایتدیکی یمین دلالت حال ایله او طعامه مقصور اولورکه کلامی ابتداءً دکل ، جواباً واقع اولدیغی ایچون صاحب طعامك کلامی طعام حاضر ایله مقید اولدیغی کبی اکا جواب واقع اولان کلام دخی انکله مقید اوله‌رق چاغرمقده اولدیغك شوطعامی اکل ایتمم مآ لنده بولنور وکیدوب اونده طعام ایتمکله حانث اولماز. کما فی الجوهرة النیرة(۱) .

یمینك سببی : قصدینك تحقیق وتأ کیدینی اراده‌در .

یمینك رکنی : انده مستعمل اولان الفاظدرکه اسماء وصفات الهیه‌یه وتعالیقه شاملدر . ط .

یمینك اداتی شو حرفلردر : و ، ب ، ت(۲) .

بونلر مقـــدر دخی اولور . حروف جاره‌دن ایسه‌ده

---

(۱) بومثال اصولده شرط صحت مجاز اولان قرینه بحثنده دخی مذکوردر . قال فی الجوهرة وهو استحسان والقیاس أن یحنث اه .

(۲) تعلیق اداتی ادات شرطدر . نتکیم بابنده اولنمشدر .

مدخوللرى مجرور اولمق انعقاد يمين ايچون شرط دكلدر(١) .
(معرفتنامه) :

والله كوزل ايتمش ، بالله كوزل ايتمش ، تالله كوزل ايتمش
الله كوره لم نتمش نتمشسه كوزل ايتمش .

يمين : والله ، بالله ، تالله ، والرحمن ، والحق مثلى جناب حقك اسماء حسنا سندن بريله اولديغى كبى عزتى ، جلالى ، كبرياسى ، عظمتى ، قدرتى مثلى صفت ذاتى ورضا وغضب مثلى صفت فعلى(٢) ايله دخى اولور .

(برماده ايچون « والله وبالله وتالله » ديو متعدد اولان يمينك كفارتى ده متعدد اولور . كما فى بهجة الفتوى) .

جناب حقك غيرى يه يمين منهيدر(٣) . مثلا كعبه يه يمين ايدلمز . « برّب الكعبة » ديو ايديله بيلور .

قرآندن ياخود پيغمبر عليه السلامدن وياقبله دن براءت (تبرى ايتمش اولمق) اوزره ايديلان يمين ايمان ويا اسلامدن براءت ايله ايديلان يمين كبى معتبردر .

---

(١) مجمع الانهرده بوحكمدن واو استثنا ايدلمك ايستنلمش ايسه ده ابن عابدين مرحوم باب يمينده اعرابك على الاطلاق معتبر اولمديغى فتحدن وجوهره دن نقلاً ذكر وتصريح ايلمشدر . (ص ٧٥ و ٨٩) .

(٢) صفات الـهيه جناب حق اضداديله دخى موصوف ايسه (فعليه) ودكل ايسه (ذاتيه) در .

(٣) لقوله عليه السلام : من كان منكم حالفاً فليحلف بالله أوليذر . وأما اقسامه تعالى بغيره كالضحى والنجم والليل فقالوا انه مختص به تعالى اذ له أن يعظم ماشاء وليس لنا ذلك بعد نهينا . وأما التعليق فليس فيه تعظيم بل فيه الحمل أو المنع . ردالمحتار .

« بويله ياپار ايسه كافر ويا مجوسى ياخود يهودى وياخود نصرانى اولديغى » دخى يميندر [١] .

أُقسِم ياخود أَحْلف وياخود أَشْهَدُ يعنى يمين ياخود شهادت ايدرم ديمك دخى يميندر . بونلرده « بالله » قيدينه يعنى اقسم بالله ، أحلف بالله ، أشهد بالله (اللهه قسم ايدرم الخ) ديمكه بيله حاجت يوقدر .

لعمر الله وايم الله [٢] وعهد الله وميثاق الله تعبيرلرى دخى الفاظ قسمدندر .

بلاقيد « نذرم اولسون = علىّ نذر الله » ديمك وحلال اولان شيئى نفسنه حرام ايتمك [٣] و « آنام حلالم اولسون » كبى برحرام مؤبدى شرطه تعليقاً حلال ايدنمك دخى قسمدن معدوددر [٤] كما فى البهجة .

برعبادتى نذر ايتمش ايسه انى ايشلهمك [٥] ونذرينى اطلاق

(١) بونك يمين اولوب كفر اولمديغنى بيلانه كوره او ايشى ياپمق موجب كفر دكلدر ، موجب كفارتدر . اكر كنديجه كفردن معدود ايسه انى ايشلهمك كفره رضا ويرمك اولديغيچون كفر اولور . كما فى الدر المختار .

(٢) بونلر عربيده مرفوعدر . نحوك مرفوعاتنه باقكز .

(٤) حتى زوجه‌تك ظهارينه اعتبار اولمديغى حالده « سن بكا حرام اول » ديو قوجه سنه كنديسنى حرام قيلان قادين تمكين نفس ايتمكله كفارت يمين ايتمسى لازم كلور . كما نذكره فى هامش باب الظهار .

(٤) نتفده ديركه مقسم به آلتيدر . برنجيسى اسماء الهيه در . ايكنجيسى صفات الهيه‌در . اوچنجيسى تنحلدركه ملل كفاردن برينه انتقالى قبولدر . دردنجيسى جناب حقدن وانبيا سندن وكتابلرندن ويا دين اسلامدن تبريدر . بشنجيسى حق اللهدر وحق انبياء وحق ملائكه‌در . التنجيسى يمين ايدرم ، نذرم اولسون كبى تعبيرلردر اه باختصار .

(٥) كتاب الصومك نذر بحثنى اونتميكز .

ایتمش ایسه نقضنده یمین کفارتی ایتمك لازم کلور .

قبل الحنث کفارت یوقدر .

کفارت معلوم اولمشدر (ص ١٩٢) . مالی اولانلك محل صرفی فقراء مسلمیندر . (کتاب صومك ٦٥ صفحه‌سنه باقكز .)[1] .

معصیت اوزرینه ایدیلان یمینك بوزیلوب کفارت ایدلمسی واجبدر .

فعل فرائض و ترك معاصی اوزرینه ایدیلان یمینك بر وحفظی واجبدر .

برمسلمی مهجور ایتمك کبی ترکی اولی اولان شیلر اوزرینه ایدیلان یمینك کفارتی ایدلمك اوزره حنثی افضلدر .

بونلردن ماعداسنك یعنی حنثی واجب و یا افضل اولمیان یمین منعقده نك حفظی افضلدر .

فبالله لاتحلف وان کنت صادقا * ولاتكذبن یوما وان کنت هازلا

ولاتعدن یوما فإن کنت واعداً * فبادر الی انجاز وعدك عاجلا

« الایمان مبنية علی الالفاظ لاعلی الاغراض » . فخواسنجه یمینده الفاظه و استعمال عرف ناسه باقیلور[2] . مثلا : شو آغاجدن ییمم دیو ایدیلان یمین ارائه اولنان آغاج مثمر اولدیغنه کوره ثمره‌سنه و مثمر اولمدیغنه کوره ثمننه مصروف اولور .

---

(١) لكن در مختارده « و مصرفها مصرف الزكاة فما لا فلا قيل الا الذمى خلافاً للثانى و بقوله يفتى » دیمشدر . بوكا كوره ذمی زكاته مصرف اوله‌مدیغی کبی کفارته دخی اوله ماز .

(١) ما لم ينو ما يحتمله اللفظ . در مختار . أی فيعتبر نيته وان كان العرف بخلافه . ط .

شو آصمه یمامکه یمین ایدن انك محصول طبیعیسنی ییمکله حانث اولوب آصمه نك کندندن ییمکله حانث اولمدیغی کبی سرکه وپکمز مثلی محصول صناعیسنی اکل ایتمکله دخی حانث اولماز.

شوقیوندن وشو صیغردن یمامکه ایدیلان یمین انك کندی مأکولنه مصروف اولوب سودینی ایچمك وقوزیسنی و بوزاغیسنی ییمك ایله حانث اولماز.

ات یمامکه یمین ایدن بالق ییمکله حانث اولماز.

زوجه‌سنه بنم اذنم یاخود علمم اولمدقجه چیقمه دییان کیمسه هر خروج ایچون اذن وعلمی شرط قیلمشدر.

بنم اذنم اولنجه‌قدر چیقمه دیمش اولمق صورتی بویله‌دکلدرکه انده هر خروج ایچون اذن شرط قیلنمامشدر.

خروجه متهیء اولان زوجه‌یه عدم خروج اوزرینه ایدیلان یمین فوریدرکه او خروجه مصر وفدر. کامر (فی ص ۲۰۳).

زوجه‌سیله عناداشوب سن بکا لقردی ایتمدکجه بن سنکله لقردی ایتمم دیو یمین یاخود شرط ایدن کیمسه‌نك زوجه‌سی بن‌ده سن سویله‌مدن سکا سوز سویله‌مم دیو یمین ایتدکده زوجك یمینی یرینه کلمش اولمغله زوجه‌سیله اندن صکره ایتدیکی کلام انك یمیننه طوقنماز. نتکیم کتاب الغازمزك بو بابندن اون اوچنجی مسئله‌در وواقعهٔ امام اعظمدر.

جاریه‌سنی کیمسه‌یه صاتمامق و باغشلامامق اوزره یمین ایدن کیمسه نصفنی بیع و نصفنی هبه ایتمکله حانث اولماز. نتکیم کتاب الغاز مزك بو بابندن بشنجی مسئله‌در وحادثهٔ امام ثانیدر.

برکیمسه جاری اولان صوده بیقانمقده بولنان زوجه‌سنه « سن بوصودن چیقارسه‌ك بندن بوش اول » دیمش اولورسه نه یاپمق لازم کلور ؟ (جواب) : قادین صودن چیقار وبرشی لازم کلمز چونکه قادینك بولندیغی صواندن زائل اولمقده اولمسیله محلوف علیه دکلدر . تتکیم کتاب الغاز مزك بو بابندن برنجی مسئله‌در .

فقهده تعلیق ویمین برلشدیکی ایچون بونلر کتاب مذکورمزك باب أیمانه قید اولنمشدر ، بعض کتبده بوکبی مسائل ایچون (کتاب الحیل) عنوانیله باب مخصوص عقد ایدلمشدر . (حیل) کرچه حیله‌نك جمعیدر ولکن (حیله) اسانمزجه زبانزد اولان معناده دکل ، چاره معناسنه‌در . بزم حیله دیدیکمزه لغت عربیه‌ده (خدعه) تعبیر اولنور . (حیل شرعیه) مخلص شرعی اولان شیلر دیمکدر . والاساحهٔ شریعت غرا وصمهٔ خدعه‌دن معرادر . باب ثبوت نسبده « اثبات نسب ایچون احتیال بیله اولنور » تعبیرینك‌ده معناسی بودرکه چاره آرانوردیمکدر . قال الشاعر (*) :

فشکوای تؤذیها وصبری یسوءها
وتجزع من بعدی وتنفر من قربی
فیا قوم هل من حیلةٍ تعرفونها
أشیروا بها واستوجبوا الشکر من ربی

مبرد دخی کاملده :

ان النموم اغطی دونه خبری ٭ ولیس لی حیلة فی مفتری الکذب

دیمشدر . حقیقت حالده بودر . (تم الاستطراد)

(*) بونلرك ما قبلی اولان بربیت دخی آتیده باب عدت هامشنده‌در .

مسئلة : زوجه‌سنه « اكر سكا بوندن بويله تقرب ايدرسه‌م سن اوچ طلاق ايله بوش اول » ديمش اولان كيمسه ايلاء مؤبد ايتمش اولديغندن فئ ايدرسه زوجه‌سنه بينونت كبرى ايقاع ايلمش اولور . فئ ايتميوب اره‌دن درت آى مرور ايدرسه بينونت صغرى ايقاع ايتمش اولور .

بو بينونت صغرى ايكى مثلنك اكا انضماميله كبرى اوله‌بيلور چونكه ايلا بلامدت اولمق جهتيله مؤبد ديمك اولديغندن ايلك بينونتدن صكره ايديلان تجديد نكاحده درت آى مرور ايدوب بلامانع وطء ايلمزايسه زوجه ينه بائن دوشر . ايكنجى دفعه تجديد نكاح اولنوبده درت آى بلامانع وطء وقوع بولمازايسه ايلاء مؤبد بو اوچنجى نكاحه دخى سارى اولمغله برطلاق بائن دها واقع اوله‌رق بينونت كبرى اولور .

مسئلة : بركيمسه كنديسنك ايكى زوجه‌سى وارايكن اوچنجى برزوجه دها تزوج ايدوب اوچنجى يه « اكر بن اسكى زوجه‌لرمه تقرب ايدرسه‌م بندن اوچ طلاق بوش اول » ديسه انلردن برينى وطء ايلمكله اوچنجى زوجه‌سى اوچ طلاق ايله مطلقه اولور . اكر انلردن هيچ برينى وطء ايليه‌رك اره‌دن درت آى مرور ايدرسه حقلرنده ايلا واقع اوله‌رق او ايكى زوجه قديمه بائن دوشر . اوچنجى زوجه‌يه حقنده معلق اولان طلاق ثلاثه واقع اولماز .

ظهار

حصار وزننده (ظهار) مظاهره كبى باب مفاعله دن مصدر اولەرق: زوج زوجەسنى[١] والده وياقاين والده وسوت همشيره مثلى كنديسنك محـــرم مؤبدى[٢] بولنان برقادينك[٣] نظر جائز اولميـان موضعنه تشبيه ايلمك معناسنده مصطلحدر[٤]. طلاق جاهليەدن اولوب[٥] تعبير مشهورى « أنت على كظهر أمى » اولديغيچون (ظهار) ديو تعارف ايتمشدر[٦]. مثلا بر مسلم كندى

(١) أو ما يعبر به عنها. كما يأتى بيانه

(٢) على التأبيد محرميت والدەلك وقاين والدەلك و همشيرەلك كبى مناسبات قريبه ايله اولور. بالديزخانك و أوچ طلاق ايله مطلقه‌نك محرميتى موقت اولمق حسبيله انلرك جائز النظر اولميان مواضعنه وكذا مرأة مرتده ويا مجوسيه‌يه تشبيه‌ايله ظهار حاصل اولماز. كما فى الدر مع ط.

(٣) خرج به الرجل فلو شبهها بابيه أو ابنه لا يكون ظهاراً. انظر الدر ان شئت.

(٤) تشبيه قيدى « انت امى (ياخود) اختى (وياخود) بنتى » امثالنى اخراج ايتمشدركه بونلر باطل وبى‌حكمدر. كما تقرر فى الاصول. قال ط: وان نوى التحريم والظهار.

(٥) قال فى النتف مانصه: والظهار أيضاً (أى كالايلاء) من طلاق الجاهلية فجعل الله سبحانه وتعالى حكمهما فى الاسلام خلاف ذلك. وقال فى البحر: وكان الظهار طلاقاً فى الجاهلية فنهوا عن الطلاق بلفظ الجاهلية وأوجب عليهم الكفارة تغليظاً فى النهى اه والظهار منكر من القول وزور.

(٦) قهستانى ديركه « أنت على كظهر امى » نك معناسى: أنت على حرام كبطن امى ديمكدر. موضع تناسله مقارب اولديغيچون بطن ذكر اولنميوب اندن انك عمودى اولان ظهر ايله تعبير اولنمشدر اه بوتوجيه مصباح منيردن نقلاً بحررائقدة واندن اخذاً در مختار حواشيسنده مذكور اولان وجهدن وجيهدر ==

زوجه‌سنی محرمی بولنان قادینلردن برینك نظری حرام اولان موضعنه تشبیه ایله : سن بكا انامك ارقه‌سی یاخود قارنی كبیسین دیمك ظهاردر .

تشبیه مذكوری ایدن زوجه اسم فاعل صیغه‌سیله (مظاهر) واو زوجه‌یه اسم مفعول‌صیغه‌سیله (مظاهرمنها) تعبیر اولنور .

ظهارك حكمی ، شرطی ، ركنی واردر .

ظهارك حكمی كفارت ایله زائل اوله‌جق حرمتدر (اركان تشبیهدن‌صكره كی افاده‌یه باقكز) .

بو بابده اصل سورهٔمجادله‌ده‌كی (والذین یظاهرون منكم من نسائهم الخ) آیت‌جلیله‌سیدر[۱] .

ظهارك شرطی ركننده مندرجدر . ركنی افادات آتیه‌دن ظاهردر :

تشبیه مذكورك مشبه ومشبه ومشبه به وادات تشبیهدن عبارت اركان اربعه‌سی واردر .

اسم فاعل صیغه سیله (مشبه) : زوجدر : زوجه‌نك ظهاری حكمسزدر[۲] .

= اوده بودر : ظهرك تخصیص بالذكر اولنمسی شوندندركه دابه‌نك ظهری موضع مركوب اولوب مرأه دخی وقت وقاعده مركوب اولمغله ركوب‌ام ركوب دابه‌دن مستعاردر بعده ركوب زوجه ممتنع اولان ركوب‌امه تشبیه اولنمشدر . بر استعارهٔ‌لطیفه اولمشدر كویاكه زوج أكا « سنك ركوبك بكا حرام » دیمشدر اه فیومی بونی صیغهٔ‌تمریض ایله ذكر ایتمشدر .

(۱) سبب نزول سوره جوهرهٔ نیره‌ده تفاسیر متداوله‌دن دهامفید اولمق اوزره مذكوردر . فیلراجع .

(۲) اكا حرمت و هیچ بر كفارت ترتب ایتمز . وبه‌یفتی . ابن‌شحنه =

زوج مظاهرك بالغ وعاقل ومسلم اولمسی شرطدر . صبینك ومجنونك ومعتوهك ومدهوشك ومغمی علیهك ونائمك طلاقی معتبر اولمدیغی كبی ظهاری دخی معتبردكلدر . ذمی مطلق اوله بیلور ایسه‌ده مظاهر اوله ماز چونكه اهل كفارت دكلدر[١] .

سكرانك ، مكرهك ، مخطئك واشارت مفهومه‌سیله اخرسك ظهاری معتبردر .

اسم مفعول صیغه‌سیله (مشبه) : زوجه‌در . یاخود رأس ورقبه كبی انك كلنه اطلاق اولنور عضوی[٢] ویاخود نصف وربع كبی جزء شائعیدر .

زوجه : منكوحه ویامعتده بولنمق شرطیله كتابیه یاخود صغیره ویا مجنونه وغیر مدخول بها اوله بیلور[٣] .

ملك یمین ایله موطوءه جاریه(٤) حقنده ظهار اولمدیغی كبی

= كفارت یمینك ایجابنی ترجیح ایتمشدر اه در مختار . تحریم حلال یمین اولمغله زوجنه « سن بكا حرام اول » دییان خاتون تمكین نفس ایتدكله یمین كفارتی ایدر .

(١) ذمی قیدی اتفاقیدر . طحطاوی دیركه ذمینك ظهاری عند الشافعی صحیحدر .

(٢) لغت عربیه یه و لسانمزده‌كی « باشك صاغ اولسون » تعبیرنده ذكر جزء وارادهٔ كل طریقنه نظراً بویله ایسه‌ده بر كیمسه زوجه‌سنه « سنك باشك انامك باشنه بكزر » دیمكله ظهار ایتمش اولمیه‌جغی فتاوای فیضیه‌ده مصرحدر . بخلاف قولهم : رأسك علی كظهر امی . علی ارادة معنی ذاتك ولانظیرله فی لغتنا .

(٣) ظهارك سبب ملكه اضافتی دخی صحیحدر : ان نكحتك فانت علی كظهر امی كبی اه در مختار .

(٤) ولوكه مدبره ویا امولد اولسون . ط .

محل طلاق اولمیان اجنبیه حقنده دخی ظهار اولماز .

(مشبه به) : كرك نسب وكرك رضاع ويامصاهرت سببيله زوجك محرمی اولان قادینك قارنی وصرتی واویلغی کبی باقسی جائز اولمیان موضعیدر .

صاچ وباش ویوز وال وآیاق مواضع ظهار دکلدر[١] . بناءً علیه زوجه‌سنك یوزینی والده‌سنك یاخود قیزینك یوزینه ویاخود یوزنده‌کی بنی والده‌سنك ویاهمشیره‌سنك بننه یاخود الی‌النه تشبیه ایله ظهار ایدلمش (کفارت لازم کلمش) اولماز[٢] .

(ادات تشبیه) : تشبیهه دال اولان لفظدر . اوده یاصریح ویاکنایه اولور .

---

(١) هو المصرح به فی الفتاوی . وهذا لا ینافی ماتقدم من ذکر نحو الرقبة والرأس مع ارادة النفس علی مابیناه .

(٢) زید زوجه‌سی هنده سنك ممه‌ك انام زینبك ممه‌سنه بکزر دیسه مجرد بویله دیمکله زیده کفارت ظهار لازم اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (نتیجه) .

زید زوجه‌سی هنده باشك انا کك باشنه بکزر دیسه زید بویله دیمکله مظاهر اولمش اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (نتیجه) .

زید زوجه‌سی هنده یوزك قیزم زینبك یوزینه بکزر دیسه زید بویله دیمکله مظاهر اولمش اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (نتیجه) .

زید زوجه‌سی هنده سنك الك آنام زینبك النه بکزر دیسه مجرد بویله دیمکله هند زیده حرام اولوب زیده کفارت ظهار لازم اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (بهجه) .

زید قیزی هند صغیره‌نك موضع مستورینی کوروب زوجه‌سی زینبه : «... بکزر » دیسه مجرد بویله دیمکله زیده کفارت ظهار لازم اولورمی؟ الجواب: اولماز . (بهجه) . قال اذا قال أنت علی کبطن امی او کفخذها أو کفرجها فهو مظاهر لان الظهار لیس الا تشبیه المحللة بالمحرمة اه عن الهدایة .

« أنت عليّ ، منى ، معى ، عندى كظهر امى (ياخود) امك = سن بكا ، (بندن ، بنمله برابر) ، بنجه آنامك ياخود آناكك ارقه‌سى كبيسسين » . « أنا منك مظاهر = بن سكا مظاهرم » . « ظاهرت منك = سكا ظهار ايتدم » تعبيرلرى صريحدر .

« أنت عليّ مثل امى = سن بكا آنام كبيسسين » . « انت عليّ حرام كامى = سن بكا آنام كبى حرامسين » تعبيرلرى كنايه‌در .

تعبيرات كنائيه طلاقنه اولديغى كبى محتاج نيتدر[١] . تعبيرات صريحه‌نك نيته احتياجى يوقدر[٢] .

« انت عليّ مثل امى (ياخود) كامى » ديمكله زوج زوجه‌سنه اكرام ويا ظهار ياخود طلاق نيت ايدرسه نيتى صحيح ومنويسى واقع اولور . (عليّ) لفظنك حذفيله « أنت مثل امى » ديمك دخى بويله‌در . (مثليت ايكى معناجه اولان حرمتده تشبيهى محتملدر) اكر برشيئى نيت ايتمز وياخود ادات تشبيهى حذف ايله « أنت امى » ياخود « أنت على امى » ديرايسه كلامى لغوونى‌حكم‌اولوب سوزك معناى‌ادناسى‌اولان حرمت وكرامت تعين‌ايدر : سن بكا آنا كبى محترمسين ديمش اولور[٣] .

« أنت عليّ حرام كامى = سن بكا آنام كبى حرامسين ديمكله ظهاره ياخود طلاقه دائر نيت ايتديكى معنى صحيحدر . بونده لفظ

(١) أى فى تعيين المنوى من الطلاق أو الظهار فى الثانى فان معنى الظهار فيه متعين عند عدم النية . كما يأتى التصريح بذلك بعد أسطر .

(٢) ومنها لفظة حرام فى الطلاق على افتاء المتأخرين .

(٣) زوجه‌يه سن بنم آنامسين ديمك ياخود انى : قيزم ! همشيرم ! كبى تعبيرلر ايله چاغرمق ظهار دكل ايسه‌ده تحريماً مكروهدر . در مع ط . وقد مر قبيل الرجعى فى الهامش (ص ١٤٦) .

تحريمك زياده‌سى معناى كرامتى اخذه مانعدر. زوج انكله برشى نيت ايتمامش اولديغنه كوره معناى ادنى اولان ظهار ثابت اولور[١] فى الاصح[٢].

(أنت علىّ كظهر أمى) تعبيرى بوبابده صريح اولديغيچون انكله ظهاردن بشقه برشى ثابت اولماز. ظهار نيت اولنمسه دخى ثابت اولور. در مع ط[٣].

تشبيهسز ظهار اولمديغى كبى [٤] ظهار اولان تشبيه دخى حلالى حرامه تشبيهدر. انك عكسى ظهاردكلدر. بناءً عليه زوج كندى محارمندن برينك موضع مستورينى كوروب زوجه‌سنه «انك موضع مستورى سنك موضع مستوركه بكزر» ديمكله ظهار ايتمش اولماز. كما فى بهجة الفتوى.

تشبيه مذكوركه مراد بوبابده ذكر اولنسان وجهله معتبر اولان تشبيهدر عرف جاهليتده فرقت مؤبده‌يى منتج برطلاقايكن شرع منير انى كفارت ايله زائل برحرمت موقته‌يى منتج قيلمشدر[٥].

---

(١) لعدم ازالته ملك النكاح ولو طال. ط.

(٢) هو قول محمد. وقال ابو يوسف ايلاء. ط.

(٣) قال فلا عبرة بغيره من طلاق أو ايلاء ويثبت الظهار وان لم يكن له نية اه.

(٤) فالتشبيه مخرج لنحو أنت أمى أو أختى أو بنتى فانه ليس بظهار. قهستانى. وقدم عن ط.

(٥) بابك اوانده نتفدن وبحرالرائقدن منقول اولان هامش عربى‌يى اوقويكز و مشاهير نسامزك (خولة بنت ثعلبه) عنواننه باقكز. سورهٔ أحزاب آياتندن اولان أستعيذ بالله تعالى [وما جعل أزواجكم اللائى تظاهرون منهن امهاتكم الخ]=

بناءً عليه زوجه‌سنه ظهارايدن كيمسه كفارت ايله مكلف اولوب كفارت ايتمدكجه اوزوجه‌يه وطء ووقاع ايتمك ياخودوطئك لمس وتقبيل كبي دواعى ومقدماتنده بولنمق جائز اوله‌ماز . اكر قبل الكفاره وطء ويالمس وتقبيل ايدرسه توبه واستغفارايتمك وبردها ايتمامك اوزره ثبات ايلمك لازم كلور . كفارت ديكر لازم اولماز .

زوجه زوج مظاهرندن معاملهٔ زوجيت ايچون كفارت طلبنده حقلى اولديغى كبي (*) قبل الكفاره كنديسنه تقربدن انى منعه‌دخى حقليدر .

مرافعه‌ده قاضى زوجه‌نك ضررينى دفع ايچون زوجى يا كفارت ايتمك وياخود تطليق ايلمك اوزره تعزير ايدر . اكر زوج « كفارت ايتدم » ديرايسه كذب ايله معروف اولمدقجه انى قاضى تصديق ايلر .

ظهارده نكاح باقيدر . ظهار ايله حاصل اولان حرمت

= قول كزيمندن اكلاشـلديغنه كوره وقت جاهليتده تبنى ايديلان دعيلر (يعنى اركاك اولادلقلر) ولد صلبيلر مثلى عداولنه‌رق انلرك زوجهٔ متروكه‌لرى باباالقلرينه حرام اولديغى كبي ظهار ايديلان زوجه‌لر دخى زوجلرينه من‌بعد آنا كبى حرام اولور ايدى . الحقائقمزك (زيد بن حارثه) عنوانده عالا مزيدعليه مبين اولديغى اوزره شريعت سمحهٔ اسلاميه بو ايكى حكم جاهلى‌يى دخى ابطال ايدرك [ما جعل الله لرجل من قلبين فى جوفه] توطئه‌سيله ادعيانك اولاد ، ومظاهر منها اولان زوجاتك امهات ، اولديغى اعلام بيوردى .

(*) قهستانى ديركه زوجه ايچون زوجنك كفارت ايتمسنى طلب ايتمك واردر حاكم دخى زوجى كفارت اوزرينه حبس وصكره ضرب ايله اجبار ايدر اﻫ .

كفارتدن بشقه برطريق ايله زائل دكلدر . حتى زوجهٔ مظاهر منهايى زوج قبل الكفاره تطليق وابانه ايتمك ظهارى ساقط (حرمت واقعه‌يى زائل) قيلماز عدتدن ويا زوج‌ديكردن صكره تزوج ايلمك تقديرنده‌بيله كفارت ايتمدكجه انك وطئى كنديسنه حرام اولور . قهستانى .

زوج ظهاريني بروقت ايله تقييد ايتمش بولنورايسه اووقتك كذران اولمسيله ظهار ساقطاولور : زوجه‌سنه مثلا « برسنه‌يه‌قدر سن بكا آنامك ارقه‌سى كبيسين » ديمش اولان كيمسه برسنه ظرفنده قبل الكفاره‌انك وطئى كنديسنه حرام‌اولوب برسنه‌دن صكره وقتك كذران اولمش بولنمسى سببيله لزوم كفارت دخى ساقط اولديغندن زوجه‌سنى بلاكفاره وطء ايده بيلور . قهستانى (*) .

مشيئة اللهه تعليق ظهارى دخى مبطلدر .

متعدد زوجه‌سى اولان كيمسه انلرك هپسنه بردن ظهارايتسه هر بر ايچون بشقه بشقه كفارت لازم اولور .

برزوجه‌سنه مكرراً ظهار ايدن زوج دخى متعدد كفارتلر ايله مكلف اولوب تكراردن تأكيد قصد ايتديكنى سويلرايسه مجلس متعدد اولمديغنه كوره تصديق اولنور .

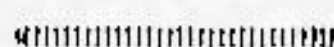
كفارت ظهار كفارت افطار كبيدركه نيت كفارت ايله تحرير رقبه ايتمك واندن عاجزايسه ايكى آى على التوالى اورج طوتمق واكاده قادر دكل ايسه التمش فقيرى اقشاملى صباحلى طويرمق

(*) ولا يكون هذا ايلاءً لعدم ركنه وهو الحلف أو التعليق بمشق . كما فى الطحطاوى وابن عابدين .

وياخود انلردن هر فقيره ياعيناً وياقيمهً بر صدقۀ فطر مقدارینی ویرمکدر . (کتاب صومڭزك کفارت فصلنه باقڭز .)

زوج مظاهر کوله اولدیغنه کوره اکا صومدن بشقه بر طریق ایله کفارت ایتمك ممکن اوله‌ماز .

تحریر وصیام حقنده‌کی نص (من قبل أن يتماسّا) قیدیله مقید واطعام حقنده‌کی نص او قیددن مطلق بولندیغندن مطلق اطلاقی ومقید تقییدی اوزره جاری اولمق اصلنجه صیام اثناسنده واقع اولان وطء ویا دواعی موجب استیناف کفارت اولور (*) . اثناء اطعامده واقع اولان وطء ویا دواعی موجب استیناف اولماز .

(*) صوم ایله کفارت ایتمکده اولان زوج مظاهر او اثناده کیجه‌لری دخی زوجه‌سنه تقرب ایده‌مز . ایده‌جك اولور و حتی انك دواعی ومقدماتنده بولنور ایسه من غیر تعمد بیله اولسه استیناف صیام ایتمك لازم کلور . کما فی الدر المختار .

لعان

شرع اسلامده زنا موجب‌عقوبت برحرام اولدیغندن انك بركیمسه‌یه عزوی دخی جائز دكلدر .

عزو زنا ایتمكه (قـذف) تعبیر اولنوركه انك‌ده عقوبت شرعیه‌سی واردر .

زنانك‌عقوبتنه (حدزنا) دینیلور . قذفك‌عقوبتنه (حدقذف) تعبیر اولنور .

قذفك‌فاعلی (قاذف) ومفعولی (مقذوف) در[1] عزو اولنان خصوصه (مقذوف به) دینور .

اجنبی حقنده موجب حد اولان‌قذف زوجین‌حقنده موجب لعان اولور .

لعان دخی بروجه آتی موجب‌فرقت اولدیغندن كتب فقهیه‌ده انواع‌طلاق عدادینه كچمشدر .

كسر لام ایله عنان وزننده اولان (لعان) باب مفاعله‌دن مصدر اولدیغندن ملاعنه معناسنه دركه لعنتلشمك دیمكدر . (تلاعن) (والتعان)(۲) دخی دینور . بشنجیسی لعنت ویاغضب اولمق اوزره(۳) یمینلرایله مؤكد درت شهادتدر . صفتی آتیاً مذكوردر .

---

(۱) باب‌لعانده بونلر ایچون منفرداً و مجتمعاً شرطلر واردر . آتیا ذكر اولنور .

(۲) بونلرك بری تفاعل ودیكری افتعال بابندندر .

(۳) لعنت زوجك وغضب زوجه‌نك لعاننده اولور . تحیاته تشهد ==

لعانك سببي ، ركني ، شرطي ، واردر .

(لعانك سببي) زوجك زوجه‌يه قذف ايتمش اولمسيدر .

(لعانك ركني) ذكر اولنديغي اوزره لعن ويمين ايله مؤكد شهادتلردر .

لعانك اهلي اهل اداء شهادت اولانلردر بناءً عليه زوجينك ايكيسي ويا بريسي محدود في القذف ياخود رقيق وياخود غير مسلم ويا غير ناطق وياخود صبي ويامجنون بولنورايسه اره‌لرنده لعان جريان ايتمز . كورلك وصاغرلق وفاسقلق مانع دكلدر (*) . كما في الهندية .

(هنديه‌ده ديركه لعان معناى شهادته مبنى ساقط اولدقده نظر اولنور اكر اومعنى زوج جانبنده ايسه اكا حد اوريلور . زوجه جانبنده ايسه نه حد اولنور نه‌ده لعان اولور .)

= دينلديكي كبي بعضك اسمى كله ويرلمشدر . زوجه جانبنده اولان لعانده غضب دخي موجود ايسه‌ده زوجك لعنى اسبق اولوب سبق ايسه اسباب ترجيحدن بولنديغندن تسميه‌ده او مرجح اولمشدر . كما في مجمع الانهر قال أو سمى تغليباً أو لان الغضب قائم مقام اللعن اه

(*) فاسق مقبول الشهاده اولمقله برابر بزجه اهل شهادتدر . شوقدركه تهمتنه مبنى اكثرمواضعده انك شهادتى مقبول اولمـاز . بو شهادت ايسه موضع تهمتده مشروع اولديغندن رد اولنماز . بنابرين فاسق ايله انك زوجه‌سى اره‌سنده دخي جارى اولور . كذلك اعمى ايله انك زوجه‌سى — عمياء دخي اولسه — اره‌سنده لعان جارى‌اوله بيلور چونكه اعمى هرنقدر مشهود له ايله مشهودعليهى تميز ايده‌مديكندن طولايى سائر مواضعده مقبول‌الشهاده اولمسه‌ده اهل‌شهادتدر . و بو مقامده « زوجه‌سنى اتهام ايتديكى شخص ايله تميز ايدر » تقدير اولنور اه عينى على الكنز .

(لعانك شرطى) بين الزوجين نكاحك صحيح وموجود اولمسيدر [١] .

(لعانك حكمى) قبل التفريق دخى اولسه ملاعنه‌دن صكره وطء وانك دواعيسى زوجه حرام اولمق وبينلرينك تفريقى حاكمه واجب بولنمقدر .

بوبابده‌اصل سورهٔ نورده‌كى آيات جليله‌دركه أستعيذ بالله تعالى (والذين يرمون أزواجهم ولم يكن لهم شهداء إلا أنفسهم الخ) بيورلمشدر .

مسلم وحر وعاقل وبالغ وناطق [٢] اولان برزوج بوصفتلرى حائز اولان وزنادن وانك تهمتندن عفيف وعارى [٣] بولنان

---

(١) زوجيتك حكماً قيامى دخى كافيدر بناءً عليه مطلقهٔرجعيه‌نك قذفى دخى موجب‌لعان اولور . نكاح فاسد ايله منكوحه اولانك ومبانه بولنانك قذفنه لعان اولماز . شرط مذكور لعانك زوجينه عائد اولان شروطندندر . چونكه شروط وجوب لعان كيمى بالخاصه قاذفه وكيمى بالخاصه مقذوفه وكيمى هرايكيسنه عائد اولمق اوزره متنوعدر . خاصةً قاذفه عائد اولان شرط : قاذف اولان زوج كنديسنك صدق مدعاسنه اقامهٔبينه ايده مامكدر . خاصةً مقذوفه عائد اولان شرط : مقذوف اولان زوجه اهل‌عفت اولوب كنديسنه عزو اولنان حالى منكر بولنمقدر . هرايكيسنه عائد اولان شرط : بينلرنده قيام زوجيت وعقل وبلوغ واسلام وحريت ونطق و قذفاً عدم محدوديتدر . قذفك دار اسلامده وقوع بولمش اولمسى دخى جملهٔ شروطندندر . كمافى‌البحر والهندية .

(٢) كتاب‌الحدود ده مبين اولديغى اوزره اخرسك (ديلسزك) زناسى ثابت اوله‌مديغى كبى قذفنه‌ده حكم ترتب ايتمز چونكه حدود شبهات ايله مندفعدر .

(٣) تهمت‌زنادن عارى اولمق : حرام اوله‌رق موطوءه اولمامق وبرابرنده اب معروفى اولميان چوجق بولنمامقدر . نكاح فاسد ايله موطوءه اولمق =

كندى زوجه‌سنه داراسلام ايچره ياصريحا عزوزنا ايتمك وياخود بو چوجق بندن ويا باباسندن دكلدر ديو يا كنديك ويا قادينك ولدندن نفى نسب ايلمك تقديرنده زوجه حضور حاكمده طلب حق ايدر ، وزوج ثابت القذف(١) مقذوف بهى اثباتدن عاجز اولور ، ايسه(٢) لعان لازم كلوركه زوجينك ايكيسنه دخى حاكم لعان ويرر . زوج وزوجه حضور حاكمده صفت آتيه‌سى وجهله لعان ايتدكلرنده حاكم انلرك بينلرينى تفريق ايدر .

فرقت واقعه بر طلاق بائندر . لعان واقع دخى زوج حقنده حد قذف وزوجه حقنده حد زنا مقامنه قائمدر .

تهمتلرك شيوعى دخى وقوعى كبى مذموم اولديغندن قادين حقنده افضل اولان زوجنك بو بينسزلكنى ستر ايدوب دعوى ايلمامكدر (٣). دعوى ايتمك تقديرنده دخى حاكم ايچون اكا سترى امر و توصيه ايلمك واردر .

زوجه دعواده ثبـــات ايدوب زوج قذفى اقرار ايتمامك

= و طلاق بائن عدتنده زوج مطلق طرفندن وطء اولنمق وخطأ زفاف ايله وطء ايدلمك حراماموطوءه اولمقدر . بناءً عليه بونلر تهمت زنادن معدوددر . زنا : بلاشبهه اولان حرامى ارتكابدر .

(١) قذفك ثبوتى يا قاذفك اقرارى وياخود مقذوفك اثباتى ايله اولور . بونلر اولماز ايسه قاذف تحليف اولنماز . كافى الدر شرطه تعليق اولنان قذف باطلدر . هنديه .

(٢) انك اثباتى درت شاهده متوقفدر بوده ناموس انسانينك احترامندندر چونكه درجهٔ استحاله‌ده‌در .

(٣) زوجك بو بابده‌كى بينسزلكى غيرتسزلكنه مصروفدركه ايقاع طلاق زمانى كلمش ايسه انى ايقاع ايتميه‌رك ايشى محكمه‌يه دوشرمش اولمسيدر .

وزوجه‌نك بينه‌سى بولنمامق تقديرنده لعان ساقط اولور .

زوجك قذفى ياكندى اقرارى ويا زوجه‌نك اثباتى ايله ثابت اولمق صورتنده لعان ايتمسى لازم اولوب امتناعى تقديرنده لعان ايدنجه قدر انى حاكم حبس ايدر : يا لعان ايدوب قورتيلور وياخود نفسنى تكذيب ايليوب حد قذف ايله محدود اولور[۱] .

زوج اكر لعان ايدرسه حددن قورتيلوب لزوم لعان زوجه‌يه متوجه اولور . حاكم زوجه‌يه لعانى امر ايدوب زوجه امتناع ايلر ايسه انى دخى يا لعان ايدنجه قدر وياخود زوجنى تصديق ايلينجه قدر حبس ايدر .

زوجه اكر لعان ايدرسه ارتق برى برلرينه باقه‌جق يوز براقامش اولدقلرندن زوج تطليق ايتمسه بيله حاكم انلرك بينلرينى تفريق ايدر .

زوجه بو بابده زوجنى تصديق ايتمك تقديرنده لعان كنديسندن مندفع اولوب انك او تصديقى عن قصد اقرار ديمك اولمديغندن درت دفعه دخى اولسه[۲] كنديسنه حد زنا لازم كلمز[۳] .

ولددن سلب نسب طريقيله اولان قذفى زوجه‌نك تصديقى تقديرنده نسب حق ولد اولمق حسبيله اندن منتفى اولماز (ابطال نسبده انلر تصديق اولنماز) .

---

(۱) عقوبت شرعيه معناسنده اسم اولان حد او معناده مصدر دخى اولديغندن محدود : عقوبت‌ديده ديمكدر .

(۲) درت دفعه قيدى زنا انجق درت شاهد ايله وياخود بشقه بشقه مجلسده درت دفعه اقرار ايله ثابت اوله‌بيله‌جكنه مبنيدر . زوجه اقرار زنا ايدرسه لعانه اهليتدن چيقمش اولور .

(۳) محصنه‌نك حد زناسى رجمدر .

بعد الترافع زوجينك هر ايكيسى ملاعنه‌دن امتناع ايدجك اولورلر ايسه حكم شرعه عدم انقيادلرندن طولايى حاكم انلرك ايكيسنى دخى حبس ايدر .

لعان بعدالوجوب طلاق بائن ايله ساقط اولور[١] . « الساقط لايعود » قاعده‌سنجه اندن صكره‌كى تزوجده حق لعان ارتق عودت ايتمز .

زوجه‌نك زناسى ويا ارتدادى ياخود موطوءه بشبهه اولمسى وشاهدقذفك وفات ايتمسى ويا غائب اولمسى(٢) ايله دخى لعان ساقط اولور . شاهدك صكره‌دن اعمى ويا فاسق و (قتل اولنمدقجه) مرتد اولمسيله لعان ساقط اولماز . كما فى التنوير وغيره .

صفت لعان

لعانك صفتى (صورتى) كتاب وسنتدن اولان نصّ شرعينك ناطق اولديغى وجهله‌دركه قاضى زوج وزوجه‌يى قارشوقارشويه قائم قيله‌رق التعانى اولا زوجه امر ايدر . زوج دخى : « أشهد بالله‌كه بن بوكا عزوزنا ايتمكده صادقيندنم . » دير(٣) و بونى درت دفعه سويلر . بشنجيسنده : « اكر بن كاذبيندن

---

(١) انى اسقاط ايچون چاره بودر . طلاقى (بائن) ايله تقييد طلاق رجعى انى اسقاط ايتمديكندندر مكركه عدت انقضا ايتمش اوله . ط .

(٢) غيبت مطلق اوله‌رق مذكور بولنمق جهتيله منقطعه‌يه و غير منقطعه‌يه شاملدر . ط .

(٣) اكرهم زنا وهم نفى ولد ايله قذف ايتمش ايسه لعانده ايكيسنى‌ده ذكر ايدر . (شرح الكنز) .

ایسه م . . . » دیو کندیسنه لعنة الله اوقور . بعده قاضی زوجه‌یه خطاباً : سن دخی التعان ایت . دیو امر ایتمکله زوجه دخی : « أشهد بالله که بوبکا عزو زنا ایتمکده کاذبیندندر . . » دیر وبونی درت دفعه سویلر . بشجیسنده : « اکر او صادقیندن ایسه . . . » دیو کندیسه غضب الله اوقور .

زوجین بوصورتله ملاعنه ایتدکلرنده حاکم زوجه مفارقتی امر ایدر . اودخی طلاق ایله اندن مفارق اولور . اکر زوج آیرلمقدن امتناع ایدرسه حاکم بینلرینی تفریق ایدر .

زوجین لعاندن بعد الفراغ بینلرینی تفریق ایتمامسنی طلب ایتسه‌لر قاضی انلره اجابت ایتمز . هندیه .

کندیلرینك مفارقته‌رضالری اولمسه‌بیله : « بن‌سزك بینکزی تفریق‌ایتدم . » دیو فرقتی حکم ایدرکه زوجیت برطلاق بائن ایله قطع ایدلمش اولور . (١)

قاضی یاکیلوبده کلمات‌لعانك اکثرندن صکره دخی تفریق ایتسه حکمی صحیح اولور . اکر کلمات لعانك اقلندن یعنی بر ویا ایکیسندن صکره تفریق ایدرسه صحیح اولماز (٢) .

لعان کندی نزدنده اولان‌حاکم انلری تفریق ایتمدین معزول

---

(١) زوج زوجه‌سنی طوغان چوجغك کندندن اولمدیغی ایله قذف ایتمش اولورسه حاکم همده او چوجغك نسبنی پدرندن‌قطع‌ایدوب انی والده‌سنه الحاق‌ایدر . « بینکزی تفریق ایتدم ومولودك نسبنی سندن قطع ایلدم » دیو زوجه سویلر . بونك ایچون مطولاتده مذکور برطاقم شروط واردر .

(٢) ولو فرق بعد لعانه قبل لعانها نفذ لانه مجتهدفیه تتارخانیة وقیده فی‌البحر بقاض یری ذلك . درمعط .

ويا مرحوم اولور ايسه حاكم ثانى استيناف لعان ايدر .

زوجينك فرقتلرى يالكز لعان ايله دكل ، حكم حاكم ايله اوله‌جغندن بعداللعان وقبل التفريق زوجيت قائم اولمغله زوجك زوجه‌يه طلاقى واقع وايلاء وظهارى صحيح اولور ووفات وقوعنده توارث جارى بولنور .

شوقدركه زوجك انى وطء ايتمسى ياخود وطئك دواعيسنده بولنمسى جائزاولماز (*) مكركه نفسنى تكذيب ايتمش اوله . اوحالده بلا تجديد نكاح وطئ دخى حلال اولور . كما فى ط مع ردالمحتار .

زيد زوجه‌سى هند عفيفه‌يه بره زانيه ديو قذف ايلمكله هند زيدى موجبيله مطالبه ايدوب شروط لعان موجود اولمغله ولعان تكليف اولندقده زيد نفسنى تكذيب ايتميوب لعاندن ابا ايتمامكله وجه شرعى اوزره تلاعن ايتدكلرنده قاضى هندى زيددن تفريق ايلسه هند زيددن مبانه اولورمى ؟ الجواب : اولور . بوصورتده هندك عدتى منقضيه اولنجه قدر نفقه‌سى زيد اوزرينه لازم اولورمى ؟ الجواب . اولور . (بهجه) .

(*) حديث شريفده « المتلاعنان لا يجتمعان » بيورلمشدر . قول امام ابويوسفده انلر من بعد برى برلرينه حرمت مؤبده ايله حرام اولورلر . بوكا مبنى اسباب تحريمه دائراولان نظمه لعان دخى ادخال ايدلمشدر . كتاب نكاحك محرمات فصلنده‌كى هامشى (ص٢٩) اوقويكز .

عنانت ياخود جباب و يا خصاء سببيله مفارقت[1]

قباحت‌وزننده (عنانت) : عنينيتدر . (عنين) سكين‌وزننده : عضو رجليتي‌نى قدرت‌اوله‌رق موجود اولاندر . نادراً خلقى ، وعلى الاكثر كبرسن‌ايله[2] اولور . حساب‌وزننده (جباب) : مجبوبيتدر . (مجبوب) : عضو تناسلى مقطوع‌اولاندر . بناء وزننده (خصاء) : خصيلكدر . (خصى) صبى‌وزننده : منزوع‌الخصيه‌اولاندر[3] .

اولكيسى آق آغالق‌وايكنجيسى‌ايله‌اوچنجيسى‌طواشيلكدركه بونلر مانع وصول نساء اولان حالاتدر وعيوب رجالدر .

قادينك دخى موضع تناسلنده اكا وصوله مانع چاتقلق ياخود اور كبي عيوب اوله‌بيلوركه اويله‌سنه قَرناء ياخودرَتقاء ، وعَفلاء تعبير اولنور .

باب قَسم آخرنده كذران اولديغى اوزره زوجيتده زوجه قضاءً واجب اولان زوجه‌سنه بركره اولسون مواقعه ايتمكدر . اندن‌صكره زوجه‌نك بوخصوصدن طولايى‌زوجنده‌حقّ خصومتى

---

(١) كتب فقيهه‌نك بوبابنده مشدد ومضموم الاول اوله‌رق مذكور اولان (جب) و (عنة) كلمه‌لرينه‌بدل كتب‌لغتده بونلر بولنمشدر .

(٢) قال قائل :

يا قوم قد حوقلت أو دنوت * و بعد حيقال الرجال الموت

(٣) جمعى دخى جمع‌صبي موازنى اوله‌رق كسرخاء ايله (خصية)و(خصيان)در. قال فى جمع الصبي :

ان بنى صبية صيفيون * أفلح من كانت له ربعيون

و الربعى بكسر فسكون نسبة إلى ربيع الزمان فرقاً بينها وبين النسبة الى بنى بيعة فانها ربعى بفتحتين .

اولماز ایسه‌ده کندنده مانع اولمیان وزوجنك بوبابده‌کی مانعنه قبل النکاح علمی ویا بعدالنکاح رضاسی بولنمیان‌قادینك مخیرلکی وحقِّ خصومتی اولورکه دیلر ایسه دعوی ایدرك زوجندن حکم حاکم ایله آیریله‌بیلور .

انك بوبابده‌کی خیاری علی التراخیدر : زوجی بلارضا عنین یاخود مجبوب ویا خصی بولوبده بر زمان دعوی ایتمیان ویاخود دعوی ایدوبده بر مدت ترك دعوی ایلیان زوجه‌نك حق دعواسی ساقط اولماز .

کندنده او مثل عیب اولان قادینك برشی دیمکه حقی اولمدیغی کی هر ایکیسی عیبسز اولمق حسبیله بالفعل زوج وزوجه اولدقلرندن صکره زوجده حادث اولان عنانت سببیله دخی زوجه‌نك مخیرلکه قضاءً حقی اوله‌ماز .

زوجنك عیبنه قبل النکاح علمی ویا بعد النکاح رضاسی اولان قادین دخی مخیر بولنه‌ماز .

کندنده قصور اولمیوب زوجنك عیبنه دخی وقت نکاحده علمی وبعد النکاح انی ایشتدیکی‌حالده رضاسی اولمیان قادینك زوجی عنین اولدیغنه وقادینی کندیلکندن براقدیغنه کوره کندیسی حرهٔ بالغه ایسه قاضی‌یه رفع دعوی ایده‌بیلور (حره اولمیانك حق‌خیاری مولاسنه عائداولور وهنوز غیربالغه‌بولنانك بلوغنه انتظار اولنور) . قاضی اکا واصل اولوب اولمدیغنی زوجندن سؤال‌ایدر . زوج کندینك، عدم وصولنی اقرارایدرسه حاکم انی امهال یعنی وقت‌مرافعه‌دن‌اعتباراً برسنهٔ قمریه کندیسنی تأجیل ایدر .

حاکمدن بشقه‌سنك تأجیلنه — مُحَکَّم دخی اولسه — اعتبار اولنماز .

اومدت ظرفنده — که اقالیم معتدله اهلنه کوره فصول اربعه‌نك ابدان بنی آدمجه تأثیرات عادیه‌سی کورلمش وتام برتجربه حاصل ایدلمش اولور — زوج بردفعه اولسون واصل اولدی ایسه نه‌اعلی ؛ واصل اوله‌مامش ایسه کندینك تطلیقدن امتناعی وزوجه‌نك طلب‌فرقتده اصراری(*) اوزرینه حاکم انلرك بینلرینی تفریق ایدر وبوصورتله بین الزوجین برطلاق بائن وقوعه کلمش اولور .

(قادین تام مهرینی آلور و عدت بکلر . بینلرنده توارث جریان ایتمز) .

اکر زوج عندالمرافعه اقرارعنانت ایتمیوب وصولی ادعا ایدرسه قادین ثیب‌اولدیغنه کوره سوز — مع یمینه — زوجکدر .

زوجك وصول ادعاسنه‌قارشو زوجه کندینك بکارتنی ادعا ایلرسه معاینه ایتدیریلور .

باقان قادین (بر اولمق کافی وایکی اولمق احوطدر) : ثیب دیر ایسه سوز ینه مع یمینه زوجکدر .

زوج یمین ایدرسه قادینك حق‌قالماز اولور . نکول ایدرسه منوال سابق اوزره برسنه تأجیل اولنور .

باقان‌قادین زوجه‌نك بکر بولندیغنی سویلر ایسه سوز بلایمین زوجه‌نکدر .

قادین ثیب بولنوبده بکارتنك سبب آخر ایله (کاصبعه)

(*) بوایکنجی طلبیدر . برنجیسی تأجیل وایکنجیسی تفریق ایچون اولمش اولور . قادینك غیابنده وکیلنك طلبی دخی کندی طلبی کبیدر . ط .

زوالنى ادعا صورتنده دخى زوج يمينيله تصديق اولنور .

ابتداء خصومتده‌كى نكولده زوج تأجيل وانتهاءده‌كى نكولده زوجه تخيير ايديلور ديمكدر .

مدت تأجيلده رمضان ايامى و زوجك زمان حج وغيبتى وزوجه‌نك ايام حيضى محسوبدر .

كرك زوج وكرك زوجه‌نك آزچوق خسته‌لك مدتى وبالخاصه زوجه‌نك حج وغيبت زمانى محسوب اولماز .

حين خصومتده زوج صغير ، ويامريض ياخود مُحْرِم ايسه مبدأ تأجيل بلوغدن وافاقتدن واحلالدن صكره اولور . كما فى الدر .

حاكمك تأجيلى عنين واوحكمده اولان خصى حقنده‌در(*) . مجبوب صغير دخى اولسه تأخيرده فائده اولمديغيچون حق مطالبه‌سى اولان زوجه‌سنك دعواسى اوزرينه حاكم انى تأجيل ايتميوب بينلرينى درحال تفريق ايدر .

كرك مجبوبده وكرك عنين وخصيده بعدالتفريق اولان ايكنجى تزوجده زوجه ايچون حق خيار قالماز . هنديه .

(*) هكذا قالوا وان كان ما مع الخصى ميزاب البول ليس الا .

عدت

صايى معناسنه اولوب عـدددن مأخوذ بولنان عـدت ـ كه شـدت وزننده‌در ـ : قادينك زوجندن مفارقتندن صكره بشقه‌سـنه وارەميوب[1] مدت معلومه تربص وانتظار اوزره اولمسيدر .

او مدتى انتظاره (اعتداد) واو انتظارده‌كى قادينه (معتدّه) دينيلور[2] .

عدتك موجبى ، نوعى ، ركنى ، محظورى واردر .

عـدت : رحمك ولددن براءتى بيلنمك وأزواجك وفع واعتبارى كوزەدلمك[3] ايچون موضوعدر .

موجب عدت : ياحصول دخول ويا خلوت ياخود وقوع وفاتدر .

زوجك وفاتنده زوجه حقيقةً وحكماً مدخول بها اولمسه

---

(۱) معتده طلاقك عدتى (بينونت كبرى اولمدقچه) كندى زوجنه وارمسنه مانع دكلدر طلاق كرك رجعى ، كرك بائن اولسون . كما قد عرفت .

(۲) معتده كلمه‌سى بوراده اسم فاعل مؤنثدر . عدته صفت قيلنور ايسه اسم مفعول اولور . قال تعالى : [فمالكم عليهن من عدة تعتدونها] . (اعتداد) صايمقدر . حسابه قونيلان شىء معتبره (معتدبه) اطلاقى بورادندر .

وأدنو فتقصيني فابعد طالباً * رضاها فتعتد التباعد من ذنبى

بو بيت ماسبقده استطراداً ذكر اولنان كتاب أيمان آخرنده حيله لفظنك چاره معناسنه اولديغنه استشهاداً ايراد ايديلان ايكى بيتك اوسنيدر . تمامى بش بيت اولەرق كتاب كاملده براعرابينك اولمق اوزره مذكوردر . ص ۱۶۲ وبطبع مصر ۱۶۷ .

(۳) بو نـكته عدت وفاتك طول مدتنه و خصوصيله قبل الدخول اولان وفات عدتنه مبنيدر . كما لايخفى .

ووفات ايدن زوج ياخود انك زوجه‌سی ويا هرايكيسی صغرسنده بولنمش اولسه بيله عقدك صحتی شرطيله اكا عدت لازم اولديغی كبی تطليق و تفريق صورتنده دخی زوجه فاسداً منكوحه بيله اولسه وقوع دخول ويا حصول خلوت شرطيله اكا عدت لازم اولور .

زوجك ميتاً مفارقتنده لزوم عدت ايچون شرط اولان : عقدك صحتيدر(١) .

حياً مفارقتنده فرقت كرك طلاق وكرك فسخ وتفريق صورتيله اولسون لزوم عدت ايچون شرط اولان : دخول ويا خلوتدر(٢) .

بناءً على ذلك عدت شويله تعريف اولنور : موت ايله ياخود دخول ويا خلوت ايله متأكد اولان(٣) ملك نكاحك(٤) ويا فراش معتبرك(٥) زوالی(٦) وبرده وطء بشبهه سببيله قادينه(٧)

---

(١) فلا عدة لزنا . در مختار . بل يجوز تزوج المزنی بها وان كانت حاملاً لكن يمنع عن الوطء حتی تضع والا فيندب له الاستبراء . ط .

(٢) خلوتی بو بابده صحت ايله تقييده حاجت يوقدر . صرح به ط فی باب المهر كما مر فی النكاح الفاسد .

(٣) مهر بحثنه باقكز .

(٤) نكاح فاسد بابنه باقكز .

(٥) احتراز عن فراش امة موطوءة غير مستولدة اذ لا عدة لها . بخلاف ام ولد مات مولاها أو أعتقها كما سيأتی ولابد من هذا القيد والقوم لم يذكروه . درر .

(٦) فی الجمله وبالجملة زائل اولمغه شاملدر . فلا يرد أن الرجعی لا يزول فيه النكاح الا بانقضاء العدة .

(٧) صغيره ياخود مجنونه اولديغنه كوره لزوم انك وليسنه درركه عدت مدتنجه انی تربص ايتديرر . كما فی ط .

لازم كلان تربص[١] و توقفدر[٢] .

(نكاح) منكوحاته و (فراش) امهات اولاده[٣] و (وطء بشبهه) خطأ زفافه[٤] كورەدر[٥] .

انواع عدت

مدت تربص : قُرُوء وأَشْهُر ووضع حمل وابعد أَجَلَين ايله اولمق‌اوزره متنوع اولديغندن عدتده انواع عديده حاصلدر .

(قروء) حيض معناسنه اولان قرءك جمعيدر . (اشهر) آى

(١) نص عدتك عبارەسيدر .

(٢) أى حرمات تلزمها وقت تربصها ليوافق قوله بعد: وركنها حرمات . ط .

(٣) ام ولدك جمعيدر . افنديلرندن چوجق كتوردكارى ثابت اولان جاريەلر ديمكدر .

(٤) بر خانەده تأهل ايدن‌ايكى كيمسەدن برينك منكوحەسى ديكرينه مزفوفه اولەبيلوركه بوحالده وقوعه كلان وقاع وطء بشبهه در . كرچه حرام ومانع‌احصان اولديغندن واطئك قاذفى محدود اولماز ولكن شبهه‌ء متمكنه دافع حدود شرعيەدر . عصر حضرت أمامده سؤال‌وقوع بولمش بر حادثەدركه ايكى برادر ايكى‌همشيره تزوج ايدوب زفافده خطا ايتمشلر ايدى حضرت امامدن استفتا ايتدكلرنده حضرت مشاراليه انلردن هر برى كندى منكوحەسنه طلاق ويروب مزفوفەسنى تزوج ايلمك اوزره افتا بيوردى . ألغاز فقهيه مزك كتاب الطلاقندن يكرمى برنجى مسئلەدر . ايستر ايسه كز هم انى وهم كتاب نكاحندن اون سكزنجى مسئلەيى اوقويكز . (وطء بشبهه)نك صورسائرەسى (تداخل عدتين)ده مذكوردر .

(٥) وله صور اخرى مذكورة فى ط ذكرتها فى تداخل العدتين فليراجع الى ما يأتى .

معناسنه اولان شهرك جمعيدر . مقصود شهور قمريه در . (وضع حمل) چوجق طوغرمقدر . (ابعد اجلين) طلاق ووفات عدتلرينك اك اوزونى ديمكدر .

(قروء ايله عدت) : ذات الحيض اولوبده[١] زوجندن طلاق بائن ويارجعى ويا فسخ طريقيله مفارق اولان وحامل اولميان مدخول بها (ومن فى حكمها) حقنده در[٢] كه اوقادين تحت مسلمده كتابيه دخى اولسه[٣] حره اولديغنه كوره تام اوچ حيض[٤] وغير حره[٥] اولديغنه كوره تام ايكى حيض كورمدكجه زوج ديكره عقد اولنه ماز .

بدعياً تطليق اولنديغنه كوره طلاقك واقع اولديغى حيض داخل حساب اولماز .

حره منوال مشروح اوزره اوچنجى وغيرحره ايكنجى حيضدن پاك اولمقله[٦] عدت انقضا ايدر . اندن صكره زوج

(١) كتاب الطهاره مزك احوال نساء فصلنه باقكز .

(٢) حاملك عدتى وضع حملى ايله در . مدخول بها اوليانه عدت يوقدر .

(٣) تحت كتابيده اولان كتابيه حامل اولمدقجه اكا عدت لازم اولماز . كما مر وسيأتى .

(٤) حيض اولى رحمك تبين براءتى و حيض ثانيه نعمت نكاحك بيان مزيتى وحيض ثالثه حريتك فضيلتى ايچوندر . كذا قالوا .

(٥) باب قسمده مذكور اولديغى اوزره رق فروع حالده دخى كرامات دنيويه يه اهليتده كمال حاله منافى اولديغندن غير حره نك عدتى ايكى حيض ويا نصف مقدردر . على مايذكر .

(٦) پاك اولمق : مدت حيضك اكثريته كوره اون كونى تملامق ، انك مادوننه كوره انقطاع دم ايله اغتسال الخ ايتمك ، در . كتاب الطهاره مزك يوز سكسان ايكنجى صفحه سنه باقكز .

دیكره عقد اولنه بیلور .

طلاق رجعی ایله مطلقه یه كوره زوجنك حق رجعتنك انقطاعی دخی انقضاء عدت احكامندندر .

(طلاق رجعیدن اولان عدتی ایچنده اعتاق اولنان جاریه نك عدتی حره عدتنه منقلب اولور[١] . جاریهٔ معتده اكر مبتوته[٢] ویاخود متوفی عنها[٣] ایسه عدتی حره عدتنه انقلاب ایتمز .)

ذات الحیض ایكن حیضی مرتفع (بسبتون منقطع) اولان قادین دخی سن ایاسه ایرمدكجه[٤] اشهر ایله اعتداد ایتمیوب حیض ایله معتده اولور . وبوصورتله مدت عدت چوق ممتد اوله بیلور .

---

(١) وقد تتنوع عدتها خمسة أنواع . انظر الدر مع ط . ألغاز فقهیه مزك كتاب طلاقنده شویله مذكوردر :

(مسئله ١٩) : او هانكی قادیندركه زوجی تطلیق ایتمش اولمغله اكا درت عدت بكلهمك لازم كلشدر ؟ (جواب) : او شول صغیره جاریه دركه بر حرك تحت نكاحنده ایكن زوج انی تطلیق ایتمش اولور صغیره بولندیغی ایچون شهور اوزرینه عدت بكلهمسی لازم كلوب جاریه اولمق حسبیله نصف مقداری اولان بربچق آی اوزرینه عدت بكلهمكده وعدتی منقضیه اولمق اوزره ایكن عادت كوررك بالغه اولور بو حالده عدتی عادت حالنه منقلب اولهرق ایكی عادت (حیض) بكلهمكده ایكن آزاد اولنور انقضایه یوز طوتمش اولان ایكنجی عدتی شمدی حره لرعدتنه منقلب اولهرق اوچ عادت (حیض) بكلهمك لازم كلوراتی ختامه ایردرمك اوزره ایكن زوجنك وفاتی وقوعه كلمكله اكا عدت وفات اولان درت آی و اون كون لازم كلور اه

(٢) طلاقی كسلمش ، بیتمش .

(٣) زوجی وفات ایتمش اولان قادین كه اكامطلقه وزننده (مخلفه) دخی دینور .

(٤) كتاب الطهاره مزك احوال نساء فصلنه باقكز .

(اشهرايلهعدت) : ایکی نوعدر . بری‌صغیره یاخود آیسه[١] حقنده حیضه‌بدلدرکه صغرسنه ویاکبر سنه مبنی ذات‌الحیض اولمیان وسناً بالغه اولوبده حیض کورمامش بولنان غیر حامل مدخول بها قادین مطلقه اولدقده هر آی برحیض مقامنه قائم اولمق اوزره حره‌ایسه اوچ ، وغیر حره ایسه بریچق ، آی عدت بکلر . مبدأ : اوّل شهراولورایسه غره ، واولمازایسه‌ایام ، حساب اولنور .

اثناء عدتده حیض کورن مراهقه عدتنی حیض ایله استیناف ایدر . ختام اشهردن صکره کوریلان حیض موجب استیناف اولماز .

امتدادطهر ایله منتظرهٔحیض اوله‌رق سن‌ایاسه ایرن‌دخی اوسنه وصولندن اعتباراًاشهرایله اعتداد ایدر .

دیکری زوجك وفاتّ مفارقتنده حمل اولمدیغنه کوره عقد صحیحه[٢] حره حقنده درت آی واون کون[٣] وغیرحره حقنده ایکی آی وبش کون عدت ترتب ایتمکدر .

جاریهٔ غیر مستولده‌یه عدت یوقدر . یعنی برکیمسه ولدی کندندن ثابت اولمیان اوطه‌لق‌جاریه‌سنی آزادلی وآزادسز بلاعدة آخره تزویج ایده‌بیلور . ام ولدینی دخی قبل الاعتاق بلا عدة تزویج ایدر .

---

(١) کتاب‌الطهاره‌مزك احوال نساء فصلنه باقکز .

(٢) نکاح فاسدده عدت‌وفات یوقدر . هندیه .

(٣) والمعتبر عشرةأیام وعشرلیال من الشهرا لخامس سواء کانت مسلمةأوکتابیة او صغیرة اذا کان زوجها مسلما اه جوهرة .

ام ولده عدت افنديسنك وفاتنده ياخود اعتاقنده لازم اولور .

افنديسى وفات ياخود كنديسنى آزاد ايتمش اولان غير حامل ام ولدك عدتى وشبهه ايله ياخود نكاح فاسد ايله موطوءه اولان غير حامل قادينك وفات وفرقت صورتلرنده‌كى عدتى دخى ذوات الحيضدن اولديغنه كوره قروء ايله واولمديغنه كوره اشهر ايله‌در [١] .

(وضع حمل ايله عدت) : حوامل ايچوندركه زوجندن حامل اوله‌رق مفارق اولان قادين وضع حمل ايتمدكجه زوج ديكره كيده‌مز . زوجى كرك وفات ايتمش [٢] ، كرك كنديسنى تطليق

---

(١) بونلرده موت ايله طلاقك مساواتى نص كريمده [ويذرون أزواجاً] بيوريلوب بونلر ايسه زوجه اولمديغنه بناء در . جوهره . بونلرده‌كى غير حامل قيدى حاملك وضع حملدن بشقه عدتى اولمديغنه مبنيدر . كما يأتى . در مختارده امولدك افنديسنه حرام اولماسى قيدى دخى زياده ايدلشدركه بشقه‌سنه منكوحه ياخود معتده اولمق ويا افنديسنك يتشمش اوغلنى تقبيل ايتمك مثلى اسباب ايله افنديسنه حرام اولان ام ولده عدت يوقدر . امولده متعلق مسائل دقيقه‌دندركه امهات اولادينى كنديسنك حر اولان خدامنه تزويج ايتمك ايستيان برذاتك رأيني علماء عصرى صواب كورد كارى حالده شمس الائمه تخطئه ايدوب : اوخادملردن هر برينك تحت نكاحنده برر حره واردر انلر اوزرينه كنديلرينه جاريه تزويج اولنه‌ماز ديمشدر . بوكا چاره اولمق اوزره او ذات : بن انلرى آزاد ايتدم . ديمش و طرف علمادن ينه تصويب كورمش ايكن شمس مشاراليه : بوده شمدى اوله‌ماز چونكه امهات اولاده بعد الاعتاق عدت لازمدر معتداتى تزويج ايتمش اوليورسكز ديمشدر . كما فى ط . محرمات فصلنده جمع ديكر ايله اولان سببب تحريمه باقكز .

(١) (سورهٔ نساء قصرى) — كه سورهٔ طلاقدر — (سورهٔ نساء طولى) =

ایلمش وياخـود بینلرنده فسخ وتفريق ويامتاركه (۱) واقع اولمش اولسـون وكنديسی كرك حره ويامملوكه ياخود مدبره ويا مـكاتبه ويا ام ولد ومستسعاة (۲) ومسلمه ويا كتابيه بولنسون وقارنسـده‌کی چوجق كرك ثابت النسب اولسون ، كرك اولمسون‌ط .

معتده بالحمل اولان قادين ايچون وضع حملدن بشقه عدت اولميوب قادينجغز زوجنك طلاق ويا وفاتندن بركون ويابر ساعت صكره دخی وضع حمل ايتسه منقضية العده اولمش اولور . وضـع ايتديكی ولد بردن زياده ايسـه انقضاء عدت ولد اخير ايله‌در (۳).

مطلقهٔ رجعيه اكثر ولدك ظهوريله زوجندن بائن‌دوشر (٤) . جوهرة (٥) .

= دن مؤخر النزول اولديغی حضرت عليجه متعين اولمديغندن نصوص متعارض و عدت موضع احتياط اولمق حسبيله زوجی وفات ايدن حامل قادينك عدتی نزد حضرت‌مشاراليهده ابعد اجلیندرکه عدت‌وفات ايله عدت حملدن هانـكيسی اطول ايسه اودر . تنـكيم اصولك عام بحثنده مذكوردر . بوندن صكره‌كی (ابعد اجلين) بو دكلدر .

(۱) نـكاح‌فاسد بابنه باقـكز .

(۲) اقسام‌ارقاء ايچون نـكاح‌رقيق فصلنه مراجعت ايدكز .

(۳) لان الحمل فی قوله‌تعالی (أن يضعن حملهن) اسم لجميع ما فی البطن اه در مختار .

(٤) وفی البحر خروج‌اكثر الولد كالـكل فی كل الاحكام من انقضاء العدة و وقوع الشیء المعلق بولادتها الا فی‌حلها للازواج احتياطاً فتحرم علی الاول لانقضاء العدة (فی الرجعی) ولا تحل للثانی لعدم وضع جميع‌الحمل احتياطاً فيهما اه مع ط بزيادة بين هلالين متصرفا فی العبارة .

(٥) قال فعلی هذا ينبغی أن تنقضی العدة بظهور اكثر الولد .

مستبين‌الخلقه اولان سقط دخی وضع کبیدر[۱] .

(ابعد اجلین ایله عدت) : مرض‌موتنده فار اوله‌رق[۲] بائناً ایقاع‌طلاق واثناء عدتده وفات ایتمش بولنان کیمسه‌نك مدخوله‌ٔ مطلقه‌سی حقنده‌درکه اومطلقه طلاق یاخود وفات عدتلرندن هانکیسی ابعد واطول‌ایسه انکله معتده اولور[۳] .

عند الطرفين حکم‌مسئله اشته بودرکه عـــدت‌طلاق اولان (مثلا) اوچ حیض منقضی‌اولوبده عدت‌وفات منقضی اولمازایسه عدت‌وفاتك انقضاسنه انتظاراولنمق‌لازم‌کلور . عدت‌موت‌منقضی اولوبده عدت‌طلاق منقضی اولمازایسه عدت‌طلاقك انقضاسی انتظار اولنور . درر[٤] .

---

(۱) وان اسقطت سقطاً ان كان مستبين الخلق أو بعضه انقضت به العدة والا فلا اه جوهرة .

(۲) طلاق مریض بابنه باقــکز .

(۳) وهذا غير أبعد الاجلين الذى قال به سيدنا على رضى الله تعالى عنه فى الحامل التى توفى عنها زوجها كما قدمنا فى الهامش الثانى من ص ۲۳۷ .

(٤) طرفينه يعنى امام ابوحنيفه حضرتلريله امام‌محمدحضرتلرينه كوره او قادين شويله بر درت آى واون كون عدت بكله‌مك لازم كليوركه او مدت ايچنده وقت‌طلاق‌سنيدن اعتباراً قادينك باشلاديغى طلاق عدتى تام اوچ حيض اوله‌رق موجود ومتحقق اولمش اولسون . امتداد طهر وقوعيله سن‌ايايسه دكين سنه‌لر كچه‌بيلور . درت آى و اون كون كچوبده امتدادطهرى جهتيله اوچ حيضى اكمال ايتميان مطلقه‌ٔمزبوره عدتى ايچنده عد اولنديغى كبى درت آى واون كونك تمامندن اول اوچ حيضى اكمال ايدن دخى عدتى ايچنده اولوب هنوز منقضية العدة اوله‌مامشدر .

امام ابو يوسفجه اكا لازم اولان عدت طلاقدركه اوچ حيضدن عبارتدر . مقتضاى قياس دخى بودر چونكه نـكاح موت ايله دكل ، طلاق‌ايله زائل =

ایقاع اولنان طلاق رجعی اولدیغنه کوره کرك صحتده ، کرك حال مرضده ایقاع ایدلمش اولسون حکم نکاح باقی اولمغله زوجك اثناء عدتده وفات ایتمسیله عدت طلاق منخرم (منهدم) اوله رق قادینه اتفاقا عدت وفات متعین اولورکه یوم وفاتدن اعتباراً درت آی واون کون بکلر . چونکه نکاح انجق موت ایله زائل اولمشدر .

عدتك انواعی بونلردرکه ذکر اولندی . خلاصه سی اختلاف احوال وذواته کوره مختلف اولمقدر : مدخول بها ومن فی حکمها اولان قادین هرنه صورتله اولورسه اولسون زوجندن حیاً مفارق دوشدکده حرۀ ذات الحیض اولدیغنه کوره اوچ ، ومملوکۀ ذات الحیض اولدیغنه کوره ایکی ، حیض ایله معتده اولور . حرۀ غیر ذات الحیض اوچ ، ومملوکۀ غیر ذات الحیض برچق ، آی ایله معتده اولور . مدخول بها اولسون ، اولمسون عقد صحیح ایله منکوحه سی بولندیغی زوجنك وفاتیله اندن مفارق دوشن قادین وقیز حره ایسه درت آی واون کون ، وغیر حره ایسه ایکی آی وبش کون ،

= اولمشدر . عدت وفات نکاحك موت ایله زوالندەدر . ارث حقنده نکاحك بقاسی اجماع اصحابدن طولایی احتیاطه مبنی حکماً در . رجعیده اولدیغی کبی بقاء نکاح یوقدرکه عدت تغیرایده بیلسون .

قول طرفین اولان استحسانك وجهی بودرکه قادین اکا وارثه قیلندیغی ایچون نکاح وفاته دکین حکماً قائم (موجود) عد اولنمشدر . زیرا ارث انجق نکاح ایله در . ارث حقنده قائم اعتبار اولنان نکاح عدت حقنده دخی قائم صایلمش وصایلمغه احق اولمشدر . چونکه شك ایله ارث جاری اوله ماز ایسه ده شك ایله عدت واجب اولور اه من تبیین الزیلعی .

ايله معتده اولور . بونلر حائل حقنده‌در . حامله‌نك عدتی انجق وضع حمل ايله‌در . طلاق فارّ ايله مطلق اولان كيمسه‌نك زوجۀ مدخوله مطلقه‌سی اثناء عدتده زوجی وفات ايتمك تقديرنده ذكراولنديغی اوزره ابعد اجلين ايله معتده اولور (١) .

عدتك مبدأی وقوع مفارقت حينيدركه زوجك طلاقنی ويا وفاتنی وفسخ ويامتاركه ايله فراقنی متعاقب معتده اولمسی لازم كلان زوجه (٢) عدت بكله مكه باشلامش اولور (٣) .

سبب عدت اولان طلاقی ياخود وفاتی قادينك بيلمسی لازم دكلدر . قادين كنديسنك مطلقه اولديغنی ياخود زوجنك وفات ايتديكنی بيلمسه بيله مدت معينه‌سنك كذران اولمسيله عدتی انقضا بولمش اولور . حتی خبر طلاق ويا خبر وفات كنديسنه عدتنك انقضاسندن صكره واصل اولان قادين أزواجه حلالدر .

طلاق واقعی زوجك اقرار ويا انكار ايتمسی سيانذر .

زوجه‌سی تطليق ايدوب بعده انكار طلاق ايليان كيمسه‌نك عليهنه بينه اقامه اولنه‌رق مفارقته حكم قاضی لاحق اولمق صورتنده

---

(١) نكاح فاسد ايله ويا شبهه ايله موطوءه اولان متوفى عنهانك ومعتقه ياخود افنديسی وفات ايتمش بولنان ام ولدك عدتی قسم اولدندركه يا اوچ حيض ويا خود اوچ آيدر . كما مر .

(٢) احتراز عن غير المدخول أو المختلى بها فی غير صورة الوفاة .

(٣) بوندن طلاق مبهم مستثنادركه ايكی زوجه‌سنه خطاباً «سزك بركز مطلقه‌در» ديبان كيمسنه تعيين ايله ملزم اوله جغندن انك مطلقه سنك عدتی وقت بياندن بدء ايدر . كما فی الدر . اكر قبل البيان زوج وفات ايدرسه انلرك هربرينه شويله برر عدت وفات لازم كلوركه انده اوچ حيض استكمال ايدلمش اوله . ط عن الشرنبلالية .

ادعا شوالده وحكم محرمده واقع اولسه عدت وقتحكمدن دكل ، وقت طلاقدن معتبر اولور . كما يأتى (فى ص ٢٥٢) .

عدتك ركنى : لزوم حرماتدركه معتده‌نك زوج ديكره تزوجى اكا وتزوج ايدنه وبيت عدتدن خروجى كنديسنه حرام اولمق وهمشيره‌سنى ياخود خاله ويا تيزه‌سنى تزوج انك زوجنه حرام اولمقدر .

عدتى ايچنده زوجنك درت زوجه تزوج ايده‌مامسى ومعتده حرّه اولديغنه كوره انك اوزرينه زوجنك مملوكهٔ غيرى تزوج ايليه‌مامسى دخى جملهٔ حرماتدندر .

عدت زوج مطلقك غيرى ايچون موانع نكاحدن ايسه‌ده انك نكاحنه مانع دكلدر وانك مادام العده والعدد ايقاع طلاقى دخى صحيحدر ، بوده نفقه كبى جملهٔ احكام عدتدندر .

مطلقه عدتنك انقضاسنى سويله‌مك وزوج مطلق انى تكذيب ايتمك صورتنده زوجه‌نك قولى — اكر مدت اكا متحمل ايسه — يمينيله قبول اولنور (١) اكرمدت اكا متحمل دكل ايسه قبول اولنماز (٢) .

عدتك محظورى : معتده منزل عدتدن چيقمق وطلاق بائنه كوره تطيب وتزين ايتمكدر . نتكيم حداد فصلنده مذكوردر .

---

(١) چونكه بوبابده قادين وديعه‌نك رد ويا هلاكنى ادعا ايدن مودع كبى اميندر . تحليف دخى قول امامنيدر قول امام دكلدر . ط .

(٢) چونكه امين انجق ظاهره مخالف اولميان خصوصده تصديق اولنور . در مختار . عدت شهور ايله اولديغنه كوره مقدر : آيتده مذكور اولان اوچ آيدر . حيض ايله اولديغنه كوره انك حره حقنده اقلى التمش كوندر . غير حره حقنده قرق كوندر .

(بيت عدت) و تعبير ديكر ايله (منزل عدت) : زوجينك بينلرنده زوجيت قائم ايكن مساكن اولدقلرى خانه‌در .

عدت مدتنده قادين اورايه ملازم اولوب ضرورت اولمدقجه خارجه چيقه‌مديغى كبى حق‌شرع اولديغيچون كنديسى اورادن اخراج دخى اولنه‌ماز . (احكام طلاق رجعى و بائنه وآتيده حداد فصلنه باقكز .)

اهل كتاب وجوب‌عدتى معتقد اولدقلرينه كوره انلرك اهل‌ذمت اولانلرينك كندى مطلقه ومخلفه‌لرينه دخى عدت اتفاقا لازمدر .

(حربينك مطلقه‌سى اولان حربيه‌يه بالاتفاق‌عدت يوقدر .)

وجوب عدتى معتقد اولمدقلرينه‌كوره انلرك مطلقه ويا مخلفه‌سى حامل دكل ايسه عندالامام عدت‌ده لازم دكلدر (*) .

بناءً عليه انى برمسلم ويا غير مسلم فى الحال تزوج ايده‌بيلور .

حامل ايسه اتفاقاوضع‌حمل‌عدتى‌لازم‌اولديغى كبى تحت‌مسلمدن مطلقه ويا مخلفه اولان كتابيهٔ ذميه‌يه‌دخى ــ حامل اولسون ، اولمسون وانلر وجوب عدتى كرك معتقداولسون ، كرك‌اولمسون ــ عدت اتفاقا لازمدر چونكه مسلم انى معتقد در .

---

[*] لأن العدة لو وجبت عليها لايخلو إما أن تجب حقاً للشرع أو للزوج . ولاوجه للاول لأنها غير مخاطبة بحقوق الشرع . ولا للثانى لأن الزوج لايعتقده . وقد أمرنا بتركهم وما يدينون . لكن روى عنه أنه لايطؤها حتى تستبرىء بحيضة . وعنه لايتزوجها إلا بعد الاستبراء . وقالا عليها العدة اه ط من موضعين .

تباين دارين [١] ايله زوجندن مفارق اولان مَسْبِيَّه [٢] حامل اولمدقجه اكا عدت لازم دكلدر . چونكه عدت - واجب اولديغى يرده - حقاً للعباد واجب اولور حربى ايسه ملحق بالجماد در [٣] .

دين اسلامى ويا ذمت اهل اسلامى قبول ايدرك چيقوب داراسلامه كلان وياخود مستأمنه اوله‌رق كلوب بوراده مسلمه ويا ذميه اولان قادين دخى بويله‌دركه اكاده عدت لازم اولماز . مكركه حامل اوله . اوحالده وضع حمل ايتمدكجه تزوج اولنه‌ماز [٤] .

تداخل عدتين

معتده اولان قادين بر شبهه‌يه مبنى موطوءه اولدقده سبب تجدد ايتديكيچون برعدت دها لازم كلسكله ايكى عدت متداخل (برى بريناك ايچنه كيرمش) اولور . [٥] شويله‌كه : بركيمسه

---

(١) انكحهٔ كفار بابنه باقكز .

(٢) باب مذكوره باقكز .

(٣) أى فلاحرمة لفراشه فيجوز تزوجها فوراً . ط .

(٤) لا لانها معتدة بل لان فى بطنها ولداً ثابت النسب . در مختار . وقد مر فى أنكحة الكفار .

(٥) وعند الشافعى لاتتداخلان . وحاصل الخلاف راجع إلى أصل وهو : أن الركن فى العدة هل هو الفعل أم ترك الفعل ؟ فعنده هو الفعل لكونها مأمورة بالتربص الذى هو الكف عن التزوج وعن الخروج وهو فعل . ولا يتصور فعلان فى وقت واحد : كالصومين فى يوم واحد . وعندنا الركن ترك الفعل . وهو ترك التزوج وترك الخروج . ويتصور ترك أفعال كثيرة فى وقت واحد : كترك مطالبات كثيرة . ولهذا تجب على من لا فعل عليها أصلا كالصبية والمجنونة . كذا فى الجوهرة النيرة .

كنديـنك بائناً مطلقه‌سنى مطلقهٔرجعيه‌سى‌كبى اثناء عدتده كنديسنه حلال اولور ظنيله وطء ايلسه ياخود مبتوتهٔ معتده‌سنى بلاحله تزوج واكا دخول ايتدكدن صكره فسادنكاحه مبنى بينلرى تفريق اولنسـه وياخود بر معتده خطأً بركيمسـه‌يه مزفوفه اولوب آيرلسه ياخود زوجنك وفاتندن ويا تطليق ايتمسندن طولايى هنوز معتده بولنان قادينى بركيمسه فاسداً تزوج‌ايدوب وطء ايلدكدن صكره بينلرى تفريق ايدلسه ـ كه اشته بونلر (وطء بشبهه) انواعيدر ـ كذلك بركيمسه كنديـنك معتده‌سنى نكاح صحيح شرعى ايله تزوج ايدوب بعد الدخول وحتى قبل الدخول والخلوة (*) ينه تطليق ايلسه ايكنجى اوله‌رق لازم كلان عدت اولكى ايله تداخل ايدوب قادينك كورديكى حيض عدتلرك ايكيسنه دخى محسوب اولور :

ايكنجى عدت كندى سببندن باشلايه‌رق اولكينك مدتى منقضيه اولدقدن‌صكره ايكنجينك نقصانى اتمام اولنور . مثلا وطء‌ثانى ـ كه وطء بشبهه ديديكمزدر ـ اوچ حيض ايله اعتداده محكوم بولنان قادينك ابر حيض كورديكندن صكره وقوع بولسـه اكا مرةً ثانيه مستقل اوچ حيض دها

[*] چونكه عقد اول صحيح اولسون اولمسون انده‌كى دخول عقد ثانى صحيح اولمق شرطيله انده‌كى دخول حكمنده در زيرا وطء اولك بقاء اثرى جهتيله ـ كه عدتدر ـ قادين انك معتده‌سى ديمكدر . كما فى الدر . أما عقد ثانى صحيح دكل ايسه انده دخول وياخلوت اولمدقجه عدتك استيناف وتداخلى داعى بر سبب اولمامغله قادينه انجق عدت اولاسنى اتمام لازم اولور چونكه عقد فاسد ده زوج وطئه شرعاً متمكن اولمديغيچون او عقد حكماً وطء عد اولنه‌ماز . لعدم إمكان الحقيقة . كما فى ط .

کورمك لازم کلمیوب کوردیکی ایلك حیض کندینك عدت اولاسنه عائد اولدیغی کبی اندن صکره کوره‌جکی ایکی حیض دخی اکا عائد اوله‌رق عدت اولی انلرله ختام بولمش اولمقله برابر او ایکی حیض همده عدت ثانیه‌سنه محسوب اوله‌رق انك یالکز برحیض ایله اتمام اولنمسی لازم کلور .

اکر وطء ثانی حیض کورمدین وقوع بولمش ایسه اکا اوچ حیضدن بشقه برشی لازم کلمزکه او اوچ حیض التی حیض مقامنه قائم اولور . کما فی الدرر .

اشهر ایله اولان عدت دخی بویله‌درکه آیسه اولان مطلقه عدتی خلالنده موطوءه بشبهه اولدقده عدتلر تداخل ایتمکله عدت ثانیه‌سنی حساب سابق وجهله اشهر ایله اتمام ایدر .

معتدهٔ وفات اولان قادین اشهر ایله اعتدادی اثناده موطوءه بشبهه اولور وکندیسی ذات الحیض دخی بولنور ایسه کوردیکی حیضی اوچه اکمال ایدر . اکر اثناء اشهرده دم کورمدی ایسه تام اوچ حیض کورمك لازم کلور .

کرك معتدهٔ طلاق ویافسخ وکرك معتدهٔ وفات حائل ایکن اثناء عدتده‌کی وطء بشبهه سببیله حامل اولسه بری قروء ویا اشهر ایله ودیکری وضع حمل ایله اولمق اوزره ایکی عدت لازم کله‌جکندن بونلر تداخل ایتمکله قادینجغزك عدتی وضع حمل ایله منقضی اولور . مکرکه بعد وفاة الزوج حادث اولان حملك زنادن اولدیغی متبین اوله .

زنا ایچون عدت اولمدیغندن او حالده قادین انجق عدت وفات ایله معتده اولور .

نتكيم زوج صبينك وفاتندن صكره حامل اولان قادين (١) زوجنك وفاتنده حواملدن اولمديغيچون اجماعاً عدت وفات ايله معتده اولور . كما فى الدر مع ط واثرد وهكذا ينبغى التحرير .

نفقهٔ عدت

نفقه كتاب نكاحك صوكنده ذكر اولنديغى اوزره : طعام وكسوه وسكنادن عبارت اولمق اوزره تعريف اولنور ايسه ده عدته عائد اولان نفقه‌دن — مدت على الأكثر ممتد اولمديغيچون — لباس ساقطدر .

(چوجق اولديغنه كوره حق حضانه ايچون بابنه مراجعت اولنسون .)

نفقهٔ زوجه انك نزد رجلده حبس نفس ايتمش اولمسنك جزاسى (قارشيلغى) اولمق اوزره زوج اوزرينه واجب اولديغى جهتدن شبيه عوض (٢) برصله اولديغى كبى نفقهٔ عدتده دخى ذكر اولنان معناى احتباس ملاحظدر . انك ايچون نفقه لازمهٔ عدت اولمشدر .

هر فرقت — كه موجب عدت وزوجه جانبندن بلامعصيه‌در — موجب نفقه‌در (٣) .

---

(١) بان ولدت لنصف حول فأكثر . در مختار

(٢) كتاب النكاحك نفقه بابنه باقكز .

(٣) فرقت واقعه كرك طلاق وكرك فسخ نتيجه‌سى اولسون وطلاق اولديغنه كوره كرك رجعى وكرك بائن بولنسون وبينونت كرك صغرى وكرك كبرى اولسون ومطلقه كرك حامل وكرك حائل بولنسون فسخ اولديغنه كوره دخى كرك زوجك =

قبل الدخول مطلقه اولان زوجه‌یه عدت لازم اولمدیغی کبی نفقه دخی لازم دکلدر .

عدتك مستلزم نفقه اولمسندن (عدت وفات) ایله (فرقت معصیت) عدتی مستثنادرکه نکاح صحیح شرعی ایله منکوحه اولانك [1] زوجی وفات ایتمك صورتنده کندیسی مدخول بها اولسون اولمسون اکا عدت لازم و نفقه غیرلازمدر . چونکه بو احتباس محضا حق شرعدر حتی زوجه‌نك مدخول بها اولوب اولمامسی مساوی اولمشدر .

فرقت معصیتده دخی معصیت زوجه جانبنده وقوع بولدیغنه ومثلا ارتداد ویا ابن زوجی تقبیل ایتمش بولندیغنه کوره انك مدخول بهاسنه عدت لازم اولمقله برابر حقنی اسقاطه کندیسی ساعی اولدیغیچون نفقه‌سی ساقطدر [2] .

معتدهٔ وفات حامل دخی اولسه اکا ترکه‌دن نفقه تقدیر

= معصیتنه ویا عدم کفاءتنه ویا نقصان مهر دعوی اولندیغنه مبنی اولسون وکرك زوجه‌نك خیاربلوغ ایله نفسنی اختیارینه مبنی بولنسون : زوجه‌نك اسلامی صورتنده زوجك عند العرض اسلامدن امتناعی ویا کندینك عنانتی یاخود ایلا وملاعنه‌سی سببیله مبانه دوشن زوجهٔ مدخول بهایه عدت و نفقه لازم اولدیغی کبی مخالعه سببیله مبانه دوشن زوجه‌یه دخی عدت لازم وعند المخالعه ذمت زوج نفقه‌دن ابراء ایدلمش اولمدقجه نفقه دخی متحتمدر .

(۱) نکاح فاسدده عدت وفات اولمدیغی اکلاشلمشدر . وبه صرح فی الهندیة

(۲) بیت عدتدن چیقمامق شرطیله یالکز حق سکنی ویریلور چونکه بوحق شرع اولدیغندن هیچ بر حالده ساقط اولماز . نفقه‌ایسه انك کندی حقیدر معصیتیله آیر لمقده ساقط اولور قاله فی الدر .

اولنماز . (امّ ولدك تركه‌دن نصيبى اولمديغى جهتله افنديسى متوفى اولوب كنديسى حامل بولنمق صورتنده اكا مال متروكدن نفقه تقدير اولنور) .

نفقهٔ عدت منتهاى عدته دكين ممتددر . حتى اشهر ايله اعتداد ايتمكده اولان مراهقه اثناء عدتده دم كورمكله كنديسنه استيناف عدت لازم كلدكده عدت جديده‌سى منتهاسنه قدر نفقه آلور .

امتداد طهر ايله منتظرهٔ حيض اوله‌رق سن اياسه ايرن معتده دخى بعد اياسهـــا اشهر ايله ايدجكى اعتداد نهايتنه دكين اخذ نفقه ايدر .

نفقه حق زوجه اولمق حسبيله طرف حاكمدن تقدير اولنميه‌رق واولبابده زوجه‌نك طلب وترافعى وقوع بولميه‌رق مدت عدت كذر ايدرسه ساقط اولور .

معتده بالتراضى ياخود بحكم القاضى مفروض (مقدر) اولان نفقه مدت عدتك كذشته اولمسيله ساقط اولماز .

حداد یاخود احداد

عناد وزننده اولان (حداد) و باب افعالدن (احداد) : تزین و تطییبدن اجتنابدر (١) .

زوجی وفات ایدن یاخود طلاق بائن ایله زوجندن مطلقه اولان معتدهٔیه مسلمه ومکلفه اولمق شرطیله حداد واجبدر .

وجوب حداد ده صحت نکاح دخی شرط اولوب غیر مسلمه وغیر مکلفه اولان معتده یه حداد لازم اولمدیغی کبی (٢) نکاح فاسد معتدهسنه دخی حداد لازم دکلدر .

مملوکهٔ غیر اولوب نکاح صحیح ایله منکوحه ایکن منوال مذکور اوزره معتده اولان جاریه دخی نعمت نکاحك کندیسندن زوالنه مبنی وجوباً احداد ایدر :

سوسلنهمز ، سیاه رنکلی دخی اولسه ایپکلی جامه کییهمز (٣) صیق طاراق ایله باشنی طارایهماز ، النهحنا قویهماز ، عذری اولمدقجه کوزینه سورمه چکهمز .

زوج مفارقی کندیسنه ترك حدادی امر و تنبیه دخی ایتسه حق شرع اولدیغیچون معتده انی ترك ایدهمز . کما فی الدر .

قبل الدخول مطلقهیه عدت اولمدیغی کبی حداد دخی یوقدر .

---

(١) حدت المرأة على زوجها تحد وتحد (أى من الباب الاول والثانى) حداداً بالكسر فهى حاد بغير هاء وأحدت احداداً فهى محد ومحدة إذا تركت الزينة لموته وأنكر الاصمعى الثلاثى واقتصر على الرباعى اهـ مصباح .

(٢) وفى النهر لوبلغت (الصغيرة) فى العدة لزمها الحداد فيما بقى . درمختار . ومثلها المجنونة إذا أفاقت . ط .

(٣) واستثنى بعضهم الاسود . قاله ط .

مطلقهٔ رجعیه‌دخی عدت مدتنده حداد ایله مكلف‌دكلدر . كنديسنه زوجك رجعتی مأمول‌اولمدقجه تزین‌ایتمك اكا مندوب بيله اولور . كما فى ط .

مكلفه اولمق شرطيله على الاطلاق معتده (١) بیت عدته ملازم اوله‌جغندن (٢) ليلاً ونهاراً ديشارى چيقماز .

مطلقه‌ایسه حوائجنی زوج كورر . مخلفه اولوبده كيمسه‌سی يوق‌ايسه حاجتی ايچون چيقار ، كيجه بشقه يرده قالميوب اوينه كلور .

معتده اولان قادین نه معتده‌سی اولور ايسه اولسون‌آخره منكوحه اوله‌مديغی كبی مخطوبه (٣) دخی اوله‌مازكه بشقه بر كيمسه انك طالب تزوجی اولمق حرام اولور (٤) .

معتدهٔوفات اولانه : « بن تأهل‌ایتمك‌ایستیورم » كبی لا على‌وجه‌الصراحه خبر ارسالی جائز اولور .

---

(١) يعنى كرك طلاق رجعى ويا بائن مطلقه‌سى وياموت ياخود نكاح فاسد معتده‌سى اولسون وحره ياخود جاريهٔ مبوأه بولنسون . كما فى الدر . قال ط أما الامة (يعنى غير المبوأة) والمدبرة وأم الولد والمكاتبة‌والمستسعاة فيجوزلهن الخروج فى عدة الطلاق والوفاة اه .

(٢) تداخل عدتين قبيلنه باقلمز .

(٣) كتاب صلاتك جمعه بابنده يازديغمز خطبهٔ نساءدندر . نشانلى‌يه دخى اطلاق اولنور .

(٤) قال تعالى [ولاتعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب أجله] برشيئى نهى انك وجوب ضدينى مستلزم اولور اكر او ضدك عدمى مقصود بالنهى مفوت اولور ايسه . كما تقرر فى موضعه .

هند نصرانيه‌نك زوجي زيدمسلم فوت اولسه هنده عدت لازم اولورمی ؟ الجواب اولور . (على افندی) .

عدت‌وفات (ياخود عدت طلاق) وقوع وفات (وياوقوع طلاق) حيننده‌می وياخود خبروفات (ويا طلاق) وصولنده‌می اعتبار اولنور ؟ الجواب . زمان وفات (ويا طلاق) دن اعتبار اولنور . كما فی فتاوی‌على افندی . وقد مرت مسألته (فی ص ٢٤٢).

هندك زوجی‌زيد آخرديارده ايكن عمرو هندی (هرنصل ايسه بيلميه‌رك [1] تزوج ايدوب وطء ايلدكدن صكره زيد كلوب هندی عمرودن تفريق ايتدرسه هنده عمرودن‌عدت لازم اولورمی ؟ الجواب : اولور . (على افندی) .

هندك زوجی‌زيد آخرديارده ايكن زيدك وفاتی شائع اولمغله بعد انقضاء العده نفسنی عمره تزويج ايدوب عمرو دخی‌هندی وطء ايتدكدن صكره زيد حياً كلوب هندی عمرودن تفريق ايتدرسه هندك عدتی منقضيه اولمدين زيد هندی وطء ايتمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (على افندی) .

بو مسئله‌ده اركك دخی عدت بكلەمش اوليور .

عدت رجال

ارككلر دخی بروجه آتی بعض مواضعده عدت بكلر [2] :

---

(١) منكوحه‌ء غيری بيله رك تزوجده عدت اولماز ديديلر . ولايخفی وجهه .

(٢) انلرك برطاقی زوج حقنده نـكاح ايچون مانع شرعی ديمكدر . تنكيم اون يدنجی صفحه‌ده اخطار اولنمشدر .

(۱) درت زوجه‌سی اولان کیمسه بریني تطلیق ایتدکده انك عدتی چیقمدقجه دیکرینی تزوج ایده‌مز .

(۲) مطلقه‌سنك همشیره‌سنی ویا تیزه‌سنی یاخود خاله‌سنی آلمق مراد ایدن کیمسه انك عدتی چیقمدقجه همشیره‌سنی الخ آله‌ماز . (وفات مستثنادر) .

(۳) حره اوزرینه جاریه استنکاح ایدجك کیمسه حره‌یی تطلیق دخی ایتسه انك عدتی باقی اولدقجه مملوکه‌ٔ غیر اولان جاریه‌یی کندیسنه نکاحلایه ماز(۱) .

(٤) معتده اولان قادین عدتی منقضیه اولمدقجه زوج دیکره وارامدیغی کبی راغبی اولان زوج دیکر دخی انی تزوج ایچون انقضاء عدتنه منتظر اولور .

(۵) زوجه‌سنی اوچ طلاق ایله تطلیق ایتمش بولنان کیمسه انی تزوج ایتمك ایسترایسه انقضاء عدتندن صکره تحلیل وقوعنه انتظار ایتمك لازم کلور .

(٦) جاریه اشترا ایدن کیمسه برحیض ویابر آی بکله‌مدکجه انی استفراش ایده‌مزکه بوکا (استبراء) تعبیر اولنور .

(۷) برینك کندندن حامل اولان جاریه‌سنی تزوج ایدن کیمسه جاریه وضع حمل ایتمدکجه انی وطء ایلیه‌مز(۲)

(۸) حربیه اولان ذات الزوج برقادین مسلمه اوله‌رق بزه

---

(۱) کتاب النکاحك محرمات فصلنه باقیکز .

(۲) ام ولد اولمیان جاریه‌یه اعتاق یاخود وفات عدتی اولمدیغی کبی ام ولد بولنان جاریه‌یه دخی معتقه ویا مخلفه اولمدقجه عدت اولمدیغی اوجه ذکر اولندی.

مهاجرت ایتمك صورتنده حامل اولمدقجه تربص لازم دكل ایسه‌ده حامل اولدیغنه كوره وضع حمل ایتمدكجه انی تزوج حلال اوله‌ماز . آله‌جق آدم او مدتی منتظرا ولور(*) .

(٩) دار حربدن سبی اولنمش اولان قادین دخی بر حیض كورمدكجه وذات الحیض دكل ایسه بر آی كچمدكجه وطء اولنه‌ماز .

(١٠) مكاتب اولان جاریه آزاد اولمدقجه انك نكاحی و تأدیه‌ٔ بدل كتابتدن اظهار عجز ایتمدكجه انك وطئی كندی مولاسنه حلال اولماز .

(١١) مرتده‌نك وكذا وثنیه‌نك و مجوسیه‌نك نكاحیچون اسلامنه انتظار اولنور .

(١٢) زناده عدت اولمدیغیچون حامل بولنسان زانیه‌یی تزوجده بأس یوق ایسه‌ده وضع حمل ایدنجه قدر انی وطء ایتمك حلال اوله‌ماز . (حملی زنادن اولمیان حامل معتده اولدیغیچون انك قبل الوضع نكاحی صحیح اولمیوب زانیه‌نك حملی كندندن ایسه وضع حمله‌ده حاجت اولماز .)

حیض یاخود نفاس اوزره اولان قادینك نكاحنه مانع یوق ایسه‌ده اوحاللر وطئه مانع اولدیغندن حال طهرینه انتظار ایدلمك لازم كلور .

(*) انكحه‌ٔ كفار فصلنده تباین دارین بحثنه باقكز .

حضانه

حانك فتح وكسرى ايله اولان (حضانة) باب‌اول وثانيدن مصدر اوله‌رق قوجاغه آلمق وقولچقه اولمق (١) ديمكدركه بسيليوب بيوتمك اوزره يانده بولندرمق معناسنی متضمندر . صاحبنه (حاضنه) تعبير اولنوركه والده‌يه وسائر اهل حضانه‌يه شاملدر .

ولدك نفقه‌سی — والدينی اره‌سنده زوجيت كرك قائم اولسون ، كرك اولمسون — پدره وحضانه‌سی والده‌يه عائددر .

اولادك منافع ماليه‌سنه پدر اقدر (دها قادر) اولديغيچون چوجقلرك امر اموالی رجاله (پدرلره) ومنافع بدنيه‌سنه والده اقدر بولنديغيچون انلرك امر ابدانی نسايه (والده‌لره) مختصدر .

پدرلر انفاقه مجبور ووالده‌لر حضانه‌يه غير مجبوردر .

ارباب حضانه على الترتيب شونلردر : ام ، ام‌الام ، ام الاب ، اخت‌لابوين ، اخت‌لام ، اخت لاب ، خاله‌لابوين ، خاله‌لام ، خاله‌لاب ، عمه‌لابوين ، عمه‌لام ، عمه‌لاب الخ (٢) .

---

(١) الرجل يترك بر أدانيه وهو الى الاباعد محسن ، والنعامة تهجر بيضها وبيض أخرى تحضن اه من نوابغ الكلم .

(٢) زيد صغيرك حق حضانه‌سی باباسنك اناسی زينب ايله لابوين قزقرنداشی خديجه‌دن قنغيسنكدر؟ الجواب : زينبكدر .

زيد صغيرك حق حضانه‌سی لابوين خالی عمرو ايله عمی بكردن قنغيسنكدر الجواب : بكركدر .

زيد صغيرك حق حضانه‌سی زيدك اناسنك هند ايله زيدك باباسنك ارقرنداشی قزی خديجه‌دن قنغيسنكدر ؟ الجواب : هندكدر .

چوجغك ارككايسه يدى وقيزايسه طقوزياشنه قدر حقّ حضانه‌سى كندى والده‌سى وارايسه آنككدر (١) يوق ايسه وياخود حقى ساقط اولمش ايسه صره‌سيله ديكرارباب حضانه نككدر . اركك چوجق قادينلردن مستغنى اولنجه قدر — كه قول مفتى‌به اوزره يدى ياش ايله تقدير اولنمشدر (٢) — اكا حاضنه‌سى احقدر . اندن صكره پدرينه ويريلور (٣) . قيز چوجق ظاهر روايتده بالغ اولنجه قدر — كه قول مفتى‌به اوزره طقوزياش ايله تقدير

زيد صغيرك نسواندن كيمسه‌سى اولميوب رجالدن اناسنك باباسى عمرو ايله باباسنك باباسى بكردن غيرى كيمسه‌سى اولمسه صغيرى عمرو وبكردن قنغيسى تربيه (حضانه) ايدر ؟ الجواب : بكر .

هند صغيره‌نك حق حضانه‌سى اناسنك اناسنك اناسى زينب ايله باباسنك اناسى خديجه‌دن قنغيسنككدر ؟ الجواب : زينبككدر . (بهجه) .

(١) يعنى سوت آنانك حق حضانه‌سى اولماز . رضاعدن اولان همشيره وتيزه وخاله دخى بويله در . ط .

(٢) چونكه اكل وشرب ولباس واستنجادن عبارت اولان امور اربعه‌نك حصولنده غالب اولان سن مذكوردر . اكرچوجغك سننده ابوينى اختلاف ايدرلر ايسه يالكزباشنه اكل وشرب واكتسا واستنجا ايده بيلمسنه باقيلور . بونلره قادر اولان چوجق پدرينه جبراً ويريلور چونكه انك نفقه‌سى كبى صيانتى دخى بالإجماع بابايه در . پدر بوبابده جبر كورر . (وكذا سائر عصبات) . امور اربعهٔ مذكوره‌نك تمامنه ويا بعضيسنه قادر دكل ايسه ويرلمز . (استنجاء) دن عند الحاجه طونى چوزوب باغلامغه وطهار تلنمكه اقتدار مقصود در . كما فى الدر مع ط .

(٣) چونكه اركك چوجق قادينلره احتياجدن مستغنى اولدقده آداب واخلاق رجال ايله متأدب ومتخلق اولمغه محتاج بولنور . بوكا پدر اقدردر . ط .

اولنمشدر[١] ــ اكا ، اناسى و بيوك اناسى احقدر[٢] . بعدالبلوغ قيز دخى حفظ وصيانته محتاجدركه اكاده بابا اقوى واهدادر.

كرك اركك وكرك قيز چوجق ايچون سن حضانه‌دن صكره وبلوغدن‌اول[٣] ابوينندن برينه كيتمك اوزره مخيرلك يوقدر . انادن‌النه‌جق‌سنه واصل اولدقده چوجغى بلاتخيير بابا اخذ ايدر .

منفعت‌ولد اعتباريله والده حق حضانه‌يه مالك اوله‌بيلمك ايچون حر وعاقل وامين وحفظ‌وصيانته قادر وزوج‌اجنبيدن خالى اولمق شرطدر .

شروط مذكوره‌يى حائز اولان والده ولوغيرمسلمه وحتى مجوسيه اولسون چوجغنه احقدر . چونكه شفقت اختلاف‌دين ايله مختلف اولور شى دكلدر . شوقدركه ولدمسلم تعقل‌دين ايدوبده كفره الفت ايلمكدن خوف اولنور ايسه حق حضانه مدتندن اول دخى والدهٔ غير مسلمه‌سندن اخذ اولنور .

شروط مذكوره‌يه بناءً جاريه آزاد اولنمدقجه چوجغه احق دكلدر[٤] .

---

(١) فتاواى ولوالجيه‌ده سن‌اشتها ايچون حد مقدر يوقدر چونكه بو ، اختلاف حال‌مرأه ايله مختلف اولور ديمشدر . ط .

(٢) كرك انا اناسى وكرك بابا اناسى الخ اولسون . چونكه قيز چوجق سن استغناءدن صكره معرفت آداب نسايه محتاج بولنور كه بوكاده قادين اقدردر . ط . انلرك غيريسى‌ده انلر كبيدر كافى الدر .

(٣) أما بعده فيخير بين أبويه الا اذا يخشى عليه‌شىء فالأب أولى من الأم وله أن يضمه إلى نفسه لأنه أقدر على صيانته . وان أراد الانفراد فله ذلك أى ان كان مأموناًعليه . درمع‌ط .

(٤) كرك امه وام‌ولد وكرك مدبره ويا قبل الكتابه اوچوجغى طوغرمش مكاتبه اولسون چونكه انلر خدمت‌مولى ايله مشتغللردر .

لكن (ولد) رقيق‌ايسه مولانك اولديغيچون والده‌سی اكا احقدر . درمختار .

ام‌ولد دخی مولاسنك وفاتنده ولدينه احق اولور . كمافی بهجة الفتوی .

عاقله اولميان آنانك حق حضانه‌سی‌ده اولماز .

ابه واولوبيقابيجی وحمام‌اوسته‌سی كبی كثرت‌خروج‌ومشاغله مبتلی اولوبده چوجق حقنده مأمون اولميان والده حق حضانه‌دن ساقطدر .

مرتده اولوبده حبس اولنمقدن و فاجره اولوبده كندی هواسيله وحتی شوكا بوكا تركی سويلمكله مشغول بولنمقدن(١) وياخود چوجغی اكا بغض ايدنلر ياننده بولندرمقده اولديغندن ناشی ولدينی حسن امساكه وحفظ وصيانته قادرعد اولنميان والده حق حضانه‌دن ساقطدر .

چوجغك محرمی‌اولميان يبانجی بركيمسه‌يه واران آنا دخی حق حضانه‌دن ساقطدر(٢) .

درمختار . همده حضانه برنوع‌ولايتدر جوارينك ايسه كنديلرينه‌ولايتلری يوقدر بشقه‌لرينــه ولايتلری اولماق اولويتده‌در . اعتاق اولندقلرنده انلرده حرائر كبی اولورلر .ط .

(١) قنيه‌نك « الام أحق بالولد ولو سيئة السيرة معروفة بالفجور » قولی فجورغير مضيعه محمولدر .ط .

(٢) « الراب يعطی الولد نزراً وينظر اليه شزراً » خواسنجه اوكی‌بابا چوجغه آز ويرر ويان‌باقار . حضوررسالتده برطول قادين : « يارسول الله بوچوجغه بطنم وعاء ، حجرم حواء ، ثديم سقاء ايدی شمدی انی باباسی بندن آلمق ايستيور . » ديو عرض شكوی ايلدكده حضرت رسول الله (صلی الله تعالی عليه وسلم) : سن قوجه يه كيتمدكجه اكا احقسين بيورديلر . كما فی ط .

والده نك واردیغی قوجه چوجغه عموجه اولمق مثلی یبانجی دکل ایسه حقنده مانع حضانه اولمدیغی کبی (مانع کیدنجه ممنوع عودت ایتمك) قاعده سنجه یبانجی یه وارمش اولمسی صورتنده دخی اندن آیرلمسیله ساقط اولان حق حضانه سی عودت ایدر .

پدر معسر (تنکدست) ایکن چوجغی مجانا حضانه دن امتناع ایلیان والده دخی مجاناً باقان بولنمق صورتنده حق حضانه دن سقوط ایدر . لکن چوجق آغوش دیکرده ایکن والده سندن دریغ اولنماز : آناسی کلوب آنی کوره بیلور .

والده دن صکره یعنی انك یا وفاتنه یاخود عدم قبولنه(١) ویاحقنی اسقاطنه(٢) مبنی حق حضانه والده والده سنکدر ، بعده بابا آناسنکدر الخ .

حاضنه کرك چوجغك کندی والده سی اولسون ، کرك انك غیری ارباب حضانه نك بری بولنسون حق حضانه نك ثبوت ویا سقوطنه متعلق احکامده متساویدرلر . برنده مرعی اولان شروط دیکرنده دخی مرعی ومعتبردر . حضانه ایچون هیچ برینه جبر اولنه ماز . مکرکه چوجق بشقه مه آلمامق ویاخود نه پدرده ونه مال صبیده اجرت ارضاع ایچون استطاعت اولمامق صورتیله حضانه یه تعین ایتمش اوله . اوحالده جبر اولنور . (کتاب صومزك یتمش التنجی صفحه سنه باقکز) .

چوجق والده سی پدرینه منکوحه یاخود معتدهٔ رجعیه(٣)

(١) چونکه حضانه تعین ایتمدکجه جبری اولماز . کمامر وسیأتی .

(٢) اسقاط حق شروط حضانه یی مراعی اوله مامقله در .

(٣) معلوم اولسونکه طلاق رجعیدن معتده اولان قادینه چوجغنی ارضاع ایچون .

اولمدقجه اجرت حضانه‌یه مستحقدرو بو اجرت اجرت‌رضاعدن و نفقهٔ ولدن بشقه در[١] . پدرانی برمسکنده بولندیرر وخدمتجی لازم ایسه انی ده طوتار . کما فی الدر .

کتاب رضاعده مذکور اولدیغی اوزره منکوحه‌نك وحتی معتدهٔ رجعیه‌نك کندی چوجغنی حضانه‌وارضاع ایچون اجرت طلبنه حق یوق ایسه‌ده برکیمسه‌نك زوجه‌سی اوکیمسه‌نك دیکر زوجه‌دن اولان چوجغنه باقمق ایچون منکوحه‌سی اولدیغی حالده دخی اخذ اجرته حقلیدر. کما فی ط .

چوجقلی اولسون ، اولمسون مهر معجلنی آلمش اولان منکوحه زوجی یانندن ومعتده بیت عدتدن آیریله‌مدیغی کبی چوجقلی اولان معتده عدتی انقضا سندن صکره دخی چوجغی آلوب مسافهٔ سفر محله نقل ایده‌مز[٢] .

مکرکه کویدن شهره انتقال ایتمش ویاخود کندینك نکاحلاندیغی وطننه عودت ایلمش اوله .

بو استثنا دخی والده‌یه مختصدر . والده‌نك غیری اولان حاضنه پدرك اذنی اولمدقجه چوجغی بریره نقل ایده‌مز .

اجرت طلب ایتمك اتفاقا یوقدر . مبتوته‌ده ایکی روایت واردراه درر . فتوی انك او طلبه حق‌اولدیغنده‌دراه شرنبلالیه . ط .

(١) بوحالده بابایه اوچ شی لازمدر : اجرت‌رضاع ، اجرت حضانه ، نفقهٔ ولد : ط .

(٢) پدر کوندزین کیدوب چوجغنی کوررك کیجه قالمدین کله‌بیلور درجه‌ده قصیر المسافة اولان محله‌نقل ایده‌بیلور . مکرکه چوجق اخلاق اهل سواد ایله متخلق اولمقله متضرر اوله‌جق برقریه اوله . کمافی‌الدر .

حق حضانه‌سی باقی اولان آنانك رضاسی اولمدقجه پدر دخی چوجغی اناسنك بلده‌سندن اخراج ایلیه‌مز (*) .

والده بشقه قوجه‌یه وارمق وحق حضانه انتقال ایدجك کیمسه بولنمامق حسبیله چوجق پدره قالدیغنده والده‌نك حق عودت ایدنجه‌قدر پدر انی مسافۀ سفره نقل ایده‌بیلور .

حضانه‌ده اولان چوجغی حاضنه پدرینه وچوجق پدرده قالمش اولدیغنه کوره پدر والده‌سنه کوندرمك مجبوریتی یوقدر . کلوب کورمکدن منع اولنمازلر

(*) بوحکم ظاهر اولدیغنه کوره والده‌یه مختص دکل ، هر حاضنه‌یه شاملدر . ط .

ثبوت نسب واستيلاد

(نسب) : ابوين‌جهتندن اولان اشتراكدر . ط .
چوجغك نسبي انى‌طوغران آنادن بلاشبهه ثابتدر [١] بابادن ثابت اولميه‌بيلور [٢] .

ثبوت نسب ايچون اوچ مرتبه واردر : [٣] .

(برنجيسى) نكاح صحيحدر . نكاح فاسد دخى عند الاتفاق اكا ملحقدر .

بونك حكمى نسب بلادعوة [٤] ثابت اولمق ونفى مجرد ايله منتفى اولميوب نكاح صحيحه كوره لعان ايله منتفى اوله‌بيلمكدر (باب لعانه باقكز) .

(ايكنجيسى) استيلاددركه جاريه‌نى بيان آتى وجهله ام و قيلمقدر .

بونك حكمى نسب بلادعوة ثابت ، ونفى مجرد ايله منتفى اولمقدر [٥] .

---

(١) وعن هذا اركك جانبنده حال اكراهده دخى غير ساقط وغير محتمل رخصت اولان حرمت زنا قادين جانبنده عذر اكراه ايله محتمل رخصت اولور چونكه مانع رخصت اولان معناى قتل كه ضياع نسلدر انده يوقدر . كما تقرر موضعه من الاصول .

(٢) بوكا مبنى دهاتدن اولان زياد : (ابن ابيه) ديو كندى پدرينه اضافه ياد اوانه كلمشدر . (مشاهير نساء ده (سميه) اسمنه باقكز .

(٣) بومراتب آتيده اقسام فراش اوله‌رق مذكور در .

(٤) دعوت آتيده تعريف اولنمشدر . بونك دالى مكسوردر .

(٥) نفى نسبه مالكيت حكم قاضى وياتطاول زمان اولمامقله مقيددر . فى الهندية . نسبك بلا دعوة ثبوتى دخى قيد حلاليت ايله مقيددر . كما يأتى فى الاستيلاد .

(اوچنجیسی) عدم استیلاددرکه تسری صورتنده جاریه امولد اولمامقدر .

بونك حكمی نسب بلادعوة ثابت اولهمامقدر [١] .

مدت حملك اقلی التی آیدر ، غالبی طقوز آیدر . اکثر مدت حمل ایکی سنهدرکه جنین رحم مادرده اندن زیاده قالماز [٢] .

بونلر تعیین نسب ایچون تحدید ایدلمش مدتلردر .

نسب زنا ایله ثابت اولهماز . ولد صاحب فراشکدر ، زانی محرومدر [٣] .

(فراش) : قادینك شخص واحد ایچون طوغرمغه متعین اولمسیدر .

---

(١) هندیهده دیرکه جاریهیی بلاعزل وطء ایتمکده اولان کیمسهیه نفی ولد دیانةً حلال اولهماز اعتراف لازمدر . اکر عزل ایدییورایدیسه نفی ولد جائز اولهبیلور .

(٢) رحمده جنینك مدت استقراری علی الغالب طقوز آی اولدیغی معلومدر . لا اقل التی آی واك چوق ایکی سنه اولدیغی دخی واردر . مذاهب سائرهده — حکم ثابت اولهمیهجق برطاقم حکایاته تمسکا — أکثر مدت حمل درت سنهدر . حضرت عائشة رضی الله تعالی عنها : ولد آناسنك قارننده ایکی سنهدن بر ایك آغرشغی قدرده زیاده قالماز . بیورمشدرکه بوکبی شیلر انجق صاحب سعادت صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن ایشدلمکله بیلنهبیلور . « ایك کولکهسی قدر » دخی دینلمشدرکه ظل مغزل قلتده مثلدر . چونکه ایکك دوران حالنده کولکهسی سائر کولکهلردن زوالاً أسرعدر . کما فی ط . عبارهده حذف مضاف واردر تقدیری : «ولو بقدر ظل مغزل» در .

(٣) بو مآل حدیثدرکه « الولد للفراش وللعاهر الحجر » بیورلمشدر .

انك صاحبی : زوج ویا سیددر .

زوجه‌نك فراشیتی عقد ایله ثابت اولور . انده وطء شرط دکل ، امکان اجتماع کافیدر .

سرّیه‌نك فراشیتی انجق انك وطئیله ثابت اوله‌بیلورکه سید انی مقر بولنمش اولور .

زنا ایله نسب ثابت اولمدیغی کبی فراشدن التی آیدن اقلده حاصل اولان ولدك دخی نسبی ثابت اوله‌ماز . زوجیت حکماً اولسون قائم ایکن[١] حملك تأخرینه‌ده برشی دینیله‌مز . ضیاعدن احترازاً اثبات نسب ایچون احتیال بیله اولنور[٢] .

برکیمسه برقادین تزوج ایتسه وتزوجدن التی آیدن اقلده چوجق طوغسه نسب ثابت اولماز . اکر التی آی تمامنده ویادها زیاده مدتده طوغار ایسه نسب ثابت اولور[٣] .

قادین ایکی چوجق کتورمك تقدیرنده ولدك برینی وقت نکاحدن اعتباراً التی آیدن برکون اول طوغروب دیکرینی اندن برکون صکره طوغرسه هیچ برینك نسبی ثابت اولماز .

---

(١) کما فی المعتدة علی ما یأتی فی الهامش .

(٢) احتیال : چاره آرامقدر (ایکیوز سکزنجی صفحه‌یه باقکز) مثلا بر کیمسه طلاقنی نکاحنه تعلیق ایتدیکی قادین کندیسنه منکوحه اولمغی متعاقب مطلقه اولدیغی حالده وقت نکاحدن اعتباراً التی آی تمامنده طوغرسه چوجغك نسبی اوکیمسه‌دن ثابت اولور وقادینك مهرینی او کیمسه تام ویرمك لازم کلور . کما فی الملتقی وغیره . التی آیدن اقلده طوغرسه نسب ثابت اولماز . هندیه .

(٣) زوج کرك اعتراف ویا سکوت ایتسون . ولادتی انکار ایدرسه بر قادینك شهادتیله ولادت ثابت اولور . هندیه .

اصل بودرکه مفارقتنده کندیسنه عدت لازم اولمیان قادینك طوغردیغی چوجغك نسبی زوجدن ثابت اولماز مکرکه وضع حمل التی آیدن اقلده وقوع بولمغله چوجغك اندن اولدیغی متیقن اوله .

کندیسنه عدت لازم اولان قادینك طوغردیغی چوجغك نسبی زوجدن ثابت اولور مکرکه وضع ایکی سنه‌دن اکثرده واقع اوله‌رق چوجغك اندن اولمدیغی یقیناً معلوم اوله .

ایمدی : قبل الدخول زوجه‌سنی تطلیق ایدن کیمسه‌نك مطلقه‌سی وقت طلاقدن اعتباراً التی آیدن اقلده چوجق طوغرسه جوجغك نسبی اوکیمسه‌دن ثابت اولور (١) .

بعد الدخول زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولان کیمسه‌نك مطلقه‌سی ایکی سنه‌یه قدر دخی برچوجق کتورسه چوجغك نسبی اندن ثابت اولور (٢) .

بونلر طلاق صورتیدر .

وفات صورتنده زوج کرك قبل الدخول وکرك بعد الدخول وفات ایتسون (عدت لازم اولمغله) انك وقت وفاتندن اعتباراً ایکی سنه‌یه قدر زوجه‌سی چوجق کتورر ایسه نسب اندن ثابت اولور . ایکی سنه‌دن اکثرده کتورر ایسه نسب ثابت اولماز .

بونلر قادینك انقضاء عدتنی کندیسی اقرار ایتمدیکنه کوره‌در (٣)

---

(١) التی آی تمامنده ویاده‌ها زیاده‌ده طوغرسه نسب ثابت اولماز . هندیه .

(٢) ایکی سنه‌دن اکثرده طوغرسه طلاق رجعی اولدیغنه کوره ینه ثابت اولور واو کیمسه اوسببله زوجه‌سنه رجعت ایتمش عد اولنور . طلاق بائن اولدیغنه کوره زوج ادعا ایتمدکجه ثابت اولماز هندیه .

(٣) زید زوجهٔ مدخول بهاسی هندی بائناً تطلیق ایتدکدن صکره

قادين كرك عدت طلاقنك وكرك عدت وفاتنك انقضا ايتديكنى اقرار ايتمش ومدت دخى انى متحمل بولنمش اولديغنه كوره چوجق وقت اقراردن اعتباراً التى آيدن اقلده طوغمش اولورايسه نسب ثابت اولور . والا اولماز (١) .

منكوحه ولوكه كندى زناسندن حامل اولهرق تزوج ايدلمش اولسون تزوجندن التى آى مرورنده وضع حمل ايدرسه نسب زوجدن ثابت اولور (٢) زوج انى كندندن نفى وسلب ايدهمز . مكركه شرطنجه لعان واقع اوله (٣) .

هند انقضاء عدتى اقرار ايتمدين ايكى سنهدن اقلده بر ولد طوغرسه ولد مزبورك نسبى زيددن ثابت اولور . (على افندى) .

زيدمتوفانك زوجهسى هند انقضاء عدتى اقرارايتمدين زيدكوفاتندناون التى آى مرورنده برولد طوغرسه ولد مزبورك نسبى ثابت اولور . (على افندى)

(١) هنديهده بويله مذكوردر . كتاب الطهارهمزك احوال نساءفصلى هامشنده دخى مذكوردركه قادين تطليق اولنور اوچ حيض ايله عدت چيقاردقدن صكره چوجق كتورسه انقضاء عدتندن اعتباراً التى آى تمامنده طوغرمش اولور ايسه نسب ثابت اولماز . قادين اكر دم كورمامش ايسه ايكى سنهيه قدر نسب ثابت اولور .

(٢) زيد مزنيهسى هندى تزوج ايتدكدنصكره هند وقت تزوجدن التى آيدن اقلده بر ولد طوغرسه اول ولدك زيددن ثابت اولماز . (على افندى) زنادن حامل بولنان قادينك نكاحى جائزدر . بعد النكاح التى آيده ودها زيادهده وضع حمل ايدرسه نسب ثابت اولوب چوجق اكا وارث اولور زيرا نكاح صحيحدنصكره چوجق مدت حملده كلمشدر . التى آيدن اقلده وضع حمل ايدرسه نسب ثابت اولهماز چونكه چوجغى تمام مدت حملده كتورمامشدر . كذافى نقوله .

(٣) لعاناً نفى اولنهبيلهجك ولدك نسبنى زوجك بلالعان نفى ايتمسيله

التى آى تمامندن اوّل تولد ايدن چوجغك نسبى زوجدن انجق انك ادعاسيله ثابت‌اولور. اكر زوج : چوجق بندن‌دكل، زنادندر، ديرايسه نسب مسلوب اولور.

نكاح فاسد ايله منكوحه‌نك حكمى دخى نكاح صحيح منكوحه‌سنك حكميدر [١] بينلرنده بوبابده‌كى فرق : نكاح صحيحده مبدأ، وقت عقد و نكاح فاسدده مبدأ وقت دخول اولمسنده‌در.

زوجيت ارەده قائم‌ايكن [٢] مبدأدن اعتباراً التى آى تمامنده طوغان چوجق ثابت النسب اولديغى كبى اندن فضله‌ده ولوكه اون سنه صكره طوغان چوجق دخى ثابت النسبدر.

آخر دياره‌ده ايكن وفاتى شائع اولان كيمسه‌نك زوجه‌سى انقضاء عدتنده زوج‌ديكره واروب مدت معتاده‌سى اولان طقوز آيده ولد كتوردكدن، ولوكه هرسنه برچوجق طوغررق برقاچ

نسب منتفى اولمديغى كبى انك او نفيى زوجه تصديق ايتسه دخى منتفى اولماز چونكه نسب حق‌ولددر زوجين انك حقنى ابطالده‌تصديق اولنه‌ماز. كما فى نقول على افندى عن لعان‌الدرر. وقدمر فى اللعان.

(١) زيد زوجه‌سى هندى اوچ طلاق ايله تطليق ايتدكدن صكره حله ايتدرمدين تزوج ووطء ايدوب بعده هند وقت‌وطئدن التى آى صوورنده برولد كتورسه ولد مزبورك نسبى زيددن‌ثابت اولور. (على افندى).

زيد زوجه‌سى هندك اوزرينه قزقرنداشى زينبى تزوج و وطء ايدوب زينب زيددن ولدكتورسه ولدمزبورك نسبى زيددن ثابت‌اولور (على افندى)

(*) بوسوز مطلقهٔ رجعيه‌يه دخى شاملدر. كما مر. قال فى التنوير فيثبت نسب ولد معتدة الرجعى وان ولدت لاكثر من سنتين. ولو لعشرين سنة فاكثر لاحتمال امتداد طهرها وعلوقها فى العدة ما لم تقر بمضىّ العدة اه مع الدر.

چوجق وسنه‌لردن ، صکره زوج اصلیسی حیاً ظهور ایتمکله زوج ثانینك فساد نـکاحی متبین اولوب بینلری تفریق اولنور وقادین زوج اولنك اولور . چوجقلرك نسبی زوج ثانی‌یه حکم اولنور (١) .

(استیلاد) : جاریه‌یه صاحبی چوجق طوغرتمق دیمکدرکه‌مراد جاریه‌یی وطء ایله اندن کلان ولدك کندی صلبندن اولدیغنی اقرار ایلسکدر . کرك طوغریدن طوغری‌یه کندی مملوکه‌سی اولسون ، کرك آخرك مملوکه‌سی وکندی منکوحه‌سی ایکن انی اشترا ایلمش بولنسون .

استیلاد ایدلمش اولان جاریه‌یه (امّ ولد) تعبیر اولنور .

ولد صاحب فراشك اولمق قاعده‌سنجه نسب استیلادایله‌ده ثابت اولور . چونکه فراش : قوی ومتوسط وضعیف اولمق اوزره اوچ مرتبه‌در .

(فراش قوی) : فراش منکوحه‌در . انك حکمی ثبوت نسبك مرتبهٔ اولاسنده مبین اولدیغی اوزره نسب بلادعوة ثابت اولمق ونفی مجردایله منتفی اولمامقدر (٢) .

(فراش متوسط) : فراش امولددر . انك حکمی ثبوت نسبك مرتبهٔ ثانیه‌سنده مذکور اولدیغی اوزره نسب بلادعوة ثابت ، ونفی مجرد ایله منتفی (مسلوب) اولمقدر . (بونده نسبك بلادعوة

---

(١) وعلیه الفتوی ورجع الامام عن قوله الاول المخالف لهذا کما فی فتاوی علی افندی .

(٢) نـکاح صحیحه کوره لعان ایله منتفی اولور . اذ لالعان فی الفاسد اهـ من استیلاد الدرر .

ثبوتی کندیسنه جاریه‌نك وطئی حلال اولمق قیدیله مقیددر. اکر وطئی حلال اولماز ایسه نسب دخی بلادعوة ثابت اوله‌ماز : کتابته کسیلان أم ولد وایکی کشی بیننده مشترك ایکن انلرك ایکیسنجه مستولد اولان جاریه کبی[1]) .

(فراش ضعیف) : فراش غیر مستولده‌در که هنوز استیلاد اولنماش اولان جاریه‌نك فراشی دیمکدر . بونك حکمی ثبوت نسبك مرتبهٔ ثالثه سنده مذکور اولدیغی اوزره دعوت اولمدقجه نسب ثابت اوله مامقدر .

(دعوت)[2] : چوجق بندندر دیو حین حملده اولسون اقرار واعترافدن عبارتدرکه عند وجود الخصم ادعا دیمك اولور .

فراش ضعیف بعد الدعوه فراش متوسط اولمغله اندن صکره ثبوت نسب برمنوال مذکور مانع حرمت اولمدقجه محتاج دعوت اولماز .

صیغهٔ مفعول ایله (مستولد) وتعبیر دیکر ایله (ام ولد) اولان جاریه آزادلی صاییله‌رق بیع وهبه اولنه‌ماز . افندیسنك وفاتنده مدبر کبی معتق اولور .

بونك مدبر ایله فرقی بودرکه مدبر ثلث مالدن آزاد اولمغله ترکه‌یه دین تعلق ایتمش ایسه افندیسنك دینی ایچون مدبر کندینك

---

(١) جاریهٔ مکاتبه‌نك بیع وهبه‌سی جائز اولمدیغی کبی وطئی دخی افندیسنه حلال دکلدر . بضع اشتراك قبول ایتمدیکیچون جاریهٔ مشترك فیهانك دخی مالك مشترکلرندن هیچ برینه استفراش حلال دکلدر . حلال اولمیه‌رق استفراش واستیلاد ایتدکلرنده نسب ایکیسنه‌ده حکم اولنور چوجق انلرك ایکیسنه‌ده وارث اولور .

(٢) الدعوة بالکسر الادعاء فی النسب اه قاموس .

مجموع قیمته ساعی اولور ویالکز حق وارث تعلق ایتمش ایسه ثلثان قیمتنه ساعی اولور . ام ولد ایسه جمیع مالدن بلا سعایه آزاد اولور. آزاد اولمقله برابر زوجهٔ منکوحه کبی اخذ میراث ایده مز .

ام ولدك کندی افندیسندن حاصل ایتدیکی ولد حردر . اذن مولی ایله آخره منکوحه اولدیغنه کوره صلب زوجدن کلان ولد نکاح رقیق بابنده بیانی کذران اولدیغی اوزره مولانك مملوکیدر . شوقدرکه آناسی کبی آزاده محکوم اولدیغندن مولی انی بیع ایدهمز ومولانك وفاتنده ولد مزبور اناسنه تبعاً آزاد اولور. کما فی عتاق ابن نجیم ۳ .

ام ولدك نسب اعتباریله اولوب نسب ایسه زنا ایله ثابت اولهمیهجغندن برکیمسهنك زنا ایتدیکی جاریه ولد زنایی طوغردقدن صکره انك ملك مشتراسی اولمقله ام ولدی اولماز .

جاریه انك مزنیهسی اولدقدن صکره مملوکهسی اولوب بعده وضع حمل ایتمك بوکا مخالفدرکه بوصورتده انك دعوتیله جاریه ام ولدی اولور.

جاریهسنك ام ولد اولدیغی مرض موتنده اقرارایدن کیمسهنك جاریهسی حامل یاخود حاملهٔ ولد ایسه[1] افندیسنك وفاتنده جمیع مالندن وحائل ایسه[2] ثلث مالندن آزاد اولور[3] . کما فی (عتاق ابن نجیم ۱و۲) .

(۱) حاملهٔ ولد : قوجاغنده چوجق اولاندر .

(۲) حائل حامل اولمیان دیمك ایسهده بوراده چوجقسز اولمق معناسی مراد در .

(۳) اوکیمسه صورت اولاده اقرار استیلاد وصورت ثانیهده اقرار تدبیر ایتمش اولور.

دعی

ولد صاحب فراشك اولوب فراش ایسه ازدواج(۱) ایله حاصل اوله بیله‌جكندن تبنی ایدیلان چوجق دیمك اولان (دعی) ولد دكلدر(۱) یعنی بركیمسه نسبی آخردن ثابت اولان برچوجغی كندیسنه اولاد ایدنمكله اوچوجق انك ولدی اولمش اولماز.

نفقه‌سی واجرت حضانه‌سی اكا عائد اولمدیغی كبی چوجق اركك اولدیغنه كوره انك مطلقه ویامخلفه سنی(۳) وقیز اولدیغنه كوره(٤) كندیسنی تزوج ایتمك دخی حرام اولماز. انلر یعنی ولد متبنی ایله اب متبنی یكدیكره صهر اوله بیلورلر. وارث اوله مازلر.

مجهول النسب یعنی نسبی بركیمسه‌دن ثابت ومعلوم اولمیان برشخصی سنی انك باباسی اولمغه مساعد بولنان بركیمسه « بو بنم اوغلمدر » دیو اقرار ایدرسه او شخص انی كرك تصدیق ایتسون وكرك ایتمسون نسبی اندن ثابت وبینلرنده ارث جاری اولور(۵).

(۱) استیلاده دخی شاملدر. كما لا یخفی.

(۲) (دعی) غنی وزننده در. (فعیل) ناقص ومضاعفك جمعی (أفعلاء) در. قال تعالی: وماجعل أدعیاءكم أبناءكم.

(۳) محرمات فصلنده صهریت سببیله حرام النكاح اولان خاتونلره باقكز.

(٤) دعی لفظنك قیزه شمولی یوق ایسه ده بو صورت توسعةً ذكر اولنمشدر.

(۵) مجهول النسب عبد اولدیغنه كوره نسب ایله برابر عتق دخی ثابت اولدیغی كبی بر كیمسه معروف النسب اولان كوله‌سیچون « بو بنم اوغلمدر » دیمكله دخی كوله كندندن اصغر اولمق صورتنده اتفاقاً واكبر اولمق صورتنده عند الإمام عتق ثابت اولوركه اوكیمسه انك حقنده اقرار عتق ایلمش اولور. اكر اقرارنده صادق یعنی اعتاق واقع ایسه كوله قضاءً ودیانةً واكر كاذب ایسه

معلوم اولدیغی اوزره (دعی) ولد رضاعینك غیریدر . (ولد رضاعی) دخی ارث خصوصنده دعی کبیدر حرمت خصوصنده ولدصلبی کبیدر . تشکیم کتاب رضاعده مذکوردر .

(دعی) ولد اولمدیغی کبی (لقیط) دخی ولد دکلدر .

لقیط

زقاقه ویامعبد یاخود حمام قپوسی کبی یرلره براغلمش اولوبده برکیمسه‌نك ثوابنه آلوب باقدیغی چوجقدر .

ولد اتلمسنه سبب ، یافقر وضرورت ویاخود تهمتدر .

اکا فی الاصل اتلمش معناسنه اوله‌رق (منبوذ) تعبیر اولنور . بعد الاخذ اسمی (لقیط) یاخود (ملقوط) اولورکه التقاط ایدلمش یعنی یرده بولنوب آلنمش چوجق دیمکدر. نتکیم یرده بولنان شیئه همزه ولمزه وزننده (لقطه) تعبیر اولنور . لقیطی ولقطه‌یی اخذ ایدنه (لاقط) یاخود (ملتقط) نامی ویریلور(*) .

لقیطك محرزی غانم ومضیعی آثم در. یعنی انی آلان ثواب قازانمش واتان کنهکار اولمشدر .

یالـکز قضاءً آزاد اولمش اولور . کما تقرر فی مبحث المجاز من الأصول

(*) (ماحضر) مولفی لبیب افندی مرحومك — صیغهٔ اسم مفعول ایله — (جواهر ملتقطه) سی ترکجه ده اوقنه‌جق کتابلردندر .

لـکل ساقطة فی الحی لاقطة ❊ وکل کاسدة یوماً لها سوق

و (لقیط بن زرارة) شاعر ذکرت شعره فی السکر فی هامش ترجمة (عبد الله ابن عبد المدان) الصحابی فی کتابنا (الحقائق) نراه قریبا إن شاء الله تعالی .

خوف ضياعده لقيطك اخذى — كورميو بده قونى يه‌دوشه‌جك اولانى او مخاطره‌دن تخليص كبى — فرض ، وضياع وهلاك خوفى اولماز ايسه مندوب ، در.

(لقيط) حردر مكركه رقى اثبات اولنه .

لقيطك نفقه‌سى وكذا دواسى وولىّ امرك تزويجنده مهرى[1] ووراثت وجنايتى بيت الماله در .

(ملتقط) انى انفاقده متبرعدر . مكركه صكره كنديسنه رجوع ايتمك اوزره امر حاكم ايله اتفاق ايتمش اوله .

(لقيط) ملتقطدن جبراً آلنماز. مكركه حفظنه اهل اولمامق كبى برموجبه مبنى اوله .

اكر برى كاوب نسبنى ادعا ايدرسه (ارككه قيزديمك كبى) كذبى ظاهر اولمدقجه دعواى مجرده‌سيله نسبى اندن ثابت اولور .

مدعى عبد دخى اولسه ولد حردر . غير حردن نسبنك ثبوتى حريتنه مانع اولماز . مكركه رقنه بينه اقامه اولنه .

مدعى ذمى دخى اولسه ولد مسلمدر . اديانى تعقل ايدنجه الندن نزع اولنور. غير مسلمدن نسبنك ثبوتى انك اسلامنه مانع اولماز . مكركه مقرّ ذميانده بولنوب النمش اوله[2] .

---

(١) كذا فى الدر المختار .

(٢) مسئله رباعيه‌در يعنى درت درلودر : يا بر مسلم انى مقر اسلاميانده بولور او حالده مسلمدر ياخود برغيرمسلم انى مقر غير مسلمينده بولور او حالده غير مسلمدر وياخود بر غير مسلم انى مقر مسلمينده بولور ياخود بر مسلم انى مقر غير مسلمينده بولور بونلرده ظاهرروايت مكان معتبر اولمقدر . اسبقه اه كنزالبيان .

(لقیط) ایله برابر بولنان مال لقیطکدر . ملتقط انی لقیطه امر قاضی ایله صرف وانفاق ایدر .

لقیطه اهدا اولنان شیئی ملتقط قبض ایدر .

حقنده نفع محض اولمق حسبیله ملتقط لقیطی بر صنعته ویره بیلور . تزویج وانکاح ومالنی بیع واجاره کبی تصرفلر یاپاماز . یعنی نافذ اولماز . چوجق نفسنی ایجار ایده بیلور.

كشف القناع عن مسائل الرضاع

الرضاع يغير الطباع

أى يغير الصبى عن لحوقه بطبع والديه إلى طبع مرضعته لصغره ولطف مزاجه . والمراد حث الأبوين على تحرى مرضعة طاهرة العنصر . وهو حديث منكر اهـ تيسير .

كتاب الرضاع

فتح راء ايله (رضاع) و (رضاعه[١]) وضادك كسر وسكونى ايله (رضع) باب رابع وثانى وثالثدن مصدردر[٢] مصّ ثدى معناسنه‌دركه ممه ايمك تعبير اولنور . (ارضاع) امزرمكدر . (ارتضاع) انك مطاوعيدر[٣] . امزيرنه (مرضع) و (مرضعه) دينور . جمعى فتح ميم ايله (مراضع) كلور[٤] . (رضيع) سوت امن چوجقدر[٥] . (رضيع) برده مراضعه‌دن اسم اولوركه

---

(١) وكلاهما ورد فى الحديث كما تقدم وراء الصفحة . ويأتى : لارضاع بعد الفصال . وفى حديث الجامع : الرضاعة تحرم ما تحرم الولادة . وفيه أيضا : يحرم من الرضاعة ما يحرم من النسب . وفى أحاديث الحجة البالغة : ان الرضاعة من المجاعة .

(٢) ابن همام السلولينك ذم علماء سوء حقنده‌كى شو بيتى (لسان العرب) ك (ث ع ل) ماده‌سنده باب ثانيدن مضبوط اوله‌رق مذكوردر :

وذموا لنا الدنيا وهم يرضعونها * أفاويق حتى مايدر لها ثعل .

(افاويق) بين الحلبتين ممه‌ده طوپلانان سوت معناسنده كسر فاء ايله اولان فيقك جمع الجمعيدر . (ثعل) ثانك ضمى وعينك سكونيله صاغيلان حيوانلرك ممه‌لرى اوزرنده بلورسزجه موجود اولان ممه باشيدركه اندن سوت كلمز . شاعر انى مبالغةً ذكر ايتمشدر . ويقال فى التعجب : ماأبين ثعل هذه الشاة .

(٣) متعدى دخى اولور . تتكيم زمخشرى اطواق الذهبك اون بشنجى مقاله‌سنده : « الدعة مع الضعة مرة ، لاتشره أليها نفس حرة . لكن أخلافها مرتضعة ، بنى من هانت عليه الضعة » ديمشدر .

(٤) قال تعالى فى قصة موسى عليه السلام : (وحرمنا عليه المراضع .) وقديزاد فيه الياء .

(٥) سوت قوزيسنه‌ده (حمل رضيع) دينور . تتكيم زمخشرى اطواق الذهبك طقسان دردنجى مقاله‌سنده « كم من آكل حمل رضيع ، اعد له طعام من ضريع » ديمشدر .

مفاعله بابندن (مراضعه) وكسر راء ايله انك مصدر ديكرى بولنان (رضاع) ايكى چوجق برمەدن امكدر. انلردن هر برى ديكرينك رضيعيدر منادمەدن نديم ومجالسەدن جليس كبى . بو معناده اولان (رضيع) ه حذف ياء وكسر راء ايله (رضع) دخى دينور .

باب ثانيدن (فطم) چوجغى سوتدن كسمكدر . كسلمكه كسر فاء وزيادهٔ الف ايله (فطام) تعبير اولنور . چوجغى سوتدن كسن قادين (فاطمه) در[1] . (فطيم) سوتدن كسلمش اولان چوجقدر . باب افعالدن اسم فاعل صيغەسيله (مفطم) وقت فطامه داخل اولان چوجقدر[2] . آييرمق معناسنه باب ثانيدن مصدر اولان (فصل) دخى[3] فطم معناسنه كلديكندن فطامه اووزنده (فصال) دخى دينور[4] .

(ذات لبن) ممه سنده سوت اولان قادينلر .

سوت آنايه (ظئر) تعبير اولنور[5] .

---

(١) فواطمى مشاهير نساده اوقويكز .

(٢) يقال أفطم الصبى إذا دخل فى وقت الفطام مثل أحصد الزرع إذا حان حصاده . كما فى المصباح .

(٣) ومنه فصل الخصومات وهو الحكم بقطعها وذلك فصل الخطـــاب . قاله الفيومى.

(٤) يقال هذا زمان فصاله كما يقال زمان فطامه . وفى الحديث : لارضاع بعد الفصال . قال الفيومى ومنه الفصيل لولد الناقة لانه يفصل عن أمه فهو فعيل بمعنى مفعول والجمع فصلان بضم الفاء وكسرها وقد يجمع على فصال بالكسراه والافتلاء أيضاً الافتطام والاخذ من الام ومنه الفلو . قال الحماسي :

وليس يهلك منا سيد أبداً * الا افتلينا غلاماً سيداً فينا

(٥) «ظئر رؤم خير من ام سؤم » مثلنى كتاب الصومك عوارض مبيحه ==

شرعده (رضاع) : كنديسنه تحريم تعلق ايدن مص" مخصوصدن عبارتدركه (ثدى آدميه‌يى[1] وقت مخصوصنده امك) ديو تعريف اولنور .

مصك خصوصيتى مرضعك انسان اولمسندن ووقتك خصوصيتى رضيعك مدت رضاعده بولنمسندن عبارتدر .

(بركيمسه كندى زوجه‌سنك ممه‌سنى امكله برشى لازم كلمز . مكركه زوج رضيع اوله . كما فى الدر مع ط) .

مدت رضاع : وقت ولادتدن اعتباراً عند الإمام اوتوز آى يعنى ايكى بچق سنه‌در وعند الإمامين ايكى سنه‌در(۲).

حيوان سوديله حكم رضاع ثابت اولمديغى كبى چوجغك ايكى ويا ايكى بچق ياشندن صكره امديكى انسان سوديله دخى حكم رضاع ثابت اولماز .

= فصلنده يتمش التنجى صفحه نك هامشنده ترجمه سيله برابر ذكر ايتمشزدر .

(۱) أبو البشر اولان حضرت آدمه نسبتله (آدمى) انسانك اركككى و (آدميه) ديشيسيدر . (ثدى) قادين ممه‌سيدر . اركك ممه‌سنه (ثندوءة) دينور . ثديك مفردى فعل وجمعى فعول وزننده در . حيوان ممه‌سنه فتح ضاد ايله (ضرع) ياخود كسر خاء ايله (خلف) دينوركه بونلر حيوانات مأكوله‌يه مخصوصدر . حيوانات غير مأكوله‌نك ممه‌سنه ضم طاء ايله (طبى) دينور . جمعلرى (ضروع) و (أخلاف) و (أطباء) در . « بلغ الحزام الطبيين » مثلى « قد علا الماء الزبى » مثلى كبيدر . « تجوع الحرة ولاتأكل بثدييها » مثليچون مشاهيرالنساء ده (زباء بنت علقمه) عنواننه باقسكز .

(۲) ولادت اكر آى باشنده اولمش ايسه اهله (غره‌لر) اعتبار اولنورواكر آى ابتداسنده اولمامش ايسه هر آى اوتوزكون اعتبار اولنور اه مجمع الانهر .

حكم رضاع : حِلِّ نظر وحرمت نكاحدر .
(رضاع موجب ارث دكلدر .)
مدت رضاعده برچوجق ذات لبن اولان هانكى قادیندن اكا سوت ويريلور ايسه هم اوقادين ايله وهم انك محارميله او چوجق ارەسنده واو ممەنك قاچ اولورسه اولسون رضيعلرى ارەسنده حكم مذكور حاصل اولور .
ارضاعك آزلغنه ، چوقلغنه دائر حقنده اولان آيت كريمەده(١) وحديث شريفده(٢) برقيدوشرط اولمديغندن قليلى دخى مُحَرِّم مدر(٣)
قليل : معده يه وصولى معلوم اولاندر .
ممەدن امك شرط دكلدر . امزكدن دخى اميلور .
امك بيله شرط اولميوب وُجُور وسُعُوط دخى بوبابده مصه ملحقدركه سودى برواسطه ايله چوجغك آغزندن آقتمق ويا بورنندن صالمق دخى حكم رضاعى انتاج ايدر. مقصود معده يه سودك وصوليدر .
ذات لبن اولميان قادينك ممەسى چوجغك آغزينه كيرمكله رضاع حاصل اولماز .
مدت رضاع ايچنده بولنان چوجغك سوتدن كسلمش وطعام

(١) أعنى قوله تعالى(وامهاتكم اللاتى أرضعنكم) وهو عام غير مخصوص فلا يخصص بخبر لاتحرم المصة الحديث كما تقرر فى موضوعه .
(٢) وهو قوله صلى الله عليه وسلم « يحرم من الرضاعة الحديث »
(٣) مذهب شافعيده رضعهٔ واحده محرم اولمديغندن برقادينك رضعهٔ واحده ايله ارضاع ايتمش اولديغى قيزى اوقادينك برادرى تزوج ايتمك وبعد التزوج قاضئ شافعى‌يه رفع دعوى اولنه‌رق صحت نكاحه حكم لاحق اولمق صورتنده قاضئ حنفى ايچون انى نقض ايتمك يوقدر . خيريه .

ايله استغنا ايدراولمش اولمسى حرمت رضاعك حصولنه مانع اولماز .

نتكيم چوجق ايكى ياشندن صكره سوتدن كسلمامش بيله اولسه انى ارضاع ايدن قادينك ولد رضاعيسى اولماز(*)

حديث شريفده «يحرم من الرضاعة مايحرم من النسب» بيورلمش اولديغندن نسباً حرام النكاح اولان رضاعاً دخى حرام النكاح اولور. (محرماته باقكز.)

حرمت مذكوره انا جانبنده ثابت اولديغى كبى بابا جانبنده دخى ثابت اولوب رضيعه هم رضاعدن اولان ابوينى همده انلرك كرك نسب وكرك رضاع جهتندن اولان اصول وفروعى حرام اولور : مرضعه‌نك كنديسى رضيعك والده‌سى اولديغى كبى سوت حاصل ايتديكى زوجى دخى رضيعك پدريدر. انك پدرى جدى ووالده‌سى جده‌سيدر . حتى مرضعه أو زوجندن ياخود ديكر زوجندن بو ارضاعدن اول ويا صكره چوجق طوغرسه ياخود

(*) أوچ ياشنده ايكن برقادينك سوديني امش اولان اركك بر ياشنده ايكن اندن سوت امش بولنان قيزى تزوج ايتمك حلال اولور. صرح به ابن عابدين فى تنقيح الحامدية .

هند أوچ ياشنده اولان زينبى ارضاع ايلسه حكم رضاع ثابت اولماز . (على افندى ومثله فى البهجة)

« ايكى بچق ياشندن صكره الخ » تعبيرى تحريم خصوصنده مدت رضاع قول امام اوزره ايكى بچق سنه اولمق مفتى‌به اولديغى حقنده‌كى قول آتى‌يه مبنيدر . قول امامين اولان ايكى سنه اوزره دخى افتا وقوع بولديغى طحطاويده واندن اخذاً ابن عابدينده مذكور اولديغنه بناءً مسئله : ايكى ياشندن صكره الخ ديودخى تصوير اولنه‌بيلور . « ايكى ياشنى تجاوزله يكرمى التى آيلق اولان هند صغيره‌يى زيدك والده‌سى زينب ارضاع ايلسه زيد هندى تزوج ايتمك جائزاولورمى ؟ الجواب : اولور . » مجموعهٔ جديده .

بررضيع امزرسه وياخود اوسوت بابانك بوقادينك غيريدن بو ارضاعدن اول وياصكره برچوجغى اولسه وياخود برقادين انك سودندن بررضيع امزرسه هپسى رضيع مذكورك برادرلرى وهمشيره‌لرى اولور(۱) . انلرك اولادى دخى انك برادرزاده وهمشيره زاده‌لريدر . او بابانك برادرى رضيعك عموجه‌سى وهمشيره‌سى خاله‌سيدر . سوت انانك برادرى دخى رضيعك دايسى وهمشيره‌سى تيزه‌سيدر . هنديه .

رضاعده حرمت مصاهره دخى ثابت اولور : كشى‌يه سوت اوغلنك زوجهٔ مطلقه ويامخالفه‌سى وسوت انايه سوت قيزينك قوجه‌سى حرامدر(۲) .

(۱) بركيمسه‌نك ايكى زوجه‌سى اولوب ايكيسى دخى اندن چوجق كتورمش اولدقلرى حالده برر چوجق امزرسه‌لر امزردكلرى چوجقلر بابا برقاردش اولورلر . انلردن برى‌قيز اولسه بينلرينه نكاح دوشمديكى كبى هرايكيسى قيزاولمق تقديرنده بركيمسه‌يه انلرى نكاحاً جمع‌ايتمك‌دخى جائز اولماز . هنديه .

(۲) برقادين كندى صغيره اورتاغنى ارضاع ايدرسه زوج ايچون انلرك ايكيسى دخى حرام اولور . بونلردن كبيره‌نك حرمتى مؤبددر چونكه زوجك مزبوره سوت قاين‌والده‌سى اولمشدر . صغيره دخى اكر كبيره زوجنك مدخول بهاسى ايسه مؤبداً حرام اولوبه كبيره انك هنوز مدخول بهاسى دكل ايسه اوكيمسه‌صغيره‌يى ثانياً تزوج ايده بيلور . طحطاوى‌ديركه نكاحه طارى اولان رضاع دخى سابق كبيدر مثلا برصبيه‌يى تزوج وتطليق ايدن كيمسه بشقه برقادين دها تزوج ايدوب او قادين او صبيه‌يى ارضاع ايلسه زوجنه قاين والده اولمش اولمق جهتيلهٌ حرام‌اولور . كذلك بررضيعه تزوج ايدوب انى كندى والده‌سى ويا كريمه‌سى ياخود همشيره‌سى ارضاع ايتمش اولمق تقديرنده رضيعهٔ مزبوره زوجنه حرام اولور اه

برکیمسه زوجه‌سنك سوت قیزینی شهوت ایله مس ایتسه حرمت حاصل ، یعنی زوجه‌سی کندیسنه حرام ، اولور .

زناً اولان سوت ایله نکاحاً اولان سوت بیننده فرق یوقدر : حرمت مصاهره زنادن حاصل اولان رضاعده دخی ثابت اولور. مثلا برکیمسه‌نك زناسندن چوجق کتورن قادین او سوت ایله برقیز چوجغی امزرسه نه اوکیمسه‌یه ونه انك اصول وفروعندن برینه اوقیزی نکاحلامق جائز اولماز .

« سوت اشاغی آقار ، یوقاری آقماز » تعبیری شرعی دکلدر . برممه‌نك مدت رضاع ایچره اولان ایکی رضیعی اره سنده اختلاف زمان واختلاف اب دخی اولسه حلالیت یوقدر . ارضاع اولنمش برقیز ایله انك مرضعه‌سنك اوغلی اره‌سنده حلالیت اولمدیغی کبی اوغلنك اوغلی الخ اره‌سنده دخی حلالیت یوقدر . اوغل مطلقدر انی ارضاعدن اوّل ویاصکره اولانه واوّللك وصکره‌لق دخی سنه‌لرجه اولمغه شاملدر .

برقاچ قیزی اولان برقادین ایله برقاچ اوغلی بولنان دیکر برقادین یکدیکرینك بررچوجغی امزرسه‌لر قیز اناسندن سوت امش اولان اوغلان ایچون اوقیزلردن هیچ برینی آلمق جائز اولمازکه انلر انك رضاعاً همشیره لریدر . اوغلان اناسندن سوت امش بولنان قیز ایچون دخی او اوغلانلردن هیچ برینه‌وارمق جائز اوله‌مازکه انلر انك سوت برادرلریدر .

ممه‌ده اشتراك ایتمیان اوغلانلر ایله قیزلر اره‌سنده ازدواج جریان ایده‌بیلورکه سوت برادرك همشیره‌سی آلنور .

کذلك یکدیکره یبانجی ایکی قادین هربری دیکرینك اولاد

معلومه‌سنی ارضاع ایتمش اولدقلرندن صکره انلردن بری براركك ودیكری بر قیزچوجق طوغروب بوچوجقلر برمه‌ده اجتماع ایتمسه یعنی نه اركك چوجق قیز وجغك اناسندن ونه قیز وجق اركك چوجغك اناسندن اصلا سوت امسه بوایكی وجق اره سنده ازدواج جائز اولورکه اوغلان کندی سوت قاردشلرینك همشیره‌سنی آلمش اولور . کما فی التنقیح .

مرضعه نك وزوجنك قرابت قریبهٔ نسبیه ورضاعیه سی اصحابی رضیع ایچون اقربادر . نتکیم ذکر اولندی .

رضیعك اقرباسی مرضعه‌یه وزوجنه اقربا دکللردر .

بناءً علی ذلك ذات لبن برقادینك مدت رضاعده ارضاع ایتمش اولدیغی رضیعك نسباً همشیره‌سنی مرضعه نك برادری تزوج ایده بیلور . کما فی الفیضیه .

برکیمسه‌یه نسباً اولان برادرینك (اخ لاب) ك همشیره‌سی حلال اولدیغی کبی رضاعاً اولان برادرینك همشیره‌سی دخی حلالدر . کما مر قبیل الخط الفاصل .

رضاعده نسبدن فضله بعض مستثنی دها واردرکه برکیمسه‌یه سوت برادرك ویا سوت همشیره نك اناسیله سوت اوغلنك ویاسوت قیزینك همشیره‌سی حلالدر . حالبوکه انسانه نسباً اولان برادرینك ویاهمشیره‌سنك والده سی ــ یاکندی والده‌سی ویااوکی والده‌سی اولدیغیچون ــ حرامدر . کذلك انسانه نسباً اولان اوغلنك وقیزینك همشیره‌سی ــ صلبی اولدیغنه کوره کندی قیزی وصلبی

اولمديغنه كوره اوكى قيزى ديمك اولديغيچون ـــ حرامدر[1] . (ولتطلب الصور الاخرى المستثناة من المطولات) .

رضاع اختلاف زمان ايله مختلف اولمديغى كبى اختلاف مكان ايلهده مختلف اولماز : دار حربده وقوع بولمش اولان رضاع داراسلامده واقع اولان رضاعه مساويدر[2] .

رضاعك مُحَرِّم اولمسى مرضعهنك معلوم اولمسيله در . بر قيزى برقريه قادينلرينك اك چوغى امزرمش اولديغى حالده بيلنهمسه اماره اولمديغنه[3] واثبات ايدلمديكنه كوره او قريه اهاليسندن اولانه انى تزوج جائز اولور . درمع ط .

حجت رضاع عين حجت مالدر . يعنى رضاع دخى مال كبى يا

---

(١) كندى قيزى على الاطلاق واوكى قيزى والدهسنه دخول قيديله مقيد اولهرق حرامدر . بومعنى رضاعده تحقق ايتمز . نسبده دخى بوايكي معنانك برى بولنمسه مثلا ايكى كشى بيننده مشترك بولنان برجاريه برارك چوجق كتوروب انلرك هرايكيسى ادعا ايتمكله چوجغك نسبى ايكيسندنده ثابت اولمق صورتنده هربرينك ديكر قادينين برر قيزى اولسه هربرى ايچون شريكنك قيزينى تزوج ايتمك جائز اولوركه انلردن هربرى نسباً اولان اوغلنك همشيرهسنى تزوج ايتمش بولنور . هنديه . والمسألة مذكورة فى كتابنا الالغاز .

(٢) دار حربده وقوع بولوب مسلم اولمق ياخود دار اسلامه چيقمق صورتنده احكام رضاع ثابت اولور . هنديه .

(٣) لم أر من فسر العـــلامة ويمكن أن تمثل بتردد المرأة ذات اللبن على المحل الذى فيه الصبية أو كونها ساكنة فيه فان تلك أمارة قوية على الارضاع . ط .

اقرار [١] ويا بينه ايله ثابت اولور .

بو بابده دخی شهادتك نصاب وشروطی معتبردر [٢] يالكز قادينلرك ويايالكز برارككك شهادتی ثبوت حرمت رضاع ايچون كافی اولماز ايسه‌ده محل احتياطدر . « دع مايريبك الی مالايريبك » بيورلمشدر .

طلاقه شهادتده اولديغی كبی بونك دخی اثباتی قادينك دعواسنه متوقف دكلدر . درمختار .

بين الزوجين طلاق بائن وقوعی مكتوم اولدقده بيلانلر حسبةً لله تعالی مدعی وشاهد اولدقلری كبی [٣] رضاع وقوعنی بيلانلر دخی شهادت حسبه طريقيله مدعی وشاهد اولورلر .

نكاح فاسد بابنده بيانی كذران اولديغی اوزره بين الزوجين

---

(١) قال لزوجته هذه رضيعتی ثم رجع صدق لان الرضاع ممايخفی فلا يمنع التناقض فيه ولو أصر علی هذا القول فرق بينهما . ولو جحد بعد ذلك لاينفعه جحوده ولو جحد الإقرار فشهد اثنان علی الإقرار فرق بينهما . ولاعبرة باقرارالمرأة لان الحرمة ليست إليها . كما فی الدر مع ط .

بو اقراردن رجوع صحيحدر . علی افندی فتاواسنده مذكور دركه : زيد هند ايچون رضاعاً قزقرانداشمدر ديو اقرار ايتدكدن صكره زيد نفسنی تكذيب ايدوب هند دخی زيدی تصديق ايلسه زيد هندی تزوج ايتمك جائز اولورمی ؟ الجواب : اولور .

زوجين حقنده برقادينك مجرد بن بونلری مدت رضاعده ارضاع ايتمشيدم دعسيله بينلری تفريق اولنماز . كما هو المصرح به فی الفتاوی

(٢) ايكی قادينك رضاعه شهادتيله قاضی تفريقی حكم ايتسه نافذ اولماز . كذا فی فروع الدر .

(٣) بركيمسه‌نك هم مدعی وهم شاهد اوله‌مامسی وشهادتده سبق دعوانك شرط اولمسی حقوق عباده‌دهدر ، حقوق الله مستثنادر .

رضاع ثابت اولورسه بينلرى تفريق ايديلور[١] لكن حق عبدى متضمن اولديغيچون[٢] فرقت انجق تفريق قاضى ايله اولور . در" .

قادينلره واجب اولان هر چوجغى بلاضرورة امزرمامكدر . چوجق امزيرن قادين امزرديكى چوجغى بللهمك واحتياطاً ثبت دفتر ايتمك كركدر .

زوجندن اذنسز چوجق امزرمك قادينه مكروهدر . مكركه هلاك خوفى اوله . اوحالده بأس اولماز . واجب بيله اولور . بحر .

مدت رضاعده بر رضيعه قاچ قادين سوت ويرر ايسه جمله سيچون حرمت رضاع ثابت اولور . ايكى قادينك برى برينه قارشمش اولان سوتلرى بر رضيعه ايچيريلور ايسه انلرك ايكيسندن ده حرمت حاصل اولور . جنس جنسه غالب اولميهجغندن بونده غلبهيه ومساواته باقلماز . ط .

صويه وعلاجه وحيوان سودينه قاتلش اولان سودك غالبنه اعتبار اولنور . مساويسى دخى معتبر اولور .

طعام ايله مخلوط اولان سوت غالب وغير مطبوخ دخى اولسه[٣] نكاحى محرم اولماز .

(١) قبل الدخول ايسه مهر لازم كلمز، بعد الدخول تفريقده مهر مسمى اولمديغنه كوره مهر مثل ، ومهر مسمى اولديغنه كوره انكله مهر مثلدن اقلى ، اعطا اولنور . كما مر فى بابه

(٢) يعنى أن هذه الشهادة لتضمنها ابطال حق العبد وهو النكاح إن كان قائماً بينهما أو حل النكاح إن كان قبله لاتقع بها الفرقة إلا بتفريق القاضى اه من ط .

(٣) وحتى چوربا كبى ايچلسه (در مختار)

برقادينك سودى پنير ياخود يغورت ويا آيران يا پيلوب ويرلسه حكم رضاع ثابت اولماز .

سوت اسفلدن حقنه ايله وقولاغه واحليله وباش ياريغنه آقتمق ايله محرم اولمديغى كبى — على تقدير نزوله — اركككك وخنثاى مشكلك(١) وقيونك وكچينك واينكك الخ سودى دخى محرم دكلدر(٢) .

ميته‌دن كلان سوت محرمدر .

طقوز ياشنده اولميان بكرك ممه‌سندن كلان سوت محرم اولماز(٣) .

(١) مكركه قادينلر «بوكثرتده سوت انجق قادينلردن اولور» ديه‌لر . اوحالده اشكال قالماز . كما فى الدر .

(٢) بوتكرار فائده‌ٔ آتيه‌يى توطئه ايچوندركه حرمت رضاع تكريما انسان سودينه مختصدر . همده بوبابده حكم جزءيت وبعضيته متعلق اولوب بو ايسه ايكى آدمى آره‌سنده ثابت اوله‌بيلور . شات ايله آدمى اره‌سنده ثابت اوله‌ماز . بو معنايى تأمل ايتميان بعض اهل حديث : برقيوندن سوت اممش ايكى چوجق اره سنده حرمت رضاع ثابت اولورمى؟ سؤالته «كل صبيين اجتمعا على ثدى واحد حرم أحدهما على الآخر» حديثنك ظاهرينه تمسكاً : ثابت اولور . جوابنى ويرمش واعمال رأى ايتمديكيچون خطا ايلمشدر واحتمالكه انك بوخطاسى صاحب رأى وصاحب حديث اولان حضرت امامى مزيات اولى الابصار دن بولنان اعتبارى حسبيله «بعض ناس» ديو استخفافه جرأتنك جزاسى اولمشدر . اصول بزدويده امام محمدك كتاب ادب القاضيسندن نقلاً مذكور اولديغى اوزره «حديث انجق رأى ايله ورأى دخى انجق حديث ايله مستقيم اوله‌بيلور» .

(٢) طقوز ودها زياده ياشده اولاندن كلان سوت علوق احتمالنه مبنى محرمدر . كما فى الدر . قهستانى ديركه لكن بونك حرمتى زوجه تجاوز ايتمز حتى انى آلان كيمسه قبل الدخول تطايق ايتسه رضيعه‌سنى تزوج ايده‌بيلور اه .

ذات لبن اولەرق زوجندن بوشانوب بعد العده زوج دیکره وارمش واندن چوجق کتورمش اولان قادینك سودی زوج ثانیسندندر . اکر زوج ثانیدن چوجق کتورمامش ایسه سوت زوج اولکدر .

تحریم خصوصنده مدت رضاع قول امامین اوزره ایکی سنه اولمق مفتی به اولدیغی کبی(١) اجرت مرضعه ایچون مدتك ایکی سنەدن عبارت اولدیغیده مجمع علیهدر(٢) .

اجرت مرضعه پدره لازمدر .

والدەیه چوجغنی امزرمك قضاءً دکل ، دیانةً واجبدر . مکرکه والده ارضاع ایچون متعین اوله

متعین اولسون اولمسون زوجیت قائم اولدقجه وحتی رجعیا مطلقه بولندقجه والده ولدینی ارضاع ایچون والدن اجرت طلب ایدەمز . (حضانه بحثنه وکتاب صونمزك یتمش التنجی صفحەسنه باقکز) .

ایکی سنەدن زیاده ارضاع ایتمك دیانةً دخی واجب دکلدر .

ایکی بچق یاشندن صکره چوجغی ارضاع مباح بیله اولماز .

---

(١) قول امام اولان ایکی بچق سنه دخی مفتی به اولمشدر . کما مر فی الهامش (ص ٢٨٠) وسیأتی .

(٢) امامین ایله امام حضرتلری ارەسنده مدت رضاعك ایکی ویا ایکی بچق سنه اولمسی حقندەکی اختلاف تحریمده در . هر ایکی قول اوزره افتا وقوع بولمشدر. اما مطلقەیه اجرت رضاعك لزومی وکذا ارضاعك والدەیه دیانةوجوبی بالاجماع ایکی سنه ایله مقدردر . کذا فی الدر مع الرد .

چونکه سوت جزء آدمیدر انکله بلاضرورةٍ انتفاع حرامدر . در مختار[۱] .

رضیع ایچون ارضاع اوچ درجه اعتبار اولنه‌بیلورکه ادناسی برچق سنه ، اوسطی ایکی سنه ، اقصاسی ایکی بچق سنه در . برچق یاشندن اقل اولمامق اوزره ایکی سنه دن آز ارضاع ایدن حقسزلق ایتمش اولمدیغی کبی ایکی سنه‌دن زیاده امزیران دخی نصف سنه‌یی کچمدکجه حق تجاوز ایلمش اولماز . جوهرة .

پدرایچون جاریه‌سنی ارضاعه جبرایتمك واردرکه انك سودی ومنافعی کندی مملوکیدر . چوجغه مضر اولمدیغی حالده ایکی سنه‌دن اول سوتدن کسمك ایچون جاریه‌یه جبرایتمك دخی واردر .

زوجهٔ حره بویله دکلدرکه انی ارضاع ولد ایچون جبرایتمکه زوجك حق اولمدیغی کبی کندی رضاسیله چوجغنی ارضاع ایتمك صورتنده ایکی سنه‌دن اول فطام اوزرینه دخی انی جبرایتمکه حق یوقدر[۲] .

---

(۱) مدت رضاعدن صکره صبی‌یی ارضاع یاخود من غیر ضرورة عورتك سودیله انتفاع جائز اولورمی ؟ الجواب : اولماز . (بهجة الفتوی) قال وأجاز البعض التداوی به إذا علم أنه یزول به الرمد اه

(۲) چونکه قادین کندیسنه دیانة ویریلان حق استیفا ایده‌بیلور .

کتب فتاوادن مأخوذ بعض مسائل [1]

١ فجوردن ولدکتورمش اولان قادینی استیجار [2] ایدوب چوجغه سوت ویردرمکده بأس یوقدر . (نتیجه) .

لـکن (لا بأس) نك ترکی اولادر .

بهجة الفتاوده مذکور اولدیغی اوزره غیر مسلم سوت آنا طوتمق دخی مسلمه کوره بویله‌در .

٢ برخانم زوجنك سودیله انك مملوکی بولنان ولد رضیعی ارضاع ایتمسکله انی آزاد ایلمش اولماز . (بهجه) .

٣ آغلایان چوجغی صوصدرمق واویالامق ایچون ذات لبن اولمیان برقادین ممه‌سنی چوجغك آغزینه صوقمق وچوجق انی امك ایله سوت کلمدکجه رضاع ثابت اولماز . (بهجه) .

٤ آیسه (سن ایاسه وارمش) اولان ذات لبن برقادین ممه‌سنی رضیعك آغزینه صوقوب سوت کلور ایسه حکم رضاع ثابت اولور . (بهجه) .

٥ طقوز یاشنده اولان بکرك [3] ممه‌لرینه‌سوت کلوب اوسوت ایله برولد رضیع امزرلسه حکم رضاع ثابت اولور . (بهجه) .

٦ مدت رضاعی متجاوز برکیمسه زوجه‌سنك سودینی امکله زوجه‌سی اکا حرام اولمدیغی کبی زوجه زوجنك قرنداشنی ارضاع ایتمکله زوجندن بوش دوشمز . (نتیجه وعلی افندی) .

---

(١) بونلرك برچوغی تلامیذه تمرین اوله‌رق ایراد اولنه‌بیلور .

(٢) = جاریه‌یی اشترا (بهجه) .

(٣) ایکیوز سکسان یدنجی صفحه‌نك ایکنجی هامشنه باقکز .

۷ اون ايكى ياشنده اولان اركك چوجق برقادينك سوديني امسه اوقادينك قيزيني آله بيلور . (على افندى) .

۸ يدى ياشنده اولان قيزچوجق برقادينك سوديني امسه اوقادينك زوجي انى تزوج ايده بيلور . (فيضيه) .

۹ ذات لبن اولان برقادين اوچ ياشنده بولنان براركك چوجغى وهنوز مدت رضاعده اولان برده قيزچوجغى امزرسه اواركك چوجق او قيزى آله بيلور (بهجه) .

۱۰ بركيمسه سوت همشيره‌سنك قيزيني آله‌مديغى كبى سوت همشيره‌سنك سوت قيزيني دخى آله‌ماز . (نتيجه) .

۱۱ سوت همشيره‌سنك اناسنى تزوج جائزدر (ابن نجيم ۹۹) .

۱۲ اناسنك سوت همشيره‌سنى تزوج جائز دكلدر . (نتيجه) .

۱۳ اوغلنك سوت اناسنى تزوج جائز اولور . (نتيجه) .

۱۴ سوت باباسنك زوجهٔ مطلقهٔ مدخول بهاسنى تزوج جائز اولماز . (ابن نجيم ۱۰۰)(*) .

۱۵ متوفى سوت باباسنك زوجهٔ مدخول بهاسنى تزوج ايده مز . (فيضيه) .

۱۶ ام ولدينك سوت قيزينى تزوج جائز اوله‌ماز . (نتيجه) .

(*) فيضيه‌ده مدخول بها قيدى دخى اولميه‌رق : زيد رضاعاً باباسى عمروك مطلقه‌سى هندى تزوج ايتمك جائز اولماز . دينيلوب بزازيه‌دن « منكوحة الاب ومنكوحة الابن حرام والحرمة ثابتة بنفس العقد فيهما وكذا منكوحة ابن الإبن وابن البنت وكذا الحكم فى جانب الرضاع » عباره‌سى نقل اولنمشدر . نتيجه‌ده‌دخى « رضاعاً باباسنك زوجهٔ مطلقه‌سنى تزوج جائز اولماز » دينلمشدر .

۱۷ مزنیەسنك قیزینی تزوج جائز اولمدیغی کبی سوت قیزینی تزوج دخی جائز اولماز . (علی افندی) .

۱۸ سوت قاین والده تزوج اولنه ماز . (نتیجه) .

۱۹ ایکی سوت همشیرەیی برکیمسه نکاحاً جمع ایدەمز (نتیجه). وکذا ملك یمین ایله وطأً . کما هو المقرر المعلوم .

۲۰ قبل الدخول وفات ایدن زوجهٔ صغیرەنك زوجی انك سوت اناسنی آلەماز (نتیجه) .

۲۱ سوت اوغلنك زوجهٔ مطلقه ویامخلفەسنی تزوج جائز اولماز(*)

۲۲ عموجه زاده ایله ازدواج جائز وصحیح اولدیغی کبی عموجه سنك سوت قیزینی تزوج دخی جائزدر. کما فی الفیضیة .

۲۳ همشیرەسنك ارضاع ایتدیکی قیزی تزوج ایتمك جائز اوله ماز .

۲٤ برقادیندن برلکده سوت امدیکی قیزك دیکر همشیرەلریله دخی ازدواج حرام اولور .

۲۵ سوت آناسنك اوغلنك قیزینی تزوج ایدەمز .

۲٦ برقادین کندی اورتاغنك چوجغنی ارضاع ایتمکله اورتاغنك زوج دیکردن اولان اوغلنه اوقادینك قیزی حرام اولماز . (فیضیه) .

۲۷ برادرینك سوت اناسنی وسوت همشیرەسنی تزوج جائز اولور . (بهجه) .

(*) کما فی البهجة والفیضیة . بخلاف الدعی کما مر .

۲۸ سوت باباسنك مستفرشه‌سی اولوبده آزادایتمش بولنديغی جاريه‌يی تزوج جائز اولماز .

۲۹ بر مرضعه‌دن سوت امش بولنان اوغلان ايله قيز يكديكريله ازدواج ايده‌مز . ولوكه ارضاع ازمنهٔ مختلفهٔ متباعده‌ده اولسون . (نتيجه).

۳۰ آناسنك آناسنی ارضاع ايتمش بولنان قادينی تزوج جائز اوله‌ماز .

۳۱ همشيره‌سنك قيزينی ارضاع ايدن ثلانجه قادينك قيزينی تزوج جائز اولور .

۳۲ سوت آناسنك همشيره‌سنی تزوج جائز اولماز .

۳۳ اوغلنك سوت آناسنك قيزينی تزوج جائزدر .

۳٤ سوت قرنداشنك سوت قيزينی تزوج جائز دكلدر . (بهجه) .

۳۵ رضاعاً قرنداشی قيزينی تزوج جائز اولماز . (نتيجه) .

۳٦ برادر وياهمشيره‌سنك سوت قيزينی دخی تزوج ايده مز .

۳۷ سوت اوغلنك وياسوت قيزينك همشيره‌سنی تزوج ايده‌بيلور .

۳۸ سوت قيزينك وياسوت اوغلنك قيزينی تزوج ايده مز .

۳۹ برقادينی سوت باباسنك زوجهٔ اخراسندن اولان اوغلی تزوج ايده‌مز .

٤۰ برقادينی سوت اناسنك سوت كندندن اولميان آخر زوجنك برادری تزوج ايده‌بيلور .

٤۱ بركيمسه كنديسنك سوت قيزينی آله‌مديغی كبی زوجهٔ

مدخول بهاسنك كسندندن اول سوت ويرمش اولديغى قيزى دخى آله‌ماز .

٤٢ اناسنك وياهمشيره‌سنك ارضاع ايتمش اولديغى چوجغك همشيره‌سنى وسوت همشيره سنى آله‌بيلور . (بهجه وفيضيه)

تم الكتاب فى يوم الخميس الثالث عشر
من شهر ربيع الأول من شهور
سنة ١٣٢٣

ويسر الله طبعه بعد عشرة أشهر من تمامه وذلك فى محرم سنة ١٣٢٤ وتم الطبع فى صفر هذا العام بحمد الله الملك المنعام وصلى الله تعالى على سيدنا رسول الله محمد سيد الأنام وعلى آله الكرام وصحبه العظام

فهرست

صحيفة

Nimet-i İslâm'ın Umûmî Fihristi

صحيفه

كتاب الصلاة ٢٨٧

صحیفه

صحیفه

صحيفه

صحيفه

كتاب الصوم ٩٢١

صحیفه

صحيفه

صحيفة

صحيفة

Ni'met-i İslâm

TIPKIBASIM

NOTLAR:

NOTLAR:

Ni'met-i İslâm

(İslâm İlmihali)

Mehmed Zihni Efendi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Mehmed Zihni Efendi'nin Hayatı ve Ni'met-i İslâm

Mehmed Zihni Efendi'nin Hayatı (1846-1913)

Son devir Osmanlı âlim ve müderrislerinden Hacı Zihni Efendi, Hicrî 1262 / Mîlâdî 1846 senesinde İstanbul'da doğdu. Çok zeki ve kavrayışlı olmasından dolayı hocası tarafından verilen "Zihnî" lakabını mahlas olarak kullanmıştır. Babası Mülkiye Kaymakamı Mehmed Reşîd Efendi, annesi Güzide Gülsüm Hanım'dır. Küçük yaşta Kur'an'ı ezberledi.

Mehmed Zihni Efendi, âlet ilimlerini ve âlî ilimleri tahsîl ile icâzetnâme almıştır. 1280/1864 yılında Bâbıâlî Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası'na mülâzım oldu. Bir süre sonra Matbaa-i Âmire Takvîm-i Vekâyi' kâtiplik ve musahhihliğine getirildi (21 Muharrem 1285/1868). Burada on yıl kadar çalışarak birçok dinî ve edebî eserin hatasız bir şekilde basılmasını sağladı. 1877'de Hasan Râsim Paşa'nın çocuklarına muallimlik yapmak üzere üç aylığına İskenderiye'ye gitti. Ardından Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi edebiyât-ı Arabiyye muallimliği (H. 1296/1879), Mekteb-i Mülkiyye usûl-i fıkıh muallimliği yaptı. (1300/1883) ve 1305 senesinde fıkıh muallimliği buna ilave edildi. 1891'de Tedkîk-i Müellefât Komisyonu azası, 1894'de Meclis-i Kebîr-i Maârif azası, 1902'de Maarif Nezâreti Encümen-i Teftîş ve Muâyene azası ve reisi oldu. 1906 yılında Mekteb-i Mülkiyye'deki müderrislikten istifa ettiyse de Meclis-i Kebîr-i Maârifdeki vazifesi devam etti. 1908'de yaş haddinden emekliye ayrılması gerekirken Meclis-i Vükelâ kararıyla vazifesine devam etti.

8 Zilhicce 1283'de rütbe-i râbia, 7 Şa'bân 1290'de rütbe-i sâlise, 29 Ramazân 1299'da rütbe-i sâniye sınıf-ı sânîsi, 16 Ramazân 1302'de rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemâyizi, 26 Şevvâl 1304 üçüncü rütbeden mecîdî nişânı, 29 Cemâziye'l-âhir 1305'de rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânîsi, 30 Cemâziye'l-evvel 1307'de üçüncü rütbeden nişân-ı âlî-i Osmânî, 11 Ramazân 1310 rütbe-i ûlâ sınıf-ı ûlâ, 9 Cemâziye'l-evvel 1316'da ikinci rütbeden mecîdî nişânı, 4 Şa'bân 1318'de ikinci rütbeden nişân-ı âlî-i Osmânî, 12 Muharrem 1325'de birinci rütbeden mecîdî nişanı verilmiştir.

Halvetiyye-Şâbâniyye tarikatı şeyhi Necib Efendi'ye intisâb eden Mehmed Zihni Efendi, Meclis-i Kebîr-i Maârif üyesi iken 16 Aralık 1913 tarihinde İstanbul'da vefât etti ve Küplüce Mezarlığındaki aile kabristanına defnedildi. Tâhiru'l-Mevlevî Zihnî Efendinin vefâtı üzerine şöyle tarih düşürmüştür:

Yine hayfâ ki sîne-i vatanı,
Bir zayâ'-ı müessir incitti
Yine bir fâzıl-ı yegânesini
İlm ü irfân cihânı kaybetti.
Son zamanlarda âlem-i İslâm
Ne mühim zâyiât ile bitti
Düşdü bir nev-hasâr ma'rifete
Hacı Zihni Efendi de gitti (1332)
Adne pervâz eden o rûh-i güzîn
Bulsun a'le'l-merâtibi, âmîn...

Mehmed Zihni Efendi, Eylül 1889'da Stockholm'de toplanan Müsteşrikler Kongresi'ne gönderdiği matbu eserlerinden dolayı İsveç-Norveç hükümeti tarafından bir altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Bu madalya hâlen Galatasaray Lisesi Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde ve Mekteb-i Mülkiyye'deki hocalığı sırasında bir çok talebe yetiştirmiştir. Babanzâde Ahmed Naim, Ali Nazîma, Kenan Rifâî, Hanbelîzâde Muhammed Şâkir ve Abdülhak Şinasi Hisar bunlardan bazılarıdır.

Arap, Türk, Fars dil ve edebiyatlarına vâkıf olan Mehmed Zihni Efendi, 1025 kitaptan mürekkep kütüphanesini Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne bağışlamıştır.

Mehmed Zihni Efendi, Fıkıh ilminde yed-i tûlâ sâhibi olduğu gibi Arapçaya da son derece vâkıf idi. Ona göre Arapça öğrenmenin zor olduğu yolundaki görüş doğru değildir. Kelimelerinin mühim bir kısmının dilimize girmiş olması sebebiyle Arapça'yı öğrenmek Avrupa dillerinden daha kolaydır. Lisan öğrenmenin en iyi yolu kişinin öğreneceği dilin kavâidini kendi diliyle öğrenmesidir. *(el-Müntehab*, s. 4).

Ni'met-i İslâm

Mehmed Zihni Efendi'nin Türkçe İslâm fıkhına dâir mufassal eseridir. İ'tikâd, ibâdet ve Nikâh, Talâk: boşama vesâir gibi muâmelâta ait hususları ihtivâ eder.

Eser üç kısımdır:

Kısm-ı evvel (birinci kısım): İ'tikâd bahsi, Nimet-i İslam Risalesi: Akaide ait olan ve kitabın birinci kısmını teşkil eden Nimet-i İslâm risâlesinin kapağında müellifin şu meâlde ifâdesi vardır: "Bu risâlede sadece Ehl-i sünnet akâidine dair meseleler hulasa olarak yazılmış olup ibâdetlerle alakalı hükümlerin beyanı Fıkıh'la ilgili risâlelere bırakılmıştır".

Kısm-ı sâni (ikinci kısım): İbâdetler kısmı: Tahâret, Namaz, Oruç, Hac Kitâbı, Zekât kitâbı olarak beş kısımdır:

Tahâret kitâbı: Suların envâı, abdest, gusül, mestler üzerine mesih, kadınlara mahsûs haller ve temizliğin şekil ve suretlerinden bahseder.

Namaz kitâbı: Vakitler, Namazın rükünleri ve şartları, İmâmet, Cemâat, Namazı bozan şeyler, Farz (beş vakit namaz)-Vâcib (bayram namazları)-Nâfile (kuşluk, teheccüd vesair) namazlar, Hasta namazı, Cenâzeye ait hükümler ve Şehîd ahkâmı gibi meselelerden bahseder.

Oruç kitâbı: Orucun (Farz, vacib, nafile, mekruh vs.) nevileri, orucu bozan ve bozmayan şeyler, orucun hükümleri, Fidye, Iskât-ı savm, İ'tikâf, sadaka-i fıtır gibi meselelerden bahseder.

Hac kitâbı: Haccın nevileri, Hac ve umre hükümleri, Hacca dâir ta'bîrler ve meselelerden sonra yine aynı kitapta Kitâbü's-sayd (av hayvanlarına dair ahkam) başlar. Bundan sonra yine Hac kitâbı başlığı altında Kitâbü'z-zebâyih (boğazlanması caiz havyanlar kitâbı) ve daha sonra da Kitâbü'l-uzhiye (Kurbân olarak kesilen hayvanlar kitâbı) gelir ve Akîka ile nihâyet bulur.

Zekât kitâbı: Zekâtın şartları, kimlere, ne cins maldan, ne kadar verileceği, neden verilmeyeceği, Ticâret mallarının, hayvanların zekat miktarı, zekâta dair muhtelif meseleler ve Elgâz-ı Fıkhiyye (fıkıh bilmeceleri) ve Fetvâ kitaplarından seçilmiş fetvalar ile son bulur.

Kısm-ı sâlis (üçüncü kısım): Evlenme ve boşanma ile ilgili bahisler: Bu kısım da Nikâh, Talâk, Yemînler, Razâ'(emme)den dolayı haramlık kitaplarına ayrılır.

Nikâh kitâbı: Nikâhı caiz olan ve olmayanlar, denklik, mehir, zevçlerin aralarındaki hukuk, nafaka vesair meselelerden bahseder.

Talâk kitâbı: Talâkın nevileri, talâkı icabettirici sözler ve istisnâ gibi meselelerden bahseder.

Yemînler: Yemînin kısımları, zıhâr: zevcesini kendine ebedî haram olan birinin bakılması caiz olmayan bir uzvuna benzetmek, liân: zina isnâdından sonra lanetleşme, iddet, iddet nafakası, lakît (buluntu çocuk) vesâirden bahseder.

Emzirme kitâbı da süt emmek sebebiyle haramlık ve ona dair hükümleri beyan eder.

Mehmed Zihni Efendi, Ni'met-i İslâm kitâbını, Ebu'l-İhlâs Hasan eş-Şurunbulâlî'nin Merâki'l-felâh'ı ile Tahtâvi'nin Merâkı'l-felâh üzerine yazdığı hâşiyeden istifâde ile hazırlamıştır. Kitapta, meselelerin delillerini zikretmiştir.

Mehmed Zihni Efendi, kitabın dipnotlarında Hanefî Mezhebi'nin mu'teber kaynaklarından diğer bazı kavilleri de nakletmiş; her cihetle bir Büyük İslâm ilmihâli hazırlamıştır. Dipnotları vukûu muhtemel suâllere cevap teşkîl edici mahiyettedir.

Nimet-i İslâm, tamamen Hanefî Mezhebi üzere hazırlanmış olup, pek az yerde diğer mezheplerin görüşlerine atıfta bulunulmuştur. Ayrıca Ha-

nefi Mezhebi içindeki ihtilâflı meselelere de yer verilmiş ve gerektiğinde "müftâ bih" (yani, kendisiyle fetvâ verilen) görüşe ayrıca işâret edilmiştir.

Akâide dâir olan birinci risâlenin sonunda, yazıldığı yer ve târihi Arapça olarak yazmıştır ki meâlen şöyledir: "Hamden lillâh; bu kitâbın te'lifi, 28 Zilhicce 1309/24 Temmuz 1892 günü Cuma namazından sonra tamama erdi. Allahü Teâlâ bu risâleyi tamamlamayı yaz mevsiminde dört buçuk günde, Üsküdar'da Kızıltoprak mescidi karşında kiraladığım sayfiyede nasibetti"

Yine Talâk kitabının en sonunda da kitâbın 13 Rebî'u'l-evvel 1323/18 Mayıs 1905'de tamam olduğu yazılıdır.

Nimet-i İslam, önce rüşdiyelerde daha sonra da i'dâdiyelerde ders kitabı olarak okutulmuştur.

Müellifin Diğer Eserleri

el-Müntehab fî ta'lîm-i lugati'l-Arab (İstanbul 1303). Arapçanın sarfına dair mufassal bir eserdir.

el-Muktedab mine'l-Müntehab fî ta'lîmi lugati'l-Arab (İstanbul 1304). Bir önceki eserin hulasası olup i'lâl ve idgam bahislerini de muhtevidir.

el-Müşezzeb (*Mektebü edeb fî sarfi ve nahv-i lisâni'l-Arab "Sarf kısmı"* İstanbul 1307, 1311, 1327). Önceki iki eserin özetidir.

el-Muktedab (İstanbul 1303- 1304) "Nahiv kısmı". Arap nahvine dairdir.

el-Müşezzeb fî sarfi ve nahvi lisâni'l-Arab (İstanbul 1311) "Nahiv kısmı". Bir önceki eserin özetidir.

el-Kavlü'l-ceyyid fî şerhi ebyâti't-Telhîs ve şerhayhi ve hâşiyeti's-Seyyid (İstanbul 1304, 1327; Kazan 1321/1903). Hatîb el-Kazvînî'nin belagata dair *Telhîsu'l-Miftâh'ı* ile Teftâzânî'nin buna yazdığı *el-Mutavvel ve Muhtasarü'l-maânî* adlı şerhlerde ve Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin *el-Mutavvel'e* yazdığı hâşiyedeki 649 beytin Türkçe izahı ile şairleri hakkında bilgi veren bir eserdir. Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, Kavl-i ceyyid'i *Beyânü'l-Hak* mecmuasında "Reddî alâ mâ fi'l-kavli'l-ceyyid mine'r- redî" başlığı altında yirmi beş makalede tenkîd etmiştir.

Kitâbü't-Terâcim (İstanbul 1304) 160 kadar âlim ve edîbin Arapça biyografilerini ihtivâ eden bir kırâet kitâbıdır.

Feyz-i Yezdân Tercüme-i Nasîhatü'l-ihvân (İstanbul, 1292) Zeynüddin İbnü'l-Verdî'ye ait yetmiş yedi beyitlik *Lâmiyye*'nin izahlı tercümesidir.

Atvâku'z-zeheb Tercümesi (İstanbul 1290). Zemahşerî'ye ait eserin Said Efendi ile birlikte yaptıkları tercümesidir.

Elgâz-ı Fıkhiyye (İstanbul, 1309).

Kızlar Hocası (Küçük hanımlar İlmihali; (İstanbul 1312, 1316, 1324).

el-Muhtasarât fî-mesâili't-tahâret ve'l-ibâdât (İstanbul, 1332)

el-Hakâik mimmâ fi'l-Câmii's-sagîr ve'l-Meşârık min hadîsi hayri'l-halâik (İstanbul 1310, 1311).

el-Kavlü's-sedîd fî ilmi't-tecvîd (Tecvîd-i Cedîd; İstanbul, 1328)

Tuhfetü'l-erîb fi'r-reddi alâ ehli's-salîb (Abdullah Tercumani'nin Hristiyanlığa Reddiyesi'nin) tercümesi (İstanbul, 1291)

el-Münkızu mine'd-dalâl (İmâm Gazâli'nin) Tercümesi (İstanbul 1287).

Sihâmü'l-isâbe fî kenzi'd-daavâti'l-müstecâbe tercümesi (İstanbul 1313).

Meşâhirü'n-nisâ (İstanbul 1294-1295). İslâmdan önce ve İslam devrinde ilim, edebiyat ve siyasette meşhur olmuş Arap, Türk ve İranlı 1165 hanımın biyografisini muhtevi bir ansiklopedidir.

Buğyetü't-tâlib fî tercemeti Tuhfeti'r-râğıb (İstanbul 1332). Kalyûbî'nin, Mısır'da kabirleri meşhur olan bazı Ehl-i beyt büyüklerinin biyografi ve menkıbelerine dair *Tuhfetü'r- râğıb* adlı eserinin tercümesidir.

Kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Sarf-ı Arabî, Teshîlü't-tahsîl, Şerhu ebyâti'l- İstehendî, Kavâid-i Türkiyye Risâlesi, İktibâsü'l-envâr fî tercemeti'l-Menâr, Düstûrü'l-muvahhidîn, Terceme-i Tuhfetü'l-mülûk.*

Kaynaklar: Mehmed Zihni Efendi, *Ni'met-i İslâm*, İstanbul 1316; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),*DH.SAİD. d* 66, S. 185-186; Ahmet Turan Arslan, *Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Mehmed Zihni Efendi, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri*, İstanbul 1999.

Ni'met-i İslâm'ın Kısımları